

זה ספר תולדות האדם הגדול בענקים
שר התורה, גאון הרהורא, עמוד
החסד, עתיר היחס, חסידא ופרישא,
לבת אש קודש ברתורה וחסידות
אשר זכה להנחיל מסורת ההוראה
לדורות הבאים

מרן רבינו **שמשון אהרן פולונסקי** זצוק"ל

שר ההוראה

הרב משעפלי"ק

בעזהשי"ת

שר ההוראה

הרב מטעפליק

זה ספר תולדות האדם הגדול בענקים, שר התורה,
גאון ההוראה, עמוד החסד, עתיר היחס
חסידא ופרישא, לבת אש קודש בתורה וחסידות
אשר זכה להנחיל מסורת ההוראה לדורות הבאים

מרן רבינו **שמשון אהרן פולונסקי** זיעוע"כ"א

אבד"ק טעפליק

ורב שכונת "בית ישראל" עיה"ק ירושלים תובב"א
בעל "דברי אהרן"

יו"ל ע"י נכדיו

סיני הלברשטאם
אבד"ק זמיגראד

ברוך שמשון הלברשטאם
אבד"ק רודניק

ברוקלין - נוא יארק תשע"ח לפ"ק

היות ומושקע בספר הון רב ויגיעה רבה, לכן ע"פ דת תוה"ק ולהבדיל ע"פ החוק הבינלאומי, אסור בכל תוקף כל הדפסה צילום או העתקה, אפילו חלק מספר זה, בכל מקום שהוא, ואין רשות להשתמש או להעתיק בלא ציטוט שם המקור, ושארית ישראל לא יעשו עַוְלָה

הודעה ובקשה

כל אשר בידו חומר נוסף מתורת רבינו הגאון מטעפליק זי"ע, בהלכה או באגדה, וכן כל חומר אחר מתולדותיו, נא ונא להמציא זאת, בכדי שנשלבם במהדורות הבאות, או בספר "דברי אהרן השלם", העומד להופיע בעז"ה בקרוב.

הסכמות גדולי ישראל יופיעו
בספר "דברי אהרן השלם" שיופיע בעז"ה בקרוב.

מהדורת תשע"ח 18'

© כל הזכויות שמורות להמו"ל
הרב ברוך שמשון הלברשטאם

Rabbi Burech S. Halberstam
1643 45th Street Brooklyn N.Y. 11204

נדפס בארץ ישראל

עיצוב הכריכה ועימוד הספר
אנגלרד 972-54-8422165

Printed and Bound by:
EASTERN • BOOK • PRESS • INC.
Monsey, NY 10952 • 845.352.5600

PRINTED IN ISRAEL

שר ההוראה

הרב מטעפליק

תוכן הענינים

הקדמה ..... ז

מבוא ..... יא

פרק א – הביטו אל צור חוצבתם ..... יז

רבי משה געליש זצ"ל מחכמי הקלויז דבראד • הרה"ק רבי שמואל זצ"ל אב"ד קאלניבלאט • על כס הרבנות דקאלניבלאט • הרה"ק רבי אהרן זצ"ל אב"ד קאלניבלאט • הרה"ק רבי אליהו פנחס זצ"ל אב"ד קאלניבלאט • חותנו הרה"ק רבי אריה לייב מבענדער זצ"ל • בני רבי אליהו פנחס מקאלניבלאט • הגה"צ רבי מנחם נחום פולונסקי זצ"ל אב"ד קאלניבלאט

פרק ב – פרי צדיק עץ חיים ..... לט

שני פירות - מגזע אילן אחד • לדמותו של הגה"צ רבי חיים מאיר מרגליות זצ"ל אב"ד זוועניגראדקא • עמוד התורה וההוראה • שלא יפסל הכסף בלינה... • התבטלות לצדיקים • אשה משכלת ויראת ה'... • ביתו אחריו

פרק ג – בוצין בוצין מקטפיה ידיע ..... עז

עילוי מיוחד שהוא גם מתמיד נפלא • דמות דיוקנו של אביו נראית לו... • ראשית חכמה יראת ה'

פרק ד – ענבי הגפן בענבי הגפן ..... פא

רבינו נישא לבתו של הרה"ק רבי מרדכי זצ"ל מקאנסטנטין-ישן • הגאון רבי מאיר, בן היעב"ץ ורבה של קאנסטנטין-ישן • צאצאי רבי מאיר מקאנסטנטין-ישן • רבי מרדכי, בן הרה"ק רבי מנחם מנדל מסאטינוב • חובק בזרועותיו שלשת עמודי העולם • צאצאי רבי מרדכי מזוו"ר • נישואיו וצאצאיו מזוו"ש • ה' הטוב אמר לדבק טוב • עזר כנגדו

פרק ה – בצל עמוד ההוראה מקאנסטנטין ..... קא

רבי אלטר קאנסטנטינר • לן בבית התלמוד של רבו • סיני ועוקר הרים • תורת אמת היתה בפיהו • תרעא לדרתא • תורת חסד • דולה ומשקה מתורת רבו הרה"ק מאוסטרהא • תלמיד מובהק לרבו הגדול

פרק ו – תורה וחסידות בקנה אחד ..... קיז

על חסידות אוקריינא • על מבועי החסידות • חסיד של חסידות... • בחצר ראחמיסטריווקא - זלאטפולי • מי יתן לי אבר כיונה... • בצל הרה"ק רבי מרדכי יוסף מזלאטפולי • חביבות לגזע קודש • על משמר כבוד גזע קודש

פרק ז – על כס הרבנות ..... קלג

הרבנות הראשונה - ברבנות מעדווין • "קבלת פנים" נלהבת • נקרא לכהן ברבנות טעפליק • על העיר טעפליק • צדיקים קדמונים בטעפליק • התפתחות היישוב היהודי • פרשת מינוי השוחט בשנת תרכ"ה • חיי יהדות בטעפליק • הרבנים בטעפליק • בחירתו של רבינו • מעמד עליון בעיר • למען עניי ישראל • כי גדול ליהודים... ושמעו הולך בכל הארץ • הרה"ק רבי יהושע העשיל ממאניסטרישטש זצ"ל

פרק ח ◦ פרעות ואבל ..... **קסה**

הקשה שבגזירות הגלות • טעפליק העיר - עליך יעבר כס • מנהיג בשעת מבחן • שאלות של עת צרה • ניצל בנס • קיץ בלהות • אף חכמתו עמדה לו • טעפליק כבר לא תשוב להיות מה שהיתה... • ההחלטה לברוח מהעיר • רועה נאמן לעדתו • קטעי זכרונות

פרק ט ◦ "עלי דרך" - בראשות הישיבה בקישינוב ..... **קפח**

מאוקריינא לבסרביה • ישיבת ארעי בקישינוב • הישיבה בקישינוב - ייסודה • תקופת זוהר בקישינוב • רבינו נקרא לעמוד בראשות הישיבה • כאדם שכוחו למעלה מדרך הטבע... • עם גדולי העיר • והיו עיני ולבי שם כל הימים

פרק י ◦ נכספה וגם כלתה נפשי... לבי ובשרי ירננו לא-ל חי ..... **רא**

על אדמת ארץ הקודש • הכל מעלין לירושלים • על שבר בני עמי אללי לי! • טיבו מתגלה לרבים • בראשות ישיבת "מאה שערים" • הגרי"ח זוננפלד זצ"ל פועל להכתירו כרב שכונת "בית ישראל" • חיי דחק תחת חיי רווחה • ארץ ישראל נקנית בייסורין • ואל תתוודע לרשות • אמה של מלכות

פרק יא ◦ על כס הרבנות בארץ הקודש ..... **ריט**

איש אשר רוח בו - להלך כנגד רוחו של כל אחד ואחד • איש האשכולות - שהכל בו • שכונת "בית ישראל" • תקנות "בית ישראל" • מקום "שפך הדשן" וה"בירכה" • פינת יקרת • 'רב רבנן'... • 'את והב בסופה...' • איזוהי עיר - שיש בה עשרה בטלנים • עם חכמי התורה הספרדים • על משמר תיקון העירובין • המאחרים לצאת מן השבת... • עינו פקוחה על כל צרכי הדת • רב המכשיר של טחנת הקמח

פרק יב ◦ בסערות התקופה ..... **רמו**

בין מלחמה למלחמה • אסור לרב להיות כפוף לבעלי בתים • עד מתי אתם פוסחים על שתי הסעיפים?! • דיין ומו"צ העדה החרדית • רצוי 'לרוב' אחיו • חכמתו עמדה לו • האמת מנצחת • מנצל השפעתו עליהם • מבט תורני טהור • במערכה נגד "הוועד הלאומי" • במערכת איסור בחירת נשים • עצרת תפילה לעצמאות הקהילה החרדית • הקהילה החרדית מקבלת עצמאות • לא הלכו שולל אחר זהב וכסף • "והם היתה ידם עם הפרושים..." • "ילך אצל רשב"י שהוא מלומד בניסים..."

פרק יג ◦ על משמר ההלכה הצרופה ..... **רסח**

דור דור ודורשיו • על משמר חומת השבת • במערכה כנגד מכירת בשר טריפה לגוי • על משמר השחיטה העצמאית • על משמר טהרת שולחן הבית היהודי • על משמר כשרות הסת"ם • 'כח תת לאביבים רכים' - על משמר חינוך הדור הצעיר • חבר אני לכל אשר יראוך • השתלשלות "היתר מכירה" • החזון-איש מבקש מגדולי ירושלים לפעול בענין • רבינו נקרא אל המערכה • מגבית "האלף לך ירושלים"

פרק יד ◦ אביר הצדקה והחסד ..... **שג**

עילוי - גם בעשיית צדקה! • די לו בקב חרובין... • "מעשה באתרוג" • גמילות חסדים בגופו • הכנסת אורחים • מכתת רגליו לצדקה • חסד עם שונא • פועל, ומפעיל אחרים עמו! • שמח ביסורין ובבזיונות... • הגרי"צ דושינסקיא מפסיק באמצע השיעור... • צדקה מהודרת וד' מינים מהודרים - הי מינייהו חשיב? • חושב מחשבות להיטיב • זכיה לעזור ולסייע... • עץ חיים היא למחזיקים בה • ציון במשפט תפדה ושביה בצדקה • ועד חכמי ורבני הישיבות • "עזרת תורה" • כולל וואהלין • זעקת הדל תקשיב ותשמיע... • "מפעל הצלה" • ותשחק ליום אחרון

פרק טו — שר התורה ..... שנז

כל רז לא אניס ליה... • לאוקמי גירסא - סייעתא דשמיא • לא פסיק פומיה מגירסא • כל אחד ואחד נדמה לו כאומתו • בקיאות מופלאה בספרי הפוסקים לדורותיהם • בני הישיבות מתלקטים סביבו • כתובת לגדולי ירושלים • ספרא וסייפא • בור סיד שאינו מאבד טיפה • מחודדים ונהירים בפיו

פרק טז — דברי אהרן - תור"ה שבכת"ב ..... שצח

אורות מרובים מן הכלים... • במקום גדולתו שם אתה מוצא ענוותנותו • אינו מכיר באוצרו הגדול... • האמת "אצלי יקרה מכל"... • "מעולם לא עלה בדעתי להדפיס כל ספר..." • זכות ראשונים... • "דברי אהרן" • על שולחן מלכים • "כלי המלחמה" של רבינו • מהדורה חדשה

פרק יז — ראשית חכמה יראת ה' ..... תכח

פרכוסי נפש זכים... • שבת קודש נפשי חולת אהבתך • ירא מן האיסור • ה' מי יגור באהלך... • וסביביו נשערה מאד... • אין לנו אלא דברי בן עמרם... • קשר עילאי למרן החת"ס ותורתו • ממשה ועד משה לא קם כמשה • ונהר יוצא מעדן להשקות את הגן • מקושר לתורת מרן האור החיים הק' זי"ע • תורה מתוך הדחק • עם יקירי קרתא דשופריא • דרך ארץ קדמה לתורה

פרק יח — ותגזר אומר ויקם לך ..... תנג

"ילך אצל חכם ויבקש עליו רחמים..." • בזכות האור החיים הקדוש... • נתברך בזרע של קיימא • עיניו צופיות למרחקים • ותגזר אומר ויקם... • אות מן השמים... • ממוות לחיים

פרק יט — עמוד ההוראה ..... תסא

אדם אחד מאלף מצאתי • יסודות איתנים במשנת ההוראה • מסורת ייחודית עד תלמידי הבעש"ט הק' זי"ע • חוש מיוחד - א ספציעלען חוש... • דרך הלימוד של בעל הוראה • שעת הדחק והפסד מרובה • ותורת חסד על לשונו • הבנתו במציאות הדברים • לא ימיש ממשמרתו - משמרת ההוראה • כחא דהיתרא עדיף • תל תלפיות • מראה בעצמו הפסק שפסק • הורה בה חכם • פעמים רבות שהחמיר • איש האמת והשלום • נזהר מן השוחד • תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם... • גדולה לגימה שמקרבת... • בנחישות וברגישות

פרק כ — סמוכים לעד לעולם / שימושה של תורה ..... תצח

דולה ומשקה • מעתיקי השמועה • רבי נפתלי צבי שמרלר - ראש ישיבת "חיי עולם" וחבר בד"ץ חסידים "העדה החרדית" • רבי משה לייב שפירא - ראש ישיבת "תורת אמת" • רבי דוד יונגרייז - ראב"ד העדה החרדית ירושלים • רבי בנימין מנדלזון - אב"ד קוממיות • רבי יוסף חיים שרבאני - מראשי ישיבת "פורת יוסף" בירושלים • רבי חנוך דוב פדווא - אב"ד לונדון • רבי דוב בער אליעזרוב - רב שכונת קטמון בירושלים • רבי יוסף שלום אלישיב • רבי שלמה זלמן אויערבאך - בעל "מנחת שלמה" • רבי אברהם וילהלם • רבי שמואל הלוי וואזנר - בעל "שבט הלוי" אב"ד ור"מ זכרון מאיר ב"ב • רבי שלום אייזן - מו"צ העדה החרדית ירושלים • רבי יצחק צבי ברנפלד - אב"ד "חוג חתם סופר" זכרון מאיר בני ברק • הראשל"צ רבי עובדיה יוסף בעל "יביע אומר" • רבי ישראל יעקב פישר - ראב"ד "העדה החרדית" בירושלים • רבי לוי רבינוביץ - בעל "מעדני השולחן" • תלמידים מובהקים • וכי כהן אני?! • ויוסף הוא המשביר... • הלכה כבתראה • צאי לך בעקבי הצאן • ערום ביראה • ראשית חכמה יראת ה' • "ועצומים כל הרוגיה - מי שהגיע להוראה ואינו מורה..." • "ישיבת בית הוראה" בראשות רבינו • ותלמוד תורה מעל כולם...

פרק כא — עם אריות שבחבורה ..... תקמט

ה'סבא קדישא' רבי שלמה אליעזר אלפנדרי • רבי אליהו קלאצקין אב"ד לובלין - ירושלים • מהרי"ץ דושינסקיא גאב"ד ירושלים • רבי זעליג ראובן בענגיס - גאב"ד ירושלים • רבי יחיאל מיכל הורוביץ - רב שכונת "כנסת ישראל" • רבי שלום

מלמד - אב"ד אומאן • רבי איסר זלמן מלצר - ראש ישיבת "עץ חיים" • רבי אלי' ראם - רב שכונת "כרם" בירושלים • רבי ישראל זאב מינצבערג - ראב"ד העדה החרדית בירושלים • רבי צבי פסח פראנק - אב"ד ירושלים • רבי עקיבא סופר - גאב"ד פרשבורג • רבי גרשון לפידות - רב שכונת "בית ישראל" בירושלים • הגאון בעל "חזון איש" • רבי יעקב קלמס - אב"ד מוסקבה • הגאון מטשעבין • רבי ירוחם פישל ברנשטיין - ראב"ד החסידים בירושלים

פרק כב עם צדיקי הדור ..... **תקפב**

רבי מנחם נחום מראחמיסטריווקא • רבי זאב מראחמיסטריווקא • רבי ישראל מהוסיאטין • רבי שלמה מזוועהיל • רבי דוד מראחמיסטריווקא • רבי אהרן מבעלזא • בעל "בית אברהם" מסלאנים • רבי מרדכי חיים סלאנים • רבי יואל מסאטמאר • רבי אפרים קרקובסקי מפשדבורז'

פרק כג אשכבתיה דרבי ..... **תרי**

ספר תורה שרוי בצער • יתרון האור מן החושך • חכמתי - שלמדתי באף... • אראלים ומצוקים נלחמים זה בזה • על זאת יתפלל כל חסיד • ותשחק ליום אחרון • חכם שלא נספד כהלכה... • הנאהבים והנעימים בחייהם ובמותם לא נפרדו • ויראו כל העדה כי גוע אהרן • יסתירני צל ידו תחת כנפי השכינה • הושיבו ישיבה על קברו

פרק כד וזרעו לברכה ..... **תרלה**

הרב חיים אהרונזון ז"ל • הרב אברהם יצחק פולנסקי ז"ל • מרת חיה טולקצוב ע"ה • מרת איטה רחל סופר ע"ה

פרק כה "כי בר חכים הוא ליה" ..... **תרמז**

כ"ק אדמו"ר מזמיגראד זצ"ל

נספח א תולדות צדיקים ראשי שושלת רבינו ..... **תרסא**

נספח ב עובדין קדישין מתלמידי הבעש"ט הק' זי"ע שנשמעו מפי רבינו ..... **תרסז**

נספח ג ביקור רבינו בארה"ב בשנת תרצ"ז ..... **תרעג**

מפתחות ..... **תרפ**

הקדמת המוציאים לאור

נכדי רבינו

ברגשי קודש, ובפה מלא שיר ושבח להשי"ת, שמחים אנו להגיש בפני קהל עדת ישורון, ספרא רבא הדין, זה ספר תולדות האדם הגדול בענקים, אא"ז הגאון הקדוש, גאון ההוראה, שר התורה, עמוד החסד, מרן רבינו **שמשון אהרן פולונסקי** זצלה"ה זי"ע **אבד"ק טעפליק**, ואח"כ **רב שכונת בית ישראל, ומגדולי הדיינים בהעדה החרדית בעיה"ק ירושלים ת"ו.**

מה נכבד זה היום הגדול, לאחר שחלפו כמעט שבעים שנה מיום הסתלקותו לגנזי מרומים, כאשר כמעט נשתכח זכרו הטהור בתהום הנשי', והנה זכינו ברוב חסדי השי"ת, ובזכות אבותינו הק', ללקט כעמיר גורנה, ולעשות "יש מאין", כנמלה זו המקבצת זעיר פה וזעיר שם, עד שעלה בידינו מגילה עפה זו, ספר עבה ביותר, רב הכמות ורב האיכות, המקבץ בתוכו את כל תולדות ימי חייו, מיום לידתו בקאלניבלאט שבאוקריינא, ועד ליום פטירתו בעיה"ק ירושלים ת"ו.

לא קלה היתה המלאכה כלל ועיקר. ספר זה מקפל בתוכו ט"ו שנה של עמל ויגיעה, כאשר בסיוע חֶבֶר תלמידי חכמים, כיתתנו רגלינו אל הזקנים, תלמידי רבינו ושומעי לקחו, ואספנו כל עובדא או מכתב שנשתמר לדורות. וכך, לאט לאט, במלאכת מחשבת, נאסף חומר אדיר, רב הערך בפרקי דברי ימי כלל ישראל, אשר נשמר בידי בני המשפחה ובידי תלמידים וידידים, עד לאחר בדיקות חוזרות ונשנות על מקוריות הדברים, ראינוהו עומד מוכן ומזומן להכינו לדפוס, למען יעמוד למשמרת לימים רבים, לנו ולזרעינו ולכל ישראל.

באמת אמרו, ספר זה אינו ספר על הרב מטעפליק. ספר זה, הוא ספר דברי הימים של הנחלת מסורת ההוראה לכלל ישראל בדור אחרון. כאשר ידוע לכל, כי רוב תורת ההוראה של גדולי דורינו, מסורה היא בידם מרבינו הגדול זי"ע, וכאשר תחזינה עיניכם בארוכה בספרא הדין, בפרק י"ט ובפרק כ'.

מיוחדת היא משנת ההוראה של רבינו, שנטוותה בשרשרת זהב, דור אחר דור, עד גדולי פוסקי ישראל בדורות קדומים. ומופלאת היא בתפארתה, כאשר מקורה ושורשה בגדולי החסידות, כמו הגה"ק בעל "קדושת לוי" מבארדיטשוב זי"ע, הגה"ק רבי משה צבי מסאוואראן זי"ע, והגה"ק בעל "צמח צדק" מליובאוויטש זי"ע, ועוד, אשר מלבד היותם שרפי קודש, המאירים פני תבל בקדושתם, שימשו כרבנים מובהקים, עמודי הוראה בדורותם.

אא"ז זי"ע, אשר היה גדול בענקים בשלשת עמודי העולם, מן שמיא נחית להעביר מסורת זו לדור אחרון. כאשר ראה שעמודי ההוראה נתרופפו, ואין לבם של צעירי תלמידי חכמים נמשך אחר ההוראה, משכם בחבלי קסם, והשקיע רוב מרצו ללמדם מסכת ההוראה. ואע"פ שעילוי עצום היה, היתה משנתו ערוכה לפניו, להנחיל תורת ההוראה במשנה סדורה לתלמידיו שומעי לקחו.

כאחד מן ענקי הרוח ששתל השי"ת בדורותיו, ראה עיקר החסרון, בהשקפת תלמידי החכמים, שאין ההוראה - תורה בפני עצמה, אלא, מי שמילא כרסו בש"ס ופוסקים ידיו רב לו ברבנות והוראה. הוא הגבר, נלחם כנגד דיעה זו, והשריש שלא כל הרוצה ליטול את השם יבוא ויטול. ההוראה, תורה שלימה היא, ורק מי שלמד ונתייגע בה, הוא אשר יכול להתעטר בכתר ההוראה. וכך, בחושיו המחודדים מצא את האברכים שנתברכו בחוש ההוראה, וברוב סבלנות לימדם מקצוע קשה שבמקדש זה, עד שלעת פטירתו המליצו עליו חכמי ירושלים "ששים גבורים סביב לו", כאשר תלמידים רבים העמיד, ואותם תלמידים העמידו אחריהם תלמידים הרבה, עד שנתפשטה דרך הוראתו לכל רחבי תבל.

משמש היה בקודש אא"ז זי"ע בביד"צ "העדה החרדית", כרב ודיין ומו"צ, אבל, כל איש ישראל מכל העדות והחוגים, פנו אליו לדרוש דבר ה' זו הלכה, ולהתפלפל בפלפולה של תורה. כל דבר הקשה אליו יביאון, אין דבר נעלם מנגד עיניו. מראה מקום גלוי היה לפניו לכל סוגיא קלה וחמורה, עד שהיו ענקי התורה יוצאים מגדרם מרוב התפעלות, על הזכרון המופלא שלו בכל חלקי התורה, בצלילות הדעת, בלא שום סרך גמגום.

למרות היותו נמנה על עדת החסידים, בהיותו נצר לגדולי החסידות, הבעש"ט הקדוש, רבי פנחס מקאריץ, רבי מנחם נחום מטשערנאביל, רבי יחיאל מיכל מזלאטשוב, רבי ליבער הגדול מבארדיטשוב, רבי לוי יצחק מבארדיטשוב. ה"אוהב ישראל" מאפטא, רבי משה מפשעווארסק, זי"ע ועכ"י. למרות זאת, התבטלו חכמי הספרדים והאשכנזים, חסידים ופרושים, גם יחד, לכח ההוראה שלו, והנחילו זאת לתלמידיהם כמשנה אחרונה אשר לא זזה ממקומה.

הוא אשר דברנו, שספר זה הוא "ספר דברי הימים למסורת ההוראה בדור אחרון". בספר זה יוכל הקורא לעקוב שלב אחר שלב, בהתפתחות גדול ההוראה, מנעוריו ועד שהיה למנחיל מסורת ההוראה לדורות אחרונים, כמו גם יוכל בר דעת ללמוד הרבה מרזי ההוראה, מבארו הגדול של אא"ז זי"ע.

בעמדנו בפתח ספר זה, שעיקרו נועד לשמש כספר תולדותיו של אא"ז זי"ע, מחובתנו להדגיש את המובן פשוט לכל בר דעת, שאע"פ שיש בין הספר סיפורים שיש בהם פסקי הלכה, אין ללמוד מהם הלכה למעשה. ויה"ר שלא תצא מכשול מתחת ידינו ח"ו.

ספר זה מיוחד במינו, כאשר הוא מקיף תקופות גורליות ביותר לבני עמנו. ולכן, אע"פ שספר זה נועד בעיקר על אא"ז זי"ע, אבל בד בבד נחשף הקורא לתקופות סוערות לשלומי אמוני ישראל.

תחילתו, בדברי ימי צדיקי ראשי בית אבות רבינו זי"ע, תלמידי הבעש"ט הקדוש זי"ע, בתקופת ה'היידמאקס' באוקריינא. לאחריו בתקופה שלפני מלחמת העולם הראשונה, כאשר עם כל הסבל שסבלו ישראל, היה נראה שזמנים טובים באים על ישראל, בצל הצדיקים הקדושים, מנהיגי יהדות אוקריינא. בהמשך, התקופה הנוראה של תחילת שליטת הבולשביקים באוקריינא, כאשר אא"ז זי"ע בעיניו הצופיות למרחקים, ראה את גזירת הכליון הרוחני העתיד לחלוף על ראשיהם של ישראל, ובעוד נשמתו באפו ברח בדרך לא דרך מארץ

הכפירה.

וסופו בארץ הקודש, בתקופה קשה ביותר לקהל היראים, הן מצד העניות הגדולה, שכבר העידו חז"ל שמנוולת את ישראל, ואשר ממילא נסחפו על ידה הנחשלים מצעירי ישראל אחר הפוקרים רח"ל, והשרידים אשר ה' קורא, עמדו כחומה בצורה על משמר ההשקפה הטהורה.

רבינו הגדול זי"ע, עבר בעצמו את כל אלו התקופות, וראה עולם בנוי - גדולי ישראל ורבבות אלפי ישראל יראים ושלמים, וחרב - במאורעות הקשים שחלפו על ישראל, ובנוי - כשבסוף ימיו החל לראות שוב פרחי כהונה, צעירי תלמידי חכמים, הגדלים בדרך הפוסקים הקדמונים, ומאירים את ישראל בתורתם וביראתם הקודמת לחכמתם.

כבר אמרו ז"ל "מכבדו בחייו מכבדו במותו". בהוצאת ספר זה מכבדים אנו את זכר אמנו מורתנו הרבנית הצדקנית מרת **בילא** ע"ה, נכדת רבינו זי"ע, בת חתנו הרה"ג מוה"ר אפרים שלמה טולקצ'וב זצ"ל, אשר כל שנות נעורי' גדלה בבית רבינו כבת, כאשר נתייתמה בילדותה מאמה ע"ה. דמותו דיוקנו של רבינו נראתה לה כל שנות חיי', וכל ימינו גדלנו על זכרו הטהור. אמנו הרבנית ע"ה זכתה שרבינו יעמוד בראש שמחת נישואי' עם כ"ק אאמו"ר זצללה"ה, וכל ימי' תיארה את השמחה הגדולה של רבינו, כשזכה להשיא נכדתו עם גזע קודש, נכד אא"ז רבינו הקדוש מצאנז זי"ע. ואף גם שמחת לידת הבן הבכור, ברית מילה ופדיון הבן, עוד נחגג במחיצת קדשו.

תהא נא הדפסת ספר זה לעילוי נשמתה בגנזי מרומים.

ספר זה נועד בעיקרו להיות רק טפל לספר הגדול "דברי אהרן השלם", הנמצא כעת בשלבי עריכה סופיים, מתורתו של רבינו בפלפול ובהלכה, עם הוספות רבות, הערות והארות, חידושי תורה מכת"י, ומלוקטים מספרים, אשר לא נדפסו בספר "דברי אהרן", כשגולת הכותרת הוא הקונטרס "פסקי הלכות" מרבינו. אבל למעשה נתארכה היריעה והגיע לכדי ספר גדול בפני עצמו, על כן הקדמנו להביאו לבית הדפוס, ובעז"ה בקרוב נזכה לאור הספר "דברי אהרן השלם".

נודה לאלוקי השמים שזכינו לצוות מובחר ביותר, ידועי שם ויחידים מומחים, אשר מתעסקים בקדשים בעריכת הספר. ובשמם הטוב יבורכו: הרה"ג מוה"ר **שלמה יהודה לייב לעווענברוין** שליט"א, הנודע כיחיד מומחה בההדרת ספרי קדמונים, העוסק בעריכת "דברי אהרן השלם", אשר סייע הרבה למלאכת איסוף החומר לספר זה, ובעין ביקורתו ליטש הספר עוד ועוד עדי הגיעו לשלימותו הנרצית; הרה"ג מוה"ר **חיים משה גרינוואלד** שליט"א, אשר ברוב עמל ודביקות בזכרו של רבינו קיבץ על יד את החומר הרב, מתורתו של רבינו, חידושי תורה ופסקי הלכה, סיפורים ועובדות קודש. יגיעתו וכשרונותיו הצילו את זכרו של רבינו מ"זוטו של ים", כאשר כעבור למעלה מיובל שנים מהסתלקותו של רבינו החל בחיפוש אחר כל דבר שמועה מרבינו, ואלמלא הוא כמעט וצללו רוב הדברים בתהום הנשי'; הרה"ג מוה"ר **יחיאל חיים ליברמן** שליט"א, חתן ש"ב כ"ק אדמו"ר מזוועהיל שליט"א, נכד גיסו של אא"ז זי"ע, אשר בכשרונותיו הברוכים ובידיו אמונה ערך הספר מרישא ועד גמירא ברוב מסירות

וידענות, עדי נהפכו הפרטים הרבים ליצירה אחת מושלמת.

ועל צבאם נביע תודתינו לידידנו הנכבד, איש הספר, אשר ידוע בכל רחבי תבל כיחיד מומחה בההדרת ספרי חסידות, הרה"ג מוה"ר **אלטר אלישע הכהן פקשר** שליט"א, אשר הנחיותיו והוראותיו היו נר לרגלינו בכל שלבי עריכת הספר.

זכות הנצחת זכרו הטהור של אא"ז זצללה"ה יעמוד להם להתברך בכל מילי דמיטב, ולהמשיך במלאכתם הק' לפאר את עולם התורה והחסידות מתוך בריות גופא ונהורא מעליא.

חובתנו וזכותנו להביע הוקרתינו לכל אלו אשר תרמו חלקם בשלימות הספר, הן בחלק הסיפורים והעובדות, והן בכתבי ידות ומכתבי קודש, או תמונות. בראש ובראשונה לספרא רבא בישראל, הרה"ח ר' **אהרן סורסקי** שליט"א, אשר לו זכות ראשונים בליקוט פרקי תולדות רבינו זי"ע, במאמרו הנדפס בכרך ז' מסדרת ספריו הנודעים לתהילה "מרביצי תורה מעולם החסידות". ואתו עמו להחוקר הרה"ח ר' **שמואל חיים גרובער** שליט"א משיכון סקווירא, והרב **יעקב הייזלר** הי"ו, על החומר והמסמכים שהעשירו את הספר. להם, ולכל אשר כמותם, שגורה תודתנו מעומקא דליבא.

ברכת תודה מיוחדת נגיש בזה למע"כ הגה"צ רבי **אלישע יונגרייז** שליט"א **אבד"ק טעפליק**, נכד רבינו, אשר מלבד כל פעולותיו הברוכים להנצחת זכר רבינו, בהקמת מוסדות "דברי אהרן" בעיה"ק ירושלים, בית המדרש ומבצר התורה רשת הכוללים, עמד לימין העורכים בכל צעד ושעל בעריכת ספר זה. זכות אא"ז זצ"ל יעמוד לו ולב"ב שתחי', וליוצ"ח היקרים זרע ברך ה' הע"י, להמשיך להגדיל תורה ולהאדירה מתוך רוב נחת והרחבה.

עוד זאת נאציל ברכותינו לפני ש"ב הגאון המפו' כש"ת מוה"ר **אשר סופר** שליט"א, **ראש ישיבה בקרית ספר ורב קהילת "חניכי הישיבות" גבעת רוקח בבני ברק**, נכד רבינו, אשר עוד זכה להתגדל על ברכו ולינוק ממעיינו, שעמד לימיננו לעבור על כל עלי הספר, והעיר והאיר כיד ה' הטובה עליו. ישא נא את ברכותינו בידידות ובקירבת לב, שיברכהו השי"ת ביחד עם הרבנית תחי', בכוחות דשנים ורעננים להמשיך בדרך הרבצת התורה והוראה של זקננו הגדול זצ"ל, מתוך נחת דקדושה מכל יוצ"ח החשובים שליט"א.

כצאתנו את השער נישא כפינו בתפילה לפני אבינו שבשמים, עוד יזכור לנו אהבת איתן זקנינו הגדול זצ"ל, שנזכה להמשיך דרכיו בקודש בריבוי פעלים לחיזוק ג' עמודי עולם, וממקומו הוא יפן אלינו ברחמיו, להיות מליץ יושר לנו ולזרענו, עדי נזכה בקרוב לקול מבשר מבשר ואומר הנה זה בא משיח צדקנו, אכי"ר.

וע"ז באנו עה"ח כ"ח סיון תשע"ח לפ"ק, יומא דהילולא השבעים של אא"ז זצ"ל,
פה ברוקלין נוא יארק

נכדי המחבר זיעוכ"י

סיני הלברשטאם אבד"ק זמיגראד

ברוך שמשון הלברשטאם אבד"ק רודניק

מבוא

"בַּיָּם דַּרְכֶּךָ וּשְׁבִילְךָ בְּמַיִם רַבִּים וְעִקְּבוֹתֶיךָ לֹא נֹדָעוּ"

תהלים עז, כ

עומדים אנו בשנת השבעים להסתלקותו של רבינו.

עדיין מעיינו מפכה. תורתו משתמרת, עוברת היא מדור לדור, ומפיצה עצמה ימה וקדמה צפונה ונגבה.

תורת ההוראה שלו נחקקה בדברי ימי כלל ישראל, עד שנהפכה לעצם מעצמה של תורת ההוראה, בארץ הקודש וברחבי תבל.

מסורת ההוראה שהנחיל הרב מטעפליק זצ"ל, הפעימה גם בדורו - דור דיעה, את גדולי הדור מכל החוגים והעדות. חסידים כמתנגדים, ספרדים כאשכנזים. כל אנין-דעת מצא במחיצתו את שאהבה נפשו. את ההבנה במעלתו המיוחדת של ה"אחד היוצא להוראה", זה הקרוי בפי העם "החלק החמישי של השולחן ערוך".

אותו חוש והבנה, שלא ימצא ולא ידרש מעל-גבי ספר, נמסר בחצר קדשו מיחיד-מומחה ליחיד-מומחה. החוש וההבנה להעמיק בנקודת השאלה ובסימוכין הנדרשים לה, ובעיקר, החוש וההבנה להביט בכל אשר מעל ומתחת לשאלה, ובמכלול המקיף של השואל והשאלה. בהשלכות ההלכתיות והמעשיות שיהיו לתשובה, ואת שביל הזהב המובילה את השואל בדרך הישר.

בתורה-שלימה זאת, היה רבינו הגדול והיחיד בדורו, בה"א הידיעה.

ענקי התקופה, כדוגמת ה"סבא קדישא" הרב אלפנדרי, גאון-העולם בעל "חזון איש", הגר"א קלאצקין מלובלין, הגרי"ח זוננפלד, הגרז"ר בענגיס, הגרצ"פ פראנק, ועוד רבים, הרכינו את ראשיהם למול כח ההוראה המפעים שהתגלה במחיצת רבינו, וכפי שיסופר בפנים.

גם הגאון הנודע מבריסק רבי חיים הלוי זצ"ל, הביע התפעלות מרובה מכח ההוראה של רבינו, כשעדיין היה צעיר ורך לימים, עד שקרא אחריו: "לא ידעתי מה אוקריינא מכילה בתוכה".

צדיקי החסידות באוקריינא, כמו צדיקי בית סקווירא וראחמיסטריווקא ועוד, סמכו לגמרי על הוראותיו של רבינו. את בניהם ותלמידיהם שלחו אצלו ללמוד הוראה, ולאור פסקיו הבהירים היו צועדים.

כשמביטים על רשימת התלמידים, שלמדו את תורת ההוראה אצל רבינו, רואים עד כמה כוחו של רבינו עדיין שריר וקיים. רוב רובם של מורי הוראות בדורנו, מתלמידיו ותלמידי תלמידיו המה.

עמודי ההוראה ביובל האחרון, הגאון רבי דוד יונגרייז, הגאון רבי בנימין מנדלזון, הגאון

רבי שלמה זלמן אויערבאך, הגאון רבי שמואל וואזנר, הגאון רבי יוסף שלום אלישיב, הגאון רבי עובדיה יוסף, הגאון רבי ישראל יעקב פישר, הגאון רבי חנוך דוב פאדווא, הגאון רבי ישראל גרוסמן, הג"ר בנימין זאב פראג, הג"ר דוב בער אליעזרוב, הג"ר יהושע העשיל ברים, ועוד רבים שלא זכרנו למנותם, שתו ממעיינו ועיצבו את משנת ההוראה שלהם בדרכו, זה בכה וזה בכה.

וכשמנית את רשימה זו - הכללת ממילא את רוב רובם של מורי ההוראות בדורנו, תלמידי אותם גדולי פוסקי הדור, כך שמסורת ודרך ההוראה שהונחלה על-ידו, היא אשר מועברת כיום בקרב רובו המכריע של מורי ההוראות מכל גווני הקשת.

ברם, למרבה הפלא, כמה ששיטתו ודרך ההוראה שלו - חיים וקיימים, הרי שזכרו הנערץ והנקדש מתעמעם והולך, ורבים אינם יודעים את שם 'בעל השמועה' שעל שמועותיו ודרכיו הם עמלים.

מיהו אותו גדול, שאותו גאון מרוגטשוב, שכידוע גאונים וגדולים חרדו לבקיאותו העצומה, התבטא עליו, כי הוא בקי "אות באות" במשנה תורה לרמב"ם.

מיהו אותו גדול, שהגאון הנודע בעל "חזון איש" סמך על פסקיו והוראותיו, ושלח את תלמידיו לעשות "שימוש חכמים" במחיצתו.

מיהו אותו גדול, אשר לאחר פטירתו קראו עליו גדולי הבקיאים והרבנים בירושלים: "אזיל גברא דמסתפינא מיניה".

מיהו אותו גדול, שבדור דיעה זה, בה היתה ירושלים מליאה בחכמים וסופרים, גדולי תורה וענקי רוח, היה נערץ על כל החוגים, חסידים כמתנגדים, בני עדות המזרח כבני ירושלים מדורי דורות, עד שלכל אחד ואחד נדמה כאומתו.

מיהו אותו גדול, שמלבד שיעור קומת גדלותו הבלתי מושגת, היה נודע בירושלים של מעלה, כענוותן ושפל ברך, וכעמוד הצדקה והחסד, אשר דלתו פתוחה לכל עניים ודלים.

אכן כך, בים התורה - דרכיו של רבינו, שביליו במים רבים של תורה ועבודת השי"ת, אבל, עקבותיו לא נודעו.

ברוב חסדי השי"ת עלינו, זכינו בספר זה להחיות את דמותו הנשגבה. מזכרונות הזקנים וספרי התקופה ליקטנו זעיר שם וזעיר שם, עד שנארגה לה מסכת חייו של רבינו, ונפרסה לפני הקורא כמשנה ערוכה וסדורה, אשר ממנה ילמד הקורא לימוד גדול במסכת ההוראה של כלל ישראל, ובדרכיו של אחד מן גדולי הגדולים ששתל קורא הדורות מראש בדור אחרון.

בספר זה נלמד על גדול בישראל שהיה "איש האשכולות" במלוא מובן המילה. "כרכא דכולא ביה".

תלמידו הגדול של רבינו, הגאון הנודע רבי בנימין מנדלזון זצ"ל, הרב דקוממיות, בבואו

להגדיר את ייחודיותו של רבינו זצ"ל, מצא את ההגדרה הנבחרת ביותר: "יש גדולים שאתה יכול ללמוד מפיהם תורה והוראה, יש שהנך לומד מהם פרק בהלכות דעות ויראת שמים, ויש שאתה מתחמם כנגד אורם בצדקות ובחסידות - אצל הרב דטעפליק זצ"ל מצאתי הכל בחדא מחתא".

רבינו היוה תופעה נדירה במכלול אישיותו הרב-גוונית.

פקחותו המחודדת בשיחותיו עם בני אדם ובדיוני ממונות, לצד מדת צדקותו המופלגת אשר יש בה יותר מקורטוב של תמימות, כאותה הנהגה 'לפדות' בסכומים הגונים לצדקה כל היתר שיוצא מתחת ידו. ובעיקר, ביחס כלפי גאונים וצדיקים קדמונים, גדולי התורה והחסידות, עד כדי דמעות של רגש וגעגועים לזכרם הנערץ.

כח זכרונו המופלא - 'בור סיד שאינו מאבד טיפה', לעומת יגיעתו והתמדתו הנצחית, מתוך דחק עצום - לחם צר ומים לחץ.

"עוקר הרים" בפלפולי אורייתא. עוד טרם יסיים זה שלמולו את סברתו או את הוכחתו, ומיד יבין את כוונתו, וימהר להשיבו על כך. יוצק את קושיותיו ופלפוליו על יסודות איתנים, מאפיקי התלמוד והראשונים. ולעומת זאת, מקרב במאור פנים כל צורבא מרבנן, אף זה שלא זכה לכתרה של תורה כמוהו, ולא מגיע לקצה חריפותו או לקצה בקיאותו.

ובעצם, השילוב המפתיע בין "עוקר הרים" - חריף עצום, ל"סיני" - כח הכרעה נדיר בשאלות מעשיות, בבהירות ובחדות, בלא עיקש ובלא פתלתול.

ברגע אחד - דמות רבנית מובהקת, ובמשנהו - כששומע על יהודי פלוני אשר נדחקה עליו שעתו, מיד יוצא להתרים נדיבי עם למטרה עליונה זו, מוכן לבזיונות ולהשפלות.

"ימין דוחה" את המחבלים בחומת היהדות הכשרה, ו"שמאל מקרבת" את כל אשר בשם ישראל יכונה, מכל החוגים והעדות.

וכך הגדיר אותו אחד מתלמידיו הגדולים, החכם הספרדי, הגאון רבי יוסף שאול אלישר זצ"ל, בן בנו של הראשל"צ בעל "ישא-ברכה" זצ"ל: "גבור כשמשון בתורה ורודף שלום כאהרן".

וכאשר נשתלבו ונתמזגו כל אלו באדם גדול אחד, לא פלא שקיתונו הצר והטחוב בשכונת "בית ישראל" בירושלים, הפך ל"תל תלפיות" **שהכל** פונים אליו. כל העדות והחוגים, מצאו בלבו מקום רחב כאולם. את פני כולם קיבל בחיבה ובאהבה. כולו רצוף אהבת ישראל. ומאחר ונפתחה דלתו בפני כל בני העדות, חיפשו בעלי ההוראה שבכל עדה ועדה לשמש לפניו בהוראה, החזיקו עצמם לתלמידיו ולממשיכי מורשתו לדור אחרון.

בספר רב כמות ורב איכות זה, המקפל בתוכו היסטוריה של מאות שנים, נצעד יחדיו בשבילי חייו הנאדרים בקודש, בתפילה שזכותו הגדול יגן עלינו להוושע בדבר ישועה ורחמים.

נר זכרון

לנשמת אדונינו אבינו מורינו ורבינו
הגאון הצדיק המפורסם
נכד חביב למרן רבינו מטעפליק זצ"ל
דולה ומשקה מתורת אבותיו ורבים נהנו מתפילותיו
רבים השיב מעון וקירבם לאביהם שבשמים
בהרבצת תורה ובמפעליו הכבירים לתורה ולמצוות
בימי הזעם הציל המון רב מאחב"י וחיזק לבבות באמונה

כ"ק מרן רבי ישראל הלברשטאם זצללה"ה

בן הגאון הקדוש רבינו **סיני** זצוק"ל

אדמו"ר ואבד"ק זמיגראד

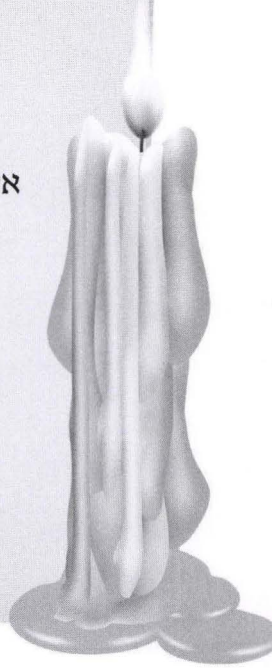
נתבקש לישיבה של מעלה
עש"ק לסדר "ובחרת בחיים למען תחי' אתה וזרעך"
כ"ו אלול שנת תשמ"א לפ"ק

ונשמת אמנו מורתנו הרבנית הצדקנית בת קדושים
אשר נתגדלה כל שנות נעורי' על ברכי זקינה הגדול רבינו זי"ע

מרת בילא ע"ה

בת הרה"ג ר' **אפרים שלמה טולקצ'וב** זצ"ל
נלב"ע ר"ח כסלו תשס"ח

מנו"כ בעיר דיען נוא דזשערזי

פרק א

הביטו אל צור חוצבתם

אמר רבי פרנך אמר רבי יוחנן, כל שהוא תלמיד חכם, ובנו תלמיד חכם, ובן בנו תלמיד חכם, שוב אין תורה פוסקת מזרעו לעולם. שנאמר: 'ואני זאת בריתי וגו' לא ימושו מפיך ומפי זרעך ומפי זרע זרעך אמר ה' מעתה ועד עולם'. מאי 'אמר ה''? אמר הקב"ה: אני ערב לך בדבר זה. מאי 'מעתה ועד עולם'? אמר רבי ירמיה, מכאן ואילך תורה מחזרת על אכסניא שלה.

בבא מציעא (פה.)

ערשו של רבינו, הרב דטעפליק, באכסניה של תורה וקדושה עומדת. מכל צדדי ייחוסו - מגזע גדולים וקדושים מוצאו. בדמותו ובקומתו הוסיף חוליה בוהקת לשרשרת הזהב של רבנים מובהקים דור אחר דור, חוליה כזאת - שברבות העתים נהפכה מחוליה גרידא, לחוליה המשמשת גם למעין קישוט של זהב מפואר ומהודר, המוסיף נופך של חן והדר בשרשרת כולה.

יחוסו הרם משתרג ועולה לגאונים וצדיקים מפורסמים, אשר האירו באור תורתם וחסידותם את ארץ מגוריהם באוקריינא, וכפי שהעלה בעצמו ברבות הימים, לאחר שזכה ועלה לארץ הקודש, את סדר יחוסו ע"ג הכתב, כשהוא מטעים את נחיצות חקיקת היחוס על ספר דברי הימים: **"את כל זה ראיתי להעלות על הכתב, בכדי שידעו בני מי המה".**

ואלו הדברים אשר חקק למשמרת עולם בגוויל עופרת בספר כתב יחוסו:

"אני הח"מ (=החתום מטה) **הרב שמשון אהרן, בן הרה"ג ר' אברהם יצחק זללה"ה, בן הרה"ג ה"ר מנחם נחום, בן הרה"ג ה"ר אליהו, בן הרה"ג ה"ר אהרן, בן הרב הג' ר' שמואל, בן הרב הג' ר' מרדכי געליש, בן הרה"ג ר' משה געליש מבראד מחכמי הקלויז.**

"הרה"ג ה"ר שמואל הנ"ל, הי' חתן הרב הצ' והקדוש ה"ר פנחס שפירא מקארעץ. הוא נתקבל לרב הגליל בעיר קלבלוד באוקרינה בשנת תקמ"ב, הוא רב על כל הגליל היינו זוועניגראדקע, טאלנא, שפאלע, קיילערקע.

"בנו הרה"ג ר' אהרן הנ"ל, הי' חתן הרב הצ' ה"ר דניאל דוד מטשעטשעלניק, בן הרב הצדיק והק' ר' שמעריל מווערחיפקע תלמיד הבעש"ט זצוקלה"ה.

"בנו הרב הג' ה"ר אליהו הנ"ל, הי' חתן הרב מבענדיר הרה"צ ר' ארי' ליב וועריטהיים, אחיו של הרב הצדיק מסוברן.

"בנו הרב הג' ר' מנחם נחום הנ"ל, הי' חתן הרב ר' יצחק יחזקאל מבא"ד (=מבארדיטשוב), **והוא הי' חתן הרה"צ ה"ר ארי' ליב מליטן, בן הרב הצדיק והקדוש הרב ר' ליפא מחמעלניק תלמיד הבעש"ט זצוקללה"ה, וחותנו הי' הרב הגאון והצדיק ה"ר פאליק נכד הסמ"ע זללה"ה.**

"אבי הרב הג' ה"ר אברהם יצחק זללה"ה הי' ג"כ רב בעיר הנ"ל (=קלבלוד), כי שמשו כולם דור אחר דור.

"אמי אסתר רייזל תחי', אשה משכלת ויראת ה', היא בת הרב הג' ר' חיים מאיר, בן הרב הצ' ה"ר שמשון אהרן, בן הרה"ג והצדיק ה"ר חיים מאיר משדה לבן, תלמיד מובהק להס"ק משפאלע.

"זוגתו חי' מרגליות, המפורסמת בצדקתה ובפזרונה, כי היא עסקה במסחר, ובעלה הוא זקיני הרב הצ' ה"ר שמשון אהרן זללה"ה, מעולם לא יצא מבית מדרשו, וגודל צדקתו מפורסם בכל ערי אוקרינה מחוז קיוב.

"אם אמי הרבנית מרת מלכה זללה"ה, היתה בת הרב ר' ליבר מקאדיניוו הסמוכה לבא"ד (=בארדיטשוב), חתן הרב הצ' ה"ר משה מפיקוב, בן (ר' ישראל), הבן של הרב הצ' המפורסם ה"ר לוי יצחק מבארדיטשוב.

"זוגתי מרת מליא, בת הרב הג' ר' מרדכי'לי מקונסטנטין ישן, בן הרה"צ ה"ר מנחם מנדל, בן הרה"צ ה"ר חיים מסאטינוב, בן הרב הצ' והק' ה"ר יוסף מיאמפעלע, בנו הבכור של הרב הצ' והקדוש ה"ר מכילי מזלאטשוב.

"אם חותני - הרבנית חנה, בת הרה"צ ה"ר יוסף משה, בן הרה"צ והקדוש הרב ר' אברהם יהושע העשיל מאפטא, הנקרא דער אפטער רב, ומנוחתו כבוד בעיר מעזבוז.

"חמותי הרבנית יוטא רחל, בת הרב הגאון ה"ר מאיר, נכדת הרב הצ' ה"ר יוסף יוסקי מוואליטשוסק, אשר הוא הי' בן הרה"צ והקדוש ה"ר מרדכי'לי מקרעמניץ, וחתן הרה"צ והקדוש הרב מסאדילקוב, בן בתו של הבעש"ט זצוקללה"ה".

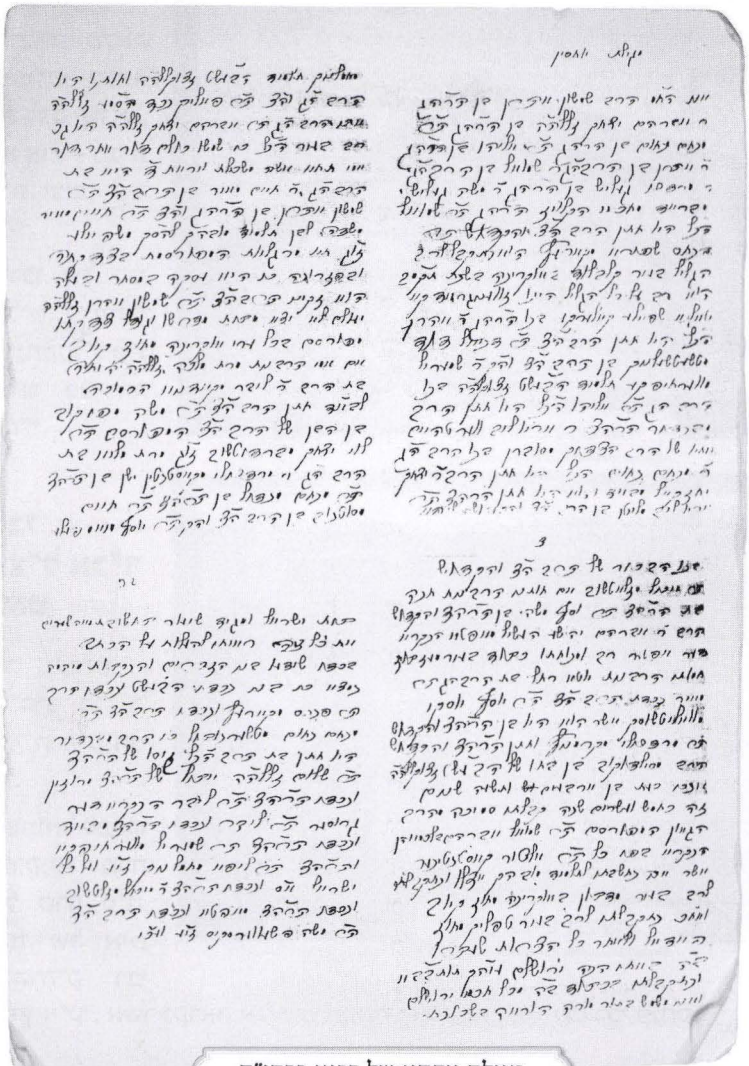
לאחר שמקיף את סדר היחוס אל הני אשלי רברבי, שמהם היה גזעו חוטר, מוסיף לשרטט כמה פרטים מקורות ימי חייו:

"אנכי כעת בן ארבעים ותשעה שנים. זה כחמש ועשרים שנה קבלתי סמיכה מהרב הגאון המפורסם ה"ר שמואל אברהם בלעכמאן, הנקרא בפי כל ה"ר אלטיר קאנסטנטינר, אשר אני נחשבתי לתלמיד מובהק אצלו. ונתקבלתי לרב בעיר מדבון באוקרינה מחוז קיוב, ואחר-כך נתקבלתי לרב בעיר טפליק מחוז פאדאל. ולאחר כל הצרות שעברו, ב"ה באתי הנה ירושלם עיה"ק תותבב"א, ונתקבלתי בכבוד ב"ה מכל חכמי ירושלם, ואני משמש בתור מורה הוראה בשכונת בית ישראל ומגיד שיעור בישיבת מאה שערים".

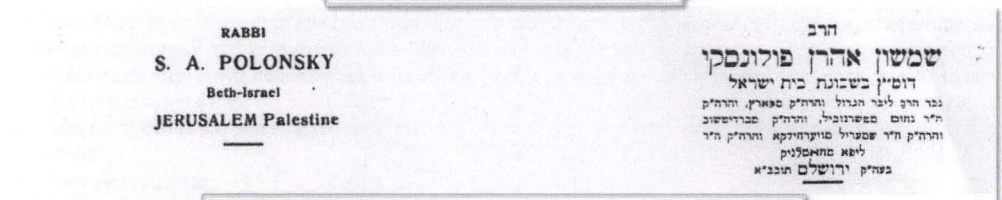
ואחר כל הדברים האלה מסכם בראשי-פרקים, את רשימת גדולי העולם, ראשי בית אבות משפחתו הרוממה:

"נמצא כי בָּנַי, נכדי הבעש"ט, ונכדי הרב ה"ר פנחס מקארעץ, ונכדי הרב הצ' ה"ר מנחם נחום מטשערנאביל, כי הרב מבענדיר הי' חתן בת הרב הנ"ל - גיסו של הרה"צ ה"ר שלום זללה"ה אביו של הרה"צ מרוזין. ונכדי הרה"צ ה"ר ליבר, הנקרא דער גרויסער ה"ר ליבר. ונכדי הרה"צ מבארדיטשוב. ונכדי הרה"צ ה"ר שמעריל מווערחיפקע. ונכדי הרה"צ ה"ר ליפא מחמעלניק, זי"ע ועל כל ישראל אמן סלה. ונכדי הרה"צ ר' מיכלי מזלטשוב. ונכדי הרה"צ מאפטא. ונכדי הרב הצ' ה"ר משה פשעווארסקער. זי"ע ועכ"י".

נלך אף אנו בעקבי הרועה הגדול, וטרם נתחיל לצעוד במשעול הכרמים, ללמוד פרקים נבחרים ממסכת-החיים של הגדול בענקים, אשר היה לאור גדול לדור אחרון, נראה את 'גדרות הצאן' המקיפות את הכרם, אלו האבות הקדושים - שמהם היה מסתעף והולך. נעקוב אחר תולדות ימי חייהם, ונלמד על מעשיהם ופעליהם בקודש.

מגילת יוחסין של רבינו בכתי"ק

רבינו מתייחס אחר אבותיו הקדושים - מוסדי תבל ומצוקי ארץ

רבי משה געליש זצ"ל מחכמי הקלויז דבראד

מצד אביו, נמשך גזעו בן אחר בן עד להרה"ק **רבי משה געליש**, מחכמי ה'קלויז' המפורסם דבראד - העיר הגדולה לאלוקים אשר בפולין (גליציה)[א], העיר "כלילת יופי מלאה חכמים וסופרים, ממנה יצאה הוראה לכל ישראל, למאות גאוני ארץ - מבית המדרש דפה יצאו, עיר צדק ילין בה"[ב].

בית הכנסת דבראד

על רום ערכו של רבי משה געליש, יעידו הדברים שנחקקו ע"ג מצבתו לאחר פטירתו: "משה עבד ה'"[ג].

בית החיים דבראד

הרה"ק רבי שמואל זצ"ל אב"ד קאלניבלאט

ולרבי משה געליש - בן, ושמו "הרב הג' ר' **מרדכי**"[ד], אבי הרה"ק **רבי שמואל** זצ"ל.

בהגיע רבי שמואל לפרקו נישא להצדקנית מרת **רחל שיינדל שרה** ע"ה, בתו היחידה של איש האלוקים הרה"ק **רבי פנחס מקאריץ** זי"ע[ה], אשר נקראה על-שם זקנתה הצדקנית, אמו של רבי פנחס.

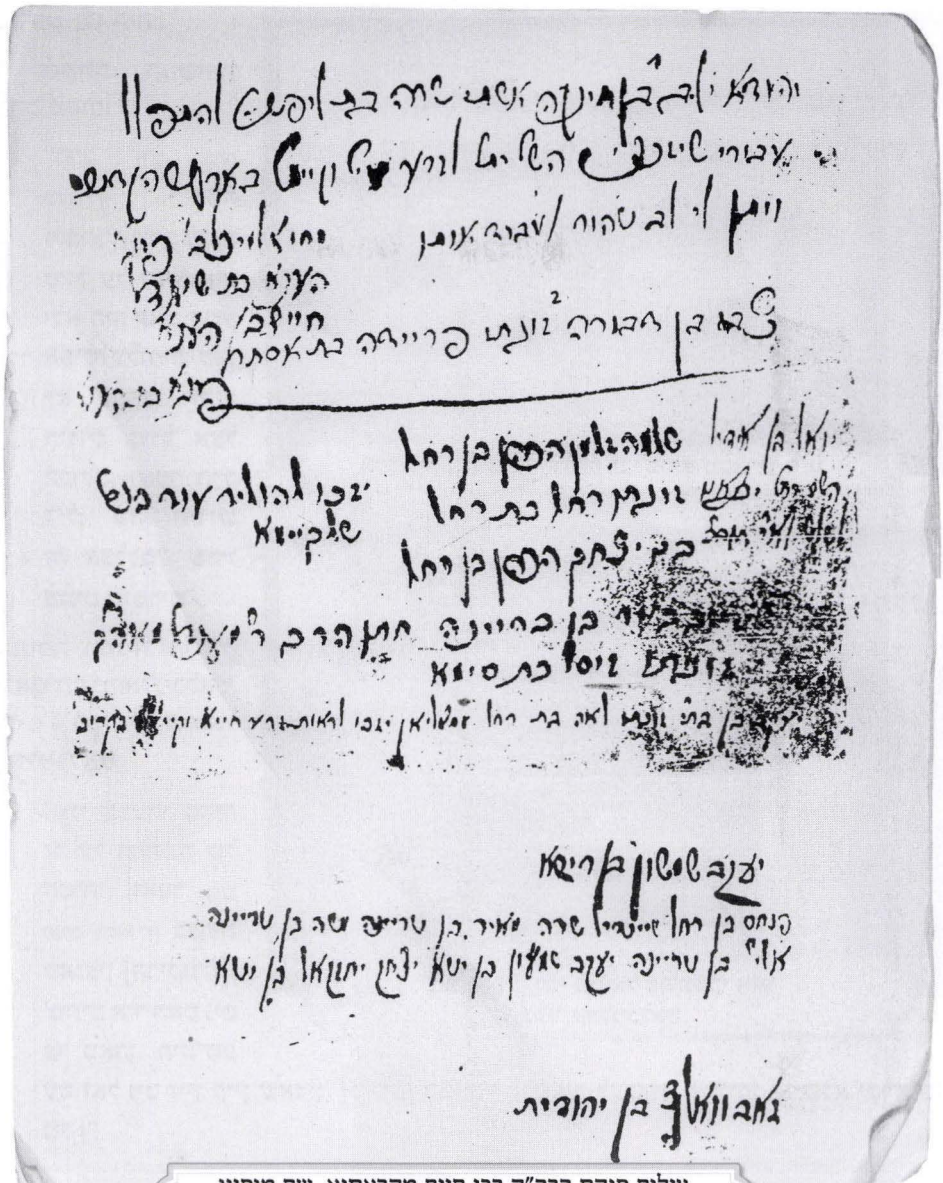
א "קלויז" זה היווה תל-תלפיות לבני עליה, אשר גמרו אומר להשליך כל ענייני העולם-הזה מאחורי גוום, ויחדיו יהיו תמים ללון בעמקה של תורת הנגלה והנסתר גם יחד, בראשותם של הני תרי אריות, הגה"ק רבי חיים צאנזיר, והגה"ק רבי משה אוסטרער בעל "ערוגת הבושם" על שיר השירים. בני חבורתא קדישתא זו, קבלו על עצמם קבלה נשגבה, שלעולם לא יופסק קול התורה מבין כתלי בית המדרש, ורק "כשזה לומד - חבירו מותר לו לישן, וכן כולם, **ועבור זה היתה השכינה הקדושה שרויה שם תמיד**" (הרה"ק רבי אליעזר צבי מקאמארנא בספרו "בן ביתי" פרשת וירא, בשם אביו הרה"ק רבי יצחק אייזיק זי"ע).

ב הגאון רבי יעקבקא סג"ל לנדא זצ"ל, בן גאון ישראל בעל "נודע ביהודה" זצ"ל, בהקדמת "דברי ידידות" לספרא דמ"ר אבו"ה רב"א, שו"ת "נודע ביהודה".

ג "שם ושארית", עמוד צב.

ד לשון רבינו במגילת היוחסין הנ"ל. וראה גם להלן בפרק זה, בכתב הרבנות של רבי שמואל, שם נזכר גם שם אביו רבי מרדכי.

ה לתולדותיו: ראה "נספח א".

צילום פנקס הרה"ק רבי חיים מקראסנא, שם מופיע
הרה"ק מקאריץ: פנחס בן רחל שיינדיל שרה.

אודות ימי ילדותה מסופר: "הסבא קדישא משפאלי זצ"ל נתגדל אצל הרה"ק ר' פנחס מקאריץ זי"ע, והיו קוראים אותו 'דער גרויסער בחור'. פעם אחת, בהיותו אצל הרה"ק מקאריץ נחלתה בתו של הרה"ק ר' פנחס, הרבנית מרת שרה רחל שיינדיל בחולי הקדחת, ונכנסה לאביה שיבקש רחמים עליה. אמר לה, שתלך אל הגרויסען בחור, ותאמר לו בשמי, שיגיד קאפיטל תהילים אחד

1 "תפארת מהרא"ל", תולדות הרה"ק רבי ארי' לייב הסבא משפאלי זי"ע, במכתבו של הגאון רבי אברהם איטינגא זצ"ל מדוקלא, עמוד 108.

ותתרפא, וכן היה..."

על שמחת הנישואין שלהם מסופר[1]:

"הרב (רבי פנחס מקאריץ) **עשה נישואין, והיה עולם גדול על הנישואין, ולא היה שום היזק אפילו צלוחית קטן לא נשבר. והיה חידוש גדול אצל העולם. ואמר הרב ז"ל: מה חידוש זה אצלכם? שהיו מתים שומרים".**

אהל ציון קדשו של הרה"ק רבי פנחס מקאריץ זי"ע

ציון הרה"ק רבי שמואל פולונסקי זי"ע
בעיר קאלניבלאט

ובהוספת המגיה, הרה"ק רבי אברהם מקאלניבלאט, חתן רבי שמואל מקאלניבלאט:

"אני שמעתי שהיה זה על החתונה של חמותי, ואמר (רבי פנחס מקאריץ) **בשעת טאנצין** [הריקודין]: **'מתים איר האט ניט צו טאהן, היט'שע עס זאל ניט זיין קיין שאדין'** [*מתים! הרי אין לכם מה לעשות, השגיחו נא שלא יקרה שום נזק*]".

על כס הרבנות דקאלניבלאט

על הרה"ק רבי שמואל וזוגתו הרבנית, כמו על כל שושלת הקודש שהסתעפה מהם, לא שרדו כמעט שום תיאורים המשקפים את ימי חלדם עלי אדמות. אולם, ממקצת הפרטים ששרדו מעניין עלותו על כס הרבנות בקאלניבלאט, למדים אנו על גודל שיעור קומתו - של רבי שמואל - בתורה ובעבודת השי"ת, כאחד הגדולים אשר בארץ, כמו גם על החשיבות המיוחדת שרחש הרה"ק

1 ב"אמרי פנחס החדש", שער תורת האדם, אות סב.

מקאריץ לבתו היחידה.

וטרם גשתנו לספר אודות הכתרתו של רבי שמואל, כרבה של קאלניבלאט והמחוז, יסופר מעט אודות עיירה נשכחת זו, וקאלניבלאט שמה.

קאלניבלאט, עיירה בפלך פודוליה-קיוב היא, לא הרחק מטאלנא[ח]. עיירה קטנה היא קאלניבלאט, וקרובה יותר להגדרת כפר גדול, השוכן במחוז ובו הרבה כפרים. ביניהם: קטרינופול[ט], קלארקע[י]. בסמוך אליה ממש, שוכן הכפר יאמפולי, אולם, אין זה אותו יאמפולי - שנודע כמקום משכן קדשו של הרה"ק המגיד הרבי ר' יחיאל מיכל מזלאטשוב זי"ע, ורק שמותיהם שווים[יא].

בעוד היו ישראל ישובים באוקריינא, היה איזור זה תוסס חיי יהדות מלאים. רוב תושבי האיזור היו יהודים. תושביה עוטרו במעלות שנתעטרו בהם יהודי אוקריינא. יראת שמים; תמימות וישרות-דרך; לב חם מלא רגש לכל דבר שבקדושה. כל אלו, לצד העמידה העיקשת והאיתנה והנאמנות לה' ולתורתו.

למחוז זה הועיד הרה"ק רבי פנחס מקאריץ, את חתנו הרה"ק רבי שמואל ובתו הצדקנית. וכפי המסופר, שהרה"ק מקאריץ, "קבע דירתה" של בתו היחידה בעיירה קאלניבלאט, אשר במחוז קיוב שבאוקריינא. כפי המסופר[יב]: **"הרבנית מרת רחל שיינדל מקאלניבלאט, היתה בת יחידה להרה"ק רבי פנחס מקאריץ. בעת שקבע דירתה בקאלניבלאט אמר הקאריצער: 'אני נותן שמירה לאוקריינא בתי היחידה, שלא יוכלו ההידמאקיס[יג] להזיק שם', וכן היה".**

כפי הנראה, היתה כוונתו של הרה"ק מקאריץ להושיב את חתנו על כס הרבנות בקאלניבלאט, אולם, לא הספיק להביא את הדבר לידי גמר, שכן, כתב הרבנות של רבי שמואל אשר שרד לפליטה, נכתב ב"יום ד' טוב שבט תקנ"ג", כשנה ומחצה לאחר הסתלקותו של הרה"ק מקאריץ לשמי רום (בעשירי באלול שנת תקנ"א), אשר לכן מוזכר גם הרה"ק מקאריץ כ"הרב מובהק מופת הדור איש אלקים בוצינא קדישא מוהר"ר פנחס **זללה"ה**"[יד].

כתב-רבנות זה, נחשב כמרגלית יקרה מפז, ומבין שיטיו נלמד על הערצתו הגדולה של הרה"ק רבי יעקב שמשון משפיטיווקא זי"ע, לרעו ומחותנו הרה"ק רבי פנחס מקאריץ זי"ע. כמו גם את חיבתו הגדולה של רבי שמואל בעיני תלמידי חותנו הגדול, אשר ברצותם לכבד את זכר הרה"ק מקאריץ לאחר הסתלקותו פעלו בעוז למלא רצון קדשו, ולהושיב חתנו חביבו על כס הרבנות.

הרה"ק רבי יעקב שמשון משפיטיווקא זי"ע, כבר ישב בטבריה שבארץ הקודש, וככל הנראה בעת שביקר הרה"ק משפיטיווקא בארץ מולדתו - אוקריינא, פעל להשלים את רצון חבירו הקדוש מקאריץ. לא נח ולא שקט עד שהוציא את הדבר לפועל.

ח שמה הלועזי של קאלניבלאט: kalnybolot.

ט שמה הלועזי של קטרינופול: katrrynopil.

י שמה הלועזי של קלארקע: kalyhirka.

יא אודות העיר זוועניגראדקא, הנמצאת גם באותו מחוז, והיתה גם תחת מרותו של רבי שמואל מקאלניבלאט, ראה להלן: פרק ג.

יב "ליקוטי אמרי פנחס", שער הסיפורים אות קכא, בשם כת"י "פני הכרובים" עמוד 108.

יג כנופיות ה'היידמאקים' היו המשך ישיר של ה'קוזאקים'. תחילת גל הפרעות שע"י ה'היידמאקים' בשנת תקכ"ד, כאשר יקטרינה קיסרית רוסיא בקשה להרחיב את גבולי מדינתה ולספח לה את שטחי אוקריינא - שהיתה עד אז תחת שלטון פולין. לצורך זה הסיתה את תושבי אוקריינא נגד הפולנים, כשבד בבד כוונו החיצים נגד היהודים, שהם היו עיקרי חוכרי האחוזות, הכפרים והמכסים, מידי אצילי פולין באוקריינא. הסתה זו הביאה לגלים של פרעות נוראות, כשהגרוע מכולם היה בשנת תקכ"ח, אז עברו הגויים בין העיירות היהודיות האוקריניות הקטנות בזו אחר זו, ורצחו נפש את כל יושביהן, ושללם לבוז. יהודי מחוז קיוב, במיוחד, עברו שרשרת של פוגרומים נוראיים. מספר ההרוגים בטבח הגיע לכשלשים אלף איש, ברובם יהודים - הי"ד. הפרעות הסתיימו בדיכוי של הכנופיות בידי הצבא הפולני.

יד ראה להלן "נספח א" הערה בדיוק הזמנים.

כתב הרבנות שרד אצל בני משפחתו דור אחר דור. לפי המקובל בידם, לרוב חיבתו ולרוב חשיבות הענין, כתב הרה"ק משפיטיווקא בעצמו את "כתב הרבנות" כולו בכתי"ק[טו]. אף את החלק הראשון שעליו חתמו בני העיר, מלבד אשר הוסיף לחתום בשמו המפורש בשולי כתב הרבנות[טז]. וכפי אשר בא בכתובים על כתב הרבנות של רבי שמואל, לאחר חתימת טובי העיר:

ציון הרה"ק רבי יעקב שמשון משפיטיווקא זי"ע
בבית החיים הישן בעיר טבריא

הרחוב המרכזי בקטרינופול

"דברי הנאמרים מעל"ד (=מעבר לדף), **ונשנו, בפני נעשה בת"כ** (=בתקיעת כף)... **לקיים עליהם ועל זרעם אחריהם לעד... הרב מו"ה שמואל, ומחויבים לציית ליה כל אשר יאמר אליהם לפי דת"ה** (=דיני תורתינו הקדושה), **ומה שנעשה באנפאי וקבלו על עצמם באלה ובשבועה. באתי עה"ח, יעקב שמשון באמ"ו המנוח מ' יצחק מעיר הק' טבריא".**

שלט הכניסה לעיירה קטרינופול

עובדה זו, של הכתרתו בידי הרה"ק משפיטיווקא, מוזכרת ומודגשת ביותר, בכתב הרבנות של נכדו הרה"ק רבי אליהו פנחס מקאלניבלאט, בן בנו הרה"ק רבי אהרן מקאלניבלאט, מכ"ג אדר תקצ"א[יז]:

"...שהיה אצלינו פה בעירינו

טו מפי הרה"ג ר' יצחק שילת שליט"א - נכד אחותו הבכירה של רבינו, אשת הגה"צ רבי משה צבי רבינוביץ זצ"ל אב"ד קאלניבלאט, אשר באוצרו מונחים כתבי ידות אלו מירושת בית אבותיו הק'.

טז כתב הרבנות של רבי שמואל, וכמו"כ כתב הרבנות של נכדו רבי אליהו פנחס, נדפסו לראשונה ב"ייווא בלעטער" (כרך לו שנת תשי"ב, עמוד 124), וחזר ונדפס ב"ארץ ישראל של מעלה" (ת"א תשכ"ה, ח"א עמוד 34, וצילום הכת"י בעמוד 112).

יז כתב הרבנות של רבי אליהו פנחס במילואו, יובא להלן עמוד כו-כז.

העיירה קאלניבלאט על מפת אוקריינא

מפת חבל וואהלין באוקריינא

אב"ד, הרב המאור הגאון הגדול המפורסם כש"ת מוהר"ר שמואל במוהר"ר מרדכי זללה"ה, חתן הרב החסיד המפורסים בוצינא קדישא חסידא ופרישא כש"ת נודע בכל העולם מוהר"ר פנחס שפירא זצוקללה"ה, והיה פה אצלינו לרב ומו"צ סך עשרים ושנים שנים, שעשה אותו להיות רב אצלינו פה ה"ה הרב המאור הגאון הגדול המפורסים בוצינא קדישא איש אלקי רבן של בני הגולה כש"ת מוהר"ר יעקב שמשון הרב דק"ק שעפטיווקא ... נסמך ממנו..."

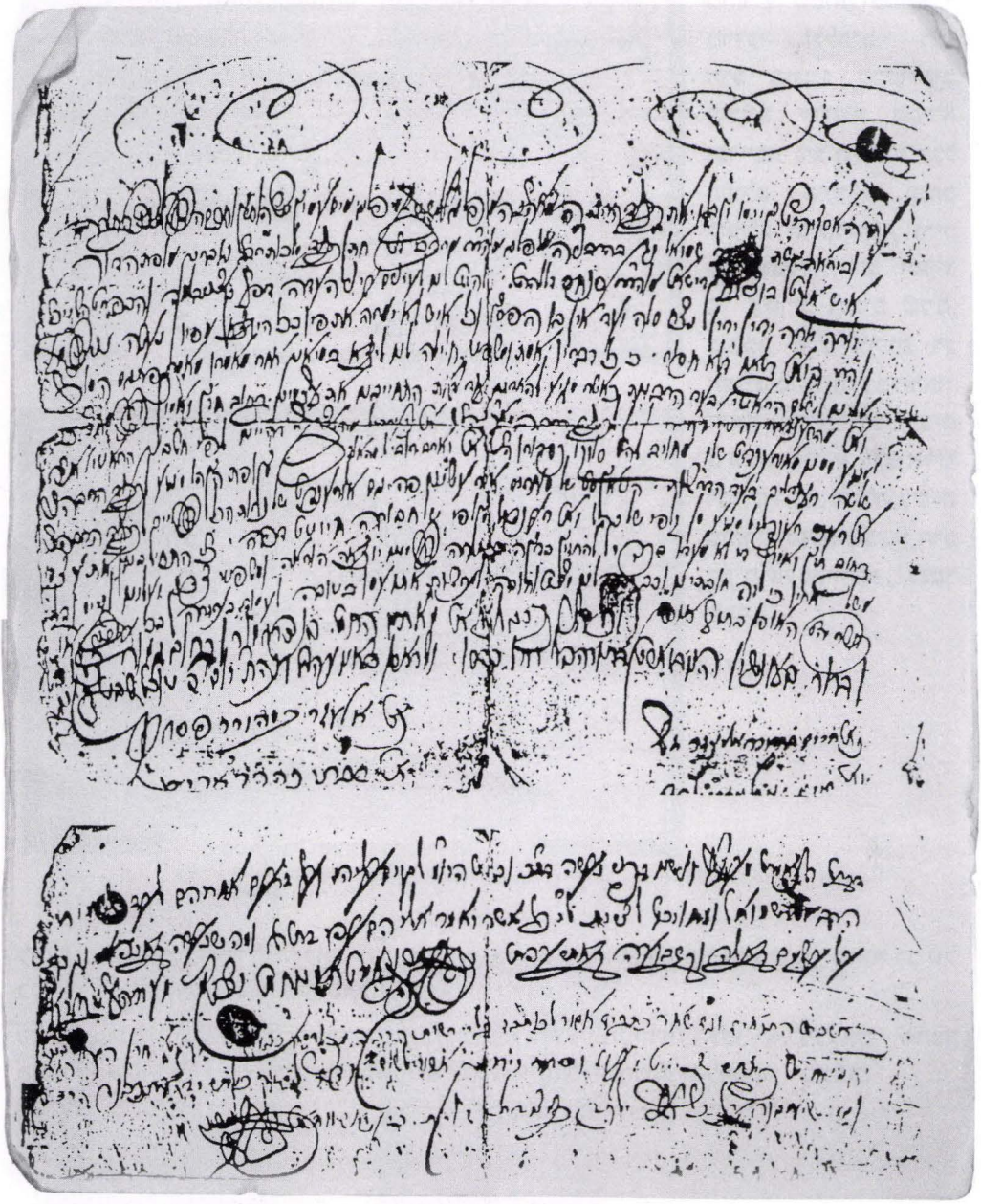
לא רק על קאלניבלאט המליכוהו לרבי שמואל, כי אם על הסביבה הענקית כולה, ו"הוא רב על כל הגליל, היינו זוועניגראדקע, טאלנא, שפאלע, קיילערקע"[יח].

כלומר, הרבנות שלו התפרסה על מחוז ענק, שגבולותיו הן העיירות הללו: קאלניבלאט - מהצד המערבי, שפאלע - מהצד הדרומי, וזוועניגראדקא - מהצד המזרחי, וקלארקע - בינותם.

יח ע"פ מגילת היוחסין בכת"י רבינו. וראה גם ב:"מזכרת לגדולי אוסטרהא" (לבוב תרנ"ה, עמוד 212), שרבי שמואל היה רב על קאלניבלאט ועל "זווינירדאדקע".

כתב הרבנות של הרה"ק רבי שמואל מקאלניבלאט

(מגנזי הרה"ג ר' יצחק שילת שליט"א)

עת האסף היום קיימו וקבלו את כבוד הרב המאה"ג המופלג ... מפלגי מים עמוקים הותיק וחכם המפורסם בתורה וביראה קש"ת מוהר"ר שמואל נ"י בהרבני המופלג

מוהר"ר מרדכי ז"ל, חתן כבוד מלכות הרב גוברין מופת הדור איש אלקים בוצינא קדישא מוהר"ר פנחס זללה"ה, להיות לנו לעינים עיני העדה דפ"ק קאלניבלאד והכפרים השייכים, יורה יורה ידין ידין, נצח סלה ועד אין בו הפסק, וכל איש לא ימרה את פיו, ככל היוצא מפיו נעשה ונשמע, והרי הוא בלאו דלא תסור, כי כל דבריו אמת ומשפט, חלילה לנו ליצא במיאון אחר מאמריו מאמר פתגם המלך, ועלינו לשלם הראטי' בעד הרבנות כאשר מגיע להאדון, עוד זאת התחייבנו את עצמינו בחוב חזק ואמיץ שמחוייבים ליתן לכב' הרב המאו' הג' א' קערביל מה ... דהיינו לפי חשבון הראטי' אשר מגיע ממנו מאורענדי' שלו מחויב להו סלוקו כסדורו ה[יינו] א' קארב רוביל מהאלף מקופת הקהל מגיע לכבוד הרב הנ"ל, שלושה רענדליך בעד הדרשות. הטאקסי' של סוחרים אשר עשינו פה, גם אורענדי' של נרות, הכל שייך לכבוד הרב הנ"ל, א' רענדיל מגיע מן קלפי של קהל, וא' רענדיל מקלפי של חבורה חייטים דפה.

כל זה התחייבנו את עצמנו בחוב חזק ואמיץ די לא מעדו, בכדי להחזיק בדקה של תורה שממנו יוצאה הוראה ומשפט צדק, ועלינו לקיים גדלהו משל אחיו, כי זה חובתינו וכך יהיה לנו מצוה וחובה לעשות אתו עמו בטובה, לעמוד בעזרה בכל עניני ... כאשר יהיה האופן בתוך אופן, וכל הנ"ל קיבל כל א' מאתנו הח"מ בנדר גמור ובחוב גמור צלול וברור בעונשין המבוארים בתורה בל יחל דברו.

ולראיה באנו עה"ח ועה"ת יום ד' טוב שבט תקנ"ג

נא' חיים במוהר"ר אליעזר ז"ל נא' אלעזר במהור"ר פסח

נא' חיים נא' שבתי בהר"ר ארי'

דברי הנאמרים מעל"ד ונשנו בפני נעשה במ"כ (=במעמד כולנו) ובמ' (=ובמעמד) הח"מ (=החתומים מטה), לקיים עליהם ועל זרעם אחריהם לעד ... הרב מו"ה שמואל, ומחויבים לצייית ליה כל אשר יאמר אליהם לפי דת"ה (=דיני תורתינו הקדושה), ומה שנעשה באנפאי, וקבלו על עצמם באלה ובשבועה.

באתי עה"ח, יעקב שמשון באמ"ו המנוח מ' יצחק מעיר הק' טבריא

כתיבת התנאים וגם שאר כתבים אסור לכותבם בלי רשות הרב המפורסם כבוד .... שמואל, חתן המפורסם המנוח מו' פינחס שפירא זצ"ל, וסידור קידושין אסור לשום אדם לסדר בלי ידיעת כבוד הרב, ומי שיעבור על כל הנ"ל ילכד במצודת ....

[יעקב שמשון באמ"ו המנוח מ' יצחק מעיר הק' טבריא]

עיירת קאלניבלאט

רחוב הכניסה לקאלניבלאט

ויהי שמואל רועה את אחיו באהבה ובחמלה, וירם את קרן ישראל וקרן התורה לתפארת בית ישראל.

הרבנית מקאלניבלאט גם היא גדולה היתה בין הנשים, כפי הנראה מן המעשה האמור, בו התפאר הרה"ק מקאריץ שנתן את בתו היחידה כ'שמירה' לאוקריינא. ואכן, היתה מפורסמת בצדקתה, ומשהאריכה ימים אחר בעלה הק', "היתה נקראת בפי כל 'קאלניבלאטער רביצין'"[יט].

הר"ר נחום טל (טולקצוב) ז"ל, נכד רבינו, היה מוסר את המקובל במשפחה דור אחר דור, שהרבנית מקאלניבלאט שאלה את אביה הרה"ק רבי פנחס מקאריץ זי"ע לפני פטירתו, האם ומה פעל לבני המשפחה לפני פטירתו. אמר, שפעל למענם שעד עשר דורות לא יהיו גבירים במשפחה.

בית רבני העיר (לפי עדות זקני העיר)

העובדה שלא נשתיירו הרבה פרטים על אותו צדיק וקדוש, מוסיפה משנה חשיבות למכתב ששיגר אליו הרה"ק הרבי ר' זושא מהאניפאלי זי"ע אודות דבר מצוה של הצלת נפשות, ומן התוארים שמכנה את הרה"ק רבי שמואל, ניכר רוב חשיבות ערכו בעיני צדיקי דורו. מלבד זאת, מלמד תוכן המכתב על השפעתו הגדולה כרב המחוז[כ]:

יט "מזכרת לגדולי אוסטרהא" שם. ובהערה שם: "לבל אמנע טוב מבעליו לאמר דבר בשם אמרו, הנני לכתוב כי נשאל נשאלתי מהרב הגאון המאה"ג חוקר תעלומות מוהר"ר יוסף לעווינשטיין אב"ד דק' סעראצק ת"ו, מי הוא הרב הצדיק האב"ד דק"ק קאלניבלאט חתן הרב הצדיק ר' פנחס ומה שמו, ואנכי עשיתי שאלה לידידי הרב ר' חיים שפירא ד"ץ בעיר סלאוויטא נכד הרב הצ' ר' פינחס ז"ל, והוא השיב לי באריכות כל השתלשלת בניו של הרב הצ' מקאלניבלאט, ואנכי כתבתי רק את הדברים הנוגעים למלאכתי".

כ נדפס לראשונה ב"ייווא בלעטער" (שנת תשי"ב עמ' 126) במאמרו של הר"ר אברהם יהושע העשיל, על הרה"ק רבי פנחס מקאריץ. ושוב חזרו

מכתב קודש שכתב הרה"ק רבי זושא מהאניפאלי זי"ע
אל הרה"ק רבי שמואל מקאלניבלאט זי"ע

בעזה"י

שלו' לאהו' או"נ ה"ה הרב המאור הגדול בתורה וביראה המופלג פלג אלקי' מלא תורה ויראת שמים שיאו יתנשא למעלה באריכות ימים ושנות חיים כבוד שמו מפארים כמהור"ר שמואל נרו יאיר לעולם, האב"ד ומ"ץ דק"ק קאלנעבאלאט יצ"ו

אחד"ש הטוב, באתי בבקשה גדולה עבור התורני מוהר"ר ישכר בער נ"י מק"ק שעפיטובקי, אשר נעשה בעל חוב על ששה מאות זהו' להמושל שלו ולית לי' מגרמי' כלום לשלם לו. ויאסף אותו אל המשמר עם אשתו ובניו עד זמן קאנטראקטין, ואם לא ישלם לזמן הנ"ל אמר שיאסרם אותו בכבלי ברזל, והמושל ההוא אדון קשה, אסוריו לא פתח ביתה וחיישינן אם יכבשם ח"ו במאסר לא יוציאם לחופשי ח"ו מהר. והנה נכמרו רחמיו של אחי' ה"ה משרת שלי המרומ' התורני מוה"ר משה נ"י עזב את כל אשר לו על קרן הצבי אחר ישועת אחיו מוה"ר ישכר בער הנ"ל, כי עגמה נפשו עליו ורחמיו מרובים עליו, על כי נפל כתוא מכמר ולא יוכל להושיע, ואפס עצור ועזוב לו, לכן הוא נוסע במר נפשו לבקש עזר מזולתו.

בכן בקשתי בבקשה גדולה מאהו' וידידי להתבונן אליו מאין יבוא עזרו להיות משמיע קול עלי נידוב בכל מקומות ממשלתו, וגם לעורר את גיסו מו' יעקב נ"י שיתנדב בשבילו סך מסוים בכדי שיכול להיות כל סך הנ"ל, ולצדקה תחשב לרומע"כ כי מצוה גדולה היא ובפרט ביודעיו ומכיריו קאמינא, והואיל שאני בטוח באהו' וידידי שיזדרז מעצמו למען המצוה הזאת תפסתי הקיצור. ד' יחלצהו מן המיצר, וכל טוב ממנו לא יבצר.

הכ"ד המעתיר בעדו ובעד כל ישראל
הק' משולם זוסי' בר"א ז"ל

גם בקשתי מרומע"כ למעני גם ידו נטוי' להשמיע קול עלי נידוב, כל שישנו בנידור ונידוב יתנדב עלי מנה אפים, הלוא ידוע למר שאנכי כעת לא אוכל לנסוע עלי דרך כפעם בפעם מחמת תשישות כחי. ד' יחזק במעוזי, אחזיק לרומעכ"ת טיבותא, והואיל שאני בטוח באהו' וידידי שיפוק רצוני וימלא משאלותי תפסתי הקיצור..... ומעתיר בעדו.

הק' משולם זוסי' בר"א ז"ל

ביום רביעי פרשת ויגש, ד' כסלו שנת תקע"ב, נסתלק הרה"ק רבי שמואל מקאלניבלאט לשמי רום[כא]. בהשאירו אחריו את בנו הרה"ק רבי **אהרן** - אשר מילא את מקומו ברבנות קאלניבלאט, ואת חתניו: הרה"ק רבי **ישראל נחמן היילפרין** - אשר מילא את מקומו ברבנות זוועניגראדקא[כב], והרה"ק

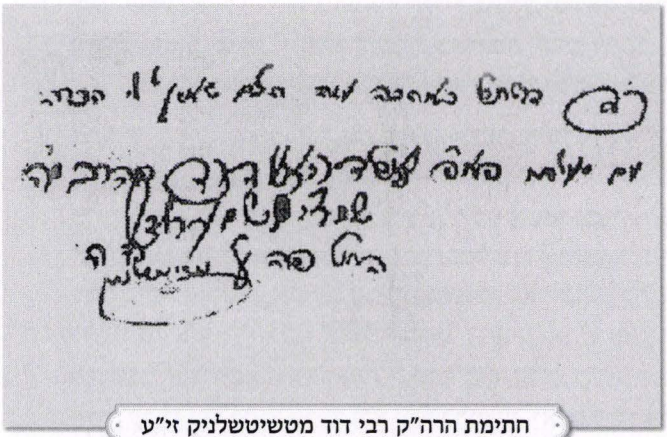
ונדפסו בספרי הליקוטים על הרה"ק הרבי ר' זושא זי"ע.

כא כך ע"פ כתב הרבנות של רבי אליהו פנחס, להלן עמוד לא-לג.

כב ע"פ "מזכרת לגדולי אוסטרהא" הנ"ל.
שם זוגתו של רבי ישראל נחמן, הרבנית טריינא - כשם זוגתו הרבנית של רבי פנחס מקאריץ. ע"פ קובץ "שפתי צדיקים", ג, עמוד פט-צג.

רבי אברהם מקאלניבלאט, בנו של הרה"ק רבי בנימין זאב מבאלטא - תלמידו המובהק של הרה"ק רבי פנחס מקאריץ, וממשיכי דרכו בהנהגת העדה[כג].

הרה"ק רבי אהרן זצ"ל אב"ד קאלניבלאט

חתימת הרה"ק רבי דוד מטשיטשלניק זי"ע

"ומיד תיכף אחר פטירתו (= של הרה"ק רבי שמואל), קיבלנו עלינו בהסכמת כל הקהל כאחד את בנו הרבני המופלג בתורה וביראה כש"ת מו"ה אהרן זללה"ה, שהוא יהיה אצלינו פה לרב למלאות מקום אביו"[כד].

רבי אהרן, נשא את הרבנית העניא ע"ה[כה], בתו של הרה"ק רבי דניאל דוד[כו] אב"ד טשיטשלניק, הוא בנו של הרה"ק רבי שמעריל [שמריהו] מווערייחאווקא - מ'ששים הגבורים' אשר סביב להבעש"ט הק' זי"ע. רבי דוד נולד לאביו רבי שמעריל, בברכת רבו הבעש"ט הק' זי"ע, לאחר שלא היו לו בנים כי אם בנות[כז].

רבי אהרן הסתופף בצל הרה"ק רבי משה צבי מסאוואראן זי"ע, ונמנה בין חשובי תלמידיו[כח].

רבי אהרן שימש ברבנות קאלניבלאט י"ט שנה, מעת פטירת אביו הק' בכסלו שנת תקע"ב ועד לעת הסתלקותו ביום שני לסדר "ויקהל פקודי", כ"ב אדר לשנת תקצ"א[כט].

הרה"ק רבי אליהו פנחס זצ"ל אב"ד קאלניבלאט

ויהי לאחר הסתלקות הרה"ק רבי אהרן, נמנו וגמרו בני העיר "כולם כאחד, בהסכמה אחת ובדעה אחת ובלב אחד ובפה אחד, ברצוננו הטוב ובנפשות חפצות בלי שום אונס כלל", לקבל עליהם

רבי ישראל נחמן היילפרין, היה מגזע רבני בערזאן, ובתולדות המחבר בשו"ת "קול יהודה" מביא ייחוסו: רבי ישראל נחמן, בן רבי טובי' יחיאל מיכל מבערזאן, בן רבי אברהם זרח ארי' יהודא לייביש מבערזאן, בן רבי חנניא יוסף מבערזאן, בן רבי יחיאל מיכל מבערזאן - גדולי עולם אשר כיהנו ברבנות העיר דור אחר דור, בן רבי ישראל אבד"ק סווירש, נו"נ השר הצדיק הג"מ שמשון וערטהיימער מוינא.
יצוין, כי רבינו היה נכד להני תרי גיסי, רבי אהרן ורבי ישראל נחמן, שכן, אביו היה נו"נ - בן אחר בן - לרבי אהרן, ואמו היתה נו"נ לרבי ישראל נחמן, ראה להלן ריש פרק ב (עמוד לט).

כג ע"פ "שם ושארית" (עמוד צא). רבי אברהם היה ממנחילי תורת חו"ז רבי פנחס מקאריץ לדורות עולם, כמוזכר כמה פעמים ב'נספחים' שבסוף ספר "אמרי פנחס השלם" (עמוד תקכט ועוד).

כד מתוך כתב הרבנות של הרה"ק רבי אליהו פנחס מקאלניבלאט, נדפס בהמשך.

כה שם הרבנית העניא ע"ה, ע"פ: שם ושארית, עמוד צב.

כו השם 'דניאל' דוד, ע"פ מגילת יוחסין של רבינו. בשאר המקורות מובא רק השם 'דוד' לבד.

כז כמסופר ב"שבחי הבעש"ט" (מהדו' מינץ, עמוד צט). הדברים בשלימותם, להלן: "נספח א".

כח ראה להלן (נספח ג, מערכת הרה"ק מסאוואראן), סיפור שהיה לרבי אהרן בעת שהותו בצל רבו הרה"ק מסאוואראן.

כט גם יום היא"צ מתוך כתב הרבנות הנ"ל של רבי אליהו פנחס.

ועל זרעם את בנו יחידו הרה"ק רבי אליהו פנחס, "שהוא יהיה אצלינו פה בעירינו לרב אב"ד, למלאות מקום אבותיו נ"ע, וקבלנו עלינו בחיוב גמור, לציית אותו בכל אשר יצא מפיו, הן על פי דין תורתינו הק', הן ע"פ פשרה... ואסור לשום אחד מאנשי קהילתינו וסביבותינו להמרות את פיו ח"ו"ל.

בני הקהילה מטעימים גם את פשר אותה חרדת קודש האוחזת בהם להמשיך את שושלת רבנות זו, מאחר וגדולי הדור אישרוהו וקיימוהו, בימי רבם - הרה"ק רבי שמואל, ובימי בנו - הרה"ק רבי אהרן, כמוזכר בכתב הרבנות של רבי אליהו פנחס:

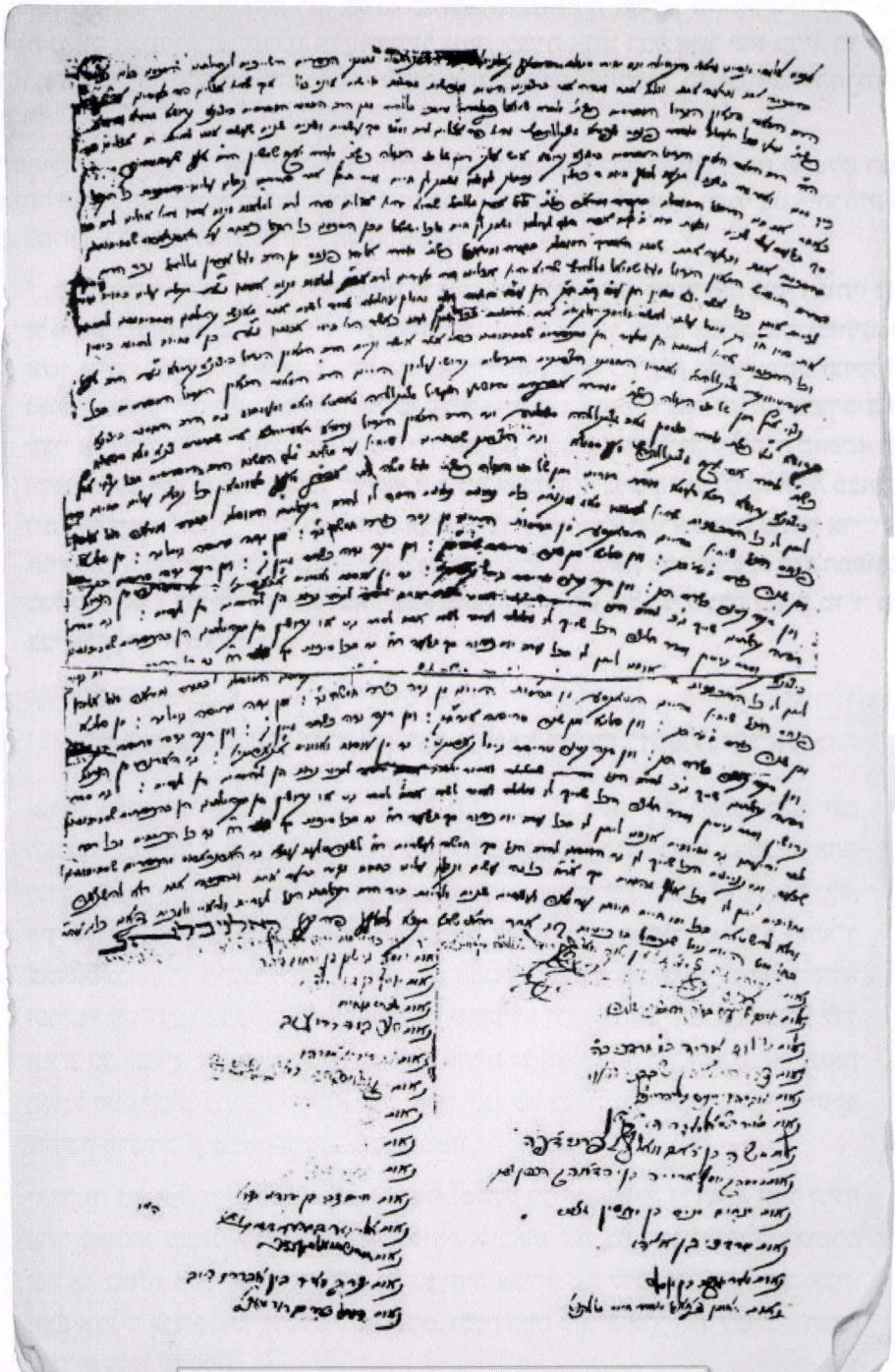
"...מוטל עלינו לאשר ולחזק ולקיים את הרבנות בכל תוקף חיוב, כאשר היה בימי אבותיו נ"ע - כן מחויב להיות בימיו, וכל ההכנסות שהיו לאבותיו, הן מהעיר והן מהכפרים שסביבותינו, כפי אשר אישר וקיים הרב הגאון הגדול בוצינא קדישא נ"ע הרב דק"ק שעפיטווקע זצוקללה"ה, ואחריו החזיקו הצדיקים הגדולים קדושי עליון היינו הרב המאור הגאון הגדול המפורסים בכל קצוי ארץ רבן של בני הגולה כש"ת מוהר"ר אברהם יהושיע העשיל זצוקללה"ה מאפטא ויאס ומעזבוז, גם הרב החסיד בוצינא קדישא נ"ע כש"ת מוהר"ר בנימין זאב זצוקללה"ה מבאלטא, וגם הרב הגאון הגדול נהורא דאורייתא ארי שבתורה צנא מלא ספרא כש"ת מוה"ר ארי' יעקב זצוקללה"ה מק"ק סמילא, וגם הצדיק שבדורינו שיחי' עד ביאת מלך המשיח, הרב המפורסים בכל קצוי ארץ בוצינא קדישא רבא דעמא מופת דורינו רבן של בני הגולה כש"ת מו"ה משה צבי אב"ד דק"ק סאוואראין..."

כתב הרבנות של הרה"ק רבי אליהו פנחס מקאלניבלאט

אנחנו אלופי מנהיגי וראשי הקהילה וגם יחידי סגולה דפה ק"ק קאלניבלאט, וגם הארנדארים מחזיקי הכפרים השייכים לקהילתינו, הסכמנו כולם כאחד בהסכמה אחת ובדעה אחת ובלב אחד ובפה אחד, ברצוננו הטוב ובנפשות חפצות בלי שום אונס כלל, איך שהיה אצלינו פה בעירינו אב"ד הרב המאור הגאון הגדול המפורסם כש"ת מוהר"ר **שמואל** במוהר"ר **מרדכי** זללה"ה, חתן הרב החסיד המפורסים בוצינא קדישא חסידא ופרישא כש"ת נודע בכל העולם מוהר"ר **פנחס שפירא** זצוקללה"ה, והיה פה אצלינו לרב ומו"צ סך עשרים ושנים שנים, שעשה אותו להיות רב אצלינו פה ה"ה הרב המאור הגאון הגדול המפורסים בוצינא קדישא איש אלקי רבן של בני הגולה כש"ת מוהר"ר **יעקב שמשון הרב דק"ק שעפטיווקא** ... נסמך ממנו.

ואחר זה בשנת תקע"ב לפ"ק ביום ד' כסלו נסתלק לעולמו ושבק לן חיים, ומיד תיכף אחר פטירתו קיבלנו עלינו בהסכמת כל הקהל כאחד את בנו הרבני המופלג בתורה וביראה כש"ת מו"ה **אהרן** זללה"ה, שהוא יהיה אצלינו פה לרב למלאות מקום אביו, והיה אצלינו לרב פה סך תשעה עשר שנים, וכעת ביום ב' כ"ב אדר הלך לעולמו, ושבק לן חיים ולכל ישראל.

ל ע"פ כתב הרבנות שלו.

כתב הרבנות של הרה"ק רבי אליהו פנחס מקאלניבלאט

(מגנזי הרה"ג ר' יצחק שילת שליט"א)

בכן הסכמנו כל הקהל כאחד עם הארנדארים שסביבותינו, בהסכמה אחת ובדעה אחת, שבנו האברך המופלג בתורה וביראה כש"ת מוהר"ר **אליהו פנחס** בן הרב מו"ה **אהרן** זללה"ה, נכד הרב הישיש הגאון הגדול מו"ה **שמואל** זללה"ה, שהוא יהיה אצלינו פה בעירינו לרב אב"ד למלאות מקום אבותיו נ"ע, וקבלנו עלינו בחיוב גמור לציית אותו בכל אשר יצא מפיו, הן ע"פ ד"ת הק' הן ע"פ פשרה וחולין וחלילה, ואסור לשום אחד מאנשי קהילתינו וסביבותינו להמרות את פיו ח"ו, רק מוטל עלינו לאשר ולחזק ולקיים את הרבנות בכל תוקף חיוב. כאשר היה בימי אבותיו נ"ע - כן מחויב להיות בימיו, וכל ההכנסות שהיו לאבותיו הן מהעיר והן מהכפרים שסביבותינו, כפי אשר אישר וקיים הרב הגאון הגדול בוצינא קדישא נ"ע **הרב דק"ק שעפיטווקע** זצוקלה"ה, ואחריו החזיקו הצדיקים הגדולים קדושי עליון, היינו הרב המאור הגאון הגדול המפורסם בכל קצוי ארץ רבן של בני הגולה כש"ת מוהר"ר **אברהם יהושיע העשיל** זצוקללה"ה **מאפטא ויאס ומעזבוז**, גם הרב החסיד בוצינא קדישא נ"ע כש"ת מוהר"ר **בנימין זאב** זצוקללה"ה **מבאלטא**, וגם הרב הגאון הגדול נהורא דאורייתא ארי שבתורה צנא מלא ספרא כש"ת מוה"ר **ארי' יעקב** זצוקללה"ה **מק"ק סמילא**, וגם **הצדיק שבדורינו שיחי' עד ביאת מלך המשיח**, הרב המפורסים בכל קצוי ארץ בוצינא קדישא רבא דעמא מופת דורינו רבן של בני הגולה כש"ת מו"ה **משה צבי אב"ד דק"ק סאווראין**.

הכל קבלנו עלינו בחיוב גמור, ליתן לו כל ההכנסות שהיו לאבותיו מאז ומקודם, כולם נתונים נתונים המה לו להרב דקהילתינו המופלג בתורה וביראה מו"ה **אליהו פנחס** הנ"ל שיחי', דהיינו הטאקסע מן בהמות, היינו מן גסה כשרה חמשה נ"ב, ומן גסה טריפה גימל נ"ג, מן פלגא ובן שנה כשרה ב' נ"ב, ומן פלגא ובן שנה טריפה א' נ"ג, ומן דקה גסה כשרה ז' קאפיקעס, ומן דקה גסה טריפה ה' קאפיקעס, ומן דקה קטנה כשרה ה' קאפיקעס, ומן דקה קטנה טריפה גימל קאפיקעס, גם מן עופות ואווזים א' קאפיקע. גם הארנדי מן הנרות דפה קהילתינו שייך ג"כ להרב הנ"ל, ואסור לשום אדם דפה למכור נרות, הן ליהודים הן לגויים. גם סדר קדושין, וסדר גיטין וסדר חליצה, הכל שייך לו, וחלילה אסור לשום אדם לסדר גט או קדושין, הן בקהילתינו הן בהכפרים שסביבותינו בלתי ידיעתו. גם מחויבים אנחנו ליתן לו בכל ערב יום כפור סך תשעה ר"ח, גם בכל סוכות סך שלושה ר"ח, גם כל הכתבים מכל דבר שבעיר, וגם קניינים הכל שייך לו. גם הוספנו להרב הנ"ל סך חמשה ועשרים ר"ח לשנה זולת עתה, גם הארנדארים מהכפרים שסביבותינו מחויבים ליתן לו מכל אלף זהובים סך אר"ח, כל זה עשינו וקבלנו עלינו בחיוב גמור בדעה אחת ובהסכמה אחת בכל ימי חיים חיותו עד מאה ועשרים שנים.

ולהיות ביד הרב דקהילתינו הנ"ל לעדות ולראיה ולמוכח באנו כולנו עה"ח בח' ממש, היום גימל שנכפל בו כי טוב כ"ג אדר דהאי שתא תקצ"א לפ"ק, פה ק"ק קאלניבלאט

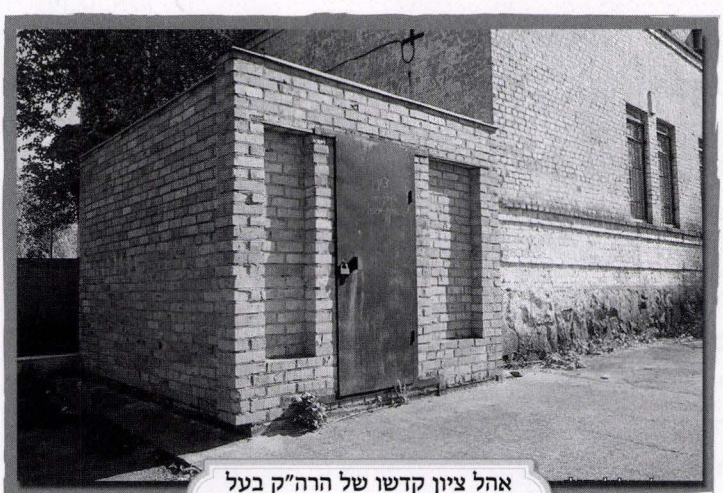
וע"ז באו על החתום כ"ז פרנסי וחשובי העדה דק"ק קאלניבלאט

חותנו הרה"ק רבי אריה לייב מבענדער זצ"ל

על רבי אליהו פנחס, כמו על כל גאוני וקדושי שושלת הזהב, לא נמסרו כלל פרטים בקרב כותבי הדורות. זאת רק ידוע, שנשא את הרבנית **סימא** ע"ה, בתו של הרה"ק רבי **אריה לייב וועדטהיים מבענדער**, אחיו הגדול של הרה"ק רבי משה צבי מסאווראן - בני הרה"ק רבי **שמעון שלמה המגיד מסאווראן**, וחתנו של הרה"ק רבי **אברהם מקוריסטשוב**[לא], בן הרה"ק רבי **צבי הירש מקוריסטשוב** - מתלמידי הבעש"ט הק' זי"ע, וחתן הרה"ק רבי **מנחם נחום מטשערנאביל**, בעל הספה"ק "מאור עינים".

רבי אריה לייב נעשה לחתנו של רבי אברהם מקוריסטשוב, בחיי זקנו הרה"ק בעל "מאור עינים" זי"ע, והוא אשר בחר בו כחתן לנכדתו הצדקנית מרת לאה ע"ה, לאחר מעשה שהיה, כאשר בחלומו שמע ה"מאור עינים" בעליונים, דרשת התעוררות שנאמרה מפי רבי שמעון שלמה מסאווראן. היתה זו דרשה מיוחדת במינה, נוכח הגזירה הרעה שיצאה על היהודים במדינות אוקריינא בשנת תקמ"ב, האוסרת עליהם להתיישב בכפרים ולהתפרנס כחוכרי משרפות של משקאות חריפים ופונדקאות.

עיקר דרשה זו, בדברי תוכחה כלפי מעלה - "היתכן להפלות בין יהודי לגוי?!"; הגויים אשר במקורם נקראים 'עבדים', יהפכו לשלוט על צינורות השפע של כלל ישראל?! - והמשך הדרשה, בדברי מוסר ותוכחה לכלל ישראל, על שאינם נשמעים לרמזי המוסר אשר מופנים אליהם ממרומים. והדברים, שיצאו מקירות לב טהור, עשו רושם גדול במרומים, ובכוחם נתבטלה הגזירה.

אהל ציון קדשו של הרה"ק בעל "מאור עינים" זי"ע בטשערנאביל

ה"מאור עינים" בשכבו על יצועו, שמע את העליונים עוסקים בדרשה זו, וראה את גודל הפעולה שפעלה

לא בכתב-היחוס (כת"י) של הרה"ח ר' פנחס לנדא מקיוב ז"ל מופיע, ששם הרה"ק מקוריסטשוב היה רבי אברהם אשר, ושבתחילה היה גר בפרוהבישט. במכתב זה נוסף גם תיאור על רום ערך קדושת רבי אברהם מקוריסטשוב: "אשת ר' אברהם אשר - מלכה'לי, היתה בת הרב הקדוש ר' נחום זצ"ל מטשערנאביל בעהמ"ח 'מאור עינים'. על ר' נחום אין מה לכתוב, הלוא קדושתו ידועה לכל העולם, לפני שעבר ר' נחום לטשערנאביל היה רב בפאריבשטע, ולפני עוזבו את פאריבטש פנה אל אנשי העיר: 'פאריבטשער אידען! איך בעט אייך, איר זאלט איבער לאזען פאר מיין ממלא מקום, מיין איידעם ר' אברהם אשר איך זאג אייך אז ער איז א קדוש עליון'. (תרגום: יהודי פרוהבישט! אני מבקש מכם, שתבחרו למלא מקומי את חתני רבי אברהם אשר, אני אומר לכם שהוא קדוש עליון!).

"לר' אברהם אשר זה, מלבד בתו לאה אשת הרב מבאנדער, היתה עוד בת אחת אשת הרב הקדוש ר' שלום שכנא זצ"ל הנקרא ר' שלום פרוביטשער, אביו של הרוזינער זצ"ל. וידוע שהרוזינער אמר: 'אז איך וועל רעכענען יחוס בין איך זיך מתייחס צו מיין זיידען הרב הקדוש ר' אברהם אשר זצ"ל' (תרגום: כשאני רוצה לפרט היחוס שלי, אני מתייחס לזקני רבי אברהם אשר) - אף כי אביו ר' שלום היה בן הקדוש ר' אברהם המלאך זצ"ל, בן הרב הקדוש ר' דב בער זצ"ל ממעזריטש הנקרא דער גרויסער מגיד", עד כאן הציטוט מהמכתב הנ"ל.

בשמי רום. אי לכך, מיהר להכיר את אותו צדיק המרגיז ממלכות, עד שגמר בדעתו לעשות את חג הפסח של אותה השנה במחיצת המגיד מסאווראן.

בהגיעו העירה, שאל למקום דירתו של המגיד, והראו לו באצבע על בית שליד הנהר. בתוך כך ראה שני ילדים רכים רוחצים בנהר, וכאשר שם לבו להתנהגותם, ראה כי לוקחים המה עיסת חול ומים ומשפשפים בו את עיניהם. נבהל למראה עיניו, ושאל את הילדים לפשר הדבר. ענו ואמרו לו, שכן ראו את אמם רוחצת את הכלים וממרקת אותם בעפר לטהרת וכשרות החג הקרב ובא, ועלה בדעתם אף הם לעשות כזאת, לרחוץ את עיניהם שיהיו בטהרת הזיכוך לקראת החג הקדוש.

לשמע דבריהם אלו, שאל ה'מאור עינים' אודותם בקרב העוברים ושבים, באמרו: 'וואר זענען די בשר-קודש'לאך?' - השיבוהו, כי הם אלה בני המגיד דמתא. רבי אריה לייב, ואחיו הצעיר, רבי משה צבי. נכנס איפוא לבית המגיד, ומיד הביע את רצונו לזכות להשתדך עמו בזרעו. כך יצא לפועל השידוך, בין ה'מאור עינים' להמגיד מסאווראן, כשרבי אריה לייב נעשה לחתנו של רבי אברהם מקוריסטשוב[לב].

ציון קדשו של הרה"ק רבי משה צבי מסאווראן זי"ע

רבי אריה לייב, דבק בגיסו הרה"ק רבי שלום שכנא מפרוהבישט זי"ע, בהתקשרות איתנה של חסיד לרבו, עד שלא עבר יום שלא שח אודותיו, וכאשר לא היה לו עם מי לשוחח בשבחו הזכירו לכל הפחות בשמו. לאחר הסתלקות גיסו בי"ד תשרי שנת תקס"ג, דבק בהרה"ק הרבי ר' ברוך ממעזיבוז זי"ע, עד לעת הסתלקותו בח"י כסלו שנת תקע"ב.

כל עוד שהיה אחיו הרה"ק רבי משה צבי מסאווראן בין החיים, לא אבה להתחיל בהנהגת אדמורו"ת, וגם לאחר פטירתו בכ"ה טבת שנת תקצ"ח דחה את החסידים שבאו להסתופף בצילו, וגם מיעט באמירת דברי תורה. אולם מני אז, התרבו המסתופפים בצילו, והוקמה לתלפיות חצר "בענדער", שהמשיכה להתקיים עד תקופת השואה.

לב מקור העובדא ביתר אריכות ופירוט, ב"היכל הבעש"ט" (גליון ו, עמוד קכא), במאמרו של הרה"ג ירוחם פישל הגר מירושלים, כפי אשר קיבל מבית אבותיו - נכדי בית סאווראן. שם מסיים, שהמאור עינים הפטיר בלשון הכתוב (בראשית מח, יט): "גם הוא יהיה לעם ואולם אחיו הקטן יגדל ממנו", וחשק יותר ברבי משה צבי, אולם המגיד מסאווראן לא הסכים לבכר את הצעיר על פני הבכור.
עוד על שידוך זה, בכתב היחוס הנ"ל של רבי פנחס לנדא, שם מובא ששם אביו של רבי שמעון שלמה מסאווראן, היה רבי דניאל רופא, ועל כך כותב בעל מגילת היחוס: "...על דבר מהותו של אותו צדיק (רבי דניאל רופא) לא ידוע לכל העולם כלום, אבל זאת ידוע כי לפני שנכנס הרב הקדוש ר' נחום מטשערנאביל זצ"ל, בקשר השידוכין עם המגיד מסאוריין, וזאת היתה ההתקשרות של הרב מבענדער עם בת בתו של ר' נחום כמו שאבאר להלן (ור' נחום היה העומד מצד הכלה), פנה ר' נחום אל המגיד מסאווראן בזה הלשון: 'סאוריניר מגיד, סערדצי, ביי אונז איז א מנהג, פאר שרייבען די תנאים רעכענען יחוס, אין צום הערשטען דארף א בענדער העומד מצד החתן', (תרגום: המגיד מסאווראן! שמעו נא! אצלנו המנהג שלפני כתיבת התנאים מונים היחוס, אזי בראשונה ימנה נא המחותן מבענדער כי הוא עומד מצד החתן). וענה לו דסווראן: 'מיין טעטע איז גיווען ר' דניאל רופא פון קאנטינאפעל'. וכששמע ר' נחום זאת אמר אל המגיד: 'געגנג, מעהר דארף איך ניט, דניאל איש חמודות איז גיואקסטן געווארען בחצרות מלכים, און דאס איז שוין גענוג פאר מיר', (תרגום: די לי בזה! יותר מכך אינני צריך! דניאל איש חמודות נתגדל בחצרות מלכים, וזה די בעבורי). המ"מ דסאווראן התנהג את עצמו על פי שיטת הבעש"ט הקדוש, אף כי לא היה מתלמידיו ולא תלמיד תלמידי הבעש"ט".

רבי אריה לייב נסתלק בג' תמוז שנת תרי"ד, ומנו"כ בביה"ח דבענדער. מחידושי תורתו נדפסו בספר "אור השמש".

בני רבי אליהו פנחס מקאלניבלאט ☙

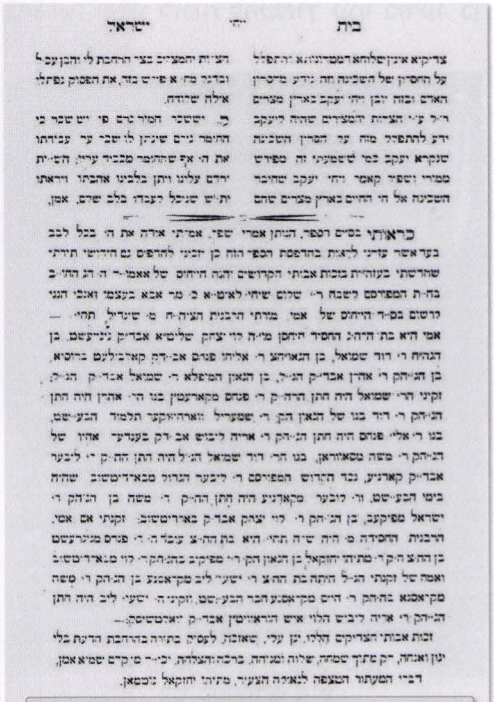
ולרבי אליהו פנחס ארבעה בנים: ממלא מקומו - רבי **מנחם נחום**, רבי **שמערל** (שמריהו), רבי **דוד שמואל**[לג] - שם זוגתו מרת רחל ע"ה בת רבי אליעזר ליבר מקאדאני, רבי **אהרן מאיר**[לד].

מצבת הגה"צ רבי דוד שמואל פולונסקי זצ"ל בביה"ח בבארדיטשוב

מצבת הרב מנחם נחום פולונסקי זצ"ל בביה"ח "מאונט יהודה" בקווינס

ספר "בית ישראל" להגה"צ רבי מתתי' יחזקאל גוטמן זצ"ל, נכד הגה"צ רבי דוד שמואל זצ"ל

לג אביו של רבי מרדכי ישראל פולונסקי - המוזכר במכתבי רבי אברהם יצחק פולונסקי (להלן עמוד ס הערה 1). רבי מרדכי, היה חותנו של החסיד המובהק רבי הערש מנדל אוורבוך זצ"ל מתל אביב, שהתכתב רבות עם רבינו, כמובא להלן (עמוד קכח ועמוד רטז-ריז).

לד יצוין, כי ב"שם ושארית" מוזכרת עוד בת אחת, הרבנית חנה חוה, אשת רבי ישראל נחמן הייפלפרין, מגזע משפחת רבני בערזאן.
הדברים לכאורה אינם מדוייקים, שכן כפי שעולה מהמשך דבריו, שימש רבי ישראל נחמן זה כרב דזוועניגראדקא, כפי שכתב ב"שם ושארית" בהמשך, שבנו רבי מרדכי שימש ברבנות שם. והנה, רבי ישראל נחמן הייפלפרין - רבה של זוועניגראדקא, היה חתנו של רבי שמואל מקאלניבלאט - כזכור לעיל. ומרחק הדורות לא נותן לנו את ההסתברות, שכאן כבר מדובר בנכדו - ששמו כשמו.

הגה"צ רבי מנחם נחום פולונסקי זצ"ל אב"ד קאלניבלאט

בנו הגה"צ **רבי מנחם נחום פולונסקי** זצ"ל, ממלא מקומו ברבנות העיר קאלניבלאט, היה חתנו[לה] של הרה"צ **רבי יצחק יחזקאל מבארדיטשוב**, חתן הרה"ק **רבי אריה לייב מליטין**, בנו של הרה"ק **רבי חנינא ליפא מחמעלניק** - מתלמידי הבעש"ט הק' זי"ע[לו], וחתן "הרב ה"ג וה"צ ה"ר **פאליק** נכד הסמ"ע זללה"ה"[לז].

רבינו - הרב מטעפליק, עוד הספיק לינוק ממעיינו הזך של זקינו רבי מנחם נחום. הצניעות וענוות-החן המיוחדת שעיטרו את תורת רבינו, מקורן טהור - לדבריו - מזקינו הגדול רבי מנחם נחום, אשר תורת חסד היתה על לשונו - תורה לשמה, שאין בה שמץ גבהות הלב והתיהרות. שנותיו הראשונות שעשה בצל הסב הגדול, סללו לפניו את דרך התורה וההוראה הנקיה מכל עיקולי ופשורי, והם שעמדו לו כל השנים עד לאחרית ימי חייו[לח].

כך נטוותה שרשרת הזהב, דור אחר דור, בקדושה ובטהרה, בגדלות בתורה ובעבודת השי"ת, כאשר עטרת חן של ענווה ושפלות ברך - מעטרת כל חוליה וחוליה שלהם. מדור לדור, עברה מסורת ההוראה המיוחדת להם, אשר לימים קנתה שביתה אצל נכדם - רבינו זצ"ל, ועל ידו נהפכה לנחלת הכלל, אשר רבים ממשמשים בה.

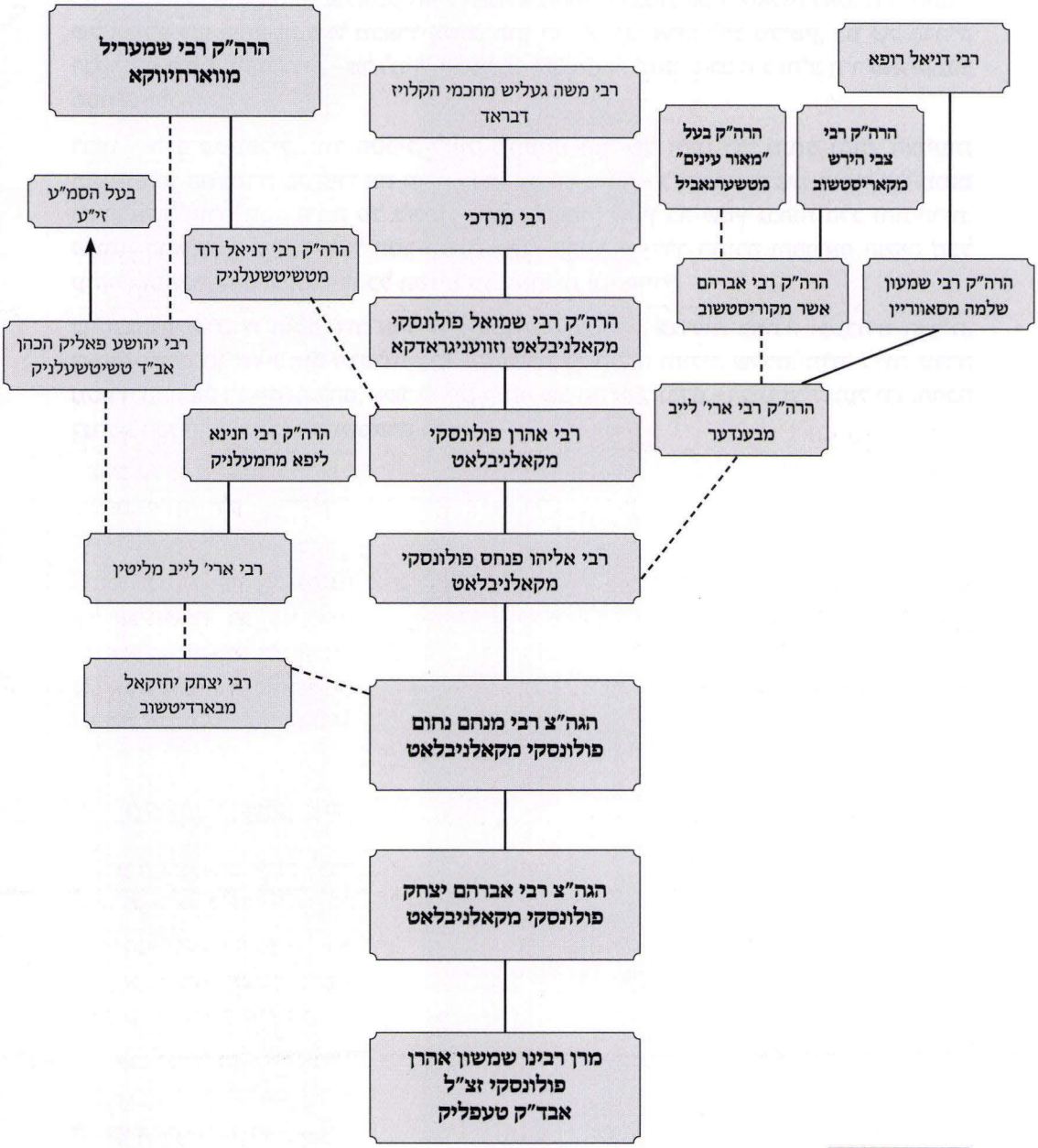
לה ע"פ מגילת יוחסין של רבינו.

לו לתולדותיו ראה להלן "נספח א".

לז לשון רבינו בכתב היחוס. הכוונה, לרבי יהושע פאליק הכהן אב"ד טשיטשלניק, נכד הסמ"ע בן אחר בן, וחתן הרה"ק רבי שמעריל מזוערייחאווקא. רבי פאליק מטשיטשלניק, היה מתלמידי הבעש"ט הק' זי"ע, ומוזכר כמה פעמים בשבחי הבעש"ט כמקור לסיפורים. מדברי תורתו נדפס בספר "משנת חסידים" (מדור שפתי צדיק).

לח ע"פ עדות בן-ביתו ר' אברהם ביק ז"ל, "חידושי הרב מטפליק", עמוד 63: "את צביונה המיוחד של הצניעות למד מתוך דיוקנו של סבא, אם לא מתוך ספרו שנשאר בכתב, הרי מתוך דיוקנו וקדושתו".

עץ יחס רבינו זצ"ל לבית אביו הגה"צ רבי אברהם יצחק זצ"ל

פרק ב

פרי צדיק עץ חיים

תולדותיו של אבי רבינו

אבי רבינו

בשנת תרי"א, התהדרה שרשרת הזהב דקאלניבלאט, בחוליה חדשה שהאירה בביתו של רבי מנחם נחום מקאלניבלאט, עם לידתו של הגה"צ רבי **אברהם יצחק** זצ"ל, אשר לימים עלה ונתעטר בעטרה שעיטרה את אבותיו הק' מדור דור, היא כתר הרבנות דקאלניבלאט העיר, אשר היתה מוחזקת בחיק משפחה רמת-יחוס זו יותר מק"נ שנה, עד עלות הכורת על יהדות אוקריינא[א].

אם כי לא נרשמו עד כה פרקי תולדות באופן מסודר מחיי רבי אברהם יצחק, וגם מפי רבינו לא נמסרו אודותיו פרטים בצורה מסודרת. אולם, כשם ש"תולדותיהם של צדיקים מעשים טובים", כמו"כ על אותו משקל, מתולדותיהם - בניהם - של צדיקים, נוכל ללמוד על מעשיהם הטובים שלהם. שכן, חלק גדול ממסורת ההוראה של רבינו הגדול מטעפליק - מאביו הגאון והצדיק מורשה היא בידו.

וכמסורת ההוראה, כך גם כל חלקי אישיותו של רבינו - בגדלות בתורה ובחסידות - עוצבו ע"י אביו שהוא רבו המובהק, והם מהווים עבורינו חלון להציץ בדמותו של האב הגדול, דמות רבנית-חסידית-וואהלינית מובהקת, אשר תוך התבטלות והתקשרות לצדיקים, הרי היא משלבת באומנות ייחוס רם לגדולי הצדיקים - תלמידי הבעש"ט הק' וצאצאיהם, לצד גדלות עצומה בתורה, והעמקה בדרכי הוראה לרבים.

שני פירות - מגזע אילן אחד

בהגיע רבי אברהם יצחק לפרקו, נשא את זוגתו הרבנית מרת **אסתר רייזל** ע"ה, בת ש"ב הגה"צ רבי **חיים מאיר מרגליות** זצ"ל **אב"ד זוועניגראדקא**.

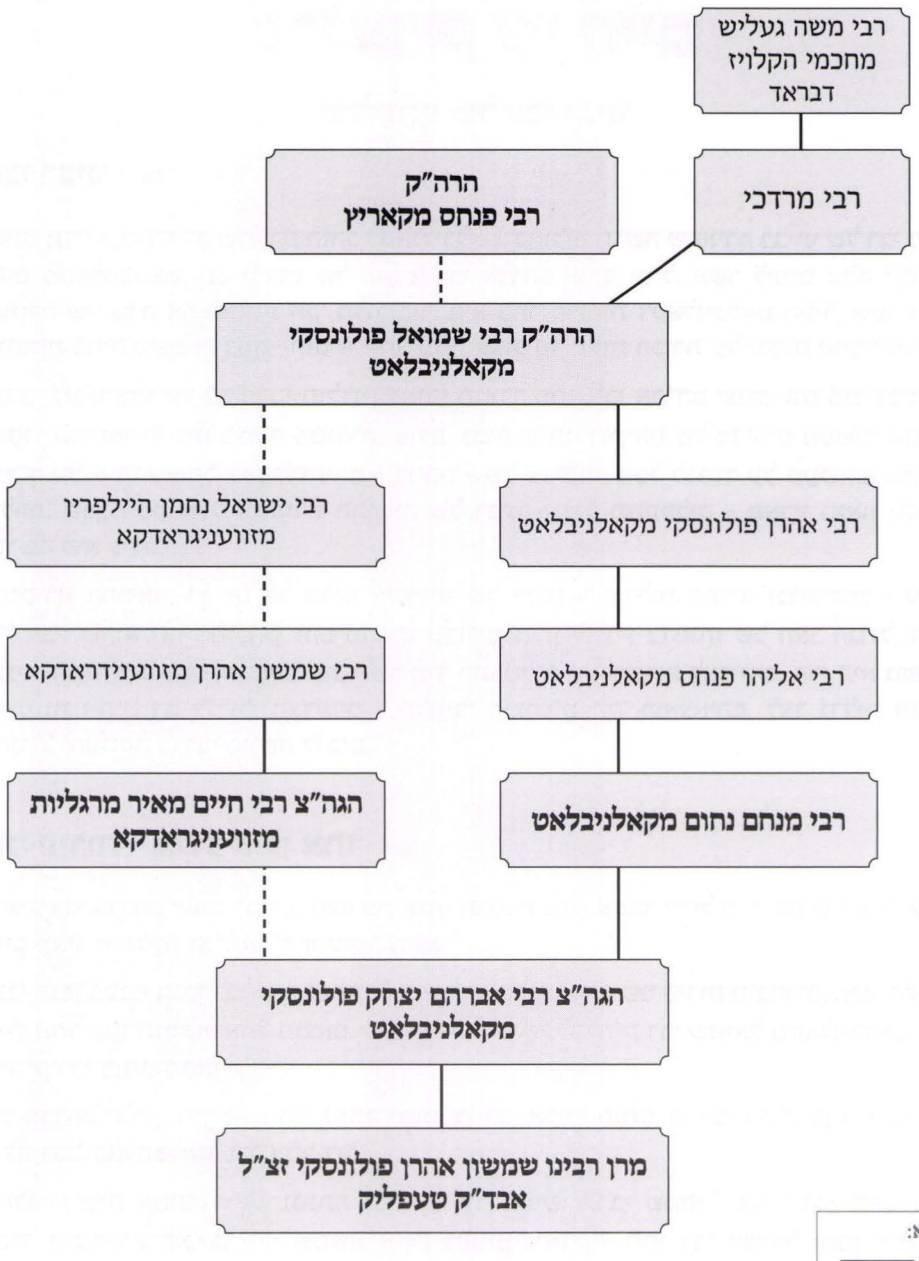
ענבי הגפן בענבי הגפן דבר נאה ומתקבל. בזיווג זה נזדווגו להם שני פירות מובחרים, אשר משורש אילן אחד ינקו וממקור אחד מוצאם. שניהם דור חמישי להרה"ק רבי שמואל מקאלניבלאט, חתן הרה"ק רבי פנחס מקאריץ.

רבי אברהם יצחק, דרך אביו רבי מנחם נחום, בן רבי אליהו פנחס, בן רבי אהרן, בן רבי שמואל. כולם רבני קאלניבלאט, דור אחר דור.

ואילו הרבנית אסתר רייזל, נמנתה גם היא דור חמישי לרבי שמואל. אביה רבי חיים מאיר אב"ד זוועניגראדקא, בן רבי שמשון אהרן מזוועניגראדקא, חתן רבי ישראל נחמן היילפרין מזוועניגראדקא, חתן רבי שמואל מקאלניבלאט וזוועניגראדקא.

א לרבי אברהם יצחק אח נוסף, ושמו, הג"ר ישראל זצ"ל, כפי שיסופר בהמשך.

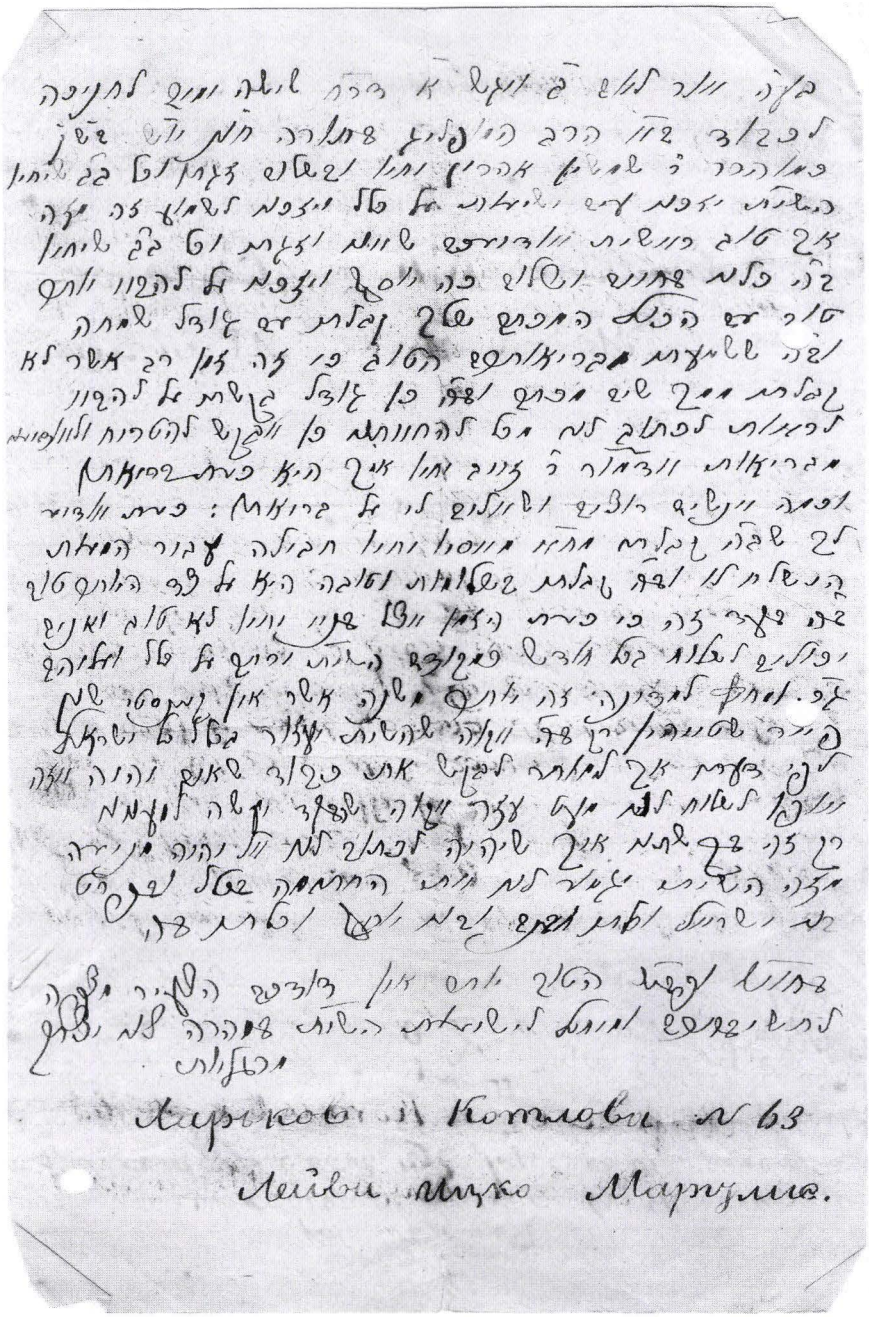
עץ יחס של רבי אברהם יצחק מקאלניבלאט
והקירבה המשפחתית לבית חותנו זצ"ל

מכתב מדודו של רבינו (אחי אמו)

הגה"ח ר' לוי יצחק מרגליות ז"ל מזוועניגראדקא

במכתב זה דורש בשלום הרה"ק רבי זאב מראחמיסטריווקא זי"ע שהתגורר תקופה בזוועניגראדקא

בע"ה, אור ליום ב' ויגש א' דר"ח ששה ימים לחנוכה

לכבוד ב"א הרב המופלג בתורה חו"נ יו"ש בש"ק

כמוהר"ר ר' שמשון אהרון יחי' ובשלום זוגתו וכל ב"ב שיחיו

השי"ת יזכנו עם ישועות על כלל ויזכנו לשמוע זה מזה אך טוב. ראשית אודיעכם שאני וזוגתי וכל ב"ב שיחיו ב"ה כולנו בחיים ושלום, כה יוסיף ויזכני על להבא יותר טוב עם הכול. המכתב שלך קבלתי עם גודל שמחה, וב"ה ששמעתי מבריאותכם הטוב, כי זה זמן רב אשר לא קבלתי ממך שום מכתב, וב"ה כן גודל בקשתי על להבא לראות לכתוב לנו מכל להחיותנו. כן אבקש להטריח ולהודיעני מבריאות אדמו"ר ר' זאב יחי', איך היא כעת בריאתו, וכמה אנשים רוצים ושואלים לי על בריאותו.

כעת אודיע לך שב"ה קבלתי מח"א מאסי' יחי' חבילה עבור המעות הנשלח לו וב"ה קבלתי בשלימות וטובה היא על צד היותר טוב ב"ה בעד זה. כי כעת הזמן אצל בניי יחיו לא טוב ואינם יכולים לשלוח בכל חודש כמקודם, השי"ת ירחם על כלל ועליהם ג"כ, ומחוץ למדינה זה יותר משנה אשר אין קאנסטי שוין פאר שטייהין, רק ב"ה אקוה שהשי"ת יעזור בכלל כל ישראל.

לפי דעתי אך למותר לבקש את כבוד שאם יהיה איזה אופן לשלוח לנו מעט עזר אקוה שכבוד יעשה למענינו, רק זה בקשתנו איך שיהיה לכתוב לנו אל יהיה מניעה מזה, השי"ת יגמור לנו את החתימה בכלל ובפרט.

בני ישראל וכלתי ובנם, ובני יוסף וכלתי, ב"ה בחו"ש ופר"ש הטוב. יותר אין.

דודכם הצעיר מצפה לתשובתכם ומיחל לישועות השי"ת במהרה

לוי יצחק מרגליות

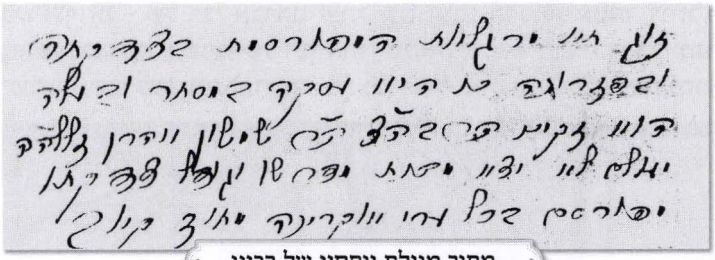
כזכור למעלה (בפרק הראשון), זוועניגראדקא בגליל קאלניבלאט היא יושבת, ומצודת רבה הראשון של קאלניבלאט - הרה"ק רבי שמואל חתן הרה"ק רבי פנחס מקאריץ, פרושה היתה גם על זוועניגראדקא העיירה. אלא, שלאחר פטירתו נתחלקו בנו וחתנו בהנהגת המחוז, ובעוד שרבנות קאלניבלאט עברה לבנו - הרה"ק רבי אהרן, עברה רבנות זוועניגראדקא לחתנו הרה"ק רבי ישראל נחמן היילפרין.

זוועניגראדקא, עיירה גדולה היא בגלילות קאלניבלאט. מעודה היו חיי יהדות שוקקים בה. גם הרה"ק רבי זאב מראחמיסטריווקא זצ"ל, דר בה איזה תקופה לאחר הסתלקות אביו הרה"ק רבי יוחנן זי"ע. שרידי יהדות עוד נשארו בה בתקופתינו, במנין יהודי שהתקיים בה עד לאחרונה.

רובם המוחלט של תושבי העיירה נמנו על חסידי טאלנא, הדבקים ברבותיהם באמונת אומן, ועובדים את השי"ת בפשיטות ובתמימות.

בתו של רבי ישראל נחמן מזוועניגראדקא, נישאה להרה"ק רבי שמשון אהרן. רבינו, במגילת היחס שלו, יוצא מגדרו לשבח את זקנו רבי שמשון אהרן, ואת זוגתו הרבנית חיה ע"ה. ואלו הם דבריו:

"זוגתו חי' מרגלית[ב], המפורסמת בצדקתה ובפזרונה, כי היא עסקה במסחר, ובעלה הוא זקיני הרב הצדיק ה"ר שמשון אהרן זללה"ה, מעולם לא יצא מבית מדרשו, וגודל צדקתו מפורסם בכל ערי אוקרינה מחוז קיוב".

מתוך מגילת יוחסין של רבינו

שלט הכניסה לעיירה זוועניגראדקא

ביה"כ הישן בעיירה זוועניגראדקא

ב אין הכוונה שהיה שמה: 'חיה מרגלית', כי ידוע שהיה שמה: 'חיה' לבד, כפי שמופיע בהזכרות בספר התהילים של הרה"ק רבי דוד מטאלנא, ושם נכתב רק השם 'חיה'. גם בכתב היחוס הנדפס בקובץ "שפתי צדיקים", קובץ ג, עמוד צג, מופיע רק השם 'חיה', ו'מרגלית' הוא שם המשפחה.

צילום עמוד התהילים של הרה"ק רבי דוד מטאלנא זי"ע,
בו מופיע שמות בני משפחת רבני זוועניגראדקא

רבי שמשון אהרן, היה בנו של הרה"ק רבי **חיים מאיר משדה-לבן**, מגדולי תלמידיו של הרה"ק ה'סבא קדישא משפאלא' זי"ע - כנזכר במגילת יוחסין של רבינו[ג], שהוא היה בנו של רבי **שמשון אהרן** הראשון[ד].

בשידוך זה - של רבי אברהם יצחק עם זוגתו הרבנית אסתר רייזל - נזדווגו שוב קאלניבלאט וזוועניגראדקא, כשנינו של רבי אהרן מקאלניבלאט - בן נכדו רבי מנחם נחום, נשא את נינת רבי ישראל נחמן מזוועניגראדקא - בת נכדו רבי חיים מאיר מרגליות מזוועניגראדקא.

רחובות ובתי העיירה

ספר •

וצוה הכהן

אשר צוה את בניו ואת ביתו אחריו קודם המהלקותו. ה"ה הרב הגאון המפורסם מחריף ובקי החכם הכולל כבוד שמו מוהר"ר **אהרן שמואל הכהן** בן לאותו הצדיק מורנו ורבינו הגאון האמיתי אור עולם בוצינא דנהורא אספקלריא המאירה כבוד שמו מוה' **נפתלי הירץ הכהן** שהיה אב"ד דקלויז ק"ק אוסטרוהא ודפה שדה לבן. והלך בעקבות אבותיו הקדושים ה"ה אביו וקנו הגאון בעמ"ח ספר **סמיכת חכמים** והמה דברים ערבים המושכים את לבו של אדם לאבינו שבשמים. המעיין בו בוודאי ימצא מרגוע לנפשו. ויקרב א"ע לעבודת הש"י ב"ה. וגם חיבר עוד שני חיבורים. האחד בקוראי שמו **אר"ש רבה** וירום ראש פירוש מספיק על המדרש רבה. והחיבור השני נקרא **אבן חרא"ש** על **שו"ת** גפו"ת. הש"י יזכנו להביאם לבית הדפוס בקרב הימים. ולעבוד את הש"י בלב תמים וזוכה לעלות לציון ברינה. אמן.

וזובא לבית הדפוס ע"י הני תרי צנתרא דדהבא. האחד ה"ה הגביר המפורסם לרבים כבוד שמו מוהר"ר **נפתלי הירץ** נ"י בהגביר המנוח המפורסם מוה' **חיים משה הכהן** זללה"ה. והשני ה"ה הנגיד וקצין ומפורסם מוה' **שמואל הלוי הרוויץ**.

ובזכות זה הש"י ימלא שנותיהם בטוב ובנעימים, אמן;

נדפס פה שדה לבן

בשנת **אהרן** בהגיון **ושמואל** בקוראי שמו לפ"ק (תקפ"ג).

• נוסח השער להתוצאה הראשונה.

הסכמת הרב המאור הגדול הגאון המפורסם החסיד החריף ובקי בחדרי תורה בוצינא דנהורא כבוד קדושת שם תפארתו מוהר"ר שמעון אשכנזי נ"י
אב"ד דק"ק זעלחוב ודק"ק פקאהל

מעת אשר נסכתי לעלות בגבעת התור"ם לא הלכתי בגדולות ובנפלאות ממני וליתן הסכמה לשום מחבר ספר מטעם הכמוס עמדי אך מדי עברי לק"ק שדה לבן להקביל פני מורי ורבי רב הרבנים גאון הגאונים איש אלהים בוצינא דנהורא אספקלריא המאירה קדוש יאמר לו כבוד שמו מוהר"ר **אברהם יהושע העשיל** נ"י. אב"ד דק"ק אפטא ומובאו לפני כתבי הקודש אשר הגיח אחריו ברכה הרב הגאון המפורסם המנוח מוהר"ר **אהרן שמואל הכהן** זללה"ה ועיינתי בתוכם. וכאשר טעמתי ממנם אמרתי ואורו עיני היה בפי כרבש למתוק ראיתי והנה איש קדוש מדבר וחיילים יגביר בשם הגאון אביו המנוח נ"ל ובשם הרב החסיד איש אלקי מוהר"ר **פנחס מקארץ** אולי לא באתי לכאן אלא לשמוע דבריו די לזאת אמרתי ודעתי מסכמת שיוציאו הדברים לאורה לקובען בדפוס לוכות את הרבים והנני פורש מצודת החרם על מי אשר יטעול מעל להדפיס בתכונתו בלתי רשות אחי המחבר ה"ה הרבני מוה' **משה הכהן** נ"י אנ"ש.

והשומע ישכון בטח ושאנן נכתב ביום ר"ח אלול תקפ"ג לפ"ק;

נאום **שמעון אשכנזי** אב"ד ור"מ דק"ק **זעלחוב וסקאהל**;

הסכמת הרב המופלא ומופלג בתורה וביראה חריף ושנון כבוד שמו
מוה' חיים מאיר נ"י מו"צ דפה ק"ק שדה לבן

מי אנכי זעירא דמן חבריא ליתן הסכמה על ספרים רק החכרת לא יגונה שהדפוס הוא בקהלתנו והרבני מוה' **משה הכהן** העיר ה' את רוחו להדפיס ספר **וצוה הכהן** שחיבר אחיו הרב הגאון המנוח מוהר"ר **אהרן שמואל** וכבר נתן לו הסכמה הרב החסיד המפורסם מוה' **שמעון אשכנזי** אב"ד דק"ק זעלחוב והרבני מו' **משה** שיחר פני שאבא ג"כ עה"ח על ההדפסה וראיתי קונטרסים מספר הנ"ל והמה דברים נחמדים באתי כיהודא ועוד כו' להיות נוטל לעושי מצות להסכים על הדפסת הספר הנ"ל

ובאתי ע"ח יום ד' ד"ו אלול תק"פ גימל לפ"ק פה ק"ק **שדה לבן**;

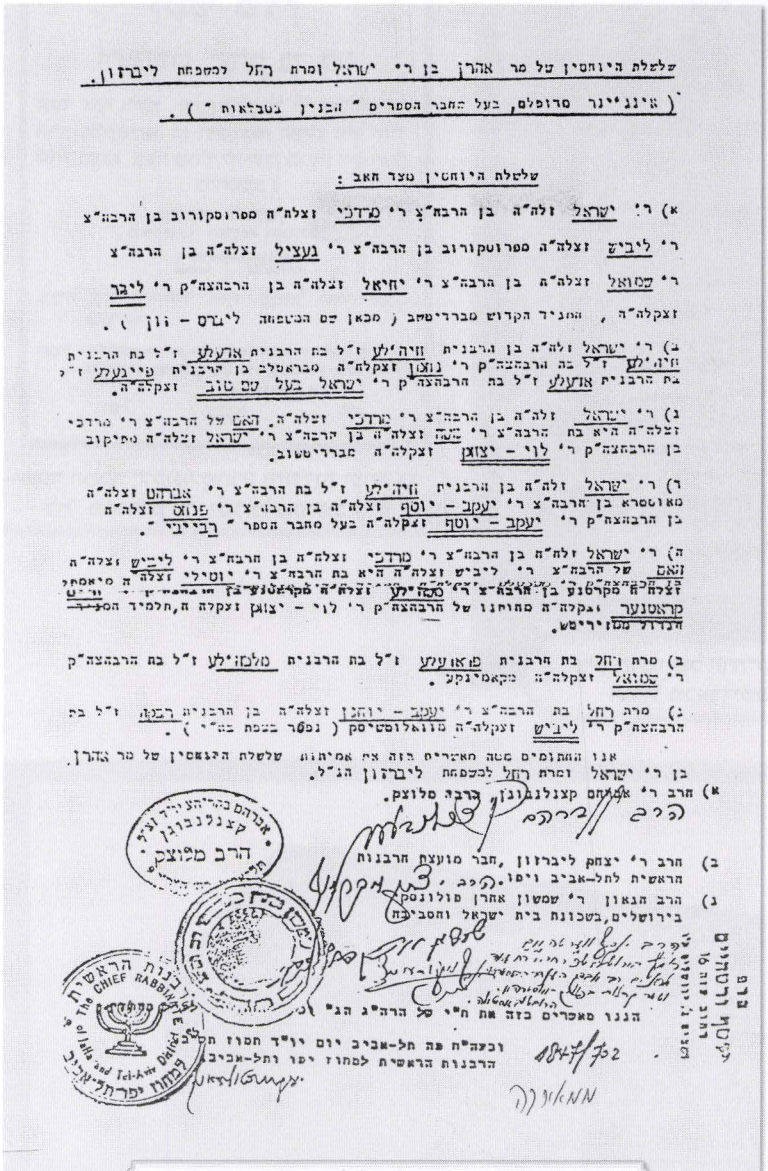
הקטן **חיים מאיר** בהרב מהר"ם מו"צ דק"ק הנ"ל;

הסכמת הג"ר חיים מאיר מזוועניגראדקא זצ"ל על ספר "וצוה הכהן"

ג יתכן שזהו רבי חיים מאיר מו"צ דק"ק שדה לבן, שהסכים בשנת תקפ"ג על ספר "וצוה הכהן", לרבי אהרן שמואל הכהן, בן רבי נפתלי הירץ אב"ד אוסטרהא ושדה לבן. אולם שם התם: "חיים מאיר בהרב מהר"ם מו"צ דק"ק הנ"ל", ודלא כנזכר כאן בשם ספר נחלת פנחס (בהערה הסמוכה), ששם אביו רבי שמשון אהרן.

ד ע"פ כתב היחוס, הנדפס בסוף ספר "נחלת פנחס", לרבי חיים פנחס דערבארמדיגער אב"ד וואשקוביץ, מבני אותה משפחה.

לדמותו של הגה"צ רבי חיים מאיר מרגליות זצ"ל אב"ד זוועניגראדקא

רבינו מאשר כתב יחוס של אחד מבני המשפחה

רבי חיים מאיר מרגליות, בנו של רבי שמשון אהרן, נשא את זוגתו הרבנית מרת מלכה ע"ה, בת הרה"צ רבי אליעזר ליבער מקאדאני זצ"ל, בן אחר בן להרה"ק רבי ליבער מבארדיטשוב[ה].

זוגתו של רבי אליעזר ליבער מקאדאני, הרבנית מרת שרה סאסיא ע"ה, היתה בתו של הרה"ק רבי משה יהושע מפיקוב[ו], בן הרה"ק רבי ישראל מפיקוב[ז], בן הרה"ק בעל "קדושת לוי" מבארדיטשוב זי"ע.

ה לתולדותיו של רבי ליבער, ראה להלן "נספח א".

ו אודות הרה"ק רבי משה מסופר, כי בזמנו החלו לחטוף ילדים לצבא הרוסי ימ"ש. אירע פעם, וחטפו את בן אחיו הילד פנחס'ל - שלימים נודע כהרה"ק מניגרעשט. הילד היה יתום מאביו הרה"ק רבי מתתיהו יחזקאל שנסתלק בדמי ימיו. החטיפה היתה ביום רביעי, ואם הילד הרבנית ביילא רצה אל גיסה הרה"ק רבי משה להזכירה לישועה. רבי משה הרגיע את רוחה, והבטיחה כי תכין קוגל טוב לשבת, והילד יחזור בריא אולם. ואכן הילד הגיע לשבת קודש הביתה, וסיפר, שכששמעו החוטפים ששם משפחתו הוא 'דרברמדיקר', הבינו שהוא נכדו של הרב מבארדיטשוב, ונפל עליהם פחד פתאום עד שעזבוהו לנפשו" ("נחלת פנחס", שם, עמוד כו).

ז בקוויטל שבסידור הרה"ק רבי חיים מקראסנא זי"ע, נזכר שם זוגתו של רבי ישראל מפיקוב: 'מרגליות חיה בת מרים', וראה להלן "נספח א".

ספר
לקוטי מהרין
ותולדות יצחק בן לוי
אשר אסף וליקט וקיבץ וקובץ על יד ירבה ישראל
הרב מקק פיקאב בן הרב הגאון הקדוש איש אלהי
מהור וקדוש קשת מדרך לוי יצחק נבנע"א ב"ב דק"ק
ברדיטשוב:
בטבעדני וואלינסקי
ברשיון הצענזור דאקדעמיא דק"ק וויל
בברדיטשוב
בבית הדפוס הרבני הנ"ד מחד"ר שמואל בשהד"ר ישכר
בער סג"ל
תנצ"ב
אלבסנדר פאוולאוויטש
בשנת תקע"א לפ"ק

שער הספר "לקוטי מהרין ותולדות יצחק בן לוי" מהרה"ק רבי ישראל מפיקוב זי"ע

ציון קדשו של הרה"ק רבי ליבער הגדול מבארדיטשוב זי"ע

אהל ציון הרה"ק רבי לוי יצחק מבארדיטשוב זי"ע

לימים, עלה רבי חיים מאיר על כס אבותיו, לכהן פאר ברבנות בעיירה זוועניגראדקא, מקום אשר שימשו בו אבותיו הקדושים ברבנות דור אחר דור[ח].

כדרך אבותיו הקדושים, אהב רבי חיים מאיר את המלאכה שברבנות, היינו, הדאגה לבני העיירה, למען לא יחסר להם מאומה, ברוחניות ובגשמיות.

ח לפי "שם ושארית" (עמוד צג) עבר כס הרבנות דזוועניגראדקא, לבנו של רבי ישראל נחמן היילפרין - רבי מרדכי, וממנו לבנו רבי יחיאל מיכל, וממנו לבנו רבי יוסף יהושע היילפרין. לפ"ז שימש רבי חיים מאיר, כרב ומו"ץ בעיר ובדומה, ולא כרב העיר. אולם, מהמכתב שלפנינו נראה שנשא בעול כשרות העיר. וראה בפרענומעראנטען לספר "תשועות חיים" (להג"ר חיים ישעיה הכהן, לובלין תרנ"ד) שם מתוארים שניהם כמו"ץ.
מעניין לציין לספר "אהלי שם" (גוטליב, עמוד 72) שם מופיעים בזוועניגראדקא שני רבנים, הראשון, הג"ר מרדכי אריה בארמאשענקא, והשני, הג"ר יוסף יהושע היילפרין, וז"ל בערך הרב האלפרין: "זוועניגראדקא. הרב ר' יוסף יהושע, בהרב ר' יחיאל מיכל ז"ל האלפרן. נולד תרכ"ט, והוא נצר מגזע הרה"צ ר' פינחס ז"ל מקאריץ ומגזע הגאון בעל תבואות שור. חותנו הוא הרב ר' שלמה קארלינער מטאלצין, בן בנו של הרה"צ ר' שלמה קארלינער זצ"ל. נסמך להוראה מאת הגאון ר' משה נחום ירושלימסקי שליט"א מקעלין, ומהרה"ג ר' דוד שור מטאלנא, ובשנת תרנ"ב נתמנה לראב"ד בעיר זוועניגראדקא הנ"ל".

ספר
תשועות חיים

והוא מיוסד על פרש"י בחמשה חומשי תורה:
מלוקט מדברי הרא"ם ונור אריה. ולבוש ומהרש"א בחידושי אגדות. ובאר רחובות ומורא דניא. ועוד גדולי ישראל זלה"ה. ומדברי הגמרא ומדרשים במקומות הרבה. לבאר ולפרש דברי רש"י ז"ל. הן מה שהוא מקושי הבנה מצד הדקדוק. והן שאר מקומות שלא נתבאר פירושן בשפתי חכמים. והן במקום שבעל שפתי חכמים שנה על פי הגמרא ומדרשים ומפרושים. כולם נקבצו ובאו בספר זה לפרש הכל בעוה"י כאר היטב:

ופירוש השני נקרא בשם
אמרי חיים
והוא מלא על גדותיו מדברי השם ואגדות ומדרשים וחרמב"ן וספר החינוך. וספר תרדים ומהר"ם אלשיך. וכמה ספרים הקדושים מגדולי ישראל זלה"ה. לפרש בעה"י הפסוקים במעמים נעימים ומתוקים: גם במוסים בו כמה דברים נוראים ונפלאים. ועצות טובות המסוגלים. וכמה דברים נחוצים לעבודת הבורא יתברך. כאשר עיניכם תחזינה מישרים:

ואחרון אחרון חביב שער כתר תורה. ושם מפורש בעוה"י פרטי שמות הקדושים היוצאים מראשי תיבות וסופי תיבות של הפסוקים. אשר מסוגלים מאוד לשהר המחשבה לעבודת הבורא יתברך. כאשר יבואר בהקדמה. יעויין שם יתר מעלות הספר:

אספתי וקבצתי בעוה"י, הק' חיים ישעיה הכהן בעל המחבר ספר מסגרת השלחן. וספר לקוטי שושנים. ולקוטי יקרים. ולקוטים נפלאים. וספר ישועות חיים. וספר דרכי חיים. וספר דברי תורה. וספר ברכת חיים. וספר תוספת חיים. בעזרת חי החיים. ברוך הוא וברוך שמו לער ולנצח נצחים:

ברפוס של השותפים:
חרבני חנגיר מוה' משה נ"י, שנוידמעסער:
וחנגידה האלמנה מרת נהמה ת' אשת המנוח ה"ר יעקב ז"ל העירשענהארן.

בלובלין
שנת זו אמת וצדק לפ"ק

СЕФЕРЪ ТШУАСЪ ХАИМЪ
т. е. Комментаръ на 5 книгъ Моисея
Сочиненіе Х. Ш. Гальберсберга.
Въ типографіи М. Шнайдермиссера и Н. Гершенгорнъ
ЛЮБЛИНЪ 1894 г.

וויניצא
הרב וכו' ר' יעקב טו"ץ נ"י.
טולטשין
הרב וכו' ר' עזריאל טו"ץ נ"י.
טאמשפאל
הרב וכו' ר' אלטיר נ"י מו"ץ.
הרב וכו' ר' אברהם מו"ץ נ"י.
הרב וכו' ר' יחיאל נ"י מו"ץ.
שעפיטפקע
הרב וכו' ר' אברהם אב"ד נ"י.
בארדיטשוב
הרב וכו' ר' יעקב מרגליות נ"י מו"ץ.
הרב וכו' ר' יצחק אשר ז"ל מו"ץ.
הרב וכו' ר' חיים נ"י מו"ץ.
הרב וכו' ר' פנחס נ"י מו"ץ.
דובנא
הרב וכו' ר' ישראל בערין בוים.
זווינראדקי
הרב וכו' ר' מיכל נ"י מו"ץ.
הרב וכו' ר' חיים מאיר נ"י מו"ץ.
האָליוונסק
הרב וכו' ר' מיכל נ"י מו"ץ.
הרב וכו' ר' אליעזר נ"י מו"ץ.
מרעשפיל
הרב וכו' ר' ישראל אברהם נ"י.
אנאניא
הרב וכו' ר' אברהם אב"ד
קריזאפאל
הרב וכו' ר' שלום נ"י אב"ד מוואניזאל.

רבי חיים מאיר זצ"ל מופיע כמו"ץ בעיר זוועניגראדקא

זוועניגראדקא

הרב ר' **מרדכי ארי'** בר' מאיר ז"ל **בארמאשענקא.**

(גלך קיעי)

נולד –תרט"ז, אביו הי"א הר"ט ז"ל הי' בן הרה"ג ר' מרדכי זצ"ל האבד"ק קאליאדקא פלך קיעי, בן הרה"ג הר' ארי' זצ"ל האבד"ק קאניבלאד פלך הנ"ל יהיא הי' יליד איסטריך, ימצד אמו הוא נכד הרה"צ הר' אברהם דיב זצ"ל מחמעלניק, נסמך להוראה מהגאון הנצי"ב זצ"ל, ומהגאון הריא"ם זצ"ל מקאיינא, ימהגאון ר' משה נחים ירישלימסקי שליט"א האבד"ק קיעלץ, ומהרה"ג ר' משה מראחמיסטריוקע ז"ל. בשנת תרמ"ד נתמנה לרב ומו"צ בעיר זוועניגראדקא הנ"ל, חתני הראשון הרב ר' בנציון נ"י היא מ"צ בעיר משניישעצא פלך בסרביא. וחתנו השני הרב ר' ירחמיאל היא רב ומ"צ בעיר ייניגראד פלך קיעי. בניי עוסקים בתירה ומשתלמים להסמך להוראה. יש בידי שו"ת על כל ד' חלקי שו"ע שנו"ג עם הרבה מגדולי הדור, ומיבא דבריו בספר "משב דבר" להגאון הנצי"ב זצ"ל יבספריו של הגאון ר' משה נחים ירושלימסקי שליט"א.

Мордко Бармашенко г. Звенигородка (Кіев. губ.)
Morduch Barmaschenko Swenigorodka (gouv. Kiew)

זוועניגראדקא

הרב ר' **יוסף יהושע** בהרב ר' יחיאל מיכל ז"ל **האלפרן.**

(גלך קיעי)

נולד—תרכ"ט, והיא נצר מגזע הרה"צ ר' פינחס ז"ל מקארעין ימגזע הגאון בעל "תביאות שיר", חותני הוא הרב ר' שלמה קארליגער מבאלצין בן בני של הרה"צ ר' שלמה קארלינער זצ"ל, נסמך להוראה מאת הגאון ר' משה נחים ירושלימסקי שליט"א מקעלין, ומהרה"ג ר' דוד שיר מבאלנא, יבשנת תרנ"ב נתמנה לראב"ד בעיר זוועניגראדקא הנ"ל.

Іосифъ Гальпернъ г. Звенигородка (Кіев. губ.)

ספר "אהלי שם" בו מופיע ב' רבני זוועניגראדקא

ספר

ראשון לציון

על

יהושע, שופטים, שמואל א',
שמואל ב', ישעיה.

מאת הארם הגדול בענקים, הארי רחי, גאון הגאונים,
חסידא קדישא ופרישא, איש האלהי, אור שבעת
הימים, מורנו ורבינו, רבי חיים בן עטר יצוקללה"ה
זי"ע ועכ"א. המפורסם בהיבוריו היקרים והקדושים.

הלא המה

אור החיים על התורה, ראשון לציון על חמש מגילות, פרי
תואר על יורה דעה, חפץ ה' החידושים על כמה מסכתות,
ראשון לציון החידושים על כמה מסכתות:

הספר הקדוש הזה נדפס זה זמן כבוד ולא נמצא כעת אף אחד
בעיר, ולזכות את הרבים הצטאים לדברי קדוש, הדפסתיו
מחדש, בתוספות הערות קצרות, הנקובות בשם,

דורש לציון

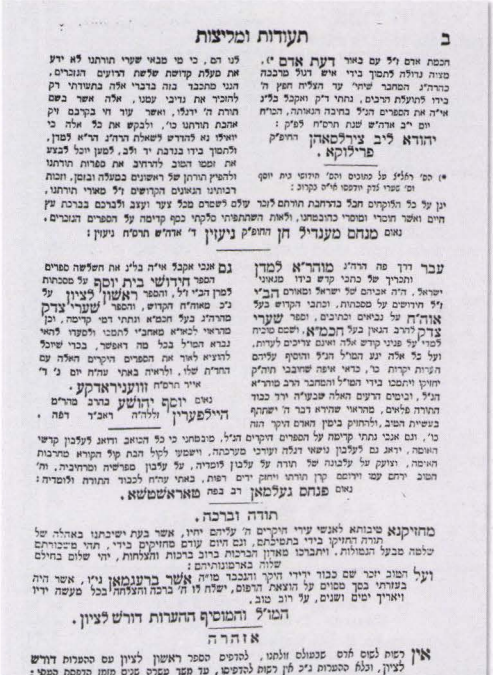
אשר חנן ה' אותי, הצעיר אדרבן בלאא הכנות פוריה ברוך יעקב הכהן,
בעהמח"ס חובת אדם:

וואַרשא

בדפוס המהולל עיי הרב ר' בנימין ליפשיץ שליט"א, רחוקא 44 א
שנת עת"ר לפק

СЕФЕРЪ РИШОЙНЪ ЛЕЦІОНЪ
т. е. Первый Знакъ

ВАРШАВА Тип. Х. Келтера Новолипки 11.

ב תעודות ומליצות

חכמת אדם ל"ד עם כאור **דעת אדם** ס"ו, מגיה נהולה לחמוך בידי איש רגיל מרכבה כהרה"ג המחבר שיחי' עד העליות חפץ ה' בידו לתועלת הרבים, נתתי רק ומקבל בל"ע אידה את הספרים הנ"ל בחיבה האהובה, הכולת יום ר"ב אחרי"ם שנה חרס"ח לפ"ק:

יהודה ליב צירלסאהן החתם"ק
פרידוקא.

ס) מס' רחל"ע על מנוטים וכמ' חידושי בית יוסף ומ' שערי צדק ומפתח פרי"ם בקונט:

ען על כל הפוקדים חכ' בהרחבת החיתם לזכר שלם לשמחם מכל צער ועצב ולברכם בברכה עין חיים ואשר תוכרו ומזכרו כהובשתו, ולאות השתתפותי מלקני כמה קדישה על הספרים הנזכרים, נאום **מנחם מענדיל הן** ניעוין ד' אהר"ם חרס"ח ניעוין:

עבר דרך פה הרה"ג **מורד"א לממן** ותכיר של כתבי קדש בידו מאשינו ישראל, הוא אברהם של ישראל ומאורם הב"י ל"ל חידושים על מסכתות, וכתבי הקודש בעל **אוה"ח** של נביאים וכתובים, וספר **שערי צדק** להרב הגאון בעל **הכמ"א**, ושם מכונה לפנדי על פניני קדש אלה ואינם צדיקים לעיתה, ועל כל אלה יעג המוהל הנ"ל ותוסיף עליהם הגיות יקרות כר, כראי אישה שתובבי ותוק"ק יחזוק ויתמכו בידי השו"ל ותחבר הרב מחבר הרב מחבר"א הנ"ל, ובזכות הדעים האלה שבעו"ה ירד כבוד התורה פלאים, מהראוי שהגיא הבר ה' ישתתף בעשיית המוב, ולהחזיק בימין האדם הזקי הזה

גם אנכי אקבל אי"ה בלבי את השלשה ספרים הספר **חדושי בית יוסף** על מסכתות לפסד הבי' ל"ל, הספר **ראשון לציון** על כ"ב מאוה"ת הקדש, והספר **שערי צדק** מהרה"ק בעל חכמ"א ונתתי דמי קדישה, וכן מהראוי למאיא מאחבי לחתבי ולסמרו לחאי נבוא השו"ל בכל מה דאשפר, בברי שיוכל להדגיא לאור את הספרים הזקרים האלה עם החת"ש שלו, ולראיה באתי שהה חם נ' ר'

אייר הרס"ח **ווועניגראדקא.**

נאום **יוסף יהושע** בהרב"ם מהרים **הייפערין** ללהה"ה ראב"ד דפה.

כו, וגם אנכי נתתי קדישה על הספרים הזקרים הנ"ל, מובמחני כי כל הנואב וחאג קדשי האושה, יראג גם בעלבון נוטאי בלבה העיהבי מערכתה, וישמחו לקול הבת קול הקורא מהרבות האישה, יצוקע על עלבונה של תורה על עלבון ספרשית ומרחיבית. וה' המוב יהים עמי וחיומם קרן חזותו וחתק ידים רפות, באתי עזרה לבבור התורה ולוהבודה:

נאום **פנחס נעלמאן** רב בפה **מאראשעשא.**

תודה וברכה.

מחזיקנא מיבותא לאנשי עירי חוקרים ה' עליהם יחיו, אשר בעת ישיבתנו באהלה של תורה התעקר בידי בתמידלם, וגם חיום עודם מחזקים בידי, תהי מברוכתם שלמה מבבל הגאולה. ויתברכו מאדון הברכות ברוב ברכות ותשלחות, יהי שלום בחילם שלוה בארמונותיהם:

ועל המוב יזכר שם כבוד ידידי **החיר** ומכבר מזיה **אשר ברעזמאן** ניין, אשר היה בעזרתי בכל פקודם על הוצאת הדפוס, ישלח לו ה' ברכה והצלחה בכל מעשה ידיו ויאריך ימים ושנים, על רוב טוב.

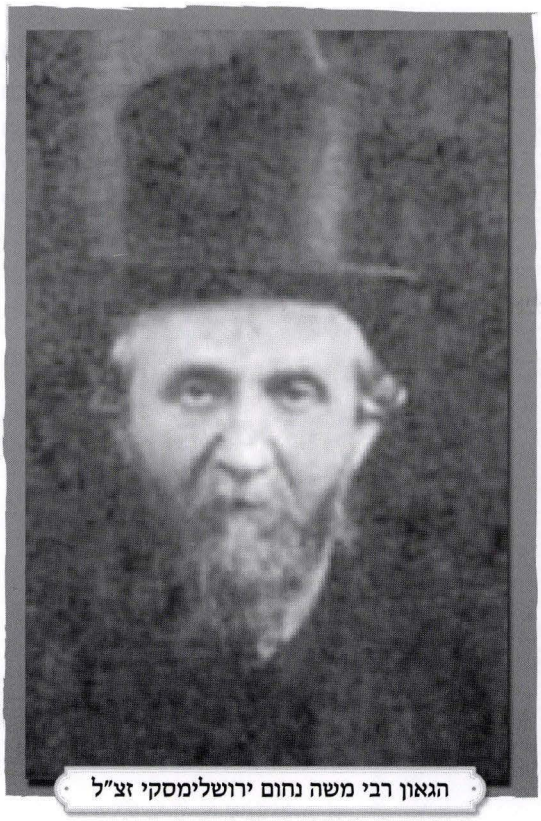
המו"ל **והמוסיף הערות דורש ציון.**

אזהרה

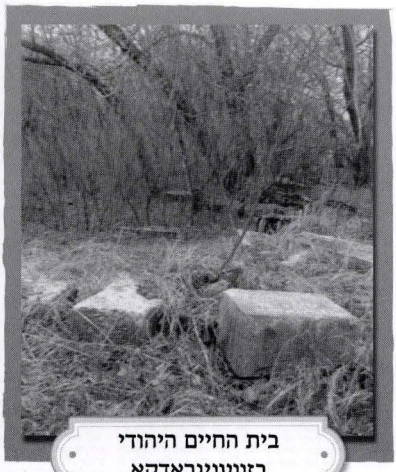
אין רשות לשום אדם שבשולם שלמה, להדפיס ספר ראשון לציון עם הסמיות דורש לציון, וכל הסהעות ג"כ אין רשות להדפיסו, עד מפך פעלים שנים מזמן הדפסת הספר:

הסכמת הג"ר יוסף יהושע היילפרין זצ"ל ראב"ד זוועניגראדקא
לספר "ראשון לציון" מהאור החיים הק' זי"ע, ווארשא תע"ר

כך אנו מוצאים את רבי חיים מאיר פונה במכתב להגאון רבי משה נחום ירושלימסקי זצ"ל, רבה של קאמינקא (האוקריינית), ושוטח את דאגתו להשגת פלפלין כשרים לפסח עבור תושבי העיר, לאחר 'שבשנה דאשתקד (-תרמ"ז) נשמע עליו חשש חימוץ'. ובקשתו מרבי משה נחום, בעל

הגאון רבי משה נחום ירושלימסקי זצ"ל

בית החיים היהודי
בזוועניגראדקא

בהסכמות לספר "החיים והברכה" (להג"ר בן ציון באגאמאלני ז"ל מזוועניגראדקא, תר"ץ), מופיע הג"ר אברהם מרגליות זצ"ל כרב העיר, הג"ר יוסף יהושע היילפרין זצ"ל כראב"ד, והג"ר מרדכי ארי' זצ"ל כמו"ץ.

ספר
חחיים והברכה
אשר חברתי בעזרת ה' יתברך
אני העזער
בן ציון באגאמאלני
ב"ר שמואל חנוך העניך ז"ל מזוועניגראדקא
(פלך קיוב)
בשנה בי מציין הצא חן וזה וברך ה' מירושלים לפ"ק
ברדיטשוב
בדפוס של חיים יעקב שעם בי ל
ГАХАИМЪ ВЕГАБРОХО
т. е.
Жизнь и благословеніе
соч. Бенціона Богомольнаго
1900

6 התעודות הרבנים

חן כא לפני הרבני המופלא ומרומם הה"ג בן ציון ב"ר שמואל הענך שי"ב מסתיננו וחראה לי את אשר חיבר ס' "חיים והברכה" ועיינתי בו וראיתי אשר ליקם מקדושי עליונים דברים סתים ונבונים לבן מהישר והצדק להיות בהסכמה להוציא הדברים לאור ואי"ה. בעזנשר דפוסת הספר נם אני אקח אצלו ספר אחד בל"ג. במחיר אשר יושת ע"י. חסכ"ה המחבר הנ"ל. ע"ז באתיתי יום א' לחך כ"ח אלול שנה התרנ"ט לפ"ק. זוינאוראדקא.

נאום אברהם בכמוה"ר ישראל מרגליות רב דשה הנ"ל

חן כא הרבני המופלא ומופלא הה"ג בנציון הח"ה שמואל הענך שי"ב וכידו מגילת ספר "חיים והברכה" ונתתו עיני בו ומצאתי בילקוטו דברים יקרי הערך מקדושי עליונים ע"ב. מהראוי והנבון לחזק אותו ולהודיעו לאור ובאשר יקוד לו השי"ת בהצליח הדבר לפעול נם אני אקח את הספר הזה אל"ה במחיר אשר יושת עלי. המחבר הנ"ל. ולראי' ע"ז באתי עה"ח יום א' ס' לחך כ"ח אלול שנת התרנ"ט לפ"ק.

נאום מרדכי ארי' בכמוה"ר מאיר מגיד דשה ווינאוראדקא

כאשר ראיתי ח"י קדושים ונכונים מובחנים המהללים את הספר "חיים והברכה" אשר לקם ואסף הרבני המופלא בתו"ח הר"ר בן ציון ב"ר שמואל הענך שי"ב נ"י. נערתי לבקשת הרב המחבר הנ"ל שאי"ה בצאת החיבור הלז מבית הדפוס ברשיון הצענזור אקח ספר אחד וכן הוא הדוש הכבון לחזק ולהסיף את המחבר יחי' ולקבל כ"א את הברכה לבתו במחיר אשר ידבנו לבו להיות מתפכון ראוייהא ולהא לו מעות קדמה בכרי שידיה בילתו להוציא לאור מעשות וה' לחם בוח חיים וברכה עד העולם אלה דברי הבעה"ח.

יום ה' ח' אדר א' "חיים והשיאר" לפ"ק פה קיעשינוב.

ברוך אפלינקאוסקי מו"ץ דשה.

למראה עיני ראיתי מגילת ספר שחיבר הר' המופלג בתו"ח מהור"ר בן ציון ב"ר שמואל הענך שי"ב "חיים והברכה" ולקם ששנים מקדושי עליונים בשם פעם הירת נבונים. מהראוי והבכון לחזק את ידו להוציא לאור מחשבתו הטובה. וגם אנכי אקח ספר אחד אל"ה בשרא לאור במחיר אשר יושת עליו הר' המחבר באופן שיהי' עפ"י חק המשלה. ה"ה. באתי עה"ח אדר ליום ב' ד' אדר השני שנה. עת קץ' לפ"ק פה"ק ארעקסא.

יוסף ישראל היילפרין

הסכמות ג

אדמור הה"ק המפורסם מוהר"ר יהושע העשיל שליט"א מאמאסטיעריסשפ מקר עלי להודיע בשיעי כת רבים כי בשנא זה החיבור מכות הדפוס יקח לו ב"כ ספר אחד. ומכבי יראו ולפחדו כל יודעי שם קדישו לקנות מהמחבר את הספר לטען יגדיל תורה ויאדיר.

דברי הכותב בעקודת הקדוש א ליעזר שניידר מאנשי כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א.

כאשר כא לפני המופ"ת מוהר"ר בנציון בה"ר שמואל הענך שי"ב וכידו מגילת ספר "חיים והברכה" אשר יצע ושרה לאמוך וללקם אשר מקדושי עליון ובעיני מעם כהכתבים ראיתי אשר נמצאים שם מאמרים יקרים אשר בוודאי אי"ה ישמח לב הקורא והחונה בו אמרתי ישר חיזו, וחיי' משכורתו כפלה. ומכון אני אי"ה לקחת ספר אחד. בשיגא לאור הדפוס. וראוי ונכון לכל איש ואיש אשר רוח חיים בו שיתוקן ויעמוד ויתעדך המוב"ז בכל אפשרותו. בבחי לחזק את החונים בתורתו. ולהלבי ברבבו ה' וכזכות זה יהברכו בברכות בני אהרן וכמ"ם בחוב"י אבליר:

נאום ברוך מאיר בהכ"ה המפורסם מהו' מנחם נחום זצוקללה"ה.

אדמור הק' מרדכי שליט"א מראחמיסטרוכקע יקח לו ב"כ ספר אחד בשיגא מכות הדפוס במחיר אשר יושת עליו.

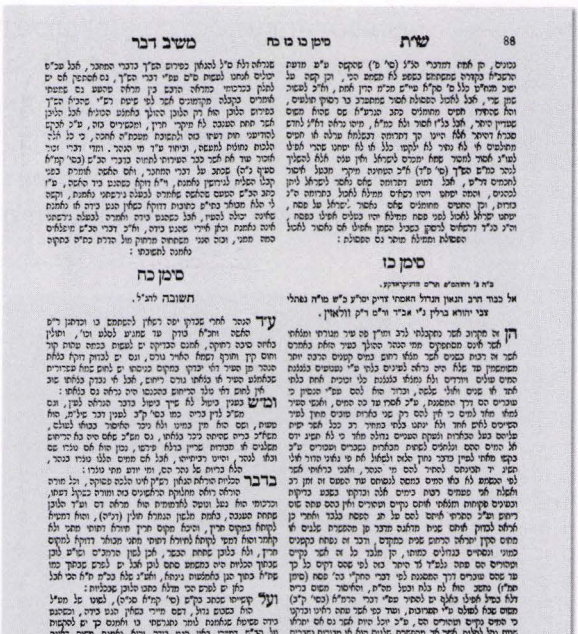
הכותב בעקודת הה"ק הנ"ל, שלמה זיעריגיק מאנשי אדמו"ר שליט"א

תעודות הרבנים

חן כא לפני ה"ה הרבני המופל' וכו' הה' בנציון ב"ר שמואל הענך שי"ב מסתיננו וחראה לי מפרי שחבר להמפוז' בישראל הקדישתו עתודי ועיניתי בהחיבור הבא לקראתנו וראיתי בו דברים מחמדים אשר ליקם דברבו מאמרים מקדושי עליונים לואת מראוי ונכבון להיות לו בעור וסער להביא אותו לבית הדפוס אי"ה בצאת ס' זה לאור אקח נם אנכי ספר א' כפי המחיר אשר ישיה עלי בעל המחבר. באתי"ה יום א' כ"ח אלול הת"ט לפ"ק זוינאוראדקא.

יוסף יהושע בהכ"ה מהו"ם היילפרין ללה"ה ראב"ד דשה.

הקשרים המסועפים בבית המלכות ובשאר מקומות, להשיג פלפלין הנשלחים מלונדון לאודסה, בהשגחתו של הג"ר נתן אדלר זצ"ל רבה של לונדון[ט].

שאלה להגאון הנצי"ב זצ"ל מעיר זוועניגראדקא

מצבת הג"ר נתן אדלר זצ"ל
רב הכולל של מדינת ענגלאנד

ט רבי נתן אדלר שימש כרב הכולל למדינת אנגליה, משנת תר"ה ועד לפטירתו בשנת תר"ן. חיבר הספר "נתינה לגר", פירוש על תרגום אונקלוס.

מכתב מהגה"צ רבי חיים מאיר מרגליות זצ"ל אב"ד זוועניגראדקא

להה"ר משה נחום ירושלימסקי זצ"ל אב"ד קאמינקא בו מבקשו לסייעו בבירור כשרות פלפלין לפסח לבני העיר

מתוך אוסף ירושלימסקי, הנמצא בספריית מכון שוקן בירושלים, מספר 3231

בעזהש"י, יום ועש"ק פ' ויקרא התרח"ם פה זווינגראדקע

כבוד הרב הגאון פלפולא חריפתא צנא מלא ספרא
מהולל במעלות ובמידות נבון ומשכיל
כש"ת מו"ה ה"ר משה נחום יצ"ו מנהל עדת ישורון בק"ק קאמינקא.

אחד"ש כמשפט לידיד נאמן, הנני באתי לבקשו שישיבינו בתשובה שלימה מלפניו ע"ד שאלתי הנחוצה לפסח ע"ד הפלפלין, שבשנה דאישתקד נשמע עליו חשש חימוץ, אך יש אומרים שהפלפלין מלונדין בודאי כשר ואין בו שום חשש תערובות, שסוחרים גדולים המה ולא מרעי אומנתייהו, ועוד שמעתי קול קורא ממכתבי העתים שה"ה הרב ר' נתן אדליר מלונדין כ' שהוא ישלח בחותמיו פלפלין לאדעסס, ולא זכינו עדיין בכאן לזה הפלפלין עם חתימתו, ע"כ לא אדע איך להתנהג בזה. נא ונא ירוץ נא מכתבו בקארטיל הב' ולהודיעני איזו שיוכשר לפסח, כי מסתמא בודאי חקר כ' על זה הדבר, ויזכה את הרבים. ומבטחוני שבודאי ישיב לי במהירות, כי הזמן נחוץ וקצר בעומר והקוצרים.

מברכו בפסח כשר ושמח, מנאי מחכה לתשובתו
הק' חיים מאיר במהרש"א זלה"ה מרגליות

גם אני פ"ש (=פורש שלומכם), והנני להפליא שזה ששה חדשים אשר כתבתי מכתב לכ"ה בענין שאלה מכלאים ועוד שני ענינים, ואין לי שום תשובה עליהם. נא אבקשיהו להודיעני בזה הקארטיל אם קיבל מכתבי, אך מגודל טרדתו לא השיב לי, או לא קיבל כלל מכתבי, ואם קיבל מכתבי אבקש גם היום להשיב לי כפי השגת ידו בזה, ומבטחוני אקצר בזאת.

אברהם מרגליות נכד הרב ר' חיים מאיר הנ"ל
מתגורר היום בקאלניבלאט

הרב מזוועניגראדקא נפטר, בין שלהי שנת תרמ"ח לתחילת שנת תרמ"ט, כמוזכר בהערה[1].

---

[1] ב"פנקס צדקה לעניים דק"ק זווינהאראדקא" משנת תרמ"ט (הנמצא בביה"ס שבירושלים מחלקת צילומי כתה"י, מס' 133 b338/4) מוזכר: "אברהם במו"ה ישראל מרגליות, נכד הרב ר' חיים מאיר מרגליות זלה"ה - שני רו"כ". הרי, שבשנת תרמ"ט כבר לא היה רבי חיים מאיר בין החיים. לעומת זאת, במכתבו לרבי משה נחום ירושלימסקי חתם רבי חיים מאיר בניסן שנת תרח"ם. מוכרח איפוא כי נפטר בתקופה זאת של בין ניסן תרח"ם לתחילת תרמ"ט.

צאצאים נוספים לרבי חיים מאיר מזוועניגראדקא, מלבד בתו מרת אסתר רייזל, אשת רבי אברהם יצחק: בנו רבי ישראל (הנזכר לעיל בחתימת בנו רבי אברהם אהרן, שמילא את מקום זקינו בזוועניגראדקא, ראה גם מכתב ממנו פרק ח, עמ' קעח); בנו רבי מרדכי (נזכר בהזכרה שעל התהילים של הרה"ק רבי דוד מטאלנא); בתו מרת נחמה, אשת רבי אלעזר דוב אוורבוך מלעטישוב, בן אחר בן להרה"ק רבי אברהם דוב מחמעלניק, איש אמונו של הרה"ק רבי יצחק מסקווירא זי"ע, (מצאצאיו: הרה"צ רבי אברהם יהושע העשיל אוורבוך זצ"ל מבני ברק); בתו מרת חנה, אשת רבי מתתיהו יחזקאל דרברמדיגר מניגרעשט, בן אחר בן לבעל "קדושת לוי", (בנם: רבי שמשון אהרן, רב וראש ישיבה בחצר הקודש בוהוש. בנו: רבי חיים פנחס הנ"ל, אב"ד וואשקוביץ).

עמוד התורה וההוראה

את בתו המלומדת והצדקנית, מרת אסתר רייזל ע"ה, השיא רבי חיים מאיר מזוועניגראדקא לש"ב רבי אברהם יצחק, ויחדיו בנו את ביתם, לתפארת רום היחוס הכביר של שתי המשפחות המיוחסות בישראל.

בבית גדול זה המשיך רבי אברהם יצחק להתעלות במעלות התורה והחסידות, והיה הולך וגדול עד שנתהווה לאילנא רברבא; גדול בתורה, גדול בהוראה, גדול בחסידות ובגמילות חסדים.

כפי אשר היה באמנה איתו ממסורת בית אבותיו הגאונים והקדושים, נודע גם שמו של רבי אברהם יצחק כבקי בש"ס ופוסקים. "היה אחד מגדולי התורה המפורסמים בסביבתו, והוא היה בקי בעל פה בכל ספרי החתם סופר", תיארו האי ספדנא, כשהספיד את בנו - רבינו[א].

גם הוא כאבותיו, אחז בשבט ההוראה במומחיות נפלאה, הן בדיני איסור והיתר והן בדיני ממונות. ביטויים נפלאים של הערכה לכוחו הגדול בהוראה ובדיני ממונות, מוצאים אנו במכתב נדיר שכתב לו רבו הרה"ק רבי יוחנן מראחמיסטריווקא זי"ע, אשר מציין ש"ידעתי שבחו מפי כתבי גדולי דורינו אשר שתו עדים עליו בהלל ושבח, כי ראוי הוא לישב במחול הכרם יושבי על מדין". ומוסיף: "אולם, זה זמנים לא כבירים הכרתיו ביתר שאת ויתר עוז, בישבו על כסא משפטי ישראל שבחרוהו והביאוהו לראחמעסטריפקע, ובסברותיו המחוכמים והמחודדים וישרים הביאם לעמק השוה, ושני הצדדים נהנו קורת רוח ממנו, ושמו נודע בשערים לתפארת ולתהילה, ושופטי צדק הסובבים נותנים כבוד לשמו, ומשחרים דעת המוכשר חוו"ד בעומק הדין, כי ידיו רב לו בגפ"ת ובכל שו"ת, ומוכתר בכתר חכמה בינה דעה והשכל".

כפי הנראה, דובר בו ברבי אברהם יצחק, שיתעטר בכתר הרבנות, בעיר גדולה יותר מקאלניבלאט - שלא היתה אלא כפר גדול, או-אז כתב לו רבו מראחמיסטריווקא מכתב נלהב זה, כשהוא מציין להדיא: "וראוי הוא לישב על כסא הרבנות בכרכים הגדולים בישראל, ולא יבושו הבוחרים בו נגד גדולי דורינו, ולא יכלמו בו דורשי יחודו".

באור לכ"ח סיון, נתבקש לישיבת של מעלה הגאון האדיר אביר הרועים כקש"ת מוהר"ר שמשון אהרן פולונסקי זצ"ל.

נולד בשנת תרל"ו בווהלין, משפחתו התיחסה לגזע ר' נחום מטשרנובל, ר' לוי יצחק מברדיטשוב ור' ליבר הגדול מברדיטשוב. אביו ר' אברהם יצחק, שהיה אחד מגדולי התורה המפורסמים בסביבתו (הוא היה בקי בעל פה בכל ספרי ה"חתם סופר"), וכן אבי אביו ולמעלה עד כמה דורות, שמשו ברבנות בערי ווהלין וסודוליה. הגאון המנוח, שנודע כעלוי כבר בימי ילדותו, יצק מים על ידי

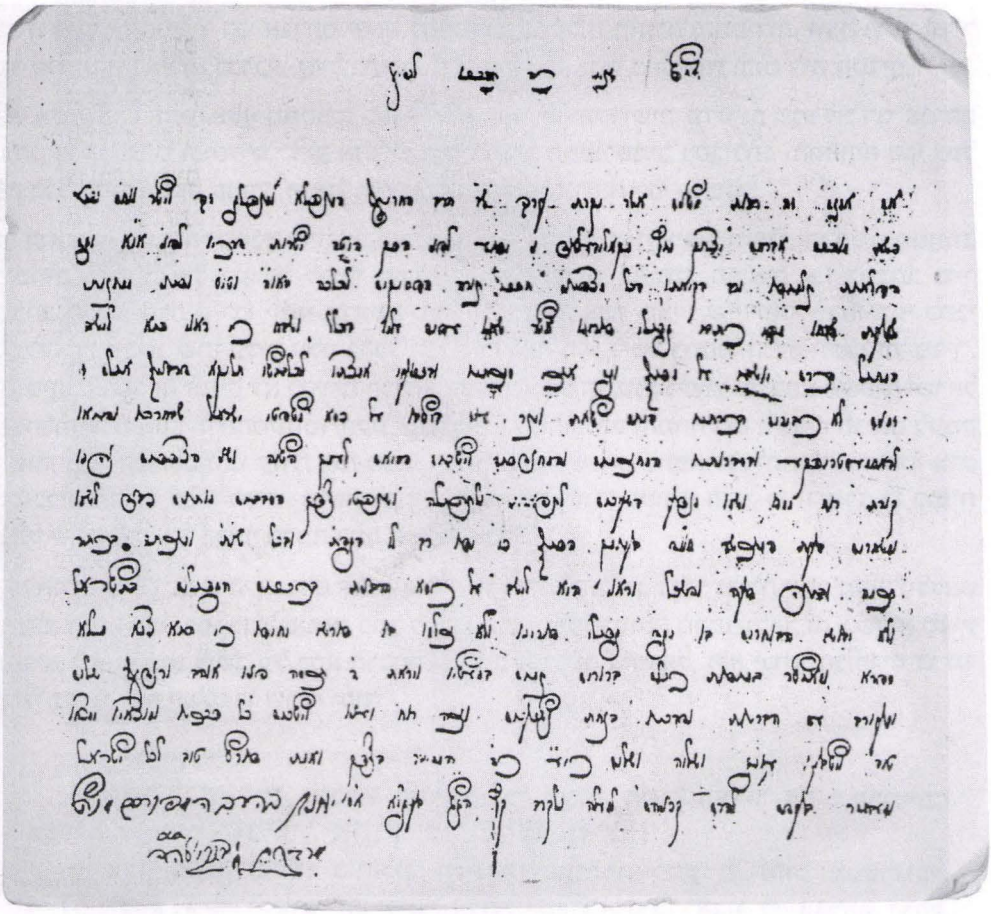
מתוך מאמר הערכה שנתפרסם במאסף "תבונה" אחר פטירת רבינו זצ"ל

א מאסף "תבונה" (ירושלים, אלול תש"ח), במאמר הערכה לזכר רבינו זצ"ל, תקופה קצרה לאחר פטירתו.

כתב הורמנא

מהרה"ק רבי יוחנן מראחמיסטריווקא זי"ע
להגה"צ רבי אברהם יצחק פולונסקי זצ"ל אב"ד קאלניבלאט

(נדפס לראשונה בקובץ "נחלת צבי", גליון ה)

בעז"ה, שנת כה תברכו לפ"ק

אם אמנם זה רבות בשנים אשר יקרת ערך ש"ב הרב החריף המופלא ומופלג זך וישר ווח"ס [=ותיק וחסיד] וכו' כש"ת מוהר"ר אברהם יצחק מ"ץ מקאליבעלאד נ"י, ידוע לפני הדק היטב ישרות דרכיו לפני או"א [=אלוקים ואדם], וגם הפלאות תלמודו ורוב בקיאותו בכל מצפוני חדרי תורה הפסוקים להלכה באו"ה [=באיסור והיתר] וטו"ט [=וטמאה וטהרה] ודיני ממונות, ידעתי שבחו מפי כתבי גדולי דורינו אשר שתו עדים עליו בהלל ושבח, כי ראוי הוא לישב במחול הכרם יושבי על מדין, וגם אנכי סמכתיו ובזרועי אמצתיו להלבישו חלוקא דרבנן.

אולם זה זמנים לא כבירים הכרתיו ביתר שאת ויתר עוז, בישבו על כסא משפטי ישראל שבחרהו והביאו לראחמעסטריפקע, ובסברותיו המחוכמים והמחודדים וישרים הביאם לעמק השוה, ושני הצדדים נהנו קורת רוח ממנו, ושמו נודע בשערים לתפארת ולתהילה, ושופטי צדק הסבבים נותנים כבוד לשמו, ומשחרים דעת המוכשר חוו"ד בעומק הדין, כי ידו רב לו בגפ"ת ובכל שו"ת, ומוכתר בכתר חכמה בינה דעה והשכל.

וראוי הוא לישב על כסא הרבנות בכרכים הגדולים בישראל, ולא יבושו הבוחרים בו נגד גדולי דורינו, ולא יכלמו בו דורשי יחודו, כי הוא צנא מלא ספרא ומעוטר במידות כולם ברורים תמים במעשיו, ויראת ד' תכסה פניו, אוהב ורודף שלום ומעורב עם הבריות ודבריו בנחת נשמעים, ונכה רוח ועניו וישרים כל דרכיו, ומוצאיו ימצאו טוב וישבעו עונג ושלוה ושלום כי"ע.

כ"ד המדבר בצדק ואמת דורש טוב לכל ישראל מעתיר בעדם להרים קרניהם למעלה, ולקרב קץ הג"ץ בעגלא א"ס.

יוחנן בהרב המפורסם מו"ה מרדכי זצוקללה"ה

גם לאחר שנים רבות מהסתלקותו, כשכבר היה בנו רבינו בירושלים, היה סומך הרבה מפסקיו על אדני פסקי אביו הגדול. פעמים הרבה, כשלא היה בידו הוראה ברורה מאביו הגדול, היה מברר אצל אמו הרבנית המלומדת, את ההוראה שהורה אביו בכגון דא. בפרט בדיני ממונות, אשר בה נודע אביו כדיין מומחה, היה רבינו דורש וחוקר - מאוצר זכרונותיו ומבית אמו ע"ה, את דרכי ההוראה של אביו, מעמודי ההוראה שבדור.

קשרי תורה מיוחדים היו לו להרב מקאלניבלאט, עם הגאון רבי דוד שור זצ"ל, רבה של טאלנא הסמוכה לקאלניבלאט[יב]. ראה לדוגמא בספר "דברי אהרן" של רבינו (סימן לב, אות ג' מובא להלן פרק ג' עמוד עח) אשר מביא בתוך הדברים: "אגב אכתוב כאן מה דחזי לן בתשובה (כ"י) **מהגאון רבי דוד שור מטאלנא**, שהשיב **למר אבי ז"ל**, בעובדא שבא לפניו באסופי שמצאוהו ברשות הרבים בלילה, וכתב שם מסברא דנפשיה, דכשר הוא ואין בו משום אסופי, דבלילה יש לרשות הרבים דין של צדי רשות הרבים כיון דלא שכיחי ביה רבים, ובצדי רשות הרבים פסקינן הכי דאין בו משום אסופי, עכ"ד".

גם מארצות הברית המרוחקת, דרשו לשמוע חוות דעת תורה של רבי אברהם יצחק. סיפר על כך, נכדו של רבינו, הר"ר יוסף אהרונזון ז"ל, אודות שאלה של סידור גט, שהגיעה מארצות-הברית לפתחו של זקנו רבי אברהם יצחק, דרך מקורבו הג"ר דוב ארי' הכהן לווינטל זצ"ל, שהיגר מליטא לארה"ב, ושימש שם כראש הרבנים דפילדלפיה ונשיא הכבוד של "אגודת הרבנים החרדים באמריקה וקנדה"[יג]. היתה זו שאלה חמורה בענייני אבן-העזר, ומחומר הדברים נועץ רבי אברהם

יב הגאון רבי דוד שור נחשב לאחד מגדולי ההוראה בדור. נזכר גם בשדי חמד (מערכת אבילות, סימן י), שם מתארו: 'הרב הגאון רבין חסידא'. הוא שימש ברבנות טאלנא בתקופת הרה"ק רבי דוד, אשר כידוע היה אחד מצדיקי הדור ומצודתו פרושה על הרבה עיירות קטנות. מתוקף תפקידו זה, שימש רבי דוד בראש בי"ד מיוחד בטאלנא, אשר היה ממונה על מינוי הרבנים והשוחטים בכפרים ובעיירות הקטנות.

יג ספר מיוחד הודפס לכבודו של הרב לווינטל, "כבוד חכמים", פילדלפיה תרצ"ה.

יצחק עם גאון-הדור רבי יצחק אלחנן ספקטור זצ"ל, רבה של קובנא[יד].

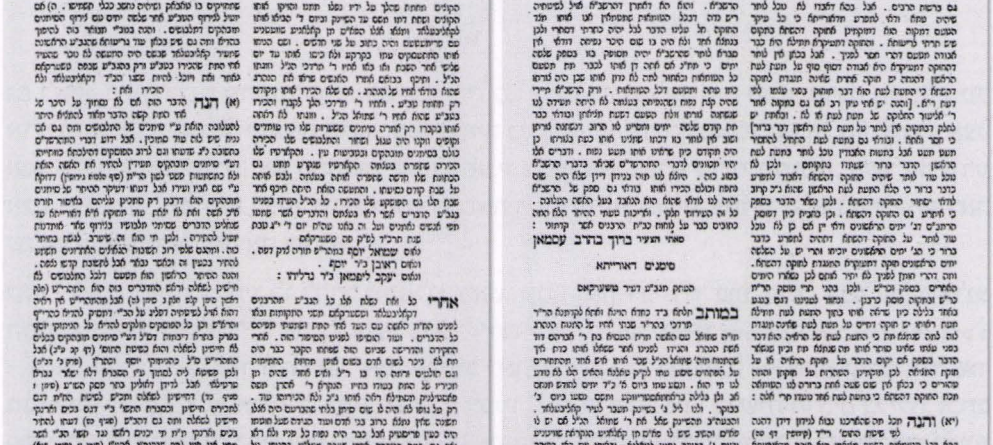
בהשגחה פרטית נתגלגל לידינו מכתב מרבינו המעיד על ענין זה, במכתב שכתב רבינו ביום ו' א' לחודש טבת תרצ"ט, להג"ר חיים יעקב לוין זצ"ל, מח"ס "חיל המלך" על הרמב"ם, כשהשתקע בארה"ב[טו]:

ב"ה ירושלים יום ו' א' לחודש טבת תרצ"ט

כבוד ידיד לבבי החקוק על לוח לבי הרב הגאון איש האשכולות אשר אהבתו תקועה בלבי רבי חיים יעקב שליט"א

ידוע אשר ב"ה לגדולות נוצר, לעשות ציצים ופרחים לתורה, כי אני מכיר את כ"ת מילדותו קודם הבר מצוה, אשר כשרונותיו וכח זכרונו ב"ה כמעט מן היחידים בעולם, והבנתו ב"ה חזקה וישרה, ע"כ אל יפול ברוחו, ובמקומו יושיבוהו כ"ת.

ולעצתי ישמע אשר יראה להשתדל להתראות עם ידידי זקן הרבנים הגאונים באמריקה, אשר ב"ה זה קרוב ליובל שנים קראתי וזכיתי לראות כתב יד קדשו של מרן של ישראל

שו"ת "חד וחלק" - גביית עדות 'מהרב דקאליבעלאד'

יד עוד על קשרי תורה שהיו להרב מקאלניבלאט עם גדולי דורו, ראה שו"ת "עמק שאלה", להגה"ק רבי מרדכי דוב מהארניסטייפל, אבן העזר סימן מד, גביית עדות מק"ק קאלניבלאט. וראה עוד בספר "חד וחלק", להג"ר ברוך עסמאן זצ"ל מטשערקאסק, דף מז, גביית עדות 'מהרב דקאליבעלאד'.

טו המכתב נדפס לראשונה ב"ישורון", חלק ל, עמוד תפו.

שר התורה הרי"א מקובנה זצ"ל אשר כתב בלשונו הקדושה מכיר אני את הרב הג' הר' דוב ארי' לווינטאהל אשר ראוי הוא לסדר גיטין, **כל זה כתב לאבי הרה"ג זצ"ל אודות גט שבא מפילדלפיה...** יוכל לה ברוב גדלותו בתורה אשר העיד עליו מאורן של ישראל בעת שהיה עוד צעיר לימים, והוא אוהב תורה ולומדיה, והוא האיש היחידי באמריקה אשר אהבת התורה בוערת בו.

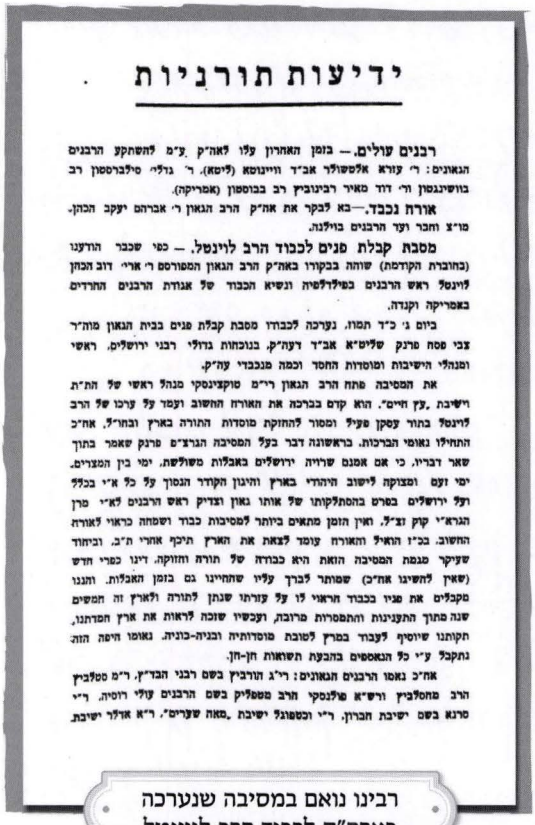
ואקוה כי הוא יהי' הזוכה לסדר את כ"ת אשר יהי' בידו לעסוק בתורה בכשרונותיו הנעלים, ואשרי מי שיזכה בזה, ואני חושב כי הרב הגאון הזה הוא ראוי שיזכה במצוה הזאת, ובטוח אני בחסדי השי"ת כי יתעלה... וידעו כל הלומדים את כשרונותיו ויזכה לכל טוב.

ידידו עוז בלב ונפש
שמשון אהרן פולונסקי

כך גם במכתבו להג"ר משה נחום ירושלימסקי זצ"ל, רבה של קאמינקא האוקריינית, מכ"א אדר ראשון תרנ"א, הוא פונה אודות סידור-גט, שהיה צריך כנראה את אישורו של רבי משה נחום, עקב היותו מוכר כרב רשמי מטעם השלטונות[טז].

מבין שיטי המכתבים שכותב רבי אברהם יצחק אל הג"ר משה נחום ירושלימסקי, משתקפת אהבתו העצומה לפלפולי דאורייתא, כשאין לך מכתב שלא נוסף בו 'טיול בדבר הלכה' כלשונו.

גם באחד המכתבים, בו לא איפשר לו הזמן להאריך, כאשר עמד מוסר המכתב והאיץ לגמור, מוסיף רבי אברהם יצחק את התנצלותו: "ורציתי אגב לכתוב לכ"ת איזו ענין מלימוד, אמנם יָרֵט בעל הדרך לנגדו נגד מר חתני המוכ"ז, ולא אוכל לבוא בארוכה ובקוצר מילין".

ידיעות תורניות

רבנים עולים. — בזמן האחרון עלו לאה"ק ע"מ להשתקע הרבנים הגאונים: ר' עזרא אלפשוץ אב"ד ווינוסא (פינסק), ר' גדליה סילברסטין רב בוושינגטון ור' דוד מאיר רבינוביץ רב בבוסטון (אמריקה).

אורח נכבד. — בא לנבר את אה"ק הרב הגאון ר' אברהם יעקב הכהן. מו"צ וחבר ועד הרבנים בוילנה.

מסבת קבלת פנים לכבוד הרב לוינטל. — כפי שכבר הודענו (בהוברת הקודמת) שוהה בבקורו באה"ק הרב הגאון המפורסם ר' אריה דוב הכהן לוינטל ראש הרבנים במילדלפיה ונשיא הכבוד של אגודת הרבנים התורדים באמריקה וקנדה.

ביום ג' כ"ד תמוז, נערכה לכבודו מסבת קבלת פנים בבית הגאון מוה"ר צבי פסח פרנק שליט"א אב"ד דעה"ק, בנוכחות גדולי רבני ירושלים, ראשי ומנהלי הישיבות ומוסדות החסד וכמה מנכבדי עה"ק.

את המסיבה פתח הרב הגאון ר"מ סוקצינסקי מנה' ראשי של הת"ת וישיבת "עץ חיים". הוא קדם בברכה את האורח החשוב ועמד על ערכו של הרב לוינטל בתור עסקן פעיל ומסור להחזקת מוסדות התורה בארץ ובחו"ל. אח"כ התחילו נאומי הברכות. בראשונה דבר בעל המסיבה הגרצ"פ פרנק שאמר בתוך שאר דבריו, כי אם אמנם שרויה ירושלים באבלות משולשת, ימי בין המצרים. ימי זעם ומצוקה לישוב היהודי בארץ והיגון הקודר הנסוך על כל א"י בכלל ועל ירושלים בפרט בהסתלקותו של אותו גאון וצדיק ראש הרבנים לא"י מרן הגרא"י קוק זצ"ל, ואין הזמן מתאים ביותר למסיבות כבוד ושמחה כראוי לאורחה החשוב. בכ"ז הואיל והאורחה עומד לצאת את הארץ תיכף אחרי ח"ב, וביחוד שעיקר מגמת המסיבה הזאת היא כבודה של תורה וחזוקה, דינו כפרי חדש (שאין להשיבו אח"כ) שפותר לברך עליו שהחיינו גם בזמן האבלות. ותננו מקבלים את פניו ככבוד הראוי לו על עזרתו שגתן לתורה ולארץ זה חמשים שנה מתוך התענינות והתמסרות פרובת, ועכשיו שוכה לראות את ארץ חמדתנו, תקותנו שיוסיף לעבור במרץ למובת מוסדותיה ובניה-בונים. נאומו היפה הזה נתקבל ע"י כל הנאספים בהבעת תשואות חן-חן.

את"כ נאמו הרבנים הגאונים: הר"ג הורביץ בשם רבני הבד"ץ, ר"מ סטליץ הרב מחסליץ ורש"א שלנסקי הרב מטשליק בשם הרבנים עולי רוסיה. ר"י סרנא בשם ישיבת חברון. ר"י וכשפוגל ישיבת "מאה שערים". ר"א אדלר ישיבת

רבינו נואם במסיבה שנערכה בארה"ק לכבוד הרב לווינטל

טז מעניין לציין, כי גם חתנו של רבי אברהם יצחק ומלמ"ה מקומו ברבנות קאלניבלאט, הגאון רבי משה צבי רבינוביץ זצ"ל, נחשב בארה"ב כאחד מגדולי המומחים בענייני גיטין. בהתחשב בכך שרבי משה צבי היה סמוך על שולחן חותנו, ניתן לייחס שאת מומחיותו בתחום הגיטין השתלם אצל חותנו.

מכתבי הגה"צ רבי אברהם יצחק פולונסקי זצ"ל אב"ד קאלניבלאט להג"ר משה נחום ירושלימסקי זצ"ל אב"ד קאמינקא

מכתב א'

מתוך אוסף ירושלימסקי, נמצא בספריית מכון שוקן בירושלים, מספר 3409

מכתב ב'

מתוך אוסף ירושלימסקי, נמצא בספריית מכון שוקן בירושלים, מספר 1725

- מכתב א -

בקשת סיוע אודות שידוך

בע"ה, יום ד' לסדר זאת חוקת התורה ז' תמוז תרנ"ד שפאלע

שלום לכבוד ידידי הרב הנעלה מוכתר בנימוסין שלשלת היוחסין פאר ישראל והדרו

כש"ת מו"ה משה נחום שליט"א ירושלימסקיא האב"ד בעיר קאמינקיא

אחד"ש כדת, הנני לבקש מאת פני כ"ת, בעברי פה שפאלע וביקש מאיתי כבוד ש"ב הג' המהולל שלשלת היוחסין מו"ה **מרדכי פאלאנסקיא**[1], בהיות לו עלם בן זקונים מוכתר

1. בן הגה"צ רבי דוד שמואל פולונסקי, בן הרה"ק רבי אליהו פנחס מקאלניבלאט. רבי דוד שמואל היה חתנו של הרה"צ רבי אליעזר ליבר מקאדאני, חותנו של הגה"צ רבי חיים מאיר מרגליות, כך שהיה רבי דוד שמואל פעמיים דודו של רבי אברהם יצחק מקאלניבלאט.

אחי אביו רבי מנחם נחום, וכמו"כ היה גיסו - בעל אחות אשתו - של חותנו רבי חיים מאיר מרגליות.

תמונת פספורט של החסיד
ר' הערש מנדל אוורבוך ז"ל

מצבת ר' הערש מנדל וזוגתו ע"ה
בהר הזיתים בעיה"ק ירושלים

במעלות, וזכה כבודו והציעו לפניו שידוך מעיר חרישקיווקיא הסמוך לטאמאשפאליא עם איש אחד הנקרא בשמו ר' **יצחק טארקינאווסקיא**.

נא בקשתי מאת פני כ"ת להודיעני את אשר ידע מאת ה"ר יצחק הנ"ל, אם במצב עשרו ובמעלת משפחתו, אם ראוי הוא הך בר אבהן ש"ב ה"ר מרדכי להתחתן עמו. ותשובת כ"ת ישיבני ע"פ האדרעססא הנרשמת על הקאנווערט הנילוט פה.

ואגב אבקש מאת כ"ת לעיין בפירוש המשניות להרמב"ם ז"ל גיטין פרק הניזקין דף נ"ב במשנת המטמא והמדמע והמנסך, ודבריו ז"ל המה מושללי הבנה חמורים מאד, ע"פ ההנחה הנודעת לנו דחייבי מיתה אפילו שוגגין פטורין מן התשלומין, וכך מבוארין דבריו ז"ל בשלישי מכתובות.

ואסיים ואו"ש מאדוה"ש[2] ידידו דו"ש בלונ"ח

אברהם יצחק מקאלניבלאט בהרב המנוח מו"ה מנחם נחום זללה"ה

רבי מרדכי היה חותנו של החסיד המובהק רבי הערש מנדל אוורבוך, שהיה גם הוא מחסידי זלאטפולי. התגורר בעיר שפאלע, ובתקופת הפרעות עבר לעיר הגמול אודסה. בדרכה לארץ הקודש בשנת תרפ"ד, כששהתה אמו של רבינו - ביחד עם בתה וחתנה הגה"צ רבי משה צבי רבינוביץ - לתקופת זמן באודסה, התאכסנה בבית ר' הערש מנדל. לתקופת השנה, בשנת תרפ"ה, עלה ר' הערש מנדל גם הוא לארץ הקודש ודר בתל-אביב. כאן המשיך את קשרי האהבה והידידות הנפלאים עם רבינו. נלב"ע י' ניסן תש"ג, ומנו"כ בהר הזיתים חלקת וואהלין, בסמיכות לקברי משפחת רבינו.

2. ואומר שלום מאדון השלום.

- מכתב ב -

בענין סידור גט

בע"ה יום א' לסדר זה הדבר אשר צוה ד', א"ך לאדר הראשון שנת אהיה כטל לישראל לפ"ק קאלניבלאט

שלום וישע רב לכבוד הרב המופלא ומופלג שלשלת היוחסין האי גברא רבא ויקירא דזכי לתרין פתורין בכן נמטי ליה אפריון
ה"ה הנודע בשערים מ֯שאת ב֯רכתו֯ לפני זקני ארץ
כש"ת מו"ה משה נחום ירושלימסקיא אב"ד דק"ק קאמינקיא נר"ו

אחד"ש כדת, יקבל נא ג"פ (=גט פיטורין) הנסדר אצלי מיד הבעל יוסף טוביה דמתקרי יאסל בן שלמה לגרש בו את אשתו יוטא בת ישראל הכהן, וחקרתי ולא נקרא בשום פעם לתורה בשם יוסף טוביהו רק יוסף טוביה, ודמתקרי יאסל כך נקרא בפניו, ובחתימת העד הראשון היה טעות, והוצרך לעשות שי"ן גדולה, והגם שבלא דחק הייתי מקפיד ע"ז, אמנם מחמת שהוכרחתי לכתבו בע"ש, כי הבעל היה נחפז לדרכו, ע"כ לא חששתי בזה. ההרשאה נכתבה ביום וא"ו, וחתימות העדים היו ביום הנ"ל, ורק ההנפק נכתב ביום א', ועל שנוי השמות בההרשאה לא יקפיד, כי אין להם שום קירבה אפילו חיתון בעלמא.

וזה לי כמה רציתי לצאת לפניו בכותבת הגסה, כי היכי דליתבא דעתאי, אמנם הנורא

עלילה לא הספיק בידי, ומן השמים עכבוני, אך זה היום שקויתיו ומצאתיו דאתי לידי, ע"כ אטייל לפניו בדבר הלכה.

מעולם נתקשיתי בהאי ענינא דאסתר, דמבואר במגילה דף ט"ו ע"א,

בדרשא דוכאשר אבדתי אבדתי, כשם שאבדתי מבית אבא כך אובד ממך, עד עכשיו באונס ועכשיו ברצון. ופירש"י, ואסורה אני לך, דאשת ישראל שנאנסה מותרת לבעלה, וברצון - אסורה לבעלה. דא"כ, כיון דאסורה לבעלה הוי תו גילוי עריות, והוי דינא דתיהרג ואל תעבור, ואי שרי לה לילך להמלך דלא הוי ביאה גופא דמביאה הבועל עליה א"כ אמאי אסורה, דבביאה גופא כבר אמרו אסתר קרקע עולם הואי. אמנם ראש המדברים בזה הוא המהרי"ק בשורש קס"ד בד"ה ועוד נראה לפי עניות דעתי עד סוף הסימן, וקשה עלי להעתיק כל לשונו, והן כל יקר ראתה עינו, ובפירוש הוא אומר דמותר לה לעשות כן, וגם ליעל אשת חבר הקיני היה מותר לעשות כן, ומצוה רבא קא עבדי, ומ"מ אסורה לבעלה.

וקשיא לי בתרתי, אם מותר לה לעשות כן מפני מה אסורה לבעלה כדלעיל. ועוד דלא נראה כלל בגמרא גבי יעל דתהוי אסורה לבעלה חבר הקיני, והפסוק מוכיח, תבורך מנשים באהל - יעל אשת חבר הקיני, ומה חילוק יש בינה לבין אסתר. ובנו"ב תנינא חלק יו"ד סי' קס"א, במחילה מכ"ת לא עיין במהרי"ק גופא, רק דבריו המובאים בב"ש סי' קע"ח סק"ד, והני דאזלי בתר ליקוטי העתיקו דבריו ולא חלי ולא מרגיש. ויעיי' כבודו בתו' דידן יבמות ק"ג סנהדרין ע"ד.

והנני מקצר ועולה, כי המוכ"ז נחפז מאד לדרכו, וכאשר יבואו דבריו אלי וכבדתיו.

דברי הדו"ש ומברכו, ישא מנחת ברכתו מאת ד'

אברהם יצחק בהרב המנוח מו"ה מנחם נחום זללה"ה

שם השליח יחיאל מיכל בן יהודה לייב, שם הבעל יוסף טוביה דמתקרי יאסל בן שלמה, שם המגורשת יוטא בת ישראל הכהן

נידון תורני מעניין במיוחד שהיה לו להרב דקאלניבלאט, בענין אם בן חוץ-לארץ יכול לשלוח בן ארץ-ישראל, שיהא לו לשליח לקיים מצוות התלויות בארץ, מוצאים אנו בשו"ת "דברי מרדכי" (מונקאטש תרנ"ו), להרה"ג רבי מרדכי לוריא זצ"ל מצפת ת"ו, (השמטות סימן ב). רבי מרדכי לוריא שימש כשד"ר למען קהילות הקודש בעיה"ק צפת, וכאשר התגלגל במסעיו לעיירה קאלניבלאט, התיידד עם מרא דאתרא, ונקשר עמו בקשר מכתבי תורה.

רבי מרדכי מציין בראש התשובה: "מה שהשבתי בשנת תרנ"ה לעיר קאלניבלאט מחוז קיעוו במדינת רוסיא, להרב המובהק האב"ד דשם נ"י". את מכתבו פותח ש'עיינתי בכל הכתוב במכתב קדשו', ותולה פסק ההלכה בנידון הנ"ל באורוכה, בסוגיא ד"כל מידי דאיהו לא מצי עביד לא משוי שליח".

ספר
דברי מרדכי
שורת עלי ד' חלקי השת
כולל ענינים רבים כמה חידושי דינים נחוצים ואגרי ענינים א'שר לקחתי באמרים ' מתוך דברי הפוסקים ראשונים ואחרונים מספוקות מפוזרים גם מבה שחדשתי והעליתי בעזרת שבלי אשר תנני ה' לפי הצראה לעיר לפורר להלכה בדברים שנסתפקתי בהם ובדברים שהוצרכתי להשיב למבקש תורה מפי קטן במעני הדל והעצור באלפי ועירא דמן חכריא הק' מרדכי לוריא בעיהכ צפתז
(נכתב בעיהכ אחלי א"ח בקיהיק ירושלם תובב"א)
להורית כי בכל מקום שהמצא בזה הספר דברי נקיות תוא ריח בקנמוסים קשי החכמה הכהוב בספר חסד חוה יע"ש
נגלות אליו קונטרי קטן הנקרא בשם דרך יש כאשר יבואר בשערי שלו
מונאטש
כרשום השטוה של השותפים בלייזער עט קאהן שנה שישון לפ"ק

תשובה בספר "דברי מרדכי" להרב דקאלניבלאט

שלא יפסל הכסף בלינה...

אלו היו הנדבכים, שעליהם נשען ועמד ביתו של רבי אברהם יצחק, הרב דקאלניבלאט; תורה, עבודה וגמילות-חסדים. כל אחד מהם זכה לפסגות רמות ומופלאות כל-כך, עד שממרחק הדורות עולה התמיהה הנערצת: 'כלום דין בר נש'?!

יבוא עמוד הגמילות-חסדים כדוגמא, שסיפור מופלא ממנו שנותר לדור אחרון, מלמד על השגות עילאיות ונשגבות - בגמילות-חסדים ובאמונה גם יחד - הרחוקות מבני דורינו כמרחק אלפי דורות.

את הסיפור, סיפרה הרבנית מרת **מאליא** ע"ה, אשת-חבר לרבינו, כאשר נשאלה מהיכן לקח רבינו את מדת טובו והתמסרותו לבני אדם. "אחרי נשואינו", היתה מספרת, "מיד אחרי החתונה, באתי עמו אל בית הוריו. ויהי בערב, בבוא העת לנוח, שמע חמי, הוא אביו רבי אברהם יצחק, צלצול מטבעות אשר היו בכיסו. נרעש האב. 'שמשון אהרן, אין לך אמונה?!' - גער בבנו. ובראותו סימני תמיהה על פניו, הוסיף והסביר: 'למה לא חילקת את המעות שבכיסך לעניי העיר, וכי אין לך

אמונה שהשי"ת יזמן לך מחר שוב לפי צרכיך?! - - - "[יז]

וזאת למודעי, שלא היו בני הדור ההוא מאלו אשר נאה דורשים ואין נאה מקיימים. ואם יצא הרב מקאלניבלאט בתוכחה מעין זו, אך ורק משום שבדרגה זו היה עומד, שלא היתה פרוטה לנה בביתו.

וכמה מתוקה היא הנימה הבטוחה בה נאמרו הדברים, כמו ולא מחמת טוב לבו הטהור נאמרו, אלא מהסיבה הפשוטה ש'חבל על הכסף'. חבל לא לחלק הכסף לצדקה, הלא מחר ממילא יזמן השי"ת כסף לצרכים של מחר, ולמה שיפסל ויפסד הכסף של מחר בלינת הלילה של היום...

התבטלות לצדיקים

וכבגמילות חסדים - כך בעבודה ובהתקשרות לצדיקים. כמו ואין אנו צריכים יותר מאותם שביבי הסיפורים שנשארו בידנו, שהרי כל מה שכבר מסופר, מלמד על דרגות גבוהות שלא מעלמא הדין, וממילא - לא על עצמו אלא על הכלל כולו יצא.

היה זה לאחר שחיבר רבי אברהם יצחק, בצוותא חדא עם אחיו הגה"צ רבי ישראל פולונסקי זצ"ל, חיבור מופלא על "חושן משפט", בו הפליאו להראות רוב חילם בחריפות ובבקיאות. למותר לתאר, כמה עמל וכמה יגיעת התורה בטהרה, הוכנסו בין שיטי חיבור זה, עד שזכו לראות את פרי ביכורם נושא את פירותיו להדר ולתפארת.

דמות דיוקנו של הרה"ק רבי דוד מטאלנא זי"ע

כחסידים מובהקים, הקשורים מבית אבא לצדיקי גזע בית טשערנאביל, ובפרט להרה"ק רבי דוד מטאלנא זי"ע, לא הדפיסו את הספר עד שיקריבו אותו בתחילה על שולחן רבם הגדול, שיאציל עליו הסכמתו. למרבה הפלא, נצטוו מפי רבם הגדול לגנוז את הספר. טעם הדברים אינו ידוע, ואף מופלא ביותר. חיבור שעמלו ונתייגעו בו - לגנזו?! אמנם, הני אשלי רברבי, בגבורת-נפש המיוחדת לאותם בני-עליה, עמדו וגנזו את הספר ללא אומר וללא דברים, ולא יזכר ולא יפקד ממנו עד עולם.

והיה הדבר לאות, עד היכן מגיע כוחה של התבטלות לצדיקים...[יח]

כך, בד בבד לגדלות קומתו בתורה ובעבודה,

יז מעדות הנכד הר"ר נחום טל (טולקצוב) ז"ל, ב"מרביצי תורה מעולם החסידות" (ערך רבינו, חלק ז, עמוד קג).

יח הר"ר אברהם ביק ז"ל, תלמיד רבינו ובן-ביתו, במאמר הנדפס ב"חידושי הרב מטפליק", עמוד 63.

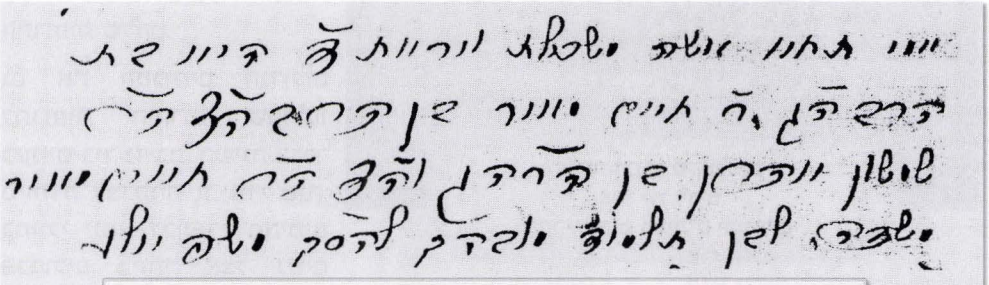
כופף קומתו לקנות דעת ויראת ה' מפי צדיק ורועה נאמן, עד ליום פטירת רבו הרה"ק מטאלנא, ביום י' לחודש אייר דשנת תרמ"ב.

או-אז, כשהיתה עדת ה' כצאן בלי רועה, הרה"ק מטאלנא לא הותיר אחריו בן שימלא מקומו. בנו נפטר על פניו, ולא נותר כי אם נכד צעיר - רבי מנחם נחום - שעול-ימים היה. רבי אברהם יצחק, איש חסיד מובהק, לא היה יכול להישאר, אף לא תקופה קצרה, ללא רב ומורה בעבודת השי"ת. "אי אפשי ללון אפילו לילה אחד ללא רבי", התבטא. מיד קם ונסע לראחמיסטריווקא, להתקשר בנר"נ לאחיו של רבו, הוא הרה"ק רבי יוחנן מראחמיסטריווקא זי"ע, עד לעת פטירתו בד' ניסן שנת תרנ"ה.

ואף לאחר מכן, לא חדלה מדת ההכנעה לצדיקים, והמשיך בהתקשרותו המופלאה אל הרה"ק רבי דוד מזלאטפולי זי"ע, בנו הגדול של רבי יוחנן מראחמיסטריווקא, אשר היה נערץ ונקדש מאד בדורו. אליו דבק בכל נימי נפשו, עד שנמנה לאחד מראשי החבריא-קדישא המיוחדת שבזלאטפולי, שנמנו עליה חסידים מופלגים, בני עליה עידית שבעידית.

אשה משכלת ויראת ה'...

דברים מיוחדים ראוי להקדיש, על אשת-החבר, שעמדה לימין רבי אברהם יצחק מקאלניבלאט, הלא-היא, הרבנית אסתר רייזל מקאלניבלאט. אשר בנה חביבה, רבינו זצ"ל, במגילת היוחסין שלו מכנה אותה ברוב כבוד: **"אשה משכלת ויראת ד'..."**

מתוך מגילת יוחסין של רבינו זצ"ל: "אמי תחי' אשה משכלת ויראת ד'"

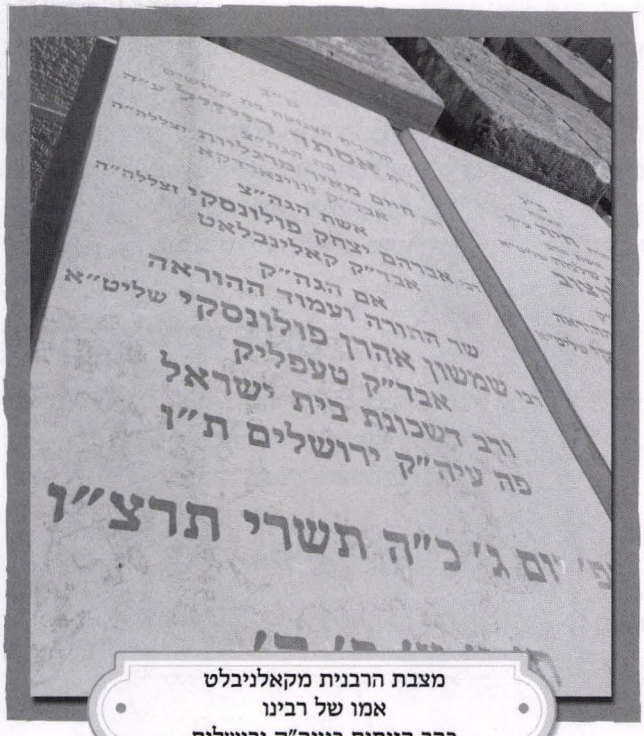
בחכמת נשים בנתה את הבית, ובעינא פקיחא עקבה אחר תהלוכות בעלה הגדול, עד שאמרו, שכשלא נמצא הרב בעיר, יכולה היא לשמש כממלאת מקומו, בהיותה קולטת תמיד דרכי פסיקה והוראה מבעלה הרב הגדול, בעת שהיתה עושה את מלאכת הבית.

כאשר התאלמנה מבעלה הגדול, עברה לדור בטעפליק אצל בנה, מרא דאתרא. זכות כיבוד-אם עמדה לו לראות בקיום יעוד הפסוק: 'כבד את אביך ואת אמך למען יאריכון ימיך...', כאשר בזכות אמו שהתאכסנה בביתו ניצל ממות לחיים, כאשר יסופר להלן[יט].

הרבנית מקאלניבלאט האריכה ימים, ולימים עלתה גם היא לארץ הקודש, בשנת תרפ"ד, שנתיים לאחר ביאת רבינו - בשנת תרפ"ב. גם שם נכנסה תחת חסותו של בנה יחידה, רבינו מטעפליק, אשר ייחד לה מקום בקיתונו הצר; מפיתו אכלה וממימיו שתתה.

יט פרק ח, עמוד קעג.

רבינו ראה לזכות מיוחדת לארח בביתו את אמו הגדולה, אשר מלבד מצוות "כיבוד אם" שקיים בה במדה גדושה, שימשה לו כאוצר-זכרונות מבית אביו הגדול. לא-אחת בעת שניהל רבינו "דין-תורה" מסובך, כאשר כילה לשמוע את טענות בעלי הדין, נכנס להיוועץ באמו המשכלת, ולשמוע את חוות-דעתה בנושא, אם יש בזכרונה פסק מאביו. תלמיד רבינו, הרב חיים אורי ליפשיץ ז"ל, שמוסר את הדברים, מוסיף: "תמיד היה לה מה לומר משמו של בעלה, שבמקרה כעין זה פסק כך וכך, ובנידון דומה פסק כך".

מצבת הרבנית מקאלניבלט
אמו של רבינו
בהר הזיתים בעיה"ק ירושלים

בתבונתה היתרה, היתה לה יד ושם בחכמת הרפואה, בידיעה רחבה שלא ביישה את טובי הרופאים. גם את חכמתה זו הקדישה למען הכלל, ועד זקנתה שיחרו רבים לפתחה למצוא מזור למחלתם. בעינה החדה היתה מוצאת את שורש המחלה, ומתווה את דרכי הרפואה. העניים קשי-היום זכו ממנה ליחס מיוחד, והיא טיפלה בהם חינם אין-כסף, כשהיא נושאת גם בעול הוצאות התרופות שלהם.

גם את הסכומים הגדולים לתרופות היקרות שחולקו לעניים ביד נדיבה, השיגה בדרך מיוחדת לצדקנית זו. מדי שנה, במעלי יומא דכיפורי, מהימים הבהולים ביותר אצל נשים צדקניות, היתה מכתתת את רגליה בבתי העיר, ומהתרומות שהשיגה החזיקה לעצמה קופה שמימנה את התרופות משך כל ימות השנה...[כ]

ארבע שנים לאחר שנכנסה לגיל הגבורות, החזירה את נשמתה זכה וטהורה למקור מחצבתה, בכ"ה לחודש תשרי דשנת תרצ"ו, ומנו"כ בהר הזיתים, בחלקת וואהלין.

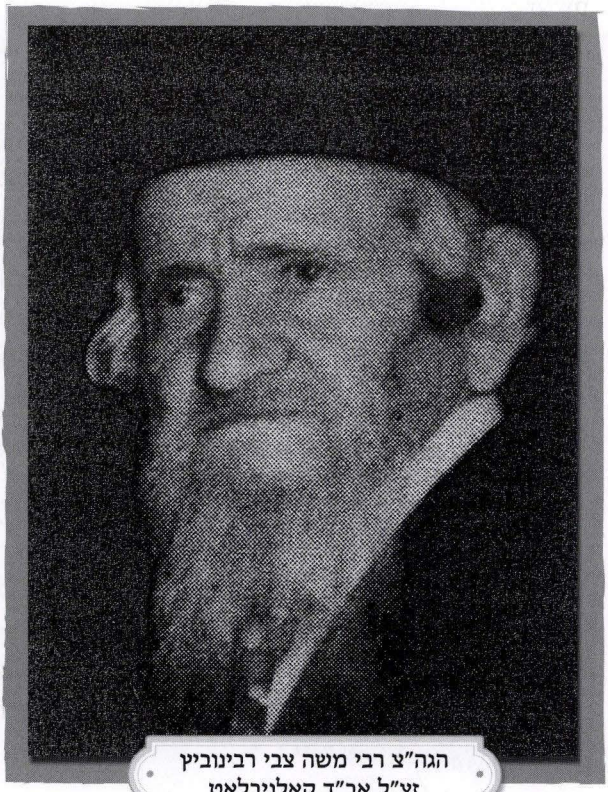
ביתו אחריו

הרב דקאלניבלאט, הגאון הצדיק רבי אברהם יצחק, נתעלה לשמי רום בי"ט טבת תר"ס, והוא אך בן מ"ט שנה. בהותירו אחריו את בנו יחידו - רבינו, וג' בנות.

הראשונה, הבכירה במשפחה, הרבנית **צפורה** ע"ה, זוגתו של הגה"צ רבי **משה צבי רבינוביץ** זצ"ל - ממלא מקום חותנו ברבנות קאלניבלאט. מגזע אראלים ותרשישים היה. אביו הגה"צ רבי **שלום**

כ מפי הר"ר יוסף אהרונזון ז"ל, נכד רבינו.

יוסף רבינוביץ אב"ד קראסנא[כא], בן הגה"צ רבי **יעקב יוחנן רבינוביץ אב"ד קראסנא**[כב], בן הגה"צ רבי **ישעי' יהודה לייב אב"ד קראסנא**[כג], בן הגה"ק רבי **יוסף משה מקראסנא**[כד], בן הרה"ק רבי **חיים מקראסנא**, מבני היכלא של הבעש"ט הק' זי"ע.

הגה"צ רבי משה צבי רבינוביץ זצ"ל אב"ד קאלניבלאט

רבי משה צבי נולד בכ"ז שבט תרל"ג, בבאהפאלי שבחבל פודוליה. מנעוריו הצטיין בכשרונותיו הברוכים, ובזכרונו הבהיר. אביו הרב מקראסנא, שהיה מגדולי ההוראה במקום מגוריו - פלך פאדאליא, היה לו לרב, ובצילו התעלה במעלות התורה וההוראה. בשנת תרנ"ה, נלקח לבית הרב מקאלניבלאט, כחתנו-בכורו. בשנת תרנ"ח, עמד בכור המבחן אצל חותנו, כשהוא מצייד אותו במכתב להג"ר משה נחום ירושלימסקי זצ"ל, אז - רבה של קאמינקא, ולימים רבה של קיעלץ בפולין, שיעטר אותו בסמיכת חכמים (שהיתה מוכרת גם במוסדות הרשמיים).

מכתבי המכתב ניכרת הערכתו המרובה של רבי אברהם יצחק לחתנו הגדול.

בפטירת חותנו בשנת תר"ס, הוכתר למלא את מקומו ברבנות קאלניבלאט.

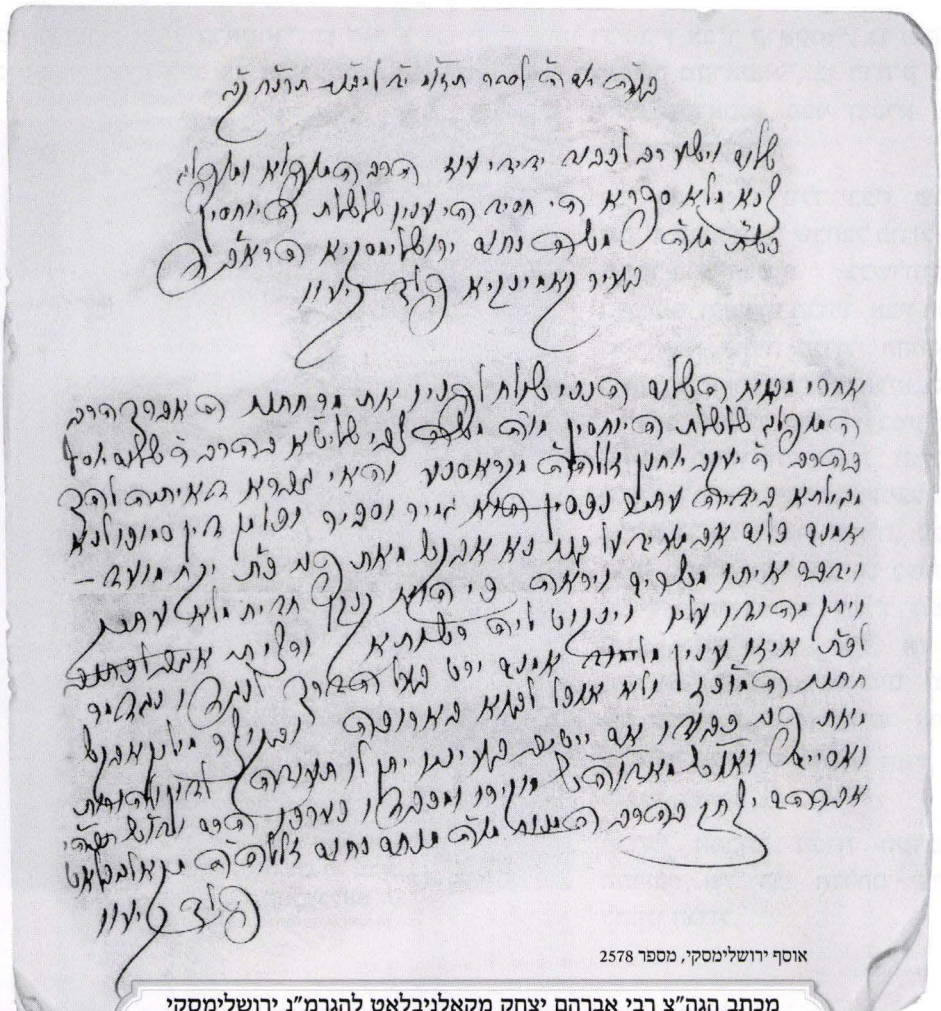
לימים אף נתקשרו רבינו וגיסו רבי משה צבי בקשרי שידוכין, כאשר בנו הגדול של רבינו, הר"ר חיים ז"ל, נשא את מרת שרה מלכה שיינדל ע"ה בת רבי משה צבי.

כא חתן הגה"צ רבי דוב בער גוטמאן אב"ד סדילקוב, בן הגה"צ רבי שלום יוסף אב"ד סדילקוב, בן הגה"צ רבי מרדכי אב"ד סדילקוב, בן הרה"ק רבי אריה לייב אב"ד סדילקוב, בן הרה"ק רבי אברהם מקוריסטשוב (חתן ה"מאור עינים" מטשערנאביל זי"ע), וחתן הרה"צ רבי דוד, חתן ה"דגל מחנה אפרים" מסדילקוב זי"ע, בן בתו של הבעש"ט הק' זי"ע.

כב אשר נישא לבתה של הרבנית מלכה, בתו של הרה"ק רבי שמואל (השני) מקאמינקא, ראה ספר "רבי חיים מקרוסנא", עמוד קכז.

כג חתן הרה"ק רבי אריה לייב מוואלטשיסק.

כד תולדותיו, כתולדות כל שושלת זו, בספר "רבי חיים מקרוסנא" (עמוד קיא ואילך) .

אוסף ירושלימסקי, מספר 2578

מכתב הגה"צ רבי אברהם יצחק מקאלניבלאט להגרמ"נ ירושלימסקי
אודות "כתב הוראה" לחתנו הגה"צ רבי משה צבי רבינוביץ

לאחר גלי הפרעות והחמרת המצב באוקריינא, היגר לארה"ב בשנת תרפ"ה, שם נבחר לכהן ברבנות בית-הכנסת "אנשי ספרד" בבראנזוויל שבברוקלין. בשנת תש"ה, התעלה לכהן ברבנות קהילת "ביקור חולים אנשי ספרד" בברוקלין. כיהן גם כחבר "אגודת הרבנים דניו יארק" וכחבר "ועד הרבנים דניו יארק רבתי". נחשב לאחד מגדולי ההוראה בארה"ב של הימים ההם, "והרבה רבנים פנו אליו בשאלותיהם, ביחוד בענייני גיטין"[כה].

"כסף וכבוד לא נחשבו בעיניו, והיה יושב על התורה, והצנע לכת בכל דרכיו. הרביץ תורה לכמה תלמידים, ואחדים מהם משמשים ברבנות"[כו].

כה "תולדות אנשי שם", עמוד 123. וראה ב"הפרדס" (שנה סא, חוברת ד, עמוד 26): "...הגאון ר' משה צבי רבינוביץ אב"ד קלניבילאט, שהיה מגדולי ההוראה באוקריינא".
מאמר חידושי תורה ממנו בענין ירושת הבעל, ב"המסילה" (בטאון "ועד הרבנים דניו-יארק רבתי", שנה א, חוברת ז-ח).

כו כנ"ל ב"תולדות אנשי שם".

זה השער לה'
צדיקים יבואו בו

ספר

נאורי מהרא"י

תנאן הגדול רבן של כל גדולי רבני אשכנז ואיטמדייך שר התורה והחכמה עין עדה יעקב מוהר"ר ישראל אירסין זצוקללה"ה שחבר שאלות ותשובות תרומת הדשן ופסקי מהרא"י.

לאחר היסב את הסתם ולפענח כל תעלומה אשר בפירושי מרנא ורבנא מאור עינינו והוד אפינו אב החכמים רשי זצוקללה"ה אשר על התורה לתראות אשיקדם ולגלות מכוסותיהם לפקוח עיני כל בקטן בגדול עד כי יתנו מוון נגה דיהם ויאותו למאור תורתו הקדושה פלבב עולת מצודתהן מהודת ה' די באור ישר בזית הבוהיר הכן וחבר לפרש בעצמו דברי התורה בדברים אמתים המתוקים מדבש וונפת צופים

הובא לבית הדפוס ע"י הר' ישעיה שיווא בר' משה שמואל זיל בהר' וחביב המופלג מאוד ר' ישעיה ולפלה"ה

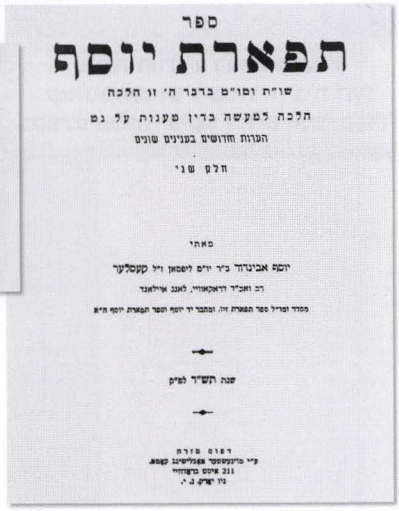
נדפס בדפוס הרבני החשוב מר יעקב פאסמאר
שנת תרצ"ם לפ"ק
Posner Press, 14 Cook Street, Brooklyn, N. Y.

הסכמה הרב המאור הגדול, כש"ת מר משה צבי שליט"א בהרב הצדיק ר' שלום יוסף זלה"ה בהרב הצדיק ר' יוחנן זצללה"ה בהרב הצדיק ר' ישעי' יתדות ליב זצללה"ה בהרב הקדוש הגאון ר' משה זצללה"ה עין יעקב הרב הקדוש ר' חיים הנקרא ר' חיים קראסנער מגדולי תלמידי הבעל ש"ם זצללה"ה זכי"ע נין ונכד השל"ה נין ונכד הרב הצדיק הקדוש ר' נחום מטשערנאבעל זצללה"ה, נין ונכד הרב הצדיק הקדוש והמהור מבארדיטשעוו ועוד. זכי"ע

ב"ה יום ה, ז' לחדש אדר, תרצ"ט

ה"ה **המחבר** ספר ליקוטי ישעיה על ספר בראשית הר' ישעיה המכונה גראסס מעיר לויצק הבירה איך שאני מכיר אותו מכבר וגם שמעתי מאנשי שלומי אמונה בהיותו בעיר לויצק חיה איש כהור נכבר ונהנה מיניע כפו והיה מפרנס את עצמו וב"ב בכבוד גדול וכאשר היה אנוס לבא לאמריקא, ובעת לעת זקנתו וחלשתו אין בידו לפרנס את עצמו וב"ב ותתה עזר לו השי"ת לברך על המוגמר על חמשה חומשי תורה עם חמש מגילות חוץ שארי לקוטים יקרים העומדים ברומו של עולם וכמה חלקים נפסרים לדפוס וגם יהיב דעתי' להשתדל להעתיק ולהדפיס ספר באורי מהרא"י מבעל תרומת הדשן זלה"ה אשר מכבר נדפס פעם שני אך כעת לא נמצא מהם כמדינתינו. לכן מצוה גדולה להנות להמחבר בדרך כבוד וגוף הספרים אינם צריכים להסכמות והנני להסכים עמו כי בודאי דברי קדושים אלו אין צריכים חיזוק אך למען המחבר המדפיס הנ"ל שלא יגיע לו שום חיזק והאי גברא המדפיס הנ"ל בהאי אחרא יתיב שלא יבואי אנשי דלא צנוע להוסיף שנית מדברי סופרים לחדפיס כתבי קודש ה"ל בכן דעתי מסכמת להביא את הדברים הקדושים לבית הדפוס וכל המסייע ליד המחבר הנ"ל שברו יהיה בפזל מן השמים כה דברי המדבר לכבוד תמכי התורה הבא על החתום יום ה, שנת תרצ"ם **נאום משה צבי בהרב הצדיק ר' שלום יוסף** זצללה"ה ראבינאוויץ החונה פה, ברוקלין, נ. י.

וגם ידי"נ הגאון הרב משה צבי רבינוביץ שליט"א, שסידד הגט יחד אתי, כתב לי, שגם הוא מסכים להיתר והביא חבילות של אחרונים לראיה ע"ז.

ספר

תפארת יוסף

שו"ת ופס"ד בדבר ח' וז הלכה

הלכה למעשה בדין מעגנות על גט

העדות חתושים בזמנים שונים

חלק שני

מאתי

יוסף אבינדור בר' יהים ליפמאן זיל קעסלער

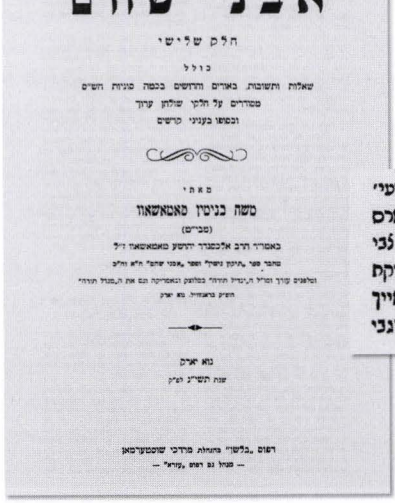
רב ואב"ד דראקאוויי, לאנג איילאנד

מסדר ומגיה ספר התפארת זה, ומחבר יד יוסף ספר תפארת מ"א

שנת תשיד לפ"ק

דפוס מזרח
ע"י מיינעסטער אפסעטינג קאמפ.
211 איסט כרוסחיי
ניו יארק, נ. י.

ראשית י"ל בזה דזה הוי דבר ברור לי שהסופר והעדים לא ידעו מזה כלל שהיו כולם בחדר אחר ולא שמעו כלל מזה, ואף שהיה לו עוד רב אחר בסדור הגט כנהוג אצלי שלא לסדר הגט בעצמי, כי אם ביחד איזה רב מפורסם מומחה בגיטין, והיה אצלי ביחד הרב הגאון ר' משה צבי ראבינאוויץ שליט"א מברוקלין, כי גם המסדר הנ"ל לא ידע מכל הנעשה כלל ומכל הפרטים, כי הוא בא לאחר כל הסכסוכים.

ספר

אבני שהם

חלק שלישי

כולל

שאלות ותשובות, באורים וחדושים בכמה סוגיות הש"ס

מסודרים על חלקי שולחן ערוך

וכמשו בענייני כרשים

מאתי

משה בנימין מאמאשאו

(מבי"ם)

באמריה הרב אלכסנדר הכהן מאמאשאו זיל

מחבר ספר, חיקק נשמה ספר, אמרי שפר ח"א וח"ב

ובראשים עורך וסדיל ח"ע"ד מחדה במחנק ובאמריקה הם את ה"בנין תורה"

חשיק בראשונה, נא יארק

נא יארק

שנת תשי"ג לפ"ק

דפוס "בלשון" בהוצאת מרדכי שוסטער-מאן
— סנהל גם דפוס „עולם" —

שליחות סני כנ"ד לו כעיון דוקא מיטי נפק, ועי' נספרי מ"ש מ"ח סי' מ"ד. לחרי החיימת כקונטרס כוזיעוני יזידי הרב הגאון הגדול מוה"ר משה צבי רבינוביץ שליט"א כי כגוות יפקד כניח מחלוקת כרבנים הם בפסול דעלי גיטך מע"ג קרקע שייך גם נפלית, וכוכיח דכרמ"ם הוא מכסוברים דגני

הגה"צ רבי משה צבי רבינוביץ
בספרות רבני ארה"ב בדורו

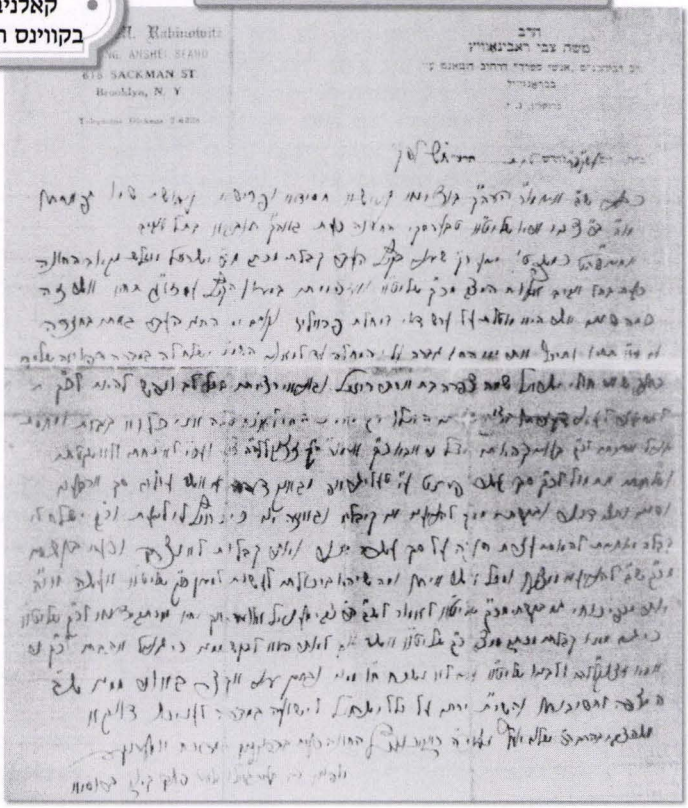
נלב"ע א' דחול-המועד סוכות (לבני חו"ל), שנת תש"ט.

זוגתו הרבנית צפורה, אחותו הבכירה של רבינו, נלב"ע י"ג תשרי תש"י, ובת שבעים ושבע שנה היתה בפטירתה.

מצבת הגרמ"צ רבינוביץ אב"ד קאלניבלאט זצ"ל בביה"ח "בית דוד" בקווינס חלקת "ביקור חולים אנשי ספרד"

מכתב הגרמ"צ מקאלניבלאט לאדמו"ר הרה"ק רבי צבי ארי' מזלאטפולי זצ"ל ברוב התקשרות והערצה

השני, רבינו.

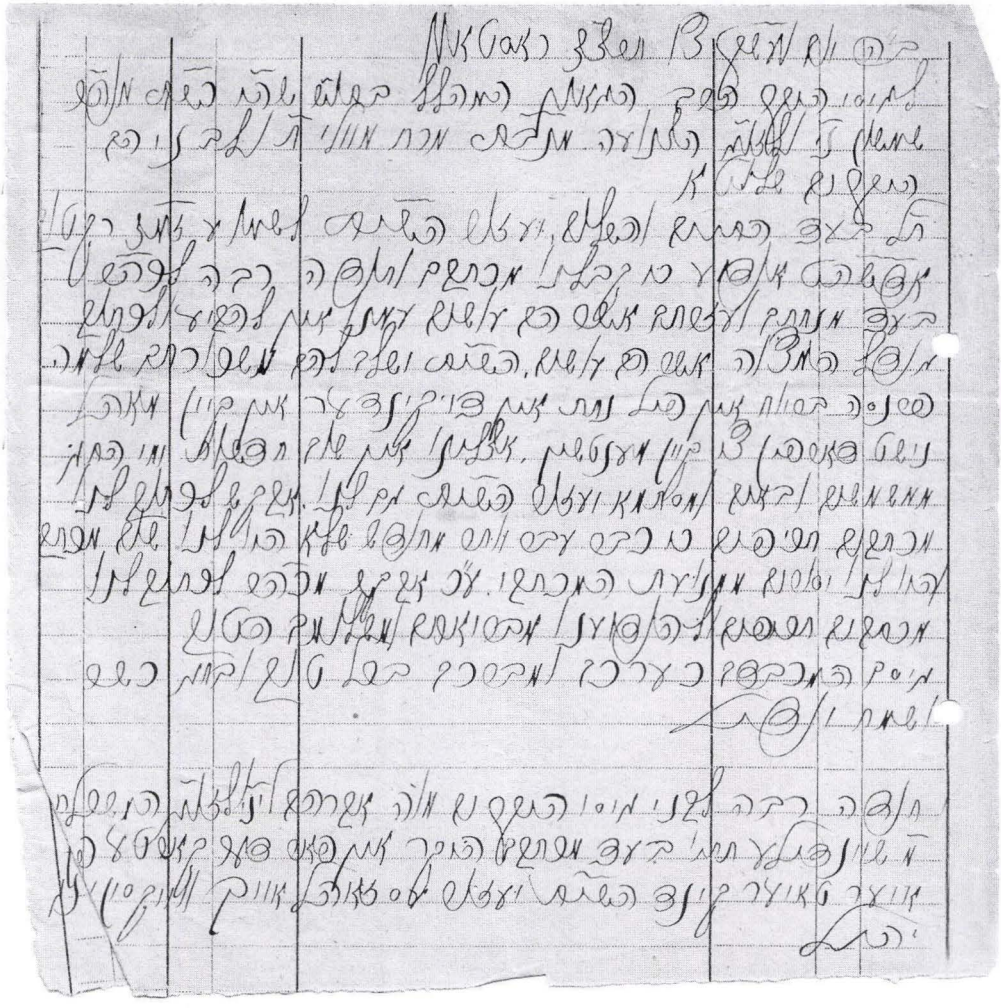
השלישית, הרבנית **שרה סאסיא** ע"ה, שנישאת להרה"ג רבי **יונה קאפרשטיין** זצ"ל הי"ד, שהיה רב בעיר לאצק, ונעקד"ה בשואה.

רבינו השתדך גם עם גיסו זה. בנו של רבינו, הרב אברהם יצחק ז"ל, נשא את מרת שיינדל ע"ה, בת גיסו זה.

הרביעית, הרבנית **פעריל לאה** ע"ה, **אשת הרה"ג רבי יהודה קעלגער זצ"ל הי"ד,** שכיהן ברבנות קאלניבלאט לאחר שהיגר גיסו הגדול הגרמ"צ רבינוביץ זצ"ל לארה"ב. הוא וזוג' נהרגו עקד"ה בשנות השואה.

מכתב מהג"ר יהודה קעלגער זצ"ל

אל גיסו רבינו זצ"ל

ב"ה, יום עש"ק צו תרצ"ד, ראסטאוו

לגיסי היקר הרב הגאון המהולל בתוי"ש שה"י כש"ת מוה"ר שמשון נ"י
ולזוג' הצנועה מנב"ת מרת מאלי ת'
ולבניהם היקרים שליט"א

ת"ל בעד החיים והשלום, יעזור השי"ת לשמוע זא"ז רק טוב אדשה"ט אודיע כי קבלנו מכתבם ותודה רבה לכה"ר בעד מנחתם ועזרתם אשר הם עושים עמנו אין להביע ולכתוב גודל המצוה אשר הם עושים, השי"ת ישלם להם משכורתם שלמה, פרנסה בריוח אין פיל נחת.

אצלינו אין שום חדשות ימי החג ממשמשים ובאים, ומסתמא יעזור השי"ת גם לנו. אבקש לכתוב לנו מכתבים תכופים כי כבר עבר יותר מחודש שלא הי' לנו שום מכתב והי' לנו יסורים ממניעת המכתבים. ע"כ אבקש מכה"ר לכתוב לנו מכתבים תכופים ולהודיעני מבריאותם ומשלומם הטוב.

גיסם המכבדם כערכם ומברכם בכל טוב ובחג כשר ושמח

יודיל

תודה רבה לבני גיסי היקרים מו"ה אברהם נ"י ולזוג' המשכלת מ' שיינדילע תחי' בעד מכתבם היקר אין פאר דער קארטע פון אייער טייער קינד, השי"ת יעזור עס זאל אויך וואקסען.

הנ"ל

מכתב מהרבנית פערל קעלגער ע"ה

אל אחיה הגדול רבינו זצ"ל, בו מתארת מתוך בפיהון ואמונה את סאת היגונים שעובר עליהם מהקומוניסטים בתוך כל ישראל

(המכתב מתורגם ללה"ק)

ב"ה יום ה' פרשת צו ראסטאוו

לכבוד אחי היקר מו"ה שמשון נ"י, ולגיסתי היקרה והאהובה מרת מאלי' תחי',
ולאחייני היקרים, הטוב והשלום!

ראשית, אהובי, ב"ה על מצב בריאותנו. שנית, אהובי ויקירי, אני מליאה חובת הכרת הטוב על מכתבכם, באמת החייתם אותי, כבר היו לי יסורים גדולים, כבר עברו ארבע שבועות שלא שמעתי מכם כלום. עתה, אחי יקירי! בקשר למה שהנך כותב שאדבר עם רוזנטל, הם אינם רוצים כעת. לכן אבקש ממך לשלוח לאחותנו ציפה תחי', והם ישלחו לנו. בודאי דבר זה יקח יותר זמן, וזה אורך כחדשיים עד שזה יגיע, אמנם ככלות הכל אינני רואה עצה אחרת, ולכן ההכרח לעשות כך.

ולך יקירי! שהשי"ת יתן לך כל טוב, שתהיו כולכם בריאים ושתרוו רוב נחת מבניכם.

יקירי! מה אכתוב לך ממצבינו, החיים האלו הם קשים מנשוא, ובכלל המצב נהיה יותר גרוע, ורק השי"ת יודע מה יצא מכל הדבר הזה, שהשי"ת ייטיב עמנו. בשנה שעברה היה יודל (בעלה ר' יהודה קליגער) משגיח באפיית המצות, והשנה אינו משגיח. פסח מתקרב, ואינני יודעת איך נעמוד על רגלינו. כל המצב לא טוב, מאד לא טוב... זה לא רק הקושי שלנו. שהשי"ת ייטיב עם כולם, ואולי גם אנו נהיה בכלל.

אחי יקירי! אני מבקשת ממך מאד להטריח עצמך לכתוב ממצב אחותינו סאסיא תחי'. לא שמעתי ממנה כלום, ויש לי מזה יסורים גדולים, אני מקוה שאך טוב יצא מזה.

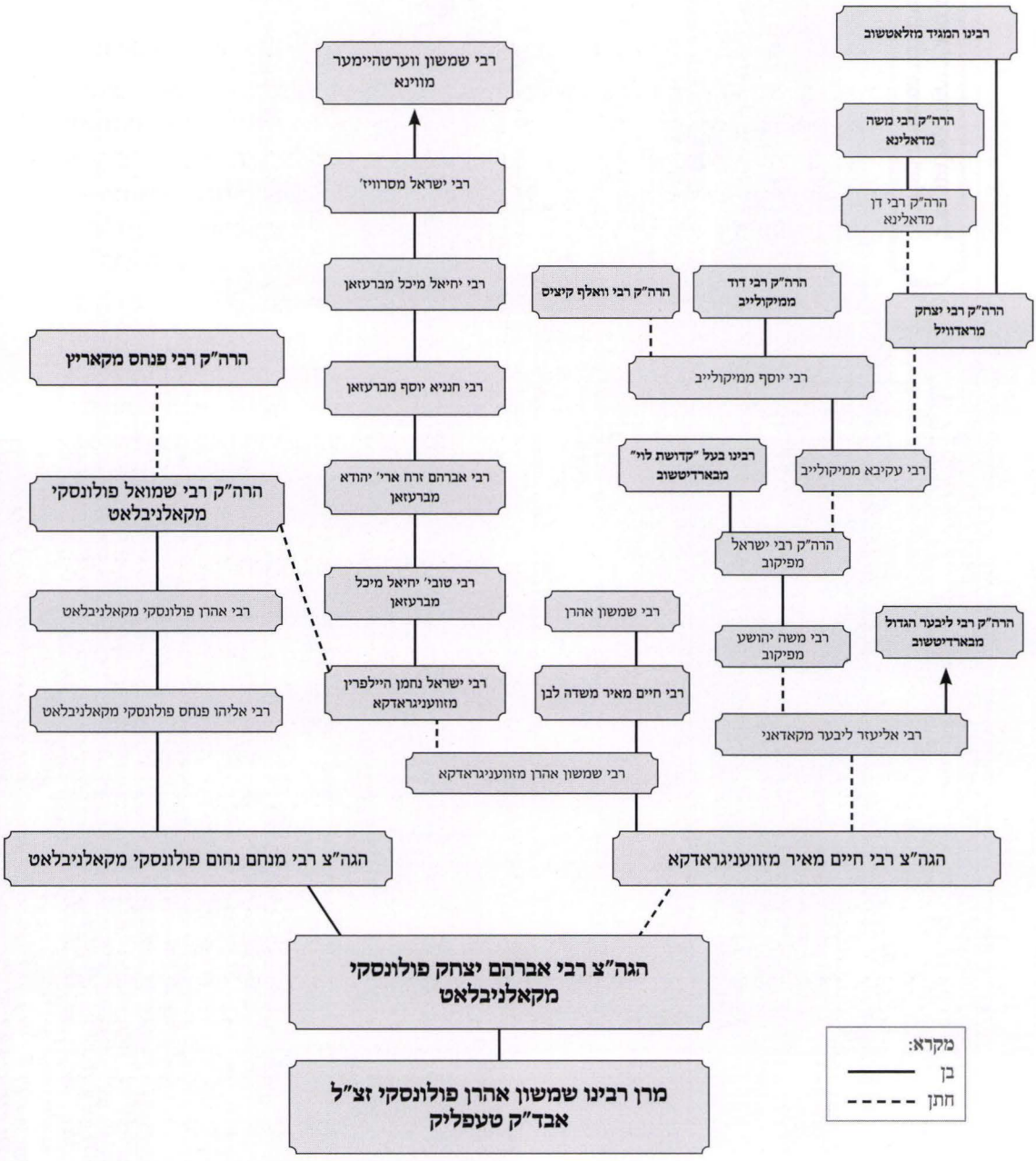
תהיו בריאים וחזקים, ואברך אותך בפסח כשר ושמח.

מאתי, פערל.

כעת הנני פורשת בשלום אחייני היקרים, אני מודה לכם שוב על מכתבכם עם התמונה מהילד היקר שלכם שיהיה בריא, מאד הנאתם אותי בזה, שתזכו לגדל אותו בנקל בלי יסורים עם הצלחה גדולה, ותהיו תמיד מאושרים.

עוד מכתבים מהג"ר יהודה קעלגער זצ"ל
וזוגתו הרבנית לבני המשפחה בארה"ק

עץ היחס של
הגה"צ רבי אברהם יצחק מקאלניבלאט זצ"ל וזוג' הרבנית ע"ה

פרק ג

בוצין בוצין מקטפיה ידיע

לבית רם ונשגב זה - עתיר היחס וספוג ערכי הקודש - נולד רבינו.

בחודש כסלו שנת תרל"ה, רבתה השמחה בבית הרב דקאלניבלאט, הגה"צ רבי אברהם יצחק פולונסקי זצ"ל. בהולדת הבן היחיד, אשר לימים יתגלה ככלי מחזיק ברכה, המשלב בתוכו כוחות אדירים אשר נדיר למצוא כמותם, כשרונות עילויים לצד נפש רגישה ועדינה, המשתלהבת לאבוקת אש המאירה את פני הגולה. ויקרא שמו בישראל: "שמשון אהרן", על-שם הגה"צ רבי שמשון אהרן מרגליות זצ"ל מזוועניגראדקא, אבי הגה"צ רבי חיים מאיר זצ"ל, אב"ד זוועניגראדקא, אבי-אמו של הרך הנולד.

בבית רם ונישא זה - אשר יסודותיו נטועים על עמודי תורה, הוראה וחסד - נולד רבינו, ושם הונחו אבני היסוד לדמותו המיוחדת. הרך הנולד היה הולך וגָדֵל בצל אביו שלימדו תורה ואמו שסכה אותו חמין ושמן. עודו בעריסתו, נָשַׂם אווירה עילאית של דביקות בתורת ה', ספוגה בדרכי חסידות, והנהגת הוראה ורבנות. עיניו צופיות היו אחר האב הגדול, וחקרניות אחר השאלות הנערמות על שולחן האב. מקטנותו התרגל 'לחשוב הוראה', ולהתבונן בדעת-תורה שבכל מקרה המתגלגל למול עיניו.

עילוי מיוחד שהוא גם מתמיד נפלא

מנעוריו נחשב ל'עילוי', בעל כשרונותיו סגוליים, בעל קליטה חדה ותפיסה מהירה. כשלצד זה התברך בטבע עליז, המשמח אלוקים ואנשים. עודו בנערותו שיעבד את טבעו לאלוקיו, ושם את כל מעייניו בתורת ה'. בניגוד לרובם של העילויים - שההתמדה קשה עליהם, השליך עצמו להתמדת התורה, וכל ימי בחרותו לא פסק פומיה מגירסא, 'מבלי להרים עין מהגמרא' - כפי שהעיד בעצמו לימים.

היה זה באחת הפעמים שמקורביו נדהמו ביותר, כשהשיב לשואל לקולא בנימה בטוחה וברורה. העיזו והביעו את פליאתם, מהיכן הכתפיים הרחבות כל-כך לשאת באחריות הקולא. השיב וענה: "כשהייתי כבר בן עשר ידעתי לומר 'טריפה', במשך ארבעים שנה לא הוצאתי עין מן הגמרא, ולכן אני יודע גם להגיד כשר..."[א]

וכל דבריו יבואו ויסמלו על אווירת ימי ילדותו הנעלים, הן ה'רישא' של התשובה - שכבן עשר כבר ידע לומר 'טריפה', כשכמובן, אין הכוונה שידע להגות את המילה 'טריפה', אלא, שידע אכן להשיב בוודאות על סירכות - שהן טריפה. וביותר, ה'סיפא' של מענהו - שארבעים שנה שלא הרים את עיניו מהגמרא, כשתחילת ארבעים השנים הללו הן בימי בחרותו, בהחלטתו האיתנה להשליך עצמו לעול התורה, כשור לעול וכחמור למשא.

הוא עצמו מעיד - שלא במכוון - על מעורבותו העמוקה בעודו בילדותו, בשאלות החמורות

א מפי הרה"ג ר' שמואל שניצר שליט"א, בשם אביו הר"ר יעקב מאיר ז"ל, מבאי ביתו של רבינו.

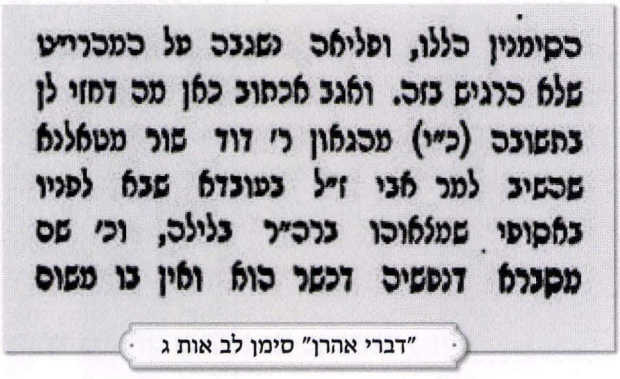
בענייני יחוס ואבן העזר, שעלו על שולחן אביו הגדול. בספרו "דברי אהרן", סימן לב אות ג, מביא שם:

"אגב אכתוב כאן מה דחזי לן בתשובה (כ"י) מהגאון רבי דוד שור מטאלנא, שהשיב למר אבי ז"ל, בעובדא שבא לפניו באסופי שמצאוהו ברשות הרבים בלילה, וכתב שם מסברא דנפשיה, דכשר הוא ואין בו משום אסופי, דבלילה יש לרשות הרבים דין של צדי רשות הרבים כיון דלא שכיחי ביה רבים, ובצדי רשות הרבים פסקינן הכי דאין בו משום אסופי, עכ"ד".

לאחר שמביא את גוף הסיפור מוסיף:

"ובילדותי הבאתי סמוכין לדבריו מדברי התוספות בסוטה..."

ואכן כך, כבר בהיותו בגיל ארביסר, היה מונח עמוק עמוק במקצוע ההוראה, וכפי שמספר הג"ר לוי רבינוביץ זצ"ל, בעל "מעדני השלחן":

כסימנין כלנו, ופליגי מסגנג על כמכריע
עלע כרגים נזק. ומגג מכחוב כמן מכ דחזי לן
נתשובה (כ"י) מכגמון כ' דוד שור מטאלנא
שכשיב למר אבי ז"ל נטובדא שבא לפניו
נאסופי שמלאוכו נרכ"ל נלילה, וכ' שם
מסנרא דנפשיה דכשר כוא ואין בו משום
"דברי אהרן" סימן לב אות ג

"בשנת ת"ש, הלכנו קבוצת בחורים מישיבת תורה ויראה להיבחן אצל רבינו על חלק ראשון של שולחן-ערוך יורה-דעה. לפני המבחן הורה לנו ללמוד את הפתיחה של בעל ה'לבושי שרד' על הלכות טריפת עצמות. הרהבתי עוז ושאלתיו, כמה זמן אמור אני להקדיש ללימוד הפתיחה. השיב לי: 'אין בזה כלל, אני בהיותי כבר ארביסר למדתי זאת, והיה מספיק לי לילה חורפית אחת שעמדתי על יד ה'ריבע' (תנור), ולמדתי את ההלכות הקשות הללו. בשבילנו זה היה מספיק'.

"אונז האבן זיך געדארפט אביסאלע זיך מוטשען אויף דעם צו עס קענען קלאר", מפטיר הג"ר לוי שליט"א, "אנחנו היינו צריכים להתייגע על מנת לעמוד בכור המבחן היטב ולדעת את כל הנלמד על בוריין. אך לו, בגיל ארביסר, היה מספיק לילה אחד בלבד ללמוד את כל זה..."

וכך עלה ונתעלה במעלות רמות, כדרך הגדולים אשר בארץ, עד שהעיד עליו ידידו הגאון האמיתי רבי שלום מלמד זצ"ל, הרב דאומאן: "בהיותו כבר שיבסר כבר היה כל הש"ס נהיר ומחוור לפניו כשמלה. ער איז שוין דערמאלט קלאהר געווען אין ש"ס"[ב].

אף רבינו בעצמו העיד לימים, בפני הג"ר יוסף חיים שיינברגר זצ"ל, שבצעירותו היה כבר בקי בע"פ בחמישים ספרי שו"ת"[ג].

ב ראה להלן: פרק כא, עמוד תקנח, אודות התרחשות הדברים.

ג מפי בנו הג"ר מרדכי אהרן שיינברגר שליט"א.

דמות דיוקנו של אביו נראית לו...

כבן יחיד לאביו הגדול, לא מש מאהל-תורת-אביו. עשה עצמו תלמיד אצל אביו הגדול, ולאורו הבהיר צמחו שרשי אילנו. ממנו קנה את יסודות דרך הלימוד, לצד קנייני חסידות ויראת-שמים, ונפשם נקשרה זה לזה - בקשר נפשי עמוק של בן ותלמיד גם יחד.

הקשר הנפשי המיוחד שהיה לבן היחיד עם אביו הגדול, בלט משך כל השנים והתקופות. לימים ולשנים רבים, עמדה תורתו של רבי אברהם יצחק תמיד למול עיניו של בנו רחימו - הרב דטעפליק. כל נידון שבא לפניו, בכל תחום שהוא - אם בתחום ההוראה ואם בתחום הדין והמשפט, מיד נראתה לו דמות דיוקנו של אביו, ובזכרונו הבהיר ניסה לחשב את הפסק הנכון וההוראה הישרה, ע"פ מעשה דומה שבא לפני אביו, שם פסק כה או הורה כך.

לימים, כשכבר גר רבינו בירושלים, עלתה שאלה חמורה בשור שנשחט בבית המטבחיים, והובאה בפני שלושת הרבנים הגדולים, הגאונים, רבי צבי פסח פראנק זצ"ל, רבי יוסף גרשון הורוביץ זצ"ל ורבי יעקב משה חרל"פ זצ"ל, והם לא מצאו את פתרון השאלה.

משכך, עלו כמובן לדרוש את ההוראה הישרה מפי רבינו, בהוסיפם לבקשו, שמחומרת הדברים יואיל נא להיווכח בעצמו מקרוב בפרטי השאלה, ולהתלוות אליהם לבית המטבחיים. רבינו, שמעולם לא הסתגר בביתו, לא היסס, ומיד צעד איתם לעבר בית המטבחיים. כשהגיעו, עיין רבינו היטב בשאלה, ומיד נזכר ששאלה כזאת עלתה על שולחן אביו הגדול, בעוד רבינו בבחרותו, כשמסקנתו היתה להכריע כהפוסקים המקילים. לאור זה הכריע רבינו מיד להיתר.

הרבנים הנוכחים במקום, עמדו פעורי פה. הנה מקודם נלאו כל-כך ולא יכלו למצוא לספק מוצא, ועתה מתיר רבינו בוודאות, בלא צל של ספק. "האם היה אביכם תלמיד-חכם?!"- העיז אחד מהם לשאול, כשרעהו מוסיף ומחדד בלחישה את כוונת הדברים: "האם היה בר סמכא"?!

שמעו של האב הגדול, לא הגיע לירושלים של הימים ההם.

"וואס מיינט איהר?! אז ער איז גיווען א בעקער?!"[ד] - החזיר להם רבינו. כלומר: אם יצאה מפיו ההוראה לסמוך על הפוסקים המקילים, אין בודקין מן המזבח ולמעלה. שכן, מגדולי ארץ היה, אשר לו מסורת הוראה מקובלת מדור דורים, ולו יד ושם במשא ומתן של הלכה עם גדולי הדור, לדון ולהתיר, לאסור ולהורות[ה].

כך גם, בשו"ת "חשב האפוד", לתלמידו של רבינו, הגאון רבי העניך פדווא זצ"ל אב"ד לונדון, (חלק ג סימן סה), כשדן בדברי הש"ך (יו"ד סימן נג ס"ק ו) בדין גף של עוף שנשבר סמוך לגוף, מביא בתוך הדברים:

"וראיתי לציין בזה, מה ששמעתי מהגאון מו"ה שמשון פאלאנסקי ז"ל מטעפליק, שהיתה הוראתו מקובלת מאד בירושלים עיה"ק ת"ו, שקיבל מאביו ז"ל שהי' ג"כ גברא רבא, בשם בעל צמח צדק מליובאוויטש, שיש להקל בזה לעת הצורך... וכן הי' הגאון מטעפליק הולך ומורה בירושלים, וע"פ דבריו גם אני הצעיר הייתי מורה להקל בהיותי בירושלים בימי המלחמה, ואחר-כך בימי המצור שהי' דוחק גדול, והוראתי ע"פ אותו גאון מטעפליק ז"ל..."

בין בתרי ספרו "דברי אהרן", מוצאים אנו מספר מקומות שמביא מתורת אביו שנחקק בקרבו מימי נעוריו. מלבד הנזכר לעיל (פרק ב), מדברי רבינו בסימן לב, מובא עוד בדבריו בסימן לג אות ח, ועוד

ד תרגום: מה חשבתם?! הוא היה אופה?!

ה מפי הר"ר יוסף אהרונזון ז"ל, נכד רבינו.

שם בסימן לג אות יא. עוד נשתמרו שתי פרפראות נאות מדברי תורתו, בשני מכתבים ששלח להג"ר משה נחום ירושלימסקי זצ"ל, הנדפסים לעיל (פרק ב).

ביטוי מיוחד של געגועים לשיחות של תורה ומו"מ של הלכה שהיו לו עם אביו הגדול, יצא מפי רבינו, כשמצא בספר מסויים תירוץ על קושיא שהתקשה זה ימים רבים על רמב"ם מסויים, ואביו בחיים חיותו תירץ בזה מהלך מסויים, ועתה מצא באותו ספר שמתרץ כמו שאביו תירץ. התבטא רבינו בנימה של געגוע: **"אילו היה ביכולתי לשלוח 'טעלעגראם'** (- מברק) **לעולם העליון לאבי, הייתי שולח להודיעו, כי הנה מצאתי בספר פלוני שתירץ כמו שהוא תירץ..."**[1]

ראשית חכמה יראת ה'

האמונה הטהורה, ודרכי החסידות הספוגים, נספגו גם הם בשנים הללו במחיצת הוריו הגדולים זצ"ל, כשדמותו הגדולה של אביו משמשת בעדו כעמוד אור, ומאירה לפניו חיי תורה ועבודת השי"ת. הבית הגדול, שהיווה מגדלור של שלשת עמודי העולם - תורה, עבודה וגמילות חסדים - הטביע את חותמו בעופרת על נפש הבן היחיד, והשפעתו ניכרה במסעות השונים שחלפו עליו בחייו.

עוד מטל ילדותו נטל האב הגדול זצ"ל, את בנו - עלם חמודות - במסעותיו לשחר את פני רבו הצדיק, הרה"ק רבי דוד מטאלנא זי"ע. שם למד ליראה את ה', ולעשות רצונו בלבב שלם.

עלה הילד, גדל והיה לאיש, נתעלה מעלה מעלה, מילא כריסו בש"ס ופוסקים, והחל להתהוות כלי ראוי להפוך לנושא משמרת ההוראה, ומעתיק שמועתה לדור אחרון.

---

1 מפי הר"ר יוסף אהרונזון ז"ל, נכד רבינו.

פרק ד

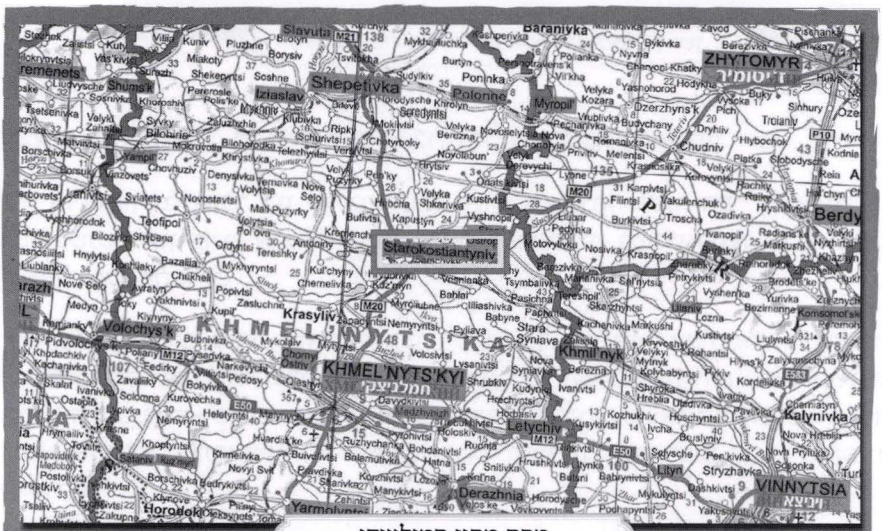
ענבי הגפן בענבי הגפן

רבינו נישא לבתו של הרה"ק רבי מרדכי זצ"ל מקאנסטנטין-ישן

בעיר קאנסטנטין-ישן[א], השוכנת במרכזה של חבל פודוליה שבאוקריינא, בין נהרות סלוץ' ואיקופט הזורמות משני צידי העיר, נטוותה שושלת-קודש של משפחות גאוני ארץ מדורי דורות, אשר במרוצת הדורות נמשכו אחר הבעש"ט הק' ותלמידיו. היא שושלת הזהב המשתלשלת מהגאון "חכם צבי" ובנו הגאון יעב"ץ, מפארי המשפחות המיוחסות בישראל בשנות מלוכת "ועד ארבע ארצות".

שלט הכניסה לעיר קאנסטנטין ישן

מפת מחוז חמילנצקי

א קונסטנטין ישן = סטרו-קונסטנטינוב, Konstantinów nad Bugiem, Konstantinów.

נהר סלוץ' החוצה את העיר קאנסטנטין ישן

נהר איקופט החוצה את העיר קאנסטנטין ישן

הגאון רבי מאיר, בן היעב"ץ ורבה של קאנסטנטין-ישן

היה זה הגאון רבי מאיר, בנו של רבי יעקב עמדין, שהוכתר בשנת תק"י לישב על כס הרבנות דקאנסטנטין-ישן. משך ארבעים שנות כהונתו, יצא טבעו בעולם כגאון וגדול הדור, ורבן של ישראל בפלך פודוליה.

זכרו הנערץ של רבי מאיר, נשאר חקוק עלי ספר, אודות שנשאל מאת מרנא הבעש"ט הק' זי"ע. הבעש"ט הק', שזה עתה קבע את מושבו במעזיבוז, השוכנת גם היא בחבל פודוליה - סמוך ונראה לקונסטנטין-ישן, פנה אל רבי מאיר בשאלה ע"ד "הבערה אשר ללהב יצאה" אודות המו"צ דמתא שהכשיר סירכא מסויימת, במקום שגדולי העיר, ובראשם רבינו הבעש"ט הק', סברו שיש להטריפו.

שאלה זו נדפסה לראשונה בשנת תרי"ז, בשו"ת "מים חיים"[ב] להגאון רבי חיים הכהן רפאפורט

ב יורה דעה, סימן כד.

זצ"ל אב"ד אוסטרהא, בן בתו של רבי מאיר זצ"ל. לאחר ציטוט גביית-העדות על סיפור הדברים, ע"י הרב "מרדכי בן יהודא לייב נאמן דק"ק מעזיבוז", בא 'שטר הקיום' של ביד"צ דמתא על גביית העדות, ועליו חתומים: **"נאום, ישראל בע"ש מטלוסט"**, הוא רבינו הבעש"ט הק', ו"נאום משה יוסף מגיד מישרים דפה". כשהם פונים בהדרת כבוד אל רבה של קאנסטנטין, "בקשתנו מן הרב המאור הגדול נ"י פ"ה כש"ק מפארים מו"ה מאיר נר"ו להודיענו דעתו בזה... שיתן מקום לדברינו להודיענו שורש דעתו בזה, והיה בזה שלום מעתה ועד עולם".

ציון הרה"ק רבי מאיר (בן היעב"ץ) רבה של קאנסטנטין ישן

הרב דקאנסטנטין זצ"ל לעומתם, נרעש אף הוא לכבודו של הבעש"ט הק', וכל שורה ושורה מתשובתו משקפת הערצה ויראת-כבוד, אשר רחש אותו גאון מפורסם להבעש"ט הק' - אשר זה עתה התגלה תוקף גדלותו וקדושתו, לפי השערת חוקרי העתים שהמו"מ היה בשנת תר"ב-תר"ג.

את התוארים המקדימים לתשובה פותח רבי מאיר זצ"ל: **"אלוף ביהודה ובישראל עושה חיל, קטן וגדול שם הוא, ממציא מזור וטרף לגבר אין איל, גדול הוא בששך ושם לו בברקת וגבר בכל, ה"ה הרב המופלג המפורסים בש"ט מוה' ישראל נר"ו, ומן חבריי' כולהו רבנן רחימי, ה"ה המופלג מוה' גרשון נר"ו[ג], ואת אשר לא ידעום אכנם, אבל כולהם יעמדו על הברכה עליונה".**

ג לכאורה הכוונה, להרה"ק רבי גרשון מקיטוב זצ"ל, גיסו של מרן הבעש"ט הק' זי"ע.

ספר
שאלות ותשובות
מים חיים
מרדכי הגאון הכמומחר חיים כהן רפאפורט
אבד"ק איסטרדא יצ"ו
ניתנו עי"י השרשים נכדו הרב מסאראטא
הרבני מוה' חנינא ליפא והרבני מוה' יהושע העשיל
שפירא
בזיטאמיר
בשנת תרי"ח לפק
סֵפֶר
מַיִם חַיִּים
то есть
Живая Вода
ЖИТОМИРЪ
Въ типографіи братьевъ Шапиро.
1857

שאלה ששלח הבעש"ט לרבי מאיר מקאנסטנטין ישן (נדפס בשו"ת "מים חיים")

צאצאי רבי מאיר מקאנסטנטין-ישן

את מקומו של רבי מאיר בן היעב"ץ - כרבה של קאנסטנטין-ישן, מילא חתנו הגאון רבי צבי הירש חריף. אולם, בד בבד נמשכה שושלת עניפה של גדולי תורה וחסידות, מבני רבי מאיר זצ"ל, שהמשיכו לגור בקאנסטנטין.

הגה"צ רבי **שמואל** - בן רבי מאיר, הנקרא: "רבי שמואל דעם רב'ס", ואחריו - בנו הגה"צ רבי **משולם זלמן**, ואחר אחריו - בן בנו הגה"צ רבי **יעקב**, שהיה נקרא בהערצה: "רבי יעקילע מקאנסטנטין".

בזכרונותיו של הרה"ג ר' ברוך דרוהוביטשר ז"ל ממעזיבוז-ת"א[ד], בן גיסו של רבינו - הרב מטעפליק, משתפך בתיאוריו את רבי יעקילע מקאנסטנטין:

"הגאון בנגלה ובנסתר רבי יעקב זצללה"ה, שהי' נקרא הר' יעקילע מקאנסטנטין-ישן פלך וואהלין באוקריינא, ושם מנו"כ. בעיר מולדתי מעזיבוז השארתי שם הרבה כתבי יד שלו, שכתב על התורה, וכמה אלפים פירושים פירש וקשר התחלת התורה בראשית עם סוף התורה לעיני כל ישראל, וחבל שלא זכיתי להביאם עמי לפה אה"ק להדפיסם ולחלקם ביעקב לזכות בהם את אחינו בני ישראל, כי חידושי התורה שלו בהכתבים הללו המה הפלא ופלא ומתוקים לחיך, והסיבה לזה היתה שלא יכולתי להשיג רשיון להוציאם ממעזיבוז מרוסיה".

ד הנדפסים מכת"י בקובץ "שפתי צדיקים" (גליון ט, שבט תשנ"ז).

בית החיים בעיר קאנסטנטין ישן

רבי מרדכי, בן הרה"ק רבי מנחם מנדל מסאטינוב

רבים מצדיקי הדור ההוא, בחרו להשתדך עם משפחה מיוחסת זאת, אשר מוצאם מהררי קודש.

ביניהם, הרה"ק רבי **מנחם מנדל מסאטינוב**[ה], מפארי היחס בדורו, נינו של **המגיד מזלאטשוב** זי"ע, בן הרה"ק רבי **חיים מסאטינוב**[ו] - בן הרה"ק רבי **יוסף מיאמפלא**[ז], בנו בכורו של המגיד. זוגתו של

ה לתולדותיו ראה להלן "נספח א".

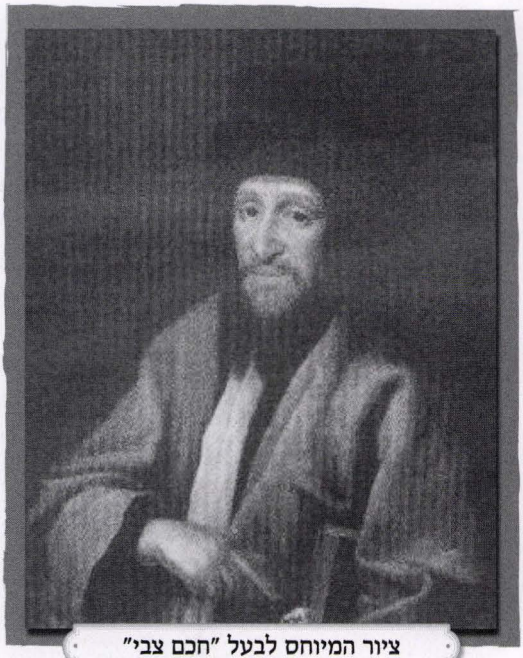
ו לדברי הרה"ק רבי אהרן מבעלזא זי"ע, היה רבי חיים מסאטינוב חתנו של הרה"ק רבי מרדכי מנעשכיז זי"ע. בקרב חוקרי הדורות מקובל גם לייחסו - באחד מזיווגיו - כחתן הרה"ק רבי דוד מסטעפין זי"ע, חתן המגיד מזלאטשוב זי"ע.

ז לתולדותיו ראה להלן "נספח א".

רבי מנחם מנדל, הרבנית חנה, בתו של הרה"ק רבי **יוסף משה מאפטא**[ח], בן הרה"ק **בעל "אוהב**

ארון קודש בעיר סאטינוב

ציור המיוחס לבעל "חכם צבי"

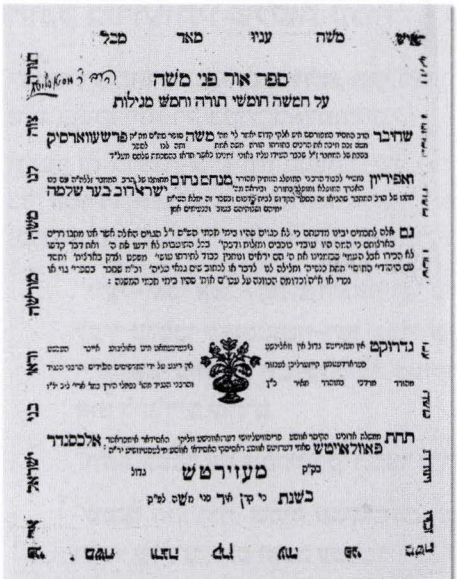

אהל ציון המגיד מזלאטשוב זי"ע בעיר יאמפלא

ח לתולדותיו ראה להלן "נספח א".

ישראל" מאפטא זי"ע, וזוגתו הרבנית הינדא, בת בנו או חתנו של הרה"ק רבי משה מפשעווארסק[ט].

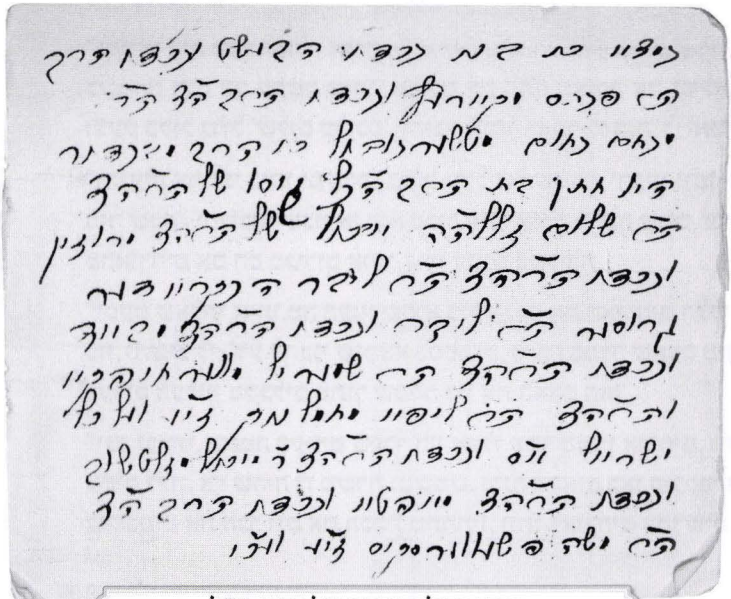
בנו של רבי מנחם מנדל, הגה"צ רבי מרדכי, נשא את הרבנית מרים לאה, בתו של רבי יעקילע מקאנסטנטין. מאז קבע רבי מרדכי מקום מגוריו בקאנסטנטין-ישן. ברבות הימים אף ירש מחותנו זה, ספר תורה עתיק של זקינים ה"חכם צבי", שעבר במשפחה דור אחר דור. ספר תורה זה היה מיוחד במינו, שכן, הכתב שלו היה "כתב וועליש ועל קלף צבי".

ספר אור פני משה
על חמשה חומשי תורה וחמש מגילות
פרשעווארסק
מנחם נחום
ישראל רוב בער שלמה
מעזירעטש
בשנת

שער הספר "אור פני משה" להרה"ק רבי משה מפשעווארסק זי"ע

אברהם יהושע
העשיל

ציון קדשו של הרה"ק מאפטא זי"ע באהל הבעש"ט הק' זי"ע

מתוך מגילת יוחסין של רבינו זצ"ל

ט על מצבת הרבנית הינדא - אשת רבי יוסף משה מאפטא, נרשם: "פ"נ הרבנית המפורסמת מ' הינדא, בת מה' יהודא, נכד(ת) הרב הצדיק מה' משה פשעוירסקר, אשת הרב ר' יוסף משה, בהרב הצדיק אוהב ישראל מאפטא זלה"ה, כה תמוז תרכח".

כך גם במגילת יוחסין של רבינו, כשמסכם את רשימת היחוס, מונה שם זקניו הק', ומסיים: "ונכדי הרה"צ מאפטא ונכדת הרב ה"צ ר' משה פשעווארסקיס זי"ע ועכ"י". הכונה, להרה"ק רבי משה מפשעווארסק, בעל "אור פני משה".

י ממגילת-יוחסין של הרבנית ברכה שטרנברג, בת רבי מרדכי מקאנסטנטין.

חובק בזרועותיו שלשת עמודי העולם

רבי מרדכי נהג בגינוני אדמורו"ת, ואף חבש לראשו מלבוש ה'שטריימל' בשבת-קודש, דבר שהיה נהוג באוקריינא רק בקרב האדמורי"ם[יא].

תיאור עז לדמות-אישיותו הנשגבה של רבי מרדכי; דמות של איש קדוש, בן-עליה מופלא וצנוע בד' אמותיו, אשר אין לו בעולמו אלא ד' אמות של תורה, עבודת השי"ת וגמילות חסדים; העביר נכדו-תלמידו הרה"ג ר' ברוך דרוהוביטשר, בזכרונותיו הנ"ל:

"זקני - אבי אמי - הה"צ והגאון רבי מרדכי מקאנסטנטין-ישן, לקחני מיד אחר הבר מצוה שלי לעיר מושבו קאנסטנטין-ישן, בכדי שילמוד אתי. נסעתי ובאתי עמו והייתי בביתו כמה שנים ולמד אתי ביחד כל יום וכל לילה, בעיקר הקיץ אותי משנתי בשעה 4-5 קודם עלות השחר ולמד אתי לימודים שונים.

"והנה, לספר את שבחיו הק' תקצר היריעה מהכיל, אך אספר מעט קט ממעשיו והנהגותיו הק'.

"מנהגו הק' היה, שהיה מכין קודם השינה את הספר שרצה ללמוד, וחתיכת זכוכית שביסס ועמד עליו נר, וגם תיבה עם גפרורים. והעמיד דלי גדול מלא מים, ואצלו כלי קטן (קוארט), ולא עבר עליו שעה בשינה, והקיץ ונטל את ידיו, והציג הקערה עם מי הנטילה מעבר הדלת, וישב במטה וכיסה את רגליו בכסת והדליק את הנר, ולקח את הספר ופתח והניח את רגליו, והציג את הזכוכית עם הנר על הספר, ולמד עד שאחזתו שינה, וכבה את הנר, והיה ישן עד שהקיץ את עצמו עוד פעם, ולמד עד שאחזתו שינה ועיפות, וככה חזר ועשה כמה פעמים בכל לילה, וכאשר כבר קם משנתו בשעה 4 כבר כלה המים מהדלי.

"ובעלות השחר היה הולך להמקוה, וכמה פעמים הלכתי גם כן עמו, ובא לביהמ"ד שבביתו והתפלל מתוך התלהבות, ואחרי התפלה למדנו עוד פעם יחדיו, וממש ממש לא פסק פומיה מגירסא כל ימיו.

"ומנהגו היה כשבא אליו אורח (כי לא היה יום שלא היו אצלו אורחים, שהיה מכניס אורח גדול), **קדם את פניו בשמחה רבה עד שנשק אותו. וכאשר רק פתח האורח את הדלת, רץ לקראתו בשמחה רבה, וצעק בקול גדול 'שלום עליכם', וחיבק אותו, ואמר לו בזה"ל: 'אני רוצה ליתן לכם כל טוב'.**

"והזעיק את בני ביתו ומשרתו בקול גדול של שמחה, 'הכינו ותנו לו כל טוב - להאורח החשוב הזה שבא', וחשבתי שבודאי הוא מכיר את האורח מכמה שנים, עד ששאלתי כמה פעמים כמה מהאורחים אם הם מכירים אותו, והיו עונים בשלילה.

"ופעם שאלתי אותו מה הענין שהוא כ"כ מכבד את האורחים הללו שהוא מקבלם מתוך שמחה כזו, והשיב לי: 'דע לך בני שנמצא בספה"ק, כי בה במדה שאדם מקבל את האורחים בעוה"ז, כן בעולם העליון מקבלים מתוך שמחה כזו את האדם הזה'.

"וגם זכורני, שכמה פעמים שכבר היו אצלו יותר ממנין אורחים, והיה בעצמו עורך ומתקן להם מקום ללון, אף שהיה לו משרת ומשמש, והנה פתאום באו עוד אורח ועוד אורח, וראיתי בעצמי שהשמיט את הכר וגם את הכסת מתחתיו, ונתן לאורחים החדשים.

יא מפי הג"ר אשר סופר שליט"א, נכד רבינו.

"עריכת מקומות לינה היה בזה האופן, היו מעמידים לכל אורח ואורח כמה ספסלים, ומראשותיהם לכותל. והנה פעם אחד בא אורח בעת שכבר היו כל האורחים ישנים, והיה צורך לסדר לו גם מקום לינה, אבל כבר לא היו הכותלים מספיקים להסמיך אליהם את הספסלים מהאורח האחרון הזה. מה עשה הסבא, העמיד את הספסלים באמצע החדר וסידר לו מטה, אבל לא היה די מקום בהכותלים להסמיך עליהם את מראשותיו, לקח הסבא כסא והקריב את הספסלים, ובכדי שהכסא יעמוד ויהיה יכולת להשען עליו הכר, לקח אלונטית וכרך את הכסא, ונתן הקצוות תחת הכסת, באופן שכאשר ישכב האורח על הכסת לא יתן את הכסא לזוז ממקומו.

"אז בא הסבא הק' זצ"ל לחדרי שלמדתי, ואמר לי בשמחה: הלא בודאי ידעת וגם שמעת מהממציא הגדול "אדיסאן", אשר חשב וגילה כמה סתרי פליאות שנתחדשו בעולם, וכולם מהללים ומעריכים את חכמתו.

בוא עמי וארא איזה חידוש שחדשתי אני כעת, והוביל אותי לחדר האורחים, והראה לי את ההמצאה שעשה למראשותיו של האורח האחרון עם האלונטית הנ"ל, זהו אפס קצהו מהמעשים והמדות טובות"[יב].

במקורות אחרים מוסיפים לספר, שהיה הרה"ק רבי מרדכי מכתת רגליו עם שאר-בשרו הרב דקאנסטנטין, להציל שבוי משביו. היה זה בפרשיית עלילת דם שהעלילו על שאר-בשרם, הרה"ק רבי יוסף מראדוויל זצ"ל, אשר הצליחו שונאי ישראל להשליכו למאסר לתקופה ארוכה. הני תרי צנתרי דדהבא, תלמידי חכמים וצדיקים נשגבים, כיתתו רגליהם בעיירות ובכפרים, עד שהצליחו לקבץ סכום הגון לחלצו ממיצר[יג].

ארץ כערכת א'. מהה"ק ר' אביה"ד מאפטא זצ"ל **הדרים** טז 29

כח ולזו הדבר הזה וזה כוונת חכמז"ל בתמרה סתם כרמן מרמז על תכלה כי קודם שכרת היה דוקא בלבו דילמא יסי' פ"י עבד לו ממזר תכל כלתכר כרת תפני תבטלם בנו זו תמר דוד סתם בן מרמז על תכלה וכמן בשתמה הטעם וכפל לתכזר בודאי בניו כלתכר ר"ת רק לנפשותי ולתעיר בתחכותי כלתכר ר"ת על ד' בתמת ולכך תמר בלשון מזמור:

כח) ע"פ מלכותך מלכות כל העולמים וממשלתך בכל דור ודור. תמר רמז כי יש בכל דור ודור לדיק שהוא מושל ביראת תלוקים ע"ד מי מושל כי לדיק הקב"ה בוזר ולדיק מבטלו. והוא שתזר מלכותך מלכות כל עולמים וממשלתך בכיון מי שמושל כך הוא בכל דור ודור שבכל דור

מט) שלום רב לתוכבי תורתך ואין למו מכשול. וקבה תפני מה לה נתמר לעומרי תורתך. תכן כמחזיק תת הת"ח הוא נקרא תוכבי תורתך וזה המחזיק הוא שומוף עם הת"ח כמו שכבר וזכולין והיכל נבנית ושמונה תתי עזרי' והכה תמרו תוזל תין תדם עומד על סוף דבתו עד שכבכל כה ותפצר לומר תצר כמחזיק יסי' לו ג"כ חלק ת"ו בהמכשיל של הת"ח כדרך השולם בשותוף על זה תומר ותין למו מכשול כי להמחזיק תין חלק בהמכשיל הת"ח:

ת"ח הוא מתצר תחכם בכל התכמה תתי' תת בעלי'. הפירוש כי לתחר המעלה יגיע דווקא לתת"ח בעלמו ולא להמחזיק. ע"כ דברי קדשו זלל"ה:

ומעלת ג) **למען** דעת תמחזיק שמונעינו שכבוד התורה

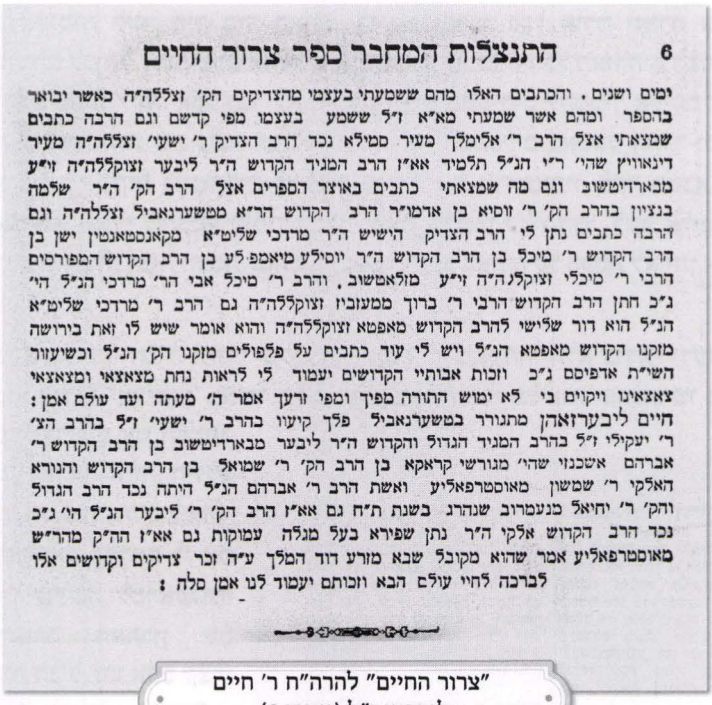
מהה"ק ר' **אלימלך מליזענסק** זצ"ל ה"ה.

א) **אמר** ע"פ כי לדיק ד' לדקות תהב. הפי' כך הוא. דהנה ענינו רוחות בב"ת בדבר

העתק כתב רבנות להרה"ק בעל "אוהב ישראל" מאפטא אשר היה בידי רבי מרדכי מקאנסטנטין-ישן

יב על הנהגה דומה של רבינו, שלא היה נותן לאורח לסייע לו בשימושו, ראה להלן, פרק יד.

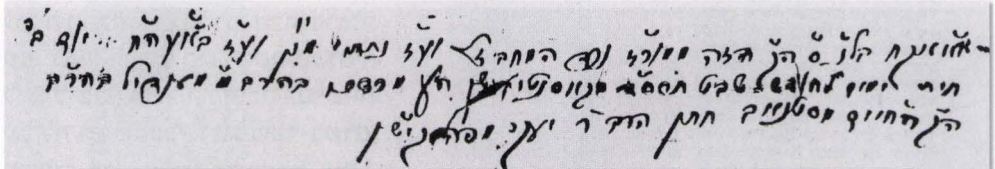
יג "שרשרת זהב", להרה"ג בנש"ק ר' שלמה אינגערלייב (גור אריה), חתן הרב דקאנסטנטין, תל-אביב תש"ו, עמוד עט.

6 התנצלות המחבר ספר צרור החיים

ימים ושנים . והכתבים האלו מהם ששמעתי בעצמי מהצדיקים הק' זצללה"ה כאשר יבואר בהספר ומהם אשר שמעתי מא"א ז"ל ששמע בעצמו מפי קדשם וגם הרבה כתבים שמצאתי אצל הרב ר' אליטלך מעיר סטילא נכד הרב הצדיק ר' ישעי' זצללה"ה מעיר דינאוויץ שהי' ר"י הנ"ל תלמיד אא"ז הרב המגיד הקדוש ה"ר ליבער זצוקללה"ה זי"ע מבארדיטשוב וגם מה שמצאתי כתבים באוצר הספרים אצל הרב הק' ה"ר שלמה בנציון בהרב הק' ר' זוסיא בן אדמו"ר הרב הקדוש הר"א מטשערנאביל זצללה"ה וגם הרבה כתבים נתן לי הרב הצדיק הישיש ה"ר מרדכי שליט"א מקאנסטאנטין ישן בן הרב הקדוש ר' טיכל בן הרב הקדוש ה"ר יוסילע מיאמפ-לע בן הרב הקדוש המפורסם הרבי ר' טיכלי זצוקללה"ה זי"ע מזלאטשוב . והרב ר' טיכל אבי הר' מרדכי הנ"ל הי' נ"כ חתן הרב הקדוש הרבי ר' ברוך ממעזבוז זצוקללה"ה גם הרב ר' מרדכי שליט"א הנ"ל הוא דור שלישי להרב הקדוש מאפטא זצוקללה"ה והוא אומר שיש לו זאת בירושה מזקנו הקדוש מאפטא הנ"ל ויש לי עוד כתבים על פלפולים מזקנו הק' הנ"ל וכשיעזור השי"ת אדפיסם נ"כ וזכות אבותיו הקדושים יעמוד לי לראות נחת מצאצאי ומצאצאי צאצאינו ויקוים בי לא ימוש התורה מפיך ומפי זרעך אמר ה' מעתה ועד עולם אמן : חיים ליבערזאהן מתגורר בטשערנאביל פלך קיעוו בהרב ר' ישעי' זל בהרב הצ' ר' יעקולי זל בהרב המגיד הגדול והקדוש ה"ר ליבער מבארדיטשוב בן הרב הקדוש ר' אברהם אשכנזי שהי' מגורשי קראקא בן הרב הק' ר' שמואל בן הרב הקדוש והנורא האלקי ר' שמשון מאוסטרפאליע ואשת הרב ר' אברהם הנ"ל היתה נכד הרב הגדול והק' ר' יחיאל מנעמרוב שנהרג בשנת ת"ח גם אא"ז הרב הק' ר' ליבער הנ"ל הי' נ"כ נכד הרב הקדוש אלקי ה"ר נתן שפירא בעל מגלה עמוקות גם אא"ז הה"ק מהר"ש מאוסטרפאליע אמר שהוא מקובל שבא מזרע דוד המלך ע"ה זכר צדיקים וקדושים אלו לברכה לחיי עולם הבא וזכותם יעמוד לנו אמן סלה :

"צרור החיים" להרה"ח ר' חיים ליברזון ז"ל (עמוד 6)

הסכמה מרבי מרדכי מקאנסטנטין-ישן על ספר "כתבי הגר"י", בו חותם: הק' מרדכי בהרב מ' מענדיל בהרב הק' ר' חיים מסטנאב חתן הרב ר' יעקב מפה ק' ישן

צאצאי רבי מרדכי מזוו"ר

מזיווגו זה נולדו לו לרבי מרדכי, ג' בנות: א) הרבנית חנה בת שבע, אשת הגה"צ רבי יחיאל מיכל דרוהביטשער אבד"ק מעזיבוז[יד]; ב) הרבנית ברכה שיינא בת ציון שטרנברג, בזוו"ש אשת הגה"ח רבי משה שטרנברג אבד"ק דאמברוועני שבבסרביה[טו]; ג) הרבנית הינדא אוורבוך ע"ה.

יד בן הגה"צ רבי שמאי אבד"ק מעזיבוז. לאחר פטירת אביו נתמנה למלא מקומו ברבנות העיר, עד ליום פטירתו - ט' כסלו תרפ"ה. נפטר בקיצור ימים ושנים, עקב מחלת הטיפוס שנחלה בה רח"ל. אחר פטירתו, עלתה זוגתו הרבנית לשכון כבוד בירושלים עיה"ק.

טו בן הגה"ח רבי שאול מעיר וואלק. לימים, בנישואי בתו של רבי משה בתל-אביב, ורבי משה כבר איננו בין החיים (נלב"ע בשנת תרס"ב בשנתו המ"ב), שימש רבינו כמסדר קידושין, ואף קרא הכתובה. כשהגיע לשמו של גיסו זה, התפרץ בבכי מרוב געגועים.
מצאצאיו של רבי משה שטרנברג בזוו"ר, הוא הגה"ח רבי מרדכי שטרנברג זצ"ל, מקיוב לימים בבני-ברק, אשר ממנו נותרה משפחה עניפה בארה"ק.

ב"ה

מגילת יוחסין

לפי שאמרו חכו"ל "זכות אבותם מסייעתם, וצדקתם עומדת לעד" וגם אמרו "בגלל אבות תרשיע בנים ותביא גאולה לבני בניהם". ולכן הנני לכתוב בעט ברזל ועיפרה את סדר שלשלת היוחס שלי מצד אבי ההי"צ ואמי הצ' וללה"ה בכדי שבני ונכדי יהנו לבם למקור מחצבתם וילכו בדרך הגולה בית־אל. כמבואר ברש"י במדבר א' פסוק י"ח ויתילדו על משפחתם: הביאו ספרי יחוסיהם ועידי חזקת לידת כל אחד ואחד להתייחס על השבט.

סדר היחוס מצד אבי הרב הצ' זצ"ל:

אבי הרב ר' מרדכי"לע זי"ל היי בני של ההי"צ ר' מענדיל"ע בההי"צ ר' חיים מסאסיאנאב, בההי"צ ר' יוסף מיאמפילינ, בההצ" ר' מיכיל"ע מזלאטשעב, בההי"צ ר' יצחק מדראביטש הנקרא בפי כל ר' יצחק"ל דראביטשער בההי"צ הי"ר יוסף ספראוואדליוועד, בההי"צ ר' משה מזוויהש שנהרג על קידוש השם, נכד המחבר בעל אפי רבבי נכד הס"ז וב"ח ורמ"א זי"ל, ונכד רש"י הקדוש, ונכד ר' יחזק הסנדלר, ורבן גמליאל הזקן עד דוד המלך ע"ה זיע"א ועכ"י.

אבי ההי"צ ר' מרדכי"לע זצ"ל היה בנה של האשה הרבנית והצדקת מרת חנה"לע ע"ה שהיתה בתה של ההי"צ ר' יוסף משה זצ"ל שהיי בנו של ההי"צ והק' בעפ"ח ספר אוהב־ישראל, הנקרא דער האמפער רב, זצ"ל, הגור ארי', ושו"ת שערי אפרים, ומהרי"ם מליובלין, והרב ר' העשיל, ור' שאול ואהל, שהי' מלך בישראל, ובעפ"ח מאיר נתיב, רש"ך הק' ועוד, למעלה בקורס.

סדר היחוס מצד אמי הרבנית והצדקת מרים לאה ע"ה היתה בתה של הגאון והצדיק ר' יעקב"ל זצ"ל ולכן הי' קוראין את אבי הרב הצ' ר' מרדכי"לע ר' יעקב"לעס זי"ל, והוא היה בנו של הגאון והצדיק ר' שמואל דפס רב"ס, והוא הי' בנו של הגאון הצדיק ר' מאיר זי"ל שהי' רב בעיר קנסטנטין ישן במדינת וואהלין ברוסי', והוא הי' בנו של הגאון הצדיק ר' יעקב עמדין, בההי"צ והג' החכם צבי, והרבי ר' נפתלי כ"ץ הנקרא בפי"כ דער רבי ר' נפתלי כ"ץ, ולאבי הי' בירושה מאתו ס"ת הכתובה בכתב וועליש ועל קלף צבי, וכעת הס"ת הזאת אצל אחותי הרבנית והצ' חנה"לע תחי' במעזיבחש — ועוד ועוד ועוד למעלה בקודש. —

יהי רצון שזכות כל אבותי אלה, יגן עלי ועל כל בני ובנותי ובעליהן ועל כל יוצאי חלציהן, ועל כל ישראל — שישמור אותם הד' מכל צרה וצוקה, ומכל נגע ומחלה, ומכל מקרים רעים, ופגעים רעים, ויברך הד' אותם בכל הברכות הטובות המפורסות בתוי"ק, כחפץ לב אמם המעתרת בעדם להד' ומברכת אותם בכל מילי דמיטיב.

נאום **ברכה שטרנברג** אשת הרב המנוח הר' משה"לע הרב מעיר דאמכראוען באסאראביע במדינת רומני' זי"ע. שהי' בנו של הרב הגאון ר' שאול מעיר וואלקאוויסיסק רוסי' זי"ע.

כותב היחוס הזה הוא בן אחותי הרבנית והצדקת חנה"לע תחי' מעיר מעזיבוזש.

ברוך דראביטשער הרב ממעזיבוזש

נכתב יום ה' ט"ו סיון שנת "קרבה ישועה" לפ"ק בעיר תל־אביב, ארץ־ישראל.

כתב היחוס שכתבה הרבנית ברכה שטרנברג ע"ה
(בת רבי מרדכי מקאנסטנטין-ישן מזוו"ר)

נישואיו וצאצאיו מזוו"ש

ציון קדשו של הבעש"ט הק' זי"ע

הרבנית מרת מרים לאה, זוגתו של רבי מרדכי, נפטרה בקיצור ימים ושנים, כשהיא מותירה אחריה את שלשת היתומות הרכות.

כעבור תקופה מפטירתה, נישא רבי מרדכי בזיוו"ש להרבנית **יוטא רחל**, "בת הרב הגה"ר **מאיר**, נכדת הרב ה"צ ה"ר **יוסף יוסקי מוואליטשוסק**, אשר הוא הי' בן הרה"צ והקדוש ה"ר **מרדכילי מקרמניץ**[טז], וחתן

אהל ציון קדשו של הבעש"ט הק' זי"ע

הרה"צ והקדוש **הרב מסידלקוב** (בעל "דגל מחנה אפרים"), בן בתו של **הרב הבעש"ט זצוקללה"ה"**[יז].

ממנה נולדו לו עוד בן אחד וד' בנות, הלא המה (לפי הסדר): א) הרבנית **מלכה מאליא**, אשת רבינו; ב) הרבנית **אדל**, אשת הרה"צ רבי **יצחק**

ציון קדשו של הרה"ק בעל "דגל מחנה אפרים" זי"ע באהל הבעש"ט הק' זי"ע

טז בן המגיד מזלאטשוב זי"ע.
יז לשון רבינו, במגילת יוחסין שלו.

הרה"צ רבי יצחק מסקווירא ת"א זצ"ל

מצבת הרה"צ רבי יצחק מסקווירא
ת"א בביה"ח "נחלת יצחק" בגבעתיים

הגה"צ רבי שמואל רבינוביץ
זצ"ל אב"ד קראסנע בצעירותו

מסקווירא ת"א[יח]; ג) הרה"ג ר' **יצחק** זצ"ל; ד) הרבנית **חוה**, אשת הגה"צ רבי **שמואל רבינוביץ אבד"ק קראסנא** זצ"ל הי"ד[יט], ה) הרבנית **יענטא צפורה**, אשת הג"ר **בן ציון פרמישלנר** זצ"ל הי"ד **מעיר גריצעוו** (הסמוכה למעזיבוז)[כ].

יח רבי יצחק מסקווירא-ת"א נולד בשנת תרמ"ו בסקווירא פלך קיוב, לאביו הרה"ק רבי משה דן מסקווירא, בן הרה"ק רבי אברהם יהושע העשיל מסקווירא, בן הרה"ק רבי יצחק מסקווירא. בזוו"ר נשא את בת הגה"צ רבי אברהם יהושע העשיל מלאיעוו זצ"ל, ובזוו"ש נשא את בת הגה"צ רבי מרדכי מקאנסטאנטין-ישן זצ"ל.

עודנו צעיר נתגלו כשרונותיו הברוכים, כשעזר בהנהלת הישיבה שנתייסדה בסקווירא ודאג לקיומה. בנפול הממשלה הצאריסטית ויהודי אוקריינא זכו לזמן קצר לעצמאות והורשו ליסד קהלות, היה בין הראשונים לארגן את החרדים לאגודה אחת בשם "אגודת החיים".

אחרי פטירת אביו מילא מקומו בסקווירא, ובראותו שאין אפשרות להחזיק מעמד במשטר הסובייטים, היגר לארה"ב בשנת תרפ"ו. תיכף אחרי בואו נהרו אליו חסידי ומעריצי סקווירא ויסדו לו מקום לתורה ותפילה בהארלעם ניו-יורק, אח"כ העביר דירתו לברונקס, וקרא שם קהלתו ע"ש אביו "אוהל משה מחנה דן חסידי סקווירא". לערך בשנת תשי"ג עלה לארה"ק, והתיישב בעיר ת"א. נלב"ע כ"ט אדר א' תשל"ח ומנו"כ בתל-אביב. זוגתו הרבנית אדל נלב"ע ט' טבת תשל"ב. (ראשי-פרקי-התולדות מתוך: "תולדות אנשי שם", עמוד 55).

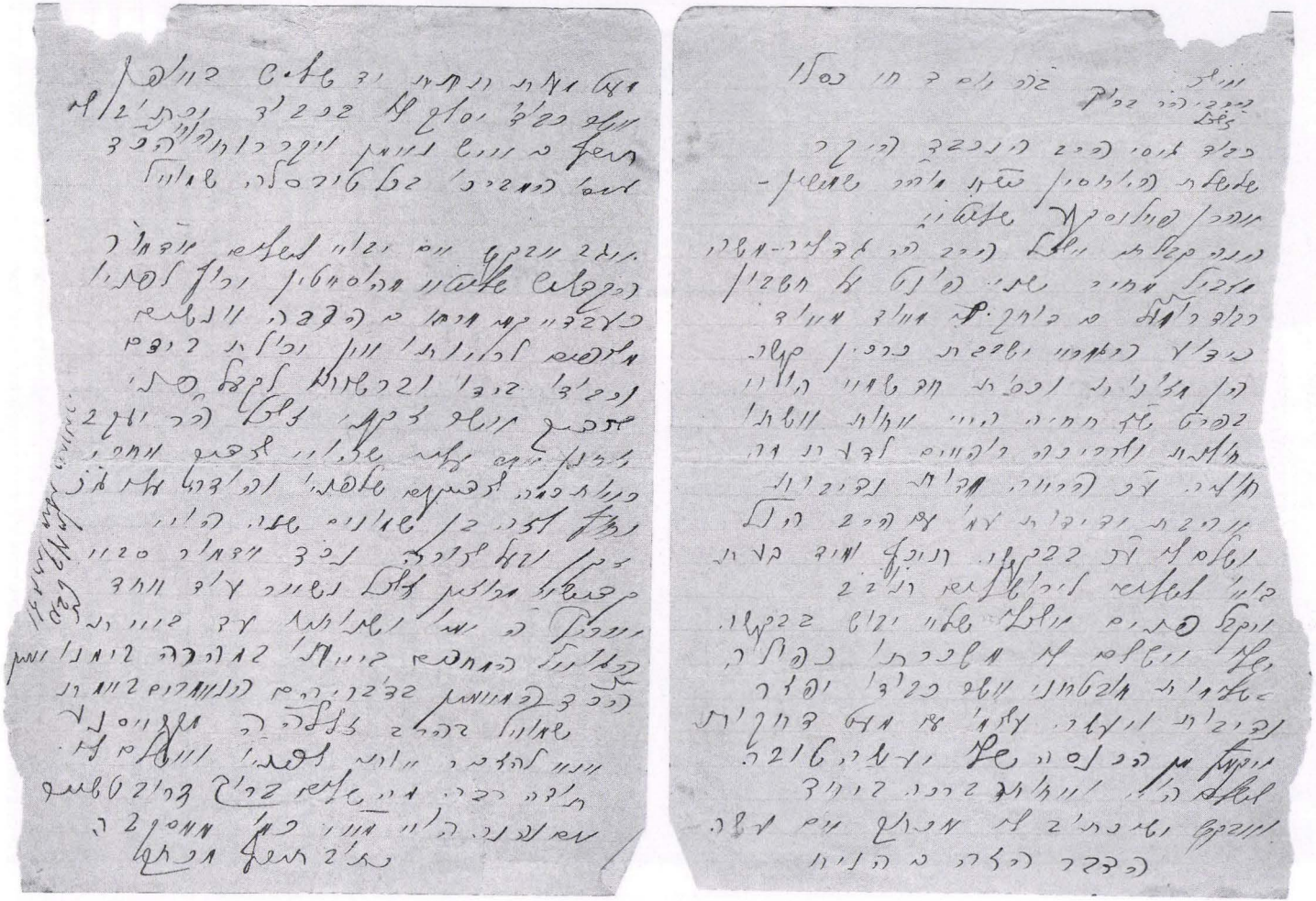
יט אחיו של הגה"צ רבי משה צבי רבינוביץ מקאלניבלאט - הנזכר בפרק ב', שניהם בני הגה"צ רבי שלום יוסף מקראסנא. רבי שמואל מילא את מקום אביו ברבנות קראסנא (הוואהלינית).

כ נרצחו בשנות השואה ע"י האוקראינים, אשר הכניסו את כל בני העיר לבור גדול בעודם בחיים. יקום ה' נקמת דמם בעינינו.

רבי בן ציון היה בן הגה"צ רבי שלמה אבד"ק גריצעוו. שם אמו הרבנית חוה, והיו קוראים לה 'פון די געשמיסענע', על שהיתה נכדת האחים הקדושים מסלאוויטא. היתה ידועה כאשה חכמה ופקחית, אשר אפילו בני האומות היו באים להתייעץ עמה. מפי הר"ר מרדכי שלמה פרמישלנר ז"ל מירושלים, בן רבי בן ציון.

מכתב הגה"צ רבי שמואל רבינוביץ זצ"ל אב"ד קראסנא

לגיסו רבינו זצ"ל (במכתב נזכר הרה"ק רבי ישראל מהוסיאטין זי"ע והרה"ק רבי גדלי' משה מזוועהיל)

ב"ה, יום ד' ח"י כסלו, יא"צ הרבי ה"ר ברוך זצ"ל

כבוד גיסי הרב הנכבד היקר שלשלת היוחסין
כש"ת מוה"ר שמשון אהרן פאלנסקע שליט"א

הנה קבלתי אצל הרב ה"ר גדליה משה מזביל מחיר שני פונט על חשבון כבוד רומע"ל כי דוחק לי מאוד מאוד כידוע הגמרא ישיבת כרכין קשה הן מזונות וכסות חד שמא הוא, בפרט שז' תחיה היא אחות אשתו חולנית וצריכה רופאים לדעת מה חוליה, ע"כ הראה מדות נדיבות אהבת ידידות עמי עם הרב הנ"ל ושלם לו, ע"כ בבקשה תיכף ומיד בעת בואו לשלום לירושלים תוב"ב ויקבל פנים אצלו שלא יבוש בבקשה שלי וישלם לו משכרתו כפולה בשלימות מובטחני אשר כבודו יפזר נדיבות ויעשה עצמו עם מעט דחקות ויקמץ מן הכנסה שלו יעשה טובה לשלם ה' ואחותה ברכה ביחד ואבקש שיכתוב לי מכתב אם עשה הדבר הזה כי הניח מעט מעות תחת יד שליש באופן אשר כבודו יסלק לו בכבוד יכתוב לי תיכף כי איש נאמן ויקר רוח הוא.

הכ"ד גיסו המברכו בכל טוב סלה
שמואל

אגב אבקש אם יבוא לשלום אדמו"ר הקדוש שליט"א מהוסאטין ירוץ לפניו כעבדא קמי' מרא, כי הרבה אנשים מצפים לראותו אין יכולת בידם וכבודו בידו וברשותו לקבל פני צדיק, אשר זקני זצ"ל ה"ר יעקב יוחנן אמר עליו שהוא צדיק אחר כמות כמה צדיקים כמה דורות שלפניו והודה עליו ג"כ, וחוץ לזה בן שמונים שנה הוא זקן ובעל צורה נכד אדמו"ר סבא קדישא מרוזין זצ"ל נשאר עוד אחד יאריך ה' ימיו ושנותיו עד ביאת הגואל המחכים ביאתו במהרה בימינו אמן.

הכ"ד המאמין בדבריהם הנאמרים באמת
שמואל בהרב זללה"ה מקראסנע

אנא להזכיר אותי לפניו ואשלם לו תודה רבה

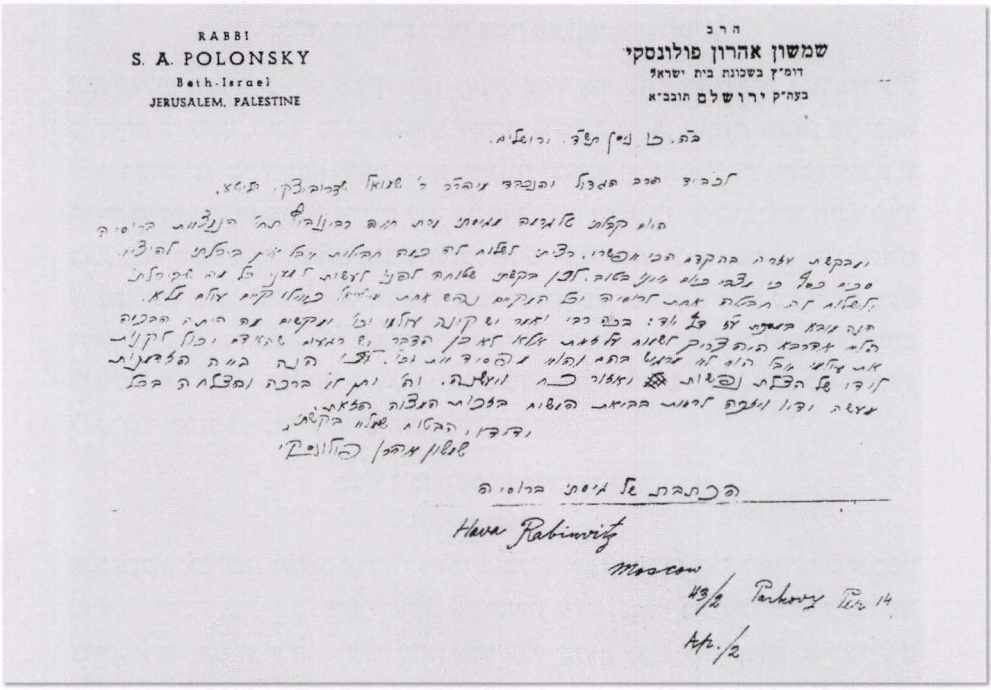
מה שלום ברוך דרוהביטשער אם נהנה הוא מא"י כמו ממוסקבה כתוב תיכף מכתב.

רבי מרדכי מקאנסטנטין, נלב"ע ט"ז חשון ומנו"כ בקאנסטנטין[כא].

כא ציונים לדברי תורה מרבי מרדכי בספרים דלהלן: כנסת ישראל, לקט דברי תורה מהרה"ק מרוזין, עמוד 14, מביא ששמע מהרב ר' מרדכי מקאנסטנטין-ישן, ששמע מהרב ר' יעקב נכד החכם-צבי (הוא חותנו בזיוו"ר), ששמע בקאריין ב' דברי תורה מהרה"ק מרוזין; בעל שם טוב על התורה, פרשת שמות, מקור מים חיים אות י', מביא בשמו אודות הבעש"ט הק', שהשפיע על למדן אחד שהחל בחקירות אלוקיות עד שנשאר נבוך בהם, והבעש"ט השפיע בו אמונה בהקב"ה; ארץ החיים, הרה"ח ר' חיים ליברזאהן, עמוד 29, מדפיס את כתב הרבנות של הרה"ק בעל אוהב ישראל מאפטא, שקיבל מנכדו "הרב המפורסם הישיש בנש"ק ר' מרדכי מקאנסטנטין-ישן".

ב' מכתבים מרבינו להרה"ג ר' שמואל שדרוביצקי זצ"ל מת"א

אודות עזרה לגיסתו הרבנית חוה רבינוביץ הי"ד

הרב
שמשון אהרון פולונסקי
דומ"ץ בשכונת בית ישראל
בעה"ק ירושלם תובב"א

RABBI
S. A. POLONSKY
Beth-Israel
JERUSALEM, PALESTINE

Hava Rabinovitz
Moscow
43/2 Parkovy Pr 14
Ap./2

ב"ה, כ"ו ניסן תש"ד, ירושלים

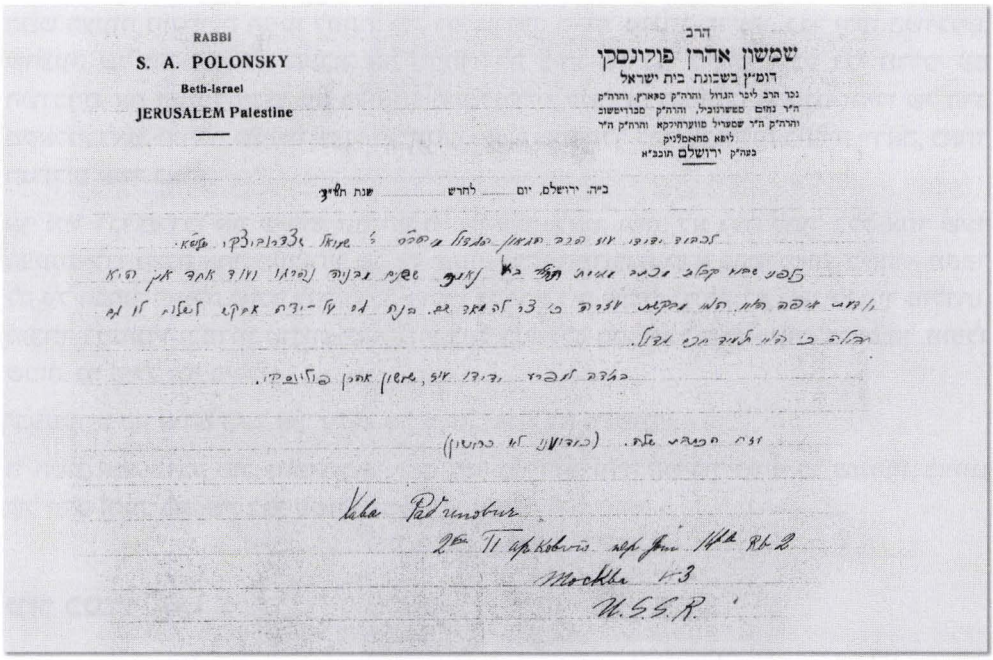
לכבוד הרב הגדול והנכבד מוהר"ר ר' שמואל שצדרוביצקי שליט"א

היום קבלתי טלגרמה מגיסתי מרת חוה רבינוביץ תחי' הנמצאת ברוסיה ומבקשת עזרה בהקדם הכי אפשרי. רציתי לשלוח לה כמה חבילות, אבל אין ביכלתי להוציא סכום כסף, כי מצבי כיום אינו בטוב. לכן בקשתי שטוחה לפניו לעשות למעני כל מה שביכלתו ולשלוח לה חבילה אחת לרוסיה, וכל המקיים נפש אחת מישראל כאילו קיים עולם מלא.

הנה מובא במסכת ע"ז דף יוד: בכה רבי ואמר יש קונה עולמו וכו', ומקשים, מה היתה הבכיה, הלא אדרבא היה צריך לשמוח על זאת. אלא, לא כן הדבר, יש רגעים שהאדם יכול לקנות את עולמו, אבל הוא לא מרגיש בהם, והוא מפסיד את וכו'. לכן, הנה באה הזדמנות לידו של הצלת נפשות יאזור כח ויעשנה. וה' יתן לו ברכה והצלחה בכל מעשה ידיו ויזכה לראות בביאת המשיח בזכות המצוה הזאת.

ידידו, הבטוח שימלא בקשתי
שמשון אהרן פולונסקי

הכתבת של גיסתי ברוסיה - Hava Rabinovitz, Moscow, 43/2 Parkovy Pr 14, Ap./2

RABBI
S. A. POLONSKY
Beth-Israel
JERUSALEM Palestine

הרב
שמשון אהרן פולונסקי
דומ"ץ בשכונת בית ישראל
נכד הרב ליכר הגדול והרה"ק מאורינ, והרה"ק
הר נחום משטרנוכיל, והרה"ק מברדישוב
והרה"ק הר שמעריל מוזרהוקא והרה"ק הר
ליפא מהאסלניק
בעה"ק ירושלם תובב"א

ביה"ד ירושלם, יום ... לחדש ... שנת תשי"ד

Kala Pedimoboir
2nd Tl apt Kobrin ulp Jan 14th Rb 2
Mockba K-3
U.S.S.R.

ב"ה. ירושלם, שנת תש"ד

לכבוד ידידי עוז הרב הגאון הגדול מוהר"ר ר' שמואל שצדרוביצקי שליט"א

כלפני שבוע קבלתי מכתב מגיסתי תחי', בו נאמר ששנים מבניה נהרגו, ועוד אחד אין היא יודעת איפה הוא, היא מבקשת עזרה כי צר לה מאד שם. בנה גר על-ידה, אבקש לשלוח לו גם חבילה, כי הוא תלמיד חכם גדול.

בתודה למפרע

ידידו עוז,
שמשון אהרן פולונסקי

ה' הטוב אמר לדבק טוב

זכה רבי מרדכי לראות את צאצאיו שתולים כזיתים על שולחנו, כאשר לביתו נבחרו העידית-שבעידית שבבחורי אוקריינא. עידית - מצד גודל שיעור קומתם, שבעידית - מפארי המשפחות המיוחסות שבישראל.

כך היה אצל שלשת בנותיו אשר נולדו לו מזיווגו הראשון, ולכך גם קיווה כשהגיעה בתו **מאליא**[כב], המשכלת לדבר ה', לפרקה. ניחון רבי מרדכי בחוש ההבחנה בין תכלת לקלא-אילן, ובכל נפשו רצה לזווג את בתו זאת לבחור בעל שיעור קומה.

כב הרבנית נולדה בשנת תרל"ח.

חמש הצעות מובחרות הגיעו לפתחו של רבי מרדכי. האחד מובחר מרעהו. כבר ידעו השדכנים, שהצעה של מה-בכך, לא תעבור את מפתן דלת ביתו של רבי מרדכי. קבע רבי מרדכי עם השדכנים, את הזמן להידבר עם כל אחד מהמדוברים, כשהשני מביניהם הוא בנו יחידו של הרב מקאלניבלאט, העילוי שמשון אהרן פולונסקי, אשר שמו הלך לפניו, בגדלות בתורה ויראה, כאחד הגדולים אשר בארץ.

אך גמר רבי מרדכי את שיחתו עם העילוי מקאלניבלאט, ושוב לא רצה לתור כלל אחר שאר הצעות. לבו נשבה אחר מעלותיו של זה הנער. לבתו המדוברת קרא בהתרגשות, כשהוא מספר לה על הבחור הנעלה שזכה להכיר, בר-אוריין דנהירין ליה שבילי דתלמודא כשבילי עיר מולדתו, מוכתר בנימוסין ובמדות טובות ומוזהבות, בעל רגש ולב חם. ולצד זאת - עוד 'בר אבהן' מופלג שכזה. מי מילל ומי פילל!

"בעסער'ס פון איהם וועל איך נישט טרעפען", אמר לה נרגשות[כג].

ה' הטוב אמר לדבק טוב, והשידוך ביניהם נגמר בכי טוב. והיה השידוך בעיני כל שומעיו, כזיווגו של אדם וחוה, כמו אין דבר פשוט ונכון יותר מזה.

עזר כנגדו

מני אותו היום והלאה, נעשתה הרבנית מאליא עזר כנגד בעלה הגדול. עוד בקאנסטנטין, כאשר היה יושב ומתעלה בצילו של המרא-דאתרא, כפי שיסופר להלן, עמדה לימינו למען ישב באהלה של תורה. הסירה ממנו כל דאגות הבית, ובזכותה היה עולה ומתעלה במעלות רמות. אשה גדולה זו, מסתפקת היתה במועט, די לה בקב חרובין שלה. חלק כחלק לה עם רבינו, בדרכם המשותפת להפקיר ביתם, רכושם וכל ישותם, עבור הזולת.

מתענגת היתה הרבנית, בראותה את בעלה הגדול שזכתה בו, שוקד שקידה עצומה באהלה של תורה. אף גם זאת, בעמדה מן הצד עקבה אחר תהלוכותיו הנשגבות, ואחר דרך ההוראה המיוחדת שלו, עד שברבות הימים נקלטו אצלה והיו לה לטבע שני.

בכל התהפוכות שעברו עליו בחייו, ובכל התחומים שהתעסק בהם, היתה היא שותפה נאמנה. בדאגה כנה ומסורה לבריאותו, התלוותה אליו בנאמנות בכל גלגוליו, עדי הגיעו למקום מבטחים בעיר הקודש והמקדש. עזרתו בקודש היתה במעשי הצדקה והחסד המרובים, ואפילו גם בניהול כל ענייני הרבנות וההוראה.

בפרט בלטה עובדה זאת באחרית ימיו, כשכבר אישתקיל מילוליה. או-אז היתה היא ה'מוליכה ומביאה', ומוסרת הדברים לשואלים המרובים, שבזכותה לא חדלו מלדפוק על דלתותיו וליהנות מאור תורתו, על אף שלא הבינו דבריו כראוי. בזכות הרגלה רב השנים, היתה שפת רבינו מובנת לה, גם בעת הזאת שהיה שרוי בצער, והיא היתה מוסרת ההוראה המדוייקת לשואלים דבר.

אבל לא רק אז. עצם מקום מגוריהם הטחוב בשכונת "בית ישראל" בעיר הקודש ירושלים במשך כ"ו שנה, כשהיו בידיהם אפשרויות רבות לקבלת משכן מרווח - באם היו מיישרים קו עם הרבנות הראשית, הראה עד היכן מגעת מסירותה לחיי תורה בטהרה. גם כשהגיעו שליחים רבים לשדלה,

כג מפי הג"ר אשר סופר שליט"א, ששמע מזקנתו הרבנית ע"ה.
תרגום: טוב מזה - לא אמצא!

שבאם יואיל רבינו לקבל תפקידי רבנות מסויימים, תזכה לחיי רווחה ועושר, לא פנתה אל רהבים ושטי כזב, והעדיפה לחם צר ומים לחץ שאין כובלים אותם בדיעות שאינם לפי רוחם.

כל ימיו של רבינו לא היתה עוזבת את הבית בשעות אחרי הצהריים, גם לא לעיסוקים חשובים מכל סוג שהוא. את השעות האלו הקדישה, ע"פ בקשתו של רבינו, לקבלת הנשים שהגיעו למעונם, לשאול דבר ה' זו הלכה, בכדי להקל את הרגשתן של השואלות, ולסייע בידן בהבעת הדברים[כד]. לא רק הנשים השואלות נעזרו בה, גם רבים מכלל השואלים היו פונים אליה בתחילה שתסייע בידם לנסח את שאלתם בבהירות, וכעדות הנכד בן-הבית, הר"ר נחום טל (טולקצוב) ז"ל: **"תפקידה של זקנתי היה, לתווך בין השואלים ובין זקני זצ"ל. היא היתה חוקרת אותם למבוקשם, ועוזרת להם להתנסח בבהירות ובקצרה מולו".**

כל-כך הורגלה לסייעו בתורתו, עד שידעה מעצמה את מקום כל הספרים בבית - כל ספר וספר היכן הוא מקומו[כה].

זאת ועוד, מרוב הרגלה לשאלות במקצועות ההוראה, ידעה כבר מראש להבחין בין השאלות - אם אכן יש בהם כדי שאלה, או שהמענה עליהם פשוט[כו].

מצבת הרבנית ע"ה אשת-חבר רבינו זצ"ל בביה"ח סנהדריה

סיפרה הרבנית דייטש, בתו של הג"ר אלקנה ויסנשטרן זצ"ל, שלאחר פטירתו של רבינו, הגיעה הרבנית פעם לביתו של אביה הג"ר אלקנה, עם שאלה בעוף. התבונן ר' אלקנה בעוף, ואמר לה: "וכי אינכם יודעים שזהו כשר?!" כאומר, הלא מי כמוה בעלת נסיון רב כ"כ בשאלות אלו.

נענתה הרבנית בענוות-חן ובחכמה מיוחדת השמורה לאשת-חבר כזאת: "הן אמת, שהיה הדבר פשוט בעיני להכשר, אמנם כיון שבתי עוררה שיש כאן מקום שאלה, לא רציתי לפסוק לעצמי, לאחר שכבר נתעוררה שאלה על העוף..."

מעשה-פלא אירע בשנות אלמנותה, כאשר פעם נפלה הרבנית ע"ה ושברה רגלה, והיתה רתוקה למיטתה כמה שבועות. באחד הימים הללו, מופיעה

כד מפי הרבנית דייטש ע"ה, אשת הג"ר יהודא צבי (הערשל) דייטש זצ"ל, מרמ"י ישיבת פרשבורג בירושלים, בתו של הג"ר אלקנה ויסנשטרן זצ"ל.

כה מפי הג"ר אשר סופר שליט"א.

כו מפי גאב"ד קוממיות הגרמ"מ מנדלזון זצ"ל.

בביתה בת גיסתה מרת גרינשפן ע"ה, כשהיא אומרת שבאה לבקרה בחוליה. בהתחשב בכך שלא גרו בסמיכות, והקשר ביניהם לא היה רצוף, התפלאה הרבנית מנין לה שהיא שוכבת במיטתה חולה. והנה, דבר פלא בפי האורחת, שדודה הרב מטעפליק הגיע אליה בחלום, ושאל אותה למה אינה הולכת לבקר את זוגתו הרבנית בחוליה. כשקמה, והנה חלום, הזדרזה מיד לקיים את הציווי שנצטוותה בחלום...[כז]

בהיותה כבת שמונים ושלש, נפטרה הרבנית ע"ה, ביום א' פרשת ויחי, ו' טבת תשכ"א, ומנו"כ בבית החיים סנהדריה.

כז מפי הג"ר אשר סופר שליט"א, נכד רבינו.

פרק ה

בצל עמוד ההוראה מקאנסטנטין

בתקופה הראשונה אחר נישואיו, נשאר רבינו בקאנסטנטין-ישן, סמוך על שולחן חותנו. כמנהג אותם הימים, אכל "קעסט" כמה שנים על שולחן חותנו הגדול, כך שהיה פנוי להקדיש עצמו כליל להתמדת התורה וההוראה. ויהיו אלו השנים; שנות התמדה ויגיעה בתורה ללא שיור, שהיה ספון באהלה של תורה, ואין התורה מְשָׁה מפיו משך כל שעות היממה. פרט לשעות מנוחה קצרות, לא נמשך אחר שום דבר - זולת התורה הק'.

"רבי אלטר קאנסטנטינר"

בימים ההם, זכתה קאנסטנטין-ישן, ועל כסא ממלכתה, כיהן עמוד ההוראה בדורו, הגאון המובהק רבי שמואל אברהם בלעכמאן זצ"ל, המכונה: "רבי אלטר קאנסטנטינר", שנודע בכל קצווי תבל כיחיד-מומחה במקצוע ההוראה.

ביהמ"ד הישן בעיר קאנסטנטין-ישן

וזאת למודעי, שאותו הדור - לא כדורותינו הוא. וכשאמרו 'יחיד מומחה במקצוע ההוראה', לא היתה הכונה לבקי במקצועות אורח-חיים ויורה-דעה גרידא, כי אם לגדול בכל חלקי התורה לפרטיה ודקדוקיה, אורח-חיים, יורה-דעה, אבן-העזר וחושן-משפט.

ואם תאמר, אם-כן במה נשתנה רבי אלטר משאר הגדולים אשר בארץ, שהיתה התורה פרושה ומחוורת לפניהם כשמלה?!

הלא תדע! כי גם בין הגדולים אשר בארץ, לא כל הבא ליטול את כתר ההוראה - יבוא ויטול!

עטרה זו, כמתנת-שמים מיוחדת נחשבה בכל הדורות, אשר רק אחד יוצא אליה, מבין האלף שנכנסו לתלמוד. הווי אומר: כתר ההוראה לא ניתן, אלא לאחד ומיוחד מבין אלף (!) התלמידים שנכנסו לתלמוד. יתכן, שיש מבין אלף הללו, גדולים ומובהקים בתורה, ובכל-זאת כתר ההוראה לא ניתן אלא לאחד מהם.

ובדורו, זכה רבי אלטר קאנסטנטינר, והתעטר מן שמיא בכתר זה.

בגדלות שיעור קומתו, ובחושו המיוחד להוראה, היה המעביר - בה"א הידיעה - של המסורת הקדומה שהיתה לו בהוראה. בין היתר מאביו ה'מורה-הוראה' הידוע לרבים, הגאון החסיד רבי יהושע בלעכמאן זצ"ל מו"צ דק"ק קמניץ-פודולסק[א], אשר גם הוא בשעתו העמיד תלמידים רבים במקצוע ההוראה.

רבי אלטר נחשב כאחד מעמודי ההוראה בדורו, ובפרט בסביבת מגוריו, פלכי קיוב ובסרביה.

דוגמא להערצה העמוקה שרחשו אליו גדולי הרבנים שבדור, אנו מוצאים במכתב שאלה שנשאל, מההגאונים המובהקים, רבי יהודה רבינוביץ זצ"ל ורבי שמואל צבי שטיינהויז זצ"ל, רבני בריטשאן שבבסרביה, שהם עצמם נודעו כגאונים מופלגים, ובכל זאת כשעלתה על שולחנם שאלה חמורה בדבר נאמנות אשה בהלכות טריפות - במחט הנמצא בכבד, הריצו השאלה אל רבי אלטר, כשמכתבם מלא התבטלות נדירה כלפי רבי אלטר, וכך הם פותחים את מכתבם:

ב"ה, יום ב' כ"ז אדר שנת תרנ"ח לפ"ק, פה בריטשאהן.

עתרת חיים ושלום אל כבוד הרב הגאון המובהק המופ' לשבח, סוע"ה, פ"ה, ערוגת הבושם, גן הדסים, תל תלפיות, עוטה מעיל התהלות, משובח ומפואר, כש"ת מו"ה שמואל אברהם ני"ו יאיר ויופיע כשמש ברקיע, האב"ד דק' קסטנטין ישן יע"א.

כאן הם ממשיכים באריכות בתיאור השאלה:

אחדש"ה כמשפט הננו במכתבינו זה להציע לפני כבוד הדר"ג שאלה שבאה לפנינו זה כשלשה שבועות אשר...

לאחר שמאריכים ביותר בפרטי השאלה, כותבים אליו מתוך הערכה מרובה:

והנה, לדבר מזה באריכות אך למותר לפנינו, כי מה אתנו לדבר נגד הארז אשר בלבנון, עיניו הבדולחים כיונים על אפיקי הש"ס והפוסקים, וכל רז לא אניס לי' וכו' הלא ידוע זאת אשר השאלה כזו מבוארת בתשו' צמח צדק...

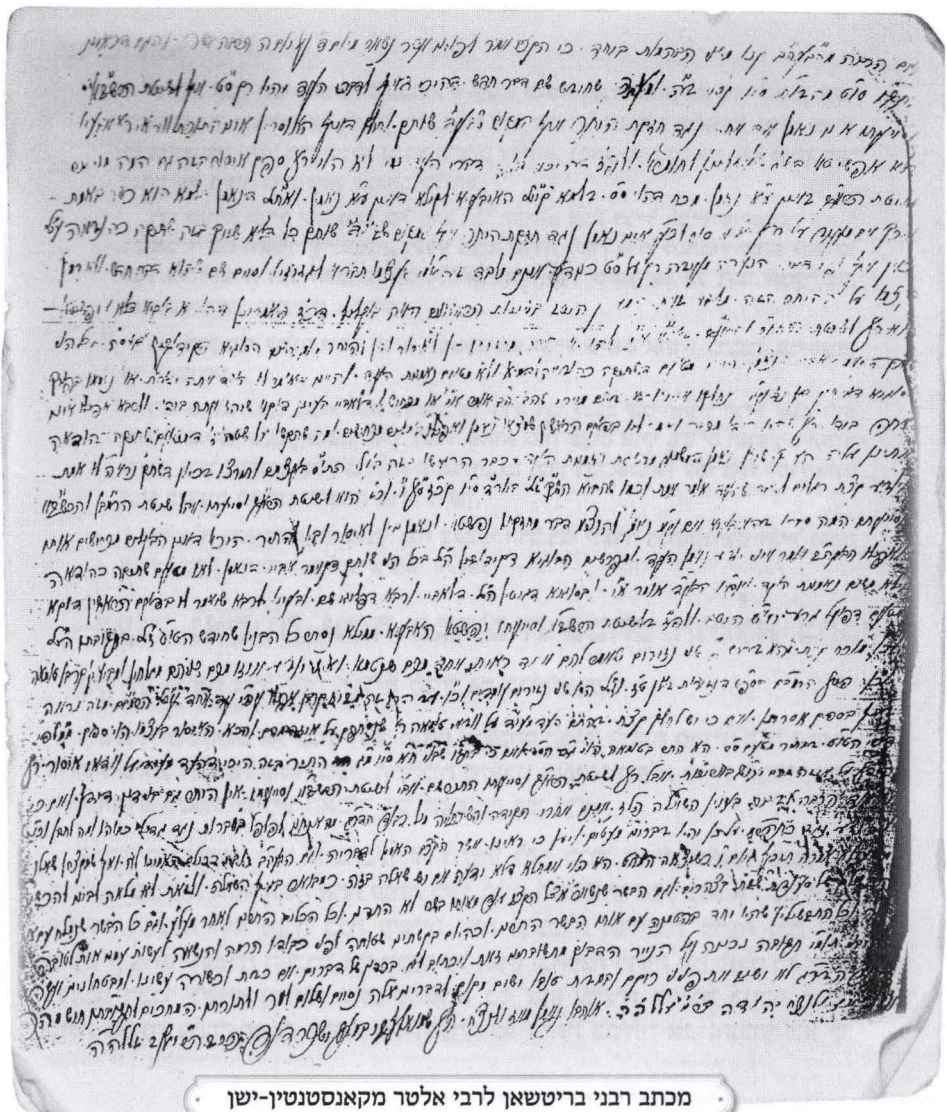
ואם כי יש עוד הרבה לדבר בענין השאלה הלז, אמנם אחרי הקידה והשתחויה מול כבוד הדר"ג מה אנחנו לפלפל בסברות נגד גדול כמוהו, ומה לתבן וכו', ומה נדע נגד כתהר"מ... וכהיום בקשתינו שטוחה לפני כבודו הרמה והנשאה, לעשות עמנו אות לטובה להשיבנו תומ"י תשובה נכונה על הנייר הדבוק מתשובתינו זאת, ויכתוב לנו ברורן של דברים, אם כדת וכשורה עשינו, ומבטחונינו אשר כבוד הדר"ג לא ישיב את פנינו ריקם, ובמדת טובו ישים מקום לדברינו אלה נסיים, ושלום למר ולתורתו, המחכים לתשובתו חיש מהר.

או"נ מאז ולנצח יהודה בר"מ זללה"ה

אוהבו נאמן מאז ולנצח הק' שמואל צבי במו"ה ישכר דוד בהרב הר' יעקב זללה"ה

שורות אלו, הנכתבות ע"י גדולי תורה, בהערצה נדירה כל-כך, מספרים לנו על מעמדו הכביר של

א עליו בשו"ת: חסד לאברהם (תאומים), סימן לה; בר ליואי (הורוויץ), חלק ב, אבן העזר, סימן לז. כמו"כ מוזכר רבות בשו"ת מהרא"י מזינקאוויץ (סימן יד, כא [תשובה קצרה ממנו], עא [תשובה ממנו בין שאר גדולי הדור], פו [בירור ארוך ממנו], קיג [תשובה אליו מהג"ר ישעי' אבד"ק חאטין]).
יצויין, כי בהסכמת רבי אלטר על ספה"ק "רב ייבי", בשנת תרל"ד, מזכיר את אביו עם התוספת: הכ"מ. כנראה שנפטר בשנה זו.

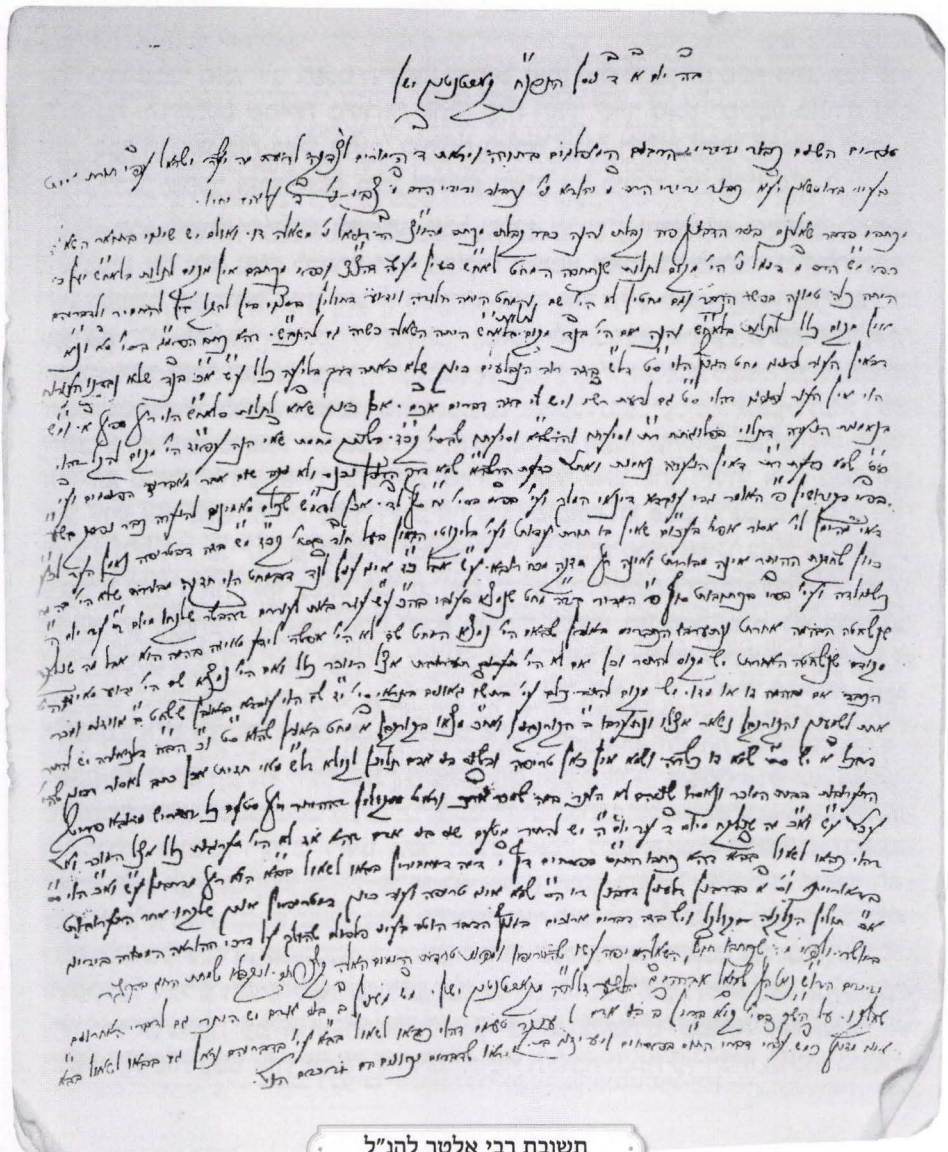

מכתב רבני בריטשאן לרבי אלטר מקאנסטנטין-ישן

רבי אלטר בין גדולי דורו[ב]

ב השאלה באריכות, כמו גם תשובתו המקוצרת של רבי אלטר - מיום א' ד' ניסן תרנ"ח - נדפסו לראשונה מכת"י, בקובץ "בית אהרן וישראל", שנה כד גליון ב' (קמו), כסלו-טבת תשס"ט.

עוד משיירי תורתו, שנשתמרו לדורותינו, מפוזרים בספרים רבים בו מובאים חילופי מכתבים תורניים, פסקי דין או דברי תורה בשמו, הנכבד מהם בשו"ת מהרא"י מזינקאוויץ (ירושלים תשס"ה, תשובות ארוכות ממנו בסימן ו, כד, פב, פח, צה, קכא, קכד, וכמו"כ בשמו שם סי' יב וסי' סא); ועוד בשמו: שו"ת "שואל ומשיב" (תנינא ד, קטו; תליתאה א, קכח); שו"ת "שערי בנימין" (להג"ר אברהם בנימין קלוגר, סימן יז; לו); שו"ת מהרש"ם (ח"ב יו"ד, סי' קב ד"ה מכתבו: "ועתה ערער הרה"ג ר' אלטר אבד"ק קאסניטין ישן בהיותו שם לפסול המקוה..."); ספר "תהלה לדוד" (ח"ב - שהם וישפה, הל' שמיטה ויובל פ"ב הכ"ד: "והרה"ג מהרש"א מקאסניטין ישן הביא ראי..."); שו"ת "מעשה איש" (להגרי"ש אלישר, ירושלים תרנ"ב, סימן ח-ט) פסק דין ארוך בדין תורה מסובך בכולל וואהלין, בין הצדיקים מבאיאן - זינקוב, [אגב, הערצה מיוחדת לבית זינקוב נשקפת מתשובתו להרה"ק רבי משה מזינקוב, לאחר פטירת אביו הרה"ק רבי חיים מנחם - ראה שו"ת מהרא"י מזינקאוויץ, סימן פב], אשר ממנו הועתק ולובן בארוכה ב"שדי חמד" (מערכת חזקה במצוות, סימן א אות מט ואילך); ספר "שרשרת זהב" (הג"ר שלמה אינגרלייב [גור ארי'] תל אביב תש"י, עמוד כב: "שמעתי בקאנסטנטין-ישן, שרב אחד מהסביבה שאל שאלה אצל הרה"ג המפורסם ר' אלטער ז"ל..."); "מאמר לחיזוק שמירת שבת

תשובת רבי אלטר להנ"ל

עם מאה ושש עשרה שאלות" (הג"ר שלמה העליר, דומ"צ מסקרן, דף יט.: "היכי תמצי... שאלה זו שאל אותי הרה"ג מו"ה אלטר זללה"ה אבד"ק קאנסטנטין ישן בעת שנתן לי הרמנותו"; שם עמוד 54: "...ומטעם זה קרא ערער הרה"ג הר' אלטר זלה"ה אבד"ק קאנסטנטין ישן ורצה לפסול המקוה מקאמנין..."); ספר "שואל כענין" (הג"ר שלום אלחנן יפה, רב ברוסיה ואחר-כך בסט. לואיס, ירושלים תרנ"ה: "...וכאשר הוסכם גם מכבוד הדר"כ של הגאון המפורסם זקן ההוראה ר' אברהם שמואל נ"י אבד"ק קאסטנטין ישן...").

עוד דברי-תורה רבים של רבי אלטר, היו מונחים בגנזי רבינו.

הסכמות ממנו: ספר "רב ייבי" (הרה"ק רבי יעקב יוסף מאוסטרהא, ברודי תרל"ד); ספר "חיים וברכה" (הג"ר שלום שכנא טשערניאק אבד"ק מאציוב פלך וואהלין, ווארשא תרנ"ה); ספר "שושנת יעקב" (הג"ר יעקב בצלאל, מו"ץ דבילעראצקי, ברדיטשוב תרס"ב); ספר "אמרי טעם" (הג"ר מאיר זינגיל אבד"ק מינקאוויץ פלך פודוליה, ווארשא תרס"ב); ספר "הליכות אליהו" (הג"ר אליהו קאלעסניקער אבד"ק סמילא פלך קיוב, ווארשא תרס"ג), שם גם מוסיף ומעיר על אחד מהחידושים בספר; ספר "מנחת יו"ט" (להג"ר שמואל בארשטיין אבד"ק שאטאווא פלך פאדאליא, על הלכות יו"ט, ווארשא תרס"ג); ספר "כתבי הגר"י" (להמקובל רבי יצחק מלעשטוב תלמיד הבעש"ט הק', נדפס לראשונה מכת"י ירושלים תשט"ח,

לן בבית התלמוד של רבו

קורא הדורות מראש, הועיד לו - לרבי אלטר - את התפקיד המובחר של העברת מסורת ההוראה הקדומה מדור לדור. מאות תלמידים שימשו אצלו בהוראה[ג], ועוד מאות אחרים שיחרו לפתחו לעמוד אצלו בכור המבחן, מאחר וידעו ש'כתב ההוראה' של רבי אלטר - מקובל ומרוצה בכל רחבי תבל, כעדות נאמנה על גדלות המחזיקו[ד].

כיון שכך, היה רבי שמשון אהרן - האברך הצעיר, שש ושמח בחלקו להיות דר בקאנסטנטין-ישן, אשר לגביו נחשבה כים הגדול - אשר כל הנחלים הולכים אליה. כאן מצא רבינו את שאהבה נפשו, את ביתו הרם והנישא של עמוד ההוראה בדורו, שמכל רחבי תבל - ובפרט מערי אוקריינא - נוהרים הצורבים לעשות תקופה ניכרת של שימוש חכמים בצילו. כך זכה להתעלות בצוותא חדא עם פרחי תלמידי-החכמים שבאותו הדור.

רבינו - אשר פירש את בכייתו של רבי "יש קונה עולמו בשעה אחת", שיש והשעה הזאת משחרת

ההסכמה נכתבה בשנת תרס"ד) שם מובא גם צילום כתי"ק, ואשר רבי אלטר היה המגלה מי בעל הכת"י הזה, בהסכמתו מליאת-התוכן, כמבואר בהקדמת המו"ל נכד המחבר; ספר "מעדני שמואל" (להג"ר שמואל בארשטיין אבד"ק שאטאווא פלך פאדאליא, על הלכות פסח, ההסכמה ניתנה באלול תרס"ו, והספר נדפס בווארשא עת"ר).

ג בעלעול בספר "אהלי שם" מוצאים אנו כמה מהמוסמכים ממנו: הרה"ג ר' שלמה אברהם אוועריבוך אבד"ק קאזמין (פודוליה), הרה"ג ר' יחיאל מיכל בורשטיין אבד"ק פילעשט (בסרביה), הרה"ג ר' ישראל חיים גראבטע אבד"ק קולטשין (וואהלין), הרה"ג ר' ישראל טאראל אבד"ק וויניצא (פודוליה), הרה"ג ר' לוי שטרנברג בן הרה"ג ר' משה (גיסו של רבינו - חתן חותנו), הרה"ג ר' שלום יוסף פייגנבוים אבד"ק לאקאטש.

ד זכר לצורת מבחן שבחן את הבאים לפניו, נמצא בקונטרס "מאמר לחיזוק שמירת שבת עם מאה ושש עשרה שאלות", להג"ר שלמה העליר זצ"ל, דומו"צ דק"ק סקרן, ברדיטשוב תרע"ג, שהשואל דן ב"היכי תמצי שעי"ז שנתערב החתיכת איסור ברוב חתיכות היתר מקודם, יהי' גרע מבאם נתערב רק חד בחד". ובתחילת הדיון מציין המחבר: "שאלה זו שאל אותי הרה"ג מו"ה אלטר זללה"ה אבד"ק קאנסטנטין ישן בעת שנתן לי הרמנותו".

מאמר

לחיזוק שמירת שבת

ולחיזוק גמילות חסדים

עם

מאה ושש עשרה שאלות

(בכתפי -אך טוב וחסד-)

ברוך הכי תמצא בארבע חלקי שלחן ערוך

מאת

הרב ר' שלמה בר' משה העליר חדש"ץ פסקרן

ברדיטשוב. דפוס ש. שעפטיל.

שנת תרע"ג לפ"ק

Разныя статьи о субботы, нравственности и пр.

Соч. Рав. Ш. ГЕЛЕРА.

М. СЕКУРЯНЫ. (Бессарабск. губ.).

Типографія Ш. ШЕФТЕЛЬ.

שאלה ששאל הרב מקאנסטאנטין
את הנבחן להוראה
קונטרס "מאמר לחיזוק שמירת שבת"

לפתחו - והוא בסכלותו מחמיצה, ונותן לה לחמוק ממנו[ה] - ידע לנצל היטב את ה'שעה-אחת' שנפלה בחלקו...

כמה גדולה הזכיה! אותו גדול, שכל מורי הוראות משחרים לפתחו, והנה הוא יושב בסמוך אליו!

בלבו הצעיר בעבע צמאון אדיר לקבל תורת אמת, צמאון המתואר במדרש כאחד מסימניו של תלמיד חכם, "מה דגים שבים פותחין את פיהם לקבל טיפת המטר שיורדת מן השמים, כך דברי תורה - תלמיד חכם שומע מדרש או הגדה, מצית אזנו לשמוע", (פסיקתא זוטרתא האזינו)[ו].

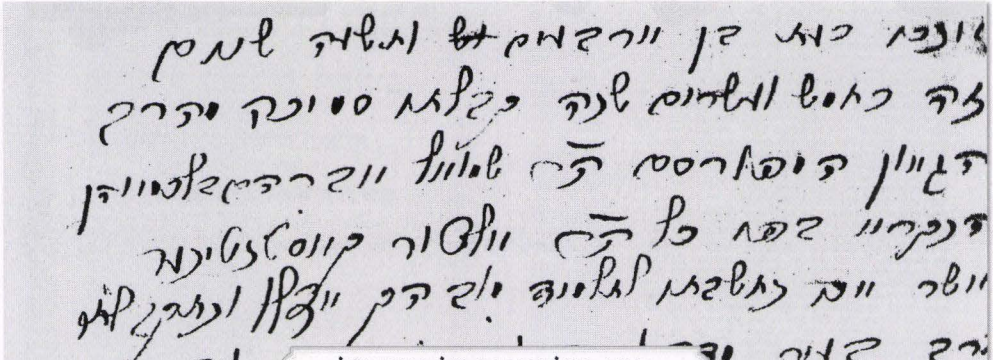
קביעות היתה לו לרבי אלטר, לחלק את התלמידים ששיחרו לפתחו לארבע קבוצות, והם חולקו לארבע שיעורים ביום. כל שיעור וקבוצה - בסדר אחר בשולחן ערוך. השיעור הראשון, באורח חיים. משנהו, ביורה דעה. השלישי, באבן העזר. והרביעי, בחושן משפט.

על אחד מאותם קבוצות מובחרות, נמנו רבינו, וידיד נפשו, רבי שלום מלמד, לימים גם הוא גדול מפורסם בכל ערי אוקריינא, ורבה של העיר אומאן והגלילות. ולימים רבים אחרים, שניהם גם יחד - גדולים מפורסמים בעיה"ק ירושלים[ז].

השליך עצמו רבינו לתוך עמקי בית התלמוד הגדול שבקאנסטנטין, ובמוחו הכביר קלט את הקו המוביל בכל פסק ובכל הוראה, ואת משנת החיים הטמונה תחת מסכת ההוראה. מפי הרב הישיש מקאנסטנטין, למד רבינו את האומנות של "לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא". במחיצתו למד את מורכבותה של ההגדרה "לפי ראות עיני המורה", להעמיק בשואל ובשאלה, ורק כך להסיק את התשובה המתבקשת.

כל-כך קנה מפי הרב מקאנסטנטין, עד שברבות הימים העיד רבינו על עצמו, שנחשב לתלמידו המובהק, כפי אשר כתב בכתב היוחסין שלו:

"אנכי כעת בן ארבעים ותשעה שנים, זה כחמש ועשרים שנה קבלתי סמיכה מהרב הגאון המפורסם ה"ר שמואל אברהם בלעכמאן, הנקרא בפי כל ה"ר אלטיר קאנסטנטינר, אשר אני נחשבתי לתלמיד מובהק אצלו..."

מתוך מגילת יוחסין של רבינו זצ"ל

ה ראה לעיל, פרק ד, במכתבו להרה"ג ר' שמואל אהרן שדרוביצקי ז"ל.

ו יצוין, לספר "הר צבי" (להגרצ"פ פראנק זצ"ל, על הש"ס, כתובות לד.): "הקשה הרב מטעפליק בשם הרב מקונסטנטין... ודבר זה שאל להגרי"ד מבריסק זצ"ל, בעל בית הלוי".

ז מפי כ"ק אדמו"ר רבי ישראל מרדכי מראחמיסטריווקא זצ"ל.

סיני ועוקר הרים

התלמידים ראו את הרב מקאנסטנטין שוחה בכל מקצועות התורה, ובמוחו הכביר חובק זרועות עולם, עד שמעשה שבכל יום הוא אצלו, לשלב בין כל מקצועות התורה. כך התבוננו ולמדו, כמה גדלות בתורה נדרשת עבור כל פסק. גם כשהשאלה, לכאורה, רק בהלכות תפילה או ברכת הנהנין. ואת ההתבוננות הזאת קנו להם לקנין-נצח, בבואם לעצב את אישיותם כמורי הוראה בישראל.

הרב מקאנסטנטין היה דורש מתלמידיו התמדה עצומה ויגיעה בלתי-פוסקת. חוזר ומשנן היה באוזני הנבחנים, שלא יסתפקו בזאת שהצליחו במבחן ההוראה; עדיין נדרש להם עשר שנות התמדה רצופה ח"י שעות ביממה, למען יזכו אכן לכתר ההוראה...[ח]

כל זאת, למרות שמנערותו נתברך הרב מקאנסטנטין בזכרון נדיר, עד שהעידו בו,

שואל ומשיב סימן קכו קכו קכח מדורא תליתאה כב

תשובה קכו

מכתבו

תשובה קכח

מכתבו

תשובה בשו"ת "שואל ומשיב" להג"ר אלטר זצ"ל

ספר

קיצור שלחן ערוך

על

הלכות פסח

מהרב הגאון הצנוע המפורסם רבי שלמה גאנצפריד זצ"ל.

ומביב לו

ספר

מעדני שמואל

והוא בעזרת השם קובץ כל ההלכות השכיחים מהלכות פסח, המפוזרים בכל ספרי הפוסקים ושרת הראשונים והאחרונים עד אחרוני זמננו ועד בכלל אחד מהם לא נעדר, והוא ב"ח ספר חשוב לכל נפש הן לגדולים והן לקטנים כי הוא מסודר ב"ח בלשון צח וקל כדי שיבינו הכל. כל אלה חוברו ויהיו בעהשת"ק מאתי הצעיר שמואל הכהן בארשטין רב בעיר שמאוואו פלך פאדאליא בארץ רוסיא בעהמ"ס מנחת שבת ומגדת ידיע.

ונדפס לכבוד קונגרס בית אבינדוך פהת"ג הצדיק ר' אבינדוך מיוי"ש וצללה"ה.

כל מי שירצה לידע איזה דין המחדש בהלכות פסח יחפש בהמפתחות וימצא בעהשת"ק כל מבוקשו.

בהוצאות בית מסחר הספרים של

ה"ר בן ציון זיידמאן וי' יצחק צבי אויפשטיים מלעמבערג.

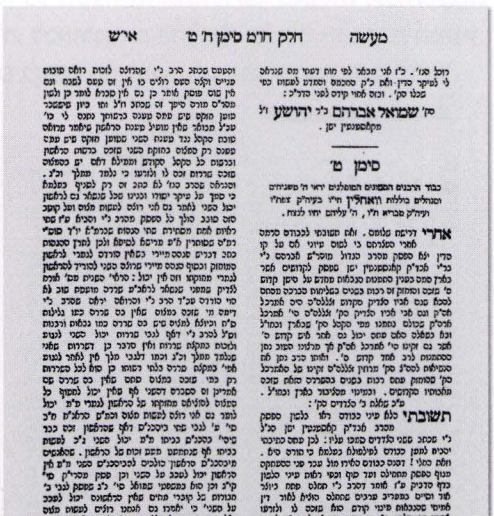
שנת עת"ר לפ"ק

CEGEPS MADAHAR MMYMP

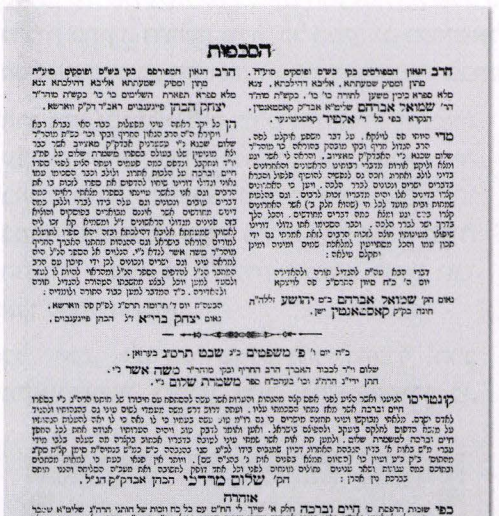
הסכמת הג"ר אלטר זצ"ל בו מתואר כ"זקן ההוראה בכל פלך וואלין ופאדאליא"

ח כ"ק אדמו"ר רבי ישראל מרדכי מראחמיסטריווקא זצ"ל. ובהקדמה לספר "תפארת יעקב יוסף", מרבו הרה"ק רבי יעקב יוסף מאוסטרהא, מובא, שהיה רבי אלטר אומר שנדרש עשר שנים, של התמדה לכל-הפחות, י"א או י"ב שעות ביממה.

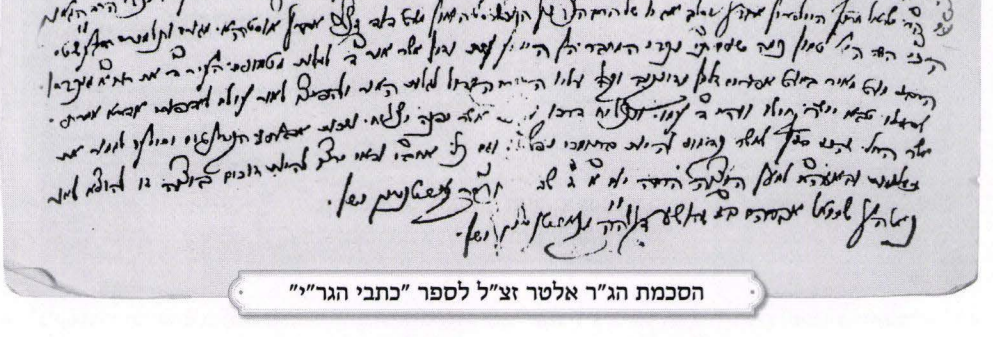
שאם קרא בספר פעם אחת - היה זוכר הדבר לעשר שנים. קרא זאת בשניה - היה זוכרו לעולם. עד שלא היה צריך לקנות ספרים חדשים, כי אם היה משלם עליהם בעד קריאתם, ושוב מחזירם

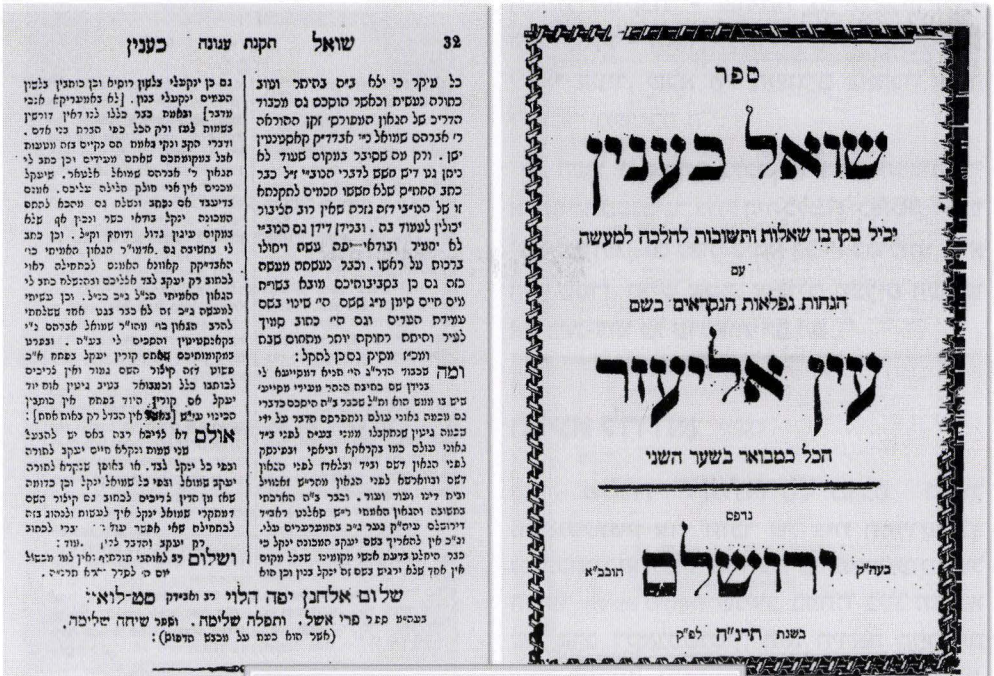
תשובת הג"ר אלטר זצ"ל
בדין-תורה הידוע בכולל וואהלין

הסכמת הג"ר אלטר זצ"ל
לספר "חיים וברכה"

הסכמת הג"ר אלטר זצ"ל לספר "כתבי הגר"י"

ספר

שואל בענין

יכיל בקרבו שאלות ותשובות להלכה למעשה

עם

הגהות נפלאות הנקראים בשם

עין אליעזר

הכל במבואר בשער השני

נדפס

בעה"ק **ירושלם** תובב"א

בשנת תרנ"ה לפ"ק

32 שואל הקנת ענינה בענין

שלום אלחנן יפה הלוי נ"ב ומחבר ס"ט-לוא"י

בעהמ"ח פקד"ק פרי אשל. ותפלה שלימה. ופאר שיחה שליכה.

(תפר חוט כתפ על מכתפ מרפוק):

פסק הוראה מ"הגאון המפורסם זקן ההוראה ר' אברהם שמואל ני' אבד"ק קאסטאנטין ישן"

לבעליהם[ט]. למרות זאת, היה חוזר וגורס ומשנן בהתמדה נפלאה.

גדלותו המיוחדת בהוראה - שמטבעה דורשת יותר את תכונת הסדר והבהירות, לא סתרה את כח ה'עוקר הרים' שהיה בו, ברבי אלטר. תלמידו המובהק, רבינו, היה מספר, שבלילה היה ישן רק שעתיים-שלוש, וכל זמן שוכבו על משכבו נובע מוחו בראיות ופירוקים, בבנין ובסתירה...[י]

שני החלקים הללו - חלק ה'סיני' וחלק ה'עוקר הרים' - לא נתערבו אצלו, ובאומנות מיוחדת מתח את החוט המבדיל בין שניהם. סבר וקיבל, ששני חלקים אלו אינם סותרים זה את זה, ואדרבה, משלימים המה האחד את רעהו. שכן, לא יתכן להכריע בהוראה, לולי שיהיו בידו שני החלקים הללו גם יחד.

תורת אמת היתה בפיהו

כְּשֶׁלָּנוּ התלמידים במחיצתו של אותו גדול, הוסיפו להבחין ולראות, אשר לצד היותו עסוק עד למעלה ראש בהרבצת תורה לתלמידיו, ניהל ביד רמה את כל ענייני היהדות בעיר, מלבד "דיני תורה" רבים ששיחרו לפתחו, מעירו ומכל ערי המדינה, ולמרבה הפלא, אף גם מגויי הארץ[יא].

ט "ישיבת קישינוב", עמוד 31.

י שם.

יא ראה בהסכמת רבי אלטר לספר "חיים וברכה": "מדי היותי פה לויצקא על דבר משפט".

על דין-תורה שנקרא לנהל בעיר סקווירא, בתקופת חיי הרה"ק רבי יצחק מסקווירא זי"ע מסופר בפי הזקנים, שהשהיה במחיצתו של הרה"ק מסקווירא עשתה רושם גדול על רבי אלטר, ולימים, אמר לתלמידו רבי שמשון אהרן, שכל-כך התפעל מה'קידוש' של הרה"ק מסקווירא, עד שמיד

האמת הנוקבת - שהיתה נר לרגליו ולכל תהלוכותיו - האירה למרחקים. וכאשר העידו יוצאי העיר, שלא היו חשודים באהבה יתרה לשומרי משמרת ה"יב:

"רב העיר ר' אלתר בלכמן הישיש, המכונה ר' אלתר קונסטנטינר, גדול היה כלמדן וכפוסק, ושמו יצא למרחוק. גם גאוני ליטא הכירו בגדלותו. הוא היה שמרן, ואיש אמת. איכרים נוצרים העדיפו את בית-דינו על ערכאותיהם הם..."

תרעא לדרתא

כמו שלמדו התלמידים מרבם הגדול מקאנסטנטין את 'תוכו' של בית המדרש, כך גם הבחינו התלמידים והעמיקו במשמעותו של השער ('תרעא לדרתא') שניצב בפתח בית מדרשו של הרב דקאנסטנטין, היא היראה הפותחת שער לחכמה, והמעשים המרובים מן החכמה. בבית מדרש זה נשמו יראת-הוראה, וייחול תמידי 'שלא אומר על אסור מותר ועל מותר אסור'.

ועד היכן הגיעה מדת יראתו מפסקי ההוראה? תבוא הרשימה הבאה ותלמד!

"על רבי אלטר קונסטנטיניר רבה של קונסטנטין ישן, שהיה גדול בתורה ונודע בכל הסביבה, סופר לי, כי גנז לפני מותו את כל כתביו, מחשש שמא יפרסמו אותם ויסמכו עליהם לדינא..."[יג]

ספר

הליכות אליהו

וכו'

שלשה ספרים נפתחים, הנקראים בשמם

תורת החיים. חדות יעקב. זכור לטוב.

אשר חבן ר' אי עכוז הק אליהו קאלעסניקער בן מאדם וכבוד מורינו
יעקב חיים זצ"ל, אבד"ק ספיליא פלך קיוב

וזכה לכתרא"ש לילי האמונה הילה"ר בנימין למשעריך נ"י, בוארשא

וואַרשא

בדפוס של ר' אברהם בנימין זליג בוימעסקער רחוב דזיקע, № 44.

שנה תרסב לפ"ק

СЕФЕРЪ ГАЛИХОТЪ ЭЛІЯГУ

(Книга системы Halo)

Трактатъ о кошерности Мяса по еврейскимъ Законамъ

соч. Раввина Ильи Колесникова. Часть I.

Типо-Лит. Ф. Вендриттера Дивная 44.

ВАРШАВА 1902.

הסכמת

ויחזיק, יחפשו ברם, לשכח ולתוהלה ויב סיעה נר דרבנים מוכתר במעלות ומדות וחדש וכו וכו כמוהר"ר שמואל שלמה זמכונה מהר"ר אלטער אבדק קאנסטנטין ישן.

הן נשוא לידי הרבנים ואלו מהרב חנאן סופנ בחוי"ש בנים מהוי"ר אליעזר נ"י ואבדק"ק סמילא, ובקש לעיון בהם למען אכל לחוויק הדוה לדבים ואם כי לא הסמיק לי הזמן לעיין הרבה אבל אחוי שהוקי בהבנת ישרה עפ"י דרכו הזריזה המפורסם לנו מרבותינו הקדושים וגם בכר הסכימו קלו נדולי הדנו, ונם ידי הזכון עמו לאמצו ולחזק, ולפקן ואחי לעדה כי עיקנו בדבריו ואלו בסימן לינ נשמב"א

נאם הק שמואל אבדרהם נכ יהושע ולהוה מקאנסטנטין ישן.

הסכמת הג"ר אלטר זצ"ל
לספר "הליכות אליהו"

סיפור נפלא אודות תמימותו וצדקותו של רבי אלטר, סיפר הרה"ק רבי יעקב יוסף מסקווירא זצ"ל, נכד הרה"ק רבי יעקב יוסף (השני) מאוסטרהא זי"ע, שרבי אלטר נחשב כחסידו, כדלהלן:

"רבי אלטר היה גאון הגאונים ובקי בכל התורה כולה, וזוכרה היטב עד כי מעולם לא הצליחו 'לתופסו' במשהו בלתי ידוע לו מכל חלקי התורה" (מ'האט איהם נישט געקענט כאפן מיט א ווארט). **פעם עשה יהודי מווארשא את דרכו דרך קאנסטאנטין, לצורך מסחר, והתעכב בה בכדי לראות עין בעין את הגדול בתורה אשר שמעו הולך לפניו, בהיכנסו אל רבי אלטר, שאלו רבי אלטר בתמימות מה**

לאחר הקידוש פנה ללכת. "ס'האט מיר אזוי איבער געגומען" (- כל כך נתפעלתי), התבטא, עד שאם היה נשאר עוד זמן מה, היה נשאר בסקווירא, ("שיח זקנים").

יב "ילקוט ווהלין", חוברת ה, ניסן תש"ו, עמוד 10.

יג "הסופרים וגנוזותיהם", עמוד 8.

חסר לו, האם זקוק למשהו? הלה השיב, כי פשוט רצה לראות במו עיניו אותו גדול שבווארשא מדברים עליו כי נוצר במוחו את כל התורה כולה. החל רבי אלטר מזדעזע בכל אבריו בפחד ורתת: 'מה? השמעו אודותי בווארשא? אוי, אוי, אוי... נגד שמא, נגד שמא...'[יד].

"והיה המחזה מרטיט, לראות גודל מדרגתו המצטנע בד' אמותיו וירא וחרד נוראות מן הפרסום והכבוד..."[טו]

אהל ציון הרה"ק רבי יעקב יוסף מאוסטרהא זי"ע

תורת חסד

כחסיד מובהק, העמיד הרב דקאנסטנטין בבית מדרשו דמויות של "חסידישע רבנים", שאינם עושים תורתם קרדום לחפור ולהתגאות בה, ומצניעים עצמם ככל האפשר לשולי דרכים. כמו והיו אומרים שם: אדרת הרבנות - מותרת לשימוש רק ככל הנצרך לענייני חיזוק הדת, והשאר - למה לי?!

ציון קדשו של הרה"ק רבי יעקב יוסף מאוסטרהא זי"ע

את הצירוף הראשון שלו - כְּצַרְף כֶּסֶף - בכבשונה של חסידות, העביר רבי אלטר לתלמידיו שומעי לקחו, בבואו ללמדם את טהרת המדות, כטהרת הנפש, הנדרשת מלומד תורה.

ומעשה שהיה כך היה:

רבו בחסידות של רבי אלטר, היה הרה"ק רבי יעקב יוסף מאוסטרהא זי"ע[טז], בן בנו של הרה"ק רב

יד אבות, פרק א משנה יג: "נגד שמא - אבד שמא". וברע"ב שם: "מי שנמשך שמו למרחוק... מהרה יאבד שמו..."

טו "בקדושה של מעלה", חלק א, עמוד רכד, מפי בנו כ"ק אדמו"ר מסקווירא שליט"א.

טז רבי יעקב יוסף, בנו של הרה"ק רבי פנחס מאוסטרהא, שהיה בנו של הרה"ק רבי יעקב יוסף מאוסטרהא, מתלמידי הבעש"ט הקדוש, הידוע בכינויו: רב ייב"י, וכך גם שם ספרו הקדוש. כשנסתלק רבי פנחס, היה רבי יעקב יוסף השני בגיל בר מצוה, והתחנך על ברכי הרה"ק הרבי ר' ברוך ממעזיבוז. כשהגיע לפרקו נשא את בת אחותו של רבו ממעזיבוז, ולימים עלה לכהן על כס אבותיו, כמגיד מישרים דק"ק אוסטרהא. נסתלק כ"ט תמוז תר"ט, ומנו"כ ביאמפאלי.

ייב"י מאוסטרהא זי"ע[יג].

בצעירותו, בהיותו כבר שיתסר, וכריסו - כבר מלאה בכל חלקי הש"ס, עד שכבר היה בקי בו בעל פה, לקחו אביו, לראשונה לאוסטרהא, להסתופף בצל הרבי הק' מאוסטרהא. כדרך החסידים הראשונים, שתחילה היו ממלאים כריסם בש"ס ופוסקים, ורק לאחר שהרגישו עצמם ראויים, היו נוסעים להסתופף בצל הצדיק.

בהיותו מורגל להתמדה עצומה - בל תשוער, נתגנבה המחשבה בלבו בשעה שערך הרבי את שולחן ליל שבת-קודש: "וכי לאו לביטול-תורה יחשבו שעות אלו אצלי?! הלא בעת הזאת היה בידי להספיק ללמוד עשרים דפי גפ"ת". והיו הגיגיו מלאים במחשבה זו, עד שגמלה ההחלטה בלבו, שזה לו הפעם האחרונה שנוסע לרבי. "און וועגן יראת שמים?! וועל איך לערנען ראשית חכמה"[יד], הרהר.

בצאת השבת, נכנס מחמת הנימוס למעונו של הרבי, להיפרד ממנו לחיים ולשלום.

הרבי הקדוש, שהרגיש במחשבותיו, פנה אליו בשאלה:

- "בחור, היודע הנך ללמוד?!"

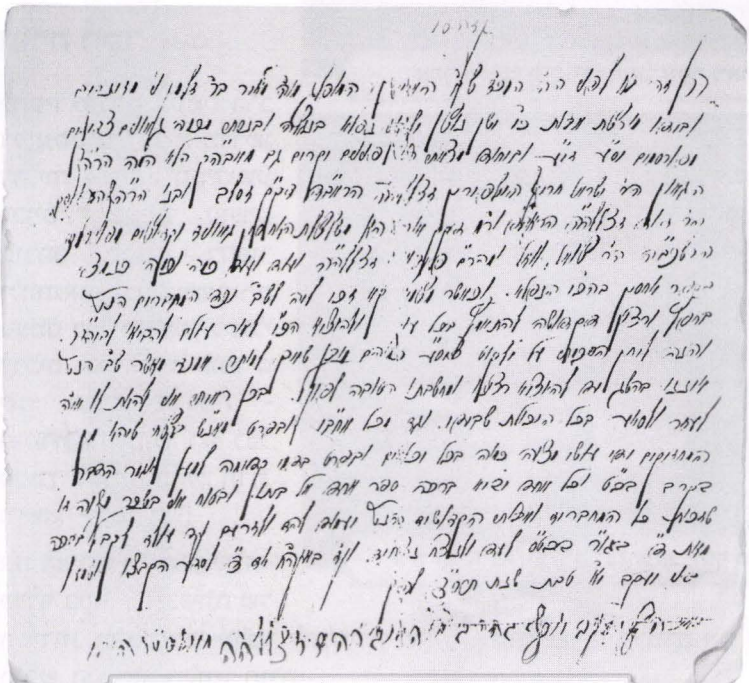
- "הן".

- "מהי ההלכה, בעדר של כבשים, וארי נכנס לתוכו, ומצאו באחת מהם שנדרסה ע"י הארי, מה דינו של הכבש - האם אפשר לחייב את בעל הארי על הטֶרֶף שטָרַף?!"

- "כן".

"ומה הדין" - הוסיף הרבי לשאול - "כשהארי הנכנס היה ארי תרבות?!"

השיב הנער: "ארי תרבות - אין דין טריפה שייך בו"[טו].

הסכמת הרה"ק מאוסטרהא לספר "כתבי הגר"י"

יג רבי אלטר אף עלה בהסכמה על הספר הקדוש "רב ייבי", בשנת תרל"ד, בו משבח את המו"ל שנשאו לבו "לחזור ולאדפוסי אידרא הספר הקדוש רב ייבי, מחותנו זקינו הקדוש, אספקלריא המאירה, אור שבעת הימים, אביהן של ישראל, לו דומיה תהילה, מו"ה יעקב יוסף זצוקללה"ה מ"מ דק"ק אוסטרהא", ראה שם שמפליג בשבח תורתו, וחותם: "הק' שמואל אברהם במו"ה יהושע הכ"מ חופ"ק הנ"ל".

יד תרגום: בשביל יראת שמים?! אלמד ראשית חכמה!

טו כל ענין זה מבואר בבבא קמא, דף טז, עמוד ב.

נענה הרבי באהבה גלויה ובתוכחה מסותרת, ואמר לו:

"בחור'ל! שמע! כתוב[כ] 'ועיר פרא אדם יולד', אפשר להיות למדן גדול וגם פרא אדם גדול, אך אם מסתובבים אצל צדיקים וירא ה' ('עהרליכע יהדן') מקבלים לכל הפחות דין של 'ארי תרבות'. מען איידלט זיך אויס, און מען ווערט 'ארי תרבות', אן דעם קען מען זיין א תלמיד חכם, און זיין 'ארי דורס'..."[כא]

וכשהיה רבי אלטר מספר סיפור זה, היו מחלחלים הדברים כבשעת נתינתם.

"תוכחה זו הספיקה לי לכל ימי חיי" - היה מסיים את הסיפור[כב].

מני אז ואילך נקשרה נפשו בנפש רבו, ובכל ימיו היה עולה לאוסטרהא להסתופף בצל הרה"ק רבי יעקב יוסף ובניו אחריו.

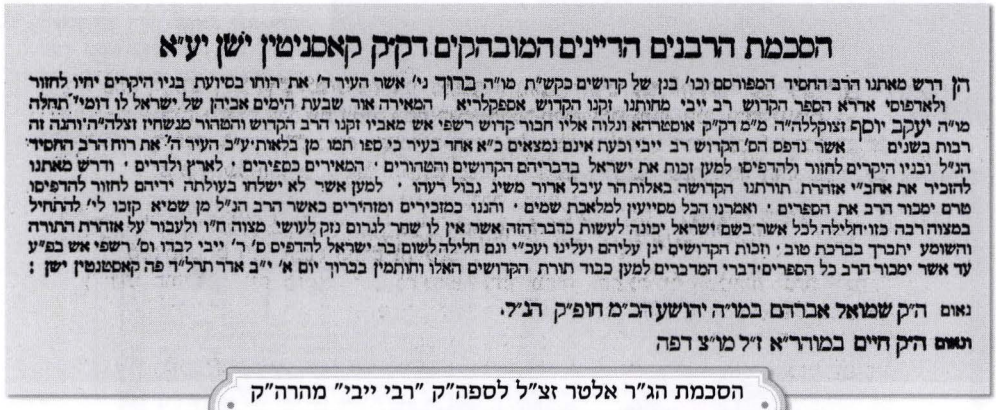
דולה ומשקה מתורת רבו הרה"ק מאוסטרהא

תורת רבו, ועובדות מחצר קדשו, היו שגורים על פיו, וברגשי אש קודש היה מעבירם לתלמידיו הרבים[כג].

פנינה יקרה מרבו, נמסרה על ידו, ונשמרה לדורות עולם בפי תלמידו המובהק - רבינו.

במדרש[כד] מובא על הפסוק[כה]: "שלח נא ביד תשלח" - ביד רבי עקיבא. ויש להבין את משמעות בקשת משה רבינו ע"ה, לשלוח דוקא את רבי עקיבא, ולמה לא נתקבלה בקשתו זאת.

אלא, כידוע, רבי עקיבא היה כל ימיו מבקש למסור את נפשו למען כבוד שמים. הוא שהיה

הסכמת רבנים הריינים המובהקים רק"ק קאסניטין ישן יע"א

הן דרש מאתנו הרב החסיד המפורסם וכו' בנן של קדושים כקש"ת מו"ה ברוך נ' אשר העיר ר' את רוחו בסיועת בניו היקרים יחיו לחזור ולארפוסי ארצא הספר הקדוש רב ייבי מחותנו זקנו הקדוש אספקלריא המאירה אור שבעת הימים אביהן של ישראל לו דומי' תחלה מו"ה יעקב יוסף זצוקללה"ה מ"מ דק"ק אוסטרהא ונלוה אליו חבור קדוש רשפי אש מאביו זקנו הרב הקדוש והטהור מנשחיו זצלה"ה ותבה זה רבות בשנים אשר נדפס הם' הקדוש רב ייבי וכעת אינם נמצאים כ"א אחד בעיר כי ספו תמו מן בלאות ע"כ העיר ה' את רוח הרב החסיד הנ"ל ובניו היקרים לחזור ולהדפיסו למען זכות את ישראל ברבריהם הקדושים והטהורים, המאירים כספירים, לארץ ולדרים, ודרש מאתנו להזכיר את אהב"י אזהרת תורתנו הקדושה באלות הר עיבל ארור משיג גבול רעהו, למען אשר לא ישלחו בעולתה ידיהם לחזור להדפיסו טרם יסכור הרב את הספרים, ואמרנו הכל מסייעין למלאכת שמים, והננו כמזכירים ומזהירים כאשר הרב הנ"ל מן שמיא קזבו לי' להתחיל במצוה רבה כזו·ולילה לכל אשר בשם ישראל יכונה לעשות כדבר הזה אשר אין לו שחר לגרום נזק לעושי מצוה ח"ו ולעבור על אזהרת התורה והשופע יתברך בברכת טוב, וזכות הקדושים יגן עליהם ועלינו ועכ"י וגם חלילה לשום בר ישראל להדפיס ס' ר' ייבי לבדו וס' רשפי אש בפ"ע עד אשר יסכור הרב כל הספרים·דברי המרבים למען כבוד תורת הקדושים האלו וחותמין בברוך יום א' י"ב אדר תרל"ד פה קאסטנטין ישן:

נאום ה"ק שמואל אברהם במו"ה יהושע הכ"מ חופ"ק הנ"ל.
ונאום ה"ק חיים במורר"א ז"ל מו"צ דפה

הסכמת הג"ר אלטר זצ"ל לספה"ק "רבי ייבי" מהרה"ק רבי יעקב יוסף (הראשון) מאוסטרהא זי"ע

כ איוב יא, יב.

כא תרגום: היהודי עובד על עצמו, ונעשה 'ארי תרבות'. בלא זה, יתכן שיהיה תלמיד חכם, אבל גם 'ארי דורס'...

כב כ"ק אדמו"ר רבי ישראל מרדכי מראחמיסטריווקא זצוק"ל, מפי רבינו.

כג יצוין, כי משום היותו הרב מטעפליק מקור לתורת בית אוסטרהא, היה האדמו"ר מסקווירא הרה"ק רבי יעקב יוסף זצ"ל, בן-בתו של הרה"ק רבי יעקב יוסף מאוסטרהא, מרבה להתרועע עמו, בעת שהותם המשותפת בקישינוב פרק-זמן מסויים.

כד אותיות דרבי עקיבא, אות נ.

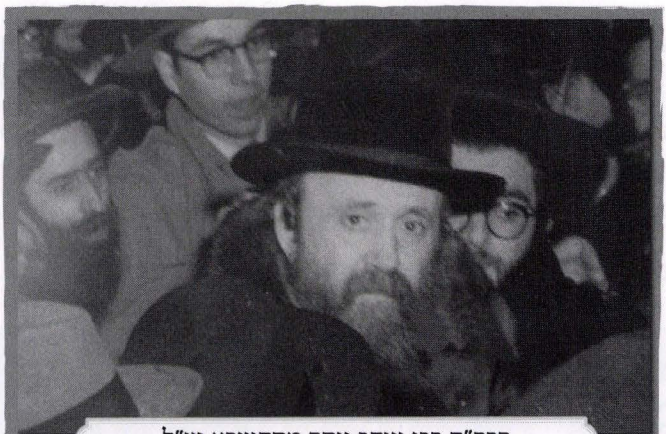
כה שמות ד, יג.

אומר, "כל ימי הייתי מצטער על פסוק זה 'בכל נפשך' - אפילו נוטל את נשמתך, אמרתי, מתי יבא לידי ואקיימנו". הנה כי כן, כיון שהיה רבי עקיבא משתוקק למסור נפשו, אם-כן לא היה מתאמץ לבטל גזירת שמים.

לעומת זאת, משה רבינו ע"ה, היה מתאמץ לבטל גזירת ה', והקשה לשאול 'למה הרעותה לעם הזה'. לכן אמר להקב"ה, אם לא מוצא חן בעיניך מה שאני מבקש לבטל הגזירה, היית צריך למסור ההנהגה ביד רבי עקיבא ולא בידי...

זהו גם שאמר רש"י: 'ואם תאמר מה איכפת לך', היינו שאם אני ח"ו בבחינת 'מה איכפת לך', ואינך רוצה לשמוע לדברי, למה זה שלחתני...[כו]

כו ספר "תפארת יעקב יוסף", אוסטרהא, מהדורת ארה"ב תשס"ד, עמוד כד, מפי כ"ק אדמו"ר מראחמיסטריווקא שליט"א מארה"ב, שקיבל מהרב החסיד מו"ה משה וויים ז"ל ("ר' משה בטלן"), ששמעו מפי רבינו.
עוד מזכרונות רבי אלטר מבית רבו מאוסטרהא:
כ"ק אדמו"ד מראחמיסטריווקא שליט"א מארה"ב, ששמע מפי חותנו כ"ק אדמו"ר מסקווירא זצוק"ל, ששמע מרבינו בשהותם בעיר קישינוב, שהיה מספר על אבי רבו, הרה"ק רבי פנחס מאוסטרהא זי"ע, שנישא לבת פלוני מעיר טשערנאביל. והנה ביום החופה, אמר הרה"ק בעל "מאור עינים" זי"ע לבנו הרה"ק רבי מרדכי זי"ע - המגיד מטשערנאביל:

הרה"ק רבי יעקב יוסף מסקווירא זצ"ל

החסיד רבי משה שלמה וויים ('רבי משה בטלן') ז"ל

ספר
ארץ־החיים
אשר אספתי המאמרים, אומר הבא מן החדש, אמרות טהורות, לחפיה רוח חיים בנשמות טהורות, כולל מאות מאמרים נחמדים, נחמדות ויראת שמים אחדותם וצווחים, על פסוקי תנ"ך ומדרשי חז"ל, וגם הרבה פסוקים נאמנים, ושיחה צדיקים נפלאים וקדושים, פשוט מלך ד'ברכן קדושי עליונים המה נשמעים, זכרו לי אלהי לטובה, ועמוד לי זכות זה לבוא לארץ החיים.
אלהך דברי הפלגם ומחבר בירים רשות ובשברון לב ובאנח, על שלוות ישראל, ובזוי התורה והאמונה,
חיים בהרב ר' ישעי' ליבערזאהן מבזד. מתגורר כעת בעיר משערנאביל.
פשעמישל
בהוצאת בית מסחר־הספרים של
שמחה פריינד
שנה תרס"ז לפ"ק.
EREC HACHAIM.
Zbiór rozpraw.
Nakładem Wydawnictwa i księgarni
SYMCHA FREUND
PRZEMYŚL.

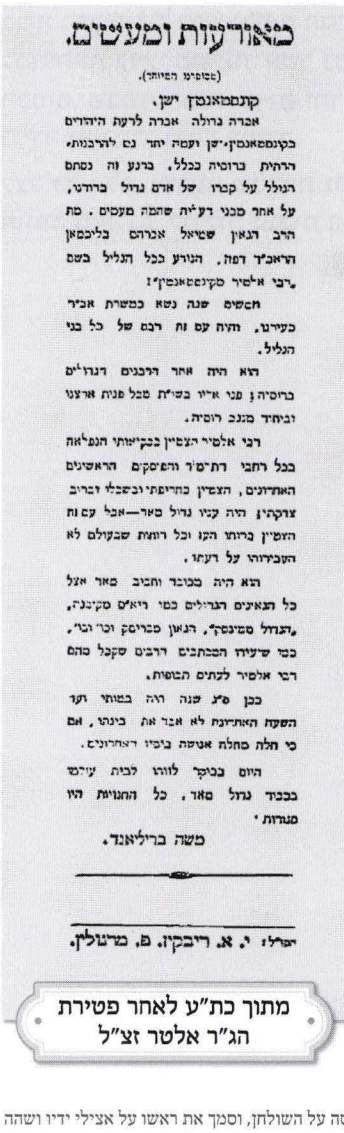
שער הספר "ארץ החיים"

לאחר פטירתו[כז], ישב בנו הרה"ג ר' **יעקב יוסף בלעכמאן** זצ"ל - שנקרא ע"ש רבו הרה"ק מאוסטרהא - על מקומו, ואחריו בנו הרה"ג ר' **מרדכי יהודה לייב בלעכמאן** זצ"ל[כח].

תלמיד מובהק לרבו הגדול

כאן, בבית מדרשו של רבו הגדול מקאנסטאנטין, עוצבה דמותו של רבינו. בבית אביו ניטעו השרשים והיסודות, וכאן עוצבו ולבלבו לשם ולתפארת. כל אותם קנייני נצח שרכש בבית אביו, פיתח ושכלל בצל רבו הגדול.

את דרך הלימוד שלו רכש מרבו, לשלב בין הבקיאות והעיון - מחד גיסא, ולדעת את המפסיק והמבדיל ביניהם - מאידך גיסא. כמו כן גם קיבל בבית רבו את רזי ההוראה המיוחדים השמורים לעמודי ההוראה שבדור, אשר בחלק זה לא נחשב רק כתלמיד של רבו הגדול, אלא גם כממלא מקומו, כשרבו הגדול נחשב כעמוד ההוראה באוקריינא, והוא כעמוד ההוראה בירושלים - עיר עוז לנו.

כאזודעות ומעשים.

(צוזמיט השווי).

קונטאנטן ישן.

אברה גדולה אברה לרעת היהודים בקונסטאנטן, ישן ועמה יתר נס להיבנות, הרתית גרוסה בכלל. ברגע זה נסתם רגולל על קברו של אדם גדול בורתו, על אחר מכני דעיית שהמה מעסים . מת הרב הגאון שמואל אברהם בליכמאן הראבד דסה. הנודע בכל הגליל בשם "רבי אלטיר מקונסטאנטין"!

חמשים שנה נשא כמשרת אביר בעירו, ותיח עם זת רבם של כל בני הגליל.

הוא היה אחד הרבנים הגדולים בריסיה פני אייר בשיית שבל פנות ארצנו זביחיד מגנב רוסיה.

רבי אלטיר הצטיין בבקיאותו הנפלאה בכל רחבי רת"ס ורהשקפה הראשונים האחרונים, הצטיין בחריפתו ובשבלו זריב צורקלין היה קינו גדול מאר—אבל עם זת הצטיין בריחו הקו וכל רוחות שבעולם לא העבירוהו על דעתו.

הוא היה בכובד וחביב מאר אצל כל הגאנים הגדולים כמו ויאים מקונסנה, הגדול מסנסק, הגאון מברוסק וכו' וכו', כמי שיעידו המכתבים רבים שקבל מהם רבי אלטיר לכתם הטהורה.

ככן פטיר שנה ושה בשותי ועד השעה האחרונה לא אבר את בינתו, אם כי חלה כחלה אנושה בימיו האחרונים.

היום בכוכר לוותו לבית עילמ בכביד גדול מאר, כל ההנוגות היו מגדות.

משה ברילאנד.

ישראל י. א. ריבקין. פ. מרטלק.

מתוך כת"ע לאחר פטירת הג"ר אלטר זצ"ל

"לאמיר גיין צום חופה, דו וועסט זעהן א חתן וואס האט גילוי אליהו ביום חופתו", (בוא ונלך לחופה, לראות חתן שזוכה לגילוי אליהו ביום חופתו).

בספר "ארץ החיים", להחסיד ר' חיים ליברזון ז"ל (מהדורת פשעמישל עמוד 40) מוצאים אנו את נכדו ותלמידו של הרב דקאנסטנטין, הג"ר מרדכי בלעכמאן זצ"ל, לימים ממלא מקומו ברבנות קאנסטנטין-ישן, שוהה למחבר שלשה סיפורים יקרים ש"שמעתי מזקני זללה"ה הרב הגאון הגדול ר' שמואל אברהם ז"ל אבד"ק קאסטנטין-ישן", ולזכר קדשו נביאם ככתבם וכלשונם:

א) הרב מסדילקוב ז"ל (הרה"ק בעל "דגל מחנה אפרים" זי"ע), בהיותו בעיר לעמבערג ולא היה לו שום מכיר ומודע בשם, אמר פירוש הפסוק בתהילים בתמניא אפי (תהלים קיט, יט): 'גר אנכי בארץ אל תסתר ממני מצותיך', כי מדרך העולם כשבא גר לארץ נכריה ואין לו עם מי לדבר דבר, אז אם יש גר כמותו הוא בא עמו בדברים, ומגלה לפניו את כל מצפונות לבו. ועד"ז פירש הפסוק, גר אנכי - גר אנכי, ו'אנכי' זה ד' ג"כ גר, ושני גרים צריכים לדבר זה עם זה, ולגלות זה לזה מצפוני לבם, לכן אל תסתר ממני מצותיך.

ב) בהיותו שם אבד פתקא מזקנו הבעש"ט, וזה הדבר: פעם אחת עשה הבעש"ט סוכה, והלומדים ערערו עליה, ואמרו שהיא פסולה. ושמע זאת נכדו - הוא הרב מסדילקוב - וסיפר זאת לפני זקנו, מיד לקח הבעש"ט חתיכת נייר חלק, והניח אותה תחת המפה הפרוסה על השולחן, וסמך את ראשו על אצילי ידיו ושהה כך רגעים אחדים, ואחר-כך לקח את הפיתקא מתחת המפה, ונמצא כתוב עליה בזה"ל: 'הסוכה של הבעש"ט כשרה לכל הדיעות', ועל החתום היה מט"ט שר הפנים. הפתקא הזו אבד אז, ובכה ע"ז רב בכי.

ג) אצל הצדיק מרוזין ז"ל הי' ספר משלמה המלך ע"ה, שהובא לו מהביבלאטיקא (=אוצר הספרים) של הדוכס מליטא. וכשהתאכסן אצלו ה'ראוואר עילוי' (הוא הגה"ק רבי שלום מקאמינקא זי"ע), שלח לו את הספר הנ"ל לעיין בו, והוא היה ירא לקרות בו. אך האיש שנשא אותו ספר סיפר שראה בו, כי דוד המלך היה לו עליית נשמה על כל פסוק שב'תמניא אפי'...

כז רבי אלטר נסתלק בשנת תר"ע, ובן פ"ג שנים היה בפטירתו.

המכתב האחרון שנמצא לפנינו, הוא מחודש אלול שנת תרס"ו, בהסכמתו לספר "מעדני שמואל" על הלכות פסח. יצויין, כי אנו מוצאים את נכדו רבי מרדכי יושב על מקומו כבר בשנת תר"ע, (למרות שגם בנו רבי יעקב יוסף מוזכר כיושב על מקומו).

כח מאמר ממנו ב"אסיפת חכמים" (אנטניא תע"ר, בהוצאת הרה"ג ר' חיים אלטר בירברייאר ז"ל, שנה א, חוברת א, עמוד כב), וסיפורים בשמו בספר "ארץ החיים" (מובא לעיל הערה כו).

ב"אהלי שם" (בערך קאנסטאנטין-ישן פלך וואהלין): "הרב ר' מרדכי יהודא לייב ב"ר יעקב יוסף בלעכמאנן. הוא בן בנו של הגאון ר' שמואל אברהם המכונה אלטר זצ"ל מקאנסטאנטין, נצר מגזע המהרש"א ובעל "פני יהושע" זצ"ל, ומצד אמו הוא נכד הרה"ק מפולנאה זצ"ל ונכד הרה"ק מחמעלניק זצ"ל. נתחנך על ברכי א"ז הגאון רש"א הנ"ל זצ"ל, ולמד תורה מפיו משך ט"ו שנים להלכה ולמעשה, ונסמך להוראה מאתו ומאת הגאון ר' חיים סאלאוויציג שליט"א, ובשנת תר"ע נתמנה לאבד"ק קאנסטאנטין ישן הנ"ל למלאות מקום א"ז הגאון הנ"ל זצ"ל".

בבית הרב הגדול רכש גם את הגדלות האמיתית, של השילוב בין ייחודיות בהוראת איסור והיתר, למומחיות בדיני ממונות. אשר כפי המסופר להלן, פרק יט, היה לפלא בנושא זה בעיני תלמידי-חכמים, שבשני הנושאים גם יחד - איסור והיתר ודיני ממונות - נחשב כיחיד מומחה, תופעה נדירה גם בקרב גדולי התורה.

לצד כל אלה, נטבעה שלימות גודל שיעור קומתו בבית הרב הגדול, לשלב בין חסידות ספוגה וענווה מופלגת, לגדלות ענקית בתורה.

פרק ו

תורה וחסידות בקנה אחד

שני מעיינות של חלב ודבש, פיכו בחדר הורתו ובבית תלמודו של רבינו. אלו הם מעיינות התורה והחסידות, שנתמזגו בהדי הדדי ברוב שלימות. בצילם גדל והיה לאיש, ממימיהם שתה ופריים היה מתוק וערב לחיכו.

על חסידות אוקריינא

חסידות אוקריינא, ראויה היא ליריעה מיוחדת שתתייחד אודותיה. מזגם של חסידי אוקריינא, מיוחד בנופה של החסידות. לא ברעש ה' ולא בכח, גרסו באוקריינא. הקיצוניות - לכל צד שהיא - לא מצאה מקום שם. בני העליה דאוקריינא מיזגו בישותם את שביל הזהב של "דרך הממוצע", המתוארת ברמב"ם כדרך הישרה שיבור לו האדם.

מפת מגורי היהודים בוואהלין

אשר על כן, אם כי היו חסידי אוקריינא מצויינים באמונתם הפשוטה בה' ובעבדיו הצדיקים, בכל זאת, חינוכם היה על ברכי מאמר חז"ל[א] "לא המדרש עיקר - אלא המעשה". החסידות - לדידם - לא באה אלא להבעיר את עמקי הנקודה הפנימית. אולם, אין שום ערך לה ללא המעשה המרובה - כל וחד וחד כפום מה דמשער ליביה; בעל ההשגה - שיעסוק בתורה יומם ולילה; והיהודי מן השורה - יעסוק למחייתו מתוך יראת-שמים צרופה וספוגה בדמו.

חן מיוחד של הכנעה שורשית בלטה אצל חסידי אוקריינא, מקטן ועד וגדול. גם סיפורי הצדיקים שהתהלכו בפיהם, היו מעוטרים במדה גדושה של הכנעה, ומועברים ברגש אש קודש, כאומרים: מי יתן לי אבר כיונה להתדבק בקדושת הצדיקים, ללמוד ממעשיהם ולצעוד באורחותיהם.

החסידות - על חלקי המחשבה דיבור ומעשה שבה - שימשה כשער המוליך לשבילי יגיעת התורה, והפיחה את רוח הטהרה בלימוד התורה. עיקר עסקם וחשקם היה בתורת ה' תמימה,

א אבות (פרק א משנה יז).

בהתמדה וביגיעה עצומה, ובהתמסרות מוחלטת להבנתה עד כדי חיותם. אלא, שאליה נצטרפה החסידות, להיות כתבלין הנותן טעם בתבשיל.

וכבר היה מעשה, שנשאל הגאון הנודע בעל "תהלה לדוד" זצ"ל מבארדיטשוב, ע"י גאון הדור רבי יצחק אלחנן מקובנא זצ"ל, איך לא יפריע לו לתורתו ישיבות החסידים תמידים כסדרם. ענהו רבי דודיא: **"אדרבה, היא הנותנת! דוקא לאחר שנתרחבו הלבבות והוצתו באש קודש, קל יותר לגשת ללימוד התורה, ולהבין עמקי סודותיה".**

על מבועי החסידות

רבינו, על עֲרֻשָּׁה של חסידות זו גדל, והיא היתה לו למשובב נפש ולמקור של יראה טהורה בגשתו ללימוד התורה. במחיצתו ראית את השילוב המופלא, בעסקו בעיקר חיותו - היא התורה הקדושה, היה נאזר בגבורת ארי, ולוחם את מלחמת פלפול התורה בעוז ובתפארת. ולעומת זאת, כשנמצא משוחח מגדלות הצדיקים - כרוכים כל שיחותיו בדמעות של התרגשות, עד כדי בכיה מרובה.

סיפורי צדיקים רבים היו באוצרותיו, והצד השוה שבין כולם, שבהיותו מעבירם לשומעי לקחו, לא סופרו כידיעות היסטוריות גרידא, אלא שימשו כתוכחת מוסר ומשובבי נתיבות למבקש ה', לדעת הדרך ילכו בה והמעשה אשר יעשון.

לפעמים לא עולים לנו - בני הדור הרחוק כ"כ - שני הדברים בקנה אחד. שומעים אנו את הזקנים מספרים על רבינו, שכשסיפר סיפור זה או אחר "פרץ בבכי" מרוב התרגשות, ומאידך, בין כל הסיפורים המונחלים אודותיו, מודגש כח ההכרעה בהלכה המפורסם אשר לו, והתקיפות שנתלוותה בכל הליכותיו, ותמהים אנו, איך משתלבים הדברים בהדי הדדי?!

והאמת היא, שדוגמתו - היא דוגמת 'וואהלינר חסידות' האמורה. הכנעה רבה ושפלות ברך - בכל הנוגע ליראת שמים ולעבודת האדם בינו לבין קונו, אולם, בד בבד משולבת בעמידה איתנה ועיקשת למען שמירת חומת ההלכה הצרופה.

חסיד של חסידות...

אמרו זקני ירושלים: "הרב מטעפליק, חסיד גדול של חסידות היה". כבודה של חסידות - גדול ורב היה בעיניו.

מעשה נאה יסופר על כך, כי בעת שביקר רבינו בארה"ב, בשנת תרצ"ז, וראשי "אגודת הרבנים" ניו-יורק ערכו לכבודו מסיבה במלון "ברודווי סנטרל". דרש רבינו בקבלת פנים, וסלסל בחידושי הלכה משך שעה ארוכה, עד שהדהים את כל הנוכחים בחריפותו ובבקיאותו. אחרי שסיים ועזב את המקום סח למקורבו: **"למה דרשתי, כלום באתי הנה להראות חילי?! אלא, כדי שילמדו לדעת, כי התורה והחסידות עולים יפה בקנה אחד, ואין ביניהם שום סתירה..."**[ב]

ב מפי נכדו הג"ר אשר סופר שליט"א, ששמע מאחד הנוכחים.

בחצר ראחמיסטריווקא - זלאטפולי

אם כי במוחו הכביר ולבו הפתוח כאולם, היה קשוב וער לכל גווני קהילות יראי ה' וחושבי שמו, ובפרט לחצרות הצדיקים השונים, בכל זאת הקשר הנפשי שלו היה נטוע עמוק עמוק בחצרות הקודש של צדיקי בית טשערנאביל, ובפרט, חצר הקודש ראחמיסטריווקא - זלאטפולי. תורת-החיים שלמד שם בצעירותו, חרשו בנשמתו תלמים עמוקים, והותירו בהם את רשמיהם העזים משך כל ימי חייו הנעלים.

אהל ציון קדשו של המגיד מטשערנאביל זי"ע באנאטיווקא

אהל ציון קדשו של הרה"ק רבי דוד מטאלנא זי"ע

רבינו הצטרף בתחילה למסעיו של אביו להרה"ק רבי יוחנן מראחמיסטריווקא, ועוד קודם לכן - בשנות ילדותו - להרה"ק רבי דוד מטאלנא, אולם, רבו המובהק בחסידות היה, הרה"ק רבי דוד מזלאטפולי, אשר לאחר פטירת אביו הרה"ק מראחמיסטריווקא בשנת תרנ"ה, הצטרף רבינו לאביו הגדול, ועמהם קבוצת החסידים המובחרת, להסתופף בצילו של בנו בכורו הרה"ק רבי דוד, שהיה חתנו של הרה"ק ה"בית אהרן" מקארלין זי"ע.

ג הרה"ק רבי דוד מזלאטפולי, הוא בנו בכורו של הרה"ק רבי יוחנן מראחמיסטריווקא. בעת לידתו נכנס זקנו הרה"ק המגיד מטשערנאביל זי"ע לאחל מזל טוב ליולדת, היולדת התנצלה לפני הרה"ק מטשערנאביל על מראהו החיוור של הרך הנולד, (בלשון יידיש: "עהר האט א דאר פנים"). נענה הרה"ק במטבע לשונה ואמר: "עהר וועט זיין א צדיק הדור..." נשא את בתו הצעירה של הרה"ק בעל "בית אהרן" מקארלין זי"ע. מצעירותו נתפרסם שמו כאחד מגדולי וקדושי ארץ, ועוד בחיי אביו נתמנה למגיד מישרים של העיירה זלאטפולי, ורבים החלו להסתופף בצילו וליהנות מאורו. נהג את עדתו בהכנעה ובשפלות, והיה מבטל עצמו אף לפני פחות שבפחותים. נלב"ע י"א טבת תרע"ה.

דמות דיוקנו של הרה"ק רבי יוחנן
מראחמיסטריווקא זי"ע

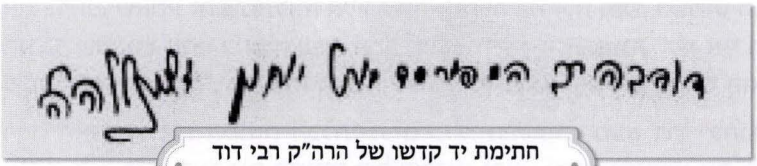
חבורת הקודש שבזלאטפולי, ידועה ומפורסמת היתה בכל רחבי אוקריינא. בני עליה מופלגים, נצרפו שם בכבשן האמת שליהט בד' אמותיו של הצדיק, שכל הנכנס לגבולו נאחז בה, וכל חדריו מתמלאים יראת הרוממות. רבות יסופר על הפחד שנפל על כל הבאים במחיצת קדשו, ועל מדת האמת שניקבה וירדה עד תהום נפשות הניאותים לאורו הבהיר.

התרגשות מיוחדת אחזה ברבינו כל ימיו, כשהיה משוחח על הימים הראשונים שעשה במחיצת הרה"ק רבי דוד מזלאטפולי. ברוב התפעלות היה מספר על הקדושה המיוחדת שריחפה בחצר הקודש, ועל ההתעלות המיוחדת לה זכה בימים ההם.

על רום קדושתו המופלאה של הרה"ק רבי דוד, היה רבינו מספר, שפעם שָׁבַת הרה"ק מזלאטפולי אצל חותנו הרה"ק בעל "בית אהרן" זי"ע בשבת-קודש פרשת תצוה. מנהגו של ה"בית אהרן" היה לקרוא בעצמו את פרשת השבוע בספר התורה, ולכבד בעצמו

הסכמת הרה"ק רבי דוד מזלאטפולי זי"ע
לספר "משמיע שלום"

חתימת יד קדשו של הרה"ק רבי דוד מזלאטפולי זי"ע

את העליות. בשבת זו, קרא הבית אהרן את חתנו זה לעליית "אחרון", כשהוא מסיים בקול גדול: "כי קודש קדשים הוא לה'", ומראה באצבעו מאחוריו לכל הציבור בהדגישו "הוא" - - - [ד]

ציון קדשו של הרה"ק רבי דוד מזלאטפולי זי"ע והרבנית בעיר זלאטפולי

מי יתן לי אבר כיונה...

על אחד מהפעמים בהם השתפך רבינו ברוב רגש וגעגועים לאותם הימים, סיפר עד נוכח, הגאון רבי ישראל גרוסמן זצ"ל.

היה זה, בביקורו של הרה"ק רבי אברהם אלימלך מקארלין זצ"ל הי"ד - נכד הרה"ק מזלאטפולי - בארץ הקודש, בשנת תרצ"ט, עם דמדומי החמה של יהדות אירופה. רבינו, שהיה מבוגר בהרבה מהאדמו"ר מקארלין, הטריח עצמו לבקר באכסנייתו לכבוד בית רבו. או-אז נסובה השיחה בין השניים, על גדלותו של אותו צדיק. התרגשות מיוחדת אחזה ברבינו, כשהחל לתאר לפני האדמו"ר מקארלין בכיסופין וברגשי געגועים עזים, את גודל קדושת הרבי מזלאטפולי[ה].

מלבד קדושתו המופלאה של האדמו"ר מזלאטפולי, היה רבינו מספר על חכמתו ופקחותו המיוחדת. וכדוגמא לכך הביא את הסיפור דלהלן:

פעם נחלה יהודי במחלת נפש קשה רח"ל. בצר לבני משפחתו, שלח אבי החולה את החולה לרבו בלויית בנו האחר - אחיו של החולה. כשהגיעו לפני הרה"ק מזלאטפולי, החל האח הבריא לתנות

ד מפי הגאון רבי ישראל גרוסמן זצ"ל.

ה הגר"י סיים, שהמשך הנושא היה טעון בכאב רב על הצרות הרבות שתוכפות את פזורת הגולה, ובדאגה רבה על העתיד לעבור על עם ישראל.
אגב: האדמו"ר מקארלין היה נכד כפול של הרה"ק ר"ד מזלאטפולי. אביו, הרה"ק רבי ישראל מסטאלין ('הינוקא'), היה חתנו של הרה"ק רבי דוד מזלאטפולי. והוא עצמו, היה חתנו של הרה"ק רבי מרדכי יוסף מזלאטפולי, בנו יחידו של הרה"ק רבי דוד.
יסופר על כך, כי בביקורו הקודם של הרה"ק רבי אברהם אלימלך מקארלין זצ"ל בארה"ק, בשנת תרצ"ג, ערך שולחנו לרגל הילולת זקינו הרה"ק רבי דוד ביום י"א טבת, בביהמ"ד של חסידי קארלין בעיר העתיקה. רבינו, כחסיד זלאטפולי, הלך במיוחד משכונת בית ישראל לעיר העתיקה להשתתף בסעודת ההילולא, כשהאדמו"ר מקארלין מכבדו לשבת לצידו בראש השולחן. במהלך הסעודה שוחחו ביניהם מגדלותו של בעל ההילולא, ובתוך השיחה אמר רבינו להאדמו"ר מקארלין: "דער רבי איז געווען זייער חשוב ביים זיידן", (הרבי היה חשוב ביותר אצל הסבא). נענה האדמו"ר בענוות-חן: "דאס איז נישט קיין וואונדער, ווייל איך בין דאך גיווען אן אייניקל צווי מאל" (זה לא פלא, שהרי הייתי נכד ב' פעמים). (מפי הגה"ח רבי אלעזר ברייזל זצ"ל).
באותו ביקור גומלין שביקר הרה"ק מקארלין אצל רבינו, אמר הרה"ק לרבינו: "על ארון העדות נאמר בתורה 'מבית ומחוץ תצפנו' (שמות כה, יא), הצדיקים מבחוץ - האברים שלהם זהב, אך בתוכם פנימה - הלב שלהם הוא עץ, שבורים הם בעצמם..." (הגאון רבי ישראל גרוסמן זצ"ל).

את צרתם, שאחיו זה שמתלווה אליו עתה - נחלה במחלת נפש. כשמוע האח החולה את ה'תואר' הנכבד שמכנהו אחיו כחולה נפש, החל קורא עליו תגר, בטענה: "לא אני המשוגע, כי אם אחי זה שמתלווה אלי עתה". וכך פרץ וויכוח עצוב ביניהם, מי הוא הבריא ומי הוא החולה.

ראה האדמו"ר את המחזה הבלתי-נעים כלל, ובחכמתו מצא דרך 'להכריע' את הויכוח. שאל אותם, למי מסר האב את המעות של ה'פדיון נפש', והאח שהוציא את הכסף - הוכיח בזאת כי הוא הבריא ומשנהו הוא החולה, כי כסף אין מוסרים לשוטים.

בצל הרה"ק רבי מרדכי יוסף מזלאטפולי

לאחר פטירת רבו בי"א טבת שנת תרע"ה[ו], דבק רבינו בבנו יחידו הרה"ק רבי מרדכי יוסף מזלאטפולי זצ"ל, שהיה חתנו של הרה"ק רבי אברהם יהושע העשיל מסקווירא זצ"ל. גם לאחר שעבר רבי מרדכי יוסף לווארשא בשנת תר"פ, לאחר הפרעות הידועות לשימצה שהיו ברוסיה, הספיק רבינו לנסוע פעם אחת מאוקריינא לווארשא שבפולין הלא-רחוקה[ז].

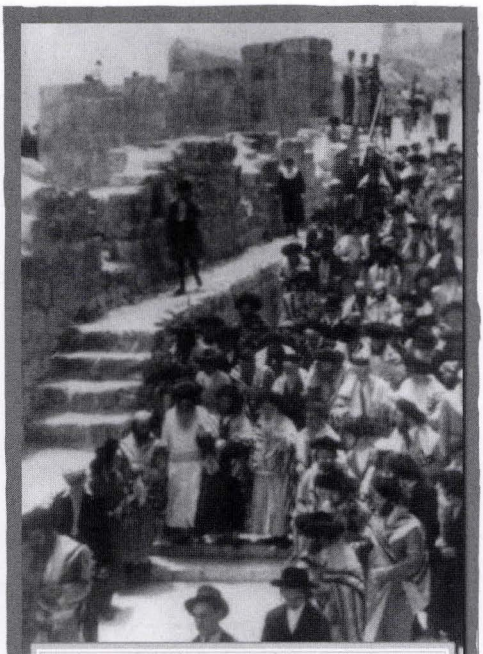
הרה"ק רבי מרדכי יוסף מזלאטפולי
זי"ע וחתימת יד קדשו

וכדביקותו באב הגדול - כן התקשרותו לבנו המפורסם גם הוא בקדושתו המופלאה[ח], אותו אחז כרבו המובהק, כמסופר, שבאחד מביקוריו של הרה"ק רבי אברהם אלימלך מקארלין זצ"ל בירושלים, ערך את שולחנו בביהמ"ד של חסידי קארלין בשכונת "בית ישראל". בליל שבת-קודש הגיע רבינו להשתתף גם הוא בשולחנו הטהור, כשהוא מתבטא לאמור: "מיין רבינ'ס איידעם פיהרט טיש, און איך זאהל נישט זיצין

ו שארית תורתו נלקט בקובץ "שפתי צדיקים", גליון א. ובספר "ילקוט מאורי אור".

ז הרה"ק רבי מרדכי יוסף מזלאטפולי, התחנך על ברכי אביו וזקניו הקדושים מראחמיסטריווקא ומקארלין, וגם הוא כאביו נתפרסם בגדלותו וצדקתו, ובמדת הענווה שעיטרה אותו ככתר לראשו. כן נודע ונתפרסם כגדול בתורה ולמדן מופלג. גיסו הרה"ק רבי ישראל מסטאלין זי"ע המליץ עליו: "הוא בגד משי בלא שום רבב". בימי המהומות והמהפכות ערק לפולין והתיישב בווארשא, ולמרות הנהגתו בדרך בית טשערנאביל השונה מהנהגת צדיקי פולין, נתייקר ונתחבב שם במהרה על כל גדולי וצדיקי המדינה, ועד מהרה הפך בית מדרשו למוקד משיכה לחסידים ואנשי מעשה אשר באו לחסות בצילו, להתברך בברכותיו וליהנות ממנו עצה ותושיה. נלב"ע כ"ו אייר תרפ"ט. השאיר אחריו ג' בנים: רבי מנחם נחום הי"ד - חתן הרה"ק רבי יוסף מאיר ממכנובקא זי"ע, שמילא מקום אביו בווארשא. רבי זאב הי"ד - חתן הרה"ק רבי יהושע מבעלזא זי"ע, שכיהן בלוביטש בקראקא. רבי צבי אריה זצ"ל - חתן הרה"ק רבי ישראל מטשורטקוב זי"ע, שעלה לימים לארה"ק וכיהן בתל אביב.

ח על חשיבותו בעיני צדיקי דורו, יסופר, כי לאחר פטירתו של הרה"ק רבי יהושע מבעלזא, נשארה בת אחת שלא נישאה עדיין, ועול נישואיה עלה על כתפי בנו ממלא-מקומו הרה"ק רבי ישכר דוב, שהוא עצמו היה לו כבר גם בת שהגיעה לפרקה. הציעו לפני הרה"ק מבעלזא שני שידוכים, האחד - בנו של רבי מרדכי יוסף, והשני - גם יחסן חשוב מאד. אמר הרה"ק מבעלזא, שהיות ולכבוד בית אבא צריך לבכר את החשוב יותר עבור אביו, לכן עבור אחותו יקח את רבי זאב, בנו של רבי מרדכי יוסף מזלאטפולי, שהוא מחותן ראוי לאביו הקדוש, (מפי כ"ק אדמו"ר ממכנובקא בעלזא שליט"א).

האדמו"ר מקארלין בדרכו לכותל המערבי
בחג השבועות תרצ"ט (צולם ע"י נכרי)

הרה"ק רבי אברהם אלימלך
מקארלין זי"ע

ביים טיש?![ט]

כנראה, שלא רק משום סיבה זו בלבד - של חתן רבו - הראה לו רבינו יחסי כבוד, אלא משום ההיכרות הקרובה ששררה בין רבינו להרה"ק מקארלין, מאותה תקופה שהיה הרה"ק מקארלין סמוך על שולחן חמיו הרה"ק מזלאטפולי, וכפי שהעיד הרה"ק מקארלין באותו ביקור האמור בארה"ק. כשבאחד מאותם ימים הלך - עם סיעת מרחמוהי - לבקר את רבינו, אמר להם בדרך: "כשהיינו סמוכים על שולחן חותני בזלאטפולי, והגאון מטעפליק, שהיה

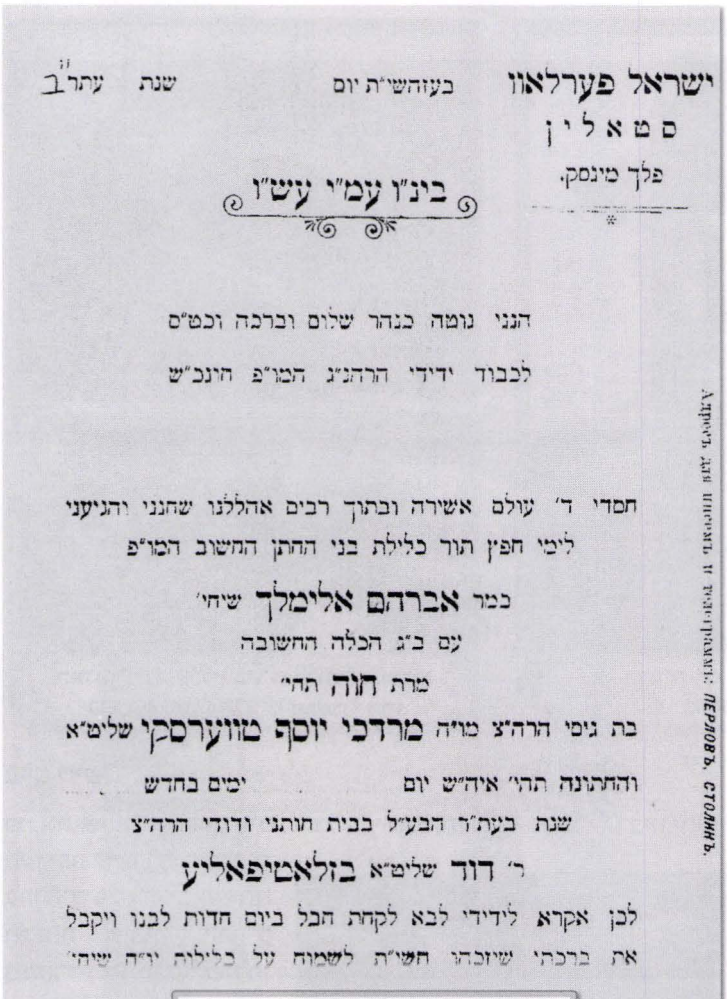

הגאון רבי ישראל גרוסמן ז"ל בביהמ"ד
קארלין בשכונת "בית ישראל"

ט מפי הגאון רבי ישראל גרוסמן זצ"ל.
תרגום: חתנו של מורי ורבי עורך שולחן, ולא אלך להשתתף בו?!

אחד מחסידיו, היה גם כן בזלאטפולי - היינו מתפלפלים רבות בדברי תורה, און מיר האבין זיך 'געהארגעט' איינער מיט'ן אנדערין אין לערינען..." וסיים: "אבער היינט איז אנדערש, מ'איז פערקלאפט!"[י]

חצירו של הרה"ק רבי מרדכי יוסף, היתה מפורסמת בייחודיותה, כמקום התכנסות לבני עליה עובדי ה', תלמידי חכמים מופלגים. כתלי בית המדרש היו ספוגים בתורה, ואף הרבי בעצמו היה ידוע בגדלות תורתו, מלבד גודל צדקותו ופרישותו. רבינו שתה בצמא גם מחלק הנגלה שלו, ולימים רבים אָצַר בזכרונו, את אשר למד מפי רבו.

ישראל פערלאוו בעזהשי"ת יום שנת עתר"ב

סטאלין

פלך מינסק.

בינ"ו עמ"י עש"ו

הנני נומה כנהר שלום וברכה וכט"ס

לכבוד ידידי הרהנ"ג המו"פ הינכ"ש

חסדי ד' עולם אשירה ובתוך רבים אהללנו שחנני והגיענו

ליכי חפץ תור כלילת בני החתן החשוב המו"פ

כמר **אברהם אלימלך** שיחי'

עם ב"ג הכלה החשובה

מרת **חוה** תחי'

בת גיסי הרה"צ מויה **מרדכי יוסף טווערסקי** שליט"א

והחתונה תהי' איה"ש יום ימים בחדש

שנת בעת"ר הבע"ל בבית חותני ודודי הרה"צ

ר' **דוד** שליט"א **בזלאטיפאליע**

לכן אקרא לידידי לבא לקחת הכל ביום חדות לבנו ויקבל

את ברכתי שיזכהו חפי"ת לשמוח על כלילת יה"ח שיחי'

Appeared with the permission of the Rebbe's family. ©ערפראב. מיט דערלויבעניש פון דער משפחה

הזמנת הרה"ק רבי ישראל מסטאלין לנישואי בנו הרה"ק רבי אברהם אלימלך

בגנזי בנו של הרה"ק רבי מרדכי יוסף, הוא האדמו"ר מטשורטקוב-זלאטפולי, הרה"צ רבי צבי ארי' טברסקי זצ"ל, היה מצוי כתב-יד של רבינו, אשר העלה בזכרונו - ארבעים שנה לאחר שמיעתו, ובפתח דבריו כותב: **"חידושי תורה ששמעתי מאדמו"ר הרה"ק זצוקללה"ה אשר מ"כ בווארשא"**, בו פושט חקירה של הרי"ט אלגאזי בבכורות, מרמב"ם מפורש בפירוש המשניות, והוא מסיים: **"זאת זכיתי לשמוע זה יותר מארבעים שנה, וכעת ב"ה זכיתי למסור זאת לבנו מ"מ רחימאי דנפשאי הרה"צ שליט"א"**, ובסופו חתום שמו בהכנעה: **"שמשון אהרן פולונסקי בן אסתר רייזל"**[יא].

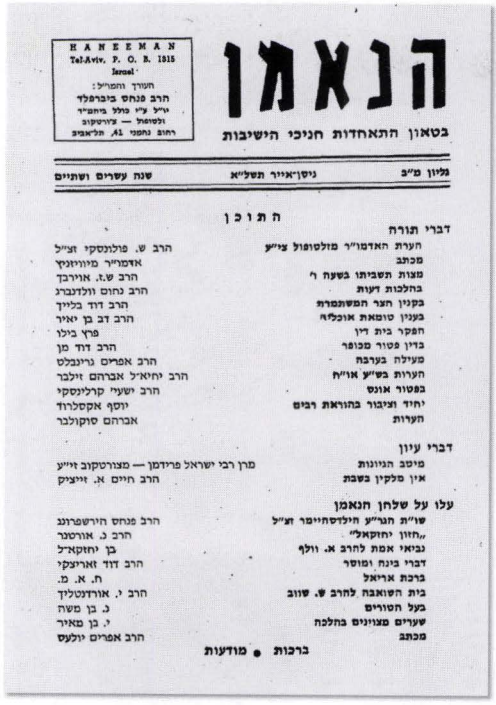
י הרה"ח ר' אלטר אברהם שווארץ ז"ל, "מאורי אש", ירושלים תשע"ב, עמ' תפז.
תרגום: היינו מתנגחים אחד עם השני בהלכה בסערה רבה, אך היום זה כבר שונה: סתומים וסגורים!

יא הערה זו נדפסה - בשינויי עריכה - ב"הנאמן" (הוצאת כולל זלטפולי-טשורטקוב), גליון מב, תל אביב, ניסן-אייר תשל"א.

הגה"ח רבי אלעזר בריזל ז"ל

לימים, כשכבר ישב רבינו בירושלים - בשנת תרפ"ט, הגיעה אליו השמועה על מחלתו הקשה של רבו הרה"ק רבי מרדכי יוסף, שהיה שכיב מרע בוואַרשא. נרעש רבינו, ופרסם מודעות

הנאמן

בטאון התאחדות חניכי הישיבות

HANEEMAN
Tel-Aviv, P. O. B. 1815
Israel

חתרך והמו"ל:
הרב פנחס בוברובלד
ע"ל ע"י מוקל מחש"ו
ולטופול — צ'ורטקוב
רחוב נחמני 41, תל-אביב

גליון מ"ב | ניסן-אייר תשל"א | שנה עשרים ושתיים

ה ת ו כ ן

דברי תורה

הערת האדמו"ר מזלטופול צ"ע	הרב ש. פולונסקי זצ"ל
מכתב	אדמו"ר מיוויזניץ
מצות השביתו בשעת ר'	הרב ש.ז. אויערבך
בחלוקת דעות	הרב נחום וולדנברג
בקנין חצר המשתמרת	הרב דוד בלייך
בענין טומאת אוכלין	הרב דב בן יאיר
חפקר בית דין	פרץ בילו
בדין פטור מכופר	הרב דוד מן
מעילה בערבה	הרב אפרים נרינבלט
הערות בש"ע או"ח	הרב יחיא"ל אברהם זילבר
בפטור אונס	הרב ישעי' קרלינסקי
יחוד וציבור בהוראת רבים	יוסף אקסלרוד
הערות	אברהם סוקולבר

דברי עיון

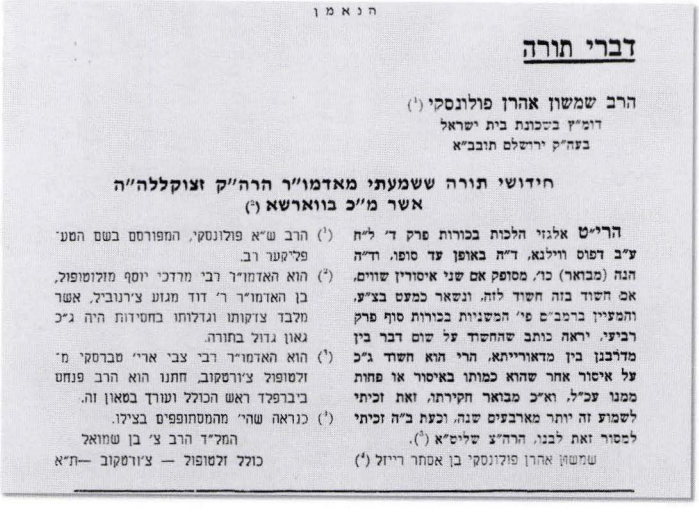
מימב הגיונות	מרן רבי ישראל פרידמן — מצ'ורטקוב זי"ע
אין סלקין בשבת	הרב חיים א. זיציק

עלו על שלחן חנאמן

שו"ת חנ"ע הילדסחיימר זצ"ל	הרב פנחס הירשפרונג
„חזון יחזקאל"	הרב כ. אורטנר
נביאי אמת לחרב א. וולף	בן יחזקא"ל
דברי בינת ומוסר	הרב דוד זאריצקי
ברכת אריאל	ח. א. מ.
בית השואבה לחרב ש. שווב	הרב י. אורדטליך
בעל חטורים	נ. בן משה
שערים מצוינים בהלכה	י. בן מאיר
מכתב	הרב אפרים יולעס

ברכות • מודעות

בחתימתו בפניה לציבור, להעתיר רחמים על הצדיק היושב בוואַרשא, אולם כבר נטרפה השעה, ובכ"ו אייר - ספירת 'יסוד שביסוד' של שנה זו - נפטר הרה"ק רבי מרדכי יוסף[יב].

ה נ א מ ן

דברי תורה

הרב שמשון אהרן פולונסקי (1)
דומ"ץ בד"כותת בית ישראל
בעה"ק ירושלם תובב"א

חידושי תורה ששמעתי מאדמו"ר הרה"ק זצוקללה"ה אשר מ"כ בוואַרשא (2)

הרי"ט אלגזי הלכות בכורות פרק ד' ל"ח ע"ב דפוס ווילנא, ד"ה באופן עד סופו, ודי"ה הנה (מבואר) כו', מסופק אם שני איסורין שווים, אם חשוד בזה חשוד לזה, ונשאר בספק בצ"ע, והמעיין ברמב"ם פי' המשניות בכורות סוף פרק רביעי, יראה כותב שהחשוד על שום דבר בין מדרבנן בין מדאורייתא, הרי הוא חשוד ג"כ על איסור אחר שהוא כמותו באיסור או פחות ממנו עכ"ל, וא"כ מבואר חקירתו, זאת זכיתי לשמוע זה יותר מארבעים שנה, וכעת ב"ה זכיתי למסור זאת לבנו, הרה"צ שליט"א (3).

שמשון אהרן פולונסקי בן אסתר רייזל (4)

(1) הרב ש"א פולונסקי, המפורסם בשם המע' פלי'קער רב.

(2) הוא האדמו"ר רבי מרדכי יוסף מזלטופול, בן האדמו"ר ר' דוד מגוע צ'רנוביל, אשר מלבד צדקותו וגדלותו בחסידות היה ג"כ גאון גדול בתורה.

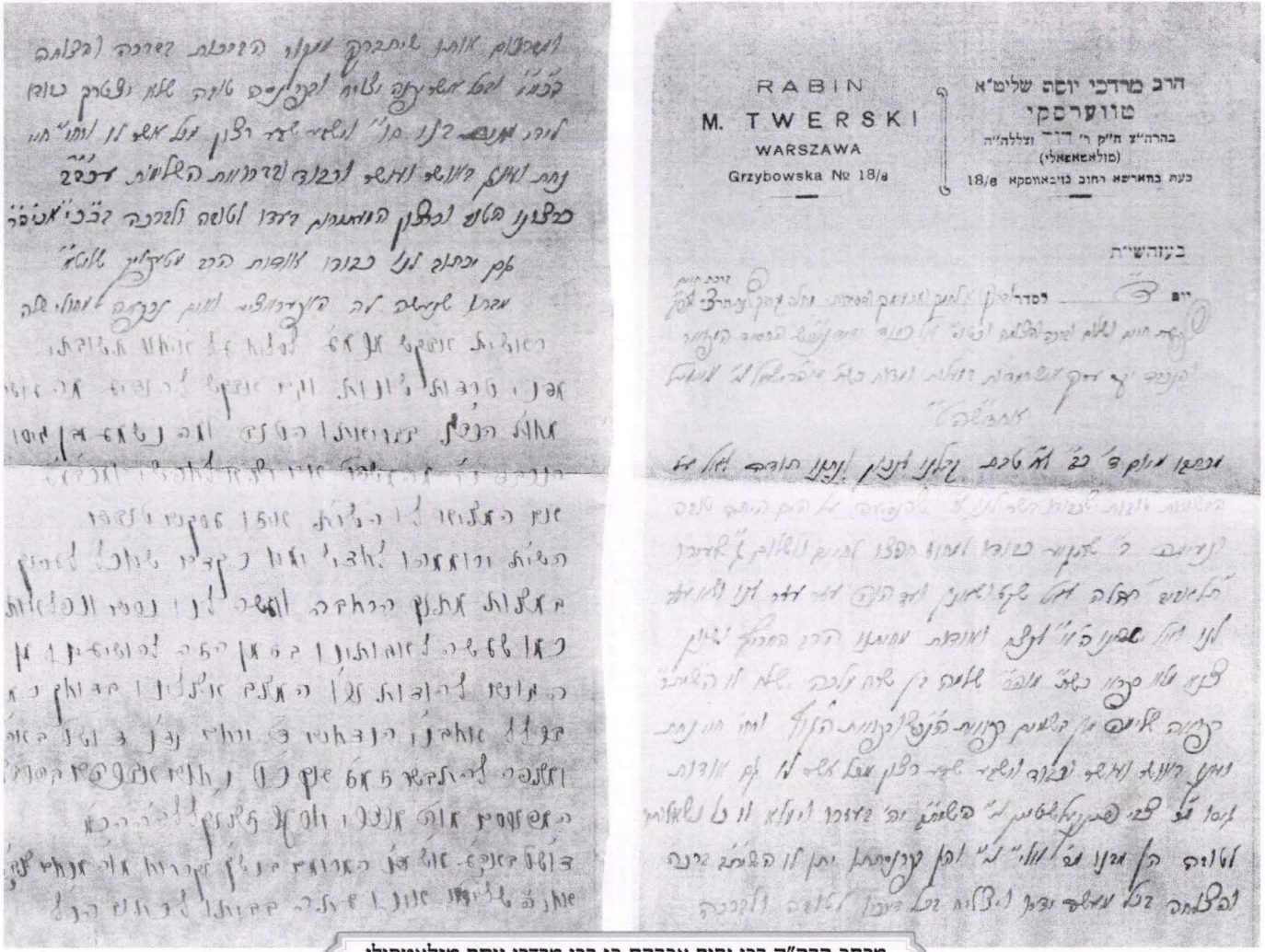
(3) הוא האדמו"ר רבי צבי ארי' מברסקי מ' זלטופול צ'ורטקוב, חתנו הוא הרב פנחס בי'ברפלד ראש הכולל ועורך בטאון זה.

(4) כנראה שהי' מהמתופפים בצילו.

המל"ד הרב צ' בן שמואל

כולל זלטופול — צ'ורטקוב —ת"א

יב מפי הגאון רבי ישראל גרוסמן זצ"ל.

הרב מרדכי יוסף שליט"א
טווערסקי
בהרה"צ חיים ר' דוד זצללה"ה
(מולאאשאלי)
כעת בוואַרשא רחוב גזיבאווסקא 18/8

RABIN
M. TWERSKI
WARSZAWA
Grzybowska № 18/8

מכתב הרה"ק רבי נחום אברהם בן רבי מרדכי יוסף מזלאטפולי
להחסיד ר' ישראל מייזל ז"ל בו דורש בשלום רבינו

חביבות לגזע קודש

את התקשרותו לבית זלאטפולי, נָצַר רבינו באמצעות התקשרותו לבית קארלין, כמסופר, כמו גם בקשרי הידידות העמוקים ששמר עם הבן היחיד של הרה"ק מזלאטפולי ששרד את ההשמדה הנאצית, הוא האדמו"ר הרה"צ רבי צבי ארי' מזלאטפולי-טשורטקוב זצ"ל, לימים בתל-אביב, שרבינו מכנהו 'בנו ממלא מקומו רחימאי דנפשאי'.

בתקופה שהיה רבינו משמש כרב טחנת הקמח בחיפה[יג], כל אימת שהיה חוזר מחיפה לירושלים, היה מאריך את דרכו ונכנס לתל-אביב, לשוחח עם נצר הקודש, ולהעלות בצוותא חדא זכרונות הוד קדומים.

באחד המכתבים לש"ב החסיד המובהק רבי הערש מנדל אוורבוך ז"ל מתל-אביב, גם הוא מגדולי חסידי זלאטפולי, מסיים רבינו: "יפרוס נא בגיני בשלום הרה"צ שליט"א, בנו של אדמו"ר זצוקללה"ה".

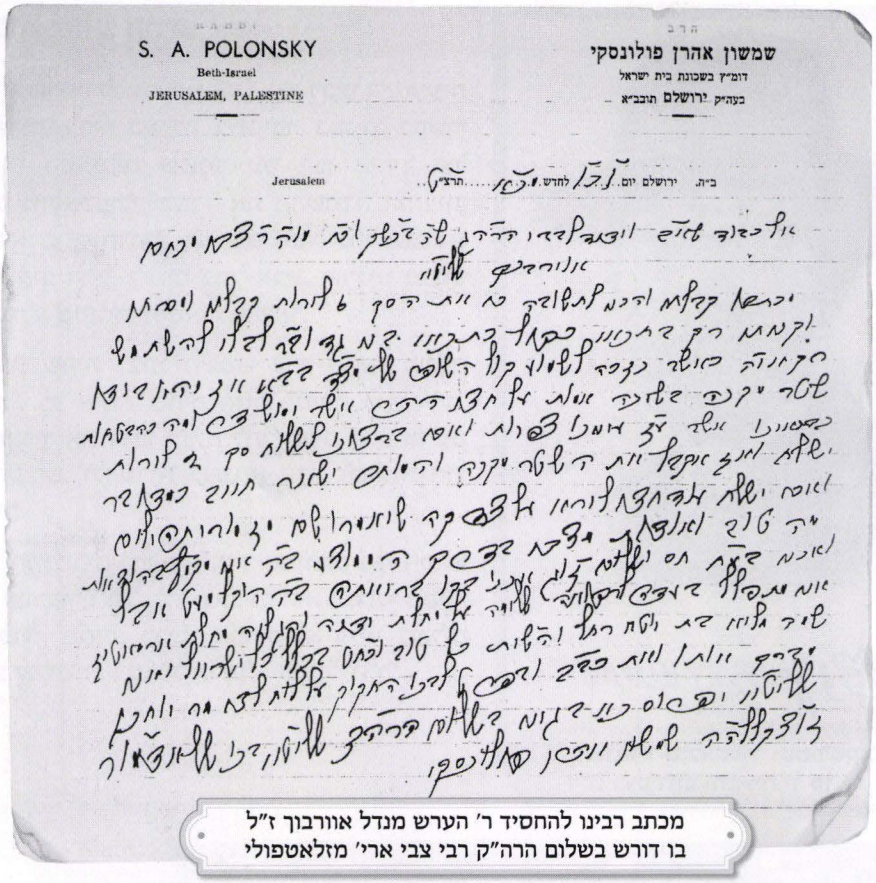

כ"ק אדמו"ר מזלאטפולי-טשורטקוב זי"ע בצעירותו וחתימת יד קדשו

האדמו"ר מזלאטפולי זי"ע בהפגנה הידועה כנגד "גיוס בנות"

יג ראה להלן פרק יא.

S. A. POLONSKY
Beth-Israel
JERUSALEM, PALESTINE

שמשון אהרן פולונסקי
דומ"ץ בשכונת בית ישראל
בעה"ק ירושלם תובב"א

Jerusalem

מכתב רבינו להחסיד ר' הערש מנדל אוורבוך ז"ל
בו דורש בשלום הרה"ק רבי צבי ארי' מזלאטפולי

שמחת נישואי בתו של האדמו"ר מזלאטפולי בת"א בשנת תש"ו, נראים מימין לשמאל, הרה"ק: בעל דמשק אליעזר מוויזניץ, רבי דוד מראחמיסטריווקא, רבי צבי ארי' מזלאטפולי, רבי אברהם יעקב מסדיגורא, רבי מרדכי שלו' יוסף מסדיגורא.

פאספורט של כ"ק אדמו"ר רבי יוחנן
מראחמיסטריווקא זי"ע

קשר זה היה חביב עד לאחת על הרה"צ רבי הירשלי מזלאטפולי-ת"א, שזה כבר מורשה לו מבית אבא, להעריץ ולהעריך את היות הרב הגדול מטעפליק נמנה על עדת קדשם. כשהגיע פעם נכדו של רבינו, הרה"ג רבי אשר סופר שליט"א, למעונו של הרבי מזלאטפולי בתל-אביב, והציג את עצמו בייחוסו הרם כנכד רבינו, התלהב הרבי מזלאטפולי, וברוב רגש נעמד ואמר: "וואס?! איר זענט א אייניקל פון טעפליקער רב?!"[יד]

כ"ק אדמו"ר מראחמיסטריווקא עם
הרה"צ ר' חיים הערש אייזנבאך זצ"ל

גם את הקשר לבית ראחמיסטריווקא שמר

כ"ק אדמו"ר מראחמיסטריווקא זצ"ל
עם בנו הרה"צ רבי זאב זצ"ל

רבינו כל השנים, מתוך הערצה רבה. להלן, פרק כב, יסופר על כך באורך. כאן נביא רק דוגמא אחת, המבטאת - יותר מכל - את אותה הערצה.

ביום הבר-מצוה של אחד מבני כ"ק אדמו"ר רבי יוחנן מראחמיסטריווקא זצ"ל, נכנס אצל רבינו,

יד תרגום: מה?! הנכם נכדים של הרב מטעפליק?!

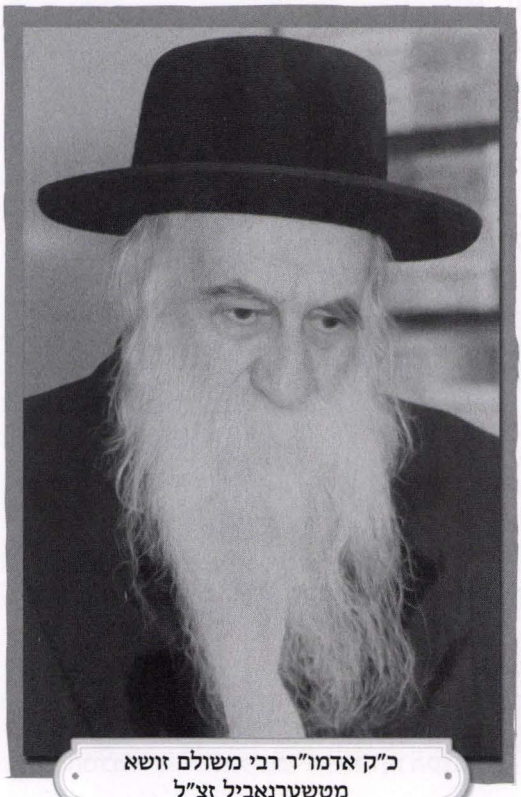
האדמו"ר זצ"ל יחד עם בנו חתן-המצוות, להתברך מפיו לרגל היום הגדול. היה זה כבר בתקופת חייו האחרונה של רבינו, כשהוא מחולל ומוטל ביסורים. הוא קיבלם במאור פנים ובהתרגשות, ולאחר שבירך את חתן-המצוות, פנה אליו וביקש גם הוא להתברך מפיו: "די ביזט דאך א אייניקל פון גרויסע... גיב מיר א ברכה אז איך זאל זיין געזונט..."[טו]

פוק חזי, אותו גדול בענקים - עמוד ההוראה בדורו, מבקש ברכת נער ביום בר מצוה, שיברכנו בכח אבותיו הקדושים[טז].

על משמר כבוד גזע קודש

כבוד רב שמר רבינו לנכדי רבותיו הק', ולכל נכדי גזע בית טשערנאביל בפרט. פעם אף הביא את הדברים לידי ביטוי חריף.

היה זה, בצוק העתים - טרם פרצה מלחמת העולם השניה, כשיהודים מכל רחבי אירופה ניסו לעלות ארצה, ובפרט יהודי גולת רוסיה, שטבעת החנק התהדקה סביב צווארם. אישורי העליה היו תלויים הרבה בגורמים הציוניים, אם כי עדיין לא היתה ארץ הקודש נתונה תחת שלטונם.

כ"ק אדמו"ר רבי משולם זושא מטשערנאביל זצ"ל

האדמו"ר רבי משולם זוסיא מטשערנאביל-לויעב זצ"ל, שעלה בבחרותו מרוסיה - ירא ושלם בכל הליכותיו, פעל ברוב מרץ להעלות לארץ הקודש את בני משפחתו - ובראשם אביו האדמו"ר רבי חיים יצחק זצוק"ל - מגיא צלמוות, ולשם כך עלה אל רבינו - שקירבו וכיבדו בכל עת מצוא, שיפעל בעבורו לקבל את האישור ('סערטפיקאט') המיוחל. הלך רבינו אצל אחד הרבנים מהרבנות הראשית, וביקשו להפעיל את קשריו עבור רבי זושא'לע, בהטעימו, שראוי הוא להתייחסות מיוחדת, שהוא יחסן גדול, "טשערנובל'ער אייניקל".

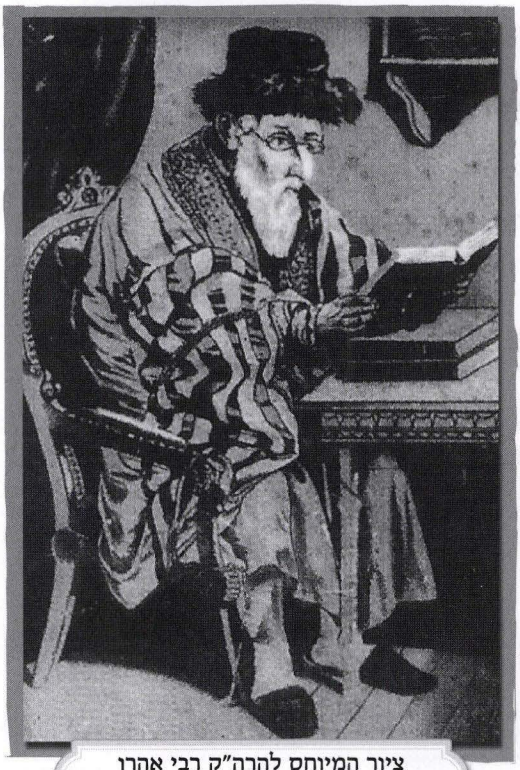
"הרי כל ישראל הם נכדי האבות הקדושים - אברהם יצחק ויעקב", נענה אותו רב, שכבר היה רגיל במאות רבות של בקשות.

משאך נדמה היה לו לרבינו, שהיה בתגובה זו משום ביטול לרום ייחוס קדוש ונעלה זה, הגיב בחריפות: "אם אני אומר לכם על אחד שהוא 'טשערנובלער אייניקל', היה לכם לקום על רגליכם בחרדת קודש!"

טו תרגום: הלא אתה נכדם של גדולי עולם, ברכני נא ברפואה שלימה.

טז הסיפור מפי בעל המעשה הרה"צ רבי זאב טווערסקי זצ"ל, בן כ"ק אדמו"ר רבי יוחנן מראחמיסטריווקא זצ"ל.

ככלל, הערצתו לזכר קדשו של הרה"ק רבי אהרן מטשערנאביל זי"ע לא ידעה גבול. היה זה אחת הדמויות הקדושות והנערצות ביותר בעיני רבינו, ולמרות רוב מרחק השנים בין רבינו להרה"ק מטשערנאביל, היה מלא געגועים לזכרו הבהיר. כ"ק האדמו"ר מטשערנאביל-לויעב זצ"ל, מבאי ביתו של רבינו, היה מתאר בערגה, את פלגי הדמעות שהוזיל רבינו מעיניו, כל אימת שהיה מזכיר את שמו של הרה"ק רבי אהרן מטשערנאביל זי"ע, ואפילו כשחזר והזכירו מספר פעמים ביום, היה תמיד מתמלא שוב רגשי קודש לְשֶׁמַע שם קדשו.

ציור המיוחס להרה"ק רבי אהרן מטשערנאביל זי"ע

כ"ק האדמו"ר זצ"ל הוסיף, שכל פעם, כשנולד לו בן, ורבינו עודנו בין החיים, נכנס למעון רבינו לקבל ברכתו, ורבינו היה מזרזו לקרוא לשם הרך הנולד, על-שם זקינו הקדוש רבי אהרן[יז].

עוד מענין זה, סיפר הרה"ח ר' פנחס ברנדוויין ז"ל, גיסו של כ"ק האדמו"ר מטשערנאביל זצ"ל, שפעם הזמינו את רבינו לשאת דרשה בעניני חינוך, באסיפה שהתקיימה באולם בית החינוך "בית יעקב הישן", במבנה הישן שלו ברחוב אדמון בירושלים. רבינו נענה לבקשת המזמינים, ואכן נשא שם דרשה מופלאה בענייני חינוך, אשר חבל שתוכנה לא נשתמר לדורות.

אהל ציון קדשו של הרה"ק רבי אהרן מטשערנאביל זי"ע

במהלך הדרשה העלה סיפור מהרה"ק רבי אהרן מטשערנאביל זי"ע, אשר ממנו אפשר היה ללמוד לעניני חינוך. אולם, באמצע דבריו התרגש כל-כך מזכר קדשו של

יז מפי נכדו הרה"ג ר' חיים צבי מייזליש שליט"א, ראש ישיבת מהרי"ט ד'סאטמאר בני-ברק.

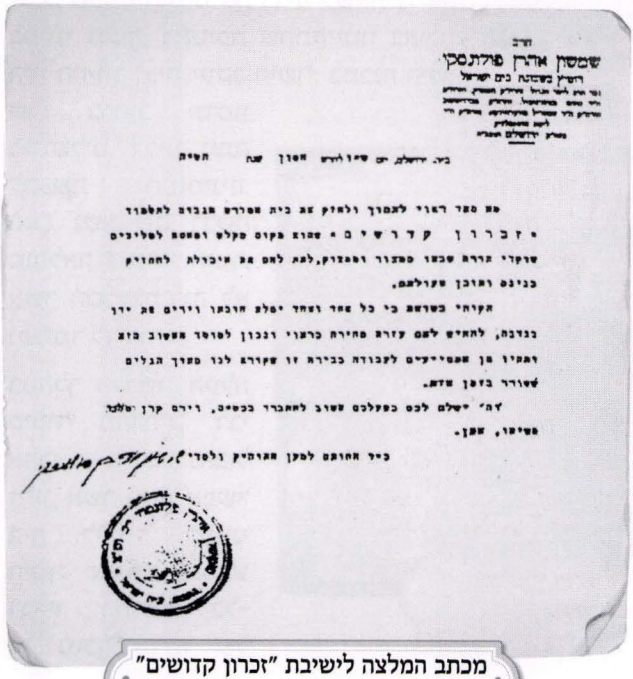
הרה"ח ר' פנחס בראנדוויין ז"ל

אותו קדוש-עליון, עד שהחל לבכות מרוב התרגשות, כך שהציבור לא הצליח להבין את תוכן הסיפור. למחרת, נכנס האדמו"ר מוהרמ"ז מטשערנאביל זצ"ל אצל רבינו, וביקש לברר את העובדא שרצה לספר מזקינו הקדוש. ואכן כך, רבינו התחיל לספר שוב את הסיפור, אבל שוב לא עלתה בידו. אותו מחזה נשנה גם הפעם. מרוב התרגשות שוב החל מתלעלע בבכיו ברוב רגשי קודש, כך שגם כעת לא הובן הסיפור על בוריו.

סיים ר' פנחס: "אמנם את אותו הסיפור לא זכינו לקבל מפיו, אבל עצם עובדת התרגשותו הגדולה מזכר הצדיקים הקדמונים - עד כדי בכי, היתה בעבורנו עובדה מאלפת לעצמה..."

גם כשהקים האדמו"ר מטשערנאביל ישיבה לפליטים מגאליציא, בשם "זכרון קדושים", זירזו ועודדו רבינו מאד להקים שם לאבותיו הקדושים, ואף נטל חלק גדול בזירוז נדיבי עם לכלכל הוצאותיו. רבינו הורה לו גם להתעטר בכתר האדמורו"ת, על כס אבותיו הקדושים.

דרכי החסידות, אשר היו לעצם מעצמו ולבשר מבשרו, חלחלו ועברו לתלמידיו שומעי לקחו - בכל מסעיו ומוצאיו, להשריש בלבם האמונה בה' ובמשה עבדו, ולאגד תורה ויראת-שמים באגודה של זהב, עד שיהיו כתרי רעין דלא מתפרשין.

מכתב המלצה לישיבת "זכרון קדושים"
מיסוד האדמו"ר מטשרנאביל

פרק ז

על כס הרבנות

הרבנות הראשונה - ברבנות מעדווין

תיכף לאחר שנסמך מרבו הגדול מקאנסטנטין, דָרַך כוכבו של העילוי, האברך רבי שמשון אהרן, ממשפחת אפרתים, ויצא שמו הטוב לתהילה ככוכב עולה בשמי הרבנות באוקריינא. הצעות נבחרות מקהילות חשובות בישראל עלו על שולחנו, ברצותם להשים אותו עטרה לראשם.

שלט הכניסה לעיירה מעדווין

מעדווין, עיירה קטנה היא בפלך קיוב. משך כל השנים, רחשו בה חיי יהדות נפלאים. קהילה של יהודים יראי ה' ותמימי-דרך התגוררו בה[א]. עיירה זו, היא אשר זכתה ראשונה. בשנת תרנ"ט לערך, טרם מלאו לרבינו כ"ה שנה, ואביו הגדול זצ"ל עודנו בין החיים, הוכתר לכהן בה כרב הקהילה.

"קבלת פנים" נלהבת

חרף היותו צעיר לימים התקבל הרב החדש ברוב כבוד והתלהבות. לכבוד המאורע התכנסו כל תושבי העיר להתפלל את תפילת "קבלת שבת" בבית המדרש המרכזי, בו קבעו רבני העיר את מקום תפילתם.

לאחר התפילה ליווה הקהל את הרב לביתו, ואז, ילד שהתקרב לעברו העמיד את הרב למבחן, שהוכיח לתושבי העיר עד כמה הצליחו בבחירתם.

היה זה ילד שהגיע בשליחות הוריו, בשאלה דחופה לרב החדש. בן זכר נולד להם לאחר שקיעת החמה של יום השבת, מתי עליהם לערוך את ה'שלום זכר'?! בשבת זאת הסמוכה ללידתו, או בשבת הבאה - ליל הברית?!

א יצויין, כי על מפת אוקריינא מופיעים כמה עיירות בשם "מעדווין", ורבינו כיהן במעדווין הסמוכה יותר למחוז זוועניגראדקא וסביבותיה, אשר בה כיהנו אבותיו.
יודגש עוד, שעובדה זו, שרבינו כיהן כבר ברבנות טרם פטירת אביו, ובפרט בעיירה גדולה יותר מקאלניבלאט, הביאה כנראה את רבינו להחלטה למסור את כס הרבנות של קאלניבלאט, לגיסו, רבי משה צבי רבינוביץ, באשר הוא כבר כיהן במשרת רבנות.

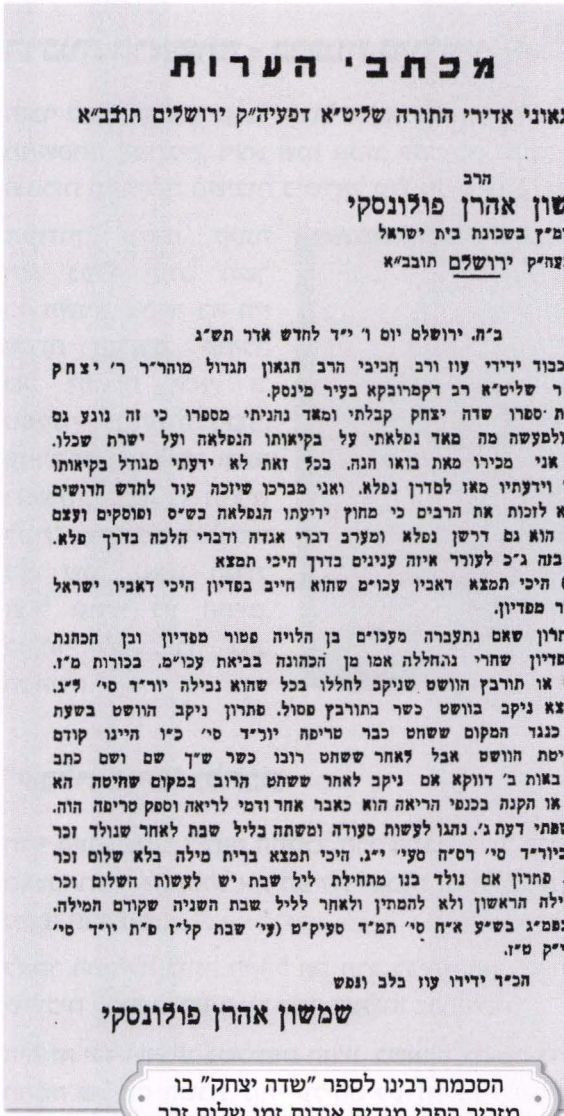
בבקיאותו המדהימה, ובפרט בספרי הפרי מגדים, אמר הרב מיד את התשובה המדוייקת, מדברי ה'פרי מגדים' בהלכות פסח, שם מבואר שיש לערוך את ה'שלום זכר' בשבת הסמוכה ללידת הבן[ב]. "אם יש לכם בבית 'לעקאך' ומשקה, עשו זאת עוד היום בלילה", אמר הרב לילד הנבון.

נקל לשער את התדהמה שאחזה בסובבים, מידיעותיו המופלאות של הרב הצעיר. שאלות ביורה דעה ובאורח חיים - ניחא, אבל תשובה ברורה כל-כך ב"הלכות שלום זכר" - מהיכן?! ועוד היכן היא מצויה? בפרי מגדים בהלכות פסח?! הלא, למצוא פרי מגדים כזה, דומה למציאת מחט בערימת שחת...

"היות שקרבו עתה ימי הפסח, חזרתי על הלכות פסח, שאדע לענות לשואלי דבר, כך שהפרי מגדים נלמד ממש לאחרונה", נענה רבינו בענוותנותו[ג].

לימים, כשעלה הגאון רבי שמואל הלוי וואזנר זצ"ל בעל "שבט הלוי", לכהן כרב ומו"צ בשכונת "כרם אברהם" בירושלים, הטריח עצמו רבינו, שכבר היה בזקנותו, ובלוויית העסקן הדגול הרב משה בלויא ז"ל, ועלה ל"קידושא רבא" בביתו של הרב הצעיר. או-אז סיפר רבינו סיפור זה, כשהוא מצביע על 'סייעתא דשמיא' מיוחדת שהיתה לו.

גם לתלמידו המובהק, הגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל, סיפר רבינו עובדא זו,

מכתבי הערות

מגאוני אדירי התורה שליט"א דפעיה"ק ירושלים תובב"א

הרב

שמשון אהרן פולונסקי

דומ"ק בשכונת בית ישראל

בעה"ק ירושלם תובב"א

ב"ת. ירושלם יום ו' י"ד לחדש אדר תש"ג

לכבוד ידידי עוז ורב חביבי הרב הגאון הגדול מוהר"ר ר' יצחק וויידלר שליט"א רב דקהילת בעיר מינסק.

את ספרו שדה יצחק קבלתי ומאד נהניתי מספרו כי זה נוגע גם להלכה ולמעשה מה מאד נפלאתי על בקיאותו הנפלאה ועל ישרת שכלו. הגם כי אני מכירו מאת בואו הנה. בכל זאת לא ידעתי מגודל בקיאותו והסברתו וידעתיו מאז לסדרן נפלא. ואני מברכו שיזכה עוד לחדש חדושים באורייתא לזכות את הרבים כי מחוץ ירעתו הנפלאה בש"ס ופוסקים ועצם תריפותו הוא גם דרשן נפלא ומערב דברי אגדה ודברי הלכה בדרך פלא. ואמרתי בזה ג"כ לעורר איזה ענינים בדרך היכי תמצא

א) היכי תמצא דאביו עכו"ם שהוא חייב בסדיון היכי דאביו ישראל הוא פטור מסדיון.

פתרון שאם נתעברה מעכו"ם בן הלויה פטור מסדיון וכן הכהנת חייב בסדיון שחרי נהחללה אמו מן הכהונה בביאת עכו"ם. בכורות מ"ו.

ב) ווטש או תורבץ הווטש שניקב לחללו בכל שהוא נבילה יור"ד סי' ס"ב. היכי תמצא ניקב בווטש כשר בתורבץ פסול. פתרון ניקב הווטש בשעת שחיטת כנגד המקום ששחט כבר טריפה יור"ד סי' כ"ו תיינו קודם גמר שחיטת הווטש אבל לאחר ששחט רובו כשר ש"ך שם ושם כתב התבו"ש באות ב' דווקא אם ניקב לאחר ששחט הרוב במקום שחיטה הא בתורבץ או הקנה בכנסי הריאה הוא כאבר אחר ודמי לריאה ופסק טריפה הוה. סמ"ג בשפתי דעת ג'. נתגו לעשות סעודה ומשתה בליל שבת לאחר שנולד זכר הרמ"א ביור"ד סי' רס"ה סעי' י"ג. היכי תמצא ברית מילה בלא שלום זכר משלמניו. פתרון אם נולד בנו מתחילת ליל שבת יש לעשות השלום זכר באותו לילה הראשון ולא להמתין ולאחר לליל שבת השניה שקודם המילה. מבואר בסמ"ג בש"ע א"ח סי' תמ"ד סעי"ס (עי' שבת קל"ו ס"ת יו"ד סי' רי"ז סעי"ק ט"ז.

הכ"ר ידידו עוז בלב ונפש

שמשון אהרן פולונסקי

הסכמת רבינו לספר "שדה יצחק" בו מזכיר הפרי מגדים אודות זמן שלום זכר

ב זה לשון הפרי מגדים (סימן תמד מ"ז ס"ק ט): "וליל שבת של בן זכר, פסק בתרומת הדשן [סימן] רס"ט דמצוה. והוא הדין פדיון הבן הוה מצוה. ועיינתי בתרומת הדשן מהא דבבא קמא פרק מרובה [פ, א] לרש"י [ד"ה ישוע] ור"ת [תוספות ד"ה לבי] או רבינו חננאל, ויראה אם נולד בן זכר בליל שבת לאחר צאת הכוכבים והקהל התפללו ערבית בלילה, י"ל דקורין לזכר בליל זה, לא בליל שלפני המילה, דמשמע התם שנושע מבטן אמו, וקרוב ללידה עושין בשבת שהכל מצוין בבתיהם ועושין בליל שבת הסמוך ללידה, וא"כ משמע שבת שניה הסמוך למילה לא הוה מצוה, יע"ש".

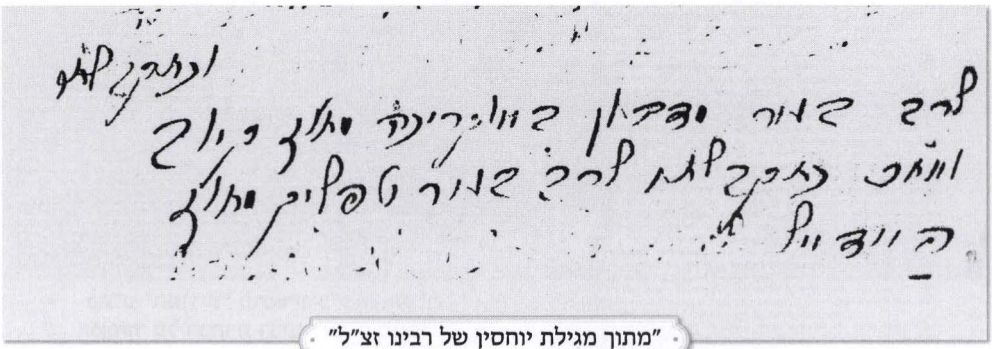
ג פרט זה מפי הגרש"ז אויערבאך זצ"ל, ספר "חכו ממתקים", חלק א עמוד שפח.

כשהוא מוציא ממנו את הלימוד המתבקש, שכל ענין ההוראה תלוי בסייעתא דשמיא[ד], לידע לענות את התשובה הנכונה, בזמן הנכון ובמקום הנכון[ה].

לימים, בשנת תש"ג, כשכבר התגורר רבינו בירושלים, התבקש מהג"ר **יצחק ווידלר זצ"ל, רב דקמרובקא בעיר מינסק**[ו], **להסכים** על ספרו "שדה יצחק", אשר הוא ליקוט נבחר מ'היכי תמצי' בש"ס ובהלכה כדי לחדד הלומדים, והוסיף רבינו **בשולי ההסכמה:**

"...אמרתי בזה ג"כ לעורר איזה ענינים בדרך היכי תמצא". ביניהם: "היכי תמצא ברית מילה בלא שלום זכר משלפניו. פתרון, אם נולד בנו מתחילת ליל שבת, יש לעשות השלום זכר באותו לילה הראשון ולא להמתין ולאחר לליל שבת השניה שקודם המילה. מבואר בפמ"ג בש"ע א"ח סי' תמ"ד סעיק"ט (עי' שבת קל"ז, פ"ת יו"ד סי' רי"ז סעי"ק ט"ז)..."

במהלך שנות מגוריו בקאנסטאנטין ובמעדווין, נולדו לו ארבעת צאצאיו, שני בניו, הרב חיים ז"ל והרב אברהם יצחק ז"ל, ושתי בנותיו, מרת חיה טולקצוב ע"ה ומרת יוטא רחל סופר ע"ה[ז].

"מתוך מגילת יוחסין של רבינו זצ"ל"

נקרא לכהן ברבנות טעפליק

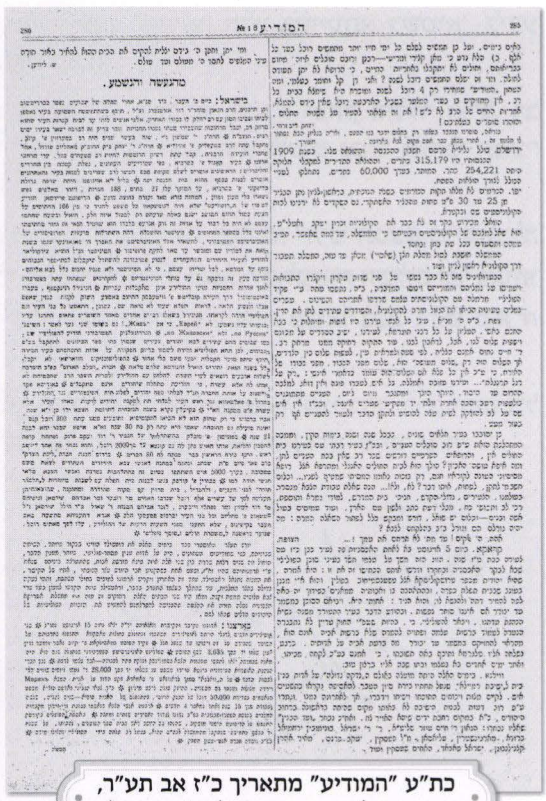
מספר נכבד של שנים כיהן רבינו בעיירה זו, עד לקיץ של שנת תע"ר, אז נקרא לכהן ברבנות העיר טעפליק, השוכנת במחוז הייסן שבפלך פודוליה. בהשפעת ידידו ורעו מבית רבם בקאנסטנטין, הגאון החסיד רבי שלום מלמד זצ"ל, רבה של אומאן. לאחר שהרב הקודם דטעפליק, הגאון רבי פישל מ"ץ זצ"ל, נקרא לעלות על כס הרבנות דאומאן.

ד השוה גמרא (מגילה ו' ע"ב): "לאוקמי גירסא סייעתא דשמיא".

ה סיפור זה במקורות רבים, אולם עובדת היותה במעדווין ולא בטעפליק, מפי הרה"ג ר' יצחק שילת שליט"א, נכד אחות רבינו.

ו ראה אודותיו, בירחון "תבונה", אייר-אלול תש"ח, עמוד פה.

ז פרטים עליהם, להלן: פרק כד, "וזרעו לברכה".

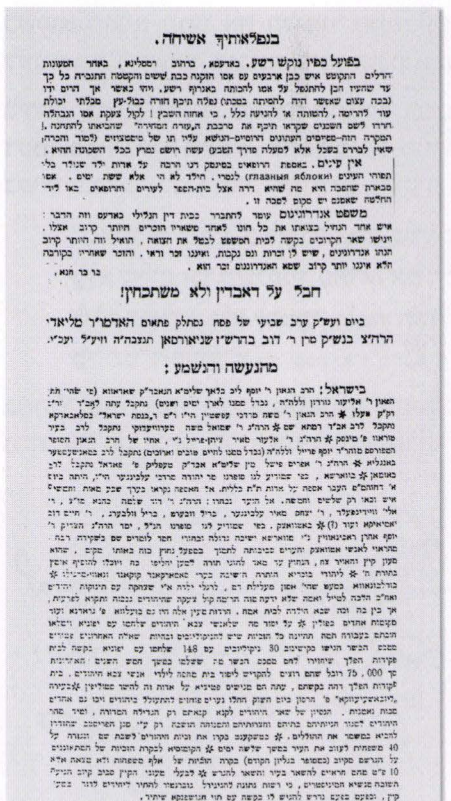
כת"ע "המודיע" מתאריך כ"ז אב תע"ר,
המספר על הכתרת רבינו לאב"ד טעפליק

על העיר טעפליק

טעפליק העיירה, נכבדה בין הערים היתה. במחוז היישן שבחבל פודוליה באוקריינא היא יושבת, אותו המחוז אשר בין עיירותיה המפורסמות הן: טאלנא ואומאן, הוא המחוז המשופע בקהילות חסידים ואנשי מעשה מדורי דורות.

יסודה של טעפליק לפני מאות שנים, ע"י אחד מבני האצולה הפולנית, הגרף פוטוצקי, מבני משפחת פוטוצקי היהודה, שהיתה שולטת על חבל פודוליה בעת שהיתה נתונה תחת מרות המלכות הפולנית.

לפי מפקד האוכלוסין שנערך בשנת תקכ"ה (1765 למניינם), נמנו רק 289 יהודים כתושבי העיירה. ואם לא די בזה, הרי שבשנת תקכ"ח, עם פרוץ

כת"ע "המודיע" מתאריך ח' אייר
• תע"ר, המספר על הכתרת רבי פישל
מ"ץ אב"ד טעפליק לאב"ד אומאן

טעפליק במפת אוקריינא

הפרעות הנוראיות ע"י ה'היידמאקים' הידועים לשימצה[ח], לא פסחה הרעה מקיבוץ יהודים דל זה. הרג רב חולל בהם, ורק מתי מעט מהם נשארו לפליטה.

אולם, כדרכם של ישראל לא נתנו ליאוש לשלוט עליהם, ועד מהרה התפתחה קהילת יהודי העיירה בצורה ניכרת, עד שבחלוף כשמונים שנה, בשנת תר"ח (1848 למניינם), מוצאים אנו 1848 יהודים במפקד האוכלוסין המקומי.

שער הכניסה לטעפליק

עוד יובל עבר, וחיי היהדות בעיר שגשגו והתרחבו, כמו בכל פלכי וערי אוקריינא, ובשנת תרנ"ח (1898 למניינם) כבר היוו תושביה היהודים של טעפליק רוב לבני העיירה. 3725 נפשות מתוך 7041.

צדיקים קדמונים בטעפליק

אות לחיי יהדות קדומים בטעפליק, נקשר בזכרו של הרה"ק רבי שמואל אבא מסלאוויטא זצ"ל, אחד משני האחים הנודעים בצדקתם וקדושתם, בעלי הדפוס סלאוויטא, אשר נסתלק ונטמן בטעפליק.

היה זה באחת ממסעותיו בחורף תרכ"ד, כשבע שנים אחר גאולתו מהמאסר, כשעבר כבר את גיל הגבורות, נסע לעיר טעפליק. בדרכו היטה דרכו דרך העיר ליניץ שבפלך קיוב, לבקר את נכדו הרה"ק רבי יצחק יואל מקאנטיקאזיווא זצ"ל, בן חתנו הרה"ק רבי גדליה אהרן מסאקאליווקא זצ"ל, בה כיהן כרב ומגיד מישרים.

לקראת שב"ק פרשת משפטים הגיע לעיר טעפליק, והתכונן לשבות בה את שבתו. בערב שבת הלך למקוה, ובשובו התבטא כי מרגיש ריח גן עדן.

ח ראה לעיל: פרק א, הערה יג.

ביום השבת, כיבדוהו לעלות לתורה למפטיר. ואחר התפילה אמר שהבין מתוך ההפטרה, כי כאן תהיה מנוחתו. בשאר ימי השבוע נותר לשבת בעיר, ובהגיע יום השישי ערש"ק פרשת תרומה, חמשה ימים לחודש אדר ראשון, עלתה נשמתו הטהורה השמימה. באותו היום ליווהו המוני בני העיר למנוחות בבית החיים שבעיר, והטמינוהו בחלקת קבורה שנרכשה עבורו.

ציון הרה"ק רבי שמואל אבא
מסלאוויטא זי"ע בטעפליק

בתוך כך, נזכרו זקני החסידים בסיפור מופלא שקרה לפני עשרות שנים. היה זה, לעת הוצרכו להוסיף חלקת קבורה לבית החיים הקיים שבעיר טעפליק. נסעו טובי העיר וגבאי החברא קדישא לטשערנאביל. בכדי לבקש מהמגיד מטשערנאביל, הרה"ק רבי מרדכי זי"ע, שיאות לבקר בעירם ולקדש חלקה נוספת ל'בית עולם',

(וכפי שקרויה היתה אז 'א הייליגע ארט').

כעבור זמן מה אכן הופיע המגיד בשערי העיר, והחל לקדש את החלקה המיועדת, כשהיא נערכת בהקפות מסביב למקום זה, הנוכחים הבחינו לפליאתם כי בכל הקפה והקפה נעצר המגיד במקום מסויים, תמיד באותו מקום, ויהי לפלא. אחר גמר ההקפות, אמר המגיד: 'אני רוצה לשכב במקום זה שעצרתי שם, אבל רואה אני שהמקום מוכן ליהודי שיקבל מלקות מן הגויים...' כיום הזה נוכחים אנו בעיניו הצופיות למרחקים, סיימו הזקנים, בדיוק במקום זה נטמן כעת הרה"ק רבי שמואל אבא זצ"ל[ט].

התפתחות היישוב היהודי

למרות שבשנת תקמ"ב, כעשור לאחר שוך הפרעות, עדיין לא היתה הקהילה מבוססת, אולם

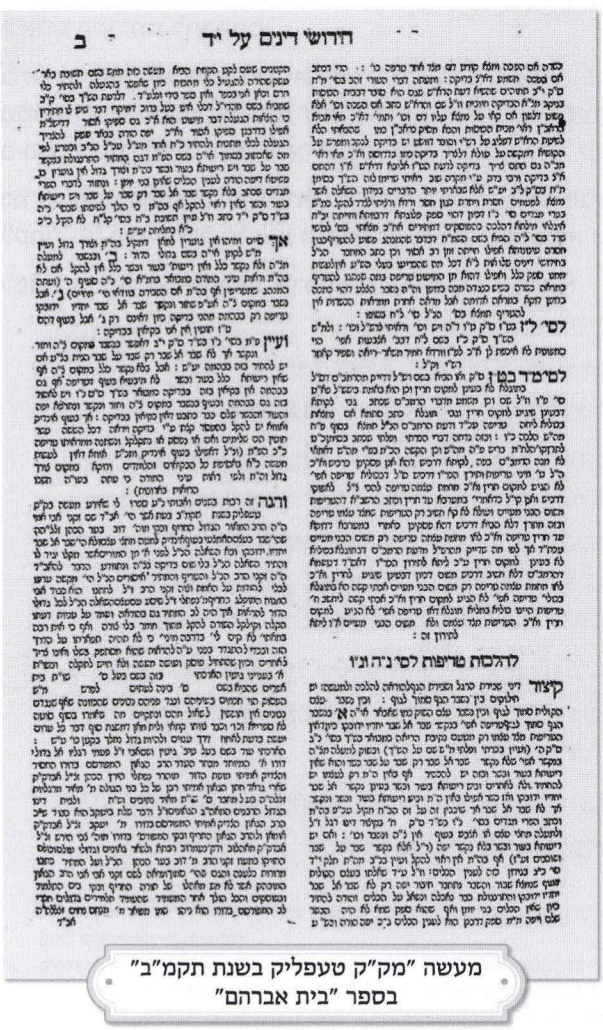
ט תיאור הדברים בפרוטרוט, מהקונטרס "בית צדיקים יעמוד", ירושלים תשע"א, עמ' קיא.
שם מציינים עוד לדברי נכדו הרה"ק ממאניסטרישטש, בקונטרס "ערך אבות", דף ט' ע"א, הנדפס בראש ספרו "תורת אבות", המספר עוד אודות פטירתו: "ושמעתי מהרב הגדול הר' אהרן (עריל'א) ז"ל מטעפליק (=ראה להלן אודותיו) נפלאות מפטירתו, יום מותו וקבורתו. כמעט כהמסופר בש"ס כתובות (קג, א) באשכבתא דרבינו הקדוש. ונודעו לי דברים נפלאים אשר שמעתי מאבותי הקדושים מרום ערכו וצדקתו והנהגתו הטהורה".

כנראה שהיא היתה בתהליך השתקמות נמרץ, ובספרות השו"ת מוצאים אנו מו"מ נרחב שהתפתח אצל גדולי התקופה, כתוצאה מסיפור שאירע בעיירת טעפליק, עם הרב שישב על כס הרבנות בטעפליק באותה תקופה, הגאון רבי דוב בער הכהן זצ"ל.

הדברים מתוארים באריכות, בספר "בית אברהם" על שו"ע יורה דעה (סאדילקאב תקצ"ו, חידושים ליורה דעה, סימן נה), להג"ר אברהם אבלי זצ"ל אבד"ק חערסאן, בן הג"ר נפתלי זצ"ל, שהיה בנו של הג"ר מנחם נחום זצ"ל אבד"ק לאדיזין, וחתנו של הג"ר דוב בער הכהן זצ"ל אבד"ק טעפליק, והנה תוכן הדברים בקצרה:

"...והנה זה רבות בשנים, ואבותי נ"ע ספרו לי שאירע מעשה בק"ק טעפליק בשנת תקמ"ב, בעת אשר היו אב"ד שם זקני אבי אמי, ה"ה הרב המאור הגדול החריף ובקי מוה' דוב בער הכהן זללה"ה, (מתאר את השאלה בהלכות טריפות)... ובא השאלה לפני אחד מן המורים, אשר מקל"ו יגיד לו, והתיר השאלה הנ"ל... ונתוודע הדבר להאב"ד ה"ה זקני הרב הנ"ל והטריף, והמתיר איסורים הנ"ל הי' מקשה ערפו לבלי להודות על האמת, וצוה זקני הרב הנ"ל לחתנו, הוא כבוד אבי המנוח המופלג החריף מ' נפתלי ז"ל, שיסע עם עצם השאלה הנ"ל לכל גדולי הדור, להראות איך היה לב המתיר גס בהוראה, ועמד על עניות דעתו הקלה וקלקל השורה להקל מתוך חומר בלי צורה...

ושם אבי ז"ל פעמי רגליו אל גדולי דורו, אחד המיוחד מבחר העדר הרב הגאון המפורסם בדורו החסיד והצדיק אמיתי מופת הדור מוהר"ר נפתלי הירץ הכהן זצ"ל אבדק"ק שאריגראד, חתן הגאון האמיתי רבן של כל בני הגולה מ' מאיר מרגליות זללה"ה בעל מח"ס שו"ת מאיר נתיבים וש"ת, ולבית דינו הגדול הרבנים המאה"ג הגאונים ז"ל. ודבר שלח ביעקב, הוא כבוד ש"ב הרב הגאון הצדיק אמיתי

חדוש דינים על יד

מעשה "מק"ק טעפליק בשנת תקמ"ב" בספר "בית אברהם"

המפורסם בדורו מ' יעקב זצ"ל אבדק"ק אומאן, ולהרב הגאון החריף ובקי המפורסם בדורו מו"ה צבי הירש זצ"ל אבדק"ק מאהלוב ודק' נעמרוב רבתא, ולשאר גאונים וגדולי עולם, וכולם החזיקו במעוז זקני הרב מ' דוב בער הכהן הנ"ל..."

פרשת מינוי השוחט בשנת תרכ"ה

זכר לסערה נוספת בתולדות העיר טעפליק, משנת תרכ"ה, נמצא בחילופי מכתבים, בין הגאון רבי אהרן עורילא זצ"ל דיין ומו"צ דטעפליק, לאחד מפוסקי הדור, הגאון רבי שלמה קלוגר זצ"ל.

הנידון היה אודות חזקת מינוי השוחטים בעיר. כפי הנהוג בשנים קדמוניות באיזורים אלו, ויסודו מהבעש"ט הקדוש, שכל עיר ועיירה היו נתונים תחת מרותו של אחד מצדיקי הדור, למנות בו השוחטים כפי בחירתו. עיקר המטרה בתקנה זו, שלא יבואו בעלי זרוע וישתלטו על משרת השובו"ת, שטהרת השולחן היהודי תלוי בו. הצדיקים, בקדושתם, היו בוחרים השוחטים לפי מידת יראתם הקודמת לחכמתם.

בתקופה זאת, של שנת תרכ"ה, היה מינוי השוחטים בטעפליק נתון תחת מרות הרה"ק רבי יצחק מסקווירא זי"ע, בנו של המגיד הרה"ק רבי מרדכי מטשערנאביל זי"ע. העיירה טעפליק שוכנת כ-150 ק"מ דרומית מסקווירא, ורבים מבין תושביה נמנו על חסידי הצדיקים מסקווירא.

כנראה מתוכן המכתבים, התחוללה מהומה גדולה בעיר סביב מינוי השוחט, ותושבי העיר החליטו לקחת על עצמם כ'בורר' את הרה"ק רבי יצחק מסקווירא זי"ע, אשר אכן בחר בשו"ב ירא ושלם.

לפנינו מכתבו הראשון של הרה"ק מסקווירא בנידון זה[יא]:

בעז"ה

שלוי"ר [=שלום וישע רב] לתושבי הקהלה טעפליק,
כאו"א בשמו יתברך יחיו ויתענגו על רב חיים ושלום.

הן מכבר ניתן לי בכתב ח"י [=*חתימת יד*] כלכם ברצונכם הטוב אשר מבלעדי לא יעשו שום דבר, ובפרט בדבר שבקדושה לא ירום איש את ידו בלתי דעתי ורצוני, והן היום בהגיע מכתבם אלי וראיתי התעוררות לבבם בדבר השו"ב הנחוץ להם, וכי קבלו עליהם עול מסה למען קדושת שמו יתברך לעשות מעמד ומצב על דמי שכירות השו"ב הנרצה לפני, אמרתי ישר חילם. אך הדבר צריך בושש להעמיד שו"ב הנראה והנרצה לפני.

לזאת הנני גוזר אומר, עד שיתפעל חפצי הוא חפץ ית"ש, לא יבא שום שו"ב לשחוט בק' בלתי דעתי ורשותי, ואם המצא תמצא איזה שו"ב אשר יבא בלתי ידיעתי בגבול שו"ב דק' שחיטתו אסורה.

ד' [=דברי] המבקש הצלחתם ורוצה בטובתם למען השלום ולא יתחלקו עוד בדיעותיהם
יצחק בלאאמו"ר מוהר"ם זצוקללה"ה

י רבי אהרן עורילא מו"ץ בטעפליק, נלב"ע בשנת תרנ"ד (דור דור ודורשיו אות תתקצט). אביו רבי אברהם ליב מו"ץ בטעפליק מוזכר בספר אמרי פנחס שער הסיפורים (אות סד).

יא נדפס בקובץ "משכנות יעקב" (גליון א' עמ' 68). מהעתקה שנשלח להגאון המפורסם ר' שלמה קלוגר זצ"ל, הנמצא במכון לתצלומי כתה"י בעיה"ק ירושלים ת"ו. לפני המכתב כתוב: "שנת תרכ"ה. העתקה ממכתב אדמו"ר הקדוש הר"ר יצחק שליט"א מ"מ דסקעווריא ודקהלתנו". תשוח"ח להבקי הנפלא, הרה"ח ר' שמואל גרובער שליט"א, ממכון "משכנות יעקב" דחסידי סקווירא, שציין והמציא לנו מכתבים אלו.

כפי העולה מן המכתבים, עדיין לא שקטה המחלוקת, והיו חלק מאנשי העיר מנסים לערער על מינוי זה, עד שהסכימו לפני הרה"ק מסקווירא על מינוי השוחט ועל סכום משכורתו, ובמכתב נוסף יוצא הרה"ק מסקווירא ליתן משנה תוקף וחיזוק למינוי זה:

הן באו לפני אנשים דק', והטו אזנם לשמוע לדברי עצתי אמונה, והסכימו ברצונם להמנות בק' שו"ב הישר בעיני, אמרתי ישר חילם כי גדול השלום. אך בדבר המעמד לשו"ב נגמר לפני ברצון שני הצדדים, שהדמ"ץ דק' ובדעת שני הצדדים יעשו המעמד לדמי שכירות השו"ב הנרצה לפני, ובתנאי כפול שלא יתבושש עשות המעמד לא יאוחר מר"ח אלול הבע"ל.

ד' [=דברי] המבקשם ומזהירם על השלום ויהיו כולם כלים ראוים להחזיק ברכה מאת ד' מעו"ע [=מעתה ועד עולם].

יצחק בלאאמו"ר מוהר"ם זצוקללה"ה

למרות שבמכתבו של הרה"ק מסקווירא, הוחלט על תאריך סופי לחלות המינוי, בראש חודש אלול, כשהתקרב מועד זה קמו נציגי הצד המערער, ובקשו למנוע המינוי, או לחילופין, למנות לעצמם שו"ב אחר. הדיין דמתא, הגאון רבי אהרן ערילא זצ"ל, המוזכר במכתבו השני של הרה"ק מסקווירא כמוסכם על שני הצדדים במינוי השוחט, העלה את הנושא לפני הגאון רבי שלמה קלוגר זצ"ל, בשאלה, האם שחיטת השוחט שימונה ע"י הצד השני כשרה, וכך מגולל הג"ר אהרן זצ"ל את הדברים במכתבו הראשון:

בעז"ה יום וא"ו עש"ק פרשה דברים תרכ"ה פה טעפליק

רב ברכה ושלום לכבוד הגאון הגדול חריף ובקי בחדרי תורה קולע אל השערה
סיני ועוקר הרים המפורסם בכל קצווי ארץ כקדש"ת
הר"ר שלמה קלוגער שליט"א אב"ד ומו"ץ דק' בראד ואגפיו.

באתי בבקשה שטוחה לפני כבוד מ"ת להורות לנו הדרך אשר נלכה בו בגלילות יד קדשו, ע"ד השערוריא הנעשה בעירנו פה טעפליק הסמוך לעיר האייסען בדבר אשר נצרך לקבל לק' שו"ב, ונעשו שני צדדים זה אומר בכה וזה אומר בכה, ונעשו ההסכם ביניהם וסמכו א"ע על אדמו"ר הרב הקדוש ר' יצחק שליט"א מסקווערא אשר הוא מ"מ בק' מכבר. ושלחו לו מכתבים בח"י כולם שכאשר יגזור כן יקיימו. ובא מכתב בגי"ק שחלילה לשום שו"ב לבוא לק' לשחוט בלתי דעתו, ובאם יעבור ע"ז שחיטתו אסורה. ואח"כ נסעו שני הצדדים בעצמם לשם לאדמו"ר מסקווערא שליט"א, וקבלו עליהם בפניו לקיים כל גזירתו ותקנתו לבל ישחוט שום שו"ב בק' לבד מאשר יבחר אדמו"ר שליט"א, כאשר עיני כבוד"ת תחזינה מישרים בהעתקות אשר מעל"ד. ועתה קמו צד א' אשר הם במיעוט העיר ורוצים לפרוץ גדר לקבל להם שו"ב מאשר יבחרו ולעבור על תקנות וגזירות אדמו"ר.

ע"כ יורנו כרומע"ת בזה בגי"ק אם מותר לאכול משחיטתו, כי ע"פ ע"ד מבואר בפוסקים ראשונים ואחרונים שרב שקבלוהו עליהם אנשי העיר ועשה תקנה, אסור לשום אדם

לעבור על תקנתו, ובפרט אם הוא למגדר מילתא כזה כדי שלא יהי' כל אחד בונה במה לעצמו ולקבל שו"ב מאשר יבחר ויהי' נעשה אגודות אגודות. וגודל בקשתי מכרומע"ת להשיב לנו תשובה קודם ר"ח אלול הסמוך הבע"ל, כדי שיקויים דברי קדשו אדמו"ר שליט"א מסקווערא כמבואר בהעתקה מעל"ד.

ועוד בקשתי להודיענו בהתשובה איך לכתוב שם אשה רייציא, כי בפוסקים אחרונים נכתב שם רייצא בלא יו"ד אחר הצדיק, ובמבטא שלנו נרגשת היו"ד אחר הצדיק כמו בשם באנציא.

ע"ז באתי עה"ח יום הנ"ל פה טעפליק.

וזאת לידע שהצד שרוצים לפרוץ גדר אינו כפוף לשום ראש הדור.

נאום אהרן בהמנוח מו"ה אברהם יהודה זללה"ה מו"ץ מטעפליק

כשלא הגיע מענה מהגאון רבי שלמה קלוגר, יצא הג"ר אהרן זצ"ל במכתב נוסף אל פוסק הדור, בבקשה למהר בהכרעת הדברים:

לשמוע בקול שופר יוחק לחיים בספר כבוד הרב המאה"ג הגאון החריף ובקי נ"י פ"ה ע"ה המפורסם לשבח זקן ויושב בישיבה איש מופת לרבים כש"ת מו"ה שלמה קלוגער ... דק"ק בראד והגליל.

נחווה קידה ... מו"ר להשיב לנו תשובה בדבר השו"ב הנחוץ לנו לק' טעפליק כפי השאלה ששלחנו למו"ר מכבר. כי אותם מקצת אנשים אשר רוצים להמרות את דברי אדומ"ר מ"מ דסקווערא אחר שקיבלו עליהם בכתב ובע"פ בפניו גזירתו ותקנתו כמבואר בהשאלה, כעת בחרו להם דרך עקלתון ורוצים לקבל להם שו"ב אשר נתן כתב בח"י בפני הרב אדומ"ר מסקווערא אשר שחיטתו אסורה, ועי"ז נדחה מק"ק נעמריב. והאנשים האלה ... דמועט העיר ... כל אנשי ק' טעפליק לכבוד אדומ"ר הק' להורות להם הדרך אשר ילכו, כי הימים [טובים] ממשמשים ובאים והזמן קצר והמלאכה מרובה. ע"כ מחלים אנחנו את פני מו"ר להשיב לנו תשובה בגי"ק ע"י הפאסט, ולגדור הפרצה לבל יקבלו שום שו"ב [בלי] ידיעת אדמו"ר מסקווערא כפי גזירתו ותקנתו המבואר בהעתקה אשר שלחנו למו"ר כדי לאפרושי מאיסורא, וכדי שלא יהי' כאו"א בונה במה לעצמו ליקח שו"ב אשר יבחר אפילו ... מומחה ויעשו אחב"י אגודות אגודות. והאנשים האלה אינם כפופים לשום ראש הדור שבזמנינו רק עושים הכל מדעת עצמם.

אהרן בהמנוח מו"ה אברהם יהודה זללה"ה
מו"ץ מטעפליק הסמוך לקאריב הייסין

פרשת מינוי הדיינים בעיר

ביטוי לתנופה נוספת לחיי היהדות שהיתה לעיר בשנות הת"ר המאוחרות, נמצא גם במכתבם של טובי העיר דטעפליק, אל הג"ר משה נחום ירושלימסקי זצ"ל אבד"ק קאמינקא ואחר-כך קיעלץ, מיום כ"א כסלו תרס"ו, בנוגע לעסקי רבנות בעיר.

ומעשה שהיה כך היה:

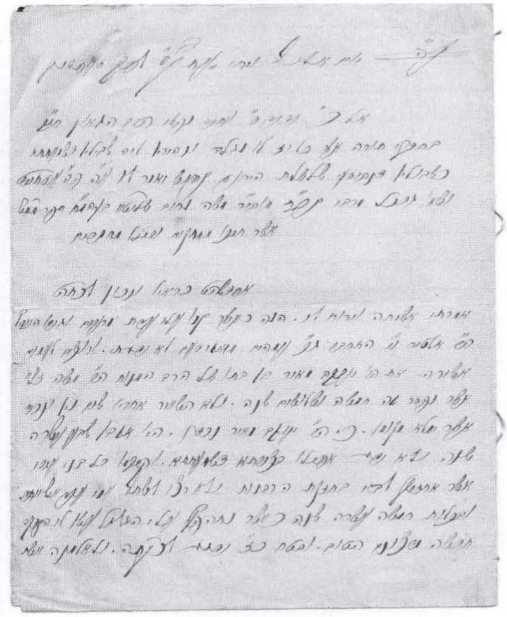
זאת מלפנים בטעפליק, היו שני מורי הוראות נושאים בעול ההוראה בעיר, בכפוף לרב העיר. ויהי אחר מותו של אחד מן מורי ההוראות, והוא לא השאיר אחריו אלא נכד עול ימים, נטל השני על עצמו את כל העול, מבלי ליתן רשות למנות אחר על מקום המו"צ הקודם. גם בזקנותו, כשכבר סברו בני העיר שכבד משא הוראת בני העיר מנשוא אותו לבדו, ורצו למנות את הנכד - שבינתיים גָּדַל והיה למורה הוראה מובהק - על מקום זקנו, יצא השני במלחמת חרמה כנגדו.

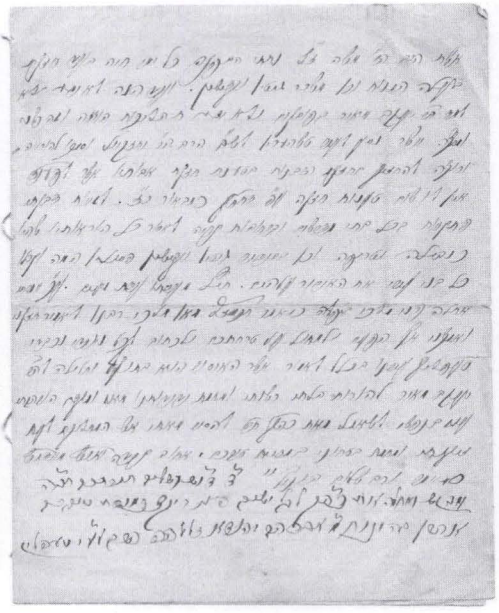
בצר להם, פנו טובי העיר אל רבי משה נחום, שהיה מקורב למלכות וממונה רשמי מטעמה על מורי ההוראה במדינה, ש"יורנו רבינו כדת מה לעשות, אם כדין וכהלכה אסר הרב ר' אהרן את הרב ר' יעקב מאיר, או שלא להשגיח על איסורו שאוסר את הרב".

לענייננו, יש לציין במיוחד את אחת הטענות הנוגעות ללב שמעלים בני העיר במכתבם, מוסיפים "מלבד כל זאת", ש"עירנו טעפליק היתה לפנים עיר קטנה ואנשים בה מעט, ועתה היתה לרבתי במדינות עיר ואם בישראל, אשר אף אם יהיה הרב הר"א חכם כמלאך האלהים ילאה לשאת לבדו את טרחנו ומשאנו וריבנו..."

חליפת מכתבים עם הגרמ"נ ירושלימסקי בענין הרבנות בטעפליק

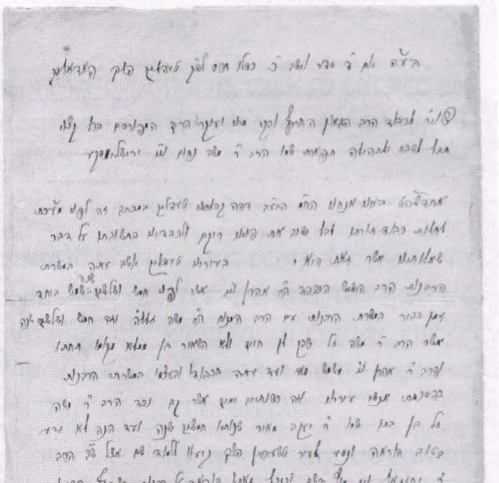
מתוך אוסף ירושלימסקי, הנמצא בספריית מכון שוקן בירושלים, מספר 3183

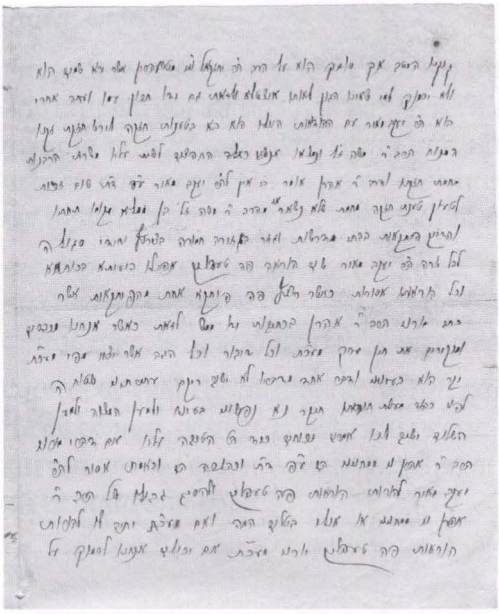

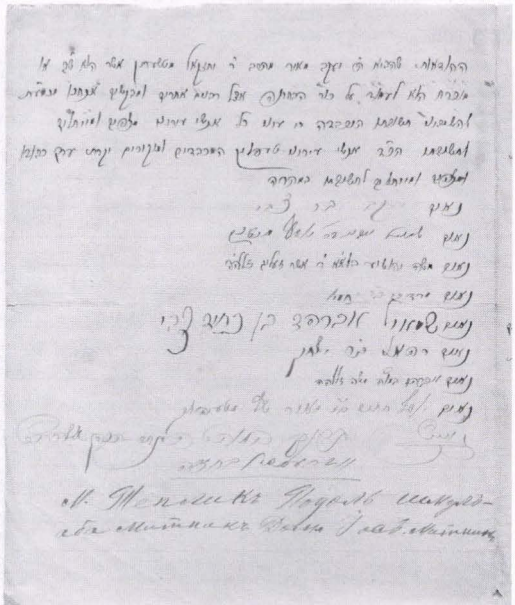

המשך חליפת מכתבים עם הגרמ"נ ירושלימסקי בענין הרבנות בטעפליק

אוסף ירושלימסקי, מספר 3211

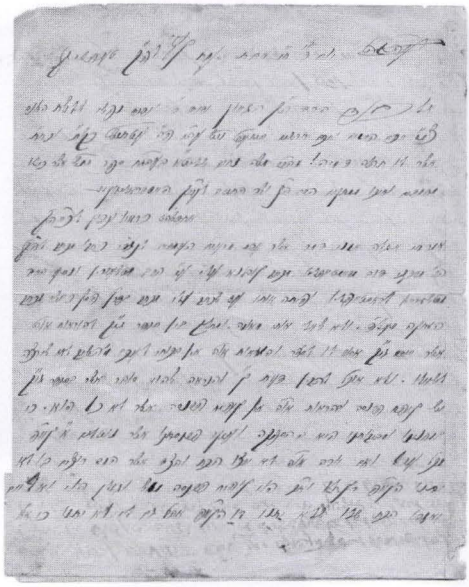

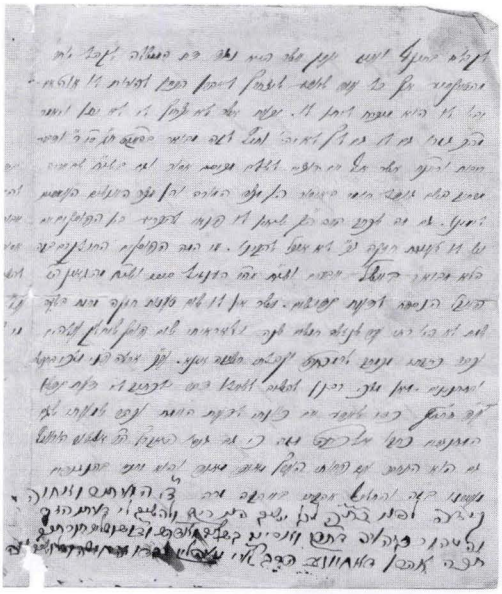
נושא כאוב זה עלה גם על שולחנם של שאר גדולי הדור, כדת מה לעשות בענין סבוך זה. בין היתר מוצאים אנו[יב] מכתב הממוען לקהילת טעפליק, מהגה"ק רבי מרדכי דוב מהארניסטייפל זצ"ל, מגדולי התורה והחסידות שבאוקריינא. הרבי מהארניסטייפל מתייחס בקצרה לפנייתם, שאין בידו פנאי לעיין בדין זה, וישלחו השאלה לשאר גדולים שבדור. ועד שהרי"מ יביא הסכם מן הגדולים לטענתו, לא יָמֻנָּה שוב, אבל מאידך, אין הר"א יכול לעכב בידו מהוראת איסור והיתר.

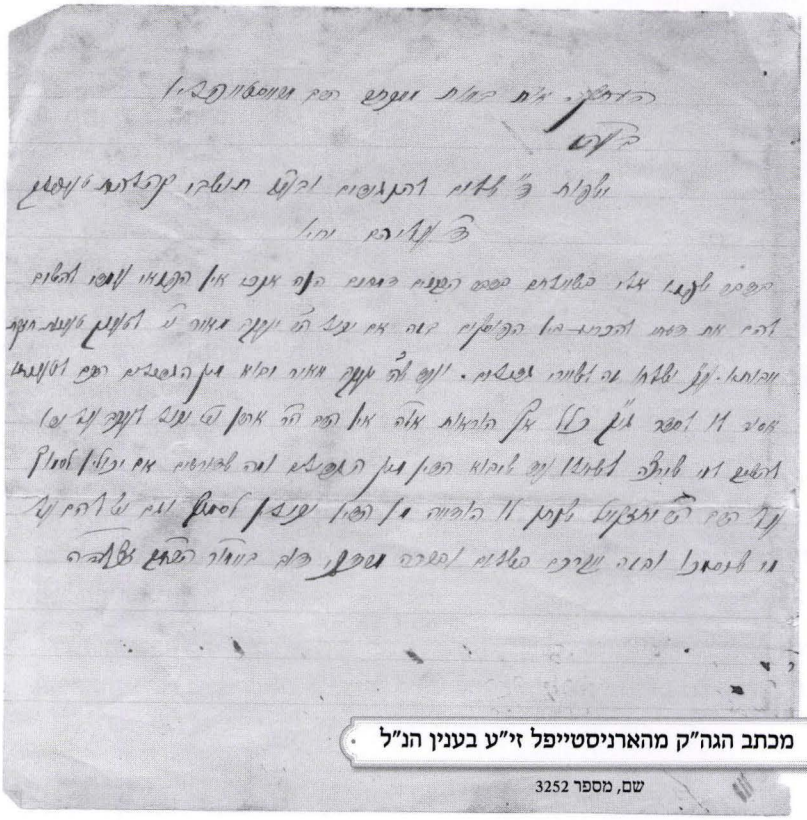
יב בספר "ילקוט פלא יועץ", מהגה"ק רבי מרדכי דוב מהארנאסטייפאל, מכתב מה.

המשך חליפת מכתבים עם הגרמ"נ ירושלימסקי בענין הרבנות בטעפליק

אוסף ירושלימסקי, מספר 3251

מכתב הגה"ק מהארניסטייפל זי"ע בענין הנ"ל

שם, מספר 3252

חיי יהדות בטעפליק

עדנה מיוחדת היתה לה לעיר, עם ההתפתחות הכלכלית שהיתה לכל ערי אוקריינא. פני רחובות העיר הוחלפו וחודשו ללא היכר, והם השפיעו על ההתרחבות המכרעת של העיר. את עיקר התמורה אפשר לייחס לרכבת שנסללה בעיר, וחיברה אותו לערי הבירה, קיוב - מצידה המזרחי, ואודסה - מצידה הדרומי-מערבי.

תחנת רכבת של העיירה טעפליק

בשנים אלו כבר נמנו בין תושבי העיר, כששת אלפים יהודים.

ביה"כ הישן בעיר טעפליק
(לדאבון לב שועלים הלכו בו וכיום משמש כמועדון)

טעפליק ידעה בתקופה זאת חיי יהדות מלא חיות דקדושה. רבנים, מורי הוראה ושוחטים. כלי קודש, חברא קדישא, וכל שאר תפקידים שקהילות הקודש מתברכים בהם. שבעה בתי-כנסיות היו לה לטעפליק, כששת אלפים תושביה ממלאים את כולם עד אפס מקום.

מהראוי לצטט את רשימותיו של יוצא העיר[יג], המתאר בגעגועים את ההווי המופלא ששרר בבתי הכנסת:

"ה'קלויזן' שימשו כמקור חיותם של תושבי העיירה. ה'גוט שבת' וה'גוט יום טוב' החייתה את נפשו של קטן כגדול. בבתי מדרשות אלו פיכו נחלי אמונה וביטחון, והם שהחזיקו את האנשים בכל התקופות.

"'המזרח' שבין בתי הכנסיות היה 'הבית הכנסת הגדול הישן'. אין מי מבני העיירה שיודע למנות את שנותיו של בית הכנסת. בילדותי הייתי שואל זאת את הזקנים בני התשעים, ומענה בפיהם

יג "טעפליק מיין שטעטעלע", חלק א' פרק ג', עמוד 52.

- אין. יש מהם שהיו עונים, שגם הם בילדותם היו שואלים זאת את הוריהם וזקניהם, וגם הם לא ידעו להצביע על התאריך המדויק של הקמת בית הכנסת. הוא היה עתיק מאד.

"בית הכנסת היה בנוי במלבני אבן עד חציו של כתלי בית הכנסת, ומשם ולמעלה היה בנוי מעצים. הגג גם הוא היה מעץ. ה'פאראנטשעס' שבצידי בית הכנסת", כבר היו רקובים מרוב השנים, ורק בנס לא אירע שום נזק ולא קרסו בעת שעמדו עליהם. בפרט יש להתפלא על הימים הנוראים, שבהם היה בית הכנסת מתמלא בקהל רב.

"רובם של המתפללים נמנו על הקבוצה הממוצעת של 'בעלי הבתים' שבעיר. מהבימה ולמטה ישבו בעלי המלאכה והעניים. המקומות היו קבועים מראש למתפללי בית הכנסת, ועל כל מקום היה רשום שמו ושם אביו, לדוגמא, 'שמואל יוסף ב"ר יהודה ארי".

"במרכז בית הכנסת שכן ה'בימה' ברוב פאר. הוא היה גבוה מאד, היו צריכים לעלות חמש מדרגות בכדי לעלות על הבימה.

"כל זאת, כל עוד היה בית הכנסת עומד על תילו. עד שהתחיל השטן לרקד בו, ומכח מחלוקת שפרצה בין פשוטי העם שבקהילה, העליל 'מוסר' אחד עלילה לשלטונות, וביום שישי בהיר נעלו הרשויות את בית הכנסת על מסגר ובריח. חותמת גדולה שלהם, הוחתמה על הפתח.

"האבל שהתפשט בטעפליק - לא יאומן כי יסופר...

"המשבר היה אכן גדול מנשוא. מאות יהודים, על נשיהם וטפם, נשארו ללא מקום תפילה ראוי. מלבד זאת, שבית הכנסת היה מקודש וחביב עד מאד בעיני מתפלליו. סיפורי ניסים רבים הילכו בפיות המתפללים, על מגיפות שנעצרו לאחר שהעתירו בתפילה אל מול ה'ארון קודש' הפתוח. מאורעות רוחניים רבים של חיי היהדות בעיר, היו קשורים בנשמתו של בית הכנסת. הסעודות שהיו ב'חדר שני', אמנם על מעט 'הערינג' ומשקה, אבל עם לבבות פתוחים ומרוממים. קול שירת 'וטהר לבנו' בסעודה שלישית, היתה נשמעת בכל רחובותיה של טעפליק.

"בלית ברירה, התפזרו מתפללי בית הכנסת הגדול לכל בתי הכנסיות שבעיר. אבי ע"ה נאלץ להתרגל למקומו הפשוט יותר ב'ברסלבער קלויז', תמורת המקום המכובד ('שפיגל-שטאט') שהיה לו בבית הכנסת הישן.

"המקום השני בחשיבותו מבחינת העבר שלו, אבל הראשון במעלה מבחינת ההווה שלו, היה 'בית המדרש', שם התפללו כל ה'פני' של העיר. הרבנים, השוחטים, הגבירים ונכבדי העיר. ההלצה היתה אומרת, שקביעת מקום תפילה בבית המדרש - סגולה לשידוך טוב. וכי קל הוא בעיניכם לקחת את אחד מבחורי 'בית המדרש'?!

"משימה קשה היתה זו, להשיג מקום תפילה בבית הכנסת. עשרות אברכים החדשים שנישאו, היו צריכים לעמוד על רגליהם מפאת חוסר מקום בבית הכנסת.

"אחריהם, היה ה'ברסלבער קלויז'. הוא היה גדול ונחמד מאד להתפלל בו. השמחה שררה תמיד בין כתלי בית הכנסת, כדרכם של חסידי ברסלב, שמשוררים רבות בתפילתם. ב'ברסלבער

יד בבתי הכנסיות של הרבה מערי אוקריינא, היו קבועים 'פאראנטשעס' מעץ בצידי ביהכ"נ, שעליהם היו הילדים והבחורים עומדים ויושבים בשעת התפילה.

קלויז' השתכנו רובם של 'פליטי' בית הכנסת הגדול. בראש השנה היה בית הכנסת מתרוקן ברובו. המתפללים היו נוסעים להתפלל על ציון רבם, באומאן הסמוכה.

"'קלויז' נאה נוסף היה לנו בעיר, ה'בערשאדער קלויז'. לא חסידי בערשאד יסדו אותו, ולא יוצאי העיר בערשאד. שמו נקרא כך, עקב היותו שוכן על הרחוב המוליך מטעפליק לבערשאד. 'קלויז' זה היה היחיד ששקק חיי תורה ותפילה משך כל שעות היממה. ששה מניינים של שחרית היו שם, הראשון בחמש לפנות בוקר, והאחרון באחת-עשרה. משך כל שעות היום היו יושבים שם יהודים על התורה ועל העבודה.

"בחור שכבר סיים את חוק לימודיו אצל המלמד, היה קובע את מקום לימודיו ב'בערשאדער קלויז'.

"בית כנסת נוסף, היה זה הקרוי 'משה מאטיעס קלויז'. יהודי זה, בנה במו ידיו את בית הכנסת, והוא אירח בחום את פשוטי העם שנפלטו משאר בתי הכנסיות. שם לא בדקו בציציותיו של אף אחד, וכולם התקבלו בכבוד רב.

"כמוהו גם 'די צאלובעס קלויז', שבו התפלל משה-מאטיע לפני שהקים את בית מדרשו שלו.

"בית הכנסת האחרון, והירוד ביותר מבחינת מתפלליו, "שמואל אהרן'ס שיל", שבו התפללו אנשים פחותים ביותר".

ברשימותיו של יהודי אחר מיוצאי העיירה[טו], מתוארת חלוקת בתי הכנסיות בצורה אחרת, אולם הצד השוה שביניהם - אחד:

"בעיירה זו היו כ- 8-9 בתי כנסת. ביניהם: ה'שול' - בית כנסת רב תפארת וגדול מידה, בנוי עץ בגובה של עשרות מטרים, ובו ארון קודש מעשי ידי אמן, שהרהיב עין בפיתוחיו האמנותיים. בתוכו היו ספרי תורה עתיקים, ענודי כתרים מכסף וזהב. מעל הקירות היו מצוירים באמנות מזלות החודשים וקטעי תפילה ופיוט. הצורה והמבנה המיוחד של בית כנסת זה, השרה הוד של קדושה שרומם את כבוד הבית.

"נוסף לכך היו בתי כנסת אחרים, ישנים וחדשים, כל אחד בנוסח המיוחד שלו, כגון: של בעלי המלאכה, חסידי סקווירא וטאלנא, ובמיוחד בלט בית המדרש של חסידי ברסלב. כמקובל, שמשו בתי-הכנסת לא רק לתפילה, אלא גם להתכנסות אחרי יום עמל, ללימוד תורה משותף עם פשוטי העם".

הרבנים בטעפליק

כאמור, התרחבות והתפתחות זו חלה עקב התמורות הכלכליות שהיו בעיר. עם זאת, שינויים אלו הביאו עמם גם סכנות רוחניות רבות, אשר על כן חיפשה טעפליק רב ראוי שישב על כס הרבנות בעיר, וינווט בחכמתו ובתבונתו את חיי העיר.

היה זה לאחר כמה שנים, בהם לא כיהן רב בטעפליק, מאז שהרבנים הקודמים כבר לא כיהנו בעיר.

טו "העבר" - גליון כא, תל-אביב תשל"ה, עמוד 207-210.

הג"ר יעקב מאיר זצ"ל - שנסתלק לבית עולמו, והג"ר פישל מ"ץ זצ"ל - שעבר לכהן כרב הכולל של העיר אומאן.

קווים קצרים לדמותם של הרבנים הקודמים - אשר שנים מהם נזכרים בארוכה בדברינו לעיל, רבי אהרן ורבי יעקב מאיר - מוצאים אנו ברשימותיו של אחד מיוצאי העיירה[טז]:

אומאן הרב ר' **אפרים פישיל** נהרב ר' משה **מץ**
(פלך קיעוו)

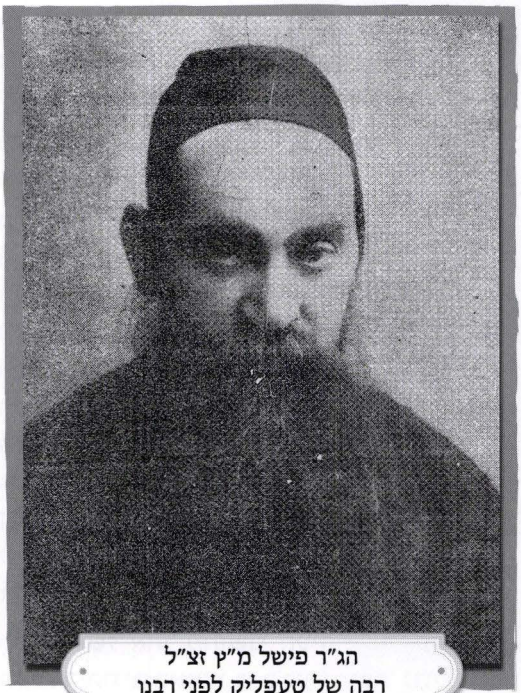
נולד בשנת תרכ"ח לאביו הרב ר' משה האב"ד דק"ק סקווירא, נכד הרה"ג ר' נפתלי צבי ז"ל ששמש בכתר הרבנות חמשה וארבעים שנה בק"ק וארנישטש ובק"ק סקווירא, ונשארו אתו בכתובים שו"ת שהשיב להשואלים ברבר ד' זו הלכה, והוא הי' בן הרה"צ ר' משה ז"ל הרב דק"ק ליבער, שהי' מפורסם בדרשותיו שדרש לעורר לבות בני ישראל לקרבם לאביהם שבשמים, ומהם הרבה נדפסו בספרים שונים, נצר מגזע הרמ"א והש"ך, ומצד אמו הוא מגזע ר' יעקב עמדין ז"ל. חתנו של הרב הנ"ל הוא הרב ר' יוסף יהודא הערבאריטמדיקער האב"ד דק"ק רוזיניב, נכד הגאון והצדיק ר' לוי יצחק זצ"ל האב"ד דבארדיטשוב. נסמך להוראות ולדין מאת הרה"ג ר' דוב בעריש הכהן ראפאפארט בעה"מ ספר „דרך המלך" על הרמב"ם ומאת הרה"ג ר' יחיאל מיכל שליט"א האב"ד דק"ק שדה לבן, ובשנת תרנ"ו נתקבל לרב בעיר וארנישטש פלך קיעוו, ואח"כ בעיר טעפליץ פלך פאדאל, ועתה בעיר אומאן הנ"ל. יש לו רשיון הממשלה להבחר גם לרב רשמי.

Фишель Мацъ г. Уманъ (Кіев. губ.) **Fischel Mac Uman** (Gouv. Kiew.)

ספר "אהלי שם"

"טרם אמנה את רבני העיר, ברצוני להזכיר יהודי שלא שימש כרב, אבל היתה לו סמכות נרחבת כרב. שמו היה 'רבי אורלע דיין'. אני כבר זוכר אותו כיהודי מבוגר, כבן שמונים. בביתו נערכו דיני תורה רבים. ביתו היה מלא תמיד בבני תורה, שסמכו על פסקיו והיו מגיעים אליו הביתה לדרוש תורה מפיו. הוא היה גר בבית עלוב ודחוק, בעניות משוועת, ובכל זאת לא היה נוטל 'מעות פסק'. מחייתו היתה מההכשר שנתן לאטליזו של 'ראובן בעל טאקסע'.

"הרב הראשון שאני זוכר, הוא רבי יעקב מאיר. הוא היה גבה קומה, חלוש, שליו ושקט. כל היום היה יושב רכון על הגמרא, ומפסיק רק לתפילה, לטעימה כלשהי, או לענות על שאלה. הגיטין היו תחת פיקוחו, אולם זה היה קורה רק לעיתים נדירות ביותר, שכן בתחילה היה פועל רבות להשכין שלום ביניהם, עד שלרוב היה עולה בידו להשיג שיסוגו מכוונתם זו.

הג"ר פישל מ"ץ זצ"ל
רבה של טעפליק לפני רבנו

טז "טעפליק מיין שטעטעלע", שם, עמוד 46.

"לאחריו הגיע רב צעיר, בשם 'רבי פישל מ"ץ', שבמרצו ובגדלותו רכש לו מעריצים רבים. אולם, כשם שרבו לו מעריצים, כן היו לו מתנגדים רבים. אך יש להדגיש, כי בין הרבנים עצמם שרר כבוד רב. בשנת תע"ר, עבר רבי פישל לאומאן, שם מונה ל'רב הכולל', וביתו באומאן הפך למרכז החיים התורניים בעיר"[יז].

בחירתו של רבינו

האיזור היהודי בעיר טעפליק

מספר חודשים תרה טעפליק אחר רב גדול בתורה ובחכמה, עד שנפלה הבחירה על רבינו, לאור המלצתו של ידידו ורעו משכבר הימים הרב דאומאן, הגאון החסיד רבי שלום מלמד זצ"ל, ומתוך היכרותו האישית של רבינו עם רבים מתושבי העיר, שנמנו כמוהו על חסידי הרה"ק רבי דוד זי"ע מטאלנא השוכנת לא-הרחק מטעפליק.

שכן, ליהווי ידוע, שטעפליק העיר מחולקת היתה לשלש קבוצות. חסידי טאלנא וסקווירא, חסידי ברסלב וחסידי מאניסטרישטש. החלק הגדול ביותר, נמנו על חסידי טאלנא, אשר היו מקושרים באמונה שלימה ותמימה בהרה"ק רבי דוד מטאלנא זי"ע, בנו של המגיד מטשערנאביל זי"ע.

לעדותו של אחד מתושבי העיר[יח]: "היו עשרות, ואולי מאות בתים, שתמונתו היתה תלויה על הקיר. היהודים האמינו בו כ'בעל מופת' גדול, חרף התרחקותו של הרבי מטאלנא מדברים אלו. גם

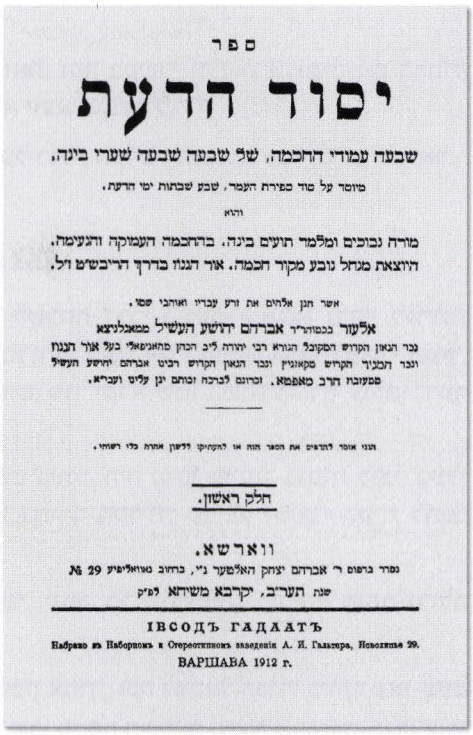
יז רבי אפרים פישל מץ זצ"ל היה נכדו של הגאון החסיד רבי נפתלי צבי מץ זצ"ל, רבה של סקווירא.

יח שם, עמוד 188.

לאחר פטירתו המשיכה האמונה בו כבימי חיותו". בתוך קבוצה זו יש להכליל גם את הקבוצה של חסידי סקווירא.

החלק השני, היו חסידי ברסלב, שכמסורתם היו מקושרים בהרה"ק רבי נחמן מברסלב זי"ע. בהיות טעפליק סמוכה לאומאן ולא רחוקה מברסלב, היו חסידי ברסלב קבוצה ניכרת מבין תושבי העיר משך כל השנים, עוד מחיי מוהר"ן זי"ע, כפי הנזכר רבות בספרי חסידי ברסלב[יט].

לעומתם, היו קבוצה ניכרת מתושבי העיר כרוכים אחר הרה"ק רבי יהושע העשיל ממאניסטרישטש

ספר

יסוד הדעת

שבעה עמודי החכמה, שהם שבעה שערי בינה.

מיוסד על סדר פסידרת העמרי, שבע שבתות ימי הרעת.

והוא

מזרה נבוכים ומלמד תועים בינה. בהחכמה העמוקה והנעימה.
היוצאת מגדל נובע מקור חכמה. אור הגנוז בדרך הר"בשט זל.

אשר חנן אלהים את ורע עבריו ואוהבי שמו.

אלעזר בכמוהר"ר אברהם יהושע העשיל ממאליניצא

נכד הגאון הקדוש המקובל הגורא רבי יהודה ליב הכהן מהאניפאלי בעל אור הגנוז
ונכד הכתוב הקדוש מקאונין ונכד הגאון הקדוש רבינו אברהם יהושע העשיל
ממעזיבוז הרב מאפמא. וכרוכים לברכה זכותם יגן עליו ועבריא.

הנני אוסר להדפיס את הספר הזה או להקונקו דלעזן אחרת בלי רשותי.

חלק ראשון.

וואַרשא.

נאדר בדפוס ר' אברהם יצחק האלפשער נ"י, בחוב טעוואליעוע № 29

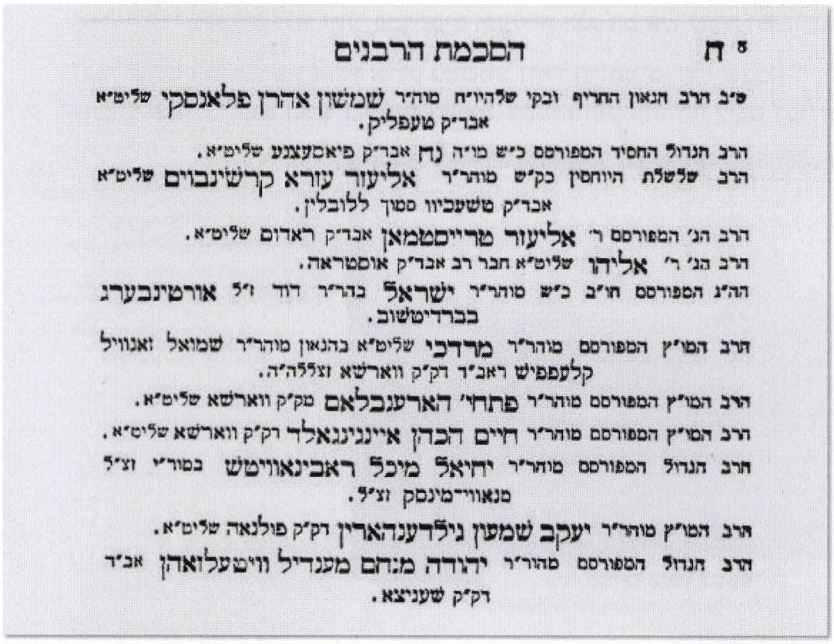
שנה תער"ב, יקרבא משיחא לפ"ק

ІВСОДЪ ГАДААТЪ

Напечатано въ Типографіи и Стереотипномъ заведеніи А. И. Гальперна, Новолипье 29.

ВАРШАВА 1912 г.

הסכמת רבינו משנת תרע"ג
בשנות כהונתו בטעפליק

ס"ח הסכמת הרבנים

כ"ב הרב הגאון החריף ובקי שלהוי"ח מוהר"ר שמשון אהרן פלאנסקי שליט"א
אבד"ק טעפליק.

הרב הגדול החסיד המפורסם כ"ש מוה"ר נח אבד"ק פיאסעצנע שליט"א.

הרב שלשלת היוחסין כק"ש מוהר"ר אליעזר עזרא קרשינבוים שליט"א
אבד"ק טשעביוו סטוך ללובלין.

הרב הג' המפורסם ר' אליעזר טריימטמאן אבד"ק ראדום שליט"א.

הרב הג' ר' אלידן שליט"א חבר רב אבד"ק אוסטראה.

הה"ג המפורסם חו"ב כ"ש מוהר"ר ישראל בהר"ר דוד ז"ל אורטינבערג
בברדיטשוב.

הרב המו"צ המפורסם מוהר"ר מרדכי שליט"א בהגאון מוהר"ר שמואל זאנוויל
קלעפפיש ראב"ד דק"ק ווארשא וצללה"ה.

הרב המו"צ המפורסם מוהר"ר פתחי' האראנבלאם מק"ק ווארשא שליט"א.

הרב המו"צ המפורסם מוהר"ר חיים הכהן איינינגאלד דק"ק ווארשא שליט"א.

הרב הגדול המפורסם מוהר"ר יחיאל מיכל ראבינאוויטש במוה"ר וצ"ל
מנאווי־מינסק וצ"ל.

הרב המו"צ מוהר"ר יעקב שמעון נילדענהארין דק"ק פולנאה שליט"א.

הרב הגדול המפורסם מוהר"ר יהודה מ:הם מנדיל וויטעלואדן אב"ד
דק"ק שעניצא.

יט אחד מחשובי חסידי ברסלב המפורסמים לדורות שהתגוררו בטעפליק, היה הרה"ח ר' משה יהושע באזילובסקי זצ"ל, הידוע בכינויו: "רבי אלטר טעפליקער", שהדפיס את הספרים: השתפכות הנפש, מילי דאבות, ועוד. נהרג על קידוש ה' בימי הפרעות בשנת תרע"ט, עם עוד אחדים מחבריו חסידי ברסלב ששהו איתו בחדר - ולמדו בצוותא חדא - באותה עת, כפי שיתואר באריכות, להלן פרק ח.

זצ"ל, ומשתדלים להביאו העירה מדי תקופה[כ].

רבינו, שנמנה על משפחת חסידי טאלנא, ומלבד זאת, היה בקשרי ידידות אדוקים עם הרה"ק ממאניסטרישטש, נבחר ע"י תושבי העיר כולם, ללא יוצא מן הכלל.

גם חסידי ברסלב תמכו ושמחו בבחירתו, בהיותו בעל רגשי הערצה והכנעה לכל צדיקי ישראל.

מעמד עליון בעיר

זכתה העיר טעפליק, שנהפכה מעיירה מיועדת לשכחת-דברי-הימים - לשם נרדף לגדלות ומסורת בהוראה. רבינו, בגדלות תורתו ובשלימות מדותיו, האיר אורו הבהיר לכלל תושבי העיר, וגם לימים רבים, כשכבר עלה מן הגולה לארץ הקודש, עוד יקרא שמו לשם ולזכרון עולם: "דער טעפליק'ער רב".

מיד בתחילת דרכו בעיר החל בהרבצת תורה. מדי יום ביומו, היה מוסר שיעור בגפ"ת לפני 'בעלי בתים', כשעתיים תמימות לפני התפילה[כא]. גדלותו בתורה הקרינה על כל תושבי העיר, לחבב עליהם את התורה הקדושה ואת לומדיה.

חכמתו של רבינו עמדה לו להתחבב אצל כל תושבי העיר, כך שהשפעתו עליהם היתה גדולה ביותר, וכמתואר ברשימותיו של יוצא העיר[כב]:

"הרב השלישי שהנני זוכר בטעפליק, 'רבי שמשון אהרן', זכה למעמד הגדול ביותר מאי-פעם בחיי יהודי טעפליק. שכן, הוא כיהן כרב בזמן שבו פסקה השלווה מקרב טעפליק, בזמן שבו החלו יהודי טעפליק לגור יותר במרתפים ובעליות הגג, הם אלו שנות הפוגרומים.

"ככל שהיה רבי שמשון אהרן אדוק במשנתו וחייו הרוחניים, הרי שבענייני העולם היית יכול לחשוב שמדובר ברב הבקי בהווייות העולם. חכמתו ופקחותו היו לשם דבר, עד שבחייו נוסף

בית החיים הישן בטעפליק

גם הרה"ח ר' לוי יצחק בנדר זצ"ל, מחשובי חסידי ברסלב בירושלים, היה בן העיר טעפליק, ואף גם שימש כמלמד לבני רבינו. בבית החיים בטעפליק טמונים רבים מתלמידי מוהר"ן, ותלמידו מוהרנ"ת מברסלב.

כ ראה שם: "יש להדגיש, כי כל 'גוטער יוד' ששבת בטעפליק זכה לכבוד רב. גם חסידי אדמורי"ם אחרים הנחילו לו כבוד רב, והצטופפו לחזות בעריכת שולחנו".

כא מפי כ"ק אדמו"ר רבי ישראל מרדכי מראחמיסטריווקא זצוק"ל.

כב "טעפליק מיין שטעטעלע", עמוד 48.

תפקיד לרב, לשמש כמקור עצה בענייני מסחר. עד כדי כך רצו בחכמתו, שהיו כאלו ששיחרו לפתחו בבקשות שישמש להם כשותף במסחרם".

כך גם מתאר הרב אהרן סורסקי במאמרו אודות רבינו[כג]:

"הוא התאהב על בני קהילתו מכל החוגים - מי שהעריץ אותו בגלל צדקותו וחכמת תורתו, ומי שהלך לבו אחריו בגלל מדותיו האציליות, או בגין חוט-של-חסד המשוך עליו. היה מעורב בדעתו עם הבריות, מתמצא ובקי בהוויות העולם ובענייני משא-ומתן, והפליא בפקחותו כשישב על מדין לשפוט בין איש לרעהו".

גדלותו בתורה, לצד פקחותו ונועם מידותיו, הפכו אותו ליחיד מומחה בדיני ממונות. מכל היישובים הסמוכים פנו אל הרב בדיני תורה מסובכים, וכמסופר ברשימות תושב טעפליק[כד]:

"אני זוכר בתור ילד, שכן וקרוב להרב, הייתי מנצל את כל זמני הפנוי בבית הרב, ולהיווכח בדיני תורה המתנהלים בביתו. רובם של דיני התורה היו של יהודים ממקומות רחוקים, אשר היו מכתתים רגליהם ממקומות רחוקים, להביא את דיונם בפני הרב הנודע לתהילה. לאחר כל 'דין תורה', היו תולים את הפסק ב'קלויז' המרכזי בעיר, והייתי שומע את המבוגרים מתגאים ברבני עירנו, שמכל הסביבה מגיעים דווקא אליהם".

למען עניי ישראל

בטוב לבו הרחום, ובעבודתו ויגיעתו להפקיר כל אשר לו בעבור זולתו, מסר נפשו עבור כל צרכי עניי העיר. ועוד יסופר בזה בארוכה בפרק הבא, על עמידתו האיתנה למען עניי עירו בשנות הזעם. אבל גם לפני פרוץ הפרעות הקשים, כבר היו ניכרים סימנים קשים של רדיפות אחר כלל ישראל; הפרנסה נתמעטה והלחץ זו הדחק גבר על אחינו בית ישראל.

רבינו, שהיה בשנות העמידה שלו, נתגלה באותם ימים קשים במלוא תפארת הדרתו, כאשר חסך ממלבושיו לתת לחם לפי העני. למרות הקור העז השורר באוקריינא בימות החורף, לא קנה מעיל להחם את עורו, ואת הכסף שחסך היה נותן כולו לעניים ונדכאים[כה].

בעל הרשימות הנ"ל מוסיף לספר שם:

"כבר מאז בלט אצל הרב, רוב רחמיו על עניי ישראל. ה'גבירים' בטעפליק לא שבעו ממנו נחת ותענוגים. כמעט בכל שבת היה מוכיח אותם בשבט מוסר, על חיובם להחזיק בממונם את אחיהם קשי היום. היה מחזיק אצלו 'קופה' שממנה תמך בנצרכים, בכבוד ובדרך סתר.

"בערב פסח של אחת השנים, לאחר חורף קשה ביותר, בו איבדו רבים מבני העיר את פרנסתם, יצא הרב בקריאת קודש לגבירי העיר, שירימו סך מסויים עבור 'מעות חיטים', שהעניות גדולה ביותר.

"כשחזר הרב הביתה לאחר סיום הדרשה, הראה על פניו ארשת של שמחה. פנה אל הרבנית

כג "מרביצי תורה מעולם החסידות", חלק ז, עמוד פה.

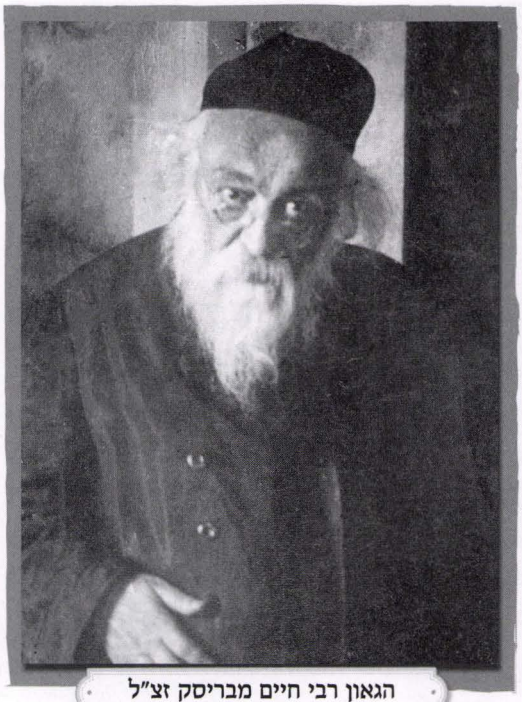
כד "טעפליק מיין שטעטעלע", עמוד 46.

כה מפי כ"ק אדמו"ר רבי ישראל מרדכי מראחמיסטרייווקא זצוק"ל.

ואמר בבדיחותא, שהוא פעל מחצה בדרשתו. הוא פעל שהעניים ירצו לקחת, עתה הוא רק מחכה שגם החצי השני יתקיים - שהעשירים ירצו לתת[כו]..."

כי גדול ליהודים... ושמעו הולך בכל הארץ

כצלוחית זו של שמן אפרסמון, שאינה שומרת את ניחוחה לעצמה, ומדיפה ריחה הטוב על כל סביבותיה, כן נדף שמו הטוב של רבינו למרחקים. כוכבו החל לעלות בשמי אוקריינא, ובפרט בכל הפלך של קיוב, וחיש מהר החל להתפרסם כמורה הוראה מובהק, ובורר מומחה.

הגאון רבי חיים מבריסק זצ"ל

מסופר, שכשנתוודע הגאון רבי חיים הלוי זצ"ל מבריסק, לכוחו המופלא בבוררות, הביע את התפעלותו המרובה, ומעשה שהיה כך היה:

פעם הורכב בית דין מיוחד להכריע בבוררות מסועפת שהתנהלה שם. הרכב הבוררות מנה חמשה דיינים, גדולי תורה מליטא ואוקריינא, והגר"ח מבריסק זצ"ל היה ראש ההרכב. רבינו - שהיה צעיר לימים - נמנה כאחד מחברי ההרכב. הגדולים הציעו דעתם, ובהגיע תור רבינו, הציע את דעתו, כשהוא מטעימה בסברא משלו. הסברא הפכה את הקערה על פיה. היא היתה סברא מוצקת ואיתנה כחלמיש, ואי אפשר היה להפריכה. ואכן, סברא זו הכריעה את הכף, והגר"ח פסק כסברא זו. הגר"ח התפעל עד מאד מרבינו, ואמר: "איך האב נישט געוויסט וואס אוקריינא פארמאגט..."[כז]

כך גם נמסר על שיעור תורני ששמע מפי הגר"ח הלוי זצ"ל, ונחקק בזכרונו הבהיר לימים רבים. לא נמסר היכן ומתי שמע שיעור זה, ואלמלי העובדה הבאה לא נודע ממנו עד היום הזה. וכך היה מעשה: בימי מגוריו בירושלים, פורסם שרב פלוני עומד להרצות שיעור בהלכה. אותו רב פירסם מראי מקומות לעיון, וכשהראו אותם לפני רבינו, ניחש בעצמו מראש בדייקנות מופלאה, אילו חידושים עומד רב זה להגיד בשיעורו. כשהבחין אחרי השיעור בהשתוממות על פני האנשים ש"ניסו" אותו, עמד וגילה להם, כי זה כמה נזדמן לו לשמוע מפי הגר"ח הלוי זצ"ל מערכה שלימה על אותם מראי מקומות, שיעור שלא נדפס ב"חידושי רבינו חיים הלוי", ומתוך הדברים שיער בדעתו כי אותו רב (שהיה בן

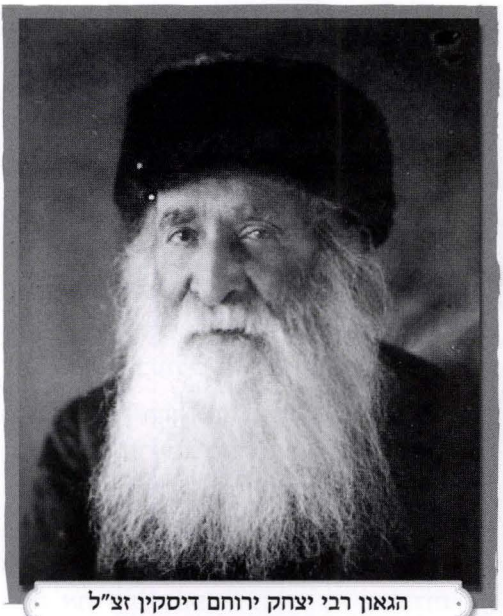
כו אימרה זו מקובלת מפי הרה"ק בעל "זרע קודש" מרופשיץ זי"ע, שאמר פעם כן, שפעל מחצה בדרשתו, שהעניים ירצו לקחת...

כז "שיח זקנים", חלק ד, עמוד תח, מפי הרה"ג ר' חיים ברוך פינק ז"ל, ששמע מפי הרה"ק רבי יעקב יוסף מסקווירא זצ"ל.
תרגום: לא ידעתי מהאוצר המצוי באוקריינא.

בית בתורתה של בריסק) יאמר עתה שוב את אותו השיעור. שיער ולא החטיא[כח].

כן קִשֵּׁר קשרי תורה, עם הגאון הנודע רבי יצחק ירוחם דיסקין זצ"ל, בן הגאון מהרי"ל מבריסק זצ"ל. כשהתגורר רבי יצחק ירוחם באוקריינא, טרם עלותו לארץ-הקודש, דר בעיר טאלנא. רבינו, כחסיד טאלנא, היה מבקר במקום לעתים תכופות, ויצר עמו קשרי תורה עמוקים. זכרון לכך נמצא בספרו "דברי אהרן", סימן ג: **"אדכרנא בזה מה ששמעתי מהגאון הגדול רבי יצחק ירוחם דיסקין זצ"ל, כשנפגשתי אתו מלפני אחד וארבעים שנה, ובתוך השיחה אמר לי בשם אביו הגאון האדיר מהרי"ל דיסקין זצ"ל מבריסק..."**[כט]

קשרים אלו חזרו ונתהדקו כשעלה רבינו לארץ הקודש, שם פגש שוב ברבי יצחק ירוחם

הגאון רבי יצחק ירוחם דיסקין זצ"ל

ואדכרנא נזה מה ששמעתי מכגאון כגדול מוכרי"י דיסקין זצ"ל כשנפגשתי אתו מלפני אמד וארבעים שנה ובתוך כשיחה אמר לי בשם אביו כגאון כאדיר מוכרי"ל דיסקין זצ"ל מבריסק דיש לומר ולייסב קושיית כתוס' לריבב"י כיון שכיה זקן ויושב לפי כבודו מ"ש שמשה דמילתא לא קאי כמשה של מעלה ע"י משיכה או כגבהה ולא כיה כאן רק קנין כפה שאינו קונה אלא מן כתורה ולא מדרבנן ואם כן שוב אמ"ש כשכפקינו נשתנק גם כקנין תורה שכיה לו נו, דכשה מכ"ת בלא ג' ומי כוי כפקר, ושוב אין לתום שמא יכשל בלא תגזול דרבנן דכשה ריב"י לא זכה נו כלל מדרבנן.

ספר "דברי אהרן" לרבינו, סימן ג: "ואדכרנא בזה מה ששמעתי מהגאון הגדול מוהרי"י דיסקין זצ"ל כשנפגשתי אתו מלפני אחד וארבעים שנה"

- שכבר עלה לפני תקופה לירושלים, לדור אצל אביו מרא דארעא קדישא. רבינו היה משחר הרבה לפתחו לשוחח במילי דאורייתא, בידידות איתנה מהאחד לרעהו.

גם עם הגאון החסיד רבי מאיר מרגליות, ראב"ד בבארדיטשוב, בנו של הראב"ד הקודם דשם, הגאון החסיד רבי יעקב, היה לרבינו קשרי ידידות של תורה והוראה[ל].

כבר בחוץ-לארץ נתפרסם כיחיד מומחה בהעתקת שמועת ההוראה לדורות. במיוחד נודע כמומחה בלימוד תלמידים את מקצוע ההוראה, ודין גרמא לרבים וטובים, שפנו אליו ללמוד יסודות ההוראה ולהתעטר ממנו בסמיכת חכמים. ביניהם מסופר על הרה"ק רבי דוד מסקווירא זצ"ל, שהזמינו לעיר

כח "מרביצי תורה מעולם החסידות", ערך רבינו, חלק ז, עמוד פה.

כט ראה עוד בספר "הר צבי", להגרצ"פ פראנק, גיטין דף ל"ו, שמביא דברי תורה של הגרי"י דיסקין, ששמע מפי רבינו.

ל ראה במאמרו של הר"ר אברהם ביק ז"ל, "חידושי הרב מטפליק", עמוד 45, שם נדפס בטעות "רבי חיים מרגליות".

סקווירא להתגורר שם תקופה מסויימת, בכדי ללמד ההוראה לבניו הרה"ק רבי יצחק ורבי יעקב יוסף. ואכן, רבינו נענה לבקשתו, וישב שם תקופה של תשעה חדשים, ללמוד עמהם הוראה[לא].

כך מסופר גם על הגה"צ רבי יעקב רבינוביץ, בן הרה"ק רבי יהושע העשיל ממאניסטרישטש, ולימים האדמו"ר ממאניסטרישטש בפילדלפיה, שנסמך ממנו להוראה עוד בעת מגוריו בטעפליק.

משנה לשנה הלך וגדל שמו כאחד מגדולי הרבנים באוקריינא. מערים גדולות פנו אליו הרבה פעמים בהצעות חשובות של כסא רבנות, עם משכורת ביד רחבה (גשמיות), ועם כר נרחב לפעילות תורנית (רוחניות), אך רבינו דחה את כולן, מפני החשש כי הטירדות בעיר גדולה ישביתו אותו מגירסתו, כלשונו של המדרש: "הטל עליהם צרכי ציבור והם כלין מאליהן"[לב].

הרה"ק רבי דוד מסקווירא זי"ע

הרה"צ רבי יעקב רבינוביץ זצ"ל הראשון בצד שמאל

לא מרשימות הג"ר יצחק צבי ברנפלד זצ"ל, רב דחוג חתם סופר בזכרון מאיר בני-ברק, תלמיד רבינו בהוראה.
יש להעיר, כי יתכן, שהקשר אל הרה"ק רבי דוד מסקווירא הוא דרך רבו הגאון מקאנסטאנטין, שנמנה על חסידי הרה"ק רבי יעקב יוסף (השני) מאוסטרהא, אשר הרה"ק רבי דוד מסקווירא היה חתנו.

לב "מרביצי תורה מעולם החסידות", ערך רבינו, חלק ז, עמוד פה.

הרה"ק רבי יהושע העשיל ממאניסטרישטש זצ"ל[לג]

כ"ק אדמו"ר רבי יהושע העשיל ממאניסטרישטש זי"ע

בעסקנו בתקופת מגורי רבינו בטעפליק, מן הראוי להקדיש יריעה מיוחדת אודות קשרי הידידות וההערצה העמוקים שרקם רבינו עם הרה"ק רבי יהושע העשיל ממאניסטרישטש. כזכור בראש פרק זה, חלק נכבד מתושבי טעפליק נמנו על חסידי מאניסטרישטש, ועקב זאת, היה הרה"ק ממאניסטרישטש מגיע לטעפליק מדי שנה בשנה לשהות בקרב חסידיו הרבים בעיר. רבות היו הני תרי גדולי תורה מתרועעים בצוותא חדא, באהבה אמיתית שאינה תלויה אלא בדברי תורה ויראה. הני תרי צדיקים נפגשו ביניהם לעתים תכופות, מאחר והאדמו"ר ממאניסטרישטש התיישב באומאן - הסמוכה לטעפליק - בשנת תע"ר, היא השנה שרבינו עלה על כס הרבנות דטעפליק.

רבינו העריץ מאד את הרה"ק ממאניסטרישטש, ואף היה נוסע אליו לעתים תכופות. אז נדברו יראי ה' איש אל רעהו בדברי תורה וחסידות. בבקיאותם הגדולה בנבכי ש"ס ופוסקים ובתורת החסידות, היו שטים יחדיו בפלפולה של תורה. מבבלי לירושלמי, מירושלמי לספרא

יחוס קאלינבלאט מוזכר בספר "תורת אבות" להאדמו"ר ממאניסטרישטש

20 **ערך** **אבות**

הר' יחזקאל זצ"ל, הוא היה חתן חרב הר' יוסיל מגיר ספולנאח המוזכר בהכתבים ונעלמו מאתנו קורותיו ומקום שבתו. ה', היה הרב ר' אליהו ז"ל, הוא היה חתן אחד הרבנים המנגדים בערי ליפא ונפטר ביסוי עלומיו עוד בחיי אביו. בת אחת היתה לו שקראה על שם אמו "שרה רחל שינדל", ובעלה היה רב גאון ומפורסם בדורו, הוא הרב הר' שמואל זצ"ל, רב בעיר קאנליבעלאר באוקריינא.

מוצאו ויחוסו נעלמו מאתנו. ומזרעו אחריו עוד עד היום נושאים את כתר חרבנות בעיר הזאת.

כתבים רבים נשארו מסרן זקננו זי"ע, אשר כנראה נכתבו ע"י תלמידיו הקדושים ה"ה הרב הר' רפאל ז"ל מבערשיד, והרב הר' בניטין זאב טבאלמא. ונתוספו בהם מאמרים נפלאים מתלמידיהם

לג נולד בכ"ד באדר תר"כ לאביו הרה"ק רבי יצחק יואל מקנטקוזבא זי"ע, מגזע - בן אחר בן - הרה"ק רבי גדליה מלויניץ זי"ע, בעל "תשואות חן", מבני היכלא דהבעש"ט הק' זי"ע. היה חתן דודו הרה"ק רבי פנחס רבינוביץ מסוקלובקא זי"ע. כבר בצעירותו התבלט בכשרונותיו המיוחדים, וראו שלגדולות נוצר. לאחר פטירת אביו בשנת תרמ"ה, החל לכהן באדמו"רות במאניסטרישטש, ורבים הסתופפו בצילו. ישב במאניסטרישטש כ"ג שנה, והחל להפיח שם רוח חדשה בצעירים שהתרחקו רח"ל מדרך המסורה. היה מקובל גדול ובקי בחסידות לצד פלפולו בתורה והלכה, ומכל רחבי הסביבה באו אליו. בשנת תע"ר הוכרח מטעמי בריאות לעקור משם והלך לעיר אומאן וגם שם המשיך להגדיל תורה ולהאדירה. כאביו סבל אף הוא ברוסיה, ובשנת תרפ"ד היגר לארצות הברית. שם התיישב בבראנזוויל שבניו יורק. רבים נהנו לאורו, והשפעתו היתה ניכרת בכל תחומי היהדות בארה"ב. חיבר ספרים רבים ביניהם: "דברי יהושע" (על התורה); "תורת אבות" (על מסכת אבות) - שם נדפס גם קונטרס "ערך אבות", בו מפרט יחוס אבותיו הקדושים, וכותב ג"כ אודות צאצאי רבי שמואל מקאלניבלאט; "נחלת יהושע"; "ערכי יהושע". נפטר כ"ו בניסן תרצ"ח.

רבינו מתארו כש"ב, כיון שהאדמו"ר ממאניסטרישטש חטר גם הוא מגזע הרה"ק רבי פנחס מקאריץ זי"ע, שכן אם אביו היתה בת הרה"ק רבי שמואל אברהם מסלאוויטא, מגזע קאריץ. ואמו היתה בת הרה"ק רבי משולם זוסיא מזינקוב, נכד הרה"ק בעל "אוהב ישראל" מאפטא זי"ע. ורבינו נמנה גם הוא על נכדי הצדיקים מקאריץ ואפטא.

אהל וציון כ"ק אדמו"ר ממאניסטרישטש זי"ע

וספרי, משם למדרשים וספרי ראשונים ואחרונים, כיד ה' הטובה עליהם.

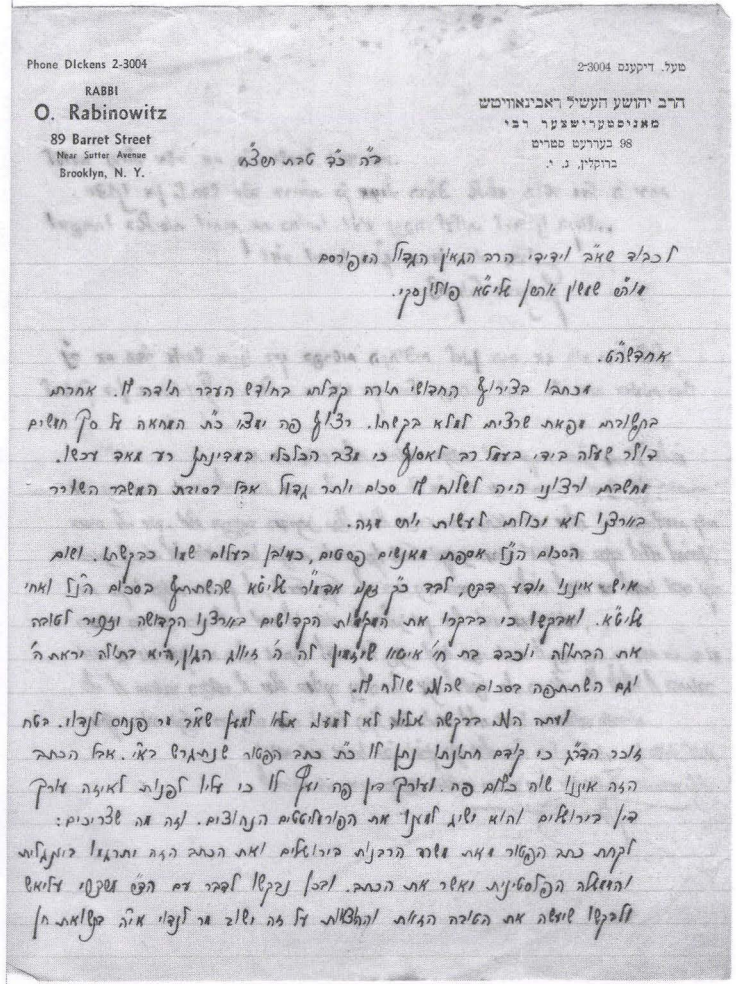
האדמו"ר ממאניסטרישטש פעל גם למנות את רבינו כרב העיר של אומאן, אולם מחמת סיבות שונות לא עלה הדבר בידו.

המצב הרוחני הקשה שהלך והחמיר ברוסיה, גרם לכך שהיראים לדבר ה' חיפשו מפלט מארץ הדמים, כך שלאחר תקופה ארוכה של כחמש עשרה שנה נפרדו דרכיהם, האדמו"ר ממאניסטרישטש היגר לארה"ב ורבינו עלה לגור בארה"ק.

לאחר תקופה לא ארוכה, בשנת תרצ"א, כששמע רבינו על מקום מגוריו של האדמו"ר ממאניסטרישטש בארה"ב, התיישב לכתוב מכתב לאדמו"ר ברוב יראת כבוד. המכתבים מגלים הערצה בלתי רגילה שרחש רבינו להרבי ממאניסטרישטש, והחשיבו כאדם גדול בענקים. בין המכתבים נמצאים ביטויים, כמו: **"גאון ישראל וקדושו"**, **"פאר ישראל וקדושו"**. כך גם הוא חותם את המכתבים בשמו ושם אמו, כמעשה חסיד לרבו. במכתבים מעלה רבינו את געגועיו לאותם הימים: **"חפצי ורצוני ובקשתי לחדש אהבתינו מאז"**.

כשנענה האדמו"ר ממאניסטרישטש, והשיב במכתבו לרבינו, שמח רבינו בו כמוצא שלל רב, וכפי שכתב בעצמו במכתב שהשיב בשנית: "ומכתביו הק' אענוד עטרה לראשי, **כי בקבלת מכתבו הק' בכיתי מרוב שמחה**". מה נפלא הוא הלשון שרבינו מסיים בו את המכתב: "חפצי עוד להתראות עם כ"ק, **ולדבר כל הלילה כמו בשנים שעברו...**"

מכתב מהגה"צ רבי יצחק יואל רבינוביץ ממאניסטרישטש אל רבינו
ובסופו הוספה מזקנו רבי יהושע העשיל ממאניסטרישטש זי"ע

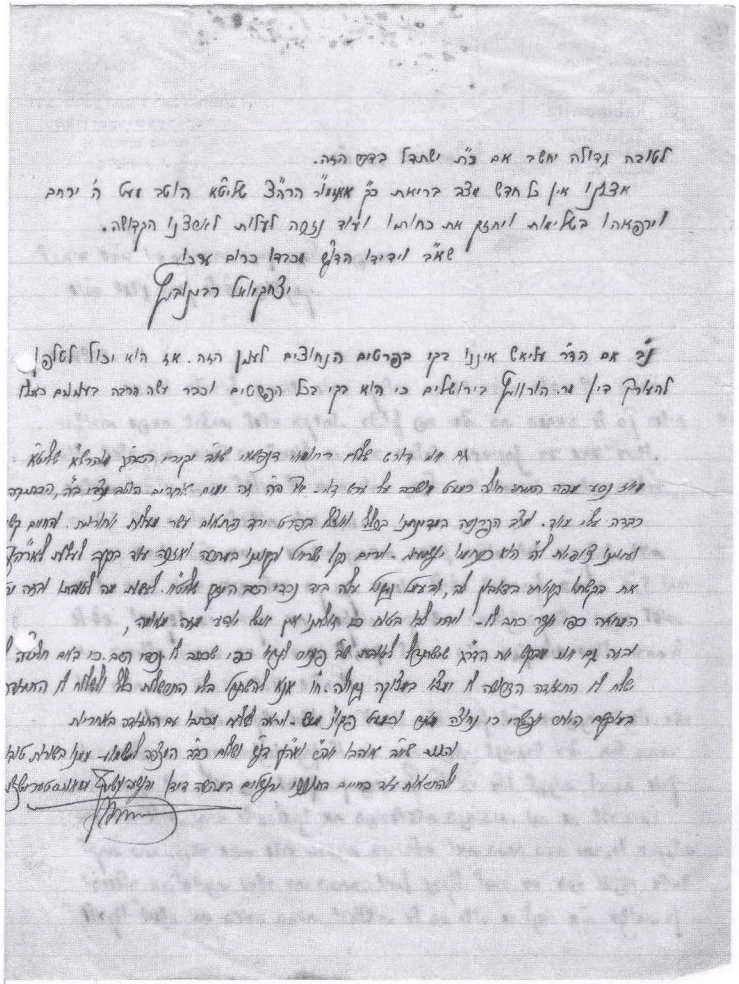
הרב יהושע העשיל ראבינאוויטש
מאניסטרישצער רבי
98 בעררעט סטריט
ברוקלין, נ. י.

89 Barret Street
Near Sutter Avenue
Brooklyn, N. Y.

RABBI
O. Rabinowitz

Phone DIckens 2-3004

טעל. דיקענס 2-3004

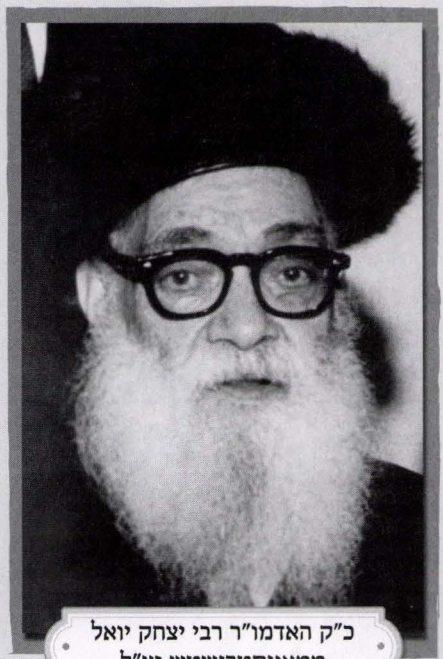

ב"ה כ"ד טבת תרצ"ח

לכבוד שא"ב וידידי הרב הגאון הגדול המפורסם
מוה"ר שמשון אהרן שליט"א פולונסקי

אחדשה"ט

מכתבו בצירוף החדושי תורה קבלתי בחודש העבר, תודה לו. אחרתי בתשובתי מפאת שרציתי למלא בקשתו...

כ"ק האדמו"ר רבי יצחק יואל ממאניסטרישטש זצ"ל

ואבקשו כי בבקרו את המקומות הקדושים בארצנו הקדושה יזכיר לטובה את הבתולה יוכבד בת חי' איטא שיזמין לה ה' זיווג הגון, היא בתולה יראת ה'...

ועתה הנני בבקשה אליו, לא למעני אלא למען שא"ב .... בטח זוכר הדר"ג כי קודם חתונתו נתן לו כ"ת כתב הפטור שנתגרש בא"י, אבל הכתב הזה איננו שוה כלום פה, ועורך דין פה יעץ לו כי עליו לפנות לאיזה עורך דין בירושלים והוא ישיג למענו את הפורמליטטים הנחוצים. וזה מה שצריכים: לקחת כתב הפטור מאת משרד הרבנות בירושלים ואת הכתב הזה יתרגמו באנגלית והממשלה הפלסטינית יאשר את הכתב. ובכן נבקשו לדבר עם הד"ר מרדכי עליאש ולבקשו שיעשה את הטובה הזאת וההוצאות על זה ישיב מר ... אי"ה בתשואות חן. לטובה גדולה יחשב אם כ"ת ישתדל בדבר הזה.

אצלנו אין כל חדש מצב בריאות כ"ק אאזמו"ר הרה"צ שליט"א הוטב מעט ה' ירחם וירפאהו בשלימות ויחזק את כוחותיו ועוד נזכה לעלות לארצנו הקדושה.

שא"ב וידידו הדו"ש מכבדו כרום ערכו
יצחק יואל רבינוביץ

נ"ב, אם הד"ר עליאש אינו בקי בפרטים הנחוצים לענין הזה, אז הוא יכול לטלפן להעורך דין מר. הורוויץ בירושלים כי הוא בקי בכל הפרטים וכבר עשה הרבה בענינים כאלו.

[הוספת רבי יהושע העשיל ממאניסטרישטש זי"ע]:

גם אני דורש שלום רחימאי דנפשאי שא"ב יקירי הרה"ג מוהרש"א שליט"א, מאז נסע

מפה הייתי חולה כמעט מושכב על ערש דוי, אך ב"ה זה ימים אחדים הוטב מצבי ב"ה, הכתיבה כבדה עלי מאד. ומצב הפרנסה במדינתנו בכלל ואצלי בפרט ירד פתאום עשר מעלות אחורנית, והחיים קשים. ועינינו צופיות לה', הוא ברחמיו יושיעני וירום קרן ישראל וקרנינו במהרה, ואזכה עוד בקרוב לעלות לארה"ק. את בקשתו קראתי בדאבון לב, ובעמל גדול עלה ביד נכדי הרב היקר שליט"א לעשות מה לטובתו...

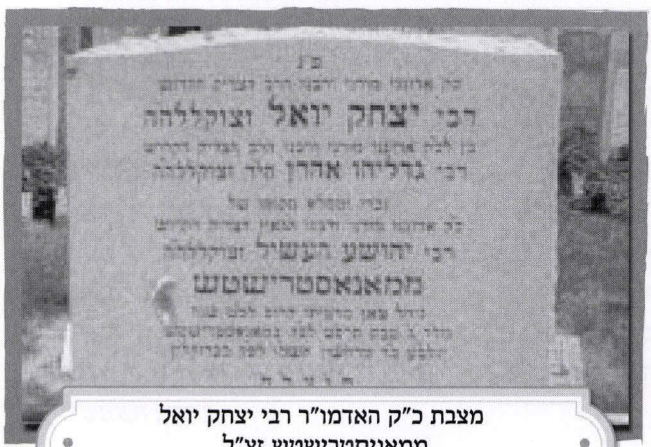
ובזה גם אני מבקש את הדר"ג שישתדל לטובת ש"ב ... כפי שכתב לו נכדי הרב, כי באם חלילה לא ישלח לו התעודה הצריכה לו ימצא במצוקה גדולה ח"ו, אנא להשתדל בלי התרשלות כלל ולשלוח לו התעודה במוקדם היותר אפשרי כי נחוצה מאד וכמעט פקו"נ ממש, ויראה לשלוח מכתבו עם התעודה באחריות.

והנני שא"ב אוהבו אה"ר ואה"ע דו"ש ושלום כב"ב המצפה לשמוע ממנו בשורות טובות ולהתראות עוד בחיים בתוככי ירושלים במהרה דידן

יהושע העשיל ממאנסטעריטצע

המכתבים הם בעלי ערך רב, וחושפים גילויים נהדרים על רבינו. כמו זאת שרבינו שב על מו"מ של תורה שעלה ביניהם "כערך שמנה עשר שנים", היינו, בשנת תרע"ג, במקור דברי מדרש המובא באור החיים הק' פרשת בחוקותי. או כשהוא מעיד: **"ושאלו אותי המקובלים מפה"**, על השילוב בין שנת השמיטה והיובל[לד]. ובפרט בסיום אחד המכתבים שם עולה לבו הטהור על גדותיו בביטוי נכסף: **"כי לדעתי קלעתי למטרת האמת, וזה אצלי יקר מכל אם זכיתי לכוין לאמיתה של תורה..."**

בביקורו של רבינו בארה"ב בשנת תרצ"ז, שמח רבינו על ההזדמנות להיפגש שוב עם האדמו"ר ממאניסטרישטש פנים בפנים, ולחדש כנשר נעוריהם. הם בילו רבות בשיחות של תורה וחסידות, וכפי שכותב רבינו בעצמו במכתב סמיכה לנכדו: **"כאשר בעת היותי באמיריקה, וזכיתי לעסוק הרבה עם אדמו"ר פאר ישראל וקדושו הרב הגאון והצדיק ממאניסטריסטשא זצ"ל וקדוש לברכה..."**

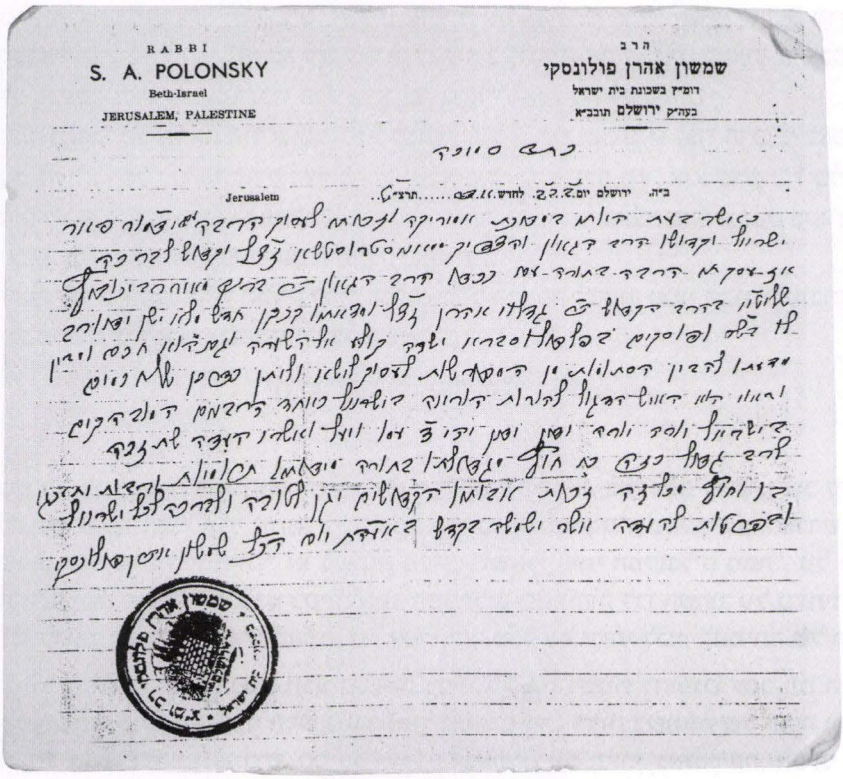
מצבת כ"ק האדמו"ר רבי יצחק יואל ממאניסטרישטש זצ"ל בביה"ח הישן "מונטיפיורי" בקווינס

האדמו"ר ממאניסטרישטש השיא אז את נכדתו, ורבינו כובד בקריאת הכתובה במעמד החופה.

רבינו אף הרבה לשוחח אז במילין דאורייתא עם נכדי הרה"ק, רבי יצחק יואל ורבי ברוך מאיר, בני בנו הגה"צ רבי גדלי' אהרן זצ"ל, שנהרג על קידוש השם, ואף הסמיכם בסמיכת חכמים, בתעודות מליאות אהבה והערכה לייחוסם הרם.

לד ראה בספר "הדרת הארץ", להגרצ"פ פראנק זצ"ל, עמוד קפג, שמביא בשם רבינו, ששח איתו בענין זה ביום ט"ו תמוז שנת תר"ץ.

כתב הסמיכה של רבינו
להגאון רבי ברוך מאיר רבינוביץ זצ"ל

RABBI
S. A. POLONSKY
Beth-Israel
JERUSALEM, PALESTINE

הרב
שמשון אהרן פולונסקי
רומ"ץ בשכונת בית ישראל
בעה"ק ירושלם תובב"א

Jerusalem

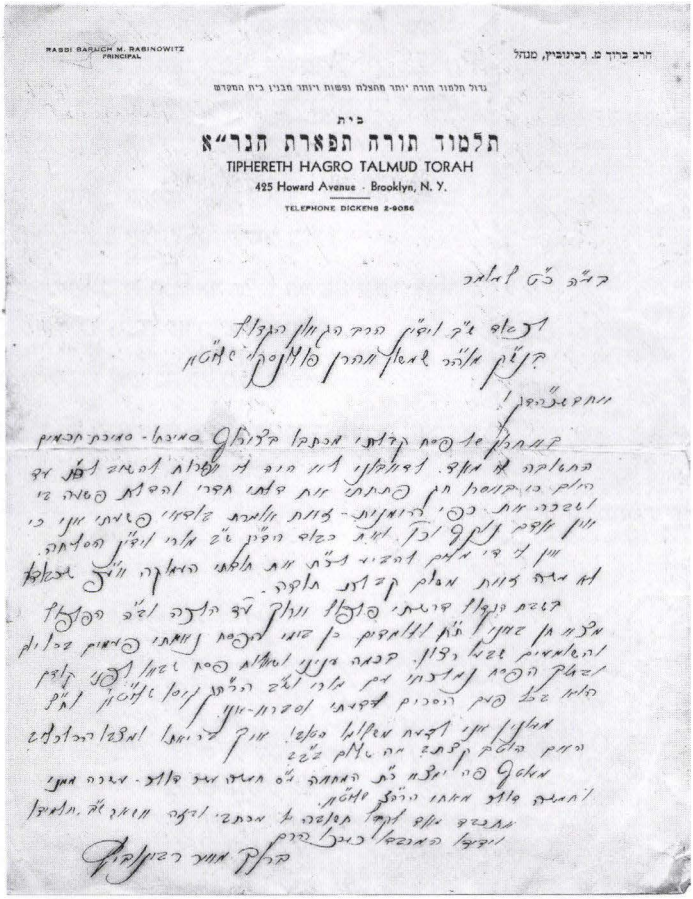
ב"ה. ירושלם יום ב' כ"ב לחדש אדר תרצ"ט

ב"ה, ירושלם, יום ב' כ"ב לחדש אדר תרצ"ט.

כאשר בעת היותי במדינת אמיריקה, וזכיתי לעסוק הרבה עם אדמו"ר פאר ישראל וקדושו הרב הגאון והצדיק ממאניסטריסטשא זצ"ל וקדוש לברכה, אז עסקתי הרבה בתורה עם נכדו הרב הגאון הר' ברוך מאיר רבינוביץ שליט"א, בהרב הקדוש ה"ר גדלי' אהרן זצ"ל, ומצאתיו קנקן חדש מלא ישן, ידיו רב לו בש"ס ופוסקים, בפלפול וסברא ישרה, קולע אל השערה, וגם הוא חכם ומבין מדעתו להבין הסתומות מן המפורשות - לעסוק לישא וליתן כדרכן של חכמים, וראוי הוא האיש הדגול להורות הוראה בישראל כאחד הרבנים המובהקים בישראל. יורה יורה, ידין ידין. יהי ד' עמו ויעל. ואשרי העדה שתזכה לרב גדול כזה, כי חוץ מגדולתו בתורה מידותיו תרומיות, ורבות יתענגו בו. וחוץ מכל זה זכות אבותיו הקדושים יגן לטובה ולברכה לכל ישראל, ובפרטות להעדה אשר ישמשה בקדש.

באעה"ח יום הנ"ל,
שמשון אהרן פולונסקי
(מקום החותם)

מכתב מהג"ר ברוך מאיר רבינוביץ אל רבינו

RABBI BARUCH M. RABINOWITZ
PRINCIPAL

הרב ברוך מ. רבינוביץ, מנהל

גדול תלמוד תורה יותר מחצלה ופשוט ריותר מבנין בית המקדש

בית
תלמוד תורה תפארת הגר"א
TIPHERETH HAGRO TALMUD TORAH
425 Howard Avenue - Brooklyn, N. Y.
TELEPHONE DICKENS 2-9086

בע"ה כ"ט לעומר

לכבוד ש"ב וידי"נ הרב הגאון הגדול
בנש"ק מוה"ר שמשון אהרן פולונסקי שליט"א

אחדשכהד"ג!

באחרון של פסח קבלתי מכתבו בצירוף סמיכתו - סמיכת חכמים החשובה לי מאד. לדאבוני לא הי' לי אפשרות להשיב לכ"ת עד היום כי באסרו חג פתחתי את דלתי חדרי והדלת פשעה בי ושברה את כפי הימנית, זאת אומרת בודאי פשעתי אני כי אין אדם נוקף וכו', ואת כבוד הדר"ג ש"ב מורי וידי"נ הסליחה.

אין לי די מילים להביע לכ"ת את תודתי העמוקה, אע"פ שכבודו לא עשה זאת משום קבלת תודה.

בשבת הגדול דרשתי פלפול ארוך ע"ד הלכה, וב"ה הפלפול מצא חן בעיני ת"ח ולומדים, כן בימי הפסח נאמתי פעמיים בכל יום והשומעים שבעי רצון. בכמה עניני ושאלות פסח שבאו לפני קודם ובתוך הפסח נמלכתי עם מורי וש"ב הרה"ג גיסו שליט"א, ות"ל הוא בכל פעם הסכים לדעתי וסברא שלי.

מעונין אני לדעת משלומו הטוב! איך בריאותו ומצבו הכלכלי? האם הוטב קצת? מה שלום ב"ב?

מעוטף פה ימצא כ"ת המחאה ע"ס חמשה עשר דולר ממני וחמשה דולר מאחי הרה"צ שליט"א.

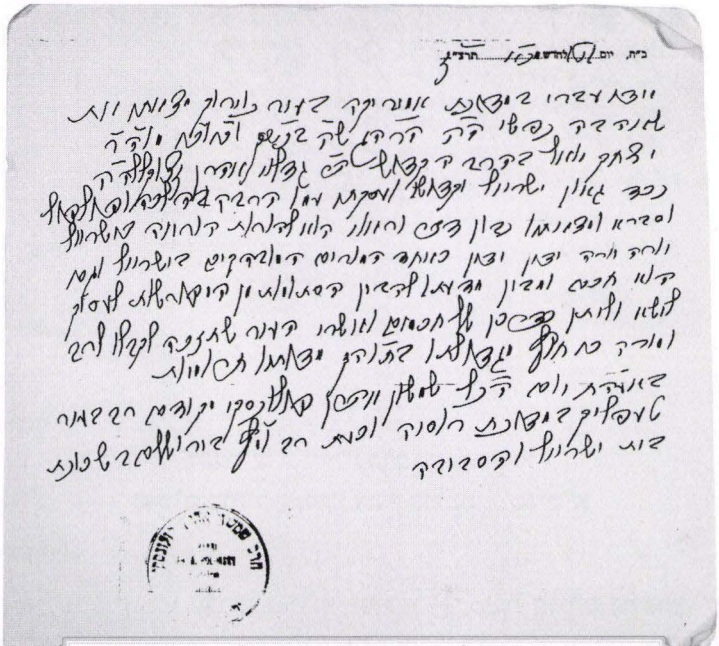
אתכבד מאד לקבל תשובה על מכתבי.

ובזה אשאר ש"ב תלמידו וידידו המכבדו כערכו הרם

ברוך מאיר רבינוביץ

בביה"ח "מונטיפיורי" בקווינס

כתב סמיכה מרבינו להאדמו"ר רבי יצחק יואל ממאניסטרישטש

כך חלפו על רבינו יותר מעשר שנות שובע, בשבתו על המנוחה ועל הנחלה, מנהל עדתו ביד רמה, ומאיר מאור תורתו הבהיר על הקרובים ועל הרחוקים. מרביץ תורה, יושב על מדין, נחית לעומקא דדינא.

פרק ח

פרעות ואבל

שנות השלווה והמנוחה לא ארכו. החל משנת תרע"ד הארץ, החלו צרות רבות תוכפות את יהדות מזרח אירופה.

הקשה שבגזירות הגלות

למרות שבכל מדינות הסביבה החלו צוררי ישראל מנשאים ראש, לענות ולרדוף את ישראל בכל מיני תחבולות שונות ומשונות, בכל זאת, גדולים היו צרותיהם של יהדות אוקריינא ורוסיה, מצרות אחיהם שבשאר המדינות. שכן, יהודים אלו שתו בכפליים את כוס התרעלה. כיליון גשמי ורוחני כאחד נגזר עליהם, מבלי שיהיו מוכנים כלל לעמוד בפרץ מול תחבולות כיליון רוחני זה.

בכל משך שנות גלותו, ידע כלל ישראל צוררים רבים וגזירות רבות, אולם גזירות אלו קשים היו מכולם. בכל הגזירות שניתכו על ישראל עד היום הזה, לא הסתירו שונאי ישראל את מזימתם, ובפה מלא היו מעמידים לפני בני עם א-ל חי את הבחירה בין מוות גופני למוות רוחני, כך שבני אברהם יצחק ויעקב האמונים מאבותיהם על מסירות נפש, חירפו למוות נפשם למען קדושת שמו הגדול.

אבל גזירה זו - בפנים של רחמנות וחסד נתלבשה. מלפנים הערימו שאין כוונתם כלל לפגוע באמונתו של כל אחד מן העמים, ובפועל - לא נחו ולא שקטו, עד שראו את סם הכפירה מחלחל, וכמו מאיליהם נסגרים כל מוסדות החינוך הטהור, באין דורש להם ח"ו.

מלבד זאת, בלבול נורא נוצר אצל העם היהודי, שלא ידע איזה מן המפלגות טובות בעבורו, ואיזה פועלים נגדו.

היה זה אחר מאות בשנים, בה נשלטו היהודים תחת שלטון ה'צארים' הידוע לשימצה. הוא השלטון שהמיט את גזירת ה'קנטוניסטים', שעינתה אלפי רבבות ילדי ישראל שלא טעמו טעם חטא.

בני האומות - שסבלו גם הם מרורות משלטון זה, נקעה נפשם בהם, עד שבשנת תרע"ז פרץ מרד אזרחי קשה, שבסופו הביא להדחתו של הצאר ניקולאי, ועל השלטון התיישבה ממשלה המכונה ליבראלית, שהחלה מיד בהקלת תנאי המגורים לכל העמים באשר הם.

ימי רווחה מועטים היו ליהודים, אולם הם לא ארכו כלל.

לא עברה שנה מאז הקמת הממשלה החדשה, וה'בולשביקים' - לימים הקומוניסטים, וצבאם 'הצבא האדום', חתר לקבלת השלטון לידיהם שלהם. בד בבד, ה'מנשביקים' - הם אנשי המלוכה הצארית, וצבאם שנקרא בשם 'הצבא הלבן' - על שם כינויו של הצאר: "הצאר הלבן", חתרו גם הם להחזיר את השלטון לידיהם.

את השלטון הליבראלי, הצליחו שני הצדדים להדיח בקל. אולם, בינם לבין עצמם פרצה מלחמת אזרחים קשה, והיא גבתה מחיר קשה מכל רחבי מדינות רוסיה ואוקריינא.

וכשהשטן מרקד ברחובה של עיר - הקרבנות הראשונים הם היהודים. הם עמדו בין הפטיש לסדן. מאחר ורבים מצעירי ישראל נלכדו רח"ל תחת הרשת הקומוניסטית, בחשבם שהקומוניזם שחרת על דגלו שוויון-זכויות יקל על חיי היהודים, החשיבו אותם הצבא הלבן לאוייבים קשים ומרים, ובכל מקום ומקום שאנשי הצבא הלבן - ובכינויים: "הפטלוריים" על שם מפקדם העריץ פטליורה ימ"ש - מגיעים, ערכו פרעות בבתי היהודים. טבח גדול טבחו בהם, את רכושם בזזו, ואת גוויותיהם השליכו בראש חוצות מאכל לעוף השמים ולחית הארץ.

למען האמת, מרוב בהלה לא ידעו היהודים עצמם מי בעדם ומי כנגדם, מי טוב בעבורם ומי ירע להם. כמובן, שלאור ההתפתחויות הנוכחיות היה המבט הכללי, שהבולשביקים טובים ליהודים והצבא הלבן רע בעבורו. שכן, בתחילה מיעטו הבולשביקים להשתמש בכח הזרוע, ובכל מקום שצבאם - הצבא האדום - מגיע בורח הצבא הלבן, והשקט שב לשרור ברחובות היהודים.

רק כעבור תקופה לא-ארוכה, נוכחו היהודים ברוע הבולשביקים, שבמשך שנות שלטונם החריבו את יהדות רוסיה ואוקריינא בחורבן גמור, תוך כדי עינויים והריגות נוראיות שחוללו בהם, גזירות גלות לסיביר קשות מנשוא, וכהנה וכהנה.

אולם, בכדי שיגיעו להכרה זו - עדיין היו צריכים לעבור שבעה מדורי גיהנם.

הראשון בהם, כשתפס הצורר פטליורה ימ"ש את כסא השלטון באוקריינא, ובעידודו פשטו כנופיות חייליו לחולל פרעות ופוגרומים ביהודים.

באווירת ההפקרות שנשתררה בעידוד השלטונות, התארגנו בכל מקום כנופיות פורעים מקומיים - ששנאת עשו הישנה המפעפעת בהם כארסו של עכנאי - לערוך ביהודים הרג רב וביזה גדולה.

לדאבון לב, אוקריינא הוצפה בנהרות של דם יהודי. רבבות יהודים נטבחו, נפצעו ונבזזו על ידי כנופיות פטליורה. קהילות שלמות, עתיקות ומפוארות בעבר, חרבו ואינם.

לעומת הלך-הרוח שרווח בקרב ה'עמך' באותה תקופה, בעין טובה על הבולשביקים, או לפחות לא במבט שלילי עליהם, שונה היה מבטו של רבינו. בעיניו הצופיות למרחקים, כבר צפה את רוע מזגם של אותם רשעים, והיה חוזר ואומר לבני עדתו, שאין לצפות כלל לתקומת הבולשביקים... אדרבה, הוא חושש מהרוע שעוד עלול לצמוח מקרב קבוצה שפלה זו.

וכה העיד אחד מיוצאי העיר, שבעת שכל בני העיר היו שמחים בהיותם תחת הבולשביקים, אחד היה רבינו שעמד וחזר ואמר, שאין זה זמן שמחה כלל, וחס לנו מלהיסחף אחריהם. ואכן, לדאבון כל לב, לא ארך זמן רב, עד שנתגלה גודל אכזריותם לבני ישראל, וכפי שהיו עיניו של רבינו צופיות למרחקים...[א]

טעפליק העיר - עליך יעבר כוס

מספר אחד משרידי טעפליק[ב]:

"עד סוף יאנואר 1919 לא האמינו יהודי טפליק שגם עליהם תעבור כוס הפרעות, אמנם הידיעות על דבר ההריגות בזיטומיר, בפרוסקורוב ובברדיטשוב, הגיעו גם עד טפליק, אבל

א "טעפליק מיין שטעטעלע", חלק א עמוד 46.

ב "רשומות", הוצאת מוריה, ברלין תרפ"ג, כרך ג', עמוד 408.

תושביה התברכו בלבבם לאמר, כי אליהם לא תגיע הרעה; בכל הסביבה לא נמצאו שום גדודים של הפטלוריים, ורחוקה היא העירה מן המסילה הראשית אודיסה-קיוב.

"עם המפלה הראשונה שנחלו הפטלוריים, כי גבר עליהם הצבא האדום וגרש אותם מקיוב, התחילו שמועות מחרידות באות גם לטפליק. סיפרו, שבקזנטין מדפיסים ראשי המחנה הפטלורי פרוקלומציות וכרוזים מלאים רעל ושנאה ליהודים. עוד סיפרו, כי ראשי המחנה הזה קוראים לחייליהם, כי יצאו להתנקם באויביהם, כלומר ביהודים, כי מי אשם במפלותיהם אם לא היהודים?

"וההדים הראשונים - מבשרי הפרעות - לא איחרו לבוא.

"היה מעשה, ושלשה צעירים יהודים מתושבי טפליק נמצאו בתחנה קובליטש. סיעה של פטלוריים, שעברה אותה שעה את התחנה, תפסה את שלשת הצעירים הטפליקאים, והכניסה אותם בחזקה אל הרכבת, שם פשטו את בגדיהם והרגו אותם באכזריות חמה, אחר כך השליכו אותם, יחד עם שני הרוגים יהודים אחרים, מן הרכבת לפרשת דרכים, הרחוקה מהלך פרסא אחת מן העירה.

"את ההרוגים הביאו העירה, האבל היה כבד מאד, הכל הרגישו שהסכנה קרובה, פתאם פגה מן הלבבות ההרגשה כי שלום יהיה לטפליק.

"יהודי טפליק התחילו רועשים, אספו אסיפות, טכסו עצות - מה לעשות והאיך לקדם את פני הרעה? באו לכלל דעה אחת והחליטו להשתמש בשלש התרופות הישנות: 'דורון, תפלה ומלחמה'. גזרו תענית עם אמירת תהלים, גמרו לאסוף סכום כסף גדול, כדי שיהיה מוכן בידם לשלם כופר נפשם לעת הצורך, וגם נדברו ליסד הגנה מקרב בני העירה".

ואכן, מבין כל עיירות הסביבה, עבר כוס היגונים במיוחד על טעפליק העיר. כשקרבו גייסות הצבא הלבן לאומאן הסמוכה, גבר עליהם הצבא האדום, והצבא הלבן ניגף בפניהם. משכך, גברו בצבא הלבן רגשות הנקמה וכבודם העצמי, ובחמת זעם התקרבו לטעפליק, ביום התשיעי לחודש אדר שני של שנת תרע"ט.

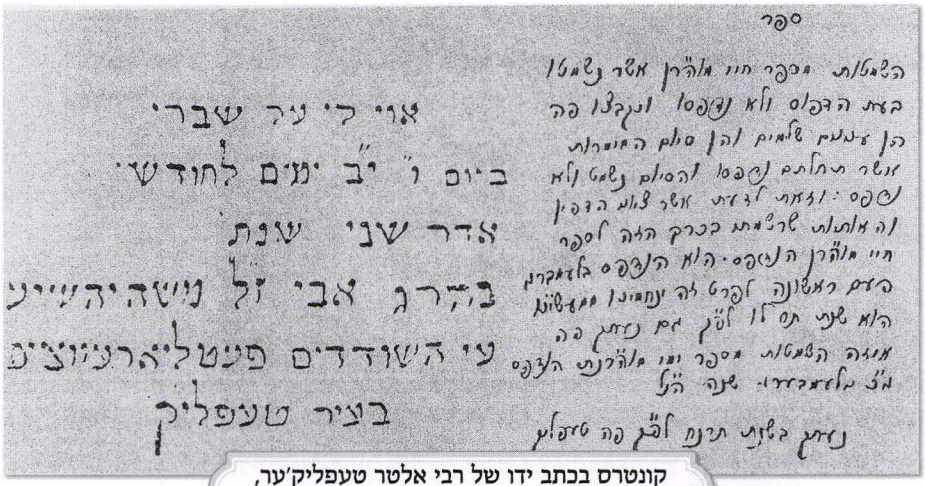
מיד בכניסתם לעיר, פרקו את זעמם הראשון ביהודיה מבוגרת בת שישים, ועגלון יהודי בן ל"ה, ומכאן לתיאורו של הרב חיים אהרונזון (פולונסקי) ז"ל, בן רבינו[ג]:

"אימה ופחד נפלו על התושבים היהודים. החנויות נסגרו, הרחובות התרוקנו, איש איש מיהר לבקש מפלט לו ולביתו. דומה היתה העיר כאילו מתה כולה. רק פרשים אחדים, שכורים מיין ופניהם להבים, דהרו על סוסיהם בצעקה לפתוח החנויות.

"כמובן, לא נענו היהודים לפקודה זו, כי יראו לצאת ממחבואיהם. אז שברו הפטלוריים את דלתות החנויות והשוד החל. חבורות פטלוריים בלוויית חוליגני המקום פרצו אל החנויות ואל הבתים, שדדו, בזזו, רמסו, שברו, פצעו והרגו כמה אנשים. כך עשו גם למחר. בין ההרוגים היו ר' אלטר באזילובסקי - בן ששים, ר' יוסף לייב גאלצער - בן ששים וחמש, ר' ישראל וואנל - בן ששים ושתים, ר' מנדל טורטשאק, ואחרים. כולם עניים ואביונים.

ג "רשומות", שם.

תיאורו של הר"ר חיים אהרנזון (פולונסקי) ז"ל על הפוגרום בטעפליק

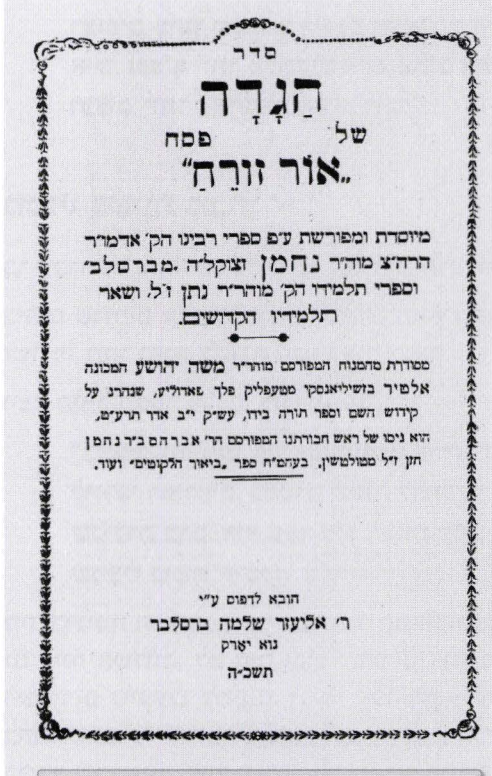

קונטרס בכתב ידו של רבי אלטר טעפליק'ער,
ולצידו תיאור בנו על רציחתו בידי זדים ימ"ש

"את המלמד הרב ר' אלטר באזילובסקי מצאו הרוצחים כשהוא יושב ולומד בגמרא. כפי הנראה הבינו הרוצחים, כי לחינם טרחו לפרוץ לדירה הדלה של המלמד העני, ומחמת כעס על טעותם ירו בו תיכף והרגוהו. למחר נמצא המלמד הזקן כשהוא נשען על השולחן, ראשו כפוף כלפי הגמרא, זקנו הלבן פרוש עליה, וזרם הדם שפרץ מפיו קרוש על דפיה[ד].

"ביום החמישי (יום "תענית אסתר מוקדם", י"א אדר ב') **לפנות ערב, פרצו פרשים אחדים לבית הכנסת. מיד התנפלו על היהודים המועטים שהתפללו שם מנחה. פשטו את בגדיהם מעליהם, לקחו כל מה שמצאו וגם הרגו שלשה אנשים. השוד וההריגות לא פסקו גם ביום השישי. סך הכל נהרגו במשך שלשת הימים האלה כ"ב נפשות, ונפצעו כשבעים איש.**

"ביום השבת בבוקר נכנסו לטעפליק כשלש מאות חיילים מחיל המועצות

סדר
הַגָּדָה
של
פסח
„אור זורח"
מיוסדת ומפורשת ע"פ ספרי רבינו הק' אדמו"ר הרה"צ מוהר"ר נחמן זצוקל"ה מברסלב"
וספרי תלמידו הק' מוהר"ר נתן זלה"ה ושאר
תלמידיו הקדושים.
מסודרת מהמנוח המפורסם מוהר"ר משה יהושע המכונה
אלטיר בזשילאנסקי מטעפליק שלך זאדוליץ, שנהרג על
קידוש השם וספר תורה ביחד, עש"ק י"ב אדר תרע"ח,
הוא ניסו של ראש חבורתנו המפורסם הר' אברהם בי"ר נחמן
הלן זלה"ה מטולטשין, בעה"ח ספר „ביאור הלקוטים" ועוד.
הובא לדפוס ע"י
ר' אליעזר שלמה ברסלבר
נוא יארק
תשכ"ה

הגדת "אור זורח" בעריכת רבי אלטר
"שנהרג על קידוש השם וספר תורה בידו"

ד שמו של ר' אלטר, רבי משה יהושע באזילובסקי, והיה ידוע בכינויו: ר' אלטר טעפליקער, מחשובי חסידי ברסלב בטעפליק, ראה לעיל: פרק ז, עמוד קנא, הערה יט.

(הבולשביקים), הפטלוריים מיהרו לעזוב את העיר ולהתערב באיכרים אשר בכפרים הסמוכים לבל יוודעו עקבותיהם. היהודים עזבו את מחבואיהם, וקבלו בסבר פנים יפות את חילי המועצות. הודו להשי"ת על הנס אשר עשה עמהם ערב פורים, הוא היום המוכן לניסים.

"הצעירים נעשו אגודה אחת לטפל בחולים, ולחבוש את פצעיהם.

"למחר, ביום הראשון, הובאו החללים לקבורה, בלוויית רב העיר ומאות מבני האיש, והיהודים הכינו את עצמם בלב כבד לחוג את יום הפורים. והנה פתאם נפלה הברה, כי לפטרוליים נודע ע"י מרגליהם, שמספר חיל המועצות קטן הוא בערך, והם מתעתדים לשוב ולהתנפל על העיר.

"ואמנם, אחרי הצהרים נתחדשה המלחמה בין הפטלוריים וחיל המועצות. הפטלוריים כוננו את תותחיהם אל מול העיר והתנפלו על גדודי המועצות בשעה שהללו אכלו ושתו והטיבו את לבם. המלחמה ארכה כשתי שעות. רבים מחיל המועצות נפלו חללים, והנשארים נסו בשבעה דרכים.

"אז פרצו הפטלוריים אל העיר מלאים חמת נקם. ראשית כל פרצו אל בית החולים. את כל החולים והפצועים היהודים שמצאו שם סחבו החוצה, גררו אותם ברפש, עינו אותם בכל מיני עינויים קשים ולבסוף הרגום. אחר-כך החל טבח בעיר עצמה, שארך גם הפעם שלשה ימים רצופים. בתוך ההרוגים היו גם זקנים וזקנות, נשים ויונקי שדים. סך הכל נהרגו כמאה ושמונים איש. נפצעו יותר משבעים איש. בתים אחדים נשרפו וכל העיר שודדה. הנזקים עלו להון רב ועצום, יותר מארבעים מיליון רובל".

מנהיג בשעת מבחן

כך עברו על יהודי טעפליק ימי הבלהות הראשונים של הפרעות האיומות.

בימים טרופים אלו, בלטה עד מאד דמותו המופלאה של הרב הנערץ. מתוקף תפקידו כמנהיג ישראל, מסר נפשו לטובת עמו בעוז ובגאון.

יוצא העיר מספר על כך בזכרונותיו[ה]:

"בזמן הפוגרומים, היה רבי שמשון אהרן - הראשון שהעמיד את חייו בסכנה, בהליכתו הזקופה לראשי הפורעים, במטרה לנסות להתפשר איתם על סכומי הכסף שירגיעו את תאוות הרצח שבוערת בהם. הוא עמד מול המוות פנים אל פנים. בצעד זה הציל הרב רבים מבני העיירה, שניצלו בזכות 'עיסקה' זו..."

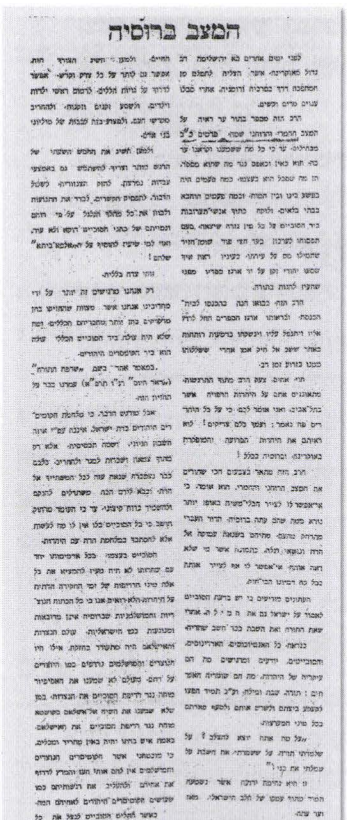
מיד ברגיעה הראשונה של הפרעות, השליך עצמו רבינו לטפל בכל ההשלכות של המצב החדש. גם בימי השלווה, לא היה יכול רבינו לראות בזעקת הנדכאים והדלים, והיה מרבה לחייב את העשירים שיפעלו למענם. ובימי הפרעות - על אחת כמה וכמה. הרי כל מיני המאכל נשדדו בחמת-זעם ע"י הרוצחים השפלים, ולרש אין כל. מתוך תחושת אחריות על צאן מרעיתו, הקים בראש ובראשונה "ועד עזרה", לסייע ביד המשפחות הנפגעות להשתקם מהמצב האיום. הוא היה עומד על ראשיהם של גבירי העיר, שיפתחו ידיהם לאחיהם המיוסרים[ו].

ה "טעפליק מיין שטעטעלע", חלק א, עמוד 49.

ו ראה: "רשימות", שם, עמוד 63, שרבינו שפך את מר ליבו לכותב הטורים, אודות אחד מעשירי טעפליק, שקפץ ידו ולא רצה לפתוח את אוצרותיו ולתרום לצדקה.

בתיאור שתיאר רבינו בעצמו, כשעלה ארצה, מוצאים אנו רסיסי דברים על העינויים והייסורים שהתייסר עקב דאגתו לרבים, וכה מצטט אחד מכותבי העתים את דבריו[ז]:

"...הרב הזה (=רבינו) מספר בתור עד ראיה על המצב החמרי והרוחני שמה, פרטים כ"כ מבהילים, עד כי כל מה ששמענו וקראנו עד כה, הוא כאין וכאפס נגד מה שהוא מספר, הן מה שסבל הוא בעצמו. כמה פעמים היה כפסע בינו ובין המות, וכמה פעמים הוחבא בבתי כלאים", ולוקח בתוך אנשי תערובת", בידי הסובייטים, על כל מין גזירה שיצאה. פעם תפסוהו לעירבון בעד חצי פוד שומן חזיר שהטילו מס על עיירתו, בעיניו ראה איך שסעו יהודי זקן ע"י ארגז ספריו מפני שהגה בתורה..."[ז]

המצב ברוסיה

ידיעה המתארת מפי רבינו את המצב ברוסיה

שאלות של עת צרה

מלבד זאת, החלו תושבי העיר מתדפקים על דלתו, כל אחד עם סאת יגוניו. זה בא על להשיח את לבו על אבדן משפחתו. וזה לִשְׁאָל לחם לפי הטף. ואחרים בשאלות להלכה. מין שאלות כאלו, שרב בישראל לא נשאל בדרך-כלל עליהם, ומימיו לא חישב רבינו שישחרו לפתחו.

ורבינו עומד במאור פניו, משתתף בצערם כאילו היה צערו שלו, ומנסה לסייע ככל יכלתו.

אורח שעבד לפרנסתו בעיר, ובשעת הפרעות נשאר כלוא בה, מתאר את הקורות בביתו של הרב בימי ערב פסח של אותה שנה, בין פורענות לפורענות, ומוסר את הדברים ברשימותיו[יא]:

ז המאמר בשלימותו נדפס להלן: פרק י', עמוד רב-רג.

ח "בית כלא" בלשונינו.

ט "בני ערובה" בלשונינו.

י הקטע האחרון מספר על סיפור הריגתו של רבי אלטר טעפליק'ער הנ"ל. אודות המצב המסוכן שעמד בו רבינו, וניצל ממוות בטוח, ראה "מרביצי תורה מעולם החסידות", ערך רבינו, חלק ז, עמוד פה: "בשנות המלחמה העולמית הראשונה, במיוחד אחרי המהפכה ועליית השלטון הבולשביסטי ברוסיה, עברו עליו תלאות ויסורים נוראים. במהלך מלחמת האזרחים נטבחו לעיניו רבים מיהודי טפליק ע"י גדודי הפורעים של פטליורא ודניקין. גם הוא עצמו עמד פעמים אחדות בפני כיתת ירי, והציל אותו בן עירו ר' רפאל פלאטניק, שהפקיר כל רכושו כדי לפדותו מידי הפורעים.

"עדי ראיה סיפרו, כי רבי שמשון אהרן חרף את נפשו, כשהלך כמה פעמים אל גוב האריות, בנסותו לשחד בכסף את הפורעים שיחדלו. ואכן בדרך זו הציל הרבה יהודים ממות בטוח".

יא "מעשה טפליק", בתוך: "רשומות", שם, עמוד 115.

"בועד העזרה לנגועי הפרעות נמניתי גם אני. שם נודעתי להרב של העיר ומצאתי בו איש האשכולות, בעל מדות הנושא בעול הציבור, המסור בכל לבו לעבודתו. התקרבתי אליו, והתחלתי לבקרו בביתו.

"בבואי לביתו בפעם הראשונה מצאתי בחדרו כמה וכמה אנשים ונשים, שבאו לשאול שאלות. ברי היה לי, שהשאלות הן בודאי בהלכות פסח, הקרוב לבוא. אבל תיכף ראיתי כי טעיתי, איש לא סייד את ביתו, לא ניקה את רהיטי ביתו, לא כיבס את כליו לכבוד החג הממשמש ובא.

"עניני הפסח והלכותיו כאילו נשכחו לגמרי.

"בבית מדרשו של הרב נשאלו עכשיו שאלות מסוג אחר לגמרי, אימתי מתחילים ימי האבל - מיום הקבורה או מיום המיתה? מה דינו של אבל שלא הוכר מתו? האיך נוהגים בכתמי דם שעל הרצפה והרהיטים? ועוד ועוד שאלות כאלה.

"היתה גם שאלה אחת, שהרב נתחבט בה עד שהשיב עליה. וזה הדבר:

"יתומיהם של הנרצחים ש"ר ואשתו, ידעו ידיעה ברורה, שאמם טמנה באפודתה ארבעה אלפים רובל - 'קרנקות'. ומשום שהם - היתומים - נשארו ערומים וחסרי-כל, כי את הכל לקחו הרוצחים מביתם, לכן באו לשאול, אם מותר להוציא את אמם מקברה ולבדוק בבגדיה שנקברה בהם, אולי ימצאו את הכסף, ויהיה להם למשען לחם.

"חומר האיסור לבזות את המת ולטלטלו מקבר ישראל - ידוע. אין היתר לזה אלא בשעת הכרח, יוצא מגדר המצוי. ואמנם מתחילה היתה דעת הרב נוטה להחמיר ולפסוק לאסור, אבל אני נעשיתי פרקליט ליתומים הרעבים, ואמרתי להרב:

"רבי, כלום יש הכרח וצורך גדול מזה שלפנינו? הן כבודו יודע כי היתומים גוועים מרעב, והכסף שבאמתחת אמם יוכל להיות להם לישועה ממש. אילו אפשר היה לשאול את פי האם, כלום מסופקים אנו מה היתה משיבה? הלא היתה מקבלת עליה באהבה את הטלטול והבזיון, כדי להציל ילדיה מרעב.

"והרב, שבכל נפשו השתתף בצערם של היתומים העלובים, הכריע להיתר"[יב].

יב לימים נשאל רבינו ע"י אחד ממקורביו, על מקור ההיתר כנגד גמרא מפורשת בבבא בתרא (נ"ד ע"א), באחד שמכר בנכסי אביו ומת, ושאלו את רבי עקיבא, והשיב שאינם רשאים לנוולו.

השיב רבינו:

תחלה נסתפקתי מלהתיר על סמך דברי תוספות (בבא בתרא, שם): "אבל יורשים אינם רשאים לנוולו בשביל הירושה", וכבר נשאל על עובדא כזו בשו"ת "בנין ציון החדשות" (סימן יז), ב"נהרג שנקבר עם בגדיו והניח בנים עניים, אם נכון לפתוח הקבר ליקח המעות", והורה לאסור משום ניוול וחרדת הדין. אולם לבסוף הוריתי להתיר על סמך דברי הגמרא בחולין (יא, ב) "וכי תימא משום איבוד נשמה דהאי נינוליה", הרי מזה, שאם לא מכוונים לבזות את המת ולנוולו, רק משום הצלת נפש מותר. וסמכתי גם על הגאון ר' יוסף שאול נאטנזאהן מלבוב ז"ל, בספר יוסף דעת (יו"ד סי' ססג) שפסק להתיר לפתוח קבר כדי להתיר אשה עגונה, משום שנוח גם להבעל הנקבר להתיר אשתו מכבלי העיגון, "וכלום לא נוח לאם שיתומיה ישקיטו רעבונם". (ע"פ רשימות הנדפסות בספר "חידושי הרב מטפליק", עמוד 31).

ניצל בנס

הרה"ח רבי לוי יצחק בנדר זצ"ל, משארית הפליטה של חסידי ברסלב בטעפליק, ואחר-כך ראש ופאר עדת חסידי ברסלב בירושלים, ששימש גם כ'מלמד' לבניו של רבינו, היה מספר על זכות 'כיבוד אם' שהצילה את רבינו ממוות בטוח, שכבר עמד מול העיניים.

היה זה באחד מאותם הימים, התנפלה כנופיית רוצחים - מהצבא הלבן או האדום - על ביתו של רבינו, ובקשו לקחת את נפשו, כדרך שעשו בכל היהודים שמצאו בבתיהם, ובפרט ברבנים וכלי-הקודש.

הרה"ח ר' לוי יצחק בנדר זצ"ל בזקנותו בעיה"ק ירושלים

הרוצחים כבר כוונו את כלי נשקם למול פני רבינו, אולם לפתע הבחינו באמו הרבנית ע"ה, ששכבה חולה אנושה במחלת הטיפוס רח"ל - שבצוק העתים השתוללה במלוא עוזה בין תושבי העיר. למראה האם החולנית, התעורר פחד גדול בלבם שמא יפגעו גם הם במחלה המדבקת, ומיהרו לנוס על נפשם.

כך ניתנו לו חייו במתנה בזכות כיבוד אם, להיות לפליטה גדולה לעמו ולקהילתו, לשמש בעבורם כמגן וכמחסה בעת צרתם..."[יג]

קיץ בלהות

הפרעות הנוראיות נמשכו משך כל הקיץ של שנת תרע"ט, עד לאחר חג הסוכות של שנת תר"פ. משך כארבעה חדשים שלט 'האטמאן' (כינוי למנהיג כנופיית פורעים) וואלינץ בעיר המחוז הייסן, אשר העיר טעפליק מצויה במחוזה, ומשך כל אותם החדשים נהרגו ונבזזו היהודים, כשהפורעים עושים בהם ככל העולה על רוחם השפלה.

בכל יום או יומיים דרשו שוב "קונטריבוציה" (כופר נפש), וכך חמסו ברשעותם את הפרוטות האחרונות שנשארו אצל היהודים. רבינו, כמנהיג הקהילה היהודית, הושלך פעם אחר פעם לכלא, עד שהמציא כסף לרוצחים השפלים תאבי הדמים - תרתי משמע.

יג "איש חסידיך", ירושלים תשנ"ג, עמוד ק'.

לאחר חג הסוכות, מצאה טעפליק היהודית את עצמה עם שש מאות הרוגים ואלפי פצועים, כשגם הפליטים נשארו שדופים ומותשים מחצי שנה אימה זו.

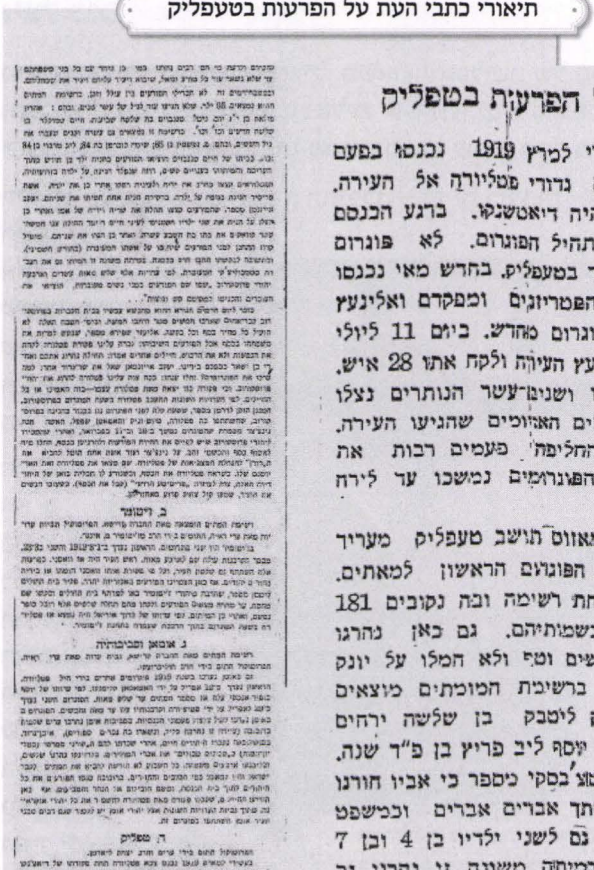
מלאכה גדולה הוטלה מעתה על כתפי רבינו, לשקם את העיירה ואת תושביה.

אף חכמתו עמדה לו

אחת מהשלכותיה החמורות של תקופת הפרעות, נקלעו לפתחו של רבינו כעבור זמן לא רב. היה זה יהודי שפל מטעפליק בשם "חיים יבלונציק" (ובכינויו: "חיים צירולניק"), שבתקופת הפרעות מכר את נפשו לשטן, והפך ל'האטמאן' של כנופיית פורעים, שהיתה אחראית למעשי רצח וביזה בקרב אחיו היהודים. בשוך הפרעות, כששב השקט לשרור בעיר, הבין רוצח שפל זה ששוב לא ימצא את מקומו בעיר, ולכן זמם להגר לבואנוס-איירס שבארגנטינה, שכבר היגרו אליה כמה מתושבי טעפליק.

משחשש שמא יגלו את עברו הנורא, פנה לרבינו באיומים ודרש ממנו בכפיה שיכתוב לו מכתב המלצה. בצר לו, לא היה יכול רבינו לסרב לבקשתו. חייו היו תלויים לו מנגד בדבר הזה. אולם, כנגד זה החליט בפקחותו לכתוב נוסח כזה, שכל מבין קמעא יזהה ממנו מיד שמדובר בשפל אדם.

תיאורי כתבי העת על הפרעות בטעפליק

על הפרעות בטעפליק

בעשירי למרץ 1919 נכנסו בפעם הראשונה גדודי פטליורה אל העירה. מפקדם היה דיאטשנקו. ברגע הכנסם העירה התחיל הפוגרום. לא פוגרום אחד נערך בטעפליק. בחדש מאי נכנסו מהלקות הפטריוזים ומפקדם ואלינעץ ויערכו פוגרום מחדש. ביום 11 ליולי בא ואלינעץ העירה ולקח אתו 28 איש. 16 נהרגו ושנים־עשר הנותרים נצלו ע"י החילים האוכלים שהגיעו העירה. טעפליק החליפה פעמים רבות את בעליה, והפוגרומים נמשכו עד לירח ספטמבר.

חיים מאוזם תושב טעפליק מעריך את חללי הפוגרום הראשון למאתים. לפני מונחת רשימה ובה נקובים 181 קרבנות בשמותיהם. גם כאן נהרגו אנשים נשים וטף ולא המלו על יונק וישיש. ברשימת המומתים מוצאים את היונק ליטבק בן שלשה ירחים ואת השב יסף ליב פריץ בן פ"ד שנה. נהמן לובטצ'סקי כספר כי אביו חורנו הומת ונחתך אברים אברים וכמשפט הזה עשו גם לשני ילדיו בן 4 ובן 7 שנים. במיתה משונה זו נהרגו גם חמשת בניו של גח מאזום שהיו בניל 16—8 שנה.

אשמת פטלורה בפוגרומים

(מערוכת)

[illegible]

א. פרומקינוב

[illegible]

ב. ליטוגר

[illegible]

ג. אטמאן מבראדוליה

[illegible]

ד. משליק

[illegible]

ה. בבסלו (שת כב)

[illegible]

ו. סבלונוב

[illegible]

ז. אטמאן מבראדוליה

[illegible]

ח. משליק

[illegible]

ט. בבסלו (שת כב)

[illegible]

רבינו כתב את מכתבו לראשי הקהל בבואנוס איירס, כאשר בתוך הדברים ביקש "ולא לזכור לו מזימותיו הרעות", כאומר, דעו מי עומד מולכם. הלה, בסכלותו, לא שם לבו למסתתר מאחורי דברים אלו, והציג בפני כל את ה'המלצה'...

מיד לאחר הפרעות, פורסם בעיתון בניו יורק את המעשה המחריד של אותו האיש, בציורף תמונה שלו. אחד מבני טעפליק, שהיגר כבר לפני זמן רב לבואנוס איירס, ראה את הידיעה, ושמר אותה באמתחתו.

וכך מסופר בכתב-העת "קול ישראל"[יד]:

יהודי עורך פרעות באוקרינה –

אורח בארגענטינה.

ה„אידישה צייטונג" הירל בבואנוס איירס מביא את העיבוד המחרידה דלקמן: נגשור הדפוס הנורא שהציף את אוקרינה בשנת „עיה" פלא על גדות ארגענטינה את אחד הבריאים היותר מגולגלים נבזים וצמאי־דם, ששחק משחק שמני ביפים הנוראים הזה, איש שהיה פנהינ חברת פורעים שעברה בעיר טפליק באוקרינה. בר־נש זה היה, לכאורה, היהודי חיים יבלונציק.

העתונים היהודים בניורק הרפיטו את תמונתו של יבלונציק, לפני שנתיים, וספרו על ארות הרצח הנורא הזה את הפרטים האלו:

„חיים יבלונציק (הנקרא גם חיים צירולניק) היה אספן של חברת פורעים בהשגבה טפליק, והסביבה, והוא וחברתו ערכו פרעות באחיו היהודים, רצחום ושדדו את סחנטיו.

בן עיר טפליק שנר מזמן אירך בארגענטינה, קרא בסקרה את ההרשה הזאת בעתון נורקי שהיתה בו גם התמונה, והשאיר לעצמו את הקטע עם התמונה.

לפני זמן קצר הגיע יבלונציק לבואנוס־איירס עם אשתו, ארבעת ילדיו וחמותו, בידעו את האדריסה של בן עירו הנזכר, פנה ישר אליו, הוא נפל על צוארי בן עירי, אבל זה האחרון נזדעזע בראותו לפניו את פני יבלונציק, זה שרצח כמה מסכריו בטפליק. הוא נרגע בכ"ז ושאל את יבלונציק למקום אכסנייתו. יבלונציק אמר לו שהוא נמצא בהכנסת אורחים, לעת הצהרים הלך זה להכנסת אורחים ומצא שם את יבלונציק ומשפחתו. הוא נכנס תיכף להנהלה, הראה להם את הקטע של העתון, והודיע להם כי אצלם אוכל חיים יבלונציק זה, האטמאן של ההידומקים.

ההנהלה הזמינה לאסיפה רבתא את באי־כח של ההסתדרויות היהודיות שבעיר, וביום המוגבל באו כולם להכנסת אורחים. סגן היו"ר מסר את הנושא של האסיפה. יבלונציק ואשתו ובניו נמצאו בחדר הסמוך, והוחלט לשמוע את דברי יבלונציק בנוגע להאשמה נגדו. יבלונציק נכנס

אשר הסמרנה שערות הראש לשמען.

רעדה עברה בלבות כל הנאספים, לעיניהם עברה תמונה מזעזעת מימות הרפים בכל פוראותיה.

יבלונציק ישב כמשך כל זמן החקירה בקרירות רוח, ונכר היה שחבה לבל האשמות שהטילו עליו, וספר שהוא חציר כפה נפשות מפנות, אבל לבסוף נתברר שאין לו מה להשיב על השאלות הרבות שהציגו לפניו והכוחיש את עצמו על כל צעד ושעל.

כל הנאספים נוכחו שלפניהם נמצא אדם חסר לב שהרבור עמו הוא לשוחר, ואינו עשה עליו כל רושם.

יבלונציק ירע היטב כנראה עוד בהיותו בטפליק כי יכירוהו בחוץ לארץ, כאות קין, אשר על מצחו, ועניו לא יעבור כ"כ חר וחקק ולכן הקשייר במכתב מוהרב מטפליק.

אבל המכתב היה עריך בפנגון כזה שאפשר היה להכיר סכין שימיו את פהות הנרון ושנכתב בכפיה ואונס בכתב זה מבקש הרב מטפליק מה„רעליק" ירחם על חיים יבלונציק, „ולא יזכור לו מפוהיו הרעים".

יבלונציק חשב כעת להציל את עצמו עיי המכתב הזה שהראהו לפני האספה, אבל כאשר הכירו הנאספים מהובו עוד יותר את אפתא אפשוחיו ולשוחר היה כבר כהמשיך את החקירה, האספה החליטה להשיב את יבלונציק לבית המצורים ולהודיעו כרת מה לעשות בו.

בהמשך האספה היו וכוחים מעירים בנוגע להעשת הערב, התקשרות נוראה שררה בין הנאספים רפוי נתקבלה החלטה זו.

אקפת עירי התסתרויות בשפעה את הדעים הנאשים חיים יבלונציק מצהירה כי הניר השתוף בשפיכת דם יהודים בשפך הפורמים בטפליק, וכי הוא היה חבר בחבורת הירמקים שהרגו ושררו יהודים".

אחרי הצעות שונות הוחלט לרשׁ את יבלונציק מן הארץ.

"קול ישראל", ט"ז חשון תרפ"ד

"לפני זמן קצר הגיע יבלונציק לבואנוס איירס עם אשתו, ארבעת ילדיו וחמותו. בידעו את האדריסה של בן עירו הנזכר, פנה ישר אליו, הוא נפל על צוארי בן עירו, אבל זה האחרון נזדעזע בראותו לפניו את פני יבלונציק, זה שרצח כמה ממכריו בטפליק. הוא נרגע בכ"ז ושאל את יבלונציק למקום אכסנייתו. יבלונציק אמר לו שהוא נמצא בהכנסת אורחים, לעת הצהרים הלך זה להכנסת אורחים ומצא שם את יבלונציק ומשפחתו. הוא נכנס תיכף להנהלה, הראה להם את הקטע של העתון, והודיע להם כי אצלם אוכל חיים יבלונציק זה, האטמאן של ההידומקים.

"ההנהלה הזמינה לאסיפה רבתא את באי-כח של ההסתדרויות היהודיות שבעיר, וביום המוגבל באו כולם להכנסת אורחים. סגן היו"ר מסר את הנושא של האסיפה. יבלונציק ואשתו ובניו נמצאו בחדר הסמוך, והוחלט לשמוע את דברי יבלונציק בנוגע להאשמה נגדו. יבלונציק נכנס

יד ירושלים, ט"ז חשון תרפ"ד.

בקרירות. בלתי נרגש. וישב לצדו של היו"ר".

בהמשך מתוארת חקירה מזעזעת שנערכה לו, וסתירות שנמצאו בדבריו, עד ש"כל הנאספים נוכחו שלפניהם נמצא אדם חסר לב שהדיבור עמו הוא למותר, ואיננו עושה עליו כל רושם". בשלב זה הוציא יבלונציק את מכתב ה'המלצה' שנתן לו רבינו להגנתו. אולם, הנוכחים הבחינו מיד ברמז הגלוי ששלח להם רבינו במכתבו זה, וזה הביא להחלטה הסופית לגירושו מאותה מדינה.

טעפליק כבר לא תשוב להיות מה שהיתה...

המלאכה לא היתה קלה כלל ועיקר. טעפליק כבר לא שבה להיות את מה שהיתה לפני פורים תרע"ט. עד תחילת שנת תר"פ, עדיין היתה הרגשת השלווה של תושבי העיירה - שברירית ורעועה. גם לאחר מכן, כשנראה היה ששככו הדי המלחמה, כבר לא שבה טעפליק היהודית להיות את מה שהיתה...

שכן, יותר ממה שעשו הריגות אלו לגוף - עשו לנשמה. הצעירים האומללים חשו מושפלים, ותאוות נקם בערה בהם. משכך, לא היה חסר הרבה לכל מיני האידיאולוגיות הלאומניות שיחלחלו בלבותיהם, בהבטחות-שווא שהציונות ודומיה יהוו תשובה מספקת לכל אותם צרות.

נפשות הנוער - שכבר נלכדו ברשת היצר לפני המלחמה, הוסיפו עתה להתדרדר, וכמעט שאין בית יהודי שאין שם נפגעים בגוף ובנשמה. האידיאות השונות החלו ממיטים שואה רוחנית, באין שום יכולת ביד אנוש להושיע אותם משאול התחתית.

מלבד זאת, משעבר השלטון לידי הסובייטים הקומוניסטים, גילו את פרצופם האמיתי, והחלו משליטים שלטון מוות על יהודי רוסיה, ובתחילה את כל כובד משקלם, ברדיפה אחר הרבנים וכלי הקודש. בערמתם ניסו להכשיל את הרבנים, כעוברים על חוקי השלטון.

ההחלטה לברוח מהעיר

חרף כל זאת, היה רבינו נחוש להישאר עם צאן מרעיתו, כל עוד נתונה השפעתו עליהם להוליכם בדרך טובים. עד לאותו מעשה שאירע באותה תקופה, ממנו ראה שהמינות גברה, וכל מעמד הרב איבד את משמעותו, ומשכך, טוב לו לברוח מארץ הדמים, מלהישאר בה ללא שום כח השפעה.

היה זה, כשבאו אליו שמש בית הכנסת והקצב לדין תורה. שמע הרב את טענותיהם, ואחרי שיקול הדעת פסק לטובת השמש. כעבור ימים אחדים נכנס אצלו בן הקצב - שכבר נסחף אחר רוחות הקומוניזם - כשרובה בידו, ותבע ממנו לשנות את הפסק לטובת אביו הקצב.

היתה זו פעם ראשונה מאז הגיע לכהן ברבנות העיר, שמישהו העיז לפגוע במעמדו של הרב בפרהסיא. הוא לא נרתע מאיומיו של בן הקצב, לא חזר בו, אבל כפי שסיפר לימים, המקרה הזה שימש לו אות כי נשתנו הזמנים, ושוב לא יכירנו מקומו בארץ שהקומוניזם הכופרני משתרר עליה[טו].

הפור נפל, וכל המאמצים נעשו לברוח מהר מארץ מלאה דמים.

טו "מרביצי תורה מעולם החסידות", חלק ז, עמוד פו.

רועה נאמן לעדתו

יצויין, כי כרועה נאמן לעדתו לא שכח רבינו את עדת צאן מרעיתו בעיר טעפליק. אחריו כבר לא מונה רב נוסף לעיר טעפליק, ומריחוק מקום היו עיניו ולבו נתונים למאורעות הקשות החולפות על בני טעפליק העיר. כך פעל גם בדרכים רבות ואופנים שונים, למען רווחתם והצלתם וביאתם לארץ הקודש.

בקשות ומכתבים רבים נשלחו לרבינו מאוקריינא בכלל, וטעפליק והסביבה בפרט, בבקשה לסייעם לצאת מעמק הבכא. ואכן, כפי הנשמע מן הזקנים, ומהנראה מהמכתבים שנותרו לפליטה, פעל רבינו רבות למען מטרה זו - להשיג להם אישורי-עליה לארץ הקודש, כמו גם שלח להם - בדרך לא דרך - סכומי כסף נכבדים ביותר, להחיות את נפשם האומללה.

כך מוצאים אנו, כשנה לאחר עלותו לארץ הקודש, בראשית שנת תרפ"ד, מתמנה רבינו כחבר "ועד החזקת יתומי אוקרינה בארץ הקודש", בהם ראה חובה מיוחדת משום "ומבשרך לא תתעלם", שלא להעלים עיניו מעניי ארץ מכורתו.

כשהיו בני טעפליק עולים לארץ הקודש, היו עולים בתחילה ירושלימה, למעונו של רבינו, להתראות לפניו. והוא לעומתם היה מקבלם בחיבה גלויה ויתרה, דואג למחסורם בכל לב. לא נח ולא שקט עד שראה אותם באים אל המנוחה ואל הנחלה.

ועד החזקת יתומי-אוסרינה בארץ-ישראל

ירושלם

בראשית שנת תרפ"ד פנה מר ישראל בלקינד בבקשה אל ראש הרבנים לארץ-ישראל, הרב הגאון רבי א. י. הכהן קוק, לבוא לעזרת היתומים שתחת הנחלתו (130 בעיר) הנמצאים במצב דחוק, הוא הדגיש, שאם לא יבואו לעזרתו מוכרח יהיה להפסיק את עבודתו. מר בלקינד הודיע נ"כ שהוא נשאר חייב למקומות שונים סכום של יותר מאלף (1000) ליש"ט, שהוציא לשם כלכלה והלבשה ליתומים וכו'. בהתחשב עם בקשתו נתחדש ה"ועד להחזקת יתומי-אוקריינה בא"י" אשר בראשו עומדים כבוד ראש הרבנים לא"י, הרה"ג קוק (נשיא-הכבוד) והרה"ג שלמה אהרנסון והרה"ג ב"צ עוזיאל, ראשי הרבנים ליפו ותל-אביב (נשיאים). יו"ר—פיוס-מור חיים פ"ק; מר אלחר ריבלין הגזן; מר יחזקיאל אפרוימסקי-הגזבר. לחברים: הרב י. ל. הכהן פישמן; הרב סולובסקי; הרב סלונים (חברון); מר אליהו י. י. שמאע; ומר אליעזר פילמן. למזכיר—מר יוסף הוזנקינץ. תיכף בהוסדו כתב מר בלקינד סכום כסף יהודי, שיוכל לו בסדר יהודי לרשום את קהל היתומים. הועד התחיל תיכף בעבודה, את בסכתבים למקומות שונים ופיץ קו"ק ובא במ"ם עם חוגים יהודים התענינים במצב יתומי-אוקריינה וכו' וכ'.—

ועד-היתומים בדרום-אפריקא השתמש בהזדמנות שהחברים מר הולצן היה רא"א ויתן לו ידיעות לפרוש ממ"מ עם ועד להחזקת יתומי-אוקריינה בא"י לבצוע דרך לרושם את מעמד של היתומים. מר הולצן בא בדברים עם ועדי בו"ם הסכים להעביר את היתומים הקטנים שבן יתומי-בלקינד לרשות ועד היתומים "לארץ-ישראל" שוקד דיום אפרקא התחיל להתקיק על השבונו. ויהי היתומים — 40 בקיץ — נשארו תחת הנהלתו של מר בלקינד על הר-הכנען, ושם מתעסקים בנטיעת טבק, שתילים ובהכשרת המקום לישוב. הבונות—בניהול עיסות וכשוק כפרי, תפירת לבנים, בגדים וכו'. התוך הוא דתי-לאומי. יש לציין בשמחה שהיתומים האלה נמצאים עתה במצב טוב והם שמחים מאד במצבם הכלכלי והרוחני הם מעבדים בחריצות ובכשרון רב את אלף הדונם שנקנה מאת מר ברזילי בתשלומים לשעורין. הנוכס מתנהל על-ידי מורים ומורות חדשים, והמשק מתנהל על-ידי מי נרשון מאיר דרוקמן, שהוא מומחה ובעל-נסיון גדול בעבודה זו. חוץ מיתומים אלה הנמצאים בהר-כנען ישנם עוד 6 יתומים ביפו ומקבלים את תמיכתם מהועד.—

באחר הצריכים סדר הועד מקום לתפלה עם ספר-תורה וכל צרכי בית-תפלה. את היתומים מבקרים מזמן לזמן חבר הועד. ההשגחה מתנהלת על-ידי הוראות מיוחדות מהועד.

במשך זמן קיומו הקצר — חצי שנה בערך — הצליח לסלק חלק חשוב מחובותיו של מר בלקינד והצליח לרכוש — חוץ מאלף הדונם אדמה — חמרים טובים ומכשירים לעבודת האדמה ולמשק . . .

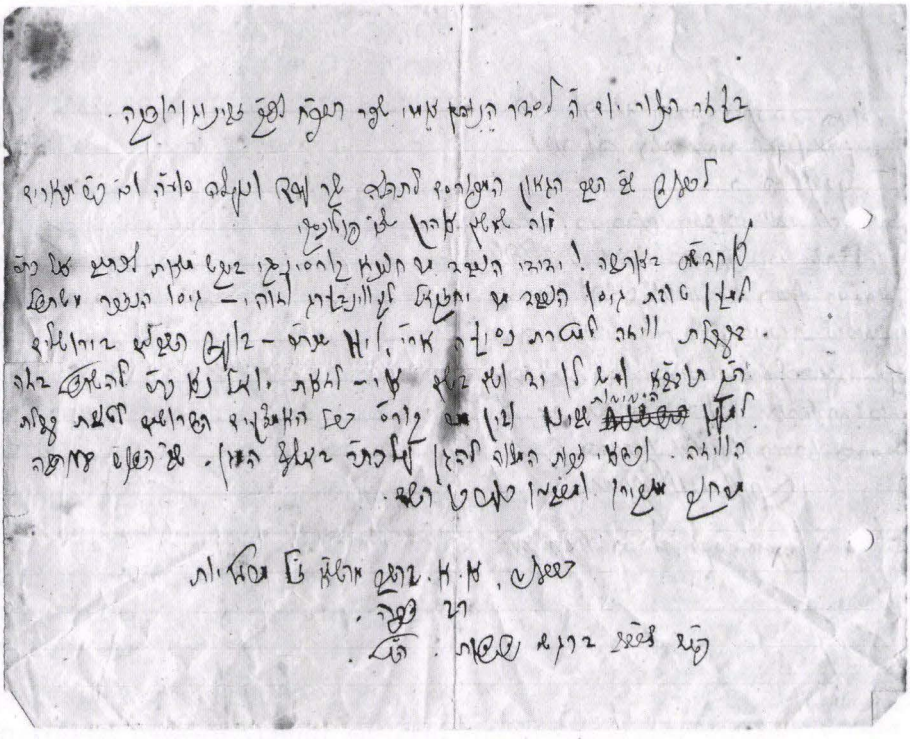
הועד חושב להביא עוד יתומים ויתומות מאוקריינא לארצנו — עד כמה שהאמצעים הכספיים ירשו לו זאת — ולחנכם בחנוך דתי לאומי ובעבודת האדמה.

במשך חצי שנה הוציא הועד לחובות בי"ם קרית-ספר" — 400 לי"ם להחזקת היתומים — 657; בס"ה: 1057 ליהות"מצריות.

רבינו מכהן כאחד מראשי ה"ועד להחזקת יתומי אוקרינה בארץ ישראל"

השתדלות לקבלת "סטערפיקאט"

מכתב מש"ב הגה"צ רבי אברהם אהרן מרגליות זצ"ל
אב"ד זוועניגראדקא אל רבינו

בעזר הצור, יום ה' לסדר הנותן אמרי שפר תרפ"ח לפ"ק זבינגורודקה

לכבוד ש"ב הרב הגאון המפורסם לתהלה יקר ערך ונעלה

סוע"ה וכו' כ"ש מפארים מו"ה שמשון אהרן יצ"ו פולונסקי

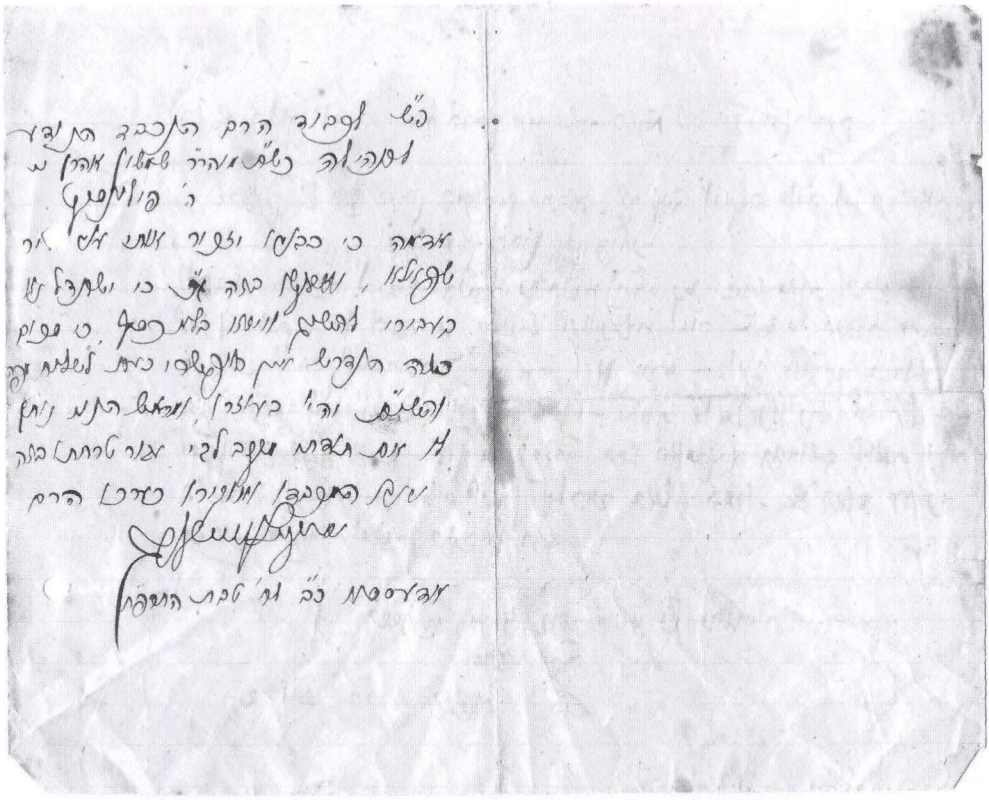
אחדש"ת באהבה! ידידי הנכבד מר חנינא קורסינסקי ביקש מאתי לכתוב אל כת"ר למען טובת גיסו הנכבד מר יחזקאל לעווינבערג וזו'. גיסו הנזכר משתדל בקבלת ויזה למטרת נסיעה אר"י. ויען שכת"ר בועד הרבנים בירושלים הק' תובב"א ויש לו יד ושם בשם א"י, לזאת יואיל נא כת"ר להשתדל בזה למען הידידות שבינו ובין מר קורס' בכל האמצעים הדרושים לטובת קבלת הוויזה. וכדאי זכות המצוה להגן על כת"ר באלף המגן.

ש"ב הדו"ש באהבה מרחוק מוקירו ומכבדו כערכו הרם

בכבוד, א. א. בהרב מרש"א ז"ל מרגליות

רב דפה

פ"ש לכב"ב ברגשי ידידות. הנ"ל.

פ"ש לכבוד הרב הנכבד הנודע לתהילה כש"ת מוהר"ר שמשון אהרן נ"י ה' פולונסקי

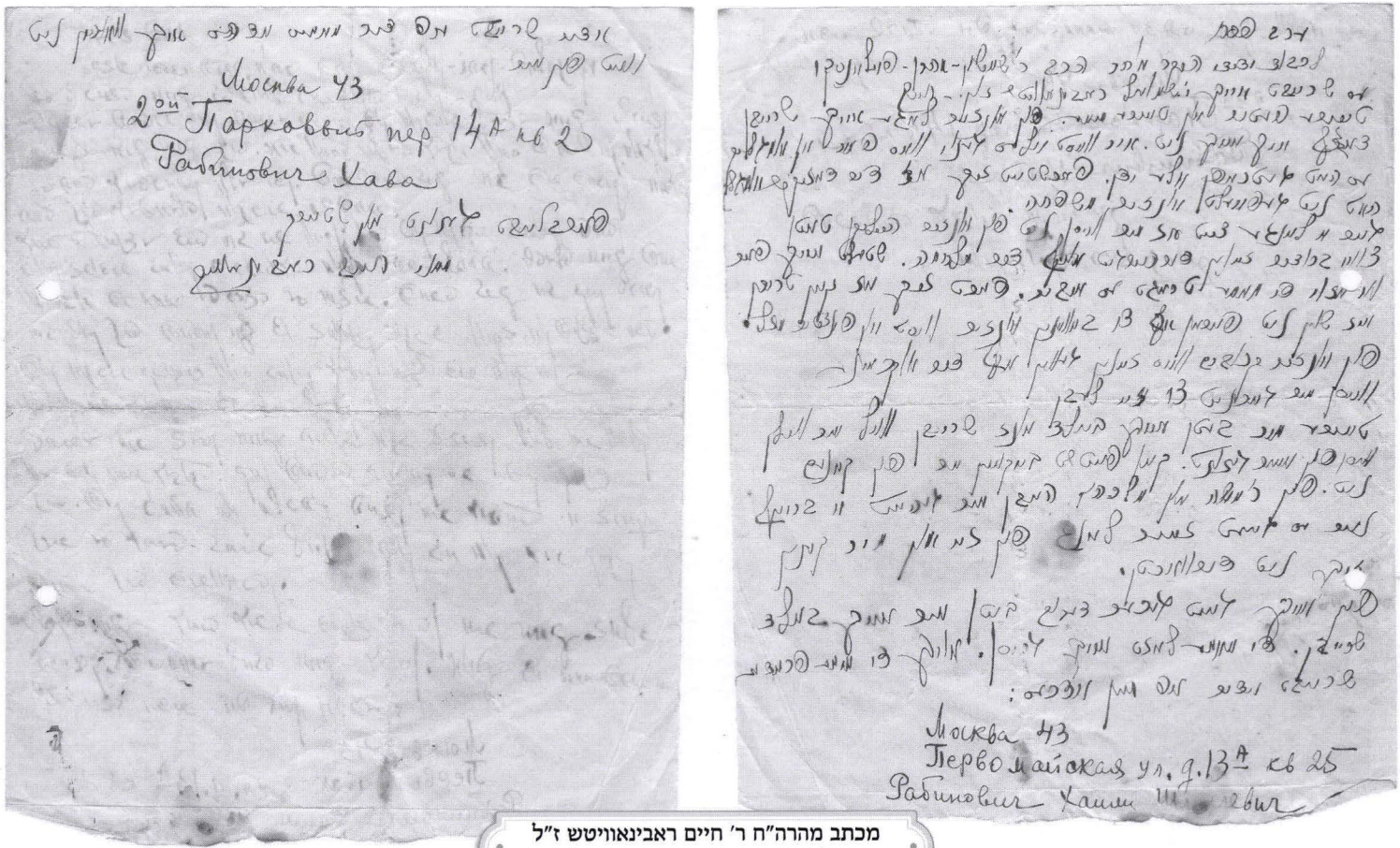
אדמה כי כבודו יזכור אותי עוד מעיר שפאלא, ואבקשו בזה ג"כ כי ישתדל נא בעבורי להשיג וויזא בלא כסף, כי סכום כזה הנדרש אין באפשרי כעת לשלוח מפה. והשי"ת יהי' בעוזרו. ומראש הנני נותן לו את תודתי מקרב לבי עבור טרחתו בזה.

ידידו המכבדו ומוקירו כערכו הרם

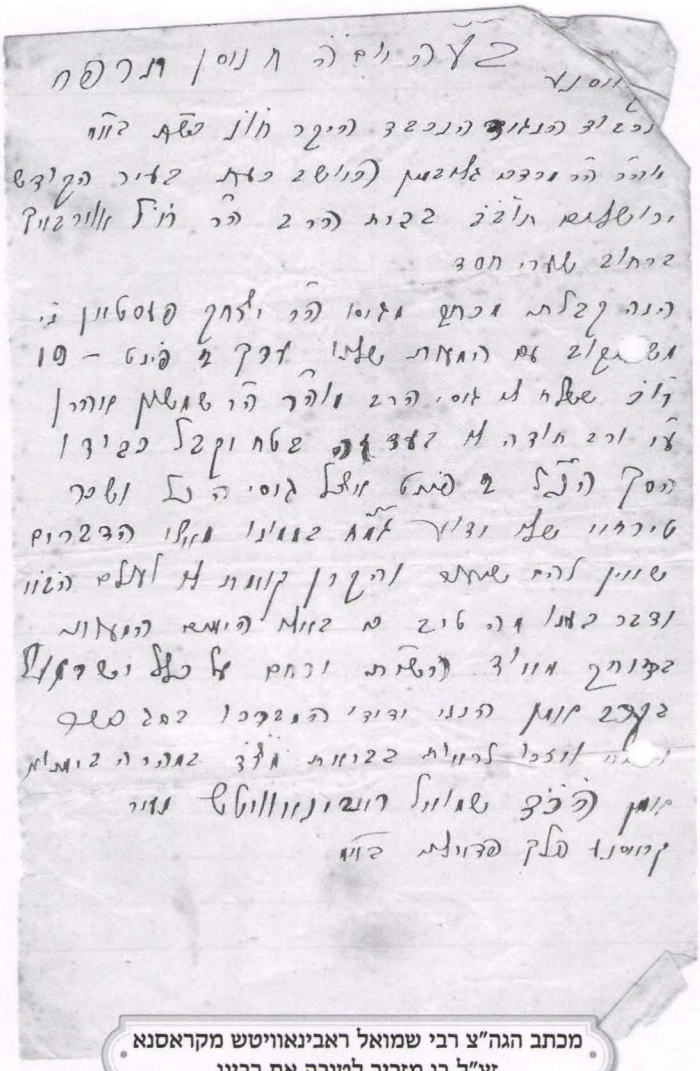
יחזקאל לעווינבערג

אדעסא כ"ב לח' טבת התרפ"ח

מכתב בקשה מרבינו להשתדלות
עבור השגת "סרטיפיקאט"

מכתב מהרה"ח ר' חיים ראבינאוויטש ז"ל
לדודו רבינו ע"ד המצב הקשה

מכתב הגה"צ רבי שמואל ראבינאוויטש מקראסנא
זצ"ל בו מזכיר לטובה את רבינו

להשלמת שני הפרקים דלעיל, נעתיק בזאת רשימת זכרונות שרשם שריד העיר טעפליק, הרה"ח ר' ישראל אולידורט ז"ל, ובו זכרונות מקוריים מהווי חיי העיר טעפליק בתקופת רבינו. לתועלת הקורא, הבאנו את הרשימה במילואה - ככתבה וכלשונה - בכדי להשאיר את הניחוח העתיק העולה מבין הדברים.

קטעי זכרונות

מאת הרה"ח ר' ישראל (טעפליקער) אולידורט ז"ל

נולדתי בחודש טבת תר"ס, לאבי מורי ר' **שלמה זלמן** שו"ב ואמי מורתי מרת **רחל** ע"ה, בעיירה טעפליק שבאוקריינה, ששוכנת בסביבות העיירות בערשיד, קאמינקע, שפאלע, ראחמסטריווקע ועוד.

בעיירה זו היה ביהכנ"ס שבו התפלל הבעש"ט הקדוש, וחלקים מעמוד התפילה שעליו התפלל הבעש"ט, הובאו בשלב מאוחר יותר לאה"ק.

באותה עיירה גרו מאתיים משפחות מנכדי הבעש"ט שהיו מחסידי ברסלב, ובערך 400 משפחות חסידים מחצרות אחרות.

בתקופה הקדומה היה שם תמיד דו"ד בין קהילות החסידים. עד ששלח הרה"ק ר' **יצחק מסקווער** זצ"ל בנו של המגיד רבי **מרדכי מטשרנוביל** זצ"ל, את זקני ר' **יעקב** לטעפליק בתור שוחט, ונתן לו חזקה על השחיטות כדי להשקיט קצת את אש המחלוקת. ואכן, אחרי שזקני הגיע לטעפליק, שקטה המחלוקת וכבר לא היו שוחטים נפרדים, כי כולם נהגו בדרך ארץ כלפי זקני.

בשנת תרס"א בנה אבי ר' שלמה זלמן ז"ל בית בן קומותיים, אבל לא נכנס לגור שם במשך שנתיים ימים, כי רצה שאדמו"ר רבי דוד'ל **מסקווער** זצ"ל יבוא לחנך את הבית. ואני זוכר בתור ילד קטן, כשאדמו"ר מסקווער הגיע לאותו בית בטעפליק, שהה אצלינו בבית עם קהל נכבד, ושם קמיעות שמירה בכל פינות הבית, וגם אבי הביאני אליו להתברך, והוא ברך אותי.

[שש עשרה שנה יותר מאוחר, הגיע לטעפליק הרוצח הידוע פיעטלורא עם חבר הפורעים שלו ימ"ש, ובמשך שלשה ימים, ערב פורים, פורים ושושן פורים, הסתובב לו בעיירה עם אנשיו והתפרע וגנב וגזל ורצח, אך בביתינו ששכן באמצע העיירה, לא פגע ולא נגע. ויהי לפלא!

דודי ע"ה גר לו בצדה השני של העיירה, וכשבאו אנשי פיעטלורא, ברחה משפחת דודי לביתנו, אך דודי בעצמו נשאר בביתו. את דודי הכו פיעטלורא וסייעתו מכות קשות עד ששכב ללא הכרה במשך שלשה חדשים. ואשתו וילדיו ששכנו בביתנו, לא ידעו ולא ראו את הפרעות כלל וכלל].

באותה תקופה (אביב תרע"ט) שהיתי בעיר אומאן, וגם לשם מצאו את דרכם חבורת פורעים בראשות קלימענקא.

ביום שני י"ב אייר, בהלכי ברחוב נגש אלי אחד הפורעים ואמר לי, "בא איתי למפקד". לא ידעתי מיהו ולכן לא הבנתי מה ברצונו, והלכתי איתו לתומי למפקד

ברחוב ביעזליאנסקי. פתאום בא מולינו אדם נמוך סומא בעין אחת ורובה בידו, ונזרק לו ביני לבין הפורע שהוליכני, והתחיל למשוך אותי עד שכעסתי עליו למה עושה לי ככה, עד שהפרידני בכח מהפורע ואמר לי באידיש "אנטלויף, ער וויל דיר הרג'ענען". ברחתי לי לבית אחד, וכשסיפרתי לאנשי הבית מה התרחש, לא ידעו פירוש הדברים. לבסוף התברר שאותם פורעים אספו כ 400 אנשים והרגום באותו היום. ואותו האיש הנמוך, הסומא באחת מעיניו, לא ראיתיו מעולם, לא לפני שהצילני ולא לאחר מכן.

בכלל היתה טעפליק עיירה שהיו בה הרבה שיעורי תורה בבתי הכנסת בין מנחה לערבית. כל ערב היה שיעור גדול בגמרא. מדי שנה, היה אבי מחלק את הש"ס בי"ט כסלו והיו עושים סיום הש"ס.

בטעפליק כיהנו ברבנות תלמידי חכמים גדולים. אני זוכר את ר' **פישל מ"ץ** ב"ר נפתלי דיין, שהיה דיין אצל האדמו"ר ר' יצחק מסקווער ובנו ר' דוד'ל זצ"ל. בשנת (תרס"ד) [תר"ע] עבר ר' פישל לאומאן, ובמקומו הגיע לעירנו הרה"ג ר' **שמשון אהרון פולונסקי** זצ"ל, והיה לרב העיירה עד שנת תר"פ. ר' שמשון אהרן זצ"ל היה מפורסם לאיש שהכל בו, תלמיד חכם עצום ובעל מידות מצויינות. וכל מעשי תקפו וגבורתו ומעלותיו וכשרונותיו הלא הם כתובים על ספרי דברי הימים. היות ואבי ז"ל היה שוחט העיירה כממלא מקומו של אביו, היה מקורב מאד להרב רש"א, עד כדי כך שהיה הרב רש"א שוהה בביתנו כמעט מדי יום. הרב רש"א היה גם איש מסירות נפש. בשעת הפרעות הנ"ל של פיעטלורא, היה יוצא בעצמו להתווכח ולשחד את הפורעים שיעזבו את התושבים בשלום.

בהיותי בן שנתיים וחצי שנים, לקח לי אבי ז"ל מלמד דרדקי שילמדני עברי, ואז היה נהוג שהיו מלמדים עברי במשך ארבעה "זמנים". אבי ז"ל התנה עם המלמד שאם יספיק ללמדני עברי תוך זמן קצר מהרגיל, אעפ"כ ישלם לו מלא משכורת של ארבעה זמנים. וכך הווה. אחר כך, בגיל 4, קרה אותו הדבר עם המלמד שלימד חומש. ובגיל 7 הביא מלמד ללמדני גמרא, ולימדני שנתיים, ואח"כ הביא לביתנו מלמד חסידי שילמד אותי ואת אחי הקטן יעקב, והוא גר ואכל אצלינו ואת שכר הלימוד היה שולח למשפחתו.

בכלל השתדל אבי, שאהיה תמיד באווירה חסידית של אנשים חסידים. ביתינו היה בית וועד לחכמים, ותמיד התוועדו שם יהודים חסידים למדנים ועובדי השי"ת. לדוגמא דודי ר' **בן-ציון וואלאשין** שו"ב, היה חסיד סקווער נלהב עם לב חסידי חם, וזכורני שהיה נוהג לגמור את ספר התהילים כל יום ולא היה מפסיק באמצע האמירה. וכך נהג עד סוף ימיו – גם ביומו האחרון בעת מלחמת העולם השניה לפני שנרצח על קדוש השם והוא בן תשעים, דאג לגמור את כל ספר התהילים והוציא את נשמתו בהללוי'ה.

עוד היה מגיע לביתנו החסיד ר' **נחום מריז'ניווקע** (קראסניאנסקי). **מנהגו היה, אשר** בדרכו לאדמו"ר ר' דוד'ל מסקווער, היה עובר דרך עיירתנו ודודי הנ"ל היה מצטרף לנסיעתו לאדמו"ר. זכורני שר' נחום הנ"ל היה בוחן אותי בלימוד, והיה נותן לי מתנה "א דרייערל" (מטבע של שלשה גרושים).

בגיל 13 שלחוני לישיבה בעיירה זבינוגרודקה, אצל ראש הישיבה הידוע מו"ר ר' **מרדכי בארמאשענקא**. בזמן הראשון למדתי אצל שוחט העיירה ההיא ר' **דוב יוניק** ז"ל, יחד עם בנו ר' **נפתלי** שהיה איתי באותה כיתה, ולאחמ"כ עברתי לכיתה העליונה אצל ראש הישיבה. מאוחר יותר, בחר ראש הישיבה ארבעה תלמידים: משה (גולדשמיד?) מיקטרינסלב, משה מזבינוגרודקה, ואותי ישראל טפליקער (שהייתי מכונה אז בשם "דער שותק"), ועוד רביעי שאיני זוכר את שמו, והיה לומד איתנו יורה דעה בכל יום משעה 2 לפנות בוקר עד תפילת שחרית.

לראש ישיבה היה חתן ר' **ירחמיאל** (גולדשמיד) **מיקטרינוסלב** שהיה רב בעיר וינורוד. היה זה חסיד נלהב עובד השם, שהיה מופשט לגמרי מעניני עוה"ז. הוא היה בא לבקר את חותנו לעיתים תכופות. השפעתו עלי היתה בעלת משמעות רבה.

לר' ירחמיאל היו שני בנים בגילי, **מיכאל ויוחנן**, והם הגיעו ללמוד אצל זקנם ראש הישיבה. למדנו יחד כמעט עד סוף מלחמת העולם הראשונה.

בשעת המלחמה, משנת תרע"ד עד שנת תרע"ח, הפסיקו הצדיקים מבית **רחמסטריבקה-זלאטאפאלי** מלהסתובב בעיירות כמנהגם מאז, ובמקום זה היו נוסעים לזבינוגרודקה ושוהים בבית ראש הישיבה. אנכי זכיתי לשמשם ולקבל מהם הרבה יראת שמים. ביחוד זכיתי לשמש את הרה"ק ר' **זאב מרחמסטריבקה**, שאיתו שוחחתי הרבה בלימוד ולמדתי ממנו רבות.

לאחר המלחמה חזרתי לטעפליק, וכנ"ל היו שם הרבה פרעות, שהותירו הרבה אלמנות ויתומים ודלות כבדה בגו"ר. אז כנס אבי ז"ל יחד עם הרב **רש"א פולונסקי** אסיפה בביתנו לחיזוק המצב הכללי. הדבר הראשון שעסקו בו, היה לסדר מצות לפסח לכל דיירי העיירה. על משימה זו מינו אותי עם עוד שני אברכים, ומיד קנינו טון קמח ושכרנו בית עם תנור גדול, הכשרנוהו, ושכרנו פועלים לעבודת הלישה והאפייה וכו', ואח"כ חילקנו המצות לכל אנשי העיירה, וגם אנשים שהתביישו לבוא לבקש, הבאנו לביתם.

אח"כ כנסו עוד אסיפה בענין טיפול בחינוך היתומים, והוחלט לייסד ת"ת. מייסד הת"ת היה אבי ז"ל יחד עם עוד כמה מבעלי הבתים. למנהל מינו אותי ור' יצחק קאטק הכהן, וגדליה ברדיצ'בסקי. שכרנו דירה גדולה בת 12 חדרים גדולים, ומלמדים טובים (אחד מהמלמדים עדיין חי כאן בירושלים ושמו ר' לוי"צ בנדר, חסיד ברסלב), **ואספנו למעלה מ 400** ילדים. כל שבת היינו באים לבוחנם, ודודי הנ"ל שהיה נחשב למשפיע חשוב בעיירה

היה מתוועד איתם בשבתות, ופעל עליהם הרבה להתחזק בעניני תומ"צ. במשך השנים תרע"ט-תרפ"ג עברו מאות רבות של תלמידים בבית ת"ת זה, והשפעת הת"ת היתה ניכרת עליהם לזמן רחוק.

לאחמ"כ באו לשם אנשי היעבעסעקציע הארורה, ונלחמו בכל עניני יהדות. הם לקחו לנו את הדירה של הת"ת והמלמדים ברחו מפחד הקומוניסטים. גם סתמו את המקווה שהיתה עמוקה במיוחד (לערך 40 מדריגות). אז קרא אבי ז"ל אסיפה בביתו מה לעשות בענין. והשאלה היתה, שהרי א"א לבנות מקווה מחדש ולשמרו בסוד. וע"כ הוחלט לשכור את בית המרחץ העירוני, ולבנות שם מקוה בסוד, ובקשו ממני לעסוק בבניית המקווה מצד ההלכתי.

היות והרב רש"א פולונסקי כבר לא היה עמנו אז רשמתי את בית המרחץ על שמי, ונסעתי לעיר אודיסה להתייעץ עם הרבנים הגאונים ר' **זיסיע פרידמן** ז"ל, ר' **שמואל פאלינקובסקי** ז"ל, והרב **גליקסברג** ז"ל, והם סייעו לי בהמצאת תוכנית כיצד לבנות את המקווה בחדר האמבטי שבבית המרחץ, באופן אשר אנשי הממשלה לא ישימו לב שיש כאן מקווה. וכך הוה. ומקווה זו עמדה שם עד שנחרבה העיירה ע"י הנאצים ימ"ש.

בשנת תרע"ח נסעתי לעיר אומאן ששם היה גר רבה לשעבר של טעפליק ר' פישל מ"ץ, וגם ר' **שלום מלמד** ז"ל, שהיה למדן גדול. אמי ע"ה סיפרה לי, שהיות שהיא נכדה של הרה"ק ר' **נחמן מקוסוב**, והרה"ק ר' **גדליה מליניץ**, בעל **תשואות חן**, ובאומאן נמצא בן דודי ר' **יהושע העשיל רבינוביץ'** ממונוסטריץ' (מח"ס דברי יהושע על התורה) שגם הוא נכד בעל **התשואות חן**, "זאל איך זיך נישט דערווייטערן פון איהם". [הכרתי גם את בנו בן ר' **גדלי' אהרן** הי"ד שנרצח ע"י הפורעים ימ"ש בחודש אב תרע"ט]. שם מצאתי ת"ת של שש מאות ילדים, רק שהמצב שם היה קשה והעוני היה רב. נתתי את מרצי לבנין הת"ת ולסיוע לתלמידים. מצאתי שם גביר גדול בשם **יונה פרנקל**, והוא נתן לי את מחסן בית חרושתו, אשר שם תפרו בגדים לילדי הת"ת, וזה העלה את רוחם.

אמי ז"ל אמרה לי פעם שהיא מיוחסת לצדיק אחד הטמון בעיר **שאריגראד**, ואותו צדיק אמר, שכל צאצאיו - עד דור העשירי שיבואו להתפלל על קברו בעת צרה, תתקבל תפילתם, והיות שאני הדור התשיעי, עלי לזכור דבר זה תמיד, ואם יקרה מקרה שאצטרך ישועה, אסע לשאריגראד להשתטח על קבר אותו צדיק.

בשנת תרפ"ה כשהייתי בטעפליק, הכניסו את חותני ר' **מרדכי גאמשטיין** וגיסי לבית המאסר באומאן לשנה שלימה.

לפני שנסע נתן לי חותני סכום כסף, וביקש שאסע לעיר אודיסה ואייסד שם עבורו בית חרושת לעשיית מי סודה. נסעתי לאודיסה ושכרתי דירה גדולה, והתחלתי

לבנות בית חרושת וקניתי מכונות, עד שבסוף השנה, כשיצאו מבית הסוהר, היה הכל מוכן עבורם, ואני חזרתי לטעפליק להיות בסמיכות לאבי.

במשך השנה ששהיתי באודיסה, הייתי גר בסמיכות להרב ר' **אברהם פרידמן** (בנו של רב העיר ר' זיסיע פרידמן), שהיה רב שכונת מולדובנקה, והייתי קרוב אליו מאד, וקיבלתי ממנו הרבה, ובעיקר בשבתות, כשהיה עורך סעודה שלישית ומדבר דברי תורה וחסידות במשך כמה שעות.

גם שהיתי הרבה בבית הרב, ר' זיסיע פרידמן, שבביתו הסתופפו הרבה חסידים חשובים, כגון ר' **שמואל אבא דוליצקי**, ר' **מענדל גרינברג**, ור' **שאול שטיינבאך** מתלמידי תומכי תמימים (חתנו של הרב מטורוב, וגיסו של ר' חיים תם), "און ס'איז דארטן געווען וואס צו זעהן און וואס צו הערן..."

מצבת הרה"ח ר' ישראל אולידורט ז"ל

פרק ט

"עלי דרך" - בראשות הישיבה בקישינוב

מאוקריינא לבסרביה

מאמצי עליה ליגאליים מרוסיה ישירות לארץ הקודש - לא צלחו כנראה, ורבינו נאלץ להבריח את הגבול מאוקריינא - שהיתה תחת ממשלת רוסיה, לבסרביה, שהיתה תחת ממשלת רומניה, ונחשבה לנוחה יותר ליהודים באותה תקופה.

מפת אוקריינא - בסרביה

בניסים חצו את הגבולות. פעמים אחדות נתפסו ע"י השומרים וניתנו במעצר, בעטיו של "מורה הדרך" הגוי, מבריח גבולות מקצועי, שהיה בעל תיאבון מפותח לשלמונים. אך בחסדי שמים עברו את הכל בשלום והגיעו אל ארץ מבטחים. נתגלגל רבינו ובא לעיר קישינוב בירת בסרביה, כשפניו מועדות לארצנו הקדושה, ועיניו צופיות לקבל רשיון עליה ("סרטיפיקאט" בלע"ז).

ברשימותיו של הר"ר נחום טל (טולקצוב) ז"ל, נכד רבינו, מסופר כך אודות הבריחה:

"אי אפשר היה לצאת את אוקריינא בדרכים ליגאליות, רק באמצעות הברחת הגבולות. לשם כך היה צורך לשחד את שומרי הגבולות. גביר מהעיירה, בשם ר' רפאל פלטניק, מימן את השוחד שאיפשר את הברחת הגבולות. ר' רפאל עצמו זכה גם הוא לימים לעלות לארץ הקודש, וגם כאן ראה ברכה בעמלו, והוסיף עושר על עשרו[א].

"הברחת הגבול לא היתה פשוטה, משום ששומרי הגבול המשוחדים דאגו להודיע לשומרי

א ר' רפאל התגורר בתל-אביב, כשהוא שומר על קירבה לרבינו. נשתמרו מכתבים שכתב לרבינו, אודות כספי צדקה ששלח אליו לחלקם לתלמידי חכמים.

המחסומים, שהנה רב חשוב עומד לעבור, ואלו תפשו אותו בכל פעם שניסה לעבור, בכדי לדרוש עוד כסף. לבסוף, אחרי שלש או ארבע נסיונות הם הצליחו, וכך, משפחה של שש נפשות, סבי וסבתי וארבעת ילדיהם, יצאו יחדיו למסע רגלי ארוך, עד שהגיעו בשנת תרפ"ב לקישינוב שבחבל בסרביה".

מכתב הר"ר רפאל פלטניק ז"ל לרבינו בארה"ק

ישיבת ארעי בקישינוב

הרה"ג ר' משה קליגמן ז"ל

אם היה הדבר תלוי ברצונו של רבינו לבדו, היה ממהר לעלות ארצה תיכף ומיד, אולם עדיין לא הגיע העת, והאישורים המיוחלים בוששו מלהגיע. כך שהוא נקלע לקישינוב לתקופה בלתי-מוגבלת, כשהוא בעירום ובחוסר כל.

ואם נדמה בעיניכם, שכדרכם של יצורי חומר נפלה רוחו, הרי שטעות גדולה בידכם. כל המאורעות והעיכובים לא יכלו לאישיותו המרוממת של אותו צדיק. אורייתא ורבי שמשון אהרן חד הוא - ומניעות ועיכובים לא יפרידו ביניהם. בכל מקום שגלה - גלתה התורה עמו. כתלי בית המדרש דומים המה בכל מקום - מה לי הכא מה לי התם.

התיישב לו רבינו באחד מבתי המדרשות בעיר, מבלי לחפש לו מישרת רבנות או הרבצת תורה. בלהבת אש גורס לתאבה בהתמדה נפלאה, פומיה לא פוסק מגירסא.

נקל לתאר, שהמחזה די נדיר, ולאו בכל יומא מתרחשת תופעה כזו בבתי המדרשות, שיהודי נכבד בגיל העמידה - המקרין מאישיותו גדלות עצומה בכל חלקי התורה - יתיישב על ספסלי דבי מדרשא כאדם מן השורה.

אמנם כן, תלמידי החכמים שבקישינוב קלטו תיכף מיהו יהודי זה המצטנע בפינת בית המדרש. יש להניח, שהיו מתושבי העיר - שהכירוהו זה מכבר וידעו את שגב גדולת שמו. ומהר מאד החל להתפרסם ברחבי קישינוב התורתית, שזה הוא הרב מטעפליק הידוע, שבצוק העתים ברח לו ממקום מושבו, ועתה מצא מנוח בעירם.

למדני העיר החלו מסובבים את רבינו, ושואבים מבארו ידיעות עצומות בכל נבכי הש"ס והפוסקים. בחריפותו העצומה עקר הרים וטחן גבעות בשיחותיו, עד שנהפך דבר הגעתו לעיר לשיחת היום. הנה הגיע הרב מטעפליק, שבכדי לשוחח שיחת חולין בד' אמותיו יש להתכונן היטב, כי גדול האיש ורב חילו בכל מקצועות התורה.

היה זה הלמדן רב הפעלים, הרה"ג ר' משה'לי קליגמן זצ"ל הי"ד, שעמד בראשונה על האוצר הגדול שהגיע לפתחה של קישינוב, ומיד ביקש ממנו לקבוע עמו "חברותא" למספר שעות ביום ללימוד "חושן משפט" על הסדר.

מכתב בענייני צדקה שנשלח לרבינו לארה"ק
ע"י הרה"ג ר' משה קליגמן זצ"ל מקישינוב

Banca M. Cligman
Chişinău,
str. Alexandru cel Bun No. 83.

Ch. Cligman
Chisinau
Alexandru

Chişinău, 25/II 192

ב"ה, יום ד' כ"ח חשון

לכבוד ידידי הרב הגאון מופלג מפואר סיני ועוקר הרים

ש"ת מו"ה שמשון אהרן פולנוסקי

הנני שולח רצוף פה טשעק על 1 פונט, ואבקש לחלק לעשרה אנשים לומדי תורה ליום כ"ג טבת, ליום היארצייט של חמותי ז"ל, מרת גיטיל העטי' בת ה"ר מרדכי יוסף, וכן אבקשו להשיבנו אם קיבל לסוף את הפונט ששלחתי מכבר, כי בכאן בהבאנק אמרו לי, כי לסוף קיבל כ' את הפונט.

וכן יואיל לכתוב לי מאשר עמדו, וממצב אחב"י בשם בכלל. מאתי אין שום חדשות, הכל כמקודם. נצרך לי ולרעיתי ת' רפואה בכלל והצלחה מרובה, כי היוקר יאמיר והמסחרים כעת רפים המה, לד' הישועה, יעורר על מקומות הקדושים רחמים עלי כעל ידידו עוז דו"ש באהבה.

משה קליגמאן

הישיבה בקישינוב - ייסודה

משהזכרנו את רבי משה'לי קליגמן, אי-אפשר להמשיך מבלי לשרטט קווי-תיאור על אותו יהודי נפלא, שחיי התורה בקישינוב העיר קשורים ואגודים בחייו הוא. ולשם כך יש להתעכב ולספר מעט על הישיבה הרמה שבקישינוב, הוא המקום שהפיץ את אור התורה באותה סביבה.

באופן כללי, ידועה יהדות בסרביה - שלא שגשגו בה חיים תורניים. לא היו בה ישיבות רבות כבשאר מקומות, ותלמידי-חכמים לא היו מצויים בה כ"כ. אמנם היו יהודיה - יהודים תמימים יראים ושלמים, ורבניה - ענקים בתורה ובחסידות, אולם האווירה הכללית ששררה לא היתה תורנית מדאי, מה שהביא אל המשכילים לנעוץ את טלפיהם הארסיות ברחבי בסרביה.

רבות בשנים, הנהיגו צדיקי החסידות את היהדות הנאמנה בבסרביה, במלחמתם העיקשת על כל דבר שבקדושה, ובהיותם אבן שואבת לכל יהודי באשר הוא, ומגדלור של קדושה ואמונה. אמנם, עדיין היתה חסרה מסגרת שתלכד את צעירי ישראל, ותמלא אסמיהם באוצרות תורה ויראת-שמים בצורה מסודרת, ודין גרמא לראשי קהילת קישינוב לגשת להקמת ישיבה בקישינוב, אשר תלכד את הצעירים בד' אמותיה של ההלכה, ולהקים דור חדש של תלמידי חכמים יראי ה' שישאו ברמה את דבר היהדות הנאמנה בכל רחבי הארץ ההיא.

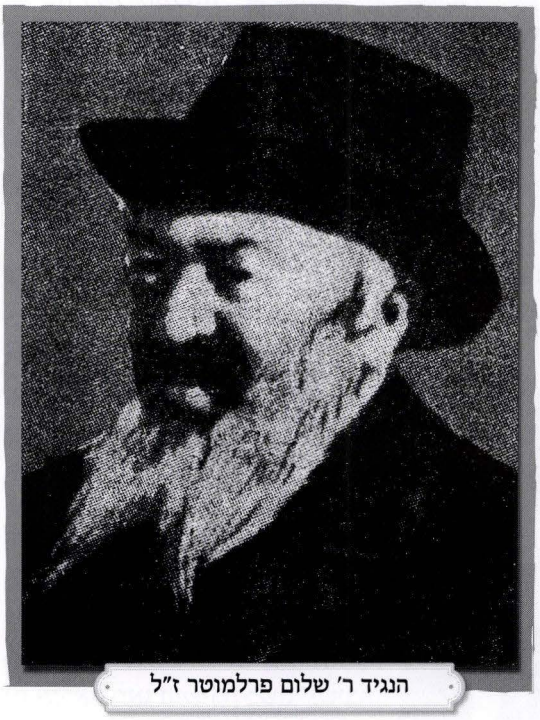
כך זכתה קישינוב, שבשנת תר"כ נוסדה בתוכה "ישיבה" - שלימים נודעה כ"ישיבת קישינוב" המהוללה. אמנם כן, דבר הקמתה היווה בשורה של ממש ליהדות החרדית, כמים קרים על נפש עיפה. ראו ההורים ושבעו תענוג, שהנה נמשכת לה שושלת התורה לדורות הבאים. תפילתם ותקוות לבם היתה, שרוח התורה והחסידות המנשבת בעוז בין כתלי הישיבה החדשה, תדחה מעל בניהם את כל הרוחות הזרות המנשבות באותה התקופה.

גדולי תורה וחסידות עמדו בראשות הישיבה, והנחילו לתלמידיה את מורשת ישראל סבא, בלימוד גפ"ת והלכה בעומק ובעיון, ובהנחלת דרכי הוראה, כשמעל כולם הקנו להם יסודות חסידות

ויראת-שמים במידה גדושה. שנים רבות עמד בראשות הישיבה הגאון רבי אברהם בער זצ"ל, תלמיד-חכם מופלג, מחשובי חסידי קארלין, מפורסם בבקיאותו ובחריפותו. רבי אברהם בער כיהן בראשות הישיבה כארבעים שנה, ונודע במסירותו לביצור וחיזוק התורה. אמן-פדגוג היה להכניס אהבת לימוד התורה והחסידות בלב מאות תלמידיו, ועוד שנים רבות אחר פטירתו היו מפארים שמו בין כתלי הישיבה.

תקופת זוהר בקישינוב

שנת תר"ס מהווה תקופה חדשה בתולדות הישיבה בקישינוב. היה זה הנגיד החסיד ר' שלום פרלמוטר ז"ל מחשובי חסידי טשארטקוב בקישינוב, גביר אדיר בעל נכסים רבים, שלעצמו לא התאווה לשולחנם של מלכים, אבל דאגתם של בחורי החמד עמדה בראש מעייניו. לא היה יכול לראות את הבחורים מסתופפים בבית קטן מט ליפול, ובשפלותם לתור אחר מזון בין בתי יהודי העיר. גמר אומר להקים בנין מפואר בעל שתי קומות גבוהות, ברחוב פופובסקי פיריאולוק מספר 8.

הנגיד ר' שלום פרלמוטר ז"ל

שם קבלו התלמידים בקביעות את שלוש ארוחותיהם על שלושת השולחנות הארוכים מכוסי-שיש. חדרי האוכל והשינה היו בקומה התחתונה, ושניהם הצטיינו בניקיון ובסדר, כשאת כל הוצאותיהם מכסה ר' שלום מכיסו עבור הישיבה. התלמידים היו לבושים בגדים ארוכים, וכובעים מיוחדים להם. וכך היה הבנין מחולק היטב לחדרים, המחולקים לפי גילאי התלמידים, ו"חדר פנוי" שהיה מיועד לבחורים המבוגרים יותר - שסיימו את סדר הלימודים הרגיל של הישיבה, ועתה שוקדים על תלמודם להשתלם בהוראה.

בדרך אגב יסופר, שככאבו של ר' שלום על מצבם של הבחורים - כן כאבו על מצבם של היהודים המבוגרים, המתגוררים גלמודים בבתיהם ואין דורש להם. כך שבנה בנין ארוך שהיה מחולק לשנים, חלקו הראשון עבור הבחורים, וחלקו השני שימש כ"מושב זקנים", שבו התגוררו הזקנים על חשבונו.

ממרחק השנים יש לציין, שהישיבה לא זכתה להתייחסותה הראויה בין דפי ספרי דברי ימי היהדות הנאמנה. ישיבה זו היתה בין הראשונות ממש, ששיכנו את תלמידיהם בבנין מרווח והגון לשם ולתפארת.

נקל לתאר, שהמעבר ממעונה הישן של הישיבה, לבנין מפואר חדש, הוסיף הרבה לכבוד התורה ולומדיה, ותלמידים רבים נמשכו לבין כתליה. "מספרם של הבחורים עלה משנה לשנה, והוסיף כבוד לחסידות הביסרבית", כתיאורו של אחד מבני התקופה, "היו שם בישיבה תלמידים מכל רחבי הסביבה, מזוועהיל ולאמזשע, מבריסק ואודיסה, וכל זה בשל סגולתה היחידה שאין תלמידיה צריכים לסובב על פתחי נדיבים ולאכול "ימים" כבשאר הישיבות באירופה אז. הנדיב פרלמוטר ומשפחתו לא חסכו מהונם ומרצם לשפר את מצבה הכלכלי וסדריה הפנימיים של הישיבה, מתוך דאגה שהתלמידים לא יחסרו כל טוב"[ב].

בנין הישיבה בקישינוב

כמו כן, החל משנת תרס"ח, התחילה הישיבה להעניק למסיימיה "תעודת הוראה", ורבים מהאברכים נתמנו אחר כך לרבנים, שובי"ם וסתם מלמדים ת"ח בקהילות שונות בבסרביה ומולדובה.

חלק נכבד מהסיבה שהביאה את ר' שלום לקום ולעשות מעשה נפלא זה, נזקף לזכותו של חתנו יחידו הג"ר משה קליגמן זצ"ל, שבהיותו בעצמו תלמיד-חכם מובהק, הבין לנפשם של לומדי התורה, והוא אשר עמד מאחורי פעולות חותנו להקים בנין מפואר לישיבה, ואף ניהל בפועל את ניהולה הגשמי והרוחני, כשהוא דואג במסירות ובנאמנות לכל צרכי התלמידים בגשמיות וברוחניות. כך גם נקראה מאז הישיבה בשם "ישיבה ציבורית ע"ש פרלמוטר-קליגמן".

הרב מנחם ברייאר ז"ל עם בנו כ"ק אדמו"ר מבויאן שליט"א

ב הרב מנחם ברייאר ז"ל, (חתנו של כ"ק אדמו"ר רבי מרדכי שלמה מבויאן זצ"ל, ואביו של כ"ק אדמו"ר מבויאן שליט"א), מתלמידי ישיבת קישינוב, במאמרו על ישיבת קישינוב, בספר "מוסדות תורה באירופה", ניו יורק תשט"ז. ממאמר זה שאבנו עוד פרטים רבים על ישיבת קישינוב.

במלחמת העולם הראשונה, שתתה הישיבה את כוס היגונים עד תומה. ר' שלום פרלמוטר כבר לא היה בין החיים, ועול קיום הישיבה עבר לידי חתנו יחידו ר' משה'לי קליגמן, אשר איבד את כל הונו במלחמת העולם הראשונה, ואף הניסיונות שעשה בכדי להציל את הקרן המיוחדת לטובת ה"מושב זקנים" שברשותו לא צלחו, כך שבימים טרופים אלו החרימה ממשלת רומניה את הבנין, והפכה אותו למטרות זרות.

ר' משה'לי קליגמן התהלך בימים אלו כצל, ברוב מרירות על מצבו האיום. עד שהגיע הנגיד החסיד ר' שלמה בבושקין ז"ל מחשובי חסידי חב"ד בקישינוב, שפדה את בנין הישיבה בדמים והחל לנהלו. שוב ידעה הישיבה תקופת עליה, ושוב הפכה למוקד מושך לכל צעירי ישראל באיזור, עד שבשנת תרפ"ב כבר מנתה הישיבה שוב כמאה בחורים.

רבינו נקרא לעמוד בראשות הישיבה

כך חוזרים אנו לתקופת שהותו של רבינו - רבי שמשון אהרן - בקישינוב. ר' משה'לי קליגמן - שכבר היה נטול מעול הישיבה והיה יושב ושוקד על תלמודו בהתמדה, ביקש מרבינו לקבוע עמו "חברותא" למספר שעות ביום בחושן משפט, ולא ארכו הימים עד שהתפשטה השמועה בעיר על גאון-העולם שנקלע לעירו[ג].

בכנס תלמידי ישיבת קישינוב, הרב אהרן וסרמן ז"ל עומד הרביעי משמאל

ר' שלמה בבושקין, שהיה מסור לישיבה בכל לבו, מיהר לבקש מרבינו שיאות לבקר בהיכל הישיבה. ואכן כך, רבינו נעתר לבקר בהיכל הישיבה. הביקור הותיר רושם עז על התלמידים, שנכחו מקרוב לראות גדול בתורה, השולט בכל חלקי התורה בבקיאות מדהימה, מה שהביא את הנהלת הישיבה להפציר ברבינו לעמוד בראשות הישיבה, ולהאיר מאורו על בחורי החמד.

סברה הנהלת הישיבה - ור' שלמה בבושקין בראשם - שעצם הימצאותו של יהודי גדול בתורה כרבינו בישיבה, תתרום לאין ערוך להעלאת את שאיפותיהם של תלמידי הישיבה עד מאד, ולדרבנם להתעלות בגדלות התורה והחסידות כהנה וכהנה.

מה גם, שכבר בתחילה הבחינו ברבינו בשתי תכונות מיוחדות המצויות אצלו,

ג רבי משה קליגמן המשיך לשמור על קשרי ידידות עם רבינו, אף לאחר שעלה רבינו לארה"ק, ואף שלח דרכו צדקה למסור לעניי ארה"ק.

אשר בכוחם לתרום הרבה לתלמידים. והן: יכולתו לעורר סערות לימודיות, המלהיבים את התלמידים כולם באש התורה. זאת לעומת התכונה המיוחדת שלו, 'לרדת' לרמתו של כל בחור ובחור. ושניהם, לצד היחס החם והנלבב שהעניק לכל התלמידים - קטנים כגדולים כאחד.

אולם, רבינו לא נעתר לקחת משרה זו בקביעות, רק הסכים להרביץ תורה בין כתלי הישיבה כל עוד יאלץ לשהות במקום. וכה מתאר הרה"ג ר' אהרן וסרמן זצ"ל, רב ביהכנ"ס המרכזי בחיפה, מתלמידי הישיבה באותה תקופה[ד], את כל השתלשלות הדברים:

"בחורף תרפ"ב, כבר הגיע מספר התלמידים למאה.

"בקיץ אותה השנה, נתוסף לישיבה כוח הוראה גדול, שהכניס קנאת סופרים - גם בין התלמידים וגם בין מרביצי התורה, הלוא הוא מורנו הרב הגאון ר' שמשון אהרן פולונסקי זי"ל, שקראו לו: "דער טעפליקער רב". גם הוא הגיע לקישינוב בין הפליטים מאוקריינא בימי הפרעות של פטלורה דניקין ימ"ש, מטרתו היתה לעלות לארץ ישראל. בינתיים לקח אותו ר' משה'לה קליגמן, והיה יושב ולומד אתו שעתיים-שלוש ביום "חושן משפט".

"כשנודע לר' שלמה בבושקין, שגאון כזה נמצא בעיר, הזמינו לבקר בישיבה.

"בשיעור אחד למדו אז 'פסחים', בדיוק התוספות של ג' ערלים[ה]. ובשיעור אחר 'חולין', בהתחלה בתוספות' "מותר מיד מפני שהן מחליפים" בשני השיעורים. הוא עמד, ושמע איך שר' אלטר [קופטשיק] מסביר כדרכו לתלמידיו. אחרי כן ביקש רשות מר' אלטר, ואף הוא אמר כל העמוד בעל-פה, וכן פירוש רש"י בעל-פה, אחרי כן התוספות בעל-פה, אחרי כן המהרש"א בעל-פה. אף הוסיף מהרש"א ממסכת ביצה, והסביר את שניהם כדרכו בבקיאות נפלאה.

"אנחנו עמדנו משתוממים, ממש בעל-פה, מלה במלה. אז אמר לנו (ברצותו לעודד אותנו לעמל התורה), **שהוא יודע בעל-פה כל התוספות והמהרש"א שבש"ס.**

"ר' שלמה רצה לעשות אתו חוזה למספר שנים במשכורת הגונה, אבל הוא לא רצה. שאיפתו היתה לנסוע לארץ ישראל, ובקושי הסכים להישאר בישיבה עד שיעלה ארצה. ואמנם, כשנשאר נוכחנו לדעת שלא הפריז במה שאמר שהוא יודע בעל-פה כל התוספות ומהרש"א בכל הש"ס, גאון להפליא, עמודים שלימים במשנה למלך היה אומר בעל-פה מלה במלה, תשובות שלימות של ראשונים היה אומר בעל-פה ממש מלה במלה.

"זכורני, כשסיים עם השיעור שלו מסכת מכות, וזה היה בחדר הקטן שב'בית המדרש הגבוה', היכן שהאדמו"ר'ים לבית רוז'ין היו מתפללים בבואם לקישינוב, והוא יצא לבית המדרש, והיתה דעתו ניחא, אמרו אליו החסידים המתפללים: 'נו, טעפליקער רב, סיימת מסכת ואיפה ההדרן?' אמר להם: 'בבקשה, אם אתם תתנו משקה אני אגיד הדרן'.

"מיד העמידו משקה, שתו לחיים, והוא התחיל להגיד ההדרן. אחרי רבע שעה של פלפול עמוק

ד מתוך מאמרו הארוך ב"ספר הזכרון לישיבת קישינוב", עמודים 9-67. הפרטים על רבינו מופיעים שם בעמודים 30 - 32. רבי אהרן נלב"ע כ"ט תמוז תשל"ח.
יצויין, שבין שיטי הספר - שנועד בעיקרו להציב גל-עד לשמונים שנות הישיבה המפוארת בקישינוב - ניכרת ההערצה הרבה לרבינו, והרושם העז שהותיר בקרב תלמידי הישיבה, למרות שלא שהה בה אלא תקופה קצרה בלבד.

ה פסחים דף כב ע"ב, ד"ה לכם.

ו חולין דף ד' ע"ב.

לא יכלו גם הלומדים להמשיך אתו, רק ר' פישל זיידמן ז"ל והי"ד התפאר אחרי כן שהוא הבין עד הסוף. 'נאר איבער זאגען האט ער ניט געקענט' - לחזור על זה אינו יכול.

"כשגמר, שתו שוב 'לחיים', ואמר להם, שבאם יעמידו עוד בקבוק יי"ש יסתור ההדרן ויגיד אחר. וכך היה, ועל השני הודה ר' פישל בעצמו, שכבר בהתחלה 'האט ער פארלוירען', כלומר לא יכול היה לעקוב אחרי המשך הדברים.

"הוא היה גר ברחוב איזמאילובסקי - מרחק שלושה קילומטרים מן הישיבה, ובשעה חמש בבוקר כבר היה בישיבה, וגם התלמידים הרשלנים היו קמים כששמעו קולו.

"הוא היה תלמידו של רבי אלטר קונסטנטינר ז"ל, שהיו אומרים עליו, שאם קרא פעם בספר - היה זוכר הדבר לעשר שנים, קרא זאת בשניה - היה זוכרו לעולם. אף לא היה קונה ספרים חדשים, רק היה משלם בעד הקריאה. והיה אומר הרב מטפליק, שבלילה היה (ר' אלטר) ישן רק שעתיים שלוש, וכל זמן שוכבו על משכבו הוא מביא ראיה לדברי רבותיו או לפעמים סותרם.

"ובמקום גדולתו (של הרב מטעפליק) ראינו גם ענוותנותו. היה מתרועע עם כל תלמיד, ואפילו מהכיתות הנמוכות. היה ניגש לכל בחור, ומעודדו שישאל אותו בגמרא במקום שאינו יודע.

"כשנכנס הדוור לישיבה, היה רץ ומקבל ממנו את הדואר, והוא בעצמו היה מחלקו לבחורים. היה בכיתה בחור אחד נרדף מבאליגראד שבבסרביה הדרומית, והתלמידים קראו לו 'פולק', והוא היה מגן עליו תמיד.

"כשעלה ארצה בשילהי דקייטא, השאיר חלל ריק - לא רק בישיבה, אלא גם חלל כאב וגעגועים בלבו של כל תלמיד ותלמיד, מין הרגשה של 'סילוק שכינה' לאחר מתן תורה. הוא נשאר כסמל ודוגמא בישיבה, בו היו מודדים גדול בתורה, וכך היו אומרים: 'ער קומט ניט צום טפליקר רב' - פלוני אינו מגיע לקרסוליו של הרב מטפליק.

"מובן מאליו שקשה היה למצוא לו ממלא מקום. הרבה רבנים פליטים מאוקריינא עברו בישיבה ולא נתקבלו.

"עלי להדגיש, שלרב מטפליק לא קראו 'ראש ישיבה', אף על פי שלמעשה היה ראש ישיבה במלוא מובן המלה, היו קוראים לו: 'דער טפליקר רב', ולחדרו: 'דעם טפליקר רב'ס חדר'..."[ז]

כאדם שכוחו למעלה מדרך הטבע...

תלמיד אחר[ח] מתאר את האוירה המרוממת שהשרה רבינו על תלמידי הישיבה:

"בחור ישיבה שהיה זוכר מאמר חז"ל לפי הדף, היה מעורר כבוד וקנאה. וזכורני כד הוינא טליא, איקלע למתא גאון אדיר הרב מטפליק שברוסיא, והרב שמשון אהרן פולונסקי ז"ל שמו. הוא

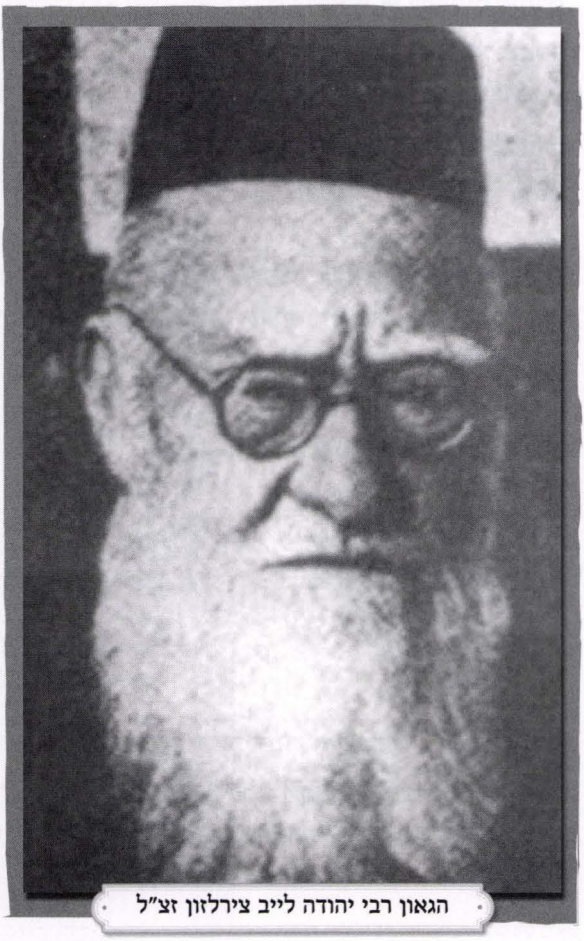
ז הג"ר לוי רבינוביץ זצ"ל, בעל "מעדני השולחן", מבאי בית רבינו, היה מספר על ידידות שנקשרה באותה תקופה בין רבינו לאביו ששימש כראש ישיבה בישיבת קישינוב: "אאמו"ר הגאון רבי גמליאל רבינוביץ זצ"ל, שהיה ראש ישיבה בעיר קעשינוב ומו"צ בחצר קדשו של הרה"ק רבי דוד משה מטשורטקוב זיע"א, היה מיודד עם הרב מטעפליק בעת התגוררותם בחו"ל. אבי היה מוסר לתלמידים שיעורים ביורה דעה, והיה מזמין את הרב מטעפליק לבוא לבחון את התלמידים שלמדו אצלו".

ח "ספר הזכרון לישיבת קישינוב", עמוד 138.

נפטר לפני כמה שנים בירושלים, והוא היה יודע בעל פה אף את 'נושאי הכלים' מלה במלה. הוא בא לבחון את בני הישיבה ושררה אז מתיחות רבה. הוא הראה בפנינו פלאות, והצביע בכל מאמר חז"ל שנשאל עליו על מקורו המדויק. אנחנו ראינו אותו כאדם שכוחו למעלה מדרך הטבע. בזכותו היו חכמי התלמוד, התנאים, האמוראים ומפרשיו, בשבילנו גיבורים חיים, וקרובים לנו קרבת רוח, תופשים מקום במחשבה, ואף השפיעו למעשה..."

עם גדולי העיר

מובן מאיליו, שלא רק על הישיבה לבד היתה השפעתו מרובה, כי אם על כל תושבי העיר. כולם חשו כבוד והערצה לאותו גדול - שמצא מקום מחסה בינותם.

הגאון רבי יהודה לייב צירלזון זצ"ל

באותה תקופה כיהן כמרא-דאתרא, הגאון המפורסם רבי יהודה לייב צירלזון זצ"ל, שמלבד היותו גדול בתורה - היה גם רב פעלים להרמת קרן התורה בכל רחבי המדינה. הרב צירלזון, היה גם "ראש הישיבה" הרשמי של הישיבה, שהסמיך את הבחורים ב"היתר הוראה" לאחר שעמדו לפניו בכור המבחן[ט].

כשהגיע רבינו לקישינוב, קָשַׁר עמו הרב צירלזון מיד קשרי ידידות אמיצים, והתרועע עמו רבות במילין דאורייתא ובנבכי עבודת השי"ת. גם הרב צירלזון לעומתו, רחש רחשי הערצה עמוקים לרבינו, ואף מסר לו את כתביו - שיעיין בהם ויעיר עליהם כיד ה' הטובה עליו[י].

ככלל, תקופה זה, תקופה יפה היתה לקישינוב העיר בכלל, ולישיבה המפוארת ששכנה בקרבה בפרט, כאשר הפליטים הרבים - בהם גדולי תורה וחסידות - שהתקבצו אליה, בברחם מאימת המציק ברוסיה, פיארו את העיר בגדלות שיעור קומתם.

כך נתעוררה אהבת-נעורים להאחים הקדושים מסקווירא - הרה"ק רבי

ט ראה במאמרו הנזכר של הרב ברייאר ז"ל, גודל תרומתו של הרב צירלזון לבחורי הישיבה בתקופה של טרום השואה.

י כ"ק אדמו"ר מראחמיסטריווקא שליט"א מארה"ב.

הגאון רבי גמליאל רבינוביץ זצ"ל
ראש ישיבת קישינוב

יצחק והרה"ק רבי יעקב יוסף, שגרו בקישינוב בתקופה ההיא, בברחם מאימת המציק. מכירים היו כבר מלשעבר, כאשר נשלחו בימי בחרותם ע"י אביהם הרה"ק רבי דוד מסקווירא זצ"ל, ללמוד דרכי הוראה מרבינו. כתשעה חדשים למד הרה"ק רבי יעקב יוסף בימי בחרותו אצל רבינו[יא], ומשכך, כשהגיע רבינו לקישינוב שמחו עמו הצדיקים מסקווירא שמחה רבה.

הצדיקים מסקווירא נהנו לשבת אצל רבינו ולשוחח עמו גם שיחות חסידות, ובפרט מבית זקינם - אבי אמם - הרה"ק רבי יעקב יוסף מאוסטרהא זצ"ל, אשר רבינו - כתלמידו של הגאון רבי אלטר קאסטנטינער זצ"ל, מחשובי חסידי אוסטרהא - ידע רבות על תורת ועובדות חצר-קודש זו.

והיו עיני ולבי שם כל הימים

כך ישב לו רבינו בגופו בקישינוב, אבל עיניו ולבו נתונים היו לארץ הקודש והמקדש. תשוקתו וייחולו היה להגיע אל המנוחה ואל הנחלה דווקא בארץ הקודש. למטרה זאת פנה אל עסקני היהדות באירופה, שיסייעו לו במשימה זו לעלות לארץ הקודש, ולפעול לקבלת אישורי-עליה, שהיו מוגבלים בתקופה זו.

יצוין, כי חרף עזוז רצונו למהר לעלות לארה"ק, נתן רבינו דעתו שלא להיגרר אחר כל הממהר לשלוח לו רשיון-עליה, מה שיגרום לו בעתיד להשתעבד אל הגורמים השולחים הרשיון, גם אם אין רוח חכמים נוחה מהם.

לבסוף צלחו הפעולות, ובפרוס שנת תרפ"ג פנה רבינו לסדר את סידוריו האחרונים לקראת עלייתו לארץ הקודש.

כשנודע להם לאנשי קישינוב על עזיבתו הקרובה של רבינו, עלו אליו בבקשה ובתחנונים, שישאר עוד בעירם - להאיר מאור תורתו עליהם. רבינו ענה להם בתשובה רבת-משמעות, שבשעתה לא הובנה כלל, ולימים הבינו כולם את עומק משמעותה, עד כמה היו עיניו הקדושים צופיות למרחקים, וכה אמר: "אותה דחיפות שהניעה אותי לברוח מאוקריינא לקישינוב, מניעה אותי גם לברוח מקישינוב לארץ הקודש..."

בשעת מעשה לא הובנו הדברים כראוי. יהודי בסרביה לא הרגישו סכנה מיוחדת מאימת

יא כך מספר הגאון רבי יצחק צבי ברנפלד זצ"ל אב"ד חוג חת"ס ב"ב, שסיפר לו הרה"ק מסקווירא זי"ע.

השלטונות, ולא היתה הקרקע בוערת לרגלם. לדאבון לב, כשחלפו שני עשורים, נוכחו כולם לראות את נבואתו של רבינו מתגשמת. בשנת ת"ש החלו הצרות ניתכות על ראשי ישראל בכל מדינות מזרח אירופה, ובני בסרביה בכללם, מיצו את כוס היגונים עד תומה בהרג ופרעות נוראיות שעשו בהם הנאצים ימ"ש, ואין כאן המקום להאריך בפרק זה בדברי ימי היהדות[יב].

רבינו לכשעצמו, זכה להינצל מבעוד מועד. זכה רבינו - שעלה לארץ הקודש, וזכתה ארץ הקודש - שהאירה מכבודו של רבינו, כשהביא עמו בשורה חדשה של מסורת תורה והוראה, הנושאת עליה חוט של חסד ורחמים לעניים ודלים.

יב מפי תלמידו הרב ישראל פוליקמן ז"ל.
יצויין, כי ר' ישראל - כתלמיד נאמן לרבינו - הזדרז אף הוא לעלות לארץ הקודש. בחכמתו הבין שרבינו אינו מדבר דברים של מה-בכך, ולמרות היותו בשנות בחרותו - בעודו סמוך על שולחן אביו הרה"ח ר' שלום ז"ל הי"ד - עזב הכל ועלה לארץ הקודש. גם כאן המשיך בדביקותו לרבינו, והיה חוסה תחת צילו.
ב"ספר הזכרון לישיבת קישינוב", עמוד 46, מסופר, שכשהבין רבינו שהוריו של ר' ישראל מודאגים ממצבו הרוחני של בנם, בהיותו בגפו בארץ הקודש, שיגר להם מכתב מלא שבח ותהילה על יראתו הקודמת לחכמתו. כשהגיע מכתב זה לקישינוב, הפך היום ליום חג, ור' שלום הביאו לבני הישיבה ברוב שמחה, על שבנו ממשיך להתעלות בדרך הישר. אמונתו של ר' ישראל בדברי רבינו, עמדה לו להישאר לפליטה מכל בני המשפחה, שנהרגו במיתה משונה על קידוש ה'. הי"ד.

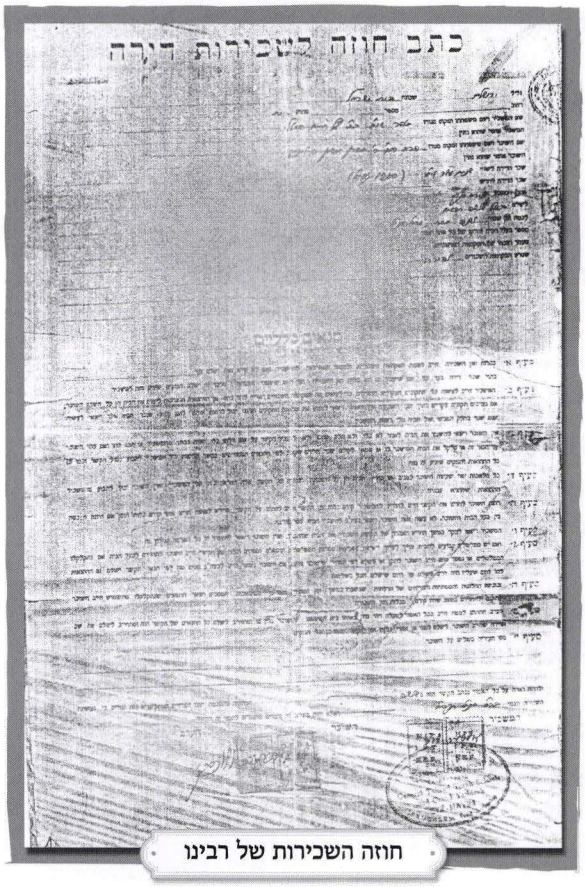
פרק י

נכספה וגם כלתה נפשי...
לבי ובשרי ירננו לא-ל חי

על אדמת ארץ הקודש

מבוקרסט יצא רבינו באניה לארץ הקודש, בלוויית זוגתו הרבנית, בנו הרב אברהם יצחק - שהיה אז כבר שיתסר, בתו מרת חיה טולקצוב - שהיתה אז בשנתה הכ"ב, ובתו מרת יוטא רחל סופר - בשנתה הט"ו.

"לא היו ימים טובים לישראל כחמשה עשר באב". ביום ט"ז מנחם אב תרפ"ב עגנה האניה בנמל יפו, ורבינו זכה לחון את פני ארץ הקודש. זה היום שקיווה לו משך כל השנים, הִגיעוֹ בשמחה וגיל. הן תקווה זו ממלאת את נפשו של כל יהודי ויהודי - באשר הוא והיכן שהוא, ובפרט, אותו גדול בתורה, בהוראה ובחסידות, בעל הרגש העמוק לעבודת ה'.

כתב חוזה לשכירות דירה

חוזה השכירות של רבינו

גם על רבינו לא פסח המאמר "ארץ ישראל נקנית בייסורין". ארץ ישראל קיבלה את פני רבינו ומשפחתו - בגפם. לא כסף ולא זהב נתלוו אליהם, ואף לא פרוטות אחדות למחיה.

הכל מעלין לירושלים

רבינו לא התמהמה ביפו - עיר הנמל, ותיכף עשה את פעמיו ירושלימה, היא העיר הגדולה לאלוקים אותה אוה למושב לו.

אמנם בעירום ובחוסר כל דָרַך רבינו על אדמת ארץ הקודש, אולם, שמו הטוב כבר נדף למרחקים. בני אוקריינא שבארץ הקודש, פירסמו את שמו הטוב של רבינו, וסיפרו לאחיהם שבארץ הצבי, על יראת הכבוד שרחשו

בארץ מוצאם כל אימת שהיה השם "טעפליקער רב" עולה על שפתותיהם.

בשבוע הראשון שכן רבינו בדירה שהתגורר בה בנו הרב חיים, שכבר הקדים לעלות ירושלימה בשנת תרפ"א. אולם, תיכף חיפש לשכור דירה לעצמו, ובין רישומי התקופה מוצאים אנו את רבינו מבקש לשכור דירה מהתלמוד תורה "עץ חיים", כשאחד ממקורביו, הר"ר מרדכי עליאש ז"ל, משתדל למענו, להודיע להם מעלת גדולתו, שיבואו לקראתו להוזיל שכר הדירה, ולהקל עליו בכל האפשרות.

על שבר בני עמי אללי לי!

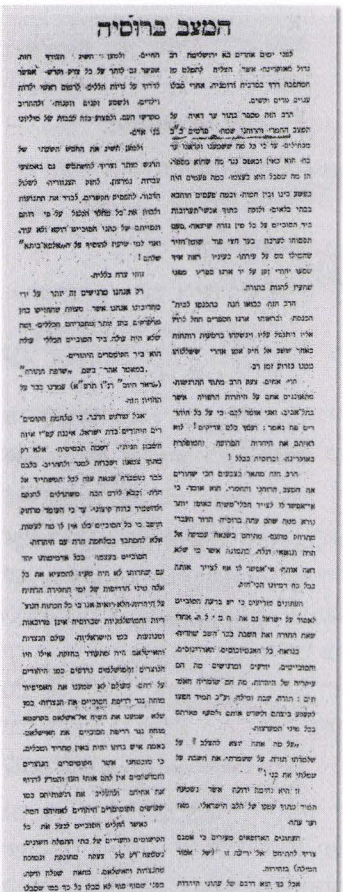
באחד מעיתוני התקופה[א], מיום ד' כ' אלול תרפ"ב, מצטט הרח"מ מיכלין במאמר נרגש אודות "המצב ברוסיה", תיאור שתיאר 'רב גדול מאוקרינה' ש'לפני כמה ימים בא ירושלימה', בו מגולל בכאב נורא את המצב האיום של היהודים ברוסיה, הן מבחינת הרדיפות של השלטונות הסובייטיות, והן חיי ההפקר שפשו בעם - עקב המצב והזמן הקשה.

מרוח הדברים הנרגשים, אשר בין היתר מודגש שם ביותר גודל כמיהתו של אותו רב ללימוד התורה, נראה שמדובר ברבינו, ולכן בחרנו להעתיק קטעים מתוך אותו מאמר:

"לפני כמה ימים בא ירושלימה רב גדול מאוקרינה אשר הצליח להימלט מהמהפיכה דרך בסרביה ורומניה, אחרי סבלו עינויים מרים וקשים.

"הרב הזה מספר בתור עד ראיה על המצב החומרי והרוחני שמה, פרטים כ"כ מבהילים, עד כי כל מה ששמענו וקראנו עד כה, הוא כאין וכאפס נגד מה שהוא מספר, הן מה שסבל הוא בעצמו. כמה פעמים היה כפסע בינו ובין המות, וכמה פעמים הוחבא בבתי כלא, ולוקה בתוך אנשי תערובת[ב] בידי הסובייטים, על כל מין גזירה שיצאה, פעם תפסוהו לעירבון בעד חצי פוד שומן חזיר שהטילו מס על עיירתו, בעיניו ראה איך שסעו יהודי זקן ע"י ארגז ספריו מפני שהגה בתורה.

"הרב בבואו הנה, בהיכנסו לביהכ"נ, ובראותו ארגז הספרים החל לרוץ אליו ויתנפל עליו וינשקהו בדמעות

המצב ברוסיה

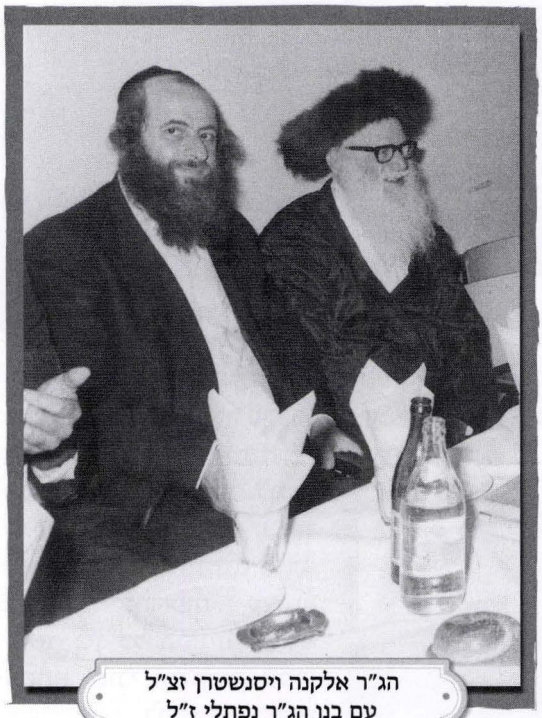
תיאור על ביאתו של רבינו בכתב-עת

א "דאר היום".

ב "בני ערובה" בלשונינו.

רותחות כאחד ששב אל חיק אמו אחרי שלקחוהו ממנה זמן רב, 'הוי אחים' צעק הרב מתוך התרגשות...

"הרב הזה מתאר בצבעים הכי שחורים את מצב הרוחני והחומרי, הוא אומר כי אי אפשר לו לצייר חבלי משיח באופן יותר נורא ממה שהם עתה ברוסיה. הדור העברי מתרחק מנם, מתיהם[ג] בשנאה עמוקה אל הדת ונושאי דגלה, בתמונה אשר מי שלא ראה אותה, אי אפשר לו אף לצייר אותה בכח דמיונו הכי חזק...

הג"ר אלקנה ויסנשטרן זצ"ל
עם בנו הג"ר נפתלי ז"ל

"סיפורי הרב מאוקרינה מעוררים בנו מחשבות גדולות, אשר אולי באמת אשמים אנו בכל הרעות אשר מצאונו, ואולי באמת בא הזמן שתקרא שוב הקריאה הגדולה של הנביא: שובה ישראל! שובה ישראל עד ה' אלוקיך!"

טיבו מתגלה לרבים

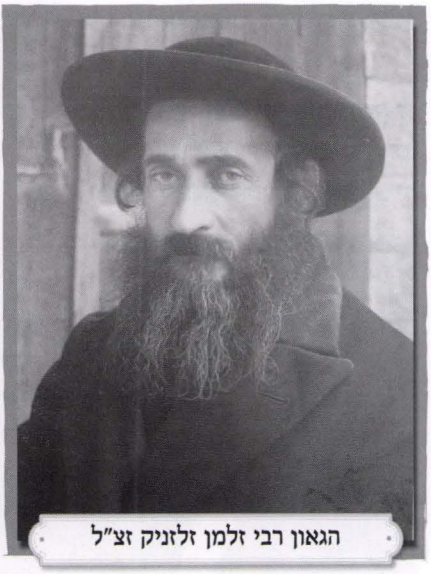
מחמת שלא התנהג רבינו יתר על המידה בגינוני הרבנות, ואדרבה, הילוכיו היו בפשטות כאחד מבני העם, לא עמדו בני ירושלים על קנקנו מיד בביאתו. וחרף גאונותו העצומה לא נהג סלסול בעצמו, והתיישב כאחד השומעים בשיעור שנמסר בבית הכנסת המרכזי "בית יעקב" של שכונת בית ישראל, ע"י הג"ר אלקנה ויסנשטרן זצ"ל, לימים מו"צ דמתא, על סדר שולחן-ערוך ונו"כ.

כנראה, שלמרות שידעו ש'שומע' זה כיהן בעצמו כרב באוקריינא, לא ידעו עד היכן הדברים מגיעים, ושלא מדובר בעוד רב או תלמיד חכם מן השורה, אלא בגדול בישראל משכמו ולמעלה.

ברם, כבר ביום הראשון שהשתתף בשיעור, החלו תוהים על קנקנו. במזגו הסוער, החל מיד להקשות ולתרץ, לפלפל ולהפריך, והיתה אש התורה בוערת ורותחת ברית‌חא דאורייתא. משראה זאת המג"ש הדגול רבי אלקנה, הכין עצמו למחרת ביתר עיון ובקיאות, וחגר עצמו לקראת מלחמתה של תורה. ושוב נשנה המחזה, 'הרב השומע' הפליא את כל משתתפי השיעור בידיעותיו העצומות ובחריפותו הנשגבה.

עמד רבי אלקנה משתומם מהאוצר הגדול שהתגלגל לפתחה של שכונת "בית ישראל" בירושלים, ונפשו נקשרה בנפש רבינו בקשר אמיץ של הערצה ללא גבולות.

ג "מקצתם".

הגאון רבי זלמן זלזניק זצ"ל

ישיבת "עץ חיים" בעיר העתיקה

המחזה המופלא שהתגלה לרבי אלקנה, דחק בו לצאת ולפרסם את שמו של רבינו בראש חוצות. הפציר בו שיתלווה אליו לבקר בישיבת "עץ חיים" הנודעת לתהילה. ומשהגיעו, החל רבינו מסתובב בין הלומדים, רואה את הלימוד אשר הם לומדים, זה בכה וזה בכה, ולבקשת ראשי הישיבה נעמד לאמירת שיעור למדני לקהל הלומדים. "מה נאמר ומה נדבר", היו הלומדים שחים בערגה, "בחריפות עצומה קישר בין כל הסוגיות בחדא מחתא. טובי הלומדים עמדו משתוממים למראה בקיאות וחריפות נדירה זו. ראש הישיבה הגאון רבי זלמן זלזניק זצ"ל, התבטא ברוב הערכה, שלא ראה כזאת מעודו..."[ד]

ישיבת "עץ חיים" ברחוב יפו

אחד מהנוכחים מספר עוד, על ביקור דומה שערך רבינו בישיבת "תורת חיים", אשר היווה - באותה תקופה - 'מקום תורה' מרכזי לטובי הלומדים דעיה"ק ירושלים, כמו הגאון רבי פנחס עפשטיין זצ"ל, לימים ראב"ד העדה החרדית, הגאון רבי ישראל יצחק רייזמאן זצ"ל, לימים חבר הבד"ץ העדה החרדית, ועוד מהאריות דירושלים של מעלה.

מתאר עד הראיה:

ד מפי הרה"ח ר' מאיר קלירס ז"ל.

"הוא שהה שם זמן קצר, כרבע שעה, ובזמן קצר זה הצליח להותיר רושם עצום בל ימחה על אותם לומדים גדולי תורה ידועי-שם. הוא שוחח בלימוד עם טובי הלומדים, והם עמדו משתוממים. אחר כוס היגונים והתלאות ששתה, הרי זכרונו בריא אולם, כל רז לא אניס ליה. שיחתו בלימוד, ברוב חיות דקדושה. כצאתו התבטאו בהערצה: 'מיר האבן נישט געוויסט אז דער רוס קען אזוי גוט לערנען'..."[ה]

מסמכי ישיבת "תורת חיים" בעיר העתיקה

במרכז התמונה, (מימין לשמאל) הגאונים: רבי דוד יונגרייז, רבי פנחס עפשטיין, רבי ישראל יצחק רייזמאן זצ"ל

בראשות ישיבת "מאה שערים"

כיון שהתחיל שמו הטוב נודף למרחקים, נמנו וגמרו ראשי ישיבת "מאה שערים", בראשותו של הג"ר יוסף גרשון הורוויץ זצ"ל, רב ומו"צ שכונת "מאה שערים", למנותו כ"ראש ישיבה" שם.

כדרכו, פתח בפניהם את אוצרותיו הברוכים, לדמות מילתא למילתא, להקשות משאר סוגיות הש"ס ושו"ע על הסוגיא הנלמדת כעת בישיבה. בדרך כלל, היה פותח ומקשה בפניהם קושיא כזאת, אשר

ישיבת "מאה שערים"

ה מפי הרה"ח הישיש ר' משה פנחס גרוס ז"ל.
תרגום: לא שיערנו עד כמה גדלות תורתו של אותו תלמיד-חכם ממוצא רוסיה.

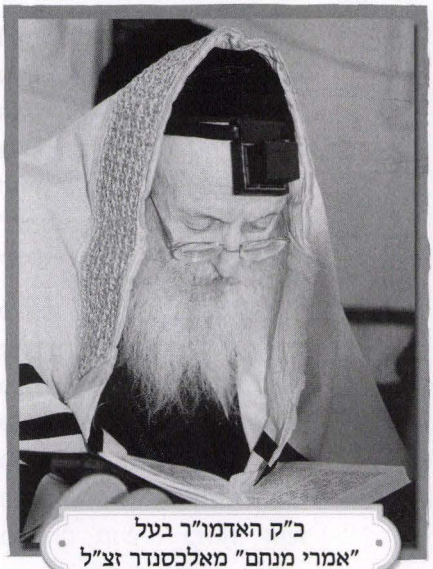
הובילה אותם לחשוב ולהעמיק, לפרק ולחלק. שיעורים אלו, מטבעם, שימשו כבנין אב לצורבי ירושלים, פרחי תורה, לבנות עליהם מערכות שלימות בסוגיות המדוברות.

נקל לתאר, שסגנון השיעורים הללו, משכו אחריו בכבלי קסם, את החריפים והבקיאים, המעמיקים והידענים. כולם כאחד מצאו תועלת משיעורים אלו, אשר שימשו בעדם כ"תוכן הענינים" לסוגיות שעסקו בהם באותה תקופה.

ראשי ותלמידי ישיבת "מאה שערים"

בתפקיד זה שימש רבינו מספר שנים, והעמיד שם תלמידים מופלגים, שהיו כרוכים אחריו כל ימי חייהם. גם לאחר שנאלץ לעזוב את משרתו הקבועה, עקב טירדות הרבנות שגברו עליו, המשיך להגיע לשם מפעם לפעם למסור שיעורים. כ"ק האדמו"ר רבי אברהם מנחם בעל "אמרי מנחם" מאלכסנדר זצ"ל, למד ב"מאה שערים" בתקופה שרבינו הגיע אליה כאורח לשיעורים כלליים, וציין שרק תלמידי חכמים יכלו להיות קשובים לגמרי לשיעורים. הם היו עמוקים ומפולפלים ביותר[1].

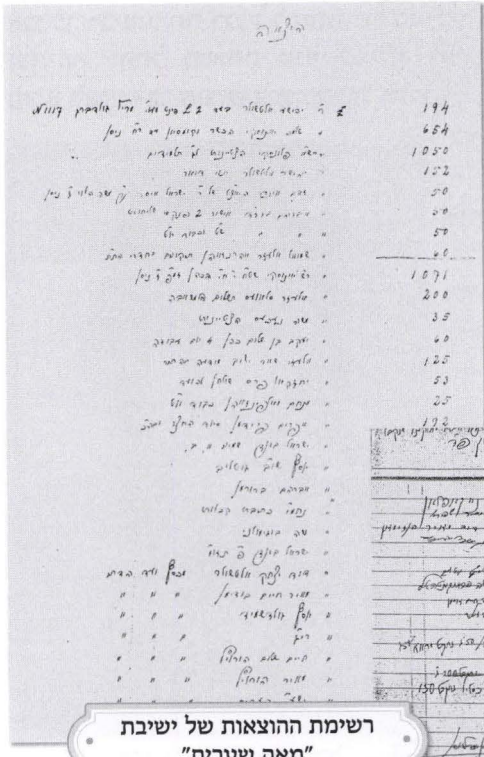

כ"ק האדמו"ר בעל
"אמרי מנחם" מאלכסנדר זצ"ל

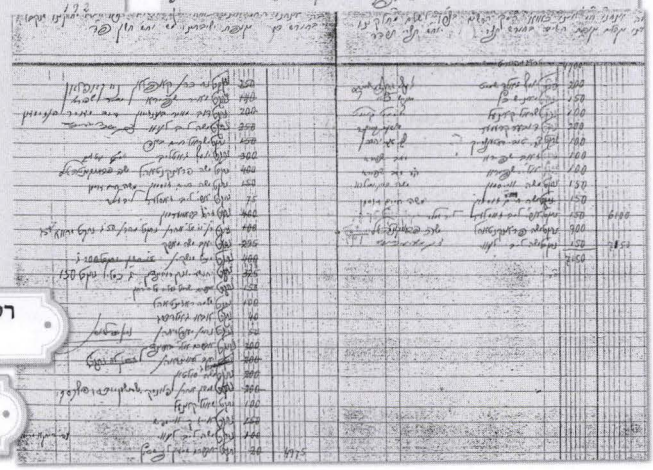
1 יצויין, כי רבינו אף שימש כ"מסדר קידושין", בשמחת נישואי האדמו"ר מאלכסנדר זצ"ל.

מכתב שנכתב לרבינו, בו מתואר
כ"ראש ישיבה במאה שערים"

רשימת ההוצאות של ישיבת
"מאה שערים"

רבינו מקבל סכומי כסף מההנהלה
עבור הוצאות התלמידים

הגרי"ח זוננפלד זצ"ל פועל להכתירו כרב שכונת "בית ישראל"

כך זכה מן השמים, והתחיל השי"ת מרבה גבולו בתלמידים הגונים. כשבד בבד עומדים אנשי ירושלים על עיקר כוחו של רבינו, בשבט ההוראה המסור בידו זה דור דורים. אולם, כל הקושיות העצומות שהעלה והביא בפני הלומדים החשובים, עדיין לא סיפקו תשובה הוגנת לקושיא האחת והיחידה שהדהדה בין כתלי קיתון מגוריו: כסף מנלן?

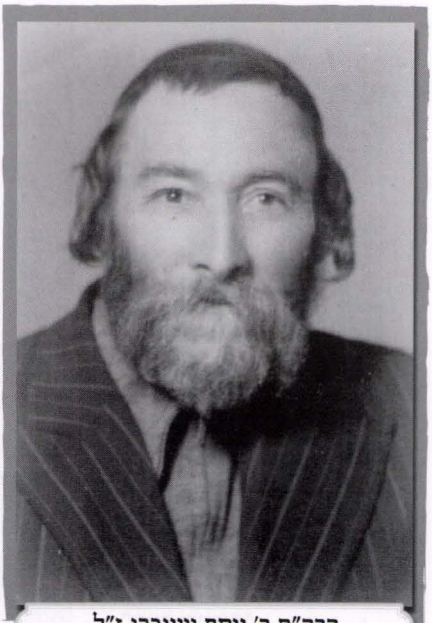

הגה"ק רבי יוסף חיים זוננפלד זצ"ל

הפרנסה עדיין היתה ממנו והלאה.

אחד מראשי הקהילה בירושלים, הנגיד הרה"ח ר' יוסף ווינברג ז"ל, ראה את רוב דחקו של רבינו, יעץ לו להציג עצמו בפני מרא דארעא קדישא, חכימא דיהודאי, מרן הגרי"ח זוננפלד זצוק"ל. כשיעמוד הגאב"ד על קנקנו של גדול זה, בודאי יראה להושיבו על כס רבנות בעיר עוז לנו, סבר העסקן הנכבד.

ואכן כן, רבינו כיתת רגליו למעונו של הגאב"ד בעיר העתיקה, והחל משוחח עמו במילין דאורייתא, ומציע לפניו דבר חידוש בעמקה של הלכה.

הרה"ח ר' יוסף ווינברג ז"ל

והנה, למרבה תמהונו של רבינו, לא שיתף הגרי"ח פעולה בשיחת הלימוד, ובחכמתו הבין על-אתר את המטרה לשמה טרח רבינו אליו. "מה עם פרנסה?", שאל את רבינו. "אכן כן, אין הפרנסה מצויה אצלי", נענה רבינו.

מרן הגרי"ח לא התמהמה - אף לא לזמן קצר. ידע כי שכונת "בית ישראל" עדיין חסרה רב רשמי שישא את תפארת כהונתה. אמנם, מורי הוראה ותלמידי חכמים לא חסרו בה, וגם דיינים ידועי שם - כהרה"ג ר' לייב דיין זצ"ל - כבר כיהנו בה מלפנים, אולם רב רשמי לא הוכתר עדיין בגבולותיה.

מיד נטל מקלו ותרמילו, לא לפני שהרעיף דברי עידוד וחיזוק לרבינו, ש"סוף הכבוד לבוא", ועתידה תורתו להכריז עליו למרחוק[ז]. לא הסתפק בשליחים ולא במכתבים ואגרות, כי אם בעצמו קם וטרח, ותיכף שם פעמיו לעסקני "ועד שכונת בית ישראל",

ז פרט זה מפי הג"ר מרדכי אהרן שיינברגר שליט"א.

אשר ר"י ווינבערג הנ"ל נמנה בין חבריה, והציע להם - ספק הצעה וספק פקודה - שיתנו את כתר רבנות השכונה על ראשו של רבינו.

כאמור, מלפנים, בתחילת יסוד השכונה, כשהיו עדיין תושביה מועטים, לא כיהן בה רב רשמי, רק רבי לייב דיין - כיהן בה כדיין בעבר, והרב של שכונת "מאה שערים" היתה מצודתו פרושה גם על רבנות שכונת "בית ישראל". אמנם, בחלוף הימים, כשנתרבו התושבים יותר ויותר, כבר היה מן הראוי למנות רב רשמי לשכונת "בית ישראל".

הג"ר יוסף גרשון הורוויץ זצ"ל

אשר על כן, פנה מרן הגרי"ח זצ"ל גם אל הג"ר יוסף גרשון הורוויץ זצ"ל, רב שכונת "מאה שערים", שעד לאותו היום היתה מצודתו פרושה גם על שכונת "בית ישראל", בבקשה שיאות להאציל את סמכות הרבנות ב"בית ישראל" לרבינו.

הגרי"ג הורוויץ זצ"ל, שכבר זכה לשמש כאכסניה לתורת רבינו בישיבת "מאה שערים", מסר בחפץ לב ובעין טובה את הרבנות ד"בית ישראל" לרבינו[ח].

התאספו חברי הועד על אתר, ופה אחד החליטו לעטר את רבינו בתפארת רבנות שכונת "בית ישראל", שנמנתה על אחת השכונות הנכבדות בירושלים, מליאה חכמים וסופרים, ושוקקת מקומות תורה והוראה.

לא עברו ימים רבים, ורבינו פנה שוב למעונו של מרן הגאב"ד בעיר העתיקה, להודות לו על החסד הגדול שגמל עמו. או-אז, כשידע הגאב"ד שעתה אין שאלת הפרנסה כבר מוטלת על השולחן, נפנה ביישוב הדעת לפלפל בדברי-תורה, באותו ענין שפתח בו רבינו בפעם הראשונה.

לימים, הפליא רבינו לפני ר"י ווינבערג את רום גובה שיעור קומתו של מרן הגרי"ח זצ"ל. את חכמתו ופקחותו - מחד, וטוב לבו ורוב חסדו - מאידך גיסא[ט].

ח השתלשלות הדברים מפי הרה"ג ר' ידידיה גרוסברג שליט"א, ששמעו מאחד מנכדי הג"ר יוסף גרשון זצ"ל.

ט ע"פ: "שיח זקנים" (חלק ז, עמוד שלו) מעדותו של הרה"ח ר' מאיר קלירס ז"ל, ששמע מפי בעל המעשה הר"י ווינבערג ז"ל. לפי גירסאות אחרות עלה רבינו בעצמו למרן הגרי"ח, והגרי"ח שלח לקרוא להר"י ווינבערג, וצוה לו למנות את רבינו כרב השכונה, בהוסיפו לבקש, שאת המשכורת הראשונה ישלמו - שלא כפי המקובל - בתחילת החודש, בכדי שיהא בידו לחם לאכול כבר מן החודש הראשון.
בהיותנו בזה, ראינו לנכון להעתיק גם את תיאור השתלשלות הקידוש של הגרי"ח זוננפלד לרבינו, ככתבו וכלשונו, כפי שנמסר בספר "האיש על החומה", תולדותיו של הגרי"ח, חלק ב, עמוד 165:
"אחד מגדולי ההוראה בזמנו, שמורנו (= הגרי"ח) סייע בעלייתו, ואף דאג להשיג עבורו 'סרטיפיקט' (רשיון עליה) היה הגאון רבי שמשון אהרן פולונסקי מטעפליק. והנה מה שסיפר אחד ממקורביו:
"כשהגיע לירושלים הגאון מטעפליק, והעיר היתה מלאה חכמים וסופרים וגייסי ברבנן, לא היה רישומו ניכר בתחילה, ואין איש שם על לב מצבו הדחוק - שהגיע ממש עד פת לחם, ומכיון שבמקום שאין מכירין רשאי ת"ח לפרסם את עצמו, לפיכך קם וערך בקורי היכרות ונמוסין אצל גדולי ירושלים. וכמובן, שכגאון מחודד ערך אצל כל אחד מערכה בפלפולה של תורה, והראה את כוחו העצום במלחמתה של תורה, ואף הם השיבו לו מערכה מול מערכה. וסח הגאון מטעפליק, כי יצא מהם כשלבו כבד עליו, וכי הרמב"ם הבלתי מיושב העיק עליו באותה שעה, שהוא בא לבקש את יישובו מגאון פלוני או מרב אלמוני?! הלא רעבון ביתו הוא שהציק לו!
"והוא המשיך לספר בהתפעלות: היהודי הפקח ביותר שפגשתי בירושלים היה רבי חיים זוננפלד. כשהגעתי בסדרת בקורי גם אצל רבי חיים, לא הגיב כמעט על הד"ת, ובמקום זה פתח בתיאור מקורי של כל התלאות אשר מצאוהו בשנים הראשונות של עליתו ארצה, והסבל הרב שנפל בחלקו עד שמצבו השתפר. הוא חזר לשחזר איך שלן ארבע לילות תחת כיפת השמים, בהגיעו לראשונה לירושלים, ובתוך כל אותו תיאור עצוב השתדל לשזור בפקחות רבה את חסדי ה' הגדולים, ולתאר את הגלים שעברו על ראשו, והוא ניצל מהם, בהוסיפו שכך דרכה של הארץ הקדושה שהיא

פרטים נוספים על התקופה הראשונה בירושלים, ראה בהערה[י].

יצויין, כי מני אז רחש מרן הגרי"ח זצ"ל הערצה רבה לרבינו, בעמדו על רום גדלותו, וכל אימת שנקלע לשכונת "בית ישראל" - לשמש כמוהל בשמחות ברית-מילה, היה מגיע לביקור בבית רבינו, ושוהה שם זמן ניכר בפלפולי דאורייתא, ובשעשועי דרבנן[יא].

אחת המתנות שנקנות ע"י יסורים, ובודאי שאחרי היסורים באה הקלה, ומרגישים את הטובות הנצחיות שארץ ישראל מעניקה יותר מאשר כל ארץ אחרת.

"ואכן, כשיצאתי מרבי חיים הרגשתי כאילו רוח חדשה ומרעננת נכנסה בי, ומשיחה זו שאבתי כח ואומץ להתגבר על התלאות שפקדו אותי, עד שזכיתי להכרה מצד הצבור, ומצבי הכלכלי השתפר. ואמנם, דבריו נתגשמו במלואם, ואחרי תקופת בראשית שבה ממש רעבתי ללחם זיכני ה' להתמנות כמורה הוראה בשכ' בית ישראל, ולשבת על התורה מתוך כבוד והרחבת הדעת.

"מאז שיחה זו הגעתי לכלל מסקנא, שרבי חיים הוא לא רק הגדול בתורה ובמעשים שבחכמי ירושלים, אלא גם הפיקח שבכולם, סיים הגאון מטעפליק את דבריו.

"מה שיש להוסיף, כי מורנו לא היה רק נאה דורש, אלא מאותה שעה שהכיר בגאונותו של ת"ח מופלג זה, היה דואג בכל מיני דרכים לסייע לו ולהקל עליו את מצוקתו, עד שנתבססס מעמדו בעקבות מינויו כמורה הוראה ופירסומו כפוסק מכריע".

באחד מספרי הספורים על קורות העיר ירושלים, מסופר נרחבות על קורות התקופה הראשונה של רבינו בארה"ק, נצטט כאן בזאת קיצור מאותם הדברים, תוך הסתייגות מפורשת מדיוק הדברים ואמיתות קבלתם.

"עם זוגתו ושתי בנותיו הגיע הגאון רבי שמשון אהרן פולונסקי מטעפליק ל"נמל יפו" בשנת תרפ"ב, אך ללא גבאים ומלווים, ללא מטה כסף בידו וללא כל חפצים, השלטונות שם התנכלו לו כדי לשלחו בסיביר בעון הרבצת תורה, ובאישון לילה ברח הוא ובני ביתו עמו...

"דמעות חמות ירדו מעיני הגאון, באשר שקעו לראשונה כפות רגליו לתוך החול היפואי: "אדמת קודש"... "אדמת קודש"... רחשו שפתותיו...

"צעד לו הגאון את פסיעותיו הראשונות על אדמת יפו, כשאחריו משתרכות אשתו ושני בנותיו, ותוהה במחשבותיו נבוך ומהרהר לאן יפנה וכיצד יעלה לירושלים חמדת לבבו, ופרוטה בכיסו אין.

"עודנו עומד ומהרהר, והנה החסיד הישיש רבי לייביש ברעזנער רץ לקראתו, מחבבו ומנשקו, על אף שלא ראהו מימיו, ותוך שעה קלה מצא הרב מטעפליק את עצמו כשידו תקועה תחת שכמו של רבי לייביש, שהוליכו אל ביתו בשכונת "נוה שלום"...

"רבי לייביש הזמין עגלון, והתלווה עם המשפחה לירושלים עד לביתו של רבי יוסף חיים זוננפעלד ב"בתי מחסה" שבעיר העתיקה.

כיון שנכנס עתה רבי שמשון אהרן לביתו של רבי יוסף חיים, תמה רבה של ירושלים ושאלו: "רבה של טעפליק, היכן החפצים? היכן המזוודות? היכן ההלבשה לו ולבני ביתו?"

"רבי, וואס זאל איך אייך זאגען - התנצל רבי שמשון אהרן - יותר מפיסת נייר קטנה לא הצלחתי להביא עמי מרוסיה..."

"לא שאל שוב רבה של ירושלים מילה אחת על ענייניו הפרטיים של הרב, ובעצמו ערך לו סעודה קלה. כיון שסעד הרב מטעפליק את לבו מעט, התחיל להרצות בפני רבי יוסף חיים מחידושי תורה, ובתוכם קושיות עצומות בש"ס ופוסקים. רבי יוסף חיים ישב מרוכז בתוך עצמו ונהנה למנות את המרגליות שהופקו מפיו - פרי עמל של שנים ביגיעת התורה. הגיע תורו של רבי יוסף חיים, ורבה של טעפליק הכין את עצמו לשמוע את פירוקיו של מי שנושא עליו את כתר עיר הקודש, אך לא מיניה ולא מקצתיה.

"רבי יוסף חיים השפיל את עיניו, והסב פניו גם למול מקום מושבם של הרבנית מטעפליק וילדיה, והתחיל מספר את כל פרשת עלייתו שלו לארץ ישראל בשנת תר"ל, ואת חבלי קליטתו, וסיים: "ראו נא, אני שהגעתי לכאן אברך מחוסר כל, כאשר כל הישוב מחוץ לחומה עדיין לא היה קיים, וצפיפות הדיור היתה איומה, ולבסוף זכיתי להקים כאן דור של בנים, נכדים ונינים, וכיום הנני זוכה לשמש גם כרב בירושלים. קל-וחומר רבה של טעפליק, ששימש כרבה של עיר גדולה בישראל, מצב הדיור הולך ומשתפר ב"ה, הרי בודאי שמיד צפוי לו כאן כהנה וכהנה עתיד מזהיר".

"למחרת המשיך הרב מטעפליק בביקוריו אצל שאר הרבנים בירושלים, והרצה לפניהם את קושיותיו. "הלא חז"ל אמרו 'כל תלמיד חכם הבא למקום שאין מכירין אותו מותר לפרסם את עצמו'..." - סח הרב לזוגתו. הרבנים ניסו להפריך את תמיהותיו, אך כפי שסיפר אחר-כך הרב מטעפליק בעצמו, כי את שתי קושיותיו החמורות ביותר: "כסף מנלן"? ו"מה נאכל מעתה?" - היה רבי יוסף חיים היחידי שידע להשיב עליהם.

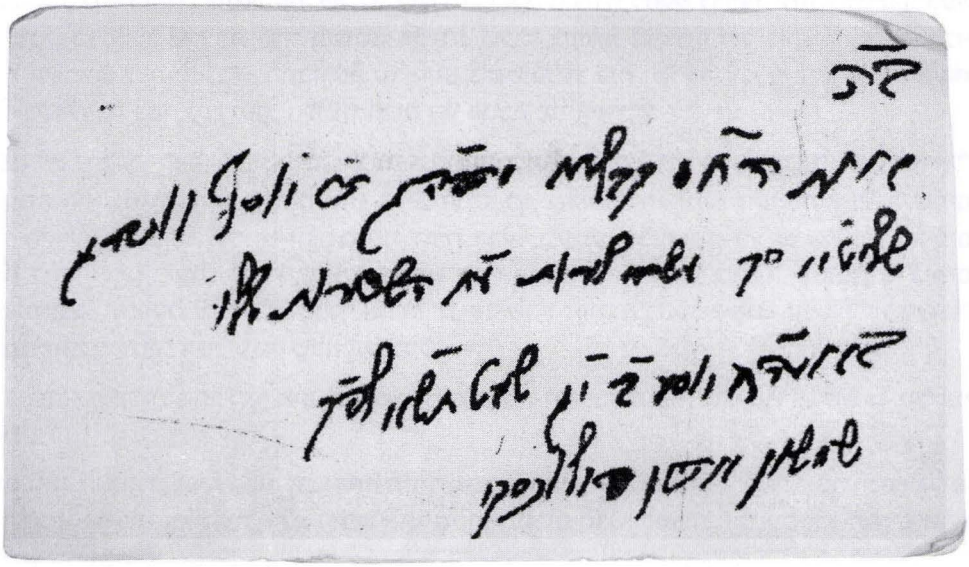
"עמד רבי יוסף חיים, וסידר לרבה של טעפליק דירה וכלי בית, רהיטים והלבשה ודי מחסורו אשר יחסר לו בשכונה החדשה "בית ישראל", בה דר ובה נתעלה שמו של רבי שמשון אהרן כל ימי חייו בירושלים..."

בהמשך מתואר שם בהרחבה על אותו "פיסת נייר עלום" שנשא רבינו בחיקו, מצוואת זקינו - אבי אביו, בו כתב לו: "ות"ל - עיין רע"ב והגר"א". רבות בשנים היה תוכן הנייר כסתום בעיני רבינו, עד שביום מן הימים הגיעו אליו אנשי מימסד הרבנות הראשית, והפציר בו להצטרף לשוורות הרבנות, תוך הבטחת מעמד ומשכורת גבוהה. ו"בדיוק" באותו זמן, ישב הגר"ד יונגרייז זצ"ל ושימש לפני רבינו בהוראה - כאברך צעיר, והוא הציע לרבינו, שיתכן שהפיענוח הוא: ואל תתוודע לרשות, ופירשו הרע"ב והגר"א: "ואל תתוודע לרשות - כדי ליטול רבנות על ידה". והיא אשר נסכה בו עוז ואומץ לעמוד על החלטתו הנושנת, לא להיות כנוע תחת רשויות המימסד ודומיהם.

כאמור, יש פרטים מכל אותו סיפור - שנכתבו גם במקורות אחרים, (ראה לעיל הקטע המצוטט מתוך "האיש על החומה" - תולדותיו של מרן הגרי"ח), אולם, עיקר סופו של הסיפור לא ידוע כלל אצל נכדי רבינו ותלמידיו.

יא מפי נכדו הרב שלמה זלמן זוננפלד ז"ל.

מכתב קבלה מרבינו בחודש שבט תש"א ע"ד תשלום השכירות

ב"ה.

אני הח"מ [=החתום מטה] קבלתי מהרה"ג הר' יוסף ווינברג שליט"א סך עשרה לירות ע"ח השכירות שלי.

באעה"ח יום ב' י"ג שבט תש"א לפ"ק.

שמשון אהרן פולונסקי

חיי דחק תחת חיי רווחה

למעשה, גם משרה זו לא היה בידה לכלכל כראוי ובכבוד את רבינו, שכן, שכונת "בית ישראל" איכלסה בתוכה בעיקר, את אלו אשר בקושי היה בידם לכלכל עצמם למחייתם היומיומית.

שכונת "בית ישראל", היתה אחת השכונות הראשונות שנפרצו מחוץ לחומות העיר העתיקה. בשנת תרמ"ו נוסדה, ביזמתו של הרה"ג רבי לייב דיין זצ"ל, אשר אף רכש מכיסו את קרקעות השכונה (הותיקה), במחיר מוזל שהשיג עקב המצב הרעוע של אותן הקרקעות[יב]. לשכונה זו נתקבצו המשפחות שלא היה בידם לרכוש בתי מגורים בעיר העתיקה, רובם מבני אשכנז ומיעוטם אף גם מבני עדות המזרח.

העניות ששררה בתקופה הזאת בירושלים, אינה ניתנת לתיאור. אם עד לתקופה של מלחמת

יב פרטים אודות הקושי בקרקעות השכונה, כמו גם פרטים נוספים על השכונה, ראה להלן, פרק יא.

העולם הראשונה היו בני ירושלים יכולים לפרנס עצמם מן החלוקות, הרי שבאה המלחמה ובלבלה את הכל. החלוקות נפסקו כמעט לגמרי, ובני ירושלים - ברובם המוחלט - רעבו ללחם.

אשר על כן, למרות רצונם הטוב של בני השכונה, לא היה בידם לספק לרבינו, יותר מדירה רעועה וקטנה, מרוצפת בריצפת טיח פשוטה. הדירה שכנה בקומת המרתף של בית-הכנסת המרכזי של השכונה "בית יעקב" - המפורסם עד היום כ'שטיבלעך בית ישראל', ובכדי להגיע לדירה היו צריכים לרדת כמה מדריגות. חלונות הבית היו בגובה פני הקרקע.

ואם לא די בכך - שהדירה טחובה, קטנה ובקומת מרתף, הרי שכידוע מרכז שכונת "בית ישראל" בעמק היא בנויה. שלש מרוחותיה - הרים המה. כך, שבימות הגשמים מתאספים מי הגשמים מן ההרים שבצדדים לעמק זה, ובהיות דירת רבינו ב'עמק שבעמק'[יג], היו מי גשמים מציפים את דירת רבינו בימות החורף, דרך החלונות שהיו בגובה פני הקרקע כאמור. מסופר, כי בימים גשומים ביותר, היה גשם גדול שוטף את הבית, עד שהיו זקוקים להעביר את הספרים של הקומה התחתונה לקומות העליונות, שלא יתקלקלו.

סביבות הרהיטים התמלאו מים, עד שפעמים הרבה היה נראה כמו והרהיטים 'שטים' על פני המים.

עם זאת, האווירה בבית נשגב זה, היתה תמיד מרוממת ועילאית. משך כ"ו שנות מגוריו בירושלים, דר רבינו בדירתו זו, ומעולם לא חיפש אחר מקום מגורים חדש, למרות התנאים-לא-תנאים שהיו לו בדירה זו.

בית זה, קטן היה במדותיו - אבל גדול מאד בהשפעתו; חשוך מאור השמש - ומבהיק באור התורה; צר בשטחו - ורחב ופתוח לפני כל יהודי; לתל-עפר נדמה בעיני בשר - ותל-תלפיות לכל אשר בשם יהודי יִקָּרֵא.

בבית רבינו, בצוותא-חדא, עם העזר-כנגדו, הרבנית הצדקנית והמלומדת, ההבילו והמאיסו את חיי-השעה, וייקרו את חיי-העולם. גם בתקופות שהמצב הגשמי העיק, הבית התמלא במים, והחיים היו רחוקים מלהיות על מי מנוחות, היו מפטירים אחריו בהלצה קלה, וממשיכים הלאה לשיגרת היומיום.

כמו שהיה מעשה, באחד מתלמידיו בקישינוב[יד] - שהגיע לראשונה לבקר את רבינו בביתו ודרש בשלומו - כשהוא מביע את פליאתו על מצב הדירה. ענה רבינו בחיוך, שהוועד נתן לו דירה, ובנוסף לזה גם מקוה...

או פעם, באחד הפעמים שהמים עלו על גדותיהם, התבטא בהלצה לזוגתו הרבנית הצדקנית ע"ה: "אלע וועלין אונז מקנא זיין, אז אונז האבן א מקוה און שטוב..."[טו]

פעם אחרת, כשעלה ביניהם מצב המגורים הקשה, השיב לה: "וואס קען שוין זיין? אז איינער וועט אריינקומען אין ער וועט האבן א מקוה..."[טז]

יג יצויין, כי מעונו של רבינו היה סמוך למעונו של הרה"ק רבי שלמה מזוועהיל זי"ע, אשר כפי המקובל בחר להתגורר דווקא במקום זה, מחמת היותו שוכן במקום הנמוך ביותר בירושלים.

יד מפי הר"ר ישראל פוליקמן ז"ל.

טו תרגום: עוד יקנאו בנו על שיש לנו מקוה בבית...

טז הרה"ח ר' מיכל אהרן וינברג ז"ל, "שבחו של אהרן", ירושלים תשס"ט, עמוד צא.
תרגום: מה כבר יכול להיות? שמישהו יכנס לבית, ויזכה מיד לטבילה...

הר"ר נחום טל (טולקצוב) ז"ל, מביא את הדברים לידי ביטוי ברשימותיו[יז]:

"זקני, אבי אמא זצ"ל, עני ואביון מרוד היה כל ימיו. ובדומה לרבי חנינא בן דוסא, שכל העולם היה ניזון בזכותו, הוא עצמו הסתפק במיעוט דמיעוט. וכל דאגתו – לצרכי עניים. חי בדירה ישנה בשכונת בית ישראל הישנה, ולחדר השינה ירדו בשבע מדרגות. בימות החורף, ימי שלג, כפור וטחב, לא יכלו לסגור את החלונות החלודים, מחשש רקבון. אף פעם לא שמעתי מפיו או מפי הסבתא ז"ל אנחה על גורלם. ואפילו לעת זקנתו, כשסבל ממחלת פארקינסון, סבל בדומיה, והצדיק עליו את הדין".

למען האמת, גם כאשר הוצע לו לעבור לדירה חדשה - בחר מרצונו הטוב להישאר בחיי הדחק. באחת הפעמים שדירתו הוצפה במי גשמים, הגיע נאמנו הר"ר מרדכי עליאש ז"ל, ודרש בתוקף לעבור לדירה אחרת. כשהגיע לרבינו עם הצעה-דרישה זו הוא כבר היה אחרי בירורים על דירה אחרת, מרווחת, בקומה שניה, והוא ראה בכך זכות לשאת בעול רכישת הדירה החדשה לרבינו. אולם, רבינו לא הסכים בשום אופן, והוריד את ההצעה מהפרק[יח].

בית רבינו בקומה התחתונה של ביהמ"ד דשכונת "בית ישראל"

ארץ ישראל נקנית בייסורין

אולם, חרף זאת, שחז"ל[יט] מנו את 'דקדוקי העניות' בין שלשת הדברים שמעבירין האדם על דעתו ועל דעת קונו, כנראה שאצל רבינו, עניות היתה כאן - אבל 'דקדוקי עניות' לא היו כאן.

שיעור קומתו האצילית לא נפגמה במאומה מהעניות שהיתה מנת חלקו, ומעולם לא נגרר ל'דקדוקי עניות'. אדרבה, גם בשעת דחקו פיזר כל הונו לצדקה, קרוב למנהג אביו הגדול, שלא לן ופרוטה בכיסו.

לעומת זאת, המבחן שנתנו חז"ל על האדם שדרכו יבחן מדרגתו מהי, לפי מצבו הכספי[כ], שיקף את רום ערך אישיותו הנשגבה.

שכן, חרף שהפירוש המוחשי של "ארץ ישראל נקנית ביסורין" התממש אצלו בכל עת היותו בארץ הקודש, בייסורי עניות בלתי-נסבלים. למרות זאת, היתה מדת השמחה חבל נחלתו. כמו דילג

יז "חידושי הרב מטפליק", עמוד 66.

יח מפי הרה"ג ר' יצחק שילת (גרינשפאן) שליט"א, ר"מ הישיבה "ברכת משה" במעלה אדומים, ששמע את התרחשות הדברים מאמו ע"ה, בת אחותו של רבינו.

יט עירובין (מא:).

כ ראה עירובין (סה:): "בשלשה דברים אדם ניכר, בכוסו, בכיסו ובכעסו".

'מעל' כל הקשיים שסבבוהו.

הדוחק החומרי לא גזל ממנו, ומזוגתו הרבנית, את שמחת החיים, ולא הזיז אותם מתפקידם בעולמם, לעמוד ולשרת את דורשי דבר ה' זו הלכה. ולא רק בתחום ההלכה וההוראה - עליהן היה אמון - מסר את נפשו, כי בראש מעייניו עמדה גם רווחתם הכלכלית של בני ישראל. בו בזמן שהוא עצמו חי חיי דחקות, הרי שלגבי הזולת לא נח ולא שקט, אסף כספים וקיבץ ממון, פעל בעצמו והפעיל אחרים, ולא שקטה רוחו עד שראה את פלוני משיג צרכי שבת ביישוב הדעת, ואת אלמוני חוגג את החג בשמחת הנפש.

לכשתמצי לומר, נבעה שמחה זאת מהיותו כרוך אחר התורה הקדושה בכל נימי נפשו, והיא היתה לכל הוייתו, כך שחילופי המקומות והשתנות העתים לא פעלו אצלו זעזועי וטלטולי נפש.

ואל תתוודע לרשות

ברם, ביותר נשקפה לפנינו כמו שחר, מהלך סלול וברור שסלל לעצמו בחייו, ממנו לא זז גם בצוק העתים.

הן בעודו בחו"ל, קבע לעצמו נחרצות שאיננו רוצה לקבל טובה מהרשויות המוכרות, בכדי שלא ישתעבד דרך טובתם תחת אורחות חייהם[כא]. גם כאן, בהיותו כבר בארץ הקודש, צעד בעקביות ובבהירות לאור כלל זה שקבע לעצמו, ולא ידע בזה עיקולי ופשורי. דרך-חייו היתה נהירה לו, גם כאשר עלה לו הדבר במחיר רווחה חומרית.

כך גם הגיב בפירוש, לשאלת אחד מקרוביו שהפציר בו לקחת על עצמו משרה במימסד הרבנות הראשית, בהבטחות של חיי רווחה וכבוד - תחת חיי העוני והמחסור ששררו בביתו, תוך שהלה מנסה גם לשדל את הרבנית ע"ה שתשכנע היא את רבינו לצעד זה, מה שיבטיח לה פרנסה בריוח. הרבנית, בתומה וצדקתה, התנערה ואמרה, שהיא מתבטלת לדעת בעלה הגדול, מה שיאמר - תתאים עצמה בנאמנות. שמע רבינו את עצתם בשלוות-נפש, אבל ענה נחרצות: "אז מען נעמט געלט ביי זיי, האבין זיי א דיעה, און ביי מיר וועלן זיי קיינמאל נישט האבין קיין דיעה..."[כב]

פעם אחרת, כשהגיעה אליו משלחת נכבדת של ראשי המימסד הרבני, לבקשו לענוד כס רבנות על ראשו, כשהטענה המרכזית היא הרווחה הכלכלית, מה שהיה אמור להראות כמפתה ומשכנע ביותר מול חיי המצוקה שבבית. קרא רבינו לרבנית ע"ה ושאלה: "מליא, האסט נאך כח אראפ גיין אין קלייט און איינקופין?"[כג] כאומר, האם כוחותינו הגופניים עדיין משמשים אותנו? ומשנענתה בחיוב, אמר: "אויב אזוי דארף איך נישט גארנישט..."[כד]

ופעם אחרת, כאשר ראו שאין עולה בידם לשדל את רבינו להצטרף לשורותיהם, עלתה משלחת לבית רבינו, והחלו לדבר סרה באנשי "אגודת ישראל", אשר כידוע בימים ההם היו לשפה אחת וגוף אחד עם "העדה החרדית". שמע רבינו ולאחר מכן הגיב בסערה: "עס איז בעסער צו זיצין

כא ראה על כך לעיל סוף פרק ט, שמחמת נימוק זה התעכבה עלייתו לארץ הקודש.

כב מפי הג"ר אשר סופר שליט"א.
תרגום: אם נוטלים מהם מעות - דיעותיהם משפיעים עלי, ואצלי לא יהיה להם דיעה לעולם...

כג תרגום: מליא! האם כוחך עדיין במותנך? כל עוד שכוחך עדיין במותנך אין אנו צריכים לכלום... נסתפק במה שיש לנו...

כד הרה"ג ר' שאול יצחק הורוויץ שליט"א מב"ב, מפי הרב החסיד מו"ה יוחנן אוורבוך ז"ל, ש"ב וידיד נאמן לרבינו, שניהם חסידי זלאטפולי.
תרגום: אם-כן, אינני זקוק לכלום...

אין גיהנם מיט אזא גארטונגוס אידן, וי מיט אזעלכע..."[כה]

אמה של מלכות

בשולי פרק זה יצויין, כי כשנתיים לאחר עלות רבינו לארץ הקודש, הצטרפה אליו אמו הרבנית הצדקנית אסתר רייזל פולונסקי ע"ה, הרבנית מקאלניבלאט, והגיעה גם היא לגור במעונו הדל של רבינו.

במשך תקופת עלות רבינו לארץ הקודש, התגוררה בבית חתנה הגה"צ רבי משה צבי, ממלא-מקום חותנו-בעלה ברבנות קאלניבלאט. בשלהי שנת תרפ"ד, כשהיגר רבי משה צבי לארה"ב, עלתה היא ירושלימה, לגור בבית בנה יחידה, רבינו זצ"ל. כאן זכתה לעוד עשר שנות חיים בארץ הקודש, כשבנה מכבדה ביותרת הכבוד. דורש בחכמתה ובפקחותה המיוחדת, מברר אצלה מנהגים והוראות מבית בעלה, ומשתמש בחכמת הרפואה - שהיתה בקיאה בה באופן מיוחד. והיא לעומתו רווה רוב נחת מבנה הגדול, שבתקופה זאת קם והיה לאחד מעמודי ההוראה בירושלים.

עניים ודלים, שלא היתה ידם משגת לדרוש אצל רופאים אודות מחלתם, היו דופקים על דלתה, והיא משמשת בעבורם כרופא רחום ונאמן. לא זו בלבד, אלא אף את התרופות שהיתה רושמת עבור החולים העניים, היתה משלמת מממון שהשיגה לאחר שכיתתה רגליה בין בתי ישראל בעבור זה.

נפטרה בשם טוב בכ"ה תשרי תרצ"ו, ומנו"כ בהר הזיתים.

כה הרה"צ רבי דוד גולדמן שליט"א מזוועהיל ב"ב, מפי חותנו הרה"צ רבי אברהם יהושע העשיל אוורבוך זצ"ל מת"א-ב"ב, ש"ב של רבינו, בן הגה"צ רבי שמשון אהרן זצ"ל, אב"ד אזאריניץ ואחר-כך בלעטישוב, (שנים מספר לפני פטירתו קיים מאמר המשנה "ושנא את הרבנות" וחזר למקום מושבו הראשון), בן הגה"צ רבי אלעזר דוב, חתן רבי חיים מאיר מזוועניגראדקא, אבי אמו של רבינו.
רבי אברהם יהושע העשיל היה מגיע הרבה לבית רבינו, ומשתעשע עמו בשעשועי אהבה וידידות.
תרגום: עדיף לשבת עם יהודים כאלו, שלדבריכם יש בהם פקפוק, מאשר לשבת עם האחרים...

מכתב מרבינו אל ש"ב התסיד ר' הערש מנדל אוירבוך
אודות ספריו שנשארו בגולה

כנראה מתוך המכתב, כשעלה רבינו לארה"ק לא היה באפשרותו לקחת עמו ספריו, והותירם בחו"ל. כנראה, הספרים הגיעו לאודסה בכדי להעלותם לארה"ק, ושם נלקחו חלק מהספרים ע"י מאן דהוא. במכתבו מבקש רבינו מר' הערש מנדל, שיראה לעשות כל אשר ביכלתו להציל כמה מן הספרים החשובים לו. בין שיטי המכתב מוצאים אנו ביטוי לגעגועים העזים של רבינו אל ספרי הלימוד - משוש חייו ורוח נשמתו, ומבכה את הספרים "אשר טפחתי ורביתי", אבל בד בבד מודה לה' על כל הטוב שעשה עמו.

ב"ה, ירושלם יום ה' י"ב לחדש טבת תרפ"ה

אל כבוד שא"ב וידיד נפשי ש"ה בנש"ק החקוק על לוח לבי
מר צבי מנחם אורבוך שליט"א.

מאד שמחתי במכתבו, כי לא ידעתי מה לחשוב, ושמחנו מאד במכתבו.

ועתה אשיב על כל שאלותיו. הכתבי יד, אם אפשר להביאם מה טוב, ובאם לאו יניחם יתאמץ בזה. לדעתי יש עצה לתופרם במלבוש, ובאם יש חשש, יניחם אצל מי שירצה. שום תעודה אינו צריך פה שהוא רב, ובשם אצל הקונסול לא אדע. לדעתי, אינו צריך. אודות השם, לדעתי אין בזה שום חשש, ואם יודע לו שיש איזה שאלה, אז יתן לי דיפעשא ואתקן ע"י דיפעשא מפה, לדעתי אין חשש בזה, את הכל יוכל לדעת אצל הקונסול. ...

ע"כ כל מה שיביא יהי' טוב. אודות הספרים ש"ס ווילנא ... אם יצטרך לשלם אפילו עד 10 פונט יקנה, כי גם אנכי אתן ... יותר, ובפרט, כי לדעתי יקנה בעד שליש מזה. והכלל, כל מה שיראה יקנה. היינו, טורים, ב"י, ב"ח, דו"פ. שו"ת, כמה שיראה יקנה.

מה אומר, לעולם לא אשכח חסדו עם הספרים, ולהבדיל עם החפצים, אשר אי"ה יביא לי. אבל הרבה נחסר לי, אשר לבי עלי דוה הרבה והרבה. אבל מה אעשה. ב"ה בעד זה. ואם מי שלקחם ילמוד בהם, יזכה ללמוד בהם, כמבואר בש"ע חו"מ סי' רצ"ב, ומקורו מתוספתא בב"ק.

אם ביכולתו לקנות ש"ע הרב, יקנה בעדי, אבל רק מהחדשים עם הוספות מעט מנכדו הרב מלובוויטש זללה"ה.

הכלל, אם ביכולתו לקנות איזה ספרים שאינם נמצאים בהספרים שלי, כי ב"ה הכל היו אצלי אבל גנבו אותם. למשל, ספר גט פשוט על הלכות גיטין, תורת גיטין על מס' גיטין והלכות גיטין, ספר עקדת יצחק על התורה, מזרחי, והלבוש, וגור אריה, ושפתי חכמים הארוך על רש"י, היו אצלי, וכעת אין ברשימה. ושו"ת חתם סופר כל החלקים. נו"כ, מלבי"ם, זוהר תקונים, הכל אין.

הכלל, כבודו יביא רק מה שנמצא ת"י, ואם יקנה ירויח בזה.

והנני מצפה לראותו, אנכי וגם ידידינו הר' עקיבה עליאש, ותקותי, כי נשמח אי"ה, ונזכה לשמוח בביאת מצ"ד בב"א (=משיח צדקנו במהרה בימינו אמן).

אדרעס לדיפעשא יכתוב, ירושלים, פלישתינא, שמשון אהרן פלונסקי, בית ישראל. כן יכתוב ויגיע לידי אי"ה תיכף, בכדי שאדע לנסוע ליפו. יותר אין לי מה לכתוב.

ובזה אשאר, ידידו עוז,
שא"ב שמשון אהרן פלונסקי

פב"ש כ' ב"ב,
הנ"ל

אם ימצא ש"ע אבן העזר, ג"כ יקנה בעדי, כי בפה יוקר גדול. ובהרשימה שלי אין. מה אומר ומה אדבר, שמח אני מאד בביאתו הנה עם הספרים שלי, אבל כשאני רואה את הנחסר לבי עלי דוי אשר טפחתי ורביתי. השי"ת יעזור לנו, שנזכה ללמוד וללמד לשמור ולעשות, ונזכה לאכול מן הזבחים ומן הפסחים, כמו שאמר הרה"ק [רבי משה צבי] מסוברן [זי"ע], כבר נמאסו כל המאכלים ואני רוצה בצלי, היינו קרבן פסח, מאד אני מתגעגע לזה, ועכ"פ לראות צדיק כזה, זי"ע ועכ"י א"ס.

שא"ב הנ"ל

למשל, אם ימצא גט פשוט על הלכות גיטין, יקנה, כי בהרשימה שלי נחסר. תו"כ מלבי"ם משניות זוהר ותיקונים, ועוד ספרים יקר המציאות לקחו. ודע, כי א' רו"כ זהב בפה רק שני שילינג, ואין זה כלום, ע"כ יקנה וירויח בזה.

הנ"ל

איך גריס אויך מיינה טייערע פריינד, אין דאנק אייך פאר אייער בריף. מיר האבין שוין גיהאט ע"נ, וואס מיר האבין אזא צייט נישט גיהאט פון אייך קיין בריף, פון מיר ש"ב, וואס האפט נאך צו זעהין מיט אייך בקרוב, רייזיל צו גריסין, אייער קינדער ...

פרק יא

על כס הרבנות בארץ הקודש

איש אשר רוח בו - להלך כנגד רוחו של כל אחד ואחד

לא הרי הקהילות בארץ הקודש, כהרי הקהילות באירופה הישנה. אם שם היתה העיירה כולה - על כל בתי כנסיותיה ומדרשותיה - נתונה תחת מרות רב העיר, הרי שְׁעָרֵי ארץ הקודש - ובראשם ירושלים עיר הקודש והמקדש - בלולה מכל העדות והחוגים. שכונה אחת בירושלים, גדולה בהרבה מקהילות נכבדות בחו"ל, ותושביה נמנים על כל גווני הציבור.

בסגנון חיים שכזה, כמובן שכל איש שורר בביתו, ובכדי שתחול השפעת הרב על כל הקהילות שבשכונה, נדרשות מעמו שתי מדות נחוצות עד מאד; גדלות בתורה וביראה, לצד בקיאות ברזי החולשות האנושיות והדיעות השונות, מה שנקרא: בקיאות בחלק החמישי של שולחן-ערוך.

זאת ועוד, שונה בהרבה תפקידו של הרב בארץ ישראל, מתפקידו בחוץ-לארץ. בעוד שבחוץ-לארץ, היתה משרת הרבנות משמשת כמקור פרנסה נכבד, והיה בידי ה'בעלי-בתים' יכולת לתמוך בבית הרב, הרי שבירושלים - ובפרט של הימים ההם - היה מצב הפרנסה קשה מנשוא, ורחוקה היתה משרת הרבנות מהגדרת 'מקור פרנסה' למחזיק בה. אדרבה, במקרים רבים היו הרבנים אלו שנדרשו לתמוך בבני הקהילה, נפשית וממונית[א].

שכונת "בית ישראל", כאחת השכונות החדשות המרכזיות בירושלים, היו בה את שתי התכונות האמורות. מחד, היא הרכיבה בתוכה את כל מיני הקהילות. ומאידך, לא נמנו תושביה על העשירים בעם. כך שתפקידו של הרב דמתא, מורכב היה לאין ערוך, ובפרט לרב שהיה מורגל עשרות שנים בחיי רבנות בארצות הגולה. ובכל זאת, רבינו, ברוחב תבונתו ובמידותיו הנאצלות, בד בבד למסירותו הנפלאה לכל אשר בשם יהודי יִקָּרֵא, נטל על עצמו את התפקיד הנכבד כמ'לכתחילה', עד שנהפך לאחד מגדולי הרבנים בירושלים, ולא בכדי.

איש האשכולות - שהכל בו

כמה מידות ותכונות נפלאות השתלבו ברבינו, והם שהביאוהו להפוך לדוגמא של רב בארץ הקודש, אשר כל הרבנים נושאים עיניהם אליו, ללמוד מדרכיו ולחקות מעשיו.

בראש ובראשונה, **חכמה ופיקחות**. בתבונתו ידע לחיות גם עם השונה ממנו, ובפקחות מיוחדת

א הג"ר אשר סופר שליט"א נכד רבינו, מספר שפגש פעם רב שכיהן ברבנות בארה"ב, ואמר לו הלה: "זקנך זצ"ל אשם שאני מתגורר בחו"ל". ומעשה שהיה כך היה, הלה שימש בהוראה אצל רבינו. ובאמצע נכנס יהודי ואמר: "מגיע לי מזל טוב, עשיתי שידוך עם אחד מצאצאי". הוציא רבינו מעות ונתן לו, ונענה לאותו רב: "הלא הנך בא לעשות 'שימוש', גם זה הוא חלק מהשימוש, שכאשר יהודי עושה שמחה יש לדאוג שיהיה לו הוצאות השמחה, אם זה נישואין - שיהא לו ממון להשיא בנו, ואם זה שמחת לידת בן או בת - שיהא לו ממון להוצאות ימי השמחה". נענה אותו רב: "דין גרמא לי שנסעתי להיות רב באמריקא, שם כאשר אחד עורך שמחה הרי הוא נותן מעות לרב, ולא להיפך..."

כ"ק האדמו"ר רבי משולם זוסיא מטשערנאביל זצ"ל היה מספר, שרבינו היה מכתת רגליו לצדקה בין מנחה למעריב, באמרו, שבימים כתיקונם היה נהוג לשלם מעות לרב שבא לסדר קידושין, אך היום כאן בירושלים, כשהולך לסדר את הקידושין, וריואה את גודל העניות השוררת בבית החתן והכלה, עד כדי שאין להם לחם לאכול ובגד ללבוש, נוהג הוא להיפך, שהוא נותן להם "הכנסת כלה"...

למד להתרגל מהרה לסגנון החדש, ולהשתלב בו בנועם ובחן. לא זו בלבד, אלא שהיו כמה אדמורי"ם ורבנים שהגיעו להשתכן בארץ הקודש בחיי רבינו, ומתוך ידידות ומסירות פנה רבינו אליהם, וגילה אזניהם על אודות שינוי זה, שיהיו ערוכים אליו ויודעים להסתגל אליו כדבעי[ב].

דוגמא לכח הסתגלותו המהירה של רבינו לשינויים האמורים, יסופר על אחד מהשינויים הגדולים שעמד רבינו בפניהם, והוא נוסח התפילה בבית המדרש שכיהן בו ברבנות. רבינו, שהורגלו הוא ואבותיו בכהונת רבנות בקהילות חסידים, הורגל עד מהרה - בחושיו המחודדים ובפקחותו הנדירה - לכהונתו החדשה, בה עיקר מנין ובנין של חברי הקהילה היו מקהילת הפרושים.

היה זה, כשהגיע רבינו להתפלל את תפילת שחרית הראשונה בבית הכנסת המרכזי של שכונת בית ישראל, "בית יעקב". משפתח את הסידור שהיה מוכן על עמוד התפילה שלו, ראה שסידור נוסח אשכנז הכינו לפניו, כרומזים על נוהג התפילה במקום זה.

לרגע אחד נבהל: וכי יאלץ לשנות מדרכי אבותיו מפני הרבנות?! אולם, תיכף עלה במחשבתו, שהלא מקובל במשפחתו שזקינו הרה"ק רבי פנחס מקאריץ זי"ע אמר: "אילו הייתי צעיר הייתי מכניס כל הכוונות של כתבי האריז"ל בנוסח אשכנז", ונחה דעתו[ג].

לצד זאת היו לו לרבינו, **מידות טובות ונאצלות**, פשוטם כמשמעם. עין טובה, אהבת הבריות, אהבת ישראל נפלאה, בריחה ממחלוקת, רדיפה אחר השלום, ענווה ושפלות ברך. כל אלו כאחד גרמו לכל המחיצות האנושיות ליפול במחיצתו, ולבנות סביבו חומה של דבש המושכת אחריה כבחבלי קסם את כל סובביו ומכריו. ועם זה יחדיו תמים, **נדיבות לב עצומה**, לפעול בעצמו - בהוזלת כל הונו עד כדי פרוטה אחרונה, ולהפעיל אחרים - להירתם באונם ובהונם עבור הזולת.

והשלישי בקודש - העולה על כולנה, **גדלות אמיתית בתורה**, שהלהיבה את כל הבאים בצל קורתו, עד שענו כולם ואמרו אחריו: מקודש, מקודש.

לצד כל אלו, פיעם ברבינו **כח רגש עצום**, שפעל פעולה עצומה על כל מיני וסוגי האנשים, הן כאלו ששאר הפעולות לא פעלו עליהם פעולה לטובה, והן על בעלי המעלה, שהוסיפו מעלות בקודש, כראותם את אש-הקודש היוקדת בלבו הטהור.

פסיפס זה הרכיב את אופי הרבנות של רבינו, ובכוחו היתה השפעתו מוטלת על כל תושבי השכונה, ועל כל ענייני הדת שהיו תלויים בה.

שכונת "בית ישראל"

למרות השינוי בהרכב הקהילה - כאמור, הן מבחינה חומרית והן מצד הקהילה, הרי שבמבט על הרכב תושבי השכונה, מיקירי שופרא דשופריא דעיה"ק ירושלים, גדולי חכמי ורבני ירושלים,

ב כשהגיע הרה"ק ר' נחום מראחמיסטריווקא זצ"ל לירושלים, ונפגש עם רבינו, אמר לו רבינו, שעל עיה"ק ירושלים יש להמליץ בדרך צחות, שאמנם 'כולם קדושים וכולם טהורים', אבל 'זכולם מקבלים'... כאומר, שאין מי שיתמוך באדמורי"ם שיוכלו לעבוד עבודת השי"ת בהשקט ובהרחבת הדעת, שכן, אדרבה 'כולם מקבלים' - ואין כאן נותנים. נענה הרה"ק מראחמיסטריווקא: "לא איכפת לי, איני צריך כלום, די לי בעשרה אנשים שיחדיו נעבוד את השי"ת". (כ"ק אדמו"ר מראחמיסטריווקא שליט"א מארה"ב).

כ"ק אדמו"ר מאלכסנדר שליט"א מב"ב מספר, שכשהגיע זקינו האדמו"ר בעל "אמונת משה" זצ"ל לראשונה לארץ הקודש, נכנס ליטול ברכת שלום מרבינו, ורבינו העמידו מיד על כך, שיש לדעת את ההבדל בין המקומות, ולהתנהג בחכמה יתרה עם אנשי העיר, הרגילים לדרך חיים שונה מדרך החסידות, שבימים ההם לא היתה נפוצה בעיה"ק ירושלים.

ג רבינו סיפרו בעצמו לימים לאחד מבאי ביתו, הרה"צ רבי משולם זוסיא טווערסקי זצ"ל, לימים האדמו"ר מטשערנאביל בבני-ברק, מפי בנו כ"ק אדמו"ר מטשערנאביל שליט"א מב"ב.

כמעט ולא נמצאת משרה הדומה למשרה זו. מה שמזכה את רבינו בהגדרה המתאימה לכהונתו זו של רבינו, שהיה "רב רבנן", רב על מרנן ורבנן.

ובזאת נקדיש כמה שורות אודות שכונה ותיקה וחשובה זו[ד]:

רחוב זוננפלד בשכונת "בית ישראל"

שכונת "בית ישראל" הסמוכה ל"מאה שערים", הינה אחת השכונות המרכזיות בירושלים, שהשתכנו בה יראי ה' מחוץ לחומות. מרכז השכונה, בשפלת ההר, והיא משתרעת על שני רכסי ההר, זה מול זה. הרכס האחד ממוקם ליד שכונת "מאה שערים", וממול, בסמוך לשכונת הבוכרים. שם כיהן כרב בתקופת רבינו, הגאון הנודע רבי אברהם חיים נאה זצ"ל.

הגאון רבי חיים נאה זצ"ל בצעירותו

שתים עשרה שנה לאחר יסוד שכונת "מאה שערים", בשנת "כי בא עת לחננה", בגימטריא תרמ"ו, נוסדה שכונת "בית ישראל". מקום השכונה נמצא, צפונה ל"מאה שערים". השכונה נוסדה ע"י גדולי תורה יחד עם בעלי בתים חשובים מופלגים בתורה וביראה. המייסדים היו הגאונים: רבי זלמן ב"ר נחום בהר"ן, שהיה גם ממייסדי "מאה שערים"; רבי יוסף חיים זוננפלד - גאב"ד ירושלים; הדיין רבי אריה לייב הרשלר, שנקרא 'רבי לייב דיין', וכיהן אח"כ כדומ"ץ השכונה. רבי לייב דיין, היה בנו של רבי אלימלך הירשלר, תלמיד מהרי"ל דיסקין, ומקודם כיהן כספרא דדיינא בבי"ד של רבי שמואל סלנט[ה], זכר צדיקים לברכה. אליהם הצטרפו

ד הפרטים על השכונה מלוקטים מהספרים: "מרא דארעא דישראל", לתולדותיו של הגרי"ח זוננפלד, חלק א, עמוד קל; "האיש על החומה", גם הוא לתולדותיו של הגרי"ח זוננפלד, חלק א, עמוד 122 ואילך; "שכונות בירושלים", הר"ר יעקב גליס, עמוד צא ואילך.

ה לאחר שהגר"ש סלנט מינהו כדיין ומו"צ, אמר עליו, כי מעתה תרגיש ירושלים בחסרונו של 'ספרא דדיינא', כי אין בירושלים אדם אחר שיהיה ראוי למלא את מקומו. "בשעריך ירושלים", עמוד 55.

בספר "שכונות בירושלים", להר"ר יעקב גליס, עמוד צה, מביא את תיאורו של רבי חיים המבורגר במעלותיו של רבי לייב דיין, ועל חלקו הגדול בשכונת "בית ישראל":

"איש פעיל, פקח וחריף, בעל שכל ישר ומתון, בקיא מצוין בדיני ממונות. מתחילה היה ספרא דדיינא בבית דינו של הרב סלנט ואח"כ היה לדיין. בדין תורה קשה היה נמלך ברב סלנט. היה גבאי בישיבות עץ חיים, מאה שערים ותורת חיים, חבר בועד השחיטה שלא על מנת לקבל פרס. מזייסדי בית התבשיל הכללי והשכונה בית ישראל הישנה, 'שערי פינה', 'גבעת שאול' ו'נחלת צבי'. השכונה 'בית ישראל' נבנתה על ידו והוא היה האדריכל,

גם העסקנים: ר' אליהו גודאל; ר' שמואל צוקרמן; ר' אלתר ורשבסקי, הנקרא "ר' אלתר מוכתר"; ר' יחזקאל מנדלבוים ז"ל, שכולם כאחד ראו זכות לעצמם להרחבת הישוב בעיה"ק ירושלים ברוח ומסורת ישראל סבא.

מרן הגרי"ח זוננפלד זצ"ל

מרן הגר"ש סלאנט זצ"ל

כדרך שנוסדו השכונות הראשונות מחוץ לחומה, כך נוסדה גם שכונה זו. מקודם רכשו את הקרקע, ואח"כ יזמו המייסדים הקמת "חברה" (אגודה) המקבלת את שם השכונה העתידית, ומזמינים את בני ירושלים להצטרף לרכישת דירות - "נומרים" בלע"ז - בשכונה הנבנית.

את אדמת השכונה, בגודל חמישים אלף אמות מרובעות, השווים לשלושים דונם בערך, רכשו המיסדים בחודש אדר תרמ"ו, במחיר

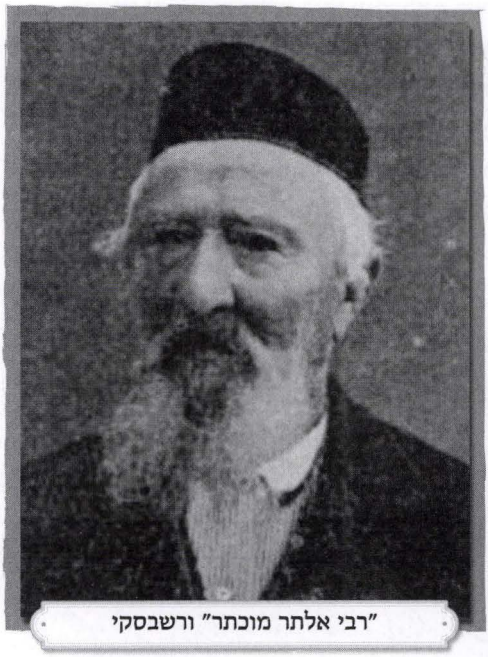

רבי אליהו גודאל

מנהל בנינה וראש הועד של השכונה... בהשתדלותו נבנה בית הכנסת הגדול 'בית יעקב' בשכונה זו - במורד השכונה. ובית כנסת גדול ומפואר בשם 'באר שבע', נדבת חוה בת שבע גנוזין - במעלה השכונה. על ידו נבנו חדרים בחצר בית הכנסת בשביל תלמוד תורה לנערים, והוא נתן 10 נפוליון זהב וחרות על האבן 'נדבת פלוני על ידי רבי לייב דיין'. כן יש חדרים בודדים בשכונה מאנשים ונשים מתנדבים שידורו בהם עניים וחרות על האבנים 'בהשתדלות רבי לייב דיין'. הוא היה הגבאי הראשי בבית הכנסת, ורבה של שכונת בית ישראל. הוא היה בא-כח של היהודים האשכנזים במועצת העיריה. כן היה יושב בועדת הדיירים של הממשלה, וידע ערבית על בוריה".
נלב"ע ב' שבט תרע"ז.

30 פרוטות טורקיות האמה. במרצם הכביר נבנו הבתים במשך זמן קצר ובתנאים טובים. בתחילה חשבו על בניית מאה בתים, אולם, הביקוש גבר, ונוספו עוד 200 בתים לתכנון השכונה.

רחוב מאה שערים הראשי של היום, מפריד בין שכונת מאה שערים בדרום ו"בית ישראל"

"רבי אלתר מוכתר" ורשבסקי

ר' שמואל צוקרמן

בצפון. בתי השכונה בימינו מגיעים עד רחוב שמואל הנביא. החלק הצפוני של השכונה, שבתיו נבנו בשנים מאוחרות יותר, נקרא: "בית ישראל החדשה". ומצד מערב-דרום היא שכונת "שערי פינה".

בימים ההם, בבנין השכונות בירושלים החדשה, נהוג היה, שה"קושאנים" על הקרקע נרשמו על שם אחד או שניים מחשובי המייסדים או אחד מגדולי העיר, ולאו דוקא על-שם הסוחרים. זכתה שכונה זו, שנרשמה על-שמם של הגאונים, רבי יוסף חיים זוננפלד ורבי זלמן בהר"ן. לאחר שנבנתה השכונה, העבירו את שמות ה"קושאנים" של כל בית על שם קונהו. גם ההסכם על רכישת האדמה שנעשה עם כפריי ליפתא - שנכתב בערבית - נחתם בשם הרוכשים הנ"ל.

תקנות "בית ישראל"

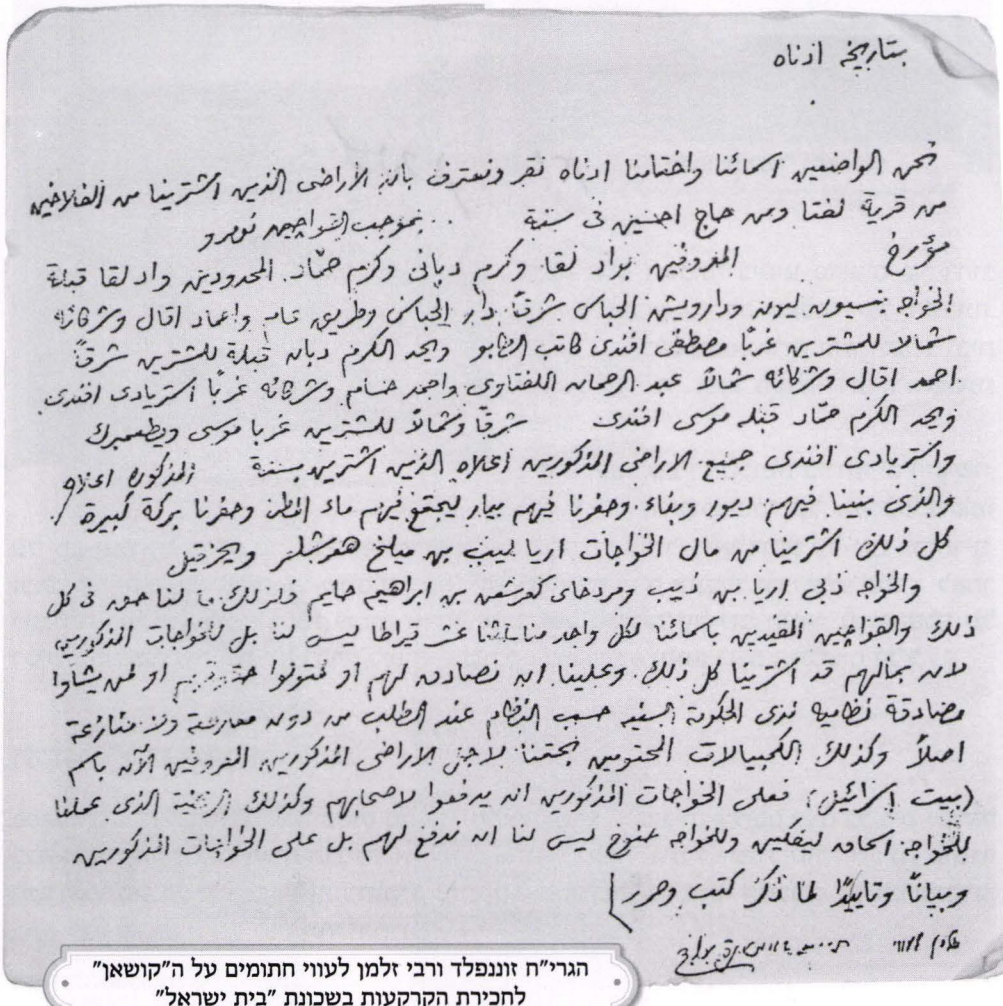
בספר התקנות הנושא בראשו פסוק מספר יחזקאל הנביא: "והרביתי עליכם אדם כל בית ישראל כלה ונושבו הערים והרחבות תבנינה" (יחזקאל ל"ו), שנערך בשנת תרמ"ו - שנת יסוד השכונה, מוסבר מטרת הקמת השכונה החדשה כדלהלן, והתקנות מסדירות את יחסי השכנות בין המשתכנים, בינם לבין עצמם ובינם לבין ועד "החברה".

הפתיחה אומרת:

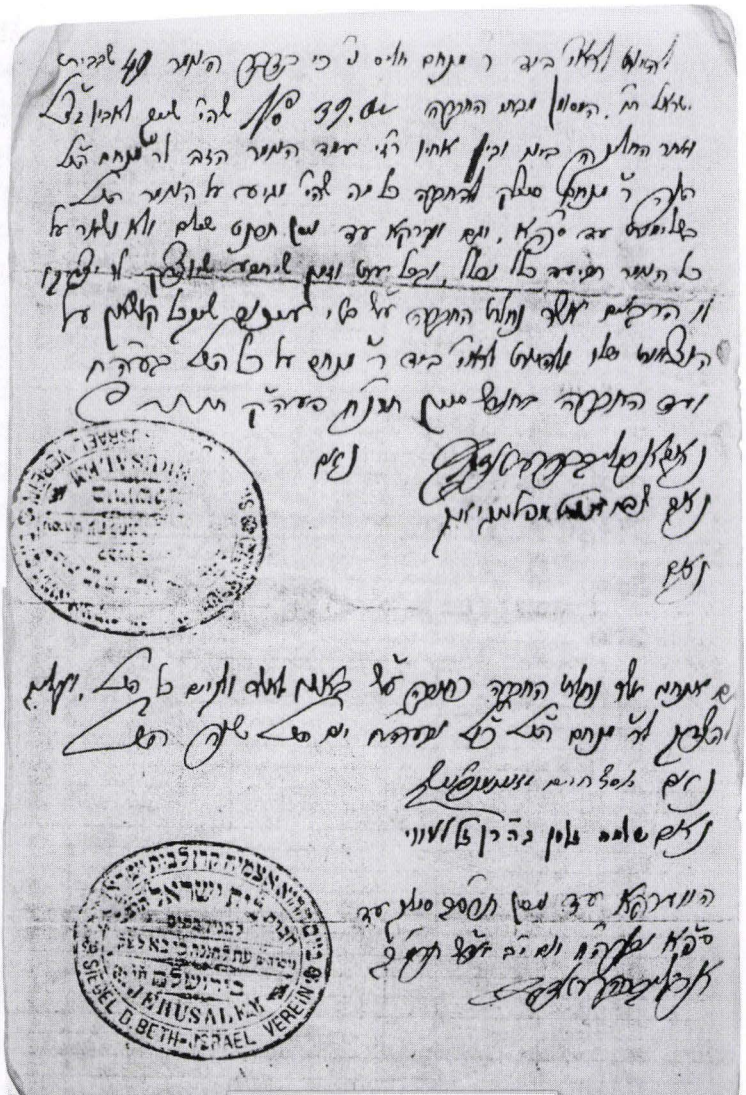
"העוני והמחסור פרשו כנפי ממשלתם בעיר הק' ירושלים ת"ו, בניה ילוקטו לה יום יום ורובם עניים ודלים, ונוספו גם הם על אחיהם, ויגדל עוד יותר כח המחסור לדכא חית נפש בני ציון היקרים, גם מהעמים בני הנכר יעפילו רבים עלות ציונה וישימו משכנם בה, ובכן היתה עיר האלקים לכרך גדול, וישיבת כרכים נודע כי קשה מאוד, מחיר הבתים יעלה שנה שנה מעלה ראש, ועניי עמנו באפס ידם לשלם שכירות בתים גדולים ישבו צפופים דחוקים, ועי"ז הנם דווים סחופים לרגלי המחלות הבאות מעפוש האוויר.

"ה'חלוקה' אשר היתה משען מעט לעניי ירושלים לשילום שכר מעונם, גם היא לרגלי סיבות שונות תלך הלוך וחסור, ועל בני ציון לדאוג בעוד מועד למצוא להם בית למושב, למען לא יאחרו העת ויהיו נאלצים חלילה לשכון בשדה בנקיקי הסלעים ובמערות.

"את הדבר הזה באו רבים וישימו להם לכונן חברה אשר על ידה, באשר כבר ראו מיתר החברות

הגרי"ח זוננפלד ורבי זלמן לעווי חתומים על ה"קושאן"
לחכירת הקרקעות בשכונת "בית ישראל"

תקנות שכונת "בית ישראל"

שנוסדו לפנים, לא תכבד העבודה על באי בריתה לנחול להם במשך שנים עשרה שנים נחלת בית וע"י השילום מעט מעט יקום הבית לצמיתות לאשר לא שילם בעדו.

"בישע אל עליון צלח בידם ויאספו כמאה חברים ויחקקו להם חוקים ותקנות ויקנו נחלת שדה וכרם למבנה הבתים, ותקות החברה להגיע למטרתה תעל כפורחת".

בין התקנות מוצאים אנו:

א. ועד השכונה יתמנה על פי דיעות נעלמות (בחירות חשאיות) מכל אנשי החברה.

ב. על הועד לתקן תקנות ולהסדיר סדרים נכונים במושב "בית ישראל", ושעל פיהם יתנהג כל דבר בישוב.

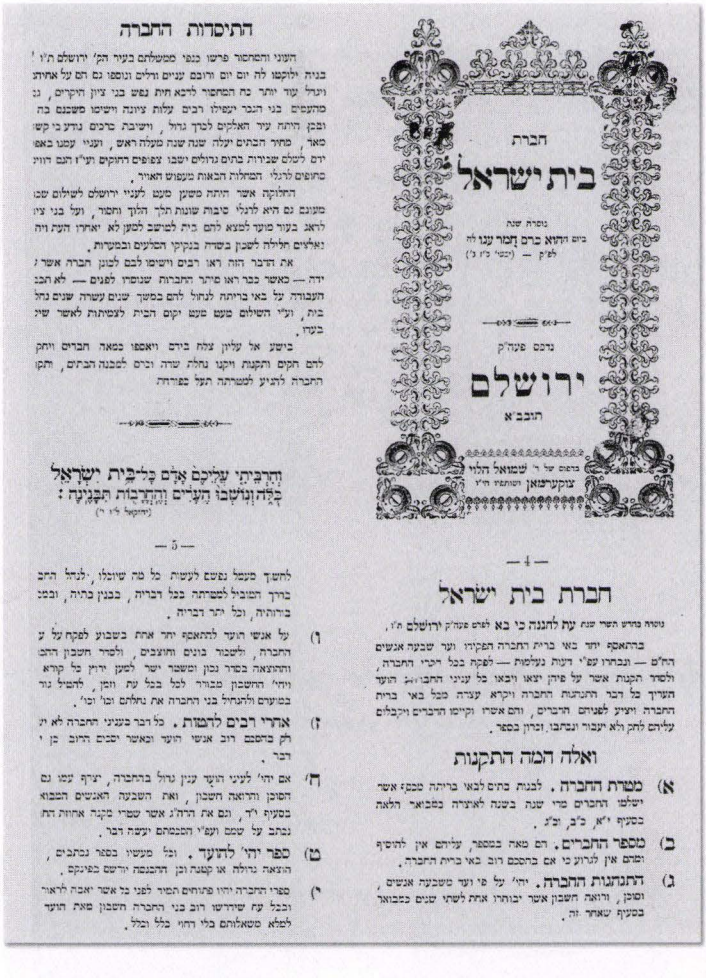
ג. המנהגים בכל עניני הישוב ובפרט בבתי הכנסת ובבתי המדרש, יהיו על פי רצון רוב אנשי החברה.

ד. על היושבים בבתי החברה להשגיח על נקיון בתיהם וחדריהם ורחובות המושב. מאשפות וזבלים... ולהשגיח על האילנות שיטע הועד בנחלת החברה לבלי ילכו לאבדון.

"נחלת שדה לבנות בתי החברה. כבר קנה הועד מידי האכרים מכפר ליפטא ומידי מחמדי תושב העיר, שטרי המקנה נכתבו על שם הרה"ג, הרב ר' שלמה זלמן בהר"ן ז"ל, והרב ר' חיים זאנענפעלד נ"י כאשר הסכימו רוב בני החברה.

"צרכי הקהלה והישוב. כמו ביהכ"נ וביהמ"ד, תנור ובית טבילה ובורות הכללים יבנה הועד

מכסף אשר יטיל על כל אחד מבני החברה חלק כחלק מבלי שום פדות בין עני לעשיר, והכסף הזה לא יבא בחשבון הששה לירא השנתים, כי לבד אלה יתן כל חבר כאשר יוטל עליו, שטרי המקנה - קושאנעס - מכל הדברים. השייכים להציבור לא יכתבו על שם איש - אף אם יהי' נדבת יחיד - ורק על שם 'וואקעף' יכתבו".

חברת

בית ישראל

נוסדה שנה

ביום ה'תוא ברם חמר ענו לה

לפ"ק — (בכתי' ב"ו ג')

נדפס פעה"ק

ירושלם

תובב"א

בדפוס של ר' שמואל הלוי צוקערניאן ושותפי' ה"ו

— 4 —

חברת בית ישראל

נוסדה בחדש תשרי שנת **עת לחננה כי בא** לפרש פעה"ק ירושלם ת"ו,

בהתאסף יחד באי ברית החברה הקדושה ועד שבעה אנשים הה"מ — ונבחרו עפ"י דעות נעלמות — לפקח בכל ענייני החברה, ולשמר הקנות אשר על פיהן יצאו ויבאו כל ענייני החברה, וע"ד הועד הערוך כל דבר התנהגות החברה ויקרא עבידה מכל באי ברית החברה ויציע לפעיהם הדברים, והם אשרי וקיומו הדברים וכל בלום עליהם לחק ולא יעבור ונכתבו, וזכרון בספר.

ואלה הנה התקנות

א) **מטרת החברה.** לבנות בתים לבאי בריתה מכסף אשר ישלמו החברים מדי שנה בשנה לאוצרה במבואר ולאמת בסעיף י"א, כ"ב, וכ"ג.

ב) **מספר החברים.** הם מאה במספר, עליהם אין להוסיף ומהם אין לגרוע כי אם בהסכם רוב באי ברית החברה.

ג) **התנהגות החברה.** יהי' על פי ועד משבעה אנשים, וסוכן, והוא חשבון אשר יבוחרו אחת לשתי שנים כמבואר בסעיף שאחר זה.

התיסדות החברה

הענני והתחטר פרשו בנפי ממשלתם בערי הק' ירושלם ת"ו ! בניית ילקטנו לה יום יום ורובם עניים וחלים ונוספו גם הם על אחיהם ועדיין עוד יותר בת המחסור לדבא חות נפש בני ציון הזקיקים, גו מהעשים בני הנכר ינעלנו רבים עלות עיונה וישיבו משכנם בה ובבן הותה עיר האלקים לכרך גדול, וישיבת ברכים נדרש בי קשי מאר, מחיר הבתים יעלה שנה שנה מעלה ראש, ועניי עמנו באפי ירם לשלם שכירות בתים נדולים ישבו צפופים הזקוקים ועי"ז תנם דוחי מחומים לרעלי המחלות הבאות מעשוש האויר.

החלוקה אשר היתה משנן מעט לעניי ירושלם לשלום שבו מעונם גם היא לרעלי סיבות שונות תלך הלוך וחסר, ועל בני ציו לראב בעור מועד למצא להם בית לשיבם למען לא יאחרו הנעת ויה נאלצים חלילה לשכון בשדה בנקיקי הסלעים ובמערות.

את הדבר הזה ראו רבים וישימו לבם למען חברה אשר ז ידה — כאשר כבר ראו סיהר החברות שנוסדו לפנים — לא תכב העבודה על באי בריתה לנחול להם במשך שנים עשרה שנים נחל בית, ועי"ז השלום מעט מעט יקום הבית לצמיתות לאשר שיו בעיר.

בישע אל עליון צלח בידם ויאספו בסאה חברים ויחק להם חקים ותקנות ויקנו נחלה שרה וביים למבנה הבתים, ותקו החברה להניע למטרתה העל בפורתה

וְהֵרַבֵּיתִי עֲלֵיכֶם אָדָם כָּל־בֵּית יִשְׂרָאֵל כֻּלָּהּ וְנוֹשְׁבוּ הֶעָרִים וְהֶחֳרָבוֹת תִּבָּנֶינָה :
(יחזקאל ל"ו י')

— 5 —

לחשוך מעכל נפשם לעשות כל מה שוולנו, לנהל החב בדרך המובל למטרתה בכל דבריה, בבנין בתיה, ובמב בהותיה, וכל דבר דבריה.

ו) על אנשי הועד להתאסף יחד את בשבוע לפקח על ע החברה, ולשמור בנעם ותוצעים, ולפרר חשבון החב והחוצאה בפרר נכון ומשכר ישר למען יהיו כל קורא ויהי' החשבון מבורר לכל בכל עת וזמן, להשיל נור בפעמים ולהניח בני החברה את נחלתם וכו' וכו'.

ז) **אחרי רבים לרעות.** כל דבר בעניני החברה לא יע לץ בהסכם רוב אנשי הועד ואפשר יסכים הרוב בן י דבר.

ח) אם יהי' לעניי הועד ענין נוגע בהחברה, יניח עמו נם הסוכן ותוצאה חשבון, ואת השבעה האנשים המבוא בסעיף י"ד, ונם את הה"ג אשר שפרי מקנה אחוזת הח נשתב על שמם ועפ"י הסכמתם יעשה דבר.

ט) **ספר יחי' לזכרון.** וכל מעשיו בספר נכתבים, הוצאה נבולה או קטנה וכן ההכנסה יורשם בפרוקה.

י) ספרי החברה יהיו פתוחים תמיד לפני כל אשר יאבה לראות וכבל עת שיורישו רוב בני החברה חשבון מאת הועד למלא משאלותם בלי דחוי כלל וכלל.

מקום "שפך הדשן" וה"בירכה"

על הימים הראשונים של בנין השכונה מסופרים דברים מיוחדים, ולהלן כמה מהם:

כאשר הוחל בבנין השכונה, התקשו הבונים בהצבת היסודות. האדמה היתה שמנונית מאוד ופריכה כאפר, והנה מדווחים כותבי קורות העתים, כי עד מהרה נתבררו דברים מפתיעים ומיוחדים ביותר, כי השטח עליו עמדו להקים את השכונה מצפון וקרוב ל"חומות ירושלים", היה לפנים מקום "שפך הדשן" בזמן שבית המקדש היה קיים, ולכאן נאספו אפר הקרבנות מעל גבי המזבח. היו שחיפשו שם עצמות, וייחסו אותם שהם עצמות הקרבנות. למקום הזה קראו הערבים "מסבנה" - דהיינו מקום של סבון.

פרט מעניין נוסף ביחס לשכונה, הידוע בפי אנשי ירושלים:

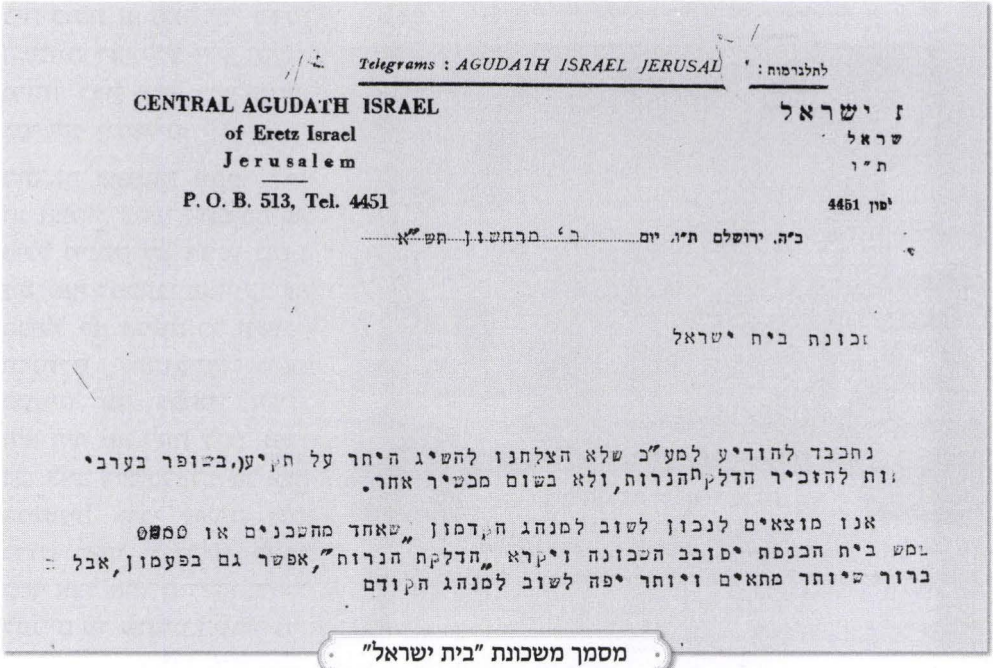
לשטח השכונה קראו הערבים "בירכה", דהיינו בריכה, ואמנם היתה קיימת בסביבה זו בריכה שנוצרה מהצטברות של גשמים, וסביב הבריכה היו ביצות, וקשה מאוד היה לייבש את האדמות. המקום הפיץ מחלות קשות לתושבי שכונת "מאה שערים" השכנה, מה שזירז את הצורך לייבש מקום זה לפני שהוקמה השכונה החדשה. ואכן, באותו הזמן ניגשו למלאכה ביתר שאת, והחלה עבודת הייבוש. ומסופר, כי הגרי"ח זוננפלד - שהיה מראשי המייסדים של השכונה וממכווני דרכה,

הוא שיעץ כיצד לייבש את הביצה הפוגעת בבריאות התושבים, העבודה נעשתה ע"י בני ירושלים, ואפילו רבנים ובני ישיבות לקחו בה חלק, וכשסיימו לייבש השטח, הוחל בבנית הבתים[1].

כיום עומד על מקום הבריכה, יקב היין הגדול והותיק של משפחת שור, שעבר לכאן מהעיר העתיקה בשנת תרפ"ט היא שנת הפרעות.

הרה"ח ר' משה שלום שור ז"ל ביקב בשכונת "בית ישראל"

לתלגרפות: Telegrams : AGUDATH ISRAEL JERUSAL

CENTRAL AGUDATH ISRAEL
of Eretz Israel
Jerusalem

P. O. B. 513, Tel. 4451

ז ישראל
שראל
ת"ו
ימון 4451

כ"ה. ירושלם ת"ו, יום ב' מרחשון תש"א

זכונת בית ישראל

נתכבד להודיע למע"כ שלא הצלחנו להשיג היתר על ת"ע, בכופר בערבי
ות להזכיר הדלקת הנרות, ולא בשום מכשיר אחר.

אנו מוצאים לנכון לשוב למנהג הקדמון "שאחד מהשכנים או 0000
שם בית הכנסת יסובב השכונה ויקרא "הדלקת הנרות", אפשר גם בפעמון, אבל
ברור שיותר מתאים ויותר יפה לשוב למנהג הקודם

מסמך משכונת "בית ישראל"

1 יצויין, לספר "פנקס בית דין החורבה", ירושלים תשע"ד, אות רי, פסק מהבידי"ן, להגרש"ז לעווי והגרי"ח זוננפלד זצ"ל בענין סילוק החוב שלקחו בהלוואה מה"ר יעקב שפירא סך 200 נפוליון זהב, לכסות הוצאות החברה, ועשו אפותיקי לבריכה זו ומימיה, עיי"ש.

פינת יקרת

כבר מתחילת יסודה, היתה השכונה מעוטרת בבתי מדרשות לרוב, לכל בני העדות והחוגים. וכל אחד מאותם בתי המדרשות, מלאים בגדולי תורה ויראה, אשר כל אחד מהם ראוי בעצמו להנהיג עדה.

בית הכנסת הגדול דשכונת "בית ישראל" בימים ההם

בית הכנסת הגדול והמרכזי של השכונה "בית יעקב", נישא לתהילה עד היום בשמו: 'שטיבלאך בית ישראל'. מאז ומקדם נהוג בו נוסח אשכנז, כמנהג רוב בני ירושלים באותם הימים.

בית כנסת זה נבנה ע"י מייסד השכונה, רבי לייב דיין, וסיפור מיוחד כרוך בזה, כפי הנמסר בפי זקני ירושלים:

בית הכנסת הגדול דשכונת "בית ישראל" היום

היה זה שבועות מספר לפני חג הפסח. כספי התמיכה של כולל מינסק לא הגיעו משום מה, ואף למכתבי האזעקה של הכולל לא הגיעה כל תשובה, ובינתיים התדפקו מאות העניים על דלתות הכולל ולא היה מה לתת להם. נמלך רבי לייב דיין בדעתו של אחד הממונים, ורבי שלמה זלמן פרוש שמו, והחליט ללוות כסף אצל אחד מידידיו ולחלק לעניים עד שתגיע העזרה מחוץ לארץ.

רבי שלמה זלמן היה מיקירי ירושלים, גומל חסד בגופו ושקוע כל כולו בעסקנות ללא ליאות למען העניים והנצרכים שלא על מנת לקבל פרס. משהגיעו ימי ערב פסח, ובקופת הכולל לא היתה פרוטה לפרטה וצרת העניים נגעה לליבו, הלך רבי שלמה זלמן אצל אחד מידידיו, ולקח ממנו בהלוואה מאתיים נפוליון זהב, על מנת לשלם מיד כשתגיע העזרה מן החוץ, והעניים קיבלו את שלהם.

כעבור שבועות מספר הגיע המשלוח הראשון, מאה ועשרה נפוליון, ורבי שלמה זלמן מיהר להשיב את הכסף למלוה, כתשלום ראשון. כאשר בא אליו רבי שלמה זלמן כעבור זמן כדי לשלם לו את יתרת חובו, תבע המלוה את כל הסכום, וכפר את דבר התשלום הראשון. לעומתו טען רבי שלמה זלמן בבירור, שכבר שילם את חלקו הראשון של החוב, ועתה לא נותר חייב אלא את חלקו השני.

פנים ביה"כ "בית יעקב" בימים ההם

משלא יכלו להגיע לעמק השוה, הלכו שניהם להתדיין בפני בית הדין. לכל ההתרחשויות לא היו עדים ולא הוכחות בכתב. רבי שלמה זלמן הודה כמובן בעצם ההלוואה, אולם טען שכבר החזיר חלק. ואילו המלוה טען, לא היו דברים מעולם, לא קיבלתי שום תשלום. בית הדין פסק כפי ההלכה של "מודה במקצת", שעל רבי שלמה זלמן להישבע שהחזיר את החלק הראשון, ויפטר מתשלום נוסף.

רבי שלמה זלמן ביקש שהות של כמה ימים להימלך בדעתו. לאחריהם בא אל המלוה ואמר לו, כי הוא אינו רוצה להישבע, שכן מעולם לא נשבע - אפילו שבועת אמת. הוא מוכן לשלם את כל הסכום, טען, ובלבד שלא להישבע. אך מכיון שמדובר בסכום גדול ביותר, הוא מוכן לשלם לו חמישים

תמונה מהשלט התלוי ב"בית ישראל"

"ר' לייבל'עס שוהל" בשכונת בית ישראל

בית הכנסת "שושנים לדוד"
בשכונת בית ישראל

נפוליון מיד, ואת היתר בתשלומים קבועים. המלוה הסכים.

אך משנודע הדבר להגאון רבי שמואל סלנט זצ"ל, רבה של ירושלים, קרא אליו את רבי שלמה זלמן, וגזר עליו בגזירה ואיסור חמור שלא ישיב את הכסף מכיסו הפרטי, ואם הוא בטוח ששילם - עליו להישבע כדין ולהיפטר מהתשלום. "רבים מפורקי עול וליצני הדור" - טען רבי שמואל - "אוהבים לרנן על הממונים וראשי הכוללים ולהפריח עליהם חשדות שווא. אם תשלם המעות מכיסך, יחזק הדבר עוד יותר את רינוניהם של אלה וישמש כלי נשק בידיהם. אין ברירה אחרת, אלא להישבע כדין תורה ולהיפטר מן התשלום".

רבי שלמה זלמן ציית לדברי מרא דאתרא, נשבע ונפטר. לימים התברר, כי באותם הימים שאחר הפסק - בהם ביקש להימלך בדעתו, קרא אליו כמה סוחרים וביקש למכור את ביתו ואת כל חפצי הבית ולא להשאיר לעצמו ולא כלום. תמורת הכל רצו לתת לו חמישים נפוליון זהב, ולכן היה מוכן לתת סכום זה במזומנים, ואילו את היתר ביקש לפרוס בתשלומים.

אבל כבד ומספד מר

בזה רב"ע פ חק"ת ב' תמוז יערך בישיבת בית יוסף ירושלים **מספד מר** על הסתלקות הגאון הצדיק

מרן רבי **שמואל ווינטרויב** זצ"ל

ר"מ אב"ד ישיבת בית יוסף פינסק-קרלין ורבה ומגיד דבריהם באבריכוב, בעיה"ק בית יוסף בירושלים ובמבן ראחרין ר"מ ראש לישיבת בית יוסף ירושלים

המספידים:

הרב הגאון וכו' ר' אברהם משה בהמן שליט"א הרב דהרקוברוסיא

הרב הגאון וכו' מיחדיר שמשון אהרן פוהונסקי שליט"א רב דחסידי בית ישראל

הרה"ג וכו' ר' שניאור זלמן שפירא שליט"א הרב דנאוו' האראדאק.

הרה"ג ר' אלעזר בן ציון ברוק שליט"א פעהל ישיבת בית יוסף ירושלים

ההתחלה בשעה 7 בביהמ"ד ר' לייבלי סוכוצ'בסקי בית ישראל.

תעב"ה. ובית הנתת לנצח ומיד ר' דעשר מעל כל פנים.

רבינו מספיד בביהמ"ד ר' לייבל'עס שוהל

עברו חדשים מספר, והמלוה מצא את הסכום. הוא בא בריצה לרבי שלמה זלמן לבקש את סליחתו, על הצער שגרם לו ועל שהביא אותו לידי שבועה. המלוה, שגם הוא היה ירא-שמים מרבים, לא רצה ליהנות מהסכום ורצה להשקיעו בדבר שיש בו תועלת הרבים. מאחר שבאותה שנה החלה בניית שכונת "בית ישראל", תרם את הכסף למטרת בנין בית כנסת מרכזי בשכונה שנקרא אחר-כך בשם "בית יעקב".

זהו איפוא הסיפור המסתתר מאחורי לוח השיש שמתנוסס על קיר בית הכנסת עד היום הזה:

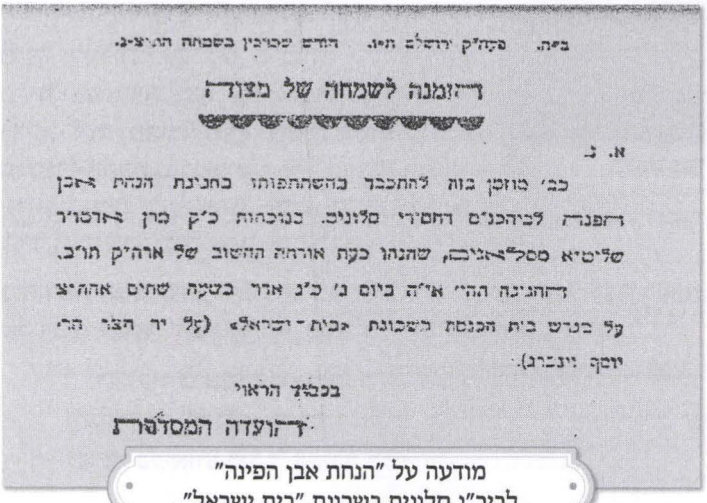
"לזכרון טוב בהיכל ה' לעולם, שזה בית המדרש בנוי מנדבת נדיב אחד ושמו פלאי ונעלם, שנדב

סך מאה ועשרה נפוליון זהב... ותנאי מפורש התנה הנדיב שאסור באיסור חמור לשנות הבית המדרש הזה לשום קדושה אחרת, כי לשם קדושת בית המדרש נבנה, עבור חברת 'בית ישראל'. והשי"ת יצוה את הברכה לעושה ולמעשה, ויהי משכורתו שלימה מאת השוכן בבית הזה".

כך הלכה והתפתחה השכונה בצעדי ענק, והיוותה פנינת חמד ליקירי קרתא דשופריא המסולאים בפז. לא לחינם, ה'שטיבלער' הראשונים מחוץ לחומות של קהילות החסידים, היו בשכונה זו. כמו: ה'קארלינער שוהל' - שנוסד בתקופת הרה"ק רבי אברהם אלימלך מקארלין, ה'סלונימער שוהל' - שנוסד בתקופת הרה"ק בעל "בית אברהם" מסלאנים. גם 'קוידנובער שטיבעל' שכן בשכונה - במעלה רחוב זוננפלד, היכן שממוקם היום בית הכנסת של חסידי חב"ד, שכבר נוסד בשנת תרס"ח. כל אלו מלבד ה'שטיבעל' המרכזי של החסידים, שהיה בבית הכנסת הנקרא 'ר' לייבלע'ס שוהל'. בית-הכנסת נוסד ע"י הר"ר לייב סוכטשובסקי ז"ל - שאף שימש כגבאי ביהכ"נ שנים הרבה. בית הכנסת נבנה בתנאי שיתפללו בו תמיד נוסח ספרד.

הגר"י גרוסמן זצ"ל מוסר שיעור בביהמ"ד קארלין בשכונת "בית ישראל"

בית. פקדק ירושלם תיו. הודם שכוכין בשכונה תוניצ-ג.

ד־זמנה לשמחה של מצוד־ה

א. ב.

כב' טוזכן בזה לחתכבד בהשתתפותו בחגיגת הנחת אבן ד־הפנד־ה לביהכנ"ם דחסידי סלונים. בנוכחות כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א מסלאבוב, שתהנו כקת אורחה החשוב של ארה"ק תו"ב.

ד־הגיגה ההיי אי"ה ביום ג' כ"ג אדר בשעה שתים אחה"צ על בנרש בית הכנסת השכונת «בית־ישראל» (ל' יר הצר הרי יוסף וינברג).

בכבוד הראוי

ד־ועדה המסדרת

מודעה על "הנחת אבן הפינה" לביכ"נ סלונים בשכונת "בית ישראל"

לצד זה, שוכנים כבוד בשכונה, בתי מדרשות לעדות השונות של בני הספרדים. בקצה העליון של השכונה, בפיסגת רחוב זוננפלד, ממוקם בית הכנסת "שושנים לדוד", שם היה מתפלל הגאון המקובל רבי יעקב חיים סופר זצ"ל, מחבר הספרים הידועים "כף החיים". לצד גדולי תורה ויראה נוספים מעדות הספרדים. כך גם היו בה בתי כנסיות לעדת הקווקזיים - ברחוב הנקרא כיום "רפופרט" פינת רחוב

שמואל הנביא, ולעדת יוצאי אפגניסטן - ברחוב רייכמן. כמו גם בית הכנסת "בית אהרן" ברחוב הנקרא כיום "רבי חיים עוזר". ועוד.

מספר בנינים סמוכים ל"שושנים לדוד", שוכן בית הכנסת "באר שבע" בנוסח אשכנז. ייסודו - בהשתדלות רבי לייב דיין - ע"י נדיבה מהעיר ווילנא, ששמה מרת בת-שבע.

'רב רבנן'...

בתי המדרשות הורכבו מגדולי תורה ויראה, אשר בהצצה לכל אחד מאותם בתי המדרשות, נראה גדולי תורה ויראה, לצד צדיקי החסידות, ונמנה את אלו הידועים לנו:

הגאון בעל "כף החיים" זצ"ל

הרה"ק רבי שלמה מזוועהיל זצ"ל, בנו הרה"ק רבי גדלי' משה, ונכדו הרה"ק רבי מרדכי. הגאון "המתמיד" רבי גרשון לפידות זצ"ל, הרה"ק רבי מרדכי חיים מסלאנים - הידוע גם בשם "רבי מוטיל דיין", הגאון בעל "כף החיים" זצ"ל, הגאון רבי אלקנה וייסנשטרן זצ"ל - ששימש גם כדיין דמתא, ולתקופות, גם הגאון הנודע רבי אברהם חיים נאה זצ"ל. ועוד גדולי עולם שלא נמנו כאן ברשימה.

השכונה רחשה אוירה קהילתית נמרצת. חיי תורה נעלים התנהלו בה, לצד ארגוני צדקה וחסד פנימיים, שנועדו לסייע זה לזה. כל גווני החוגים חיו תחת קורת-גג אחת באהבה ואחווה.

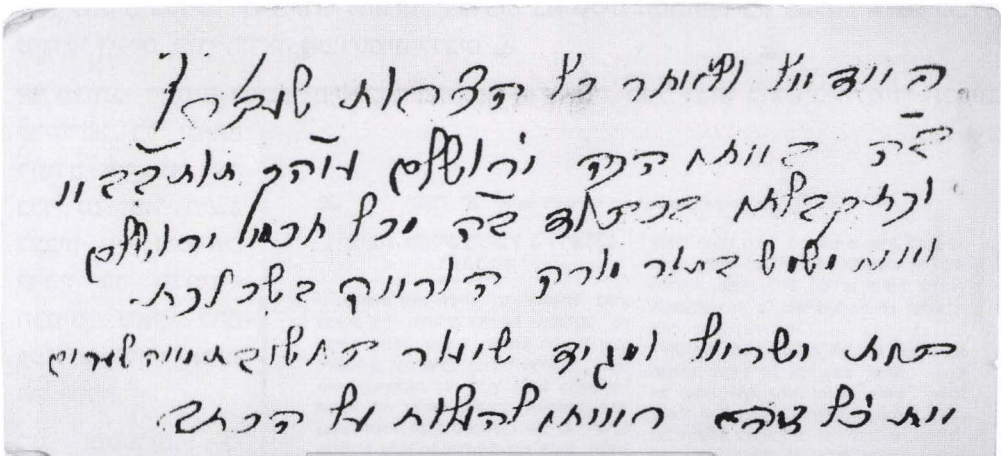
תיכף לעלותו על כס הרבנות, קיבלו כולם כאחד בהערצה רבה את עובדת כהונתו של רבינו, ועד מהרה מצא שפה משותפת עם תלמידי-החכמים בשכונה, אשר בבואם לשוחח יחדיו במילי דאורייתא, נפלו המחיצות של 'הרב והתושב'. מדה אחת שוה להם.

בהקדמת הג"ר יעקב משה חרל"פ זצ"ל, לקונטרס "ונצדק קודש" - תשובות על תמיהות והערות של רבינו בספר "דברי אהרן", כותב הרב חרל"פ בתוך דבריו:

"...הנה עוד בראשית בואו לפעה"ק, והשתעשענו יחד בדברי תורה, נסבו השיחות ע"ד תפיסותיו ותמיהותיו על כמה מדברי רבותינו הגאונים גדולי האחרונים, שנתעורר עליהם ברוחב בינתו ועושר בקיאותו כיד ד' הטובה עליו..."

רבינו בעצמו, בסוף מגילת-יוחסין שלו, שכתב לעת הגיע אל המנוחה ואל הנחלה לאחר מסע הנדודים המייסר, מודה להשי"ת על ההערכה המרובה שחכמי ירושלים מרעיפים עליו, ועל זכייתו הגדולה, לשמש בשני כתרי תורה, בכתר הרבצת תורה לתלמידים - בישיבת מאה שערים, ובכתר ההוראה - ברבנות שכונת "בית ישראל", ואלו דבריו:

"ולאחר כל הצרות שעברו ב"ה, באתי הנה ירושלם עיה"ק תותבב"א, ונתקבלתי בכבוד ב"ה מכל חכמי ירושלם, ואני משמש בתור מורה הוראה בשכונת בית ישראל ומגיד שיעור בישיבת מאה שערים".

מתוך מגילת יוחסין בכת"י רבינו

'את והב בסופה...'

דרכו של רבינו להתפלל במנין ותיקין שבבית הכנסת המרכזי, "בית יעקב שוהל" אשר מעל השטיבלעך. הרכב המתפללים במנין זה היה מיוחד במינו. אדירי תורה, ענקי רוח. ביניהם: הגרא"ח נאה, הגר"ג לפידות, הגר"א ווייסנשטרן, ועוד.

מרהיב היה המחזה, להביט בתפילתם היוקדת של אותם גדולי עולם. ויותר מכך לראות את ה"ריתחא דאורייתא" שאחזה בכתלי בית המדרש מיד בגמר התפילה. לעתים תכופים היה חוזר ונשנה המראה, בו מתווכח רבינו בלהט עם רבי גרשון בעמקה של תורה והלכה. רבי גרשון בכה ורבינו בכה.

פעם אחת, התווכחו ביניהם רבינו ורבי גרשון על לשון הגמרא, אם הוא כך או כך, עד שהזדעזעו אמות הסיפין, החליטו ביניהם 'נייתי ספר ונחזה', ומצאו שאכן שני גירסאות לגמרא זאת. "מראש היינו בטוחים ששניהם מוכרחים להיות צודקים, שהרי מי כמוהם בקיאים, אלא שחיכינו לראות איך יעלו שתי הדיעות בקנה אחד, ולמרבה הפלא, עלה הצדק עם שניהם. זה הכיר גירסא זו, ורעהו בגירסא האחרת", סיפר לימים אחד מעדי הראיה[ז].

איזוהו עיר - שיש בה עשרה בטלנים

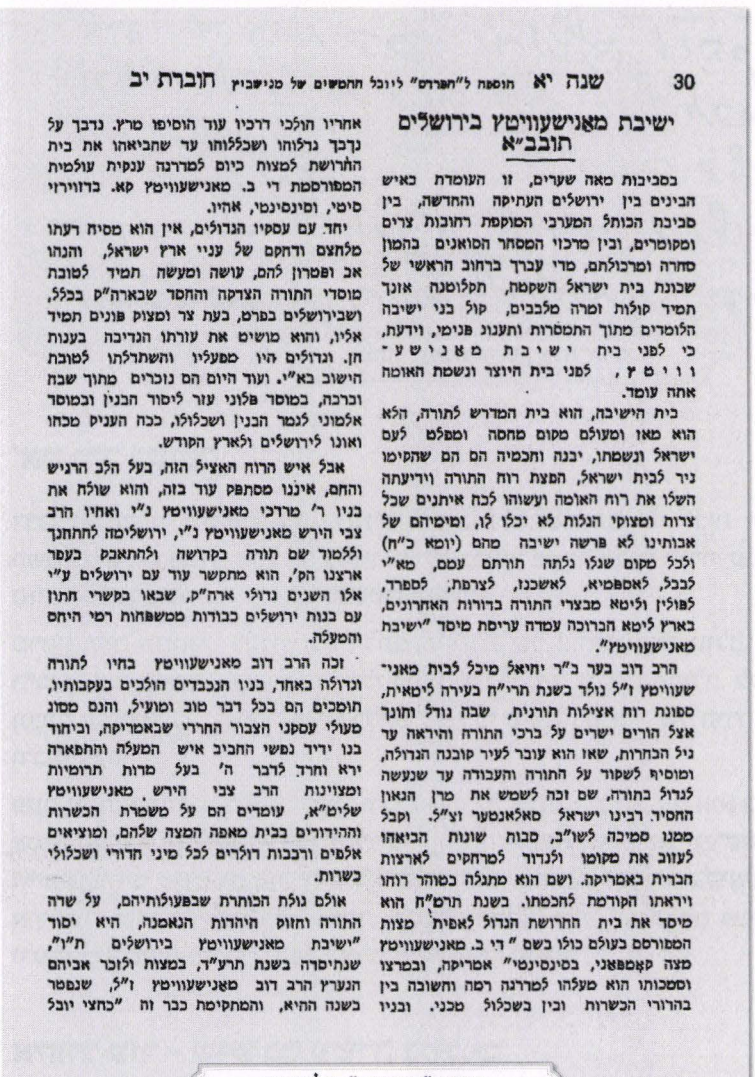
כדרכו בקודש, לא הספיק לו לרבינו, שגדולי תורה בלבד יעסקו בתורה. כל ימיו בער בקרבו אש

ז מפי הר"ר צבי ארי' סגל הי"ו מבני ברק, בן הרה"ח ר' משה מאיר ז"ל, ממקורבי רבינו.

התורה להעמיד לגינו של מלך, להרבות תלמידי-חכמים בישראל, ולהעביר מסורת התורה מדור לדור.

כפי שיסופר בארוכה בפרקים דלהלן[ח], הקדיש הרבה מזמנו למטרה זו. לעודד פרחי-תורה, להתעלות במעלות העולות בדרך התורה. כאן בשכונה מצא כר נרחב, ובערוב ימיו אף עלתה בידו להקים בית-מדרש מיוחד להוראה. אברכים בני עליה הסתופפו בין כתליה, ורובם ככולם נתגדלו לימים, מורי הוראה מפורסמים לרבים[ט].

יש מכותבי העתים המספרים, שכבר בתקופה הראשונה, פעל רבינו להושיב תלמידי-חכמים, שיקדישו כל ימיהם לתורה, וכי הוא ראה בכך גם יסוד חשוב לצביון עיר בישראל, שיהיו בה תלמידי-חכמים שאין להם בעולמם אלא ד' אמות של הלכה.

30 שנה יא תוספת ל"חברתם" ליובל תחסשים של מניטשביץ חוברת יב

ישיבת מאנישעוויטץ בירושלים תובב"א

בסביבות מאה שערים, זו העומדת כאיש הבינים בין ירושלים העתיקה והחדשה, בין סביבת הכותל המערבי המוקפת רחובות צרים ומקומרים, ובין מרכזי המסחר הסואנים בהמון סחרה ומרכולתם, מדי ערכך ברחוב הראשי של שכונת בית ישראל השקטה, תקלטנה אוזנך תמיד קולות וזמרה סלבבים, קול בני ישיבה הלומדים מתוך התמסרות ותענוג פנימי, וידעת, כי לפני בית ישיבת מאנישעוויטץ, למני בית היוצר ונשמת האומה אתה עומד.

בית הישיבה, הוא בית המדרש לתורה, הלא הוא מאו ומעולם מקום מחסה ומפלט לעם ישראל ונשמתו, יבנה ותכמיה הם הם שהקימו ניר לבית ישראל, המצת רוח התורה ויריעתה השלו את רוח האומה ועשוהו לכח איתנים שכל צרות ומצוקי הגלות לא יכלו לו, ומימיהם של אבותינו לא פרשה ישיבה מהם (יומא כ"ח) ולכל מקום שנלו נלתה תורתם עמם, מא"י לבבל, לאספמיא, לאשכנז, לצרפת, לספרד, לפולין וליטא מבצרי התורה בדורות האחרונים, בארץ ליטא הברוכה עמדה עריסת מיסד "ישיבת מאנישעוויטץ".

הרב דוב בער ב"ר יחיאל מיכל לבית מאנישעוויטץ ז"ל נולד בשנת תרי"ח בעירה ליטאית, ספונת רוח אצילות תורנית, שבה נולד וחונך אצל הוריו ישרים על ברכי התורה והיראה עד גיל הכתרות, שאז הוא עובר לעיר קובנה הגדולה, ומוסיף לשקוד על התורה והעבודה עד שנעשה לגדול בתורה, שם זכה לשמש את מרן הגאון החסיד רבינו ישראל סאלאנטער וצ"ל. ובבל ממנו סמיכה לשו"ב, סבות שונות הביאהו לעזוב את מקומו ולנדוד למרחקים לארצות הברית באמריקה. ושם הוא מתגלה בטוהר רוחו ויראתו הקודמת לחכמתו. בשנת תרמ"ח הוא מיסד את בית התרושת הגדול לאפית מצות המסורסם בעולם כולו בשם " די ב. מאנישעוויטץ מצה קאמפאני, בסינסינטי" אמריקה, ובמרצו ובסמכותו הוא מעלהו למדרגה רמה וחשובה בין בהוררי הכשרות ובין בשכלול מכני. ובניו אחריו הולכי דרכיו עוד הוסיפו מרץ. נדבך על נדבך גדלוהו ושכללוהו עד שחביאהו את בית התרושת למצות כיום למדרגה ענפית עולמית המפורסמת די ב. מאנישעוויטץ קא. בדווירזי סיטי, וסינסינטי, אהיו.

יחד עם עסקיו הגדולים, אין הוא מסיח דעתו מלחצם ודחקם של עניי ארץ ישראל, והנהו אב ופטרון להם, עושה ומעשה תמיד למוסדי התורה הצדקה והחסד שבארה"ק בכלל, ושבירושלים בפרט, בעת צר ומצוק פונים תמיד אליו, והוא מושיט את עזרתו הנדיבה בענות חן. וגדולים היו מפעליו והשתדלתו למובת הישוב בא"י. ועוד היום הם נוכרים מתוך שבח וברכה, במוסד פלוני עזר ליסוד הבנין ובמוסד אלמוני לנמר הבנין ושכלולו, ככה העניק מכחו ואונו לירושלים ולארץ הקודש.

אבל איש הרוח האציל הזה, בעל הלב הרגיש והחם, איננו מסתפק עוד בזה, והוא שולח את בניו ר' מרדכי מאנישעוויטץ נ"י ואחיו הרב צבי הירש מאנישעוויטץ נ"י, ירושלימה לחתחנך וללמוד שם תורה בקדושה ולהתאבק בעפר ארצנו הק', הוא מתקשר עוד עם ירושלים ע"י אלו השנים גדולי ארה"ק, שבאו בקשרי חתון עם בנות ירושלים כבודות ממשפחות רמי היחס והמעלה.

זכה הרב דוב מאנישעוויטץ בחיו לתורה וגדולה באחד, בניו הנכבדים הולכים בעקבותיו, תומכים הם בכל דבר טוב ומועיל, והנם מסוג מעולי עסקני הצבור החרדי שבאמריקה, וביחוד בנו יחיד נפשי החביב איש המעלה והתפארה ירא ותרד לדבר ה' בעל מדות תרומיות ומצויונות הרב צבי הירש מאנישעוויטץ שליט"א, עומדים הם על משמרת הכשרות וההידורים בבית מאפה המצה שלהם, ומוציאים אלפים ורבבות דולרים לכל מיני הדורי ושכלולי כשרות.

אולם גולת הכותרת שבפעולותיהם, על שרה התורה וחוזק היהדות הנאמנה, היא יסוד "ישיבת מאנישעוויטץ בירושלים ת"ו", שנתיסדה בשנת תרע"ה, במצות ולזכר אביהם הנערץ הרב דוב מאנישעוויטץ ז"ל, שנפטר בשנה ההיא, והמתקימת כבר זה "כחצי יובל

מתוך "הפרדס", גליון יא

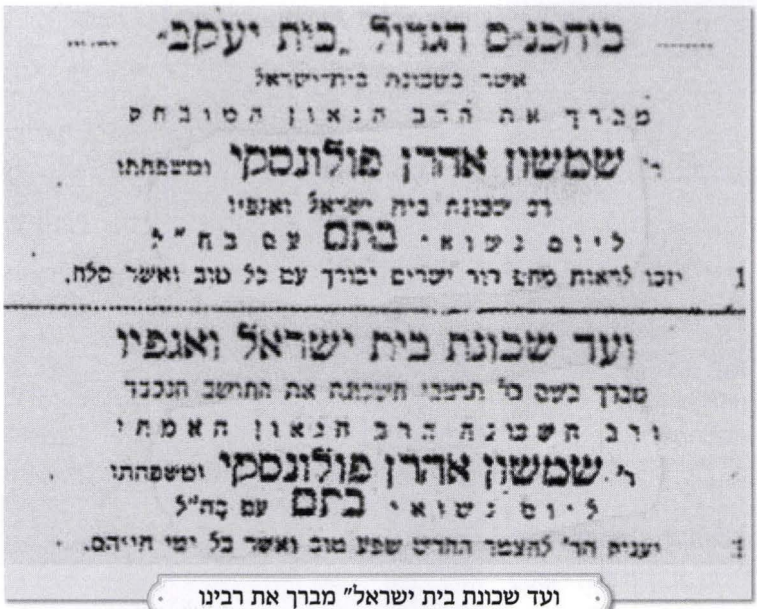
הם מספרים, כי בתקופה הראשונה לכהונת רבינו בשכונה, הגיע הנגיד המפורסם ר' דב בער מאנישעוויץ ז"ל מארה"ב, לביקור קצר בארץ הקודש. מאנישעוויץ, היה סוחר יהודי מפורסם, מייסד מפעלי המזון הכשרים הפועלים בארה"ב עד היום. באחד מאותם ימי ביקור, גמר אומר לבקר בשכונת "בית ישראל", ונכנס להתפלל "מנחה מעריב" בבית הכנסת "באר שבע". שם פגש ברב השכונה, רבינו.

"אתם צריכים משהו?" שאל מאנישעוויץ את

ח ראה על כך, להלן פרק יט.

ט ראה על כך, להלן פרק כ.

רבינו, שלא ידע שלפניו עומד אחד מן היהודים העשירים בניו יורק. "כן", אמר לו רבינו, "אנחנו רוצים להיות עיר. אנחנו זקוקים לעשרה יהודים שיהיו משוחררים מעול פרנסת החיים ויוכלו להתמסר ללימוד תורה, ואז גם אנחנו נהיה בבחינת עיר גדולה, כפי שאמרו לנו חכמינו, 'איזו היא עיר גדולה – כל שיש בה עשרה בטלנים בבית הכנסת'..."

ביהכנ"ס הגדול „בית יעקב"
אשר בשכונת בית־ישראל
מברך את הרב הגאון המובהק
ר' שמשון אהרן פולונסקי ומשפחתו
רב שכונת בית ישראל ואגפיו
ליום נשואי בתם עם ב"ח
יזכו לראות מתוך הוד ישרים יבורך עם כל טוב ואשר סלח.
1
ועד שכונת בית ישראל ואגפיו
שמחים בשמחת כ' תשבצי תשכחת את התושב הנכבד
ורב השכונה הרב הגאון האמתי
ר' שמשון אהרן פולונסקי ומשפחתו
ליום נשואי בתם עם ב"ח
יענית הר' להצמח התורה שפע טוב ואשר בל ימי חייהם.
1

ועד שכונת בית ישראל" מברך את רבינו

התיישב מאנישעוויץ בהפתעה, שלף המחאה מכיסו ורשם סכום הגון, שהספיק לו לתשלום שכר מלא לעשרה לומדי התורה הראשונים של השכונה במשך 3 שנים.

עם חכמי התורה הספרדים

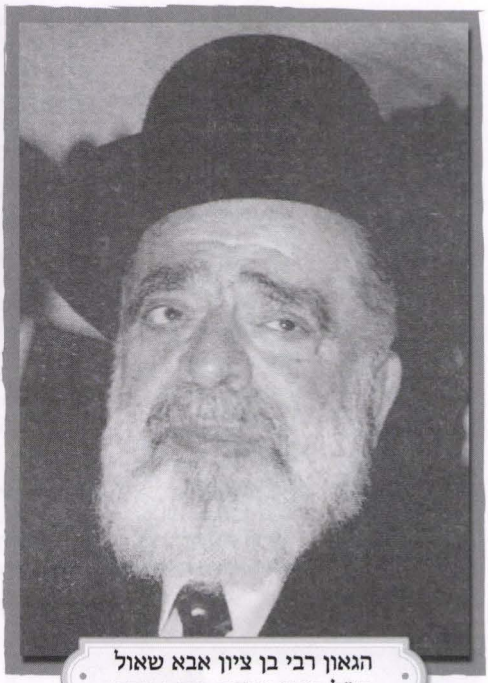
דברים מיוחדים יש להקדיש, אודות הקירבה היתרה ששררו בינו ובין התושבים הספרדיים בשכונה, כפי אשר סופר בפיהם בערגה גם כעבור שנים רבות. רבינו עודד את צעירי תלמידי-החכמים שביניהם לצמוח בדרך רבותיהם הגדולים חכמי ספרד. כך היה חוזר ומספר אחד המיוחד שביניהם, הגאון רבי עובדיה יוסף זצ"ל, שרבינו עודדו להגות ולהתמיד בספרי חכמי הספרדיים לדורותיהם, בתוכם ה'מחנה אפרים' ועוד.

הגאון רבי בן ציון אבא שאול זצ"ל בצעירותו עם רבו הגאון רבי עזרא עטיה זצ"ל ראש ישיבת פורת יוסף

וכך מתאר הגר"ע זצ"ל בעצמו את זכרונותיו מאותה תקופה:

"הגאון ר' שמשון מטפליק, היה רבה של שכונת בית ישראל. ידוע היה כגאון עולם, והרמב"ן במלחמות ה' היה שגור על לשונו בעל פה. גם הר"ן והרז"ה היו שגורים על

פיו. וכל זה בא לו מרוב התמדתו העצומה בתורה. כשהייתי צעיר לימים ודברנו הרבה בהלכה, היה אומר לי, תלמד הרבה

הגאון רבי בן ציון אבא שאול
זצ"ל ראש ישיבת פורת יוסף

הגאון רבי יהודה צדקה זצ"ל
ראש ישיבת פורת יוסף

מחנה אפרים - שיהיה לך לעינים, במשנה למלך, בספרי הרב חיד"א, מהרי"ט אלגזי ודברי אמת"[1].

כמו גם היה הגאון השקדן רבי יוסף חיים שרבאני זצ"ל, לימים מראשי ישיבת "פורת יוסף", אחד מבאי ביתו הקרובים, וכן הרה"ג רבי יוסף שאול אלישר זצ"ל מח"ס "ויוסף שאול", שגם הדפיס בתוך ספרו מחידושי רבינו. כמו"כ הגאון רבי בן ציון אבא שאול זצ"ל, ראש ישיבת "פורת יוסף" ובעל "אור לציון", היה מילידי השכונה, שנתגדל לתפארת בית ישראל.

כך גם הגאון רבי יהודה צדקה זצ"ל, לימים ראש ישיבת "פורת יוסף", שהיה מילידי השכונה, היה יוצא ונכנס לעתים קרובות במעונו של רבינו, להתבשם מתורתו וחכמתו. רבינו הראה לו אותות חיבה, והיה מביע לפני מקורביו את התפעלותו מהנער, ששכלו זך וישר, ודברי תורה מחודדין בפיו להפליא,

הגרב"צ אבא שאול זצ"ל עם
הגרש"ז אויערבאך זצ"ל

[1] על חיבתו של רבינו להגר"ע, וההשפעה הגדולה שהיתה לו על צמיחתו כאחד ממנהיגי וגדולי הדור, ראה להלן, פרק יט.

וכי ניכר עליו שלגדולות נוצר[יא].

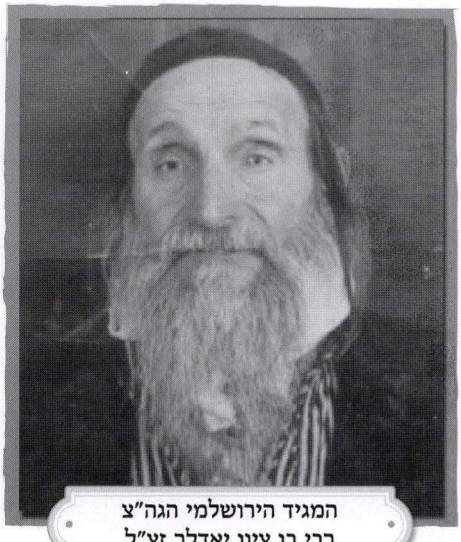
ראה זה פלא! רב חסידי מוואהלין מוצא שפה משותפת, מליאת ידידות ואהבה, עם צורבי-תורה ספרדיים. אין זה, כי אם מכוחם של כל אותם מידות טובות ותכונות נפלאות שניחון בהם רבינו.

על משמר תיקון העירובין

כמרא דאתרא, היה רבינו ממונה על שמירת חומות הדת בשכונה. בעוז ובגבורה עמד כנגד הפורצים בקדושת השבת, ופעל רבות בכדי לשמר קדושתה.

עוד בשנת תרפ"ח, שנים ספורות לאחר עלותו להשתקע בארה"ק וקבלת עול רבנות השכונה, מוצאים אנו את רבינו יוצא בכרוז לתושבי השכונה, ומעורר על כך, שבשכונה "אין לנו עירוב פרטי, רק אנו סומכים על העירוב הכללי שבפעיה"ק ירושלים ת"ו בכלל, והענין הנז' עלול מאד לבוא לידי חילול שב"ק אשר אין בידינו לתקן".

אשר על כן הוא יוצא ברעיון, "להקיף השכונות הנז' בעירוב מיוחד, ולמנות על זה משגיח מיוחד שישגיח בכל עש"ק על זה, והכל יהי'

המגיד הירושלמי הגה"צ
רבי בן ציון יאדלר זצ"ל

בעזהי"

מודעה!

למע"כ אחינו היקרים אשכנזים והספרדים דיירי שכונות בית ישרא"ל השנה והחדשה ושערי פינה"ה וסביבותיו. ה' עליהם יחוו

אחינו הנכבדים והיקרים!

דיות באשר בשכונות הנז' אין לנו עירוב פרטי רק אנו סומכים על העירוב הכללי שבפעיה"ק ירושלם ת"ו בכלל, והענין הנז' עלול מאד לבוא לידי חילול שב"ק, אשר אין בידינו לתקן.

לכן הסכמנו להשתדל בעה"י להקיף השכונות הנז' בעירוב מיוחד ולמנות על זה משגיח מיוחד שישגיח בכל עש"ק על זה והכל יהי' תחת השגחתי שיהי' כדת והלכה.

ובכן בקשתי מכל אנשי השכונות הנז' שישתדפו כאו"א בדבר מעט כפי רצונו במצוה רבה כזו, כשילך הגובה לקבץ בכל עש"ק עבור הוצאות התיקונים ושבר המשגיח ועבור הגובה.

וחפץ ה' בידינו יצליח להסר מכשול מדרך עמו

יום א' ה' מל"א תרפ"ח

הבא עה"ח **שמשון אהרן פלונסקי**

רב ופורץ בשכונת בית ישראל וסביבותיה

תחת השגחתי שיהי' כדת וכהלכה".

רבינו מבקש מתושבי השכונה לסייע בהוצאות העירוב, ואף ממנה גובים מיוחדים שיעברו בכל עש"ק מבית לבית, לגבות דמי תיקון עירובין.

ואכן כך, חפצו עלה בידו. רבינו התקין עירוב מיוחד על השכונה, כשהוא מפקיד את שמירתה ותיקונה, בידי המגיד הירושלמי הג"ר בן ציון יאדלר זצ"ל, כשבד בבד, מדי ערב שבת, הרי הוא יוצא בעצמו

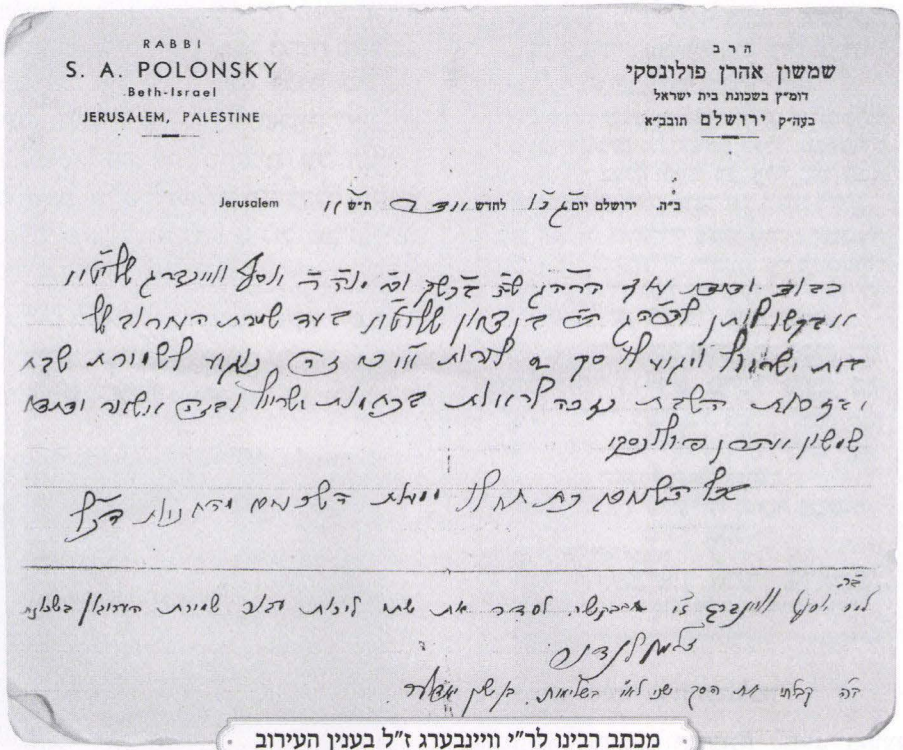
יא "אורות ממזרח", בני ברק תשע"ה, עמוד שסח.

עם תלמידו ומקורבו, הגה"צ רבי יוסף בנימין רובין זצ"ל, לבדוק את כשרות העירוב בשכונה.

פעם, בעת שיצאו לפעול עבור תיקון עירובין, התבטא רבינו בענוותנותו לתלמידו הנ"ל: "באמת דמי המשכורת שקבלתי כבר השתמשתי, שכבר נתתי אותו למען הת"ת עץ חיים שבשכונתינו. ובכל זאת, כשאבוא לעולם העליון וישאלו אותי מה עשית פאר'ן שטעט'ל (- בשביל השכונה). וועגן דעם, מיז איך איבער קוקען דעם עירוב..."[יב]

העול הכספי של תיקון העירובין היה מוטל על רבינו, והוא אשר הפעיל את 'ועד השכונה' להתרימם על כך. בגנזי אוצרותיו של ר"י ווינבערג ז"ל, ששימש כיו"ר הועד, נשתמרו מספר מכתבים ששיגר אליו רבינו אודות תיקון העירובין[יג].

מכתב לראשי ועד שכונת "בית ישראל" ע"ד תיקון העירוב

RABBI
S. A. POLONSKY
Beth-Israel
JERUSALEM, PALESTINE

הרב
שמשון אהרן פולונסקי
דומ"ץ בשכונת בית ישראל
בעה"ק ירושלם תובב"א

Jerusalem

מכתב רבינו לר"י ווינבערג ז"ל בענין העירוב

ב"ה, ירושלים יום ג' כ"ו לחודש אדר תש"א

כבוד ידידי עוז הרה"ג ש"ה בנש"ק וכו' מו"ה ר' יוסף ווינברג שליט"א

אבקשו ליתן להרה"ג הר' בן ציון שליט"א בעד שמירת העירוב של בית ישראל, ומגיע

יב מפי בנו הרה"ח ר' משה יצחק רובין הי"ו.
תרגום: ישאלו אותי מה עשית בשביל השכונה, אשר לכן, צריך אני לבדוק תמיד העירוב.

יג והיא ל"ו נדפס"ה בספר "זכרון יוסף" - תולדותיו של הרה"ח ר' יוסף ווינבערג ז"ל, יו"ר ועד שכונת בית ישראל, המסונף לספר "זכרן עז" עמוד קצז.

לו סך 2 לירות א"י כי זה נוגע לשמירת שבת.

ובזכות השבת נזכה לראות בנחמות ישראל.

ובזה אשאר, ידידו
שמשון אהרן פולונסקי

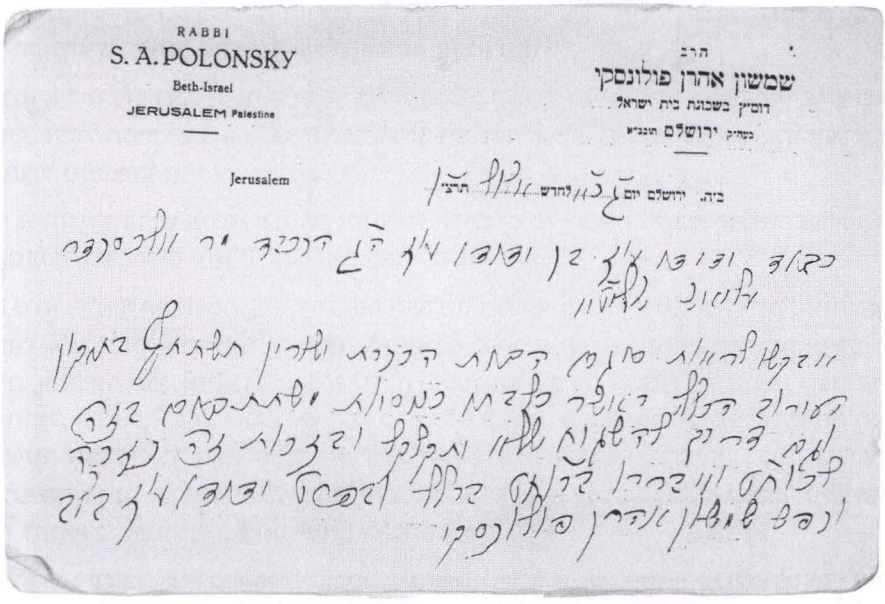
בכל השנים נתתי לו ממעות השכנים מהחנויות. הנ"ל

ב"ה, לר' יוסף ווינברג נ"י, בבקשה לסדר את שתי לירות עבור שמירת העירוב בשכונתנו.

זלמן לנדנר

ב"ה, קבלתי את הסך שני לא"י בשלימות. **בן ציון יאדלער**

מכתב לר' אלכסנדר עליאש ז"ל אודות תיקון העירוב

RABBI
S. A. POLONSKY
Beth-Israel
JERUSALEM Palestine

הרב
שמשון אהרן פולונסקי
דומ"ץ בשכונת בית ישראל
בעיר ירושלים תובב"א

Jerusalem

ב"ה. ירושלים יום ג' כ"א לחודש אלול תרצ"ו

כבוד ידידי עוז בן ידידי עוז הג' הנכבד מר אלכסנדר עליאש שליט"א

אבקשו לראות כי גם הבית הכנסת ישורון תשתתף בתיקון העירוב הכללי, כאשר כל בתי כנסיות משתתפים בזה, וגם צריך להשגיח שלא יתקלקל. ובזכות זה נזכה לכוח"ט.

ואברכו בכוח"ט בכלל ובפרט.

ידידו עוז בלב ונפש
שמשון אהרן פולונסקי

המאחרים לצאת מן השבת...

בעוז ובגבורה עמד רבינו על משמר חומות השבת.

בשנות חוליו האחרון, כאשר כל הליכה ועשיה כרוכה היתה במאמצים מרובים, היה ששמע פעם, שישנם אנשים שבאים למקוה שבשכונה בערב שבת בשעה מאוחרת, ומתרחצים אחר השקיעה. הדבר היסב לו צער רב. וכי יש לך 'טובל ושרץ בידו', כשהטובלים עוברים על איסורי תורה חמורים?! ללא שיהוי, אסף עצמותיו המדוכאים, ולמרות בקשת בני משפחתו שלא יטלטל עצמו, קם חיש מהר לעבר המקוה, ובסמכותו הרבנית צוה על סגירת המקוה תיכף ומיד, תוך כדי שהוא מצוה שמכאן ואילך יש לנעול שערי המקוה זמן ניכר לפני השקיעה[יד].

כך גם, אחד מבעלי החנויות בשכונה שהשתהה פעם בערב שבת בסגירת החנות. בסערת רוחו, אזר רבינו כוחותיו ונטל עמו כסא. הלך לו לפתח החנות, והתיישב שם באין אומר ואין דברים. כמובן, שהבושה אחזה בבעל החנות, ותיכף הזדרז לסגור החנות לכבוד השבת הממשמש ובא[טו].

כך היה גם עם אחד מתושבי השכונה, שכאשר הומצא הרעיון של "שעון שבת", הלך וחיבר את ה"רדיו" לשעון-השבת. בכדי למנוע את מראית-העין ושמיעת-האוזן, תלה מודעה גדולה על פתח ביתו, שהרדיו פועל על שעון-שבת, וח"ו אין הוא המדליק את הרדיו.

רבינו, כמרא דאתרא, ראה בזאת פירצה חמורה בכבוד השבת. גם אם ע"פ הלכה, אין אולי שאלה בזה, אולם זלזול חמור יש כאן בכבוד השבת. כבר בשבת הראשונה שלח לקרוא לאותו יהודי, וצוה עליו לחדול ממעשהו זה[טז].

מערכה מיוחדת הקדיש אודות שמירת זמן צאת הכוכבים של יציאת השבת, שלא להקדימו לפני הזמן המקובל בירושלים עיה"ק, 35 דקות לאחר השקיעה.

כך היה בימי העוצר המפורסם, בסוף תקופת השלטון הבריטי, כאשר ירושלים היתה נתונה במצור המנדטורי. לפי החוק הבריטי היה אסור להסתובב ברחובה של עיר, החל מהשעה ארבע אחר הצהריים. כתוצאה מכך נתעוררה שאלה גדולה, בענין זמן תפילת ערבית של מוצאי שבת קודש. בימות החול, היו אכן רבים, שבכדי שיוכלו להתפלל בציבור, היו מתפללים מפלג המנחה ואילך, כפי השיטה הגורסת כך בזמן תפילת ערבית, ומקובלת להלכה בדיעבד. היו רבנים בירושלים, שרצו לעשות כן גם במוצאי שבת קודש. חשובה תפילת ערבית במנין בכדי לסמוך על השיטה המקלה להתפלל מבעוד יום, טענו אותם הרבנים.

כששמע רבינו על כך, יצא במלחמת חורמה כנגד תקנה זו. סבר, שתקנה זו עלולה לגרום לחילולי שבת חמורים ביותר, כי באם יתפללו תפילת ערבית בעוד היום הגדול, יבואו המון-עם לעשות מלאכה עוד לפני צאת השבת[יז]. גם כשאמרו לו שרב פלוני רוצה להתקין כך, ורב אלמוני ג"כ רוצה לעשות כן, התבטא בחריפות רבה, שחומר קדושת השבת גוברת על חיוב כבוד הרבנים[יח].

יד מפי הרה"ח ר' יודא לייב סלאנים שליט"א, בן הגה"צ הרמ"ח זצ"ל.

טו מפי הג"ר יוסף סגל שליט"א ראש כולל "צמח צדק", ששמע מאחיו עד-נוכח הרה"ח ר' מרדכי זלמן סגל ז"ל.

טז שו"ת "שאלי ציון" (סימן כז), להג"ר דוב בער אליעזרוב זצ"ל, רב שכונת קטמון בירושלים, ששימש לפני רבינו בשימושה של תורה. יצויין, כי גם הגאון בעל "אגרות משה" זצ"ל אסר זאת מהאי טעמא, ועורר גם את אחד מפוסקי הדור שהתיר בתחילה בשו"ת שלו לעשות כן, שיחזור מפסקו זה ויכתוב לאיסור.

יז אורח חיים סימן צד סעיף ג. עיי"ש במג"א ס"ק ד בשם הב"ח בשם המהרש"ל (מובא בהגהות מהרש"ל על הטור) שאין לעשות כן דבר תמוה הוא לרבים, (ובב"ח כתב בשם מהרש"ל שלא יעשה כן שמא יבא לעשות מלאכה - והם דברי רבינו).

יח מפי הר"ר מנשה מרגליות הי"ו, ששמעו מפי הג"ר ראובן קרישבסקי זצ"ל, רב בשכונת "עץ חיים".

עוד יסופר על שלהי ימיו של רבינו, בעת כבר הקיפו חבילי יסורים את רבינו, בקושי הצליח להוציא הגה מפיו, איבריו לא נשמעו לו, ובכל זאת, כשהגיע לנושא חילול שבת, אזר כגבור חלציו, וכארי יתנשא ללחום את מלחמת השבת.

ומעשה שהיה כך היה:

רבינו הנהיג מכבר בשכונה, שלא הדליקו בבתי השכונה את אור העלקטרי"ק במוצאי שבת, עד שראו שכבר נדלק האור בבית הכנסת המרכזי בשכונה. כך היה ביד רבינו לעקוב שאכן לא יקדימו התושבים את יציאת השבת לפני צאת הכוכבים. שכן, הדלקת האור בבית-הכנסת היתה אך ורק לפי הוראתו האישית, והוא בעצמו היה מפקח על שמירת כבוד השבת. הוא היה יושב בכותל דרום מזרח, ומביט בשעון הקיר, שהיה מכוון בדיוק רב ע"י הרב אלי' ליברמן ז"ל, וכאשר ראה שהגיע זמן צאת הכוכבים היה דופק על ה'סטנדר', ובכך ניתן האות שאפשר להדליק האור בבית הכנסת.

קרה פעם, שאחד המתפללים חשב לתומו, כי כבר הגיע הזמן, והלך ועשה מעשה, והדליק בעצמו האור בבית הכנסת לפני שסימן רבינו את הסימן הקבוע.

רבינו ראה בזה פירצה חמורה, שעלולה לגרור פגיעה בקדושת השבת, שיכול לגרום לזלזול בעיני הבריות. רבינו, שהיה ידוע באצילות הליכותיו ובנועם סבר פניו לכל אדם באשר הוא, כמו והפך עורו. אזר את שארית כוחותיו, ורץ לעבר הבימה, דפק על הבימה ובמר ליבו זעק: "מהיום והלאה, כל אשר לו 'שאלה' בהלכה, ישאל את אותו פלוני שהעלה אור על-דעת עצמו..."

כשראו אנשי הקהל את גודל צערו, וניסו לפייסו שכבר הגיע הזמן, ולכן עשה הלה מה שעשה, ביטא רבינו את סערת רוחו ברוב כאב: "היום עשה זאת הלה בשעה שכבר הגיע הזמן, ולפעם הבאה מי יודע אם לא יקדים כמה דקות ל'זמן'?! הלא האחריות של ההדלקה בביהכ"נ גדולה עד מאד, כל השכונה עוקבים אחריה לדעת את הזמן המדוייק של מוצאי שבת!"[יט]

עינו פקוחה על כל צרכי הדת

ולא רק השבת בלבד זכתה לשמירתו של רבינו, כל ענייני הדת שבשכונה היו תחת פיקוחו האישי. מדי שנה, בליל ערב יום-הכיפורים, הסתובב בין השוחטים דמתא, בידעו שהזמן מועד ח"ו למכשולים מכורח הלחץ של קהל עדת ישראל הצובאים על פתחו של השוחט, עקב מנהג ה"כפרות" הנהוג במועד זה. כיתת רגליו משוחט לשוחט, בדק סכיניו, וחוזר חלילה, למען לא יכשלו כשרי ישראל בשחיטה שאינה הוגנת ח"ו[כ].

לאחר מכן, בהתקדש ליל "כל נדרי", כאשר בני השכונה מתקבצים בסילודין לבי כנישתא, היה משמיע דברי כיבושין בשעה נשגבה זו, ובבכיות נוראות היה מוכיח את הקהל לחזק בדק הנשמה, להתעורר לתשובה ומעשים טובים. אחד מבני התקופה זוכר, על שנה אחת שהגיעו אנשים ריקים מדלת-העם לבי כנישתא ביום קדוש זה, ומנעלים רגילים על רגליהם. בנהמת לבו הטהור זעק והתריע על כך בקול גדול בסיום דרשתו, והיתה זעקתו עולה ובוקעת כל לב אבן[כא].

גם על המקוואות שבסביבה, היתה עינו פקוחה ביתר שאת וביתר עוז, לגודל חומרת הדבר, שבהם

יט מפי יליד השכונה, הרה"ח ר' צבי ארי' סגל הי"ו מב"ב.

כ מפי רבים מתושבי השכונה, ביניהם יליד השכונה, הרה"ח ר' צבי ארי' סגל הי"ו מב"ב.

כא מפי יליד השכונה, הרה"ג ר' מאיר דוד בן-שם ז"ל.

תלויה טהרתן של ישראל. כמובן, שהאחריות העיקרית של המקוה בשכונת "בית ישראל", היתה מוטלת עליו כמרא-דאתרא, כשהוא עומד בפרץ שהמקווה לא יושבת מפעילותו, ושיהא מפוקח תמיד בהשגחה מדוקדקת.

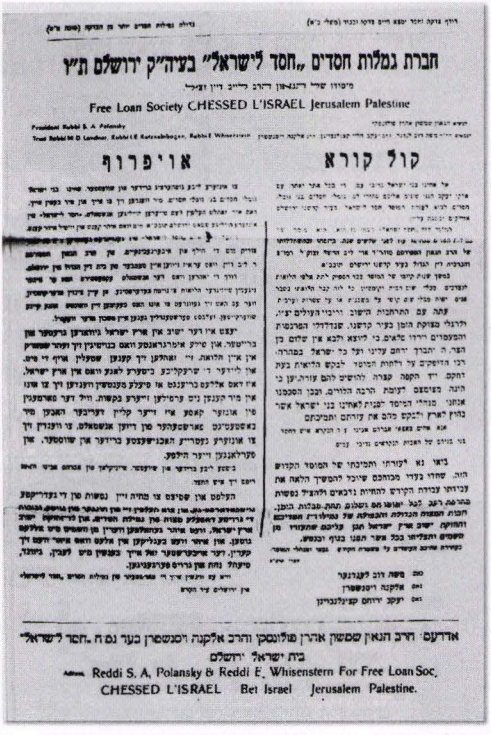
אבל, גם בזה כמו בכל שאר תחומי הרבנות, היתה עינו פקוחה גם על שאר מקוואות שבירושלים, שיפעלו כראוי. במכתב שכותב הג"ר ירוחם פישל ברנשטיין זצ"ל ראב"ד בד"צ חסידים "העדה החרדית" לרבינו, הוא מזכיר לטובה את מסירותו למען המקוואות בעיר הקודש: "...**אבקש מכת"ר אשר מאז ועד היום הנהו מתאמץ בעד קיום המקוה בעקת"ו...**"[כב]

פעם אירע מכשול במקוה, ששם ניכר עוז רוחו של רבינו בהנהגת הרבנות, לעמוד כחומה בצורה מול כל פירצה.

היה זה במקוה המפורסם שבשכונת "בתי הורנשטיין". הנוהג במקואות הוא, שבימי החורף, לקראת יום המיועד להיות גשום, מוריקים את בור האוצר ומנקים אותו, ולאחר שמייבשים אותו היטב ואין בו שום חשש מים שאובים, מותירים אותו להתמלאות מאליו במי גשמים, ולאחר שהתמלא בארבעים סאה הוא נעשה ראוי לשמש כהשקה לבור הטבילה.

במקוה זה אירע פעם מקרה חמור ביותר. כשהכינו את המקוה למילוי מי גשמים, הגיע המנקה, שלא היה יודע בטיב הלכות מקואות, ומילא מים שאובים לתוך בור האוצר, ובכך גרם למכשול חמור בכשרות המקוה, שהיה בו דין מקוה של מים שאובים, שהוא פסול לטבילת טהרה לכל הדיעות.

לאחר זמן התגלתה הטעות איכשהו, והוא גרם

חברת גמלות חסדים „חסד לישראל" בעיה"ק ירושלם ת"ו

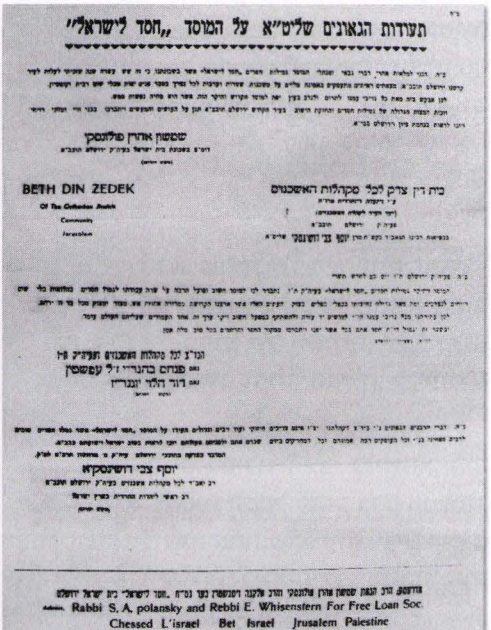
Free Loan Society CHESSED L'ISRAEL Jerusalem Palestine

קול קורא

אויפרוף

אדרעס: הרב הגאון ששמון אהרן פולונסקי והרב אלקנה רוסנשטרן בער נס ח. „חסד לישראל" בית ישראל ירושלם

Adress. Reddi S. A. Polansky & Reddi E. Whisenstern For Free Loan Soc, CHESSED L'ISRAEL Bet Israel Jerusalem Palestine.

תעודות הגאונים שליט"א על המוסד „חסד לישראל"

BETH DIN ZEDEK

Rabbi S. A. polansky and Rebbi E. Whisenstern For Free Loan Soc

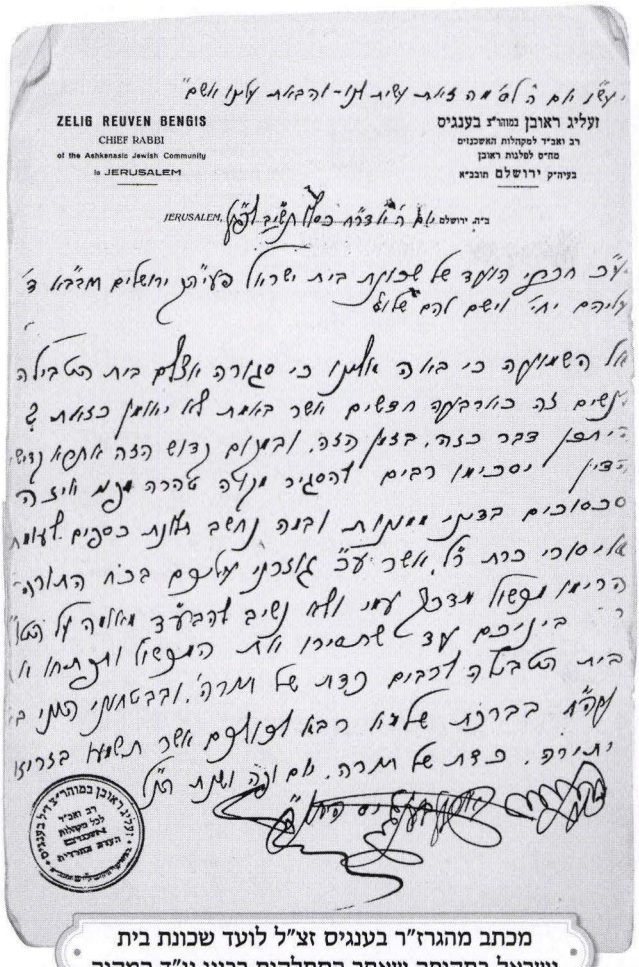
Chessed L'israel Bet Israel Jrusalem Palestine

מוסד צדקה "חסד לישראל" שהקים רבינו בשכונת בית ישראל

כב המכתב במילואו, להלן פרק כא.

לסערה רבה. כאשר שמע על כך ידידו ורעו של רבינו, הגאון העצום רבי שלום מלמד זצ"ל, הרב מאומאן, נפל מתעלף מרוב צער על המכשול החמור שנגרם לכשרי ישראל. עד כדי איסור כרת ח"ו. עסקני השכונה רצו מהר אל רבינו, וסיפרו לו אודות המקרה החמור, ועל תגובתו הכואבת של הרב מאומאן.

אך שמע רבינו על המקרה, הגיב בחריפות על ששימש עם-הארץ זה כבלן, שעל ידו נתגלגל עוון חמור לרבים רח"ל. ובנחישות הפטיר: "לדעתי, במקרה כגון-זה אסור לו לרב לאבד עשתונות ולגלות סימני חולשה. אדרבה, כאן יש לנו להראות יד תקיפה ביותר, ולעמוד כצור איתן מול המנסים לקעקע חומת קדושת ישראל, בכדי ששוב לא יחזרו וישנו מקרים כאלו..."[כג]

ZELIG REUVEN BENGIS
CHIEF RABBI
of the Ashkenazic Jewish Community
in JERUSALEM

זעליג ראובן בנגיס
רב ואב"ד למקהלות האשכנזים
מחים לסלנות ראובן
בעיה"ק ירושלם תובב"א

JERUSALEM, ב"ה, ירושלים

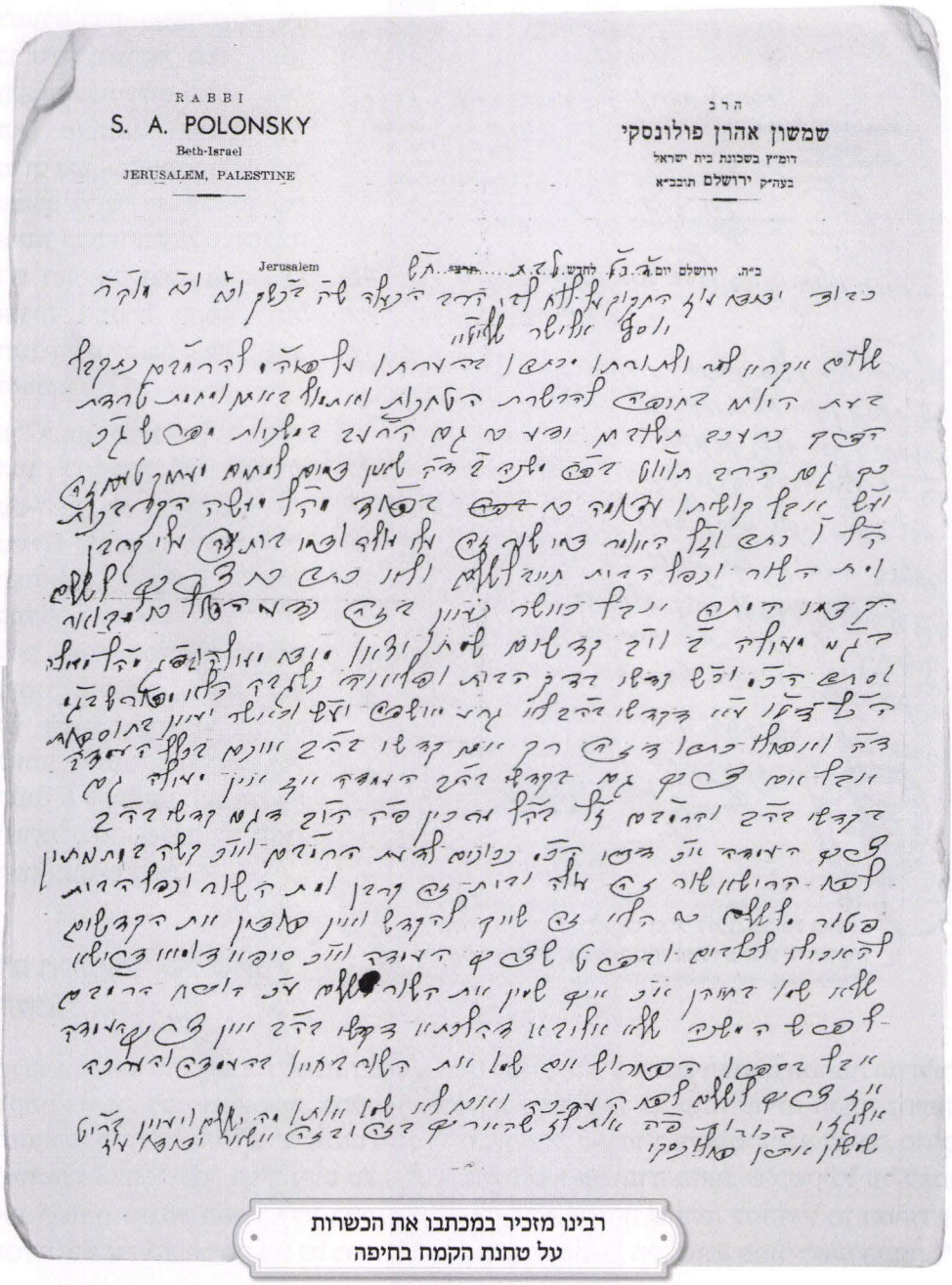
מכתב מהגרז"ר בענגיס זצ"ל לועד שכונת בית ישראל בתקופה שאחר הסתלקות רבינו ע"ד המקוה

רב המכשיר של טחנת הקמח

מלבד גודל אחריותו בהנהגת השכונה, שימש רבינו לפרנסתו כרב המכשיר לאחת הטחנות הגדולות לקמח בחיפה, לפני חג המצות. בתקופות אלו היה שוהה משך כל עונת טחינת הקמח בחיפה, ומתאכסן בבית ש"ב הגה"צ רבי מנחם נחום רבינוביץ זצ"ל, האדמו"ר מקאנטיקוזבא בחיפה, מח"ס "מחשבת נחום"[כד]. נכדו הר"ר נחום טל (טולקצוב) ז"ל מוסיף אף יתרה מזאת, ש"כשקיבל על עצמו את השגחת הקמח, הקפיד ללון בטחנה מרוב זהירות בהשגחה שתהיה למהדרין מן המהדרין. זכורני, כשהיה שב הביתה היו כל בגדיו לבנים מאבק הקמח, כי היה שוכב סמוך לשקי הקמח..."

כג מפי: הרה"ח ר' אהרן ווייסברג ז"ל, הרה"ח ר' יודא לייב סלאנים שליט"א, בן הגה"צ הרמ"ח מסלאנים זצ"ל.

כד בן הרה"ק רבי פנחס מקאנטיקוזבא זצ"ל, אחיו של הרה"ק רבי יהושע העשיל ממאניסטריישטש זצ"ל, בני הרה"ק רבי יצחק יואל מקאנטיקוזבא זצ"ל.

הרב
שמשון אהרן פולונסקי
דומ"ץ בשכונת בית ישראל
בעה"ק ירושלם תובב"א

RABBI
S. A. POLONSKY
Beth-Israel
JERUSALEM, PALESTINE

רבינו מזכיר במכתבו את הכשרות
על טחנת הקמח בחיפה

ב"ה. יום כ"ג לחדש סבת תרפ"ה.

ת ע ו ד ת ה כ ש ר

אנחנו חת"ם הכשרנו את הטחנות הגהלות בחיפה א"י למתן שם כמח לפסח והעמדנו משגיחים ת"ח להשגיח על טחינת הקמח ופשרתם. גם החטים הז למראה עינינו והכל נעשה בהכשר ולכן הקמח כשר לפסח אפילו למהדרים.

תראיה ע"ו בארה"ח יום כ"ג סכת תרפ"ה. חיפה.

יו"ר הרב דמתא ואב"ד: ברוך מרקוס

שמשון אהרן פלונסקי מ"ץ בירושלם תותבב"א.

אליהו ריינה

יהושע בהרי"ז קניאל

רבינו חתום על תעודת כשרות
טחנת הקמח בחיפה

רבינו (השביעי משמאל)
בטחנת הקמח בחיפה

פרק יב

בסערות התקופה

בין מלחמה למלחמה

התקופה הזאת של בין מלחמת העולם הראשונה למלחמת העולם השניה, ידועה כאחת התקופות הקשות להשקפה הזכה והטהורה של בני עם א-ל חי. גל עכור של ציונות שטף את עם ישראל. כל קהילה יהודית, שבכל אתר ואתר, נקלעה לתוך סערה אדירה זו. פעמים רבות, שלדאבון לב הצליחו גלי הסערה לשטוף בתוכם קהילות שלימות, תחת רעיונות משונים של 'תחיה לאומית' ודומיהן, אשר הגבירו החושך על האור. אמרו על החושך - אור, על האסור - מותר, למורת רוחה של היהדות הנאמנה.

את מזימתם השפלה - להעביר את ישראל על דתם ולדמותם לכל הגויים רח"ל, עטפו באיצטלא דאורייתא, כמו חפצים הם לקרב הגאולה, דרך תקומתה ובניינה של ארץ הקודש.

גדולי ישראל נאלצו לעמוד איתן מול רוח פרצים זו. ברוב כוחות חיזקו את צעירי הצאן, ובשארית כוחותיה של היהדות הנאמנה הצליחו לקבץ את השרידים אשר ה' קורא, לחזקם ולחשלם בפני מאורעות התקופה. בדם ובדמע עמלו ענקי הרוח לפקוח עיניהם את ישראל, ולהנחותם להבדיל בין הטהור לטמא ובין הקודש לחול, ולגלות את המזימה האמיתית המונחת תחת רעיונותיהם הנואלים.

עיקר הקושי היה נעוץ בקשיי התקופה שהתגברו על כלל ישראל בכל מקום ומקום. הרדיפות והעניות שהיו לנחלת הכלל, המציאו כר נרחב לקליטת אותן הרעיונות, שבדרך-כלל היה חן הכסף נוצץ בהם.

ירושלים עיר הקודש, היתה בעין הסערה של ויכוחים ופולמוסים אלו, בהיותה ציר המרכזי של ענין 'תקומת הארץ'.

אנו, בני שלש וארבע דורות שלאחר הדור ההוא, כבר רואים בעינינו את ההשלכות שהיו לכל אותם הרעיונות, וכי כל אשר צעד באותם דרכים, לא נשארו בניו ובני בניו שלמים בתורתם ובאמונתם, אם בכלל, רחמנא ליצלן. ולכן, קשה לבן דורינו להבין את הערפול הכבד שהאפיל על אותה תקופה קשה מנשוא. אז לא היה הויכוח נסוב בין חובש כיפה כזאת לכיפה אחרת - הרחוקים זה מזה כרחוק מזרח ממערב בהשקפותיהם ובאורחותיהם, אלא בין שני יהודים מתפללי אותו בית מדרש, לובשי לבוש דומה זה לזה, ולכאורה בני דרגה אחת שוה בתורתם וביראתם.

גם תלמידי חכמים, ואפילו יראים וחרדים, נסחפו בתמימותם אחר רעיון זה של 'תקומת הארץ', ואחר גישה סלחנית ופשרנית לחפשים הסרים מדרך התורה רח"ל, כאילו יש בו משום אחדות ישראל וקירוב הגאולה השלימה, עד שהיה קשה עד מאד להבחין בין תכלת לקלא אילן.

אסור לרב להיות כפוף לבעלי בתים

בתקופה סבוכה ומסובכת זו, חי ופעל רבינו. "הוא התערה כאזרח רענן בחיי הישוב הירושלמי, ולמרות שהשכיל לרקום יחסי ידידות וקירבה מצויינים עם כל חוג ושבט, נשאר נאמן לעצמו והזדהה בגילוי-לב עם עדת היראים שהסתייגו ופרשו מן הוועד הלאומי. אף הוא זכה להוקרה והערצה מכולם. גדולי עולם היו משכימין לפתחו. הרבה פעמים ביקשו להושיב אותו בראש, אך הוא נשאר נאמן לעצמו: שייף ועייל, שייף ונפיק. היה מסתפק בקב חרובין, חי בעוני ובדחקות, ודירתו במשכנות-דלים במרתף שמתחת לביהכ"נ פרושים בשכונת בית ישראל"[א].

הוי אומר: מחד גיסא, הרי הוא שומר על זהותו ועל השקפותיו הטהורות, ובד בבד, דעתו מעורבת ומשפיעה על כל הבריות.

היטיב להגדיר זאת אחד מבני משפחתו של רבינו, שלמרות השתייכותו לחוגים לאומיים הוא מתאר את רבינו כעומד על ההשקפה הטהורה המסורה לנו מדור דורים: "דודי-זקני היה מן הרבנים הנתונים להלך המחשבות של הדור הישן, וכשלעצמו לא היה שייך להזדהות רעיונית עם הלאומיות. הוא (=רבינו) סיפר, שכמה פעמים ביקש להוכיח את הרב הראשי על הנהגתו בענינים ציבוריים מסויימים, ביחס לחפשים". ולעומת זאת הוא כותב: "היה מקובל על כל החוגים בירושלים, כי כולם הכירו בגדלותו ובישרו".

לעצמו, גָּדֵר רבינו גדר לעצמו עוד בהיותו בחו"ל, שלא להיכנס לשורות מימסד הרבנות הראשית, בכדי שלא להיות כפוף לדעתם.

מבט לסיבת השקפתו שלא להיכנע תחת מימסד הרבנות, גילה לימים לאחד מבאי ביתו המובהקים, הגאון המופלא רבי בנימין מנדלזון זצ"ל גאב"ד קוממיות, והוא העלה זאת על הכתב באחד ממכתביו[ב]:

> **"זכורני שהגאון הגדול מטעפליק זצ"ל אמר לי, אחד מהטעמים שלוחמים נגד הסידור שהרבנים יהיו תחת ההנהלות הרשמיות, לפי שתמיד רצה להתגבר היצה"ר על הרבנים, והיו היראים שבעיר עושים רעש, והיה להרבנים חיזוק מזה להתגבר לא להניח שום קלקול. לא כן, שאין להם שום השתעבדות ליראים - אלא להנהלה..."**

הוי אומר, ש"אחד מהטעמים" של רבינו - כהדגשתו, נבעו מהשקפתו וגישתו כלפי מעמדו של רב בישראל, שאסור לו להיות כפוף תחת "בעלי בתים" ו"הנהלות" כל שהם.

עד מתי אתם פוסחים על שתי הסעיפים?!

במיוחד סלד רבינו מהגישה הסלחנית והפשרנית שהיתה מצויה אצל ראשי חוג הרבנות כלפי כל פגיעה במסורת היהדות הנאמנה. רבינו ראה בכל האידיאולוגיות השונות, שאינן אלא כסות עינים לפשרנות, ועל זה כאב לו עד מאד! "עד מתי אתם פוסחים על שתי הסעיפים?! אם ה' האלהים - לכו אחריו, ואם הבעל - לכו אחריו"!

איך אפשר להביט בצעירי ישראל, סוטים מן הדרך הכשרה, וללמד עליהם זכות, שהיות שעסוקים

א הרב אהרן סורסקי, "מרביצי תורה מעולם החסידות", ערך רבינו, חלק ז עמוד פח.

ב "אגרות הר"ב" (תשנ"ג), אגרת קיח.

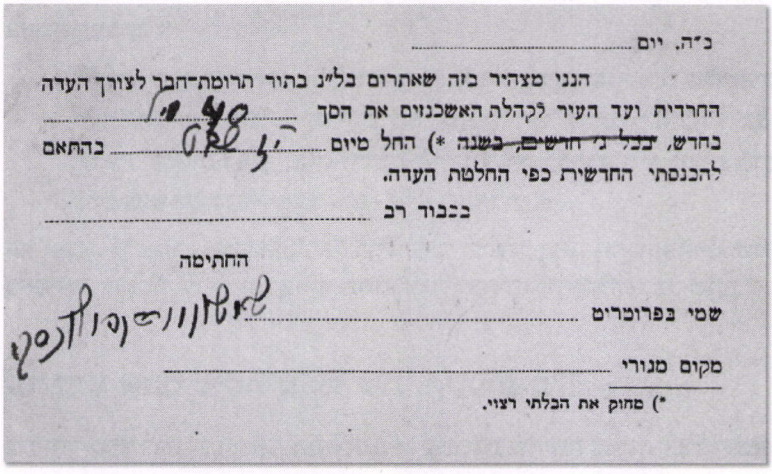
המה בקדושת הארץ פטורים המה מכל המצוות, ודלת ההיתר פתוחה לפניהם לרווחה?! הנשמע מעולם כמוהו?! מאין ההיתר להבליג על חילול ה' ולא למחות על כך מחאה גדולה?!

ידידו ורעו, הגה"צ רבי מרדכי חיים זצ"ל מסלאנים, במכתב ארוך ונפלא בגנות אותה פשרנות ידועה לשימצה, מצטט בדבריו מתוך דברי רבינו, ששח לו בצער ובכאב את אכזבתו ממנהיגי המזרחי, שמתוך רצון מזוייף של אהבת ישראל, באו לכלל טעות באיסורי תורה חמורים[ג]:

"שמעתי מהטעפליקער רב, שהיה אז בביתו (-של אחד מגדולי הרבנים שלהם), **ובא אחד ושאל ממנו המלצה בשביל הכפר שלהם - שהם מתנהגים בטוב. ושאל לו, אם הם מלים בניהם. ואמר לו, לאו. והשיבו אותו רב, אני לא הייתי מקפיד גם על זה, אבל לכתוב מליצה להעולם במקום שאינכם מלים בניכם אי אפשר. וצא וראה עד כמה הגיע החנופה של אותו רב להרשעים, שלא שאל גם על שבת, ומאכלות אסורות, והסכים גם על המילה, זהו סופו של המתחבר לרשע ואל תתיאש מן הפורענות..."**

כך גם יצא רבינו במכתב-תוכחה לאחד הרבנים הראשיים, על איסור גידול שפנים בקיבוץ - רחמנא לצלן. רבינו כבר האריך להוכיח את אותו רב על כל החטאים שמתחוללים בקיבוצים, רח"ל, כפי שנראה ממכתב-המענה שאותו רב עונה לרבינו, בו הוא מנסה להצדיק את אותם פושעים, שאסור לנו "לטפל עליהם חטא שלא חטאו". מבין שורות מכתב תשובתו של אותו רב, נראה שמכתבו של רבינו נכתב במלא החריפות, ללא חת ובלי מורא ופחד[ד].

דיין ומו"צ העדה החרדית

ב"ה. יום .....

הנני מצהיר בזה שאתרום בל"נ בתור תרומת-חבר לצורך העדה החרדית ועד העיר לקהלה האשכנזים את הסך ..... בחדש, ~~בכל ג' חדשים,~~ בשנה *) החל מיום ..... בהתאם להכנסתי החדשית כפי החלטת העדה.

בכבוד רב

.....

החתימה

שמי בפרוטרוט .....

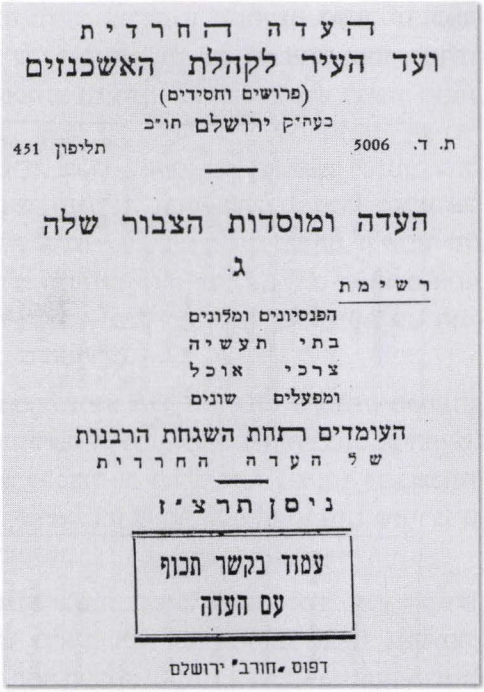
מקום מגורי .....

*) מחוק את הכלתי רצוי.

נמנה היה על חוגי "העדה החרדית", וגם שימש בה כמורה-צדק. גם כהונתו כרב שכונת "בית ישראל", יצאה לפועל ע"י מרן הגרי"ח זוננפלד זצוק"ל, כנזכר לעיל פרק י, ושימש בה מטעם "העדה החרדית". כך שהיה איש 'העדה החרדית' במלוא מובן המילה, הנלחם על עיקרי הדת, ודוגל בהשקפותיהם הטהורות. בשנת תרצ"א שימש גם כחבר בי"ד צ חסידים "העדה החרדית", לצד הגאונים המפורסמים, רבי ירוחם פישל ברנשטיין זצ"ל ורבי ישראל זאב מינצבערג זצ"ל.

ג המכתב נדפס ב"מאמר מרדכי", חלק א, מכתב פ.

ד ראה: "פסקים וכתבים", חלק ב, מכתב קיג.

הועדה החרדית
ועד העיר לקהלת האשכנזים
(פרושים וחסידים)
בעה"ק ירושלם תו"ב
ת. ד. 5006 תליפון 451

העדה ומוסדות הצבור שלה

ג

רשימת
הפנסיונים ומלונים
בתי תעשיה
צרכי אוכל
ומפעלים שונים

העומדים תחת השגחת הרבנות
של העדה החרדית

ניסן תרצ"ז

עמוד נקשר תכוף עם העדה

דפוס "חורב" ירושלם

מורי הוראה

ז. (מלבד ששת חברי בתי הדינין הנקובים למעלה)

בית ישראל והסביבה:
הרב הגאון ר' שמשון אהרן פולנסקי שליט"א

בתי בוכרים והסביבה:
הרב הגאון ר' שלמה ליב אלישזרוב שליט"א.

זכרון משה, כרם והסביבה:
הרב הגאון ר' ישראל לוריא שליט"א

מזכרת כנסת והסביבה:
הרב הגאון ר' מיכל הורביץ שליט"א.

שערי חסד והסביבה:
הרב הגאון ר' דוד בהרין שליט"א

בתי אונגרן והסביבה:
הרה"ג ר' אלקנה ויסנשטרן שליט"א

גבעת שאול והסביבה:
הרה"ג ר' בענדיט ליכטנשטיין שליט"א.

ח. עירובין: השגחה על העירובין היא בידי הרב ר' בנציון ידלר הי"ו והחברים מתבקשים לפנות אליו בנוגע לתקון עירוב חדש או במקרה שהם רואים עירוב מנותק. גבולי העירוב נתפרסמו במודעות.

ב

מועצת השבעים

ביום הרביעי ת. חשון תרח"ץ התקיימה מועצת השבעים הנבחרים של העדה החרדית ובחרו בכ"ג חברי ההנהלה, פקס בחירת ההנהלה, היתה במפעד מרן הגאב"ד מוהרי"ץ דושינסקי זצוק"ל ומרן הראב"ד מוהרז"ר בנגיס זצוק"ל חברי הבי"צ פרושים וחסידים ומורי ההוראה של העדה והרי פרסי הפקס בפי שנתפרסם בקול ישראל פיום ט' חשון תרח"ץ.

ביום הרביעי בערב התקיימה באולם משרדי העדה החרדית בירושלם אספת מועצת השבעים הראשונה מאחרי הבחירות החדשות להעדה שיצאה לפועל בימים האחרונים.

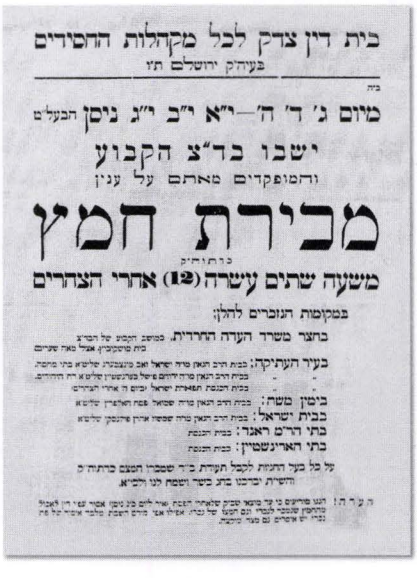
על יד שלחן הנשיאות ישבו: מרן הגאב"ד הגאון: הצדיק מוהר"ר יוסף צבי דושינסקי שליט"א, הרבנים הגאונים חברי הבי"צ פרושים וחסידים שליט"א בראשם הראב"ד הגאון מוה"ר זליג ראובן בנגיס שליט"א, מורי הוראה של העדה, הגאון מוהרש"א פולנסקי, הגאון מוה"ר יחיאל מיכל הורביץ שליט"א ושאר הרבנים מו"צ העדה.

מבין 65 חברי המועצה הנמצאים בארי"י באו 62. הרב בלוי פותח את האספה. מקדם בברכת ברוך הבא להגאון מוה"ר זליג ראובן בנגיס שליט"א, בהזדמנות התקבלו בפעם הראשונה ע"י מועצת העדה החרדית במשרדי העדה, מסמן שעטור גדולי התורה את מועצת העדה מסמלת את השיטה הברורה של העדה החרדית המכונות את דרכי' על פי התורה, כי אשר יורו אותה גדולי ישראל בדעת תורה.

הוא מוכיר את מיסדי העדה וחברי מועצת השבעים שנעדרו לחיי עולם בשנים האחרונות. מזכיר את הגאון הצדיק מרן יוסף חיים זוננפלד זיע"א, המנהיג הרוחני של העדה אשר הציג את אבן פינתה וירה יסודותיה, את הרה"ג ר' יש יונגרייז זצ"ל מנ"ל העדה מיום הוסדה עד יומו האחרון אשר הקריב את חייו בעבודה מסורה יומם ולילה לטובת קיום העדה והתפתחותה, ואשר נקפץ בדמי ימיו בשל הקרבת כחותיו הגופניים עבור העדה.

בין חברי הנהלת העדה שנעדרו מזכיר הוא את שם הקדוש דר' יעקב ישראל דיהאן ז"ל, המנהיג הפדיני של העדה ומורה דרכה בעבודה פוליטית. המנהיג הזה הראה שבדאי להיות גם נרצח עבור קדושת צביון העתיק של עדה חרדית. רוח הנעדרים האלה מרחפת

מתוך קונטרס "בשעריך ירושלים"

בית דין צדק לכל מקהלות החסידים
בעה"ק ירושלם תו"ב

מזמן ג' ד' ח'—י"א י"ב י"ג ניסן הבעל"ט

ישבו בד"צ הקבוע
והמופקדים מאתם על ענין

מבירת חמץ

כדת וכהוגן

משעה שתים עשרה (12) אחרי הצהרים

במקומות הנזכרים להלן:

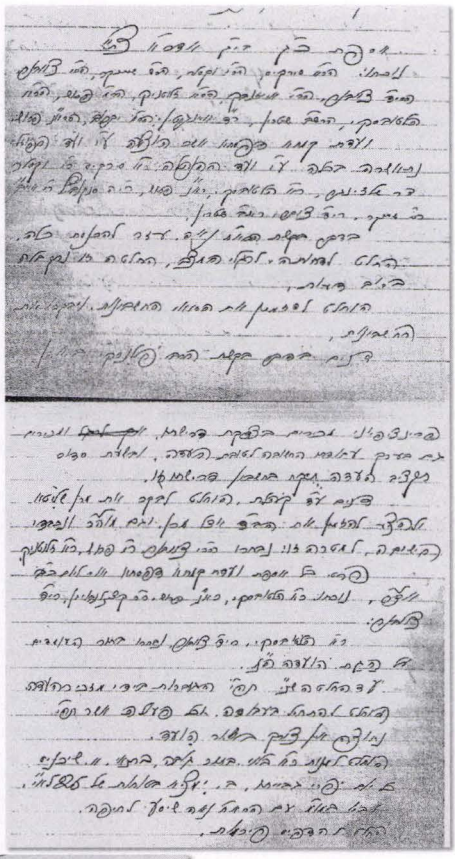
בחצר משרד העדה החרדית. במושב הקטן של הבי"צ
בית מדרש קטן אצל מאה שערים

בעיר העתיקה: בבית הרב הגאון מרה ישראל זאב מעשבורג שליט"א ברח' מוסרי
בבית הרב הגאון מרה"ח שליט"א ברח' החסידים
בבית הכנסת תפארת ישראל ביום ה' אחרי הצהרים.

בימין משה: בבית הרב הגאון מרה שמואל אפת האלברן שליט"א
בבית ישראל: בבית הרב הגאון מרה מפסיו אריה פינקוס שליט"א
בתי הר"מ ראבר: בבית הכנסת
בתי האריינשטיין: בבית הכנסת

על כל בעי התענית לקבל תענית ב"ד שמבירו המצם בהתר ס' החסידים ובביהכ"נ בתי משה ושמחת לבי לה"א.

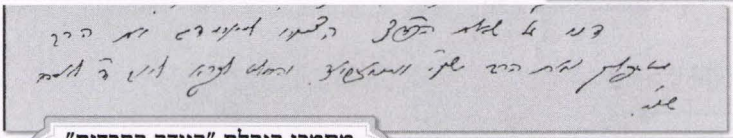
ה ע"ר ה': הנני מודיעים בי קיי מושב שבוע שלאחרי הפסח שור לוים מה טבו אהלך עמי בני ישראל מחמתן שמבער לפני הם העגל של נכרי, אפילו אבי מרע השמיע קולו פה נבדלים יש אשרים עם מבני מיכאל

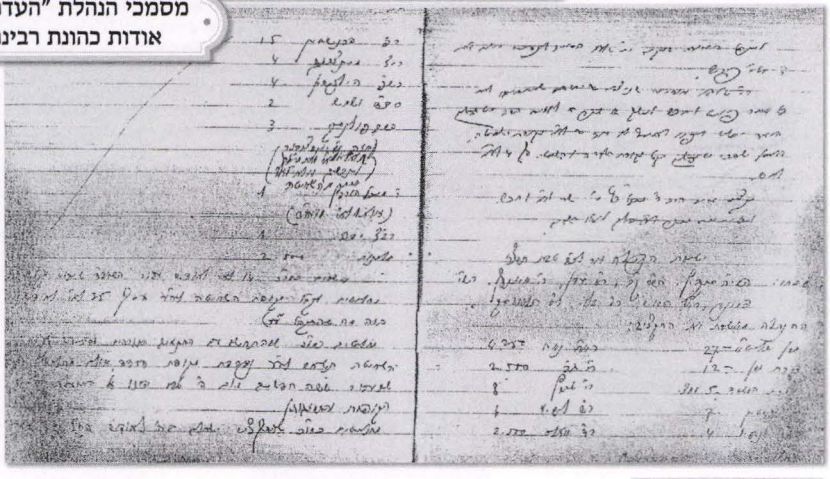
אמנם, דוקא עובדה זו ממחישה ביותר עד כמה ידע להלך כנגד רוחו של כל אחד ואחד למרות השקפותיו ודיעותיו. בגודל אחריותו לביצור חומת הדור, שמר על קשר עדין עם מנהיגי הציבור הפשרני, בכדי לפקח על דרכיהם, ולמנוע ככל האפשר חילול ה' וביזוי ההלכה. בכדי להגיע אל מטרת קדשו - להוציא בלעם מפיהם, ולשמור על יהודים תמימים שלא ינהו אחריהם כעוורים אחר מורי-דרכם - שמר על קשר של נגיעה עם חוגי הרבנים האחרים.

גם הם לעומתו חבל היה להם להתנתק מכהונתו בצורה רשמית, ולכן, כל עוד היה רבינו בין החיים, רחשו לו כבוד רב, ו'הרבנות' לא מינתה רב בשכונת בית ישראל. רק לאחר הסתלקותו מונו שני רבנים לשכונה זו.

לדוגמא, בשנת תש"ב, כאשר יושבי ארץ הקודש עקבו בדאגה רבה אחר המצב האיום באירופה, גזרו רבני העדות "תענית ציבור" להמתקת הדינים וקריעת גזר הדין. רבני שני החוגים קבעו שני ימים אחרים. רבינו, שנטייתו הטבעית היתה להצטרף ליום התענית של "העדה החרדית", הוסיף לצום גם את יום הצום שתקנו הרבנות[ה]. כנראה, בכדי שלא

מסמכי הנהלת "העדה החרדית"
אודות כהונת רבינו ביניהם

ה מפי כ"ק אדמו"ר מראחמיסטריווקא שליט"א מארה"ב.

— מטעם ועד שכונת «בית ישראל» בעה"ק ירושלם ת"ו ובתי כנסיותיה ומדרשותיה נתמנה לרב ומו"ץ של השכונה (במקום המנוח הגרש"א סולונסקי וצ"ל מטפליק) הגאון ר' גרשון לפידות שליט"א.

יראה כזלזול בעיני יהודים תמימים הנוהים אחריהם, שיראו את הרב מזלזל בדבר חשוב לדעתם. או גם, שאין זה מן הראוי לפרוש מציבור יהודים שעושים דבר חשוב לה'.

הערה החרדית מרוממים ומסדרים ועד העיר לקהלת האשכנזים בירושלם תו"ב

אל תושבי בית ישראל והסביבה (צפון ירושלם)

חברי עדתנו ד' עליהם יחו"ו!

בשמחה וסיפוק רב ומתוך עונג קדש, הננו מודיעים בזה, כי על מקומו של המנוח הגדול, הגאון הגדול הממורמם מדורי **שמעון אהרן גוטליפסקי** זצ"ל ורבה של שכונת בית ישראל תחב"ב מעטים עדתנו

נתמנה מעטם מרן הגאב"ד שליט"א ומעטם הקהלה הקדושה בעה"ק ת"ו, מעלת מו"ץ המפורסם בי"ת ראו', פה מעיר מרגליות, חריף ובקי, הגאון המפורסם

מהורר **יהושע הלוי דייטש** שליט"א

(מאבדק"ק פרנקפורט דמיין)

לרב ומו"ץ בשכונת בית ישראל והסביבה

ואנו מאחלים בזה, את קהל ד' בשכונת הנזק שיקבל ליהנות מאור תורתו וצדקתו של גאון ישראל הנ"ל שליט"א לאורך ימים ושנים, וליראות בליהוב בישועת ישראל בביאת גואל"צ בב"א

הנהלת העדה החרדית

מטעם מרן הגאב"ד והרבנים הגאונים מרה"ה ורא"ש השיבות שליט"א

יום תפלה כללי

אחינו בית ישראל

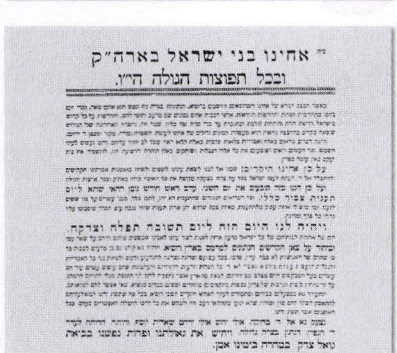
נמצא עמה ובתוכה, ובאים בתוכה ומתוכה בכל מיצוי מציאותם. ובמיוחד בזמן הזה שהוסיפו עלינו אויבינו לגזור עלינו גזירות קשות ורעות, ובכל יום ויום אנו שומעים ורואים איך שהם מנסים לעקור את ישראל מארצם ומנחלתם, ולא עוד אלא שהם מנסים לעקור את ישראל מתורתם ומאמונתם, ומתוך כך אנו רואים איך שהם מנסים לעקור את ישראל מכל העולם כולו, ולכן אין לנו שום ברירה אלא לעמוד ולהתפלל אל ה' יתברך שיושיענו מידם, ויגאלנו מהגלות הקשה והמרה הזאת, ויקבץ נדחינו מארבע כנפות הארץ, ויבנה את בית המקדש במהרה בימינו אמן.

על כן הננו קובעים את יום הצום עש"ק חוש סון שהוא יום ט' מבית דקלה

ליום תפלה כללי

בבקר אחר שמע"צ יאמרו תפלת אבינו מלכנו פסוק בפסוק ותקיעת שופר לפני אמידת י"ג מדות.

הכותל המערבי ומעשה שהיה אחרי הצדיקים עד שעה בערב בשול מלאכה

אחינו בני ישראל בארה"ק ובכל תפוצות הגולה הי"ו.

ויהי לנו היום הזה ליום תשובה תפלה וצדקה

קריאה של רחמים ותפלת צבור כללי

מטעם רבנים הגאונים דפעיה"ק שליט"א

אחינו בית ישראל

עת צרה היא לעקב באחריות פוחדי ואין חס שאין קללתו מרובה וכו'. והאחריון הנביא מה שעליה בידי צוררי ישראל במדינת פולין לידוש מרפסשיה לאשר אשר על השחיטה לפי דיני ישראל ובכמה גזירות ובפרט בעבר, וידוע הבקשיות והפורסמת לרשעים ליקוא בכר נואה נזירה רעה זו לעקל ועוד יום נסר על כל פרטת פולין ורעה נזירה זו אשר עדיל הוא לכל החדות כי בלבר קצת פרטת של עשרות אלפי משפחות בישראל ליחברת אינל משרים לבר ואין היא סוף נזירה אשר תגידם את התוצאות הרעות הכרוכות בזה טרא מאר אם אין יעלה בידי צוררי היהודים להוציא ומסם מכח אי השוער.

וידוע מה שמבואר ברמבים וריש הלכות תעניות מצוה עשה מן התורה לזעק ולהריע בתצורות על כל צרה שתבוא על הצבור וכו', ומהראוי לגזור תענית צבור על זה, אבל בהיות שיום חמישי דה' הוא תענית צבור, הננו מודיעים שבהסכמת הגאונים שבתיל נקבע היום דזה להרבות בתפילה ובתחנונים. אלא דמי לכם ואלו תרגנו דמי לו.

ואחרי תפלת אבינו מלכנו יאמרו כל הקהל מזמורי תהלים אלו: למנצח בנגינת, כי, ע"פ, מ"ג, צ"ה, קי"ב, קל"ג. ובן ירגנו בתפלה בתקופות הכרוכים ובמים למני ביום המצבר שרוי בית תפלתינו: וותשובה ותפלה וצדקה מעבירין את רוע הגזירה.

הסו"ת בהתעני יאזין וקשיב לתפלת עמו ישראל הקים מקיא אשמונה: אל תתן לו מאוי רשע זמתו אל תפק, ובכרמי מרדכי ואסתר ואתה ויקב ישועתנו ומרות נפשנו בתורה. באמת יום ש' אור הרביע, הגדע ושמחת לוי"ט תיי.

מאת אליהו בחבר שלמה ראם

מאת שמשון אהרן פרנקפורט

מאת יחזאל מיכל הורוויץ

גם אני הכני למלחמת בית זבני הכנסיה הגאונים שליט"א דצדק את הנ"ל יהי אור לים אמרה אל אחיו שבעולה מהמלחמה נצורה וקבאל אל ה' מיתן על שלחו. פליטי נפש בישראל אשר נמרוצו פלין ושמצטים בים גרה נגלה לשאול תחנה למי אבינו שבשמים שיחם זה את הנחה אחם מכל צרה ונוקה. וזר יאוין למלחמה רעון בלב הגאונים הצדיקים הנ"ל בתוכה להכרה בעקבי דלתי ולא יעבו לעורר ישראל לשלוח ידם בנפש זה והחרונו צרנו בתורה בשכר זו שמח עמו ישראל ואחרו מהרה לשלוח ידם בנפש זה והחרונו צרנו בתורה בשכר זו שמח

הנשמה לישועה רי' צבי מנחם מענדל פרנקן

רבינו מצטרף ל"קול קורא" בשנת תרצ"ד לתפילת רבים אודות המצב הקשה ברוסיא

כך מוצאים אנו את רבינו נוסע לעיר החדשה "זכרון יעקב", לאחר פטירתו של מרא דאתרא, הרב אורליאנסקי זצ"ל, שהשאיר אחריו בתולה יתומה בבית, ולאחר שנישאה לבחור תלמיד-חכם, הרה"ג רבי יקותיאל קושלבסקי ז"ל, התקיים מעמד הכתרה להושיבו על כס רבנות חמיו. רבינו הצטרף אף הוא למסע זה, בראותו בזה צורך עליון, להמשיך שושלת רבנות בקרב משפחה חשובה, וכראותו שצורב זה ראוי לאותה משרה, להעמיד הדת על תילה בדרך ישראל סבא.

רבינו (1) בהכתרת הרב דזכרון יעקב ז"ל (2), נראה: הרה"ג רבי בן ציון חי עוזיאל (3), והרה"צ רבי חיים דוב שו"ב דשפייה ומשגיח על כשרות היקבים בזכרון יעקב (4)

ולא זו בלבד, אלא אף גם כשהיו צריכים אנשי הרבנות למנות רב מטעמם לעיה"ק ירושלים, פעל רבינו למען הכתרתו של הגאון הנודע רבי צבי פסח פראנק זצ"ל, שהיה מבאי ביתו. למרות סלידתו ממוסד הרבנות, כאשר הוא עצמו דחה בשתי ידים כל מינוי מעין זה[ו], התערב מאחורי הקלעים במינוי של הרב מטעמם. מתוך ההכרה וההבנה, שבזה שישב רב ירא ושלם בעל שיעור קומה על כסא הרבנות שלהם, ימנעו הרבה מכשולות, וישמר הצביון החרדי בעיר הקודש והמקדש.

רצוי 'לרוב' אחיו

למען דעת, שכל מטרתו קודש להרבות כבוד שמים, ולמנוע שינוי וסטיה מדרך ישראל סבא, לא חסך שבט ביקורתו, וכשכובד לשאת דברים במעמד ההכתרה של הגרצ"פ פראנק זצ"ל, הוכיח את המשתתפים בדברים כדרבנות אודות ההנהגה הראויה עם פורקי העול רח"ל.

רבינו הביא את הפסוק[ז]: "כי מרדכי היהודי וגו' ורצוי לרוב אחיו", ובגמרא[ח] דרשו מהנאמר 'לרוב אחיו' - שרק לרובם היה רצוי ולא לכולם, ובלשונם: "מלמד שפירשו ממנו מקצת סנהדרין". ופירש בעל העקידה, שפירשו ממנו מיעוט פורקי העול של הצדוקים, שלא היו מרוצים מפסקיו, וזוהי מעלתו של מרדכי הצדיק.

סיים רבינו בקול נרגש:

"הוא הדין על כל רב בישראל, להיות רצוי רק 'לרוב אחיו', ולא לחפש למצוא חן בעיני הסרים מדרך התורה והיראה..."

ו ראה לעיל: פרק י.
ז אסתר י, ג.
ח מגילה טז, א.

חכמתו עמדה לו

ואכן כך, לכשעצמו לא גרס ולא סבל כל פשרנות, וכך הנחה את תלמידיו ובני ביתו. דרך חייו אחת ויחידה, להרבות כבוד שמים, ולהרים קרן התורה והיראה בארץ הקודש. לצורך זה, הואיל אף להסביר להם פנים כלפי חוץ, בכדי להגדיל תורה ולהאדירה, ובפקחות מיוחדת ניתב את הקשר איתם לפי רצונו.

כך למשל, כשהשיא את אחת מבנותיו בעיה"ק ירושלים. הזמין את הרב הראשי דאז מפני כבודו, אבל היות שלא שש להשתתפותו, הסביר לו שאין ביכולתו לכבדו ב"סידור קידושין", היות שצריך לכבד בזה את ש"ב הרה"ק רבי נחום מראחמיסטריווקא זצ"ל, שהיה זקן ובא בימים. אותו רב ענה לו, שהוא מבין לרוחו, אך לא יוכל לבוא לחתונה בגלל כבוד הרבנות, שלא יהיה מצב שמי שנקרא הרב הראשי אינו מתבקש לסדר את הקידושין.

וכנראה, שאכן בדיוק לכך כיוון רבינו...

האמת מנצחת

ואכן, למרות שידעו היטב את השקפתו הטהורה, ואת התנגדותו הנחרצת לדרכיהם, כופפו גם הם קומתם תחתיו, וקיבלו מרותו.

מפי רבינו עצמו נשמעה הגדרה קולעת, לאחד מבאי ביתו הקרובים ביותר - גאב"ד קוממיות הגר"ב מנדלזון זצ"ל - השופך אור על מבטו והסתכלותו על כל ענין זה.

וכה אמר: "הנך יודע למה מקבלים אותם הרבנים דעתי, כאשר אני בא להשפיע עליהם בענייני הדת, למרות שיודעים היטב שמתנגד הנני לדרכיהם והשקפותיהם, הרבה יותר ממה שמקבלים את דעת הרבנים שמתנהגים עמהם בידידות ובשפה אחת?!"

הוא מותיב והוא מפרק:

"כאשר אותם הרבנים נפגשים עמם, הרי הם מדברים בשפתם של אלו, וכיון שכן אין דבריהם מתקבלים על לבותיהם. הרי את שפה זו מכירים הם יותר טוב מאותם הרבנים, ומה להם להוסיף בעבורם בענין זה?! וכי דברים חדשים הם שומעים מהם?! אבל אני, כשהנני פוגש אותם, הריני אומר לפניהם חידוש בהלכה או בש"ס, או, דבר-תורה מ'הקדושת לוי' או מה'תולדות' וכדומה, והנני מסביר אותם לפניהם. הו, את שפה זו כבר אינם מכירים! שפה חדשה היא להם, והם עצמם מודים שבשפה זו הם 'עמי-ארצים'... דברים חדשים הם שומעים כאן!

"זאת, ועוד סיבה עיקרית יותר, היות שהנני חזק וברור בדְבָרַי ושיטתי, וכך אני מביע להם את דעתי, בצורה ברורה ואיתנה - מבלי לגמגם סחור-סחור, כמו אחרים שמביעים דעתם ברפיון - בלי בהירות וחזק. והכלל, שהבהירות והחוזק נכנס ללב יותר מהכל..."[ט]

ט מפי הגרמ"מ מנדלזון זצ"ל גאב"ד קוממיות.

מנצל השפעתו עליהם

רבינו ניצל את השפעתו עליהם, להיטיב עם נצרכים ותלמידי חכמים. אחת הפעמים בהם ניצל את כח השפעתו, היה בעת שדרש בטובתו של אברך תלמיד-חכם שיוכל לשבת על התורה ועל העבודה בהשקט ובשלוות הנפש, אשר זו היתה משאת נפשו הטהורה כל הימים, לדרבן את צעירי הצאן להתעלות מעלה מעלה. היה זה, כשנחשף למצוקה כלכלית ששררה בביתו של הגאון רבי יוסף חיים שרבאני זצ"ל[י], שהיה מבני-עליה הספרדים שבירושלים. או-אז לא חס על כבודו ועל השקפתו, לא נח ולא שקט עד שראה הכנסה מסודרת מובטחת לאברך חשוב זה. יצויין, כי כשבא הגרי"ח שרבאני להודות לרבינו על פעולתו הברוכה למענו, הפטיר רבינו ברוב חיבה: "וכי למענך עשיתי? הלא למעני עשיתי! שהרי כבר אמרו חז"ל[יא]: 'כל הנביאים לא נתנבאו אלא לעושה פרקמטיא לתלמיד חכם'..."[יב]

מבט תורני טהור

בשורות דלהלן נמשיך ונעקוב מעט אחר השקפתו הטהורה של רבינו, בכל ענייני דת ומדינה שהיו נוגעים בעת ההיא.

בראש ובראשונה עלינו לציין את המבט התורני שהביט רבינו על "גופי תורה" של כל ענין "אתחלתא דגאולה", אשר כידוע עליו ניטש עיקר הויכוח. כאשר רבני המימסד מצדדים בפעולות "קירוב הגאולה" בידי אנוש.

וכה אמר:

"גם אם היה בימינו איש אחד, שעבר על כל עבירות שבעולם, וחכמי ישראל כולם, יחליטו, שביאת משיח צדקנו מתעכבת כל עוד האיש הזה בחיים, ורק כאשר יהרגו אותו יבוא גואלנו, אסור על-פי התורה לגרום למיתת האיש"[יג].

זוהי תמצית השקפתו התורנית בכל הנוגע לנושא גורלי זה! ואידך זיל גמור!

במערכה נגד "הוועד הלאומי"

כאמור, שנותיו של רבינו בירושלים, הם השנים שעמדה היהדות הנאמנה בפרשת דרכים, ובשאלת הכרעה של השתייכות הקהילות בירושלים. אחת הפרשיות - הנודעת ביותר - אשר מצאה את שלומי אמוני ישראל באותם השנים, קשורים לפרישה ההיסטורית מה"וועד הלאומי".

בהיותו ברור בשיטת ההתבדלות ממוסדות הציונות, הרי כשעלתה על הפרק שאלת הפרישה מה"וועד הלאומי", נמנה רבינו מיד על ראשי הפורשים, במכתב חריף ששיגר להנהלת "מרכז אגודת ישראל" בירושלים, מבקש מהם לעשות הכל בכדי שאכן יקבל אישור שיאשר את "יציאתו

י הצורה בה נחשף למצוקה כלכלית זו, כרוך גם בסיפור מדהים, שהובא להלן, פרק יט.

יא ברכות לד, ב.

יב הסיפור בהרחבה מסופר בספר "רבינו האור לציון", לתולדותיו של הגאון רבי בן-ציון אבא-שאול זצ"ל, חתנו של רבי יוסף חיים, ירושלים תשע"ב, עמוד 197.

יג הרה"ח ר' יצחק שיינברגר ז"ל, בשם הרה"ג ר' אהרן קצנלבויגן ז"ל, "החומה", מנחם-אב תשמ"ב.

בשלום מבין שיני הרשעים"...

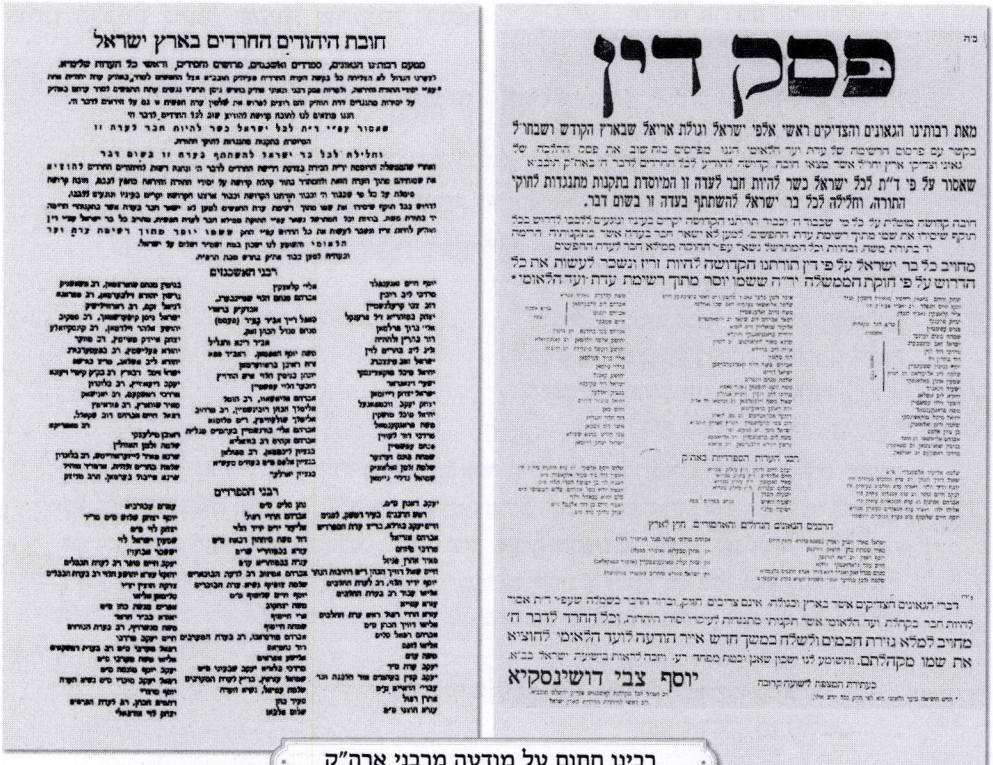
והנה מעט מהשתלשלות הדברים:

לאחר מלחמת העולם הראשונה - שבמהלכה כבשו האנגלים את ארץ ישראל, הונהג בארץ ישראל שלטון "המנדט הבריטי". במסגרת שלטון זה הנהיגו האנגלים את "חוקת הקהילות", המצווה כי על כל ציבור בארץ ישראל, הן יהודים והן ערבים, להקים לעצמו הנהגה שתעמוד למולם כנציגי הציבור. כמובן, שהחפשים קפצו בראש, והקימו את "כנסת ישראל" - כגוף עליון ליהודים בארץ הקודש.

"כנסת ישראל" ייסדה - בשלשה שלבים שונים - שלושה מוסדות. בתחילה ייסדו את "אסיפת הנבחרים", אשר קבע את עצמו כ"מוסד העליון לשיפור ענייניו הציבוריים הלאומיים של העם העברי בארץ ישראל וכנציגתו היחידה כלפי פנים וכלפי חוץ". לאחר שנבחרו נציגי הציבור, הוקם ה"וועד הלאומי", שהיה הרשות המבצעת של אסיפת הנבחרים וייצג את הישוב היהודי במגעיו עם ממשלת המנדט הבריטי, ובתחילה ניהל את כל ענייני היישוב, ושימש כנציג היישוב כלפי חוץ וכלפי פנים.

אט-אט קיבלה "כנסת ישראל" על עצמה, את מרותה העליונה של "ההסתדרות הציונית העולמית" בכל הקשור בהקמת המדינה בארץ הקודש. בתחילה עדיין לא היה זה גלוי כלל ועיקר, אבל עם

קול קורא אודות חובת היציאה מ"ועד הלאומי"

רבינו חתום על מודעה מרבני ארה"ק

השאלה הראשונה שעלתה על השולחן, כבר ראו גדולי התורה בארץ-הקודש ובחוץ-לארץ, שאין משוטי ספינת ישראל נתונים בידם, מה שגרם להם לקרוא תגר על ייצוגה הנאמן של "כנסת ישראל", עד לפרישתם והקמת קהילה עצמאית, שנקראה "העדה החרדית". בניגוד לרבני המימסד שנשארו בתחילה תחת מרות הוועד הלאומי.

למען האמת, גם רבני המימסד התפכחו באחת מדמיונותיהם הכוזבים שדמיינו עד כה, ש'כנסת ישראל' תקבע את תקנותיה על פי חוקות התורה והיהדות, ומנהיגיה יהיו כפופים תחת מרות גדולי התורה. ואכן, רבים וטובים מראשי המימסד הרבני, הודו לבסוף בעצמם על האמת, והודיעו על פרישה מה"וועד הלאומי". עם זאת, היצר לא נתן מנוח, ואחדים מן הרבנים נתפסו ברשתו, שלא היו יכולים להודות על האמת, ולהכריע על הקמת עדה עצמאית.

אותם הרבנים טענו, שהיות שתקנות "כנסת

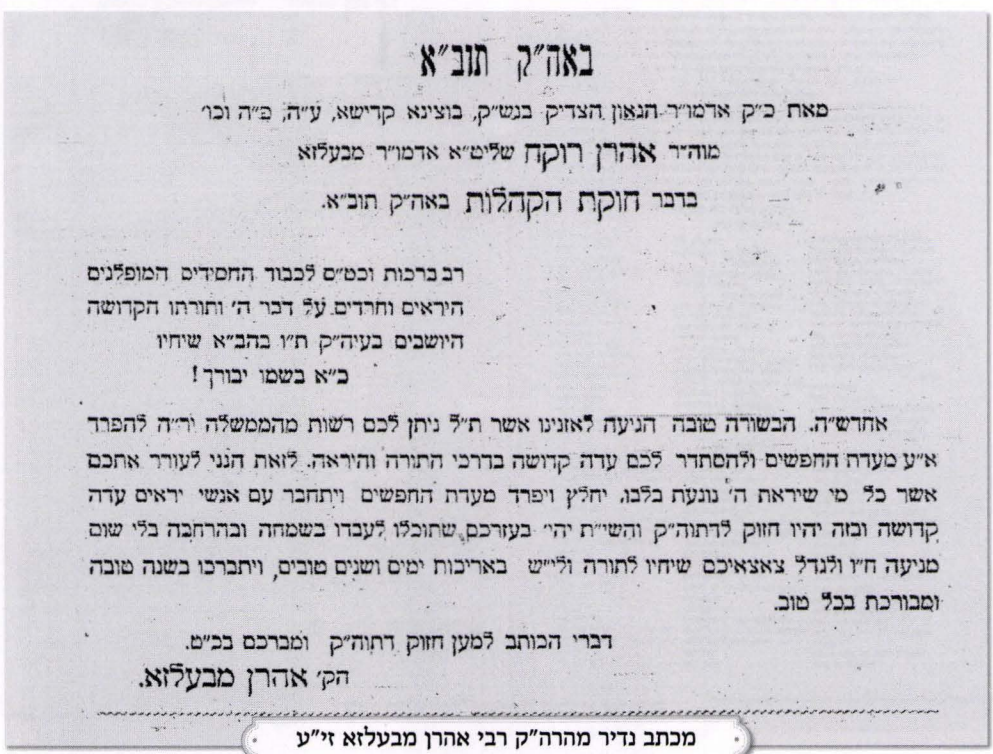
מו"עד הרבנים המאוחד

מנשאי דגל הרבנות, הדיינות וההוראה
למקהלות אשכנזים, פרושים וחסידים חה"ד הרבנים
הנאונים בתי הדינין ומורי הצדק בפעה"ק וירושלם
וסביבותיה בארץ ישראל תובב"א.

גודל חומר האיסור להשאר בכהלת הועד הלאומי
וחוב המוטל על כל א' לחתום באופן הדרוש
על צאתו מכהלה זו

ומי לה' אלינו!

רבינו חתום על מודעה
מ"ועד הרבנים המאוחד"

באה"ק תוב"א

מאח כ"ק אדמו"ר הגאון הצדיק בנש"ק, בוצינא קדישא, ע"ה, ב"ה וכו'
מוה"ר אהרן רוקח שליט"א אדמו"ר מבעלזא
ברבר חוקת הקהלות באה"ק תוב"א.

רב ברכות וכט"ס לכבוד החסידים המופלגים
היראים וחרדים על דבר ה' ותורתו הקדושה
היושבים בעיה"ק ת"ו בהב"א שיחיו
כ"א בשמו יבורך!

אחדש"ה. הבשורה טובה הגיעה לאזנינו אשר ת"ל ניתן לכם רשות מהממשלה ור"ה להפרד א"ע מעדה החפשים ולהסתדר לכם עדה קדושה בדרכי התורה והיראה. לזאת הנני לעורר אתכם אשר כל מי שיראת ה' נוגעת בלבו, יחלץ ויפרד מעדת החפשים ויתחבר עם אנשי יראים עדה קדושה ובזה יהיו חזוק לדתוה"ק והשי"ת יהי' בעזרכם שתוכלו לעבדו בשמחה ובהרחבה בלי שום מניעה ח"ו ולגדל צאצאיכם שיחיו לתורה ול"ש באריכות ימים ושנים טובים, ויתברכו בשנה טובה ומבורכת בכל טוב.

דברי הכותב למען חזוק דתוה"ק ומברכם בכ"ט.
הק' אהרן מבעלזא.

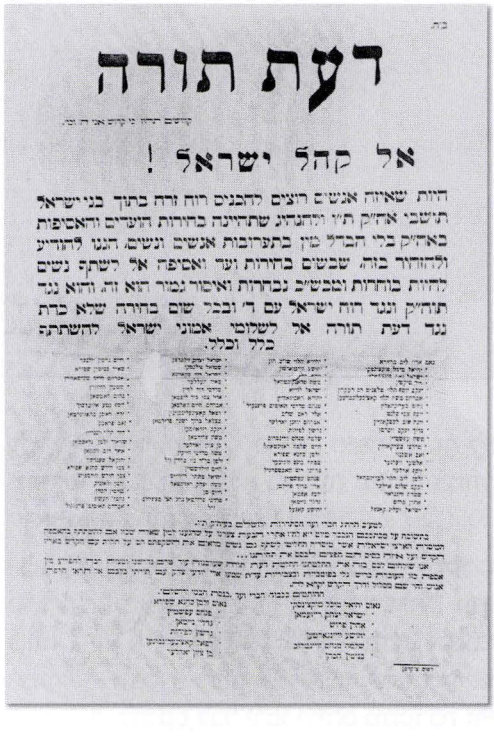
מכתב נדיר מהרה"ק רבי אהרן מבעלזא זי"ע

ישראל" קובעים מעמד עצמאי לכל קבוצה דתית, ואף יותר מכך, "כנסת ישראל" הכירה בכך שהפירוש לדת היהודית הינה הדרך החרדית. ו"רק" לזה לא הסכימו, שתהא הנהגתם כפופה לגדולי התורה וחוקותיה...

זכות הצלתם של יראי ה' - שלמרות הכל לא הלכו שולל אחר רעיונות כוזבים - לא נזקפת לזכות עסקנים כל-שהם, אלא לזכותו האחת והיחידה של מרא דארעא קדישא, חכימא דיהודאי, מרן הגרי"ח זוננפלד זצ"ל. אשר כתלמידו המובהק של ה"כתב סופר", שבשעתו היה המנהיג של הפירוד בין האורטודוקסים לניאולוגים באונגארין, הנהיג גם כעת בעוז ובתבונה את הפירוד מהנהגת החילונים, והוביל להקמת העדה העצמאית של החרדים לדבר ה', המבטלים דעתם לדעת גדולי הדור.

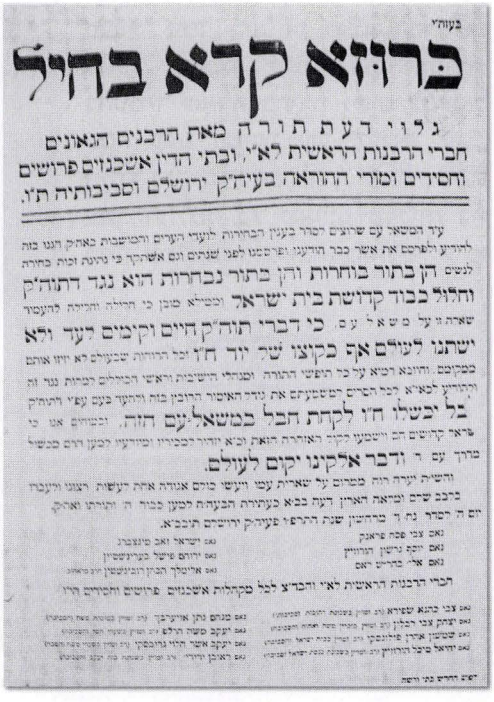
במערכת איסור בחירת נשים

אבן הנגף הראשונה שקוממה עליה את דעתם - דעת תורה - של גדולי התורה היה בענין בחירת הנשים. היה זה בחודש מרחשוון של שנת תרפ"ו, כאשר התקיימו הבחירות הראשונות ל"כנסת ישראל", יצאו ראשי ה"כנסת" בהצהרה כי מתוך עמדתם ה'דמוקרטית' נתונה זכות הבחירה - לבחור ולהיבחר - ביד כל המינים, גברים ונשים כאחד.

דעת תורה

אל קהל ישראל!

כרוזא קרא בחיל

גלוי דעת תורה מאת הרבנים הגאונים חברי הרבנות הראשית לא"י, ובתי הדין אשכנזים פרושים וחסידים ומורי ההוראה בעיה"ק ירושלם וסביבותיה ת"ו.

רבני ארץ הקודש ראו זאת כ"פרץ עמוק בחומת דת ישראל, ע"י השתתפות נשים באסיפת הנבחרים - לבחור ולהבחר", ויצאו ב"אזהרה חמורה", ש"כל המשתתף בבחירה הוא נותן יד לפושעים, ומסייע לעקור ולשרש אחרי עיקרי ויסודי מוסר ישראל".

ענקי התורה שבארץ הקודש חתמו על אזהרה זו, ובראשם מרן הגרי"ח זצ"ל, וכל חברי ביד"צ למקהלות האשכנזים, ומורי ההוראה שלהם - ובתוכם רבינו זצ"ל. ואיתם עמם, הגאון גאב"ד לובלין רבי אליהו קלאצקין זצ"ל, הגרא"ז מלצר בעל "אבן האזל" זצ"ל, הגאון המקובל בעל ה"לשם" זצ"ל, גאב"ד טבריה הגר"מ קלירס זצ"ל, ועוד רבים מגדולי חכמי האשכנזים והספרדים כאחד[יד].

בכרוז נוסף שהתפרסם באותה תקופה, ביום ד' מרחשון תרפ"ו, הוסיפו אותם הרבנים לקרוא תגר על החלטת "כנסת

אזהרה חמורה.

אחרי שנתפרסם שבקשותיו נשים בימים האלה התחשש וסיעתם פרסמו קול תורה והמתחברים אליהם להרים יד בתוקפנו הס' ולפרוץ פרץ בתוקף דת ישראל עי' השתתפות נשים באספת הנבחרים לבחור ולהבחר. הנני מודיעים בזה שכל המשתתף בבחירה זו הוא נותן יד לפגישעם ומסיע לעמוד ולשרש אחרי עיקרי ויסודי מוסר ישראל ואסור לכל אדם מישראל אשר רגלי אבותיו עמדו על דת סיני בן איש בין אשה להשתתף בבחירה זו ותובה מרושה מוסלת על כל יראי ד' למנע בכל דיאפשר את קרוביהם ושכניהם מללכת אל בחירה אזהרה זו המפשטת שואה נוראה על ארץ הקדש ותורתן ותרם על כל היהדות ועל כלל ישראל.

ועורך נדר ישבענו נחש

והשומע תבוא עליו ברכת טוב ושלום על כל ישראל. היש חדש מרחשון תרפ"ו

שתם יהושפט חוצ"א

יוסף חיים זוננפלד, רב ואבדק פעתיק חיו. אדמ"ר קלעצקין. נאבדק לובלין
מרדכי ליב הכהן, יצחק פרענקל, ראב"ד קראלישקין, ישראל יאב מזעניצקר.
מרדכי דוד לוין, שמחה בונם יעלענער, דוד בהרמן זיל, יוסף בנימין שפעניצין, פתחיה ליב אלקענאוו, (רב חברון) שמעון אהרן פוללאנסקי, יעקיע וואגנער, יהודה ליב אפלאו, ניסים הכהן עפשטין, משה פרענקעל, יהואל מיכל מוקפוזינסקי, (מגדול עיז) שלמה וועלוו וואלפוזין, בנימין אלא, (מהחיקה) פנחס עפשטין.

ירחיל נאנענשטערן, ישעקלא, אשר קלעצקין, נאבדק לובלין, אשר וועלוו שלזער, נאבדק שלעזק ורש, אברהם אבני ברזעזין, רב בורגעז, ראשי בישיבת עץ חיים, יהושע העשיל קרעליצין, רב ואבדק שלמה אלאשאוו, בעתעזק לשם שבו, אשלמה.

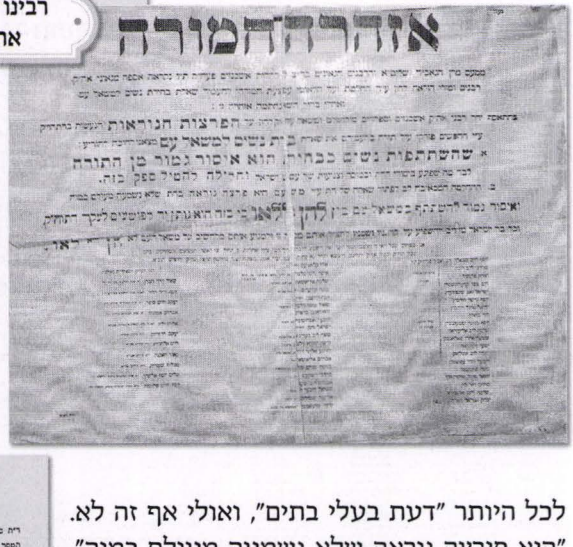
רבני הערות הספרדיות בארהק, שאל דוד הכהן, רב עזרת החדבה בעתעזק תיי, יעקב חיים נוסה, רב עזרת הנבדרים בעתעזק תיי, אברהם אסיוף, רב עזרת הכבדים עתעזק תיי.

משה קלימיש, נאבדק סבריא, משה יוסף השפן, נאבדק פאאש, שאל משה זלבערמאן, רב הצידאה, תל-אביב.

יהד ראובן בראזערמאן, דיבער אברהמיזם, רב סטרלאוס, ישראל נחמן, רב מסקבא, יפו, משה ליב בעקשעטין, רב אלאהאבא, נחמן יהודא, וואלבערמאן, רב צלא, יחזקאל אלטר וואלפאן, רב בעלזא, אברהם אלטר וואלפאן, רב דישליד, בנימין סוויזינסקי, רב טשאפאניץ, מרדכי האפשטא, רב יאניפאל, ישראל אברהם דוב שכאל, רב וועפאניטש, אלעזר שלעזינגר, רחם לוטא.

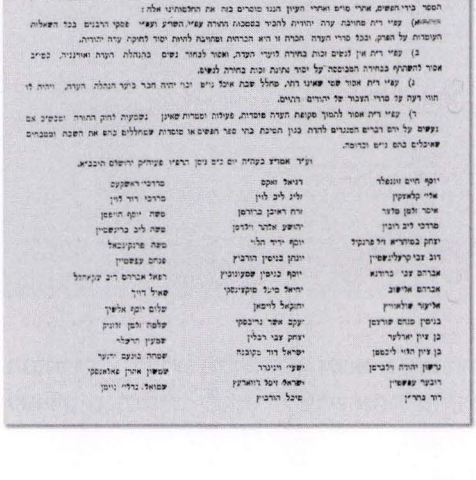
יחיאל מיכל הכהן אפשטיין, משה אהרן, רב עזרת הנשים בעתעזק תיי, יעקב יהודה וואלבערמאן, חיים אלחנן, רב עזרת הנשים בעתעזק תיי, מאיר יאקובזאן, רב עזרת הנשים בעתעזק תיי, שלום יוסף אפשטין, רב עזרת הכבדים בעתעזק תיי, יוסף חיים שלעזינגר, גאב"ד בעזרת הכבדים בעתעזק תיי, יוסף וואלף הלוי.

רבינו חתום על מודעת קול קורא מרבני ארה"ק אודות איסור בחירת נשים

אזהרה חמורה

ישראל", "לפתור שאלה של דת ע"י משאל עם". היה זה לאחר "החלטת הוועד הלאומי ע"פ עצת המזרחי, להעמיד שאלת בחירת נשים למשאל עם". עצם המושג של "משאל עם", מנוגד היה בעיניהם לדרך התורה. לתת את ההחלטה על שאלות גורליות בין המון עם?! אשר ברובו המוחלט יש בו

נוסחת ההחלטה

באספת רבנים שהוזמה בזום כיום נתן הרציי בעתיק יומם תיו נשאלנו אנחנו החתום למטה, דעתנו עפ"י רית בשאלה אחרת, בנוגע לזכות הנשות ההיהודות באירי ומועצת לאומי הסכנה המרחפת שתגולת הקהלות באחוק הספר בדרי השפת, אחרי סוקם הענין הננו מוסרים בזה את ההחלטתנו אלה:

א) עפי רית מחויבת עדה יהודית להביר בספסבת התורה עפיי הפוסקים ועפיי שמקי הרבנים בכד השאלות העומדות על הפרק, וכמד סדרי העדה הכתת זו היא הכרחות ומחוייבת להיות יסוד לתוקף עדה יהודית.

ב) עפי רית אין לנשים זכות בחירת נציגי הקהל, ואפי לבחור נשים בהנהלת העדה ואחיניה, כשיב אסור להשתתף בבחירה המבוססה על יסוד אלוות וכות בחירת לאפיה.

ג) עפי רית אסור שפי שאנו רחמ, מחלל שבת אינו נכי יכול להיות חבר בקיר הגלילי הקהלה, ויהיה לו חוד דעה עד סדרי הצבור של יהודים והגוים.

ד) עפי רית אסור להסוך פקונת העדה פסדרות, פעולות וסטרות שאינן נמסעות לתוך התורה ושבוקי אם נעשים על ידם דברים המנוגדים לדרה בנין השכת בדי ספר תפיס או מוסדות שיחלוקים בדא את השקפה ומשנאים שאיבלים בהם נייש ובדומה.

ועיד אסדיש בשתת יום כיום נתן הרציי בעתיק יהושפט החבצא.

יוסף חיים זוננפלד	ראובן אפשטיין	מרדכי ראפשטיין
אדמ"ר קלאצקין	יהושע אהרן וידמן	מרדכי דוד לוין
אשר וועלוו פלזער	יוסף יחיאל הכהן	משה ליב הרשמן
מרדכי ליב הכהן	יוסף יחיאל הלוי	משה ליב כרעשטין
יצחק בנימין פרענקל	יונתן בנימין הכהן	משה פרענקעל
דוב צבי קרעלישקין	יוסף בנימין שפעניצין	מנחם עפשטין
אברהם צבי ברזעזא	יחיאל מיכל מוקפוזינסקי	ראובן אברהם דוב שכאל
אברהם אלטר	יחזקאל לוויאן	שאול דוד
אלעזר שלאזינגר	עקב אשר זרייסקי	שלום יוסף אלשין
בנימין מנחם פוזנער	יצחק צבי רבלין	שלמה וועלוו זוננפלד
בן ציון וואלף	יעקב יהודה	שמעון הרשלר
בן ציון הלוי ליבסקר	יעקב יהודה וואלבערמן	שמחה בונים יהושע
נתנאל יהודה וואלבערמן	יעקב יהודה וואלבערמן	שמשון אהרן אפשטיין
הובער עפשטין	ישראל דוב וואהרצעק	שמואל נחלי נוימן
דוד נחמיין	שיכל הכהנין	

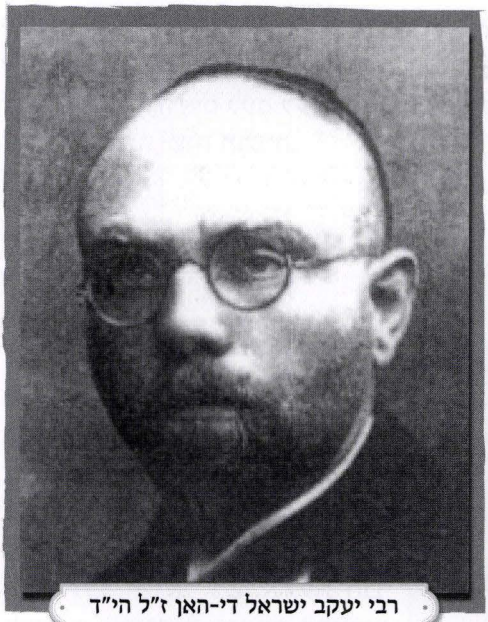
יד מתוך כרוז שהתפרסם באותה תקופה, באדיבות ארכיון "העדה החרדית".

טו גם זה כנ"ל.

טז ראה "כרוזא קרא בחיל", באדיבות ארכיון "העדה החרדית".

עצרת תפילה לעצמאות הקהילה החרדית

כל הדיון סביב הנושא הלך והתרחב, עד שהפכו חייהם של יראי ה' לבלתי נסבלים, כל עוד ו"כנסת ישראל" היא הנציגות היהודית היחידה בארץ הקודש. המחלוקת הגיעה לשיאה עם רצח הק' ר"י דיהאן ז"ל הי"ד, העסקן החרדי

רבי יעקב ישראל די-האן ז"ל הי"ד

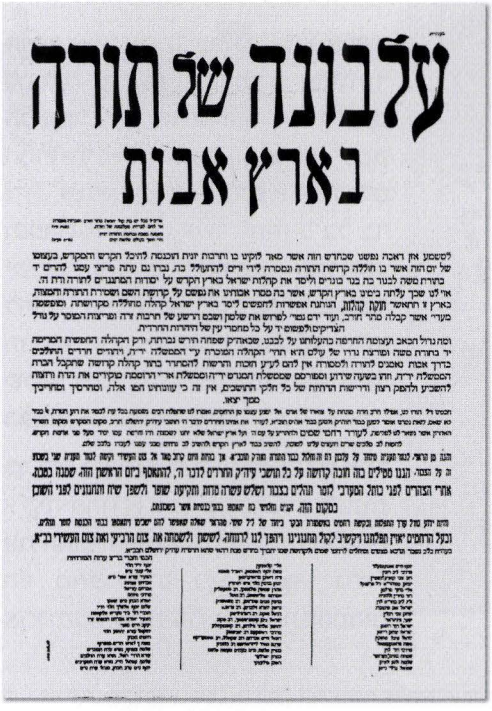

מצבת רבי יעקב ישראל די-האן ז"ל הי"ד

המופלא שפעל והפליא למען עצמאותה של היהדות הנאמנה.

תחת הקריאה "עלבונה של תורה בארץ אבות", יצאו גדולי ישראל - בראשם מרן הגרי"ח ובתוכם רבינו - בקריאת קודש היוצאת מעומק לבבם הטהור[יז].

"מה גדול הכאב ועצומה החרפה בהעלותנו על לבבנו, שבארץ הקודש שפחה כי תירש גבירתה, ורק הקהילה החפשית המרימה יד בתורת משה ופורצת גדרו של עולם, היא תהיה הקהילה המוכרת ע"י הממשלה יר"ה, ויהודים חרדים ההולכים בדרך אבות, נאמנים לתורה ולמסורה,

עלבונה של תורה בארץ אבות

יז גם זה באדיבות ארכיון "העדה החרדית".

אין להם לעת עתה הזכות והרשות להסתדר בתור קהילה קדושה שתקבל הכרת הממשלה יר"ה", קוראים עיני העדה ומוסיפים, "וזהו בשעה שידוע ומפורסם שממשלת המדנט יר"ה וממשלת אר"י הרוממה מוקירים את הדת ורוצים להשביע ולהפיק את רצון ודרישות הדתיות של כל חלקי התושבים".

גדולי התורה קוראים לעם לעצרת תפילה וזעקה, שתתקיים בכותל המערבי, ביום שמונה בטבת של אותה שנה, שנת תרפ"ח.

הקהילה החרדית מקבלת עצמאות

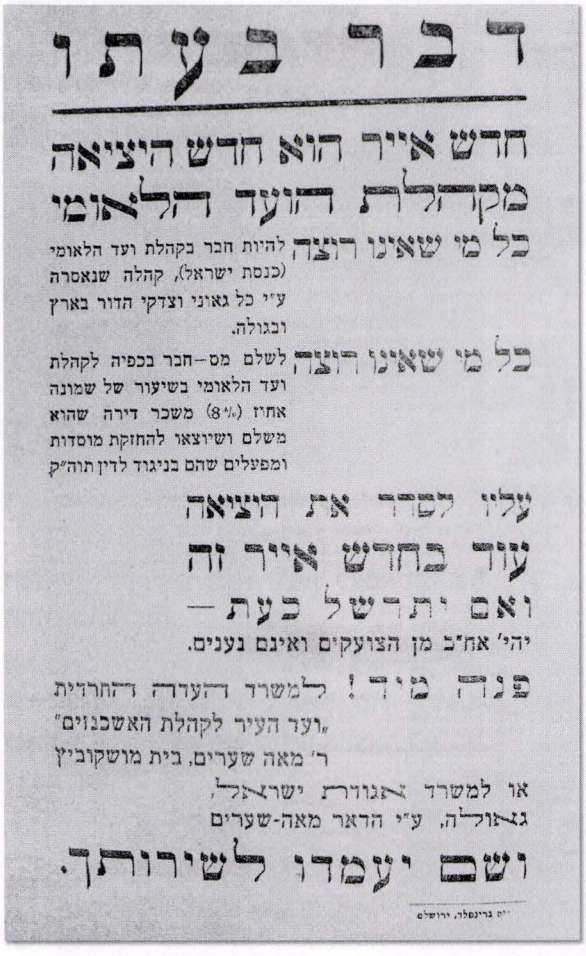
ועלתה זעקתם השמימה.

בפגישת נציגי שלומי אמוני ישראל, עם ה"לורד הבריטי" ניתקליף, התקבל האישור המיוחל לייסוד קהילה עצמאית.

עוד באותו חודש התפרסמו כרוזים מגדולי ישראל, "שאסור על פי דין תורה לכל ישראל כשר להיות חבר לעדה זו, המיוסדת בתקנות מתנגדות לחוקי התורה"[יח].

חודש אייר, נקבע כחודש שבו אפשר להגיש בקשת פרישה מה"ועד הלאומי", והצטרפות ל"עדה החרדית". ולקראתה התפרסם "פסק דין", מגדולי ארץ הקודש - אשכנזים וספרדים כאחד, אשר "מחויב כל בר ישראל ע"פ דין תורתינו הקדושה, להיות זריז ונשכר לעשות את כל הדרוש ע"פ חוקת הממשלה יר"ה, ששמו יוסר מתוך רשימת עדת וועד הלאומי".

כך היה משך עשרות שנים. חודש אייר - היה החודש שבו אפשר היה לשנות את החברות בקהילות השונות. ולפניה היו מתפרסמים כרוזים של גדולי ארץ הקודש, הקוראים למתמהמהים

דבר בעתו

חדש אייר הוא חדש היציאה
מקהלת הועד הלאומי

כל מי שאינו רוצה להיות חבר בקהלת ועד הלאומי (כנסת ישראל), קהלה שנאספה ע"י כל גאוני וצדקי הדור בארץ ובגולה.

כל מי שאינו רוצה לשלם מס-חבר בכפיה לקהלת ועד הלאומי בשיעור של שמונה אחוז (8%) משכר דירה שהוא משלם ושיוצאו להחזקת מוסדות ומפעלים שהם בניגוד לדין תוה"ק

עלינו לסדר את היציאה
עוד בחדש אייר זה
ואם יתרשל כעת —
יהי' אחר"כ מן הצועקים ואינם נענים.

פנה מיד! למשרד הועדה החרדית
„ועד העיר לקהלת האשכנזים"
ר' מאה שערים, בית מושקוביץ
או למשרד אגודת ישראל,
גראוליה, ע"י הדאר מאה-שערים

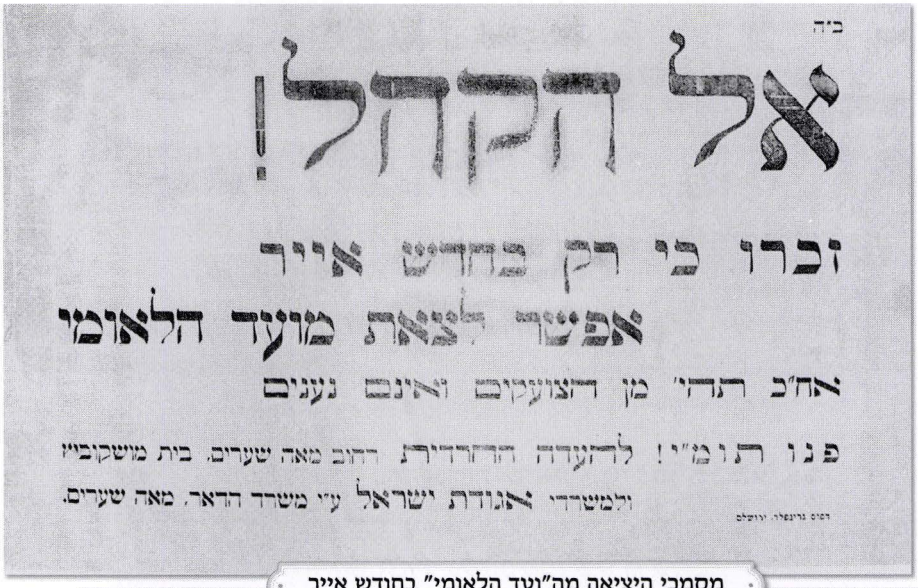
ושם יעמדו לשירותך.

יח הכרוז הראשון בנושא זה, התפרסם עוד בחודש טבת של תרפ"ח, תחת הקריאה "חובת היהודים בארץ הקודש". רבינו לא חתום על כרוז זה. מעניין לציין, שבכרוז זה מוצאים אנו חתימה נדירה של הרה"ק רבי שלמה מזוועהיל זצ"ל, שכידוע לא התערב בכל נושאים אלו, למרות היותו בארץ הקודש בתקופה סוערת זו.

להזדרז בהצטרפותם ליראי ה' וחושבי שמו. רבינו, כאחד מגדולי מורי ההוראה שבירושלים, הצטרף מדי שנה לחתום על כרוז זה.

לאחר שיקולים לכאן ולכאן, הצטרפו לבסוף גם אחדים מרבני המימסד, לפרישה היסטורית זו.

רבינו הצטרף לקריאתם שפורסמה ע"י "ועד הרבנים המאוחד", שהתריעה על "גודל חומר האיסור להישאר בקהילת הוועד הלאומי".

בזה

אל הקהל!

זכרו כי רק בחדש אייר

אפשר ליצאת מועד הלאומי

אח"כ תדהי' מן הצוענקם ואונם נעגים

פנו תומ"י! להעדה החרדית רחוב מאה שערים. בית משקוביץ

ולמשרדי אגודת ישראל ע"י משרד הדאר. מאה שערים.

דפוס גרינצוייג, ירושלים

מסמכי היציאה מה"ועד הלאומי" בחודש אייר

הרשמת חברים בעדה החרדית „ועד חעיר האשכנזי".

מודיעים בזה שפנקס החברים של העדה החרדית „ועד העיר האשכנזי" פתוח להרשמת חברים. כל אשר מסיבות שונות לא חתם עוד על ההצהרה הכללית על שייכותו בתור חבר להעדה החרדית, מתבקש הוא לסור ללישבת העדה החרדית (ממוך לתחנת המשטרה שע"י מאה שערים) להרישם בתור חבר, אפשר לשלוח גם את ההצהרה־נכתב בנוסח בזה:

ב"ה

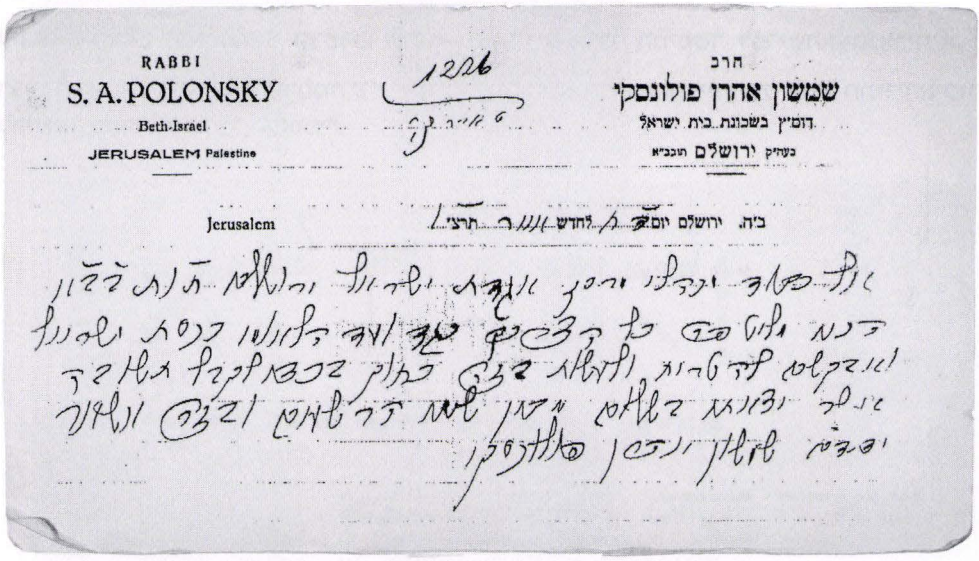
אנכי הח"מ הנני מצהיר בזה שהנני יוצא מועד הלאומי והנני חבר בהעדה החרדית פעה"ק ירושלם תוב"א המאוחדת כעת תחת שם „ועד העיר האשכנזי".

ח"ש ביום ..... לחדש אלול תרפ"ו, עה"ק ירושלם.

נאם ..... בשבועת .....

הערה: אפשר להשתתף גם בטופס הזה, לחתוך איתו בחוגן על פני חקוים המסומנים ולחוציאו מתוך הגליון ולזמצייאו אל ישקה העדה החרדית. וועדת חבקורת שעל „ועד העיר האשכנזי"

מכתב-הסילוק של רבינו מה'וועד הלאומי'

הרב
שמשון אהרן פולונסקי
דומ"ץ בשכונת בית ישראל
בעה"ק ירושלם תובב"א

RABBI
S. A. POLONSKY
Beth-Israel
JERUSALEM Palestine

ב"ה, ירושלם יום ד' ח' לחדש אייר תרצ"ו

Jerusalem

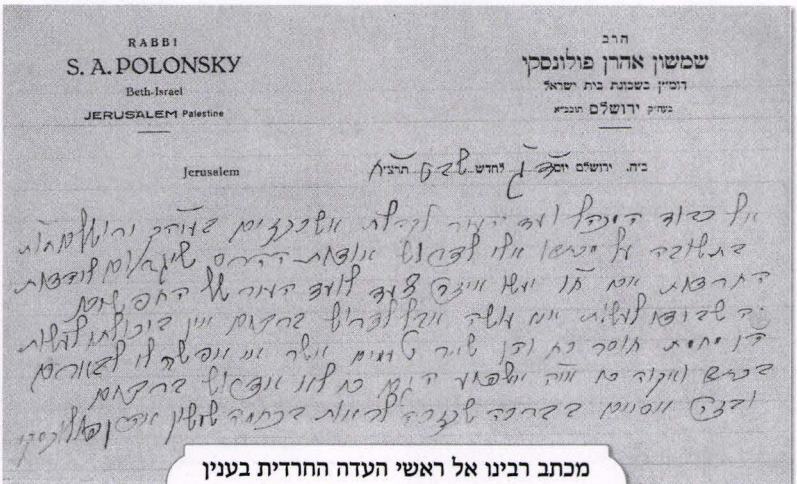
ב"ה, ירושלם יום ד' ח' לחדש אייר תרצ"ו

אל כבוד מנהלי מרכז אגודת ישראל ירושלם תו"ת בנב"א.

הנני מליט פה כל הצריך נגד וועד הלאומי כנסת ישראל, ואבקשם להטריח ולעשות בזה כחוק, בכדי לקבל תשובה אשר יצאתי בשלום מבין שיני הרשעים.

ובזה אשאר, ידידם

שמשון אהרן פולונסקי

הרב
שמשון אהרן פולונסקי
דומ"ץ בשכונת בית ישראל
בעה"ק ירושלם תובב"א

RABBI
S. A. POLONSKY
Beth-Israel
JERUSALEM Palestine

Jerusalem

מכתב רבינו אל ראשי העדה החרדית בענין
דרשה על חובת היציאה מה"ועד הלאומי"

רבינו משתתף באסיפת רבני העדה החרדית
על חובת היציאה מה"ועד הלאומי"

לא הלכו שולל אחר זהב וכסף

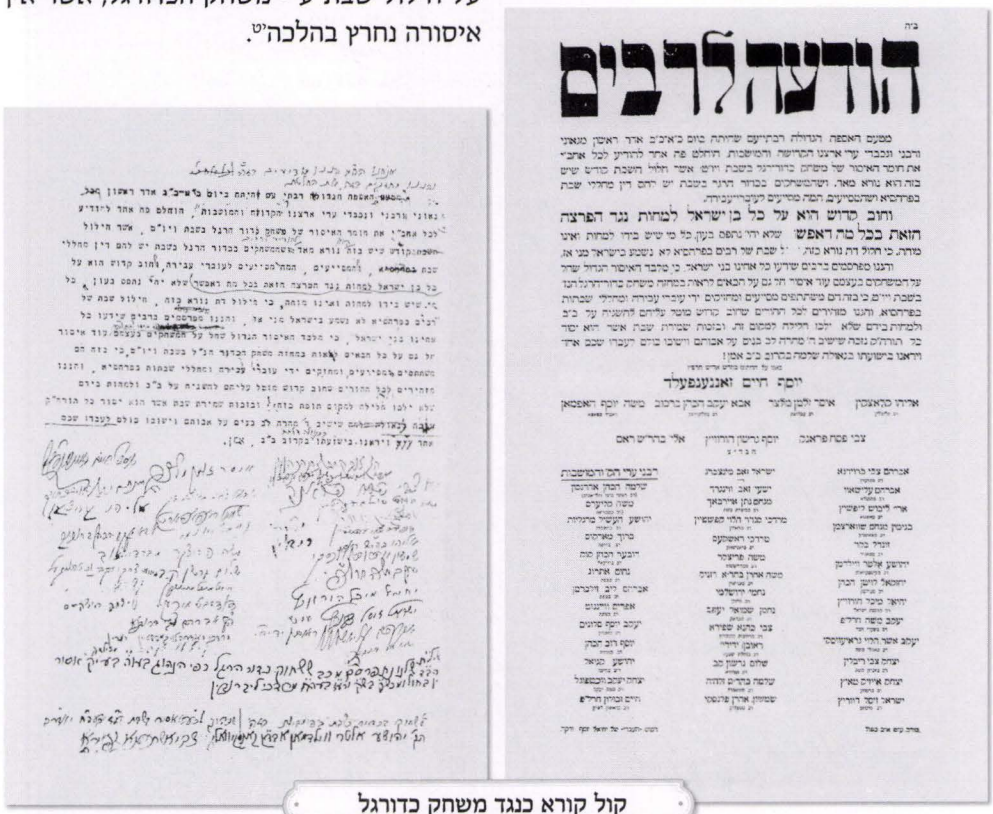
לא קלה היתה הפרישה עבור שלומי אמוני ישראל. היא גרמה ליהדות החרדית קשיים גדולים, הואיל וכל מקורות הכסף (תמיכת יהודי ארה"ב והתפוצות) היו תחת הנהגת "ועד הצרכים" שעל ידי ה"וועד הלאומי", והם התנו את תמיכתם בחרדים בהסכמת הישוב החרדי לקבל על עצמו את פיקוח ההסתדרות הציונית, כמו גם השגת רשיונות עלייה (סרטיפיקטים) לחבריה היו בידיה.

חרף זאת, עמדו חכמי ישראל בעוז ובגאון מול הקושי שניצב מולם, ולזכותם נזקפת גרעיני תקומתה של היהדות החרדית. כל אשר קוצרים אנו ברינה בתקופתינו, זרעו המה בדמעה בשנים הקשות ההם.

"והם היתה ידם עם הפרושים..."

כך עמד רבינו בלב ונפש לימין מערכותיה של היהדות נאמנה.

אחת מן המערכות הקשות שנקלעו אליה שלומי אמוני ישראל בארץ הקודש, היתה המערכה על חילול שבת ע"י משחק הכדורגל, אשר אין איסורה נחרץ בהלכה[יט].

הודעה לרבים

מפקם האספה הגדולה רבתיים שיתחה ביום כ"א-כ"ב אדר ראשון תאצי והכני ונכבדי ערי ארצנו המרוחה והמשכות, וחתמו פה אחד להודיע לכל אחב"י את תוכן האיסור של משחק כדורגל ביום שבת קודש, אשר חלול השבת בזה הוא גורם מאד, ושהמשתתפים בכדורגל הרגל בשבת יש להם דין מחללי שבת בפרהסיא ושהמסייעים, הם מהקשים לעבירה עצמה.

וחב קדוש היא על כל בן ישראל למחות נגד הפרצה הזאת בכל מה דאפשי שלא יהי נחשב בידי למחות ואצי מחרה, כי החיל דת גורא מאד שבת שר רבים בפרהסיא לא נשכח בישראל בני את, והנני מפקפמים ברבים שדעתו של אחינו בני ישראל, כי מיבב האיסור שדעתו על משחקים בשבת הרגל בשבת הוא בל"ח, אשר חילול שבת בפרהסיא הוא

חכמי הדור ראו בראייתם הרחוקה, את הפירצה החמורה בחומת השבת שתיווצר כאן. זה מלבד שכל המשחק המפוקפק הלזה, שמקורו מחכמה יוונית, היה לצנינים בעיניהם.

היתה זו מערכה קשה עד מאד. היו בה התכתשויות חריפות ומעצרים רבים. הפגנות גדולות אורגנו נגד משחקי כדורגל הללו, ושנים רבות אחר כך עוד דובר בהן וסופר עליהן. כל התושבים החרדים, על כל פלגיהם, נטלו חלק במערכה זו.

הכאב הגדול שבמערכה זו, שבעוד גויים שהיו עתידים להשתתף במשחק זה, התנערו ממנה כששמעו שהדבר פוגע ברגשות החרדים, הרי שהחילונים בארץ לא שתו ליבם, ובעריצות עיקשת של "ישראל שירד" התעקשו לקיים את המשחק בעיצומו של יום השבת.

על-כרחו נקלע רבינו לעין הסערה, כאשר המשחק התנהל במגרש הסמוך לשכונת "בית ישראל". היה זה בשנת תרצ"א, ובכרוז שהתפרסם מרבני העיר, הופיע רבינו בראש הקוראים לבני היהדות הנאמנה, לצאת ולמחות על כבוד השבת המחוללת בעיר עוז לנו.

באחת השבתות, אירע שאחד המפגינים זרק אבנים על מחללי השבת. ראשי המזרחי - שבאיוולתם ראו ב"משחקי הכדור בירושלים" ערך עליון גם על חשבון השבת - נכנסו לרבינו כמו שמצאו שלל רב. הנה, גם המפגינים מחללים שבת, ומה להם כי ילינו על המשחקים בשבת.

אולם, רבינו בחריפות שכלו, לא הותירם ללא מענה. קם והוציא גמרא מסכת סוכה מארון הספרים, ופתח בפניהם המשנה בדף מ"ג עמוד ב':

"פעם אחת חל שביעי של ערבה להיות בשבת, והביאו מורביות של ערבה מערב שבת והניחום בעזרה, והכירו בהן ביתוסין ונטלום וכבשום תחת אבנים. למחר, הכירו בהן עמי הארץ ושמטו מתחת אבנים, והביאום הכהנים וזקפום בצידי המזבח, לפי שאין ביתוסין מודים שחיבוט ערבה דוחה את השבת".

ופירש רש"י:

"עמי הארץ - שלא היו בקיאים באיסור טלטול, והם היתה ידם עם הפרושים".

הרי, שלמרות שהם היו עמי-הארץ וטלטלו בשבת האבנים האלו שהם מוקצה, מכל-מקום הסכימו להם הכהנים, מפני ש'היתה ידם עם הפרושים'...

"ילך אצל רשב"י שהוא מלומד בניסים..."

מפי בעל המעשה[כ] נשמע סיפור מעניין ביותר, אודות שידוליו של רבינו, למנוע בחור מגיוס לצבא. לא בכח ולא ברעש הלך, לא ניסה את כוחו בהטפות, כי אם במבט ייחודי שנתן על השקפת חז"ל בנידון.

היה זה בחדש אדר תש"ח, בימי המצור על ירושלים, נתפס השואל על-ידי הציונים, להתגייס למען הצלת הישוב. זמן הגיוס נקבע למועד סמוך. לא שהיו בידי השואל ברירות רבות, אולם, בכל זאת נכנס אל אחד מגדולי רבני היישוב הישן, לשמוע את חוות דעתו - דעת תורה - בענין הגיוס, אם לאיסור יחשב. הוסיף השואל להעלות השערה, שאולי אף מצוה יש כאן. הלא זה פיקוח-נפש.

כ הרב צבי שפיגלמן ז"ל מאשדוד, שימש כמלמד ותיק בת"ת תשב"ר בעיר בני ברק.

השיבו אותו גדול: "לומר שזה איסור ועבירה, לא יתכן! הרי סכנה מוחשית לפנינו! מאידך גיסא, לומר שהוא מצוה, גם כן לא שייך לומר בשופי!"

הקשה השואל: "אם עבירה אין כאן, ואף יתכן שהוא מצוה, למה לא לומר שהיא מצוה חשובה, הלא יש כאן הצלת נפשות ופקוח נפש?!"

משראה אותו גדול שיש להניח את דעתו בתשובה ברורה, ציוהו ללכת לרבינו. "הוא בודאי יאמר לך תשובה ברורה בדבר", אמר.

פנה הלה לרבינו, וסיפר את קורות הדברים. הוא נאלץ להתגייס, וכבר היה אצל אחד מגדולי-ירושלים לשמוע אם יש כאן איסור או עבירה, והוא שלחו לרבינו.

רבינו, שכבר היה בחליו האחרון ואישתקיל מילולי רח"ל, וכל הקשר שלו עם בני אדם היה באמצעות הרבנית ע"ה, צוהו להביא לפניו מסכת מעילה, והראה לו שיפתחנו בדף י"ז. הצביע לו במקום מסוים, והורה לו לקרוא הנאמר שם. התחיל השואל לקרוא:

"...ואילו היה אבא חלפתא קיים, יכולים אתם לומר לו תן בנך להריגה. אמר ליה רבי שמעון, אילו היה יוחאי אבא קיים, יכולים אתם לומר לו תן בנך להריגה..."

כלומר, אף התנא האלוקי רשב"י לא הרגיש שיש בידו להכריע בדיני נפשות כגון אלו. כשקרא השואל דברים אלו, התאמץ רבינו והתפרץ מתוך התרגשות ובכי: "מיין קינד! וואלט איך וועט געהייסן גיין, דו ביסט דאך ביי מיר געוועכנט וויי אן אייגן קינד, ווי קען איך דיר זאגן זאלסט גיין אין פייער..."[כא]

שאל השואל: "והרי מוכרחים לסייע להצלת הישוב?!"

צוה רבינו שיקריא לפניו קטע הקודם באותו הדף:

"מי ילך ויבטל הגזרות? ילך אצל רשב"י שהוא מלומד בנסים!"

ובקול בכי אמר: "היום אין לנו רשב"י, ועל מי נסמוך בכניסתנו למקום סכנה?!"

ניסה הלה, שהרי כלפי החופשיים - בטח שאנו טובים מהם, וא"כ, אולי יש לסמוך על כך, ולומר, שאנו מלומדים בניסים. רבינו לא הוסיף להגיב.

ברם, כשאמר הלה, שממילא אין בידו ברירות שונות, וכי הוא חייב להתגייס כבר בימים הקרובים, נטל רבינו את ידיו, אחזו זמן רב, וברכו שינצל מכל פגע רע, וישוב מן המלחמה בשלום. "בשובך מהמלחמה בשלום, תיכנס נא אלי לבשרני שחזרת בשלום", סיים רבינו.

וכך הלך הלה, מלווה בברכתו של רבינו.

העיד בעל המעשה לפנינו:

"ברכתו של רבינו התקיימה במלואה, וליוותה אותי משך כל עת הייתי מגוייס. הרבה מחברי מאותה קבוצה נהרגו רח"ל. וגם עלי, חלף פעם פגז מעל ראשי, והייתי כפסע ביני לבין המוות, אך בראשי עצמי לא נגע בי כלום, וחזרתי משם הביתה בריא אולם..."

לסיום המעשה נציין, שביום שהשתחרר משם, רץ בראשונה לבית רבינו, לקיים פקודתו שציוה עליו להיכנס אליו מיד לאחר שחרורו. והנה, מה מאד נדהם, כשמעו את הבשורה הנדהמת על

כא תרגום: בני! וכי יכול אנכי לחוות דעתי בענין? הלא נחשב אתה לי כבן! איך אוכל לצוותך שתיכנס לכבשן האש...

הסתלקותו של רבינו לגנזי מרומים באותם הימים. ברוב כאב, התחיל לרוץ אל עבר בית העלמין סנהדריה, ששם נטמן רבינו. באמצע הדרך פגשו המגיד הירושלמי הג"ר שבתי יודלביץ זצ"ל, ושאלו על פשר ריצתו הבהולה. סיפר הלה את כל הנ"ל.

המגיד הגר"ש יודלביץ זצ"ל

מיד עצרו הג"ר שבתי: "זמן סכנה היא כעת, ואסור לשוטט ברחובות. חכה נא להזדמנות שתפוג המתיחות מעט, ואז תלך".

ואכן כן, כאשר שקטו הרוחות הלך לבית העלמין סנהדריה, להשתטח על קברו של רבינו. כאשר הגיע ונעמד ליד הציון אמר בהתרגשות: "רבי! איך בין דא" - - -

פרק יג

על משמר ההלכה הצרופה

דור דור ודורשיו

כחלק מההבטחה הנצחית "כי לא תשכח מפי זרעו", שותלת ההשגחה העליונה בכל דור את השומרים - אלו גדולי התורה והיראה - הנוטרים את הכרמים, לבל יחבלוה זרים.

דור דור ודורשיו, דור דור ופרצותיו. אותו מלך זקן וכסיל, יודע להתאים עצמו לכל דור, ולהציב המכשולים שבכל דור לפי ההתפתחויות החדשות. מעולם לא היתה מלחמת היצר קלה, פעם היה זה ניסיון עבודה זרה, ואחר שנתבטל ע"י חז"ל עלו ניסיונות אחרות. תנועות שונות העלה היצר בכדי להכשיל על ידם את הכלל, וכשראה שפג טעמם ועבר זמנם מן העולם, פיתח מהר תנועה אחרת - לעתים הפוכה מהקודמת, הכל בכדי להסיר את ישראל מדרכם הבוטחת.

אלמלי היה כלל ישראל מתברך במתנה זו של הבעת "דעת תורה" בכל דבר שעומד להם על הפרק, מי יודע להיכן היתה ספינת ישראל מתגוללת. בדעתם הרחבה והברורה, ובמשקל הזהב אשר בפיהם, זכתה כנסת ישראל לצעוד במסילה הישרה העולה בית א-ל, ולהתעלות מעל כל הגלים וקולות מים רבים ואדירים המאיימים לשטוף אותם.

תקופה זו, שכיהן בה רבינו, קשה היתה מנשוא. אין בידינו כח המודד וההשוואה בין קושי התקופות, אבל במובנים מסויימים, היתה התקופה שפעל רבינו בירושלים, אחת התקופות הקשות שידע כלל ישראל מיום היותו לגוי. פער עצום של דורות נפער, ההבדל בין דורות שקדמו להם לדור ההוא, היו כמרחקים של כמה וכמה דורות.

ולכשתמצי להגדיר הדברים בהגדרה קצרה וקולעת.

אם עד לאותם הימים, הוציאו פורקי עול עצמם מן הכלל והתבוללו באומות העולם רח"ל, הרי שבתקופה זאת חלחל היצר את תרבות האומות לתוך כלל ישראל. כארס של עכנאי נשרפו נשמות ישראל 'מבפנים'. סימני חוצפה ועזות לבשו את הצעירים הפוקרים, מה שלא העיזו רשעי ישראל משך דורות ארוכים. חילול שבת, השפלת גדרי הצניעות, ביזוי התורה ולומדיה, יצאו מן השק, ונהפכו לדבר מתריס ומזעזע כל נימי הנפש היהודית.

כל זאת, מלבד הענויות הגדולה שהעבירה את הרבים על דעתם ועל דעת קונם.

כתוצאה מכך, מוצאים אנו את רבינו, ושאר גדולי ירושלים, עומדים בשער להתריע על פרצות חמורות עד מאד, שבדורות קודמים לא היו גדולי ישראל נדרשים לעמוד ולהתריע בהם.

מן הראוי להדגיש ולחקוק באותיות של זהב על דפי קורות דברי ימי עמנו הנבחר, ככל כמה שגדלו הנסיונות עד מאד, בכל זאת נאספו קבוצה ניכרת של יראי ה', אשר שתו בצמא את דברי גדולי הדור, חרף הקשיים הרבים שנערמו בדרכם. לאורם הלכו, ולדבריהם הקשיבו בציות מוחלט ובביטול גמור.

ראויה היא עטרת תפארת להיענד על בני אותה תקופה, אשר מהם יתד ומהם פינה לתקומת חיי היהדות החרדית בארץ הקודש!

רבינו, כדורש את האמת ועומד בתקיפות על שמירת נצח ישראל, לא הפלה בדבר הזה בין חוג לעדה. כל היכן שראה, שנקודת אמת מפעמת בקרבם בעמדם על פירצות ישראל, קרא ואמר: "חבר אני לכל אשר יראוך", ולאלתר צירף את חתימתו לקריאות גדולי התורה והיראה, בקריאתם לתקן פירצה זו או אחרת.

בפרק זה נטייל בין פרשיות היסטוריות שונות, מתקופה זו שהתגורר רבינו בארה"ק, ונלמד על עמידתו האיתנה על משמר חומות הדת, בכל שאלה שעלתה על שולחנה של היהדות הנאמנה בארה"ק.

על משמר חומת השבת

מפעם רבינו מרן הגאב"ד שליט"א, והרבנים הגאונים חברי בתי הדין פרו"ח ומו"צ שליט"א

ושמרו בני ישראל את השבת

באשר רבתה התלונה נגד חברת א.נ.ד שהיא בהחדרת שבת קודש. ושלחנו לחקוני אותם ז"ל, שהודיעונו כי באו אליהם ובבקוף אחרי כמה התראות באו ובפניהם נכבו עיניהם ולא יראו ח"ו. הצלחת אנשים רשעים והתפרצות הגויאה, שאומתנים עד אנו מיחלים את השבת בפרהסיא בעיר ירושלים ת"ו, בחנויות נוסעים מעשנים לעשנים לכבד הארץ ואדרבה שהשבתו לבני הדת עבת עד לא עברו בהשבתם והם בעדים נוסעים בשבת רעין חמשתו באין מבב"ם. הזלזל שבת בה גויאה. בשעת הסערה זו רבה העולם ויראים בפרט. בעקה שהושמים מאתנו להתעורר בתשובה באם ובמעשים בם הזיק ובעשם להוקיע הנוא על פשעו.

הננו מוצאים עצמנו מחויבים לפרסם לאחב"י את ד"ן תוה"ק. ש א ס ו ר למסיע ידי עוברי עבירה. ואסור לנסוע עם האוטובוסים והמקסים של חברת אגד בשום זמן (עד להודעה חדשה). למען לא יהי' דם במעל' הזה נגד שבת קדשנו. ולא יהי' חלקם בהפרת הדת ועקירת השבת מאה"ק ת"ו. ושומע לדברנו ישכן בטח ועליו תב"ט.

יוסף צבי דושינסקיא

בכרוז "ושמרו בני ישראל את השבת", מצטרף רבינו לקריאת קודש של מרן הגאב"ד הגרי"צ דושינסקיא זצ"ל ובית דינו, בעמדם על משמר קדושת השבת, לגדור הפירצה הנוראה של חילול שבת ע"י חברת הנסיעות "אגד".

כן מוצאים אנו[א], שהתקיימה "אסיפה למען השבת" בבית הגאון רבי צבי פסח פראנק זצ"ל, בראשות רבינו והגאון רבי איסר זלמן מלצר זצ"ל, ועוד גדולי עולם, שם עלתה הזעקה על חילולי שבת במקומים שונים בארץ הקודש.

"דנו ע"ד חילול השבת שלא נזהר כדבעי בנמל תל אביב, הוחלט לשלוח מכתבים לראש עירית תל אביב ולהרבנות הראשית דתל אביב, שימנעו את הדבר.

"כמו"כ הוחלט להזמין את כל אלה שפתחו את חנויותיהם בשבת להאסיפה הגדולה שנועדה למחרתו, שבה יהיו נוכח כמה מהרבנים הנאספים ומחברי ועד משמרת השבת ולאחוז בכל האמצעים לשמירת השבת בעיה"ק.

"האספה מזמינה את מנהל הראשי של 'תנובה', ועל התמרמרות הנאספים שמ'קרית ענבים' מביאים חלב באוטובוס בשבת אל 'תנובה'. באת תשובת המנהל שמשרדי תנובה סגורים על מסגר בכל ליל ויום השבת באין יוצא ובא, וגם כבר הזהירו לבני 'קרית ענבים' שבאם יביאו את החלב בשבת לא יקבלו מהם גם אחר השבת. גם על חנויות שעל השלט רשום בשם 'סניף תנובה' ופתוחות בשבת, השיב המנהל שאף שבאמת אין לחנויות אלו שום יחס אל תנובה, בכל-זאת הוא מוכן

א בירחון "תורת ארץ ישראל", שנה ז חוברת ד-ז, עמוד מד.

בעזהי׳ שנה ז׳ — שכם־סיון תרצ״ו — חוברת ד־ה

מתוכ תארץ תהיא טוב. מלמד שאין תורה כתורת ארץ ישראל׳ (כלי פ״ח)

תורת ארץ־ישראל

ירחון רבני מרכזי

לחדושי הורה בהלכה ובאגדה,

וכל המתרחש בעולם הרבנים והרבנות בארץ ובגולה

יו״ל ע״י ועד הרבנים המאוחד

מנושאי דגל הרבנות, הדיינות וההוראה בעיר״ק ירושלים ת״ו וסביבותיה באי״

העורך והמוציאי: הרב יוסף אלי׳ קירשנבוים

התכן

יא)	בענין לא תלקט לעני	מרן הרב צ ב י ספת פרנק	
יב)	בענין פירות שתרומ׳ לקוחת המעשרות	הרב בן ציון קוזיאל	
יג)	בענין שכחת קרקע באילנות	הרב יחיאל מיכל הוברמן	
יד)	בענין הפרשת תרומה ומעשרות	הרב משה אריה ליב שפירא	
טו)	בענין הצי עבר חצי כ״מ	הרב יאיר פרידמן	
טז)	שאלה בענין שיעור	הרב אהרן כגן	
יז)	בענין ספיחים ולא מפי כתבם	הרב יעקב יוסף פרנקל	
יח)	ישוב הרים בה׳ עגלה ערופה	הרב שמואל אידלאק	
יט)	בענין ברכה על מחשבה שבלב	הרב פיבל פרנק	
	ביעה בספרים הדשים		
כ)	דבר אברהם חיא	הרב אליעזר יהודה רבינוביץ	
	רבנות ראשית או רבנות מטעם? ז		
	ידיעות ומודעות		

תחתיסה לשנה באי׳. 500 מאיי, בחו״ל 12 שילינג. 3 דולאר

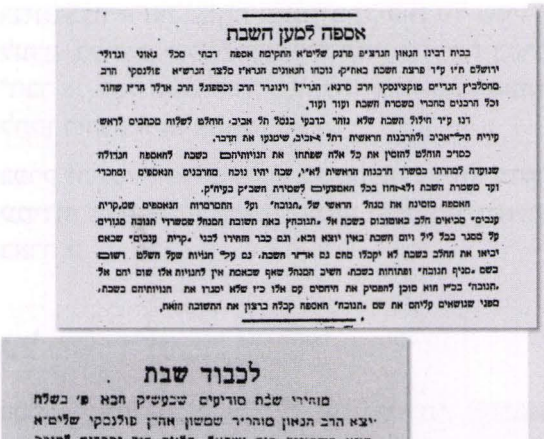
Address: — האדריסה:

מערכת תורת ארץ ישראל ת. ד. 514 ירושלים.

Redaction TORATH ERETZ ISRAEL P. O. B. 514 Jerusalem Palestine

דפוס „תורה״ ירושלים ת״ו אחיה, תורה תורה ארץ בלים

להפסיק את היחסים עם אלו, כל-זמן שלא יסגרו את חנויותיהם בשבת, מפני שנושאים עליהם את שם 'תנובה'. האספה קבלה ברצון את התשובה הזאת".

אספה למען השבת

בבית הבינו הגאון הגדולים מרנן שליט״א התקיימה אספה רבתי מכל גאוני וגדולי ירושלים תיו עיר פרנה חשבת באחיק. נוכחו הגאונים הגאונים בעלמי הגאון שליט״א מהסלבין הגדולים מוקצינסקי הרב סרנא, הגריז״ו וינוגרד הרב וכמובן הרב אולף תריז שחור וכל הרבנים מהכרי משמרת השבת וקדר וקדר.

דנו ביר חילול השבת שלא נזהר כדבעי בנגלי הל אביב, מחללם לשלוח מכתבים לראש עיריית תל־אביב ולהרבנות הראשית דתל־אביב, שימנעו את הדבר.

כסדר מחללם להמשך את כל אלה שפתחו את חנויותיהם בשבת לאספה הגדולה שנזעקה למהרתו בסמיך תרבנות הראשית לא״י, שבה יהיו נוכח מהרבנים הגאספים ומכהרי ועד משמרת השבת ולאחר כל האסמעיהם לשמירת השבין בעיר״ק.

האספה מזמינה את בנגל הראשי של „הנובה״ וגל החברהה הגאספים שמקרית קבוצי שכאים הלב באשובהם בשבת אל „הנובה״ שהחנין באת השבת המבל שמשרדי הנובה מנוחים על מבהר בכל ליל ויום השבת באין יוצא ובא. הגם בכך מזהירו לבני „קרית ענבים״ שבאם יבואו את החלב בשבת לא יקבלו מהם גם אריר השבת. גם על כל הנויות שעל השלם רשום בשם „מרץ הנובה״ ושתוחות בשבת. השב המבל שאף שבאמת אין להעויות אלו שום יחס אל „הנובה״ בביו הוא מוכן להפסיק את היחסים עם אלו בין שלא יסגרו את הנויותהם בשבת, בשני שנושאים עליהם את שם „הנובה״ האספה קבלה ברצון את התשובה הזאת.

לכבוד שבת

מזהירי שבת סוריים שבעשיק חבא פ׳ בשלח יצא הרב הגאון סוהיר שמשון אהרן פולנסקי שליט״א סורין בשבונות בית ישראל. בלוית עוד נכבדים למובב את החנויות לשם זרז ואזהרה לחנונים וכו׳ לשמור על קדושה השבת. יצאו בשעה 5.20 שבתו לרחוב מאה־שערים דרך רחוב צפנפ׳ה, רחוב ניורב, רחוב בן יהודא, רחוב יפו, ובשעה 6.30 יחצ״ל ערבית ביחד עם חברי מזהירי שבת בבית מחברם של חסמרדים רחי יפו, סמטת בנק קסח שם.

כן טוריים שבשעה. 5 יתאספו בני ישיבת אהל הורה בביהמ״ד זכרון משה ויכלו יחד דרך רחובות דוד ילין, בן יהודה, המלך ג׳ורג׳ לזרז בסגירה החנויות.

חברת „מזהירי שבת״ מסדרת הגיגת ט״ו בשבט באור ליום ב׳ ט״ו בשבט בבהמ״ד רבתי ברחובא. בשעה 2-15 לשא״י, 8.30 אירופית. הכרים ואהדים מוזמנים. הזמנות פרטיות אינן נשלחות.

רבינו יוצא בראש "מזהירי שבת" למחות על חילול שבת

במערכה כנגד מכירת בשר טריפה לגוי

באותה תקופה התמודדו רבני העיר רבות עם ענין השחיטה הכשרה. היה זה בתקופה של תחילת ביסוס הכשרות על השחיטה באופן מסודר. שכן, עד תקופה זו עוד היו עקרות-הבית הולכות אל השוחט המקומי עם העוף בידיהן, לשחטו, כך שקשה היה עד מאד לעקוב אחר כשרותם. רבני ירושלים השקיעו רבות ממירצם בכדי לייסד שחיטה כשרה ומהודרת לירא׳י ה׳.

סיפור אחד שטלטל את ירושלים, היה בענין כשרות בשר הבהמה, ומעשה שהיה כך היה:

סוחרי הבשר היו קונים את בשר הבהמות שנטרפו במחיר זול ביותר, פחות בהרבה מהמחיר אשר עלתה הבהמה עצמה אשר נקנתה. מסיבה זו הפסיקו מוכרי הבשר הערבים לקנות בהמה להריגה, הואיל וקנו בכמעט אפס מחיר את הבהמות שנטרפו אצל היהודים. עובדה זו גרמה לכך, שההפרש במחיר הבשר אצל קצב יהודי שמכר בשר כשר לעומת בשר טרף, היה גדול ביותר.

אילו לא מכרו היהודים את הבשר שנטרף לקצבים הגויים, היו הם נאלצים לקנות בהמות חיות כדי להרגן ולמכור את בשרן, ואז לא היה ניכר הפרש המחיר בין הכשר לטרף, ואילו כעת, ההפרש הגדול במחיר גרם לדלת העם להתפתות ח״ו אחר בשר הטריפה.

גדולי ירושלים נלאו רבות אחר הפתרון הראוי. היו שטענו, ובראשם הגרא״ז מלצר זצ״ל, שיש לפסול לגמרי את מכירת הטריפה לגוי. לדעתו הגדולה, מן הראוי היה לפסול את שחיטת הקצב

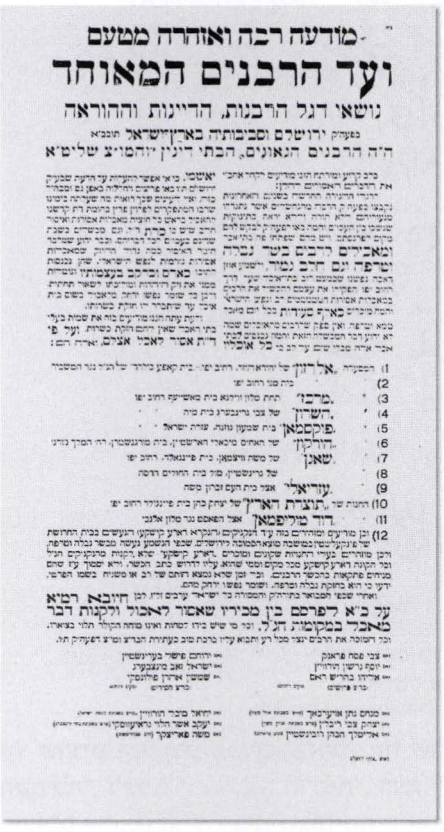
שאינו עומד בתקנה זו. תקנה זו, כנראה לא יכלה להתקבל, עקב ההפסד המרובה שהפסידו הקצבים כתוצאה מכך.

עקב זאת הגיעו לפשרה, שבשר הטריפה ימכר לנכרי רק בפיקוח משגיח מטעם הרבנים, ורק בתנאי שהוא אינו מוכר אותו ליהודי. "כל קצב שיעבור על-זה, יחיד או שותפים, נגזור על השו"ב שיחדלו מלשחוט בעדו עד שיתוקן הדבר כראוי על-פי דין תוה"ק", קראו הרבנים, ובתוכם רבינו, בכרוזם הנחרץ[ב].

על משמר השחיטה העצמאית

באותם שנים, ניטש ויכוח מר בין קהילות החרדים, אודות הסמכות על השחיטה הכשרה. העדה החרדית דרשה שחיטה עצמאית, בעוד שחוג הרבנות דרש שחיטה מאוחדת, אשר הם עומדים בראשה. גם המושל הבריטי מר סטורס, התפלא על דרישת הרבנות. "גם אצלנו קיימים כיתות שונות, קאתולים ופרוטסטאנטים, ולכל כיתה יש חומרות וסייגים משלהם, אינני מבין למה אצלכם היהודים, לא ניתן לכל חוג ועדה להתנהג לפי חומרותיו וגדריו?!", תמה.

ואכן, העדה החרדית קיבלה רשיון שחיטה עצמאי, והשחיטה הכשרה התחלקה לשנים. אולם, ארסו של הויכוח חלחל בין הקהילות, ופער קרע עצום בין יראי ה'.

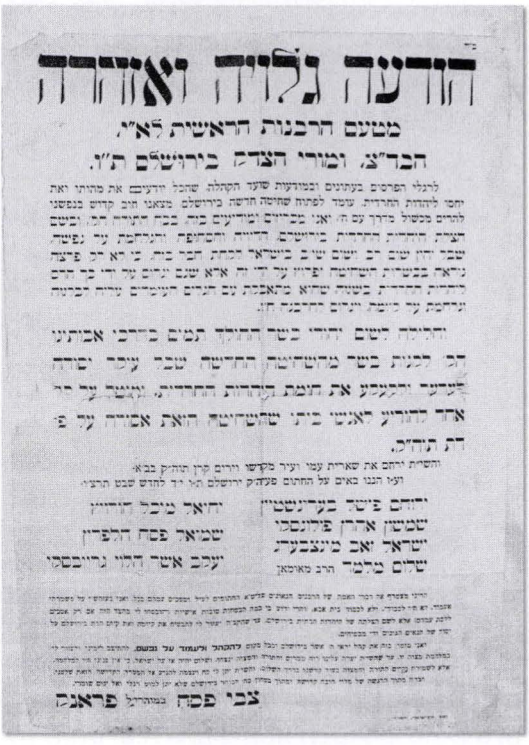
מודעה רבה ואזהרה מטעם

ועד הרבנים המאוחד

נושאי דגל הרבנות, הדיינות וההוראה

נשיאות ירושלים וסביבותיה בארץ־ישראל תובב"א

ה"ה הרבנים הגאונים, הבחתי דיינין יוחמויץ שליט"א

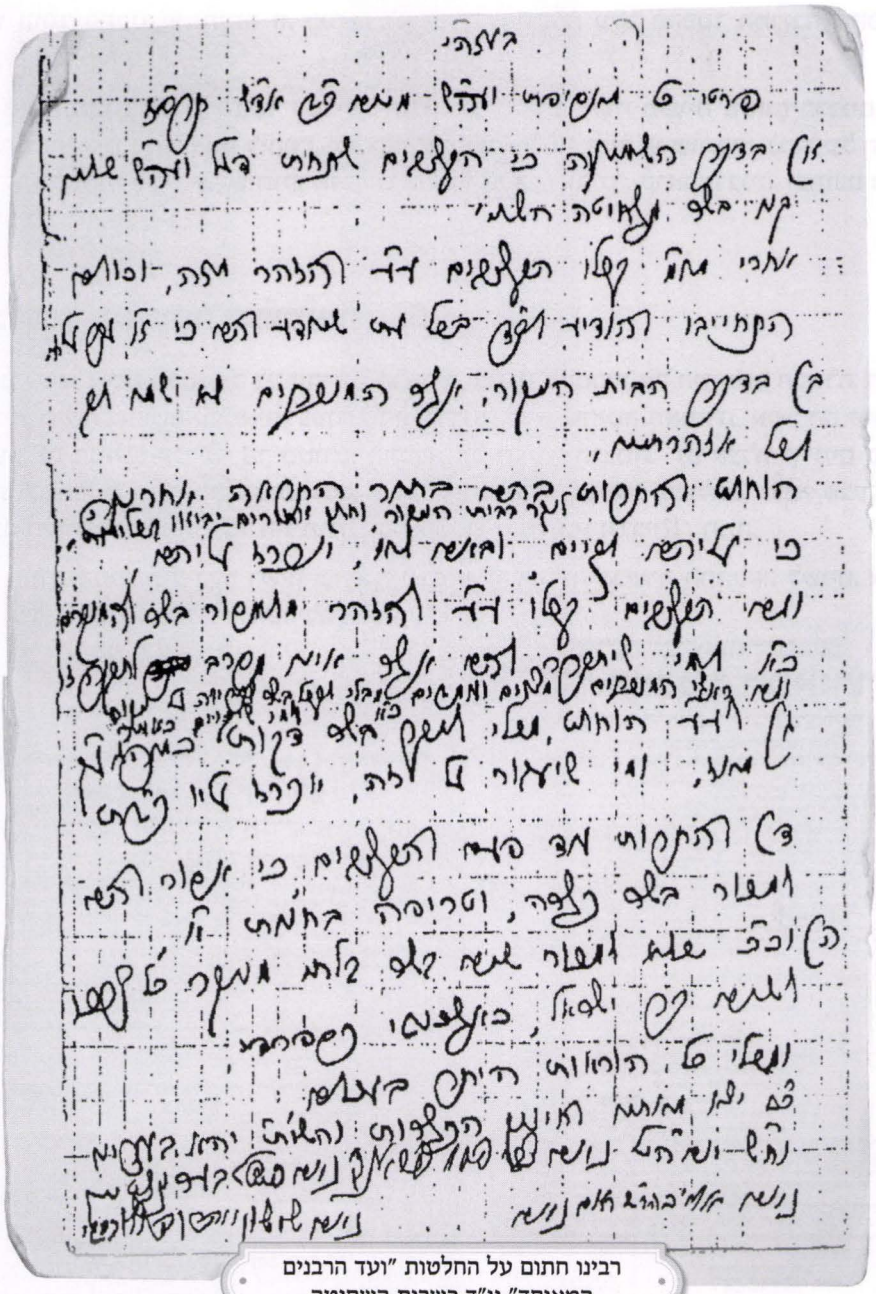

הודעה גלויה ואזהרה

מטעם הרבנות הראשית לא"י,

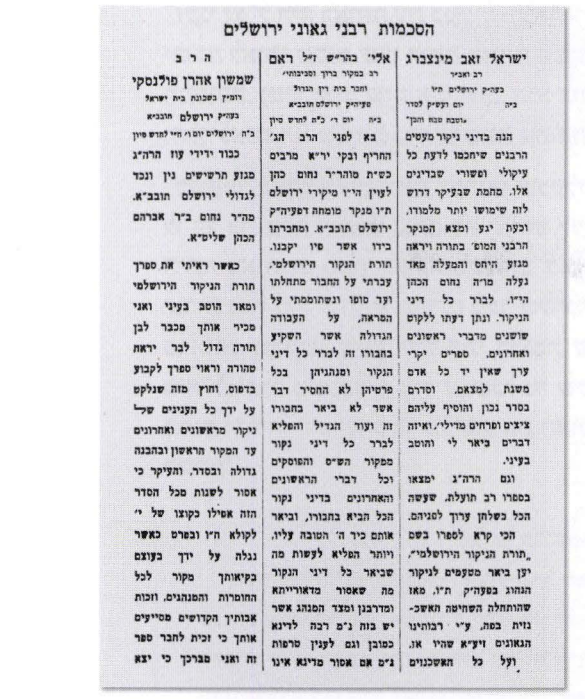
הב"ץ, ומורי הצדק בירושלים ת"ו.

ב המסמך המקורי, התפרסם ב"מוריה" שנה ששית גליון ב-ד, מנחם אב תשל"ה עמודים מה-נב, משנת תרצ"א.

רבינו חתום על החלטות "ועד הרבנים המאוחד" ע"ד כשרות השחיטה

עד שהגיע המאורע החדש, שאילץ את שתי הקבוצות להתאחד במלחמה נגדו. היה זה כש"ועד הקהילה", לימים "המועצה הדתית", רצה לייסד שחיטה חדשה. גם גדולי חוג הרבנות, ובראשם הגרצ"פ פראנק זצ"ל, הבינו ששחיטה זו אסור לה להתקיים ולהתנהל תחת הפשרנים, מה שיגרום לירידת ערך כשרות השחיטה.

ס פ ר

תורת הניקור הירושלמי

חלק א'

בו נקבצו ונתבארו כל ההלכות

ניקור חלב ודם וגיד הנשה

מגמרא וראשונים ושו"ע

ומספרי שחיטה ומספרי ניקור

חבר על ידי

נחום כהן לעוין

שנת תשי"ג לפ"ק

ירושלם עיה"ק תובב"א

דפוס בית יתומים ויסקין

הסכמות רבני גאוני ירושלים

ישראל זאב מינצברג
רב דבאבוב
בעה"ק ירושלים תיו

יום ד' ט"ו לחדש סיון
בית רבן הגדול
שע"י ק ירושלם תובב"א

בא למני הרב הגי' החריף ובקי וי"א מורבים כש"ת מוהר"ר נחום כהן לעזין הי"ו מיקירי ירושלם ת"ו מנקר מומחה דשע"ק ירושלם תובב"א. ומחברתו בידו אשר שין יקבנו.

תורת הנקור הירושלמי. עברתי על החבור מתחלתו ועד סופו ונשתוממתי על הפראה, על העבודה הגדולה אשר השקיע בחבורו זה לברר כל דיני הנקור ומנהגיהן בכל פרסיהן לא החסיר דבר אשר לא ביאר בחבורו זה ועוד הגדיל והשליא לברר כל דיני נקור בפקור הש"ס והפוסקים וכל דברי הראשונים והאחרונים בדיני נקור הכל הביא בחבורו, וביאר אותם כיד ה' הטובה עליו, ויותר השליא לעשות מה שביאר כל דיני הנקור מה שאסור מדאורייתא ומדרבנן ומצד המנהג אשר יש בזה נ"מ רבה לדינא כפובן וגם לענין טרפות נ"מ אם אסור פרינא אינו

אלי' בהר"ש זלל ראם
רב בפקור ברוך ומנהגותי'
וחבר בית רבן הגדול
שע"י ק ירושלם תובב"א

יום ד' כ"ם לחדש סיון

ה ר ב
שמשון אהרן פולנסקי
רומ"ץ בשכונת בית ישראל
בע"י ק ירושלם תובב"א

כ"ח ירושלים יום ו' חי לחדש סיון

כבוד ידידי עוז הרה"ג מגנן הרשישים נין ונכד לגדולי ירושלם תובב"א. מהי"ר נחום ב"ר אברהם הכהן שליט"א.

כאשר ראיתי את ספרך תורת הניקור הירושלמי ומאד הוטב בעיני ואני מכיר אותך מכבר לבן תורה גדול לבר יראת מהורה וראוי ספרך לקבוע בדפוס, וחוץ מזה שנלקח על ידך כל הענינים של ניקור מראשונים ואחרונים עד המקור הראשון ובהבנה גדולה ובסדר, והעיקר כי אסור לשנות מכל הסדר הזה אפילו כקוצו של י' לקולא ח"ו ובפרט כאשר נגלה על ידך בעוצם בקיאותך מקור לכל החומרות והמנהגים, וזכות אבותיך הקדושים מסייעים אותך כי זכית לחבר ספר זה ואני מברכך כי יצא

הסכמות רבני גאוני ירושלים

הבאים לארצנו הק' מהגולה, חובה מוטלת לנוהג כחומרי המקום הנהוג בשע"ק ת"ו. יעויין במג"א סי' תס"ח ס"ק י"ב ובשו"ת דיני מנהגי אימור סי' תצ"ו אות י"ם.

ואמינא לפעלא טבא אריישר, ותבוא עליו ברכת טוב.

כעתירת הבעה"ח
ישראל זאב מינצברג

סותם בדבר שאסור בנקר ס"ש ואם מצד המנהג סותם, גם ביאר בחבורו זה כל מנהגי הנקור שנוהגין בירושלם עיה"ק ת"ו וכל המקורים של כל מנהג נגר אלו המעיינים על מנהגי ירושלם בעניני הנקור ומחברנו זה הוא יליד ירושלים ממשפחה מיוחסת. ולמען זכות את הרבים לא חס על פעלו

מבעך בעולם וידעו מדרכתך ותזכה לשרנסת בהרחבה ויפיצו מעיינותיך חוצה ובזה אשאר יריד המברכך בכל הטוב

שמשון אהרן פולנסקי

ויגיעו והשקיע כסף רב על הדפסת החבור כי הוצאות הדפסה והנייר כיום הוא ביקר מאד, ותובות רבות עלו והשתרנו על צוארו לואת מצוה גדולה לעזור לסחברנו ולקבל חבורו בידים מתוחות ולתעניק לו הענקה חשובה להקל ולהסר מעליו עול התחובות אשר עלו עליו מהדפסת החבור אשר הוא תועלת גדולה להמקרים ולשוביים ולרבנים תיושבים על כסא ההוראה כנ"ל.

ואני תקוה כי כ"א יקבל חבורו זה ומחברנו יבוא על שכרו על היגיעה והטעל ועל התועלת הגדולה אשר בחבורו זה ורב ברכות יחולו על ראשו ויתברך בכל מילי דמיטב.

נאם אליהו בהר"שלמה ראם דומ"ץ וראש השובים
מעיה"ק ירושלים תובב"א

הסכמת רבינו על הקונטרס "תורת הניקור הירושלמי": "כי אסור לשנות מכל הסדר הזה אפילו כקוצו של יו"ד לקולא ח"ו"

או-אז הצטרפו חברי הביד"צ חסידים של "העדה החרדית", אל קריאתו של הגרצ"פ פראנק זצ"ל, למלחמת קודש לאסור שחיטה זו, "שהכל יודעים את מהותו ואת יחסו ליהדות החרדית".

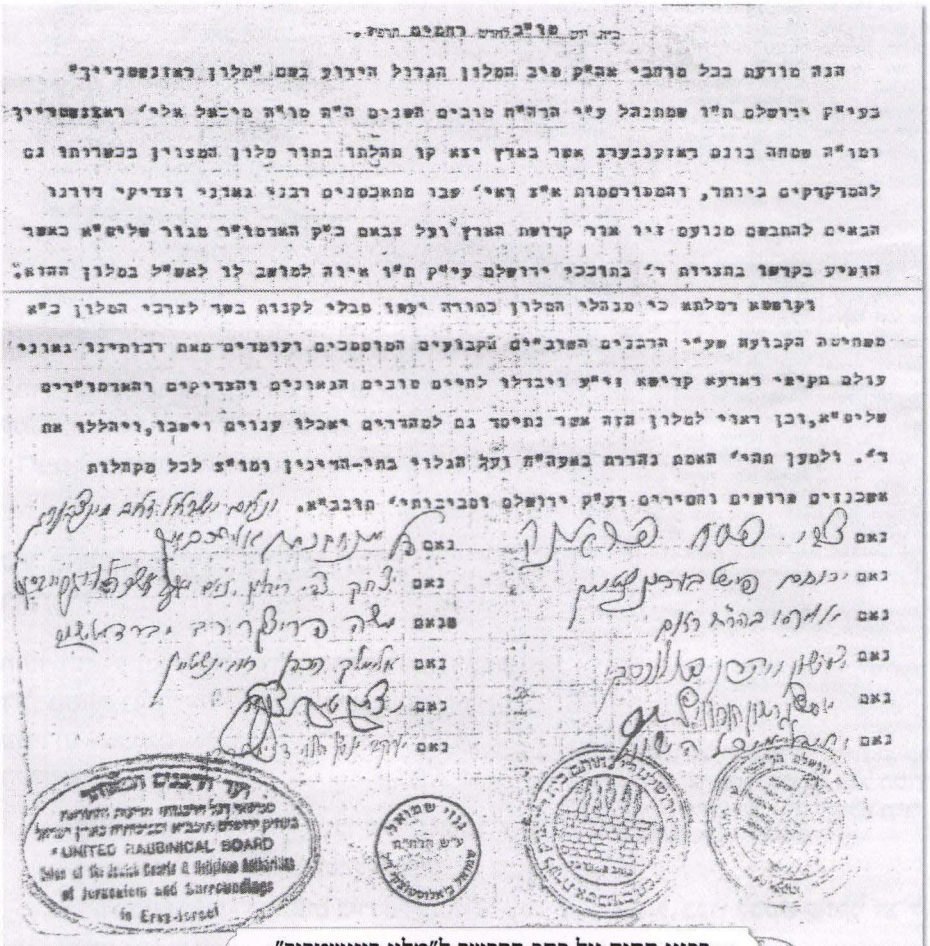
על משמר טהרת שולחן הבית היהודי

הנכד החביב ובן-הבית, הר"ר נחום טל (טולקצוב) ז"ל, מספר ברשימותיו סיפור נפלא ביותר על עמידתו האיתנה של רבינו על משמר חומת השחיטה הכשרה:

"זכור לי מתקופה שהייתי בן עשר בערך, באחד מימי שישי הגיע לבית זקני זצ"ל, הרב הממונה על השוחטים בירושלים, הג"ר אליהו ראם זצ"ל, בכדי לבקש שזקני זצ"ל יואיל לבוא למחנה יהודה, ולפסוק בדבר כשרותה של פרה שאך זה נשחטה.

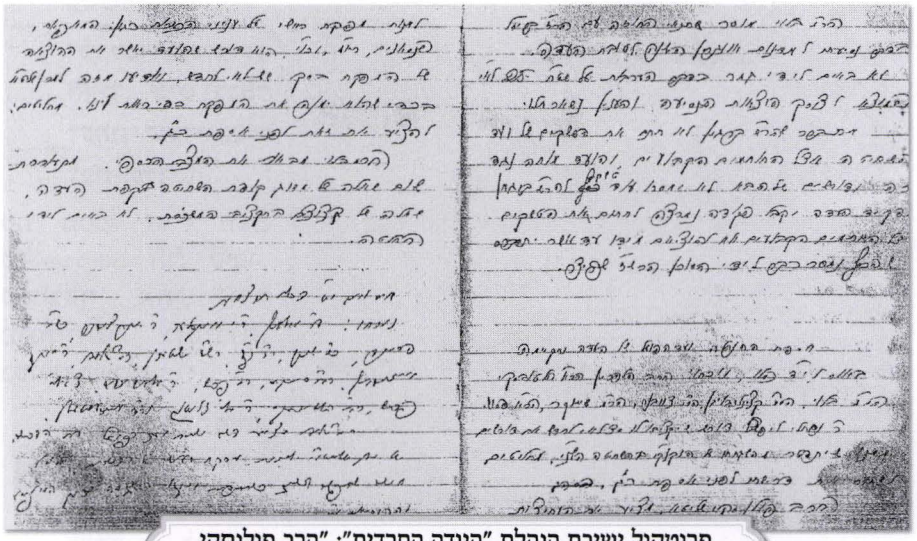
"זקני זצ"ל היה באותה עת במקוה, וכשחזר מהמקוה מיד אחז בידי, ויצאנו אל עבר שוק מחנה יהודה לאותו מקום שבו היתה מונחת הפרה לאחר שחיטתה. כשהגענו הביט זקני זצ"ל בחלק המסופק, ומיד הגיב שזה אינו טוב. הוא הוסיף ולקח חתיכה מהבשר שטרם חולק לאיטליזים, והלך לאחד האיטליזים כדי להשוות את החלק שבידו לבשר שכבר עומד למכירה באיטליזים.

"כשעמד באחד האיטליזים הבחנתי שבעלי האיטליז מזלזלים בפסק, וכשיצאנו משם סיפרתי לו על כך. עלה החשש שהם לא יצייתו לדבריו, ושבכלל הם אינם צייתי לרבנים. השעה כבר היתה מאוחרת, סמוך לשבת, זקני זצ"ל מיהר הביתה, וביקש שיקראו מיד לכרוז, איש אחד שהיה בעל קול גדול, והתפרנס מכך ששימש כמערכת כריזה אנושית... זקני זצ"ל נתן לו כמה פרוטות, וביקשו שילך לכל בתי הכנסת שבמחנה יהודה, מאה שערים ובית ישראל, ויכריז בזה"ל: 'הרב מטעפליק מודיע, שכל מי שקנה ביום שישי זה בשר באחד האיטליזים שבשוק מחנה יהודה, ידע שהבשר טריפה. את האוכל יש להשמיד, ואת כלי האוכל לשבור מיד בצאת השבת'.

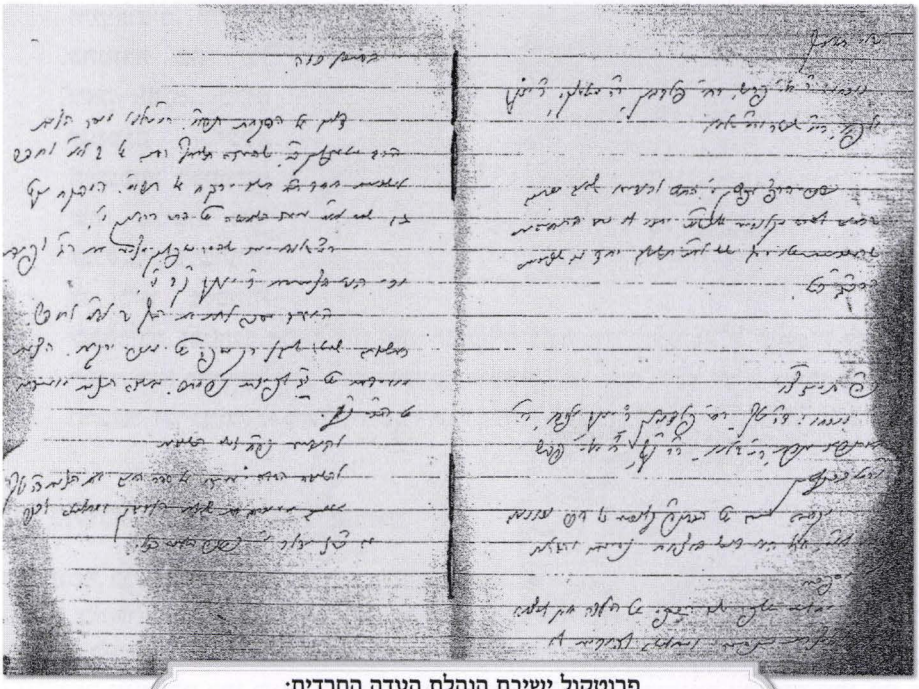

רבינו חתום על כתב ההכשר ל"מלון רוזנשטרוך"

"מיד הגיעו אנשים לביתו של זקני זצ"ל כדי לוודא את אמיתות ההודעה, ומששמעו שאכן כך, ושמעו גם את השתלשלות הדברים, החליטו להחרים את האיטליזים במחנה יהודה. אותם בעלי האיטליזים הבינו את חומרת הדברים, ולאחר מספר ימים הגיעה משלחת של בעלי האיטליזים

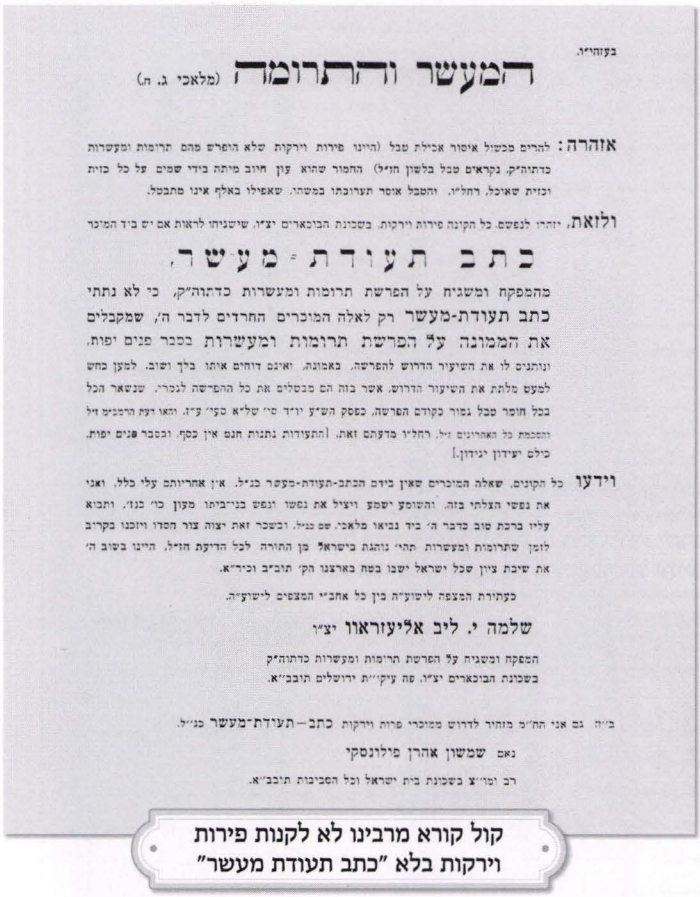

פרוטקול ישיבת הנהלת העדה החרדית": "הרב פולנסקי
מציע את הנחיצות למנות מפקח ראשי על ענייני הכשרות"

פרוטקול ישיבת הנהלת העדה החרדית:
"הרב מטפליק מציע לפיקוח ענייני תרו"מ את ר"ג לפידות"

לבקש את סליחת זקני, ולדעת מה עליהם לעשות בכדי להסיר את רוע הגזירה. זקני זצ"ל דיבר איתם קשות על הצורך לציית לפסקי הרבנים ללא כחל ושרק. בנוסף לכך, הורה להם זקני זצ"ל, לפצות את הקונים בכסף או שוה כסף עבור הבשר שנאלצו לזרוק, ועבור הכלים שנאלצו לשבור...

בעזהי"ת.

המעשר והתרומה (מלאכי ג, ח)

אזהרה: להרים מכשול איסור אכילת שבל (היינו פירות וירקות שלא הופרש מהם תרומות ומעשרות כדהו"ק, נקראים שבל בלשון חז"ל) התפור שהוא עון חיוב מיתת בידי שמים על כל כזית וכזית שאוכל, רחל"ט. והסבל אוסר תערובתו במשהו. שאפילו באלף אינו מתבטל.

ולזאת, יזהרו לנשמם. כל הקונה פירות וירקות, בשכונת הבוכארים יצ"ו, שישניחו לראות אם ים ביד המוכר

כתב תעודת-מעשר,

מהמפקח ומשגיח על הפרשת תרומות ומעשרות כדהו"ק, כי לא נתתי כתב תעודת-מעשר רק לאלה המוכרים החרדים לדבר ה', שמקבלים את הממונה ע"ז הפרשת תרומות ומעשרות בכבר פנים יפות, ונותנים לו את השיעור הדרוש להפרשה, באמונה, ואינם דוחים אותו בלך ושוב, למען כחש למעט מלתת את השיעור הדרוש, אשר בזה הם מכשלים את כל ההפרשה לגמרי. שנשאר הכל בכלל חומר שכל גמור קודם הפרשה, כפסק הש"ע יו"ד סי' של"א סע"ג. והאי דעת הרמב"ם ז"ל והכמת כל האחרונים ז"ל, רחליז מדעתם זאת. [התעודות נתנות חנם אין כסף, ובכבר פנים יפות, כילם יעידון יגידון.]

וידעו כל הקונים, שאלה המוכרים שאין בידם הכתב-תעודת-מעשר כנ"ל. אין אחריותם עלי כלל, ואני את נפשי הצלתי בזה. והשומע ישמע ויציל את נפשו ונפש בני־ביתו מפון כי' בנו', ותבוא עליו ברכת טוב כדבר ה' ביד נביאו מלאכי. שם כנ"ל. ובשכר זאת יצוה צור חסדו ויזכנו בקריב לזמן שתרומות ומעשרות, תהי' נוהגת בישראל? כן התורה לכל הדעת הזה, תיינו בשוב ה' את שיבת ציון שכל ישראל ישבו בעת בארצנו הק' תוכ"ב ובי"א.

כפתורת הנצנה לישוע"ה בין כל אחבי"ו הנצנים לישוע"ה.

שלמה י. ליב אליעזראוו יצ"ו

המפקח ומשגיח על הפרשת תרומות ומעשרות כדהו"ק בשכונת הבוכארים יצ"ו, מה עיק"ת ירושלים תובב"א.

ב"ה. גם אני הח"מ מחזיר לדרוש מפיקרי פירות וירקות, כתב–תעודת–מעשר כנ"ל.

נאם שמשון אהרן פילונסקי

רב ומו"צ בשכונת בית ישראל וכל הסביבות תובב"א.

קול קורא מרבינו לא לקנות פירות וירקות בלא "כתב תעודת מעשר"

"כך למדו מאותו יום ואילך, שיש לבטל דעתם לגמרי מפני דעת-תורה..."

עוד מספר הר"ר נחום טל (טולקצוב) ז"ל, סיפור שמשקף את גודל מומחיותו וזהירותו בענייני כשרות:

"באחת השנים פנתה חברת תנובה לזקני זצ"ל, שיתן כשרות לפסח, למוצרים שהגיעו מהמושבים והקיבוצים, והציעה בתמורה שכר של מאה פונט, סכום שממנה יכלה המשפחה להתפרנס שנה שלימה. זקני זצ"ל ביקש שיערכו לו סיור ברפתות שבסביבה, ובמהלך הסיור שח אחד הפועלים בתמימות לזקני זצ"ל, שהמזון לפרות במהלך הפסח הוא למעשה לחם יבש שתנובה רוכשת לפני פסח. זקני זצ"ל כמובן סירב לתת את ההכשר, וכך נמוגה לו משכורת שנתית..."

על משמר כשרות הסת"ם

כרוז נוסף, בו מצטרף רבינו להגרצ"פ פראנק זצ"ל, בנושא כשרות הסת"ם. הפירצה בתחום זה חמורה ביותר, כאשר רבים מסופרי הסת"ם אינם בקיאים בהלכות הכתיבה, ובכך גורמים למכשולים חמורים ליראי ה'. וכמו סופרי הסת"ם, כך גם "עושי הבתים" וכד', גם בהם מצויים רבים אשר מעתיקים מעשיהם כפי ראות עיניהם אצל אחרים, בלא שיהיו בקיאים בהלכות אלו, ולו במעט.

גדולי התורה - ובתוכם רבינו - הגו אז רעיון כביר, ואף יצאו על כך בקול קורא, שכשאר המוצרים,

ימכרו גם מוצרי הסת"ם בעטיפה ועליה חותמת הכשר, כך שהקונה הירא את דבר ה' יהא סמוך ובטוח שאכן לא נכשל בסת"ם שאינו כשר.

מודעה ואזהרה

מטעם בה"ד הגדול לכל מקהלות האשכנזים ומרן הגאב"ד שליט"א

בימים נוראים אלו, כי עיפה נפשנו להוריעם, וכאילו חז"ו התורה הרצועה לכלות את שארית ישראל, ה' ירחם חבל נחלתו.

נתעוררנו מיחידי סגולה דפעיה"ק לשים עם ולפקח **בבשרות התפילין והמזוזות** שהנם עטרת ותפארת ישראל, וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך, ואחרי התעניות מרובה ובדיקת כמה וכמה זוגות תפילין ע"י סופרים ומגיהים מובהקים, נתברר לנו כי התפילין והמזוזות המובאים מחו"ל הנם **פסולים** ואסור ללובשם ולברך עליהם.

אי לזאת הננו מזהירים באזהרה חמורה **שאסור לקנות תפילין ומזוזות מבלי שיהיו על כל זוג הכשר "בית דין" וכן כל מזוזה תהי' עטופה בהכשר ב"ד** ומבלי הכשר ילכדו ח"ו בעון קרקפתא דלא מנח תפילין, חוץ מחומה עון ברכה לבטלה. וחוב קדוש על אלה שקנו מפגר תפילין ומזוזות למוסרם למגידה מומחה לבודקם אם כשרים הם, כי הרבה שנמכרו בחזקת מוגהים מצאנו אותם פסולים.

ובזכות שמירת מצות תפילין כהלכתה נזכה להתגשמות יעודי הנביא "לשום לאבלי ציון לתת להם פאר תחת אפר" ועשה מצוה זו שבשבילה תכנם לארץ ונזכה לגאולה שלמה בב"א.

נאם אליהו בר שלמה ראם
נאם שמשון אהרן פוקס
נאם יחיאל מיכל הורביץ

בידים רועדות ובלב דוי הנני לעורר ולהתריע על הקלקלה הגדולה אשר נכשלו המוני בית ישראל בכשרים בעון חומר קרקפתא דלא מנח תפילין, תמהרנה שערות ראשנו, והמכשלה הואת תחת ידינו היא, כי נראברר בבירור גמור פסלם של כל התפילין המובאים מחו"ל, והורנו נהפך למשוחית ר"ל. ויעזה חוב קדוש על כל בעל בעמיו רב ומורה צדק בעירתו לעורר את אחינו בנ"י על תיקון המעוות. ומה-אזנו ה"ל חבוש עליונו כתיקנו, ובזכות זה נזכה לראות בבנין ציון וירושלים בשוב ה' את שבות עמו יעקב ישמח ישראל ובלצ"ג בב"א.

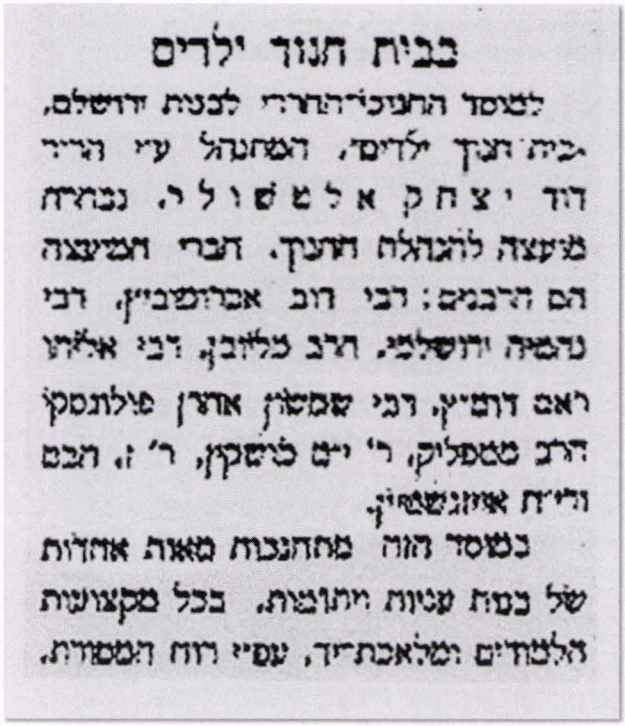
צבי פסח פראנק — ראש קליר – ירושלים

'כח תת לאביבים רכים' - על משמר חינוך הדור הצעיר

במיוחד היה קרוב ללבו של רבינו נושא חינוך הדור הצעיר. מעניין לציין, שבאותם הימים, כאשר אחד הויכוחים המסעירים בין יראי ה' לחילונים, הצריכו את התערבותם של ראשי הממשל הבריטי. הלכו גדולי ירושלים אצל המושל הבריטי, ובתחנונים דיברו לביטול רוע הגזירה. והנה,

אותו מושל גוי העיר להם בעדינות: "למה אתם נזכרים רק עתה?! היה לכם להשקיע יותר בחינוך הדור הצעיר, ורבים מאותם מאורעות היו נחסכים!"

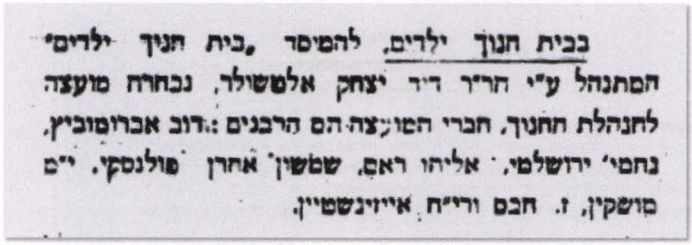
המעבר החד בין דור לדור, דרש חכמה מרובה להתארגן מחדש - לפי רוח התקופה - בנושא חינוך תשב"ר. רבינו, בחכמתו כבר עמד על כך מיומו הראשון בארץ הקודש, ולכן, ללא שום שיהוי הצטרף לכל יוזמה ואסיפה שנועדה לחיזוק חינוך צעירי ישראל, בתלמודי התורה ובישיבות.

בבית חנוך ילדים

לבסוד התעכ"הת"רת לבנות ירושלם,
בית חנך ילדים, המתנהל ע"י הריר
דוד יצחק אלטשולר, נבחרה
מועצה להנהלה חענך, חברי המועצה
הם הרבנים: רבי דוב אברומביץ, רבי
נחמי ירושלמי, רב מליבן, רבי אליהו
ראם דוחיץ, רבי שמשון אחרן פולנסקי
הרב מטפליק, ר' יים קישקין, ר' ז. חבם
וריח אייזנשטיין.

נמסד הזה מחהנכות מאת אחדות
של נמת עניות ויתומות, בכל מקצועות
הלימודים והלאכת יד, עפ"י רוח המסורת.

בבית חנוך ילדים. להמיסד „בית חנוך ילדים"
המתנהל ע"י הריר דוד יצחק אלטשולר, נבחרה מועצה
לחנהלת תחנוך, חברי המועצה הם הרבנים: דוב אברומוביץ,
נחמי' ירושלמי, אליהו ראם, שמשון אחרן פולנסקי, יים
מושקין, ז. חבם וריח אייזנשטיין.

עוד בשנת תרפ"ג, חדשים ספורים לאחר עלייתו לארץ הקודש, מדווח בעיתון החרדי "קול ישראל"[ג] שנבחרה מועצה של רבנים גדולי תורה, להנהלה הרוחנית של "בית חנוך ילדים", בעיר הקודש ירושלים ת"ו, המתנהל ע"י הרב דוד יצחק אלטשולר ז"ל, ביניהם רבינו.

בתקופתו של רבינו, כאשר ניטעו היסודות למוסדות התורה בירושלים, עלתה בכל עוזה השאלה הגורלית של קבלת תמיכה מכספי הארגונים הציוניים. בשנת תרח"צ, יצא מרן הגאב"ד הגרי"צ דושינסקיא זצ"ל ובית דינו, ורבינו בתוכם, ב"פסק דין", אודות ארגון חדש שנקרא בשם "קהלת", "אשר מיסדיו מתפארים שיחזיקו מהכספים אשר יקבצו תחת שם 'קהלת' את המצוינים מבני התורה של הישיבות באה"ק".

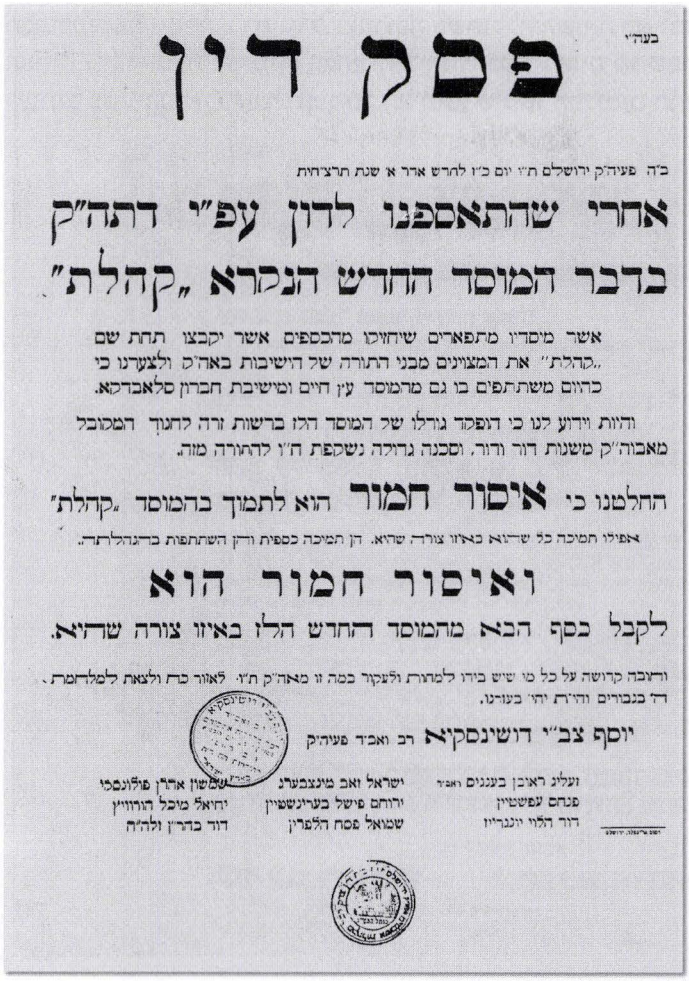
"והיות וידוע לנו כי הופקד גורלו של המוסד הלזה ברשות זרה לחינוך המקובל מאבוה"ק משנות דור ודור, וסכנה גדולה נשקפת ח"ו להתורה מזה", הרי הם אוסרים בכל תוקף את התמיכה באותו ארגון, ואת קבלת התמיכה מאותו ארגון.

שוב, כמה שנים אחר-כך, עלה רעיון חדש ע"י הממשל הבריטי ששלט באותם הימים. ראשי העירייה הגו את הרעיון של "מס החינוך העירוני", אותו יגבו מכל בית אב בישראל, וממנו יתמכו

ג שנה ב', גליון יג, פרשת ויגש תרפ"ג.

בכל מוסדות החינוך היהודיים, החרדים והחילונים כאחד.

יראי ה' עוד ליקקו את הפצעים שהותירו אחריהם כל בתי הספר החילוניים, מה שגרם לגדולי ירושלים לצאת בחרם גדול על כל השולחים בניהם לאותם מוסדות חול, המעבירים צעירי הצאן על דעתם ועל דעת קונם. ועתה חשו, שהנה שוב עומד חוק זה לגרום בעקיפין להכשרתם של מוסדות אלו, שהרי המיסים שיגבו משלומי אמוני ישראל יתמכו גם באותם מוסדות.

בעה"י

פסק דין

כ"ה פעיה"ק ירושלם ת"ו יום כ"ו לחדש אדר א שנת תרצ"חית

אחרי שהתאספנו לדון עפ"י דתה"ק בדבר המוסד החדש הנקרא „קהלת"

אשר מיסדיו מתפארים שיחזיקו מהכספים אשר יקבצו תחת שם „קהלת" את המצוינים מבני התורה של הישיבות באה"ק ולצערנו כי כהיום משתתפים בו גם מהמוסד עין חיים ומישיבת חברון סלאבדקא.

והוות וידוע לנו כי הופקד גורלו של המוסד הזו ברשות זרה לחתוך המכובל מאבותי"ק משנות דור ודור, וסכנה גדולה נשקפת ח"ו להתורה מזה.

החלטנו כי **איסור חמור** הוא לתמוך בהמוסד „קהלת"

אפילו תמיכה כל שהיא באיזו צורה שהיא. הן תמיכה בכספית והן השתתפות בהנהלתה.

ואיסור חמור הוא

לקבל בסף הבא מהמוסד החדש הלז באיזו צורה שהיא.

ורצוה קדושה על כל מי שיש בידו למחות ולעקר במה זו מאה"ק ת"ו. לאזור כח ולצאת למלחמת ה' בגבורים והי"ר יהי בעזרנו.

יוסף צב"י דושינסקיא רב ואב"ד פעיה"ק

ועליג ראיבן בענגים ראב"ד	ישראל זאב מינצבערג	שמשון אהרן פוקונסקי
פנחס עפשטין	יהושע פישל בערינשטין	יחיאל מיכל הורוויץ
דוד הלוי וינגרייז	שמואל אפטר הלפרין	דוד בהר"ן ולה"ח

יושב בראשנה ירושלם

גדולי הישוב הישן, ובראשם מרן הגאב"ד הגרי"צ דושינסקיא זצ"ל, והגאון רבי יצחק זאב סאלאווייציק גאב"ד בריסק זצ"ל - שזה עתה עלה מן הגולה לארץ הקודש, נחלצו חושים לערוך מלחמה נגד החוק החדש. בשלהי חודש ניסן תש"ב, קרא הגאב"ד זצ"ל אסיפה של רבני העיר, כשהוא מביע רצונו שישתתפו בה לכל-הפחות עשרה מגדולי ירושלים. גם רבינו נמנה בין משתתפי האסיפה. ובמכתב נחרץ פנו גדולי ירושלים אל מושל מחוז ירושלים, להסביר את הסיבה אשר לכן הם מוכרחים לסרב לאותו חוק, למרות "נאמנותינו לחוקי הממשלה יר"ה תמיד, כפי שמצווה עלינו מטעם תורתינו הקדושה", שכן "לפי דת תורתינו הקדושה אסור ליהודי חרדי לסייע באיזה אופן שהוא, ישר או בלתי ישר, לחיזוקו של החינוך החפשי ולקיומם של בתי חינוך כאלה".

כנראה, שבקשתם לא התקבלה, ועקב כך יצאו חברי הבד"צ, פרושים וחסידים, ביניהם רבינו, ובראשם מרן הגאב"ד הגרי"צ זצ"ל, והגאון רבי עקיבא סופר גאב"ד פרשבורג זצ"ל, ב"אזהרה חמורה", אשר בו אסרו את קבלת התמיכה ממחלקת החינוך הממשלתית. בהישענם על "החרם החמור על בתי הספר שעשו גאוני וצדיקי הדורות זיע"א, עליהם ועל הדורות הבאים".

מסופר, שאת ה'קול קורא' החל לכתוב הגאון רבי חיים נאה זצ"ל, ששימש כספרא דדיינא, אולם, מרן הגרי"ז לקח העט בידו, ואמר: "מודעה כזאת - אני רוצה לנסח". או-אז הוסיף לשונות חמורים ביותר, המופיעים במכתב - המצורף כאן בספרנו.

חלפה תקופה נוספת, הרת גורל. באירופה השתוללה השואה האיומה, אשר כילתה את רוב מניינה ובניינה של היהדות הנאמנה, וישארו אך אחד מעיר ושנים ממשפחה. והנה, ברוב רשעותם, היה לצנינים בעיניהם של ראשי המימסד הציונים, שיגיעו הפליטים החרדים לארץ הקודש. מכשולים

מכתב רבותינו הגאונים שליט"א

נשיאי היהדות החרדית בארץ ובגולה

אל הממשלה ירה"ק בדבר איסור תשלום וקבלת מס חוקר

למעלת כבוד מושל מחוז ירושלים

אנו הח"מ תושבי ירושלם עיה"ק מתכבדים בזה לפנות לכבוד מעלתו בדרישתנו התכופה והצודקת הבאה להלן:

היות ועניין הטלת מס החינוך העירוני, למחוז ירושלם, עומד להתגשם ח"ו וכספי ההכנסה ממס זה יוצא להחזקת בתי חנוך של כפירה והעברה על הדת, המתנכרים להאמונה בהשגחה העליונה ר"ל

בתי התלמוד תורה שלנו אינם רשאים ליהנות ממס זה, כאשר פסקו לנו רבותינו הגאונים וכאשר קיימו וקבלו עליהם הנהלות בתי הת"ת בעיה"ק ירושלם ת"ו.

והואיל ולפי דת תוה"ק אסור ליהודי חרדי לסייע באיזה אופן שהוא ישר או בלתי ישר לחיזוקו של החינוך החפשי ולקיומם של בתי חינוך כאלה.

לכן – על יסודות עקרונות חופש הדת והמצפון שהממשלה הכריזה דוגלה בהן מאז ומעולם, וכבדי שלא להאכיף על אלפי היהודים וחרדים, שומרי התוק וחברה, נזרה של העברה על הדת, ח"ו, אנו דורשים מאת הממשלה ירה"ק להודיע את ענין הטלת מס זה בפתח ירושלם, ולכבל כאופן החלטי את הסם הזה מפתח עיר הקודש.

תצני מצדדים מה כלפי מעלת כבוד מושל החזית, כי עם נאמנותנו לתקני הממשלה ירה"ק תמיד, כפי שמצוה לנו ממעם תוה"ק, בכל זאת נראה את עצמנו נאלצים הפעם, בסברה שיאושר ויעשם מס זה על עיר הקודש, להשאר נאמנים לדת תוה"ק ולא נעבל לשלם אותו הסם מרצונו הטב, ועירית ירושלם תוכל לגבות מאתנו הדים את הסם הזה, אך ורק על ידי אמצעים של סכירה שומבית של חפצי בתינו על ידי משרד ההוצאה למעל.

במחדים אנו כי הממשלה ירה"ק, תרצה להשאר נאמנה, למסורת חופש הדת והמצפון שלה, לתוקת הארץ הזאת בכלל ולחפה הפעניכה וכזת שתן תוקי לכל תושבי הארץ שומרי התוק והסדר, ולא תרצה להביא אותנו לידי הכרזת הדת.

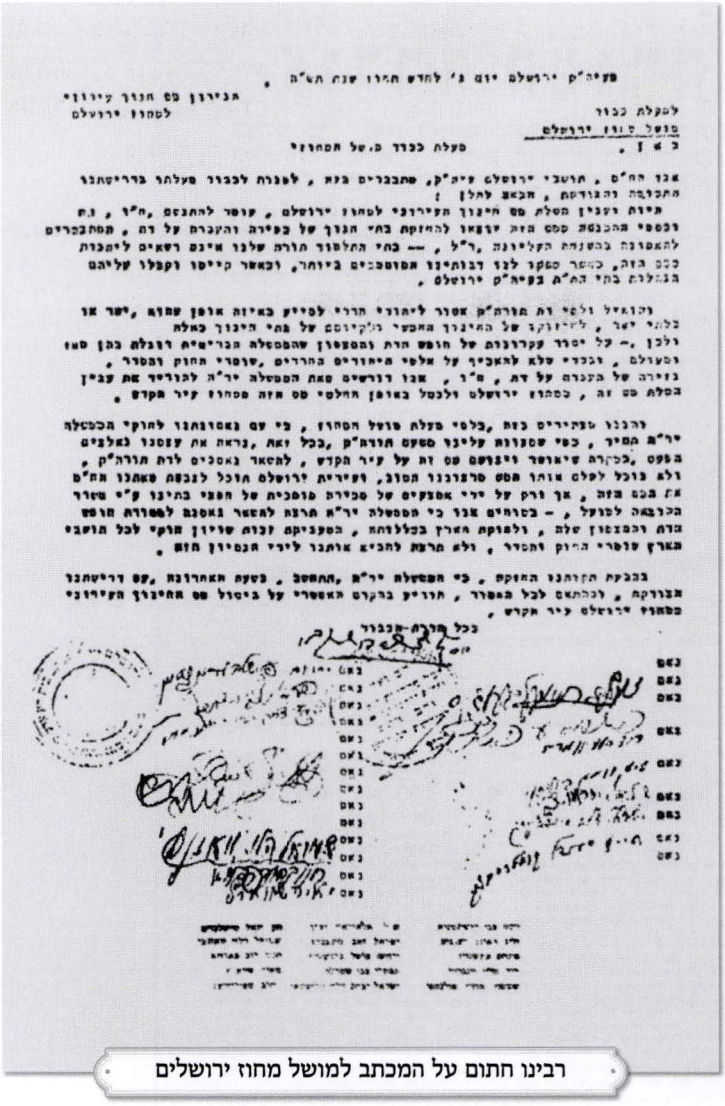
בהבעת תקותנו החזקה, כי הממשלה ירה"ק, תתחשב בשעה האחרונה, עם דרישתם הצודקת, לכל האמור, תודיע בהקדם על ביטול מס החינוך ממחוז ירושלם עה"ק.

בכל הדרת הכבוד

יוסף צבי דושינסקי **יצחק זאב הלוי סאלאוויציק**

רבים הערימו בפני אותם שרידים אשר ה' קורא, שבקושי אספו את שברי גופם ונפשם מגודל סאת היגונים ששתו, וכבר זכו אותם המאורעות לאות קלון בדפי ספרי דברי הימים של תקומת היהדות החרדית בארץ הקודש.

באותה תקופה, נשארו יתומים רבים גלמודים מאב ואם, ללא שום שרידי משפחה. עליהם עטו כטרף קל ראשי המימסד, להדיחם מדרך הישר, ולעקרם באכזריות ממוסר אביהם ותורת אמם. מה עשו? "הכשירו" צעירים חילוניים, שיהפכו ל"מדריכים" לאותם בני הנוער. ולאחר שראו אותם מוכשרים למטרתם הנלוזה רחמנא ליצלן, שלחו אותם למחנות העקורים באירופה, מצויידים בכל מיני מתיקה המושכים את לבות צעירי הצאן, וכך הצליחו להדיח ילדים רבים מן הניצולים - חלושי האופי - מדרך ישראל סבא.

רבינו חתום על המכתב למושל מחוז ירושלים

גדולי ירושלים, ביניהם רבינו, אשר כבר הכירו מקרוב את דרכיהם השפלות של ראשי המימסד הציוני, עקבו מקרוב בדאגה אחר "הכשרתם" של צעירים אלו, וגדול היה חששם, שמא אין ראשי הגולה מכירים בטיב אותם המדריכים, ומי יודע אם לא ילכו שולל אחר הבטחות-השוא שנושאים בצקלונם.

מיד נרעשו ונחרדו, ויצאו בקריאה גדולה, תחת הקריאה "שמע ישראל", בה מתריעים ש"אנחנו תושבי ציון וירושלים עיה"ק יודעים כבר על מעשיהם המכוערים של בחורים אלו", תוך שהם מתארים בצער על המדרון העמוק - לשם גלגלו את הצעירים התמימים שעלו מארצות הגולה.

ועל כן מתחננים המה בפניהם: **"אנא חוסו נא רחמו נא על נפש עולליכם וטפיכם, נפשות בניכם ובנותיכם הכשרות והתמימות אשר חננכם ה'. אל תמסרו אותם למולך המדריכים האלו, רוצחי נפשות ילדיכם הטפוחים המסולאים בפז, אל תמסרו לידיהם המגואלות והמתועבות המלאות זימה".**

בה

אזהרה חמורה

ממעם מרן מרא דארעא קדישא הגאב"ד שליט"א והגאונים נשיאי היהדות החרדית באה"ק ובחו"ל ובתי הדין פרושים והסדרים וחמו"צ שליט"א.

יום ד' הושע יו"ד שבט בית החרש נתן בישוב יסוף פתחיה יחסלם יטובבא

אתכני יודע מחשבותיו ידיד בברית בין האבדר הנעלה והשפעי שלשא לה"לי יכבבנים הרשמות בישוב יודי יחדת יראי בעיניהם ובאזניהם

הננו בזה להזהיר ראחב"י כי החרם החמור על בתי ספר שעשו נאוני וצדיקי הדורות זיע"א עליהם ועל הדורות הבאים, בתקפו עומה, ואין בכחו מי שהוא לבטלו.

וביחוד אם מודיעים בשעה בת רבים דעתם דעת תורה

בדבר קבלת כספים מאת מחלקת החנוך הממשלתית ירו"ה:

הנה שבודאי המשלה ירח אין ברצונה בשה שלדעתנו יש בכך נגד רוח התורה והמסורה, אלא דעתנו כל זמן שלא הנתן מאת המשלה ידה רשבשחה על זאת שתהי ברה יפה באופן חוק בתוקף כזה שלא יוכר להשתנות לעולם גם במקרה שתבוא הדישה תהי מסי שהי לשנות את ההסכמה הזאת.

יש אמנם חשש סכנה מזה למסורת החנוך לפי רוח ישראל סבא.

ובכן אסור לכבי בית חנוך לקבל מאלה הכספים, וכל בית הנוך אותה שיקבל באלה הכספים יהי דינו כבתי ספר הציבוריים בראשונה הנו, ועל הורי התלמידים מוטל החוב להוציאם משם.

חתמו יחסלמים הנכבדים ונכבדי הצבעיר בבא.

נאם **יוסף צבי דושינסקיא**

יו"ר ואבדר הכל בקהלת אשכנזים פתחיה ורב ראשי לירושלים והדרומית בארי

נאם **זעליג ראובן בענגיס** ראבד נאם **עקיבא בהגמהרשב"ם** וגי

נשיא מיסד שהיהלם בירושלים ת"ו

נאם **אברהם בהרמיר עפשטין** נאם **יהודה פישר בערנשטין** נאם **שמשון אהרן פיינסטין**

נאם **נפתלי צבי שפרירר** נאם **שלמה - ר"ב אריזראוו יי**

נאם **דוד ירלי יענריין** נאם **ישראל יצחק חדוו ריזמן** נאם **דוד בידרין הירחדה**

שמע ישראל

שמועה שמענו מהרנו נשמנו, וחיל ורעדה אחזתנו. ושר לנו מר. על הדידיה אשר באה לבירת קדשנו ותפארתנו ירושלים עיר וקדוש, כי התפשטו המורדים במלכות שפים, ועמצאים כאן בארץ וקדושה, שלחו מפה לחוץ לארץ אנשים בשם „סדרילים" צוררים, אשר אין להם שורש בתורתנו הקדושה, כתור שליחים שלהם, לחברא משם ילדי ישראל לארה"ק, ומוריכים אלה הם ריל כיפרים בשלוחו שפים ובאמונה בא' ישראל, והורכים ברגל נאוה ובנו את כל היקר והקדוש לנו, מסיתים ומדיחים את נערי בני ישראל שב' כל מקום ומקום בשפוראים אותם לארה"ק, לעקור מלבותיהם הרגות כל זיק של יהדות ירל רוח אמונה באלקים חיים ומלך עולם.

אנחנו תושבי עיר וירושלם עיה"ק יודעים כבר על מעשיהם המכוערים של בחוריים אלו, אשר הביאו ילדים נוער מסדינות שונות, ועשו בעזר הכשר התחשים הרס שפות ואבנרן ריל, ובמקום שהנוער והילדים אשר נמצאו תחת רשותם זמן מה, כבר הוציאו אותם לגמרי להרגות רוח ריל, ואינם יודעים לא תורה ורת ולא מיהודות.

מאכילים אותם חפץ בשפה, בגילות וסרטים ריל, מעבידים אותם בשבת וידי, מאכילים אותם בזמן הע' יום־הכיפורים ריל, ועוכבו כבר את כל יהודתם, ושכחו את כל היהדות והמסורה הנאמנה אשר קבלו בבית חוריהם הכשרים.

אוי נא לנו, מה שעלתה לנו בימינו, אוי לעיניים שכך ראשנו ואוי לאזנים שכך שומעות. שאלטי נשמות קדושות ושהורות יוצ' את לשכר ולאבדון ריל על ידי מדריכים הרשעים האלו.

אחינו הנאמנים לה' ולכבוד שמו ית' תצרתנו הקדושה, קוראים אנו לכם בשמקי הנפש ומלב קרוע ומורתה ושותת דם לשתחל בלהות זה.

אנא יומי נא רחמו נא על נפש עוללינם ומשיכם, נשמות בני' כם ובנותיכם הבשרות התחשיות אשר תננכם ד'. אל תמסרו אותם למוחך המדריכים האלו, רוצחי נפשות לדורם השטחיים המסולאים בשו. אל תמסרו לידיהם המנואלות המתחמכות המלאות זמה.

הוציאו את המדריכים הנוראים מתוך בבותיכם, ואל תניחו בכל אשר להם. והוהרו מלהתפעות מהלקלות לשונם המסוא. כי את נפש בניכם ובנותיכם הם טובשים.

כל מי שמוסר כך או כה למדריכים האלו דמם ורם ורוטיהו ירדישו ממנו ליום הדין הנדול והמורא.

אנא אחים, הרחיקו אותם מכל מקום מושבותיכם, שלא יעלה בימם לחסך ופסק הרע, מן תסר הילה בעונותיהם.

ור' יאיה עליכו רוח ממרום, ויושלה לנו משיח הנאמן בב"א.

נא לקרות את הקריאה הזאת בבתי כנסיות שבעיר.

נאם **יוסף צבי דושינסקי**
רב ראשי ליהדות החרדית באה"

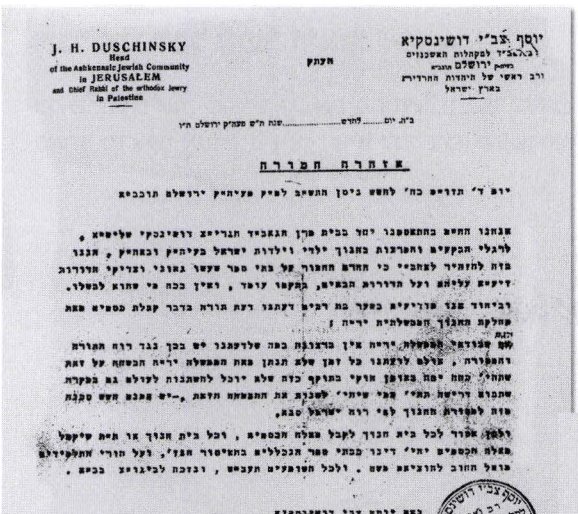
כתי הדין פרוש בירושלם
נאם **זעליג ראובן בענגיס**
ראבד"ד ירושלם ת"ו, כתה"ם ס' לשלמה ראובן
נאם **מנחם עפשטיין**
נאם **דוד הלוי יענריין**
נאם **נפתלי צבי שכטערלך**
נאם **ישראל יצחק ריזנקמן**
נאם **חיי מאיר האקנין**
ראש כוללות רבי מאיר בעל הנס לעדה הספרדים בארץ ישראל
נאם **אישר זלמן מלצר** ריש ראשי לישיבה הנדולה עץ חיים בירושלם עיה"ק ת"ו
ומלמנים הגאב"ד ור"ק סלונים

נאם **עקיבא בהגמהרש"ב** סופר אב"ד ור"מ דשוכי פרשבורג. נין ונכד להנאון החתם סופר זצ"ל ונכח בירושלם עיה"ק ת"ו
כית דין הצדק לעדה הספרדים בירושלם
נאם **יאודה החכון שאקו**
פ"ם ראש אב בית דין
נאם **עזריא עמיה**
חבר בית דין וראש ישיבת פורח יוסף יכב"ז
נאם **שאול שרבאני** חבר בית דין

נאם **יצחק זאב הלוי סלוביצ'יק**
אב"ד בריסק דליטא
נאם **שמשון אהרן פולנסקי**
רב מסעשיין ונשא פרצ בירושלם ונכב"א
נאם **דוד בהרי"ן וללה"ה**
נאם **אברהם ישראל משה אלושין**
אב"ד דק"ק חרטום
נאם **שמואל הלוי ואונער** פרצ בירושלם
נאם **מאיר חיים אונגאר**
רבני ארם צובא בירושלם ותובב"א
נאם **הצ' עזרא חמוני**
ראש אב בית דין לארם צובא ונכח בירושלם
נאם **הצ' נתן סלים** פ"ם
נאם **הצ' אליהו משה מערבי** דמשק
רבני בבל בירושלם עיה"ק
נאם **כן ציון חזן** ר"מ בישיבת פורח יוסף
נאם **אפרים מנשה כהן**
ראש המקובלים בפורח יוסף
נאם **הצ' מושומר כן הרב שמואל נסרים**
נאם **הצ' יעקב כחרב הששי**
נאם **סנחם סנשה**
בעמחים ליקוחי מנשה וידיד אהבת חיים

חבר פרש
נאם **שלמה מושיח מקובל**
נאם **יחזקאל חיים מאיר הכהן**
מרצ לעדת הספרדים בעיה"ק ירושלם תיו
ובעל מחבר ספר יסיגן ד'
נאם **רחמים מוכתר**
נאם **מאיר רפאל**
נאם **יוסף חיים מזרחי** בן הרב אלעזר דיין
נאם **יעקב סלמה** בן הרב הנדול רחסקי
סלמה בעפ"ת זכרון רחמים וכסא רחמים ועוד

הור' חיפו
נאם **הצ' צדוק חררי**
" **יחיה עכאל**
" **מעריא שריאן**
" **חיים חוכרה**
" **שלום פשה יצחק לוי**
" **חיים נסליאל**
" **שלמה חיים שאער**
" **חיים יהודא עזוזי**
" **שלמה קוראני** חבר בית הדין
לעדת התימנים בירושלם תובב"א
" **מאיר מזרחי**

J. H. DUSCHINSKY
Head
of the Ashkenazic Jewish Community
in JERUSALEM
and Chief Rabbi of the orthodox Jewry
in Palestine

יוסף צבי דושינסקיא
ראב"ד לעדת האשכנזים
בירושלם תובב"א
ורב ראשי של היהודים החרדיים
בארץ ישראל

מצתק

ב"ה, יום ..... לחדש ..... שנת ת"ש מנהג ירושלם תיו

אזהרה חמורה

יום ד' תזריע כח' לחדש ניסן תשיב לפיע ירושלם תובב"א

אנחנו החתם בהחתמנו יחד בבית מדן תגאנדר חברייתא דושינסקי שליטא,
לרגלי הבקשים והתרבות באנדן יהודי וילדות ישראל בפיהתיך ובחוץ, אנגו
מזה להזהיר לאחינו כי החדש החתור על בתי סער שעשו באנדי וברייתי אדודות
דיעות עלילות ועל אדודות הבאיות, בקצור לומר , ואין בכח כי אחוא למעלה.

ובייחוד אנו מזהירים בשער בת רבים דעתנו דעת תורה בדבר קצלת כספים מאת
מחלקת האנדן המשפחתית יריח ;
ומי שנזדמר לפחלת יריח אין מרצונה בזה שלדמנו יש בכך נגד רוח התורה
והשפירות , מלא לדעתנו כל זמן שלא תנתן מאת המפעלה יריח הבטחה על זאת
שתהי' מזה ואת באופן אוזר בתוקף כזה שלא יוכל להשתנות לעולם גם בפקרת
שתמונה ירושת תמי' אחי שיחי' לשנות את התפאחה תזאת ,-יש אתנא חש טקנה
מזה למפירות תאנדן לפי רוח ישראל סבא.

ולפון אזהר לכל בית תנדן לקבל מעלה מבספים , ובל בית תנדן או גזא שיקבל
מעלה מבספים יאת' ביכו מבתי סער תבללים בתאיסור תגז', ועל תורי אתעלימדא
פרגל תחזב להודיעא פש , ולבל תשדעים תעבש , ובזכות לביצוע בבש .

נאם יוסף צבי דושינסקיא

נאם

נאם דעליב ראובן בעבנים ראביר
נאם מנחם מתבריזאל עפשעין — נאם ירוחם פישל בערישעפין
נאם דוד תלוי יזבנרייך — נאם נפתלי צבי שפרלר
נאם שמעון אחרן פרלענסקי — נאם ישראל יצחק תלוי בייזיקמאן
נאם שלמה י' ליב אליעזראוו יצ"ו — נאם דוב מאר זללה

רבינו חתום על השתתפות באסיפה
ע"ד החינוך הטהור

לאחינו בארץ ובגולה!

תחירבן האיום על עם ישראל שתעורר האכזרי קם עליו להשמידו מעל ביותר בספני וילדיו, האוב רוצה לעקור ח"ו את עם ישראל משרשו ולהכרית את נזעו ח"ו. רבבות ילדי ישראל נרצחו ורוסקו בגולה, רבבות נחתמו מהחייהם ונשאר ללא השגחה, ללא חנון, תועים ונודדים בגבר, ערומים ורעבים, פזורים בדרכי הגולה האכזרית, רובם ילדי פרושים שאנותיהם נרצחו על קדוש השם ונמהשה עליהם השעה בגלות המר הזה.

חיכה קדושה היא לכל בית ישראל להציל את הילדים האלה הצלה נשמית ורוחנית באחד. להצילם מתחפת הנאצית ולעמיד על נפשם שיתחנכו בתור יהודים נאמנים לד' ותורתו, בורוח וברצון אבותיהם הקדושים.

פרשת ילדי מהראן הוכיחה כמה גדול הצורך בעמידה על המשמר ועד כמה מסוכנה היא כל התרשלות בזה כיצד היהודה הנאמנה.

לשם קליטת חילדים האודים המצלים מאש העולים לאי"י יש צורך בסידור מקומות קליטה ומקומות חנוך ומרוניים, חקלאיים ומקצועיים.

נחוצה התעודיות הצבור לכל שדיהיו, וכל יהודי באשר הוא שם מוכרח לעשות לעצמו חשבון הנפש על גודל ילדי "יראי" הפרטים, עד גודל החנוך בארץ־ישראל ועל גודל התורה והיהדות בכל התפוצות.

בדבינו את האחריות המוטלת עלינו בשעה נוראה זו בלפני ילדינו, הכרנו מהר הפודש מירדשלים על

המפעל למען ילדי ישראל

בתור קרן כלל ישראלית למען עולמינו ומסיגנו.

ואנו פונים לכל שדות היהדות בארץ ובגולה, שבהסדרי ה' נשארנו לפליטה —

לעזור במיטב הכחות ובמסירות למפעל הגדול והקדוש שנשמתה של היהדות תלוי' בו להציל נפשות מישראל ולשמש בתור עזן הצלה לילדי הפליטים.

תוחנו "קרושה הספירה בדינו את תנוך היתומים והעזובים, נשפוך על המפרון חקדוש, יעורר כל הישוב כולו, התגיים כל הנהלה כולה לעזרת המפעל!

שום יהודי אינו יכול לספור את עצמו מלעזור למפעל קדוש זה. חוכה קדושה היא כלפי ילדינו, כלפי תירתנו, שעל כל תפוצות עמנו למלאותה.

ה' יתיש פרוחנו ויזכנו נפואותינו מירכתי ארץ ושבו בנים לגבולם ופוספיות פדויים לציון ברנה, בנאולה שלמה.

אברהם מרדכי אלשך (נעדקר רבי)	איסר זלמן מעלצר (סלוצקר רב) .
אהרן רוקח (בקלוצ' רבי)	אברהם יעקב קארעלינ (בעקס"ח "חזון איש")
אליעזר הכהן (ווזיזעדקר רבי)	אליעזר יהודה פינקל (מירקר ראש ישיבה)
יוסף צבי דושינסקי (ירושלים' רב)	יוסף כהנמן (פפניזוועזישער רב)
אברהם יעקב פרידמן (סאראנדער רבי)	יצחק אייזיק שער (סאראנדער ראש ישיבה)
מרדכי ראביטשוויץ (סוכאטשעוו רבי)	יחזקאל שרגא (חברון־קר ראש ישיבה)
מרדכי רוקח, הרב דבולגראדי	מאיר קארעלינ (תל אביב)
מ. מ. י. פרידמאן (סאיראנדר רבי)	עקיבא שרוזבר (פרעשבורגער רב)
נחום מרדכי פרידמאן (פשרסקעזוואר רבי)	שבתי יגיל (סלאנימער ראש ישיבה)
צבי אריי שבערנזקי (ראהטשעלסלער רבי)	זלמן סאראשקין (לוזעקער רב)
הרב יצחק מאיר לעווין	חרב משה כלווא
יצחק זאב סאלאוויטשיק (בריסקער רב)	דר. יצחק בדויער

התורה למשלוח כספים באמריקה:

CHILD REFUGEE RESCUE CAMPAIGN
1123 Broadway New York 10. N. Y.

רבינו חתום על קריאה לדאוג עבור
קליטת הילדים הניצולים מהמלחמה

יצחק בהר"ם זצ"ל מונקרבץ, אב"ד בפר יונה
יצחק זילבר, אב"ד דקוטנוהא, ירושלם
יצחק יעקב יהושע טיכלסקי, אב"ד דקלפחרוחע
יקותיאל קוליצקי, רב ואב"ד דזכרון־יעקב
ישעי' זאב זיונגרד, רב ור"מ בניית"ם ירושלם
ישעי' מוטר, רב ומו"ץ תל־אביב
ישראל איסר שפיא, תל־אביב
ישראל הלוי מונשוזון, חבר הרבנות הראשית פ"א
ישראל אריי פפיר, חבר רבנות תראשית פתחתקות
ישראל זאב פינצברג, רב ומו"ץ ירושלים
ישראל אייזיק רבינוביץ מסינסק, ירושלם
ישראל יצחק הלוי הרצוג, חבר חבי"ד תחמידים לערת תחרדים
ישראל יצחק פלונא"ק, אב"ד פשיניק, חיפה
יש־אל יהושע הרצברג, חבר המקומי דפרבו פסחרי וחסביבה, ת"א
יש־אל נולדהאר, רב דקהל חסידים בסברוא
יש־אל זוסל פלפון, חבר דקאמא, ירושלם

לוי הלוי גרוסמן, חבר סקיוב, תל־אביב

מאיר פסלנין, אב"ד החסלנין, זכרון משה ירושלם
מאיר ושקנין, חבר ועד רבני כוללות הספרדים בברוא
מאיר חיים אונגר, האב"ד דלאקבנאר, ירושלם
מאיר שוגאר"ן
מנחם מנדל זסירין, ירושלם
מרדכי שפוזל־קרול, אב"ד כפר חסידים
מרדכי יוסף שלזינגר, חרב דאוזכספפס
ונעזר רב בתל־אביב
מרדכי גוטמן, אב"ד דקרית מוצקין
מרדכי מנחם הלוי קפשטיין, האב"ד דראדזין
מרדכי זסל, אב"ד תל־מונד וחסביבה
משה ברנשטין, ר"מ דישיבה נטת בית יצחק, דקמיניץ בירושלם
משה אהרן רוזנק, אב"ד דסלונק
משה זרצקי, אב"ד דכרכוב
משה פרוצקר, אב"ד בררדשטוב, ירושלם
משה פינדלינג, חבר חרבנות הראשית חיפה
משה צבי פיליפסון, חבר חרבנות הראשית חיפה
משה שפטין וזסיסן, נגיד שאנז, תל־אביב
משה צבי פיליפסון, חבר חרבנות הראשית חיפה
משה שפטין וזסיסן, נגיד שאנז, תל־אביב
משה אריי עזור, פתח תקות

מתתי' זאב שפטינג, סנהל ישיבה בית יוסף דנובהרדוק, בני־ברק

נחון בצירון שפושקוביץ, חרב דקרית חיים, חבר הרבנות הראשית לחיפה
נחום פוזק, רב בתל־אביב
נחום אברהם פפרא
נחמן שפואל יעקב מיאראפטער, בני־ברק
נחתי צבי שפרלר, רב ומו"צ בירושלם

עבדרת תראית, חבר חרבנות הראשית פתח תקות
עזרא קשוש, ר"מ בישיבת פורת יוסף ירושלם

פנחס אשפיזין, רב ומו"ץ ירושלם
פנחס נולק, חרב דקולונית, פתחתקות
פנחס אלי' פרוסון, תל־אביב
פנחס דרוגר, ירושלם
פתחי' טנקין, אב"ד פקנא, פתחתקות

צבי אזנשפס מקראקא, תל־אביב
צבי יהודה אולפשיין, חוש"ק רמת השרון
צבי שנק מונוא, ירושלם

אזבן כץ, חרב תראשי אב"ד ור"מ לפתח תקות וחסתרו
ראובן ברוך, אב"ד דוויסוקי־רבור, פתחתקות
ראפל פשנת עגתבי, חרב לערת חספרדים בחיפה
רבינו ת. י. אכולמציא, רב בערת חספרדים שכרוא
ראפל בלום, חבר חרבנות הראשית בחיפה

שלמה זלמן דלוזנק, ר"מ בישיבת עץ חיים בירושלם
שלמה בהר"ם זצ"ל מזווילנה, ירושלם
שמואל יצחק יפה תתן חשבהנ"ב תבריי"ד סולוביצ'יק זצוקללה"ה, חבר חרבנות הראשית תל־אביב
שפטין אהרן פולונסקי, חרב דשפיק, רב ומו"ץ בירושלם
שמואל הלפרין, חרב דאפשפורט, וכרון־מאיר
שמואל קוקוס, אב"ד דאוברוישט, ירושלם
שמואל ווגנהר, אב"ד פלאן.
שמואל אלי' מויב פפרדיק, תל־אביב
שמואל אהרן שנדרוביצקי, חוש"ק כיפלופפוק, תל־אביב
שמואל הלוי וואזנר, רב ומו"ץ ירושלם
שמעון שכחי, מרבני חשכונות תל־אביב

חבר אני לכל אשר יראוך

כך מוצאים אנו, כמעט כל אסיפה וארגון של יראים ושלמים, ששמו של רבינו מתנוסס ביניהם, כאחד מראשי העושים והמעשים לכל דבר שבקדושה.

"סניגור נאמן עם חתם על "היתר נאמן רבים"

כרוז מרבני ארץ ישראל

לכבוד אגודת הרבנים האורתודוקסים דארצות הברית וקנדה, ה' עליהם יחיו!

נבהלנו לשמוע מהחלטת הרבניים הקונסרבטיבים להנהיג סדר קדושין ונשואין במינוי שליחות לנרושין, שזהו נגד דתנו"ק ופגיעה ביסוד קדושת טהרת המשפחה בישראל. ויביאו לידי ממזרות ח"ו, ולקרע בבית ישראל לאסור חתון אתם. לכן יישר כוחם שהקדימו בעוד מועד לעסוד בפרין וידינו תיכון עמהם בכל דבר למען הסר המכשלה הזאת. ונקוה שימשכו ידם מזה, ושלום על ישראל ויתברכו בכל טוב סלה.

בברכת ידידיהם מהררי קודש מציון וירושלים.

נאם צדוק הלוי איש הורוויץ, משצק
נאם רפאל ווינער
נאם שאול דובער זיסלין
נאם שאול משה זילברמן
נאם שלום בכ"ר יחיא יצחק הלוי
נאם שלמה יוסף זוין
נאם שמואל אהרן ובר
נאם שמואל ראפאפורט, מספרינגפילד
נאם שמשון אהרן פולונסקי

רבינו מצטרף לכרוז כנגד המנסים לקעקע חומת הדת

נוסח המחאה

אנחנו הרבנים חי"מ מצאנו לעצמנו חובה קדושה, למחות נגד הפרצה של המתחדשים הרוצים לעקור גבולות עולם וללכת בדרך המינות לבטל מצות קבורת המתים, ולעשות כמקולקלים שבאומות העולם לשרוף את המתים, והננו מודיעים לכל אחב"י שכל ח"ק אסורה להתעסק באסר השרופים הנ"ל, ואסור לקבל את האפר לקבור אותו בקברי ישראל ולא לעשות שום סדר של כבוד המתים באסר השרופים הנ"ל, ולאות אמו"צ בעה"ח יום י' טבת תרצ"ה סעה"ק ירושת"ו.

נאום הק' אברהם יצחק הכהן קוק
ונאום צבי פסח פראנק
ונאום אליהו בה"ר שלמה ראם
ונאום ירחם פישל בעריגשטיין
ונאום שמשון אהרן פולונסקי
ונאום יוסף גרשון הורוויץ
ונאום משה פריצקער רב מברדיטשוב
ונאום חיים שלמה גולובנציץ
ונאום יוסף מ' הלוי ס"ט
ונאום שלמה נתן קאטלצר,
שהי' האב"ד דלוקניק
נאם יעקב קלמנס
מלפנים האב"ד במוסקווא
ונאום חיים העליר בהגאון הצדיק
הרי"ל ז"ל

רבינו מצטרף לכרוז כנגד החפצים לבטל מצות קבורה

ב"ה.

זיבולא בתרייתא

גתש"א

מנהגי ירושלים

משמעת נפיסה עד אחר הקבורה

חלק ראשון

משה ברנשן

בקה"ק ירושלים תוב"א

ד' אדר השי"ת'א'

איסור השגת גבול ידוע

נדפס בדפוס לאיתמאר מתנה יהודה, ירושלים.

הסכמות הרבנים הגאונים והבד"ץ

כרב הגאון וכו' ר' שמשון אהרן פולנסקי שליט"א
רב ומ"מ פעיה"ק ירושלם תיו.

ב"ה יום ט' ז' מיר תש"ל לפ"ק.

כבוד ידידי הכה"ג וכו' ש"ב מוכ"ת **משה ברנשן** שליט"א.

לחיותי קפץ מודות מנכונים לוך להתנכר עם כמוכם, ומאד כוטב בעיני כי מנכני יהודים נחיכדו מקודשים ודיקי עולם זי"ש ועכ"ו ובודאי לסור לבנות לפניו קולו על יוד מכל מנכני ישראל, ובפרט בחבד על תמה, וכמ"ש יעזור כי זכה לרבות בנכמות ישראל. ולרלוי בחעכ"ת יום כמ"ל.

שמשון אהרן פולנסקי

הסכמת הרבנים הגאונים המפורסמים בארעא דישראל

שלום מלמד
רב דק"ק אומאן
עיה"ק ירושלים תוכ"א

ראיתי את הספר **נשמת יוסף**, שחיבר הרב הגדול המהולל בחשבחות, מלא תורה ויראה וכו' בש"ת מה"ר יוסף נד ני על ענין נצחיה והשארת הנפש, ועיינתי בו הרבה לסדרי, ומצאתיו שכולו מחמדים מסודרים וערוכים; בו דברי חכמינו, קצאי ובתראי ספרי טורים מחוקים מדבש ונופת צופים, והנלוע הרב המחבר נופך משלו, מחכמה והבנה יתירה ליישר את הקהל, ואפריון נעמי' על קבריהו עבודת הקודש בזה, ופעולתו אשר לפניו. וכה ויכה את הרבים בהוראיו לפניהם את הישר אשר כל הולך ום צותיו בעיני ה' ומשפטיו עליו לא אשונה אשר כל המעיין בספר היקר הזה, הנה בו הנאה רוחנית ויבצא ענג פניהו לשפוט, אי לזאת אחב"י, תנו כבוד להוהיר חוקן ומצאו את הרב המחבר בזמן צדקתכם וקחו לכם ספרו המהולל, והניחו ברכה בתוך ברוכם ומזה תשאו ברכה מאת ה' וצדקה והחזונה עיניכם בשובו ירח' לציון ברחמים בב"א.

שלום ב"ר מרדכי **נחום**
וצ"ה **מלמד** הרב מאומאן

יעקב משה חרל"פ
חוסיק
שערי חסד והסביבה
ור"מ בישיבת מרכז הרב
בעיה"ק **ירושלם** תוכ"א

כואו ונחזיק טובה להרב המופלא אוצר כלי חמדה מוהר"ר **יוסף נד** ני אשר התאמץ ללקט ששים מפי חכמים וספרים המדברים סגנון נצחיות והשארת הנפש לחזק אמונת אומן אשר לנו למורשה ני צדיק שומר אמונים, ועם לחת לפתאים ערמה, לבל ישו חשך ולבל יהיו נבוכים ומבולבלים, שמהרס"ג הדפיס והמאירים המתעים אשר נפו אחרי השכר והחבל ילקח ליקח ממותת אוילים ההולכים אחרי שרירות לבם ומתברכים בנפשם שלו יהיו לו.

וכרוך יהיו הרב המחבר ר' **יוסף נד** ני הגיל בזכותו את הרבים ללמד לתועים בינה, ולעשות נפשות לאמת ואמונה, ירחי ד' עמו לבצע מעשיו בקדש, ויחוציא לאור יהר החלקים אשר אתו ורגם בכתיבים, ואחינו בני ישראל שומרי אמונים יביאו ברכה לתוך ביתם, לקבל באהבה את התבורים היקרים ויהברכו באור לישרים.

ומזרה נכה לנימי נתה הצדק עת יקויים יעוד ד' לובאו ושלאה הארץ דעה את ד' כמים לים מכסים.

בקהילת הספרדים לישובה לרחובה **יעקב משה הרל"פ**

שמשון אהרן פולנסקי
דומ"צ בשכונת בית ישראל
בעיה"ק **ירושלם** תוכ"א

הן בא חכם לנבולנו נבול כל ישראל עיר קדשינו ה'ה הרה"ג כולל המדעים אוצר המודעים מ"ה ר' **יוסף נד** ני והביא בידו מנחה נדולה לבולנו ספרו **נשמת יוסף** שלא ונדוש ביראה וחכמה שהורה לנמץ נפשות אמונה. אמונת אומן ביסוד שהבול חלוי בו בענין השארת הנפש ומחיבים אנחנו לקרם פניו בחודה על המחנה אשר הביא לספרותינו אוצר בלום וראוי וכמן לכל אחד מאחבי לקבל את המתנה הזאת בכבוד ולהשמיע בכבוד בבדי שיוכל להוציא לאור ארץ כל ספריו.

הכ"מ לשמן בעיר הקודש ולוברות ירושלים יום כי ר' בשלו תרצ"ו

שמשון אהרן פולנסקי

כ"ק מרן אדמו"ר **אברהם מרדכי אלטר** מגור כעת בירושלם הבטיח לי שיקבל הספר אי"ה כשיבא מבית הדפוס בכמף מלא. ה' כשלו תרצ"ו שעה"ק ירושלם

ספר

נשמת יוסף

נצחיות הנפש

חלק ראשון

בארים לנקשים · קיקים ונזכמים · מסו ומבעים · אשר לספרי מספרים עיקים · קיר עיך בלתי נבעשים · על ענין השארת ונצחיות הנפש · עפי' דרך החקירה והחכמה ועפי' דרך הדרש

מאת הרב יוסף אשכר שמשון בן הרב יצחק אריה מלוי דק' מלוי מקנא הר' חיים רחמים אשכנזי שליטא לשעבר נרפש בדפוס ראבענו.

ירושלם תוכ"א
שנת תרצ"ו

הסכמות רבינו על ספרים העוסקים לבצר מסורת הקבורה

16 **אהבת** הסכמות תקיפי ארעא דישראל **השם**

הסכמת הרה"ג הגדול וכו' כקש"ת **שמשון אהרן פולנסקי** יצ"ו
רב ומורה צדק בשכונת בית ישראל

ב"ה

גם אני הח"מ מסכים על הכתוב לקמן ובודאי אין לשנות מנהגי ישראל, ורבותינו הקדושים עשו כזה ממש מסירות נפש, באעה"ח יום ד' הדש תמוז תרצ"ג פה עיה"ק ירושלם תובב"א.

שמשון אהרן פולנסקי
רב ומו"צ בשכונת בית ישראל

הסכמת הרה"ג הגדול וכו' כקש"ת **יצחק יעקב וכטפויגעל** יצ"ו
רב במאה שערים

ב"ה

אין מן הצורך להרבות בזה כי אמור לפרוץ פרצות בישראל, ולשנות ממנהגי ישראל, והדש אמור מן התורה ובפרט שמצינו ביו"ד סי' שנ"ח דנושאי המטה אסורין בנעילת הסנדל משום שנא יפסק סנדלו של אחד מהם ונמצא מתעכב המצוה, ואם יעשו חדשות בודאי יכול לגרום לעיכוב המצוה, לכן כל שומר נפשו ירחק מזה, יע"ז באעה"ח הו' תמוז תרצ"ג ירושלם עיה"ק תובב"א.

יצחק יעקב וכטפויגעל
רב במאה שערים

כן מוצאים אנו בירחון הראשון של "אהל תורה", שיצא לאור בשנת תרפ"ו, שרבינו נמנה בין נשיאיה, מתוך מטרת-הקודש שבערה בו תמיד, לעודד הצורבים לפלפולא דאורייתא.

רבינו היה גם מן המייסדים של "ועד הרבנים המאוחד", שפעל תקופה מסויימת בירושלים, ורבינו נמנה בין חברי ועד הפועל שלה.

כרוזא קרא בחיל!

בקשות ואזהרות

מאת יקירי עה"ק, רבנים, חסידים ואנשי מעשה בפעה"ק ירושלם ת"ו.

רבינו חתום על כרוזים בענייני צניעות

כרוזא קורא בחיל

לאפרושי מאיסורא

בבת ישראל ראינו שעוריא ואין איש שם על לב.

לכן באנו באזהרה חמורה לכל מי שיש בידו לעשות שמחוב לעשות בכל כחו, ולתזהרם אבות ואמהות אנו מזהירים שישגיחו בעינא פקיחא על בנותיהם למסר מעליהם מלבושי שחיו ופריצות. ולהלבישן בנזי צניעות כרת משה ויהודית.

כמו"כ מופיע רבינו בשנת תרפ"ו, בין ראשי חברת "טהרת הישוב", ל"טהרת הישוב הארצ-ישראלי בטהרת חיי המשפחה, ולבססו על בסיס התורה והדת, שיהי' הישוב 'ישוב ארץ הקודש'". מקואות רבים נבנו על ידי חברה קדושה זו, שרבינו נמנה על ראשיה.

בעזה"י

ספיהיים ירושלם הי"ע

אהל תורה

ירחון תורני

תעודד הבתורה: הרב נרשון לסדרות 8 בהשתתפות גדולי רבנים ולומדי הישיבות בארץ ובחו"ל

התוכן.

א	בענין אתוונים המורכבים.	הרב צלי' קלאצקין	
ב	" פתח בדרשינהו וסיים בדהתורא	הרב יחזקאל זלצן סלונים	
ג	" תפיסה לאחר שנולד הספק	הרב יחיאל מיכל סוקניסקי	
ד	כדין סלה שלא בוסנה ושומאה רחמי בצבור הרב יעקב זאב זרנוגר		
ה	" צרת פושה	הרב נרשון לסדיות	
ו	" כישול רעוסה	הרב זאב סינצבורג	
ז	מעלן של דשרים — וקבוע בסדים	הרב אליעלך הכהן רובינשטין	
ח	" סיסנן דאוריותא	הרב משה אהרי ליב שפירא	
ט	" סוסאה שאין רגיר סגלת עלי	הרב יחיאל מתתי' דיוויס	
י	" על תאכלו עסנו נא.	הרב שמשון לידנשטין	
יא	" שוכת הגאה	האברך ר' מרדכי ליב. וק"ש	
יב	" ישיש חפי	ר' יעקב לוינשטין	

א) מדור למזורי הישיבות ותלמידי תתי"ת

כל פורשות תורניות, ועוד.

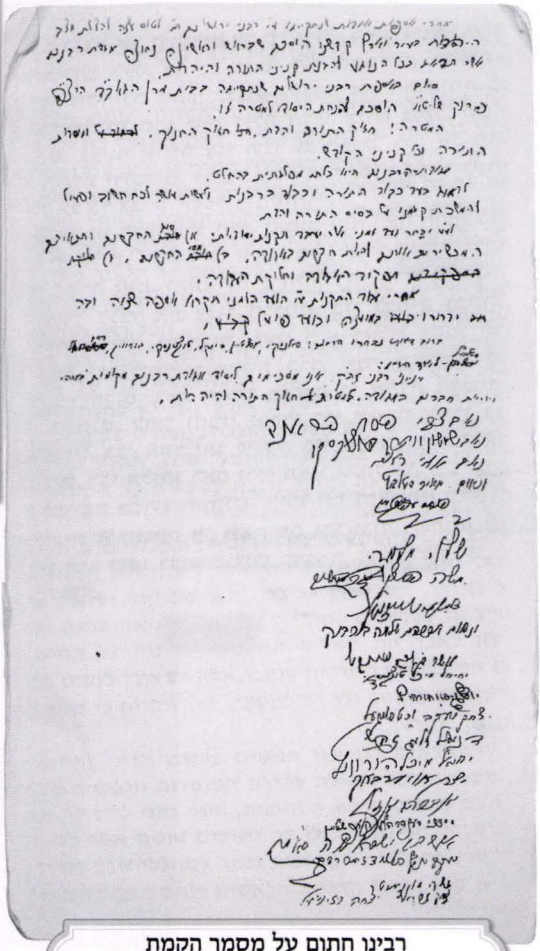
שכט תרמ"ו שנה ראשונה וועברית א.

מחיר ההחיסה לשנה 12 שילינג — 3 דולר

מחיר חוברת. אחד שילינג, ובחו"ל אחד וחצי

העורכים הרב ישעי' זאב וויינשטיין. הרב שמשון אהרן שלאנסקי

רבינו מופיע כעורך בקובץ הראשון של "אהל תורה"

רבינו חתום על מסמך הקמת "ועד הרבנים המאוחד"

"ועד הרבנים המאוחד" מביע ברכת תנחומיו העמוקה לחבר הועד הפועל הרב הגאון המפורסם מוה"ר שמשון אהרן פולנסקי שליט"א רב ב'בית-ישראל' בטות עליו בתו מרת חיה ע"ה בדמי ימיה. ינחמהו ה' בתוך שאר אבלי ציון וירושלים.

מודעת תנחומים לרבינו מ"ועד הרבנים המאוחד" על פטירת בתו מרת חיה טולקצוב ע"ה

חברת "טהרת הישוב"

לשמר הישוב הארצי—ישראלי, בטהרת חיי המשפחה ולבססו על בסיס התורה והדת, שיהי' הישוב הארצי "ישוב ארץ הקדש". כדאי לציין שהאמצעים העיקריים ניתנים יושבי ירושלים ביחוד בני הישיבות מלחמם הרל. הברה זו באמצעי' הולים כבר נתנה עד היום, עכו שויב ורב, בבפר יחוקאל, עין מכעין שויב וכהסיד, בכנרת, שויב. סנירה' רצ וסו"ן. מרחביי, בנין סקוה, סנחמי', שו"כ. והמיבות שזנה ודבורת לצרכי הת—למושבות שונות. המנהלים: הרבנים הגאונים, ר' דובער עפשטיין, ור' ישעי' זאב ויניגרד, ור' זלמן ולזניק, ור' שמשון אהרן סולתסקי, ור' יצחק יעקב וכסמיניל ר' מיכל מושקין וה' עקיבא אליאש ור' יצחק רשקם ה"יו,

הכתבת: Rabbi Ber Epstein, for Taharath Hayishuw, Zichron-Moshe. Jerusalem—Palestine.

כמעט שלא היה מוסד בירושלים, שלא התכבד בהמלצתו של רבינו. ואם חזרו כולם והתדפקו על המלצותיו, כנראה שהיה להם השפעה רבה. חתימתו נחתמה בעין טובה, ברוח נדיבה, בלא הערמות קשיים יתרים, במסירות נפלאה לכלל ולפרט.

חרב
שמשון אהרן פולונסקי
רום"ן בשכונת בית ישראל
כמה"ק ירושלם תוכ"א

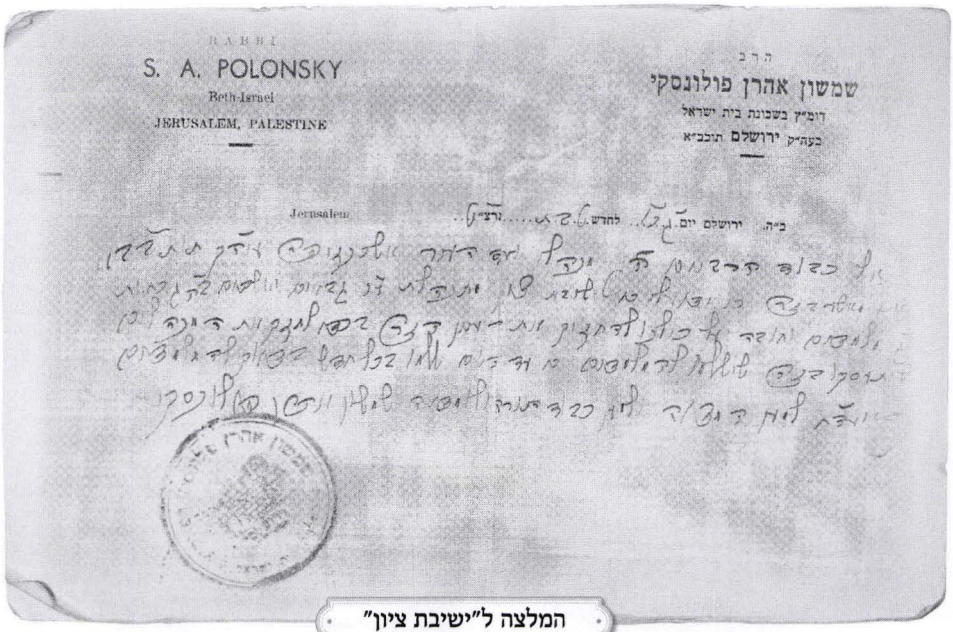
RABBI
S. A. POLONSKY
Beth-Israel
JERUSALEM Palestine

בי"ת. ירושלם יום ל' לחדש כסלו תרצ"ו

Jerusalem

המלצה ל"ישיבת הבחורים" בשכונת מאה שערים

המלצה לישיבת "זכותא דאברהם"
ע"ש הגה"ק מטשכנוב זי"ע

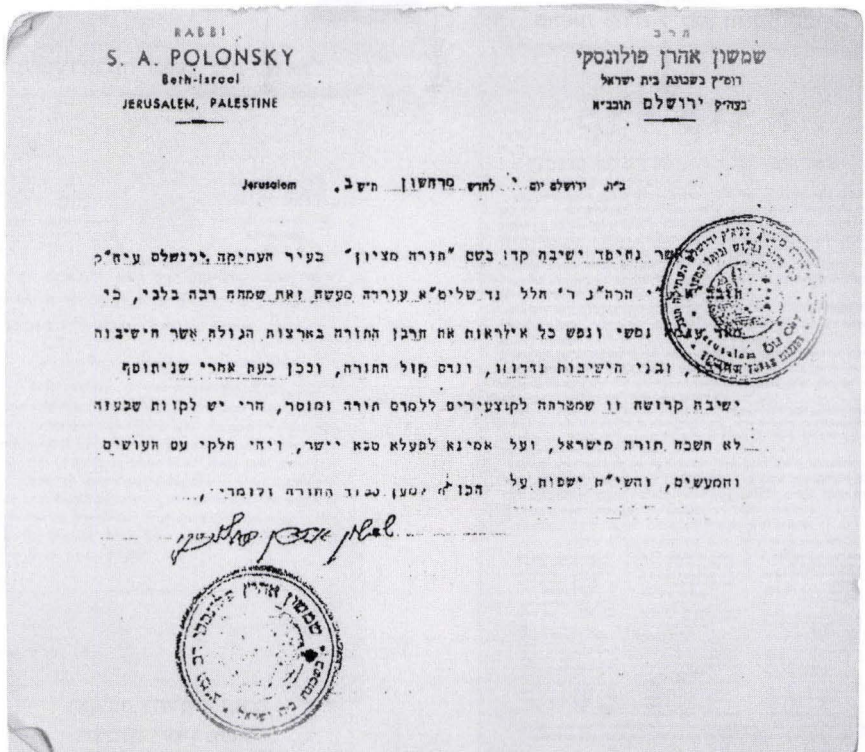
RABBI
S. A. POLONSKY
Beth-Israel
JERUSALEM, PALESTINE

הרב
שמשון אהרן פולונסקי
רופ"ק בשכונת בית ישראל
בעה"ק ירושלם תובב"א

Jerusalem

ב"ה. ירושלם יום ... לחדש ... תרצ"ב

המלצה ל"ישיבת ציון"

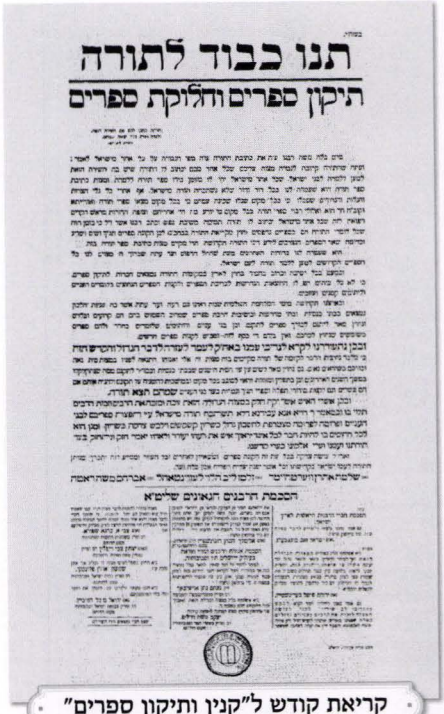
RABBI
S. A. POLONSKY
Beth-Israel
JERUSALEM, PALESTINE

הרב
שמשון אהרן פולונסקי
רופ"ק בשכונת בית ישראל
בעה"ק ירושלם תובב"א

Jerusalem

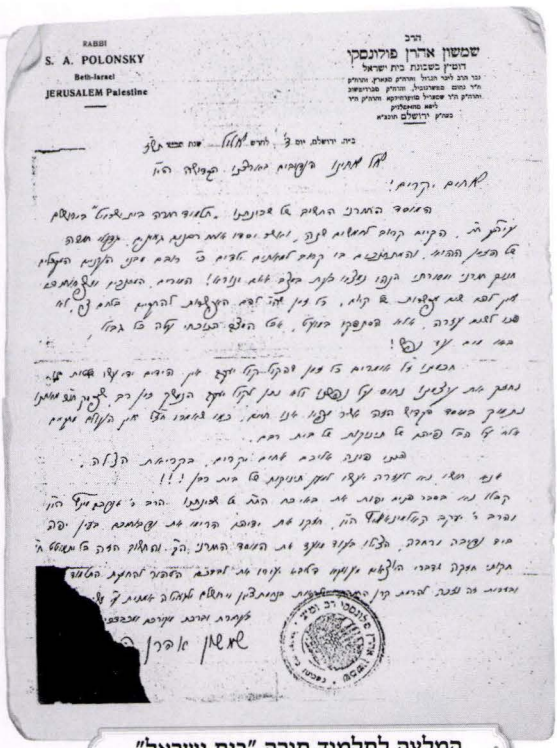
ב"ה. ירושלם יום ... לחדש מרחשון תרצ"ב.

המלצה לישיבת "תורה מציון" מיסודו של הרב הלל וינד ז"ל

תנו כבוד לתורה
תיקון ספרים וחלוקת ספרים

קריאת קודש ל"קנין ותיקון ספרים"

RABBI
S. A. POLONSKY
Beth-Israel
JERUSALEM Palestine

הרב
שמשון אהרן פולונסקי
דומ"ץ בשכונת בית ישראל

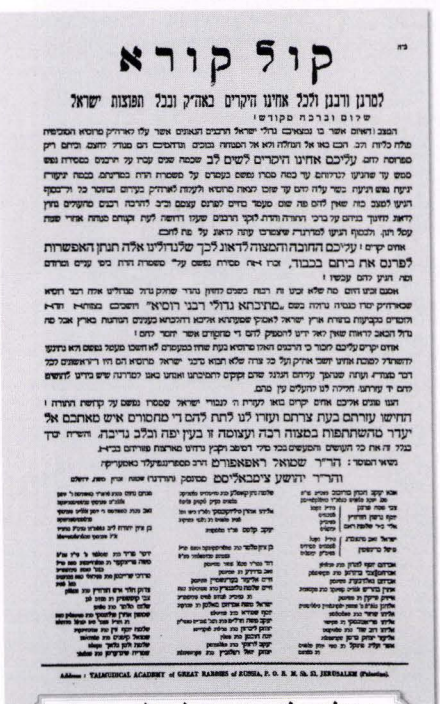
המלצה לתלמוד תורה "בית ישראל"

Talmud Thorah
„JEMIN MOSHE"
Old Mantifiyori Quarter
JERUSALEM

תלמוד־תורה
„ימין משה"
בשכונת מנשורי הישנה
בירושלים תובב"א

המלצה לתלמוד תורה
דשכונת "ימין משה"

קול קורא

למרנן ורבנן ולכל אחינו היקרים באה"ק ובכל הפזוצות ישראל

שלום וברכה מקודשי!

המצב דאשם אשר בו נמצאים גדולי ישראל התרבים הנאומים אשר עלו לארה"ק מהומה ומבוכה מלה לדבר. הכי קאי אם לא דמילתא הוא אף המבוכה בגופה. ודודאכי הם מגדל חזקה. וכיהו רק מפחזה הזה. עליכם אחינו היקרים לשים לב שכמה שנים עברו על ישראל בגלות נפש מפני עוה"ר שהוציו לרחוקים עד כמה סכנה נשפה בעמנו על משמרת הדת בהתרבות. בכמה יקשה עינינו נפש ותעיה בשר עדה הזה עד שהנו לגאה מהזה לקרוא לארה"ק בקרוב. ובזכר כל ודאגתך הגיעו למצב כזה שאין לזה שה מהם מעמד מדים לשרש עמהם ביב לזרעה רבים מתקדים מזין ראוי מזוך נהזה עד כריב ורצדה הדת לקץ רבנים שעוד הדשה: לקח קהלים מהחה אחדי שנה עמל תוך. ותכף הגיעו למרחיב שאשתו עזה כראוי על פה לזה.

אחים יקרים! עליכם החובה והמצוה לדאוג לכך שלנחליגו אלה תגתן האפשרות לפרנס את ביתם בכבוד. וכו' וא"ה מסירת נפשם על" מסשרת הדת ביס עיים ומחזם ומה הגיע להם עכשיו!

אמנם אנו יחים מה שלא יבוא זה רבות בשנים מחזן נוצר שחוק עד שבגלוי אלה הבר חסיא שאראיך יהו מצוה גדולה בשם "מתיבתא גדולי רבני רוסיא" ותשכון במהוא ואיה ומוסדים מקבעה בשדה ארץ ישראל לאוכלי שמעתא ואיכא דתיכא מסקנא ומתוה ארץ אבה אם גדל הבאר לראות שאין לאל יהיו להשמיך להם די מתקדים אשר יחזר דחם!

אוזן קשים עליכם לשמוע כי הישנם ואלו מרוסיא בעת שהיו בעמדת שהיו חשבו מעמד נפשם הא נתקבץ להשתדל שכונת אחינו יושבי ארקין וקל כי צדה שלא תבוא עליהן מלחמה הם וזה ר"ראשונים ככל רבי מצדיק ותצה שנאנך עדיהם ותנוצ שהם נקפים בהשמרנו ואחנם באו כשהדחה שם בידינו לעשות כחם יד עדתנו ותיכה לנו להעלים עין מהם.

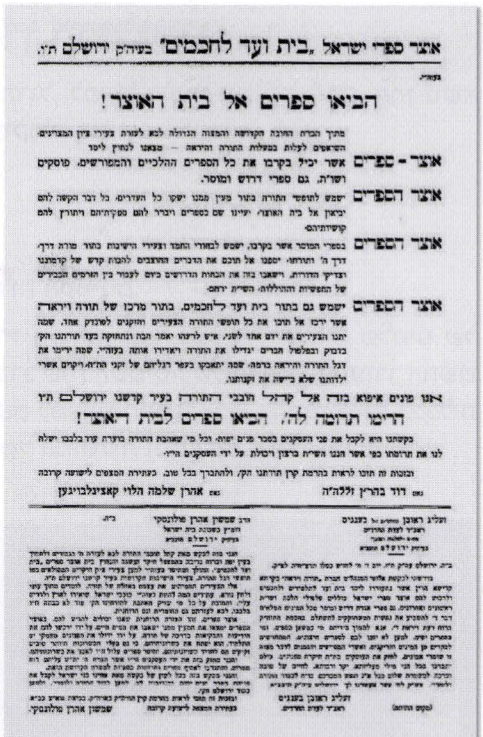
ועוד שנוש אליכם אחים יקרים באי לקדיה ה' בעמי ישראל שמסרו נפשם עד קדשת התורה ו תתישו עזרתם בעת צרתם ועזרו לנו לתת להם די מחסורם איש מאחבם אל יעדר מהשתתפות במצוה רבה ועצומה זו בעין יפה ובלב נדיבה. השרית סך בכל זה אח כי תעשים המעשים בכח מלי רחמי ובקיץ נחזו מארצות פזוריהם בב"א.

מאיר הכהן: שמואל ראפאפורט הירש פפשטיינפלד מאנשיק

והדו"ד יצחק צימבאליסט סטמק (ועודעצו) אטוה מהן דשלם

Address: TALMUDICAL ACADEMY of GREAT RABBIS of RUSSIA, P. O. B. M. Sh. 23. JERUSALEM (Palestine).

המלצה ל"מתיבתא לגדולי רוסיא"

אצ"ס ספרי ישראל „בית ועד לחכמים" בעה"ק ירושלם ת"ו.

הביאו ספרים אל בית האוצר!

אצ"ס מתוך תכלית החובה הקדושה והשמחה הגדולה לבא לעזרה בעזרי צדק המבוקשים לכללות בטבלת התורה והיראה — **ספרי** לעזרי ליסד

אצ"ס - ספרים אשר יכיל בקרבו את כל הספרים ההלכיים והמפורשים, פוסקים ושו"ת, גם ספרי דרוש ומוסר.

אצ"ס הספרים שמש לתומכי התורה בעזר בעין ממנו יעשו כל העזרים, כל דבר הקשה להם יבואון אל בית האוצר, יעיינו שם בספרים ויברר להם מספיקותם ויתורו להם קושיותיהם.

אצ"ס הספרים בספרי המוסר אשר בקרבו, ישמש למאירי העמ ועזרי וחיזוק בתור מורה דרך: דרך ה' ותורתו, יסמוך אל תוכם את הדברים המתאבנים להנות קרש של קדמתנו יצדיק ההדורות, ויאשכנז בזה את הנהות הנדרשים בימם לעמוד בין הארמים המבוקרים של המשמרות ההתללות, השרית ירחם.

אצ"ס הספרים ישמש גם בתור בית ועד לחכמים, בתור מרכז של תורה ויראה אשר יריכו אל תוכו את כל תושבי התורה הצעירים והיקרים למרכזך אתו. שמה יתנו הצעירים את רום אחר לשנו, איש לרעהו יאמר הבה ונתחזקה בעד תורתנו הק' כדמוק בבפלפל הברים יגדילו את התורה ויאדירו אותה בעזרי. שמה ירימו את דגל התורה והיראה ברמה. שמה יאמצקו בעפר רגליהם של יקרי התורה, היקרים אשרי ילוחנה שלא בישה את קשתנו.

אנו פנים אישא בודי אל קהל מובני התורה בעיר קדשנו ירושל"ם תיע הרימו תרומה לה'. הביאו ספרים לבית האצר!

בקשתנו היא לקבל את מבי הפקדנים בספר פנים יפות, וכל מי שאהבת התורה בוערת עוד בלבבו ישלח לנו את תרומתו כפי אשר תגבו השי"ת ברצון רבתי על ידי הפקדנים הנ"ל.

ובמהרה זה תזכו לראות בהרמת קרן תורתנו הק', ולהתברך בכל טוב. בעתידות הפצמים לישועה קרובה

נאם: **דוד בהרין וללה"ה** נאם: **אהרן שלמה הלוי קאציעלבויגען**

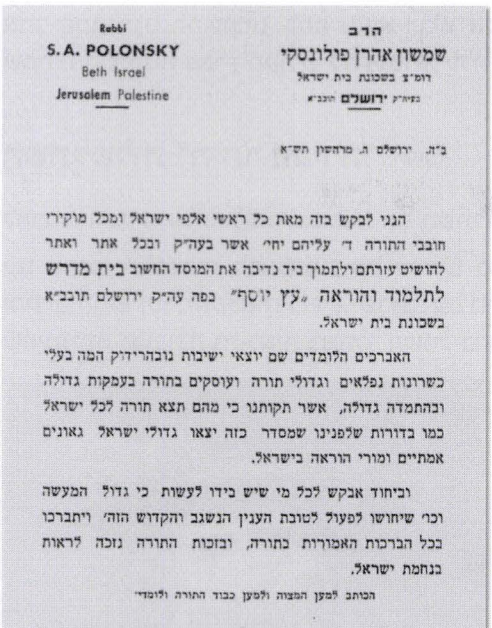
ועליו ראבון בענגעס
ראבד לקהל החרדים
מ"ח אחוזת שאנר
בעה"ק ירושלם תובב"א

דוב שמשון אהרן פולונסקי
רב.
בקרן רחב בבית ישראל
בעה"ק ירושלם תובב"א

ועליו ראבון בענגעס
ראבד לקהל החרדים.

(מקום החתום)

המלצה לאוצר הספרים "בית ועד לחכמים"

הדב
שמשון אהרן פולונסקי
רומ"ץ בשכונת בית ישראל
בעה"ק **ירושלים** תובב"א

Rabbi
S. A. POLONSKY
Beth Israel
Jerusalem Palestine

ב"ה. ירושלם ת. מרחשון תש"א

הגני לבקש בזה מאת כל ראשי אלפי ישראל ומכל מוקירי חובבי התורה עליהם יחי' אשר בעה"ק ובכל אתר ואתר להושיט עזרתם ולתמוך ביד נדיבה את המוסד החשוב **בית מדרש לתלמוד והוראה „עץ יוסף"** בפה עה"ק ירושלם תובב"א בשכונת בית ישראל.

האברכים הלומדים שם יוצאי ישיבות גובהרידום המה בעלי כשרונות נפלאים וגדולי תורה ועוסקים בתורה בעמקות גדולה ובהתמדה גמולה, אשר תקותנו כי מהם תצא תורה לכל ישראל כמו בדורות שלפנינו שמסדר כזה יצאו גדולי ישראל. גאונים אמתיים ומורי הוראה בישראל.

וביחוד אבקש לכל מי שיש בידו לעשות כי גדול המעשה וכי שיחושו לפעול לטובת הענין הנשגב והקדוש הזה, ויחברו בכל הברכות האמורות בתורה, ובזכות התורה נזכה לראות בנחמת ישראל.

הכותב למען המצוה ולמען כבוד התורה ולומדי,

(מקום החתום) **שמשון אהרן פולונסקי**

ב"ה

חברת משמורים ותיקון חצות

(ע"ה הכותב אפרקאי - ראשית ירושלם) מאה שערים

אלה ברכב ואלה בסוסים ואנחנו בשם ה' אלקינו נזכיר

תנו כאשר יהיו ומפורסם עולם מעלה קושה הנות תפלה להיות בעוד עד אחר תחם ולפשה, ובכר האריך ורחיהב בות הרב הגאון הצדיק מרן צבי סיכל בהיותו עלוותה במסדו, חסן הנות. ותושב שם בין סעלות נשענות למי שקם בכל חצות ליות. ובזכר הקדוש מהכר מאר בקונם מי שאינו קם בחצות לילה לתקים קושה מאר לכל אדם לתקים מצות אנרו בשלישות.

אי לזאת נתעוררו אנשי מעשה הרוצים לזכות את הרבים וכונתם לשם שמים וכאנו לזה תרפה נזונה והיום: [להשגיח בהסכה פרטית והשגר הכסים שיקבע את עצמם לקום בחצות הן בחורף והן בקיץ וכזה יהיה תיקון למי שיסיע לזה בכל יכלתו! וחשוב לו כאלו עשאה בפועל! פסוק כזה שאמרו חז"ל חשב אדם וכו שכזה שברואים את הכמות וכסיעים לזה נראה שכזה אי-אפ הוא פסוק אחם הכתוב אחם הצל לזה שתעשם הסכא בתוקף וחזקה בכל תבריות ודי לנו לכל ישראל לקוב את השלוה לתקן כתם של הארות החסברות זהם זהב שאין לך זהב שאין קלקה מרובה!

מחברות הן בשכונות הן בירושלים הן להאיר בגולל הכאה הנות הדיעה ומפורסמת.

וכן מי שכזכה להתקבל בחברה הקדושה הזאת ולקבל עליו עול של שמים שיקום קץ לאורך גלותנו ותחזיה עליו כבנין ירושלם ובית המקדש בימים אמיי. ומי שיהיו הנון בזה יזכה לראות בהתגלות שכינה בתוכנו במהרה בימינו אמן.

וסן הראוי למיים לאנשים המתעסקים בזה כל אחד כפי יכלתו!

חברת המצוה הגדולה הואת הנן עליהו ועל כל ישראל שיזכה קץ לאורך גלותינו ותחזיה עליו כבנין ירושלם ובית המקדש בימים אמיי.

נגיא למן כנור שנו יחברך — נאם: **יחזקאל טיכל דיוזהויך** — נאם: **מרדכי האשקעס**

הנני להשגיח הבקשה תרגום הנשגים לאשר בחברת הקדושה ומשמרת חצות שבעיר יהיה חלק בזה ויזכה לשתי"ם ויזכה לראות בהתגלות שכינה בתוכנו במהרה בימינו אמן.

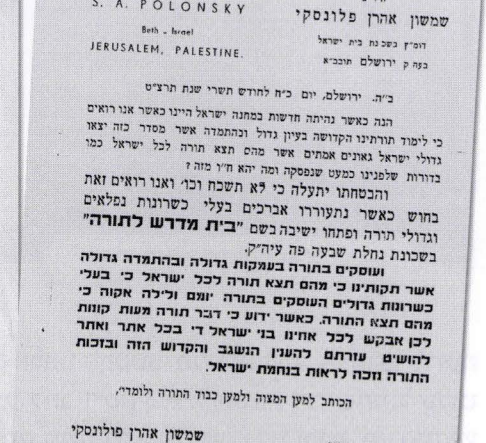
הנני להשגיח הבקשה תרגום הנשגים לאשר בחברת הקדושה ומשמרת חצות שבעיר יהיה חלק בזה ויזכה לשתי"ם ויזכה לראות בהתגלות שכינה בתוכנו במהרה בימינו אמן.

אליעזר לוי פאלק
(מקום החתום)

רומ"ץ בשכונת בית ישראל
בעה"ק ירושלם תובב"א

אברהם שלמה הכהן שאפן נאם

שמשון אהרן פולונסקי
(מקום החתום)

RABBI
S. A. POLONSKY
Beth Israel
JERUSALEM, PALESTINE.

ת ר ב
שמשון אהרן פולונסקי
רומ"ץ בשכונת בית ישראל
בעה"ק ירושלם תובב"א

ב"ה. ירושלם, יום כ"ח לחודש תשרי שנת תרצ"ט

הנה כאשר נהיתה חדשות במחנה ישראל היינו כאשר אנו רואים כי לימוד תורותינו הקדושה בעין גדול ובהתמדה אשר מסדר כזה יצאו גדולי ישראל גאונים אמתים אשר מהם תצא תורה לכל ישראל כמו בדורות שלפנינו שנפסקה ומה יהא תי"ו מזה ?

והבטחתו יתעלה כי **לא תשכח וכו' ואנו רואים זאת בחוש כאשר נתעוררו אברכים בעלי כשרונות נפלאים וגבולי תורה ופתחו ישיבה בשם "בית מדרש לתורה" בשכונת נחלת שבעה פה עיה"ק.**

ועוסקים בתורה בעמקות גדולה ובהתמדה גדולה אשר תקותינו כי מהם תצא תורה לכל ישראל כי בעלי כשרונות גדולים העוסקים בתורה יומם ולילה אקוה כי מהם תצא התורה. כאשר ידוע כי דבר תורה משות קוות לכן אבקש לכל אחינו בני ישראל די בכל אתר ואתר להושיט עזרתם להנעין הנשגב והקדוש הזה ובזכות התורה נזכה לראות בנחמת ישראל.

הכותב למען המצוה ולמען כבוד התורה ולומדי,

שמשון אהרן פולונסקי

מקום החתום

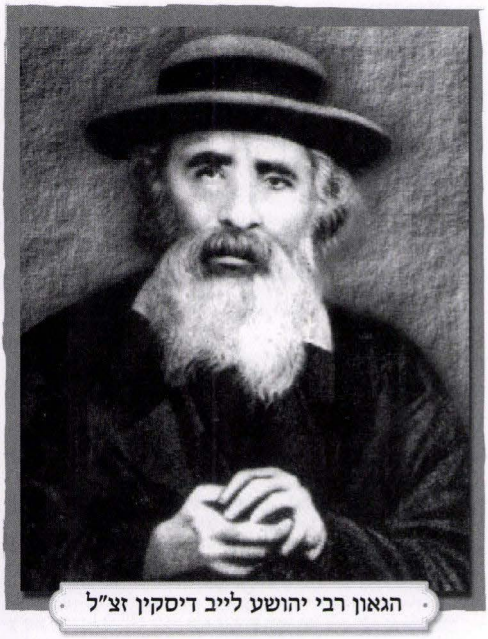
מראשי ועד קרן השביעית

אחד המפעלים החשובים, להם נקרא רבינו אל הדגל, לפעול ולכוון את פעילותם, הוא נושא שמירת השמיטה בארץ הקודש כדת וכדין, ללא עיקולי ופשורי.

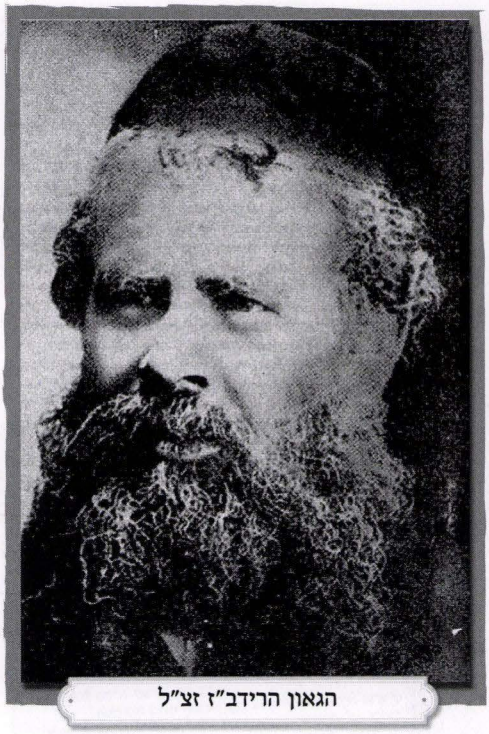
השתלשלות "היתר מכירה"

להבנת הדברים עלינו לתאר במקצת את השתלשלות העניינים.

עם הקמת המושבות הראשונות של יהודים בארץ הקודש, נוצר מצב בו יישובים שלמים של יהודים התפרנסו מחקלאות בארץ ישראל. עם התקרב שנת השמיטה של תרמ"ט, התעורר החשש שהימנעות מעבודה חקלאית במהלך השנה, בהתאם למצוות התורה, יביא להתמוטטות כלכלית של המושבות ונטישתם.

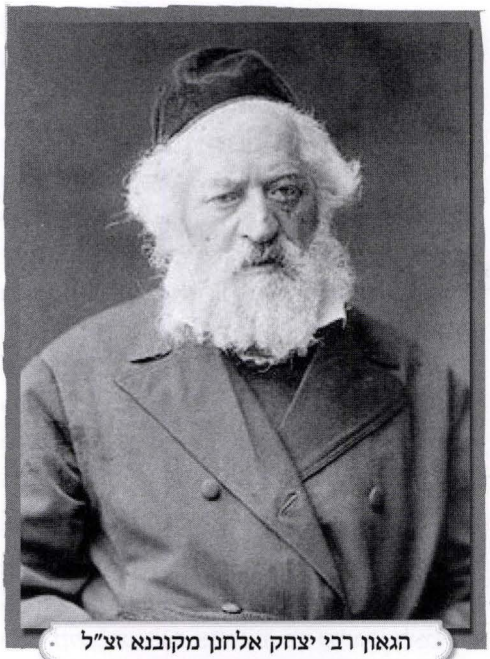
הגאון רבי יהושע לייב דיסקין זצ"ל

הגאון הרידב"ז זצ"ל

מתוך דאגה לקיום המושבות, היו מן הרבנים, ביניהם הגאון רבי יעקב אורנשטיין זצ"ל, שפסקו שניתן למכור את הקרקע לזמן מוגבל לנוכרים, ובאופן זה לעבוד את האדמה בשנת השמיטה. פסק הלכה זה ידוע כ"היתר המכירה". אמנם כמה מגדולי ישראל בגולה, ביניהם הגאון רבי יצחק אלחנן ספקטור מקובנא זצ"ל, הצטרפו לדיעה זו, אולם רבני ירושלים, ובראשם, הגאון רבי יהושע לייב דיסקין זצ"ל והגאון רבי שמואל סלנט זצ"ל, סירבו להצטרף להיתר, וקבעו כי אין להתחמק משמירת השמיטה כדת וכדין, ואדרבה יש לשמוח על ההזדמנות לשמור את השמיטה.

רבינו היה אומר בשמו של הגאון מהרי"ל דיסקין זצ"ל, שגם אם רואים גדולי הדור צורך לחפש

הגאון רבי יצחק אלחנן מקובנא זצ"ל

היתר כל שהוא עבור איכרים שאינם עומדים בניסיון, הרי יש לפרסם בקול גדול התנגדות לכל מיני ההיתרים שהם, ולהודיע שההיתר הינו דחוק ויצא מן הכלל לצורך שעה, כל זה, בכדי שלא יקבע ההיתר כ'לכתחילה' - באופן שעתידה תורת שמיטה להשתקע ח"ו[ד].

לדאבון לב יראי ה', רוב המושבות פעלו בהתאם להיתר המכירה ועבדו את האדמה. אולם חלק מחקלאי פתח-תקוה וחקלאי מזכרת בתיה שמרו את מצוות השמיטה מבלי להסתמך על היתר המכירה. הדבר הביא לסכסוך חריף ביניהם לבין פקידי הברון רוטשילד, אשר ראה בהם עצלנים.

מאוחר יותר המשיך הוויכוח, כאשר הרבנות הראשית התירה את המכירה, והגאון רידב"ז זצ"ל, רבה של צפת, שלל.

נקל לתאר, ש'היתר מכירה' זה גרם לירידת קרן השביעית, כאשר הרבנים הגבילו אכן את ההיתר בהגבלות מסויימות, אבל החקלאים, שנו ונעשה להם כהיתר גמור, ורבים מהם באו לחילול השביעית.

החזון-איש מבקש מגדולי ירושלים לפעול בענין

כך נמשכו כמה משנות השמיטה, אשר החרדים לדבר ה' מנסים בכל כוחם להשפיע על שמירת השמיטה כדת וכדין, ובראשם רבני עיר הקודש והמקדש.

עד שהגיעה שנת השמיטה של תרח"ץ.

ארי עלה מבבל באותם השנים, הוא הגאון בעל "חזון איש" זצ"ל, והוא לא נח ולא שקט מלעורר את כלל ישראל לשמירת השמיטה ללא היתרים כלשהן, וקיום ההלכה בהידור מעיקר הדין.

החזון איש פקד על מיודעו הרה"ח ר' יעקב הלפרין ז"ל, מייסד שכונת "זכרון מאיר" בבני ברק, לפעול עבור הנושא. ע"פ הוראת החזון איש, פירסם ר"י הלפרין בעיתון "קול ישראל"[ה] קריאה נרגשת לציבור החרדי, שיסייעו לקיבוצים החקלאיים לשמור שביעית כהלכתה.

באותו כרוז עמד הכותב בארוכה על פרטי ה'היתר' הידוע, שאף הוגיו לא הרהיבו להתיר בו מלאכות דאורייתא, כי אם ע"י גויים, בעוד שבעידן זה של פרעות הדמים, לא בא הדבר בחשבון להעסיק גויים, שברובם היו בני ישמעאל, שבאותם שנים זממו רע על ישראל. כמו-כן התריע על

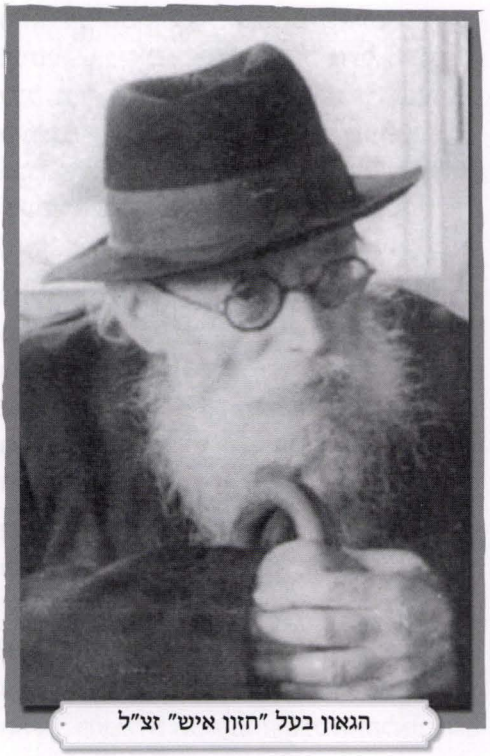
ד הדברים נדפסו במאמר "קדושת שביעית" ע"י "תורה שבעל-פה", ירושלים תשמ"ז, מפי רבינו שהיה מצטטו בשם ר' משה שוחט, יד ימינו של מהרי"ל דיסקין.

ה מיום י"ד ניסן, ערב פסח תרצ"ז.

חילול ה' הנורא שנגרם עקב העבודה האסורה בשביעית, שבשביל ביטולה גלינו מהארץ.

בסיכום קריאתו הציע לייסד "קרן שמיטה" רחב היקפים, וכן קרא לכנס בירושלים - באחד מימי חג הפסח הקרב ובא - אסיפת עסקנים ופעילים, כשהוא מעביר את פנייתו למרן הגאב"ד הגרי"צ דושינסקיא זצ"ל, אשר כמי שכבר פעל רבות גם הוא למען קדושת השביעית, יטול על עצמו להוציא הדברים מן הכח אל הפועל. בשולי קריאתו הוא מוסיף: **"אני מוצא לנכון להדגיש, כי הדברים היו לעיני אדמו"ר הגאון בעל חזון איש שליט"א, ועורר על הנחיצות לעשות תיכף בזה בלי דיחוי".**

לפי הוראת החזון איש, כיתת ר"י הלפרין רגליו בין המושבים הדתיים, לברר את גודל הסכום הנדרש להתקיים במשך שנת השמיטה, בלי להזדקק לפעולות אסורות. כך שהגיע לאסיפה שנקבעה בבית מרן הגאב"ד זצ"ל, מוכן עם כל הפרטים הנדרשים.

הגאון בעל "חזון איש" זצ"ל

הרה"ח ר' יעקב הלפרין ז"ל בצל החזון איש זצ"ל

לא לחינם שלח החזו"א בקשתו אל מרן הגרי"צ דושינסקיא. ידע שהוא הכתובת הנכונה לטיפול בנושא זה, באשר זה מכבר היה גם לבו דואב על חילול קדושת השמיטה, ובודאי תעמוד לו כח השפעתו הגדולה להעמיד דת השביעית על תילה.

רבינו נקרא אל המערכה

אל האסיפה שבבית מרן הגרי"צ דושינסקיא, נקרא רבינו, עם עוד שני עסקנים, הרבנים הגאונים, רבי שמואל זאנוויל שפיצר ורבי אליהו נחום פרוש ז"ל. עצם העובדה, שבין גדולי המורים בירושלים נקרא רק רבינו להשתתף באסיפה זו, מגלה לנו את מעורבותו העמוקה של רבינו בכל שטחי העסקנות - מחד, ואת כוחו הרב בהכוונת ענייני צדקה וחסד - מאידך.

הג"ר אליהו נחום פרוש (מימין) לצד גיסו הג"ר חיים לייב אויערבאך זצ"ל ראש ישיבת שער השמים

מיד לאחר הפסח, אור ליום כ"ד ניסן תרצ"ז, נקראה האסיפה לבית הרב דושינסקיא, והנה ציטוטים מהפרוטקול:

"האסיפה הוזמנה ע"י מרן שליט"א והוא עורר את ענין שנת השמיטה תרח"צ הבעל"ט, שיש לעשות איזה פעולות ממשיות כדי לחזק את שביתת העבודה, ולעזור לאלה שרוצים לקיים השביתה כהלכתה.

"ההתעוררות באה מצד חברי הקיבוצים של פועלי-אגודת-ישראל בארץ הקודש, אשר הם הצהירו בגלוי שלא יזדקקו לשום היתרים, והם מוכנים במסירות נפש ובאמונה לשמור את

השביעית כאשר נצטוו בתורה...

"חובתנו לעזור לכל הרוצים לקיים מצות השביתה, אולם יש להתחשב עם המציאות של האמצעים הכספיים...

"חברי הקיבוץ בכפר סבא, המונה כחמישים יהודים, מוסרים, שדרוש להם סכום של אלף לא"י כדי לכסות את גרעון שנת השמיטה".

כך ממשיכים הנאספים לדון ברעיונות של גיוס כספים, כשבתוצאה הרי הם ממנים "ועד להחזקת שומרי שביעית ע"י העדה החרדית פרו"ח בירושלים ת"ו". מרן הגאב"ד - משמש כיו"ר הועד, רבינו הרב מטעפליק - סגן יו"ר, הרב שפיצר - גזבר, הרב פרוש - העסקן והרוח החיה בכל פעולות הועד.

מינוי זה כְּלַל ניתוב השאלות בהלכה שהתעוררו בשדות מטבע הדברים - במהלך כל שנת השביעית, כשרבינו עומד לימין הגאב"ד, ויחדיו יושבים על המדוכה לפתור אותם ולתת להם את המענה הראוי.

מרן הגאב"ד זצ"ל יצא בכרוז מיוחד, בו מובעת השמחה שהנה ברוך ה' נתרבו יראי ה' הרוצים לשמור שביעית כדת וכדין, ועל כל אחד לראות איך יוכל לסייע בזה. המכתב מונה את תוכניות הועד שהוקם למטרה זו, ומסיים בקריאה לכל "קהל ישראל בעיר הקודש", לבוא לעזרת ה' בגיבורים, לפעול ולהפעיל למען חיזוק ידיהם של גיבורי כח עושי דברו.

פעולות הוועד נזכרים לטובה, במכתב החזון-איש[ו]:

"שאלת שמיטה היא כבר כנפתרה, הרבנים הראשיים כבר הפיצו הודעותיהם ע"ד המכירה... לא כן הקבוצות של אגו"י, שהם אינם נזקקים להרבנות הראשית... והנה, קיבוצי אגו"י, אינם רק שלשה במספרם, גדרה, כפר-סבא ומחנה-ישראל... והנה, קיבוץ גדרה וכפר-סבא קבלו שמירת השביעית, ובירושלים נוסד ועד השמיטה לתמכם..."

מגבית "האלף לך ירושלים"

מגבית הועד נפתחה עם הכותרת "האלף לך ירושלים", ונועדה לגייס את האלף ל"י הנדרשים להחזקת שומרי שביעית בכפר סבא.

מתאר אחד הסופרים[ז]:

"איה הביטוי שיוכל לתאר את ההתלהבות הספונטאנית שאחזה בישוב החרדי. בהסכמת הגרי"צ דושינסקי, מרא דאתרא, היו מלמדי תינוקות מקדימים לשחרר את התלמידים מבית ספרם כל יום שישי, כדי לאפשר להם לסובב על הפתחים ולהוריק את הפרוטות שנתקבצו במשך השבוע, בקופסאות המיוחדות שהופצו בכל דירה ומשפחה ירושלמית, הכל, קטנים כגדולים, זאטוטים כמבוגרים, רצו לזכות בחלק של המצוה. ובאיזו מידה מופלגת של חביבות עשו את מלאכתם - לא יאומן כי יסופר! - - - "[ח]

ו נדפס בספר "דרך אמונה", להגר"ח קנייבסקי שליט"א, סוף חלק ד, "מכתבי החזו"א", מכתב כו.

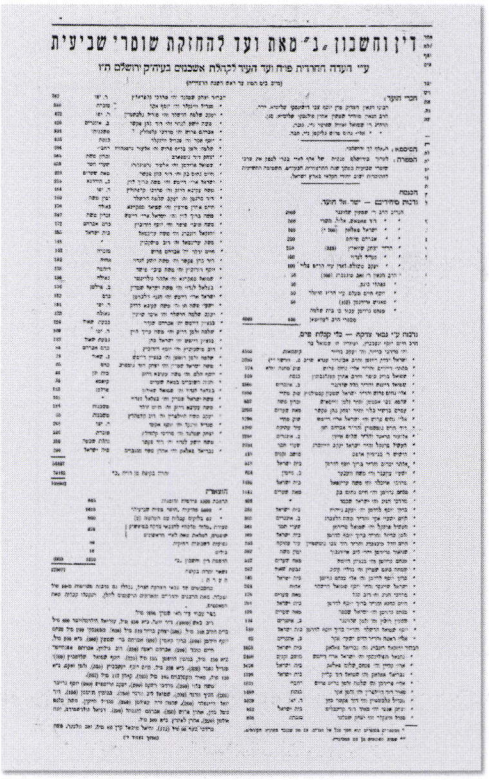
ז ב"פאר הדור", חלק שלישי עמוד רסה.

ח תיאור קורות הדברים ע"פ: "פאר הדור", חלק שלישי עמוד רסג; "משביעית תרמ"ב עד שביעית תשס"א", שנת השביעית תשס"א.

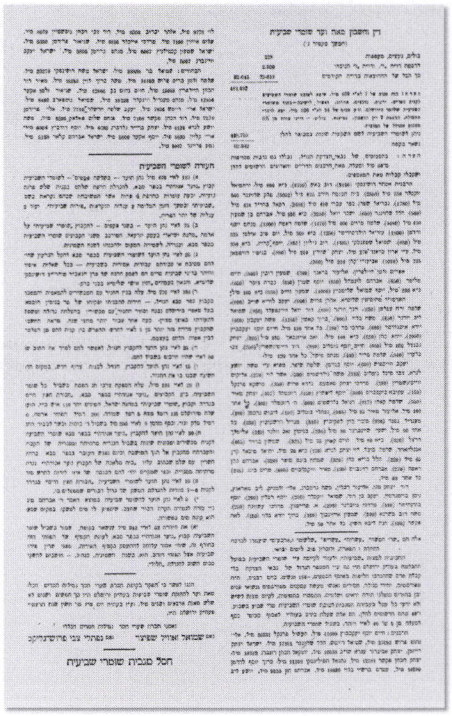
"הועד רכש עבור החקלאים "פרות חולבות" שישמשו להם כמקור הכנסה בשנת השמיטה. כה רבה היתה שמחת יראי ה' בשמירת השביעית כדת וכדין, שכאשר המליטו הפרות עגלים, גברה השמחה בין החרדים לדבר ה', ובחיבה כינו את העגלים הצעירים: "פירות שביעית".

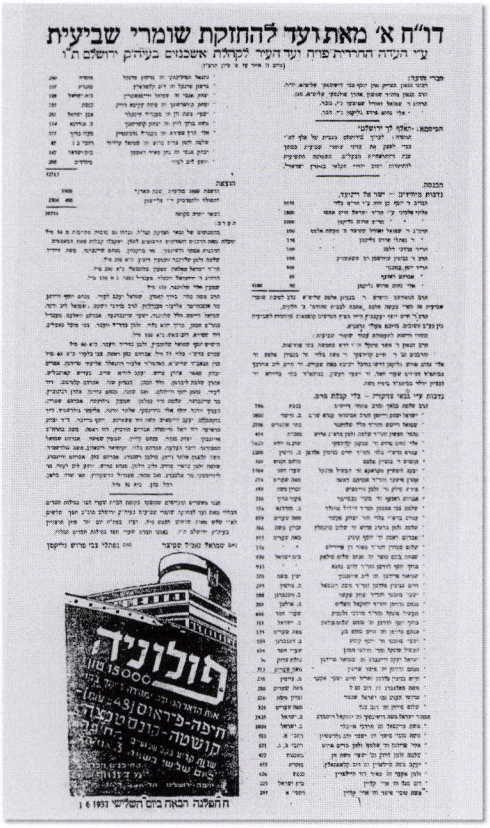
רב חלקו של רבינו בהקמת "קרן השביעית", אשר לזכותה נזקף התחדשות קיום מצות השמיטה בארץ הקודש. ואם על חילול השמיטה לקו ישראל בגלות מארצם, מדה טובה מרובה, ששמירתה כדת וכדין בודאי מקרבת את הגאולה.

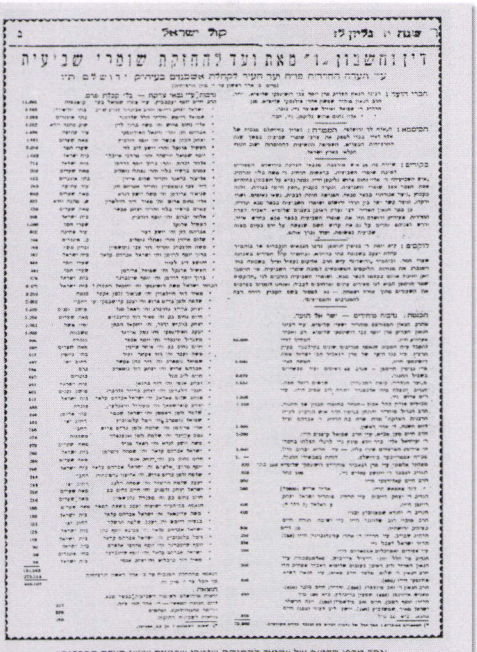
במשך שנת השמיטה, פירסם הועד מדי שבוע בשבוע בכתב-העת החרדי "קול ישראל", את הדו"ח הכספי של התרומות שנידבו יראי ה' עבור המגבית. תחת הקריאה "האלף לך ירושלים",

דו"ח א' מאת ועד להחזקת שומרי שביעית

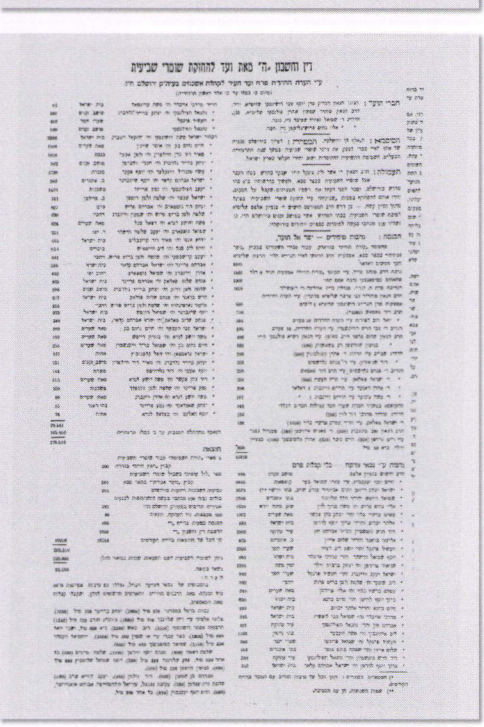

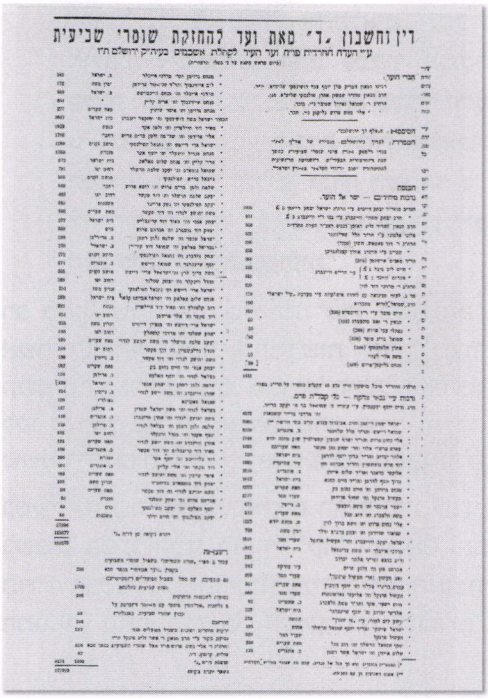

דין וחשבון „ו׳ מאת ועד „להחזקת שומרי שביעית
עיי העדה החרדית מרח׳ עוד העיר לקהלת אשכנזים בעיה״ק ירושלם תיו

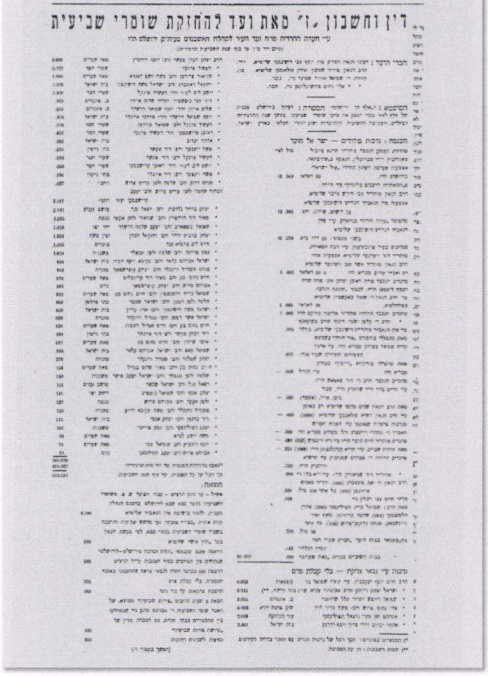
אחד מדפי הדו״ח של „ועד להחזקת שומרי שביעית שעיי העדה החרדית״ בעיה״ק ירושלים תיו שפורסמו ע״י גיליונות „קול ישראל״

דין וחשבון „ו׳ מאת ועד „להחזקת שומרי שביעית
עיי העדה החרדית מרח׳ עוד העיר לקהלת אשכנזים בעיה״ק ירושלם תיו

דין וחשבון „ו׳ מאת ועד „להחזקת שומרי שביעית
עיי העדה החרדית מרח׳ עוד העיר לקהלת אשכנזים בעיה״ק ירושלם תיו

בי"ת

הועד להחזקת שומרי שביעית בעיה"ק ירושלם תובב"א

פונה בזה אל כל אחב"י תושבי עיה"ק ת"ו

היורד והשנה הבאה עלינו לטובה היא ה'שנה השביעית' למנין ה'שמיטות'.
והיורד שעפ"י דין תורתנו הקדושה אסור לעבוד עבודת אדמה בשנה השביעית.
ור'הזיות תה"י ישנם פועלים חרדים אכרים וכורמים שרוצים לקיים מצות שביעית כהלכתה.

לכן אנו קוראים אל כל קהל ישראל בעיר הקודש

עזרו

כפי יכולתכם בידי הפועלים החקלאיים החרדים „שומרי שביעית", השתדלו לקרב הגאולה האמתית ע"י קיום מצוות שביעית כהלכתה.

קבלו נסבך פנים יפות את נבאי הצדקה שהנדבנו למצוה גדולה זו כלי קבלת פרס ותרבו את תרומותיכם ברוח נדיבה.

ובזכות זה נשב לבטח בארצנו הקדושה ארץ ישראל ככתוב וישבתם לבטח עליה.

העלפט

וויא מען גלייך דיא פרומע אידישע ערד ארבייטער וואס האבען בעשטימט צוא זיין „שומרי שביעית" דעם קומענדיגען יאהר. מקיים צוא זיין דיא מצוה פון זיבעטען יאהר (שמיטה) וויא הקביה האס אונז ניבאטען אין דיא הייליגע תורה.

נעמט אויף הפליין דיא נבאי צדקה וואס בעטיהען זיך נור לשם מצוה אוך נים פים א אפיצע האנד א"יען נעבנה.

בזכות דעם ווערען מיר אלע רווהיג זיצען אין אונזער הייליגע לאנד ארץ ישראל.

HELFET!

Die heilige Schrift verlangt von unseren Erdarbeitern einmal in sieben Jahren den Boden unseres Landes brach liegen zu lassen !

Mit G-ttes Hilfe besitzt unser Land abermals gesetzestreue Erdarbeiter, die diese heilige Pflicht genu erfüllen wollen !

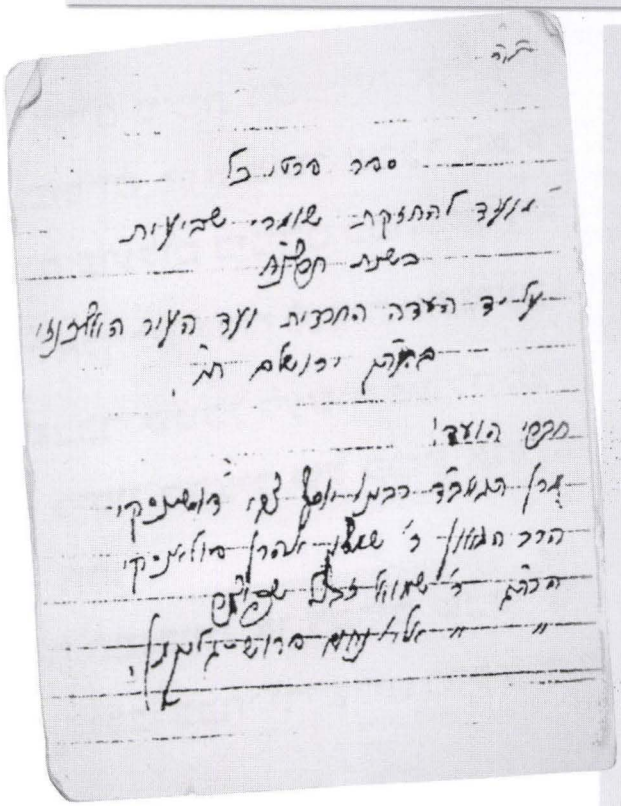
Das kommende Jahr 5698 ist ein solches Brachjahr !

Helfet auch Ihr durch Spenden jenen Arbeitern, ihre Pflicht erfüllen ! Dann wird der Ewige Gefallen an uns finden und uns in Ruhe und Sicherheit unser Land geniessen lassen!

חברי הועד:

רבנו הגאון הצדיק מרן יוסף צבי דושינסקי שליט"א — הה"ג ר' שמואל זאוויל שפיצער נ"י
הרב הגאון מוה"ר ששון אהרן פולנסקי שליט"א — הה"ג ר' אלי' נחום פרוש גליקמן נ"י

דפוס תורב"י

בי"ת

שבת הארץ

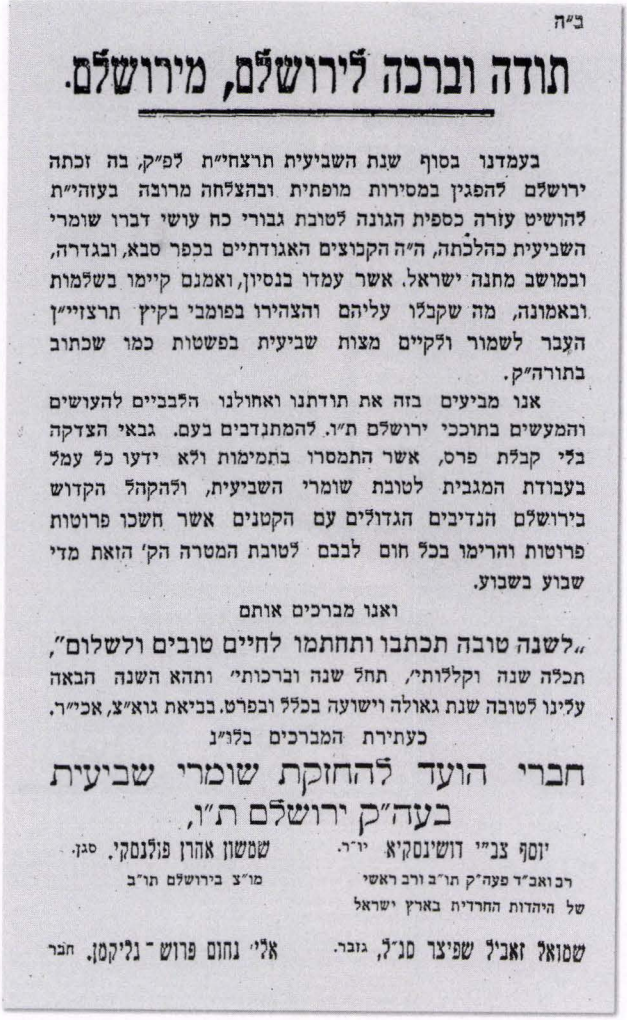
לאחזו תושבי ירושלם, ה' עליהם יחזו

קרבה שנת השבע, היא השנה הבעלים, שנה השמיטה. הכר ומיתו מהרה. • שש שנים תזרע שדך ושש שנים תזמר כרמך ואספת את תבואתה. ובשנה השביעית תשבת ונטשתה ואכלו אביוני עמך ויתרם תאכל חיתו השדה כן תעשה לכרמך לזיתך. ראשית שנת האילנות לענין מעשרות. ואין מעשרין את הפירות אלא מן הגורן ומן היקב. ואין מעשרין את הפירות אלא מן הבית. ואין מעשרין אלא לאחר שנתעבדו כל צרכיהן. ואין מעשרין אלא לאחר שנתלקטו כל צרכיהן. ואין מעשרין אלא לאחר שנתלקטו כל צרכיהן. ואין מעשרין אלא לאחר שנתלקטו כל צרכיהן.

ואחר כך הוא אומר: בערתי הקדש מן הבית ונתתיו גם ללוי וגם לגר ליתום ולאלמנה. ואין מעשרין אלא לאחר שנתלקטו כל צרכיהן

מוצאים אנו מדי שבוע, דו"ח המפרט בפרוטרוט את סכומי התרומות שנידבו אנשי ירושלים למען שמירת השמיטה.

עם תום שנת השמיטה, יצאו חברי הועד, ובראשם הגאב"ד ורבינו, ברוב שמחה ורגש, במכתב תודה נלהב לכל התומכים והעסקנים לשם שמים. הסיפוק ניכר מבין שיטי המכתב, על שלראשונה זכו מושבים שלמים לשמור על מצות השמיטה כדת וכדין.

ב"ה

תודה וברכה לירושלם, מירושלם.

בעמדנו בסוף שנת השביעית תרצ"ח"ת לפ"ק, בה זכתה ירושלם להפגין במסירות מופתית ובהצלחה מרובה בעזה"י"ת להושיט עזרה כספית הגונה לטובת גבורי כח עושי דברו שומרי השביעית כהלכתה, ה"ה הקבוצים האגודתיים בכפר סבא, ובגדרה, ובמושב מחנה ישראל. אשר עמדו בנסיון, ואמנם קיימו בשלמות ובאמונה, מה שקבלו עליהם והצהירו בפומבי בקיץ תרצזי"ן העבר לשמור ולקיים מצות שביעית בפשטות כמו שכתוב בתורה"ק.

אנו מביעים בזה את תודתנו ואחולנו הלבביים להעושים והמעשים בתוככי ירושלם ת"ו. להמתנדבים בעם. גבאי הצדקה בלי קבלת פרס, אשר התמסרו בתמימות ולא ידעו כל עמל בעבודת המגבית לטובת שומרי השביעית, ולהקהל הקדוש בירושלם הנדיבים הגדולים עם הקטנים אשר חשכו פרוטות פרוטות והרימו בכל חום לבבם לטובת המטרה הק' הזאת מדי שבוע בשבוע.

ואנו מברכים אותם

„לשנה טובה תכתבו ותחתמו לחיים טובים ולשלום",
תכלה שנה וקללותי', תחל שנה וברכותי' ותהא השנה הבאה עלינו לטובה שנת גאולה וישועה בכלל ובפרט. בביאת גוא"צ, אכי"ר.

בעתירת המברכים בלב"נ

חברי הועד להחזקת שומרי שביעית בעה"ק ירושלם ת"ו,

יוסף צבי דושינסקי יו"ר. — שמשון אהרן פולנסקי. סגן.
רב ואב"ד פעה"ק תו"ב ורב ראשי של היהדות החרדית בארץ ישראל — מו"צ בירושלם תו"ב

שמואל זאביל שפיצר סג"ל, גזבר. — אלי' נחום פרוש - גליקמן. חבר

פרק יד

אביר הצדקה והחסד

עילוי - גם בעשיית צדקה!

בפרקים הקודמים הארכנו בחלק ה"כלל" שבמסכת חיי רבינו, הן בהנהגת כלל ישראל, והן בהרבצת תורה והוראה. אולם, למען האמת, ההתעסקות של רבינו בענייני הכלל, היו אמנם בעיניו כסעיף חשוב, אבל מִשָּׁנִי. עיקר העיקרים בעיניו, היה ההתמסרות לענייני צדקה וחסד עם הפרט, כשלמטרה זו הרי הוא מפקיר עצמו כליל, את כבודו ואת ישותו.

ואמנם כן, ענייני הצדקה והחסד, תורה שלימה הן אצל רבינו, וללמוד אותן אנו צריכין!

ב'דעת בעלי בתים' ההפוכה מ'דעת תורה', נראה לכאורה, שהגאון העילוי, ששרעפי מוחו תפוסים ורעיונותיו מרחפים בסוגיות עמוקות, לא יוכל בטבעו 'לרדת' ולהיות קשוב לצרכיו של קשה-יום. אצל אומות העולם, להבדיל באלפי הבדלות, אכן זה פועל כך. נדיר למצוא פרופסור שיהא קשוב באמת וברגישות לאזרח מן השורה.

אולם, כאמור, 'דעת תורה' אינה כן. דווקא גדולי עולם, שעיקר מעיינותיהם שקועים בלימוד התורה, וכל התורה בעיניהם פרושה ומחוורת לפניהם כשמלה, הרי 'סף-הרגישות' שלהם גבוה מהרגיל. אין בעיניהם שום סתירה בין גדלות המוח לגדלות הלב.

אדרבה, אולי היא הנותנת. הרגילות להעמיק בסברות התלויות על שערה, ולחלק חילוקים דקים, נוסכת בהם את הרגישות הדקיקה. שכן, עיקר דַקוּת-ההבחנה, מקורה מן הלב.

"... דבר אחר, 'והחכמה מאין תמצא'. מלמד שהיה שלמה מחפש היכן החכמה מצויה. ר' אליעזר אמר, בראש. ור' יהושע אמר, בלב. דכתיב (תהלים ד, ח) **'נתת שמחה בלבי'. ואין שמחה אלא חכמה, שנאמר** (משלי כג, טו) **'חכם בני ושמח לבי'. ואף דוד התפלל עליה, שנאמר** (תהלים נא, יב) **'לב טהור ברא לי אלהים ורוח נכון חדש בקרבי'. כיון שראה שלמה שחכמה נתונה בלב, משם התחיל, שנאמר, 'משלי שלמה בן דוד'. וכי אין הכל יודעין שהוא בן דוד, אלא, כל מה שעשה לשבחו של דוד עשה..."**[א]

הוי אומר, גם מסקנת המדרש היא שהחכמה מצויה בלב. משם מקורה. כך, שמי שהשתלם בחכמתו, על כרחו גם לבו מתעדן ומתחכם, ונעשה זך ומזוכך יותר.

ואם ירדו עשרה קבין של צדקה ורגישות הלב על גדולי ישראל, תשעה מהם נטל רבינו גאון-הגאונים, ועם זאת, חסיד שבחסידים.

אין ספק שלאדם מן השורה, היה כאן - לכאורה - משום סתירה. שכן, בוויכוחים ופלפולי דאורייתא, היה רבינו חד כתער, משיב מלחמת התורה השערה, ללא חת וללא מורא. כמו יצוק מברזל גם שאינו ניתן להתכה והמסה. ומאידך, בכל הנוגע למרי נפש וקשי יום, נמס היה לבו

א מדרש משלי, פרשה א.

כמים. מיד היו פורצים מעיניו אשדי-דמעות, עד שהרגיש המצטער, שרבינו מצטער בצערו עוד יותר ממנו - בעל הצרה - עצמו[ב]. וממחשבה למעשה, ללא שיהוי היה נאזר בגבורה, ולאלתר יוצא לפעולה. מכתת רגליו מדלת לדלת, מגייס כספים, מבקר חולים, נוסך עידוד וחיזוק, ולא נחה דעתו עד שראה את הלה יוצא ממנו שליו ורגוע.

אין זאת אלא כח התורה הנאדר בקודש, שקידשו ורוממו מעל כל הבלי העולם, והשכיח ממנו את צרכיו שלו, כך שהיה בידו להתמסר לגמרי לצרכי הזולת. מעיינות של חכמה נבעו בלבו, והם שהפכו את לבו ל'מצטער בצרת חבירו' באופן נדיר ביותר.

כך גם, היהלום שבכתר הרבנות של רבינו, היא הדאגה לכל עני ודל. עוד בתקופת כהונתו בטעפליק, תקופה קשה ביותר בחיי יהדות רוסיה, פעל רבינו מעל ומעבר לעניי הקהילה, ובפרט לאחר הפרעות האיומות שהתחוללו שם, תוך מסירות עילאית ורגש רב[ג].

די לו בקב חרובין...

עיקר הפלא בהליכותיו המופלאים, אשר לדעתנו הינו המבוא-של-זהב למסכת הצדקה העילאית של רבינו, שהוא עצמו היה חי בתנאי דחקות נוראיים, זאת בשעה שהיו ברשותו כספי צדקה לרוב, ובידו כל ההיתרים ליטול מן הצדקה.

היטיב להגדיר זאת, נכדו הר"ר נחום טל (טולקצוב) ז"ל, ברשימותיו:

"כספי צדקה רבים עברו תחת ידיו של זקני זצ"ל, אולם הוא לא לקח מהם מאומה למחיית משפחתו, למרות שודאי היינו נזקקים לה לפחות כמו יתר המשפחות שקיבלו מכספי הצדקה הללו. לפני פטירתו חפשתי דבר מה בארונו, ומצאתי פתק מודפס שעליו חתום שמו של זקני זצ"ל, ובו הוא מבקש מתורמים שונים שישלחו לו סכום שיאפשר לו להחזיר חובות שהצטברו בעקבות מחלתה של אמי ז"ל.

"הוא לא נגע בכספים שהיו בידו לצדקה, אלא השפיל עצמו וביקש נדבה כאדם פרטי".

הדברים מדברים בעד עצמם, וכל המוסיף עליהם - אך יגרע מעוצמת הדברים המדהימים. אין לנו אלא להמליץ את אותה בת-קול שהיתה יוצאת מדי יום ביומו על התנא רבי חנינא בן דוסא[ד]: "כל העולם ניזון בשביל רבי חנינא, וחנינא בני - די לו בקב חרובין!"

"מעשה באתרוג"

לאחר שניסינו להציץ מעט באותה מסכת מופלאה, "מסכת הצדקה של הרב מטעפליק" שמה, נבוא לגולל מעט מסיפורי קודש אודות צדקותיו המופלאים, אשר גם אם רובם לא נתגלו, כאשר עשאם בהסתר ובהצנע, נותרו בידנו מעט מזעיר מאותם סיפורים, אשר מן הכלל יצאו ללמד על הכלל כולו.

ב מדי שנה נשנה המחזה, כאשר התנדב לדרוש למען בית היתומים דיסקין בבית המדרש חסידים של בתי אונגארין. אך התחיל להוציא כמה מילים בפיו, וכבר היה פורץ מעמקי נפשו בכי סוער, מרוב כאב שכאב את היתומים.

ג ראה לעיל, פרק ז-ח.

ד מופיע בגמרא ברכות, יז ע"ב.

אחד הסיפורים המפורסמים ביותר על רבינו, זכה לשמו הנודע: "מעשה באתרוג". במעשה זה בולטת נדיבותו ורגישותו לצער הזולת מחד, ויוזמתו ותושייתו ללא שהיות יתרות, מאידך. אחד מבני התקופה היה עד ראיה למעשה, ורשמו בזכרונותיו:

"באחד הימים שלפני חג הסוכות הלכתי לקנות אתרוג בחנות האתרוגים אשר בשכונת מאה שערים. בחנות ראיתי זקן אחד עומד לפני תיבה אחת כשהוא בודק באתרוגים. עיני צדו אותו, סילקתי עיני מכל החנות ונסתכלתי בו. לאחר שבחר לו אתרוג שאל את החנווני: אתרוג זה בכמה? אמר לו. הניח הזקן את האתרוג. ואמר: כל-כך מעות אין בידי. אמר לו החנווני: רבי, אם אתה מבקש אתרוג כשר צריך אתה לשלם כך וכך, כשם ששילם לי רב פלוני וגברא פלוני. ענה הזקן ואמר לו: ואף המעות שלוקחין בהן את האתרוג צריכות להיות כשרות...

"הטיתי עצמי ושאלתי אותו: זה שאתה קורא לו רבי מי הוא? לחש לי, זה הרב מטעפליק, תמיהני עליך שאין אתה מכירו. כל ירושלים אומרת עליו שהוא גאון אמיתי. אמרתי לחנווני, את שמו שמעתי, את פניו לא ראיתי אלא עכשיו. מה שמעתי עליו, מלבד שהוא גדול בתורה ויראה הרי הוא עוסק בצרכי העניים, ומשחיר עצמו עליהם בפני הגבאים הרחוקים מצדקה, ומתבזה בפני הממונים שפרנסת העניים מסורה בידם. יש רבנים שמשבחים אותם מחמת תורתם, מחמת חסידותם, מחמת פיקחותם או מחמת ידיעות. אותו הרב כולן ישנן בו, ראוי הוא שיעטרוהו בזהובים וידור במקום נאה, אבל הוא דר בשכונה ענייה בדירה שפילה. רוב שכרו שהוא משתכר מן הרבנות מחלק הוא לאלמנות ויתומים.

"לבסוף נתפשרו ביניהם, והרב רכש את האתרוג המהודר. עבר יום ואתא לילה, עד שהגיע בוקרו של חג הסוכות. נזדמנתי לבית הכנסת של הרב בשכונת בית ישראל. בבית הכנסת לא היה אלא הרב, מטייל אילך ואילך וחשב מחשבות בתורה. דרך הילוכו הגיע לשולחן, וביקש רשות לצאת ידי חובתו באתרוגי. אמרתי לו הרי הוא נתון לך במתנה.

"לאחר שבירך אמרתי לו, רבי היכן אתרוגו? הרי אתרוג כשר לקח לו ובמעות כשרות לקח את אתרוגו?

"ישב ואמר: בעל בית אחד דר בשכונתי. אשר לקח לעצמו אתרוג במחיר יקר ונתגאה בו לפני שכניו שאין כיוצא בו הדר שבהדר. בבוקר שמעתי קול בכייה של תינוקת יוצא מביתו. אמרתי לאשתי: קול בכיה של תינוקת אני שומע. לכי וראי על שום מה התינוקת בוכה. אמרה אשתי, שיחקה התינוקת באתרוגו של אביה החורג, ונפל האתרוג מידה ונשברה פיטמתו, והכתה אותה אמה. ואמרה אשתי: יודעת עלובה זו מה מוכן לה מבעלה, מחמת מעשה בתה שהכניסה לו מבעלה הראשון.

"שאלתי את אשתי היכן הוא עכשיו? אמרה אשתי. היכן הוא? רץ למקווה ליטבול קודם נטילת הלולב... נטלתי אתרוגי והלכתי אצל התינוקת ואמרתי לה, אל תבכי, הא לך אתרוגי שלי ותני אותו לאמך, ואם יאמר אביך דבר, אז תאמר לו אמך, הרב היה כאן וראה את אתרוגך ואמר שאינו כשר, וכדי לזכותך במצוה כשרה נתן לך את האתרוג שלו במתנה גמורה על מנת להחזיר ומחמת אותה הטירדה לא הספקתי לברך..."[ה]

ה הרה"ג ר' ישראל יצחק מנדלזון שליט"א, מספר מעשה זה בשם הג"ר נחום ליברזון זצ"ל מטלישקביץ, רבה של יאס, שהוא התלווה לרבינו, הן ברכישת האתרוג והן בבואו בבוקרו של חג הסוכות עם ג' מינים בידו.

כ"ק האדמו"ר רבי ישראל מרדכי מראחמיסטריווקא זצ"ל, היה מספר סיפור זה, וכשהוא דורש בגדולתו של רבינו היה מסיים:

"הגע עצמך! רב בקהילה בלא ד' מינים? הלא אוושא מילתא! ובכל זאת, כדי שעלובה זו לא תצטער, אין כאן, לא שיקולי כבוד וכד'. הכל כדאי למען מטרה זו!"

קופסת האתרוג של רבינו
(מונח אצל נכדו הגר"א סופר שליט"א)

גמילות חסדים בגופו

תופעה זו, של מסירת דבריו האישיים לזולת, לא היתה נדירה אצלו כלל ועיקר. רוב משכורתו, הן שכר הרבנות והן דמי הבוררות, היה מחלק לאלתר לתלמידיו האברכים המשמשים לפניו בהוראה, בלא שישאיר לעצמו אף לא כדי מחייתו. עד כדי כך, שפעם העיד בעצמו, שלא נשאר לו ממשכורתו אף לא בכדי לרכוש כסאות לביתו[1].

ולא רק עם כספו לבד עשה כן, אלא אף את אחד מתפקידיו שנתמנה מיד בעלותו ארצה מסר לפרנסת הזולת, ומעשה שהיה כך היה:

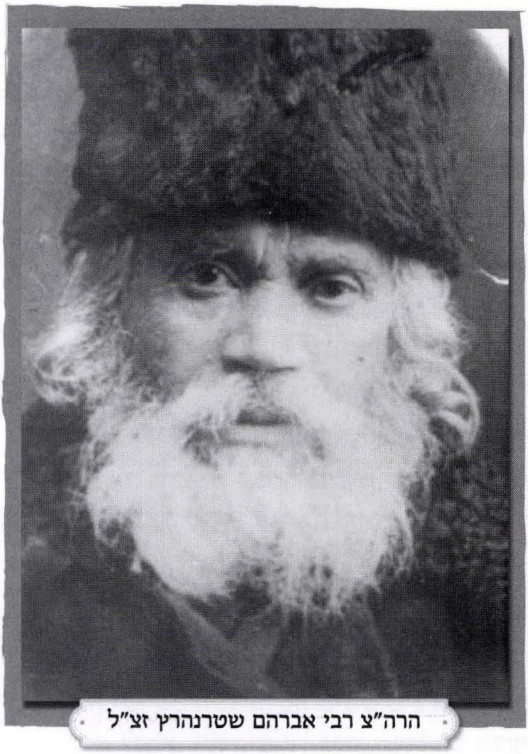
הגה"ח רבי נחום יאס'ער זצ"ל (עומד מאחורי כ"ק אדמו"ר רבי נחום מרדכי מטשורטקוב זצ"ל)

תיכף לאחר עלותו ארצה, נטל על עצמו לפרנסתו להיות הבוחן בישיבת "שומרי החומות", ("אונגעריש תלמוד תורה"). והנה, בשנת תרצ"ה, עלה מרוסיה הרה"צ רבי אברהם שטרנהרץ זצ"ל, מחשובי חסידי ברסלב, בעירום ובחוסר כל. כששמע רבינו על מצב פרנסתו הקשה, מסר לו על-אתר את תפקידו זה, בכדי שיוכל להביא פת לחם לביתו. וכי יש לך גמילות-חסדים גדולה מזו? למסור את פרנסתו שלו עבור הזולת!

עובדא דומה לזו, המעידה על הרגל זה של

כמו"כ מובא הסיפור בכמה וכמה מקורות, בשינויים קלים.

1 כך התבטא בפני כ"ק אדמו"ר רבי ישראל מרדכי מראחמיסטריווקא זצ"ל.

הרה"צ רבי אברהם שטרנהרץ זצ"ל

רבינו - למסור את כל אשר לו עבור הזולת - שנעשה כטבע שני, לו ולבני ביתו, מעיד אחד מבאי ביתו[ז]:

"באחד מביקורי בירושלים, כבר אחרי הסתלקות הרב, ואני אז תושב ארצות הברית, נזדמן לי לשמוע סיפור מאת אשתו הרבנית ע"ה. מכל תכשיטיה הספיקה להציל מידי הפורעים באוקריינא מחרוזת מרגליות, שהביאה לירושלים. לא היו ימים מועטים, והיא הרגישה כי חסרה אצלה המחרוזת היקרה. הרב מצידו הרגיש בעצבונה, והעמיד פנים כי גם הוא כואב לו הדבר... ואולם אחר כך מצא שעת הכושר והרגיעה, כי לא נגנבה חלילה, אלא... נתנה במתנה לבתו של תלמיד חכם עני וחולה לרפואתו... מה לעשות – אמר לה – גם את יודעת כי פיקוח נפש אדם גדול מכל קדושה... עברו עשרות שנים – הוסיפה האשה הכשרה – אשת חבר כמוהו, גם היא בעלת מדריגה – ואיש לא ידע את כל המעשה... המקבל לא הכריז כמובן על הדבר, והרב ואשתו בוודאי וודאי לא..."

סיפור זה משקף את הפסגות הרמות - אליהם העפילו רבינו והרבנית. שהרי, יתכן שאדם מן השורה - אסור לו מצד ההלכה לעשות כן, שחייב הוא בפרנסת אשתו. רק רבינו, שידע עד כמה רחוקה הרבנית מכל שייכות להבלי העולם, לא היה צריך את הסכמתה טרם עשה מעשה. היה זה בעבורה בגדר "זכין לאדם שלא בפניו"...

מדה זו של התמסרות והפקרות עבור הזולת, טבועה היתה בדמו. את זאת ינק בחדר הורתו ובבית מולדתו. וכמסופר למעלה[ח], שבתקופה הראשונה לאחר נישואיו, כאשר הרגיש אביו הגה"צ רבי אברהם יצחק זצ"ל שהמעות מקשקשות בכיסו, הוכיחו בדברים: "שמשון אהרן, האם אין לך אמונה?! למה לא חילקת את המעות שבכיסך לעניי העיר? וכי אין לך אמונה שהשי"ת יזמן לך מחר שוב לפי צרכיך?!"

זאת היתה לו למורשה מכור מחצבתו העילאי, למסור כל אשר לו לעניים ודלים.

ז ר"א ביק ז"ל בזיכרונותיו, הנדפס בסוף ספר "חידושי הרב מטפליק", עמוד 61.

ח ראה לעיל פרק ב.

הכנסת אורחים

וכמו שעשה כן עם כספו, ועם תפקידיו, ועם תכשיטי הרבנות, כך עשה גם עם ביתו. גם זה היה הפקר לכל. כאשר היתה דלתו פתוחה לכל, ואת הקיתון הצר והדל, הפכו הלבבות הנפלאים בעלי-הבית לרחב ונוח עבור אורחים וקשי יום.

אחד מבאי ביתו הקבועים[ט] מתאר בכתבי זכרונותיו:

"אור נפשו של הרב נגלה אלי בבין השמשות חרפי אחד בירושלים. אני זעירא דמן חבריא למדתי בישיבה עניה ביפו על גבול תל אביב, עזבתי את הישיבה ועליתי לירושלים. כמה ימים הסתובבתי לבדי, אפוף יגון, עצבות ושממון. והנה נזכרתי במכתב שקבלתי מאבי (הרה"ג ר' שאול ישכר ביק, אב"ד מוהליב, מח"ס יד שאול) **להרב מטעפליק, ידידו מנוער. נכנסתי אליו, וראיתי אור.**

"בעל קומה ממוצעת, פנים אציליים עטורי זקן שיבה. זריז התנועה וחדור רוח טובה, רוח בהירה של אדם השמח שמחה פנימית, הזורח באור תורה והשופע כוח יצירה. הוא קרא את המכתב ומיד נתן בי עיניו המאירות, אור ששפע מתוך האור שבנפשו.

"אל דאגה, נתן ידו על שכמי. מחר אכניסך לישיבה, עודד אותי. תמצא גם דירה. בינתיים תלון אצלי.

"רק ימים אחדים לנתי בדירתו, משכנות דלים. הרב גר בבית התחתון של בית הכנסת בשכונת בית ישראל, השכונה בה שימש כרב ומורה הוראה. והוא בעצמו התקין לי את מטתי ללילות. כסא לכסא, וקרשים על גבם, ומעליהם מצעים. מתון-מתון, במאור פנים ובלב רחום עשה מלאכתו.

"רבי, מחיתי, למה יטריח עצמו? הנח לי לסדר את הקרשים.

"והוא חזר וגער בי. וכי לא ידעת שצריך לכוון היטב את המלאכה. ואני מנוסה יותר במלאכה זו. אדרבה, נסה, והמטה תתפרק לאלתר'. מלבד זה, מצוות הכנסת אורחים צריך האדם לקיימה בגופו. כלום יעלה על דעתך להניח תפילין במקומי?"

אותו יהודי ממשיך - במקום אחר - לספר בזכרונותיו את רב טובו וחסדו של רבינו:

"קצר הגליון מלהשתרע לספר על מעשיו ומדותיו של הגאון רבי שמשון אהרן בין אדם לחבירו. בזכרוני יום אחד בירושלים. יום חורף קשה. באתי בבוקר לדירת המרתף של הרב, וידי עדיין רועדות מקור. מצאתיו עומד כפוף בקומתו על ספר, והטלית ותפילין עדיין מונחים על השולחן. עוד טרם הספקתי לשבת, סגר הרב את הספר והביא לי כוס משקה חם. רבי, אמרתי, למה יטריח לשרת אותי? - ענה ואמר לי, מצוות הכנסת אורחים היא מצווה שהאדם צריך לקיימה בגופו, וכי תעלה על דעתך שתניח תפילין במקומי?"

יהודי אחר מספר על אשה עלובה, שהחיים לא האירו לה פנים. בעלה היה מכור אחר שתיית יי"ש, ובשעה זו מטיל היה אימתו על בני הבית. בזמנים כאלו, ידעה האשה שיש לה כתובת מבטחים, שתהווה לה עוגן בשעותיה האומללות. בית רבינו היווה לה כבית שני בזמנים טרופים. משם

ט ר"א ביק ז"ל בזיכרונותיו, הנדפס בסוף ספר "חידושי הרב מטפליק", עמוד 61.

י ראה לעיל, פרק ד, אודות הנהגה דומה המסופרת על חותנו של רבינו, הגה"צ רבי מרדכי מקאנסטאנטין-ישן זצ"ל.

שאבה את הכוחות להתמודד עם חייה הקשים.

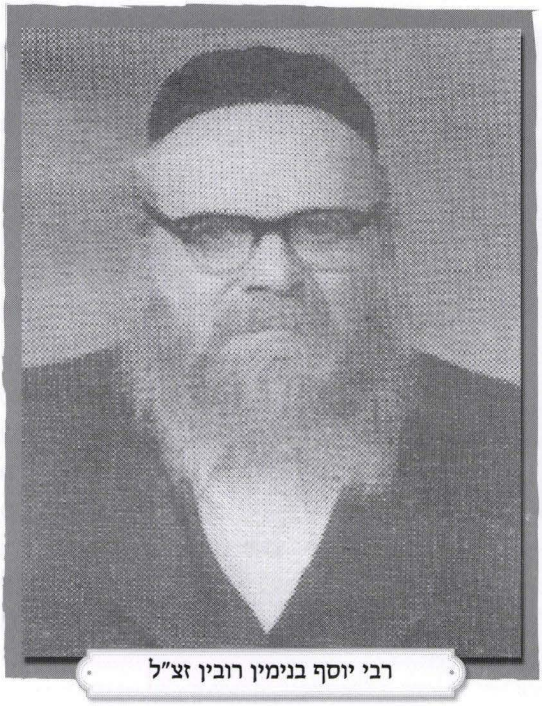
הרה"ח ר' אהרן סורסקי הי"ו מספר[יא]:

"מדי שבת בשבתו, לפני התפילה (מנין שני), **היה נכנס אליו יהודי זקן, מימיו לא דיבר ולא הוציא הגה מן הפה. בהיכנסו, קם רבי שמשון אהרן מיד למזוג לו כוס תה, הוא יושב ולוגם והרב מעיין בספר שלפניו. הדבר נמשך שנים אחדות, כהרגל שנעשה טבע שני. מי היה האיש? בני הבית לא ידעו. גם הרבנית עליה השלום לא דיברה על כך. מעולם לא שמעו ולא ראו את הרב מתייחס לפרט זה..."**

נכדו של רבינו, הג"ר אשר סופר שליט"א, מעיד על השנה האחרונה של רבינו עלי אדמות, בה אפפוהו חבלי יגון ויסורים ולא נתנו לו מנוח. בתקופה זאת נכנסו זוג זקנים אל רבינו, "מפחדים אנחנו לשהות בביתנו, מאימת ההפגזות בשכונה", אמרו. במאור פניו המיוסרות הציע להם רבינו מיד להישאר אצלו בבית. ביקש האיש כוס תה, ורבינו בשארית כוחותיו הזדרז למלא רצונו. אחרי שטעם האיש מהכוס, התלונן שהתה אינו מספיק מתוק. קם רבינו, והוסיף לערות עוד סוכר. ושוב, האיש לוגם מהכוס, ושוב אין זה לרוחו. "זה מדאי מתוק, בלתי שייך לשתות כך". בסבלנות אין-קץ חזר רבינו, שפת כוס תה נוסף, לשביעות רצונו ולאנינות טעמו.

כי לדידו, גמילות-חסדים אינו 'חובה' שיש למלאותה, אלא הוא 'זכות' שששים ושמחים לקראתה. חיובה בכל עת ובכל מצב, בתכלית השלימות והדקדוק.

מכתת רגליו לצדקה

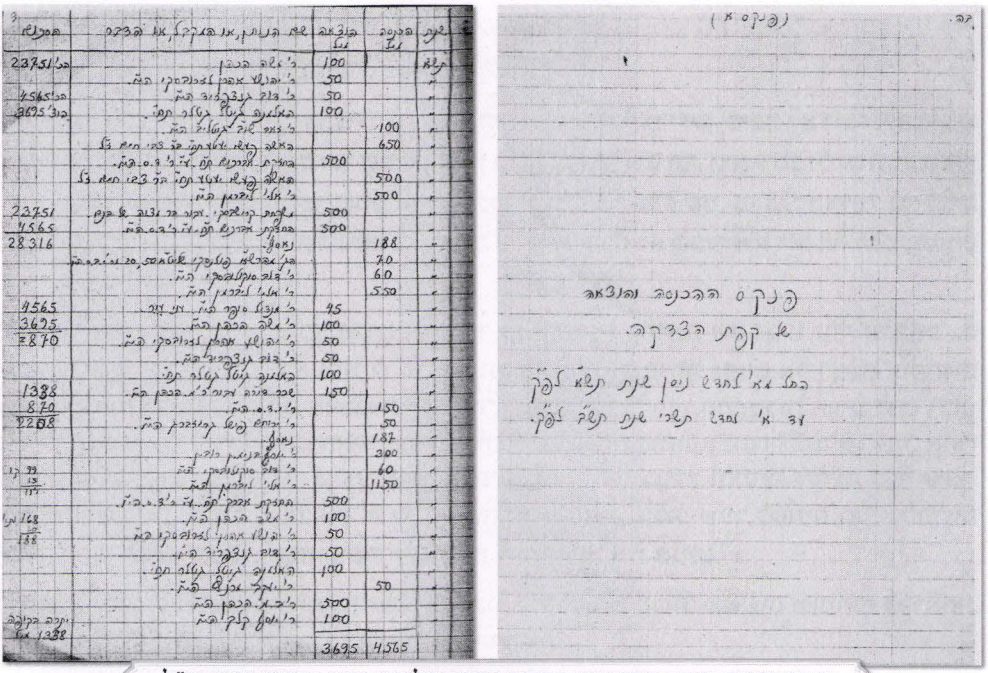

רבי יוסף בנימין רובין זצ"ל

כך מתבהרת לה התמונה למול עינינו. גופו ונשמתו, ביתו וממונו, הפקר הם עבור מצוות הצדקה. כך גם, עבודה רבה ומובחרת היתה בעיניו, כיתות רגליו לצרכי צדקה. עד שמסופקנו מה היה האמצעי ומה היתה המטרה. קיבוץ הממון, או כיתות הרגליים והכנעת הגוף למען הזולת, בבחינת "שמן זית זך **כתית** למאור".

תלמידיו הגדולים, שנסמכו ממנו להוראה, היו תמיד חוזרים ושונים, שמלבד שלמדו מקצוע ההוראה מרבם הגדול, אף הוסיפו ללמוד ממנו פרק נכבד בהלכות צדקה, הן בדוגמא האישית - שכיתת רגליו בבתי כנסיות ובבתי מדרשות לצרכי עניים ודלים, והן, שהיה מזרזם לכך ומדרבנם, שהלומד תורה יש לו להרבות במעשי

יא במאמרו הנפלא על רבינו, "מרביצי תורה מעולם החסידות", חלק ז, עמוד קו.

רבינו מוזכר כאחד התורמים בפנקס צדקה של רבי יוסף בנימין רובין זצ"ל

צדקה וחסד.[יב]

הגה"צ רבי מרדכי אהרן שיינברגר שליט"א

וכך היה הרגלו רבות בשנים, לכתת רגליו בין החנויות לאסוף מעות עבור עניים ונצרכים. הג"ר מרדכי אהרן שיינברגר שליט"א מעיד ברוב רגש וגעגועים, שהוא נכח באחת מאותם מאות הפעמים, כשרבינו כיתת רגליו לצורך הכנסת כלה עבור יתומה. "קשה לתאר את הזריזות והשמחה שאחזו בו כשקיים מצוה זו".

עד השנים האחרונות, "כשאך הוקלה מחלתו הקשה במקצת, מיד היה מסייר במכונית ופושט בבתי חרושת וכדומה, ובלי אומר ודברים מרובים היה אוסף סכומים גדולים להכנסת כלות עניות ויתומות ולעוד דברים שבצדקה", מקונן עליו הרה"ג ר' מרדכי גימפל בארג ז"ל, במאמר זכרון שפירסם לאחר הסתלקותו.

יב כן מספרים בניו של איש החסד המפורסם בירושלים, הרה"ג רבי יוסף בנימין רובין זצ"ל, תלמיד מובהק לרבינו. וכמו"כ, בספר הזכרון "זכרון שלמה", שהדפיס הג"ר אברהם ורנר זצ"ל אב"ד נתניה, לזכר בנו הג"ר שלמה זאב ז"ל תלמיד רבינו, מספר האב הדגול, שכשלמד בנו אצל רבינו, למד ממנו גם פרק בהלכות צדקה.

בקביעות היה מכתת רגליו בערבי שבתות וימים טובים לצרכי צדקה. לא פעם, בשעות לחוצות ביותר, כשהגיעה אליו השמועה על פלוני או אלמוני שזקוקים לכסף, לא התמהמה. חבש את מגבעתו, ואץ לגייס את הסכום הנדרש. לא נחה דעתו עד שראה את הענין מסודר במיטבו.

מספר בן-לווייתו של רבינו[יג], שפעם התלווה אל רבינו בכתתו רגליו להשיג אמצעים עבור חתן עני. הגיעו למושב-זקנים מסויים. כשהגיעו, שמעו שנפטר יהודי גלמוד, מיד הלך רבינו, ובהסכמת המנהלים לקח הכר הנשאר שם לצורכי הנישואין. "אין לך עילוי נשמה גדול מזה", הפטיר.

חסד עם שונא

ומנין לנו שלא פחות מאשר המטרה של מילוי צרכי הזולת, היה חשוב בעיניו להכניע את החומר באמצעות מצות הצדקה? יבוא הסיפור דלהלן, וילמד על הטבה מיוחדת שהיטיב עם יהודי בכדי לשבר ולהכניע את יצרו.

וכה מעיד בעל המעשה, נכדו הר"ר נחום טל (טולקצוב) ז"ל[יד]:

"ידיד נפש היה לו לזקני זצ"ל, העורך דין המפורסם ד"ר מרדכי עליאש ז"ל. זקני זצ"ל היה פונה אליו בתואר 'יודע דת ודין'. התואר 'עורך דין' - היה אומר - שייך רק לאל עליון ('לאל עורך דין'). מדי חדש בחדשו היה מוסר לידי זקני זצ"ל סכומי כסף על מנת לחלקם לצדקה כפי ראות עיני זקני זצ"ל. כסף הצדקה היה מספיק לפרנסת כמה משפחות לחודש. מתרומות אלו לא נהנה זקני זצ"ל כלל אלא חילקם לעניי ירושלים.

"חלק מהעניים היו באים לביתו, ולאחרים היה זקני זצ"ל שולח את המתנות לאביונים, על ידי אבי [הרב אפרים שלמה טולקצוב - חתן רבינו] ז"ל, או על ידי נכדו, כותב הטורים.

"באחד מערבי חג, דומה לפני חג השבועות, הייתי אז כבן שלוש עשרה. ילדות היתה בי והעזתי לפתוח את הנייר שבו היה עטוף סכום הכסף. (נייר, כי לא היתה לו מעטפה). בנייר זה ראיתי סכום כסף, כפל-כפליים מכסף הצדקה לשאר הדלים. שאלתי את זקני זצ"ל: למה הוא מיטיב דווקא עם משפחה זו, אף שאיננה מרובת ילדים?

"זקני זצ"ל השיבני ואמר לי: ידע תדע בני, כי איש זה - אליו אני שולח את כסף התמיכה - היה גבאי ממונה על הצדקה, באחת מנדודי בדרכי מהפוגורומים לארץ ישראל. אני ומשפחתי נמצאנו במצוקה, ורעבנו ללחם - כי האיש היה גבאי צדקה וקמץ ידו. עינו היתה צרה בי, והציקני בהיותי גר במקום ההוא. עתה, נהפך הגלגל. אני מחלק כספי צדקה, והוא – המקבל. אם אתן לו אותו הסכום שכל עני מקבל, כשאעמוד לפני בית דין של מעלה, הרי אפשר שישאלוני, שמא נהגת באיש זה כדי לנקום ולנטור בו. אז תשובתי תהיה: חס וחלילה! נתתי לו מנה אחת אפיים".

מסיים הנכד החביב:

"אני זוכר את האיש ההוא. היה לבוש בגדי כבוד. בגדים יותר יפים מאשר לזקני זצ"ל. חסד זה ראיתי אצל זקני זצ"ל".

יג הג"ר ראובן קרישבסקי זצ"ל, רב שכונת "עץ חיים" בירושלים. ראה בקונטרס "חמדת ראובן", עמוד רכו.

יד בסוף ספר "חידושי הרב מטפליק", עמוד 66.

הר"ר נחום טל (טולקצוב) ז"ל מוסיף לספר עוד, על מוסר-השכל מיוחד מעבודת הצדקה של רבינו, אשר לא הִרְבָּה לבדוק בציציותיו של מבקש הצדקה, ולדידו, עצם בקשת הצדקה מוכיחה על הנצרך שזקוק לכך ביותר. גם אם לעינינו נראה, שאולי היו אלו עניים שאינם הגונים, כנראה, העדיף להיכשל בעניים שאינם הגונים, כך יגיע ביניהם להרבה כאלו, שלדאבוננו, הגונים הם.

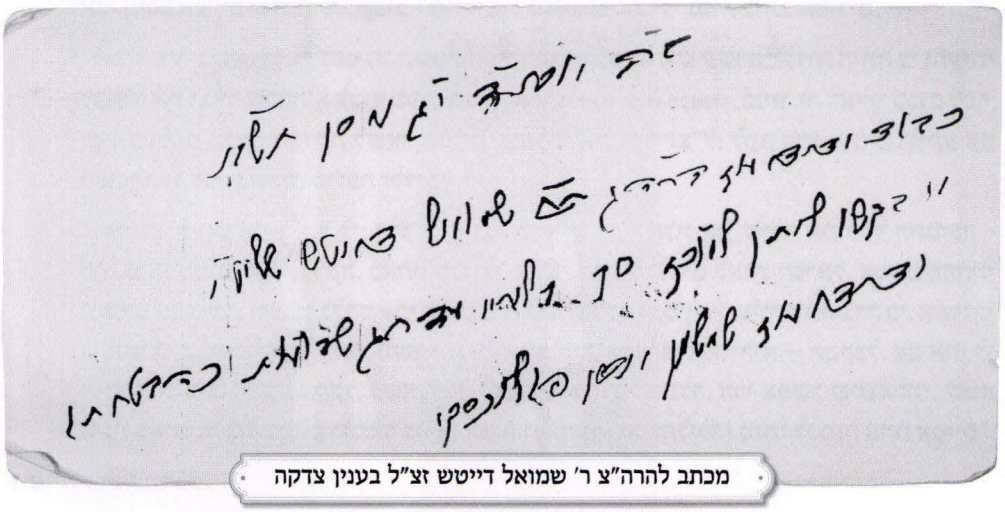
ומעשה שהיה כך היה:

"ביום חורפי אחד ישבנו סבי ואני ולמדנו במסכת חולין. לפתע, נפתחה הדלת, ונכנסה אשה שפנתה לסבי ואמרה, שבתה הגיעה לפרקה, והיא מבקשת שיעזור לה בכסף. זקני זצ"ל קם מיד מכסאו, חבש את המגבעת, לבש את המעיל, ויצא. לאחר זמן שב, הביא מה שהביא ומסר לאותה אשה. כשזו עזבה שאלתי את סבי אם הוא יודע שהיא היתה אשתו של בעל עגלה פלוני, ושבתה התחתנה כבר לפני כמה שנים, ומדוע לא בירר לפני שהטריח את עצמו. אבל הוא השיבני מיד: ואולי היא זקוקה לפרוטות אלו כדי להחיות את נפשה?!

פועל, ומפעיל אחרים עמו!

אשו הגדולה, שבערה בו להיטיב עם הזולת, הציתה את כל סובביו להתעסק בצרכי צדקה. וגם הוא בעצמו, כל אימת שראה שאחרים יועילו למען המטרה המבוקשת, היה מזדרז אותם בהתלהבותו, ומפעילם עבור מצות הצלת הנפשות.

כך היה קשור הרבה בכל עניני צדקה וחסד, עם אחד מגדולי אנשי החסד בירושלים באותה תקופה, הרה"צ רבי שמואל דייטש זצ"ל.

מכתב להרה"צ ר' שמואל דייטש זצ"ל בענין צדקה

בדמעות שליש היה מלהיב את כל סובביו להרגיש את מצוקת הזולת[טו].

טו מפי הג"ר ראובן קרישבסקי זצ"ל, רב שכונת עץ חיים, שהדגיש את העובדה, שמלבד ההליכה בפועל לצרכי צדקה, היה רבינו מוסיף ובוכה ומשתתף בצערם של העניים, שהיא תופעה נדירה אצל העוסקים במצוות צדקה, אשר מרוב המקרים מורגלים המה בשמיעת סיפורי חיים קשים, ואין זה פועל עליהם לזעזע את רוחם.

מכתב לטובת יתומי הרה"צ ר' שמואל דייטש זצ"ל

לא פעם ולא פעמיים, היה מגייס לעזרתו את ידידו הג"ר ירוחם פישל ברנשטיין זצ"ל, ראב"ד בד"צ חסידים ורו"מ "חיי עולם", שילך עמו יחד לקבץ מעות. אחד מנכדיו של הגרי"פ ברנשטיין מעיד, שפעם ראה את שניהם צועדים לקבץ מעות, ומבין עיניהם זולגות דמעות מצערם של העניים.

באחת השנים, שרר בחורף מזג אויר קשה ביותר. שלג גבוה נערם

הרה"צ רבי שמואל דייטש זצ"ל

הגה"צ רבי פישל ברנשטיין זצ"ל (משמאל) בעיר העתיקה

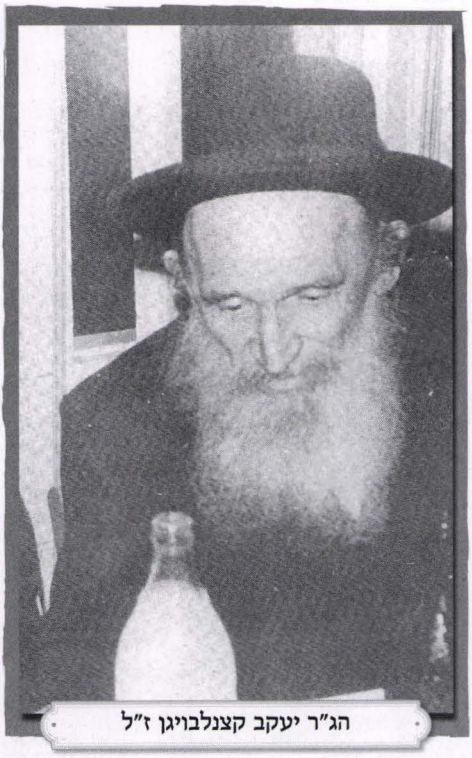
ברחובות, ואנשים הסתגרו בבתים. הרבה משפחות נכלאו בבתים בחוסר אונים. ביותר כאב רבינו על אותם משפחות, החיים על התמיכות והנדבות של

מהסיפורים נראה, שברוב המקרים ביקש שמישהו יתלווה אליו. כנראה חשש לדברי חז"ל (פאה פ"ח משנה ו, בבא בתרא ח' ע"ב ועוד): "הקופה של צדקה, נגבית בשנים ומתחלקת בשלשה".

ה"כוללים", שאף את הטירחה הזאת לגשת לגבאי הצדקה לקחת את התמיכות, לא היה בידם. באותם ימים נקלע רבינו ל"רבי לייבל'ס שוהל" הסמוך למעונו, וראה בחורים יושבים ושוקדים על תלמודם. נדהם רבינו, ויצא אליהם בתוכחה מגולה באהבה נסתרת, שבשעה זאת אין ברירה וחייבים לצאת לראות איך לעזור למשפחות המתקשות במחייתם, גם על חשבון הלימוד. "עת ללמוד, ועת למנוע מהלימוד! עתה הוא הזמן שעליכם להימנע מלימוד התורה", אמר[טז].

אותו גדול, שהיה דבוק בתורה כל ימיו, והיא היתה נשמת רוח אפיו, הוא אשר היה בכוחו לקיים 'עת לעשות לה' הפרו תורתך', ולהורות על ביטולה של תורה - אשר לפעמים זהו קיומה...

שמח ביסורין ובבזיונות...

הג"ר יעקב קצנלבויגן ז"ל

אחד מאלו שהתלוו אליו בקביעות, היה הג"ר יעקב קצינלבויגן זצ"ל. פעם, בהיותו בבית רבינו, נכח שם אחד שניסה לבטלו ממצות הצדקה. הזדעק רבינו ואמר: "א איד גייט טוהן א מצוה, גייט מען איהם אפ רעדן?!"[יז] וכשניסה הלה לתרץ עצמו, שלא היתה כוונתו רק שלא יטריח עצמו יותר מדאי, ודבריו נבעו מחמת שחס על ר' יעקב, לא נחה דעתו, ומעומק לבו הטהור זעק בכאב: "איך ווייס נישט וואס דו האסט געמיינט... נישט ביי מיר אין שטוב אזעלעכע עצות..."[יח]

אגב, בעת שהתלווה אליו פעם רבי יעקב, לגיוס כספים בין בתי הנדיבים בשכונת רחביה. דפקו על דלתו של אחד התושבים, הלה לא היה בבית וזוגתו פתחה את הדלת. כראותה את מאור פני רבינו, העיזה והעירה לו: "התבייש

הרה"צ ר' וועלוויל אייזנבאך זצ"ל

טז מפי הרה"צ ר' וועלוויל אייזנבאך זצ"ל.

יז תרגום: יהודי מתכונן והולך לקיים מצוה, מנין ההעזה לבוא ולהניאו מכך?!.

יח מפי הרב ר' אברהם משה ב"ר אהרן קצינלבויגן שליט"א.
תרגום: איני נכנס לבדוק מהו כוונתך... לא אתן לכך, שבביתי יעלו עצות כאלו...

לך! הנך נראה ב"ה יהודי בריא. לך ועבוד במקום לפשוט יד!"

לאחר זמן, כשהגיע הבעל הביתה, שמע מאשתו את קורות הדברים, והבין מיד שהיהודי ההוא היה רבינו בכבודו ובעצמו, והצטער מאוד על שפגעה בדבריה בגאונה של ירושלים. מיהר והלך לביתו של רבינו, לפייסו על כך. "אשתי לא ידעה כלל שכת"ר הוא שביקש", הצטדק, "אבקש שהרב ימחול לה..."

"אין כאן מקום לבקשת מחילה כלל", חייך רבינו בענוותנותו כמו וחיכה לקיתונות של בזיונות, "הלא היא חשבה שביישה יהודי פשוט, ובכן, עליה לפייס את היהודי הפשוט"[יט].

הגרי"צ דושינסקיא מפסיק באמצע השיעור...

הגאון רבי ישראל גרוסמן זצ"ל סיפר על מעשה נועז של רבינו, בו גייס את מרן הגאב"ד הגרי"צ דושינסקיא זצ"ל למטרותיו הנשגבות - באמצע מסירת שיעור לבני הישיבה, וכה סיפר[כ]:

"היו אלו ימים ספורים לפני חג הפסח. למדתי אז אצל המרא דאתרא הגה"ק מהרי"ץ דושינסקיא זצ"ל. היינו אז באמצע שמיעת השיעור מפי המהרי"ץ. לפתע נשמע קולה של מכונית העוצרת ליד בנין הישיבה. כעבור רגע נראתה בפתח דמותו הקורנת של הגאון רבי שמשון אהרן פולונסקי - הרב מטעפליק, נושא תחת בית שחיו כרך גדול של גמרא.

הגאון רבי ישראל גרוסמן זצ"ל

"ללא אומר ודברים פנה אל מרכז בית המדרש ועלה במדרגות הבימה, הישר אל ראש הישיבה הרב דושינסקיא, כשהוא קורא באזנו נרגשות: 'רבי! ישנם יהודים אביונים שאין להם מאומה לצרכי החג הקרב ובא, לא מצה ולא ארבע כוסות... ביתם ריקן מכל וכל... מוכרחים לעזור להם!'...

"המהרי"ץ הביט בו בעיניו החודרות, ושאל: 'ובכן, מה רצונו ממני?'

"בחוץ מחכה לנו מכונית - משיב הרב מטעפליק - ובאתי לקרוא להרב לצאת עמי עכשיו ולנסוע לכמה גבירים בכדי לגייס מהם כספים, כך נוכל לחלק מעות למשפחות עניות עבור צרכי החג!...

"כיצד אסע? תמה המהרי"ץ, הרי אני אוחז עתה באמצע השיעור!

יט "מרביצי תורה מעולם החסידות", חלק ז, עמוד קג. וראה בתולדות שבסוף ספר "חידושי הרב מטפליק", עמוד 81, שם מסופר, כי המעשה היה עם הג"ר אהרן קצנלבויגן זצ"ל, מראשי נטורי קרתא בירושלים.

כ "גדול בישראל", כרך א, עמוד 177.

"הרב מטעפליק ידע מהי תורה, ומהי התמדה. כל ימיו היו מקשה אחת של יגיעה בתורה בהתמדה. אבל כעת לא ויתר:

"אתם עוד תמשיכו למסור עוד ועוד שיעורים הלאה, על כך אינני דואג. אבל אותם יהודים, מאין יהיה להם מה לאכול בחג?!

"דבריו של הרב מטעפליק נבעו מעומק לבו, ונכנסו ללבו הטהור של הרב דושינסקיא. הוא נכנע לדרישתו. למרות שהיה מקפיד תמיד שלא להפסיק באמצע שיעורו לשום צורך שהוא, כעת שינה ממנהגו והפסיק באמצע השיעור כדי לצאת עמו לסובב על פתחי נדיבים"[כא].

"לא לחינם התעקש הרב מטעפליק לצרף עמו את הרב דושינסקיא למטרה חשובה זו", סיים רבי ישראל, "הוא ידע על אורחותיו, שאינו רגיל לשנות ממסלול הליכתו הקבוע, ומסדר יומו הקפדני. דווקא משום כך ידע בבירור כי כל מי שיפנו אליו להתרימו לצדקה זו, יעניק סכום כסף נכבד, מפאת כבודו של הרב שהטריח עצמו באופן נדיר ובא אליו במיוחד למטרה זו..."

צדקה מהודרת וד' מינים מהודרים - הי מינייהו חשיב?

הג"ר רפאל קוק זצ"ל מרבני טבריה, מתלמידיו של רבינו בהוראה ומבאי ביתו, סיפר, שלאחר נישואיו היה סמוך על שולחן חותנו הנגיד הרה"ח ר' שמחה מנדלבוים ז"ל, בביתו הידוע "בית מנדלבוים" בירושלים. ויהי היום, בערב סוכות בבוקר, מתעורר לקול נקישה בחלון ביתו. הרב מטעפליק עומד ליד אדן החלון, וקורא לו בשמו: "ר' רפאל, צא נא החוצה, דבר דחוף לי אליך!"

מה קורה? זה עתה נודע לו מתלמיד חכם פלוני, צנוע ומעלי, שביתו ריקם ופשוט אין להם מה לאכול בחג. ולא זו בלבד, הלא ערב-סוכות היום, והיות שבענייותו אין לו אלא סוכה משותפת לכמה שכנים ביחד ברחבה שלפני הבית, יתבייש מלהיכנס לסוכה שכולם יראו איך ששולחנו ריק. ותוך כדי דיבורו פרץ בבכי מר.

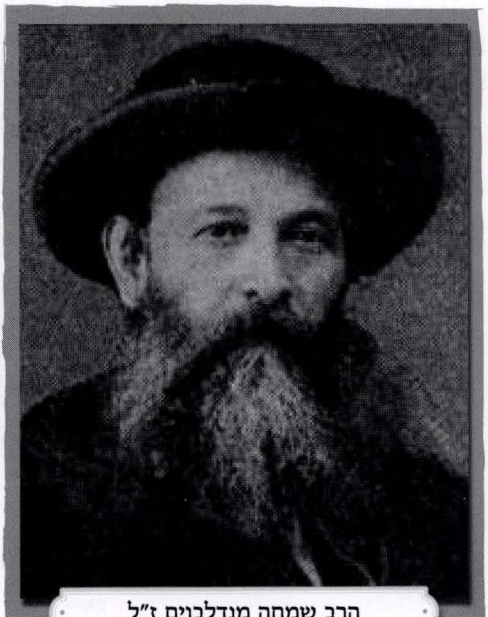
שער מנדלבוים בשנת תשכ"ה

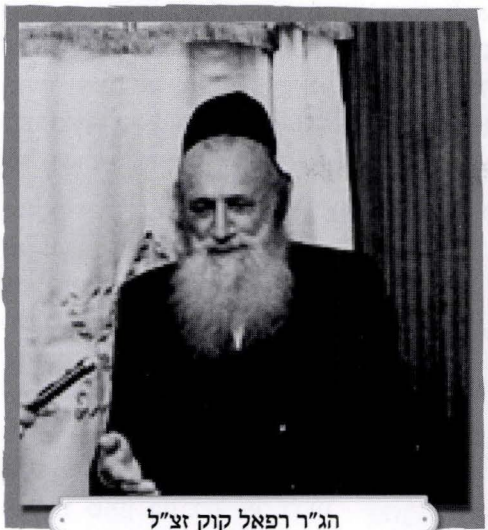
שער מנדלבוים בשנת תש"ט

כא הרה"ג ר' אברהם מרדכי דוידוביץ שליט"א, מספר גם הוא עובדה זו בשם אביו עד-נוכח, הרה"ג ר' יוסף זצ"ל, מתלמידיו המובהקים של מרן הגרי"צ דושינסקיא, לימים מנהל ישיבת "בית יוסף צבי", בתוספת, שהגרי"צ דושינסקיא הפטיר: "אם הרב מטעפליק מְצַוֶה - הולכים!"
על קשר נוסף - בין רבינו ומרן הגאב"ד הגרי"צ - בענייני צדקה וחסד, ראה לעיל, פרק יג, אודות פעלם המשותף למען 'ועד קרן השביעית'.

"בואו מהר ונאסוף איזה סכום בשבילו" דחק בו. נבוך כלשהו הפליט הרב מטבריה: "עכשיו ברגע זה? ועדיין לא הספקתי לבחור לעצמי ארבעה מינים, ולהשלים נוי סוכה... אולי קצת יותר מאוחר..."

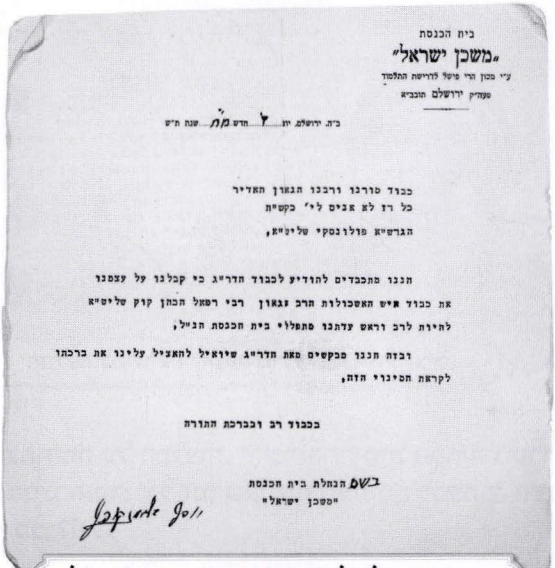
הרב שמחה מנדלבוים ז"ל

הג"ר רפאל קוק זצ"ל

אך רבינו לא הניחו, ובסערת נפשו קרא:

"וכי איכפת לו לקוב"ה אם לא יהיו לנו ארבעה מינים מן המובחר? אפילו לא יהיו לנו כלל, חזקה על אנשים שכמותנו כי נקיים את המצוה בשלימות, נבוא לבית הכנסת ונברך על אתרוג ולולב של אחרים, באופן הראוי להלכה - מתנה על מנת להחזיר וכד'... אך אם אותו עני בן טובים ישב בסוכתו רעב ויוזיל אפילו דמעה אחת בלבד, הלא הקב"ה כביכול יבכה ביחד עמו!"[כב]

בית הכנסת
"משכן ישראל"
ע"י מכון הר' פיסל לדרישת התלמוד
שמה"ק ירושלם תובב"א

כ"ת ירושלם יום ב' חדש מת שנת תש"

כבוד פורנו ורבנו הגאון האדיר
כל רז לא אניס לי' כקש"ת
הגרש"א פולונסקי שליט"א,

תננו מתכבדים להודיע לכבוד תדרי"ג כי קבלנו על עצמנו
את כבוד איש האשכולות תרב גאון רבי רפאל הכהן קוק שליט"א
להיות לרב וראש עדתנו מתפללי בית הכנסת הנ"ל,
ובזה תכנו מבקשים מאת תדרי"ג שיואיל להאציל עלינו את ברכתו
לקראת תפיקנו הזה,

בכבוד רב וכברכת התורה

בשם הנהלת בית הכנסת
"משכן ישראל"

מכתב שנשלח לרבינו אודות מינוי הגרר"ק ז"ל

חושב מחשבות להיטיב

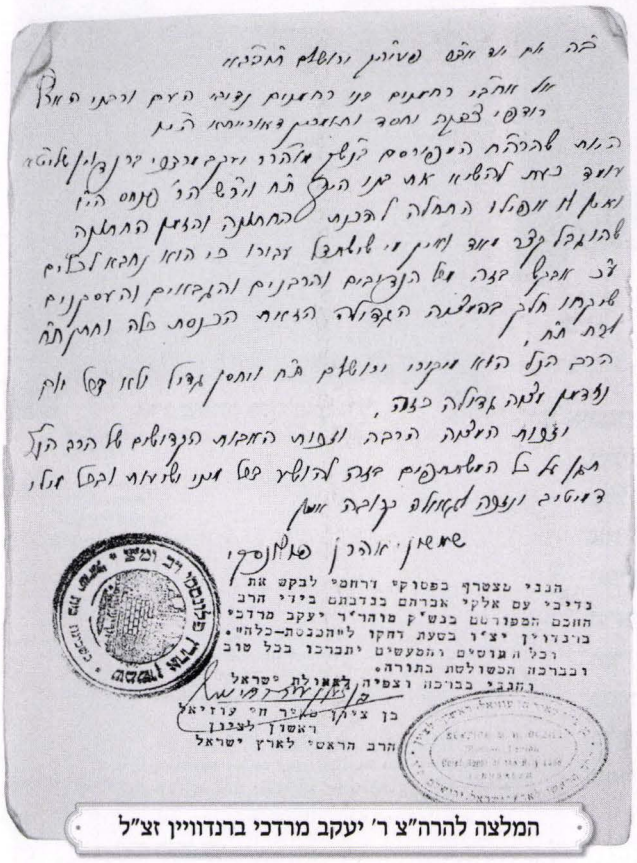
כך היה עומד רבינו הכן לכל ענייני צדקה וחסד, ולא רק לגיוס כספים בלבד. כחייל נאמן ניצב על משמרתו לעזור ולסייע לכל צרה ומצוקה שנקלע

כב מפי: הג"ר אברהם דוב אויערבאך שליט"א אב"ד טבריה, הג"ר אשר סופר שליט"א נכד רבינו, הרה"ח ר' אהרן סורסקי הי"ו, ששמעו מבעל המעשה הרב מטבריה.

אליה הזולת. גם את חריפותו ופקחותו המיוחדת גייס למטרה נשגבה זו.

בתעוזה נפלאה עמד לימין אחיו מבני ישראל, וכאותו מעשה שאירע בימי השלטון האנגלי, בתקופת ה'עוצר' הידועה, בהם היה נאסר לצאת לרחובה של עיר מהשעה תשע בערב ואילך. עונשים כבדים הוטלו על מפירי הפקודה. פעם, בשכונת בית ישראל, סמוך למגוריו של רבינו, תפסו האנגלים יהודי שהולך מעט אחר השעה המותרת, מה שגרר אחריו עונש חמור כמובן. כשהבחין רבינו בזאת, והוא כבר בימי חליו, יצא מהר מביתו. המצוקה של היהודי גברה על הסכנה של השהות ברחובה של עיר באותה עת.

תוך כדי הליכתו, הבזיק רעיון נועז במוחו. הוא סובב שעונו לאחור בכמה דקות, עד שעמד על השעה שעדיין לא חל עליו צו העוצר. וכך צעק לעבר השוטרים: "מה הנכם רוצים מהיהודי? הרי ישנם עוד כמה דקות עד השעה האסורה!" הביטו השוטרים על שעוניהם, וראו שהשעה כבר מאוחרת ממה שרבינו טוען לעברם. אך רבינו בשלו, השעה עדיין מוקדמת. התבלבלו השוטרים, והניחו את האיש, והיתה לו נפשו לשלל[כג].

המלצה להרה"צ ר' יעקב מרדכי ברנדוויין זצ"ל

על עוד 'מהלך' בהתמסרותו לצרכי צדקה וחסד, מספר גבאי הצדקה הרה"ח ר' פנחס ברנדוויין ז"ל[כד], שבימי בחרותו הלך פעם לקבץ מעות עבור צרכי הנישואין של בחור עני. הלך לבקש "מכתב המלצה" אצל רבינו. כנראה, סמך רבינו על יושרו ונאמנותו וידע את פעליו המרובים לצרכי צדקה וחסד, נתן לו ה'פירמע' שלו, ואמר לו: "כתוב מה שאתה רוצה, ואני אחתום על המכתב".

עוד מספר ר' פנחס, על אחד ממקורביו שניסה להניאו ממנהגו להרבות בחתימה על המלצות. "ריבוי החתימות מפחית מערך החתימות", טען הלה מתוך מסירות. נענה רבינו ואמר: "כל זמן שאנשים מאמינים למכתבי, והם מסייעים לעניים ואביונים, וכי אמנע עצמי מכך?!"

בקשר לזה, מן הענין לציין את תגובת העסקן הנודע, הרב משה בלויא ז"ל, לאחת מן הבקשות

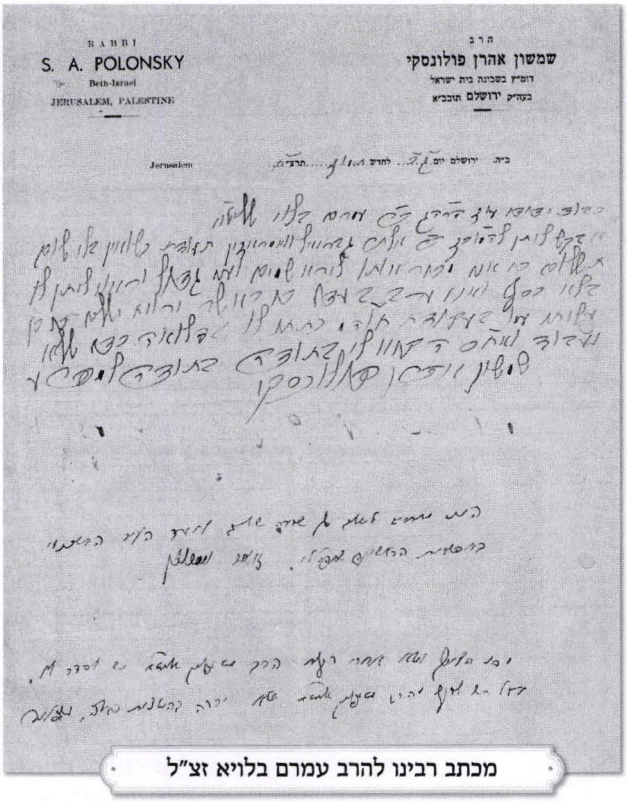
כג מפי הג"ר חנני' יוסף אייזנבאך שליט"א, בשם הר"ר זלמן משה חסידה ז"ל.

כד בנו של הרב החסיד מוה"ר יעקב מרדכי זצ"ל, חותנו של הרה"צ רבי משולם זוסיא טווערסקי זצ"ל מטשערנאביל.

ששיגר רבינו, ל"ועד העיר האשכנזי", שנוהל באותה תקופה ע"י הרב עמרם בלויא ז"ל - אחיו של רבי משה. רבינו מבקשו ב"יום ג' כ' לחדש תמוז תרצ"ח", לאשר לפלוני "תעודת נישואין בלי שום תשלום, כי אני מכיר אותו לירא שמים ועני גדול, וראוי ליתן לו בלא כסף, ואני ערב בעדו כי כאשר ירויח ישלם, כי כן עשיתי עמו בעבודת חוה"מ נתתי לו בהלואה כדי שלא יעבוד ואח"כ הביא לי בתודה".

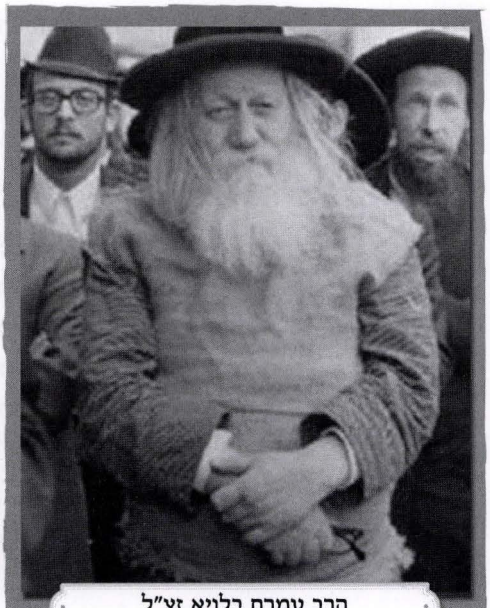
ר' עמרם העביר את הבקשה לאחיו ר' משה, וזוהי התגובה של ר' משה: **"מפני הצורך למלא אחרי בקשת הרב מטעפליק שליט"א יש לסדר לו, אבל יש לבקש מהרב מטעפליק שליט"א שלא ירבה בהמלצות כאלה".**

כמובן, שלמרות הידידות העמוקה ששררה ביניהם, לא נמנע רבינו

RABBI
S. A. POLONSKY
Beth-Israel
JERUSALEM, PALESTINE

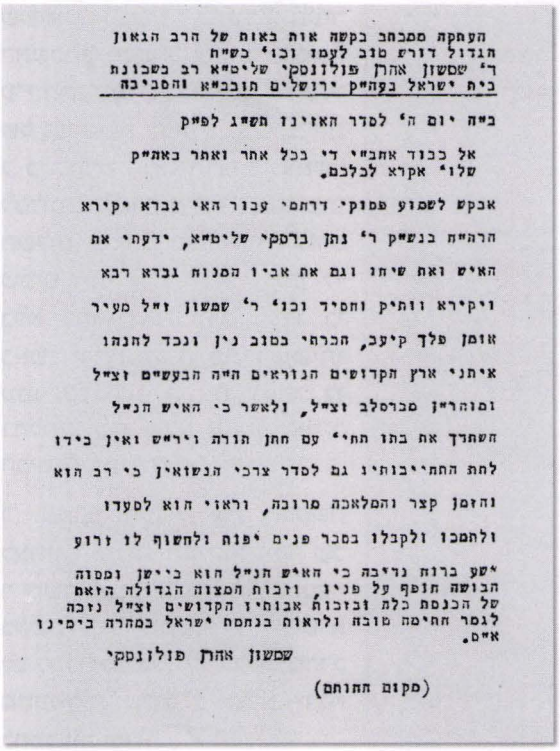
הרב
שמשון אהרן פולונסקי
רומ"ץ בשכונת בית ישראל
בעה"ק ירושלם תובב"א

מכתב רבינו להרב עמרם בלויא זצ"ל

הרב עמרם בלויא זצ"ל

הרב משה בלויא זצ"ל

ממנהגו זה, כטענתו האמורה לעיל, שכל עוד שחתימותיו מעוררות השפעה - הוא לא ימנע מכך...

העתקה מכתב בקשה אות באות של הרב הגאון
הגדול דורש טוב לעמו וכו' כש"ת
ר' שמשון אהרן פולונסקי שליט"א רב בשכונת
בית ישראל בעה"ק ירושלים תובב"א והסביבה

ביה"ק יום ה' לסדר האזינו תש"ג לפ"ק

אל כבוד אחב"י די בכל אתר ואתר באה"ק
שלו' אקרא לכלכם.

אבקש לשמוע פסוקי דרחמי עבור האי גברא יקירא

הרה"ח בנש"ק ר' נתן ברסקי שליט"א, ידעתי את

האיש ואת שיחו וגם את אביו המנוח גברא רבא

ויקירא וותיק וחסיד וכו' ר' שמשון זיל מעיר

אומן פלך קיעב, הכרתי בטוב נין ונכד להנהו

איתני ארץ הקדושים הנוראים היה הבעש"ם זצ"ל

ומזהרין סברסלב זצ"ל, ולאשר כי האיש הנ"ל

משתדך את בתו תחי' עם חתן תורת וירא"ש ואין בידו

לתת התחייבותיו גם לסדר צרכי הנשואין כי רב הוא

והזמן קצר והמלאכה מרובה, וראוי הוא לסעדו

ולתמכו ולקבלו בסבר פנים יפות ולחשוף לו זרוע

ישע ברוח נדיבה כי האיש הנ"ל הוא בריש ומסוה
הבושה תופף על פניו, וזכות המצוה הגדולה הזאת
של הכנסת כלה וזכות אבותיו הקדושים זצ"ל נזכה
לגפר תחיטה טובה ולראות בנחמת ישראל במהרה בימינו
אמ"ן.

שמשון אהרן פולונסקי

(מקום החותם)

זכיה לעזור ולסייע...

מן הענין לציין את מבטו של רבינו בפרשה ציבורית בירושלים שהיתה נוגעת לענייני צדקה, ממנה למדים אנו על להט ועוצמה מיוחדת שהשריש רבינו בסובביו בכל הנוגע לענייני הצדקה.

היה זה בשנים הסמוכות למלחמת העולם הראשונה.

על המלחמה הראשונה האיומה, טוענים הזקנים שבחבורה, שאלמלי הצרות של המלחמה השניה שהשכיחו את הראשונות, לא היה העולם יכול להירגע מהאסונות הכבדים שאירעו במלחמה הראשונה. המצב הנורא באירופא, השפיע מאד על יושבי ארץ הקודש, שעיקר הכנסותיהם היו בנויים על כספי התמיכות דשם.

אנשים נכבדים ירדו מגדולתם, והגיעו עד כדי פת לחם ממש. המצב היה קשה מנשוא. בימים ההם טיכסו עסקני ירושלים עצה, איך לסייע למשפחות המשוועות לפת לחם. כך עלה הרעיון של ייסוד בתי תמחוי.

לעזרתם גייסו את הנדיב מר נתן שטראוס וזוגתו, שביקרו בירושלים בתקופה זאת. מרת שטראוס נרתמה לרעיון, והבטיחה לנדב את הוצאות בית התמחוי.

כך מתאר זאת עד לוויה[כה], שהתלווה אליה בביקורה הראשון בבית התמחוי:

"מצאנו שם עניים רבים מסובים על יד השולחנות הערוכים, ורבים חיכו בחוץ וכליהם בידיהם לקבל מנותיהם הביתה. כראות הגב' שטראוס את הדבר, שאלה כמה מנות מתחלקות ליום, ואם מאכילים את העניים בשר. התשובה היתה, כי מספר המנות המתחלקות הוא 500-400 ובשר נותנים רק בשבתות. אז אמרה, כי על חשבונה יעלו את מספר המנות עד לאלף וכי יתנו בשר פעמיים בשבוע, מלבד בשבת, וכן יסדרו מטבח מודרני ויתקינו תנורים וכלי בישול גדולים, ויקנו כלי אוכל חדשים ושולחנות ומפות וכו' וכן צרכי אוכל בכמויות גדולות. את הכסף יקבלו באמצעות בנק אפ"ק (= אנגלו-פלשתיני-קאמפני).

"בהתאם לזה הלכתי יחד עם האדון והגב' רוט לחנותו של זילברשטיין, שהיתה הגדולה ביותר

כה הר"ר אליהו פרוש ז"ל, חוברת "שערי צדק" (עמוד מג).

לכלי מטבח, וקנינו ככל הנ"ל, וכן צרכי אוכל, והדפסנו כרטיסים מיוחדים לחלקם לעניים".

מלבד זה, דאגו הזוג שטראוס לשכן את בית התבשיל במקום מרווח יותר. לשם כך, רכשו בעיר העתיקה חצר מרווחת, שלימים נקראה "חצר שטראוס".

כך עמד שטראוס ושילם במשך כמה שנים את בית התמחוי, ולזכות זאת ירשם לטובה רווחתם של הרבה משפחות בירושלים. לאחר מלחמת העולם הראשונה, הופיעו הציונים כהגמונים על כל מוסדות החסד. מרשעת אחת השפיעה על הזוג שטראוס שיעבירו את קיצבת בית התמחוי לידי מוסדות הציוניים.

זה היה בשנים שכבר התגורר רבינו בארה"ק. הגיעו ראשי בית התמחוי, ושטחו שאלתם בפני רבינו, האם להמשיך להחזיק את בית התמחוי תחת ידי הציונים. מהראוי להקדיש תשומת לב לתשובתו של רבינו, שככל כמה שהיו צרכי הצדקה חשובים אצלו יותר מבבת עינו, הרי שכאשר ראה שבכך יוכלו ראשי המימסד לקבל עמדת השפעה גדולה מדאי, ענה נחרצות, שכעת, לאחר ששככו קולות המלחמה, ומצב הפרנסה הוטב במעט, שוב אל לנו להזדקק לנדיבים ומוסדות שאינם לרוחינו. "מצב מלחמה שאני, שהוא עת פיקוח נפש, אבל כעת אין לנו היתר ליהנות מהם ומהדומים להם..."[כו]

לעסקן חשוב[כז] שבכאב התלונן בפניו על שטראוס, שהפקיר את התמיכה החשובה כל-כך בידי המימסד. נענה רבינו ואמר: "וואס ביזסטו אין עגמת נפש? ער האט נישט די זכות אויס צוהאלטין די ירושלימע ארמעלייט..."[כח]

כתוצאה מהעובדה שהקדש שטראוס עבר לידי עסקנים שלא התורה והצדקה עומדים בראש מעייניהם, הרי שהיו אותם ממונים מזלזלים בנצרכים מאנשי היישוב הישן - אשר לא נהו אחר הרוח הקלוקלת שהשתוקקו להכניס בירושלים. כך היה פעם, באחד משוכני הדירות של הקדש שטראוס בשכונת "מחנה יהודה", יהודי חשוב, שוחט עני, אשר לאחר חמש שנות מגורים בדירה, עמד בפני סכנת סילוק. רבינו ניסה בכמה דרכים לשנות את רוע הגזירה, ומשלא עלה בידו עשה מעשה בכדי להסב את תשומת לב הציבור. הוא הזמין סַבָּל לביתו שלו, והורה לו לפנות את כל רהיטי הבית החוצה לרחוב, כשהוא מוסיף וטוען, שלא יתכן שהוא יתגורר בשלווה בביתו, כשאותו שוחט עומד בפני סכנת גירוש. זה כמובן יצר מהומה רבתי, ומשך את תשומת הלב הראויה למצבו האומלל של אותו שוחט עני, והדבר סודר במהירות[כט].

עץ חיים היא למחזיקים בה

חביבה מצוות הצדקה אצל רבינו - שמסר עצמו עליה כל ימי חייו, חיבה יתרה נודעת לו - לתמיכת והחזקת בני תורה. מלבד מצות צדקה, נוסף בצדקה לבני תורה גם ערך כבוד התורה. אוי לה לאותה בושה, כשפני בני-תורה שחורים ומנוולים. איה העט שיוכל לתאר את גודל האהבה שרחש רבינו לבני תורה. הערכתו אליהם עברה כל גבול, הוא ראה אותם כ'בני לוי' הקרובים אל ה' לשרתו, וכל העם מצווים לפרנסם ולכלכלם בכבוד וביקר.

כו ע"פ: "סיפורים ירושלמיים", חלק א, עמוד 254.

כז הרה"ג ר' שאול רוטמן זצ"ל.

כח תרגום: מה לך מצטער על כך? הלא אין לו את הזכות לתמוך בעניי ירושלים...

כט מרשימות הר"ר נחום טל (טולקצוב) ז"ל, נכד רבינו וחניך-ביתו.

כי מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלים

וזהב הארץ ההיא שם מלמד שאין תורה בתורת אי (מדרש כתובות פ' י"ג)

ספר

תולדות זאב

ודוא כולל חידושים וביאורים ומסורות ישרות וגשובות בנגעת על מסכתות הלפי: ברכות בית יוסף ורדב"ז ולקוטים על הרמבם מפסכתות נמסר בירוסלם ועיר ואם בישראל ושאר מקומות
כל אלה. הם ילדי השבל אשר חנן השיית אותי לאיגו הגון בפגני זעירא חנן תבריא
פלימרי הישיבה הראשית והכללית

עירדהים בירושלים עיהיכ תיז

זאב וואלף בהרב ר' יהודה ליב זלל פראנק

ידוע להוב בארץ הארץ מה רגש הלבלי גדלן בשם וכוין שהודרבה ספר אחת שלשלה שבעלן אותה בעצמאן בכר ש"לא עשטו פשם פם פסיפוי כך יפראל גדלן בשם: בהודה. וכוין שיון שפשכין הבר הרש מן התורה הן שקבלן אותו בעצמאן בשו שרא ששפ דבר תורה פישהון, (פרע רות ד' ז')

פעה"ק ירושלם תובב"א

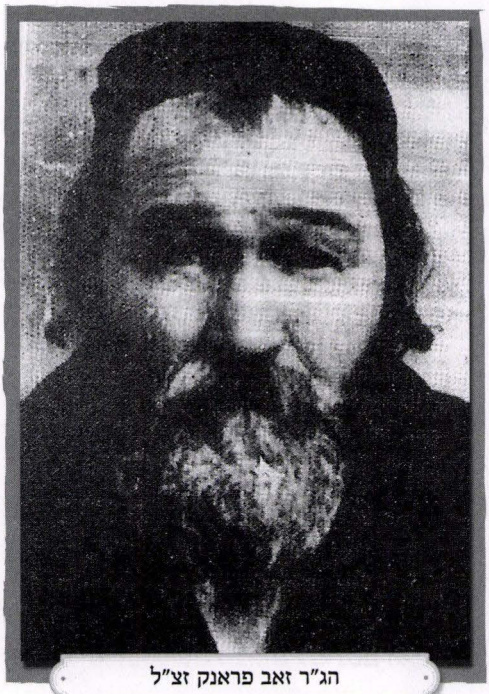
תרפ"ט-תרצ"ה

דפוס "הודה וירושלים"

אדרעם למכתבי: רבי זאב וואלף פראנק כנסת קוורטיר ירושלם עיר יראל
Rabbi Z. W. Frank Kneset Quarter Jerusalem Palestina

ספר "תולדות זאב" להג"ר זאב פראנק זצ"ל

כל שהיה לאל-ידו לתמוך בבן-תורה, במישרין או בעקיפין, פעל והפעיל, לא נח ולא שקט עד שיצא הדבר לפועל. רבים המה העובדות המסופרים בזה, שפעל בממונו או בגופו למען רווחת ה"בני-תורה".

הג"ר זאב פראנק זצ"ל

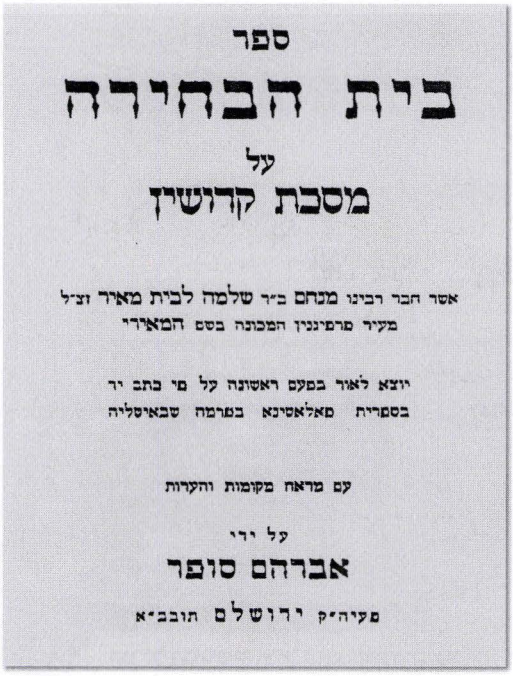
צא ולמד מאותה עובדה המסופרת על אחד מחשובי תלמידי-חכמים שבירושלים, הוא הרה"ג ר' זאב וואלף פראנק זצ"ל, מחבר הספר "תולדות זאב", שקיבל זכות-מגורים לשלש שנים, מהנדיבה מרת רבקה רויטנבארג ע"ה, אשר הקדישה שלש דירות למגורי תלמידי-חכמים בירושלים, ומסרה אותם לרשות ה"ועד הכללי", לנהלם ולהחזיקם. עוד בימי חיותה מסרה זכות שימוש באחת הדירות לר' זאב, לתקופת הימים של שלש שנים. ככלות שלש השנים, נודע לרבינו שאין ביכולת רבי זאב לצאת מהדירה, הטריח עצמו, ובא בכבודו ובעצמו להנדיבה, וביקש ממנה שתסכים להאריך שוב את זכות-השימוש, לתקופה נוספת של שלש שנים. ושוב, כאשר עברו שלש שנים נוספות, ונודע לרבינו שפג זמן המגורים בדירה, בא גם בפעם הזאת וידבר על ליבה שתסכים שיגור בדירתה לעוד ג' שנים[ל].

ל מפי בנו הרה"ג ר' צבי פסח פראנק שליט"א.

כך גם מספר נכד רבינו, הר"ר נחום טל (טולקצוב) ז"ל, ברשימותיו, על תמיכה שתמך בעין יפה בתלמיד-חכם שחיבר ספר - לקראת החג, שגרמה לו לחוג את החג בשמחה:

"אחד מידידי זקני זצ"ל היה הרב הגאון ר' אברהם סופר זצ"ל, מהדיר מכת"י את פירושו רבנו המאירי, 'בית הבחירה'.

(בספריו מביא הערות והשגות של זקני זצ"ל על דברי זקנו רבן של ישראל החתם סופר זצ"ל). **כשהוציא את החלק הראשון של המאירי על מסכת עבודה זרה, שלח אותי זקני זצ"ל למסור לו סכום כסף בעד הספר. זה היה בהושענא רבה תש"ה; כשמסרתי לו את הכסף אמר לי: תאמר לסבך שליט"א, שלא היו לי צרכי החג, פרט לגרושים אחדים שהיו בכיסי, ועתה בזכותו יש לי צרכי החג".**

ספר
בית הבחירה
על
מסכת קדושין
אשר חבר רבינו מנחם בר' שלמה לבית מאיר זצ"ל
מעיר פרפיניין המכונה בשם המאירי
יוצא לאור בפעם ראשונה על פי כתב יד
בספריית פאלאטינא בפרמה שבאיטליה
עם מראה מקומות והערות
על ידי
אברהם סופר
מפיה"ק ירושלם תובב"א

ציון במשפט תפדה ושביה בצדקה

כל-כך דבק רבינו במדת הצדקה, ואף גם בטח בה, שגדולתה סגולתה לפעול ולבטל גזירות קשות, יותר מבדברים אחרים. וכדברי הנביא ישעי' (נח, ז-ט): "הלוא פרוס לרעב לחמך, ועניים מרודים תביא בית, כי תראה ערום וכיסיתו, ומבשרך לא תתעלם... אז יבקע כשחר אורך וארוכתך מהרה תצמח... אז תקרא וה' יענה, תשוע ויאמר הנני..."

וכך היה מעשה, כשנכנסו לפניו קבוצת אנשים, שהיה קרובם מוטל על ערש דווי. הגיעו לרבינו בעצה אחת, שהם חפצים להפריש כמה שנים מחייהם, לרפואת הקרוב ולהחלמתו המהירה. הסכים רבינו ל'מכירה', ואף עודד זאת, שמעשה נכון וראוי הם עושים, וסיפר לפניהם על אחד הצדיקים בחוץ-לארץ שנהג כן. כשהוא מוסיף, שבשביל זה מספיק שכל אחד יפריש שנה אחת... אולם, עם זאת טען בעדם, שחלות מכירה כזאת הוא רק כשנלווה אליו מצוות צדקה לעניים. נטל מהם מאה פונט עבור זאת, ומיד חילק זאת לארבעה אברכים שישבו לפניו בעת הזאת להיבחן על מקצוע ההוראה. תלה את ברכת החיים במצות הצדקה[לא].

זכה רבי זאב, ורבינו ב"דברי אהרן", סוף סימן יז, מציין לחידוש שחידש בספרו "תולדות זאב", ואף מאשר את הדברים ומשבחם: "ויפה פירש בזה ידידי הרב הגאון רבי זאב פראנק שליט"א בספרו תולדות זאב בחידושיו ליור"ד סימן קי"א דברי האיסור והיתר..."

כמו"כ, ראה גם בספרו של רבי זאב פראנק - "תולדות זאב" (ירושלים תרצ"ה, ביצה, דף ד' עמוד ב') שמצטט מדברי "הרב הגאון הגדול מוהר"ר שמשון אהרן פאלאנסקי שליט"א מו"ץ בפעה"ק", שהאיר לו בדבריו.

אגב, הרצ"פ פראנק שליט"א מספר עוד, שחותנו הרה"ג ר' אלי' חיים רויזן ז"ל התחתן בצעירותו בטעפליק, ורבינו סידר לו הקידושין, וכשהגיע לארץ ישראל קנה חלקה בהר הזיתים, ורצה לקנות חלקה ליד החסיד המפורסם ר' נחמן ב"ר ברוך אפרים מטעפליק זצ"ל, שהיה איש קדוש ביותר, מחשובי חסידי ברסלב, נלב"ע ראש חודש שבט שנת תרע"ו. אחר-כך נכנס לרבינו, וסיפר לו שקנה חלקה ליד ר' נחמן, והוסיף, שראה את מציבתו של ר' נחמן מתפוררת, תיכף נזדעק רבינו ואמר: "מה?! מצבתו של ר' נחמן אינה בנויה? צריך מיד לתקנו!", ותיכף ומיד הוציא מכיסו סכום גדול בימים ההם, פונט, בכדי שיוכל לכלכל כל ההוצאות לתקן המציבה.

לא מפי עד ראי' הג"ר לוי רבינוביץ זצ"ל, בעל "מעדני השולחן", שהיה אחד מארבעת הנבחנים. כשסיפר רבי לוי העובדא זו, הראה בפנינו על שולחן

הגר"ל רבינוביץ זצ"ל נואם בסעודת הילולא לרבינו, לימינו הגה"צ אב"ד קוממיות זצ"ל ויבדל"ח נכד רבינו הגר"א יונגרייז אבד"ק טעפליק ולשמאלו הג"ר אביש אייזן שליט"א

ועד חכמי ורבני הישיבות

ידע רבינו שתועלת ההשפעה גְּדֵלָה בהרבה, כאשר הפעילות ממוסדת דרך ארגון ומפעל, בין לגבירים - שממהרים יותר לתת אימונם, ובין לנצרכים - שבאופן כזה אינם מתביישים כל-כך לקבל. כיון שכך, במשך כל תקופות חייו, ובפרט בתקופות מגוריו בירושלים, יזם והיה שותף פעיל בהקמת מפעלי צדקה וחסד התומכים בלומדי תורה מתוך הדחק.

המפעל הראשון והגדול, אשר רבינו עמד בראשו, בניהולו ובהכוונתו, הוא המוסד "ועד חכמי ורבני הישיבות", שהוקם בשנת תרפ"ט, לאחר הטבח הנורא שהתרחש בישיבת חברון, לשיקום וחיזוק מצב הישיבות בארץ הקודש בכלל ובפרט.

בתחילה הוקם ועד זמני, כפי המדווח ב"קול ישראל"[לב]: **"באלו הימים היתה אסיפה מועד הזמני שנבחר באסיפת כל בני הישיבות, להשתדל להטבת מצב מוסדי התורה"**. ראשון בין חברי הועד נמנה רבינו: **"הרב הג' שמשון אהרן פולנסקי רב טעפליק"**.

ועד זה היה פעיל ביותר, בגיוס מקורות מימון עבור בני הישיבות. רבינו לכשעצמו, ראה בועד זה אמצעי להרמת קרן התורה. לא רק ישיבות ומוסדות מאורגנים - שהעבירו הררי מסמכים - זכו לתמיכת וסיוע הועד. כל בן ישיבה זכה לתמיכתו וסיועו המלא של הועד.

ישקף על כך, מכתב מיוחד שרבינו - ואיתו עמו שאר חברי הועד - פונים בו אל הגאונים חברי

החדר והכסאות, שאותם קנה מהמעות שקיבל מרבינו, וקיימים בביתו זה כשבעים שנה.

לב יום ו' עש"ק עקב, י"ז אב תרפ"ט, גליון מב.

הבד"צ דעיה"ק, שיורו על הממונים להאריך את תקופת המגורים בבתי מגורים השייכים ל'הקדשות' שבירושלים.

כמה שנים אחר-כך[לג] מפורסם מסמך מטעם מושל מחוז ירושלים, בו הוא מאשר פתיחת תאגיד חדש, הקרוי בשם: "תומכי בני הישיבות", ומטרתו קודש: "הרמת כבוד התורה, והטבת מצבם הרוחני והחומרי של בני הישיבות בירושלים". רבינו מתואר שם כיו"ר התאגיד: "הרב שמעון[לד] אהרן פולנסקי, בית ישראל, ירושלים. רב, יושב ראש".

הועד פעל קרוב לעשור, ולזכותו נזקף חלק ניכר בתקומת בני התורה בירושלים עיר הקודש והמקדש.

רבינו מכהן כחבר ועד להטבת מצב מוסדי התורה

— למען מוסדות התורה. באלו הימים היתה אספת מועד הזמני שנבחר באספת כל בני הישיבות להשתדל להטבת מצב מוסדי התורה, ע"י ההחלטה סורר כבר מגבית בביהכ"נ גן ירושלים אשר בבתי חורדנא, הצליחו לאסוף יותר מארבעים לירא"י, בשבת זו יסודר המגבית בברית כנסיות אחרים.

חברי ועד הזמני הם: הרב הג' שמשון אהרן פולנסקי רב שפעליק. הרבנים: ר' ישעי' וויניגראד, ר' חיים מן, ר' בן ציון גולדברג. ר' מרדכי עטינגר. ר' ישראל לוריא. ר' ישראל יצחק רייזמן. ר' דוד בוהר"ן. ר' יוסף אדלער. ר' בנימין כהן. ר' חיים חייקל מילעצקי. ר' אברהם יוחנן אדלער ר' אהרן קציניליבויגין. ר' יוסף ברונזווייג.

משרדי מושל מחוז ירושלים מס' 3939.912

ספטמבר, 1933.

לכבוד מזכיר תומכי בני הישיבות, ע"י הרב בנימין הכהן, בתי ברוידא כאן.

א. נ.

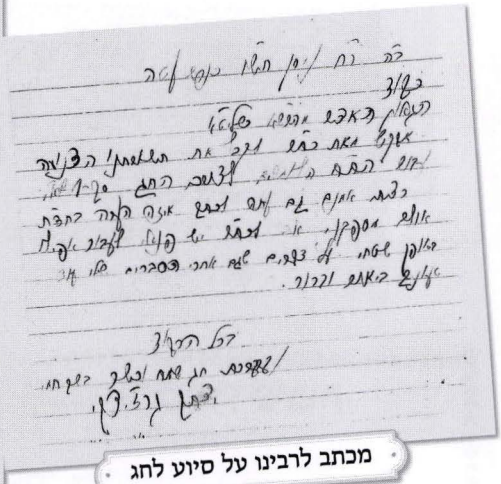
אחכבד לאשר את קבלת ההצהרת למסה בקשר עם יצירתה של חברת תומכי בני הישיבות הדרושה לפי סעיף 6 של החוק העותמני לחברות.

1) שם החברה. תומכי בני הישיבות בירושלים.
2) כתובת החברה. ע"י הרב בנימין הכהן, בתי ברוידא, ירושלם.
3) פלטרין החברת ירושלים.
4) מטרת החברה הרמת כבוד התורת והטבת מצבם הרוחני והחומרי של בני הישיבות בירושלים
5) מנהלים אחראים הרב שמעון אהרן פולנסקי, בית ישראל, ירושלים. רב יושב ראש. הרב ישעי' וינוגרד מחנה יהודה, ירושלים, רב. סגן יו"ר. הרב שמואל זאוויל שפיצער. עיר העתיקה, ירושלים רב. קוכן. הרב בנימין הכהן, בתי ברוידה, ירושלים, רב. מזכיר.

תנני להטות את תשומת לבו לסעיף 6 של החוק העותמני לחברות המחייב אותו לפרסם קבלה זו.

בשם מושל מחוז נליל ירושלים

רבינו מכהן כרב ויו"ר "ועד תומכי בני הישיבות"

מכתב לרבינו על סיוע לחג

לג י"ז טבת תרצ"ד.

לד הטעות במקור.

רבינו חתום על קול קורא לטובת "ועד תומכי בני הישיבות"

הצילו!

התורה מונחת בקרן זוית בירושלים. לומדי גזועים מרעב. בני ציון שחופקדו בשמירים על חומות אלקים חבקו אשפתות. המעין שמימי שברו את צמאון עברי עם הולך ומתדלדל חלילה. בני הישיבות בירושלם. אלה מחזיק התורה והאמונה הגיעו עד משבר ואין מנחם ואין דורש ואין עזר.

מזון ומחי'

בני הישיבות בירושלם מבקשים לחם לביתם ולטפם. מחי תני לחם! מזון תנו להם! המריפם להם חוקם. אין אנו יודעים במה תלמידי חכמים נזונים ובמה הם מתפרנסים מקורות החכנסה בהול דלה. אמריקה סגרה שערי. אירופה חרבה. בארצות אחרות נהול השבר. ירושלם מקור התורה מאז. שולחת קול מן המצר והוא כיהל קורא במדבר כי אין שיעה ואין עזר מבחוץ.

בני ארץ ישראל

[illegible] רק עלינו. תמי החובה הקדושה להציל את שארית הפליטה ולשמור על הנחלת האחרונה הדועכת חלילה עם מוכה בית [illegible] הגיעה שעת ההצלה האחרונה. תנו מזון לאלה העומדים רעבים. תבקש ביום ובלילה. תנו מחי לבני תורה. ותושי נוצרי אש הקדש שבהיכל ובדביר. בנו תלוים חיי בני הישיבות בירושלם. אנחני אחראים בעדם ואנו ערבים בשבילם. חייהם תלוים בסכנת רעב ממש. תנו עשר בעה למיקה הרימו כל אחד מתנת יד ומכסת נפש במזון ובמכלת. והחזיקו ידי חכמים לומדי הישיבות היותר נחוצים המקומים את התורה מענג ומנעב בזכות זה ניכה בלנו להים קרן התורה ולהאות בקיומן נדחי עמי ישראל ובנין בבא

ועד תומכי בני הישיבות בירושלם

שמשון ארן פראנסקי יו"ר	יצחק בנימין הרי"ש הורוויץ	שמואל יאנוויל שפיצר
ישעי' וינגראד	יואב שיור	בנימין וילהלם בינעלי
משה פרידמאן	אהרן שטערנהיים	יעקב רעכס
דוד בערן		
חיים בן		
ישראל יעקב		
הבחורה		

ועד אחוד חכמי ורבני הישיבות

— בעה"ק ירושלם ת"ו —

מאחל לחרב הגאון הגדול וכו'

כש"ת מוהר"ר יוסף גרשון הורוויץ דומ"צ שליט"א

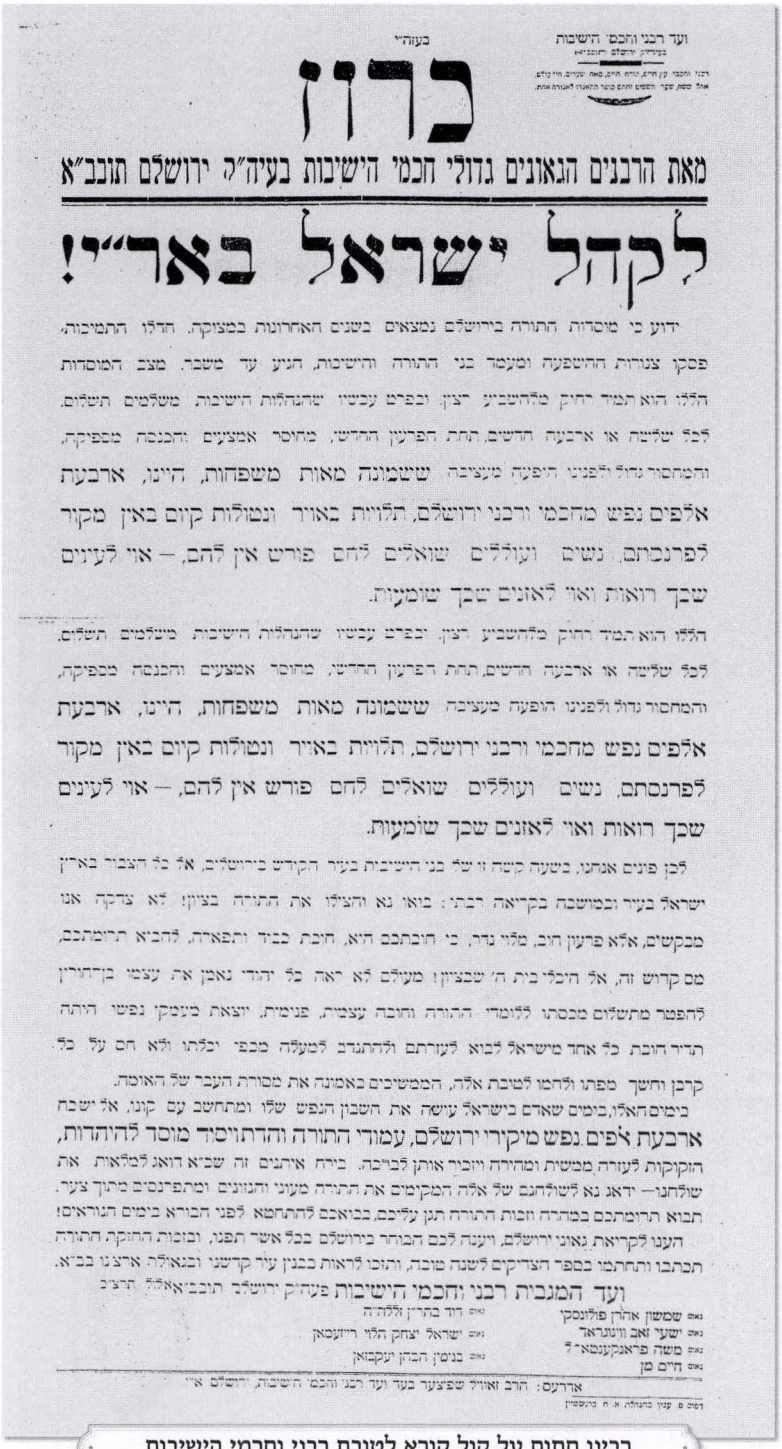
נסיעה צלחה וטבורכת

לטובת תרמת קרן התורה ונושאי הגלה בהר הקודש בירושלם.

שמשון אהרן פולונסקי

82

רבינו מברך בשם הוועד את הגרי"ג הורוויץ שנסע לחו"ל לטובת הוועד

ועד רבני וחכמי הישיבות
בעה"ק ירושלם תובב"א

בעזהי"

כרוז

מאת הרבנים הגאונים גדולי חכמי הישיבות בעיה"ק ירושלם תובב"א

לקהל ישראל באר"י!

ידוע כי מוסדות התורה בירושלם נמצאים בשנים האחרונות במצוקה. חדלו התמיכות, פסקו צנורות החשפעה ומעמד בני התורה והישיבות, הגיע עד משבר. מצב המוסדות הללו הוא תמיד רחוק מלהשביע רצון, ובפרט עכשיו שהנחלות הישיבות משלמים תשלום. לכל שלשה או ארבעה חדשים, תחת הפרעון החדש, מוסיף אמצעים והכנסה מספיקה, והמחסור גדול ולפנינו הופעה מעציבה **ששמונה מאות משפחות, היינו, ארבעת אלפים נפש מחכמי ורבני ירושלם, תלויות באויר ונטולות קיום באין מקור לפרנסתם, נשים ועוללים שואלים לחם פורש אין להם, – אוי לעינים שבך רואות ואוי לאונים שבך שומעות.**

הללו הוא תמיד רחוק מלהשביע רצון, ובפרט עכשיו שהנחלות הישיבות משלמים תשלום. לכל שלשה או ארבעה חדשים, תחת הפרעון החדש, מוסיף אמצעים והכנסה מספיקה, והמחסור גדול ולפנינו הופעה מעציבה **ששמונה מאות משפחות, היינו, ארבעת אלפים נפש מחכמי ורבני ירושלם, תלויות באויר ונטולות קיום באין מקור לפרנסתם, נשים ועוללים שואלים לחם פורש אין להם, – אוי לעינים שבך רואות ואוי לאונים שבך שומעות.**

לכן פונים אנחנו, בשעה קשה זו של בני הישיבות בעיר הקודש בירושלם, אל כל הצבור בארץ ישראל בעיר ובמושבה בקריאה רבתי: בואו נא והעלו את התורה בציון! לא צדקה אנו מבקשים, אלא פרעון חוב, מלוי נדר, כי חובתכם היא, חובת כבוד והפארת, להביא תרומתכם, מם קדוש זה, אל היכלי בית ה' שבציון! מעולם לא ראה כל יהודי נאמן את עצמו בן־חורין להפטר מתשלום מכסתו לתומדי התורה וחובה עצמית, פנימית, יוצאת מעמקי נפשו היתה תדיר חובת כל אחד מישראל לבוא לעזרתם ולהתנדב למעלה מכפי יכלתו ולא חם על כל קרבן וחשך מפתו ולחמו לטובת אלה, המשמשים באמנה את מסורת העבר של האומה.

בימים אלו, בימים שאדם בישראל עושה את השבון הנפש שלו ומתחשב עם קונו, אל ישכח **ארבעת אלפים נפש מיקירי ירושלם, עמודי התורה והדתיוסיד מוסד להיהדות,** הזקוקים לעזרה מיידית ומהירה ויכור אותן לברכה. בידי אחינו זה שב"א דואג למלאות את שולחנו – ידאג נא לשולחנם של אלה המקיימים את התורה מעני והנזונים ומתפרנסים מתוך צער. תבוא תרומתכם במהרה וזכות התורה תגן עליכם, בביאכם להתחטא לפני הבורא בימים הנוראים!

העני לקריאת נאוני ירושלם, ויענה לכם הבוחר בירושלם בכל אשר תפנו, ובזכות התזקת התורה תכתבו ותחתמו בספר הצדיקים לשנה טובה, ותזכו לראות בבנין עיר קדשנו ובגאולה ארצנו בב"א.

ועד המנהיגות רבני וחכמי הישיבות בעיה"ק ירושלם תובב"א תרצ"ב

נאום שמשון אהרן פולונסקי
נאום ישעי' אבא ווינראד
נאום משה פראנקענטאל
נאום חיים מן

נאום דוד בהרן הלפרין
נאום ישראל יצחק הלוי רייזבאכן
נאום בנימין הכהן עקבוביץ

אדרעס: הרב ואוויל שפיצער בעד ועד רבני וחכמי הישיבות, ירושלם אי"י

דפוס ם. קצין בירושלם, א. ח. בראשטיין

רבינו חתום על קול קורא לטובת רבני וחכמי הישיבות

ב"ה ירושלם ת"ו

יום כ' לחודש שבט תרצ"ד מספר 512

מגבית

לעזר רבני וחכמי הישיבות שבירושל"ם ת"ו

שטר קבלה

הן הובא אל הקדש צדקת הנדיב הנכבד איש האשכולות
וכ"ו העו"ד הנכבד ד"ר מרדכי עליאש שליט"א

סך שתים (2) לא"י

בעד חדשי סבת-שבט תרצ"ד

ע"י חרב הגאון וכ"ו כש"ת מוהר"ר שמשון אהרן פולונסקי שליט"א.

הננו מברכים את כ' בישמנו ובשם כל בני הישיבות הק'. — תפילתנו כי יהברכו בכל הברכות הנאמרות ונשנית בשכר מחזיקי תוה"ק. אורך ימים בימינם ובשמאלם עושר וכבוד, וכל אשר להם ירבה. ועינינו ועינינו

תחזינה בישוב ד' שבות עמו בנפשות הכו"ח בברכה

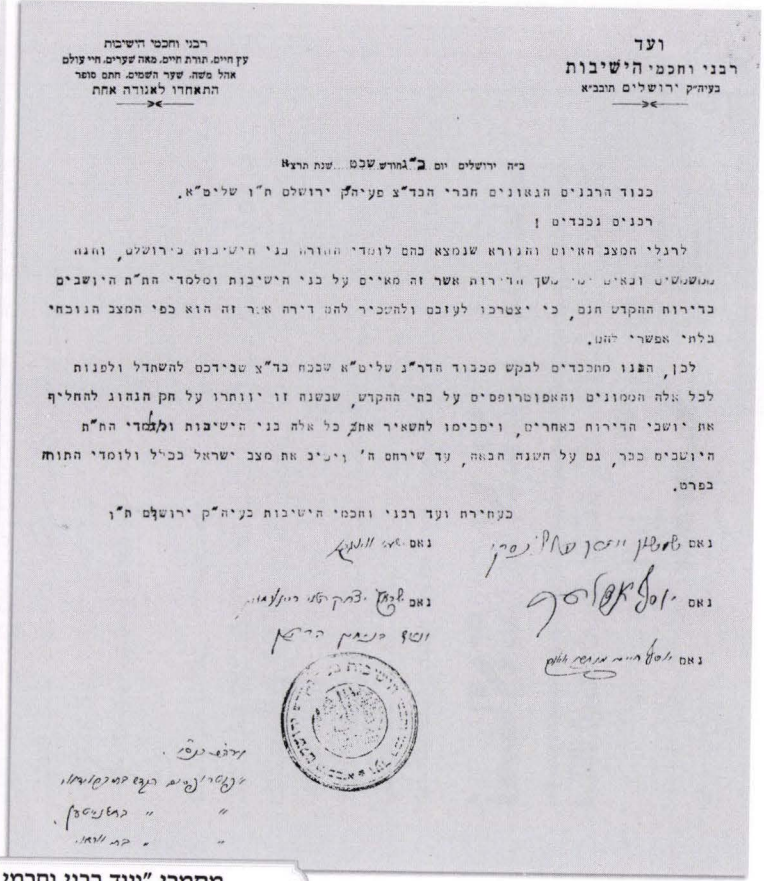
ועד רבני וחכמי הישיבות בעה"ק ירושלם תובב"א

הסכונ

נאם

נאם

חתימת ועד רבני וחכמי הישיבות

ועד
רבני וחכמי הישיבות
בעה"ק ירושלים תובב"א

רבני וחכמי הישיבות
עץ חיים. תורת חיים. מאה שערים. חיי עולם
אהל משה. שער השמים. חתם סופר
התאחדו לאגודה אחת

ב"ה ירושלים יום ב' לחודש שבט ...שנת תרצ"ד

כבוד הרבנים הגאונים חברי הכד"צ פעיהק ירושלם ת"ו שליט"א.

רבנים נכבדים !

לרגלי המצב האיום והנורא שנמצא כהם לומדי התורה בני הישיבות בירושלם, והנה [illegible] משמשים ובאים [illegible] משך תדירות אשר זה מאיים על בני הישיבות ומלמדי הת"ת הישבים בדירות התקדש הנם, כי יצטרכו לעזבם ולהשכיר להם דירה אשר זה הוא כפי המצב הנוכחי בלתי אפשרי הנה.

לכן, הננו מתכבדים לבקש מכבוד הדר"נ שליט"א שכתת כד"צ שבידכם להשתדל ולפעול לכל אלה הממונים והאפוטרופסים על בתי התקדש, שבשנה זו יוותרו על חק הנהוג להחליף את יושבי הדירות באחרים, ויסכימו להשאיר אתק כל אלה בני הישיבות ולמלמדי הת"ת הישבים כהר, גם על השנה הבאה, עד שירחם ד' ויטיב את מצב ישראל בכלל ולומדי התורה בפרט.

כשתירת ועד רבני וחכמי הישיבות בעה"ק ירושלם ת"ו

נאם [illegible]

נאם [illegible]

נאם [illegible]

נאם [illegible]

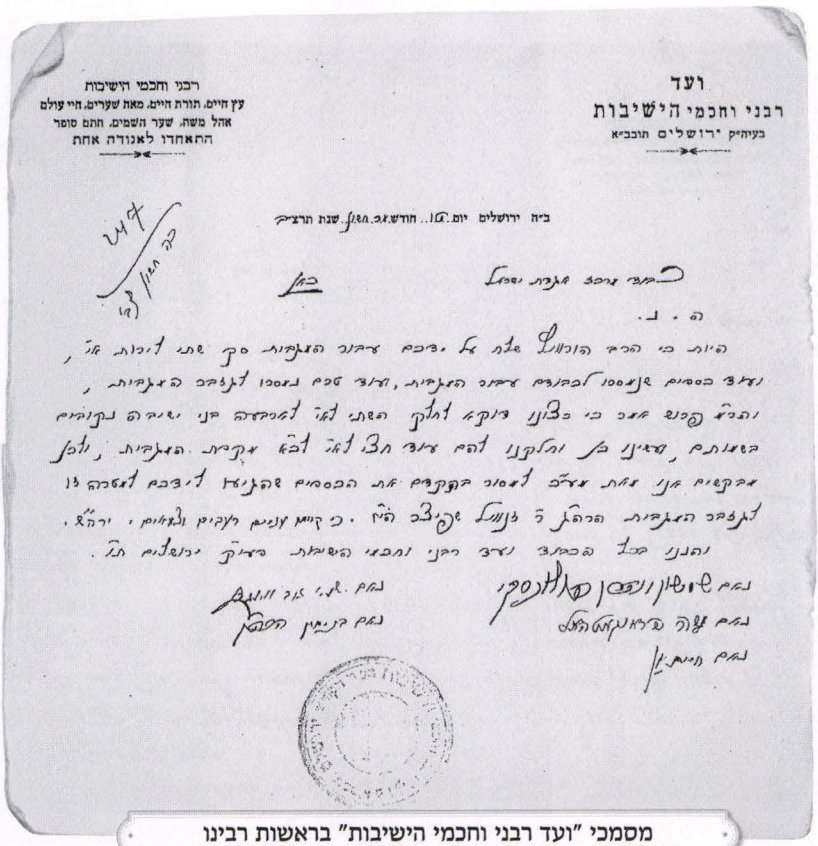
[illegible]

[illegible]

[illegible]

מסמכי "ועד רבני וחכמי הישיבות" בראשות רבינו

מסמכי "ועד רבני וחכמי הישיבות" בראשות רבינו

ועד
רבני וחכמי הישיבות
בעיהק ירושלים תובב"א

רבני וחכמי הישיבות
עץ חיים, תורת חיים, מאה שערים, חיי עולם
אהל משה, שער השמים, תהם טופר
התאחדו לאגודה אחת

ביה ירושלים יום ... חודש ... תשנ"ז שנת תרצ"ד

ה . ב .

נאום שמואל [illegible]
נאום [illegible]
נאום [illegible]

מסמכי "ועד רבני וחכמי הישיבות" בראשות רבינו

ועד המאוחד להחזקת בתי התלמוד תורה
בירושלם ת"ו

הועדה המיסדת
הרבנים הגאונים והאדונים דלהלן :

הרב רבי צבי פסח פראנק ראב"ד — הרב שמשון אהרן פוילנסקי הרב מטפליק
• יהואל מיכל שוקצינסקי • מאיר שפאלעוויץ הרב מחפלאביץ
• יוסף גרשון הורביץ • שמואל זאוויל שפיטצער
• ישראל רובין שויב • אפרים פיוטרקוב
• זאב וואלף שרער
• אליה ליב רבינוביץ — הרב צבי יהודא מלצר טוכיר הכבוד

ביה ירושלם ת"ו יום ..... לחדש ..... התרי"צ

רבינו כאחד מראשי "ועד המאוחד להחזקת בתי התלמוד תורה בעיה"ק ירושלים"

יהודי ירושלם מתגייסים לעבודה

מפני הדרישה הרבה לידים עובדות, המורגשת עתה במושבות, ובהתחשבות עם המצוקה הכלכלית הנוראה, שחרדי ירושלים נמצאים בה, התעוררו הרב מטפליק והד"ר אליאש וקראו לאספה מספר יזוע של עסקנים מחוגי החרדים, בהם הרב ר"ן לידר, מר י"א הורביץ, מר ליפא זאלאנין, ונקבעה שם ועדה בכדי לרשום את כל אלה המסכימים ללכת למושבות ולעבוד שם.

ההרשמה נעשית בביהכ"נ של הסידי סלונים בבית ישראל במשך כל השבוע בשעות 7—5 אחה"צ.

רבינו משמש כחבר וועד למצוא עבודה לחרדי ירושלים

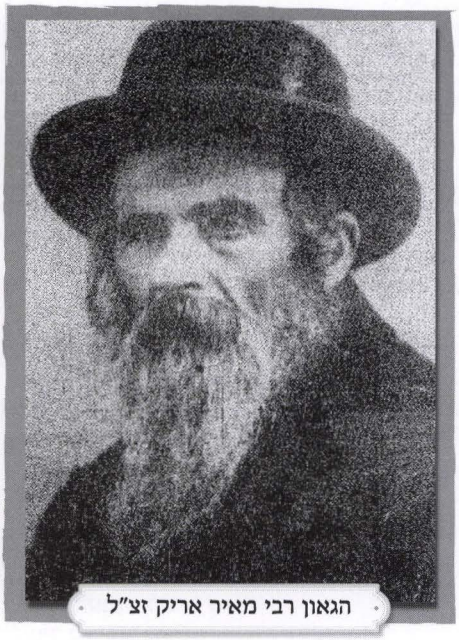
"עזרת תורה"

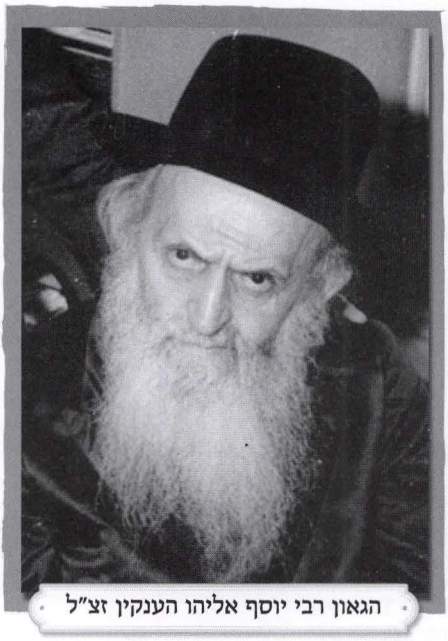
הגאון רבי חיים עוזר גרודזינסקי זצ"ל (מימין)
עם הגאון רבי שמעון שקאפ זצ"ל (משמאל)

כך גם, בביקורו של רבינו בשנת תרצ"ז בארה"ב, ביקור שעשה רושם רב בעולם התורני המתפתח בגולת אמריקה, הגיע שִׁמְעוֹ הטוב אל הג"ר יוסף אליהו הענקין זצ"ל, שהיה מגדולי ההוראה בארה"ב בתקופת השואה, וכאשר נפגשו הני תרי גדולי תורה פנים-אל-פנים, רחש אליו רבי יוסף אלי' כבוד רב, וכנראה ראה את רגישותו היתירה ופעליו המרובים למען בני תורה, או-אז גמר אומר לצרפו למפעל הגדול "עזרת תורה".

אותו מוסד חשוב ונעלה, "עזרת תורה", נוסד מיד לאחר מלחמת העולם הראשונה, ע"י הרבנים החרדים בארצות הברית, להיות לעזר ולסיוע עבור בני הישיבות בארצות אירופה. מיוחד היה אותו מוסד, בכך שרק גדולי תורה

הגאון רבי מאיר אריק זצ"ל

הגאון רבי יוסף אליהו הענקין זצ"ל

שימשו בפועל בתפקידים הניהוליים שלו. הגאון הנודע רבי חיים עוזר גרודזינסקי זצ"ל שימש בפועל כנאמן הועד בליטא, והגאון הנודע רבי מאיר אריק זצ"ל באוסטריה. מאוחר יותר התמנה הגאון רבי יוסף אליהו הענקין זצ"ל, והוא הפך למנהל בפועל של הועד. תופעה זו היתה נדירה למדי, והיא מנעה מראש כל השתלטויות של אנשים שאינם מהוגנים.

באותה תקופה שנפגש רבינו עם הרב הענקין, החל הועד לפעול גם בקרב בני התורה בארה"ק. כיון שרבינו היה מפורסם במדת הצדקה, נתן הרב הענקין עיניו בו, לשמש כאחד הממונים המחלקים מעות הקופה בארץ הקודש.

לצד רבינו, מונו גם כגבאים, גדולי תורה ויראה, ובראשם הגאון רבי איסר זלמן מלצר זצ"ל. כספים רבים עברו דרכם להחיות נפשם של בני הישיבות, עניי ארץ ישראל. לאות הוקרה נתנו פעם ראשי הועד בארה"ב, ש"ס גדול ומהודר, להני תרי גדולי עולם, אודות פעולותיהם הנשגבות עם עניי ארה"ק.

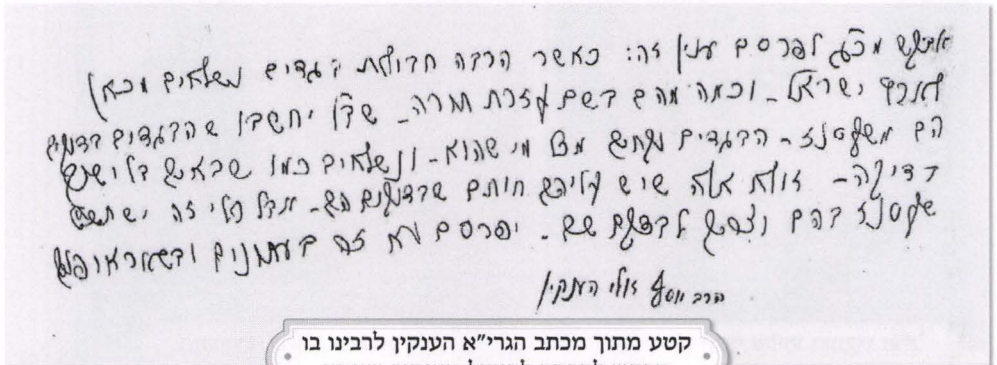
להזהר מאיסור שעטנז

מכתב מאת הגאב"ד דטפליק שליט"א

לכבוד מערכת "החומה" ירושלם.

מ. נ. אבקשכם לפרסם בעתונכם הנכבד הודעה הבאה "נתבקשתי לפרסם מהנהלת "עזרת תורה" באמריקא שחבילות הבגדים הנשלחים משם, ואשר חלק מהם גם מהחברה הנ"ל אינם בדוקים משעטנז אם לא חתום עליהם שנבדקו." שמשון אהרן פולונסקי

רבינו מפרסם מודעה ב"החומה" בשם חברת "עזרת תורה"

קטע מתוך מכתב הגרי"א הענקין לרבינו בו מבקש לפרסם להינצל מאיסור שעטנז

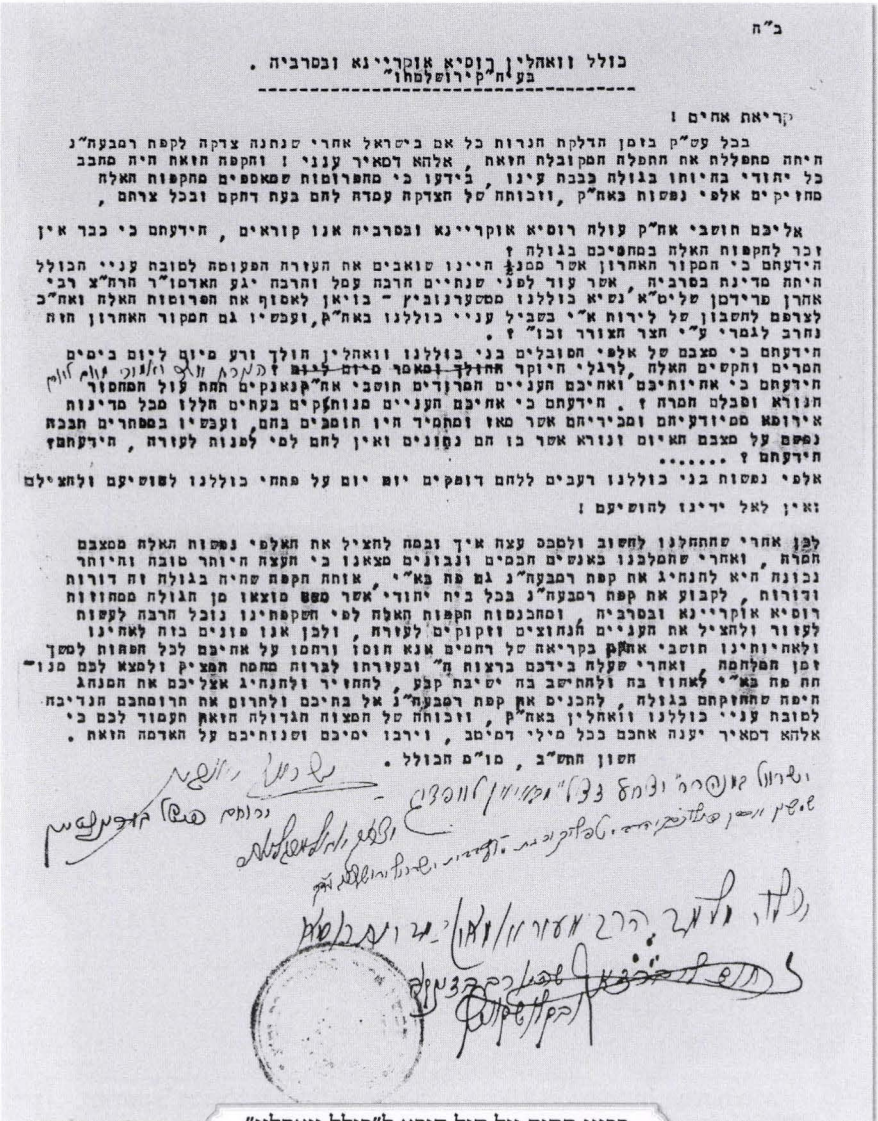
רבינו ממליץ ל"עזרת תורה" עבור אחד הרבנים

RABBI
S. A. POLONSKY
Beth-Israel
JERUSALEM Palestine

מכתב רבינו להגרי"א העניקין זצ"ל

כולל וואהלין

החל מתקופת מלחמת העולם הראשונה, כאשר גברו הפרעות באוקריינא, ירד מאד קרנו של "כולל וואהלין" בארץ הקודש, מחוסר יכולת בני חבל וואהלין בגולה לתמוך בעניי ארץ ישראל. לאחר תקופת דמדומים, חזרו גדולי וואהלין שבארץ הקודש, ובראשית שנת תרצ"ד חידשו את פעולות "כולל וואהלין", ואף הקימו חברה רשמית, לניהול כל ענייני הקופה. מטרת החברה, כפי שנרשמה בהצהרתם שהוגשה למושל מחוז ירושלים מטעם השלטון הבריטי, היתה "לתמוך ביהודים חרדים שומרי דת בארץ ישראל, תמיכות כספיות ודירות למעון". כשהכוונה כמובן ליוצאי וואהלין.

ב"ה

כולל וואהלין רוסיא אוקריינא ובסרביה .
בע"ח ק"ק ירושלם תו"

קריאת אחים !

בכל עש"ק בזמן הדלקת חנרות כל אם בישראל אחרי שנחנה צדקה לקפת רמבעת"נ היחה מחפללת את תחפלת תקובלת חזאת , אלחא דמאיר עניי ! ותקפת חזאת היח מחבב כל יחודי בחיותו בגולה בבבח עינו , בידעו כי מחפרוסות שמאספים מתקפות תאלח מחזיקים אלפי נפשות באח"ק , וזבותח של חצדקה עמדה להם בעת דחקם ובכל צרחם ,

אליבם חושבי אח"ק עולה רוסיא אוקריינא ובסרביה אנו קוראים , חידעתם כי כבר אין זכר לתקפות האלח בתחפיכם בגולה ?
הידעתם כי תקול האחרון אשר תמנ"ה חיינו שואבים את העזרה העפומה לטובה ענייי הכולל היחה מדינת בסרביה , אשר עוד לפני שנחיים חרבה עפל וחרבה יגע תארסו"ר חרח"צ רבי אחרן פרידמן שליט"א נשיא כוללנו מסטערנובין - בויאן לאסוף את תפרוסות תאלח ואח"כ לצרפם לחשבון של לירות א"י בשביל ענייי כוללנו באח"ק ,ועכשיו גם תקול האחרון חזח נחרב לגמרי ע"י חצר חצורר וכו" ? .
חידעתם כי מצבם של אלפי תסובלים בני בוללנו וואהלין חולך ורע מיום ליום בימים תמרים וחקשים תאלח , לרגלי חיוקר החולך ומאסר פרים ליוצ ? המלכת וואלאנסי יוצא לחוץ חידעתם כי אחיותיכם ואחיכם תענייים תמרודים תושבי אח"ק נאנחים תחת עול תמחסור תנורא ובבלי תמרח ? . חידעתם כי אחיכם תענייים מנותקים בעחים חללו מבל מדינות אירופא מסיודעיתם ומבריחתם אשר מאז ומתמיד חיו תושבים בתם , ועכשיו בסמחרים תבבח נפשם על מצבם תאיום ונורא אשר בו תם נתונים ואין להם למי לפנות לעזרה , חידעתם חידעתם ? .....
אלפי נפשות בני כוללנו רעבים ללחם דופקים יום יום על פתחי כוללנו לפושיעם ולחצילם ואין לאל ידינו להושיעם !

לבן אחרי שהתחללנו לחשוב ולסבב עצת איך ובמה לחציל את תאלפי נפשות תאלח מסבבם תמרח , ואחרי שהסלבנו באנשים תבמים ונבונים מצאנו כי תעצה היותר טובה ותיותר נכונה היא לתנחיג את קפת רמבעת"נ גם פת באח"ק , אותה תקפת שהיח בגולה זח דורות ודורות , לקבוע את קפת רמבעת"נ בבל בית יחודי אשר פפ מוצאו מן תגולה מסחוזות רוסיא אוקריינא ובסרביה , ומחכנסות תקפות תאלח לפי תשקפתינו נוכל תרבה לעשות לעזור ולחציל את תענייים תנחוצים וזקוקים לעזרה , ולבן אנו פונים בזה לאחינו ולאחיותינו חושבי אחק בקריאה של רחמים אנא חוסו ורחמו על אחיכם לכל תפחות למשך זמן תפלחמה , ואחרי שעלה בידכם ברצות ח" ובעזרתו לברוח מחמת תמציק ולמצא לכם מנו" חת פת באח"ק לאחוז בה ולהתיישב בה ישיבת קבע , להחזיר ולהנחיג אצליכם את תמנהג תיפה שהחזיקתם בגולה , להכנים את קפת רמבעת"נ אל בתיכם ולחרום את תרוממתם תנדיבה לטובת ענייי כוללנו וואהלין באח"ק , וזבותה של תמצוה תגדולה תזאת תעמוד לכם כי אלחא דמאיר יענה אחכם בכל מילי דמיסב , וירבו ימיכם וטנותיכם על תאדמה תזאת .

חשון תחש"ב , פו"ם תבוזל .

רבינו חתום על קול קורא ל"כולל וואהלין"

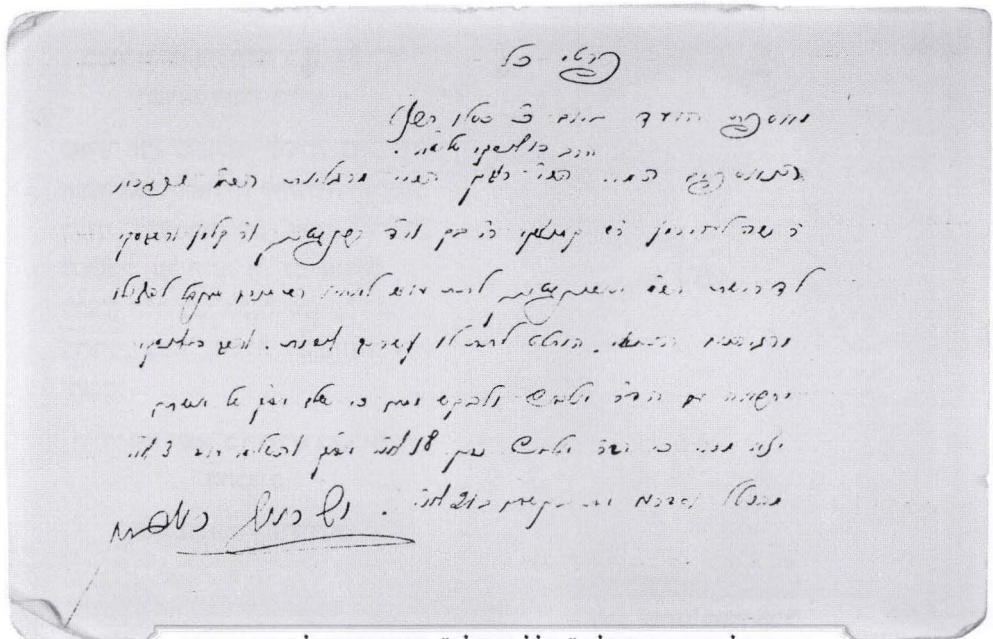
רבינו, כאחד מחשובי רבני אוקריינא, וכאחד מראשי ענייני הצדקה בירושלים, נקרא עד מהרה לשמש כחבר ועד הכולל. כדרכו בקודש, לא ראה רבינו שום ערך בהצבת שמו על פעולותיו, אלא מיד התערה ונעשה כחבר פעיל.

גם כאן מעניין מאד להיווכח ממסמכי התקופה, שעיקר ייעודו ופעילותו של רבינו היה בתחום העזרה והסיוע לאזרח מן השורה. ובאסיפות הכולל נעשה כשליחם של המבקשים. גם כשלא היה יכול להופיע בעצמו, אם ידע שיעלה על סדר היום בקשת סיוע עבור פלוני או אלמוני, היה ממהר לשלוח את חוות דעתו למשתתפי האסיפה, כך שיהא קול נוסף בעת ההצבעה לטובת נשוא הבקשה.

גם בשנת תרח"ץ, כאשר החלו פעולות הועד להתמסד, ובאסיפת ההנהלה הוחלט להקים ארבע ועדות-משנה: ועדת כספים; ועדת העזרה; ועדת הבנין; ועדת החברא קדישא, הצטרף רבינו רק לועדת הכספים וועדת העזרה, בהם ראה אמצעי להשפיע ולסייע לנצרכים. שאר הוועדות פשוט לא עניינו אותו.

כמובן, לאחר שעמד כל-כך על זכויותיהם של הנצרכים, לא התקבלה דעתו תמיד. ודווקא לכן ראה צורך להישאר בתפקידו זה, בכדי ללחום את מלחמת קשי-היום. פעם, כאשר אחד הצעירים לא רצה שרבינו יחוה דעתו בנושא מסויים הפוגע בצרכי העניים, ואף הוסיף ועשה מעשה קונדס בענין, הזדעק רבינו: "כל זמן שאני חי הנני מוכרח להישאר ממונה..."[לה]

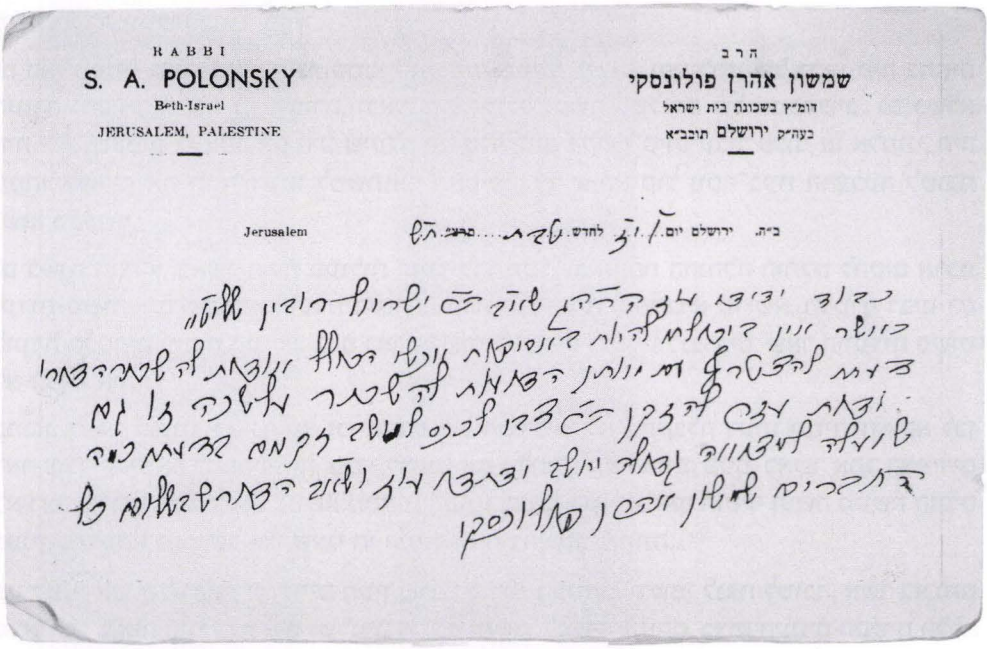
פעולותיו אלו של רבינו, החסויים מעין כותבי קורות העיתים, ירשמו לנצח לטובה, אשר בזכותם מצאו עוד מאות יהודים יראים ושלמים מחסה ומשכן למשפחותיהם, בצוק העתים הקשים הללו.

פרוטוקול מישיבת הנהלת "כולל וואהלין", רבינו משתדל עבור נצרכים

לה הרה"ח ר' פנחס ברנדוויין ז"ל.

מכתב רבינו להרב ישראל רובין ז"ל יו"ר ועד כולל וואהלין

RABBI
S. A. POLONSKY
Beth-Israel
JERUSALEM, PALESTINE

הרב
שמשון אהרן פולונסקי
דומ"ץ בשכונת בית ישראל
בעה"ק ירושלם תובב"א

Jerusalem

ב"ה ירושלם יום ... לחדש ... שנת ...

כבוד ידידי עוז הרה"ג שא"ב ה"ר
ישראל רובין שליט"א

כאשר אין ביכולתי להיות באסיפות אנשי הכולל אודות להשכיר הדירות, דעתי להצטרף עם אותן הדיעות להשכיר על שנה זו. גם אודות עזר להזקן ה"ר צבי לכנס למושב זקנים, בדעתי, כמה שיעלה למצווה גדולה יחשב.

ידידו עוז ושא"ב הדורש בשלום כל החברים

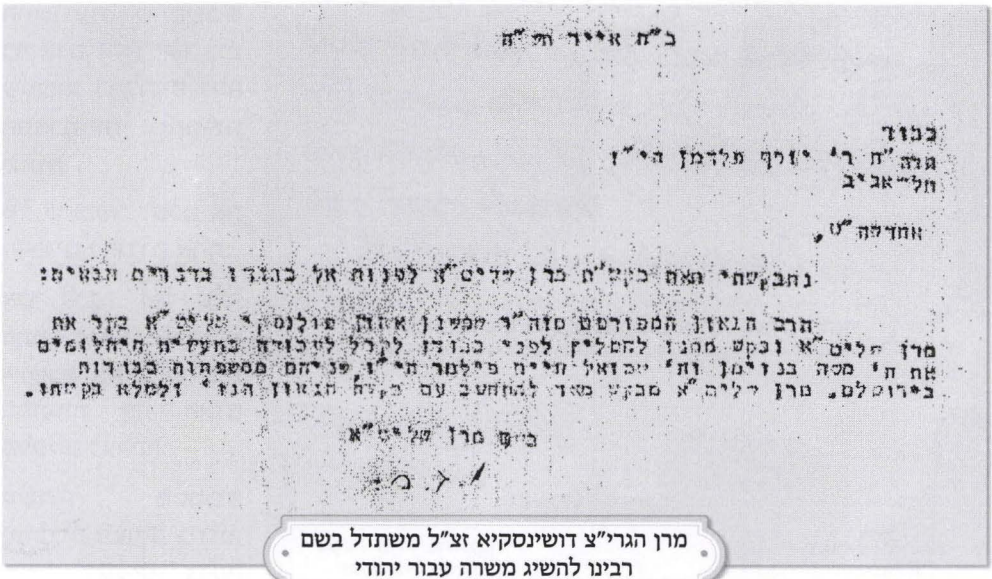
שמשון אהרן פולונסקי

הרב ישראל רובין זצ"ל

זעקת הדל תקשיב ותשמיע...

למעשה, במבט חודר לתוך פעולותיו הנשגבות של רבינו בענייני צדקה וחסד, נגלה שזה היה אחד מראשי מטרותיו בכל ענייני עסקנותו המסועפת. ללחום את מלחמת הנצרכים אצל הוועדות והארגונים הקשוחים. שהרי, מטבע הדברים, על ראשי הארגונים והמוסדות להגביל את עזרתם וסיועם בתנאים וכללים שונים, הן בכדי לעמוד תחת נטל כל הבקשות המגיעות לפתחם, והן מתוקף תפקידם כגזברים על כספי צדקה - הדורש מהם להיות זהירים בממון הציבור ולא ליפול בפח יוקשים. ומאידך גיסא, האדם המצוי במצוקה, לא יוכל תמיד להתגבר על אותם מכשולים הנערמים בדרכו. שלוותו ממנו והלאה, ועניותו מביאתו לידי שפלות רוח וחוסר אונים.

מרן הגרי"צ דושינסקיא זצ"ל משתדל בשם רבינו להשיג משרה עבור יהודי

כאן ראה רבינו את תפקידו המיוחד, להיעמד במקומם, ולדרוש את המגיע להם בדין. פעמים שהיו הדברים מתנהלים ברוח טובה, אבל כשהיה צריך, לא היה מהסס רבינו מלהוציא את כלי המלחמה, ולא נחה דעתו עד שראה את השמחה חוזרת לקרון על עור פניהם המיוסרות של אותם עלובי החיים.

הן עוד בשנות כהונתו בטעפליק, לחם רבינו מלחמה זו, וכמסופר למעלה בהרחבה[לו]. בכל כוחו היה משעבד את העשירים, להיות קשובים לצרכי העניים.

נושא זה בער בלבו יותר מהכל. לא היה יכול לראות את אוזלת ידיהם של המעמד החזק בכל הנוגע לסיוע למעמד החלש. דברים אלו היו נוגעים לציפור נפשו הטהורה. הלא אנשים אחים אנחנו?! איך תאטמו אזניכם וליבכם אל שוועתם העולה לפניכם?!

כל האמצעים היו כשרים עבור מטרה זו. מבין שיטי כל המכתבים עולה זעקתו הקוראת

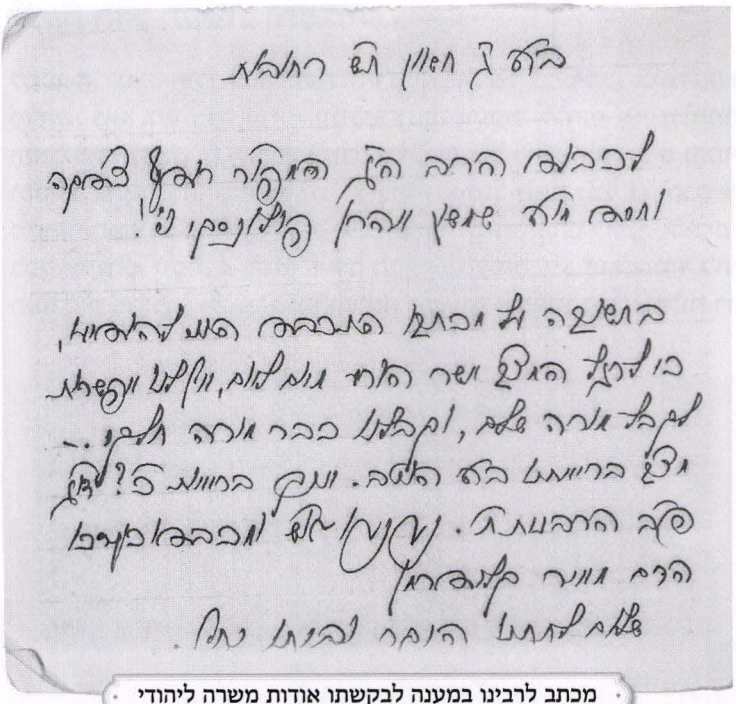
לו ראה: פרק ז-ח.

לגבירים ולעסקנים, להסיר את כל הדברים המונעים מן הצדקה, ולסדר את העניינים בהשקט ובבטחה. הוא בעצמו היה יכול לבקש מאות פעמים, מאותו עסקן באותה תקופה, עבור מאות מקרים שונים. השיל את כל החשבונות שמחשבים בני אדם, והלך ישר כמו שעשאו האלוקים ללא התחכמויות וחנופות שונות.

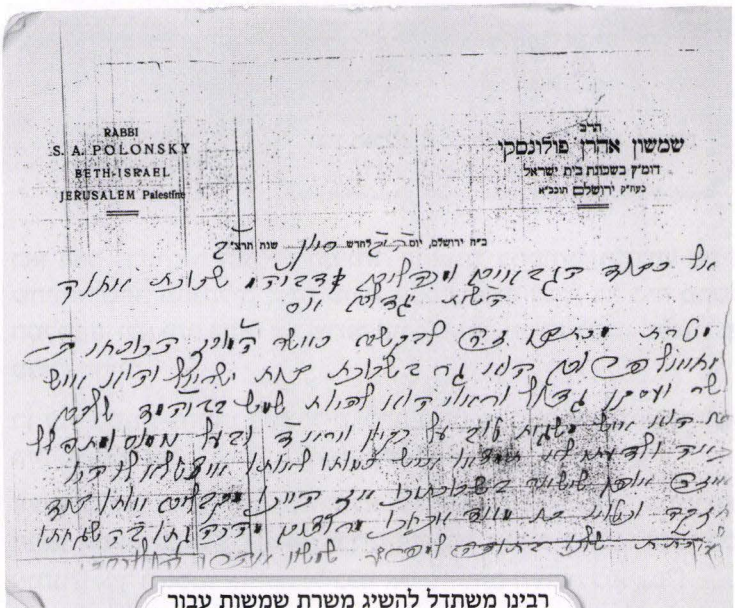
עד שאפשר לסכם את הדברים בהגדרה אחת:

אש להבה של מדת החסד בערה בעצמותיו - ושרפו את כל הסיבות המונעות את האדם מלסייע לזולתו!

עשרות מסמכים ועובדות מצויים בידינו, שפנה בענייני צדקה ועסקנות אל המוסדות והעסקנים המפורסמים בירושלים, העדה החרדית, מנהלי ועד העיר, הועד הכללי, ראשי כולל וואהלין, גבאי ביהמ"ד דשכונת אחוה, הרב משה ואחיו הרב עמרם בלויא ז"ל, הרב משה פרוש ז"ל, רבני העיר חיפה ונתניה, הר"ר מרדכי ואחיו הר"ר אלכסנדר עליאש ז"ל, וכן עוד רבים וטובים.

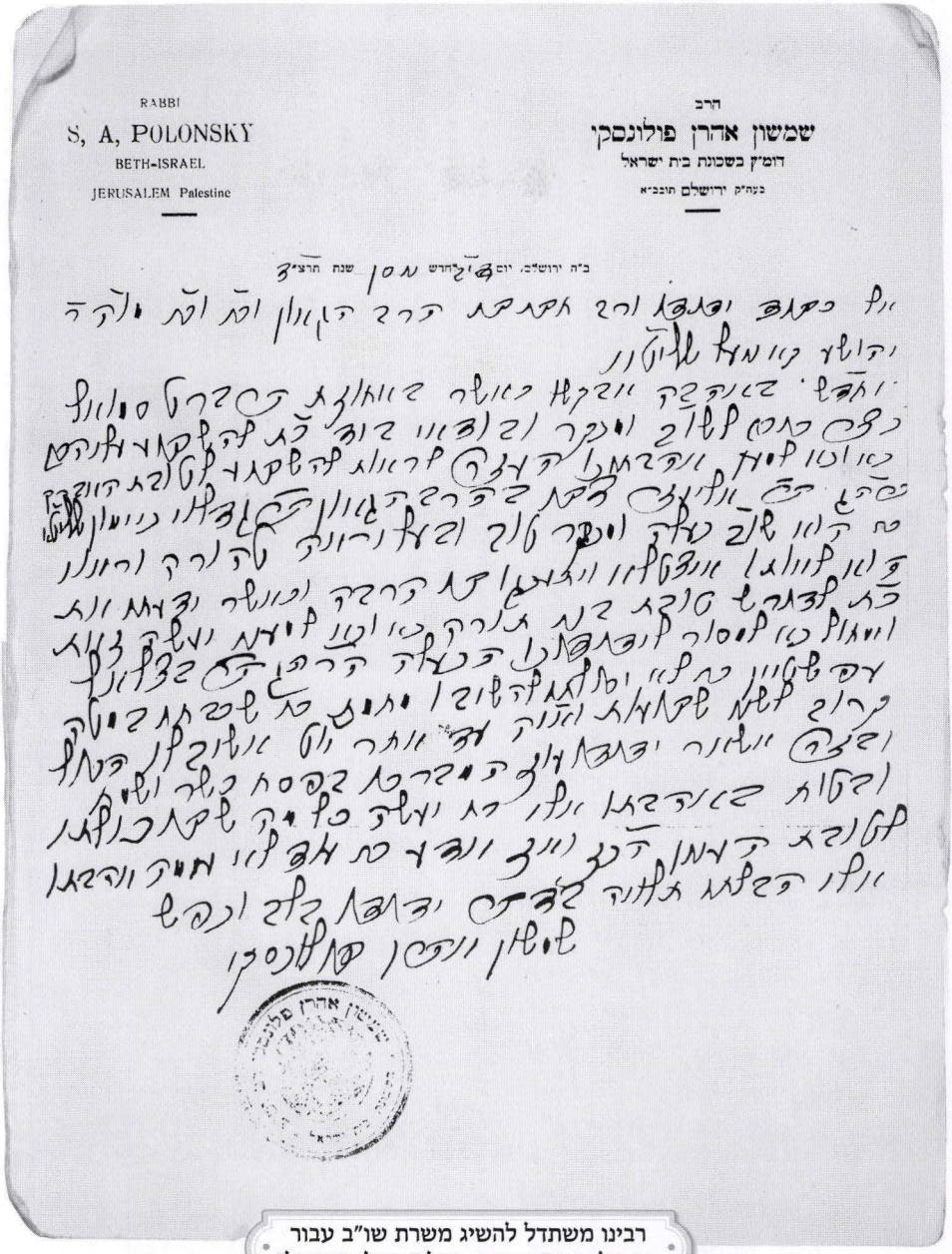

מכתב לרבינו במענה לבקשתו אודות משרה ליהודי

רבינו משתדל להשיג משרת שמשות עבור יהודי משכונת "בית ישראל"

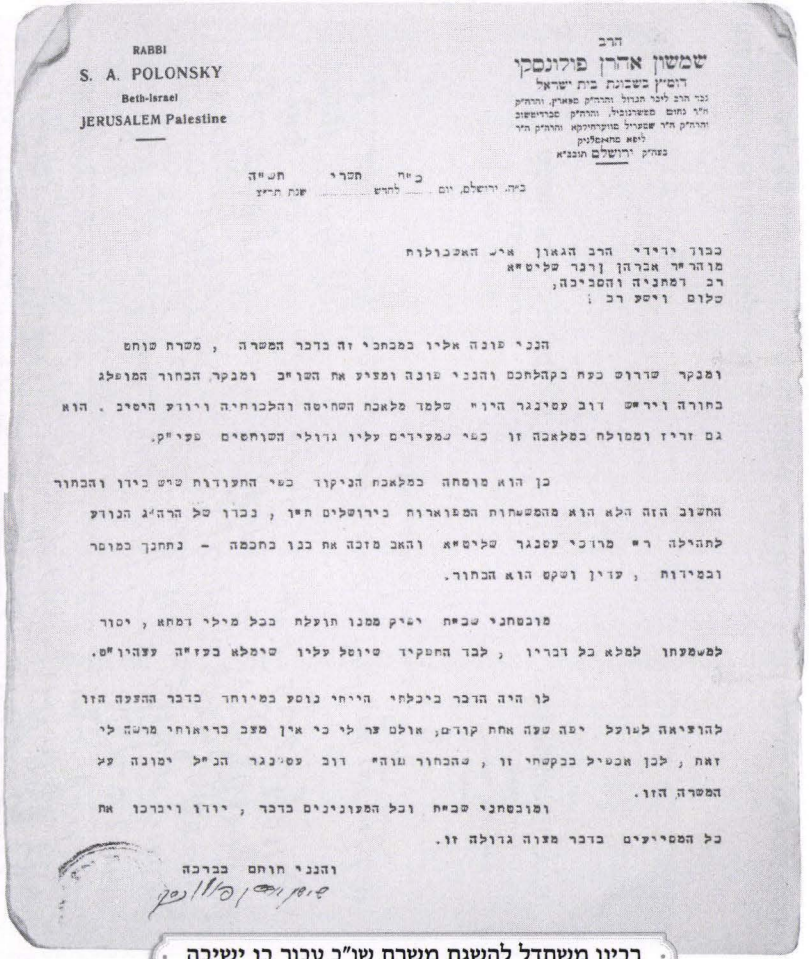
בפניותיו ישלב בין תחנוני-הרש לעזות-העשיר. אינו מותיר פינות צדדיות להתחמק מבקשותיו, ויעמוד על זכויות העני בעוז ובגאון.

הרב
שמשון אהרן פולונסקי
דומ"ק בשכונת בית ישראל
בעה"ק ירושלם תובב"א

RABBI
S, A, POLONSKY
BETH-ISRAEL
JERUSALEM Palestine

רבינו משתדל להשיג משרת שו"ב עבור בנו של הגרג"ש ניימן בעל "גידולי שמואל"

הרב
שמשון אהרן פולונסקי
דורש בשבתות בית ישראל
נבר הרב ליכר תבוזל והרחק מאויב, והרחק
חלר נתום משפרנוביל, והרחק מברדישוב
והרחק חלר שפרעל מזורקחוביקא והרחק חלר
ליפא מחאפלניק
בשרחק ירושלם תובב"א

RABBI
S. A. POLONSKY
Beth-Israel
JERUSALEM Palestine

כ"ח חברי חש"ה
ביה"ר ירושלם, יום ..... לחדש ..... שנת תרצ"ז

כבוד ידידי הרב הגאון איש האשכולות
מוהר"ר אברהן ורבר שליט"א
רב דמתניה והסביבה;
כלום וישק רב !

הנני פונה אליו במבחני זה בדבר המשרה , משרת שוחט
ומנקר שרוש כשר בקהלתכם והנני פונה ומציע את השו"ב ומנקר הכחור המופלג
בחורה וירא"ש דוב עסינגר הי"ו שלמד מלאכת השחיטה והלכותיה וירוע היטיב . הוא
גם זריז וממולח במלאכה זו כשי שמעידים עליו גדולי המוחזקים שע"ק.

כן הוא מומחה במלאכת הניקור כשי התעודות שיש בידו והבחור
החשוב הזה הלא הוא מהמשתות המפוארות בירושלים תיו , בכורו של הרה"ג הנודע
לתהלה ר"י מרוכי עסינגר שליט"א והאב מזכה את בנו בחכמה - בתחנך במוסר
ובמידות , עדין ושקט הוא הבחור.

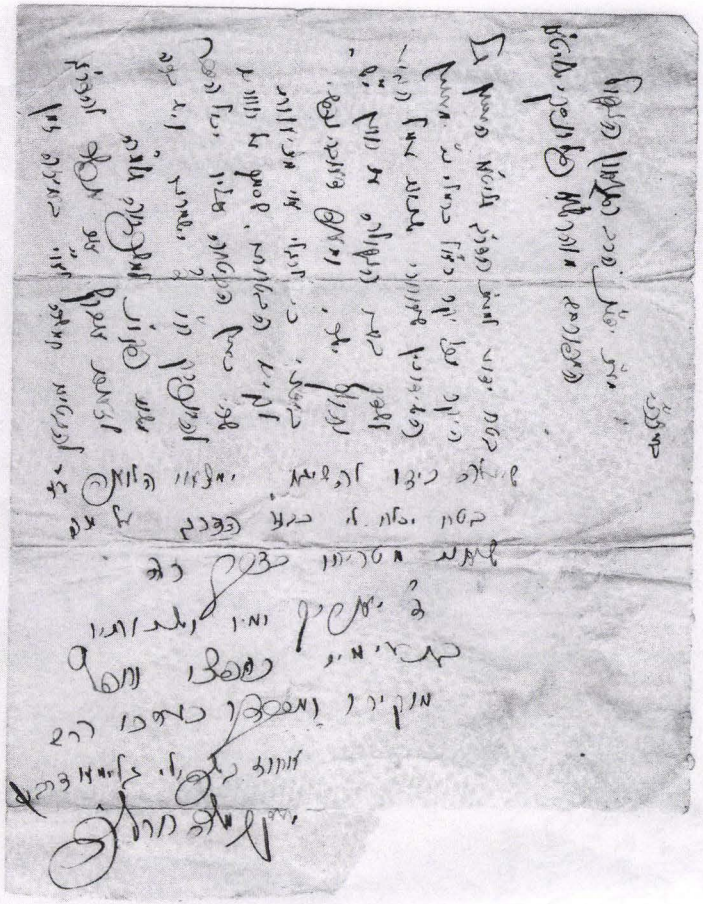
מובטחני שביה"ר ישרק ממנו תועלת בכל מילי דמתא , יסור
למשמעתו למלא כל דבריו , לבד החשקיד שיושל עליו שימלא בעז"ה עצהון"ם.

לן היה הדבר ביכלתי הייתי נוסע במיוחד בדבר ההצעה הזו
להוציאה לפועל יפה שעה אחת קודם, אולם אך לי כי אין מצב בריאותי מרשה לי
זאת , לכן אבשיל בבקשתי זו , שהבחור שוהי"ו דוב עסינגר הנ"ל יסונה על
המשרה הזו.

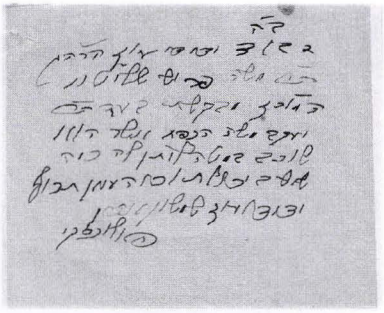
ומובטחני שביה"ר וכל המעונינים בדבר , יודו ויברכו את
כל המסייעים בדבר מצוה גדולה זו.

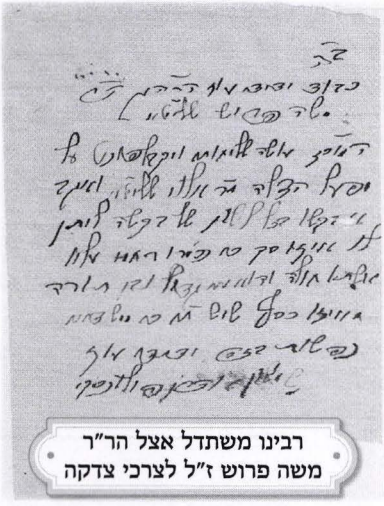
והנני חותם בברכה
שמשון אהרן פולונסקי

רבינו משתדל להשגת משרת שו"ב עבור בן ישיבה

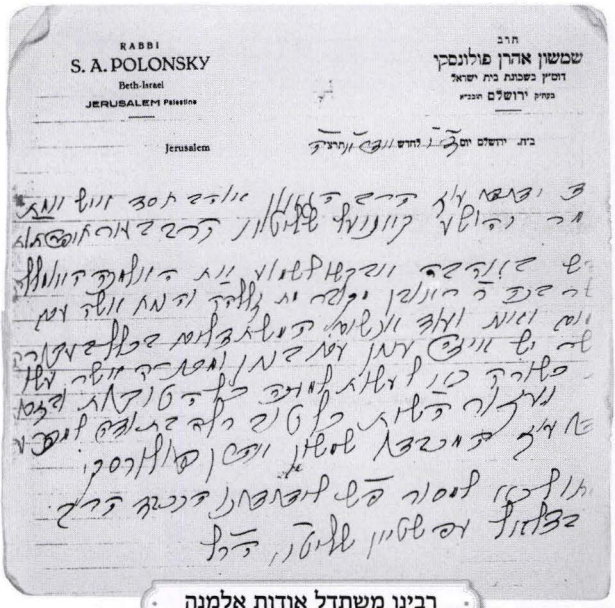

מכתב לרבינו מהגרי"מ חרל"פ זצ"ל בענייני צדקה

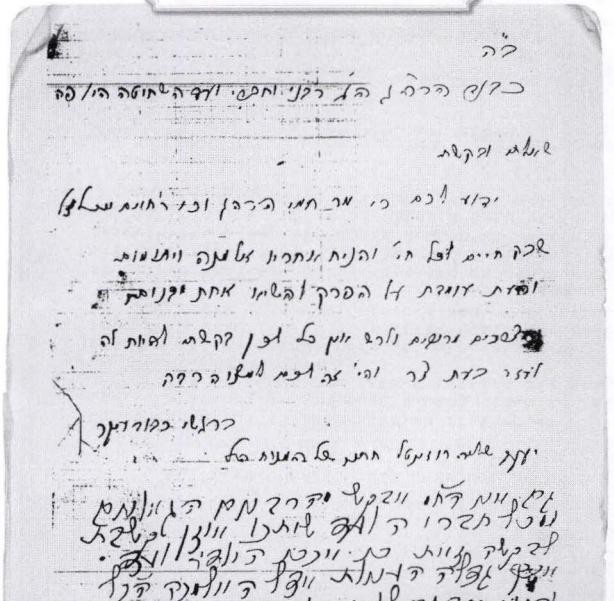

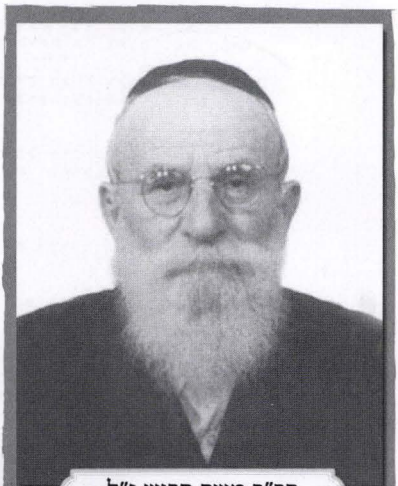

רבינו משתדל אצל הר"ר
משה פרוש ז"ל לצרכי צדקה

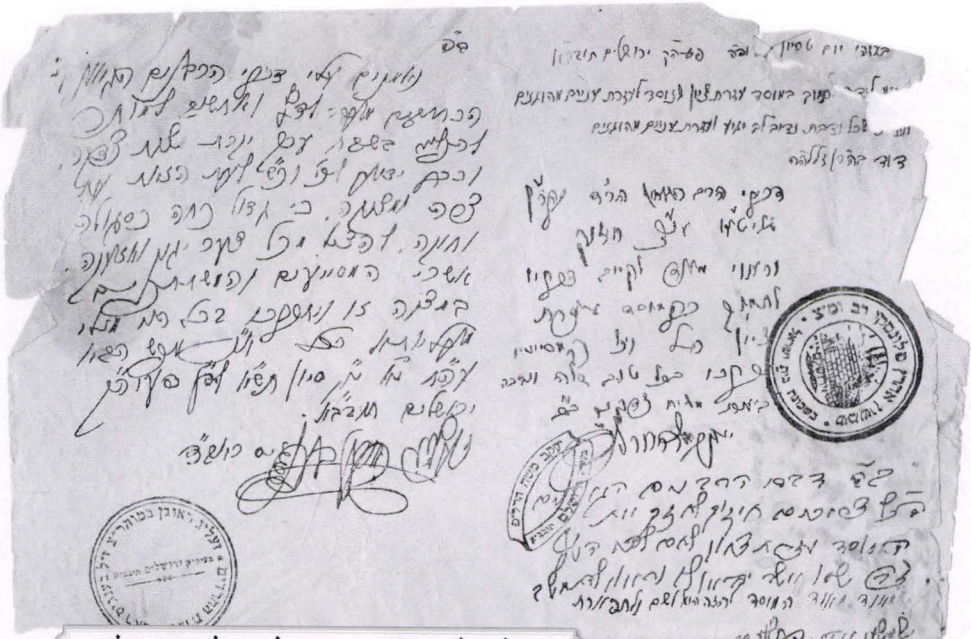

רבינו משתדל אודות אלמנה

הר"ר משה פרוש ז"ל

המלצה למוסד "עזרת ציון" לסיוע לעניי ירושלים

ב"ה. ירושלים עיקות"ו ר"ח בסיון התש"ג. Jerusalem

לאחינו בני ישראל הנדיבים בעמ"ו

הנני בבקשתי שפותח מקרב לבי לאחינו הנדיבים בעם להושיט יד עזרה בעין יפה וברוח נדיבה להמפעל הק' והנחוץ עזרת חברים של חברת "שערי תורה" וגמ"ח חופש שאפשר להרבץ תורה ויראה ובם מחזקם החברים הזקוקים לעזרה ותמיכה וביחוד להושיע אומללים ונכים חשוכי מרפא, אשר אין מושיע להם ולב מי לא ירך לקראת סבלם של הנדאים האלה אשר החברה הנ"ל שמה לה למטרה להקל מעליהם את כאבם ואת סבלם.

הנני קורא לכל אחינו הנדיבים בעם לבוא לעזרת החברה הנ"ל ולקבל את שליחם בסבר פנים יפות ולחרום ברוח נדיבה ובעין יפה למען הושיע ולהחיות עם רב הזקוקים לעזרה ותמיכה ואומללים חשוכי מרפא.

ובזכות זו יתברכו כל העושים והמעשים מאת הית"ש בכל טוב סלה בבריאות ובחיים ארוכים ויסיר כל מחלה מקרבכם ומקרב כל עמו בית ישראל, ונזכה כולנו במהרה לראות בתשועת ישראל ובבניאת גו"צ בב"א.

כ"ד המעתיר למען המצוה הרבה הזו של פקוח נפשות יקרות הזקוקים לעזרה.

בברכה לכל המסייעים.

המלצה למוסד "שערי תורה" לסיוע לחשוכי מרפא

רבינו מצטרף לקריאה לסיוע למוסד "תומכי אחים"

המלצה למוסד "עזרת חברים" לסיוע חשוכי מרפא

"מפעל הצלה"

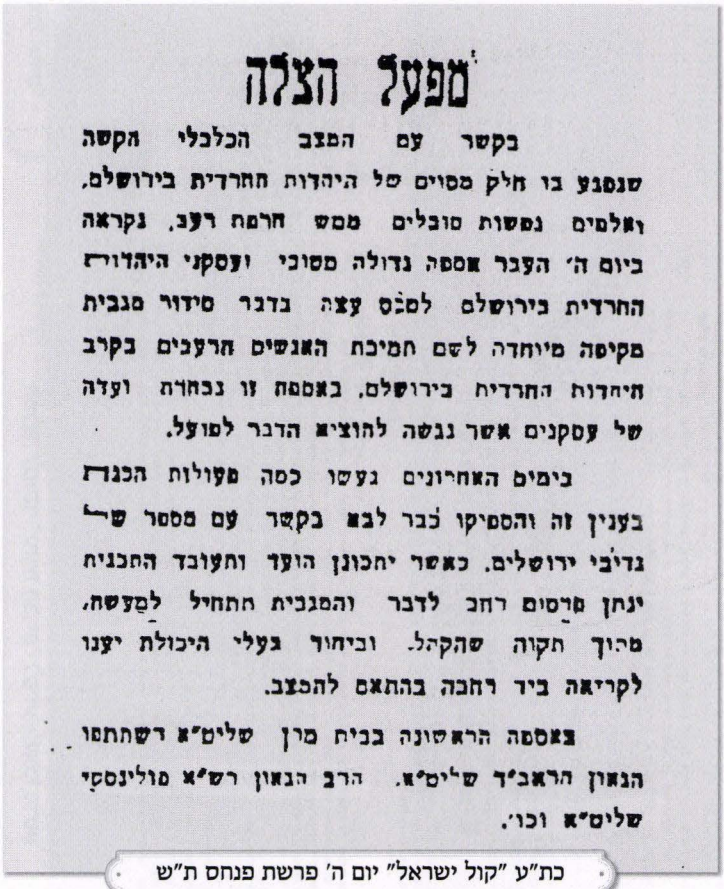
ביטוי מיוחד למעמדו הייחודי של רבינו, רואים אנו בפעולותיו הנשגבות לצורך "מפעל ההצלה" שהוקם ע"י אגודת ישראל בירושלים, לסיוע ושיקום המשפחות בירושלים, בתקופת מלחמת העולם השניה, בדגש מיוחד על משפחות הניצולים.

היה זה ביום ה' פרשת בלק י"ב תמוז, שנת ת"ש, עת נשמעו קולות מלחמה בארצות אירופה. מעות החלוקה של הכוללים, שהיו עד עתה עיקר מקור ההכנסה לבני ירושלים, התמעטו עד מאד, וכמעט פסקו כליל. המצב בארץ הקודש היה בכי רע. "אלפים נפשות סובלים ממש חרפת רעב", מתאר העיתון החרדי "קול ישראל" שבוע אחר-כך ביום ה' פרשת פנחס. גם תקציבי הסיוע מהממשלה, לא הגיעו לידי הציבור החרדי, עקב הימנעותם מכניעה תחת מוסרות השלטון. לצד זאת, כמעט ולא היו מקורות פרנסה בארץ הקודש לחרדים לדבר ה', כאשר התרבו המפעלים מחללי השבת רחמנא ליצלן, שאוטומטית סגרו בזאת את שעריהם בפני יראי ה' מקדשי שביעי[לז].

עקב כך, "נקראה אסיפה גדולה מטובי ועסקני היהדות החרדית בירושלים, לטכס עצה בדבר סידור מגבית מקיפה מיוחדת לשם תמיכת האנשים הרעבים בקרב היהדות החרדית בירושלים".

"באסיפה הראשונה בבית מרן (הגרי"צ דושינסקיא) שליט"א, השתתפו הגאון הראב"ד (רבי זעליג ראובן בענגיס) שליט"א, הרב הגאון רש"א פולינסקי שליט"א וכו'".

באסיפה זו התמנה רבינו כיו"ר הועד של מפעל ההצלה, כפי המופיע במסמכים הרשמיים של "מפעל הצלה", בפרסומי הכרוז מיום י"ט תמוז של שנה זו.

מפעל הצלה

בקשר עם המצב הכלכלי הקשה שנמצא בו חלק מסוים של היהדות החרדית בירושלם, ואלפים נפשות סובלים ממש חרפת רעב, נקראה ביום ה' העבר אסיפה גדולה מטובי ועסקני היהדות החרדית בירושלם לטכס עצה בדבר סידור מגבית מקיפה מיוחדה לשם תמיכת האנשים הרעבים בקרב היהדות החרדית בירושלם. באסיפה זו נבחרה ועדה של עסקנים אשר נגשה להוציא הדבר לפועל.

בימים האחרונים נעשו כמה פעולות הנוגעות בענין זה והסמיכו כבר לבא בקשר עם מסרי שר נדיבי ירושלים. כאשר יחכונן הועד ותעובד התכנית ינתן מרמים רחב לדבר והמגבית תתחיל למעשה, מיד תקוה שהקהל. וביחוד בעלי היכולת יענו לקריאה ביד רחבה בהתאם להמצב.

באסיפה הראשונה בבית מרן שליט"א השתתפו הגאון הראב"ד שליט"א. הרב הגאון רש"א פולינסקי שליט"א וכו'.

כת"ע "קול ישראל" יום ה' פרשת פנחס ת"ש

לז ראה תיאור ופירוט הדברים במאמרו של הרב משה בלויא ז"ל, "קול ישראל" ה' אלול תש"א.

מפעל הצלה

הנשיא : פרץ דושינסקי יוסף צבי דושינסקי שליט"א
סגן : הרב הגאון מיוחד"ץ זלמן דאוזן נגנים שליט"א
סגן : הרב הגאון מהורי"ץ ישראל יואב מינצברג שליט"א
יועץ מיוחד : הרב הגאון מוהר"ר שמעון שרגא פולנסקי שליט"א

גזבר : דניר שמואל וגניאל שפיצר
גזבר : " ירחמיאל וכסלר
גזבר : " אליעזר פירקים

אל יושב ירושלם

אנקת אחים רעבים מחללה חלל אוירה של ארץ הקדש. יראים ושלמים מסוכי ייעבי ירושלם רבנים, הלסירי חכמים, וקנים וכהם היושבים כין אלה היושבים. בת מאו וכין אלה בכרטיסם טוארות התיפת עדי לארץ והתיעבו בירושלם חשוה פריסה דלחם להשקים רעבונה ורעבון. עילדיהם ובמס מאות תנוים נדרוש ספרנסתם יסאות בעדי אומנות ומלאכה אבדי את מסעך לחסם ירגלי ובחוץ ככסה עוסי פרוסה בעיהיק. מאות פועלים אשר נדרו מינוע בסם ושאדו מחיבדי עבודה.

אלמים רנשמות הילו אינן מפרידות איהנו הן נוסאות מצוקת נפשן בתוכן. ודאגתות דמחצרות מלגן היא רמחאה דיחידה רכוקעת הקיעים כיבי האדישות מהקפה את בני ירושלם וביבי הסד האחרונה ינירי אחים אומללים.

ודאסנם נשחוק ?

האסנם לסם כך חינני מאת ההשגחה העליונה באשריה כר ארנסה וקיום בחם לשובע יבספיק צדכי הבית בבדי מנאסים אנינו לוקח דרים. כבדי בירונו ההיה קציצת ראחים רעבים ?

האסנם וזה היא ודרכי מאו דראוי כתרתור נחמות של אחים יאחיות כנים ובניה יקעביר עליהם ריסר הים סי דרכי הינו טבלי לוקף כאוצע קשה לעורה ?

כלים לא הוסכנו בחיהם רחסר ירחמים. ובלים לא הנדירו קרסיניני את עם ישראל בסם ,רהמנים ינימלי הסריסי ?

ראם נרשה להכחים את סם ירוסם בכחם סי קליה ראם יסויין נסם כלסי ירים רעבים ללחם ?

חסיכתו : ל א !

אני מכריזים כיום עד .מסעך דעלהי בירושלים, ואני מזעיקים את כל ייעבי ירושלים אשר לא נחיתהו מאת ההשגחה העליונה יהיות נצרכים לבריות. חיי, לחת יהם ליעזר קהם זך.

כל אים ישראל אשר רוחו האחרון סי מדם הרחמים לא ככה מרגי ויהמה כחזעך הצלה וה עסירים. מיחידים, בעדי בתים, מקירים, איכנים יכי אלה אשר הגום ד כיבילת דעזיר, יבריסי מאסרות זי לאחידם דרקבים, ויחדסי בעין יהי ובחסת רב למעך רוח.

אבל גם מועלים ובעדי מלאכה. חנויים ומיחדים ועירים, יכל אשר מרגשהם מצוכצכה אצינו סדוחק. מחיובים להשחתף בסעך רחמים וה.

כל אדם מישראל עדיו להוכיח את הקשר עם אחיו הנוצרכים בהרומיו ובהחאצדיחו לעזר. וכך שים כי הסרוה הזה ביוצע מעסרי ונלוי על חי עיני.

תעוכר חכנית של התרחת, ועסקני צבור יבקרו את חחירמים נם בביחם לעזרה על מעסה הצדקה. אבל הפעה דוחקת וסבוסי עזרה נחוצים תינף ומיד. ומסים כך מחבקש הקהל לא ראחר אפילו מעת קלה וכל מי מצעה אחים ניגע בילנו יסהר להמציא את הריסחי בהקדם לקיצת ,מעדי חסר נסיח דבללי, על סם הנזברים. וכי הרוח יקבל קבלה על חרוסחי מחיסה מאת הנזברים רגיל.

ועד למפעל הצלה

כיה. חדברים הגיל הנאחרים כאסה וצרק אינם צריכים חיזוק, ואה אחי אנכי מבקש לחום ורחם ונהיועצים ליקיר הקריאה של הרבנים יעסקני הצבור העיסרית בראש המפעל קרם זה ולהחעורר בסרוח הרחמים על אחים עניים בני מ בית, חימידי חכמים, רבנים ובעלי בתים שירדו טנכסיהם ריל. וחיבה קרושה מובלה עד כך יושב ירושלים לעזר למעך זה מאשר חנני ד', אים אים כמי יכלהו ובמה מיבו. וחבילה לאדם מישראל להשחתף בחיוכה קרושה זו כי את נחשו הוא קיבץ ונסף אלפים הנצרכים אשר עיניהם נשואות לחסדי אחים בעת צרה ומצוקה זו.

יאשרי השוסע חונן ונהון, כי יחברך בכל חברכות שפנו חכמים לחשתר סכל רע וכזוכה רחמי איש על רעהו נהיה ראויים לרחמי שמים ולהננחו על עיר הקרש והסחיונה ויפרוש את סכת שלומו וחסדו עלינו ועל כל עמו ישראל ועל ירושלם ונוכת בנאולה בב"א. בעתירת המעתיר ומבקש.

יוסף צב"י דושינסקיא

הזמנה ישיבה שלישית למשב מועד ישראל

הצהרה בקשר עם יצירת אגודה

שם האגודה: מפעל הצלה .
כתובת האגודה : ירושלים משרדי אגודת ישראל ת. ד. 523
משרד הראשי של האגודה : ירושלים רחוב משה שפירא בית מנחם .
מטרת האגודה : לחמוך בחמיכת בספית בצרכי מזון יהודים נצרכים בירושלים.
מנהלים האחראים: הרב שמעון אהרן פולנסקי, יו"ר. מר משה גליקמן-פרוש, מזכיר.

תפקיד בהאגודה .	משלוח יד	כתובת .	חתם.
יו"ר	רב	בית ישראל החדשה	שמעון אהרן פולנסקי
מזכיר	פקיד ראשי	בחי רנד	משה גליקמן-פרוש

תאריך . ג' מנחם אב ת"ש .

הכתבת למכתב

הקמת אגודת "מפעל הצלה", רבינו משמש כיו"ר

ב"ח

תקנות אגודת „מפעל הצלה"

א. שם האגודה: „מפעל הצלה"

ב. מושב האגודה : ירושלם .

ג. מטרת האגודה: לחמוך בעניים נצרכים בפי ראוש עיני ההנהלת בירושלם ע"י: א) בחמיכה בספית. ב) צרכי מזון. ג) מחש הלואות לסידור. ד) פחיחת בתי חבשיל בחנם או בזול .

ד. מקורי החכנסה: תרומות מנדיבים בארץ-ובחו"ל, קבועות או חד פעמיות, בכסף או בצרכי מזון .

ה. בראש האגודה עומד ועד פועל ומועצה.

חברי ועד הפועל כיום הם :

הרב יוסף צבי דושינסקי	נשיא
זליג ראובן בנגיס	סגן נשיא
„ ישראל זאב מינצברג	
„ שמעון אהרן פולנסקי	יושב ראש
הר' שמואל זאוויל שפיצר	גזבר
„ יחמיאל ווקסלר	„
„ אליעזר פירקס	„
„ משה גליקמן פרוש	מזכיר .

תחוחמים בשם האגודה : היושב ראש והמזכיר .

חברי המועצה מחמנים ע"י ועד הפועל .

ו. ישיבות חועד: חועד ממאסף אחת לשבועים להחליט על פעולת האגודה, ובחוך חזמן לפי הצורך .

החלטות מחקבלות עפ"י רוב דעות הנוכחים .

קוורום: הוא שלשה חברים מחוך השמנה .

ז. פרוק האגודה: החלטת על פירוק האגודה מחקבלת רק עפ"י דעת שני שלישי חברי ועד-חפועל בישיבה .

המזכיר מזמין את ישיבת חועד בכחב או בע"פ, מודיע את היום השעה ומקום הישיבה .

המזכיר מודיע בחזמנה שאם לא יחי' קוורום מסגר הישיבה ונחמחה שניה בעבור חצי זמן חחי' חוקית באיזה מספר חברים שהוא .

רבינו נכנס לפעילות עניפה, ובכוחותיו החלושים פעל והפעיל, דרש דרשות ברבים, והלהיב את קהל ישראל להתגייס לעזרת עניי ישראל.

כך מדווח גם על אסיפה שהתקיימה ביום א' פרשת וירא, ט"ו חשון שנת תש"א, אשר במהלכה "הגאון ר' שמשון אהרן פולנסקי שליט"א מסר פרטים מזעזעים על המצב הקשה השורר כהיום ועורר את הקהל לפעולות".

רבינו ממשיך בפעולותיו, ומנווט את

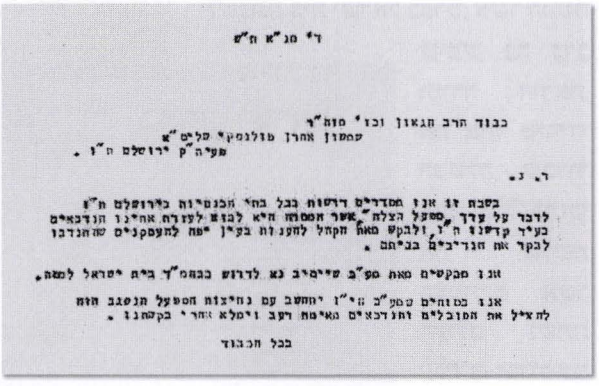
לטובת "מפעל הצלה"

כשק סרי כי תצא ירושי ; ורב הגאון ר' שמשון אהרן פולנסקי שליט"א. הרב משה בלוי ומר ישראל רבלין בביתכ"נ נשכונת גיח ישרף לפני קריאת התורה על ידך "מפעל הצלה".

* * *

חושבי שכינ"ר וכרון משה ומתאלי ביתכ"נ נשכונת הגו' יכולים למסור את הצהרות התחייבותם לטובת "מפעל הצלה" לר' שלמה ולמן ויויסצים תיו.

כת"ע "קול ישראל" ט' אלול ת"ש

ד' מנ"א ת"ש

כבוד הרב הגאון וכו' מוה"ר
שמשון אהרן פולנסקי שליט"א
מע"ה ירושלם ת"ו.

ר. נ.

בשבת זו אנו מסדרים דרשות בבל בתי הכנסיות בירושלם ת"ו לדבר על ערך "מפעל הצלה" אשר הסמכתו היא לבוא לעזרת אחינו הנדכאים בעיר קדשנו ת"ו, ולבקש מאת הקהל לתעזות בעין יפה להעסקנים שהאנדבו לבקר את הנדיבים בביתם.

אנו מבקשים מאת מע"כ שיריבו נא לדרוש בבתי"ב בית ישראל למשה.

אנו בטוחים שמע"כ ת"ו יחשב עם נחיצות המפעל הנשגב הזה להציל את המובלים והנדכאים מאימת רשע וימלא אחרי בקשתנו.

בכל הכבוד

הספינה ביד רמה, וביום ה' פרשת ראה תש"א, כשמתכנסת אסיפת סיכום שנתית, מוסר "הגאון ר' שמשון אהרן פולנסקי שליט"א יו"ר המפעל" את דברי הברכה של המפעל, כנאה וכיאה לראשה ומכוונה.

כך ביטא רבינו בכל תהלוכותיו, את

מפעל הצלה

ביום ה' העבר התקיימה במשרדי מרכז אגודת־ישראל אספה מנדיבי ועסקני "מפעל הצלה". הרב משה בלויא מסר דו"ח כספי מההכנסה והוצאות במשך השנה.

הגאון ר' שמשון אהרן פולנסקי שליט"א יויר המפ־על, הביע תודה להרב משה בלויא בעד עבודתו המסו־רתית להצלחת המפעל ולמר משה גליקמן־פרוש בעד עבודתו הטכנית והנהלת העניינים הכספיים.

אחרי שהטוכחים הביעו את דעתם על דרכי העבודה להבא הביעו כולם את נבוטתם לבקר את הנדיבים שיתרמו את תרומותיהם גם להשנה הבעל"ט.

השבוע התחילו עסקני מפעל הצלה בבקורים אצל נדיבי העם לעוררם לטובת המפעל. הבקורים נמשכים בהצלחה רבה. הנדיבים נענים בעין יפה ובלב נדיבה, ומראים ערות במצב.

היום התקים אספת הנהלת מפעל הצלה, על סדר־היום ענינים חשובים ותכופים.

"קול ישראל" ה' אלול תש"א

הפירוש המעשי לביטוי: **ראש וראשון לכל דבר שבקדושה!** את דמותו המיוחדת, כבעל רגש ועוצמה גם יחד, הפקיר לטובת הכלל.

כמה נאים הדברים שקונן אחריו תיכף אחר פטירתו, הג"ר חנוך זונדל גרוסברג זצ"ל מח"ס "תורת השמיטה", במאמר זכרון שכתב אחריו[לח]:

"...וכשם שהיה גדול ומופלא בתורה, כן היה גדול ומופלא ומיוחד במינו במעשים. בכל לבו ונפשו הרך והרחמני היה מוכן לעזור לכל דורש. וגם בזה רבים נעזרו על ידו, בלבביות היה מושיט עזרה אף במקרה שלא היה נדרש לזה, ולא היה חושך עמל מנפשו והיה מכתת את רגליו להשיג את

לח ראה להלן, פרק כד, העתקת תחילת מאמר-הזכרון הנ"ל, בשבח גדולת רבינו בכח התורה וההוראה.

ב"מפעל הצלה"

ביום א' התקיימה אסיפת בחירין ורשרחקי אשר רח השתתפו וכנדים ועסקנים הרב מיצה בלוי ספיר על המצב שבי המפעל עד עתה וביקש מהנאספים להחפסר לתקציבה בין תקהל הרחב. דנאין ר' שמעון אחרן פולנסקי שליט"א נשיא מרסיבה מועזים על המצב הקשה העומד בחיום ועורר את הקהל למעולות.

אחרי הצעות שונות מצד רנוכחים ובחרת ועדה לתעמולה מעסקנים.

כת"ע "קול ישראל" כ' חשון תש"א

העזרה הנחוצה הן בגוף והן בממון ולא ידע לאות מה היא.

"וביחוד התבלטה אהבתו העמוקה והאמתית לחוג בני התורה, והיה מוכן להקריב למענם את כל אונו, אהבתו אליהם היתה אבהית. ובמקום גדולתו שם תמצא ענותנותו, והיה מדבר על לבם כדבר איש אל רעהו, ורבות פעמים היה מתיפח בבכי כתינוק על סבלם וצערם של בני תורה.

"במותו אבדה לה לירושלים בכלל ולשכונת בית ישראל בפרט, אשר המנוח שימש בה כרב ומורה הוראה, את אחד מיחידי הסגולה שבדור אשר כלל בתוכו את שלשת העמודים אשר העולם נשתת עליהם, ובדור עני כזה מי יתן לנו תמורתו".

ועד העזרה לנגועי המאורעות בארץ ישראל

ירושלים

ת. ד. 776

בית יום ..... לחודש ..... תרצ"ו.

כבוד הרה"ג

גבאי ביהכ"נ

א. נ.

למע"כ הריני נתבררה כבר פעולת העזרה התכופה המוצאת לפועל בלי הרף על ידי ועד העזרה שלנו מיום פרוץ המאורעות. לצערנו הגדול נעשה תפקידנו קשה מיום ליום על ידי הרחבת היקף הסבל של אחינו הנפגעים מרצח רשע.

אנו מצטערים מאד שעוד רבים מהקהל לא נענו לקול קריאותינו, וההשתתפות איננה במדה המתאימה עם אחריות השעה ועם מדת הרחמנות שאחינו בני ישראל חוננו בה.

בהסכמת רבני ירושלם ת"ו החלטנו לערוך את ההמונים הרחבים על חובתם קדושה זו, ולהקדיש את ימי ראש השנה, ימי הרחמים, לימים אשר בהם יזכור כל יהודי את אחינו הסובלים ויתנדב לעזרתם ככל האפשרי.

עזרה עממית זו, אם תצא לפועל בסדר הנכון, יש בה בפדי להקל סבל מאות ואלפי אחים אומללים שאבדו פרנסתם ושנותלו מקור חייהם על ידי פורעים ושודדים.

אנו מבקשים איפוא מאת מע"כ בתור גבאי בית הכנסת, להבטיח שהחלטה זו תצא לפועל בבית הכנסת אשר תחת פקודתו בסדר היותר נכון.

מע"כ מתבקש להכין רשימה ממתפללי בית הכנסת, ולדאוג לכך שבשני ימים הנוראים של ראש השנה יעשה בשעת קריאת התורה ברכת מי שברך וכל אחד ידרש לנדב כפי יכלתו עבור העזרה לנגועי המאורעות המתנהלת על ידי ההנדות המרכזית המאוחדת.

אנו תקוה שמע"כ המרגיש בצרת אחים, ימלא אחרי דברנו אלה, וכי פעולתו תהיה מעוטרת בהצלחה, ובזכות החסד יתברך בכתיבה וחתימה טובה.

ועד העזרה לנגועי המאורעות בארה"ק

הנשיאות:
הרי יחמיאל ווקסלגר
• אליעזר סירקיס
• אפרים שיף

חברי ועד הפועל:
הרב משה בלוי
• דיר יצחק בוויער
• שנחם לוין
• יעקב הניך סנקבין
• יחמן סולוביציג
• אלי מרוש גליקסן
• יצחק דוד צוובר
• רפאל קצנלנבוגין

חברי הועד:
הרב פישל ברנשטין
• דיר מ. בוקסבוים
• דיר נ. היזילבך
• אפרים מייטלכוים
• שלמה פריוויטש
• נחום יסה
• חיים יעקב מרגובסקי
• שמעון אהרן פאלאנסקי
• ישראל פאלאק
• דיר יוסף פראנק
• משה פרוש
• זנוזל שפיצצר
• דיר פאלק שלעזינגער
• חיים יצחק שווארץ

רבינו משמש כחבר "ועד עזרה לנגועי המאורעות"

מפעל הצלה

הנשיא: מרן הגה"צ יוסף צבי דושינסקי שליט"א
סגן: הרב הגאון ר' ראובן זליג בנגיס שליט"א
סגן: הרב הגאון ר' ישראל זאב מינצברג שליט"א
יו"ר הוועד: הרב הגאון ר' ש. א. פולנסקי שליט"א

גזבר: מוהר"ר שמואל זאנוויל שפיצר הי"ו
גזבר: מוהר"ר ירחמיאל וכסלר הי"ו
גזבר: מוהר"ר אליעזר סירקיס הי"ו

ב"ה. ירושלם ת"ו. יום [illegible]

[illegible]

[illegible]

[

הרב משה בלויא

מפעל הצלה

מפני מה יש להרחיב את מפעל הצלה ד׳
מפני שהמצב הנוכחי של אחוז הגיוס שבשבילו נוסד מפעל הצלה התמיד בזמן האחרון.

מפני שלרוב עבודות הכהונות אין נישה לפרקלים צדיקים כמני שאלה השבה שהוא נשתה לשאלה לצני- רנו גם בארץ־ישראל. פרקלים חרדים פרוחים מבמה עבודות צבוריות הנמסרות ע״י השלטונות וגם הנמ- רות ע״י חברות כלליות ואפילו יחידיות. מפני השכת מפני שמסתירים עליהם למעשה חובה של עבודה בש- בת. מפני שאין מקבלים אותם מלכתחלה אם הם מצ- הירים שלא יצבתו בשבת. ומפני שפוטרים אותם מע- כורה גם אחרי שנתקבלו אם הם עומדים על דעתם ואין הם רוצים לעבוד בשבתות. אין זה מפנה למקרה. אם קיים חק של חובת עבודה בשבת אצל נתני העבודה. איזה שהם. המפקיע ע״כ את זכות העבודה של שומרי השבת. או שאין חק כזה אלא שפנקלי העבודה ,נהני- רות לרפסר מעבוד המבלבל את המח ב־השבת׳ שלו. אבל למעשה הרי היא עובדה קיימת מראיבה מאד שפו- עלים חרדים נרחים מכמה עבודות באותן שאם ישנה הקלה בשוק העבודה בזמן האחרון. אין לצובדים שומרי שבת חלק בהקלה זו. המצבם לא לבד שלא הוטב. אלא עוד החמיר ע״י המשבה הזמן וביי נצל האפשרות והמאמצים האחרונים על כל יחיד לפרנס את בני ביתו.

גם מצב הצדיקים כתם. התפר מפני שקופות העזרה אשר הציונים או המזרחים שולטים עליהם נעולים בפני נצרך יהודי שומר תורה. הקופה לחידים של אמריקא. נתבטלה. מפני חוסר אפשרות לשלוח סכומים קטנים. ועמולות העזרה. נתרכזו בסכומים מרכזיים ודוב גדול אינו בא לידי ההוהמ החרדית. עובדא ד׳ של א״יכולת לעזר בדוחר או כחלורים כפי שהיו נהוג לפני המלח- מה שנה. במאות וקנים ואלפנות. שהיו נהמכים ע״י קרובים או מכורים בעזרה שכע וביום נשארו מהטרי עזרה לעמרי.

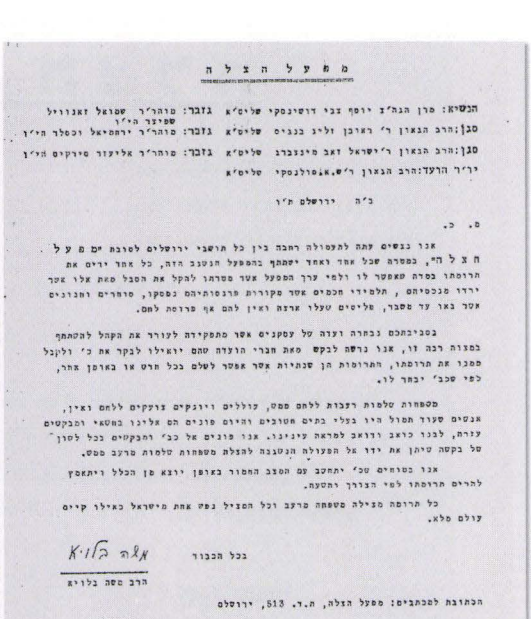
ובעיקר. מצב של בני טובים. אלה שאין להם פק- צוץ. ואשר תמיכתם נפסקה עם הפסקת העזרה מאדרי- סה. או כאלו שהפים כני טובים. שעלו מן הגולה בכ- נים האחרונה ולא הספיקו להתחדד ובצוקתם אינה יודעה ברבים ויש צורך להמציא להם עזרה לביתם.

ומפני שירושלים החרדית היא מיוחדה גם בזה שאין היא מקבלת כלום ממסי החרום ומסר חישוב. גם מפני שעניים בני תורה או חכמי הישיבות שהבנסותיהם נמ- תנו או נפסקו הם רבים בה. — הבי׳ מפעל הצלה בירושלים. הוא מיוחד עבור נצרכי ירושלים האחריותם מוטלת על נדיבות וטובת הלב של נדיבי ירושלם.

אלה אשר תרמו מתמקשים להפיל ולכלם את מדת תרוממם. ואמר טרם תרמו. ואשר עלו לארץ כאמשרות מה־שהוא. וטרם נתקררו צ״י עסקני מפעל הצלה. אל יחכו עד אשר יזדקנו לבן כי אם יקדמו את עזרתם.

כי רק התברת ערך המצוה ע״י הבל ובלב ורק ע״י השתתפות רחבה של כל שדדות הצבור מי שסמך בידו בתרומה. סטרומה ומי שאינו סמך בידו בסרחתו ובחכ- כון סמרומה. יש סיכוי להצלחת המפעל. ורק אם יהי- המפעל עממי צבורי יהי׳ הוא יכול למלא את המקרא בחדה מהאחרת.

יש איזוא להחזיק טובה לעסקני מכוץ הצלה על עשתם בכבל מרץ לפעולה. ויש להחזיק טובה לכל אינה בני עלוה סבין בתרי ירושלם אשר מהרו להודיע על נכונתם להמשיך בתרומותיהם העודדו בזה את העסק- נים וחזקו בזה את יד המעשה. ובשתוף העושים ותמע- שים תהיי מעשה הצדקה שלום.

מ פ ע ל ה צ ל ה

הנשיא: מרן הגה״צ יוסף צבי דושינסקי שליט״א גזבר: מוהר״ר שמואל זאנוויל שפיצר הי״ו
סגן: הרב הגאון ר׳ ראובן זליג בנגיס שליט״א גזבר: מוהר״ר יחזקאל וכסלר הי״ו
סגן: הרב הגאון ר׳ישראל זאב מינצברג שליט״א גזבר: מוהר״ר אליעזר סיזיקים הי״ו
יו״ר הועד: הרב הגאון ר׳ש.אפולנסקי שליט״א

כ״ה ירושלם ת״ו

ס. כ.

אנו נצטים עתה לתעולה רחבה בין כל תושבי ירושלים לסובת יום ם ע ל ח צ ל ח״, בסמרה שכל אחד ואחד יסמוך בהמפעל הנעלה הזה, כל אחר יריס את תרומתו בסרה שאפשר לו ולפי ערך המפעל אשר מפרתו לקבל את הסבל מאת אלו אשר ירדו מנכסיהם , תלמידי חכמים אשר מקורות פרנסותיהם נסתמו, סוחרים וחנוונים אשר נאו עד אפבר, אלימים שלרו אחרת ואין להם אף פרוסה לחם.

בסביבתכם נמצאת רצוה של עסקנים אשר מתפקידה לעורר את הקהל להתחתף במצוה רבה זו, אנו נרשה לבקש מאת חברי הועדה שהם יואילו לבקר את כ׳ וללקבל מאנו את תרומתו, התרומות הן שנתיות אשר אפשר לשלם בכל חדש או באחן אחר, לפי שכר׳ יבחר לו.

מסחות שלמות רצוות ללחם מסס, צוללים ורוקים צרקים ללחם ואין, אנשים שרוי תמיד היו בצלי בתים חשוכים וריקים סוגים הם אלינו בחשאי ומבקשים עזרה, לבנו כואב ורואב למראה עיניהנו. אנו פונים אל כ׳ המבקשים בכל לסון של בקשה טיהן את ידו אל המעולה הנעלה להצלת משפחות שלמות מרעב ממס.

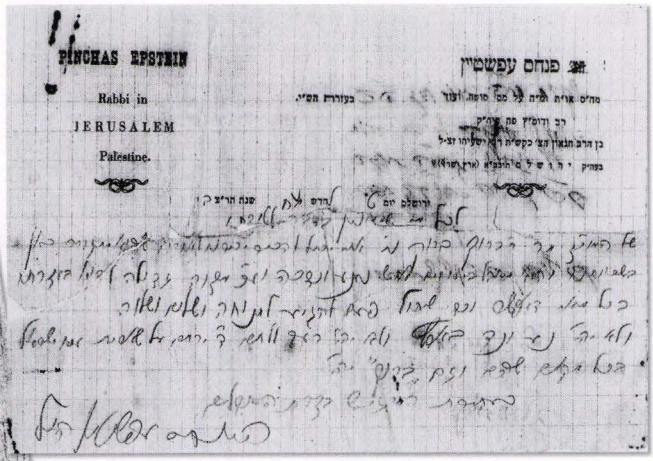
אנו מסתיים שכ׳ ותחשב עם המצב החמור באופן יוצא מן הכלל ויתאמץ להרים תרומתו לפי הצורך והמצוה.

כל תרומה מבילה משפחה מרעב וכל המציל נפש אחת מישראל כאילו קיים עולם מלא.

בכל הכבוד
אלה בלוי׳א

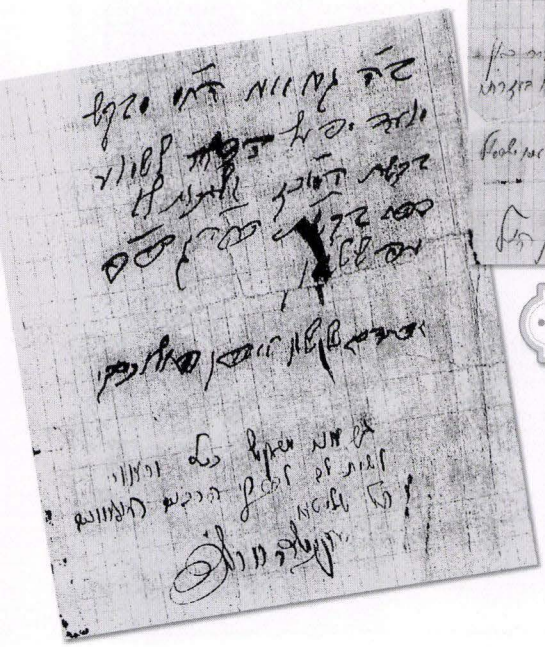
הרב משה בלויא

הכתובת למכתבים: מפעל הצלה, ת.ד. 513, ירושלם

PINCHAS EPSTEIN
Rabbi in
JERUSALEM
Palestine.

פנחס עפשטין

רבינו מצטרף למכתב המלצה של הגאון רבי
פנחס עפשטיין זצ"ל ראב"ד העדה החרדית

יש להעלות על נס את הקשר האמיץ של ראשי "בנק עליאש", הר"ר מרדכי ואחיו הר"ר אלכסנדר עליאש ז"ל, אל רבינו. הם הכירו את רבינו עוד מאוקריינא והעריצוהו רבות, ובעלותו לארץ הקודש, עמדו לימין קדשו מיומו הראשון, בסיוע במציאת דירה הגונה. וגם אחר-כך, הוזילו ממון רב בעד צדקותיו של רבינו.

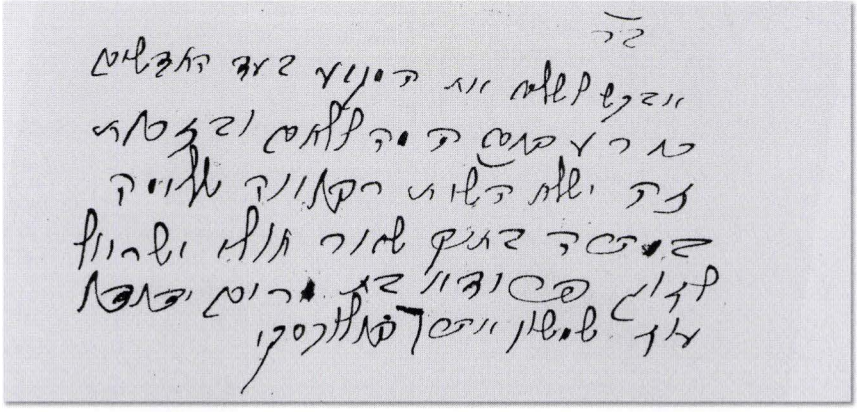
הרה"ג ר' יצחק שילת (גרינשפאן) שליט"א, ר"מ הישיבה "ברכת משה" במעלה אדומים, מוסיף פרטים על ר' מרדכי עליאש ועל הצדקה שמסר לו, בשם אמו ע"ה, בת הגה"צ רבי משה צבי רבינוביץ זצ"ל, גיסו של רבינו:

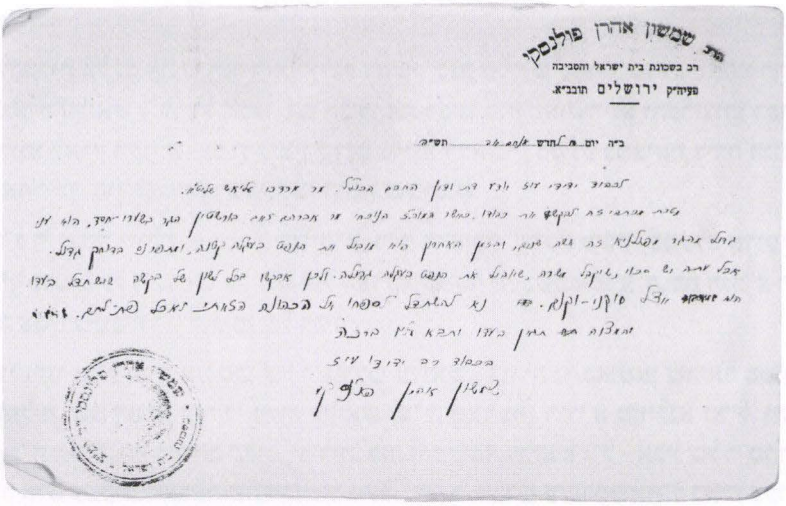
"דודי זקני זצ"ל הכיר את סבו של ר' מרדכי עליאש - שהיה גר באומאן שהיתה סמוכה לטעפליק. שם הסבא היה ר' משה עליאש זצ"ל, מצאצאי הגר"א מווילנא זצ"ל, והוא היה ת"ח חשוב. היו ביניהם קשרי ידידות, בנו, ר' עקיבא עליאש ז"ל - אביו של ר' מרדכי - היה איש עסקים, וכנראה שהיה עשיר גדול, והבן ר' מרדכי נתפרסם אח"כ בארץ כעו"ד מעולה.

"משפחת עליאש היתה מקושרת, כאמור, עם דודי-זקני זצ"ל עוד בחו"ל, וביתר שאת כאן בארץ, ר' מרדכי החשיב עצמו כתלמיד ממש, והיה נכנס ויוצא אצל דודי-זקני זצ"ל, נותן לו כספים לצדקה, ועוזר לו בענייני שונים. לעומת זה, כשהוזמן להופיע כעו"ד במשפטים מסובכים של דיני ממונות וכו', היה ר' מרדכי מתייעץ עם דודי-זקני זצ"ל, והוא בחריפותו פתר לו לא מעט דברים מסובכים.

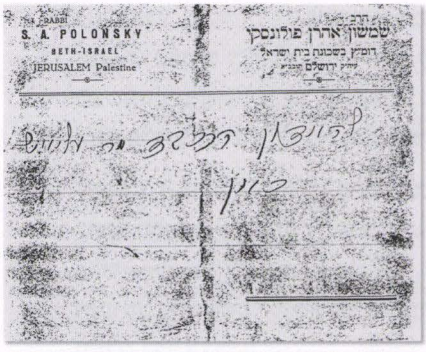
"אמי ע"ה סיפרה, שהיו זמנים בהם היה ר' מרדכי נותן לדודי-זקני זצ"ל שבע פעמים בשנה סכום של ח"י לירות שטרלינג (בכל ימי היארצייט המשפחתיים שלו), והתכוון בכך לתמוך בדודי-זקני זצ"ל מבחינה כלכלית, ושרק חלק מזה יתן לאחרים, כי ידע את משכורתו הזעומה שאי אפשר היה לחיות ממנה בכבוד, אך דודי-זקני זצ"ל לא לקח מכל זה פרוטה, וחילק הכל לצדקה".

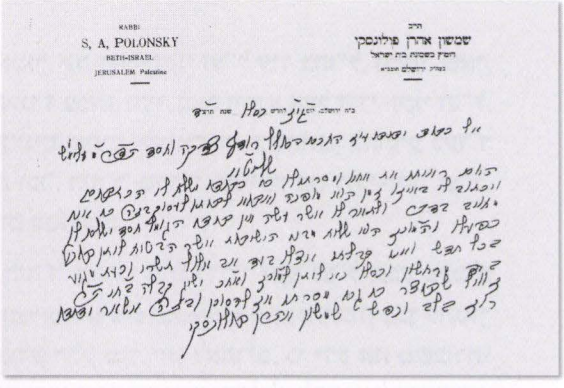
לפנינו כמה מכתבים המופנים מרבינו אל משפחת עליאש בענייני צדקה וחסד.

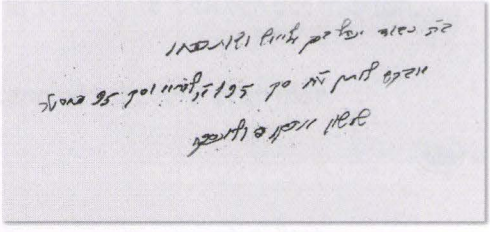

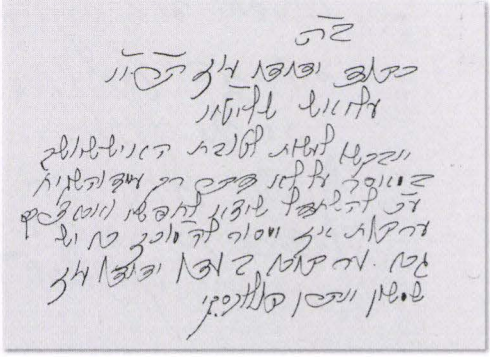

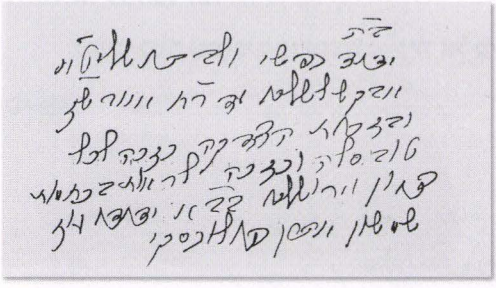
מכתבי צדקה
להר"ר מרדכי עליאש ז"ל

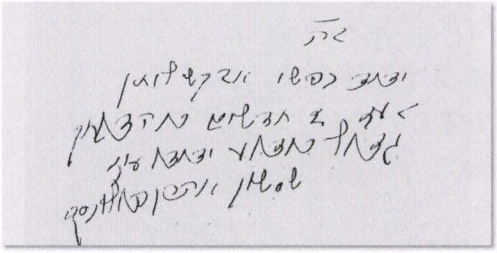

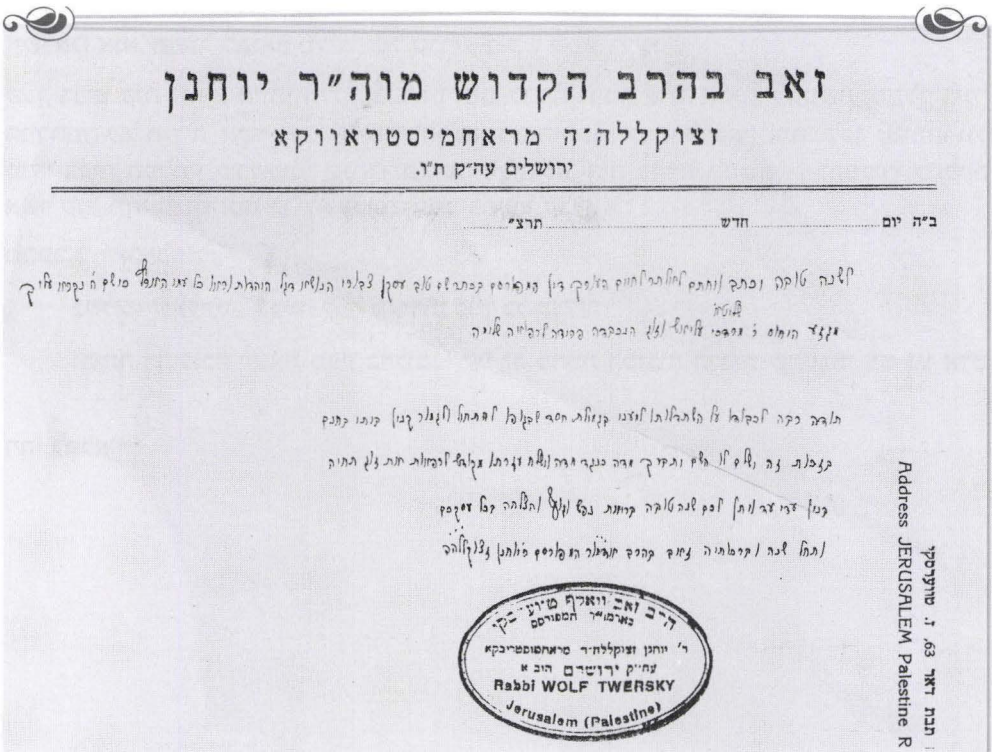

זאב בהרב הקדוש מוה"ר יוחנן
זצוקללה"ה מראחמיסטראווקא
ירושלים עה"ק ת"ו.

ב"ה יום ..... חדש ..... תרצ"

Address JERUSALEM Palestine R
תבת דאר 63, ז. שוערסקי

ר' יוחנן זצוקללה"ה מראחמיסטריווקא
עה"ק ירושלים הוב"א
Rabbi WOLF TWERSKY
Jerusalem (Palestine)

מכתב תודה מהרה"ק רבי זאב מראחמיסטריווקא זי"ע
להר"ר מרדכי עליאש ז"ל על סיועו לבניית דירתו החדשה

ותשחק ליום אחרון

אין אתנו יודע עד מה, ומי יבא בסוד קדושים, על השכר הצפון לצדיק, גאון וחסיד כמותו בעלמא דקשוט. הלוא על כל אחת מיגיעותיו בתורה ובעבודה, ראוי הוא ליהנות שם מזיו השכינה.

אמנם, מעשה פלא נתגלה לאחר הסתלקותו, אשר ממנו אתה למד, שגמילות חסדים עולה על כולנה.

תלמיד נאמן היה לו לרבינו עוד מימי קישינוב, הר"ר ישראל פוליקמן ז"ל[לט]. לקירבה רבה זכה מרבינו, ובבואו ארצה הסב לשולחנו בליל הסדר הראשון. נוהג היה רבינו מדי ערב שבת, לכתת רגליו בעיר - בין החנויות והנדיבים - לספק צרכי שבת לעניים. מדי עברו בשכונת "זכרון משה" היה סר לחנותו של ר' ישראל פוליקמן. והלה בנאמנותו ודביקותו ברבינו, היה פותח את מגירת הכסף ונותן לו כפי שביקש ממנו.

כשנתיים ימים לאחר הסתלקות רבינו, באחד מערבי השבתות, בעת שר' ישראל פנה לפוש לקראת שבת, והנה חלום. רבינו מופיע בחלומו, נכנס כהרגלו לחנותו. פניו מאירות באור יקרות, ועל ידו מתלווה איש צדיק בלתי מוכר.

לט ראה לעיל, פרק ט, אודות דביקותו - ללא עוררין - של ר' ישראל ברבינו, ואשר היא עמדה לו להישאר לפליטה מהמלחמה.

"ישראל! אנא, תפעל להקים מציבה על קברי", ביקש ממנו רבינו.

שכן, רבינו קנה בחיים חיותו חלקה בהר הזיתים, לו ולהרבנית ע"ה. אמנם, למעשה נסתלק בימי המלחמה של תש"ח, אשר דרכי הגישה להר הזיתים היו סגורים מבלי באי מועד. לכן, טמנוהו על תנאי בבית העלמין שבשכונת סנהדריה. ועד חלום זה, היה בדעת המשפחה להעבירו לחלקה אשר קנה מחיים, ומחמת כן, לא העמידו מציבה על קברו.

מספר ר' ישראל ז"ל:

בחלומי שאלתיו: "רבינו! למה מאירות פניך כל-כך?!"

והיתה התשובה יוצאת מפיו בחלום: "הרי זה מחמת הטובות הרבות שהטבתי עם בני אדם - - - "

ויהי לפלא![מ]

מ ראה סיום פרטי הדברים, להלן סוף פרק כב.

פרק טו

שר התורה

כל רז לא אניס ליה...

"בדרך הטבע אי אפשר לילוד אשה להבין את המושגים של ידיעת התורה שראו אצל זקני הרב מטעפליק זצ"ל", שח הג"ר אשר סופר שליט"א נכד רבינו - בדרשתו בסעודת ההילולא לרבינו.

וממשיך: **"מעט מכך ראיתי בעצמי בימי ילדותי, והרבה הוספתי ושמעתי מבאי ביתו, אשר כל אימת שהיו באים לשוחח עמו בדברי תורה, היה מצוה להוציא ספר פלוני מספרי הפוסקים - העומד במקום פלוני - ולפתוח בדף פלוני ופלוני, ומצטט קטעים שלמים בעל פה[א]. וכל זה כשמדובר בספרי שו"ת ופוסקים, ומי כבר ידבר ויתנה על בקיאותו העצומה בבבלי, ירושלמי וד' חלקי שולחן ערוך, ומפרשיהם הידועים, שזה היה שגור על פיו ממש - על הדף המדוייק ועל הלשון המדוייקת, ללא שום טעות וחסרון".**

הן אמנם, בבואנו לעסוק בכח הזכרון והשליטה של רבינו בכל חדרי תורה, דל עטנו מלהביע ולהוסיף נופך בזה. הן גם בדורו - דור דעה, וגם בין גאוני דורו - ארזי הלבנון אדירי התורה - היו כולם מכריזים עליו בהערצה בלתי-מוסתרת: **"כל רז לא אניס ליה"**, **"בקי נפלא בכל מקצועות התורה"** - כהגדרת מקורבו הגאון בעל "שבט הלוי" זצ"ל בהסכמתו לספר "דברי אהרן השלם"[ב].

הגאון רבי אשר סופר שליט"א נכד רבינו נואם בסעודת הילולא לרבינו, לצידו הגר"א יונגרייז מטעפליק, ולהבחל"ח הגר"ל רבינוביץ זצ"ל

"בהיותו כבר שיבסר כבר היה כל הש"ס נהיר ומחוור לפניו כשמלה. ער איז שוין דערמאלט קלאהר געווען אין ש"ס[ג], העיד עליו ידידו הגאון האמיתי רבי שלום מלמד זצ"ל הרב דאומאן[ד].

"באוקריינא היה ידוע,

א הגה"ח ר' יוסף ציינוירט זצ"ל מתאר: "כשבאו הבחורים ושאלו אותו שאלות היה מפנה אותם לעיין בספרים שבספרייתו. וכך היה אומר, 'בחור, גיי ארויף אויף דעם לייטער, גיט א קוהק דארטן, די דריטע פאליצע, דער צענטער ספר בפרק זה וזה, דף זה וזה, ותמצא מבוקשך'..."
במסגרת זאת יש להעלות על נס את חלקה של הרבנית הצדקנית ע"ה, אשר כאשת-חבר מובהקת, ידעה את מקום מנוחתם של כל הספרים, ואף היתה לו לעזר פעמים רבות בהוצאת הספרים והחזרתם למקומם (מפי הג"ר אשר סופר שליט"א).

ב ההסכמה במילואה, להלן פרק כ.

ג תרגום: כבר בגיל י"ז היה בקי בש"ס בבהירות.

ד ראה להלן: פרק כא, אודות התרחשות הדברים.

שרבינו בקי ברמב"ם, רא"ש, טור ובית יוסף על הלשון"ה, סיפר כ"ק אדמו"ר מסקווירא שליט"א בשם אביו האדמו"ר הרה"ק רבי יעקב יוסף זצ"ל, **"פעם, בצעירותו - בעת שלמד אבי זצ"ל עם רבינו, סגר את הספר, וביקש מאבי שיבחנו על המשך הלשונות המובאים בספרים שלמדו אז..."**

אף רבינו בעצמו העיד לימים (בפני הג"ר יוסף חיים שיינברגר זצ"ל), שבצעירותו כבר היה בקי בע"פ בחמישים ספרי שו"ת"ו.

כח תורתו זה נודע בשערים, ואף בין גדולי תורה - כמו הגאון הנודע רבי חיים הלוי סולובייציק מבריסק זצ"ל - היה הדבר לפלא, וכפי אשר כבר מסופר, לעיל פרק ז, ולחשיבות הדברים נביאנו שוב:

פעם הורכב בית דין מיוחד להכריע בבוררות מסועפת שהתנהלה שם. הרכב הבוררות מנה חמשה דיינים, גדולי תורה מליטא ואוקריינא. הגר"ח מבריסק זצ"ל היה ראש ההרכב, ורבינו - שהיה אברך צעיר - היה אחד מההרכב. הגדולים הציעו דעתם, ובהגיע תור רבינו, הציע גם הוא דעתו, ותמך דבריו בסברא המסייעת להם. הסברא הפכה את הקערה על פיה. היא היתה סברא מוצקת ואיתנה כחלמיש, ואי אפשר היה להפריכה. ואכן, סברא זו הכריעה את הכף, והגר"ח פסק כסברא זו.

הגר"ח התפעל עד מאד מרבינו, ואמר: "איך האב נישט געוויסט וואס אוקריינא פארמאגט..."ז

לאוקמי גירסא - סייעתא דשמיא

"זקני תלמידי חכמים - כל זמן שמזקינים דעתם מתיישבת עליהם"ח. אם בצעירותו היה יושב לעצמו, וכששכינה כנגדו - הרי הוא גורס לתאבה דברי תורת ה' תמימה, והעמיק שרשי אילנו להשרישם בחוזק. הרי שככל שהזקין, גדל האילן ושלח פארות. נתרבו ענפיו, לבלבו עליו, והיה כל הצמא לשתות מבארה של תורה, חוסה תחת האילן רב-הפארות, ושותה לרויה מהמעין הזך המפכה ממנו בעוז ובתעצומות.

הגה"ח רבי שמואל אהרן לידר זצ"ל

לא אחת ולא פעמיים עמד האדם מן השורה נבוך מולו, ותמה לעצמו את תמיהת 'הפשתני הזה'?!ט איך והיכן אוֹצֵר בשר-ודם את ים התורה האדיר והגדול הלזה?!

הסברים שונים נשמעו בפי הבריות אודות מחזה פלאי זה. יש שזקפו זאת לכשרונותיו העילויים, הנדירים בכל קנה-מידה. אחרים' היו מוסיפים,

ה כ"ק אדמו"ר מסקווירא שליט"א מפליא לציין את השליטה המיוחדת של רבינו בד' חלקי הבית-יוסף - שידע לחזור עליהם ולצטטם בלשונם מילה במילה. שדרגה כזאת נדירה אף בין הלומדים והגאונים הידועים, שבדרך-כלל בקיאים בתוכן דברי הבית יוסף, ולא בלשונו ממש. אין זה אלא מכח יגיעה והתמדה מרובה על דברי קדשו של הבית יוסף.

ו מפי בנו הג"ר מרדכי אהרן שיינברגר שליט"א.

ז שיח זקנים, חלק ד, עמוד תח, מפי הרה"ג ר' חיים ברוך פינק ז"ל, ששמע מפי הרה"ק רבי יעקב יוסף מסקווירא זצ"ל.
תרגום: לא ידעתי מהאוצר המצוי באוקריינא.

ח קנים פ"ג מ"ו.

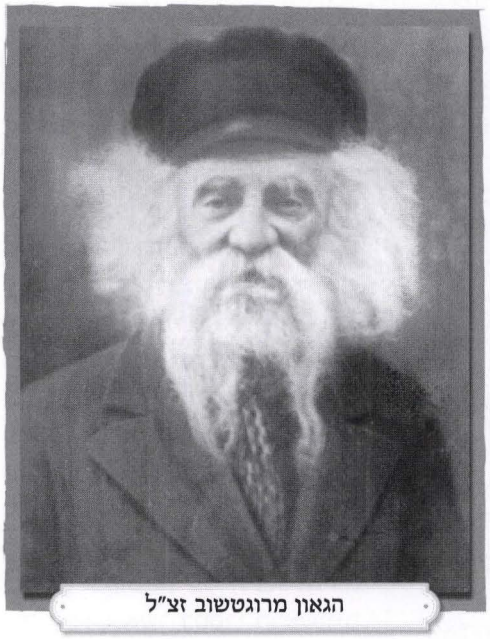
ט ראה: רש"י ריש פרשת וישב.

י מפי הגה"ח רבי שמואל אהרן לידר זצ"ל, מילידי שכונת "בית ישראל" בירושלים.

שלצד שאר רום מעלותיו, היה נזהר כל ימיו מלאכול זיתים שלא הוטבלו בשמן זית[יא]. בני-עליה ידעו להצביע על יראתו המופלגת שקדמה לחכמתו, והיא אשר אָצְרָה את החכמה ועשתה לה כלי, כמאמר הכתוב[יב]: "יראת ה' היא אוצרו".

אלו ואלו מודים, שתופעה זו פלאית ומופלאת, מלבד ידידי-נעוריו שלא התפלאו כל-כך. "בזכרנו את התמדתו העצומה כל ימי חייו, אין אנו מתפלאים כלל וכלל על כך, הלא כבר אמרו ז"ל[יג]: 'אמר רבי יצחק, אם יאמר לך אדם יגעתי ולא מצאתי - אל תאמין, לא יגעתי ומצאתי - אל תאמין, יגעתי ומצאתי - תאמין'..."

עם זאת, גם הם הודו וענו ואמרו, שלמסקנת הגמרא[יד] ש"לאוקמי גירסא - סייעתא דשמיא", הרי בוודאי שיש להפליא את גודל הסייעתא דשמיא שזכה רבינו, שיהיו כל חדרי תורה פתוחים לפניו לרווחה, ומסודרים ומחוורים לנגד עיניו כשמלה הפרושה לרווחה...

הגאון מרוגטשוב זצ"ל

עקב שנתברך בכח-זכרון מדהים, היה עיקר לימודו בדברים חדשים. ספרי ראשונים ופוסקים, היו נשמרים ואצורים במוחו הכביר לאורך ימים, לאחר פעם ראשונה שלמד בהם, מתוך ריכוז עצום, 'ליגן אין לערנען'. הוא עצמו התבטא פעם, בשבח והודאה להשי"ת על כך, שכאשר למד סוגיה או עיין בספר מיד נחרת בזכרונו לכל ימי חייו...[טו]

יש שהעידו, שהגאון היחיד במינו, העילוי מרוגטשוב זצ"ל, שהיה חריף בביקורתו על בקיאותם של תלמידי-החכמים, נפגש עמו, והביע את הערכתו אליו, שהוא בקי אות באות במשנה תורה להרמב"ם...[טז]

זקני התלמידים ובאי-הבית, מוסיפים לספר עוד ועוד על הפליאה-רבתית שהיה אוחזת בהם שוב ושוב, כשנגלה להם בגאונותו הנדירה. חלק מצביעים על העובדה, שבספרייתו היה מונח ספר שו"ת הרשב"א שקיבל בירושה מאבותיו, ומאחר שהיו חסרים שם כמה דפים, השלים רבינו בכתב ידו את הדפים החסרים לפי זכרונו בע"פ...[יז]

כיוצא בזה מספר הרב ישראל נאה שליט"א:

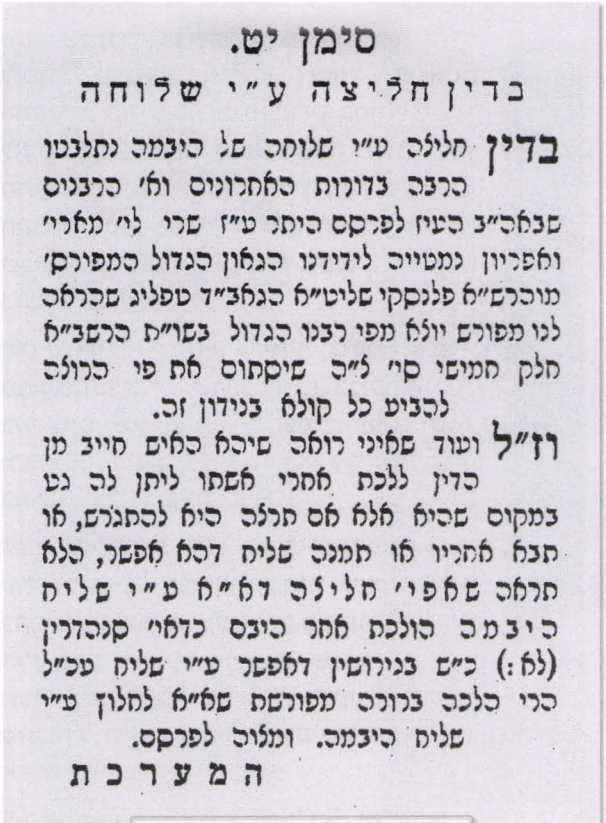
"דברי חידושיו וחיבוריו שיהיה יד ימינו של רבינו בעריכת כתביו, שהיה אמו"ר הגאון רבי ברוך נאה ז"ל,

יא ראה הוריות י"ג ע"ב: "כשם שהזית משכח לימוד של שבעים שנה, כך שמן זית משיב לימוד של שבעים שנה".
יב ישעי' לג, ו.
יג מגילה ז' ע"ב.
יד שם.
טו מרשימות הרב חיים אורי ליפשיץ ז"ל, "חידושי הרב מטפליק", עמוד 57.
טז בן-ביתו הר"ר אברהם ביק ז"ל בזיכרונותיו, "חידושי הרב מטפליק", עמוד 62.
יז מפי הג"ר אשר סופר שליט"א, נכד רבינו.

אהרן", סיפר לי על עוצם גאונותו עובדה נפלאה. פעם העיר להגאון מטעפליק, כי דומה לו שחלה טעות מסויימת בדבריו. הגאון הרהר כמה דקות ואמר לו: "קטע זה בניתי על ספר פלוני שראיתי בימי נעורי", והחל לומר בע"פ עמוד שלם מאותו הספר, והוסיף: "לא יתכן א"כ שטעיתי". אאמו"ר היה סקרן לדעת אם אכן זכר הרב את הכתוב בספר ההוא, וחיפש את הספר עד שמצאו באחת הספריות, והנה התברר לו שאכן דייק בלשונו ולא החסיר כמעט מילה.

ומענין לענין, זכרונו המדהים בשו"ת הרשב"א, הדהים פעם את גדולי הרבנים והלומדים שבכל אתר.

היה זה בשנת ת"ש, כשרב אחד בארה"ב פירסם 'פסק' שאפשר לעשות חליצה ע"י שלוחה של היבמה. עולם ההלכה רָעַשׁ וְגָעַשׁ. ההרגשה של כולם היתה שהדבר משולל מן ההלכה הצרופה, אבל לא היה ביד הרבנים מקור נחרץ האוסר דבר זה. עד שעלתה השאלה על שולחן רבינו, אשר ברגע כמימריה הראה שהדבר מפורש - בקיצור - בשו"ת הרשב"א.

סימן יט.

בדין חליצה ע"י שלוחה

בדין חליצה ע"י שלוחה של היבמה נתלבטו הרבה גדולות האחרונים ומ' הרבנים שבאה"ג בעניז לפרסם היתר ע"ז שרי לי' מאחרי ואפריון נמטייהב לידידנו הגאון הגדול המפורס' מוהרם"מ פלונסקי שליט"א הגאב"ד טפליג שהראה לנו מפורש יולא מפי רבנו הגדול בשו"ת הרשב"א חלק חמישי סי' ל"ה שיסתום את פי הרואה להביש כל קולא בנידון זה.

וז"ל ועוד שמיני רואה שיבא האיש חייב מן הדין ללכת אחרי אשתו ליתן לה גט במקום שהיא, אלא אם תרצה היא להתגרש, או תבא אחריו או תמנה שליח דהא אפשר, הלא תראה שאפי' חליצה דא"א ע"י שליח - היבמה הולכת אחרי היבם כדאי' סנהדרין (לא:), כ"ש בגירושין דאפשר ע"י שליח", עכ"ל.

קובץ "תורת ארץ ישראל"

הלכו הלומדים ומיהרו לעיין בשו"ת הרשב"א בפנים, חלק ה סימן צה, ומה מאד נדהמו שאין התשובה עוסקת כלל בענין זה. הרשב"א עוסק שם בענייני גירושין - אם הבעל צריך לטרוח ללכת למקום מגורי האשה בשביל לתת את הגט, ובדרך אגב מזכיר הרשב"א בשתי מילים שאי-אפשר לעשות חליצה ע"י שלוחה. מה מאד היו נדהמים מגודל בקיאותו של רבינו, שמונח בזכרונו כקופסא כל תיבה ותיבה, וכל חידוש אשר בספרי הראשונים, גם חידוש כזה שאינו בא אלא בדרך-אגב[יח].

הדברים הובאו גם בקובץ התורני "תורת ארץ ישראל"[יט]:

"בדין חליצה ע"י שלוחה של

יח ז"ל הרשב"א בתשובה: "ועוד, שאיני רואה שיהא האיש חייב מן הדין ללכת אחרי אשתו ליתן לה גט במקום שהיא, אלא אם תרצה היא להתגרש - או תבא אחריו או תמנה שליח דהא אפשר, הלא תראה שאפי' חליצה דא"א ע"י שליח - היבמה הולכת אחרי היבם כדאי' סנהדרין (לא:), כ"ש בגירושין דאפשר ע"י שליח", עכ"ל.

יט שנה יא, חוברת ד-ה, טבת ניסן ת"ש, סימן יט, עמוד ל.

עובדה זו הכתה גלים, עד שדברי הרשב"א הללו נקראו - בספרי דורו - על שם רבינו, שהוא גילה אותם לרבים. ראה בספר "טעם זקנים", להג"ר אשר זאב ורנר זצ"ל אב"ד טבריה, פרק י עמוד קכה: "וכבר הראה הגאון ר' שמשון ז"ל הגאב"ד טעפליק, רשב"א מפורש, שחליצה אי אפשר ע"י שליח, שגם היא לא יכולה לעשות שליח".

היבמה. נתלבטו הרבה בדורות האחרונים, וא' הרבנים שבאה"ב העיז לפרסם היתר ע"ז שרי לי' מארי', ואפריון נמטייה לידידינו הגאון הגדול המפורס' מוהרש"א פולנסקי שליט"א הגאב"ד טפליק, שהראה לנו מפורש יוצא מפי רבנו הגדול בשו"ת הרשב"א (חלק חמישי סי' צ"ה), **שיסתום את פי הרוצה להביע כל קולא בנידון זה.**

"וז"ל ... עכ"ל, הרי הלכה ברורה מפורשת שא"א לחלוץ ע"י שליח היבמה. ומצוה לפרסם. המערכת".

הג"ר אלתר פנחס גילרנטר זצ"ל מחיפה-ב"ב, מתלמידי רבינו ב"בית הוראה", מספר:

"עיני ראו ולא זר, שציטט פעם בעת שיעור בהלכה את דברי ה'בית מאיר' לאבן העזר, והרגשנו שיודע לספור אותיותיו, ולא עוד, אלא שהמחיש לנו אז את גודל בקיאותו וגאונותו של ה'בית מאיר', ואיך שבפנים הסוגריים בספריו גלומים אוצרות של חידושים מפליאים, והכל כבדרך אגב..."

הג"ר אלתר פנחס גילרנטר זצ"ל
מראשי ישיבת "יחל ישראל" חיפה

פעם אחרת, כשהצביע נכדו לפניו בפליאה ובהשתוממות על לשון רש"י בנ"ך, שכותב בתוך דבריו, שדבר זה גילו לו מן השמים. הגיב רבינו בפליאה על פליאתו, ועל אתר מנה עוד י"ג פעמים אחרים שרש"י מתבטא בלשון הזה[כ].

בענין זה, מספר עוד כ"ק אדמו"ר מטשערנאביל שליט"א, שפעם סיפרו לרבינו שישנו יהודי תמים בירושלים, שטועה - רח"ל - באיסור תורה מפורש, ומדי שבת בשבת - בליל שב"ק - סוחט ענבים ועושה מהם יין, ואח"כ עומד ומקדש על יין זה. וטענתו בפיו, שהרי כן מפורש בגמרא (בבא בתרא צז ע"ב): "אמר רבא, סוחט אדם אשכול של ענבים, ואומר עליו קידוש"...

נענה רבינו והשיב על אתר, שאכן הרמב"ם (הלכות שבת פרק כט הלכה יז) נזהר בלשונו מפני אנשים כאלו, ובהעתקתו דברי הגמרא כותב: "סוחט אדם אשכול של ענבים, ומקדש עליו **בשעתו**". כלומר, שזמן הסחיטה אינו אותו זמן שבו הוא עושה קידוש...

הנוכחים נדהמו, שרבינו ידע מיד לציין תשובה קולעת ומפורשת - אפילו לטעות של שטות ועם-ארצות...

כ מפי נכדו הר"ר נחום טל (טולקצוב) ז"ל.

הג"ר יוסף כהן זצ"ל

הג"ר יוסף כהן זצ"ל אב"ד בירושלים, נכדו של הגאון רבי צבי פסח פראנק זצ"ל, היה נוהג לספר בהתפעלות, כי פעם אחת נתעוררה לו שאלה חמורה בעניני איסור והיתר. כיתת רגליו אצל רבים מגדולי ירושלים, ולא היה בפיהם מענה, עד שהגיע למעונו של רבינו. לפניו גלויים כל התעלומות, כמו פסחה עליו מדת השכחה ולא נגעה בו, וכך היתה התשובה הנהירה והגלויה:

הגאון רבי יחזקאל סרנא זצ"ל
ראש ישיבת חברון

"שאלה זו אינה מופיעה, לא בבבלי, לא בירושלמי, לא ברמב"ם, לא בארבעה חלקי שו"ע, לא בתשובות רבי עקיבא אייגר ולא בתשובות נודע ביהודה, אמנם בתומים חושן משפט סימן ע"ב, מתייחס לזה ברמז..."

שאלה באיסור והיתר, שאת פתרונה מצא על-אתר בתומים שבחושן משפט - - - !

וכך מתארו בערגה אחד מבאי ביתו[כא]:

"כבר משחר ילדותו נתגלה כבעל זכרון עצום. קנה פעם ספר ועיין בו זכרו לעשר שנים, עיין בו פעם שנייה – זכרו לעולם. מחוסר אמצעים כספיים לא היה קונה ספרים אלא נכנס לבית מסחר ספרים ושואל את הספר לקריאה ומשלם למוכר הספרים בעד הקריאה... בשחרותו, כאשר נמצא בעיר ברדיטשוב, אמרו עליו שמרוב הרהוריו בתורה לא ישן רק שעתיים-שלוש בלילה, ובשכבו על משכבו היה חוזר על הראשונים ואחרונים, מביא ראיה

כא בן-ביתו הר"ר אברהם ביק ז"ל בזיכרונותיו, "חידושי הרב מטפליק", עמוד 62.

לדבריהם או סותרם... בעל הזכרון הפינומנאלי, לא איבד כל תג וכל גוון. לא מסוגל היה לעצור בעד מוח הבזק שלו, שנחפז ודילג מעניין אחד למשנהו. דיון אחד עורר בזכרונו דיון אחר ודומה לזה, והשני הדליק ניצוץ שלישי ורביעי...״

לימים, כשהגיעה השמועה על פטירתו של רבינו, התיישב הגאון רבי יחזקאל סרנא זצ״ל, ראש ישיבת חברון, ורשם לעצמו את הגיגיו אחר מיטתו של רבינו. בין הדברים שם רואה רבי יחזקאל ברבינו את ההתגלמות למושג של ״גאון״, כשהוא מסביר היטב את המושג של גאון, ש״**מחפשים רמזים לתואר גאון, אך, באמת הוא כפשוטו, שהת״ח המובהק ביותר הוא גאונו של ישראל, ושרו. לפנים בישראל היה כתר תורה, שהיה עולה בחשיבותו גם על כתר מלכות, כי גם על המלך היה להימלך עם הסנהדרין. ועיקר מחלוקת קרח ועדתו, היה למעט בשררותם בכח תורתם של משה ואהרן**״[כב].

לא פסיק פומיה מגירסא

אמנם, למרות כשרונותיו הבהירים וזכרונו המופלא, אשר כבר סוּפַּר בָּהּ נפלאות עד כה, ועוד יסופר בה בהמשך הפרק, חרף זאת, בלטה אצלו תופעה פלאית.

ככל שהיה מבורך בכשרונות חריפים - נדירים מאד, ובזכרון חד ובהיר בלתי מצוי - כבור סיד שאינו מאבד טיפה, היתה אהבתו לתורה - עצומה כל-כך, עד שלא היה פסיק פומיה מגירסא. שלא כדרך העולם, שבעלי-הכשרונות סומכים על הכשרון והזכרון, ואינם קשורים עד כדי כך להתמדת התורה. באהבת התורה ישגה תמיד, וכל חפציה לא ישוו בה.

הוא עצמו התבטא פעם לפני תלמידו הג״ר ברוך נאה ז״ל, ששינן שולחן-ערוך ״יורה דעה״, עשרות פעמים, עד שהיה רגיל על לשונו בע״פ[כג].

כמה נאים הדברים שנמצאו ברשימותיו הנ״ל של הגאון רבי יחזקאל סרנא זצ״ל, ראש ישיבת חברון, שכתב לאחר הסתלקותו של רבינו, בהם חידד את ההתמדה המיוחדת של רבינו, שהיא המעלה הגדולה שבהתמדה, שבה לומד האדם מפני אהבת התורה הבוערת בקרבו.

וכה כתב:

״משמת בן עזאי בטלו השקדנים[כד], ופירש״י שוקדין על דלתות בית המדרש לילה ויום כו׳. וכן אמרו ביבמות[כה] ׳ומה אעשה שנפשי חשקה בתורה׳. ג׳ מדות בשקידה: א) כתכונה וטבע וזו מדה פחותה. ב) מפני חובת המצוה של והגית וגו׳. ג) מפני אהבת התורה, וזו היא המעלה העליונה ביותר, ולשלימות מעלה זו הגיע בן עזאי, וזה אנו לומדים ממ״ש ומה אעשה וכו׳, וע״ז אמרו במשנה משמת בן עזאי בטלו השקדנים״.

הג״ר אשר סופר שליט״א, נכד רבינו, מתאר לנו את אווירת ההתמדה במחיצתו של רבינו, ומצייר לפנינו את תמונת הדברים, כפי שנראה לעומדים לפני ולפנים - אצל רבינו:

״עד זקנה ושיבה, ועד בכלל, לא פסק פומיה מגירסא. אף כשהיה חולה, ושכב רתוק למיטתו, שינן וגרס כל הזמן בעל-פה, וחידש חידושים. לא היה מפסיק ממשנתו, אף לא לסיומי מסכתות

כב המאמר בשלימותו נדפס להלן פרק כג.
כג מרשימות בנו הרב ישראל נאה שליט״א.
כד סוטה מט, א.
כה סג, ב.

- בהם היה מסיים רק בינו לבין עצמו, רק לסיומים של כל תלמוד בבלי או ירושלמי, אשר נערכו ברבים. לא שח שיחה בטילה בכלל, גם לא עם צאצאיו. לא דיבר איתי מעולם, כי אם בלימוד, שבחן אותי וכתב לי בכתב-ידו שהצלחתי, לעודד אותי בתורה.

"למרות זאת, הקדיש זמן רב לשבורי לב ומחבש לעצבותם, וכן כשידע על מחלות היה מתעניין ומייעץ. כך היה מתעניין בפרנסתן של ישראל, ומייעץ להם איך להצליח. בזמן קצר שהיה משוחח עם העומד לפניו, היה שופך אור חדש בנושא - שסלל דרך והאיר מכשולות. ומיד - תוך כדי דיבור - חוזר ללימודו בעודם יושבים לפניו, נפרד לשלום ומיד חוזר ושוקע בלימודו.

"כשהיו נשים שלא נפקדו בזש"ק, היה משתדל בצד הרפואי במסירות רבה, ולא נח ולא שקט, עד שנתבשר שאכן נפקדו.

"ולדעתי, זה סוד הסייעתא דשמיא שהיתה לו בידיעת התורה - שלא היה לה אח ורֵע בדורו, 'וירא בסבלותם', כמו שמשה רבינו ע"ה קיבל את התורה משום זאת..."

בענין זה, כדאי לציין את מבטו של הגאון רבי עובדיה יוסף זצ"ל, אודות ההתמדה המופלאה שהביאה את רבינו לגדלותו העצומה בתורה. בשיחה שמסר לאברכים תלמידי-חכמים[כו] אמר הגר"ע כך:

"הגאון רבי שמשון מטעפליק, רבה של שכונת בית ישראל לפני שלשים שנה, ידוע היה כגאון עולם, הרמב"ן במלחמות ה' היה שגור על פיו. וכן, הר"ן והרז"ה, היו שגורים על פיו. וכל זה בא לו מעוצם התמדתו הרבה בתורה, והיה חוזר ומשנן את הש"ס שישים או שבעים פעם..."

כל אחד ואחד נדמה לו כאומתו

מקצת הסיפורים והעדויות שנשתמרו לדורות עולם, מפעימים ומדהימים עד כמה היה אוצר-הספרים שבמוחו של רבינו, עשיר ומפואר בכל חלקי התורה. בבלי, ירושלמי, ספרא, ספרי, מדרשי חז"ל, שו"ע וכל הפוסקים. ראשונים ואחרונים, גאוני אשכנז לצד גאוני ארצות המזרח, פוסקי אונגארין לצד פוסקי גליציא ורוסיא, וכן הלאה.

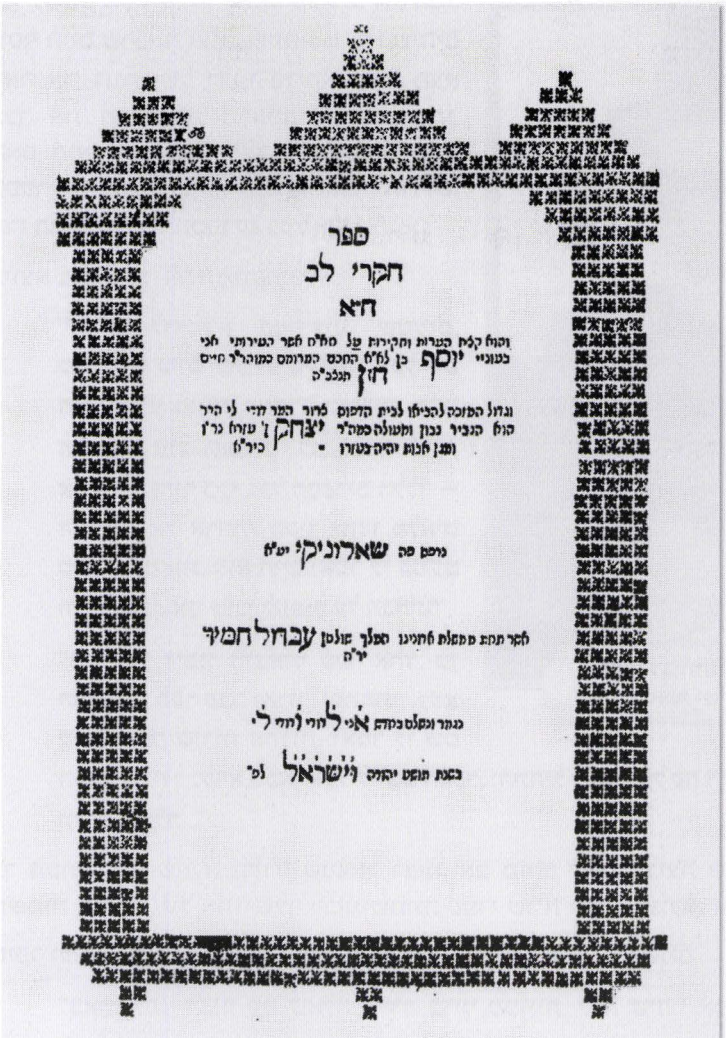
עם הגאון רבי עקיבא סופר אב"ד פרשבורג זצ"ל, שוחח ופלפל מתורתו של מרן ה"חתם סופר" זי"ע, כפי שיתואר בהמשך בהרחבה, פרק כא. כמו שֶׁעִם חכמי הספרדים פלפל בתורתם של גאוני ארצם, כפי שהיה חוזר ומגיד הגאון רבי עובדיה יוסף זצ"ל - שזכה לקירבתו של רבינו - שרבינו היה בקי בכל ספרי הספרדים, עד שהיה פוסק לספרדים כפסקי רבותיהם וכמנהגי עדותיהם, שהיה בקי בהם כאילו היה גם הוא אחד מהם. ולא זו בלבד, אלא שהיה מעודד ומדרבן את צורבי-דרבנן מבני הספרדים, שבהשתלמותם במקצוע ההוראה, ירבו להגות ולעסוק בספרי רבותיהם גאוני הדורות, לדעת הדרך אשר ילכו בה בעקבי אבותיהם ורבותיהם, מקור צור מחצבתם.

וכך מתאר הגר"ע זצ"ל בעצמו בהמשך שיחתו הנזכרת לעיל:

"כשהייתי צעיר לימים ודברנו הרבה בהלכה היה אומר לי תלמד הרבה מחנה אפרים שיהיה לך לעינים, במשנה למלך, בספרי הרב חיד"א, מהרי"ט אלגזי ודברי אמת. וכשהיתה באה שאלה

כו בדרשתו בביקורו אצל נבחני מפעל הש"ס, ב' אייר תשמ"ה.

לפני הגרצ"פ פראנק ז"ל, היה מתחשב מאוד בדעתו של רבי שמשון, והיה שולח לשאול את חוות דעתו, וכל גאונותו בתורה באה לו מרוב התמדתו בתורה, והיה חוזר הרבה ומשנן את הש"ס..."

ספר
חקרי לב
חא

שער הספר חקרי לב

כך גם מסופר, על הערצתו הגדולה לספרי "חקרי לב", שחוברו על-ידי אחד מגדולי ארצות המזרח, הגאון רבי יוסף חזן זצ"ל מאזמיר, ספרים אשר נתקבלו לדורות כאחד מן ספרי הפסק המקובלים בקרב בני עדות המזרח. עד שהעיד בעצמו, שהוא בקי בכל ספרי ה'חקרי לב'. אף הוסיף פעם והתבטא, שזהו ה"שאגת אריה" של חכמי עדות המזרח[כז].

בקיאות מופלאה בספרי הפוסקים לדורותיהם

כחלק מכח הזכרון הנפלא שנתברך בו רבינו - בספרי הפוסקים לדורותיהם, הרי נקודה מיוחדת, הראויה לשבח ולציון. הוא, היותו בקי בכל הספרים שבספרייתו, יותר משהיה בקי בשבילי דשכונת בית ישראל.

כז ראה גם ב"דברי אהרן", ריש סימן יד, ד"ה ויש לתמוה, שמציין רבינו לדברי החקרי לב. כך גם בספר "ויוסף שאול", למקורבו של רבינו, הג"ר יוסף שאול אלישר זצ"ל, דף סו עמוד א', מציין לו רבינו שיעיין בדברי החקרי לב, שכבר העיד על קושייתו.

וכך נשמע מפיו עצמו לאחד מבאי ביתו, הג"ר יוסף חיים שרבאני זצ"ל, שתחת אחד השיחים ראה את דעתו של רבינו בדיחא עליו, מצא בכך את ההזדמנות הראויה לשאול אותו, האם הוא בקי בעל-פה בכל הספרים אשר בספרייתו. השיב רבינו, שמלבד ספרי הדרוש, הרי הוא בקי בכל הספרים בעל-פה...[כח]

הגאון רבי יוסף חיים שרבאני זצ"ל מראשי ישיבת "פורת יוסף"

כיוצא בזה סיפר אחד ממקורביו[כט]:

"זכיתי להימצא במחיצתו שנתיים, מידי יום ביום שעות שלימות, וכל יום היה אירוע מיוחד שנחרת בזכרוני. פעם הרהבתי עוז ואמרתי לו: 'מורי ורבי, אומרים שהנך בקי בכל הספרים הללו' – הצבעתי אל ארונות הקיר שהיו מלאים ספרים למאות. הוא חייך ואמר לי בנועם ורוך: 'ובכן, אני מוכן לעמוד על הבחינה'.

"תוך כדי דיבור הוצאתי ספר אחד, מן הבא ביד, ספר עבה וארוך, ופתחתיו. הוא קרא בספר שורות אחדות. ואמר לי שם הספר שבידך נקרא... כאן אמר לי שם הספר, והתחיל לומר בעל פה דף שלם. הוצאתי ספר אחר, וחוזר חלילה..."

כך מסופר, על שאלה נדירה שנשאל רבינו, אם מותר לאכול ביצה שנכתב על קליפתה אחד משמות הקודש. על אתר שלף רבינו שמונה ספרי שו"ת הדנים בנושא זה...[ל]

סיפר הרב אבא רקובסקי ז"ל, ששימש כטוען-רבני ידוע רבות בשנים:

"באתי לפני רבינו עם שאלה נדירה בדיני ממונות. ללא שיהוי אמר לי: 'תעלה על הסולם, ותוציא ממקום פלוני ספר פלוני'. הורדתי את הספר, שהוא ספר שאינו רגיל על שולחנם של תלמידי-חכמים, ואף כאן בספרייתו של רבינו הוא היה מאובק מרוב השנים. הורה לי רבינו לפתוח בדף פלוני, אשר אכן מצאתי שם את אותו נידון מבואר בפרוטרוט. לא יכולתי להסתיר את התפעלותי, המחזה היה נדיר מדי. כשראה רבינו כך, ענה לי בענוותנותו: 'אתה חושב שאני יודע כל מה שכתוב בספרים הללו?! אלא מאי?! הקב"ה רוצה שלא אתבייש, והיתה לי סייעתא דשמיא שממש לאחרונה עסקתי בנושא זה...'

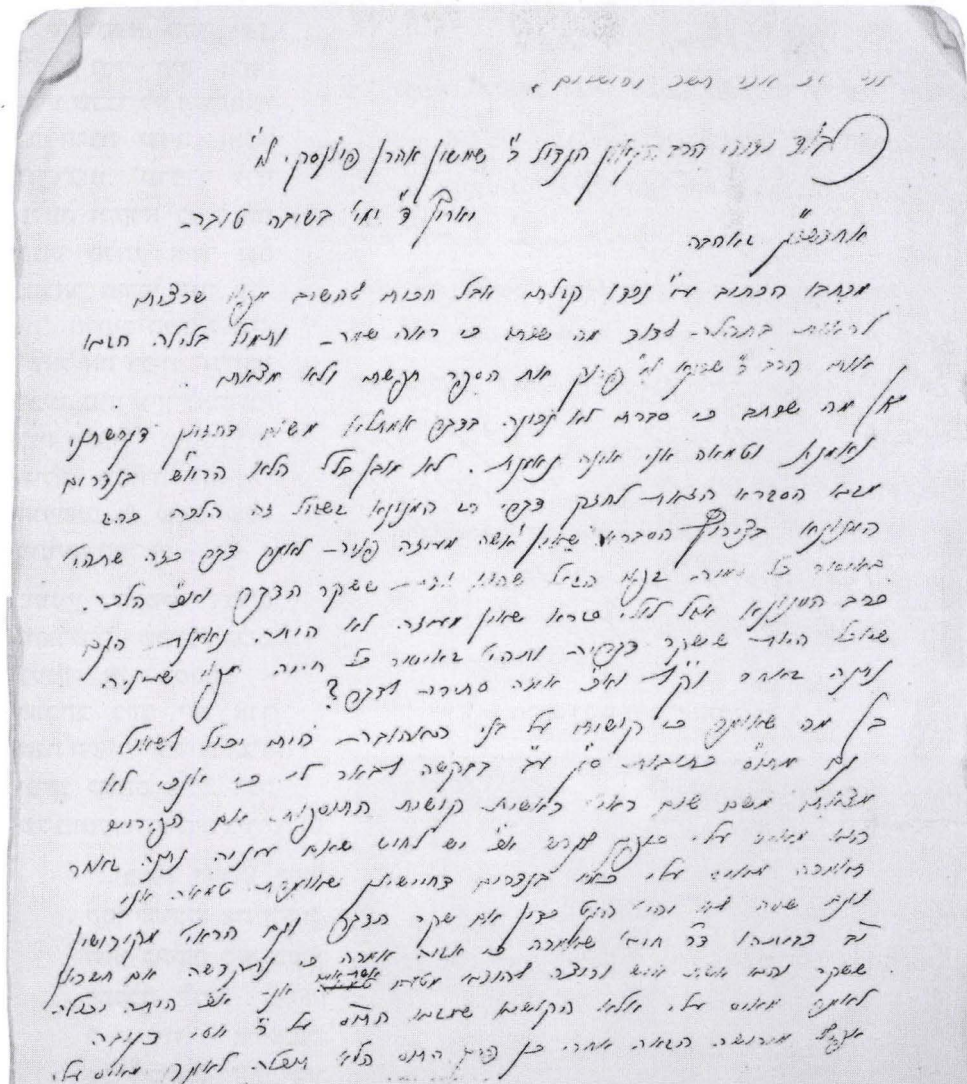
כח הג"ר יעקב חיים סופר שליט"א, מפי בעל המעשה.

כט הרב חיים אורי ליפשיץ ז"ל, "חידושי הרב מטפליק", עמוד 58.

ל מפי הג"ר מרדכי אהרן שיינברגר שליט"א.
מעניין לענין באותו ענין מסופר, שכשהיה פעם בשמחת נישואין, שהחתן דרש בה דרשה נפלאה בפלפולא דאורייתא, כשחזר לביתו, הראה מיד למלווהו את הספר, שבו ערוכה ומבוארת כל דרשה זו...
ובענין זה, ראה ברשימות הר"ר נחום טל (טולקצוב) ז"ל, אות ב: "כנהוג, בכל מדינה שבחורי חמד מתפלפלים בפלפולים של אחרים, ואומרים שלהם זה שייך. וסבי הראה לי בתוספתא", עיי"ש שמאריך בדבר הזה, אם שייך בזה ענין של גזל.

"הרגשתי, שאינו אומר זאת אלא לפנים, לקיים את מאמרם ז"ל במסכת בבא מציעא (כ"ג ע"ב)**: 'בהני תלת מילי עבידי רבנן דמשנו במלייהו, במסכת, בפוריא ובאושפיזא', וכפירוש רש"י: 'ואף על גב שסדורה היא לו יאמר לו לאו, ומדת ענוה היא'..."**[לא]**

גם לעת זקנותו, היה זוכר לציין על כל שאלה ושאלה את הספר בו מבואר פתרון השאלה. היות שכבר אישתקיל מילוליה, ולא היה יכול לענות בפיו, היה מראה לשואל באצבעו על ספר פלוני שבאוצר-הספרים, ומורה לו לקרבו אליו, לפעמים היה זה ספר שהיה מונח במרומי ארון-הספרים

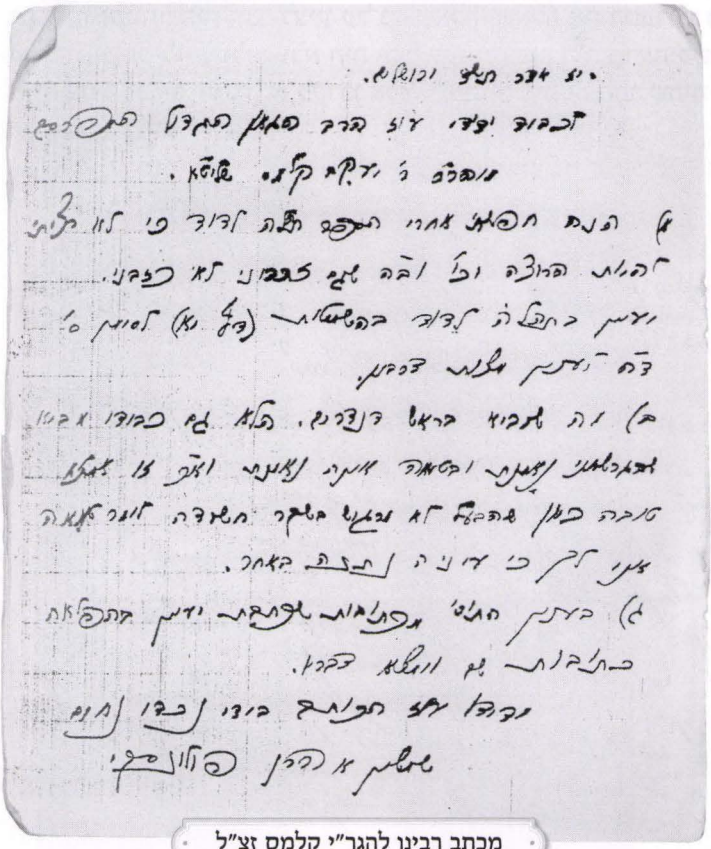

מכתב הגר"י קלמס לרבינו
שחיפש את ה"תהלה לדוד" ולא מצא

לא הג"ר אשר סופר שליט"א, נכד רבינו, ששמע מפי בעל המעשה.

- והיה צריך סולם בשביל להורידו, או היה זה ספר ישן שמונח אי-שם למעלה מאחורי הספרים ("גאר פון אויבין"), ומראה לשואל באצבעו את דברי התשובה על שאלתו[לב].

מקרה כעין זה מספר בעל המעשה[לג], שפעם הקשה לפני רבינו קושיא באחת מסוגיות הש"ס, הראה לו רבינו, שיטפס למעלה בארון הספרים, שם בספר פלוני עוסק המחבר בקושיא זו. עלה הלה, ומצא ספר ישן, אשר מיד היה נראה עליו שכבר לא השתמשו בו הרבה שנים. ואמר לו רבינו: "תדפדף לדף פלוני, והקרא בקול את קטע פלוני, אשר שם נתבאר תירוץ הגון על-זה". הרהיב השואל עוז, ושאל את רבינו: "ילמדנו רבינו, מתי עיין לאחרונה בזה הספר?" נענה רבינו וגילה מסודו: "זה לי חמישים (!) שנים שלא פתחתי ספר זה - - - "

מכתב רבינו להגר"י קלמס זצ"ל

מעניין לצטט דברים מפורשים שכתב רבינו בענין זה, במכתב - שנכתב ביום י"א אדר שנת תש"ד - לידידו הג"ר יעקב קלמס זצ"ל, רבה של מוסקבה ולימים בירושלים:

"...ובענין הערתו בענין קטן להוציא את הגדול, הלא כתובה היא בספר "תהלה לדוד" להגאון ר' דוד אורטנברג מברדיטשוב זצ"ל, וזה

הג"ר יעקב אליעזרוב שליט"א לצד אביו הגאון רבי דוב בער זצ"ל

לב הג"ר יעקב אליעזרוב שליט"א, בשם אביו הג"ר דוב בער זצ"ל הרב דקטמון, תלמידו של רבינו בהוראה.

לג הג"ר משה זיבלד ז"ל מב"ב.

חמישים שנה ב"ה שראיתי זאת שכתוב שם, ולפי שאין הספר הזה מצוי עתה תחת ידי אין בידי לסמן את הסימן, ואתו הסליחה..."

וכשהשיב לו הגר"י קלמס במכתבו, שחיפש את התהלה לדוד ולא מצא דברים אלו כתובים שם, השיבו רבינו:

"לכבוד ידידי עוז הרב הגאון הגדול המפורסם מוהר"ר ר' יעקב קלמס שליט"א

א) הנה חפשתי אחרי הספר תהלה לדוד, כי לא רציתי להיות הרוצה וכו', וב"ה שגם זכרוני לא כזבני. ועיין בתהלה לדוד בהשמטות (דף יא) לסימן ס' ד"ה לענין מצות דרבנן..."

סיפור נוסף, על בקיאותו הנדירה של רבינו, סיפר הגאון רבי יוסף שלו' אלישיב זצ"ל[לד]:

"פעם, כשהלכתי עם הגאב"ד הגרז"ר בענגיס זצ"ל לטייל, פגשנו בדרך את הרב מטעפליק זצ"ל. הם נכנסו לשיחה ממושכת בדברי תורה, בתוך הדברים הזכירו את הספר 'צאנה וראנה'. הגיב הרב מטעפליק, שהט"ז מביא את ה'צאנה וראנה'..."

על מקרה מיוחד, שבו זכרונו הנדיר פתר מקרה חמור ביותר, סיפר נכדו חביבו, כ"ק אדמו"ר זצ"ל מזמיגראד, חתן חתנו הרה"ג ר' אפרים שלמה טולקצוב ז"ל:

"טרם צאתי מירושלים עיה"ק, למדינת אוסטרליה, עקב עסקנות ציבורית - שנשלחתי אליה בהסכמת כל הקהילות דאז, חשבתי לנצלו לעשות טובה לאחב"י שאיבדו מבני משפחתם בשנות מלחמת העולם השניה ולא נודע להם מי נשאר בחיים. פרסמתי מודעה בעתונות בארץ ישראל אודות נסיעתי לאוסטרליה, ושכל המחפש קרובים - ישאיר השם אצלי, וכשאבוא לאוסטרליה אברר שם, אולי נמצאו בין הניצולים.

"ואכן כך, קיבלתי עשרות בקשות מאנשים שחיפשו אחר קרובים, ולכן, כשבאתי לאוסטרליה פרסמתי גם שם תיכף מודעה בעתונות המקומית על אנשים שמחפשים בני משפחה. והנה, נתגלגל לידי מקרה קשה ביותר, שבא אלי יהודי שהוא מחפש את אחיו, וכשעלעלתי ברשימות שבידי מצאתי שאשתו של אחיו הכניסה גם היא שמחפשת בני משפחה, ובעלה - הוא אחיו של אותו יהודי מאוסטרליה - נהרג במלחמה ללא שהשאיר אחריו זרע.

"לקחתי ממנו הפרטים, וכששבתי לארץ-ישראל התקשרתי מיד לאותה אשה, והנה, תסמרנה שערות ראש, היות שידעה בבירור שבעלה נהרג במלחמה, נישאה לאיש אחר, בלא שתחלוץ לאחיו - שעד היום לא ידעה שהוא בין החיים.

"בלב מר ונכאב בכתה האשה על מר גורלה, וגורל הילדים שנולדו לה מבעלה השני - שלא יחשבו כפסולים לבוא בקהל ח"ו.

"כראותי את מר לבה, נכמרו רחמי עליה, והתחלתי לכתת רגלי בין חכמי ירושלים - אולי ימצא לה איזה עוגן הצלה. באותה עת, כבר היה חו"ז רבינו זצ"ל מוטל על ערש דווי, ולכן, לא רציתי להטריחו בשאלה זו המזקקת עיון מרובה. ולכן פניתי להגאון רבי זעליג ראובן בענגיס, ולהגאון רבי הערש פסח פראנק, ושניהם נרעשו מהמעשה החמור ביותר, ופסקו לחומרא - למגינת לב

לד "מפי האיש", לנכדו הרב משה ישראלזון שליט"א, ירושלים תשע"ד, עמוד רצ.
לכאורה הכוונה לדברי הט"ז, אורח-חיים, סימן רפה ס"ק ב, לגבי קריאת שנים מקרא ואחד תרגום, עיי"ש.

האשה.

"לאחר ששמעתי דבריהם, אמרתי לנפשי, שבלית ברירה מחובתי להעלות השאלה על שולחנו של חו"ז רבינו זצ"ל. כמובן, לא אמרתי לו שכבר שאלתי שאלה זו אצל רבנים אחרים. והנה, תיכף לאחר שהצעתי השאלה, הראה לי מתוך חולשתו שאעלה על כסא להוציא ספר פלוני מארון הספרים. לקח כמה דקות עד שהבנתי לאיזה ספר כוונתו, וכשהבאתי הספר לפניו הורה לי להתחיל לדפדף בין דפי הספר. כך דפדפתי עוד ועוד, עד שהרכין ראשו והצביע על דף מסויים - שאעיין שם, ואכן, בעיוני שם נמצא היתר מפורש בדיעבד לאותה אומללה.

כ"ק אדמו"ר זצ"ל מזמיגראד בצעירותו

"כיון שכבר יצא ממנו הפסק להיתר, ספרתי לו שהצעתי השאלה לפני הגאונים הנ"ל, ושניהם כאחד הורו לאיסור גמור. רמז לי בידיו, שאשוב אליהם להראותם אותו הספר.

"עשיתי ככל אשר צווני, לא עברתי ממצותיו, והלכתי לאותם הרבנים. אין לשער גודל התפעלותם לבקיאותו המדהימה, וענו ואמרו פה אחד, אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו, רק הרב מטעפליק יכול להגיע למראי-מקומות שכוחים כאלו, וגם הם ענו ואמרו, שבאופן כזה אין לפסול משום 'הורה לו חכם', שאילו היו זוכרים ממקור זה היו גם הם פוסקים כרבינו..."

בני הישיבות מתלקטים סביבו

מוחו העילוי של רבינו, היווה שילוב מרהיב בין זכרון חי ותוסס - חף מכל סרך של שכחה וטעות, לבין מוח חד וחריף, מהיר תפיסה, וחד-השוואה מהכא להתם ומהתם להכא.

טבע זה, השתלב במזג סוער ומהיר-תגובה, אשר אינו נותן כלל לַטָעוּת לקנות שביתה ולגלגל אחריו גלגולי "טעות על גבי טעות". עוד טרם יצירת הטעות, הרי הוא מסקלה על-אתר. הבהירות המדהימה שלו, האירה באור יקרות כל פינה וכל קושי, כך שמלכתחילה לא הסתבכו אצלו סוגיות, ודרכים ישרים לא התעקלו לפניו.

ובמחשבה שניה, אם תמצי לומר, אפשר שהטעויות נמנעו בעדו, מחמת שליטתו העצומה בכל חדרי תורה, כך שכל נושא שעסק בו, העלה למול עיניו את "צורתא דשמעתתא", על כל היבטיו

וזוויותיו מכל חלקי התורה, מה שמנע מראש את הטעות ואת המכשול, הנגרם בדרך-כלל מחוסר ידיעת פרטים מסויימים, אשר אם עניים הם במקום זה - עשירים הם במקום אחר, והם מונעים את בהירות הסוגיא על כל פרטיה ודקדוקיה.

הנה כי כן, למרות שבדרך כלל אישיות רבת-היקף כזאת מרתיעה את הני צורבי דרבנן להתקרב ולהתחמם לאורה. יראים המה מלבת-האש שאינה פוסקת. החשש מהתגובה שתגיע לאחר שיציעו סברא כלשהי, גורמת - בדרך כלל - ליסוג אחור. אצל רבינו התרחשה תופעה הפוכה וקיצונית. צעירי התלמידי חכמים, ובחורי הישיבות, חיבבו תמיד לשהות בד' אמותיו. לא חששו מלהעלות סברות וקושיות, חרף שידעו שהמרחק בין הידיעות שלהם ושל רבינו, הינו כמרחק שנות דור. אדרבה, נראה כמו שהם חיכו למהלומות אלו.

האמנם ? ? ? מה פשר הדבר?

ה"אני" לא תפס כאן שום מקום! הן אמת, שמרחק כביר היה ביניהם בידיעת התורה, אבל כלפי חוץ סילק רבינו את כל המחיצות!

התגובות החריפות, ההערות החדות, באו מעומק לבו הזך והטהור, ממקום של אהבה וחיבה לעמלי תורה. היתה ההכאה שלו כהכאה של מלאך העומד על גבי העשב ומכה ואומר לו 'גדל', ולא כהכאה של השפלה וביטול זה שעומד לפניו.

כך עמדו ופלפלו לפניו, כשבחלל הקיתון הצר בוערת אש ריתחא דאורייתא. ספרים נשלפים מארון-הספרים, ונערמים אחד לאחד על שולחן החדר, פרחי כהונה של תורה אינם בושים, ובעוז רוח משוחחים בדברי תורה, והוא מעודדם להרצות לפניו חידושיהם בלא בושה. בכל סוגיא שהיו פותחים, היה נראה להם כאלו למד עתה סוגיא זו, וברוב חיות דקדושה הוא מעיר ומוסיף על דבריהם. ולא היו יוצאין משם עד שהיו הדברים מאירים באור התורה, ושמחת התורה מלווה אותם בדרכם החוצה. כאן ראו "אהבת התורה" מהי, "גדלות בתורה" מהי. זה היה בעדם כ'ספר מוסר חי', להיכן מסוגל ילוד אשה להגיע בהתמדתו בתורה, וזה דירבנם להוסיף שקידה על שקידתם ועמל על עמלם.

אחד מבאי ביתו, הג"ר לוי רבינוביץ זצ"ל, בעל "מעדני השלחן", מספר על גודל החיבה וההערכה שגילה כלפי צורבי-דרבנן ששיחרו לפתחו:

"באחד מימי חול-המועד, הלכתי פעם לבית רבינו. בעמדי ליד הדלת ראיתי מחזה מרהיב, אצל רבינו יושבים תלמידי חכמים מובהקים מבני ירושלים של מעלה, ומתפלפלים לפניו בפלפולא דאורייתא. והנה, מה פלא, למרות היותי אברך עול ימים, כשאך ראה אותי שאני עומד בדלת, ביקשני בענווה וברוב חביבות לשבת ולא לעמוד, ולכבודי התחיל שוב את הנידון מתחילתו..."

מצוייני תלמידי הישיבות הקדושות שבירושלים של אותם הימים, מכל החוגים והעדות, כמו תלמידי ישיבות: חברון, עץ חיים, מיר, "בית יוסף צבי" - דושינסקיא, היו משחרים על פתחו לפלפולא דאורייתא.

תיאור נלבב לאוירה התוססת סביב רבינו, מתאר אחד מבאי ביתו[לה]:

"תלמידי חכמים, ובעיקר העילויים של בני הישיבות, היו מתלקטים סביבו, וכשהיה משוחח עמם היה כמעין הנובע וכנהר שאינו פוסק. פניו היו מתלהטים, עיניו מבהיקות וכולו מאיר

לה בן-ביתו הר"ר אברהם ביק ז"ל, "חידושי הרב מטפליק", עמוד 62.

באור שלא מעלמא הדין. מוחו היה כמאכלת ותפיסתו כמעוף הברק. כשאחד מבני החבורה המקשיבים רצה להשיג את דבריו, תפס הרב כהרף עין את הדברים בשרשם, עוד קודם שהלה הספיק לגמור את דבריו. הביא לו ראיה מתוספות, מהרש"א, נתיבות, מהרי"ט.

"הוא לא רצה להבריק בידיעותיו העצומות, ולא בפלפולי-סרק, ולא היה גורס אפילו את החידושים והמהלכים השונים שדוחקים הצורבים בדברי הרמב"ם, הבאים לסלק את הקושיות על ידי סברות והגדרות וניתוחים.

"בוא וראה – אמר לי פעם – לא די להם לטוחני סברות אלו ההסברה במילים, הם משתמשים לסיוע בתנועת ידיהם... על כגון דא נאמר, אם אין דעת, ידיעה מקיפה ובקיאות במקורות הרמב"ם, הבדלה מניין? מניין לנו שאותו דקדוק של פלוני היה הרמב"ם בעצמו מדקדק ומפרש? ובעוד שהללו טורחים לתרץ את הרמב"ם בסברות ניתוחים והגדרות היה רבינו מצביע על "מקורו הטהור" של ה"יד החזקה" בירושלמי, ספרא או ספרי – וחסל!"

ואכן כך, רבינו ראה את הבקיאות בתורה, לא כתכונה בלבד - התלויה עד כמה התברך בה האדם, אלא היא גם שיטה ותפיסת חיים. תמיד היה מזרז לפרחי תורה בלשון חז"ל: "ליגמר אינש והדר ליסבר"[לו]. הם יצאו ממנו בהרגשה של צמאון לדעת עוד ועוד. עמידתם נכוחה לפני גדול בתורה, אשר כל רז לא אניס ליה, גירתה אותם להוסיף התמדה על התמדתם, ולהרחיב אפיקיהם בים התלמוד והפוסקים.

כך גם ברשותנו מכתב של אחד מתלמידי ישיבת חברון באותה תקופה, הרה"ג ר' מרדכי גולדמן ז"ל, לימים מחבר ספר "דברי מרדכי", על הלכות שחיטה וטריפות, אשר פונה במכתבו אל רבינו, ומוסיף, שפונה לרבינו לאחר שכבר הציע הקושיא לפני חכמי הישיבה ולא מצאו לה מענה.

לו "מרביצי תורה מעולם החסידות", להרב אהרן סורסקי, ערך רבינו, חלק ז, עמוד פד.

מכתב הרב מרדכי גולדמן ז"ל מתלמידי ישיבת חברון לרבינו

אור ליום חמישי כ"ה לחודש אדר א' התרצ"ב, ירושלים עיה"ק תובב"א

לכבוד הרב הגאון הגדול החריף ובקי בחדרי תורה סיני ועוקר הרים
המפורסם לתהלה ולתפארת בקצוי ארץ בעוצם חריפותו ובקיאותו
מוה"ר ר' שמשון אהרן פלונסקי שליט"א

יופיע ה' עליו רוב ברכה ושלום.

אחלה מרום תפארת גדולתו, יסלח נא כבודו על אשר יצאתי להטריח ולהציע איזה קושיות שנתקשתי בהם, וגם שאלתי זאת בישיבתנו הק' "ישיבת חברון" ולא מצאתי עוד פתרון, לפני רוממות תפארתו ולחלותו לחנני ולהשיבני כי תמכתי א"ע במדת טובו וזה החלי בעזהי"ת: א] בתוס' גיטין (ד' כ"ד) ...

והנני להיות תלמידו המחכה לתשובתו כאיל תערוג על אפיקי מים.

מרדכי גולדמן

הכתובת שלי מרדכי גולדמן ישיבת חברון כנסת ישראל ת"ד 859 ירושלים (א"י)

רבינו מעודד בן תורה

RABBI
S. A. POLONSKY
BETH-ISRAEL
JERUSALEM Palestine

הרב
שמשון אהרן פולונסקי
רומ"ץ בשבונת בית ישראל
בעה"ק ירושלם תובב"א

מכתבי רבינו להג"ר חיים יעקב לוין זצ"ל

חבר
שמשון אהרן פולונסקי
רמ"ץ בסכנת בית ישראל
בעיר ירושלם תובב"א

RABBI
S. A. POLONSKY
Beth-Israel
JERUSALEM, PALESTINE

Jerusalem

מכתב מהג"ר חיים יעקב לוין ז"ל רב בוושינגטון בארה"ב

בן הרה"צ ר' אריה לוין זצ"ל מירושלים

בו מעתיר דברי שבח על העידוד הרב שהוא שואב מכך שרבינו מסלסל בדבריו

ב"ה יום ועש"ק מטו"מ, ר"ח מנ"א צ"ח לפ"ק

להוד מע"כ ידיד אאמו"ר שליט"א, וידי"נ הגאון המפורסם בקי בכל חדרי תורה, כש"ת מוהר"ר שמשון אהרן פולנסקי שליט"א, רב שלום וברכות עדי עד.

אחדש"ת הרמה באה"ר

מאד מאד הנני מרגיש א"ע אשם מול הדר"ג על שתיקתי הכה ארוכה מבלי להביע את תודתי העמוקה מני ים על דבריו היקרים והחביבים אלו שהואיל לכבדני בענוותנותו היתירה [על ספרו "חיל המלך" שהו"ל בשנת תרצ"ז], ונועם מדותיו הנפלאים, אך מה אעשה וטרדות הזמן שוללים ממני את כל אפשרותי לרכז את מחי בכתיבה, ובטח ידיעני בזה לזכות, במה אכף לד' על חסדו הגדול אתי אשר למרות ערכי ודעתי הדלה, עוד נתן חיני בעיניו להזדקק לדברי, ולעיין בספרי, וגם לחזקני בדבריו הנחמדים, ישלם לו ד' כפעלו, ותהא משכורתו שלימה מאת אדון הברכות להתברך בנחת הרבה מכל צאצאיו היקרים.

עכשיו בדבר הערתו הנפלאה להסביר את הירושלמי בהבדל שבין נדר לערכין לענין שומת עשרה [ב"חיל המלך" סימן א דף ז], דבערכין נוגע להקדש, משא"כ בנדר שהחוב עודנו נשאר עליו, דבריו אלו נפלאים מאד, ומאד נהניתי מהסברא העמוקה והחריפה, אך כמובן שאין זה סתירה למש"כ אני, ואקוה אנכי כי עוד אאריך בדבריו היקרים אלו אי"ה לכשירחיב ד' את גבולי וישיבני למנוחתי, כי הרבה קושיות מתורצות בהסבר זה.

אגמור את מכתבי בברכה עמוקה להדר"ג ולמשפחתו, ויזכנו ד' לראות בקרוב את כ"ג יושב בלשכת הגזית בשוב ד' את שבות עמו על ארצו ונחלתו בקרוב.

כעתירת אוהבו בלו"נ ומעריצו כערכו

חיים יעקב לוין

כתובת לגדולי ירושלים

לא רק צעירי הצאן נשאבו לסביבתו של רבינו. גם, ובעיקר, גדולי תורה בעצמם ראו בו "כרכא דכולא ביה" - "ספר תורה חי" - האוצר בתוכו מקור לכל מידע תורני נדרש, בגמרא, בפוסקים, בראשונים ובספרי השו"ת, וכהנה וכהנה. רבינו לא נצר לעצמו את הזכרון החי והעירני שנתברך בו. את מאמרם ז"ל[לז]: "כיון שעושה אדם את עצמו כמדבר שהוא מופקר לכל - תורה ניתנה לו במתנה", הציב רבינו למול עיניו כמהלך החיים, לאורו הבהיר צעד - שלא להחזיק טובה לעצמו ולא למנוע הטוב מבעליו, ולפתוח אוצרו הטוב לפני כל חפצי-חיים; אין חיים אלא תורה.

ירושלים של מעלה נתברכה בתלמידי חכמים מרובים, עד שאמרו, שתלמיד חכם אינו דבר חידוש כלל בירושלים. לא פעם, במנין אחד שב"שטיבלאך" בשכונה, היו כולם גדולי תורה מובהקים, אשר

לז נדרים נה.

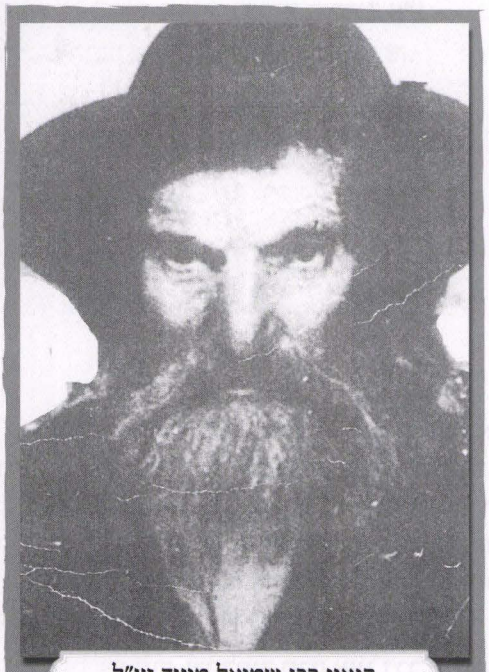
לא היו מביישים כתרה של רבנות במקומות נכבדים ביותר. ואילו בעיר מליאה חכמים וסופרים זו, הם לא תפסו שום מקום מיוחד. ובכל זאת, גם ביניהם בלט רבינו בקומת-תורתו התמירה והזקופה מעלה-מעלה.

קחו לדוגמא, את אחד המניינים ב"שטיבלאך בית ישראל". התפללו בו גאוני עולם, כדוגמת: רבי אברהם חיים נאה זצ"ל, רבי שמואל מועד זצ"ל, רבי אלקנה וייסנשטרן זצ"ל, רבי משה פאריצקער מבארדיטשוב זצ"ל, רבי זלמן וובר זצ"ל - לימים ראש ישיבת פרשבורג[לח], ועוד אחרים כמותם.

פעם, בעמדם אחרי התפילה, כדרכם בקודש לשוחח אז במילין דאורייתא. הקשה רבי שמואל בפני חבריו קושיא עצומה, אשר השאירה את הנוכחים הגאונים פעורי פה. לפתע, הבחין רבי שמואל מבעד לחלון ברבינו

הגאון רבי זלמן וובר זצ"ל
ראש ישיבת פרשבורג

הגאון רבי שמואל מועד זצ"ל

שחולף לפני בית המדרש. בלהט תורתו, קפץ מבעד לחלון, וביקש מעם רבינו שיבוא לאותו מקום שמתפלפלים שם רעיו הגאונים, ויאיר נבוכים בגדלות תורתו. גם הפעם לא איכזב המעין המפכה בעוז, ותירוץ הגון יצא מפי רבינו, ליישב הדורים ולהסיר מעקשות[לט].

הג"ר אברהם דוד רוזנטל זצ"ל סיפר פעם

לח רבי זלמן היה מפלפל רבות בלימוד עם רבינו, ולרוב היו נעמדים אפילו ברחובה של עיר לפלפולא דאורייתא, כשאינם מבחינים בשעות ארוכות החולפות, ובשמש השוקעת במהלך שיחתם. (ראה קובץ "המעין" - ישיבת פרשבורג, גליון ו, סיון תשל"ג).

לט מפי הרה"ח ר' אברהם דוד פרידמן ז"ל, שו"ב.

בדרשה[מ]:

"בתקופה מסויימת למדתי בחברותא עם הג"ר אלי' ראם זצ"ל. פעם, נתקשינו בהבנת הסוגיא, וככל שניסינו להבין הדברים לא עלתה בידינו. קושיא חזקה היתה לנו, ומפרק לקושיא אין בעדנו. בלית ברירה, כשכבר עבר הלילה את חציו הראשון, נפרדנו בתקווה שלמחר יאיר השי"ת עינינו בסוגיא זו.

"לא חלף זמן רב, ושומע אנכי דפיקות על דלת ביתי. נבהלתי. השעה מאוחרת. בפתחי הדלת ראיתי את רבי אליהו עומד בפתח. לא היה יכול להירדם. בהירות הסוגיא הציקה לו, ונדדה שינה מעיניו. כיון שכך, פנה למעונו של הרב מטעפליק. ידע שבודאי שוקד עדיין הוא על תלמודו, ואינו נותן עדיין לעפעפיו תנומה. ואכן, הרב מטעפליק אישר לו שקושיא זו קשה כברזל. וכבר הקשה כן רבי עקיבא אייגר... עצם הידיעה הזאת - שרבי עקיבא אייגר מקשה זאת - השקיטה את רוחו... עם הבשורה המשמחת הזאת מיהר לביתי לבשרני על כך..."

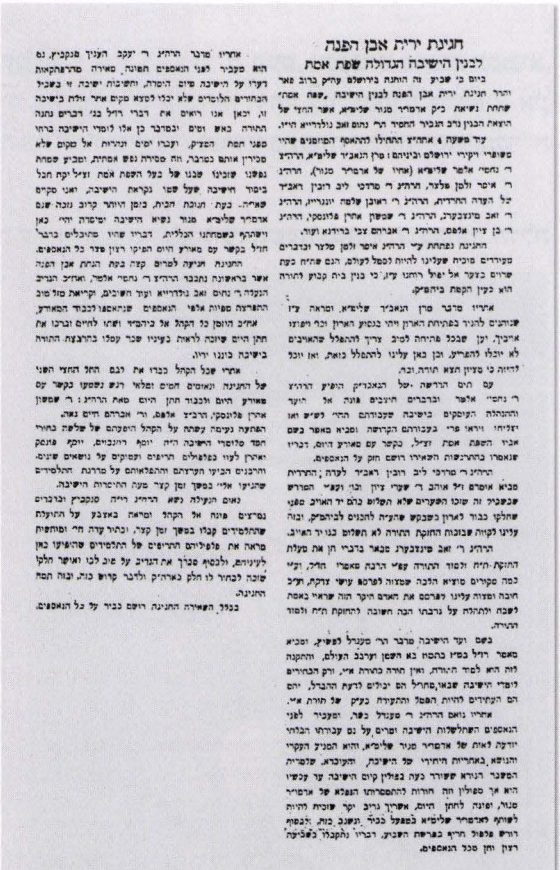
כ"ק אדמו"ר בעל
"אמרי אמת" מגור זי"ע

עד כדי כך היה רבינו כאסקופה הנדרסת לתלמידי-חכמים, עד שהגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל היה מספר, שכשהיה האדמו"ר מגור, הגה"ק בעל "אמרי אמת" זצ"ל, מגיע לביקורים בארץ הקודש - טרם השתכן בה בקביעות - היו ביקוריו עושים רושם רב בין תלמידי-החכמים שבירושלים, בהיותו מפורסם כגדול בתורה, השולט בה שלטון אדיר בלי מיצרים. בין כל בני היישוב שהיו משחרים לפתחו בתקופות אלו, היו בני התורה מבקשים גם הם לשחר פני קדשו, אולם היו יראים מגדלות תורתו, שמרוב אהבת התורה שבערה בו, היה פותח בשיחות-תורה עם כל תלמיד-חכם הנכנס אצלו, תוך שהוא שוחה בים התורה - מהכא להתם ומהתם להכא. כיון שכך, היו רבים מבין אותם הרבנים מבקשים מרבינו,

מ במעמד לכבוד הופעת ספר זכרון להג"ר אליהו ראם זצ"ל.

שיתלווה אליהם בביקורם אצלו. סמכו, שבודאי יהיו הדברים מחודדים ורגילים על לשונו, לענות על-אתר, ובד בבד יכנסו הם לעומקא דשמעתתא, ויצטרפו במהלך השיחה לפלפולא דאורייתא. רבינו בענוותנותו לא ראה בכך שום פחיתות-כבוד, ובשמחה היה מצטרף לכל רב ותלמיד-חכם שביקש מעמו...[מא]

ואכן כן, הלומדים שבירושלים של מעלה, דרשו מפיו מראי-מקומות וציונים לסוגיות שעסקו בהם. לפי תיאורם, אך פתחו את פיהם בדבר-תורה, ומיד היה רבינו בתוך העניינים. העיר והוסיף, סתר ובנה, פירק ותמך, מכל חלקי הש"ס, ראשונים ואחרונים, עד שהיו יוצאים ואוצרות מוחותיהם מלאים כל-טוב, עשרות ידיעות והוספות חדשות בעניינים שהם כבר מתייגעים זה כמה שבועות, ורבינו, במוחו הכביר וזכרונו הבהיר מרחיב בפניהם הענין בשעה אחת, ברוחב, בהיקף ובעומק.

חגינת ירית אבן הפנה
לבנין הישיבה הגדולה שפת אמת

ביום כ' שבט זה התנה בירושלם עהיק כדוב מאר והרר חגינה ירית אבן הפנה לבנין הישיבה „שפת אמת" שתהי נשיאת כיק אדמו"ר מגור שליט"א, אשר החל של הוצאה הבנין נרב הגבור החסיד הר' נתנ ואב גולדרייא הניו, עד משעה 4 אחה"צ התחילו התאספה המוסמים שהי משוערי ירושלים וביניהם: מרן הגאון אב"ד שליט"א, הרה"ג ר' נחמי אלטר שרמא (אחיו של אדמו"ר מגור), הרה"ג ר' אהר הלפנ שלצר, הרה"ג ר' מרדכי ליב רובין הגאב ראב"ד של העדה החרדית, הרה"ג ר' ראובן שלמה יונגרייז, הרה"ג ר' יואב מרגנשטרן, הרה"ג ר' שמשון אהרן פלויטסק, הרה"ג ר' בן ציון אלפס, הרה"ג ר' אברהם יצי הורוויץ.

התנינה נפתחת ע"י הרה"ג אהר הלפן שלצר ובדברים שהי מעודדים מוכיח שלנינו להיות נכסל לעולם, הנם פתוח בפת שהים כעבר אל יפול ויחטו ע"ז, כי בנין בית קבוע ליהרה הוא בעין הקפות ביהמ"ק.

אחריו מדבר מרן הגאביד שליט"א, ומראה ע"ז שהיהים להיות בפתוחת האדון יהוה בנוסף האדון והר ויפיעו אליבוך. ועין שבכל פתיחה לבוב צריך להתאבל שהאויבים לא יוכלו להתגיע, וכן באן עלינו להתפלל בואת, ואז יוכל להיות כי מציון תצא תורה, וכו'.

עם הים הגרשה של הגאבדק העיר הרוגיב ר' נחמי אלטר ובדברים העיבים פונה אל יועד והתהלה העוסקים בישיבה שבנותם התה לש"ש ואז יצליחו ויראו פרי בעבודתם הקדושה. ובבא באשר בשם אביו השפת אמת זצ"ל, בקשר עם מארע היום, דברו שנאמרו בהתרעות הראשוני רושם חזק על הנאספים.

הרה"ג ר' מרדכי ליב רובין הגאבד לעדה: [illegible] מביא אומרם זל אומב ר' שמי ציון וכו' וקב' הטרדש שבשבוע זה שוכו הקערים שלא הקלוס בהם יד האויב שפני שתלקו בבוד לארון בשבקש שהעיה להניס לביהמק, ובזה עינו קטוה שבוכות החוקה הזורה לא השלים בנו ביד האויב.

הרה"ג ר' שב מינדצטרן מבאר בדברי חז אם מעלת התוקה, היה וכוד הבורה עפ"י הדבה מאשרי הדר, וקי כמה מקרים מוציא הלבה שבזוה לפרסם עושי צדקה, ועל חובה ומצוה עלינו לפרסם את האדם היקר הזה שראוי באמת לשבח ולהתהלה על נדבתו הבה השובה להחוקת הית ולסוד הבורה.

בשם וקר הישיבה מדבר הר' מענדל נפשיץ, ומביא מאמר רזל במיא בהשת בא השמן העובב העולם, והתקנה זה הוא לסוד התורה, ואין התה כתורת אי, ורק הבחורים ליסודי הישיבה שבאן,מתוך הם יכולים לדעת להבדל, יהם הם העתידים להיות הספל והתעודה בעקב של תורת אי.

אחריו נואם הרה"ג ר' מענדל בפר, ומביא לפני הנאספים השתלשלות הישיבה ופרט על נס עבודתו הבלתי יגיעה באות של אדמו"ר מגור שליט"א, והוא המניע העקרי והנושא באחריות היומיי של הישיבה, והמוכרה, שלאחרית השפעה הרוחה שעורר כעה בצילון קום הישיבה עד עכשיו הוא אך פצילון הזה הוזות להתפארותו הצמא של אדמו"ר סגור, ושנה לחתן היום, אשריך גויב יקר שוכות תהיה לשורף מאדמו"ר שליט"א בשפל ככוך. תשכב בוח, ובשוף רוחש פלפול חריף בפרשה השבוע. דבריו נתקבלו בשביעה רצון וחן מכל הנאספים.

אחריו מדבר הרה"ג ר' יעקב הענין מנקבוץ, גם הוא מעביר לפני הנאספים תפונה, מאירה מהרצתקאות נעדרו על הישיבה שום הזכות, והשיבות ישובה זו בשביל הבחורים הלומדים שלא יכלו למצא מקום אחר שלח בישיבה זו, וכאן אנו רואים את דברי רזל בני הברים נתנה התורה באש ומים ובמדבר כן אלו לומדי הישיבה ברוחו שפני חמת הצדק, ועברו ימים וגיהות אל מקום שלא מכירין אותם במדבר, הזה מסירת נפש אמתית, ומביע פסחת נפשנו שזכינו שבנו של בעל התפת אמת וצאל יקח חבל ביסוד הישיבה שעל שמו נקראת הישיבה, ואנו מקוים שאתה בקרב תוכת הבית, כוחן היותר קרוב נוכה שם אדמו"ר שליט"א מגור נפיא הישיבה ומשמה יהיו כאן וישתתף בשמחתנו הגלוית, דבריו שהיו מתובלים בהבל חזל בקשר עם מארע היום המיכו רצון מצד כל הנאספים.

התנינה אגיעה לסיום קצה בשת הנתה אבן הפנה אשר בראשיתה נתבבר הרה"ג ר' נחמי אלטר, ואחיב הגביר הנגיד ר' נתנ ואב גולדרייא ועוד הנוכחים, וקריאת מזל טוב התפרצה מפיות אלפי הנאספים שבאולם לכבוד המאורע.

אחיב הוזמן כל הקהל אל בהמדרי ושהו לחיים וברכו את חתן היום שיוכה לראות בעיניו שכר עמלו בהתגשת התורה בישיבת בונגו יהיו.

אחרי שכל הקהל בברו את דגם החל החצי השני של התנינה ואומים חמים ושלאי רגש נשמעו בקשר עם מאורע היום ואכבור חתן היום מאת הרה"ג ר' שמשון אהרן פלויטסק, הרביץ אלפס, ור' אברהם היים נאה.

האחרון נישא עשרה על הקהל הנפקדם של שלשה בחודי חמד סלומרי הישיבה היה יוסף היינבים, יוקר מחסק יאהרן לעיי בפלילים תריפים ופסוקים על נושאים שונים. והרבנים הביעו הערותם והתבאותם על מדרגת התלמידים שהגיעו אלי בפחך זמן קצר מעת התיסדות הישיבה.

נואם הנעילה נשא הרה"ג ריוה מוקבוץ ובדברים נפרדים פונה אל הקהל ומראה באצבע על התועלת שהתלמידים קבלו בפחך זמן קצר, ובתר עדה תר' ומחפות מראה את פלילותם התריפים של התלמידים שהגיעו כאן לעיניהם, ולבסוף סבוך את הגביר על שוב לבו ואשר הלקו שוכה לבחור לו חלק בארהיק ולחבר קרוש כות, ובזה תסת התנינה.

בכפך השאירה התנינה רושם כביר על כל הנאספים.

„קול ישראל", כ' תמוז תרפ"ו, רבינו נושא דברים במעמד "הנחת אבן הפינה" לישיבת "שפת אמת"

הגרש"ז אויערבאך זצ"ל
עם חתנו הגרז"נ גולדברג שליט"א

מא מפי הג"ר זלמן נחמי' גולדברג שליט"א, דיין בירושלים, חתן הגרש"ז אויערבאך.

ספרא וסייפא

כך מוצאים אנו בספרים רבים של באי ביתו, שכשנכנסו לפניו עם דבר הלכה, הוסיף וציין להם מספרים שכבר דנו בהם, ראה כמה דוגמאות בהערה[מב].

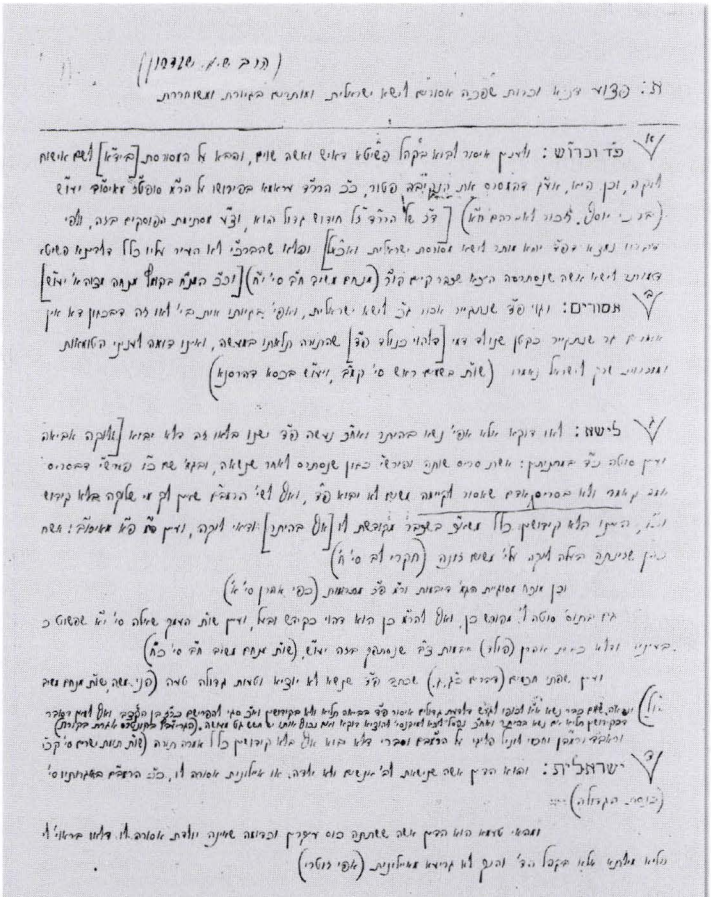
מב א) בסוף ספר "אבן האזל" (חלק ה, קדשים דף פ,ד-פא,ב) נדפס מכתב תשובה שכתב המחבר הגאון רבי איסר זלמן מלצר זצ"ל לרבינו על מה שהעירו בעברו בין בתרי הספר, ובד"ה בהט"ז כותב, שרבינו העיר לו על דבריו וחידושו, שכבר קדמו בזה במלחמות במסכת עבודה-זרה.

ב) בספר "הר צבי", להגרצ"פ פראנק זצ"ל, פסחים דף לח ע"א ד"ה ובדברי, שכקושייתו על דברי הריטב"א כבר הקשה בישועות יעקב, על שו"ע או"ח.

ג) ב"הר צבי", קידושין דף ט ע"ב, שכקושייתו כבר הקשה בחידושי הרי"ם ובבית שלמה.

ד) ב"הר צבי", בבא קמא דף עח ע"ב, שכתירוצו לבאר דברי הבה"ג, כבר קדמו בחמדת שלמה.

ה) בספר "יקר תפארת", כת"י הרדב"ז על הרמב"ם, אשר הו"ל מכת"י הג"ר שמואל ברוך ורנר זצ"ל אב"ד תל-אביב, מבאי ביתו של רבינו, מציין שרבינו הראה לו מקור דברי הרמב"ם בהלכות עבדים, פרק ד הלכה י, שהוא מדברי הגמרא בערכין דף כח ע"ב, ומתפלא שם עוד על הרדב"ז שהביא ממרחק לחמו.

הגהות רבינו על אוצר הפוסקים על אבן העזר, בעריכת הג"ר שלום שבדרון זצ"ל

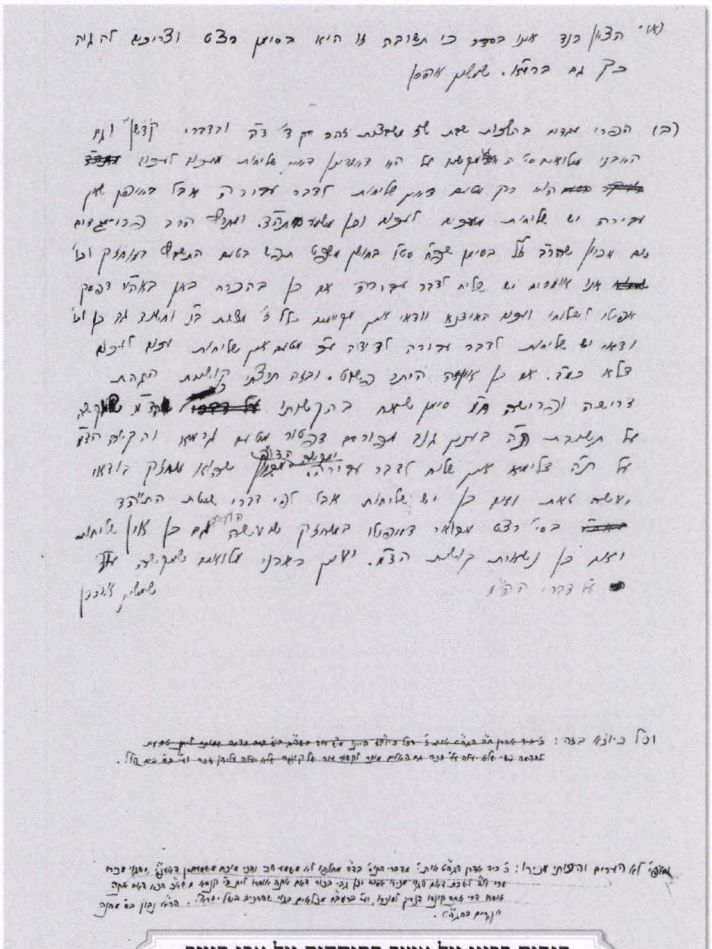
במאמר זכרון שנכתב על רבינו סמוך לפטירתו מתאר אחד מגדולי צורבי ירושלים, הג"ר חנוך זונדל גרוסברג זצ"ל, מח"ס "תורת השמיטה" ועוד, את הנהירה שנהרו גם גדולי התורה לדרוש דבר

ו) בסוף שו"ת "ישכיל עבדי", להג"ר עובדיה הדאיה זצ"ל, חלק ג, צירף המחבר מחידושי הג"ר יוסף שאול אלישר זצ"ל מח"ס ויוסף שאול, מידידיו הנאמנים של רבינו, הערותיו על הש"ס. ובמסכת ברכות דף לט ע"א, כותב הערה בדברי התוס' ומציין: "ובעת כתבי זה הופיע לבית מדרשי הגאון המפורסם מהר"ר שמשון פולאנסקי ואמר לי לעיין בספרים דלהלן", ומונה רשימת הספרים שהראה לו רבינו בנוגע להערה זו.

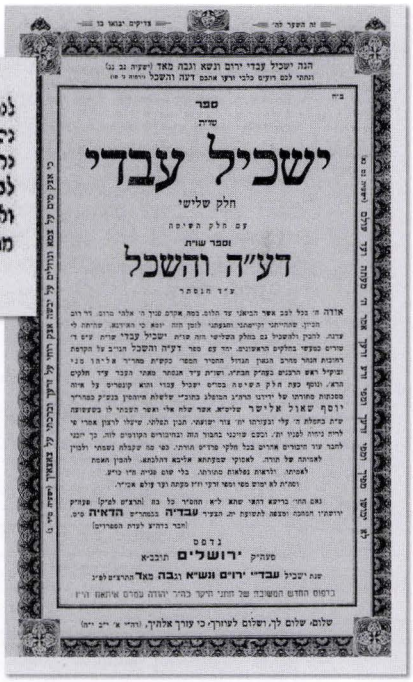
ז) בספר "ויוסף שאול", לבן-ביתו הנאמן הג"ר יוסף שאול אלישר זצ"ל, דף נב ע"א, שהקשה קושיא על החת"ס, אבן העזר חלק ב' סימן צח, שהקשה מרבא לרבא לשיטת רש"י, שלכאורה גמרא ערוכה היא ביבמות ל"ו ע"א: 'אמר רבא הלכתא כריש לקיש בתלת מילי וכו'', הרי לכאורה, שבשאר פלוגתות בין רבי יוחנן וריש לקיש הלכה כרבי יוחנן, והוא סבר דהתם שמיה התראה. ומביא שהעלה הקושיא לפני רבינו, ומציין: "וכת"ר שליט"א **השיבני על המקום**, לעיין במסכת שבת דף ע' ע"ב בתוס' ד"ה נודע לו וכו', דכתבו דלא אמר רבא אלא בדברים הנוהגים בזה"ז, **ונהניתי מבקיאותו המופתית וגאונותו, ברוך שחלק לו מחכמתו אשרי יולדתו**".

ח) בספר "מבית מאיר", לידידו הג"ר מאיר סטלביץ זצ"ל, מלפנים אב"ד חסלביץ ואח"כ בזכרון משה עיה"ק ירושלים, חלק ב עמוד נח ד"ה וא"כ, שרבינו ציין לו לדברי הרא"ה, שקדמו בביאורו שרצה לבאר שם.

ט) בספר "כור זהב", להרה"ג ר' ארי' ליב שטיינהארט זצ"ל מבאי ביתו של רבינו, שהוא ביאור על הרמב"ן עה"ת, בקונטרס השמטות עמוד קעב, מביא שרבינו העיר לו על אחד מפירושי הרמב"ן שם, שכבר קדמו בספר "עקידת יצחק".

הגהות רבינו על אוצר הפוסקים על אבן העזר,
בעריכת הג"ר שלום שבדרון זצ"ל

ישכיל עבדי

ספר שירת

ישכיל עבדי

חלק שלישי

עם חלק התשובה

וספר שירת

דע"ה והשכל

ערוך ונסמר

ירושלים תובב"א

שנת ישכיל עבדי ירום ונשא וגבה מאד התרצ"ט לפ"ק

גו כתה המפלני דמנרך קכר בלקוח יפרנייה בהכל
נהיה בדכרו וכר ימלנלנ קכר נוכל פרי החדמה, מכ"ז
נר דקמי של נכרה רחמוה, ובעת כתבי זה הופיע
לנית מדכבי הנאון המפורסם מהר"ר במצון פילמנסקי
ואמר לי לעיין נכך מחיות ונם בחיטה מקיבלת
מנחונים מחכונים על נרכות ונלעני לח ומלחים מלני
הם המכנים.

ספר
משנת חנוך

בירורי הלכה
בעניני תפילה וברכות, שבת ומועדים
מצוות התלויות בארץ ועניינים שונים

מאת

הגאון רבי **חנוך זונדל גרוסברג** זצ"ל

מגדולי ירושלים עיה"ק

בעמח"ס המעשר והתרומה, תורת השמיטה, חוקות שדה, נטע הלולים
חיי חנוך, זר התורה, חזון למועד ועוד

פעיה"ק ירושלים תובב"א

שנת תשפ"ב לפ"ק

אח"ק וס"ל דאם עברה בגלל אינה מעוברת. והר"מ הלא פסק כח"ק, שוב הראני הגה"ג הרש"א פולנסקי שליט"א שכתב עמד ע"ז במהר"מ וכתב לישב עפ"י גי' התוספתא ולפי האמור יש לעיין על לשונו המהור של הרמב"ן שכ' וד"ל ואני תמה כיון דקנוי על ערי יהודה מה צריך לומר ירושלים בחורבנה והלא ירושלים בכלל היתה, וכ"ה בר"ש פ"ג דמו"ק, ולפי מה שבארנו דעיקרה של ירושלים היתה בגבול בנימין א"כ י"ל דשפיר השמיענו התנא דאף רעל ערי ישראל אין קודמין אפי"ה אם ראה ירושלים אף בחרובה שהיא בחלקו של בנימין לבד קודע ממני מעלה הקדושה שבה גרמה שנצטער ביותר על חורבנה, ואפ"ל כיון דשני חלקי העיר היו לעולם מאוחדים כאחת וכמלכות אחת לא כשתי עיירות נפרדות נחשב גם לענין זה כעיר אחת, וגם כיון שירושלים היתה עיר הבירה של מלכות יהודה נחשבת כולה כערי יהודה.

פירושי רבנו אליהו מלונדריש ופסקיו

יוצאים לאור ע"פי כתב"יד עם מבוא והערות
מאת
הרב מרדכי יהודה ליב זק"ש

תולדות המחבר
מאת
פרופ' בצלאל רות

34 דכל זמן שלא נודע לא נתבטל וכמ"ש בתוספתא פ"ו דתרומות וראב"ש בר"א בזמן דלא ידע בה כו' אבל אם ידע בה כו' מותרת (והובאה בר"ש שם). והרמב"ם שם פירש דראב"ש אדרבנן קאי דבנודע התערובות מודו, וע' בתוספת ראשונים שם (עמ' 35[22]).

35 עי' ברדב"ז ד' ורשא סי' תתקע"ח שכתב דהקונה מגוי דבר שנתערב בו איסור הוה כמבטל איסור לכתחילה כיון שקונה לכתחילה ע"מ לאכול, אבל אין כוונתו דבידו של גוי לא בטל עיש"ה. והעירני הגרש"א פולנסקי לדברי הפמ"ג יו"ד סי' נ"ו בש"ד סקכ"ח שהביא בשם

תלמידי חכמים שבדור מפלפלים
עם רבינו במילי דאורייתא

מוסד הרב קוק

הוצאת מוסד הרב קוק, ירושלים, תשפ"ז
בהשתתפות החברה להיסטוריה יהודית באנגליה

ספר

כרם ציון השלם

אוצר הלכות ארץ-ישראל

ביאורים, חידושים וחקרי הלכות, בירורי דינים ופסקים במצות התלויות בארץ

בעריכת
הרב יצחק רוזענטל
מגדל "מדרש בני ציון"
מרכז רבני לבירור הלכות ארץ

הוצאת "מדרש בני ציון"
ירושלים
שנת תשכ"ה לפ"ק

א) בדין אימתי חל קדושת שביעית על הגידולין, אם מתחילת צמיחתן או עד שיהי' ראויין לאכילה. נדפס בשמי בחו' תורת א"י תמוז-אב צ"ח, יעו"ש. והקשה לי הגרש"א פולונסקי, מירושלמי ערוך פ"ה דמעשרות ה"ב, דקאמר שם הביאה פחות משליש לפני שמינית ונכנסה לשמינית מותרת משום ספיחים וחלה עליהן קדוש"ש ע"כ, משמע דחל גם קודם שהביאה שליש, ורציתי לומר דהאי וחלה עליהן קדו"ש היינו כשיגמרו, ויל"ע. שו"מ בביאור הגר"א ז"ל בירושלמי וילנא, שגורס להיפוך דלא חלה עליהם קדו"ש, וא"כ יש מקום לדברי.

א) הגרש"א מטעפליק העיר דלמה לי גזירה דגידולי תרומה תרומה תמ"ל דאסור לזרוע משום משמרת תרומותי.

והנה אם נאמר דבמאבד ליכא הך איסור רק בממא, ניחא, וכן לענין לזרוע תרומה טמאה דליכא

ובדברי עם הרב הגרש"א מטעפל' העיר ג"כ מהזיא דפליגי מהרשד"ם והחרדים בשומשומין שקנה מנכרי ועשה מהם שמן אי חייב ולמאן דמחייב הרי תורם מהשמן היוצא. ויש לעיין אולי המחייב אומר רק דהם חייבין אבל אה"נ דיתרום עליהם משומשומין החייבים. ויש לעיין דהוי מן החיוב עה"פ. ועיין מהרשום אצלי בחי' על ירושלמי תרומות דף ל"ט שהר"י קאפלאן

ספר

כנפי נשרים

חדושים ובאורים על ספר משנה תורה הוא "היד החזקה"

להנשר הגדול הרמב"ם ז"ל

מאת

הרב הגאון הגדול עמוד ההוראה

ר' אברהם נשר (אדלר) זצ"ל

ראש לשכת הרבנות הראשית בעיה"ק ירושלים ת"ו

יהי רצון נשר כנשרים תעופנה עיי"ש בגי

הרב ר' יצחק נשר שליט"א

רב ומו"צ חברת הרבני האזורי בתל-אביב

ירושלים שנת תשל"א

בימות הקיץ מתפללים מעין ש"ע. ובימות הגשמים בשביל שאלת טל ומטר מתפללין כל הש"ע וליכא לאקשויי אי ר"י מאי אריא פועלים אפילו כל אדם נמי משום שרוצה לחדש דפועלים בימות הגשמים צריכים להתפלל כל הש"ע. אלא מוכרח מכאן דאפילו בימות הגשמים הפועלים מתפללים מעין ש"ע. וכשדברתי אח"כ בזה עם כבוד ידידי הגרש"א פולנסקי (שליט"א) זצ"ל הרב מטפליק. אמר לי שמצא כדברי בפרי מגדים אך מסיים שם שמסתימת הש"ע לא משמע כן.

ספר

"כור זהב"

תוכנו ומעשהו ביאור יקר ונעלה, על פירוש התורה, לרבינו הקדוש הרמבין זצ"ל וי"ע

אשר שפתחי ורבותי, אני בעניי הכינותי, איש בצניע, מאוד מאוד ופיר

ארי' ליב שפיינהארט בלאמפיר מ"ח מרדכי ולה"ם

בעיר בראדשין במדינת גאליציה נולדתה, ובעיר קאליש בגאליציה נולדה וגדלה, ובמזל השם תחלה, הסדי ומצודתה, עתה מגורתה, בירושלים עיר קודשנו, מורה ישראל יקבצנו, ולתר מרום מאוויה, כרועה עדרו יעמלנו, יביאנו וישענו, ובמרעה טוב ירענו, לנצח נצחים ולעולמי עד. אמן סלה ועד.

שנת תרצ"ו

סעה"ק ירושלם תובב"א

עמוד קל"ח שורה ז' אחר מל"ות הזכירם ע"ש הוספה: וכה הראני הגאון מהרש"א פולונסקי רב בירושלים כס' עקדת יצחק שער פ"ד שפי' בכוונת הרב כאן כמו שפירשתי אבל הרב בעל עקדה דחה דבריו ופלפל קולמסו לכתוב על הרמבין ז"ל ולא חש לקמחיה, ובמח"כ לא חש לכבוד רבינו הקדוש שארי לי' מארי', והנני מביא קושיות העקדה בקצרה וז"ל דבר של חימה הוא שהרי א"כ מה הטעם מנאת ג"כ ביורדי מצרים בכלל הבנים וא"א שתהי' אז יורשת נחלה וכו' עיין בדבריו, ואני תמה מאוד על תמיהתו שהרי מה שחשבה שם הוא לענין הפרשה שם שהוא לחשבון ע' נפש יורדי מצרים ולזה נחשבו שם גם דינה ויוכבד לדעת רז"ל לא לענין הנחלה, וכאן זכרה לענין הפרשה כאן לענין הנחלה, כתב עוד ואין ספק שכמו שהזכיר הכתוב יימח שר .ועונן בארץ כנען אלו הי' שם אחר כיוצא באלו הי' מוכירו עכ"ד, ולדעתי אין קושיא כי למה יזכיר

והנה הרב מטפליק שליט"א יישב קושיתי הנ"ל עפי"ד הרש"ש בנדה דף מ"ב ע"ב [ד"ה יצתה] שחילק בטומאה כשאוכל בכא"פ דליטמא (כזבחים דף ע' [ע"א]) הוא דוקא כשעוד חצי הזית בבית הבליעה, אבל כשכבר בלע אזי אינו מצטרף, עי"ש. וא"כ משכח"ל שאינו לוקה משום טומאת מקדש כשמיירי באופן האמור דאינו מצטרף לענין טומאה, ולענין איסור מצטרף.

ספר

ברית הלוי השלם

חידושי תורה

על סוגיות בש"ס, רמב"ם, טורים, שו"ע וכו'

אשר חיבר בעוה"ת

הגאון רבי יעקב אשר הלוי גרייבסקי זצללה"ה

בי"ד משולם פיבעל הלוי זי"ע

נכד הגאון ר' אלישע זי"ע מסלאנים

בעהמח"ס משנת ראב"י

הוכא לדפוס

פעה"ק ירושלים תובב"א

בשנת תשנ"ו

דצינתי שר"ש לא הזכיר שדבריו נגד ר"ע רבו. כוונתי לדעת הט"ז ביו"ד ר"מ ס"ק ג' שתלה כונה כזו בטור, אבל הג"ר שמשון אהרן פולונסקי נ"י הרב מטעפליק ורב של שכונת בית ישראל סה עה"ק ת"ו הראני את הטור יו"ד ל"ט דכתב אבא מארי מן האוסרין ואני מן המתירין וכן הראני בסוטה י"ז ע"ב תוס' מביאים מהירושלמי ר"א אומר רואה אני את דברי ר"א בן שמוע מדברי אבא. וכבר הבאתי לעיל מס' כללים

בעה"י

ספר

קרבני לחמי

חלק ראשון

רובו בעניני העבודה

וספר

ייני עם חלבי

חלק ראשון

בענינים שונים

ריש אשר רובם ככולם כבר עמדו בדקדוק חברים, ברוך בברוך יחד ואיש יחד שני רעהו, י' החכמים, כותבי הקובצים תל-תלפיות, ויקם יוסף, המאסף, אוצר החיים, משנת תרכ"ב תרצ"ב, וגם השגותיהם הוזאו ספוזות ונראות למקום שנזכרו ע"י המחבר האי ניתו

גמיר, שקנו ונמוקו עמ, בברא ותיובתא, מצעים בהלכה, גלי דרעי' ונפיל נהוראי, דיין לישנא ונחית לעומקא דדינא, דורש אותיות התורה, פתחי' הוא בלשון, רצוי לכל אחיו דורש טוב לעמו, דבש ותלב תחת לשונו, אוהב שלום ורודף שלום, אוהב את הבריות ומקרבן לתורה כש"ת

רבי שלמה פישר ז"ל.

הוא אשר כתב בת"ת תחת השם בן ר' אהליאב' (אותיות הוריו אהרן וביילא ז"ל), רב דק"ק אלבא-יוליא, אשר לפני כבוש הרומאני נקראה קאר"סבורג יע"א.

נדפס בהתאזות בנו בכורו מו"ה שמעי' נ"י וכל עיקר בהשתדלות נדולה הפעשה יותר מן העושים, הוא בתו הגדולה של המחבר ז"ל, להבח"ר מרת בילא תחי'.

סחר ומוגה על ידי, אני בן מביש ומחפיר, צעירו של המחבר ז"ל, אהרן, יושב ירושלם תיו.

ושם נדפס, תרצ"ג-תרצ"ד, ריזבו ככולו בדפוס "ביבנה".

דמוכח בסבת רק שבות דרבנן וכן כרחני ידידי כרב כגאון ר' שמשון אהרן פולונסקי נ"י כרב דסטפליק בברח"כ בבכ"כ ג"ג שער ז' וז"ל דמוכח מפי' כדרכו ליכא לימוד דאו' ומטוכ"כ בפרק שלח כדרכו שרי לי רבנן בגוונא יונק עכ"ל ודלא ככתוס' שבת ט"ג שכ' לכאריה מכ דפרק דאו' דאי מדרבנן למאי בעינן תרתי לכתילא לעד וכלמ"ו ועכ"ס בפכר"ס. וכבר כבאתי בס' ס' דפליני

יקר תפארת

לרבנו דוד בן זמרא זי"ל (הרדב"ז)

על "משנה תורה" להרמב"ם
הלכות שלוחין ושותפין והלכות עבדים

יוצא לאור בפעם הראשונה
על פי כתב-יד עם מבוא, הקדות ובאורים
מאת
הרב שמואל ברוך ורנר

הוצאת מוסד הרב קוק שעל יד המזרחי העולמי
ירושלים תש"ה

ג) עיין לעיל סי"ב הי"ב ככ"ח שכתב כן בשם הרלב"ג, ויפה הערני הגאון מהרש"א פלונסקי שליט"א שמקור דברי הרמב"ם מפורש"ם להדיא בערכין כח, ב, "יכול יחרים אדם בנו ובתו ושפחתו העבריים תיל בהמת מה בהמה יש לו רשות"ם למכירה אף כל שיש לו רשות למכירה", הרי להדיא דאין רשות לאדון למכור ע"ע, ויש להתפלא על רבינו והרלב"ג והכ"ם שהביאו ממרחק לחפם.

ספר

אוצר הפוסקים

על

שלחן ערוך אבן העזר

כנוס מהמצוין שו"ת להלכה ולמעשה עפ"י סדר השו"ע

כולל פנים השו"ע והרמ"א
בצירוף
א. באר הגולה. ב. באורי הגר"א. ג. באר היטב. ד. פתחי תשובה.

כרך א

הלכות פריה ורביה (סימנים א–ו)

מעיה"ק ירושלם תובב"א

כז. ה"ה למצרי. וכן דעת הכ"מ דלעי"ג דקנוב שינתן מ"מ כתב סמ"ג ל"ת קי"ו מרע"ם לוט ירוסלים דנבוכדנצר מזר ובלבן עד היום [והעיר הגרע"א פולונסקי שליט"א דבמויש"א סי' מ"ש תמה דיחזקאל דניבא שיעבו כי במקום שנה מחר סנחריב ל"כ ע"ש ניבא שיעבו מחרי בלבול דנבוכדנצר ומ"ש מוחר, ותי' דסנחריב בלבל גם לת מלרים וכושיב מחרים מחחיכם וכם נקרלו מלרים ע"ש מקומם ועליכם ניבא יחזקאל שיעבו, חבל הרחשונים לת שבו כלל, (וכיוון זכה לרשב"ח וריטב"ח יבמות ע"ו ב') ולכן מוחר] [וער"ם סוף ידים דלח כ"ל לפרש שנקרלו המומות כמחרות עמון ע"ש שהחייבו במקומם]. ועי' מזר"ח לישות סי' ס' שכחריך זכה. ועי' הגב' סמ"ג למכר"ח שעיון ומ"ש זכה ניד מכרן ח"ש הנג"ו לות ו'.

ספר

שו"ת

חשב האפוד

תשובות ופלפולים

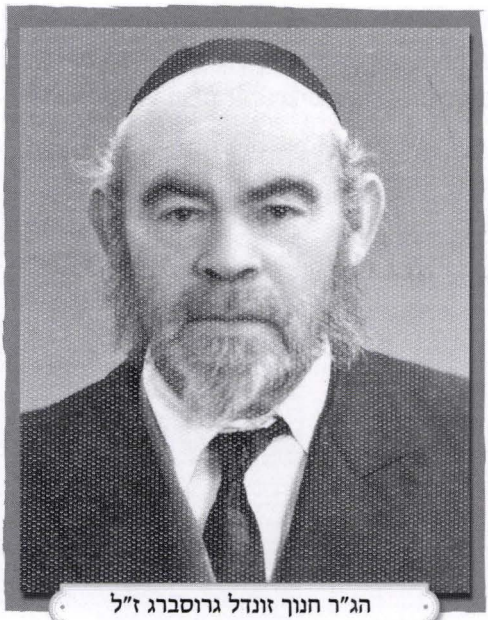
חלק שני

מאשר הגני ה'
בחיותי משמש בהוראה בירושלים עיה"ק תוכב"א
גם מפת שאגי ומתה מה ק"ק לונדון יצ"ו

חנוך דוב פרווא
אבד"ק קהלת מלכות יצ"ו

לונדון, תשל"ו

מבמי' ס"ע בביח דברי כה"ה ממהיר בדיעבד מדוחק נבר מנחלע בריחמין, מיכו ס"ל שפסי' מדוחק לינו מיחר וביינו שעמע שלח כחיר בחינו של כה"ח בבלחן ערוך, ויש רק להחפלח על בבי' שכחב דברי כה"ה מבי' ס"ע שסמעמ וכחב דבריו מבי' ע"ג מסחמע וכבי הם דברים סותרים זה לח זה. ומבירנע שבלינחי סחירם זו שבדברי הב"י לפני הגחון מהר"ר שמשון פלונסקי מעשפניק זי"ל שהי' גר בירושלים, יבראה לי שעמד על זה בספר לחד לחכמי ומחבלן, ואיני זוכר שם הספר.

הג"ר חנוך זונדל גרוסברג ז"ל

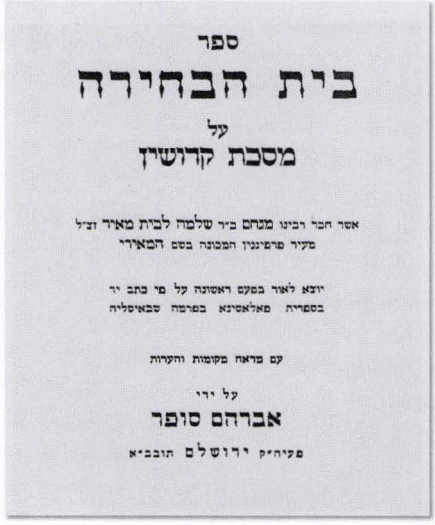
ה' זו הלכה במעונו של רבינו[מג]:

"המנוח הגדול, שהיה נקרא בפי כל בשם הרב מטעפליק, מלבד שהיה אחד מגדולי ההוראה שבדורנו, הנה בהיותו מחונן בכשרונות נפלאים שקשה למצוא דוגמתו, בעל זכרון נפלא, תפישה מהירה, הבנה שנונה, וידיעה עמוקה במהלך החיים, היו רבים משכימים לפתחו הפתוח לרווחה לכל הבא, ורבים היו נעזרים על ידו. ביתו היה בית ועד לחכמים, כל היום היה ביתו הומה מנכנסים ויוצאים, הן בנוגע לשאלות איסור והיתר והן בפלפולי דאורייתא. כי בהיותו בקי נפלא בש"ס ומפרשיו ובכל ספרי הפוסקים הראשונים והאחרונים, היה לעזר לא מעט לגדולי התורה ולחכמי הישיבות, שהיו באים אליו לברר ספיקותיהם ולהציע קושיותיהם, והוא בבקיאותו הגדולה היה מורה להם באצבע התרת ספיקותיהם ופירוק קושיותיהם בספרי הראשונים והאחרונים על הש"ס ופוסקים שהיו מונחים אצלו כמונחים בקופסא.

"ואף בשנותיו האחרונות, שכבר היה מוטל על ערש דווי, והדיבור היה קשה עליו, בכל זאת היה מוכן לענות לכל דורש דבר ה' זו הלכה, אם לא בדיבור לכל הפחות ברמיזה".

כך גם במאמר זכרון נוסף, שפירסם הג"ר מרדכי גימפל בארג ז"ל, רו"מ ישיבת "שער השמים":

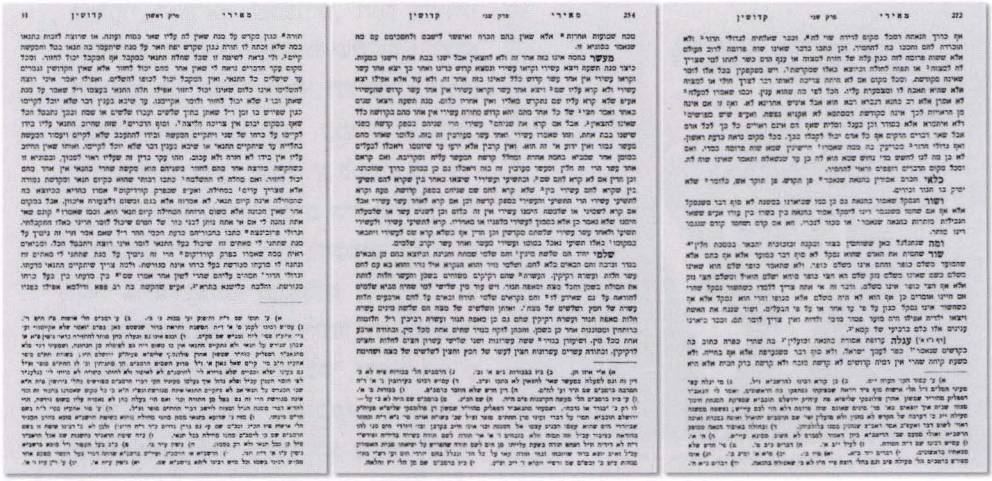
"אם כי ראשו ומוחו היו תמיד תפוסים בהוויות דאביי ורבא, היה ביתו הומה תמיד מהמון מבקרים מכל החוגים והגילים, שנהנו מאמרותיו - שיחותיו שעפ"י רוב היו בהם מברק הגאוניות, שיחת חולין של ת"ח שצריכה לימוד".

ספר
בית חבחירה
על
מסכת קדושין
אשר חבר רבינו מנחם בן"ר שלמה לבית מאיר זצ"ל
מעיר פרפיגנין המכונה בשם המאירי
יוצא לאור בפעם ראשונה על פי כתב יד
בספרית מאלאסינא בפרמה שבאיטליה
עם מראה מקומות והערות
על ידי
אברהם סופר
פעיה"ק ירושלם תובב"א

יהודי נכבד ותלמיד-חכם מובהק בירושלים, הרה"ג ר' אברהם סופר זצ"ל, בן הגאון בעל "התעוררות תשובה" מערלוי זצ"ל, שההדיר את ספרי "בית הבחירה" לרבינו המאירי ז"ל, התקשה פעם בעת מלאכתו בקודש בהבנת דברי המאירי. יגע עד מאד לחפש מקור בראשונים, שישמש כהשוואה לשיטת המאירי, כך יאירו עיני הלומדים בעסקם בדברי

מג "לוח ירושלים לשנת תש"ט", עמוד קצד. המאמר בשלימותו נדפס להלן פרק כד.

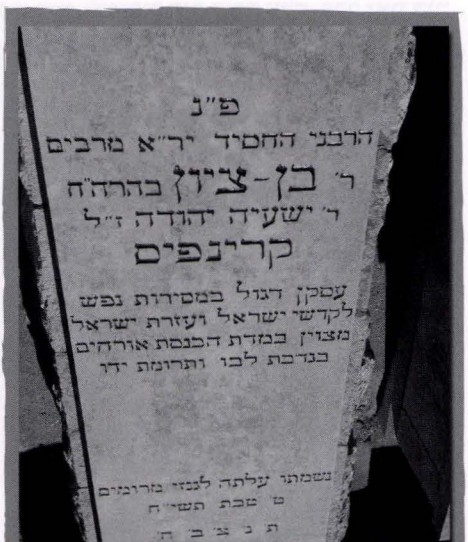
המאירי הללו, כראותם ששיטה זו לאו יחידאה נינהו. אולם, חרף כל החיפושים, "פשפש ולא מצא". הלך לו לשחר על פתחו של רבינו. ידע, ששם בודאי ימצא את מבוקשו. ואכן כך, תיכף על-אתר מנה לפניו רבינו את רשימת הראשונים הסוברים נמי כך, אם בפירוש אם ברמיזה.

כך גם, בעת שהתעסק אחד ממקורבי רבינו, הרה"ג ר' בן ציון קרינפיס ז"ל, בהעתקת חיבורו של רבינו דוד הנגיד זצ"ל נכד הרמב"ם

הרה"ח ר' בן ציון קרינפיס ז"ל

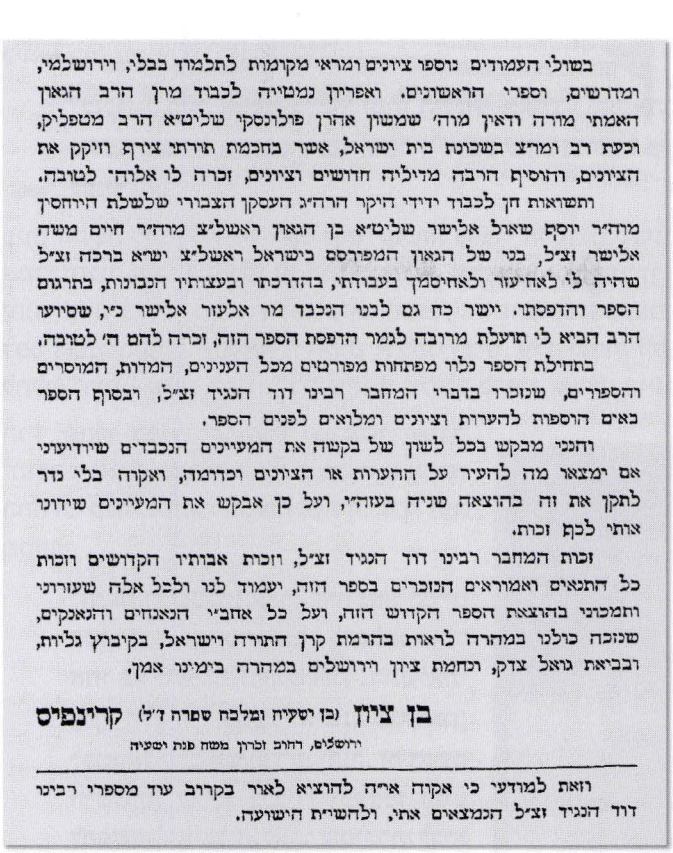

מצבת הרב"צ קרינפיס ז"ל

- "מדרש דוד" עמ"ס אבות - מערבית ללשון הקודש, הוסיף ועיטרו בציונים ומראי-מקומות. כמובן, רבינו - במוחו הכביר נובע מעיינות החכמה - היה לו בעזרו בכל הדבר הקשה.

הרב קרינפיס מזכיר זאת בהקדמתו לספר:

"בשולי העמודים נוספו ציונים ומראי מקומות לתלמוד בבלי, וירושלמי, ומדרשים, וספרי הראשונים. ואפריון נמטייה לכבוד מרן הרב הגאון האמיתי מורה ודאין מוה' שמשון אהרן פולונסקי שליט"א הרב מטפליק, וכעת רב ומו"צ בשכונת בית ישראל, אשר בחכמת תורתו צירף וזיקק את הציונים, והוסיף הרבה מדיליה חדושים וציונים, זכרה לו אלוהי לטובה".

בשולי העמודים נוספו ציונים ומראי מקומות לתלמוד בבלי, וירושלמי, ומדרשים, וספרי הראשונים. ואפריון נמטייה לכבוד מרן הרב הגאון האמיתי מורה ודאין מוה' שמשון אהרן פולונסקי שליט"א הרב מטפליק, וכעת רב ומו"צ בשכונת בית ישראל, אשר בחכמת תורתו צירף וזיקק את הציונים, והוסיף הרבה מדיליה חדושים וציונים, זכרה לו אלוהי לטובה.

ותשואות חן לכבוד ידידי היקר הרה"ג העסקן הצבורי שלשלת היוחסין מוהר"ר יוסף שאול אלישר שליט"א בן הגאון ראשל"צ מוהר"ר חיים משה אלישר זצ"ל, בנו של הגאון המפורסם בישראל ראשל"צ ישר"א ברכה וצ"ל שהיה לי לאחי־עזר ולאחיסמך בעבודתי, בהדרכתו ובעצותיו הנבונות, בתרגום הספר והדפסתו. יישר כח גם לבנו הנכבד מו' אלעזר אלישר כי', שסיועו הרב הביא לי תועלת מרובה לגמר הדפסת הספר הזה, זכרה לחם ה' לטובה.

בתחילת הספר נלוו מפתחות מפורטים מכל הענינים, המדות, המוסרים והספורים, שנזכרו בדברי המחבר רבינו דוד הנגיד זצ"ל, ובסוף הספר באים הוספות להערות וציונים ומלואים לפנים הספר.

והנני מבקש בכל לשון של בקשה את המעיינים הנכבדים שיודיעוני אם ימצאו מה להעיר על ההערות או הציונים וכדומה, ואקדה בלי נדר לתקן את זה בהוצאה שניה בעזה"י, ועל כן אבקש את המעיינים שיזכוני אותי לכתף זכות.

זכות המחבר רבינו דוד הנגיד זצ"ל, וזכות אבותיו הקדושים וזכות כל התנאים ואמוראים המזכרים בספר הזה, יעמוד לנו ולכל אלה שעורנו ותמכוני בהוצאת הספר הקדוש הזה, ועל כל אחב"י הנאנחים והנאנקים, שנזכה כולנו במהרה לראות בהרמת קרן התורה וישראל, בקיבוץ גליות, ובביאת גואל צדק, וכחמת ציון וירושלים במהרה בימינו אמן.

בן ציון (בן יסעיה ומלכה ספרה ז"ל) **קרינפיס**

ירושלים, רחוב זכרון משה פנת יסעיה

וזאת למודעי כי אקוה אי"ה להוציא לאור בקרוב עוד מספרי רבינו דוד הנגיד זצ"ל הנמצאים אתי, ולהשי"ת הישועה.

כמו"כ כשהדפיס הרה"ג ר' ישראל זיסל דבורץ ז"ל, בשנת תרח"ץ, חידושי הרשב"א על מסכת בבא מציעא, כשחלק ניכר מזה הופיע לראשונה מכתב-יד, ונוספו בו הערות והגהות מהג"ר יצחק מאיר בן-מנחם זצ"ל אב"ד פתח תקוה, חתן הגאון רבי איסר זלמן מלצר זצ"ל, היה לו רבינו לעזר וסיוע רב במציאת מראי-מקומות, בידיעותיו הרחבות בש"ס וראשונים.

בור סיד שאינו מאבד טיפה

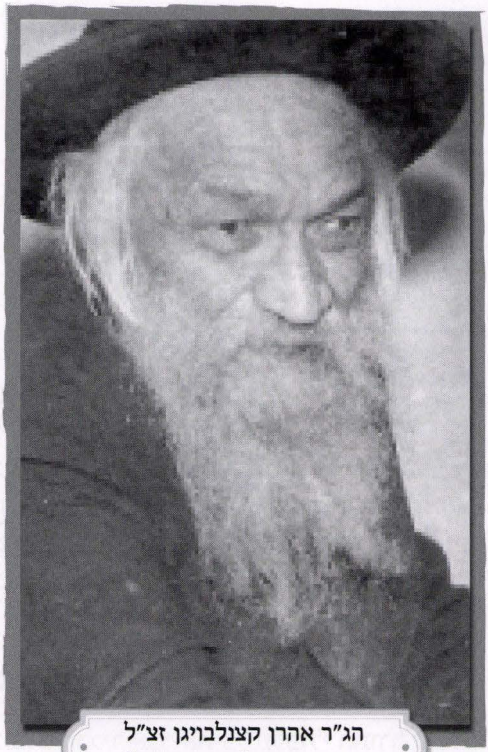
במוחו הכביר אָצַר את כל פלפולי התורה שפלפל אי-פעם. שיחות-התורה נחרתו בו לאורך ימים, כמו היו מאורעות מסעירות, בלתי נשכחות מזכרון האדם. תכונה נדירה זו לבדה, גררה אחריה תגובות נפעמות מכל מי שנחשף לה...

לפעמים, כשנפגש עם אנשים שלא ראה אותם זה יותר מעשרים ושלושים שנה, היה אומר אליהם תיכף ב"שלום עליכם" הראשון, כשעיניו ברוקות ופניו מתלהטות: "וזו הקושיא שדיברנו בה אז כשנפרדנו, זה התירוץ שיכולים לתרצה..." כאילו חיכה כל השנים הללו לפגישה החטופה הזאת להשלים את השיחה ההיא בדברי תורה. במרבית המקרים לא זכרו האברכים במה המדובר, אבל הוא, הדברים חיים אצלו, כאילו עומד עדיין באמצע השקלא וטריא.

כיוצא בזה מספר תלמידו[מד]:

"בזכרוני, פעם עסקנו במשא ומתן הילכתי. באמצע נכנס יהודי זקן אחד. הרב קיבל את פניו בחיבה ואמר לו: ר' משה, לפני עשרים ותשע שנים נפרדנו? ברשותך אזכיר לך חידוש שהצעתי לפניך".

פעם הקשה לפניו תלמיד חכם אחד קושיא בדברי הרמב"ם, רבינו הציע לו תירוץ הגון, וכשסיים אמר: "סבור אנכי שתירוץ זה הגון, ומהראי שתציינו אותו בגליון הרמב"ם שלכם". ואכן כן, אותו יהודי ציינו בגליון ספרו. חלפו שנים מספר, ואותו מקשה בעצמו כבר שכח שהקשה זאת פעם לפני רבינו, והעלה שוב את זו הקושיא לפני רבינו. עלה שחוק קל על שפתי רבינו, ובידידות אמר להלה: "דומני שאת התירוץ לקושיא זו עליכם לדעת, שהלא ציינתם זאת ברמב"ם שלכם..."

הג"ר אהרן קצנלבויגן זצ"ל
ראש ישיבת "תורה ויראה"

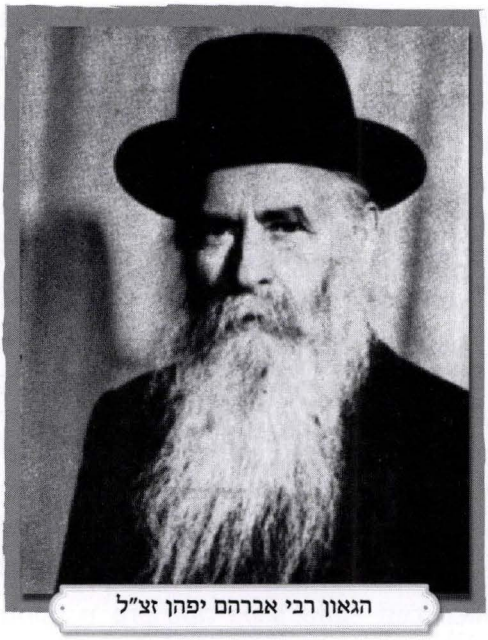
הג"ר אהרן קצנלבויגן זצ"ל, מראשי ישיבת "תורה ויראה", כשרצה להדגים מה היא אהבת התורה, עמד וסיפר מעשה שהיה. וכך היה מספר:

"הגאון ר' שמשון אהרן, היה גאון וצדיק בכל דרכיו, בקיאותו היתה להפליא. בוקר אחד בא לישיבה, וחיפש אותי. התפלאתי מאד, הלא זה לא פעם ראשונה שנקראתי לבוא אל הרב מטעפליק, והנה, זה הפעם הראשונה שהוא בכבודו ובעצמו הגיע לחפשני ללא שליח. לאחר שמיהרתי לבוא אליו הבנתי את פשר הדחיפות להגיע בעצמו. 'זה לפני עשרים שנה הקשית לפני קושיא', אמר לי הרב מטעפליק, 'והשבתי לך תירוץ מצד הסברא. עתה, מצאתי ב"ה שתירוץ זה מפורש בספר פלוני'... הבנתי הכל. מרוב שמחת התורה לא היה יכול להתאפק, ובעצמו מיהר לבשרני את הבשורה המרעישה מצידו... התירוץ שלפני עשרים שנה נמצא כתוב מפורש בספר..."[מה]

כיוצא בזה אירע פעם, כשמצא בספר תירוץ דומה למה שתירץ לו אביו הגאון זצ"ל לפני עשרות שנים. לא ידע את נפשו מרוב שמחה, ובדרך צחות התבטא: 'הלוואי הייתי יכול לבשר לאבי ב'טעלגראם לעולם העליון' שמצאתי את התירוץ שלו מפורש כתוב בספר...'[מו]

סיפור נפלא אירע בעת ביקורו בארה"ב בשנת תרצ"ז. במהלך מסיבת "קבלת פנים" שערכו שם

מד הרב חיים אורי ליפשיץ ז"ל, בזכרונותיו שבסוף ספר "חידושי הרב מטפליק", עמוד 57.
מה מפי הג"ר לוי רבינוביץ זצ"ל, בעל "מעדני השולחן".
מו מפי הר"ר יוסף אהרונזון ז"ל, נכד רבינו.

הגאון רבי אברהם יפהן זצ"ל

לכבוד הדרת גאונו, נוכח גם הג"ר אברהם יפהן זצ"ל, ראש ישיבת נובהרדוק בעיה"ק ירושלים, לימים סיפר על מחזה מיוחד שנחקק במוחו לימים רבים, כשאחד הרבנים הנוכחים ניגש לרבינו, רבינו קידם פניו: "שלום עליכם, רבי זבחים ע"ט..."

התברר לו, שאותו רב ביקר פעם בבית רבינו בירושלים, ושיחתם נסובה אז אודות הגמרא בזבחים דף ע"ט. רבינו לא הכירו בשמו, אבל זכר אותו מיד לפי השיחה התורנית ששוחח ביניהם לפני תקופה ארוכה[מז]

מחודדים ונהירים בפיו

שיעורים רבים מסר רבינו במקומות תורה. בישיבת מאה שערים, בישיבת תורה ויראה, במכון הרי פישל, בישיבת "בית הוראה - רבינו חיים יוסף", שם היה מוסר שיעורים בקביעות, ובעוד מקומות מזדמנים שהזמינוהו שם.

השיעורים היו מיוחדים במינם. יסודותיהם היו בנויים על היקף הסוגיא והשוואתם לסוגיות אחרות. הברקות חידושיו הציתו את מחשבת הלומדים, ולבת אש של "ריתחא דאורייתא" פרצה בין כתלי בית המדרש.

בית "הרי פישל"

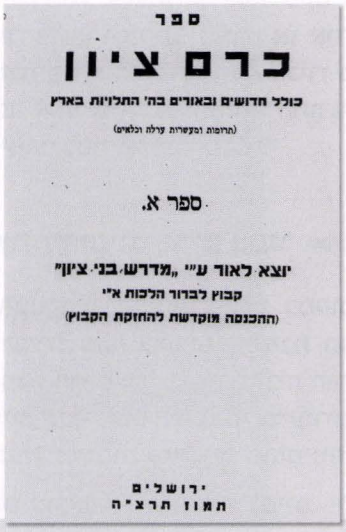
אמנם, עיקר החידוש היה, שמעולם לא היה מכין שיעוריו מקודם. בהגיעו אל הישיבה או הכולל שמסר שם השיעור, בירר את הנושא עליו צריך לומר השיעור, ועל-אתר שלף שיעור ערוך, מוכן ובנוי לתלפיות. לא שנא באיזה מסכתא איירינן, אם אורח חיים או חושן משפט, זרעים או קדשים, מיד פתח באמירת שיעור, כאילו זה עתה מונח הוא בלימוד הסוגיא לעמקה ולרחבה.

כך היה, בעת שמסר בקביעות שיעורים בכולל שע"י "מכון הרי פישל". אשר כך היה הסדר, שליח מטעם ראשי הכולל היה מגיע להזמינו לומר השיעור, ביחד איתו קבעו את זמן השיעור, בלא

מז מפי הג"ר בן-ציון ברוק זצ"ל ראש ישיבת נובהרדוק, ששמעו מהג"ר אברהם יפהן זצ"ל. רבי בן-ציון, סיפרו ליבדל"ח הג"ר אשר סופר שליט"א, נכד רבינו, בעת שבא עמו בקשרי שידוכין.

שיברר את הנושא הנלמד כעת. כשהיה מגיע במועד שנקבע, בירר אודות הסוגיא הנלמדת, ומיד - ללא שום הכנה - נעמד למסור את השיעור.

אברכי הכולל - בני אותה תקופה - נכרכו אחריו בחבלי נועם, וימים רבים שחו בערגה מאותם ימים נפלאים שהיו שוהים במחיצתו, ורואים אותו שוחה במומחיות נפלאה בים התורה בבקיאות נדירה. ביניהם תלמידי חכמים מובהקים, כמו: הג"ר שמואל ברוך ורנר זצ"ל לימים אב"ד תל אביב, הג"ר ברוך נאה זצ"ל - בנו של הגאון הנודע רבי אברהם חיים נאה זצ"ל, הג"ר רפאל קוק זצ"ל לימים אב"ד טבריה, ועוד. מבין אברכים אלו אף עלה הרעיון במשך הזמן להעלות את השיעורים על גליון ולהפיץ אורם בעולם התורה[מח].

ספר

כרם ציון

כולל חדושים ובאורים בה' התלויות בארץ

(תרומות ומעשרות ערלה וכלאים)

ספר א.

יוצא לאור ע"י "מדרש בני ציון"

קבוץ לברור הלכות א"י

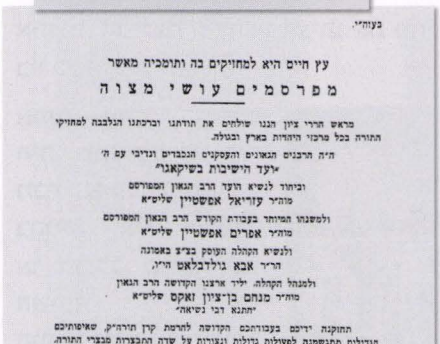
(ההכנסה מוקדשת להחזקת הקבוץ)

ירושלים

תשנ"ה

כך היה גם בשאר מקומות, כמו בטבריה, בעת ששהה שם תקופה מסויימת לכהן כבורר בדין תורה, נקרא ע"י ראשי ישיבת "אור תורה" דשם, למסור שיעור בפני הלומדים המופלגים שם. ותיכף בביאתו, שאל על אודות תחום הלימודים, ומיד נעמד לומר שיעור מפולפל בענין הנלמד שם[מט].

תופעה זו נתפרסמה בקרב שוחרי תורה באותה תקופה כתופעה פלאית, והיו הלומדים מחבבים את שיעוריו של רבינו, המלאים בחדוותא דאורייתא, ומאירים לשומעיהם כנתינתם מסיני.

בעזהי"ת

עץ חיים היא למחזיקים בה ותומכיה מאשר

מפרסמים עושי מצוה

מראש תורני ציון הננו שולחים את תודתנו וברכתנו הלבבה למחזיק התורה בכל מרכזי ההוראה בארץ ובגולה.

ת"ת הרבנים הצעירים והמקבלים המכובדים ונדיבי עם ה'

"עדה הישיבות בשיקאגו"

וביחוד לנשיא העדה הרב הגאון המפורסם

מוהר"ר עזריאל אשכנזי שליט"א

ולמשנהו המיוחד בעבודת הקודש הרב הגאון המפורסם

מוהר"ר אפרים אשכנזי שליט"א

ולגבאי הקהלה הנעסק בצ"צ באמונה

הר"ר אבא גולדבלאט הי"ו,

ולמנהל הקהלה, יליד ארצנו הקדושה הרב הגאון

מוהר"ר מנחם בן-ציון זאקס שליט"א

"יתנם רבי נשיאה"

התוקנה ידיכם בעבודתכם הקדושה להרמת קרן תורה"ק, שאשוחיכם הגדולות תתנשמנה למעלות גדולות ונצורות על שדה ההצברות מבצרי התורה. "ומלאה הארץ דעה".

אלקי מרום יחיים קרנכם בכבוד ותחיו למעלה למעלה להאמרת עם ה' ותזכו לראות דוממות קרן ירושלים ושמחת בני בונית ביכ.

בן אני מבישים תודתנו למע"כ ידידנו הרב הגאון הגדול המפורסם צנמ"ם

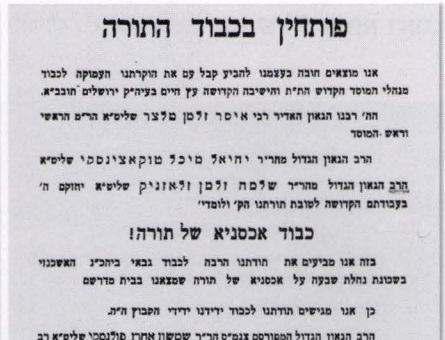
מוהר"ר שמשון אהרן מולנסקי שליט"א

רב בבית ישראל

ולגבאי ביהכ"נ הנשכנר בשכונת "נחלה-בעגה" ה"ה הר"ר יעקב קפלן הי"ו, והנדיב המפורסם בצדקה מזרוענו הר"ר בנימין טרכטנברג הי"ו ורעיתו החשובה מרת מינה בת הר"ר מנחם שלמה נ"ל.

כלם יעמדו על הברכה יחד עם כל תומכי ואוהבי קבוצנו הגעלה.

ה ה נ ה ל ה

פותחין בכבוד התורה

אנו מוצאים חובה בעצמנו להביע קבל עם את הוקרתנו העמוקה לכבוד מנהלי המוסד הקדוש התי"ת והישיבה הקדושה עץ חיים בעיה"ק ירושלים תובב"א.

הה' רבנו הגאון האדיר רבי איסר זלמן מלצר שליט"א הר"מ הראשי וראש המוסד

הרב הגאון הגדול מהריר יחיאל מיכל טוקאצינסקי שליט"א

חֲתַן הגאון הגדול מהריר שלמה זלמן זלאזניק שליט"א יחזקם ה' בעבודתם הקדושה לשובת תורתנו הק' ולומדי'

כבוד אכסניא של תורה!

בזה אנו מביעים את תודתנו הרבה לכבוד נבאי ביהכ"נ הנשכנר בשכונת נחלת שבעה על אכסניא של תורה שמצאנו בבית מדרשם

כן אנו מגישים תודתנו לכבוד ידידנו הפבון ה"ת.

הרב הגאון הגדול המפורסם צנמ"ם הר"ר ששון אהרן מולנסקי שליט"א רב בבית ישראל.

הרב הגאון הגדול מהריר ישעי' זאב ווינגראד שליט"א.

הרב הגאון המפורסם איש חי רב פעלים מהריר אהרן טייטלבום שליט"א.

ואת האדם הדגול מרבבה נבאי קודש של מוסדנו מהריר שלמה מרויוזוס הי"ו

יחד עם כל ידידי ואוהדי ריעין קבוצנו.

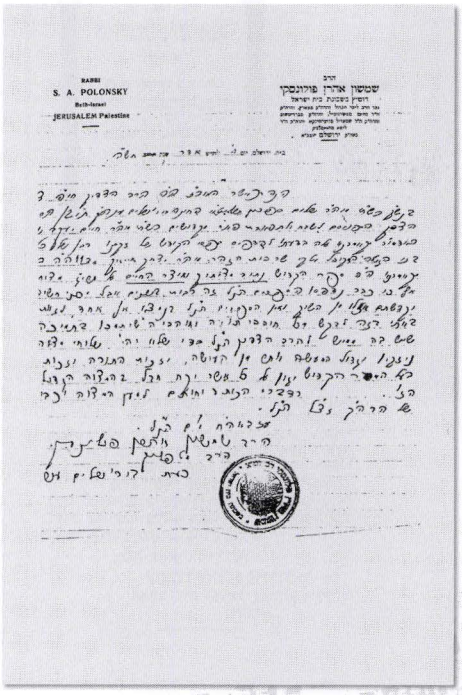
ה ה נ ה ל ה

רבינו מרביץ תורה
בישיבת "מדרש בני ציון"

מח גם מפי הג"ר אשר סופר שליט"א, וראה עוד להלן: פרק טז.

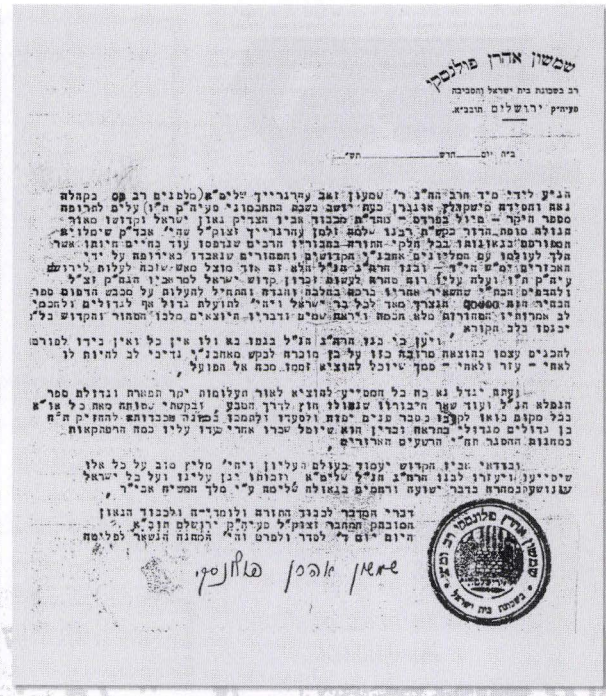
מט הרה"ח ר' מאיר קלירס ז"ל, בן הג"ר משה זצ"ל, דב ואב"ד טבריה.

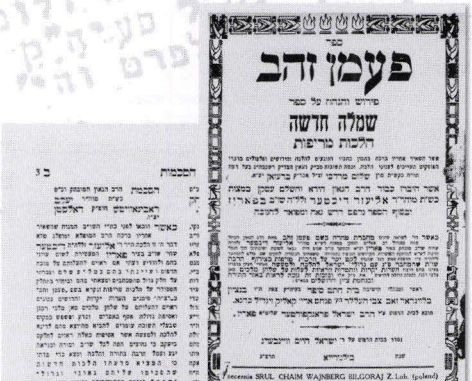
הסכמות מרבינו זצ"ל

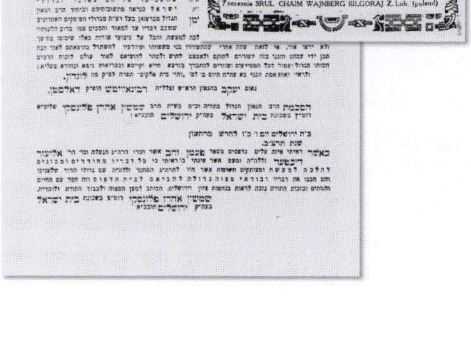

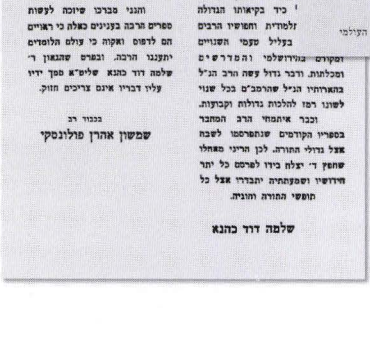
RABBI
S. A. POLONSKY
Beth-Israel
JERUSALEM Palestine

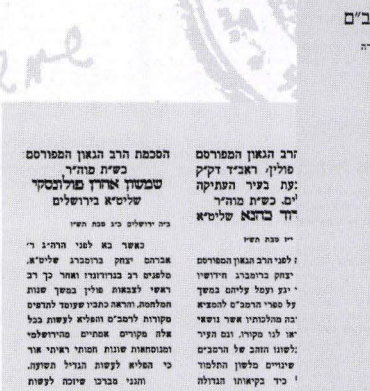
שמשון אהרן פולונסקי
רב בכפונת בית ישראל
ומסיבה
מעיה"ק ירושלים תובב"א.

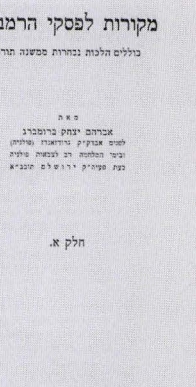

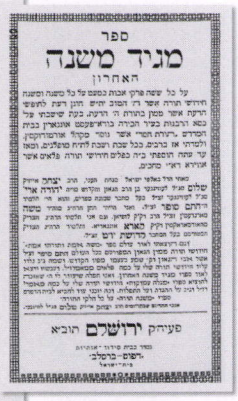
ספר
תולדות בית יוסף
חלק ראשון
פרוש על הורה ועל ע' דרך הורם
מאת
מהר' יוסף שמעון בן מהר' יוסף יהודה ז"ל מבעלזא בן
הגה"ק מוהר' שמעון ז"ל מבעלזא בן
הגה"ק מוהר' אשר ז"ל מבעלזא
נכדו של הגה"ק מוהר' יוסף ז"ל מבעלזא
בן הגה"ק מוהר' שמעון ז"ל מבעלזא
בן הגה"ק מוהר' אשר ז"ל מבעלזא
RABBI J. GAD.
136, Derrett Road Doornfontein, Johannesburg, South Africa.

ב"ה, ירושלים יום ד' ח' לח' אלול תש"ג.

כאכר הר"ג הנכבד רודף צדקה וחסד, ופיו מלל רבבין בעניני דת ואמונה, מוהר"ר יוסף גד שליט"א, ממדינת אפריקא. אשר זכה להיות מהנה תיש בארצנו הק', ימלבד חכמתו בתורה הקדושה נתפרסם כבר בפולם הגדול ספרו החביב "נשמת יוסף" אשר גם אז נתתי את הסכמתי עליו. ובעת באתי להגיד חדשות, והנני נותן הסכמתי לספרו "תולדות בית יוסף" כמעשהו בראשון כך מעשהו בשני, וביותר צדי כי תלמידי הכמים כל זמן שמוקינים דעתם מתישבת עליהם. והנני מברכו שיזכה ללמוד וללמד ולהוסיף מעשים טובים בדרכו.

ובזה אשאר ידידו עוז

משמשן אהרון פולונסקי, ז"ל
שכונת בית ישראל בעיה"ק ירושלים
תיבב"א.

ספר
מגיד משנה
האחרון
על כל ששה סדרי אזהות בפשט כפשוט של כל משנה ומשנה
וחידוש תורה אשר ה' הטוב יחיש. תוכן דשה לתפשי
דרשה אשר מפז בחורות זה הרבה, בקת שיפובו על
כפא והרבנות בעיר הבירה ווארשפשם אונאערן בעת
המכרש "עולת תמיד" אשר נתקי' מקהל אדרבתקהלן
ולהחזיר את ברבים, בכל שבת ושבת לדרוש משלחים, ומאז
קד שתה הוספתי בה כפלם וחידושי תורה פלאים אשר
אוכרתא ראוי כתובים.
מאת הגה"ק מוהר' יחיאל מיכל הלוי זצוק"ל מפלאנסק
שלום מיכל זי"ע מקוזמיר בן הגה"ק מוהר' משה זצוק"ל מלאנסק
מחבר הק' ספר נועם אלימלך זי"ע מקוזמיר
הוחדש בכל מה

הסכמת הרב הגאון המפורסם לשם ולתהלה המאה"ג החריף
ובקי מוה"ר **שמשון אהרן פולנסקי** שליט"א
דומ"ץ בשכונת בית ישראל בקה"ק ירושלים תובב"א

הן בא חכם ונבוני היה הרב הנזכר ביחד' יעקב ניסבאום נ"י בספרי זרע יצחק בירו ועיין יעודון ונהלו דירינו כי הוא יראא ד' ביבים והחצלחה פנחה אליו עזרק ומעודדין ק' בספרי כי היא ב"א יראה בחיה מחוב' בדרכי הדרוש אבל הכ' בדרך התורה והישרה ע"כ בקשתי את אחבי' לקבל את ספרו בספרי להעניקו בדרך כבוד כיאוי אתת יבי אבהן בביתי וכ' המרחם וכו' וכו' כי טשות הכושה תכסה פניו כי מעולם א' השכים ע' פתחי נדיבים ומהראוי להעניקו בכבוד ובזכות הצדקה יזכה לראות בנחמת ציון וירושלם.

הכותב לצעון הכבוד הרב
שמשון אהרן פולנסקי
בעה"ק ירושלים תובב"א שבשנת בית ישראל.

ספר
זרע יצחק
דרושים יקרים, מכסף וטפו נבחרים, דברים מאירים כמפזירים
חברו ממני
הצעיר לאלפי ישראל
יעקב בלאומער הנדיק הסבוק מהרר **מנחם אורי** נלחוהיה
בירושלים
בתפיסתו ד' לאכן אין קיבוצען פון אידישען פאלק
אין א שבה זי אזי איבערגעטומלט
פערשאפט עפי' דת תהיק
ירושלם תרצ"ב לפ"ק
דפוס מרכז, ירושלים, ארץ
PRINTED IN JERUSALEM, PALESTINE BY CENTRAL PRESS

הסכמת הרב הגאון הגדול חריף ובקי פ"ה צנא מלא ספרא
רב בארצות הברית נזר התפארה לוחם מלחמות השם ה"ה
כש"ת מע"ה הרב **הלל הכהן** המכונה ד"ר **קליין** זצ"ל

אחרי שהרבנים הגדולים במדינתנו בני אין מוחדת המכובד זרע חיים וחשוק בידה ועקב נוטבאום נ"י בעל המחבר בפ' בעקב הבחיים יבב האיבות בשם זרע יצחק העידו עליו כי הוא בן אוריין יבר אהובן וכי' בידות טובית ויראה ה' היא אוצרו ולחש אין כל בבה להתפיעם לספרים בני בתי המקדש בעקב ודק על ה' בטחונו יכן הגני מצדי אבקש ולהתחנן בעדי כי יקבלהו בכל בקים בואו במבר פניבם יפות למכבו ולשמוח בדראוי לש"ה בזכ יקים ויעיב עדק בארץ החיא וימצא מאה שעיים ובחוכם גם שעיי דעטות יעשיי יחכמים.

ולראי באלה"ח ו' בסלי תרע"ה פ"ק.
הלל הכהן המכונה ד"ר קליין רב דקהל עדת אוהב צדק

ספר
בית הבחירה
על
מסכת אבות
לרבינו מנחם המאירי ז"ל
עם הגהות ומראה מקומות מהגר"ן, תוספות יום טוב, תפארת ישראל, משלמת על פי הוראות מאורי הז"ל המבוארים בהלכה בכלי המקדש, הוספתיו, מראי מקור מפרי חדשים, הל' המקדשים ומבות הדני נתן, עם הוספות לספר אמונת שמואל, פתר ושרות, המבוארים משלמת הבעל ונתן הדות.
בפרי
אמונת שמואל
מאחר הסבור
שמואל האפקסמאן איש ירושלים
באמריקא הרב אשר אשכול שליט"א
תוצאת
„תכלת ישראל"
ירושלים — עיר הקדש
תרפ"ו

אוצר לשון המדרש
ספר המתאימות
(קונקורדאנציא)
למדרש רבה
על חמשה חומשי תורה וחמש מגילות
אות א' כרך א
מאת
הרב אברהם מרדכי הלוי הורוויץ
ירושלים
ת"ו ת"ש
הוצאת הספר, מאור הגולה הוחדשה
ראש פינה ירושלים

חות דעת גאוני ישראל שרי התורה 7

הרב
שמשון אהרן פולנסקי
רום"ץ בשכונת בית ישראל
בעוה"ק ירושלים תובב"א

מאיר סטלביץ
רב בזכרון משה בירושלים ת"ו
מלמנים אבד"ק חמלביץ
בעהמ"ס מכית מאיר

ב"ה, ירושלים, יום ד' כ"ג סיון תצר"ת.

כבוד הרבנים הגאונים די בכל אתר ואתר, באשר הירה"ג המוכ"ו הנוכחי מילדי ארצנו הקדושה, שמו מפארים הרב ר' שמואל בהרה"ג וכו' הרב אשר אנשי"ל שליט"א וואסטמאן מפה עיה"ק תובב"א אשר מעודו עוסק בתורה ומניב שיעור ברבים שלא ע"מ לקבל פרס ונם מזכה את הרבים להוציא לאור חדושי הראשונים על ש"ם כמו שהוציא את ספר „האמירי" על מסכתות אשר בזה מוכה את כל תה"ח שברור, ואשרי משזכיו לכך. ע"כ בשקשי שטוחה לפני כל הרבנים וחה"ח די בכל אתר ואתר לקרבנו ולקבלו בכבוד הראוי ולהעניקו באופן שיהי' ביכולתו להוציא את מחשבתו לאור, ובזה נזכה לראות בנחמת ישראל,

באתה"ת יום הנ"ל
שמשון אהרן פולנסקי
[הוא הנאב"ד מעפליק רוסיא]

באתי להודיע באתרי דלא ידעי כי הרב הגדול בתורה ויראה ר' שמואל וואסטמאן נ"י מפה עיה"ק הוא מסבירי, הוא השפיע בתורתו בביהמ"ד הגדול „זכרון משה" כפעיה"ק הרבה שנים ובאשטורת הכאר מרי יום ביומו הגיד שיעור משנה כלי קבלת פרס והוא יודע ליר"ש גדול.

ומגודל מסירתו לתה"ק התנוצץ בו רעיון קדוש להוציא לאור ספרי ראשונים, ומצות לחזק בזה ולסייעו למובח רבים הצמאים לדברי קדשם כי כל מעשה הרב הזה הוא לש"ש, והעליה ח' בידו לזכות את הרבים.

וע"ז באתה"ת יום ר' בדר"ח אדר, תרת"ן פעיה"ק.

נאום מאיר סטלביץ
הרב רזכרון משה והסביבה
ומלמנים הרב דחמלביץ (רוסיא)
בעהמ"ח ס' מכית מאיר

מכתבי תהלה
מאת הרבנים הגאונים שליט"א דפעיה"ק ירושלם ת"ו

ב"ה, יום י"ב לחדש חשון שנת ת"ש פעה"ק ירושלם ת"ו

הנאון גדול ורב בתורה ויראה משובח ומפואר ומהולל בתשבחות כש"ת מוהר"ר **אברהם מרדכי הלוי האראוויץ** נ"י והראה"ק לפני „אוצר לשון המדרש" למען כל אשי ומים בקלי ומבוקשו בים הגדול והרחב של המדרש, ומה פאר נצרך ורב בימים האלו בזמן הזה אשר בעו"ה השיכח"ד גדולה שורות הדורות בלבוש המחשות וקוצר ההמה. ומעתים לבבות והיתה להם בסבר זה הנאה אשר מבלי חישוש, ימצאו מרגוע נפשם. והראה דבר הקודש לכל נפש. וביותר למשיכים ודרשנים. יהי יקר מפז ומנינים. ועשני בשאלתי להתיקני ולאמצני באהבה ברוח נדיבה. בסך כלא יהנו לו למען יבצע ויכור פעלו וראשר כחו ונילו וירבה בכלילו עדי יכנה עיר ה' ומיוכה. בכפ"ת. מכ"ד לכבוד התורה ולומדיה.

יוסף צבי דושינסקיא
רב ואב"ד דכל מקהלות אשכנזים בעה"ק ירושלם תובב"א
ורב ראשי להוראות התרורת בא"י.

ב"ה, יום ג' לחדש תשרי ת"ש

כבוד ידידי עוז הרב הגאון אוצר הסדרים וכר אברהם **מרדכי הלוי הורוויץ** שליט"א בעל מחבר „אוצר לשון המדרש" (קונקורדנציא בלע"ז) מה אומר ומה אדבר אלמלא לא ראיתי לא האמנתי מלאכת גדולה וקדושה כזאת במדר מתאים עד להפליא ויהי רצון שיזכה להוציא מחשבתו לפועל בדפוס את כל הספר, ואל' יפול' ח"ו במחשבתו פרוע הש"ת וקלקול הזמן רק יתגבר על כל המכשולים בזה. ואקוה כי כל אנשי מרע ודורשי תורה ואוהבי הסדר יצאו לעזור לו בזה כי זה ענין גדול וקדוש. וזה כל תומי בהלכה למעשה יתחמשו בו זה ספר קדוש ותשביעו הראשון אשר כל הקולם יתקנו בו, ואני מצדי אברכו כי למעלא מבא ישר חילו לאורייתא וזוכה עם כל ישראל לראות ספרו יוצא לאור וזוכה לראות בנחמת ישראל הכ"ד ידידו עת.

שמשון אהרן פולנסקי
רב ודומ"ץ בשכונת בית ישראל
מעה"ק ירושלם תובב"א

הסכמת הגאון הרב מטפליק זצ"ל

ב"ה יום ג' כו אלול תש"ב

כאשר בא לפני הרה"ג ר' חיים ב' צבי שליט"א מבני הישיבות דפה עיה"ק עם כתבים מלוקטים מאמרי חז"ל וכו' מענין קדושת השוק וראיתי שמסודר באופן טוב וישר ואמרתי לפעלא טבא יישר וראוי להדפיסו כי פריו רב מאוד ונחוץ הוא לכל יראי ה'.

הכו"ח לכבוד א' וקדושתו,

שמשון אהרן פולנסקי

הרב מטפליק וכולל רב בבית ישראל בירושלים
(מקום החותם)

ספר

קדושים תהיו

בו יבואר בעזרי' לתורה על הקדושת
ישראל, כאשר יבואר אי"ה
בשיעור השני

באורך

הר' יהושע אלטר וויליהמאן

ירושלם תובב"א

תרצ"ב

ספר

והייתם קדושים

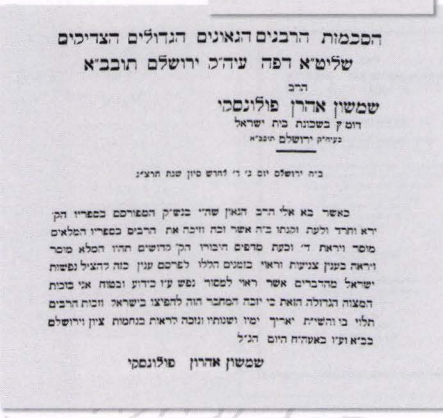
ליקוט מענייני

קדושת העונה

ישמרו לאכילת חלבים

מאמרי חז"ל • זוהר"ק

תלכה • מוסר

הסכמות הגאונים הגדולים הצדיקים
שליט"א דפה עיה"ק ירושלם תובב"א

הרב

שמשון אהרן פולונסקי

רוש"ק בשכונת בית ישראל

בעיה"ק ירושלם תובב"א

בי"ת ירושלם יום ג' ד' לחדש טיון שנת תרצ"ג

כאשר בא אלי הרב הגאון שחי' בנש"ק המפורסם בספריו הק' ירא וחרד ולעת ונטעו בה אשר זכה וזיכה את הרבים בספריו המלאים מסר ויראת ד' וכמה מדרשים חיבורו הק' קדושים תהיו המלא מוסר ויראה בענין צניעות וראוי בזמנים הללו לפרסם ענין כזה להציל נפשות ישראל מהרבים אשר ראוי לפסוד נפש עיז כדוגי וכמוה אני מוכות המצוה הגדולה הזאת כי יובה הספרי הזה להפוצו בישראל וזכות הרבים תלוי בי והשי"ת יאריך ימיו ושנותיו ונזכה לראות בנחמות ציון וירושלם בב"א ועז באמתחת החם הנ"ל

שמשון אהרן פולונסקי

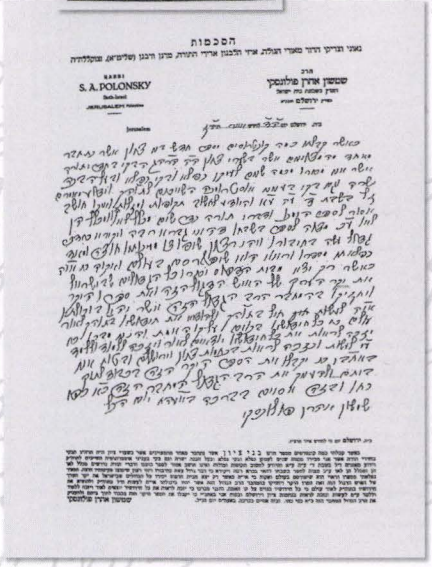

ספר

שאלות ותשובות

בני ציון

חלק שני

הסכמות

מאני ובריכי הדור מאורי הגולה אדוני הגאונים אדוני הגאונים מרנן ורבנן שלמ"א שלמה"ה

שמשון אהרן פולנסקי

חבר ועד הכולל

S. A. POLONSKY

Jerusalem

ספר

ברכת מועדים

על חגים ומועדים של כל השנה

חלק ראשון

חג הפסח

חברו וסדרו

ע"י

חיים קרסנט נ"י

רב בישוב בית ישראל בעיה"ק ירושלים

ירושלים

שנת תרפ"ה

הסכמות

כבוד הרב הגאון המאציל בעל וקדוש בוכיא תשובה תמידא ופרישא בשילו נחי מלכא כמותו עמוד מיסוד משרת ישראל מאר מהרח"ק הקי בתורה החורה בגלגלא ובמבחר מרגא וכבוא בקשים פרוה

הק' מאיר יחיאל הלוי בי שליט"א
מאסקאוועצע.

בזה"ל,

הן לפחוי שם מיוצני מוכה מכהבכי כמוסגל מוינ ולל ב' דיומים ביי כה' שמואל יעקב וזל. והחיפו כבוש לבוכים וגם יי"ש ניק גם לתני מכמים לבהנני כלל מיכול לבנשים שם מיקוים כלל והלוכ לקבל שם מחמבר כלל כי מוסק במוכב מאוכן ומלן וגם לפי נחני לי מעות קחמב.

הק' מאיר יחיאל הלוי
מאסקאוועצע.

כבוד הרב הגאון המאציל שלשלת היוחסין חסיד וקדוש מופלג בתורה וביראת שמים מופלג בכל מדות הטובות בן של קדושים ציית מליא נחשב בשלמות ובשורה מובחת בקשיות מרוה אליעזר בי שלמ"ה בוכיב מרוה שלמה זצוק"ל אריערבאך מוביק לינפשיץ.

בזה"ל,

בא לפני כבוכב כמוסגל ורים כיקר שליב חיים בי בלאבען ובכלב לי כבא יום על מנת להיות שם פעמו ושם שם מלמו ליקבב מעמים עפיי מערוכין ובשולחן כפי שכבוכב לפי שעה. ולכן לכתלם של מבחם בדפוס ויען שבהוכיכין כולן עלה בשם לינפשיץ אלמנו מלכי לחזו בים שם שם לפני כבוכב מפוחב בשולמ זצ"ל ומחמבחים בכבוב. לוחם בחוכי שלמה ספרי נאוב. ולפיכ בלבבי לא בפנת בחוכי עמחוב לפני ויבם עלה. ומכללני לכבוכ מבי ויבם עלה. ומכללני לכבוכ מבי ויבם עלה. ומכללני לכבוכ מבי

שמשון אהרן פולנסקי
דומ"ץ בשכונת בית ישראל
בעה"ק ירושלים תובב"א

ב"ה ירושלים יום ג' י"ט אלול תרצ"ה

הן בא חכם לגבולי ה' הרה"ג הגאון **שעפטל דוידזון** שליט"א, והראה לי את משמח ידיו ספר על הלכות טילת אשר בשם **"תורת הבריות"** יקבנו, וחלק שני סמר אביו זלה"ה אשר בשם **"אמרי נועם"** יקראנו, וכשראיתיו אמרתי האח חסותי ראיתי אור, כי לא זכינו לחבור כזה בהלכות טילה לדבר בפרטות מעניני האוטנות ומבריאות הילד השייך לזה מאוסן נפלא וסדרן גדול.

וחלק השני **"אמרי נועם"** בחכמה ובראה טהורה, מאת אבינו הרה"ג זצ"ל, ק"ב אמרתי לפעלא טבא, ובקשתי מאחבי"י לקחת את הברכה הזאת לתוך ביתם, ולקבל את פני הרה"ג המחבר בכבוד, כי אני מכירו עוד מחו"ל לאוהב את הבריות ומקרבן, וכזכות זה יעזור לנו השי"ת שנת גאולה וישועה כללית.

הכו"ח למען כבוד התורה ולומדיה

שמשון אהרן פולנסקי
דומ"ץ בשכונת בית ישראל
בעה"ק ירושלים תובב"א.
(מקום החותם)

שמשון אהרן פולנסקי
דומ"צ בשכונת בית ישראל
בעה"ק **ירושלם** תובב"א

הן בא חכם לגבולנו גבול כל ישראל עיר קדשינו ה' הרה"ג כליל המדעים אוצר המדעים מו"ה ר' **יוסף גד** נ"י והביא בידו מנחה גדולה לכולנו ספרו **נשמת יוסף** מלא ונדוש ביראה וחכמה טהורה לנטוע נטיעות אמונה, אמונת אומן ביסוד שהכול תלוי בו בעניו השארת הנפש ומחויבים אנחנו לקדם פניו בתודה על המתנה אשר הביא לספרותינו אוצר בלום וראוי ונכון לכל אחד מאחב"י לקבל את המתנה הזאת בכבוד ולהעניקו בכבוד בכדי שיוכל להוציא לאור את כל ספריו.

הכ"ח למען כבוד התורה ולומדיה
ירושלם יום ב' ו' בשלו תרצ"ז

שמשון אהרן פולנסקי

ספר
נשמת יוסף
נצחיות הנפש
חלק ראשון

ב"ה. כאשר בא חכם לגבולי ה"ה הרב הגדול שלשלת היוחסין זך הרעיון וכו' מוה"ר ארי' ליב שטיינהארט נ"י נכד לגדולי עולם הח"ץ והגאון ר' ר' העשיל זצ"ל, אתא לקדמנא וספרו בידו פי' מרווח על ספר הרמב"ן הקדוש עה"ת ולמדתי בספרו ופירושו על הרמב"ן ז"ל הרבה ענינים, ולא שבעו עיני מאור הדעת והבינה, ממש מאיר את העינים ואקוה כי כאשר יצא לאור עולם רבים יאותו לאורו, ועל ידי ספרו הלו יהיה היכולת ביד כל אחד ללמוד את הרמב"ן על התורה. ואשרי להמחבר הגדול הזה ואשרי חלקו שזכה לעצמו ולזכות את הרבים. להבין דברי הרמב"ן הקדוש אשר מגודל עמקו וקוצר לשונו קשה להבין דבריו הקדושים והנני מברך את המחבר האיש הגדול הזה אשר וכה לזה כן יזכה לזכות את הרבים בספרו ונזכה ללמוד בנקל את הרמב"ן הקדוש זצ"ל, ובזה אסיימים בברכה שנזכה לראות בנחמות ציון אמן.

שמשון אהרן פולנסקי
רב בבית ישראל בירושלים עה"ק תוב"א.

ספר
תורת הבריות
רב התוללת

ספר
"כור זהב"

פרק טז

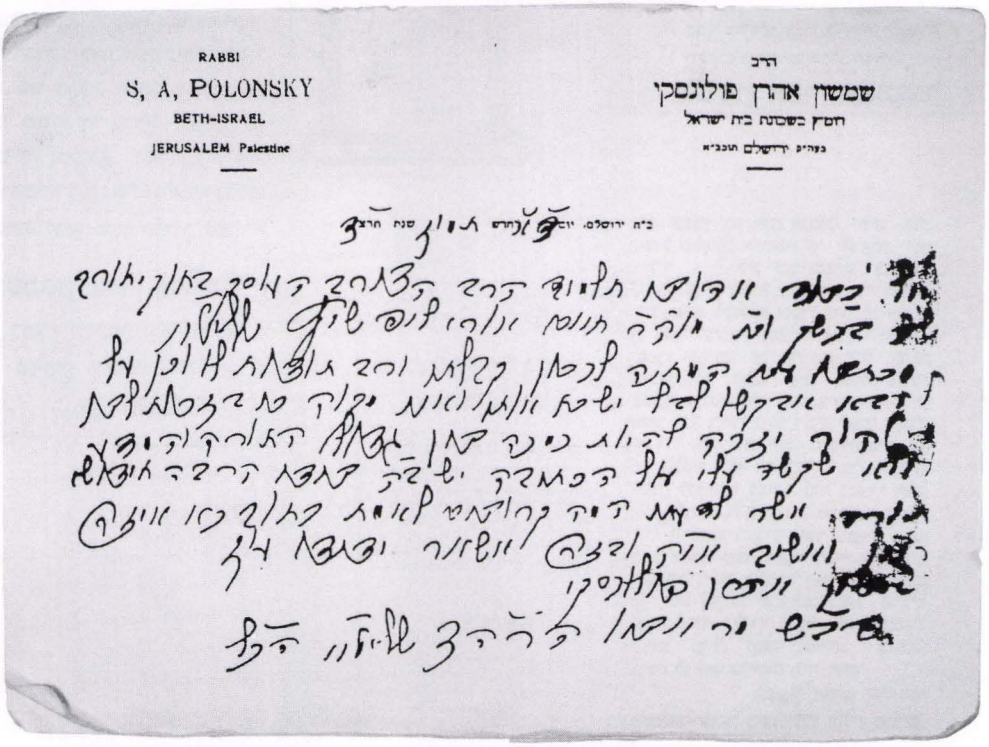
"דברי אהרן" - תורה שבכת"ב

אורות מרובים מן הכלים...

בני דורינו, מבכים את העובדה, שמגדול וענק בתורה זה, לא נשאר ספר שישקף נכון את רום גדלות תורתו. גם הספר "דברי אהרן", שהובא לבית הדפוס בערוב ימיו - כפי שיסופר להלן, הוא רק בבואה דבבואה מרום ערך גדלות תורתו.

נוהג נפוץ הוא אצל העילויים, שקשה להם לצמצם עצמם למלאכת הכתיבה. מוחם נוסע והולך במהירות רבה, ומעשה הכתיבה איטי מדאי בשביל מחשבתם המהירה. כך גם אצל רבינו. הוא עצמו לא העלה את חידושיו על הכתב, וכפי שמנמק - מעין טעם זה - במכתבו לתלמידו הרב ר' חיים אורי ליפשיץ ז"ל: **"...ללא שקשה עלי עול הכתיבה, יש ב"ה בידי הרבה חידושי תורה אשר לדעתי המה קרובים לאמת..."**

מכתב מרבינו להרב חיים אורי ליפשיץ ז"ל

RABBI
S, A, POLONSKY
BETH-ISRAEL
JERUSALEM Palestine

הרב
שמשון אהרן פולונסקי
חסין בשכונת בית ישראל
בעיר ירושלים תובב"א

ב"ה, ירושלם, יום ד' י"ד לחודש תמוז שנת תרצ"ד

כבוד אהובי תלמידי הרב הצורב העוסק בחוקי חורב ש"ב בנש"ק וכו' מוה"ר חיים אורי ליפשיץ שליט"א

מכתבו עם המתנה לנכון קבלתי ורב תודות לו, וכן על להבא אבקשו לבל ישכח אותי, ואני מקוה כי בזכות לבו הטהור, יזכה להיות נמנה בין גדולי התורה והמדע. ללא שקשה עלי עול הכתיבה יש ב"ה בידי הרבה חידושי תורה אשר לדעתי המה קרובים לאמת, כתוב נא איזה ענין, ואשיב אי"ה.

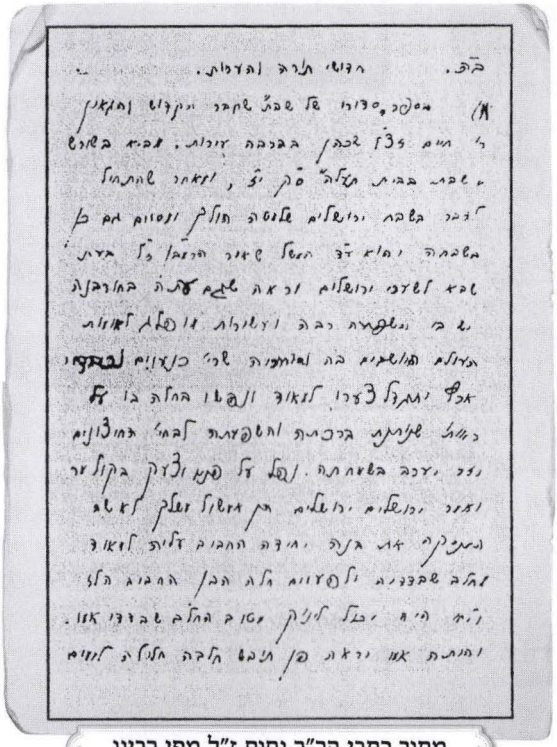
ובזה אשאר ידידו עוז
שמשון אהרן פולונסקי

פב"ש מר אבא הרה"צ שליט"א, הנ"ל.

במקום גדולתו שם אתה מוצא ענוותנותו

אכן, מלבד טעם זה, נשמעו מפי רבינו עוד נימוקים וסברות על אשר אינו מעלה את חידושיו על הכתב. פעם אמר: "מפני מה אעלה הדברים על הכתב? אני לכשעצמי - ב"ה אין השכחה גוברת עלי, ולאחרים - מה חידוש יש כאן? הלא אינני אלא מצביע על דברים מפורשים?"[א]

שכן, בהיותו בדרגה רמה ונשגבה כל-כך, כאחד הגדולים מהרבה דורות קדומים, הרי שאצלו ענין חיבור ספר נועד לגדולי-ארץ שזכו להארה מיוחדת מן השמים, של חידושים ומהלכים חדשים, כדוגמת החתם-סופר והנודע-ביהודא. הם אשר צריכים להעלות הדברים על הכתב, בכדי לסלול בדבריהם דרך - לדורותיהם ולדורות הבאים אחריהם, לדעת המעשה אשר יעשון. אבל לכשעצמו, ראה עצמו רק כמלקט גרידא, שמעיר הערות מהכא להתם, ומהתם להכא... וכי לזה 'מחבר ספר' יִקָּרֵא?!

מתוך כתבי הר"ר נחום ז"ל מפי רבינו

א דברים אלו ע"פ זכרונות הרה"ח ר' ישראל זאב דייטש הי"ו, בשם זקנו הג"ר אברהם וילהלם זצ"ל.

RABBI
S. A. POLONSKY
Beth-Israel
JERUSALEM Palestine

הרב
שמשון אהרן פולונסקי
דומ"ץ בשכונת בית ישראל
בעיה"ק ירושלם תובב"א

Jerusalem

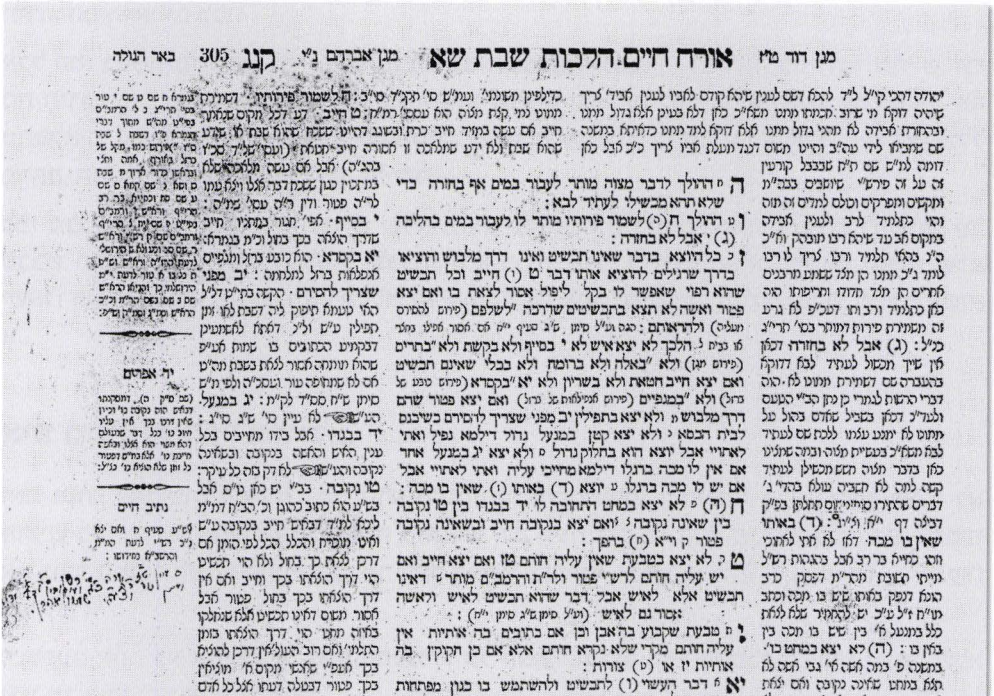
חידושי תורה בכת"י רבינו זצ"ל

כך גם כותב הנכד האהוב, הר"ר נחום טל (טולקצוב) ז"ל, בפתח הרשימות שרשם לזכרון בעת לימודו עם זקנו-רבינו, בחודש שבט שנת תש"א[ב]:

ב נדפס ב"חידושי הרב מטפליק", עמוד 33.

"הנה אני נחום טולקאצוב, נכדו של מורי ורבי אלופי ומיודעי הגאון הגדול תקצר היריעה מלגמור עליו את ההלל ה"ה ר' שמשון אהרן פולונסקי שליט"א, לקחתי לעצמי בלי נדר לכתוב כל מה שאשמע מפיו חידושים או דברים יקרים מאמרותיו הקדושים או מרבו הגאון מוהר"ר ר' אלתר מקונסטנטין זצ"ל. אל יאשימני ח"ו הקורא בחידושים או אולי קצרתי במקומות אחדים, כי הוא, סבי שליט"א עבר עליהם ואמר שכתובים הם על הצד הטוב. יש דברים שרשמתי להיות רק לי לזכרון, כי הוא לא נתן לי הרשות לכתוב הכל, דהיינו, קושיות עצומות על גאונים אשר רק טעות הדפוס הם, או אולי לא כתבם המחבר בעצמו, אלא אחר - כמוני".

הרי נגלה לנו - מאשר רשם הנכד עוד בחיי רבינו זצ"ל, שלהיות שרוב חידושי רבינו, הם הערות וקושיות על גדולי הדורות, לא רצה לפרסם קושיותיו, שלא יצא מהם כמו זלזול לאותם גאוני עולם. בפרט, שרוב ההערות הם מחמת טעויות הדפוס שנפלו במרוצת הדורות, או מפני שלא נכתבו אלא ע"י תלמיד, שפעמים רבות אין זה אלא מחמת שטעה במשנתו.

מגן דוד סז אורח חיים. הלכות שבת שא מגן אברהם נ"ע קנג 305 באר הגולה

גליונות רבינו על שולחן ערוך

ולכשתמצי להעמיק עוד, נמצא הרגשה נוספת העולה מבין דבריו, שלא ראה עצמו אלא כעני המטייל בשדה ומלקט לקט שכחה ופאה. אשר מפני כך, מרוב הכנעה לגדולי הדורות - מעבירי

המסורה, לא פלפל אלא בדרך של "מראה מקום אני נותן לך". מצביע הינו; מכאן אמנם יש להקשות, אבל משם חזינן שקושיא מעיקרא ליתא. גם במקום שהוא נשאר בקושיא, הרי זה מחמת שלא מצא דברים מפורשים המתרצים קושיא זו, ואל סברות וחילוקי עצמו - אינו רוצה לפנות.

כך היה כל ימיו, שסלד והרחיק מדרך החילוקים והסברות התלויות בדעת הלומד. סבר וקיבל, שדרך זו לא נמסרה אלא לגדולי התורה - שעיניהם כיונים על אפיקי הש"ס. הם, בדעתם הגדולה ראויים לחלק ולהסביר, ולא צעירי התלמידים שעדיין לא הגיעו לכלל ידיעת התורה. בענוותנותו כי רבה, ראה עצמו בין התלמידים שאינם ראויים לחדש מעצמם, לכן היה עיקר דרך לימודו בנוי על השוואות מהכא להתם, במשקל דברי חז"ל: 'דברי תורה עניים במקומן ועשירים במקום אחר'.

אמנם כיום הזה מביטים אנו מנקודת-מבטנו, ויודעים שגם דרך זו - של בקיאות מבהילה כל-כך - נדירה, אפילו יחידים לא זכו לה! הלא עבור זה נדרשת בקיאות עצומה ומופלגת בכל חדרי תורה! יחידי-יחידים שבדור, שהתורה היתה פרושה ומחוורת לפניהם כשמלה, כדוגמת רבינו שזכה לכתר תורה, הם הראויים לכך!

אבל הוא בענוותנותו היתרה - מחד, ובגדלותו העצומה - מאידך, לא ראה בזה דבר חידוש. וכי מה חידש כאן?! כל אותם מראי-המקומות היו נהירים וברורים לפניו כל-כך, עד שלא הבין מה מתפלאים בני התורה מקושיותיו העצומות, ש'מביא ממרחק לחמו'. הלא אצלו אין כאן כלל מרחק, הרי הדברים קרובים כל-כך זה לזה.

לפי מבט זה, אולי קושיות והערות שלא נמצא עליהם תשובה, הם אשר ראויים להעלות על מכבש הדפוס. גם זה לא לסלסול ולכבוד, ולא בגדר 'ספר' לדורות, אלא במטרת-קודש, שלא ישארו פינות בתורה שאינם מאירים לרבים. אולי יראה אחד הלומדים, ויעלה תירוץ הגון לקושיא זו...

אינו מכיר באוצרו הגדול...

זאת ועוד, בתפיסתו המהירה, היו מראי-המקומות צצים לפניו במהירות הבזק, והוא עצמו לא מרגיש כמה נקודות עלו לפניו בשעה קטנה זו. רק העומדים מן הצד שנוכחו בכך, הם שהבינו את גודל האוצר המתגלה לפניהם, אך בעל האוצר בעצמו - ברוב גדלותו וענוותנותו - אין שת לבו לכך.

וכשפעם אחת בא אחד מבאי ביתו, והעמידו על האוצר הגדול הזה, התפלא גם הוא עצמו, שלא ידע עד היכן הדברים מגיעים.

היה זה, כשהגה"צ רבי אשר זעליג מרגליות זצ"ל, הופיע אצל רבינו, עם מכתב שנשלח אליו מארה"ב, שהיות ששאלו זה כבר תקופה מפי רבינו שאלה קשה - ולא קיבלו עליה מענה, מבקשים בזאת מרבי אשר זעליג שיפנה הוא אל רבינו לבקש את התשובה.

הלך רבי אשר זעליג לבקש מרבינו את התשובה, ולמסור את תלונתם, שזה כבר תקופה ארוכה שדרשו בדעתו, ועדיין לא קיבלו תשובה. אמר לו רבינו: "הן ידעת כי קשה הכתיבה אנכי, על כן איעצך בני, בא נלמוד כל הסוגיא יחד, ואברר הלכתא דא, ואתם תכתבו ותסדרו על הדף כל

ג ירושלמי, ראש השנה פרק ג הלכה ה.

התשובה". וכן הוי, יחדיו נתיישבו כמה ימים אחרי מעריב ללמוד כל סוגיא זו, כשרבינו מניף זרועותיו הארוכים מכל חדרי תורה, ורבי אשר זעליג העלה התשובה על הכתב, בעריכה נאה ומסודרת, עד שעלו בידו שמונה דפים מסודרים להפליא...

כשסיים לכתוב את התשובה והראה אותה לפני רבינו, נתרגש ואמר: "איך האב אליין נישט געוואוסט אז איך קען מאכן אזא תשובה..."[ד]

הרה"צ רבי אשר זעליג מרגליות זצ"ל

האמת "אצלי יקרה מכל"...

זווית נוספת בטעם מניעת כתיבת חידושיו, מתגלה מאותו סיפור שהעלה אחד מבאי ביתו[ה] ברשימותיו:

"מעשה בדיין שהתפאר לפניו בספריו וחידושי תורתו. נעץ בו הרב עיניו וענה לו: 'בנערותי חשבתי שחיבור ספרים מדריגה גבוהה היא, עכשיו, לעת זקנתי, רואה אני שכל חיבור ספרים אינם שווים - נגד מצוה אחת של עשיית חסד עם אלמנה, יתום ויתומה'..."

ומלבד שיש בתשובה זו, משום הדגשת חשיבות מדת הצדקה והחסד, קיפל רבינו משמעות עמוקה בין הדברים. שכן, אחר שראה סרך של יוהרה בדברי אותו דיין, אזר עוז למעט בחשיבות ערך חיבור הספרים, שחיבור ספר שכרוך ביוהרה 'אינו שוה כקליפת השום'. בזה צעד רבינו בדרך רבו המובהק, הגאון הצדיק מקאנסטאנטין - שבשעתו גנז לפני פטירתו את כל כתביו מחשש יוהרה, ראה לעיל פרק ה, ומראש נמנע מכך.

חשש זה מפני היוהרה, בא כאחד עם החשש מפני אמיתות הדברים. רבינו, שוחר האמת והפשט, כפי שמתבטא במכתבו לכ"ק אדמו"ר ממאניסטרישטש זצוק"ל[ו]: **"...אבקש כ"ק לעיין בזה, כי לדעתי קלעתי למטרת האמת, וזה אצלי יקר מכל - אם זכיתי לכוין לאמיתה של תורה..."**

כך גם במכתב-תשובה לתלמידו הרב ר' חיים אורי ליפשיץ ז"ל, בדין בשר קפוא אם לא הדיחו את הבשר בתוך ג' ימים, כותב[ז]: **"...ע"ד שאלתו... באשר בכלל אכ"מ לחדשות לחדש נגד כל האחרונים המחמירים בזה, נוכל לחדש כי... אבל אין ברצונינו לחדש, רק ע"ד הפשט אני כותב לך, ואם תעיין בזה בראשונים... ימצא הענין חן..."**

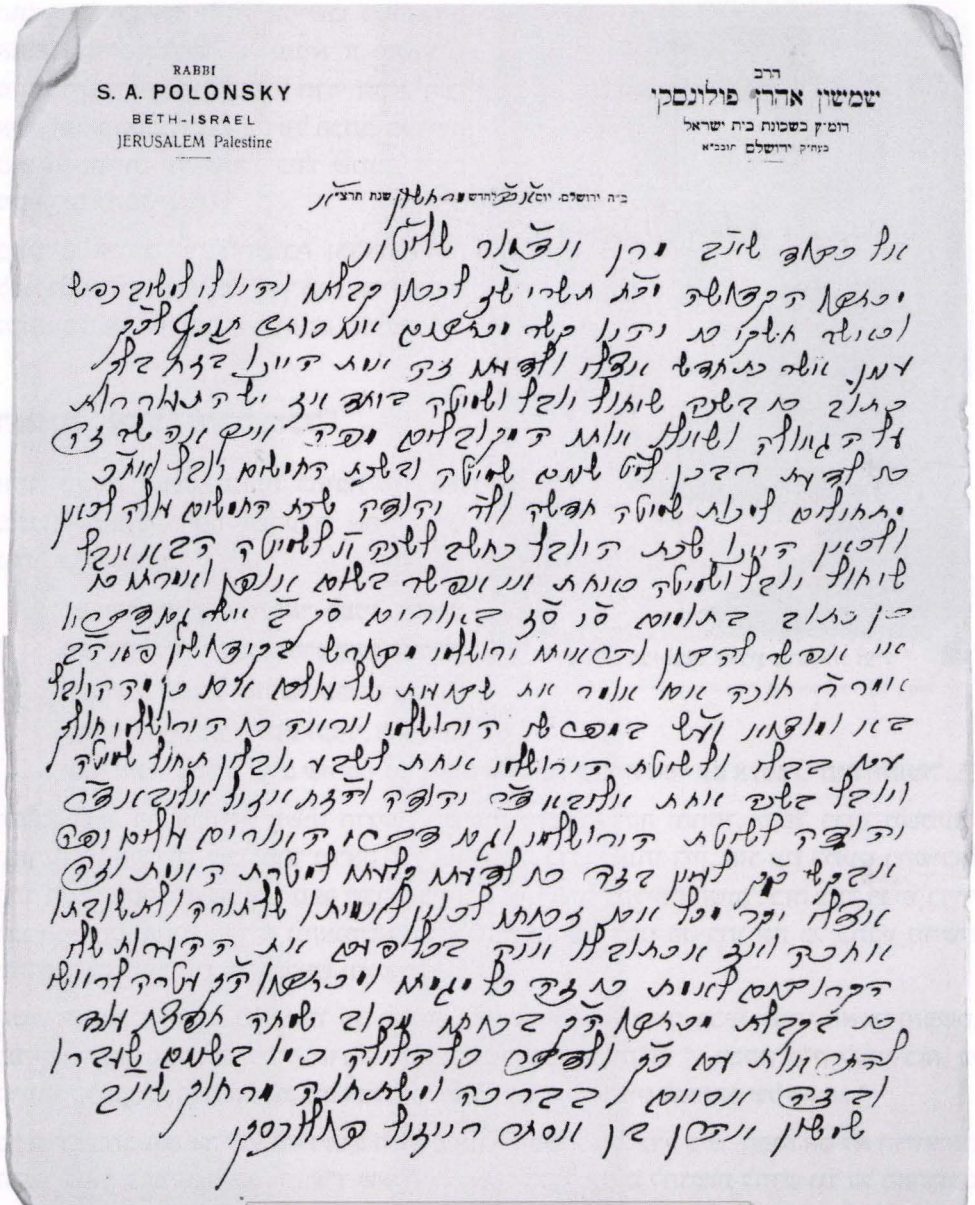
גם כאשר כבר חידש מעצמו איזה דבר חדש, היה ירא שמא אינו על קוטב האמת. פעם, כשהפליגו

ד מפי בנו הרה"ג ר' שלמה אליעזר מרגליות ז"ל.
תרגום: אני בעצמי לא האמנתי, שבכוחי לחבר תשובה ערוכה כזאת...

ה הר"ר אברהם ביק ז"ל.

ו נדפס לעיל, פרק ז.

ז נדפס להלן, פרק כב.

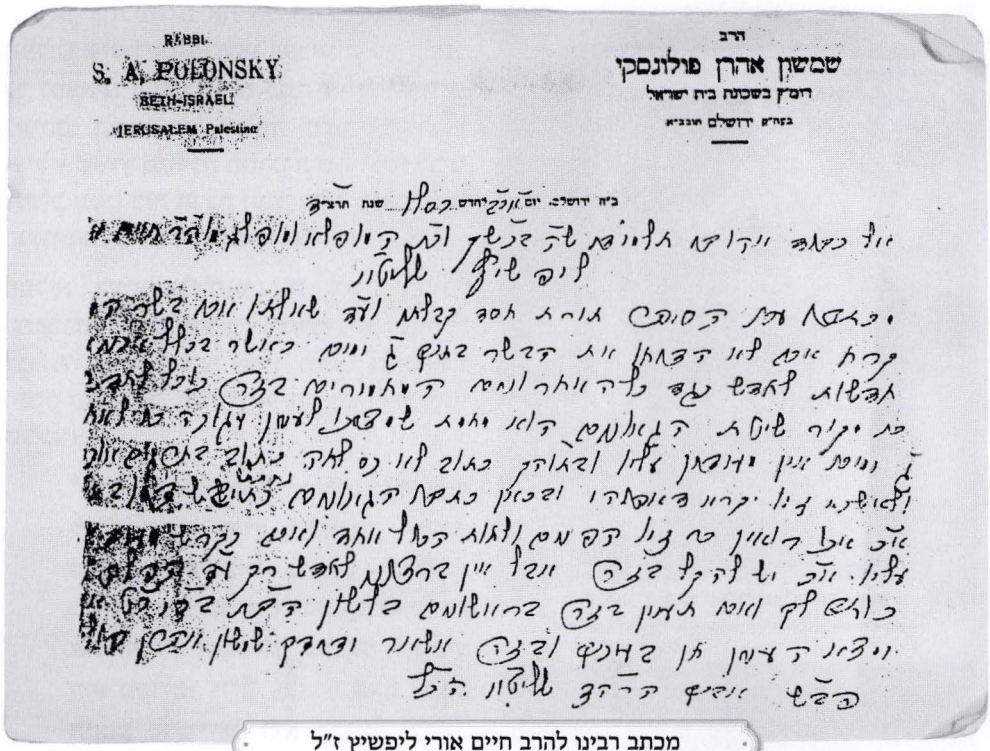

RABBI
S. A. POLONSKY
BETH-ISRAEL
JERUSALEM Palestine

הרב
שמשון אהרן פולונסקי
רוסי"ק בשכונת בית ישראל
בעיה"ק ירושלם תובב"א

מכתב רבינו לכ"ק אדמו"ר ממאניסטרישטש זי"ע

תלמידיו בפניו על פלוני ופלוני מבעלי תריסין, שהרחיבו יריעות בסוגיא ד"ברירה", העיר כבדרך אגב: "והרי אנו יכולים לשבת שלושה ימים ושלושה לילות לבנות ולסתור בנושא הזה– והתכלית?!"[ח]

ח "מרביצי תורה מעולם החסידות", ערך רבינו, חלק ז, עמוד ק.

הרב
שמשון אהרן פולונסקי
רומ"ץ בשכונת בית ישראל
בצח"ב ירושלם תובב"א

RABBI.
S. A. PULONSKY
BETH-ISRAEL
JERUSALEM, Palestine

מכתב רבינו להרב חיים אורי ליפשיץ ז"ל

"מעולם לא עלה בדעתי להדפיס כל ספר..."

כל אלו הטעמים גם יחד, הצטרפו למנוע את רבינו מלהעלות על הכתב את חידושי תורתו. ואכן כך, את אלפי הערותיו - שהיו בדרך קושיא מהכא ותירוץ מהתם - לא העלה על הכתב. ואנו האחרונים מצטערים ביותר על כך. בודאי היו הדברים שמחין כנתינתן מסיני, וללא ספק, לא היו הלומדים חדלים מלהשתעשע בהם. הנותר לדור אחרון, הן גליונות ספריו אשר היו מלאים בהערות - בדרך קושיא ללא תירוץ, וגם מהם לא זכינו שנשארו לפליטה, ורובם אבדו בצוק העתים.

רק לעת זקנותו, כשכבר אישתקיל מילוליה, והלומדים ראו צורך להאיר פני תבל בחידושי תורתו, קיבצו תלמידיו מעט מזעיר מחידושיו הרבים, והעלו אותם על מכבש הדפוס.

ומעשה שהיה כך היה:

הג"ר שמואל ברוך ורנר זצ"ל אב"ד תל אביב, למד בצעירותו בכולל שע"י מכון "הרי פישל". לאחר שיעור אחד שאמר רבינו בהיכל הכולל, מלא וגדוש בחריפות ובבקיאות, העלה הרב ורנר את הדברים מסודרים על הכתב, והראם לרבינו - מבלי שיזכיר מי הוא מחבר מערכה זו. לאחר שקרא עמוד או שתים הבין מיד שמערכה כתובה זו - מדיליה הוא, והיתה שמחתו גדולה עד מאד. "מאליא", קרא להרבנית, "הביאי משקה ונשתה 'לחיים'. שמשון איז געווארן א מחבר..."[ט]

ט הג"ר ישראל יצחק מנדלזון שליט"א אב"ד קוממיות-ירושלים, ששמע מפיו.

משראו התלמידים את הנאתו כי רבה, החלו מעלים שיעוריו וחידושיו בקביעות על הכתב. כך נמצאים בידינו כתבי כמה מן התלמידים, ביניהם: הגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל - שערך מערכה מסודרת מחידושי רבינו, כמו"כ עסק בזה הרבה הג"ר ברוך נאה ז"ל, בן הגאון הנודע רבי חיים נאה זצ"ל.

הגרש"ב ורנר זצ"ל אב"ד תל אביב

מפליא ביותר לשמוע את צורת כתיבת התשובות והחידושים ע"י התלמידים, לשואליו דבר ה' זו הלכה, כפי שהיה מתאר חתנו הרב מנחם סופר ז"ל, ונמסר על-ידי בנו הג"ר אשר שליט"א:

"הוא היה מתיישב, ללא שום ספר פתוח לפניו. והחל עורך התשובה, ומצטט מדברי הראשונים ככתבם וכלשונם, כשלרוב היה מוסיף להדגיש שהוא מצטט את הלשון המדוייק, כשלפני הציטוט הוא מקדים: 'וז"ל', ולאחר סיום ציטוט הקטע מדבריהם, הוא מסיים: 'עכ"ל'. וכל זה בעל-פה ללא עיון בספרים כלל. כשהיית מעיין אחר-כך בתוך ספרי הראשונים בפנים, היית רואה שלא נפל דבר מדבריהם, והיה הדבר לפלא".

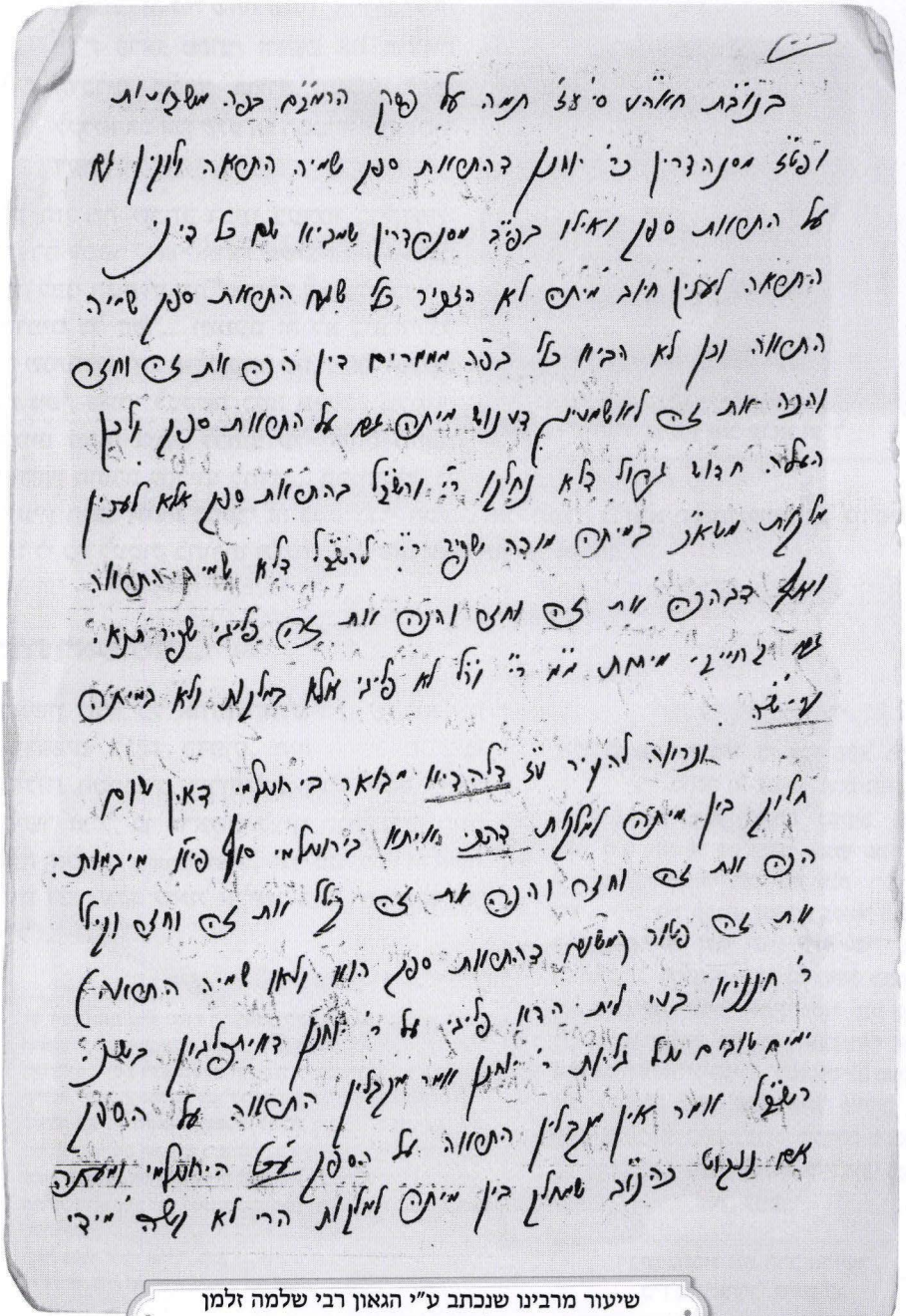
הרה"ג ר' ברוך נאה ז"ל בצעירותו

תיאור נוסף מתקופה מאוחרת יותר מתואר בידי הרב אהרן סורסקי, במאמרו המאלף על רבינו:[1]

"הג"ר בנימין זאב הלוי פראג זצ"ל, אז מלמדני ירושלים הצעירים, שהיה מבאי ביתו הקבועים, סח לי פעם, כי הוא שהעלה על הכתב חלק נכבד מהחידושים ב'דברי אהרן', אחרי שהגאון דטעפליק הכתיבם לו – באופן מזעזע ונוגע ללב – בהיותו מוטל במיטת חוליו. רבי שמשון אהרן, אשר אשתקיל מילוליה, רמז לרב"ז פראג באצבעו על ספר פלוני במדף שיביאנו לפניו ופתח והראה לו בפנים קטע מסוים שיעבור עליו.

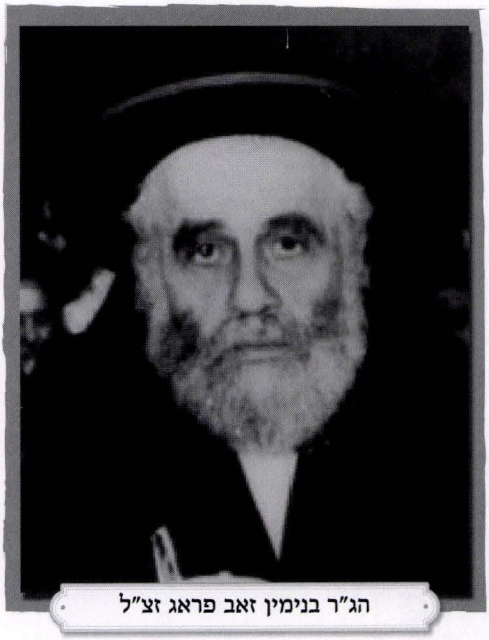
[1] "מרביצי תורה מעולם החסידות", ערך רבינו, חלק ז, עמוד קא.

"אחר ביקש להביא ספר נוסף, פתחו והצביע בתוכו על קטע אחד, שממנו מזדקרת כעין קושיא על הדברים שבספר הראשון - אלא רק מי שנהירין לו שבילי דשמעתא מסוגל 'לתפוס' את הקושיא על פי הבעת פניו של הטעפליקי גרידא ובלא צורך שיסבירו לו בפה - ולבסוף חזר

שיעור מרבינו שנכתב ע"י הגאון רבי שלמה זלמן
אויערבאך זצ"ל נדפס ב"דברי אהרן" סימן כג

וביקש ברמיזא להוריד מן המדפים ספר שלישי, כשהוא מדפדף בזריזות של בקי עד לקטע הדרוש לו, ומצביע שוב באלם לפני מקורבו כאומר: 'הנה פה התירוץ, היישוב, זה מה שחיפשתי!' אחר-כך היה רב"ז פראג מפתח ורושם את הרצאת הדברים בשפה ברורה, ומביא לפניו לקרוא אם אכן קלע אל המטרה וירד לסוף דעתו".

הג"ר בנימין זאב פראג זצ"ל

פוק חזי מה שכתב רבינו בעצמו בהקדמתו הקצרה לספר "דברי אהרן", שיצא לאור כחצי שנה לפני הסתלקותו: "מעולם לא עלה בדעתי להדפיס כל ספר... ומטעם זה לא כתבתי כל מה שנתחדש לי... אולם עתה עת תקפה חולשה את גופי, נאותי לבקשת כמה מידידי, תלמידי חכמים מבאי ביתי, לכתוב על ידיהם מקצת מחדושי התורה שזכיתי לחדש... תקותי לה' כי המעיין הישר ימצא בספרי זה כמה דברי חפץ... ואני תפלה לרופא הנאמן שיאמצני מרפיון וחיל ויתן לי כח לעסוק בתורתו ולחדש חידושים לאמיתה של תורה..."

זכות ראשונים...

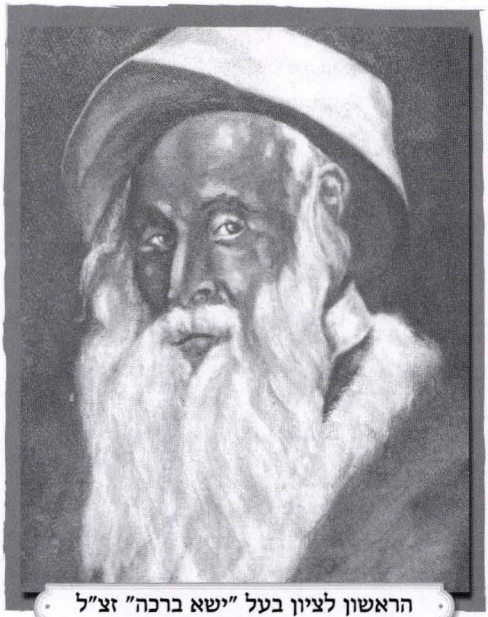
הראשון מבין כל אותם התלמידים שהביא את החידושים לבית הדפוס, היה ידידו מחשובי קהילות הספרדים בירושלים, הג"ר יוסף שאול אלישר זצ"ל, בן הראשון לציון הגאון רבי חיים משה אלישר (החמ"א) זצ"ל, ובן בנו של הראשון לציון רבי יעקב שאול אלישר בעל "יש"א אי"ש" זצ"ל[יא].

אמנם ידידי הכה"ג ר' יוסף שאול אלישר נ"י כקשה על דבריהן מכח דביעמות ל"ו ע"ב אמר רבא כלכתא כוותיה דר"ל בכרי חלת ומנופר שם בתוס' וכגמי סוגין דף ע"ז ע"ב דליכא כי אם כרי חלת ותו לא מידי, וא"כ איך אמרינן דבכה"ג שעיקר מזבחת הלחם נאמר על ודאי פליג רבא אר' יוחנן וקובר כר"ל דכתרומת קמח לא שמיה כתלמה, וכל מוכח מגמי הכי"ל דבמון מכרי חלת קובר רבא בכולי מילתא אר' יוחנן, חב ודאי דוקא לומר דיון דבכה"ג שעיקר המזבח לא מזכחת הלח בתרומת קמח שפיר קובר כוותיה דר' יוחנן בתרומת קמח דשמיה התלמה ומשו"ה לא מעלה רבא בדבי כרי חלת כיון דלחו לגמרי פליג עליה.

רבינו מזכיר את הרב אלישר ב"דברי אהרן" סימן כג

יא רבי יוסף שאול נולד בשנת תרכ"ז בעיה"ק ירושלים, כבן בכור לאביו הראשל"צ רבי חיים משה אלישר. עשה תורתו קבע ומלאכתו עראי. תקופה מסויימת כיהן כנשיא "ועד העדה הספרדית", וכיו"ר החברא קדישא לעדת הספרדים, וממייסדי שכונת "זכרון משה". כן היה חבר בהרבה וועדות חשובות, שפעלו לטובת היהודים בירושלים. היה מחשובי האישים הנכבדים בקהילות הספרדים. אהבתו לתורה בולטת מתוך שעשועיו המרובים במילי דאורייתא עם רבינו. נלב"ע כ"א סיון תש"ח, שבוע ימים לפני רבינו, ומנו"כ סמוך ונראה לרבינו, בבית החיים סנהדריה.
וראה בספר "דברי אהרן", סימן כג, שרבינו דן בהערת רבי יוסף שאול על דבריו, וז"ל: "אמנם ידידי הרה"ג ר' יוסף שאול אלישר נ"י הקשה על דברינו..."

כאשר הדפיס - בשנת תש"ב - את ספרו "ויוסף שאול", הקדיש את החלק השני לחידושי רבינו, כשפעמים רבות הוא נושא-ונותן בהם, כשלאחר שמביא את דברי רבינו תחת הכותרת "דברי הרב", מוסיף מדיליה "אמר המחבר".

הראשון לציון בעל "ישא ברכה" זצ"ל

ב"ה.

ויוסף שאול וישלח מלאכים שלימים
ויתנבא גם הנה ושמואל א' י"ט כ"ג

ספר

ויוסף שאול

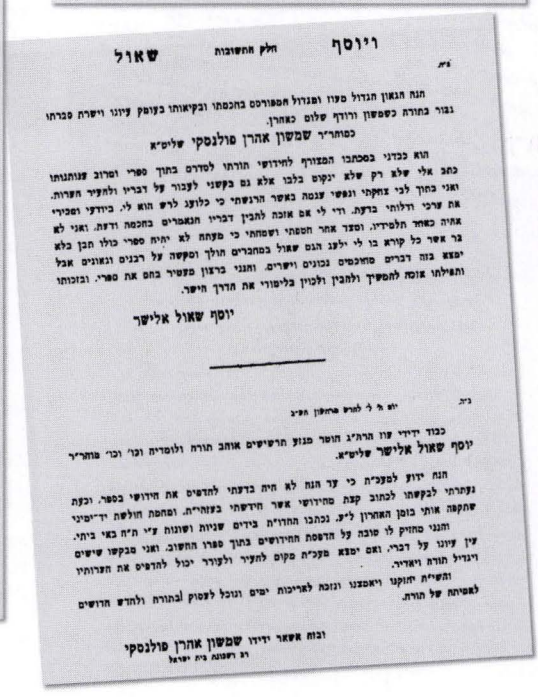
קרת הודן והדרת החסארת יתברך ויתעלה אשר גבר עלי חסדו ואמיתו להביאני עד הלום. בימי הוקנה והשיבה, לתוציא לאור העלומה, את זאת המחברת לאות ולמזכרת. אשר מי יקבנה ויוסף שאול. אשר חנני ה' ברוב חסדו ואמיתו. מעודי מתוח חיוט של אור תורתו, להאיר באוילי הערות על מסכתות אחדות. שיזכני ה' להגות בהן, בזמן האחרון. גם על אילו הלכות מהרסכים השייכות אל אותן המסכתות. ועוד אילו ענינים אשר התוכחתי עם כמה מגדולי הרבנים. תכן תפלתי מאת צור ישועתי, שגם עד זקנה ושיבה אלהים אל יעזבני ואל ישישי להאיר עיני כמאור התורה ויקויים בי מקרא שכתוב לא ימוש ספר תורה הזה מפיך ושפי הרך וז"ו מפתה ועד עולם אמן.

תכרי"ה פעה"ק ירושת"ו בש"א לחדש ניסן השביע"ת
הצעיר **יוסף שאול אלישר** סים

נדפס

פעה"ק **ירושלים** תובב"א

שנת כי סגיון **אצא תורה** ודבר ה' מירושלם לפ"ק

ב"ה

ויוסף חלק החשובות שאול

תנה הגאון הגדול סעו ונגדול הפסורסם בחכמתו ובקיאותו בעומק עיונו וישרת סברתו גבור בתורת כשפשון ורוחב שלום כאחרון.

כמותר"ר **שפשון אהרן פולנסקי שליט"א**

הוא כבדני בספכתבו המצורף לחידושי תורתו לסדרם בתוך ספרי ושרוב צענותתו כתב אלי שלא רק שלא ינקום בלבו אלא גם בקשני לעבור על דבריו ולהעיר הערות. ואני בתוך לבי צחקתי ונפשי עגמה באשר הרגשתי כי כלונס לרש הוא לי. בידעי הערות את ערכי ודלותי בדעת. ודי לי אם אזכה להבין דבריו הגאמרים בחכמה ודעת. ואני לא אתיה כאחד מלסדרי. ומסך אחר חשבתי ושמחתי כי פעתה לא יהיה ספרי כולו חבן בלא גר אשר כל קורא בו לי יליצו הגם שאול במחברים תולך ומשקה על רבנים ונאונים אבל יפצא בזה דברים מחוכמים נכונים וישרים. ותנני ברצון מעשיר בחם את ספרי. ובזכותו ותפילתו אזכה להמשיך ולהבין ולכוין בליעודי את הדרך חיים.

יוסף שאול אלישר

ב"ה

יום א' לי' לחדש מרחשון תש"ב

כבוד ידידי עוז הרה"ג תושר מגזע תרשישים אוהב תורה ולומדיה וכו' וכו' מוהר"ר **יוסף שאול אלישר** שליט"א.

תנה יזוע למע"כ כי ער הנה לא היה בדעתי להדפיס את חידושי בספר, וכעת נפערתי לבקשתו לכתוב קצת מחידושי אשר חידשתי בעזהי"ת. ומחמת חולשת יד"יומיי שתקפה אותי בזמן האחרון ל"ע. נכתבו החדו"ת בידים שניות ושונות ע"י ת"ח בני ביתי. ותנני מחזיק לי טובה על הדפסת חידושים בתוך ספרו תשובה. ואני מבקשו שישים עין עיונו על דבריי, ואם יפצא מקו"ח מקום למעיר ולעורר יכול להדפיס את הערותיו ויגדיל תורה ויאדיר.

ותשי"ת יתוקנו ויאמצנו ונזכה לאריכות ימים ונזכל לעסוק בתורת ולחדש חדושים לאפיות של תורת.

ובזה אשאר ידידו **שפשון אהרן פולנסקי**
רב ראשונה בית יפיאל

אחי הנעימים אשר נפשנו בסבחר יפיהם ת"ת הרב ר' **יצחק שמעיה אלישר** וי"ל מעין צפום חריף ושנון. וחכמה משכיל ונבון זך ומשכל והערמין ישר שועלו מחזיק ביד כל אכיון מר **אלעזר** ירוחם מכהנה **מורינו אלישר** נ"ע. ולפ"ע הרב הגדול המפורסם בתורתו ובאמונתו עטר"ת מו"ר מר דודי כמוהר"ר נסים בנימין **מרדכי אלישר** וי"ל אשר הרביץ תורה ברבים והטיר הרבה תלמידים ובפרט כמה יהודים חיובם וגידלם על התורה, ותחזיק ברב לומדי התורה בנפשות ורוחניות. גם הוא ציוה שלא להכתירו בתוארים ולא יזדרשו עליו דרשות. וראינו זה שלא שבקה הליות כנהוג הבאנו נרות להדליקם ע"י האורון ותפתוח נפלטו מעין כל ולא נודע יר מי היתה בזאת. וגם אחרי אילת ימים חפשנו בגירותיו ומצאנו כתוב בצוואתו שלא ידליקו נרות בעת תלוית ע"י האורון. אז נוכחנו כי מן תשמים היתה זאת לעשות רצון בוריך כי גדול מרדכי. תחי נפשו צרורה בצרור החיים.

עוד זאת אזכרה זאת אהודה לפנותה ויתכי היקרה היה בנשים אשת חיל עטרת בעלה רבת המלוות מפשפחת הברוכים הנודעים לש"ם והחלת שתן בצון נקפשה באבוב יפיה אם הבנים שלא ראתה כל שפחת ביפיה. לעני פרשה כפיה הצנועה והכשרה הצדקת **ריקא אלישר** נלב"ע בת ליו שנת כיום ליב לעזר תתרי"ד. תנצב"ה.

ויה"ר שפזהם ויצרקם יגן על ורעם יזצי חלציהם ויצאצי אצאציהם קיאריכו ימיהם בשוב ושמחתם בנעימים בכנים ובני בנים דשנים ורעננים ויהכו בדרך הטוב וישר אל אלהי הרוחות המהולל בכל השבחות, ירים שפץ ברכות על ראש הרבנית רבת המעלות מדובר בה נכבדות ביבי שכל שפיעיה לש"ש. עשר פרח אפי היקרה הרבנית פרח **רידא לאה** סכ"ת. בת הגאון הגדול ראש"ל **המרפ"ח** ויע"א. גם עד זקנה ושיבה אלהים אל יזנבנו, ותפרח להשיגנו תהיה תשיר ולא תוסיף לראבה עוד, ותראה נחת ושפחות. ולא ידעי סיגן זיוה והדרה אמן.

גם לרבות בני היקרים הנאהבים הנעימים האחים שלא יתפרדו. ראשון בשלשה התכם ותריף ובגן ומשכיל ירי"א ושר פרץ יפר באוים פר **אלעזר** מנחם יצ"ו. ורעיתו היקרה פרח **פולינה** סב"ת. ובנו האהוב והנחמד **חיים שאול** יצ"ו. ובתו החביבה **ריקא** סב"ת. יגדלם ה' לתורה ולמ"ע בחיי הנישואים ובחיי כל הפשפחה ויזכנו הצ לראות נחת ושוע פתם ומזרעם וזרע ורעם. ומשנהו כסף המשכיל ובנין פר **משה רפאל** יצ"ו. ורעיתו היקרה **לזה** סב"ת. יפקדם הצ בזרע של קיפא וישרשו כנצן. ובתי היקרה פרח **רחל שרה** סב"ת. ותחני טן המנין היקר והנעלה פר **אברהם מזרחי** יצ"ו. יחד כולם יפאו ברכה פאזון הפערכה אחת ה' תשפרם ובכל צרה ויצון תגילם. ומאריכו ימים ושנים בריב הונים ואושר ועושר עד בואת הצ הגואל.

ואפרין נפשיה לכבוד רב ראשאי ורב נחראי הגאון הגדול **מהרש"א פולונסקי** שליט"א. שנתבר לבקשתי להעלות על ספר מקצת מחיית. וביפים אחדים אסף את סברי מעשי רצונו והכתיב אותם פר כפה שיכלו ומסרם לידי לשער בהם ספרי. והנני מבקש סליחתו על אשר העזתי להגיה בשלו ענינים כי לא לחלק חלילה נתכונתי. ותנני מדה לו מקרב לבי כי הוא אשר אלבני להפות ללמוד ענינים שונים בזמנים קבריט. יזכה עוד לחבים לאור סחי"ם כי הוא מעין המתגבר. ובזכותו יזכני הצ לש"ם ויתעלה לחדש חדושים אפיתיים. ויחד עם חית של המנוח הרה"ג **שור מ"ד נאי"ה** זוכש"ל לחוברם לאור.

כנהיית המצפה לנצלת שלמת ובשות משיחנו במהרה בלב טוב וישר

יוסף שאול אלישר

חליפת מכתבים בין רבינו והרב אלישר

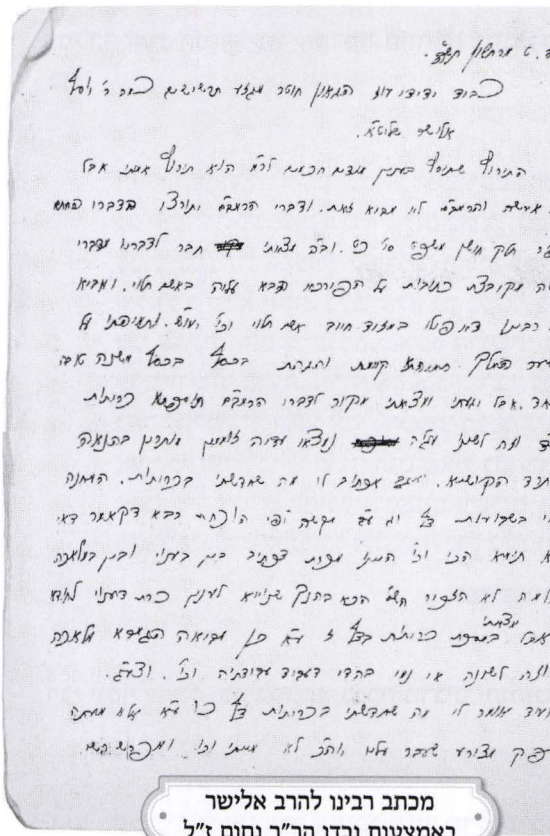
RABBI
S. A. POLONSKY
Beth-Israel
JERUSALEM, PALESTINE

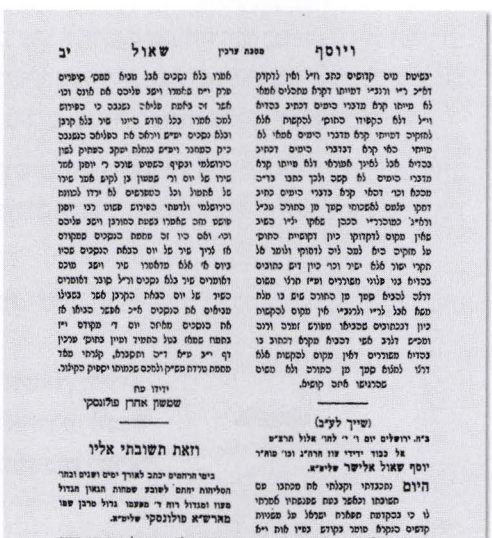
הרב
שמשון אהרן פולונסקי
רופין בשכונת בית ישראל
בעיר ירושלם תובב"א

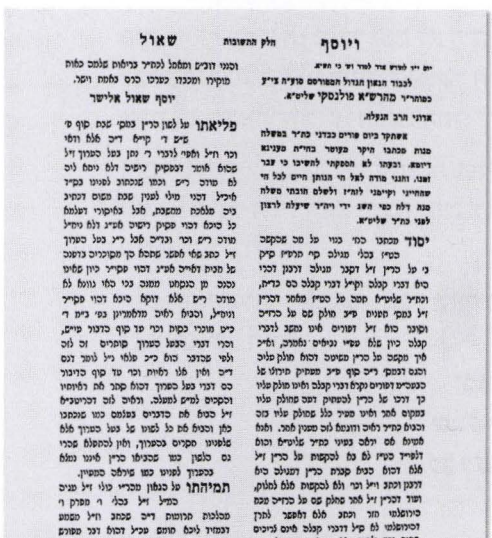
בתוך דברי הקדמתו ל"ויוסף שאול" כותב רבי יוסף שאול:

"ואפריון נמטייה לכבוד רב רחומאי ורב נהוראי הגאון הגדול מהרש"א פולונסקי שליט"א, שנעתר לבקשתי להעלות על ספר מקצת מחי"ת, ובימים אחדים אסף את מכריו מעושי רצונו והכתיב אותם עד כמה שיכלו ומסרם לידי לעטר בהם ספרי, והנני מבקש סליחתו על אשר העזתי להעיר באילו ענינים כי לא לחלוק חלילה נתכוונתי, והנני מודה לו מקרב לבי כי הוא אשר אלצני להפנות ללמוד ענינים שונים בזמנים קצרים, יזכה עוד להוציא לאור מחי"ת כי הוא מעין המתגבר, ובזכותו יזכני האל ית"ש ויתעלה לחדש חידושים אמיתיים..."

מכתב רבינו להרב אלישר
באמצעות נכדו הר"ר נחום ז"ל

"מלבד זאת, הוסיף עוד הקדמה מיוחדת בתחילת קונטרס החידושים מרבינו, שם מקדים וכותב כך:

ב"ה

הנה הגאון הגדול מעוז ומגדול המפורסם בחכמתו ובקיאותו בעומק עיונו וישרת סברתו גבור בתורה כשמשון ורודף שלום כאהרן, כמוהר"ר שמשון אהרן פולנסקי שליט"א, הוא כבדני במכתבו המצורף לחידושי תורתו לסדרם בתוך ספרי, ומרוב ענותנותו כתב אלי, שלא רק שלא ינקוט בלבו אלא גם בקשני לעבור על דבריו ולהעיר הערות. ואני בתוך לבי צחקתי, ונפשי עגמה, באשר הרגשתי כי כלועג לרש הוא לי, ביודעי ומכירי את ערכי ודלותי בדעת, ודי לי אם אזכה להבין דבריו הנאמרים בחכמה ודעת, ואני לא אהיה כאחד תלמידיו. ומצד אחר, חטפתי ושמחתי, כי מעתה לא יהיה ספרי כולו תבן בלא בר, אשר כל קורא בו לי יעלג: הגם שאול במחברים - הולך ומקשה על רבנים וגאונים, אבל ימצא בזה דברים מחוכמים נכונים וישרים, והנני ברצון מעטיר בהם את ספרי, ובזכותו ותפילתו אזכה להמשיך ולהבין ולכוין בלימודי את הדרך הישר.

יוסף שאול אלישר

רבי יוסף שאול זכה למכתב-ברכה מרבינו, המעטר את תחילת הספר, וכך כתב לו רבינו:

ב"ה, יום ה' ל' לחדש מרחשון תש"ב.

כבוד ידידי עוז הרה"ג חוטר מגזע תרשישים אוהב תורה ולומדיה וכו' וכו' מוהר"ר יוסף שאול אלישר שליט"א.

הנה ידוע למעכ"ת, כי עד הנה לא היה בדעתי להדפיס את חידושי בספר, וכעת נעתרתי לבקשתו לכתוב קצת מחידושי אשר חידשתי בעזהי"ת, ומחמת חולשת יד ימיני שתקפה אותי בזמן האחרון ל"ע, נכתבו החדו"ת בידים שניות ושונות ע"י ת"ח באי ביתי.

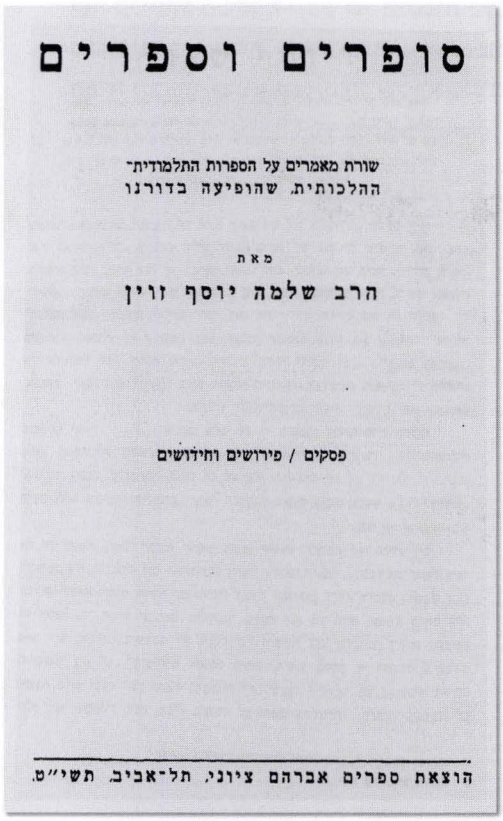
והנני מחזיק לו טובה על הדפסת החידושים בתוך ספרו החשוב, ואני מבקשו שישים עין עיונו על דברי, ואם ימצא מעכ"ת מקום להעיר ולעורר יכול להדפיס את הערותיו ויגדיל תורה ויאדיר.

והשי"ת יחזקנו ויאמצנו ונזכה לאריכות ימים ונוכל לעסוק בתורה ולחדש חדושים לאמיתה של תורה.

ובזה אשאר, ידידו
שמשון אהרן פולונסקי
רב דשכונת בית ישראל

הוצאת הספר הכתה גלים רבים בקרב תופשי התורה שבירושלים. מפליא היה לראות את ההיקף האדיר של ספרי השו"ת המופיעים בספר, מכל החוגים והעדות - החל מגדולי ליטא, פולין, גליציה, אונגארין, ספרד.

הספר זכה אף לדברי ביקורת חיוביים ממבקר-הספרים הנודע, הג"ר שלמה יוסף זוין זצ"ל. נצטט בזאת קטעים אחדים ממאמרו[יב]:

"...וחשיבות מיוחדת לו ל'חלק התשובות', 'מחידושי הגאון ר' שמשון אהרן פולונסקי שליט"א, הרי זו תופעה כל כך בלתי שכיחה, שכמעט שיש לברך עליה 'שהחיינו' - שותפות של ספרדי ואשכנזי בחיבור ספר. הרש"א פולונסקי - ידוע בשם 'הרב הטיפליקי' (על שם עיר רבנותו) **- הוא מגדולי התורה האשכנזים של ירושלים. בקיאותו מפליאה. ומחברנו הס"ט נמלך להקדיש חלק גדול מספרו לחידושי הרש"א, שנעתר לבקשתו והמציא לו עשרים ושנים סימנים. על כל אחד מהסימנים מעיר המחבר הערות משלו, ונושא ונותן עם הרב פולונסקי. ולשנים הוא מחלקם: 'דברי הרב' ו'אמר המחבר'. עם העיון בגופי הוויכוחים, לרוב יפה כוח הרב מכוח המחבר.**

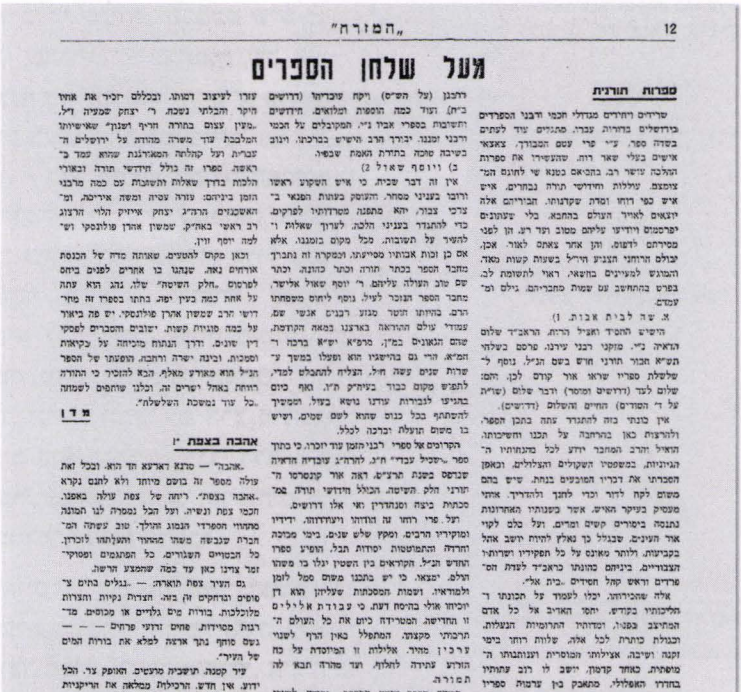
"בקיאותו של הרב פולונסקי משמשת לו כלי שרת לביסוס יותר מליצירה. כלומר: יש יוצר סברא חדשה מדעתו. אין דרכו של הרב פולונסקי בכך. בסברות מחודשות אינו עוסק. אלא מה? סברא שהוא מוצא הריהו ממציא לה מקורות מבבלי ומירושלמי ומראשונים. ולהיפך, כוחו יפה לסתור סברות או סתם חידושי אחרונים. ולסתור לא בסברא נגדית. אם נעמיד סברא נגד סברא אין בכך משום הכרעה מוחלטת. סוף סוף אין בסברות משום מופתים הנדסיים. הרב פולונסקי כשהוא סותר. כלי זיינו בידו. בממש ובעין.

"הרי לפנינו דוגמא של סברא, שהב"ח חידשה והרב פולונסקי מבססה. יין של איסור, שנתערב ביין של היתר עם מים. רואין את מינו כמי שאינו ושאינו מינו רבה עליו ומבטלו. להלכה זו מחדש הב"ח: דוקא כשהמינו (היין) **מתערב עם שאינו מינו** (המים)**, אבל אם השאינו מינו הוא גושי** (זגים וחרצנים) **ואינו מתערב עם היין, יש חילוק: כשיין האסור הוא מעט אנו אומרים שהוא נבלע בתוך החרצנים והזגים ונתערב עמו ושוב שאינו מינו רבה עליו ומבטלו, אבל אם היין הוא הרבה אין בכוחם של חרצנים לבטלו, שאינו מתערב עמם. יש בדבר משום דין יותר ממשום סברא.**

"אבל הב"ח לא נתכוון לעצם חידושו של הדין, אלא שמתוך סתירת שני דינים בא לחילוק זה,

יב " סופרים וספרים", תל-אביב תשי"ט, חלק ב, עמוד 401.

שהרב פולונסקי קורא לו: 'סברת הב"ח'. והוא מוצא לה סמוכים ומקורות. ראשית הוא מפרש יפה על יסוד סברא זו קטע של תוספות בעבודה זרה (נ"ו ב) ש'לכאורה תמוה מאוד'. שוב הוא מבאר עם כך את הר"ש בתרומות (פרק א', משנה ח') ש'לכאורה הוא תמוה'. ואחרי כן: 'ועיקר סברת הב"ח מצאתי שהיא גם תורתן של ראשונים באור זרוע..' ועוד: 'גם נראה להביא ראיה ברורה לסברת הב"ח...' (הראיה מהטור בשם ספר התרומה).

12 „המזרח"

מעל שלחן הספרים

ספרות תורנית

שרידים רחרידים מגדולי חכמי ודבני הספרדים כורדסתים בחוויות עברי, מגניים עוד לעתים בשבחה ספר, ע"י קרי עטם המבורך. צאצאי אישים בעלי שאר רוח, שהעשירו את ספרות ההלכה עושר רב, בהיאם במנא שי לחונם המי צומצם. שלוחות וחדידשי תורה נבחרים, אישי כפר רוחו ומרח שקדנות. הבורחים אלה יוצאים לאויר העולם בהחבא, בלי שתחנים ישפרסמם ויחדשי עליהם עטוק ועד רע. וזן לשני מסירתם לדשוט. וזן אחר צאצא לאור. אכן, יבולם ורוחני הצנע וחיהל בשעות קשות מאד. המגוע למעיינים בחשאי. ראוי לתשומת לב, בפרט בהתחשב עם שעת פחבריהם. גילם ומ' עמדם.

א. שה לבית אבות. 1)

הישיש החכיד והגיד הרה. הראביד שלום הראה נ"י, מזקני רבני צירנו, סרסם בשלהי תש"א הבור תורני חרש בשם הגיל. נוסף ל' שלשלת ספריו שראו אור קודם לכן, הזמז שלום לעד (דרושים ומסמר) ודבר שלום (שרות על ד' המורים) החתים השלום (דרושים).

אין בונתי כזה להגדיר עתה בתבן הספר, ולהרצות כאן בהרחבה על הבנו וחשיכותו. הוראי הרב המחבר ירחע לכל מזנחותיו ה' הגיונות, במשפטי השקולים והצלולים, ובאפן הסברתו את דברי המזכנים בנתח. שים בהם משום לקח לדור וכדי לחנך ולהדריך. אחני מעטיק בעיקר האיש, אשר בעטותו האחרונות נתנוסח בימרים קשים ומרים, ועל כלם לקוי אור העינים. שבגיל כן שאלץ להיות חשב אחל בקבוצתו, ולוחר מאנס על כל חסקידיו ושרותיו העצוביים. בניהם בהוגתו כראביד לעדת הס' פרדים וראש קהל חספרים בית אל".

אלה שהכירוהו, יכלו לעמוד על הבנותו ר' חלכותיו בקודש. יחסי האויב אל כל אדם המתיצב בפנו, ובסדורי החרוממות הנעלות, וכבלת כותרת לכל אלה, שלוח רוחו ביחני וקנה ושיבה, אציליותו הטוהרית ועונותנותו ה' משחרת, כאחד קדמון. ישב לו רוב עתותיו בחדרו האפלולי, מתאבק בין ערמות ספריו חנרצנים החדושים עדיין מושש חייו וכאויר. שאב מהם במלא יכלתו עצמה ואון, והגה בהם דומם מתוך עיני נצנר. רק איש המים כמותו זכה לחנך בן דגול. המכון כיום במשרת רכ ראשי לקהלת הספרדים בפתח־תקוה. הוא הרחיב עובדיה והאיר, ענחיק בחבריו חרבים ורחבי האירעה. ישכיל עברי (שרת ד"ת) דעה השכל (קבלה ג"ח) עבר הסלך (על הרמב"ם) עבדא

1) ש"ה לבית אבות. באור על מסכת אבות. בדפוס יהבדה שמגב אחאי, תש"א לש"ב. 8 דף. הקבעה והמסדר הרב עובדיה הדאיה. 18. 25 ס"מ.

ולרבנן (על הש"ס) ויקח עוכריהו (דרושים נ"ח) ועוד כמה הוספות חמוצים. חידושים וחשובות בספרי אבות נ"י, המקובלים על חכמי ורבני ומנגי יבירך הרב חישיש בברכתו, ויגוב בשיבה שמה בתחית האמת שבשיו.

ב) ויוסף שאול 2)

אין זה דבר שכית, כי אים חשקע ראשו ורובו בענייני מסחר. חמשוק בעתות חמנאי ב' עדכי צבור, והא מתפנה מטרדותיו לפרקים, כדי להתעדר בענייני חלכה, לערוך שאלות ו' להשיר על חשיבות. מכל מקום נמוננו, אלא אם כן זכות אבותיו מסייעת, ומשקרה זה נחברך שם שם העולה עליהם, ר' יוסף שאול אלישר, מחבר הספר בכתר תורה וכתר כהונה, וכתר הרם, בהיותו תושר מגזע רבנים אנשי שם, עמודיי עולם חתורה בארצנו במאה חקדמת, שהם הגאונים במ"ן, מרפ"א יפ"א ברכה ר' חמ"א. הרי גם בהיעיצו הוא ושלו במשך ע' שרות שנים עשה חיל, הצליח להחבלם למרי, להתפיס מקום כבוד בעיניהם ת"ח, ואף כיום בהגיעו לזכורות עדנו נוסא בעד, ומשיכיך להשתתף בכל כנוס שתוא לשם שמים, ושיש בו משום תועלת וברכה לכלל.

הקרואים אל ספרי רבנו חזכון עוד יזכרו, כי בתוך ספר „שכיל עבדיי" ח"ב, לחרמ"ע עובדיה חדאיה שנרשם בשנת תרצ"ט, האה אור קנקטרסו ה' תורני הלק. השיטה, הכולל חידודיי תורה, סמ' מכתות ביצה ומנחדרין ואי אלו דרושים.

על ספרי רחני נא לחזהיר ויעודדהו, ידידיו ומוקיריו הרבים, ומקץ שלש שנים, ביטי מכובה וחרחה התמוטטות יסודות חבל, וחפיע ספרו החדש וביל. הקוראים בין השטין יגלו בו משהו הלום. יטצאו. כי יש בתכנו משום סמל לזמן ולמדאיי, ושמות המסכתות שעליהן הגה דן יוכיחו אולי בהיסח דעת. כי עבודת אלילים זו החדישה, המטרידה כיום את כל העולם ה' תרכסיו מקצתה. המתפלל באין הרף לשנוי ערכין מחר. אלילות זו המיוסדה על כח חזדוע עתידה לחלוף, ועד מהרה תבא לה תסורה.

בשער הספר עומד המחבר ומדריך לשוכן מרום אשר זכהו כיסוי קנה ושיבה להתעיא לאור תעלומה. את זאת המחברת לאות ולבדי כתיי. עם מציב ציון לאבותיו החכמים אשר

2) ויוסף שאול. הערות על מסכתות אחדות. עבודת ארח. ערכין. תמורה. רעל איזה חלבות מרסיבים השיריות על המסכתות הגיל ותשובות דשים מ־ע"ט חצדיקי החתי לידידו הרב ה' מופלא שמשון אהרן פולנסקי. רב בשכונת בית ישראל. בטפר הבתות חמצות לחרמ"ב ובגיל. דשם אשתאב. ירחי שלים תש"ב. פ"ח דפים הת. 27.20 ס"מ.

עזרו לעיצוב דשותו, ובכללם יזכיר את אחיו היקר והבלתי נשכח, ר' יצחק שמעיה זצ"ל, ־מעין עצום בחחרה וחיוך חשנן" שאשיאותו חשלכבת עוד משרה מהודה על ירושלים ה' עבורת ועל קהלתה המאוהבת שהוא ממד כ' ראשה. ספרו זה כולל חידושי תורה ובאורי חלכות בדרך שאלות והשובות עם כמה מרבני הזמן בזיניהם: עזרא עטיה ומשה אזריכה, ומ' האשכנזים הרה"ג יצחק אריאיך הלוי הרצוג רב ראשי באה"ק. שמשון אהרן פולנסקי וש' למה יוסף זיין.

וכאן מקום להטעים, שאותה מדה של הכנסת אורחים נאה, שנתנו בו אחרים לפנים בזיחם לפרטום ־חלק השישה" שלו, נהג הוא עתה על אחת כמה בעין יפה, בתחי בספרו זה מחר דישי הרב שמשון אהרן פולנסקי. יש מה בראור על כמה סוגיות קשות. יישובים המסבריים לפסקי דין שונים, ודרך הנחות מניחה על כקיאות ומסכות, ובינה ישרה ורחבה, והשגתו של הספר הגיל חוא פאדיע מאלף. הבא להזכיר כי הזהרה רחוקה באולי לשרים זה, וכלנו שותפים לשמחה של עזר נמשכת השלשלה".

מ ד ן

אהבה בצפת י"ו

־אהבה — סרגא דאריא חד הוא. ובכל זאת פולה מספר זה בושם מיוחד ולא לחנם נקרא ־אהבה בצפת". ריחה של צפת עולה באפנו. חכמי צפת ונשיה, ועל הכל נשמרה לנו המזגה מחחיו מספרדי הגמנו ותלך. טוב שישמה המ' חברת שבנשיה משנו מחעזי ומשלחנו לזכרון. כל חכמיים חשנוירים, כל חמפגשים ושמוקי־ זמר עדיבו כאן עד כמה שהמצע חרשו.

גם הציר צפת תוארה — הרחה. —גגלים בחים צר סוסים ובחקים זה בזה. חצרות נעיות וחצרות מלוכלכות. בוחרות פים גלויים או מכוסים. מד־ רגות מסריחות. פחים ורדעי פרחים — — — נעם סוחף נתך ארצה לפלא את בוחרות המים של העיר".

עיר קטנה. חעשכית מרעיבים. האוכף צר. הכל ידוע. אין חדש. הרכילות מכלאה את הריקנות שבלב. הקללות והמריבות הן ־תוכך בחיים החד־גוניים. תושביה הסתגלו לסביבה הערבית בשפה, בלבוש, במנהגים ובאמונות הטפלות. ארגמתם מכספי חתלוקה. ששליחי הכולל מבי־ אים מחדיל — —. הנשים מרבדות פסחת עד פתח במצען ורעגנים קלויים — — — חעשים סוד־ גות נרגים והזלזלת רבל בכל העיר. ואין בזה משום רחרלב. אלא כך. פתם מה חעשיכת נשים בערבי חרוך ארוכים כל כך — — — וכשבא (סוף כשמיד 15)

*) רומן מהיי הספרדים. מאת: ש ו ש נ ת ש ב ב. הוצאת אחיאסף 176 עמודים.

מאמר הערכה על ספר "ויוסף שאול" בכת"ע "המזרח"

"כיוצא בזה הוא מביא חידושו של ה'נודע ביהודה': התראת ספק שמה התראה למלקות (להרמב"ם) דוקא בלאו כזה שכל עיקרו נאמר על הספק (כמו בלאו הניתק לעשה, שתמיד כשעובר על הלאו יש ספק שמא יקיים את העשה שבו ולא ילקה), אבל בלאו שבעיקרו יש לו מציאות ודאית אלא שבמקרה נזדמן לנו ספק, אז התראת ספק לאו שמה התראה.

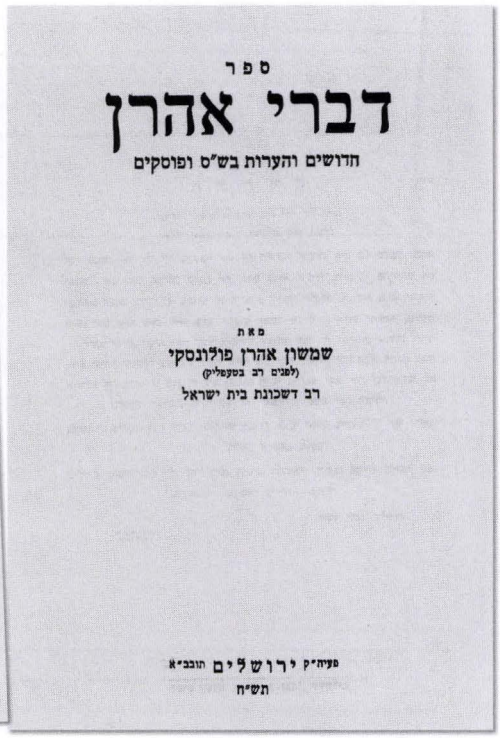
"הרב פולונסקי אומר: 'אף שחילוק זה מסתבר מאוד בלשון הרמב"ם, מכל מקום צריכים על כל פנים למצוא איזה מקור לזה, שהרי לא יתכן כלל לומר, שהרמב"ם חידש חילוק זה מסברא דנפשיה בלא שום ראיה מן הש"ס'.

"כאן מתבלט אופיו התורני של הרב פולונסקי, אפילו דבר ה'מסתבר מאוד' מוכרחים 'על כל פנים למצוא איזה מקור לזה'. והוא מוצא. מחולין (פ"א א, לפי קושיית ה'חתם סופר' ח"ו, סימן ס"ב), **מתוספות בבא מציעא** (י', ב', לפי קושיית הריטב"א שם). **ועוד. מענין לענין הוא מאריך עוד ב'התראת ספק' ממקומות שונים..."**

במאמר ביקורת אחר, היתה עינו של המבקר צרה במו"ל, ובמאמרו ביקר את שם הספר "ויוסף שאול", המתחיל עם וי"ו החיבור. כשנפגש עם רבינו, אמר להלה: "יש מאמר בזוהר הקדוש פרשת נשא 'הכל תלוי במזל אפילו ספר תורה שבהיכל'. אין לך דבר קדוש מספר תורה שבהיכל, שמכבדים את הס"ת, עומדים מפניה, ומחבקים ומנשקים אותה. וראה זה פלא. מצאו פסול באות אחת של הס"ת כגון ו' החיבור, ההלכה היא שקוראים לתינוק, פחות מי"ג, דלא חכים ודלא טיפש, והוא מכשיר או פוסל את האות שבספר תורה. ודי לחכימא ברמיזא..."

"דברי אהרן"

לאחר שעברו שנים אחדות מעת שיצא לאור הספר "ויוסף שאול", כשכבר הספיקו תלמידיו הנאמנים להעלות חידושים רבים על הכתב, כמות מספקת להדפסת ספר בפני עצמו, יזמו התלמידים - ביחד עם נכדו ואחיינו הנזכרים בהקדמתו - ובכסלו של שנת תש"ח, כמחצית השנה טרם עלותו לגנזי מרומים, הדפיסו את הספר "דברי אהרן", כשעיקר הספר אינו בנוי אכן על חידושים, אלא עיקרו הערות ותמיהות בספרי גדולי הדורות, ומציאת מקורות לחידושי האחרונים בש"ס ובראשונים. רבינו בהקדמתו מביע את התרגשותו, וכותב:

ספר

דברי אהרן

חדושים והערות בש"ס ופוסקים

מאת

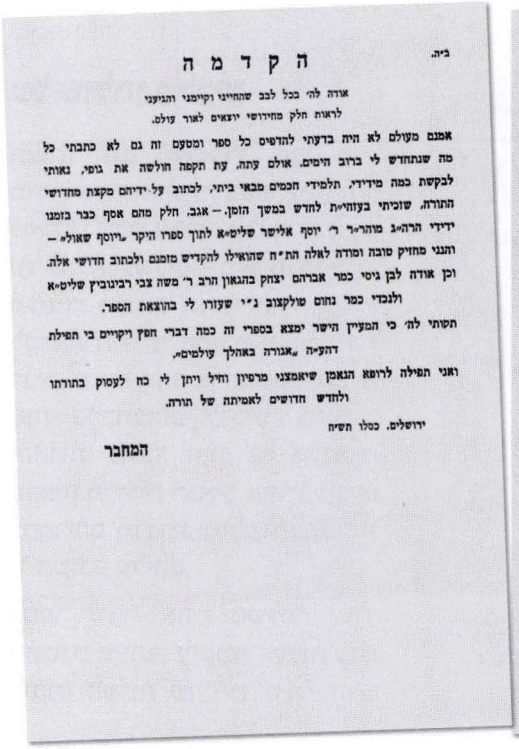
שמשון אהרן פולונסקי

(לפנים רב בטעפליק)

רב דשכונת בית ישראל

מעה"ק ירושלים תובב"א

תש"ח

ב"ה.

הקדמה

ארוה לה' ככל לבב שזחייני וקיימני והביעני
לראות חלק מחידושי יוצאים לאור עולם.

אמנם מעולם לא היה בדעתי להדפיס כל ספר ומטעם זה גם לא כתבתי כל מה שנתחדש לי ברוב הימים. אולם עתה, עת תקפה חולשה את גופי, נאותי לבקשת כמה מידידי, תלמידי חכמים מבאי ביתי, לכתוב על ידיהם מקצת מחדושי התורה. שוכיתי בעזהי"ת לחדש במשך הזמן. – אגב, חלק מהם אסף כבר בזמנו ידידי הרה"ג מוהר"ר ר' יוסף אליפר שליט"א לתוך ספרו היקר "ויוסף שאול" – ותנני מחזיק טובה ומודה לאלה הת"ח שהואילו להקדיש מזמנם ולכתוב חדושי אלה. וכן אודה לבן גיסי כמר אברהם יצחק בהגאון הרב ר' משה צבי רבינוביץ שליט"א ולגבדי כמר נחום שולקצוב נ"י שעזרו לי בהוצאת הספר.

תשותי לה' כי המעיין הישר ימצא בספרי זה כמה דברי חפץ ויקויים בי תפילת דהמ"ה "אגורה באהלך עולמים".

ואני תפילה לרופא הנאמן שיאמצני מרפיון וחיל ויתן לי כח לעסוק בתורתו ולחדש חדושים לאמיתה של תורה.

ירושלים. כסלו תשיח

המחבר

הקדמה

אודה לה' בכל לבב שהחייני וקיימני והגיעני, לראות חלק מחידושי יוצאים לאור עולם.

אמנם מעולם לא היה בדעתי להדפיס כל ספר, ומטעם זה גם לא כתבתי כל מה שנתחדש לי ברוב הימים. אולם עתה, עת תקפה חולשה את גופי, נאותי לבקשת כמה מידידי, תלמידי חכמים מבאי ביתי, לכתוב על ידיהם מקצת מחדושי התורה, שזכיתי בעזהי"ת לחדש במשך הזמן. - אגב, חלק מהם אסף כבר בזמנו ידידי הרה"ג מוהר"ר ר' יוסף אלישר שליט"א לתוך ספרו היקר "ויוסף שאול" - והנני מחזיק טובה ומודה לאלה הת"ח שהואילו להקדיש מזמנם ולכתוב חדושי אלה. וכן אודה לבן גיסי כמר אברהם יצחק בהגאון הרב ר' משה צבי רבינוביץ שליט"א, ולנכדי כמר נחום טולקצוב נ"י, שעזרו לי בהוצאת הספר.

תקותי לה', כי המעיין הישר ימצא בספרי זה כמה דברי חפץ, ויקויים בי תפילת דהע"ה "אגורה באהלך עולמים".

ואני תפילה לרופא הנאמן, שיאמצני מרפיון וחיל, ויתן לי כח לעסוק בתורתו ולחדש חדושים לאמיתה של תורה.

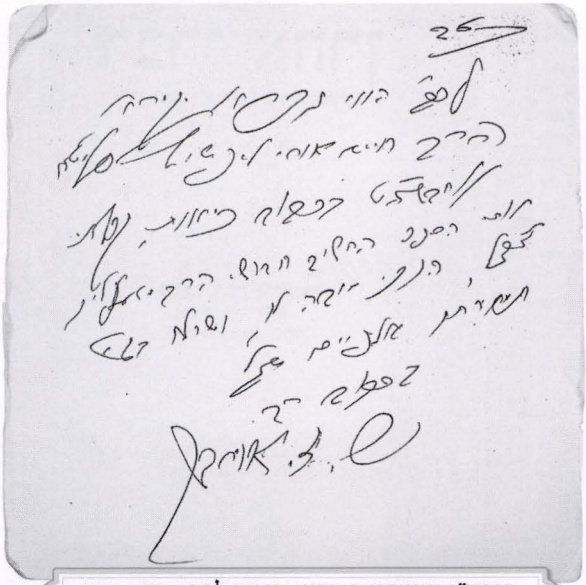
ירושלים, כסלו תש"ח

המחבר

על שולחן מלכים

מאותו יום שהאירו פני תבל מחידושיו של רבינו, בספרים "ויוסף שאול" ו"דברי אהרן", עלו ברוב חיבה על שולחן מלכים - מאן מלכי רבנן. תלמידי חכמים וגדולי תורה שמחו לקראת חידושי התורה מאוצרו של רבינו, ורבים מהם אף הוסיפו והביעו זאת במכתביהם לרבינו, בהערות והארות. מלבד זאת, גם תלמידי-חכמים מדורות הבאים אחריו, הביאו בספריהם מדבריו, וסלסלו בהם כיד ה' הטובה עליהם.

בספר "דברי אהרן השלם", נערך קונטרס מיוחד "ליקוטי הערות", ובו ליקוט הערות שהעירו גדולי הדור

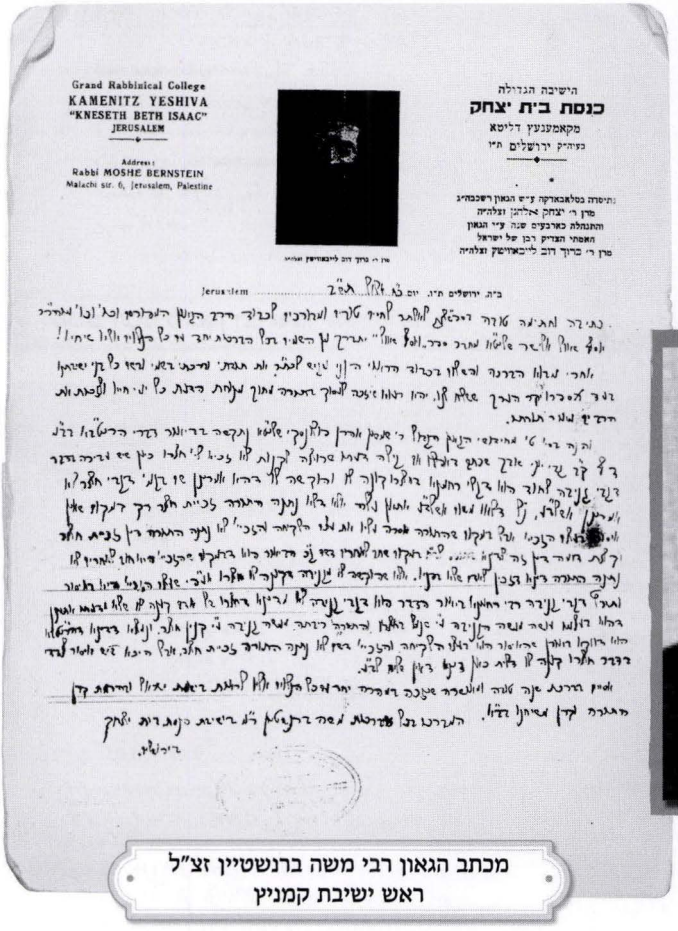

הגרש"ז אויערבאך מביע תודתו להרב חיים אורי ליפשיץ ז"ל על "חידושי הרב מטפליק"

בספרי רבינו, ביניהם אותם גדולי הדור שכבר בחיי רבינו באו עמו בכתובים לדון בדבריו, ומהם אשר שנים רבות לאחר הסתלקותו, פלפלו בדבריו והעירו בהם כדרכה של תורה.

בין אותם גדולי תורה מוצאים אנו את הגאונים (לפי א-ב):

רבי **איסר זלמן מלצר** זצ"ל, בעל "אבן האזל"[יג]; רבי **בנימין זאב פראג** זצ"ל, בספרו "זר זהב"[יד]; רבי **גדלי' שמואל ניימן** זצ"ל, בספרו "גידולי שמואל"[טו]; רבי **גרשון לפידות** זצ"ל, בספרו "משנת רבי גרשון"[טז]; רבי **חיים יעקב קלפהולץ** זצ"ל, בספרו "עקבי חיים"[יז]; רבי **יוחנן סופר** זצ"ל, אבד"ק ערלוי, בספרו "אמרי סופר"[יח]; רבי **יוסף בלומנפלד** זצ"ל; רבי **יוסף נפתלי שטרן** זצ"ל, בהערותיו על ספרי מרן החתם סופר זי"ע; רבי **יעקב קלמס** זצ"ל, רב ואב"ד מוסקבה[יט]; רבי **ישכר דב גולדשטיין** זצ"ל, בספריו "ליקוטי הערות" על שו"ת חתם סופר; רבי **ישעי' זאב וינוגרד** זצ"ל, בספרו "שערי זי"[כ]; רבי **מרדכי יהודה לייב זק"ש** זצ"ל, בספרו "מילי

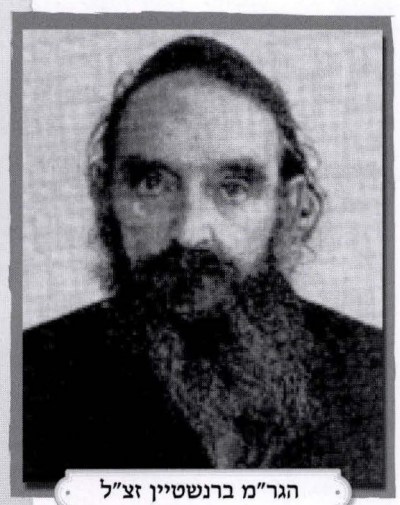

Grand Rabbinical College
KAMENITZ YESHIVA
"KNESETH BETH ISAAC"
JERUSALEM

Address:
Rabbi MOSHE BERNSTEIN
Malachi str. 6, Jerusalem, Palestine

הישיבה הגדולה
כנסת ב'ת יצחק
מקאמעניץ דליטא
בעיהמ"ק ירושלים תי"ו

Jerusalem

מכתב הגאון רבי משה ברנשטיין זצ"ל
ראש ישיבת קמניץ

הגר"מ ברנשטיין זצ"ל

יג ראה להלן פרק כא, בערכו, ציטוט רשימת הספרים שמובא בהם המו"מ עם רבינו, ועוד צילומים חדשים מכת"י שעדיין לא באו על מכבש הדפוס.

יד סימן יט. רבי בנימין זאב הדפיס הערה זו לראשונה בקונטרס "תורת בית הוראה", שיצא לאור ע"י כולל "בית הוראה", שעמד בראשות רבינו.

טו כתובות ט, א.

טז ראה להלן פרק כא, בערכו, ציטוט רשימת הספרים שמובא בהם המו"מ עם רבינו.

יז ראה להלן פרק כ, בערכו, ציטוט רשימת הספרים שמובא בהם המו"מ עם רבינו.

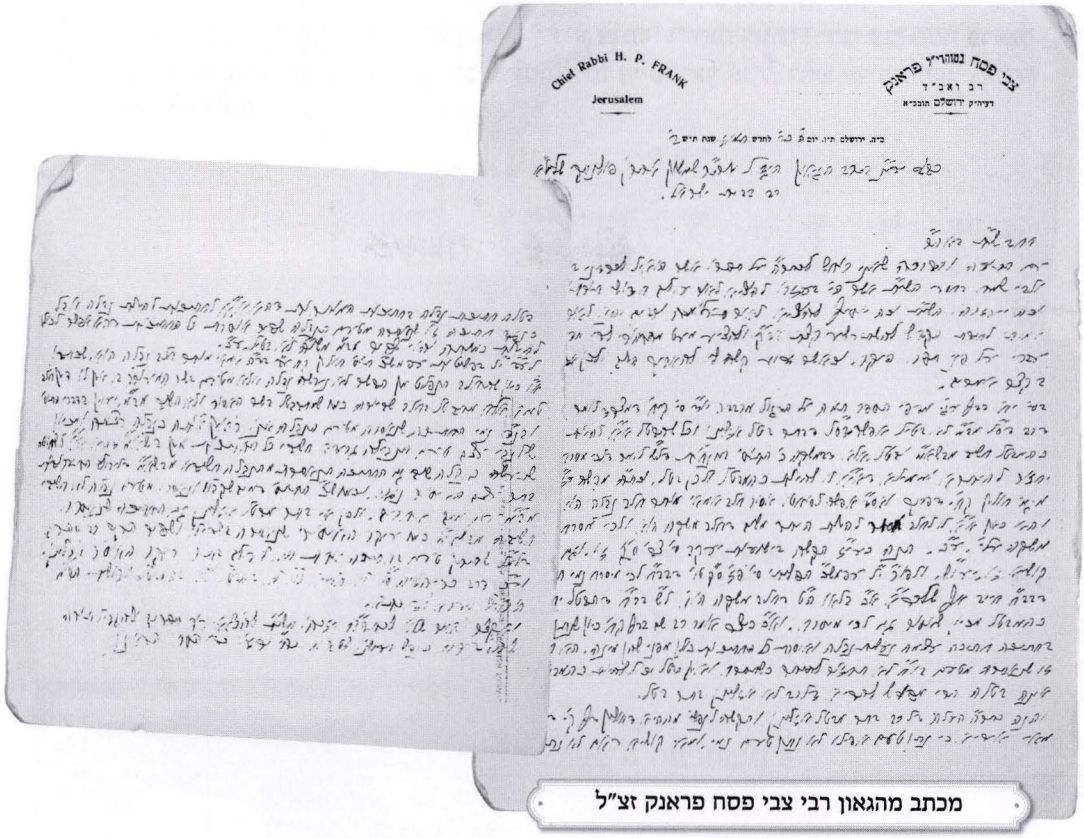
יח מכות טז, א.

יט ראה להלן פרק כא, בערכו, צילומים מכת"י שעדיין לא באו על מכבש הדפוס.

כ מהדורת תשס"ד, חלק ב סימן פא.

מכתב רבינו להגאון רבי איסר זלמן מלצר זצ"ל

מכתב הערות מהגר"י בלומנפלד זצ"ל
מרבני תל אביב

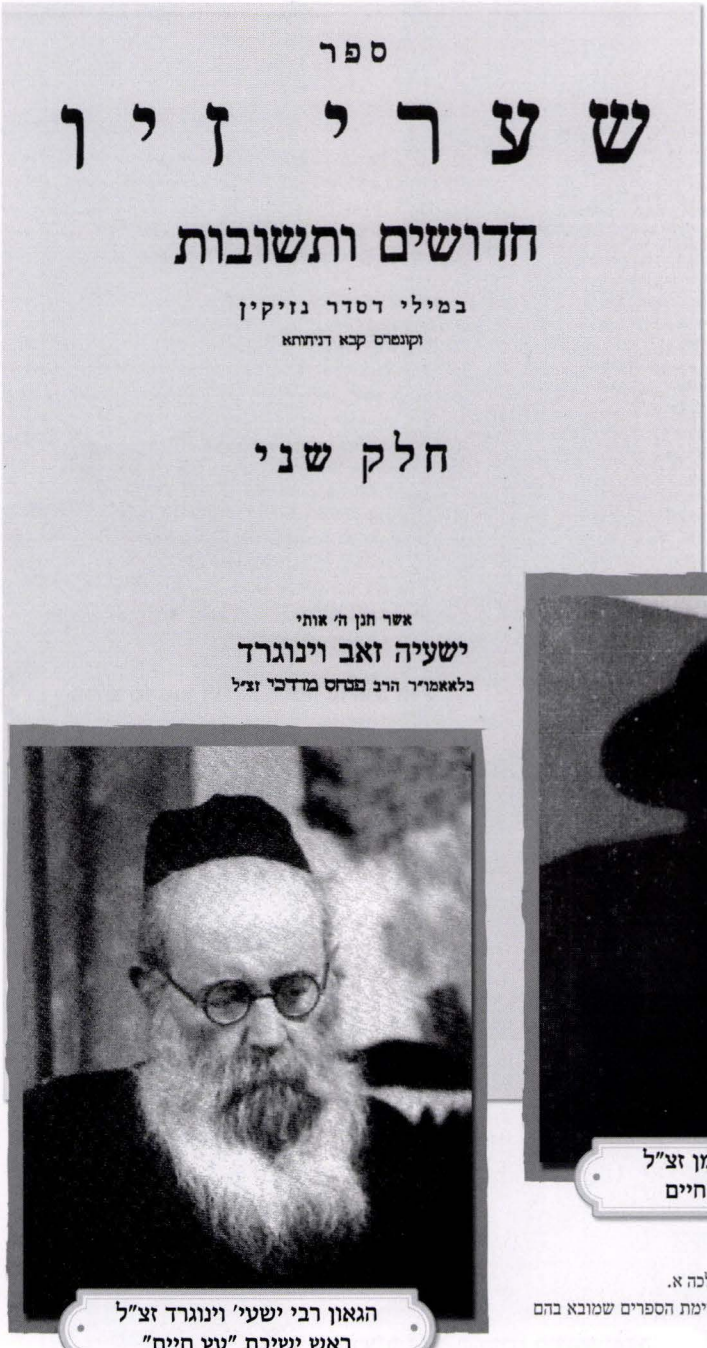

צבי פסח נסהורייץ פראנק
רב ואב"ד
דעיה"ק ירושלים תוכ"א
Chief Rabbi H. P. FRANK
Jerusalem

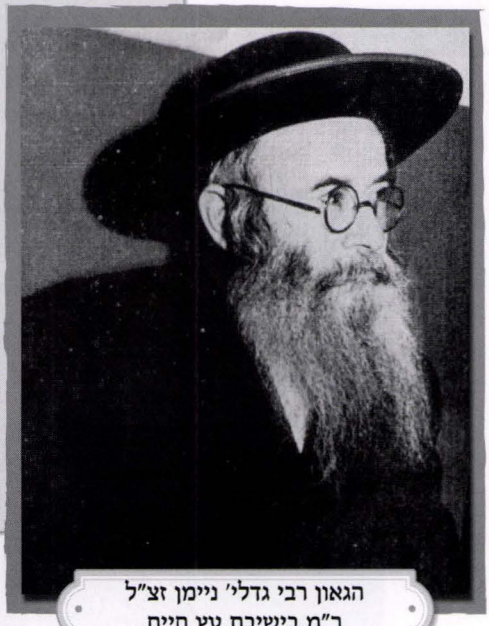
מכתב מהגאון רבי צבי פסח פראנק זצ"ל

הגרצ"פ זצ"ל בכתיבת חידושי תורה

דמרדכי"[כא]; רבי **משה ברנשטיין** זצ"ל, מייסד וראש ישיבת קמניץ בירושלים, חתן הגאון רבי ברוך בער מקמניץ זצ"ל; רבי **עובדיה יוסף** זצ"ל, בעל "יביע אומר" ו"יחוה דעת"[כב]; רבי **צבי פסח פראנק** זצ"ל, בספרי "הר צבי" ובכתביו הרבים; רבי **שלמה זלמן אויערבאך** זצ"ל, ראש ישיבת "קול תורה" בספר "מנחת שלמה"[כג].

הגאון רבי גדלי' ניימן זצ"ל
ר"מ בישיבת עץ חיים

הגאון רבי ישעי' וינוגרד זצ"ל
ראש ישיבת "עץ חיים"

כא על הרמב"ם, הלכות שבת, פרק כז הלכה א.

כב ראה להלן פרק כ, בערכו, ציטוט רשימת הספרים שמובא בהם המו"מ עם רבינו.

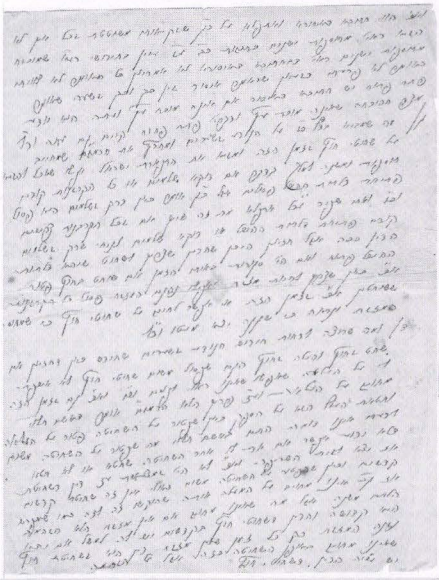
כג ראה להלן פרק כ, בערכו. ועוד: מנחת שלמה, תנינא סימן יז.

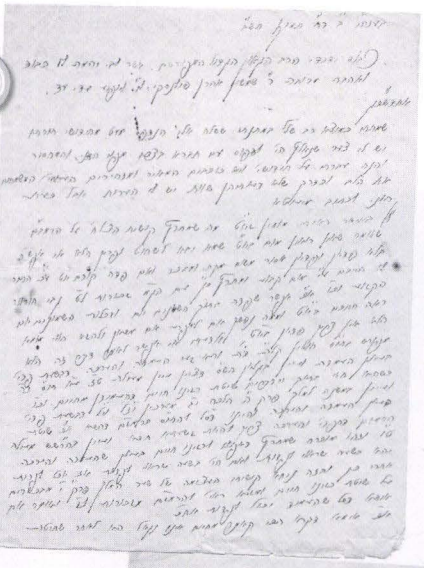
ליקוטי סימן קעז הערות רפא

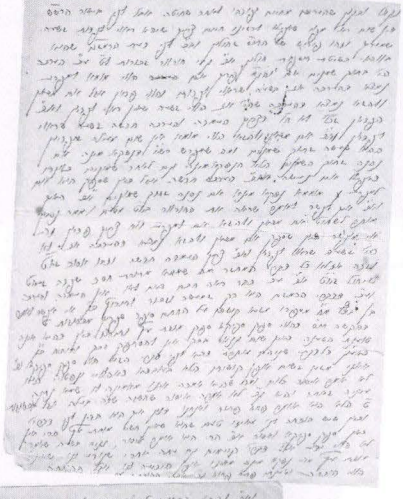
ותשי' הרשב"א חיב סי' פ"ב וריטב"א שיירובין ליו ע"ב ובריב"ט סי' רכ"ה ובקובה"ה ונתיבות סי' פ"א [סק"ו] שהאריכו בזה, אבל כאן אין אנו צריכים לומר שתחול קראת שם עיי' מחשבתו למפרע דאי' מדמסל לאומר כל מה שיתרום הקוף יהי' תרומה והיינו לחבא בשיתרום הקוף ואי"צ לבירור כלל.

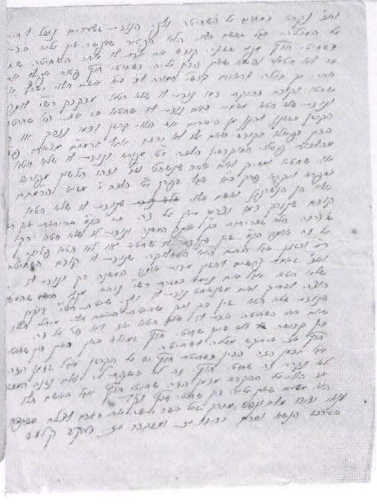
וכתב שם להסביר ד' הה"ם, וביתר ביאור להלן סי' ס"ט [ד"ה והנה]. עי"ש מה דאמרינן בחולין ד"ב ע"א דזאומר לחבירו משוך פרה זו ולא תקנה אלא לאחר לי יום דלא קנה אפי' שמשך אא"כ מפקיעו, והכי קיי"ל בחו"מ סי' קצ"ו ס"ק, וכן הדין בקנין חוקה דשכר אם נקרע השכר בתוך לי' יעו"ש סי' קצ"א ס"ד וכן בקנין סודר בסי' קצ"ה ס"ק, ופעמא דכולהו משום דבשעה שראוי לחול קניהו ששפיר הקנינים שעשה כדי לקנות בהם, והנה הרי"ן בגדרים כיס ע"ב ד"ה פשיטא, הקשה דאמאי מקיל בחקדש באומר הרי עולה לאחר לי' יום ביון דבתמורא בעלמא אקדושה כי' חיל וקדש ליתי' לידבורא, ומהרוץ מקום דאאומרו לגבוה בפסידתו להדיוט דמי וכקנין ממש של הדיוט וכמו דאמר מעכשיו ולאחר לי' יום דמי יעו"ש ד"ה הבא, וכמ"ש הי"ה בתרומות ומעשרות אם אינו קרא שם מעתה ומעכשיו רק הולה בכתו שיעריש אחר או אם יירד בעשים יהי' זה תרומה ע"י דבוסן שראוי לחול ליתי' לידבורא בכח יוקדש, ועכ"ל ב"כ הטעם כמו בהקדש דאאומרו לגבוה בפסידתו להדיוט דמי והוי כאומר מעכשיו, וכן מפורש הדבר בתוס' זבחים ל"ג ע"א ד"ה קנוי וכ"ל, ובפירוש שיטה נמי לא בינ מעכשיו לפי שאפירהו לגבוה כפשיטו להדיוט דמי תיקוב כאילו מוכרם ליד הקונה לעמוד בידו ולקנות כקנינ הזמן שיקבע, וכ"כ הרשב"א קידושין ס"ג ע"א ד"ה כגון וכו', והנה לאידך בס' יד מלאכי כללי הדינים אות א' סי' ס"ם ולא אמרינן אמירה לגבוה כמכירה להדיוט רק בשה אבל בכתב בלי חזקת כשה אינו כלום בשם תפי' מהרים גלאנטי [סי' רנ], וא"כ בכ"ש דבמחשבה לא אמרינן כן דזה לחרבה שוטים כתיבה בירושלמי פ"א

אחד ממכתבי הגאון רבי יעקב קלמס זצ"ל אב"ד מוסקבה

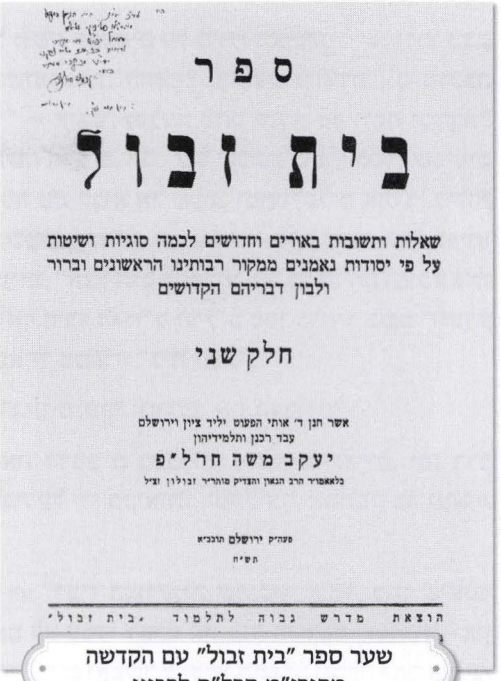

תשובת רבינו להגר"י קלמס

כמו"כ כשהדפיס הג"ר יעקב משה חרל"פ זצ"ל אחד מכרכי ספרו שו"ת "בית זבול", בסוף חלק ג, הוסיף קונטרס מיוחד "ונצדק קודש", בעל נ"ו עמודים, אשר בו מנסה לענות ולפלפל - כדרכה של תורה - על התמיהות שתמה רבינו בספריו.

ספר

בית זבול

שאלות ותשובות באורים וחדושים לכמה סוגיות ושיטות על פי יסודות נאמנים ממקור רבותינו הראשונים וברור ולבון דבריהם הקדושים

חלק שני

אשר חנן ד' אותי הפעוט יליד ציון וירושלם עבד רבנן ותלמידיהון

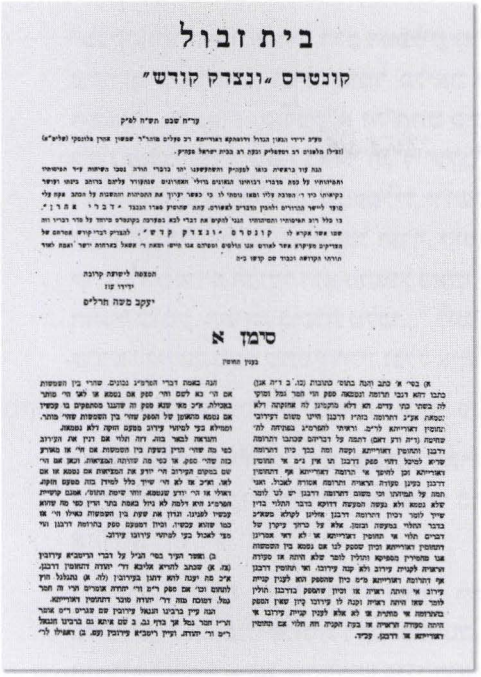
יעקב משה חרל"פ

בלאאמורר הרב הגאון והצדיק מוהריר זבולון זצ"ל

פעה"ק ירושלם תוכנ"א

תש"ח

תוצאת מדרש גבוה לתלמוד "בית זבול"

בית זבול

קונטרס "ונצדק קודש"

סימן א

שער ספר "בית זבול" עם הקדשה מהגרי"מ חרל"פ לרבינו

בהקדמת הקונטרס הוא מטעים את סיבת חיבור קונטרס זה:

ער"ח שבט תש"ח לפ"ק

מע"כ ידידי הגאון הגדול דרופתקא דאורייתא רב פעלים מוהר"ר שמשון אהרן פלונסקי (שליט"א) [זצ"ל] מלפנים רב דטעפליק וכעת רב בבית ישראל פעה"ק.

הנה עוד בראשית בואו לפעה"ק והשתעשענו יחד בדברי תורה נסבו השיחות ע"ד תפיסותיו ותמיהותיו על כמה מדברי רבותינו הגאונים גדולי האחרונים שנתעורר עליהם ברוחב בינתו ועושר בקיאותו כיד ד' הטובה עליו, ומאז נומיתי לו כי כאשר יערוך את התמיהות וההשגות על הכתב אקח עלי מועד ליישר ההדורים ולהבין הדברים לאשורם. עתה שהופיע ספרו הנכבד "דברי אהרן", בו כלל רוב תפיסותיו ותמיהותיו הנני להקים את דברי לבא במערכה בקונטרס מיוחד על סדר דבריו וזה שמו אשר אקרא לו קונטרס "ונצדק קדש", להצדיק דברי קודש אמרתם של הצדיקים מעיקרא אשר לאורם אנו הולכים ומפיהם אנו חיים, ומאת ד' אשאל בארחות יושר ואמת לאור תורתו הקדושה וכבוד שם קדשו ב"ה.

המצפה לישועה קרובה, ידידו עוז

יעקב משה חרל"פ

"כלי המלחמה" של רבינו

את תיאור סגנון החידושים והמערכות של רבינו, מתאר יפה מאד הסופר הנכבד הרב אהרן סורסקי[כד]:

"בבקיאותו העצומה היה הרב דטפליק זצ"ל משיג לפעמים על גדולי האחרונים שנעלמו מהם מקורות מפורשים, וכולו אומר פליאה והשתוממות: היתכן? ה"נודע ביהודה", ה"מרכבת המשנה". היעב"ץ, הגרעק"א וה"חתם סופר" – איככה נעלמה מהם גמרא מפורשת וכיוצא? קצת מתמיהותיו שטח באזני הג"ר יעקב משה חרל"פ, רבה של שכונת שערי חסד, שבימים ראשונים לבואו של הרב מטעפליק ירושלימה נהג לבוא אל מעונו ומתפלפלים אהדדי לילות שלמים, והלילות בעיצומו של חורף, קור, גשמים ורוחות. אך כשרבי יעקב משה חוזר לביתו קרוב לאשמורת הבוקר הוא מתנצל באזני רעיתו: "אצל הרב דטפליק היה כל כך חם וטוב כאילו התנור מוסק. התורה בוערת מלבו..." לימים אף חיבר הגרי"מ חרל"פ ספר מיוחד בשם "ונצדק קודש" ליישב מעט מתמיהותיו וכלל אותו באחד מספריו "בית זבול".

מקורבו הר"ר אברהם ביק ז"ל במאמר זכרון על רבינו מוסיף ומרחיב את הדברים[כה]:

"בעוד שהיו כאלו לומדים שטרחו לתרץ את הרמב"ם בסברות, ניתוחים וגדרים, נתן הרב מטפליק את "מקורו הטהור" של אדיר ההלכה על ידי בקיאותו המפליאה. אסתפק בדוגמאות אחדות:

הרמב"ם בהלכות יסודי התורה (פרק י', הלכה ד): **"דברי הפורענות שהנביא אומר, כגון שיאמר פלוני ימות או שנה פלונית רעב ומלחמה, אם לא עמדו דבריו אין בזה הכחשה לנבואתו, ואין אומרים דיבר ולא בא, שהקדוש ברוך הוא ארך אפים ואפשר שיעשו תשובה ונסלח להם כאנשי נינוה. אבל אם הבטיח להם על הטובה ולא בא בידוע שהוא נביא שקר, שעל טובה אינו חוזר".** שאל בעל **"עקידת יצחק"** (פרק צו) **הלוא כתוב בירמיהו יח, ז-י: "רגע אדבר על גוי ועל ממלכה לנתוש.. ורגע אדבר על גוי ועל ממלכה לבנות ולנטוע... ונחמתי על הטובה", רואים אנו שגם בנבואה לטובה אפשר שינחם השם ויחזור? אולם הרמב"ם בעצמו, בפירושו למשנה, הבדיל בין אמירה לנביא בתורת תפקיד ושליחות ובין דבר ה' לנביאיו שלא בתורת הטלת שליחות עליהם: בתורת שליחות אין אפשרות חזרה.**

"אין הרב גורס, כאמור, סתם סברות וחילוקים, ובמקום זה הוא מוצא לרמב"ם מקורות וסמוכים. "דברי הרמב"ם - הוא כותב - מיוסדים על אדני פז ומקורו טהור" מירושלמי סנהדרין (פרק אלו הנחנקין): **"אמר לו: תן סימן לדבריך, אמר לו: אני מתנבא לרעה ואיני יכול ליתן סימן לדברי, שהקדוש ברוך הוא אומר להביא רעה ומתנחם ואתה מתנבא לטובה אתה צריך ליתן סימן לדבריך".**

"'רגע אדבר'. רק לרגע מצא מקור לרמב"ם בירושלמי, ותיכף חזר ש"שיטת הבבלי אינה כן". שבסנהדרין (פט, ב) **יש: הכובש נבואתו גדול עונשו ושמא חזרו, אלא אם חזרו היו צריכים להודיעו, והלא אצל יונה חזרו מהפיכת נינוה ולא הודיעו לו? אלא יונה מקודם אמרו לו שהיא**

כד במאמרו על רבינו, "מרביצי תורה מעולם החסידות", חלק ז, עמוד צח.

כה נדפס בקובץ "הם ומשנתם".

נהפכת, והוא לא ידע לטובה או לרעה. למדים מזה שאף מחזרה לטובה מרעה, חשובה החזרה הכחשה לנבואת הנביא, אם לא נאמר שבנבואת יונה לא היתה חזרה כלל, רק אי הבנה, כי הוא חשב שהוא לרעה, ובאמת כוונת השם היתה שיעזבו מעשיהם הרעים למעשים טובים. נמצא שלפי שיטת הבבלי אין הבדל בשליחות הנביא לטובה או לרעה ובכל אופן אפשרית ההחזרה.

"וכאן מבסס הרב דברי הבבלי בסברא מקורית: הנביא נצרך להודעה מוקדמת על הדבר שחלה בו חזרה מפני שינוי המעשים לטוב, אבל לא הודיעו על החזרה, ושליחותו הראשונה לא נתאמתה, הרי הוא בכלל נביא השקר, אפילו אם החזרה היתה מרעה לטובה, כמו אצל נינוה, ושוב "תמוה מאוד", למה לא שאלו המפרשים על הרמב"ם משיטת הבבלי?

"בכוח זכרונו הנפלא טסה מחשבת הרב מענין לענין ומוצא השגות קצרות ומפורשות. הלא בברכות (ד, א) נאמר: 'עד יעבור עמך ה' עד יעבור עם זו קנית' - "ראוים היו ישראל ליעשות להם נס בימי עזרא כדרך שנעשה להם בימי יהושע, אלא שגרם החטא". הקשה ה"נודע ביהודה" (בספרו "צל"ח") ממאמר זה על הרמב"ם, הסובר שאין אפשרות בחטא לבטל הבטחת טובה? והוא מחלק בין הבטחת השם לנביא על עצמו ובין ההבטחה של הנביא לאחרים, שאצל ההבטחה לעצמו, כגון אצל יעקב שהשם הבטיחו 'והנה אנכי עמך', וירא שמא יגרום החטא, אבל נביא המתנבא על אחרים לטובה, אין החטא גורם לבטל דבריו. והנודע ביהודה מוסיף להקשות, הלא מדברי הגמרא בברכות באה ההבטחה למשה לעשות נס בימי עזרא, ולמרות ההבטחה גרם החטא? על יסוד ברייתא אחרת ממציא הרב סברא אחרת, ומתרץ יפה דברי הצל"ח. במסכת סוטה (ל, ב): אמר רבי נחמיה ישראל אמרו את השירה כסופר הפורס (ששירתה הנבואה על כולם - רש"י) ולכן אפשר לפרש הברייתא בברכות כדברי ר' נחמיה, ולא היתה כאן כלל שליחות לנביא, כולם ראו מראות נבואה ואין כאן הכזבת הנביא (דברי אהרן, סימן לד אות א).

"אין הרב עוקר הרים וטוחנם זה בזה. דרכו דרך "סיני", דרך הבקיאות. בקיאותו, מאפשרת לו לברר מושגי יסוד. כך הוא דן בארוכה בספרו [דברי אהרן סימן כד] בדברי תוספות במכות (ב, א) ד"ה "מעידין אנו באיש פלוני שחייב גלות (על שהרג בשוגג). ואם תאמר: הלא יכול לומר: מזיד הייתי, כמו באכילת חלב ופלוני רבעני לרצוני (בבא מציעא ג, ב)? הקשה המהרש"א: הלא אין אדם משים עצמו רשע, ואיך יכול לומר מזיד הייתי? השיג ה"אורים ותומים" (כללי מיגו, קד) על המהרש"א: הלא טעם התוספות שאין אדם עושה עצמו רשע הוא רק לפי דברי רבא (סנהדרין ט, א), ולכן מחלקים שכאן אצל פלוני רבעני, הוא רוצה לעשות תשובה, אבל לפי דברי רב יוסף, הוא כן משים עצמו רשע ונאמן בכך? אלא שהרב מחזק קושית המהרש"א לפי דברי הנודע ביהודה (מהדורא קמא אבן העזר, עב) שגם רב יוסף סובר שאין אדם נאמן להרשיע את עצמו, ודווקא כשמעיד על עצמו בלבד אינו נאמן, אבל אם מעיד על עצמו ועל חבירו נאמן גם על עצמו ופסול לעדות. ולפי זה יפה הקשה המהרש"א על התוספות.

"אין הרב נמנע גם מלהשיג מגמרא מפורשת על דברי אחרונים בעלי סמכא, דוגמא: [דברי אהרן סימן לג אות כא] כמה מהאחרונים (בית אפרים, אבן העזר תק"ע, נודע בשערים, אה"ע כ"ז, שם אריה, אה"ע ס"ו) כתבו: במקום שהתורה התירה בפירוש את הספק (במעשר בהמה: "עשירי ודאי ולא עשירי ספק") זה דווקא בספק המציאות ולא בספק הדין. "הדברים מפליאים", כותב הרש"א, הלא בפירוש נאמר

בבכורות (נח, ב) לענין ספק ראש השנה של מעשר הצאן, שזהו ספק בדין? אמור מעתה: אין לחדש סברות אם זה נגד גמרא מפורשת.

"אבל אין הוא מתעלם גם מדרך ההבנה, ולפעמים הוא מפריד ומחלק מושגי הלכה, אם הוא מוצא מקום לו במקורות ראשונים או אחרונים, הורה החתם סופר [אורח חיים סימן קע"ז] בשאלה: אשה רצה להציל נערה מתעלפת ובטעות שפכה סם מות לתוך פיה והנערה נשרפה - כיון שהאשה נתכוונה להצילה - פטורה! "שנים רבות היה קשה לי", כותב הרש"א, איך נעלמה מעיני החתם סופר הלכה פסוק ביורה דעה (שלו, סעיף א): רופא שהזיק אדם ברפואתו פטור מדיני אדם ואם המית על ידי שגגתו גולה, אף שכוונתו של הרופא היתה להציל ברפואתו? אך מצא תירוץ לדברי החתם סופר, התשב"ץ (ג, סימן פב) מפרש שרק רופא חבורות בידו, שגגתו וזדונו נחשבים למעשי חבלה ורציחה, כיוון שהוא משתמש במכשירי ברזל, אבל רופא חולים בסמי רפואה אינו בכלל מחבל או רוצח ואם שגג והמית פטור אף מדיני שמים [דברי אהרן סימן לד הוספות אות ב].

"פרשה מיוחדת מהווים שאלות ותשובות הגאון, שבאו במדור מיוחד בספרו של תלמידו - חבירו הספרדי ר' יוסף שאול אלישר, הנ"ל, בספרו "ויוסף שאול".

"גבור בתורה כשמשון ורודף שלום כאהרן, ואני לא אהיה אלא כאחד מתלמידיו ובזכותו ותפילתו אזכה להבין ולכוון בלימודי את הדרך הישר" - כך כותב התלמיד-חכם הספרדי על רבו האשכנזי, שוב אנו משתוממים על בקיאותו העצומה של הרב מטפליק. בדרך מיוחדת הוא תופס את גדולי האחרונים את ה"נודע ביהודה", ה"מרכבת המשנה", היעב"ץ ואת הגאון ר' עקיבא אייגר, ומראה איך נעלמו מעיניהם, שהיו כיונים על אפיקים, - אופקי הלכות. הוא מביא ממרחק לחמו, בבחינת "גל עיני ואביטה - נפלאות"!

"אסתפק בדוגמאות של הלכות מנופה של ירושלים. בגמרא יומא (סו, א) [דברי אהרן סימן א] "עתי אפילו בשבת למאי הלכתא? הלא תחומין הם מדרבנן. שואל ה"נודע ביהודה" הלא לדעת הרמב"ם, מירושלים עד הצוק היו י"ב מלין, ותחום שבת אסור מדאורייתא? ותירץ שהלכה זו, שמותר להוביל את השעיר, היא בתורת כהנים, וסתם ספרא ר' יהודה, הסובר שמירושלים עד הצוק היו רק עשר מלין, ולכן קושית הגמרא במקומה. ה"נודע ביהודה" לא תירץ כלום, כותב הטפלקאי, דווקא רבי יהודה סובר שתחומין דאורייתא (עירובין פ"ד) ולפי ר' יהודה אפילו אלפים אמה הם מדאורייתא. הקושיא לא זזה ממקומה!

"ידועה השגתו של הראב"ד על הרמב"ם, הסובר שקדושת ירושלים והמקדש לא בטלה (הלכות בית הבחירה פ"ו, יד) הלא משנה מפורשת היא לענין מעשר שני "אם אין מקדש ירקב". מעשר שני אמנם אינו נאכל בירושלים אלא בפני הבית דווקא ומקריבין קרבנות ואוכלים בכור אף על פי שאין שם חומה, מה שאין כן עכשיו שאין קרבנות ולכן אין אוכלים שם מעשר שני. הקשה השער אפרים, הרי הרמב"ם סובר שמקריבים אף בזמן שאין בית בנוי, אם כן גם עכשיו נוכל לאכול בכור, שהוא קדשים קלים הנאכל אף שאין חומה, ואם נאסור משום טמא נפש, הלא טומאה הותרה בצבור? ותירץ שלא נוכל להקריב בכור, כיוון שהוא קרבן יחיד.

"על זה מעיר הגאון מטפליק [דברי אהרן סימן יח] **מגמרא מפורשת** (מכות יט, א) **שאין לאכול מעשר משום שאנחנו טמאי מתים 'ולא בערתי ממנו בטמא', בין שהמעשר טמא והאוכל טהור בין שהמעשר טהור והאוכל טמא, ומה מועיל תירוצו שבכור הוא קרבן יחיד?**

"כארבעים השגות כאלו מש"ס מפורש השאיר הגאון בכתב יד".

מהדורה חדשה

"תני רבן שמעון בן גמליאל אומר, אין עושין נפשות לצדיקים, דבריהם הן הן זכרונם"[כו]. ברוב עמל ויגיעה, עמלנו ויגענו - בצוותא חדא עם חֲבֶר תלמידי חכמים - ללקט נפזרים, ולקבץ כל חידושי רבינו - בסוגיות הש"ס, בהלכה ובאגדה, מכתבי ידות ומספרים, לפונדק אחד, ובשמו יקרא: "דברי אהרן השלם". מקווים אנו, שבעז"ה בתקופה הקרובה נזכה להאיר אורו בקרב תבל. בתוספת מרובה של קונטרס "ליקוטי הערות" - מגדולי תורה שדנים בדברי רבינו. עוד הוספנו פנינה יקרה בכתר תורת ההוראה של רבינו - אשר על שמה התייחד זכרו לדורות, החיבור החדש: "ילקוט פסקים והוראות", והוא ליקוט עשרות פסקים של רבינו, שנשמעו ממנו ונכתבו לדורות הבאים בספרי תלמידיו גדולי ההוראה.

תעמוד זכות רבינו לכל ההוגים בתורתו.

כו ירושלמי שקלים, פרק ב הלכה ה.

פרק יז

ראשית חכמה יראת ה'

פרכוסי נפש זכים...

כעומק הגאונות של רבינו בחדרי תורה, כן עומק גילויי נימים חבויים ועמוקים שבנפשו הטהורה... נשמה גבוהה זו, זיככה בעמל התורה את הגוף הטהור, והשילה הרבה מכיסויי עומק הנפש. הרגשות אלוקיות, עילאיות, עדינות, וכמעט בלתי-מורגשות אצל אנשים מהשורה, קיבלו אצל רבינו ביטוי מוחשי. כל ניצוץ קטן של הרגשת 'קירבת אלוקים' הציתה את לבת-אש-קודש שבערה בקרבו, והביאה אותו עד לסף בכי של געגועים ו ה ש ת ו ק ק ו ת להשי"ת.

כ"ק אדמו"ר בעל "נתיבות שלום" מסלונים זצ"ל ב"הנחת אבן הפינה" לישיבת "בית אברהם" (יושב ליד הנואם)

יפה תיאר הרב אהרן סורסקי[א] את סערת נשמה זו החצובה מעולם האצילות:

"עיניו הטהורות, חלונות הנשמה הגדולה שלו, שהפיקו תמיד אור זך, ירדו פלגי מים לעתים קרובות מתוך פירכוסי נפש. העיד בו כ"ק אדמו"ר מסלונים רבי שלום נח ברזובסקי זצ"ל: מד' אמותיו תימר ועלה תמיד ניחוח של קדושה וטהרה!

"הבריות שהכירוהו באופן שטחי נהגו להגדיר אותו כבעל בכי. לאמיתו של דבר היה בעל רגש פנימי עצום. מיעט בדיבורים, מלה בסלע, אבל לפני ולפנים נפשו נסערה מאד. היה מאריך כלשהו בתפלותיו, במיוחד בעת שקרא קריאת שמע, אבל כולו אומר התאפקות ואין רואים עליו שעושה תנועות כלשהן. קולו קול דממה דקה. רק במקרים מיוחדים, כגון בספירת העומר, היה יוצא מגדרו ובכייתו מרובה, ואין איש בא בסודותיו..."[ב]

א במאמרו על רבינו, הנדפס בספר "מרביצי תורה מעולם החסידות", חלק ז, עמוד צג.

ב פרטים אלו על תפילתו ועל הבכי בספירת העומר, שמענו גם בעצמנו מפי הגה"ח ר' שמואל אהרן לידר זצ"ל, יליד שכונת "בית ישראל" בירושלים, לימים בבני ברק.

מספר שארו הרה"ח ר' יוחנן אוורבוך ז"ל:

"פעם אחת הלכתי עם הרב זצ"ל ברחוב העיר, הלכנו לדרכנו. לפתע עצר מהילוכו ופנה אלי בהתרגשות: הידעת, אחא, לאחר מאה ועשרים שנה כשאבוא לבי"ד של מעלה, ישאלו "אתה היית רב בירושלים?!" ועיניו שתתו דמעות רותחות.

"כיוצא בזה: כשביקר בטבריה והלך להשתטח על קברו של הצדיק רבי מנדלי מויטבסק זצ"ל, הרי עוד לפני שהגיע אל הציון, במרחק כמה אמות, געה בבכיה גדולה וקרא 'דער הייליגער רבי מנדלי', 'דער הייליגער רבי מנדלי'. וכשהתקרב אצל הציון השתוחח והתרפק מלוא קומתו על המצבה כשהוא שטוף בדמעות ואינו מוציא מפיו אף הגה.

החסיד ר' יוחנן אוורבוך ז"ל (משמאל)
לצד רבו כ"ק אדמו"ר רבי יוחנן
מראחמיסטריווקא זצ"ל

"ובלילות שבת, בטבריה, כשבאו חסידי סלאנים לקיים את התוועדותם הקבועה באכסניה שהתארח בה (במעונו של רבי יחזקאל משה שטרנברג), **היו הם משתפכין מלוא הלב והנפש בניגוני דביקות סלונימיים מובהקים, והרב הטעפליקי יושב בראש בפנים משולהבות, עיניו עצומות, ומבעד לעפעפיו קולחים שני סילוני דמעה..."**[ג].

ציון קדשו של הרה"ק רבי מנחם
מנדל מויטבסק זי"ע בטבריא

ג אגב, בצדקותו ובענוותנותו, התפעל מכל דמות של עובד ה' אמיתי. כך מספרים חסידי סלאנים, שבהיותו בטבריה הביע התפעלותו מהחסיד ר' צבי הירש לוריא, כאחד מהמיוחדים שבדור בהכנותיו לשבת קודש. מפי כ"ק אדמו"ר בעל "נתיבות שלום" מסלונים זצ"ל.

שבת קודש נפשי חולת אהבתך

לא היו אלו דמעות רגשניות של בעל בכי. הדמעות נבעו מעומק לב טהור, מלא יראה ופחד מבורא כל עלמין ומסבב כל עלמין. היה זה כבכי של ילד, שמחד - חושש מריחוק וניכור מאביו, ומאידך, כמה ומשתוקק לתוספת קירוב וגעגוע. יראת-חטא החקוקה בעצמותיו, הניעה את אמות סיפיו, ועוררה בו רגשי תשוקה וגעגועים לאביו שבשמים.

הגר"י זילברשטיין שליט"א עם מרן בעל "שבט הלוי" זצ"ל ובנו הגרח"מ שליט"א

מפי הג"ר יצחק זילברשטיין שליט"א, יליד שכונת "בית ישראל", כיום, רב שכונת "רמת אלחנן" בבני ברק, נשמע תיאור חזיון-הוד של מעמד דרשת "כל נדרי" אצל רבינו:

"היה זה באחד משנותיו האחרונות. בעת שעלה על הבימה לדרוש לפני "כל נדרי" בליל יום-הכיפורים, כנהוג. כל נימי הנפש של הנוכחים נזדעזעו. יראת-הרוממות של גודל השעה הוקרנו ממנו על כל סובביו.

"רבינו נעמד על מקומו בבושה והכנעה, כבן המתחטא לפני אביו. פתח את פיו והתחיל: 'הרמב"ם אומר בהלכות תשובה', ותיכף פרץ בבכי עצום. שוב ניסה לחזור לעצמו, וחזר ואמר: 'הרמב"ם בהלכות תשובה אומר'. והוסיף ופרץ בבכי תמרורים בחרדה. כך ניסה שוב ושוב, ולא היה יכול להשיב נפשו. בכיות של תשובה נשמעו מכל חלקי בית-המדרש. אי-אפשר לתאר את גודל ההתעוררות בהאי שעתא. לא היה מי שלא הזדעזע. גם לב-אבן נמס כמים. היה זה בכי של תשובה וחרטה, שכיבס כבורית את כל הנוכחים.

"לא אגזים כשאגדיר, שזו היתה דרשת כל-נדרי המעוררת ביותר ששמעתי ונכחתי בה, מעודי ועד היום הזה..."

היה זה בכי של בושה וביטול גמור כלפי כבוד שמים. נפשו השוקקה כמהה לכבוש פסגות נשגבות, וככל כמה שהעפיל להשגות עליונות, הרגיש בעצמו כאילו הוא עומד כעני בפתח, שאין בידו ולו צרור דל. רגשותיו סערו בפנים, ולעתים תכופות - בעיקר לעיתותי רצון - היו פורצות החוצה כהר געש.

הג"ר ישראל יצחק מנדלזון שליט"א, אב"ד קוממיות ירושלים, מספר:

"לאחר שאבי, הגה"ח אב"ד קוממיות זצ"ל, סיפר לי תחת אחד השיחים, שכשרבינו דיבר מהבעש"ט הק' זלגו עיניו דמעות, בקשתיו שיבאר לי משמעות הדברים. מה הביאו לבכי. אמר לי אבי זללה"ה, היה זה בכי של געגועים למושגים נשגבים של גדלות שהיו ואינם עוד..."

בעל "מנחת יצחק" זצ"ל בביקור בביתו של הגה"צ רבי בנימין מנדלזון אב"ד קוממיות זצ"ל, מימין נראה בנו הג"ר ישראל יצחק שליט"א אב"ד קוממיות י-ם

יראת ה' שפיעמה בו, הציתה שלהבת של רגשות קודש בנפשו הטהורה. היה זה בימי המלחמה שנערכה בארץ-ישראל בשנת תש"ח, כאשר רצה אחד מבעלי המפעלים לכוף את הפועלים לעבוד בשבת, בתואנה שהוא זקוק לתוספת כח עקב המלחמה. ביום שישי הודיע בעה"ב לפועלים, שעליהם להתייצב בשבת לעבודה, ומי שלא יתייצב - יפוטר. לא ידעו הפועלים מה לעשות, ובליל שבת לאחר התפילה עלו למעונו של רבינו לשאלו כדת מה לעשות. ויהי כאשר כילו דבריהם, ורבינו שומע בחרדה את כל הנעשה, הזדעק מנהמת ליבו: "שבת! - - - שבת! - - - "

מרוב התרגשות התעלף, ובקושי החזירוהו לתחיה - - -[ד]

מחזה זה היה גם חוזר ונשנה כל אימת שנדמה לו שהוא נדרש לעשות מעשים שהם גדולים ונשגבים במהותם, או-אז כמו היה נתקף בבושה עצומה, ומתבטא בבכי עצור.

פעם נשאל, ע"י הרב אליהו אבא שאול זצ"ל[ה], שאלה בכשרות ספר תורה, וכשהתחיל השואל לצייר את צורת האות שצריכה תיקון, אמר רבינו שצריך לראות השאלה בפנים. מאחר ובאותו עת כבר היה רבינו מוטל על מיטת חליו, הציע השואל, שיביא הס"ת לבית רבינו שיוכל לראות השאלה בפנים, והנה, לתדהמתו פרץ רבינו בבכי אדיר, ולא היה יכול להוציא הגה מפיו... נבהל השואל עד מאד. "מהי סיבת הבכי?", תמה. כשהתאושש רבינו לאחר כמה דקות קרא מנהמת לבו: "מה? וכי אטריח ספר תורה לבוא אצלי?"[ו]

ירא מן האיסור

אף גם זאת, בעת שהיה פסק היתר יוצא מתחת ידו בענייני הוראה, היה לעתים קרובות מתפרץ בבכי, מיראת הוראה - שמא היקל במקום שצריך להחמיר. כ'תיקון' לכך, היה מצוה על השואל להפריש מעות לצדקה, ופעמים רבות שהוא עצמו היה מפריש לעניים, תמורת זה שנטל על עצמו את האחריות להקל ולהתיר.

תיאור לכך נמצא ברשימותיו של הרב ישראל יצחק חסידה ז"ל[ז]:

ד מפי הרה"ח ר' פנחס ברנדוויין ז"ל.

ה אביו של הגאון רבי בן-ציון אבא שאול זצ"ל.

ו הג"ר יעקב חיים סופר שליט"א, "מליצי יושר", עמוד 482.

ז "חידושי הרב מטפליק", עמוד 73.

"את הרב מטעפליק זצ"ל הכרתי אישית מתוך הרבה ביקורים אצלו, וגם הוא עצמו ביקר כמה פעמים בביתי כשהייתי שו"ב בכפר אתא.

"זכורני, שפעם נשלחתי אל הרב מטעפליק מטעם הגה"צ רבי בנימין מנדלסון, אב"ד כפר אתא, עם שאלה מסובכת מאד בדיני טרפות. נסעתי במיוחד לירושלים אל הרב מטעפליק עם השאלה הסבוכה, וישבתי במחיצתו כשעה בערך, עד שהוא בירר את השאלה וקרא מכתבו של הרב מקוממיות זצ"ל וסברותיו בכחא דהתירא, ובסוף הסכימה דעתו לדעת הרב מכפר אתא זצ"ל, והכשיר. אך, מיד פרץ בבכי, וצוה עלי לתת שנים וחצי לירות עבור עניים, שבאותו הזמן הסכום הזה היה בערך כשבועיים פרנסה למשפחה בינונית, ומיד קרא לגבאי צדקה ונתתי את הכסף אליו. ואמר להגבאי, שיחלק זה מיד בכדי שיהיו לעניים עוד לשבת זו.

"ושוב מעשה כעין זו, בהיותו בכפר אתא וגם אז היתה שאלה מסובכת בדיני טרפות הריאה, וביקש הרב מכפר אתא את הרב מטעפליק להצטרף אליו להכשיר. מחמת שסמך על הרב מכפר אתא, לא עיין הרבה בשאלה, והצטרף אל הרב מכפר אתא להכשיר את הבהמה, וגם אז פרץ בבכי וצוה לחלק צדקה לעניים..."[ח]

הגה"צ אב"ד קוממיות זצ"ל (שני משמאל) במעמד בירושלים

ככלל, כל הוראה והוראה היתה כרוכה ביראה וחרדת האיסור. מלבד צדדי ההלכה ששקל ברוחב בינתו, צירף את התשובה ובחנו כצרף הכסף בכור הברזל של יראת שמים. גם במקומות שדעת-

ח יצויין, כי אף הרב מקוממיות עצמו הלך בזה בעקבות רבינו, ופעם גילה לבנו הג"ר ישראל יצחק שליט"א, כי בעת שמכריע לאחרים להקל נגד דעת המחמירים, הרי הוא נוהג לענות נפשו בצום כ'תיקון' לזה.

בעלי-בתים מקופיא מורה לנהוג בדרך אחת, תמך הוא יסודות היראה שלו על מאמרי חז"ל, ולפיהם קבע את המעשה אשר נכון לעשות.

בענין זה היה מספר הגאון רבי חנוך דוב פדווא זצ"ל, גאב"ד לונדון, שבאמצע ימי מלחמת העולם השניה, כאשר גדול היה הפחד בארץ-הקודש, ושמועות רחוקות החלו להגיע אודות חרב השטן המונפת על בני יהדות אירופה, מה גם, גדול ורב היה החשש שחיילות הנאצים ימ"ש קרובים להיכנס לארץ הקודש. שלומי אמוני ישראל החלו מעתירים על פתחם של גדולי ישראל, בבכי ובתחנונים לעורר רחמי שמים לבטל גזר הדין הקשה המרחף על ראשיהם של שרידי יושבי ארץ הקודש. כך גם הועלו רעיונות שונים, לכנס ולקבץ את העם היושב בציון, לתפילות ותעניות לביטול גזר הדין הקשה.

בין כל פעולות אלו, התקבצה משלחת אברכים במעונו של רבי הענין, ששימש כבר כרב ומו"צ מטעם העדה החרדית, בהצעה לקבל על עצמם "תענית ציבור", ולהוציא "ספר תורה" לרחובה של עיר, ולעשות כסדר שמופיע במשנה[ט]: "סדר תעניות כיצד? מוציאין את התיבה לרחובה של עיר ונותנין אפר מקלה על גבי התיבה, ובראש הנשיא, ובראש אב בית דין. וכל אחד ואחד נותן בראשו. הזקן שבהן אומר לפניהן דברי כבושין: אחינו! לא נאמר באנשי נינוה וירא אלהים את שקם ואת תעניתם, אלא וירא האלהים את מעשיהם כי שבו מדרכם הרעה, ובקבלה הוא אומר וקרעו לבבכם ואל בגדיכם. עמדו בתפלה, מורידין לפני התיבה זקן ורגיל ויש לו בנים, וביתו ריקם, כדי שיהא לבו שלם בתפלה. ואומר לפניהן..."

רבי הענין דחה את קבלת ההחלטה, עד שישאל את פי רבינו. עלה לרבינו והציע לפניו את הצעתם וחיכה למוצא פיו. השיב רבינו והורה, שעיקר קבלת התענית, והשמעת דברי כיבושין להתעוררות לתשובה ברחובה של עיר, שפיר דמי. אבל, חס מלטלטל ספר-תורה לרחובה של עיר. וטעמו ונימוקו עמו, שבאמת מבואר בגמרא שהוצאת ספר-תורה לרחובה של עיר הוא בגדר ביזיון, ולא מצינו בחז"ל שהתירו אלא בתעניות של גשמים, ואין לנו לחדש מעצמנו לבזות את ספר-התורה באופן שלא מוזכר בחז"ל[י].

בענין זה יש לציין לעובדה נוספת המבליטה את ההשקפה הטהורה שנלוותה אל הפסקים וההוראות שהוציא מתחת ידו. היה זה בעת שעלתה לפניו שאלה ביהודי אחד שבא לפניו ושאלתו בפיו, שלפני זמן מה קנה בלא ידיעה בגד יקר מאד, אשר לאחר רכישתו התברר לו שבגד זה היה שייך לראש הכמרים, ושימש בעבורו כבגד של כבוד לזמנים שהיה מבקר בבית המלך, ובביקורו בבית תיפלתם. הבגד כולו היה ארוג בחוטי זהב וכסף שתי וערב בולטים. קניית הבגד עלתה לו הון עצום, כמאה ושישים לירות, סכום עתק באותם הימים. עתה שאלתו בפיו, אם רשאי למכרו אם לאו. למרות שהיו מן התלמידים שצידדו להקל בזה, החמיר רבינו, וצוה לאבד הבגד כולו אף שהוא הפסד מרובה.

הבקי בהוראותיו של רבינו, יבין את חומרת הדברים. שכן, רבינו, היה מתחשב לעולם עם הטענה של "הפסד מרובה", ולמרות כן, כשהשאלה נוגעת לאיסור החמור של עבודה זרה - שהקב"ה

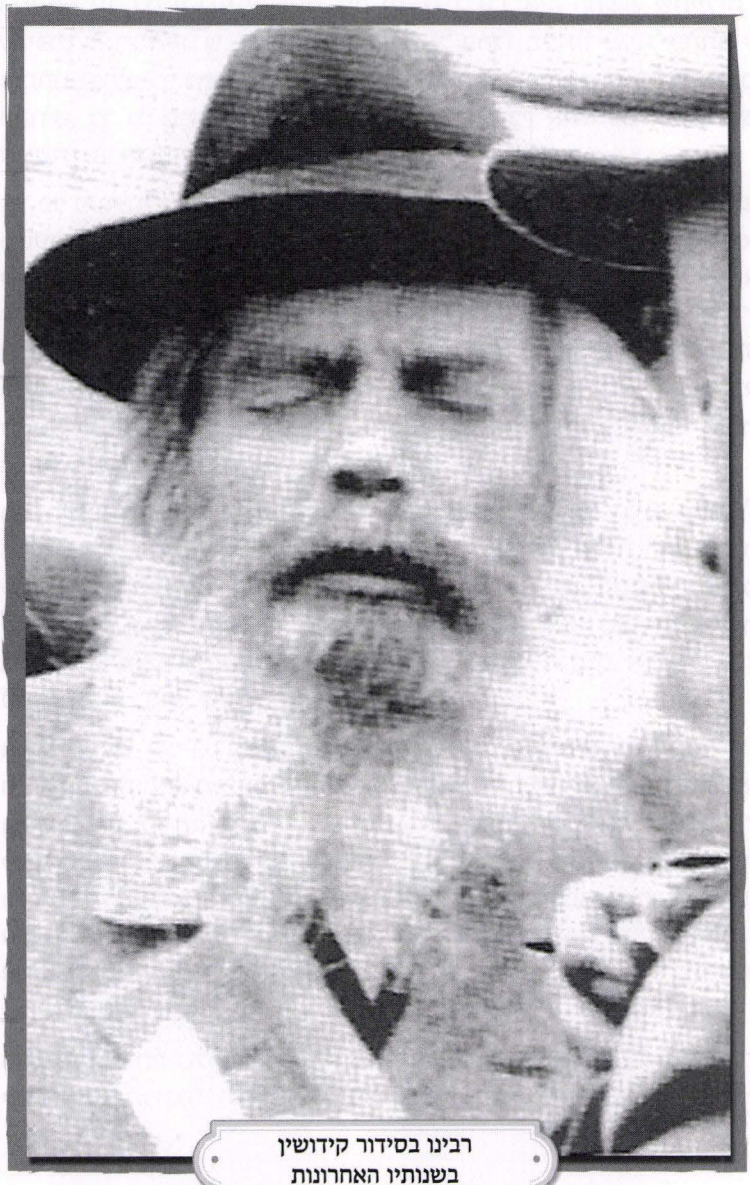
ט תענית, דף ט"ו עמוד א'. וכך נפסק גם בשולחן-ערוך, אורח-חיים, סימן תקעט סעיף א.

י ספר "הליכות חנוך", פסקי הגרח"ד פדווא, פרק א אורח-חיים אות קכט. ראה שם שחתנו הג"ר שלום פרידמן שליט"א, דומו"צ "התאחדות קהילות החרדים" לונדון, הוסיף ששמע שטעם האיסור להוציא סתם ס"ת לרחובה של עיר, שאם יש איזה טעות בספר-תורה איכא סכנה להוציאה לרחוב. וראה באלשיך עה"פ (במדבר י, לה-לו) "ויהי בנסוע הארון ויאמר משה קומה ה' ויפוצו אויביך וינוסו משנאיך מפניך", שעת טלטול ספר תורה הוא עת רוגז, כיון "שמייחסת בצד מה טלטול אל השכינה כביכול". וע"ע בדברי אהרן, סימן י אות ב, בענין זה.

מחמיר בו ביותר[יא], החמיר אף במקום שיש אולי פתח היתר[יב].

ה' מי יגור באהלך...

זהירותו והידורו ביראת-הוראה היתה מופלאת ביותר. הוא הוסיף והחמיר בה חומרות רבות, גם במקום שאין שום פגם בפסק מצד ההלכה, כל עוד ואין כאן יושר - במלוא מובן המילה. התנאים שהציב דוד המלך ע"ה במזמורו[יג] ליהודי שיזכה לגור באהלי ה' - "הולך תמים ופועל צדק ודובר אמת בלבבו" וכל השאר - קויימו אצלו בקפידה רבה.

רבינו בסידור קידושין
בשנותיו האחרונות

יא ראה רש"י (שמות כ, ה): "אל קנא - מקנא להפרע ואינו עובר על מדתו למחול על עון עבודה זרה".

יב "אביר הרועים", לזכרון הגאון רבי עובדיה יוסף זצ"ל, ירושלים תשע"ב, חלק א, עמוד 128.

יג תהלים ט"ו.

וכה מספר נכדו הר"ר נחום טל (טולקצוב) ז"ל ברשימות זכרונותיו:

"יושרתו של זקני זצ"ל היתה מופלאה. כרב, היה עסוק רבות בסידור קידושין. הסתובבה שמועה שאין גירושין בקידושין שזקני זצ"ל סידר הקידושין, לכן רצו הרבה משפחות שהוא יסדר את קידושי צאצאיהן. פעם נתבקש לסידור קידושין של אחד מתושבי שכונת בית ישראל. כדרכו, חקר זקני זצ"ל את כל פרטי המשפחות משני הצדדים, ואת מצב הבריאות של בני הזוג, ובחקירתו מצא שהחתן סובל ממחלת לב. לאחר התייעצות עם אמו, שהיתה בקיאה בחכמת הרפואה החליט שלא לסדר הקידושין, ולוותר על השכר הכרוך בזה. הזוג אמנם נישא בעזרת רב אחר, אבל למרבה הצער לאחר זמן קצר נפטר החתן..."

סיפור זה מופלא בכך, שאין שום חסרון, לא מצד ההלכה ולא מצד המוסר, לסדר קידושי אדם חולה. ובכל זאת, בנקיון-כפיו לא אבה לכך.

שטר תנאים שנערך ע"י רבינו

וסביביו נשערה מאד...

על כל סובביו הישרה אוירה עילאה זו של יראת חטא. הוא דרש מהם יושר, ישרות המדות, יראת שמים, פה נקי, זך וטהור. הרחיק מקרבתו את המחלוקת, את השנאה והקנאה, וכל מידה מגונה הסותרת את דרכיו של יהודי ירא ושלם.

בעוז ובתעצומות דרש ממקורביו, להיזהר בנקיות הלשון, אשר כידוע מאמר החכם: "הלשון - קולמוס הלב", ובעל הלשון הנקיה הינו בעל הלב הזך והטהור.

פעם נזדמן יהודי משכונת כנסת לשכונת בית ישראל, ויהי כהזדמן לו להיות שם, נכנס אצל רבינו ושאל אותו שאלה בהלכה המציקה לו זה איזה זמן. שאלו רבינו: "והרי במקומכם נמצאים רבנים, ולמה באתם אלי?" נענה הלה בלשונו: "במקרה הזדמנתי לכאן..." הזדעק רבינו: "מקרה? הלא מקרה לא טהור..."[יד]

כך גם, כשהתבטא אחד מבאי-ביתו, שמכר "מצות מכונה" שלו לגוי בחג הפסח בשנות המלחמה. עוררו רבינו ברגש, שככל-כמה שאנו מחמירים ביותר שלא לאכול 'מצות מכונה', אבל בכל-זאת יש לנו ליזהר ביותר, שלא להוציא לעז על אלפי יהודים שנוהגים בזה כדעת המקילים[טו].

עמד כצור איתן על השילוב ההכרחי של תורה ויראת-שמים. לדבריו, תורה בלא יראת-שמים, אין בה שום מעלה. וכשהוא דרש 'יראת-שמים' לא 'הסתפק במועט'. הוא דרש את השלימות. כשאמרת אצלו 'יראת-שמים', לא היה נכלל בזה מורא-שמים לבד. הוא דרש את היראה וההתבטלות לפוסקי הדורות, מורא-רבך כמורא-שמים.

גם עם צעירי הצאן, שבדרך כלל אהב את הפלפולא דאורייתא עמהם, עמד על המשמר שתהא יראתם קודמת לחכמתם, ושיסגלו לעצמם הביטול הנדרש לגדולי הדורות.

מקורביו יודעים לספר, שפעם אחת, כאשר נתקל בידיד שהתכוון להכניס את בנו ללמוד בבית אולפנא, אשר קידשו את ערך התורה לבדה - בלא יראת שמים, ואומרים "אין לי אלא תורה...", עיכב בעדו. "מוטב יהיה הבן רועה צאן, רועה בקר, ולא ילך ללמוד שמה", התבטא ברגש[טז].

כאשר הגיע אצלו פעם בחור ישיבה, והציע לפניו סברא כלשהו, ורבינו סתר לו את הסברא מדברים מפורשים ברשב"א. הגיב הבחור בזחיחות הגובלת בטפשות: "נו, הרשב"א אומר כך, ואני מפרש אחרת". הזדעזע רבינו קשות, וגער בו גערה גדולה: "ראוי אתה לנידוי", אמר לו. "וכי בדורנו, יכולים אנו אזובי הקיר לסמוך על עצמנו?! הלא כולנו בטלים אל דברי הראשונים, ודבריהם לפנינו כאורים ותומים!" - זעק מנהמת לבו[יז].

כך גם בבחור חשוב שהציע לפניו קושיא עצומה בדברי התוספות, ובדבריו התבטא כלשון הלומדים, שדברי התוספות תמוהים, פרץ רבינו בבכי: "וכי אפשר לומר על דברי התוספות שהם תמוהים... אנו, בקטנות דעתנו, אין משיגים הדברים..."[יח]

ואכן כן, למרות אותות החיבה המרובים שגילה לבני תורה, מעיד כ"ק אדמו"ר מראחמיסטריווקא

יד מפי בעל המעשה.

טו "שו"ת יבקש תורה", הרה"ג ר' יצחק קויפמן שליט"א, בהקדמה עמוד ב.

טז מפי כ"ק אדמו"ר מסלאנים שליט"א.

יז מפי רבים, ביניהם כ"ק אדמו"ר רבי ישראל מרדכי מראחמיסטריווקא זצ"ל.

יח מפי בעל המעשה הגאון רבי עובדי' יוסף זצ"ל, שזכה לקירבה רבה מרבינו.

שליט"א מארה"ב[יט]:

"זכורני, כאשר באו בחורים אל הגה"צ מטעפליק זצ"ל לעמוד למבחן ולשוחח בלימוד, אם היה רואה בחור שמדבר בגאוה ובביטול, לא היה יכול לסבול זאת, והיה מפריך כל ידיעותיו, ומוכיחו על פניו שעדיין אינו יודע מאומה".

כל-כך נמאס בעיניו מי שלא היה תוכו כברו, עד שפיתח 'חוש ריח' מיוחד לזהות אותם, וכמאמר הפסוק[כ]: "והריחו ביראת ה'..."

באחד הימים, הגיע לפניו בן תורה, אשר בשעת מעשה נראה כאחד מטובי הלומדים באחת הישיבות הקדושות בירושלים, אבל לימים - לאחר שנים רבות - הקדיח תבשילו ברבים. התחיל הלה לדבר לפני רבינו בדברי-תורה, והציג לפניו את ספרו שחיבר על ענייני טהרות. רבינו לא רצה לבזותו, אולם מיעט בשיחה עמו, ולאחר שיצא מביתו, אמר למקורביו: "איך האב שוין געווארט אז ער זאהל ארויס גיין"[כא], ועל הספר שהשאיר הלה בביתו התבטא: "עס שמעקט נישט גוט"[כב].

לימים, כשגדל והיה לאיש, נודע קלונו של הלה ברבים, כאשר שימש ברבנות, וגדולי ישראל - מכל החוגים והעדות - יצאו חוצץ כנגד פסקיו הנועזים. ואחרי פסק אחד שפרץ גדרות הקדושה בישראל, נידוהו מן המחנה לגמרי.

רבינו, זך-הראות, כבר צפה את הנולד שנים רבות לפני-כן...[כג]

מעשה נורא, המשקף על זוך השקפתו, ויראתו הקודמת לחכמתו, מסופר, שפעם שוחח עם הגה"ח רבי בנימין מנדלזון זצ"ל רבה של קוממיות, ממקורביו ומבאי ביתו, אודות ספרים שמורגש בהם שנתחברו ברוח הקודש. במהלך שיחתם עלה השם של ספר פלוני שנתחבר ע"י אחד מגדולי הדור והיה מלא גאונות. סיפר רבינו, שספר זה מתחילה לא נתחבר ברוח הקודש, ומשום מעשה שהיה בה החל רוח הקודש לנצנץ בו. וכך היה מעשה. אותו גדול, מחבר ספר זה, היה לו תלמיד שהחמיץ וירד וסטה מדרך הטוב, והחל להטיף נגד היהדות. בהיותו בעל כשרונות מחודדים, נסחפו אנשים רבים אחריו רח"ל, ונצטער רבו מזה צער רב. קרא אליו רבו ומנהמת לבו אמר לו, שמע נא תלמידי, הנני מסכים לתת לך כל חלקי בעולם הבא, בתנאי שתכריז קבל עם ועדה שהנך יוצא לשמד, שבזאת ידעו המון העם להיזהר ממנו.

סיים רבינו: "אחרי דברים אלו, שמסר כל חלקו לעולם הבא בעבור כבוד שמים, החלו לראות בחוש שרוח הקודש מבצבצת בספר, (האט מען געזעהן אז עס שוועבט רוח הקודש אין זיינע ספרים)..."[כד]

הוי אומר: כשלומד האדם תורה ודעותיו כוזבות רח"ל, עדיף שיסיר להדיא מדרך התורה ח"ו, מאשר יגלה טלפיו כאילו כשר הוא - ובסתר יסית וידיח מדרך התורה, והדברים מבהילים.

אין לנו אלא דברי בן עמרם...

ככלל, יראת-רוממות זו של רבינו, באה לידי ביטוי נפלא ביראת הכבוד שרחש כלפי גאוני וצדיקי

יט "אמרות טהורות", חלק ג', עמוד ל.

כ ישעיה יא, ג.

כא תרגום: חיכיתי שכבר יֵצא מביתי...

כב תרגום: הוא אינו 'מריח' טוב...

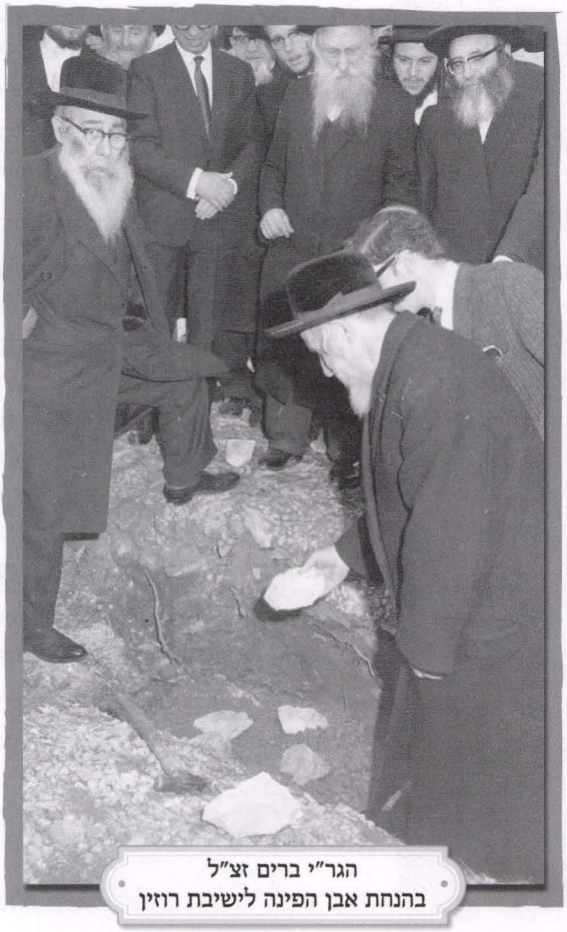
כג הג"ר אשר סופר שליט"א, בשם זקנתו הרבנית הצדקנית ע"ה.

כד מפי בנו הג"ר מנחם מנדל זצ"ל, גאב"ד קוממיות.

הדורות. שכן, היסוד הראשון המבסס את מעמדו של מורה ההוראה בישראל, כשיודע שהינו בסך הכל חוליה אחת בשרשרת הדורות המוזהבת והמאירה. כשהוא מביט על עצמו כך, הרי ממילא מאירה זְהַב כל השרשרת את חולייתו שלו, ומייקרה ומחשיבה כמיוחדת במינה...

מה לנו יותר מאותה התבטאות נרגשת שהתבטא תחת אחד השיחים, לאחר שפלפל בדברי הרמב"ם, וכה אמר: "אני אינני זקוק להוכחות שיש בורא בעולם. די לי להביט על יצירתו התורנית המופלאה של אדם אחד ויחיד, הרמב"ם, כדי להכיר במציאות הבורא. שכן, כשפותחים את יד-החזקה להרמב"ם, ורואים שילוד אשה חיבר חיבור מופלא כזה, מוכרח שיש בורא לעולם..."[כה]

כשלמד את דברי הרמב"ם, הביט בהכנעה ובהערצה כאותו אדם שעומד בשיפולי ההר, ועיניו מלאות הערצה והוקרה לעומדים בפיסגת ההר...

הגר"י ברים זצ"ל
בהנחת אבן הפינה לישיבת רוזין

הג"ר יהושע העשיל ברים זצ"ל ראש ישיבת רוזין, מתלמידי רבינו בישיבת כולל "בית הוראה", ראה פעם את רבינו מעיין בשו"ת רבי עקיבא אייגר זי"ע, בתשובה המופלאה במהדורא קמא סימן קכ"ח, בו דן הגרעק"א, עם חתנו מרן החתם סופר זי"ע, בשאלה של "יכיר" - בספק שנתעורר על כשרותו של ילד יהודי. בתוך דברי קדשו, מפליא הגרעק"א לספר 'מופת' מחתנו הגדול: **"והנה כאשר נשאל חתני חביבי הגאון המפורסם רבי משה נ"י אב"ד דק"ק פרעשבורג על זה, נתן דעתו לדון באם העדים הם קרובים... ראיתי כמה גדול כוחן של צדיקים, כי חידוש היה שדן ללא נשאל, ואולם אחר שעמד הרב מק"ק פילא על החקירה, נודע שבאמת העדים הם קרובים זה לזה, ורוח ה' דיבר בו".**

כשלמד רבינו סימן זה, מלבד שצלל לתוך הנידון הסבוך, שם למול עיניו את הני תרי מאורי העולם, ואת קדושתם הנשגבה. וברוב התרגשות החלו נחלי דמעות נושרין מעיניו, כשהוא מתבטא: "צא ולמד על גדלות תורת הראשונים, שכשבאו לדון על עניינים קשים אלו, ראו בתחילה - ברוח קדשם - את מציאות הדברים, ולאור זה ביררו ההלכה.

כה הגה"צ רבי אלחנן היילפרין זצ"ל אב"ד ראדימשלא לונדון, מפי הגרח"ה פדווא זצ"ל אב"ד לונדון, מחשובי תלמידי רבינו בהוראה.
וראה ספר "הליכות חנוך" (מדור הצדיקים אות נח) שמביא, שרבינו אמר זאת בשם אביו הגה"צ רבי אברהם יצחק זצ"ל רבה של קאלניבלאט.

ומה נענה אנן אבתריה, שבשאלות קשות כגון אלו, ממשמשים אנו כעוור באפילה..."[כו]

הג"ר יחיאל פישל אייזנבאך זצ"ל
ראש ישיבת "שער השמים"

הג"ר יחיאל פישל אייזנבך זצ"ל, לימים ראש ישיבת "שער השמים", היה מספר, שפעם מצא את רבינו במרומי הר הזיתים, בפנותו מציון הרש"ש לחפש את ציון קדשו של מהרי"ט אלגאזי. כשפגשו רבינו פנה אליו לברר היכן מקום הציון, אך מרוב התרגשות השתנק ולא היה יכול להוציא הגה מפיו ולשאול אותו דבר. אך בקושי יצאה השאלה מפיו ברוב רגש ויראה-עילאה: "היכן הציון של מהרי"ט אלגאזי?"[כז]

כך מתאר גם הרב אהרן סורסקי[כח], מפי תלמידו הרה"ג ר' אלטר פנחס גילרנטר זצ"ל, מתלמידי רבינו ב"בית הוראה", ולימים ר"מ ישיבת "יחל ישראל" ברמת ויזניץ חיפה:

ציון מהרי"ט אלגזי בירושלים

"האברכים שלמדו לפניו הוראה, המה ראו כי גם כל גישתו והתייחסותו לגדולי הפוסקים צריכה לימוד, שכן מלבד שהתבונן בגדולתם בתורה עוד הרבה למד מיראתם הקודמת לחכמתם.

"כמה פעמים בעת שלימד 'פרי מגדים', כשהבחין מה מאד הפרי-מגדים מתיירא ומתלבט אם להקל, היה תופס ראשו בשתי ידיו ומזדעק בהתפעלות: 'אוי, האט דער פרי מגדים מורא גיהאט פון אן'עבירה...'

"וכן, כשהזכיר את ה'נודע ביהודה', שמעו אותו מתבטא שרואה בו ספר מוסר, מוסר השכל, עד היכן מסוגל ילוד אשה להגיע ביגיעתו בתורה לדרגות עליונות...

וכבן בית לגדולי הפוסקים היה חרד לכבודם, רב את ריבם בנפש סוערת ובריתחא דאורייתא,

כו מפי הרה"ג ר' חיים יצחק פקשר שליט"א, מראשי ישיבת רוזין בירושלים, ששמע מפיו.
כז מפי בעל המעשה.
כח במאמרו על רבינו, ב"מרביצי תורה מעולם החסידות", חלק ז, עמוד צו.

עד שכאשר רב פלוני נטה מדנפשיה לפסוק דלא כרדב"ז, התרגש הרב דטפליק והתפלא, איך יכולים לנטות מחד מקמאי, הרדב"ז, ובפרט בירושלים – הלא הוא היה מרא דאתרא...

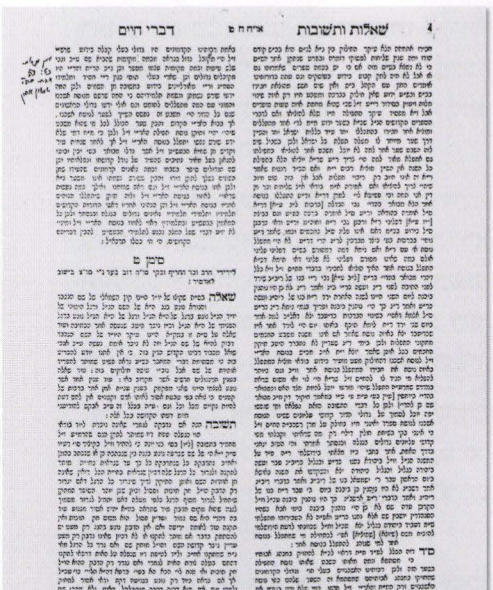
"דברי הש"ך, רבי שבתי כהן ("דער הייליגער ש"ך" כלשונו), **היו לו כדברי האורים. לעתים קרובות דיבר ברוגזה ובתרעומת רבה על פלוני ופלוני למדנים, שהתיימרו להפריך את דבריו הקדושים פה ושם, מבלי להעלות על הלב את האפשרות, שפשוט מפני קוצר המשיג לא ירדו לסוף דעתו של הש"ך..."**

קשר עילאי למרן החת"ס ותורתו

קשר נפשי עילאי מיוחד טווה רבינו עם מרן ה"חתם סופר" זי"ע ותורתו הנאדרת בקודש. מלבד זה שכל ספרי החת"ס היו פתוחים ומחוורים לפניו, ובקיאותו בהם נודעה לתהילה עוד בימי עלומיו בחו"ל[כט], הרי שגם נתלוותה אליהם ערגת-קודש והתקשרות מיוחדת ל"בעל השמועה", הלא הוא מרן החתם סופר זי"ע. פעמים רבות היו דמעות של הערצה והתקשרות נקווים בעיניו כאשר היה משוחח אודות גאון-הדורות, מרן החתם סופר, וכפי שמעידים על כך רבים מזקני תלמידיו, ביניהם הגאון בעל "שבט הלוי" זצ"ל בהסכמתו לספר "דברי אהרן השלם": "**ועוד זאת אזכור, כשדברו אתו ממרן החת"ס זי"ע היה בוכה מהתרגשות**".

ציור פני קדשו של מרן החתם סופר זי"ע

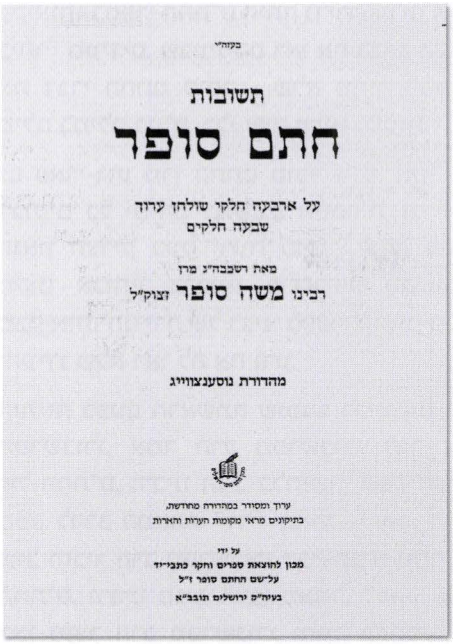
הערה בכת"י רבינו על גליון שו"ת דברי חיים

כט כעדותו של הרה"ק רבי יעקב יוסף מסקווירא זצ"ל. בין היתר מעיד על כך כ"ק האדמו"ר רבי נפתלי מטשאקאווא שליט"א, שנתלווה אל אביו האדמו"ר רבי יעקב הלברשטאם מטשאקאווא זצ"ל בביקורו אצל רבינו, אז גילה רבינו בקיאות נדירה בספרי הדברי חיים מצאנז זי"ע. וכשנתגלגלה השיחה בדברי תורה מהחתם סופר, ניכרה התרגשות מיוחדת על פניו של רבינו, עד שדמעות נקוו בעיניו.

התקשרות הערצה זו למרן החתם-סופר, נספגה אצלו עוד מבית אביו הגדול, רבי אברהם יצחק מקאלניבלאט, אשר למרות המרחק הרב בין אונגארין - ארץ מושבו של מרן החת"ס, לאוקריינא - מקום מגורי אבי רבינו, היו מקושרים בהערצה נפלאה למרן החת"ס ולמשנתו בקודש.

גם בהגיעו לארץ-הקודש, כשהיה עדיין מחוסר ספרים, הוא כותב ומבקש מש"ב החסיד רבי הערש מנדל אוורבוך ז"ל, שיסייע בידו בהשגת ספרי-קודש, כשהוא מפרט הרבה ספרי יסוד, ובין ספרי השו"ת הוא מונה רק את "שו"ת חתם סופר כל החלקים"[לא].

עד כדי כך הגיעו הדברים, שפעם התבטא בפני הגה"צ רבי עקיבא סופר אב"ד פרשבורג זצ"ל, לאחר שהשתתף בשיעור השנתי שמסר הרב מפרשבורג במשנת החת"ס, מדי שנה בשנה ביומא דהילולא קדישא - כ"ה תשרי, ובהתלהבות קרא רבינו ואמר להרב מפרשבורג: "גם אני הנני נכד של החתם-סופר..."

בקודחי

תשובות

חתם סופר

על ארבעה חלקי שולחן ערוך
שבעה חלקים

מאת השבבה"ג מרן
רבינו **משה סופר** זצוק"ל

מהדורת נוסענצווייג

ערוך ומסודר במהדורה מחודשת,
בתיקונים מראי מקומות הערות והארות

על ידי
מכון לחוצאת ספרים וחקר כתבי"ד
על"ש החתם סופר ז"ל
בעיה"ק ירושלים תובב"א

למראה תמיהתו של הרב מפרשבורג, המשיך והסביר דבריו: "בקי הנני בכל דברי החתם סופר, ויכולני לעמוד בכור המבחן על-זה"[לב]. כאומר, מקושר אני כל-כך בדברי תורתו, עד שנחשב כאילו הנני מיוצאי חלציו, שכן "כל המלמד בן חבירו תורה כאילו ילדו"[לג].

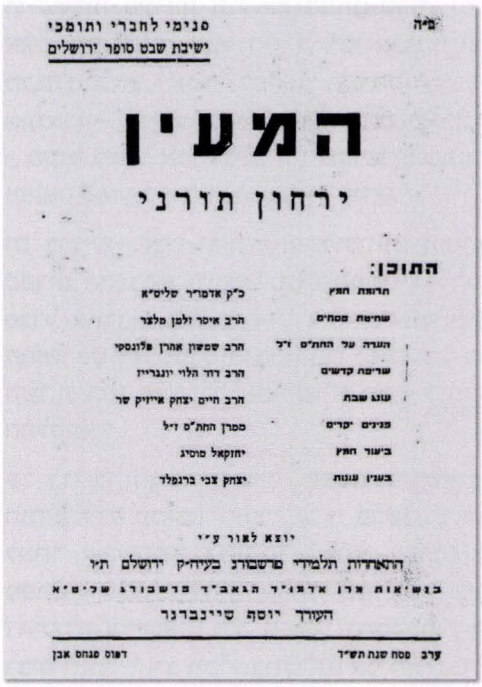
משבצות זהב **יורה דעה צח הלכות תערובות** שפתי דעת

צח (א) כגון סג משי. שתלאו לאוכל כשיכור מיד. סכין קטן וחלב קטן. קנוקנות שיש בהם טעם. ואם נתנו לתוכם כ"ח שפוקה מ"ח שאין בקנה כשיעור עיין ס"א שם. ומהא דתנן הלוקח בהמה מן הגוי ושחטה ומצא בה טרפה בשעת שחיטה אסורה. ואפילו נתנו לו הגוי כך מכבר ואחר שחלבו שחטה ומצא בה טרפה מותרת. ואפילו לא נתנו לו הגוי כך מכבר ואחר שחלבו

בקיאותו בספרי החת"ס היתה נדירה. רבים מבאי ביתו[לד] מעידים, שבעיניהם ראו את רבינו מקריא את דברי החתם סופר - שלא מתוך הספר - מילה במילה בע"פ, בלי שום שינוי וטעות.

גם פארי-גזע מרן החתם סופר זי"ע, אשר היו דבוקים כל ימיהם במשנתו הטהורה, ובראשם הגאון הצדיק בעל "דעת סופר" זצ"ל, ממלא מקום אבותיו ברבנות פרשבורג, השתוממו מבקיאותו הנדירה של רבינו בספרי החתם סופר, והעידו שלא ראו לה אח ורע.

היה זה בפעם הראשונה שנפגש רבינו עם הרב מפרשבורג, אמר הרב מפרשבורג דבר-תורה של החת"ס, ורבינו הגיב בלחישה, ספק לעצמו ספק להרב המארח: "דריי מאהל..." (שלש פעמים). שוב הזכיר הרב מפרשבורג דבר-תורה נוסף של החת"ס, ורבינו מגיב: "זיבן מאהל..." (שבע פעמים). כאן נעצר הרב מפרשבורג ותמה לכוונתו של רבינו. הסביר רבינו ואמר בפשטות: "הדבר תורה

סנימי לחברי ותומכי
ישיבת שבט סופר ירושלים

המעין

ירחון תורני

התוכן:

תרומת חתי	כ"ק אדמו"ר שליט"א
שחיטת מסחים	הרב איסר זלמן מלצר
הערה על החת"ס ז"ל	הרב שמשון אהרן פולונסקי
שריפת קדשים	הרב דוד הלוי יונגרייז
ענג שבת	הרב חיים יצחק אריזיק שר
פנינים יקרים	פסרן החת"ס ז"ל
ביאור חתי	יחזקאל מוטיג
בענין עונות	יצחק צבי ברנפלד

יוצא לאור ע"י
התאחדות תלמידי פרשבורג בעיה"ק ירושלם תו"ב
בנשיאות מרן אדמו"ר הגאב"ד פרשבורג שליט"א
העורך יוסף סיינבדנר

ערב פסח שנת תשי"ד — דפוס פנחס אבן

הרב שמשון אהרן פולונסקי
רב וסו"מ שכונת בית ישראל
ירושלם ת"ו

הערה על החתם סופר

בחת"ס (שו"ת או"ח סס"י ק"ה) העלה לדינא שמש"כ המג"א סי' רצ"ג סק"ה בדין המפקיד חפץ לחבירו שחייב לבערו ולא ביערו דהניפקד חייב לשלם דמי הפיקדון כי"המפקיד כדין ש"ח שהי' יכול להציל במקלות ואם החפץ עדיין בעין א"ל הרי שכ"ך למניך ע"כ (דלא כהה"י). וכ' החת"ס שאין צריך שיחזיר לבעליו מפס דכיון שלא כלתה שמירתו של שומר שהרי משמ ו"כ"ידו כיד בעל הבית ואחר הפסח ממילא הרי שלו לפניו בבית השומר שידו כידו ודומה לשומר שאבד בפשיעה ונתחייב להשיב לבעלים וטרח ותחזיר האבידה לידו שיצא בזה ידי השבה לבעלים ונפ"מ אי אח"כ נגנב באונס פטור דפשיעה ראשונה כבר עברה וכ'.

וק"ל דבשיטה מקובצת (ב"ק נ"ב:) גבי התיאהו לפסים דכ"פסים חייבים הביא בשם תוס' שאנן שעלה בדעתו לומר כן אר' יעקב דסבר שור הנסקל שהחזירו שומר לבעליו אפ' אחר שנגמר דינו פוחזר (שם מ"ה.) דאפ' מרע או נאבד או אפ' הרגו שומר לאחר גמר דין פטור דלא הי' שוה לכלום ומ"ש שהחזירו שומר לאו דוקא נקט. ושוב חזר בו מפי' דע"כ לא מיפטר שומר אם לא החזירו כדמוכח לקמן בפ' פרובה (ע"א.) דטעמי דר"ם דס"ל בגב שור הנסקל ושבחו משלם ד' וה' אע"ג דאיפור הנאה הוא דסבר לה כר' יעקב דאף משנגמר דינו ד"החזירו שומר לבעלים מוחזר וס"ל כר"ש דדבר הגורם ל"ממון כממון דמי ולפ"ז דברי החת"ס צ"ע.

הראשון מובא בחת"ס ג' פעמים, והשני מובא בז' מקומות בספרי החת"ס..."

נתפעל הרב מפרשבורג כל-כך. זה לו הפעם הראשונה שנפגש עם רב שהוא בקי כל-כך בספרי זקינו מרן החת"ס. משראה רבינו את פליאתו הגיב ואמר להרב מפרשבורג: "את ספרי זקינכם מרן החת"ס רכשתי עוד בחו"ל בדמים יקרים, ומאז שהשגתי אותם לא פסקתי מלהגות בהם. הם 'גזלו' לי לילות של שלשים שנה, שעמלתי ויגעתי בדבריו הקדושים..."[לה]

לד ביניהם כ"ק האדמו"ר רבי משולם זושא טווערסקי מטשערנאביל זצ"ל. גם הג"ר אלקנה ויסנשטרן זצ"ל ציין על כך, וסיפר שפעם שוחח עם רבינו אודות תשובה פלונית בחת"ס, ואמר לרבינו שהתשובה בסימן פלוני, השיבו רבינו, שאינו כן, אלא המקור בסימן פלוני. ככה נתווכחו שניהם, עד שהביאו החת"ס בפנים, וראו שהצדק עם רבינו. שאלו הג"ר אלקנה בפליאה: "מתי ראיתם החת"ס לאחרונה בפנים?" אמר לו רבינו, שהפעם האחרונה שראה התשובה בפנים, היה לפני עשרים שנה, ומני אז נשמרו בזכרונו הבהיר....

לה מפי הג"ר מנחם מנדל מנדלזון זצ"ל אב"ד קומימיות, בסעודת הילולא לרבינו, (כעי"ז גם בכתבי הרב חיים אורי ליפשיץ ז"ל). במעמד זה סיפר הרב מקומימיות, שרבינו גם הציע כמה מקושיותיו בדברי החת"ס לפני אביו הגה"צ רבי בנימין זצ"ל רבה הראשון של קומימיות.

כך גם נין אחר של מרן החת"ס, שדר בירושלים, הוא הג"ר אברהם סופר זצ"ל, בן הגאון בעל "התעוררות תשובה" מערלוי זצ"ל, שהיה בידידות רבה עם רבינו, היה חוזר ומביע תמיד התפעלותו המרובה מבקיאותו הנדירה של רבינו בספרי החת"ס. "איני מכיר נכד אחר של אא"ז החתם-סופר, שבקי עד כדי כך בכל שורה ושורה מספרי מרן החת"ס, ואי אפשר 'לתפסו' אפילו פעם אחת שנעלמו ממנו דברי החת"ס", היה חוזר ואומר[לו].

לנכד אחר של מרן החת"ס, גם הוא תלמיד חכם מובהק, שהתפלפל עם רבינו בכוונת דבריו של החת"ס, בלהט הדברים - לאחר שראה שהלה מתעקש לפרש דברי החת"ס כפי הבנתו - נענה רבינו ואמר: "איהר זענט טאקע רבי משה'ס איין אייניקל, אבער וואס ער זאגט וויים איך בעסער"[לז], ותיכף ניגש לארון הספרים, הוציא את שו"ת החת"ס, חיש מהר דפדף לאותה תשובה המדוברת, והוכיח לו שהכונה כדבריו[לח].

בקיאותו המופלאה של רבינו בתורת מרן החתם-סופר, מתבטאת במיוחד באחת מהערותיו לשו"ת "חתם סופר" ("דברי אהרן", סימן ז'), כשהוא תמה על שבדבריו בחלק יורה דעה סימן ר"נ נשכחו ממנו "לפי שעה" - ביטוי השגור בפיו כש"תופס" מי מבין הגדולים בשכחה - דברי הרמב"ם בפרק פלוני, ומציין, כי ראה

שאלות ותשובות חתם סופר חאה נג

תשובה קמד

התשובה בחתם סופר
להגר"ש קלוגר זצ"ל

חכמות בנתה ביתה · חצבה עמודיה

שאלות ותשובות

שבעה עינים

גובע ממקור מים חיים · איש אשר ברוחו

פי שנים:

ה' כגד לוים מרי סרב. סגלון סגולת סמפוסטם סתרף וכוי קקש

מוס שלמה קלוגר ראב"ד ומ"צ דק"ק בראד

מגר סוים

בשנת תקלט לפ"ק. ועוד בשנת תקלט לפ"ק. ועוד בשנת תקלט לפ"ק.

שו"ת שבעה עינים
להגר"ש קלוגר זצ"ל

לו מפי כ"ק אדמו"ר מסקווירא שליט"א, שחזור ומספרו הרבה בשם רבי אברהם סופר ז"ל. רבי אברהם היה המהדיר של ספרי המאירי, ובהערותיו על ספרי המאירי שזורים גם הערות מרבינו.

לז תרגום: אמנם אתה נכדו של רבי משה - ולא אני, אבל את מה שהוא אומר - מיטיב אנכי לדעת ממך...

לח מפי כ"ק אדמו"ר מראחמיסטריווקא שליט"א מארה"ב.

שוב שבחלק אורח חיים סימן קמ"ה בתשובה אל הגאון רבי שלמה קלוגר זצ"ל נזכר החת"ס מדברי הרמב"ם הללו, אך מוסיף שנראה לו כי הדברים באו לו בזכרונו "אחרי שכבר נשלחה התשובה אל הגאון השואל והוא רשמו אח"כ בגליון ההעתק - כי בתשובת 'שבעה עינים' להגר"ש קלוגר (דף ס' ע"א) נדפסה תשובה זו (של החת"ס) בהשמטת הפיסקא המציינת לדברי הרמב"ם..."

צא ולמד עד היכן הדברים מגיעים! בקיאות מפורטת כל-כך בתשובה מסויימת, עד כדי הבחנה בין הצורה שהיא מופיעה בשו"ת "חתם סופר", לאופן שהיא מופיעה בספרו של השואל...

ציון קדשו של מרן
החתם סופר זי"ע

ממשה ועד משה לא קם כמשה

רבינו סבר וקיבל, שהחתם סופר נמנה בין הפוסקים, אשר כלל ישראל צועד לאורם. הן מבחינת הפסק, שאין לערער אחר פסק של החת"ס. והן, שדבריו כבדי-משקל, ויש להתייגע ליישב כל קוץ ותג בדברי קדשו.

העיד הג"ר לוי רבינוביץ זצ"ל מירושלים, בעל "מעדני השלחן", שנבחן אצל רבינו על מקצוע ההוראה, שרבינו הורה לו שעליו ללמוד את כל תשובות החת"ס על הלכות טהרה. "היו סוגיות שהגענו לשאלות כאלו שהחתם סופר נשאר עליהם בצריך-עיון", הוסיף הג"ר לוי זצ"ל, "והצעתי לפניו, שאולי במקום זה נקבל ההכרעה כשיטת פוסקים אחרים בדבר, אולם, הוא לא קיבל את הדברים, והיה נשאר להלכה במהלך של החתם סופר"[לט].

מעשה נאה מסופר אודות החשיבות הנשגבה שייחס רבינו לעיון בתורתו של החת"ס. היה זה

לט יש מוסיפים לספר, אמנם אין מקורותיהם מדוייקים דיים, ומחמת חומרת הנושא נצטטם בהסתייגות; שברוח הדברים הללו התבטא גם אודות קושיותיו הידועות של החזון איש על דברי החת"ס בהלכות מקואות, שמסיק בתשובה (יורה דעה סימן רב) שפסול זוחלין במקוה הינו מדרבנן, שלא כפי דעת רוב הפוסקים הסוברים שפסול זוחלין מדאורייתא, (ראה: בית יוסף, סימן רא, בשם המהרי"ק, שורש קטו; תרומת הדשן, סימן רנד; הרמ"א, סימן רא סעיף ב; לבוש, עטרת זהב סימן רא סעיף ב; ט"ז, שם ס"ק ב; ש"ך, שם ס"ק י, דברי חיים ריש הלכות מקוואות). החזון איש (מקואות, תנינא, סימן ג אות ז) מקשה על החתם סופר מספר קושיות, ומתבטא עליו בדברים מאד קשים: "והדברים מתמיהים וישתקע הדבר", ועוד מספר לשונות חריפים (עקב מעשה שהיה, שראה רב שנקט לקולא משום דברי החת"ס).
רבינו התייחס לויכוח זה, ואמר, שלמרות שהקושיות הם קושיות חזקות, וצריך להתייגע מאד בכדי ליישבם, מ"מ משנת החת"ס לא זזה ממקומו, והלכה כמותו.
כאמור, היות וענין זה נוגע לאיסור חמור דאורייתא, ציטטנו את הדברים בהסתייגות, ואין להורות מכך הלכה למעשה.

כתגובה לסיפור מופלא שסיפר לפניו הרה"ג רבי אברהם סופר ז"ל, נין מרן החת"ס, בן נכדו הגה"צ בעל "התעוררות תשובה" מערלוי זצוק"ל הי"ד.

וכך הוא המעשה שסיפר לפניו:

פעם שלח הגאון רבי מרדכי בנעט זצ"ל, שהיה גם מגדולי פוסקי הדור ההוא, שאלה מורכבת מאד בדיני היתר עגונה, למרן החת"ס, שיכריע בה בדעתו הגדולה. מיד כשעלתה השאלה לפני החת"ס, טבל קסתו בדיו, ועל-אתר כתב תשובה ארוכה ומפורטת בענין קשה זה, ועוד לא יבש הדיו כבר מסרו ביד בנו הגאון רבי שמעון סופר זצ"ל אב"ד קראקא, שישגרנו אל השואל הנכבד. כשראה הגר"ש את מהירות שליחת התשובה, חשב בדעתו: אולי מן הראוי לעיין שוב בשאלה קשה כזאת, שנשאלה מגדול וחשוב בדורו. והתמהמה בשליחת התשובה. למחרת, הבחין החת"ס שמכתב התשובה נמצא עדיין בידי בנו, שאלו לפשר הדבר, העלה הבן את חששו פן ראויה שאלה כזאת לעיון נוסף.

ציור המיוחס להגה"ק
רבי מרדכי בנעט זצ"ל

הגה"ק רבי שמעון סופר
מקראקא זצ"ל

נענה החת"ס וגילה לו מכבשונו של עולם: "הנה, בכל דור ודור ניתן כח הפסק לאחד מאותו הדור, ("יעדער דור האט דער אייבישטער אוועקגעשטעלט זיין פוסק"), בדור הזה קיבלתי את כח הפסק ("בין איך דער פוסק"). ועל זה סמך לבי, שהקב"ה לא יכשיל את הפוסק של הדור ("זיין פוסק"). הן אמנם יתכן שִׁישָׁכַח מאתי איזה תוס' וכד', אמנם להלכה באמת הפסק כמותי. אלא מאי, מה יהא עם התוס' שנשכח? בעוד מאה שנה יגיע בן תורה ויתרץ את דבריי, ויעמידם על מכונם..."

רבינו נתרגש מאד לשמע סיפור זה, ובבכי של התרגשות קרא והגיב להמספר: "הלוואי שאזכה אני

להיות זה שמתייגע וזוכה לתרץ את דברי החת"ס..."[מ]

ביטויי דביקות לתורת מרן החת"ס, ושמחה ביישוב דבריו הקדושים, מוצאים אנו בספרו "דברי אהרן", סימן כט, כשדן בחידוש גדול בדין "שוויא אנפשיה חתיכא דאיסורא", מתחיל להביא ש"הר"ן בשלהי נדרים כתב... ועפי"ז כתב הר"ן..." לאחר שמאריך בציטוט הדברים מציין: "ועיין בחתם סופר אה"ע ח"ב סימן צ"ח שהקשה דאיך אפשר לומר כן... ומביא שם החתם סופר חידוש גדול מראב"ד דקהלתו וז"ל: ... וכתב על זה ודפח"ח. נמצינו למדים מזה כלל חדש..." ומקשה על דבריו: "ולענ"ד צ"ע, דלהדיא מוכח איפכא מגמרא כתובות דף ט' ע"א... ומוכח מזה דלא כהחתם סופר הנ"ל".

ומסיים: "ומה מאד רבתה שמחתי, כשמצאתי עיקר נדון זה של החתם סופר, בתשובות מוהראנ"ח סימן מ"ה..."

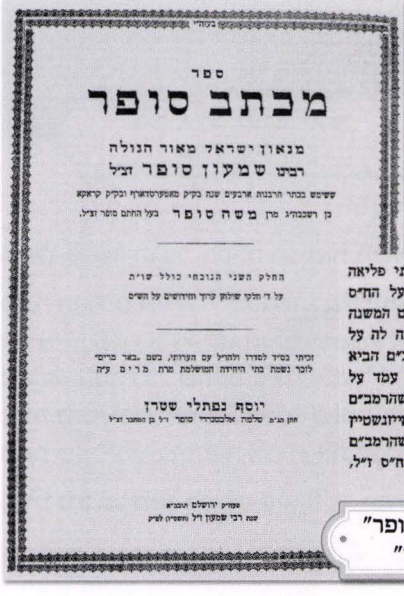
כך גם בסימן לד, ב"הוספות" אות ב, מצטט מ"שו"ת חתם סופר חלק או"ח סימן קע"ז, במעשה באשה..." ומציין, כי "שנים רבות היה קשה לי..." ומסיים: "אחר זמן רב האיר ה' את עיני, ומצאתי בתשב"ץ ח"ג סימן פ"ב שכתב... ובזה מיושב דעת החתם סופר".

ונהר יוצא מעדן להשקות את הגן

כך למד רבינו תורה מתוך רגש והתקשרות לבעל השמועה. ביראתו הקודמת לחכמתו קִשֵּׁר חולייתו בשרשרת הזהב של גדולי התורה ופוסקיו מדור דור. אכן, מקום מיוחד יש להקדיש להתבטלות וערגה מיוחדת שניכרה אצלו אל לימוד ספרי החסידות.

התרחשות נאה מסופרת על כך:

פעם נכנס אצל רבינו, הג"ר משה ובר זצ"ל, שהיה אז מצעירי חסידי ירושלים הדבוק בכל נימי נפשו בדרך הבעש"ט הק', ובידיו הספרים הקדושים "נועם אלימלך" ו"תניא". הבחין רבינו שאוחז

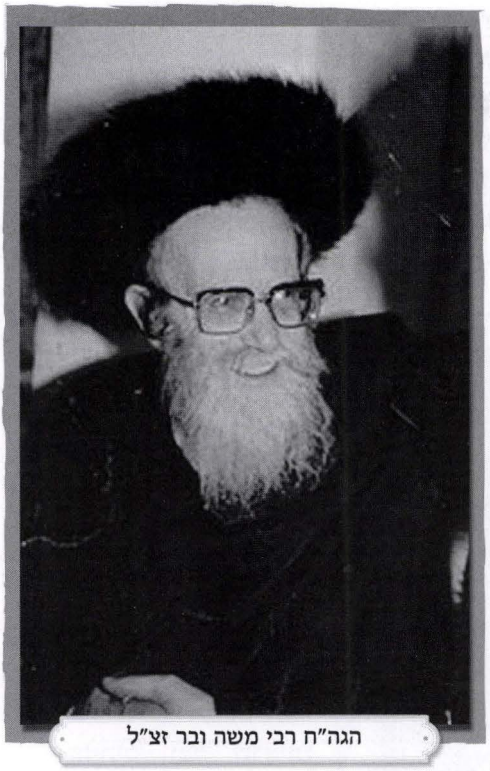

ספר
מכתב סופר
מנאון ישראל מאור הגולה
רבינו שמעון סופר זצ"ל
ששימש בכתר הרבנות ארבעים שנה בקיק מאטערסדארף ובקיק קראקא
בן רשכבה"ג מרן משה סופר בעל התם סופר זצ"ל.
החלק השני הנוכחי כולל שו"ת
על ד' חלקי שולחן ערוך תדרושים על השי"ם
זכותי בס"ד למדרי ולהדיל עם הערוהי, בשם "באר מרים"
לזכר נשמת אחי החתיה המשולמת מרת מ ר י ם ע"ה
יוסף נפתלי שטרן
מתן תע"ם שלמה אלכסנדרי סופר דיל בן המחבר זצ"ל
שנדפס בירושלים תובב"א
שנת רבי שמעון דיל ותשפ"ין לצ"ק

בתולדות המחבר עמוד י"ס "בבאר רחובות" אות ו' הבאתי פליאה מהג"מ שמשון אהרן פאלאנסקי מטעפליק ז"ל על הח"ס והשואל בשו"ת ח"ס א"ע סי' קי"ס שנקטו שהרמב"ם השמיט המשנה במסכת גיטין דף פ"א ע"א וב"ה אומרים אף על פי שנתנה לה על תנאי ולא נעשה התנאי לא פסלה מן הכהונה, והרי הרמב"ם הביא הלכה זו בהלכות גרושין ריש פרק י'. ראיתי כעת שכבר עמד על זה בשו"ת "עונג יו"ט" סי' ק"ס שהשיג על הח"ס והראה שהרמב"ם באמת לא השמיט הדין וכנ"ל, וכן בס' "עמודי אש" להגרי"א אייזנשטיין ז"ל סי' כ' אות מ"ד חולק על הח"ס וגם הוא אינו רואה שהרמב"ם השמיט הלכה זו, והנלע"ד כתבתי שם מעמו ונמוקו של הח"ס ז"ל, ואיך דאיק בלישנא בתשובתו שם.

הגרי"נ שטרן מביא בהקדמת "מכתב סופר" הערה מרבינו על שו"ת "חתם סופר"

מ בענין קושיותיו והערותיו על מרן החת"ס, כדאי לציין, שבהערות על ספר המאירי - שהו"ל הרה"ג ר' אברהם סופר ז"ל בן הגה"צ בעל התעוררות תשובה מערלוי זצ"ל הי"ד נכד מרן החת"ס - על מסכת קידושין. מביא - בדף ח' ע"א ובדף נ"א ע"א - קושיותיו של רבינו על מרן החת"ס, והמו"ל מסיים כי 'מצוה ליישב דברי החת"ס'. וראה בהקדמה לספר "מכתב סופר", של הגאון רבי שמעון סופר זצ"ל רבה של קראקא, חלק א עמוד יט, ועוד שם בחלק ב עמוד קמג, מנסה המו"ל הג"ר יוסף נפתלי שטרן זצ"ל לתרץ הקושיות. ובכל-זאת, בספר "ליקוטי הערות" על החת"ס, שחיבר הג"ר ישכר דוב גולדשטיין זצ"ל ראש ישיבת כולל שומרי החומות, מביא את הקושיות והתירוצים ונושא-ונותן בהם, ומסיק שאחר כל-זה עדיין לא נתיישבו הקושיות שהקשה רבינו, עיי"ש.

ספרים בידו, אך לא ראה אלו ספרים הם. פנה אליו ושאלו אודותם. "מה הנך אוחז בחיקך?" - "ספרים", השיב ר' משה. שאל רבינו שוב: "אלו ספרים?" - "תניא ונועם אלימלך", השיב ר' משה. נרעש רבינו והגיב בהתרגשות: "האם אלו ספרים? הלא אלו הם מלאכים ושרפים וחיות ואופני הקודש!"[מא]

הגה"ח רבי משה ובר זצ"ל

מקושר לתורת מרן האור החיים הק' זי"ע

רבים מספרי חסידות היו שגורים על פיו, ומוחו - שהיה נדמה כבור סיד שאינו מאבד טיפה - אגר בתוכו רבים מספרי תלמידי הבעש"ט הק' זי"ע.

במיוחד יש לציין את הספר הקדוש "אור החיים" על התורה - בו היה בקי מילה במילה. מאז ומקדם, היה הספר הקדוש "אור החיים" לאחד מספרי היסוד בקרב ההולכים בדרכי הבעש"ט הק' זי"ע בכלל, ובפרט אצל זקנו הקדוש של רבינו, הרה"ק רבי פנחס מקאריץ זי"ע.

כך גם רבינו, מדי שבוע בליל שישי, היה מוסר שיעור באור החיים הק', לפני קבוצת שומעי לקחו, חסידים ואנשי מעשה, בבית מדרשו שבשכונת "בית ישראל"[מב].

בענין זה, נצטט את העדות מכלי-ראשון, שרשם תלמידו, הרה"ג ר' חיים אורי ליפשיץ ז"ל[מג]:

"בזמן שהייתי בירושלים עיה"ק בשנת תר"ץ עד שנת תרח"ץ, זכיתי לראות ולהסתופף בצל חכמים וגדולי ישראל, ומשנת תרצ"ד עד תרצ"ו, זכיתי להיות תלמיד להאי גאון אמיתי חריף ובקי בנש"ק, ובעל מדות וכו' וכו' הרב הגאון ר' שמשון אהרן פולאנסקי זצ"ל, אבדק"ק טעפליק ברוסיא, ואח"כ רב ואב"ד בשכונת "בית ישראל" בירושלים. שנתיים זכיתי להיות בצל הגאון בכל יום ויום, הגאון הדריך אותנו בהוראה, ובכל יום ויום כשעתיים או יותר עברנו על "הלכות ביורה דעה" וכו'.

"הרב הגאון הנ"ל, היה היחיד שהיה יודע 'בעל-פה' את כל האוה"ח הק', על כל החמשה חומשי

מא מפי הרה"ח ר' זושא קעניג הי"ו.

מב חילופי מכתבים ומו"מ בתורת האור החיים הק', ראה: לעיל, פרק ז, מכתב מרבינו להרה"ק רבי יהושע העשיל ממאניסטרישטש, שם מתייגע למצוא מקור לדברי האור החיים הק'; להלן, פרק כא, עובדא עם הגה"ק רבי שלמה אליעזר אלפנדרי זצ"ל, מענין בקיאותו של רבינו בספרי אור החיים הק'; ספר "דברי אהרן" - חידושי רבינו, מדור 'הוספות' אות יא, סייעתא לדברי האור החיים הק' (פרשת ויגש) מדברי המדרש; ספר "הר צבי" - להגרצ"פ פראנק זצ"ל, על התורה פרשת פנחס, מביא בשם רבינו לתרץ קושיית האור החיים הק' (פרשת בלק); ספר "נר למאור" - להג"ר ראובן מרגליות זצ"ל, ירושלים תשי"ט, עמוד ט, על התורה פרשת כי תצא, הערה בשם רבינו בדברי האור החיים הק' באותה פרשה.

מג נדפס בספר "יד אור החיים", ברוקלין תשל"ח, עמוד שנו.

תורה. ובכל ליל חמישי היה יושב בבית המדרש הגדול של השכונה, רבנו התפלל שמה בקביעות, והיה יושב בראש השולחן, ומסביבו ישבו הרבה אנשים, ובפניהם חומש ושומעים את השיעור של האוה"ח הק' בפרשת השבוע, הגאון הנ"ל היה אומר את השיעור "בעל פה" "מלה במלה", ומעולם לא החסיר אפילו במלה אחת מהפירוש הנ"ל, והיה זה ממש כאילו היה הפירוש מונח לפניו, והוא קורא ממנו מלה במלה, וכן היה נוהג שנים על גבי שנים בסדר הלימוד של האוה"ח הק'. וכולם התפלאו מאד מאד על בקיאותו הרבה הזו, ולא ידוע לנו מאיש אחר שהיה יודע ובקי בכל האוה"ח הק', בצורה כזו בעל פה, מלה-במלה.

שער ספר "אור החיים" דפוס ראשון

"אני זוכר פעם: כשבאתי ללמוד אצלו את השיעור, פנה ואמר לי, שהיום הוא יום היארצייט של הקדוש ר' חיים בן עטר זי"ע ועכי"א. וביקש ממני להשיג עבורו סוס ורכב, בכדי לנסוע להר הזיתים, ולהשתטח על הציון של האוה"ח הק', השגתי את הרכב, ונסענו להר הזיתים. ומה שראיתי אז, נשאר חרות בלבי ומוחי, מה שאי אפשר לי לשכוח אותו למשך כל ימי חיי, מיד כשהגענו לקברו של האוה"ח הק', השתטח הוא הגאון הנ"ל על הקבר, בידיו וברגליו ובכל גופו, והתחיל לבכות בדמעות שליש, וכך נמשך כחצי שעה, ובאותו רגע שהוא הרים את ראשו, וראה והביט עלי איך שאני עומד שם בלי התפעלות, אז פנה ואמר לי בבכי גדול:

'חיים אורי, לו ידעת מי הוא הקבור פה, היית גם אתה בוכה כן. אינך יודע מי הוא הגאון והצדיק, הקדוש והטהור, רבנו ר' חיים בן עטר זצ"ל זי"ע ועכי"א'..."

כל אימת שהיה משתטח על הציון הקדוש שבמעלה הר הזיתים, היה מקריא בעל-פה קטעים

ארוכים מהספר הקדוש "אור החיים", ברגש של קדושה והשתוקקות[מד].

מן הענין לצטט את דברי בעל המעשה[מה], שהתלווה אל רבינו בדרכו רגלית לציון האור החיים הק' זי"ע, ותיאר את עיסוקו של רבינו בדרך הליכתו:

"עוד בימי בחרותי, נתלוותי פעם אל רבינו בדרכו להשתטח על ציון קדשו של האור החיים הקדוש זי"ע. בדרכנו שאלני רבינו אודות סדר לימודי בתקופה זאת, עניתי, שהנני לומד פרק חזקת הבתים. הציע לי רבינו, שאני אוֹמַר את הגמרא בע"פ, והוא ישנן אחרי את דברי התוספות על הגמרא. וכך הוי, בלכתנו ובשובנו סיימנו את כל הפרק, כשאני משנן את הגמרא והוא חוזר לעומתי את דברי התוס'. ובזמן היותנו על ציון האוה"ח הק', נעמד ואמר קטעים שלמים מספר הקדוש "אור החיים" בעל פה, ויהי לפלא בעיני עד היכן הדברים מגיעים..."

תורה מתוך הדחק

חלק נכבד מ"יראתו הקודמת לחכמתו" בלטה בעובדה שהדהימה את כל בני התקופה שבאו בצל קורתו. אין מי שכותב אודות הרב מטעפליק, ולא מתייחס לתנאי הדחק שחי בהם רבינו. התיאורים העולים מבין כולם, על דירת מרתף, אשר מים חודרים ודולפים בה בימות החורף, צנועה וקטנה מאד.

גם בספרנו זה, כבר הארכנו אודות תנאי המגורים המחפירים לכאורה[מו]. אולם, אם עד כה ייחסנו זאת בתחילה לעניות ששררה בביתו, הרי שזה מתאים אולי לתקופתו הראשונה בארץ הקודש, בה לא נתפרסם דיו. אולם, לא לתקופה המאוחרת יותר, עליה מסופר, על סכומים גדולים ועצומים שעברו דרכו לתורה ולצדקה, ועל נדיבים רבים שרצו להנותו ממתת ידם. כך, שאולי יבוא הקורא וייחס זאת למדת הצדקה העצומה שנחון בה, עוד מבית אביו הגדול זצ"ל, שלא לן ופרוטה בביתו[מז]. אולם, יבוא הסיפור הבא וילמדנו, שברצונו הטוב בחר רבינו בחיי דחק, ומאס בחיי מותרות. כחלק מ'יראתו הקודמת לחכמתו'.

הגרמ"י ליפקוביץ זצ"ל עם בעל "שבט הלוי" זצ"ל

מד כ"ק אדמו"ר מראחמיסטריווקא שליט"א מארה"ב.

מה הג"ר יוסף חיים שרבאני זצ"ל, מבאי ביתו של רבינו. מפי הג"ר יעקב חיים סופר שליט"א ששמע מפיו.

מו ראה לעיל: פרק י'.

מז ראה לעיל: פרק ב.

וכך מספר הגאון רבי מיכל יהודה ליפקוביץ זצ"ל, מראשי ישיבת פוניבז' בבני ברק[מח]:

"ביקרתי פעם בביתו של הגאון מטעפליק הגרש"א פולונסקי זצ"ל, שהיה מגאוני דורו, הוא דר במרתף בשכונת 'בית ישראל'. מי גשמים דלפו לתוך הדירה, ודיבר הגאון הנ"ל על כך שעוטפים את הנאות מותרות העוה"ז באיצטלא של כבוד התורה, כדירה גדולה ומפוארה. אומרים שזה כבוד התורה. עוד נשאר אצלי הטעם איך שדיבר ע"ז בביטול ובמחי יד, ואמר: 'דירה זו במצב שדולפים מי גשמים - היא כבוד התורה!'

"והביא את דברי הגמ' בסוטה (מט.) **'כל הלומד תורה מתוך הדחק תפילתו נשמעת, ומשביעין אותו מזיו השכינה, שנאמר והיו עיניך רואות את מוריך'..."**

זהו איפוא הסיפור המבטא ביותר, על ההשקפה הטהורה והעילאית של רבינו, בכל הנוגע ללימוד התורה הקדושה...

זוהי דעת-תורה ההפוכה מדעת-בעלי-בתים.

שכן, בעיניהם של בעלי-בתים - שחיי שעה עיקריים אצלם - נראה, שלמען 'כבוד התורה' יש לדור בדירה נאה, אשר עצם הוייתה תכריז על כבוד האדם המורם המתגורר בה. ברם, בדברים נפלאים אלו, מגלה רבינו את ה"דעת-תורה" בנושא זה. לפיו, חיי נצח וחיי שעה - תרתי דסתרי הן. האדם הגדול בתורה, צריך להראות קבל עם ועדה שחיי שעה מאוסים אצלו. כשהוא חי חיים הרחוקים מחיי שעה, הרי הוא מפרסם בזאת את כבוד-התורה, המרחיקה את האדם מן ההבל ומקרבתו אל הנצח - - -

הרה"צ רבי חיים הערש אייזנבאך זצ"ל עם רבו כ"ק אדמו"ר מראחמיסטריווקא זי"ע

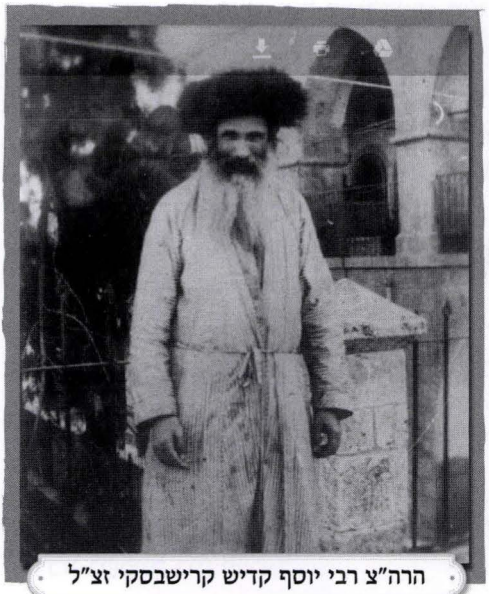
עם יקירי קרתא דשופריא

אש הקודש של יראת ה' שפיעמה בלבו של רבינו, הביאתו לקשר נערץ ונקדש עם יקירי קרתא דשופריא - נקיי הדעת שבירושלים - באותה התקופה; גם מקהילות החסידים - כמו החסיד רבי חיים הערש אייזנבאך זצ"ל, וגם מקהילות הפרושים - כמו הרה"צ רבי יוסף קדיש קרישבסקי זצ"ל. חיבב ביותר להתרועע עם אותם יהודים נעלים, אשר חייהם היו קודש לה' ולתורתו, ולשוחח עמהם בדברי תורה בהלכה ואגדה, וסיפורי צדיקים. רבינו כיבדם והעריצם ביותר, ברוב ענווה וחיבה.

רבי יוסף קדיש קרישבסקי היה מתפלל הרבה אצל רבינו בבית הכנסת "בית יעקב", ורבינו היה מכבדו להתפלל כש"ץ.

מח "דרכי החיים", עמוד שצב, פרק כא.

היה קורה לעתים, שרבינו כבר סיים תפילתו ורבי יוסף קדיש עמד עדיין באמצע התפילה, ולאחר התפילה היה מתנצל לפני רבינו על שעיכבו בתפילתו, ולמרות זאת, היה רבינו ממשיך לכבדו לשמש כש"ץ בשעת התפילה, מתוך הערכה מרובה[מט].

הרה"צ רבי יוסף קדיש קרישבסקי זצ"ל

בעת שחלה רבי יוסף קדיש את חליו האחרון, קיים בו רבינו כמה פעמים מצות "ביקור חולים", וכשעשו פעם "מי שברך" למענו בבי כנישתא דבית ישראל, געה רבינו בבכי מרוב צער על סבלו של אותו יהודי חשוב. כך גם לאחר ששבק רבי יוסף קדיש חיים לכל חי, התפללו האבלים בשבת בבית הכנסת של רבינו, ולפני קבלת שבת יצא לקראתם - כמנהג אשכנז. מרוב צער לא עצר בעד דמעותיו, ופרץ בבכי מר. מרוב מסירות לנפטר, המשיך להדריך את היתומים, ולעודדם להתעלות בדרכי אביהם[נ].

דרך ארץ קדמה לתורה

יראת ה' ומידות טובות כרוכים ואגודים זה בזה. לא לחינם הוצבו שניהם כתנאי קודם ללימוד התורה. "ראשית חכמה יראת ה'", ו"דרך ארץ קדמה לתורה". וכך אמר התנא בפירוש: איזוהי דרך ישרה שיבור לו האדם - כל שהיא תפארת לעושיה ותפארת לו מן האדם...

ככל שהיה מזגו של רבינו סוער בסערת ריתחא דאורייתא, כן היתה נפשו אצילית ומתנהגת בגינוני מלכות של תורה. המילים שבפיו ספורות ומנויות. שפתיו ישמרו דעת. כבוד כל אדם חביב עליו משלו. חביבים כל ישראל לפניו שנבראו בצלם. כל אחד מתקבל אצלו בענוות-חן ובמאור פנים, בהרגשה טבעית של ענווה והתבטלות בפני כל אשר בשם ישראל יכונה. כל סממני גאוה ומחלוקת רחוקים ממנו והלאה. מחיצות הבדלי החוג והעדה נמסים אצלו, וכולם כאחד משחרים לפתחו ליהנות בצילו הגדול. כל ימיו יוצר ובורא את הכלי - השלום - שיהא מחזיק ברכה וישועה לישראל.

ברשימה הנפלאה שרשם הגאון רבי יחזקאל סרנא זצ"ל, ראש ישיבת חברון, ביום פטירת רבינו, אשר יש בה בכדי להציץ בעומק גדלותו של רבינו, הוא מפליא את השילוב המדהים בין שררה לענוה, והוא מתבטא בהתרגשות: "**שררה וענווה - זוהי שררת התורה**".

כמה קולעים הדברים, וכמה נאים הם!

הרה"ג ר' אלטר פנחס גילרנטר זצ"ל, מתלמידי רבינו ב"בית הוראה", לימים ר"מ בישיבת "יחל ישראל" ברמת ויזניץ חיפה, מתאר התנהגות אצילית של רבינו, אשר ממנה למדים אנו על הליכות

מט מבנו הרה"ח ר' אברהם קרישבסקי שליט"א.

נ "יוסף קדישא", לתולדותיו של רבי יוסף קדיש קרישבסקי, עמוד שלח.

של ענוה שהיו נר לרגליו, ועל השתדלותו תמיד להיטיב את הרגשת הזולת, ולבטל מסביבו כל דיבורים בענייני כבוד.

היה זה בשנת תש"ד, בעת שנולד אחד מבניו, כיבד את רבינו בסנדקאות. הברית מילה נועדה להתקיים בבית חותנו הרה"ג ר' יעקב קצינלבויגן ז"ל[נא] בשכונת בתי ברוידא, ורבינו - שכבר היה בחולשתו - הוצרך להיטלטל בדרך ולהטריח עצמו ממקום מגוריו בשכונת בית ישראל למקום השמחה.

רבינו כבר הקדים להיות נוכח במועד שנקבע. וכאשר הגיע המוהל ובדק את התינוק, ראה שאי אפשר לערוך את הברית באותו היום. נצטער אבי הבן צער רב על שהטריח לחינם את רבינו הישיש, ובפרט שלא השכילו לבדוק את התינוק ולהודיע לרבינו לפני שיצא מביתו. אולם, רבינו באצילות נפשו, נתחכם לטובה ופנה אליו מיד במאור פנים: "למה לך להצטער... הלא שפיר קיימת מצות מילה..." לא הבין אבי הבן הכונה, הרי עדיין לא מלו התינוק. ורבינו המשיך וביאר הדברים: הרי, לעת כזאת, מצד ההלכה הנך מחויב שלא למול, וא"כ גם היום קיימת מצות מילה כדת וכדין.

כך מתאר גם בערגה הר"ר יעקב שניצר ז"ל, מבאי ביתו של רבינו לעתים תכופות - מחמת הידידות האמיצה ששררה בין אביו הרב משה שניצר ז"ל מצפת, ולימים מרביץ תורה בביהמ"ד המרכזי בשכונת בית ישראל.

בעת שבא ר' יעקב בברית הנשואין עם בת הרב שאול רוטמן ז"ל משכונת אחוה - גם הוא מבאי בית רבינו - כיבדו הצדדים את רבינו בסידור קידושין. רבינו כבר לא היה בקו הבריאות. הדיבור שלו נחלש עד מאד. כיון שכך, שיער שהצדדים ירצו להעמיד לו הסעה מבית ישראל לשכונת אחוה - שם נערכה החתונה, ומראש רצה למנוע זאת, פנה לחתן ואמר לו: "יענקעלע! די האלסט מיר נאך פאר א מענטש... זאלסט מיך נישט שיקן קיין טעקסי..."[נב] - בענוותנותו אף הוסיף את ה"טעם" שלכן הוא רוצה ללכת רגלית: "איך וועל קומען מיט די רביצין..."[נג]

וצא ולמד מה כתב עליו אחד מכותבי התקופה, במאמר זכרון שפירסם במלאת שנה להסתלקותו[נד]:

"הרב מטפליק, הוא אהב את הבריות, ואהב את המקום, והיה אהוב על הבריות והיה אהוב על המקום, כל מי שבא במחיצתו טעם טעמה של אהבה. אהבה שאינה תלויה בדבר, הוא קיבל את כל אדם, לא רק בסבר פנים יפות, אלא באהבה. אהבה בלי מיצרים.

"הרב מטפליק ירד אל העם, התרועע עם ההמונים, ולמרות גדלותו בתורה, ולמרות מה שהיה משכמו ומעלה גבוה מכל העם, ואולי מפני כך, היה יורד בכל שעה ובכל יום אל ההמונים..."

נא מהידידים הנאמנים לבית רבינו, אשר יחדיו הלכו לקבץ מעות עבור עניים ודלים.

נב תרגום: יעקב! אתה עדיין מחזיק אותי לאדם מן השורה... בבקשה, אל תשלח לי מונית מיוחדת.

נג תרגום: הנני רוצה לבוא עם הרבנית...

נד "המבשר", כ"ח סיון תש"ט.

פרק יח

ותגזר אומר ויקם לך

"ילך אצל חכם ויבקש עליו רחמים..."

ככל שהצטנע רבינו - כך הלך שמו הטוב לפניו, ותורתו נתפרסמה ברבים, בניגוד לרצונו. אמנם נראה, שגם אם בעיקר גדולתו, בתורה ובפרט בהוראה, לא עלה בידו למנוע את פרסומו האדיר כשר התורה ועמוד ההוראה שבדור, עדיין נשאר מקום, שבו נתנו מן השמים למדת ענוותנותו, פתח להתגדר בו.

שכן, בכל הפרקים עוסקים אנו בשלימותו המיוחדת במ"ח הקניינים שהתורה נקנית בהם, אשר בהם השלים עצמו ללא שיור. אבל, את זאת עדיין הצליח להצניע, את העובדה שגם זכה שיתקיים בו מאמרו של התנא רבי מאיר[א]: "כל העוסק בתורה לשמה זוכה לדברים הרבה. ולא עוד, אלא שכל העולם כלו כדי הוא לו... ונהנין ממנו עצה ותושיה, בינה וגבורה, שנאמר 'לי עצה ותושיה אני בינה לי גבורה', ונותנת לו מלכות וממשלה..."

חלק מה'דברים הרבה' - שהלומד תורה לשמה זוכה להם - הוא, שמקבל את הכח של "ותגזר אומר ויקם לך". ש'לא יחל דברו ככל היוצא מפיו יעשה'. הוא שאמר התנא: 'ונותנת לו מלכות וממשלה', שהתורה נותנת ללומד אותה לשמה, סייעתא-דשמיא מיוחדת שברכתו לא תשוב ריקם.

בטבעו הצנוע והשפל, הרחיק רבינו את האמונה סביבו, שיש בו כוח המופת. ואכן כך, לא זו היתה הסיבה אשר לשמה שיחרו אנשים לפתחו. עם זאת, נקשרו סיפורי מופת אודות כוחו הגדול, וכפי שכבר הובא, את שהיה ידוע בירושלים עוד בעודנו בחיים חיותו, שכל זוג שרבינו סידר עבורם את הקידושין, עלה הזיווג יפה, ולא היתה תיגרה וגירושין ביניהם[ב].

ואכן כך, רבים מן היראים והשלמים שבירושלים, היו נוהגים - בלא שיסכימו ביניהם על מנהג זה - להתדפק על דלתו, כל אימת שהיו זקוקים לישועה. בהיותם מקיימים בזה את דברי חז"ל[ג]: "דרש ר' פנחס בר חמא, כל שיש לו חולה בתוך ביתו, ילך אצל חכם ויבקש עליו רחמים, שנאמר, חמת מלך מלאכי מות ואיש חכם יכפרנה".

לצד זה, אש הרחמים שגעש בלבו הרחום והטהור של רבינו, פָּתַח פֶּתַח לרבים וטובים, שבהתגבר עליהם עת צרה, באו אצלו ושפכו לפניו מר ליבם, כאשר הוא כנגדם משתתף עמהם ברוב צער, עד כדי הוזלת אשדי-דמעות, וכל הנכנס לפניו ולבו מר עליו - יוצא שמח וטוב לב.

זכות אבותיו הקדושים, דור אחר דור, מצד אביו ומצד אמו, מצד חותנו ומצד חמותו, אשר כולם נודעו כקדושים אשר בארץ, שבידם הכח המופלא לבטל גזירות קשות ולהמתיק דינים השורים על ראשיהם של בני ישראל, כמו גם עיניהם שהיו צופיות למרחקים, לראות נסתרות ולגלות

א אבות, פרק ו משנה א.

ב מרשימות הר"ר נחום טל (טולקצוב) ז"ל, נכד רבינו.

ג בבא בתרא, דף קטז, עמוד א.

עתידות. כל אלו עמדו גם הם לרבינו, אשר בעת הצורך, ובהדגשה, שדווקא בעת הצורך ולא בכל עת ועידן, פעל גם הוא - ברוב טובו וחסדו - ישועות ורפואות עבור המשחרים לפתחו[ד].

בשורות דלהלן, נלקטו סיפורים אחדים, מועטים המחזיקים את המרובה, אשר יצאו מן הכלל, ללמד על כוחו המופלא שהצניע מן הרבים, ומפעם לפעם נתגלה בהדר עוזו.

בזכות האור החיים הקדוש...

ציון קדשו של בעל "אור החיים" זי"ע בהר הזיתים

בפי זקני ירושלים מתהלכים סיפורי מופת, אודות ישועות נשגבות שפעל רבינו על ציון קדשו של האור החיים הק' זי"ע. כצאצא ישיר להרה"ק רבי פנחס מקאריץ זי"ע, אשר התבטא, שאם היה זוכה לעלות לארה"ק, לא היה עוזב את ציון האור החיים הקדוש ביום, ולא היה זז מקבר רחל בלילה[ה], היה רבינו מקושר ביותר לציונו הקדוש של האור החיים, שם פעל ישועות עבור הכלל והפרט.

כל אימת שפנו אליו להתפלל בעד חולה, וכיוצא, היה עולה לציון האור-החיים הקדוש, בהר הזיתים, ושופך שיח. כאשר היו מבשרים אחר-כך בשורה טובה, שנשתפר מצב החולה, או ישועה כי באה, היה אומר: "ראו כמה גדול כוחו, הכל בזכות האור החיים הקדוש..."

סיפור מרעיש ממופת גלוי שפעל רבינו על ציון האור החיים הק', סופר רבות בפיות בני ירושלים, וכדלהלן.

פעם באו לפני רבינו בני זוג מחו"ל, שזה להם כבר שנים הרבה מיום נישואיהם, ועדיין לא נושעו בפרי בטן. הזכירו עצמם לפניו להיפקד בדבר ישועה ורחמים. לתקופה קצרה השיב להם רבינו במכתב, ובו כתוב כך: "הייתי היום אצל ציון האור החיים הקדוש, ופקדתי ישועה בעבורכם, ולתקופת השנה יהי' לך בן". ועל מילת 'בן' מתח קו - המוחק את התיבה, ותחת זאת כתב 'בת'.

מקבל המכתב התפלא מאד עם קבלת המכתב. בלבו תמה, אם אכן נודע לו לרבינו שיהיה לו בת, מעיקרא מאי קסבר - כשרשם שיפקד בבן, ומהי פשר מחיקה זאת?!

והנה, מה פלא, לתקופת השנה נולד להם בן - לשמחת לבם. אבל, מה גדול היה צערם, כשתוך זמן קצר נעדר להם רח"ל. אכן, כעבור תקופה נוספת נושעו מיד בזש"ק, ובת נולדה להם למזל טוב.

ד בעסקנו ב'זכות אבות' של רבינו, יצויין, שמרגלא בפומיה דרבינו, שקבלה בידו מאבותיו הקדושים, שזקינו הרה"ק ר' פנחס מקאריץ זי"ע הבטיח לצאצאיו, שאם יהיו בעת צרה, יזכירו את שמו "פנחס בן שרה רבקה שיינדל", ויוושעו.

ה "נר המערבי", בני-ברק תשע"ג, עמוד שנג, בשם כ"ק האדמו"ר רבי משה מרדכי מלעלוב זצ"ל.

או-אז נוכחו בעיניו הצופיות של רבינו. בתחילה ראה שיש כאן בן, ולמעשה מחקו ורשם בת, כאומר, הבת היא שתתקיים לאורך ימים ושנים...[1]

נתברך בזרע של קיימא

הרה"ח ר' מנחם זאב חסידה ז"ל

הגאון הצדיק רבי בנימין מנדלזון זצ"ל, רבה של קוממיות, מבאי ביתו של רבינו, חווה אצל רבינו 'מופת גלוי', אשר דרכו נפקד בבן זכר, ומעשה שהיה כך היה:

בשנת תרצ"ז, בשב"ק י"ג אייר, הגיע נכדו של רבינו, הר"ר נחום טל (טולקצוב) ז"ל לגיל המצוות. זה כבר ארבע עשרה שנים (!) מעת נישואיו של הרב מקוממיות, ועדיין לא נפקד בבן זכר. והנה, במהלך סעודת הבר מצוה, נכחו בה אדמורי"ם ורבנים מפורסמים - מגדולי ירושלים, ביניהם הרב הצעיר מכפר אתא, הוא הרב מקוממיות. כאשר הגיע עת ברכת המזון, כיבד רבינו את הרב מכפר אתא בברכת המזון, ואמר לו בפני כל הרבנים והנוכחים: "כפר אתא רב, איהר וועט בענטשן אויפן כוס, אין איבער א יאהר ארום, וועט איהר האבן א בן זכר..."[2] ואכן, כעבור כשנה אחת, בי"ב סיון תרח"צ, נולד לו בן זכר, הג"ר מנחם מנדל זצ"ל, לימים ממלא מקומו ברבנות קוממיות, ויהי לפלא.

להשלמת הסיפור יסופר, שכבר כמה שבועות עוד טרם נולד, נפלט מפי רבינו למקורבם הרה"ח ר' מנחם זאב באטשן (חסידה) ז"ל, (ור' מנדל אף שיגר זאת במכתב להרב מכפר אתא לאחר שאכן נולד הבן), שהיה חפץ להשתתף בשמחת הברית מילה שיערוך הרב מכפר אתא בקרוב.

ואכן, לאחר כמה שבועות, כשהתקבלה הידיעה בשמחה על לידת הבן של הרב מכפר אתא, התכונן רבינו לנסיעה, אולם מחמת סיבות שונות נמנע בעדו להוציא רצונו לפועל. תחת זאת שיגר אגרת נרגשת ביותר, מליאה ברכות לרוב, ובין הדברים כותב שרצה מאד לבא להברית, רק "סבבונו הרבה מניעות, וכשיהיה בירושלים יאמר לו מה הי' המניעות". רבינו סיים בדברי פלא, שכשנולד בן זכר, הוא סימן וסגולה ל"הצלחה לכל הענינים"[3].

לימים, כששלח הר"ר נחום טל (טולקצוב) ז"ל להגרמ"מ מקוממיות זצ"ל, את ספרי "משנה ברורה" שקיבל בבר מצוה שלו מאביו הרב מקוממיות הגר"ב זצ"ל, השיב לו הרב מקוממיות במכתב-תודה נרגש, בו מסופר בקצרה סיפור המופת הנ"ל:

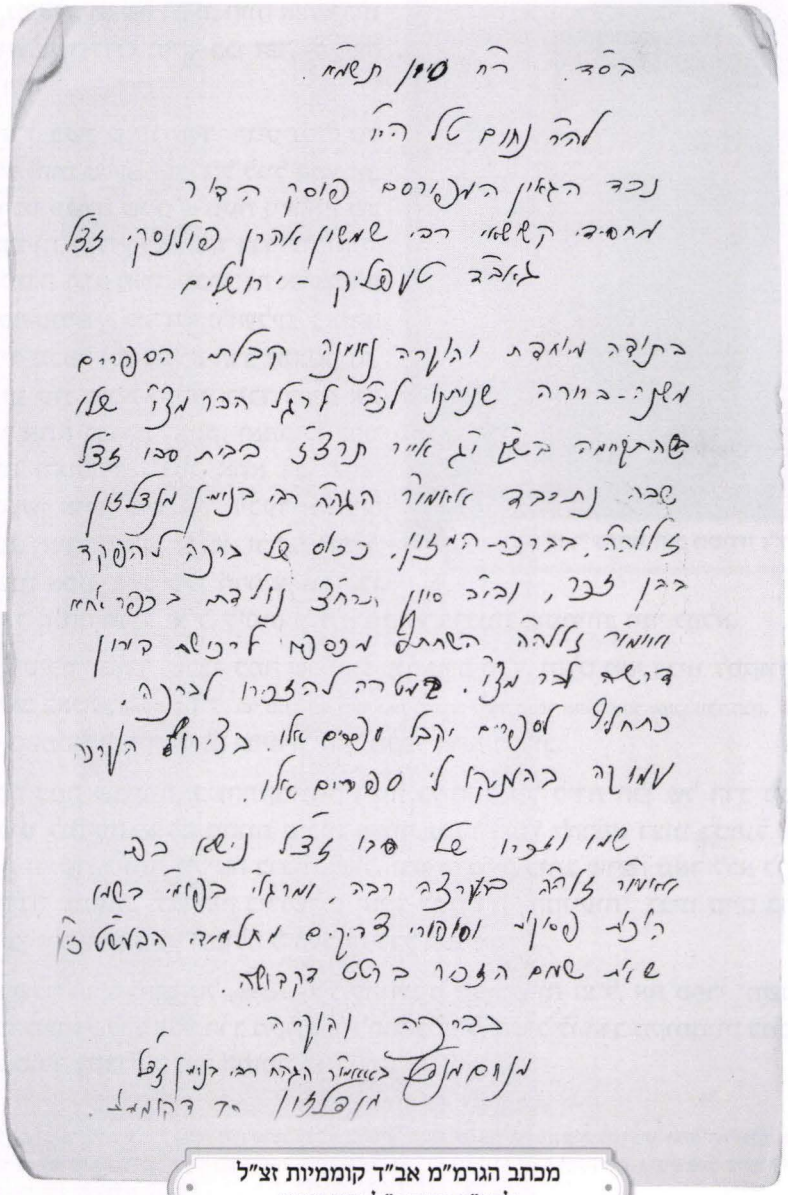
---

1 מפי הג"ר אשר סופר שליט"א, נכד רבינו. בעת שישב הגר"א שליט"א 'שבעה' על אמו הרבנית ע"ה, בת רבינו, הגיע יהודי בלתי מוכר, וסיפר את כל הסיפור בפרוטרוט. לאחר-מכן הוסיף בהתרגשות, שהוא בן של אותה בת שנולדה בברכת רבינו. ולכן, הרגיש צורך להגיע לניחום אבלים, כי "בזכות זקינכם הרב מטעפליק הנני חי".

2 תרגום: הרב דכפר אתא! אתם תברכו על הכוס, ולתקופת השנה יוולד לכם בן זכר...

3 הפרטים מפי הגרמ"מ מנדלזון זצ"ל, אב"ד קוממיות, אשר הוא הילד שנולד מברכת רבינו.

"...בתודה מיוחדת והוקרה נאמנה קבלתי הספרים משנה-ברורה שניתנו לכב' לרגל הבר מצוה שלו שהתקיימה בש"ק י"ג אייר תרצ"ז בבית סבו זצ"ל, שבה נתכבד אאמו"ר הגה"ח רבי בנימין מנדלזון זללה"ה בברכת המזון, בכוס של ברכה להפקד בבן זכר, ובי"ב סיון תרח"צ נולדתי בכפר אתא. אאמו"ר זללה"ה השתתף מכספו לרכישת דורון דרשה לבר מצוה, במטרה להזכירו לברכה. כתחליף לספרים יקבל ספרים אלו בצירוף הערכה עמוקה בהעניקו לי ספרים אלו..."

מכתב הגרמ"מ אב"ד קוממיות זצ"ל
להר"ר נחום ז"ל נכד רבינו

עיניו צופיות למרחקים

על עיניו הצופיות של רבינו, סיפר בעל המעשה, הג"ר משה לוין זצ"ל אב"ד נתניה, מעשה פלא דהוי בדידיה:

"אני נישאתי והקמתי את ביתי בנתניה. בשנים הראשונות אחרי נישואי היה מצב פרנסתי בכי רע, והעניות – כפשוטה וכמשמעה – שלטה בכל פינה בביתי. חשבתי לעצמי שאלמד מלאכת השחיטה, כך אוכל להביא טרף לביתי. באותם הימים הזדמנתי לירושלים, והיות שזה מכבר הגיע אלי שמעו הגדול של הרב מטעפליק, חשקתי זה הפעם לעלות לביתו ולשוחח עימו בלימוד, למרות שעד לאותו היום לא הכרתיו, וזה לי הפעם הראשונה שראיתי פניו.

"והנה, ראה זה פלא, תיכף בהיכנסי אל רבינו, פנה אלי ואמר לי: 'שלום עליכם הרב לוין, שמע נא מה שאיעצך, אם האדם נהיה שוחט בעירו, כבר קשה אחר-כך להתקבל לרב, וכי השוחט יהפוך למרא דאתרא... לכן, עדיף שלא תיטול לעצמך את מלאכת השחיטה'.

הג"ר משה לוין זצ"ל אב"ד נתניה

נדהם הרב לוין. "איך האב גענזען ביי איהם א נס"[ט], התבטא לימים בערגה לפני נכד רבינו, הג"ר אשר סופר שליט"א. "עוד טרם פציתי את פי, וכבר ענה לי על השאלה שהציקה לי באותה תקופה".

כמובן, ששוב לא נכנס למלאכת השחיטה, ואכן, כעבור שנים, נתקבל לאב"ד בעיר נתניה, כפי שחזה רבינו בעיניו הצופיות, ויהי לנס.

הרה"ג ר' שמואל שניצר שליט"א, משגיח ישיבת "כנסת יעקב" ירושלים, מספר סיפור דומה שאירע עם אביו הרב יעקב מאיר ז"ל, מבאי ביתו הקרובים של רבינו:

"פעם קרא רבינו לאבי ז"ל שיהיה נוכח בבוררות שהתנהל אצלו, כשהוא מוסיף לו דבר פלא, 'ימים יגיעו שתשמש אתה כבורר, בוא וראה כיצד עושים זאת על-פי תורה'. היתה זו ראיה רחוקה ופלאית של רבינו, שכן באותם הימים לא עסק כלל סביב מקצוע זה, וגם לא עלה כלל על דעתו לעסוק בזה, ורק ברבות השנים החל לעסוק בזה, ואכן, הרבה מאוד בוררויות של דיני ממונות סבוכים, וגם בסכומים גדולים מאוד, הגיעו לפתחו".

על סיפור מופת, שמשלב פסק בהוראה, רפואה לחולה, וברכה הכרוכה בעיניים צופיות למרחקים, מספר הר"ר דוב גניחובסקי הי"ו מירושלים:

"אבי, הר"ר אליהו משה ז"ל, היה שואל את כל שאלותיו אך ורק את הרב מטעפליק, למרות

ט תרגום: "אני זכיתי אצלו לנס".

שלא התגורר בשכנות - בשכונת "בית ישראל", אלא בריחוק מקום - בשכונת "קרית משה" בואכה עיה"ק ירושלים.

"פעם ראה אצלו מעשה מיוחד. היה זה בשנת תרצ"ז, אחי הגאון רבי אברהם זצ"ל, נולד בראש השנה של שנה זו. הלידה היתה קשה ביותר, ואמי ע"ה היתה חולה מסוכנת עד למאוד בשעת הלידה, וכמעט שמתה מחמת הלידה, רח"ל. אחרי ראש השנה, נכנס אבי ז"ל להרב מטעפליק לשאול ולהתייעץ, האם אמי ע"ה צריכה לצום ביום הכיפורים. נענה הרב מטעפליק והורה בנחרצות, כי חלילה וחס - שלא תצום. במהלך השיחה הוסיף ובירך בחום ובאהבה את האמא היולדת, שתזכה לחיים ארוכים בבריאות השלימות. והוסיף להאציל עוד ברכות רבות, על הרך הנולד, שיראו ממנו הרבה נחת, ויגדל לאילנא רברבא. למרבה הפלא הוסיף עוד ברכה נוספת, שהאמא עוד תזכה לראות את בנה משמש כראש ישיבה.

הגר"א גניחובסקי זצ"ל מראשי ישיבת טשעבין

"ברכותיו הנלבבות עוררו פליאה בעיני אבי ז"ל. הן, עקב היות האמא בסכנה גדולה - ומי חושב כעת כלל על דברים שיארעו עוד עשרות שנים, וגם, שלמרות היותם יהודים יראים, אבל לא זו היתה שאיפתם לראות את בנם 'ראש ישיבה', והנה, מגיע רבינו ומברך ברכה מעין-זה.

"אמנם, עברו עשרות שנים, וזכינו לראות שמכל דברי רבינו לא נפל דבר ארצה. היולדת החלימה תוך זמן קצר, וחיה בטוב ובנעימים עוד עשרות שנים, כשבשנת תשכ"ג היא זכתה לראות את בנה זה, שכבר נודע בכל רחבי הארץ ככוכב עולה בשמי התורה, הגאון רבי אברהם זצ"ל, מתמנה כראש ישיבה בישיבת 'כוכב מיעקב' של דודו הגאב"ד דטשעבין זצ"ל - ע"פ בקשתו והוראתו.

"כך זכו הורי, וראו עין בעין את כל דבריו מתקיימים במדוייק, ללא כחל וסרק.

"כשגדלנו, צעדנו פעמים רבות - אני ואחי הצעיר רבי אברהם - מ'קרית משה' ל'בית ישראל' למעונו של רבינו, ובכל פעם קיבל אותנו במאור פנים ובחביבות מיוחדת".

ותגזר אומר ויקם...

סיפור-מופת נוסף, שפעל ישועה למקשה לילד, מספר הר"ר נחום טל (טולקצוב) ז"ל נכד רבינו, בכתביו:

"פגשתי פעם יהודי ושאל אותי באם שמי נחום, וכשהתשובה היתה חיובית, שאלני באם אני נכדו של הרב מטעפליק. כן, אמרתי, וסיפר לי כדברים האלה, סיפור שסיפרה לו אמו, כשהוסיפה, שהיא מספרת לו סיפור זה בכדי שידע ושיזכור מי היה הרב מטעפליק.

"וכך היה המעשה. בלידתו של מספר הסיפור, הקשתה אמו בלידתה. הרופא ראה את חומרת המצב, והזעיק את אביו ובני המשפחה, שיש לבקש רחמי ה' מרובים בכדי שלא יארע ח"ו נזק לאם ולוולד. הלך אביו, ורץ מהר לזקני זצ"ל, להזכיר בפניו את שם היולדת, ולשאול בעצתו. כששמע זקני זצ"ל על הדברים, צוה לאביו שהיולדת תקיף את השולחן שבע פעמים, ותלד.

"...כשיש אמונת צדיקים אין שואלים... הם לא שאלו, ולא עוררו ספיקות, איך יולדת זו תרד ממיטתה. הם קבלו את דברי רבינו בתמימות ובנאמנות. ואכן, היולדת קמה ועשתה ככל אשר הורה רבינו. והנה אירע נס, בחזרתה למיטה נולד הבן מיד, ללא כאבים.

"הסיפור עורר כל-כך את התפעלות הנוכחים, עד שגם הרופא הצטרף לחבורה אשר אמרה: 'אכן יש אלוקים במקום הזה'..."

מסיים ר' נחום ז"ל את דבריו:

"סיפור זה לא ידעתי, ואותו יהודי סיפרו בחיל ורעדה. והנני חוזר על כך משום העדות על זקני זצ"ל, אשר גם אנו ידענו והרגשנו את קדושתו, וראינו זאת מקרוב..."

כך מסופר גם על יהודי שחלה במחלה ממארת, רחמנא ליצלן, ובא להוועץ עם רבינו, אם לעבור את הניתוח שמייעצים לו הרופאים. רבינו דחה את רעיון הניתוח, ובירכו, שיחלים גם ללא ניתוח, ואכן, כך היה, היהודי שמע לעצתו של רבינו. לא עבר את הניתוח, והחלים לגמרי מחולי זה, ועוד עשרות שנים לאחר-מכן חי בטוב ובנעימים.

הגה"ח רבי מנחם מנדל מנדלזון זצ"ל, אב"ד קוממיות, סיפר בשם הר"ר משה שניצר ז"ל, שהיה מבאי-בית רבינו, שפעם באו לפני רבינו עם הזכרה דחופה, על כלה ביום חופתה, שבמהלך פעולתה לתקן אחד מבגדיה, בלעה את מחט התפירה. ההורים נבהלו כמובן ביותר, ובדחיפות יצאו מביתם ללכת לבית החולים "שערי צדק" להוציא המחט - שלא תסתכן ח"ו. בדרכם, סרו למעון רבינו להזכירה אצלו. רבינו קיבלם בחום, ונענה כמו בדרך צחות: "הרי ידוע מאמר העולם, אז ביז די חתונה וועט דאס ארויס גיין, עד החתונה זה יעבור..."

ואכן, כך הוה, לא עבר זמן מרובה, ומיד יצאה המחט, ולא הוצרכו לנתחה, והשמחה שבה למעונם בטוב לבב.

אות מן השמים...

על מעשה מופת, שבו ראו כמו אות הסכמה מן השמים לפסקי תורתו, סיפר הגאון רבי מאיר ברנדסדורפר זצ"ל, חבר הבד"צ העדה החרדית ירושלים:

אשה אחת באה אל רבינו, בשאלה אם מותר לה לְחַדֵּשׁ בגד חדש בימי הספירה, מאחר ואין לה בגד אחר הראוי לה לפי דעתה. רבינו אסר לה, הגם שאין דבר זה חמור כל-כך, שאינו אלא מנהג

* מפי הג"ר אשר סופר שליט"א, נכד רבינו, ששמעו מבעל העובדא.

הנזכר בכמה פוסקים, ולא הלכה שמעיקר הדין. המספר, הגאון רבי מאיר ברנדסדורפר זצ"ל, הוסיף: "בשעתו היה הדבר תמיהה גדולה בעיני, למה אי אפשר להתיר לה במקרה זה שטוענת שאין לה בגד ראוי אחר... ובפרט, שהרי הרב מטעפליק נודע כמיקל - וכאן אסר לה... ומכל-מקום ידעתי, כי בוודאי יש דברים בגו, ולימוד גדול הוא בדרכי הוראה, בבחינת מה שאמרו חז"ל 'דברי סופרים צריכים חיזוק דברי תורה אין צריכים חיזוק', לפעמים, כשיש חשש שהמנהג יתרופף יש להחמיר יותר מבשל תורה..."

אשה זו לא שעתה לפסקו של רבינו, וחידשה את הבגד בימי הספירה. לא עברו ימים מרובים, ובלילה אחד השתחל ערבי לביתה וגנב את הבגד, ויהי לפלא[יא].

הגר"מ ברנדסדורפר זצ"ל
חבר הבד"צ העדה החרדית

ממוות לחיים

הרב צבי שפיגלמן ז"ל סיפר[יב], כי כאשר גוייס - בעל כרחו - למלחמה שהשתררה בירושלים בשנת תש"ח, הגיע אל רבינו לבקש את ברכתו לשוב בשלום לביתו. נטל רבינו את ידיו, אחזו זמן רב, וברכו שינצל מכל פגע רע, וישוב מן המלחמה בשלום. "בשובך מהמלחמה בשלום, תיכנס נא אלי לבשרני שחזרת בשלום", סיים רבינו.

וכך הלך הלה, מלווה בברכתו של רבינו.

העיד לפנינו בעל המעשה: "ברכתו של רבינו התקיימה במלואה, וליוותה אותי משך כל עת היותי מגוייס. הרבה מחברי מאותה קבוצה נהרגו רח"ל. וגם עלי, חלף פעם פגז מעל ראשי, והיה כפסע ביני לבין המוות, אך בראשי עצמי לא נגע לי כלום, וחזרתי משם לביתי בריא אולם..."

יא קונטרס "נשיח בחוקיך - מתורתו של רבי מאיר", אייר תש"ע.
ראה שם: "והוסיף בזה מרן (= הגר"מ) זצוק"ל, שבודאי יהיו הרבה שיאמרו מסברא פשוטה, שבטח צריך להקל לה, כי זה שעת הדחק וצורך גדול, אולם רואים מעובדא רבתא זו, שאי-אפשר לבוא עם סברות בעלמא ולשנות את כל התורה כולה, ורק בדבר שיש לו בסיס ויסוד נאמן בדברי הפוסקים אפשר לסמוך עליו, וזהו יסוד גדול שיש לדעת כשניגשים לפסוק הלכה".

יב הסיפור בשלימותו לעיל: פרק יב.

פרק יט

עמוד ההוראה

"בנוהג שבעולם, אלף בני אדם נכנסין למקרא - יוצא מהן מאה למשנה, מאה למשנה - יוצא מהן עשר לתלמוד, עשר לתלמוד - יוצא מהן אחד להוראה, הדא הוא דכתיב (קהלת ז) **'אדם אחד מאלף מצאתי'..."**

ויקרא רבה ב, א

מאלף שנכנסים למקרא - נבחר אחד מיוחד להוראה. אותו אחד מיוחד, איש אשכולות - שהכל בו, מושלם הוא בכל מדה נכונה. גדול הוא בתורה, ערום ביראה, מופלא במדות טובות, מצויין בכשרונות מזהירים, בעל חושים מחודדים לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא, מוחו פתוח כאולם, ולבו לב מבין להבנת מציאות השאלה על כל צדדיה ופרטיה, ולמציאת הנקודה המובילה אל התשובה הנכונה. הוא אשר נבחר מן שמיא לזכות ל'סייעתא דשמיא' מיוחדת[א].

גם התשע מאות תשעים ותשעה שלא זכו לכך - גדולים ומופלגים הם, רחוקים הם מלזלזל בהם כלל וכלל. יש מהם גדולים בתורה, אחרים מופלאים במדות, חבריהם מצויינים בכשרונות ברוכים ומופלגים, וכן הלאה. אבל אותו 'אחד מאלף' מיוחד הוא - **'דכולא איתנהו ביה'.**

אדם אחד מאלף מצאתי

לאחר שתמו - ולא נשלמו - הפרקים הקודמים, המרבים לעסוק ולהעמיק במשנת חיי רבינו, ובשלימותו המפורסמת בג' עמודי העולם - תורה, עבודה וגמילות חסדים; סובבנו הלוך וסובב את הצירים המוזהבים עליהם נעו מעגלי חיי רבינו זצ"ל. הגענו לנקודת התמצית, אשר בה מתמצים כל מרכיבי אישיותו המופלאה של רבינו, ויחדיו נילושים להפוך אותו ל"עמוד ההוראה", אשר לא זו בלבד שהוא לבדו זכה לכתר ההוראה, הרי שמן השמים נבחר להיות המורה - בה"א הידיעה - של מורי ההוראה. ממנו הושתתו יסודות ההוראה בירושלים עיה"ק, היא העיר אשר כל העולם שוחר למוצא פיה, ורוב מניינם ובניינם של גדולי ההוראה ביובל האחרון נתחנכו לאורה.

למרבה הפלא, לא כשרונותיו הגאוניים הנדירים של רבינו - היוו את עיקר סיבת המשיכה אליו; גם לא עסקנותו הנלהבת והמסועפת, וגם לא היותו בר אבהין קדישין, ומוסר מסורת החסידות מדור לדור. זכות היותו ל"תל תלפיות", נזקף דווקא למקצוע ההוראה. לדור דורים נתקדש, דווקא במקצוע זה שבו לא הפלפול והחידוד אומרים את דברם, כי אם הדיוק והישרות. הלא דבר הוא!

ולכשתמצי לומר, אין כאן שום סתירה בין הדברים. כי אכן כך, בכדי להוציא פסק הלכה ישר ומחוור, היה רבינו זקוק להרבה גאונות וחריפות. איך לנתח את צדדי השאלה (צונעמן די שאלה'), ו'ללמוד' את מציאות הדברים אשר לפניו, ואיך לחתור חתירה של היתר - גם במקומות הנראים שיש להחמיר בהם. רק עילוי כרבינו יכול היה למצוא את הנקודה הקטנה שמשנה את כל סיפור

א ראה מגילה (ו:): "לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא - סיעתא דשמיא".

הדברים שלפניו, כמו והיה בכוחו אפילו להפוך את המציאות.

וכשגאונות זו השתלבה בלב רחום וחנון, בעל רגש מאין כמוהו, תר ומחפש למצוא את "שעת הדחק" שבשאלה שלפניו, לא פלא שהאיר אורו של רבינו כמדורת אש לכל אשר בשם ישראל יכונה.

את כל חייו הקדיש רבינו עבור ההוראה, בה ראה שליחות קודש המוטלת עליו מן שמיא, להיות עבד נאמן - כ"ד שעות ביממה - עבור השואלים המשחרים למוצא פיו. כל עוד נשמת רוח חיים באפיו, גם כשהיה מוטל כבר על ערש דווי, חלש בגופו ודיבורו, לא סגר דלתו בפני מבקשי דבר ה' זו הלכה, ועד ליומו האחרון עוד השיב על שאלות בהלכה.

במאמר זכרון שנכתב על רבינו סמוך לפטירתו מתאר זאת אחד מגדולי צורבי ירושלים, הג"ר חנוך זונדל גרוסברג זצ"ל, מחבר הספרים "תורת השמיטה"[ב]:

"המנוח הגדול, שהיה נקרא בפי כל בשם הרב מטעפליק, מלבד שהיה אחד מגדולי ההוראה שבדורנו, הנה בהיותו מחונן בכשרונות נפלאים שקשה למצוא דוגמתו, בעל זכרון נפלא, תפישה מהירה, הבנה שנונה, וידיעה עמוקה במהלך החיים, היו רבים משכימים לפתחו הפתוח לרווחה לכל הבא, ורבים היו נעזרים על ידו. ביתו היה בית ועד לחכמים, כל היום היה ביתו הומה מנכנסים ויוצאים, הן בנוגע לשאלות איסור והיתר והן בפלפולי דאורייתא... ואף בשנותיו האחרונות שכבר היה מוטל על ערש דווי והדיבור היה קשה עליו, בכל זאת היה מוכן לענות לכל דורש דבר ה' זו הלכה, אם לא בדיבור לכל הפחות ברמיזה".

יסודות איתנים במשנת ההוראה

בגשתנו ללמוד את מסכת ההוראה של רבינו, בראש ובראשונה עלינו לעמוד על היסודות האיתנים, עליהם נשענה מסורת זו.

שורש אילנו של רבינו נטוע עמוק עמוק בשדה ההוראה, ענפיו משתרגים ויונקים זה דור אחר דור, בן מאביו, והאב מאביו, יותר משמונה דורות הידועים לנו. כולם רבנים מובהקים, גדולי הוראה וברי-סמכא. ביניהם, הגה"ק רבי שמואל זצ"ל אב"ד קאלניבלאט, חתנו של הרה"ק רבי פנחס מקאריץ זי"ע, וככל המנוי ומסופר למעלה (פרק א).

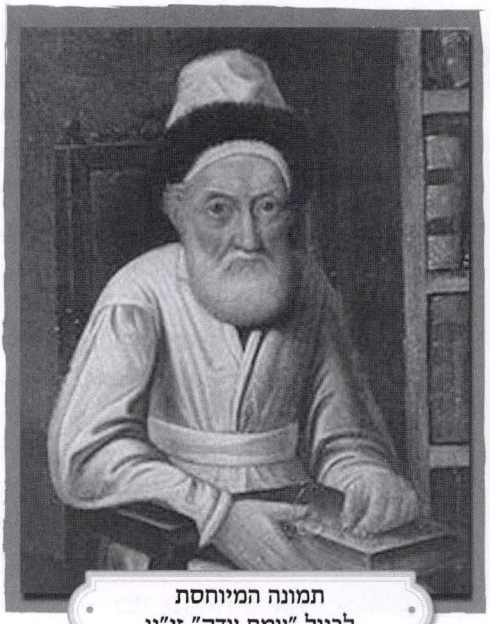
גם קיבל תורה מפי זקינו - אבי אביו - הגאון המובהק רבי מנחם נחום פולונסקי זצ"ל אב"ד קאלניבלאט, ומפי אביו הגאון המובהק רבי אברהם יצחק זצ"ל אב"ד קאלניבלאט. כותלי ביתו של הגרא"י מקאלניבלאט ספוגים היו בתורת ההוראה, ועל ברכי אוירה זו נתגדל רבינו עוד כד הוי טליא. בבית גדול זה קמו ונעמדו היסודות האיתנים של מי שנתפרסם לימים כ"עמוד ההוראה בירושלים". וכבר באו הדברים בארוכה לעיל (פרק ב).

שורשים אלו הצמיחו אילנא רברבא הדין, בזכות המורה הגדול אשר בבית מדרשו למד רבינו מספר שנים והיה לרבו המובהק, הוא 'פוסק הדור' באוקריינא, הגאון המובהק רבי שמואל אברהם בלעכמאן זצ"ל רבה של קאנסטאנטין-ישן, הנודע בכינויו: "רבי אלטר קאנסטאנטינער". ביתו של הרב מקאנסטאנטין היה לתל-תלפיות, שכל פיות פונים אליו לדרוש דבר ה' זו הלכה. כל דבר הקשה באוקריינא יביאו אליו שיכריע דבר ה' זו הלכה, והוא במסורת ההוראה הקדומה אשר

ב "לוח ירושלים לשנת תש"ט", עמוד קצד.

בידו מתקיפי קמאי הפך כל עקוב למישור, ובד בבד מלמד את תלמידיו השותים דבריו בצמא, הדרך ילכו בה לרדת לעומקא דדינא, ולאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא. גם לפרק-חיים זה כבר נתייחדה יריעה שלימה לעיל (פרק ה).

מסורת ייחודית עד תלמידי הבעש"ט הק' זי"ע

תמונה המיוחסת
לבעל "צמח צדק" זי"ע

דרך ההוראה שקיבל רבינו, מקובלת היתה מדור דורים. יסודות דרך זו, נסללו עוד מהרה"ק רבי משה צבי מסאוראן זי"ע - תלמידו של הקדוש בעל "קדושת לוי" מבארדיטשוב זי"ע, ומהגה"ק בעל "צמח צדק" מליובאוויטש זי"ע - פוסק הדור בזמנו ותלמידו המובהק של זקינו הקדוש בעל התניא זי"ע. וכן הלאה[ג]. רבים מן הפסקים שיצאו מתחת יד רבינו, היו על סמך שאלות כאלו שבאו לפתחם של הצדיקים הקדמונים, והם שכבר סללו את דרך ההיתר בזה.

פעם התבטא בדרך צחות בעת שנתאסף עם עוד כמה רבנים, והתחילו אותם רבנים לפלפל ביניהם בשאלה חמורה בהלכות פסח, ופלפלו זה עם זה, ולא יכלו לבוא לעמק השוה, כשרבינו יושב בצד ושותק. אחד מהרבנים הבחין בשחוק קל שעולה על שפתי רבינו, והבין שיש לו מה לומר בנידון, התעקש עמו שיחוה את דעתו בנידון, נענה רבינו ואמר: "כל המבוכה שנוצרה בשאלה זו, נובעת מזה שאינכם רגילים לעיין בשו"ע הרב. זה הרי 'שו"ע הרב' מפורש! אנו מורגלים מעולם לעיין בכל שאלה בשו"ע הרב, ובכך חוסכים הרבה מן השאלות, שכן, תיכף כשפותחים את השו"ע הרב אפשר למצוא לאלתר את הפסק..."[ד]

ואכן, "שולחן ערוך הרב" היה נר לרגליו, ושאלות רבות פסק לפי הוראותיו. כך מסופר פעם, על שאלה בברווז - שהיה בו ספק שהייה בתרא - והובאה לפניו. תיכף ניגש לארונו, והוציא משם שו"ע הרב, דפדף לאחד הסימנים שדן שם בענין זה, והראה לו על מקור הדברים ואמר: "הנה, הא לך תשובה על שאלתך..."[ה]

חוש מיוחד - א ספציעלען חוש...

לצד זאת, נתעטר רבינו ב"סייעתא דשמיא" המיוחדת, הנדרשת "לאסוקי שמעתתא אליבא

ג יצויין, למכתבו הנדפס לעיל סוף פרק י, שם מבקש - תיכף אחר עלותו מהגולה - מש"ב הרה"ח ר' הערש מנדל אוורבוך ז"ל, שירכוש בעבורו ספרים, כשבין שאר הספרים הוא מבקש ממנו: "אם ביכולתו לקנות ש"ע הרב, יקנה בעדי, אבל רק מהחדשים עם הוספות מעט מנכדו הרב מלובוויטש זללה"ה".

ד כ"ק אדמו"ר מראחמיסטריווקא שליט"א מארה"ב.

ה מפי השואל הרה"ח ר' אברהם דוד פרידמן ז"ל שו"ב.

דהלכתא" - כמובא בגמרא. אליבא דרבינו, סייעתא דשמיא זאת הכוונה לחוש מיוחד הנדרש למורה הוראה, ואשר רק יחידים נתברכו בה במתנת שמים.

כך אמר רבינו מפורשות לצורב צעיר שבא לעמוד אצלו בכור המבחן, הג"ר אברהם יונה הלוי פיונטק ז"ל[1], תלמיד ישיבת לומזא בפ"ת, אשר לאחר נישואיו למד את לימודי ההוראה במטרה לשמש כרב בישראל. כשסיים לימודיו, נסע במיוחד לשבות אצל רבינו, ובמשך השבת שוחח עמו רבות בסוגיות הש"ס וההלכה. במוצאי שבת קודש נעתר רבינו לקבלו לבחינה. במהלך הבחינה אמר לו רבינו: "בני יקירי! דע, כי לפסוק בעניני הוראה צריך חוש מיוחד, א ספעציעלן חוש..."

כאותו ענין סיפר גם רבינו על עצמו, שבצעירותו נסע פעם בימות הקיץ להינפש באחד ממקומות הקיט, והיו שם רבים מגדולי וזקני הדור. במהלך ימי שהותם במקום הקיט עלתה לפניהם שאלה מסובכת, ופלפלו הרבנים בשאלה זו, ולא עלתה בידם הכרעה נכונה וישרה באותו הענין, עד שקמו הרבנים ומסרו את ההכרעה לידיו של רבינו. לימים, כשסיפר רבינו מאורעות אלו, הצטדק ואמר: "הם היו גדולים בתורה ממני, אבל למעשה היתה ההכרעה על יָדי - כפי שניתחתי את הדברים, כי היה חסר להם ה'געפיהל בהוראה'..."

הרה"ג ר' ברוך נאה זצ"ל

וכך גם התבטא פעם בפני תלמידו הג"ר ברוך נאה ז"ל, שתודות לקל, כמעט מעולם לא טעה בפסיקותיו, מחמת "סייעתא דשמיא" שליוותה אותו בכל צעד ושעל[2].

ואל יטעה הקורא לחשוב, ש'חוש' ו'געפיהל' [= הֶרגֵּשׁ] זה יסודו על הרגשות דמיוניות של המורה, הס מלהזכיר! חוש זה מתבטא במציאת הנקודה המרכזית המובילה לפתרון השאלה, לאחר ניתוח כל צדדי השאלה כפי שהציגם השואל. כלומר, ראשית על המורה להבין היטב את השאלה, בכדי לדעת לאלו סוגיות יש לשייכה. אשר על כן, חוקר המורה את השואל יותר ויותר, עד שנפרשת לפניו מציאות הדברים, על כל פרטיה ודקדוקיה. אחר שהובררה השאלה לפניו כדבעי, מפריד המורה בין הנקודות הברורות והמוחלטות אשר בתוך השאלה, לאותם הנקודות שיש בהם ספק. לאחר שמצא את נקודת הספק, הרי הוא מחדדה ומלבנה, מדגיש את ב' הצדדים לכאן ולכאן בבהירות ובהיקף מן הש"ס והפוסקים. או-אז מחליט ומכריע מתוך דברי הפוסקים את התשובה הנכונה.

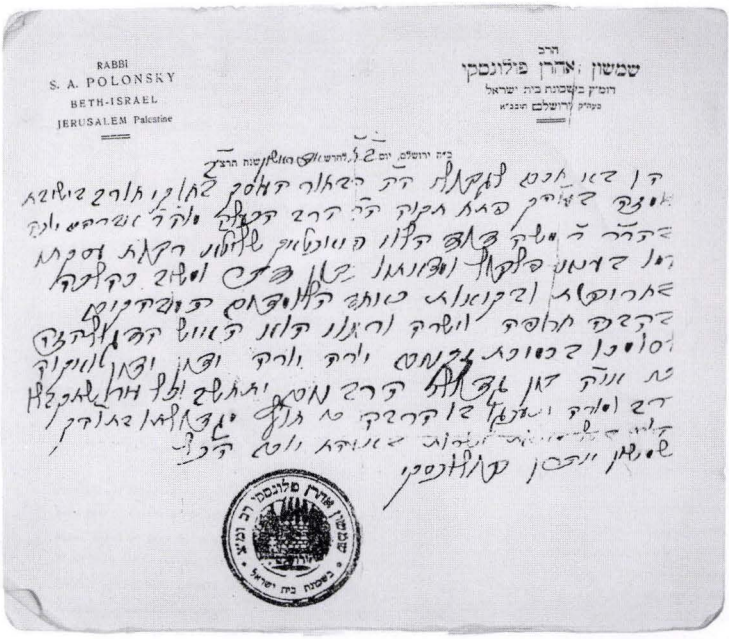
1 הרב פיונטק, מחשובי תלמידי ישיבת לומזא בפולין, ואח"כ בפתח-תקוה. לאחר נישואיו עם בתו של הג"ר ישראל איסר דבורץ ז"ל, המשיך ללמוד בכולל שיסד חותנו בפתח תקוה. לאחר מכן עבר לדור בירושלים, והמשיך לשקוד בהתמדה על דלתי התורה. נלב"ע בימי חוה"מ פסח תשל"ח.

2 מרשימות בנו הרב ישראל נאה שליט"א.

כל-כך היה חמור בעיניו להחמיר לזולת, שגם לאחר שהיה נראה שיש להכריע לאיסור, היה מוסיף ומברר עוד ועוד פרטים מתוכן השאלה, אולי ימצא איזה היתר, ואז - כשכבר יש צד להיתר - מנין לו העוז להחמיר לחינם על חשבון יהודי אחר?!

כך היה פעם, כשבא לפניו ילד ובידו עוף שיש בו ספק טריפה, ואחד מהיושבים לפניו בהוראה רצה להטריף תיכף ומיד, סימן רבינו בידו ואמר: "וואַרט, וואַרט א מינוט..."[ח] והורה לילד: "גיי פרעג דיין מאמע ווי אזוי איז דאס גיווען"[ט], והלך הילד לביתו, ושאל את אמו את פרטי המעשה. וכשחזר הילד והשיב לרבינו תשובת אמו, הכשיר רבינו את העוף[י].

עוד מעשה נאה מסופר על כך:

RABBI
S. A. POLONSKY
BETH-ISRAEL
JERUSALEM Palestine

הרב
שמשון אהרן פּילונסקי
חומ"ץ בקהלת בית ישראל
בעיה"ק ירושלם תובב"א

פעם, נערכה משפחה אחת בירושלים לחגוג שמחת נישואין בליל שבת קודש, כנהוג באותם הימים, לערוך את החופה בערב שב"ק וסעודת הנישואין בלילו. סיר גדול הועמד על הכירה, ובו בשר שיספיק בשפע לכל האורחים. והנה, למרבה הצער, בשעות המאוחרות של ערב שבת קודש, נפל כד חלב לתוך הסיר... נקל לתאר, הצער ועגמת-הנפש שאחז בבני

ב"ה ירושלים, יום ב' כ"ר לחדש אייר שנת תרפ"ח

כאשר זה קרוב לשנה רגי"ל בביתו האברך כמדרשו הרב הנ' וכו' מו"ה ר' בנימין בהרה"ג הר' משה טרכטמן שליט"א, ועסקתי עמו הרבה בפלפול והלכה, ארוכות וקצרות, ומצאתיו בקי בהלכה ובעל סברא ישרה, וגם מבין דבר מתוך דבר לחבין הסתומות מן המפורשות וראוי הוא לסומכו בסמיכת זקנים יורה יורה ידין ידין יחי ד' עמו ויעל וכל עיר שתקבלו לרב ומורה יתעננו בו הרבה כי חוץ מיריעתו הרחבה בתורה הוא בעל מדות ישרות, והשי"ת יצליחו ויצילנו מכל מכשול בהוראה ח"ו.

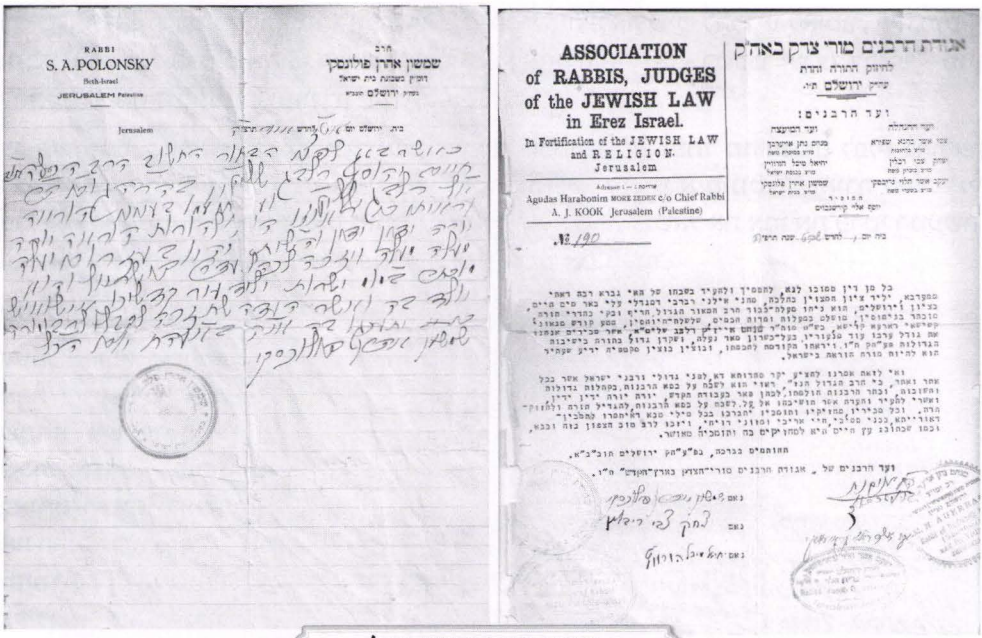
באעה"ח יום הנ"ל.

שמשון אהרן פולנסקי,
עיה"ס ירושלים תובב"א.

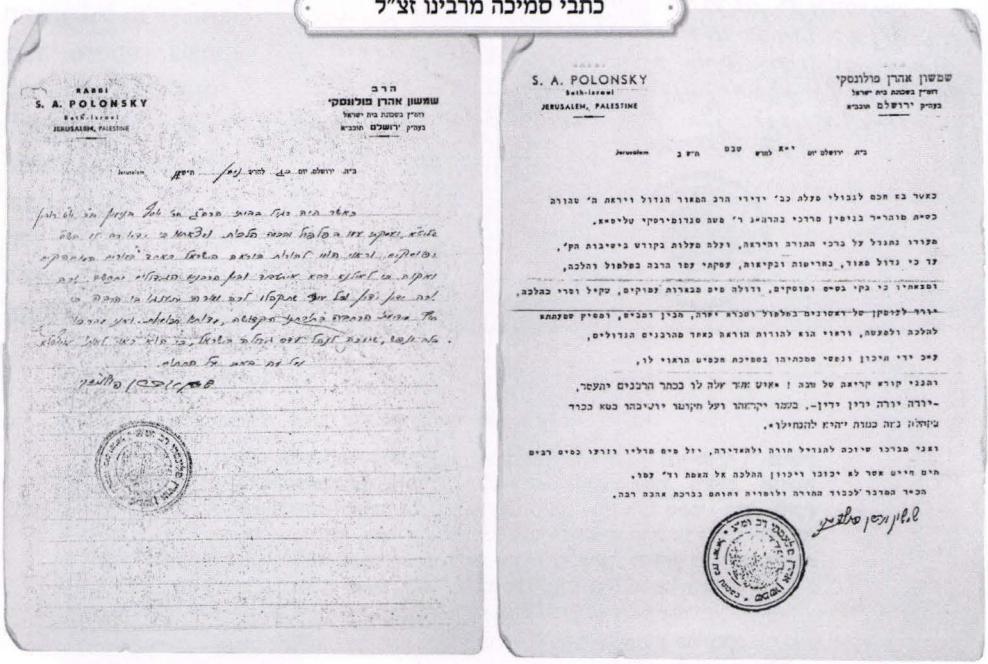
ח תרגום: המתן נא רגע.

ט תרגום: לך וברר אצל אמך את הפרטים המדוייקים של המעשה שהיה.

י הרה"ח ר' פנחס בריזל ז"ל.

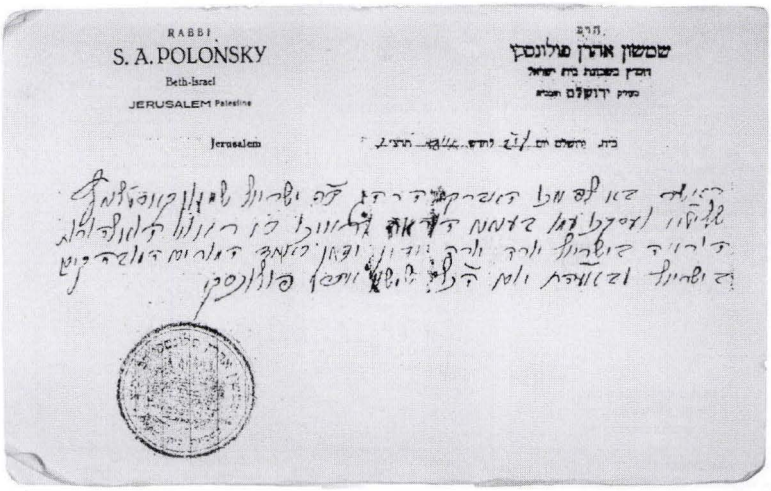

כתבי סמיכה מרבינו זצ"ל

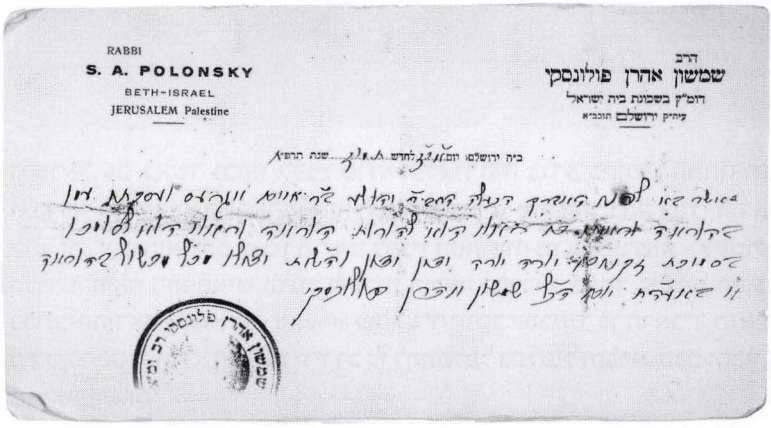
המשפחה. מקופיא היה נראה שאין כאן שישים לבטל החלב, ומאידך, הפסד מרובה אמיתי יש כאן. באו בני המשפחה לפני רבינו לשאול כדת מה לעשות.

משראה את חומרת המצב בו נמצאים בני המשפחה, צוה בראשונה להזמין לפניו את החלבן. כשבא לפניו בירר אצלו כמה מים הוסיף בתוך החלב, וכשהשיב לו החלבן את הכמות המדוייקת של

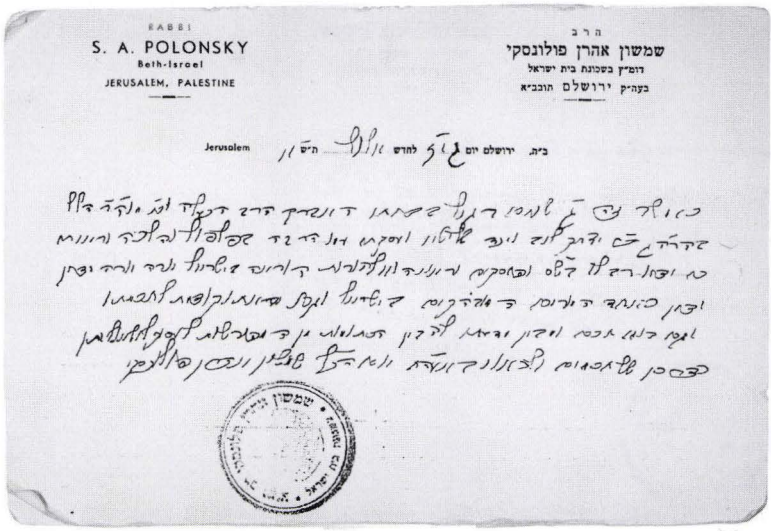

RABBI
S. A. POLONSKY
Beth-Israel
JERUSALEM Palestine

הרב
שמשון אהרן פולונסקי
חו"מ בשכונת בית ישראל
בעיה"ק ירושלם תובב"א

Jerusalem

RABBI
S. A. POLONSKY
BETH-ISRAEL
JERUSALEM Palestine

הרב
שמשון אהרן פולונסקי
חו"מ בשכונת בית ישראל
בעיה"ק ירושלם תובב"א

RABBI
S. A. POLONSKY
Beth-Israel
JERUSALEM, PALESTINE

הרב
שמשון אהרן פולונסקי
חו"מ בשכונת בית ישראל
בעיה"ק ירושלם תובב"א

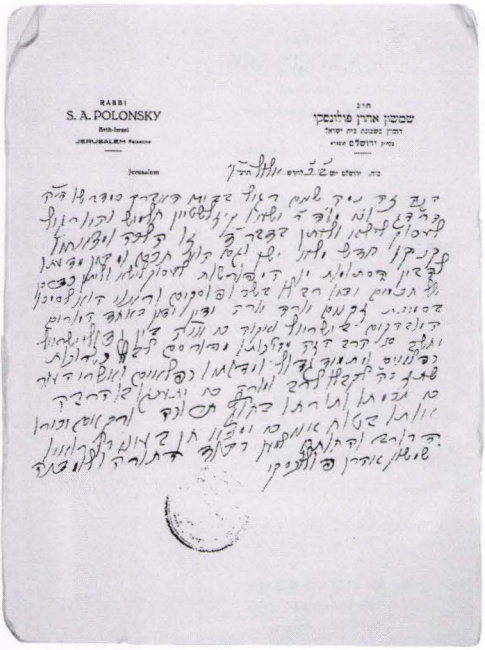
Jerusalem

המים, חישב רבינו ועדיין לא מצא כדי ששים שיהא בו בכדי לבטל את החלב... משראה כך, צוה למהר לבעל הרפת - שגר בגבעת שאול - לברר אצלו כמה מים הוא מוסיף לתוך החלב, וכשהשיב בעל הרפת את המידה המדוייקת, חישב רבינו את כל חלקי המים שנוספו בחלב, הן אצל בעל הרפת הן אצל החלבן, ואז מצא לשמחתו שביחד יש בסיר שישים לבטל החלב... וכך הוציא פסק שהבשר כשר לאכילה.

כיון שחשש, שמא יהא לבם של הסועדים נוקפם, טרח הוא בעצמו בליל שבת קודש לבוא למקום השמחה, וטעם בעצמו מהמאכל, בכדי שיהא לבם של בעלי השמחה שליו ובטוח בצדקתם...[יא]

רבינו סבר וקיבל, כי חוש זה הינו אבן-היסוד בתורתו של מורה הוראה

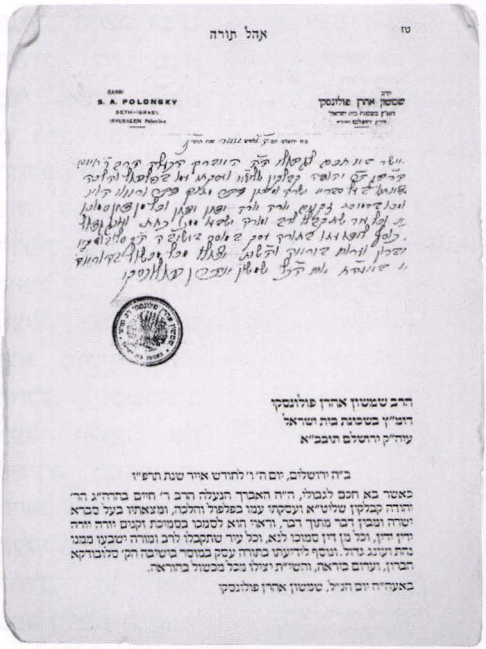
יא הרה"ח ר' פנחס בריזל ז"ל.

RABBI
S. A. POLONSKY
Beth-Israel
JERUSALEM Palestine

שמשון אהרן פולונסקי
רבהן בשכונת בית ישראל
בירת ירושלם תובב"א

Jerusalem

טז אהל תורה

RABBI
S. A. POLONSKY
BETH-ISRAEL
JERUSALEM Palestine

שמשון אהרן פולונסקי
רבהן בשכונת בית ישראל
בירת ירושלם תובב"א

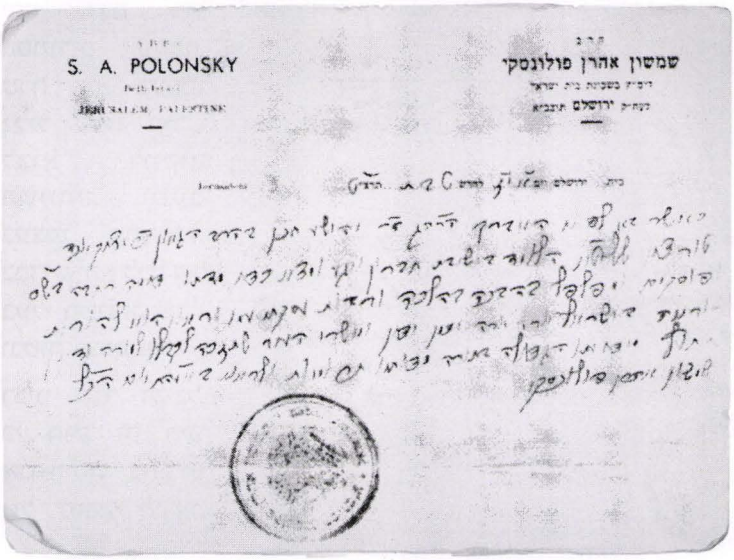
הרב שמשון אהרן פולונסקי
רבהן בשכונת בית ישראל
עיה"ק ירושלם תובב"א

בזה ירושלים, יום ה' ר' לחודש אייר שנת תרפ"ז

כאשר בא חכם לגבולי, הי"ה האברך הנעלה הרב ר' חיים בהרי"ג הר' יחזה קבלקון שליט"א ועסקתי עמו בפלפול והלכה, ומצאתיו בעל סברא ישרה ומבין דבר מתוך דבר, ודאי הוא למכהי בממכות וקנים יוהה יוהה ירין יורין, וכל בן דין שמוכה לבא, וכל עיר שתקבלו לרב ומורה ישבעו ממני נחת ועונג נהל. ונשפע לידיעתו בתורה עסק במוסר בישיבה הק' מלובוזקא הבהון, ועדים בויאה, והשי"ת יצילו מכל מכשול בהוראה.

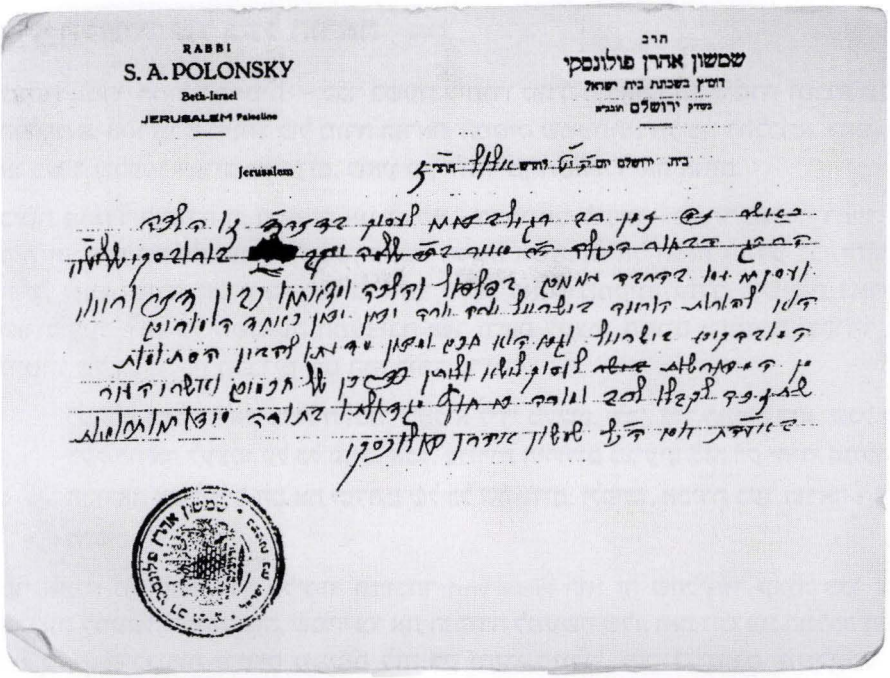
באעזיה יום הנ"ל, שמשון אהרן פולונסקי

בישראל. גם כאשר נבחנו לפניו פרחי הוראה היה בודק בחושיו המחודדים אם ניחונו בחוש זה. ואכן כך, בהרבה מן כתבי-הסמיכה המצויים בידינו שהסמיך בהם בעלי הוראה, בולטת ההדגשה על חוש זה: **"וגם הוא חכם ומבין מדעתו להבין הסתומות מן המפורשות - לעסוק לישא וליתן כדרכן של חכמים, וראוי הוא האיש הדגול להורות הוראה בישראל כאחד הרבנים המובהקים בישראל"**. כך גם בכתב-ההוראה (הראשון שנתן בירושלים) של הג"ר יעקב שובקס, בן הראב"ד הגאון רבי ליפמן דוד זצ"ל, מדגיש נקודה זאת: **"וגם ידיו רב לו להתפלפל בפלפול וסברא, חכם וסביר מדעת להבין הסתומות מן המפורשות"**.

S. A. POLONSKY
Beth-Israel
JERUSALEM PALESTINE

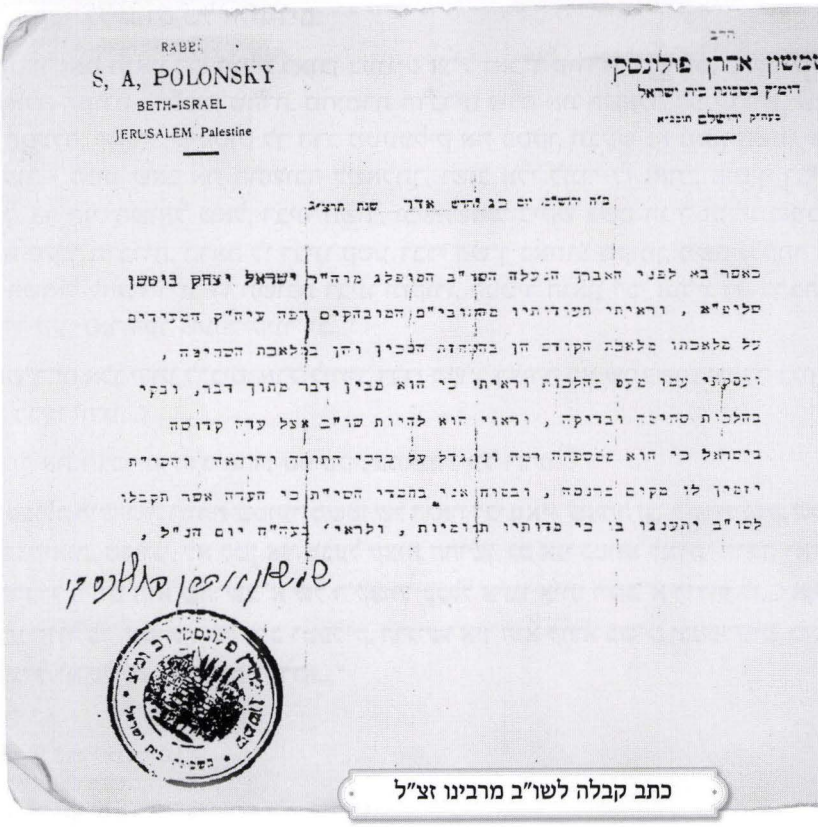
שמשון אהרן פולונסקי
רבהן בשכונת בית ישראל
בירת ירושלם תובב"א

RABBI
S. A. POLONSKY
Beth-Israel
JERUSALEM Palestine

חרב
שמשון אהרן פולונסקי
רוסין בשכונת בית ישראל
בעזרת ירושלם תובב"א

Jerusalem

RABBI
S, A, POLONSKY
BETH-ISRAEL
JERUSALEM Palestine

חרב
שמשון אהרן פולונסקי
רוסין בשכונת בית ישראל
בעזרת ירושלם תובב"א

בה' ירושלם יום כב לחדש אדר שנת תרצ"ג

כאשר בא לפני האברך הנכלה הנ"ב המופלג מרה"ר ישראל יצחק בושטן
סלים"א , וראיתי תעודותיו מחוברים המובהקים רפה עיה"ק הצדיקים
על מלאכתו מלאכת הקודש הן בהתעוררות הכבין והן במלאכת ההוראה ,
ונסקתי עמו בהלכות וראיתי כי הוא מבין דבר מתוך דבר, ובקי
בהלכות טהרה וברוקה , וראוי הוא להיות מו"ב אצל עדה קדושה
בירושלם כי הוא מספחה רפה ונגדל על ברכי התורה והיראה והטהרת
יזמין לו מקום בראשה , ובזה אני בהבדי הסה"ת כי העדה אשר תקבלו
למו"ב יתענגו בי כי מדותיו תובינות , ולראי' בעה"ח יום הנ"ל ,

שמשון אהרן פולונסקי

כתב קבלה לשו"ב מרבינו זצ"ל

דרך הלימוד של בעל הוראה

באמת אמרו, המורה האמיתי - כבר בשעת לימודו מורה הוראה הוא. לימודו ומבטו על הסוגיות הנלמדות, הוא מבט מיוחד של מורה הוראה, המסיק שמעתתא אליבא דהלכתא. רואה הוא בט"ז או בש"ך שלפניו דברים מיוחדים, שאין עין לומד מן השורה רואה אותם.

ביטוי מחודד לנקודה זו, מוצאים אנו דווקא - בהתייחס לרבינו - מאחד מגדולי ראשי הישיבות. היה זה ביום הסתלקותו של רבינו, כאשר הגיעה השמועה אל הגאון הנודע רבי יחזקאל סרנא זצ"ל, ראש ישיבת חברון בירושלים, אשר נחשב כאחד ממקימי עולם הישיבות בארץ הקודש, ומרוב צער ויגון על השמועה המעציבה ישב ורשם לעצמו הגיגים ורעיונות שהרהר בהם אחר מיטתו של רבינו. בין הדברים שם הוא כותב כך[יב]:

"מעלת בעל הוראה. גדול תלמוד שמביא לידי מעשה. ולכן, גדר התורה הוא, שכל לומד יהיה בעל הוראה לעצמו על כל פנים. אבל, בדורות הירודים מגיעים לזה רק יחידי סגולה, ובמעלת ההוראה משלימים הם את תורתם של כל הלומדים. ולפיכך, אבידת בעל הוראה - אבידה לכל היא".

הוי אומר: מעיקרא, דרך הלימוד המובחר ('גדול תלמוד') הוא זה שהלימוד עצמו כבר מביא לידי הכרעה למעשה. לימוד כזה, שמיד צָד את הנקודה למעשה שלו, ואת הכרעת ההלכה המתבקשת. דא עקא, ש'בדורות ירודים מגיעים לזה רק יחידי סגולה', והם בלימודם 'משלימים' את חלק ההוראה החסר בלימודם של הלומדים.

כך גם הגדיר זאת הגאון רבי זעליג ראובן בענגיס זצ"ל גאב"ד עיה"ק ירושלים, כאשר עלתה פעם לפניו שאלה חמורה בהלכות טהרה. מחומרת הדברים שלח את השאלה לפני רבינו, שיכריע בה בדעתו הגדולה. "לאחר שיפסוק לך הרב מטעפליק את פסקו, תבקש נא ממנו בשמי שיראה לך את המקור - ממנו שאב את התשובה לשאלתך, ושוב אלי לומר לי זאת", הוסיף רבינו וביקש מהשואל. כך הוי, השואל שאל, רבינו השיב, וכשהשואל ביקש בשם הג"ר זעליג ראובן בענגיס לידע את מקור הדברים, הראה לו רבינו קטע דברי הש"ך באיזהו מקומן, משם נלקחה התשובה. כשחזר השואל להגרז"ר ובידו תשובת רבינו ומקורו, הפטיר הגאון רבי זעליג ראובן בהתפעלות: "אזא ש"ך קען נאר דער טעפליקער רב..."

כלומר: ש"ך זה אכן ידוע לרבים, אבל לימוד דברי הש"ך בצורה כזו שתפשוט שאלה כגון דא - את זאת רק רבינו יודע..."[יג]

יפה הגדיר את הדברים, הרב אהרן סורסקי, במאמרו על רבינו[יד]:

"בעולם הישיבות רווחת שמועה משמו של הגאון רבי מאיר שמחה זצ"ל מדווינסק, שהיה אומר: 'בבקיאות, סבורני, לא קטן אני מבעל קצות החושן, גם אני כמותו למדתי הרבה ראשונים, אך ההבדל בינינו הוא שהרשב"א של ה'קצות' בכלל איננו אותו רשב"א הידוע לי...' אף כשעמדו בני הדור בד' אמותיו של הרב דטפליק, הרגישו איך הוא קורא בש"ס ובמפרשים, מה שאחרים בכלל לא עלתה על דעתם לקרוא..."

יב הרשימה במילואה להלן פרק כג.

יג מפי הרה"ח ר' פנחס בראנדוויין ז"ל.

יד "מרביצי תורה מעולם החסידות", ערך רבינו, חלק ז, עמוד צט.

בסעודת הילולא לרבינו, תיאר הג"ר אביש אייזן שליט"א מו"צ בירושלים את הדברים וחידדם היטב, כפי שקיבלם מאביו הג"ר שלום אייזן זצ"ל מו"צ ידוע ומובהק בירושלים, אשר נחשב כאחד ממובהקי התלמידים של רבינו בהוראה:

"אאמו"ר זצ"ל זכה לקבל סמיכה מבעל ההלולא, ואמר לי, שכאשר נבחן אצל רבינו נבחן ביחד עם עוד אדם גדול, והלה היה מתמיד גדול. בעל ההילולא אמר לאבי: 'פלוני יודע כל סעיף-קטן, אבל אתה מבין ענין ההוראה הרבה יותר ממנו, לכן אעניק לך סמיכה מיוחדת'. מני אז היה לאאמו"ר קביעות אצל רבינו בכל ערבי שבתות, ושם קיבל ממנו את ההוראה עם כל הקניינים, שהיה עוקב אחריו בדיוק רב לראות סדר פסקיו, ומהו הגישה לפסק. והיה אומר לי כסדר, כיצד היה סדר הנהגתו למען רפואת נשי ישראל, מבלי לחפש חומרות צדדיות.

"אאמו"ר היה חוזר ואומר משמו של רבינו, שבכל שאלה שבאה לפני המורה עליו לבחון שלשת הדברים הללו בעת שתבוא לפניו השאלה: 'את החפץ' - תוכן השאלה, ו'את הזמן' - שבה נתעוררה השאלה, ו'את מצבו' - של השואל".

מימין לשמאל: הגה"צ אב"ד קוממיות זצ"ל, הג"ר אשר סופר שליט"א, הג"ר אביש אייזן שליט"א (נואם), הג"ר אלישע יונגרייז שליט"א, הג"ר זאב ארנסטר שליט"א, הג"ר אלימלך בידרמן שליט"א בסעודת הילולא לרבינו

שעת הדחק והפסד מרובה

הענינות ששררה בירושלים בימים ההם - כבר באה כמה פעמים לידי ביטוי בפרקים הקודמים. אצל רבינו היוותה מציאות זו שיקול מכריע בפסקי ההוראה שלו. כשהגיעה אשה קשת-יום עם עוף בידה, הביט רבינו בלבו הרחום בתמונה הכוללת. המעות שהושגו ברוב עמל; השמחה כשכבר קנו את העוף; התקוה להאכיל את העוללים הרכים במעט בשר עוף, והצער העלול לבוא במידה

והעוף יוטרף. ולאחר כל זאת, בא לחתור חתירה של היתר מכאן ומשם, נימוק של הפסד מרובה וכד', כמובן, כשיש לו על מה לסמוך - ולא בסברות כרסיות.

סיפור מעניין שבו סמך עצמו על היתר כל-שהוא, מחמת הדחקות והעניות. היה זה, כשהגיעה לפניו אשה ובידה שאלת דם בביצה. ביצה, כמו שאר המאכלים, היו יקרי-המציאות. טרח רבינו למצוא לה היתר. הלך החוצה והסתכל אנה ואנה, סיבב הביצה לכאן ולכאן. כיון שראה שלא נבלע הדם בכל הביצה, הוריד את החלק שבו האדמומית, זרק אותה ואמר: השאר כשר[טו].

עובדא נוספת, שבה עשה איזה 'המצאה' בכדי להתיר שאלת דם בביצה. וכך היתה השאלה, יהודי שם ביצה בתוך דגים טחונים, לאחר מכן הבחין בטיפת דם בביצה. הגיע לפני רבינו והשאלה בידו, שאינו יודע אם הדם - מהביצה או מהדגים. הורה לו רבינו הוראה מעניינת, שיוסיף עוד ביצה אחת, ואז - בכל מקרה יבוטל בתערובת, והתיר את הדגים.

אין המקום כאן להיכנס להשתלשלות צדדי ההלכה, והסיפור הובא רק להמחשת טירחתו למצוא היתר במקום דחק והפסד[טז].

כך גם בשאלה שנשאלה לפניו - בשעת הדחק והפסד מרובה - אודות השתמשות בביצים שעבר עליהם הלילה בלי קליפתם, העיד הגר"ע יוסף זצ"ל, בשו"ת "יביע אומר", חלק א, יורה דעה סימן ט אות כו, ש"נהירנא שכן היה מורה ובא הגאון ר' שמשון אהרן פולונסקי להקל בזה בשעת הדחק".

עוד היה מעשה, בחתונה שנערכה בירושלים, וביום החתונה התעוררה שאלה של טיפת חלב שנפלה לתוך תבשיל הבשר שהוכן לשמחת הנישואין, ולפי כל הבירורים - נראה היה, שיש פחות משישים כנגד טיפת החלב. כמובן, שצער רב אחז בבני המשפחה. בקושי היה להם כסף לרכוש

טו הרה"ג ר' שלמה אליעזר מרגליות ז"ל.
יודגש בסיפור זה, שבוודאי רק בשעת הדחק סמך רבינו על כמה צירופי היתר וקולא בזה, ואין כאן שום הוראת היתר להקל בכה"ג.

טז לפרטים נוספים, ראה שו"ת "חשב האפוד", חלק ג סימן כג, שהג"ר לוי רבינוביץ זצ"ל מירושלים, בעל "מעדני השלחן", שאלו אודות פסק זה - שהגאון רבי העניך פדווא נכח בשעת מעשה, וזה דבר השאלה, כפי שהובא בשו"ת מעדני מלכים, להגר"ל רבינוביץ זצ"ל, סימן כג: "...זכורני בהיותי בא אליו כדי לשמש בהוראה, סיפר לי פעם, על אחד שהניח ביצה בתוך הדגים, ואחרי שנתערב הביצה עם הדגים, ראה שיש שם דם. ומע"כ ג"כ הסתפק בזה, ואמר להשואל שישאל את הגאון הרב מטעפליק זצ"ל, וענה, שיערבו שם עוד ביצה. וסיפר לי מע"כ, שהגאון רבי נפתלי צבי שמרלר זצ"ל דומ"ץ, נהנה ג"כ מהוראה זו. רצוני לדעת מה היתה השאלה בדיוק, האם היו שם ב' ביצים, ובביצה אחת היה דם, ולכן הורה להוסיף עוד ביצה, שיהיו ביחד ב' ביצים, וחד בתרי בטיל... או שהשאלה היתה, שהיה רק ביצה אחת בלבד, ושם היה הדם, ועכ"ז הורה להוסיף משום שרובא דרובא ביצים בזמנינו דם מספנא דארעא..."
וראה שם, שרבי העניך פדווא משיבו: "ובדבר אשר שמע ממני הוראת הגאון מטעפליק ז"ל, באחד שהניח ביצה בתוך הדגים הטחונים כנהוג, והבחין אח"כ שהיה דם בתוך הביצה, והורה הגאון מטעפליק ז"ל שיוסיף עוד ביצה להתערובות, ואז יהי' מותר כמבואר ברמ"א ובמפרשים (סי' ס"ו), והי' באותו מעמד אצל הרב מטעפליק גם מורי ורבי הגאון ר' נפתלי צבי שמערלער ז"ל ונהנה מהמצאה זו, ונסתפק כבודו האיך הי' זה", עיי"ש שמעמיד פסקו של רבינו - את פרטי המציאות ואת פרטי הדינים הכרוכים בזה. וראה שם בשו"ת מעדני מלכים, סימן כה, שהגר"ל זצ"ל חוזר וכותב להרב פדווא זצ"ל, ונו"נ בדבריו בפסקו של רבינו - כהמשך למכתבים הקודמים. ובספר "מעדני השלחן", יורה דעה סימן סו, הביאו הגר"ל זצ"ל להלכה בפאת השלחן, ס"ק קמח.

הגאון רבי לוי רבינוביץ זצ"ל (משמאל) במעונו של הגאון רבי העניך פאדווא זצ"ל אב"ד לונדון

בשר זה, ומנין יהא בידם להוסיף ולרכוש בשר חדש. וכמובן, שאי-אפשר היה לוותר כליל על הבשר, שהרי שמחת חתן וכלה היא זו. משכך, פנו אל רבינו, ועקב הדחק וההפסד הרב הכרוך בזה, התייגע יגיעה מרובה עד שעלה בידו איזה היתר דחוק, שבדרך-כלל היה הוא בעצמו מורה שאין להשתמש כלל בהיתר זה, ורק כאן - מפני חומרת המצב - סמך בדיעבד על היתר זה"[יז].

עם זאת יודגש לאידך גיסא, כי דוקא מחמת שראה בעני עמו, וידע היטב את מצוקת השואלים, לכן כאשר נוכח שאין שום פתח היתר למקרה שלפניו, החמיר בנחרצות בלא לפתוח שום פתח היתר, בכדי שידע השואל, שאכן דבר איסור לפניו ללא שום פתח היתר. ולמרבה הפלא, דוקא נחרצות זאת הרגיעה את השואל, שהשלים עם חסרונו, כאשר ידע שדבר זה אסור בלא שום פתח היתר.

בספר "וזאת ליהודה", לתולדותיו של הג"ר יהודה צדקה זצ"ל ראש ישיבת פורת יוסף[יח], מסופר על אמו הרבנית הצדקנית ע"ה, בת אחותו של הבן איש חי זצ"ל, שהיתה 'פוסקת' מפורסמת לנשים, ומחמת מעשה שאירע חדלה מזה, וכך היה מעשה (בציטוט מלשון הספר):

"יום אחד הבחין רבי שאול צדקה (אביו של הג"ר יהודה הנ"ל) **באשה עניה יוצאת מביתם, ודמעתה על לחיה, אחרי שהתברר לה כי העוף שבידיה אינו כשר. אמר לאשה לכי ושאלי את הרב מטעפליק מה דינו של העוף? הלכה והראתה לו את השאלה, והטריף מיד בפסקנות, ולא עוד אלא כשניסתה האשה לשאול את הרב 'אולי...' גער בה ונזדעק 'לכי והשליכי את העוף לכלבים, כי טריפה הוא...' ותצא מעל פניו בשלוה ובהשקט. הסביר אחר-כך רבי שאול לזוגתו הרבנית ע"ה: 'כשבאה אצלך אשה עניה זו, ראתה כיצד את בודקת את העוף בהיסוס רב אולי כשר הוא, והתעוררו אצלה ציפיות... וכגודל הציפיה גדל אחר-כך שברון לבה, כאשר שמעה שאינו כשר... לא כן בבואה לפני הרב מטעפליק שתיכף ומיד קבע עובדה כי טרף הוא ולא הותיר לה כלל שהות לציפיות ואכזבות'..."**

ותורת חסד על לשונו

ברגישותו העמוקה, הבחין רבינו בשואלים שבאו לפניו, אולי היה אפשר למנוע את כל דוחקי ההיתר - במידה ששאלת הגמרא "כסף מנלן" היתה מתורצת להם כדבעי.

רבות מסופר על המקרים בהם ראה את מצוקת השואלים - כשהוכרע להם לאיסור לאחר חיפוש מרובה אחר ההיתר - ובלבו הרחום הוציא להם מיד מעות לרכוש עוף חדש.

ומעלה זו - גדולה מאד במעלת הרבנות. חרף שידע שעובדת פתיחת דלתותיו לרווחה בפני כל,

---

יז ספר "הליכות חנוך", פסקי הגאון רבי הענין פדווא זצ"ל, פרק ב - יורה-דעה אות עא, שרבי הענין "סיפר, ששמע מהרב מטעפליק ז"ל כי יש מציאות להתיר איסור גם בלא ששים, כגון אם יזדמן שנפל חלב לבשר, דיוצאי ספרד פוסקים כהמחבר (סימן צ"ח סעיף א') דסמכינן על קפילא ארמאה, וא"כ יטעמנו נכרי, ואם אומר שאין בו טעם חלב הרי מותר להספרדי לאכלו, וכשאכלו הספרדי ואומר שאין בו טעם חלב שוב גם לאשכנזי מותר, כי קיימ"ל דסומכין על קפילא ישראל (עיין ש"ך שם סק"ה). ואמר הרב מטעפליק, שזהו סברא עפ"י לומדות, אבל אין להורות כן הלכה למעשה אלא בשעת הדחק. ופעם אחת אכן התיר הרב מטעפליק על סמך זה, כשהי' הפסד מרובה בסעודת חתונה בירושלים בימי העוני".
הג"ר בנימין זאב פראג זצ"ל, מח"ס "זר זהב", מתלמידי רבינו ב"בית הוראה", רשם גם הוא עובדה והוראה זו בכתב-ידו על גליון ספרו של רבינו "דברי אהרן" שהיה ברשותו. שם מציין, ששמע עובדא זו - וסברתו ונימוקו - מפי ידידו הג"ר אהרן ברנשטיין זצ"ל. וכך מובא עוד בספר "שאלי ציון", להג"ר דוב בער אליעזרוב זצ"ל תלמיד רבינו ב"בית הוראה", חלק א סימן ג אות ב, ובספר "מעיל שמואל", להג"ר שמואל אהרן יודלביץ זצ"ל, במסכת חולין דף צ"ז ע"ב. ובספר "מעדני השלחן", להג"ר לוי רבינוביץ זצ"ל, יורה דעה סימן צב סעיף א (מטעמי השולחן).

יח עמוד 512.

גרמו לכך שמטבע הדברים גם הרבה נזקקים שיחרו לפתחו להכריע שאלתם, ובמידה מסויימת אף העדיפו העניים את תשובותיו יותר מאשר רבנים אחרים, מאחר שידעו שהוא מתייגע רבות אחר ההיתר. והרי מי כמוהו ידע את לבו הרחום שלא יחשה בפני העניים, והשאלות יגרמו לו להוצאות מרובות. ובכל זאת, מרצונו הטהור בחר בדרך חיים זו, של תמיכת העניים במצוקותיהם שנתגלו לו בשאלות ההלכה שלהם.

הוי אומר, הדא הוא דכתיב: "פיה פתחה בחכמה ותורת חסד על לשונה - - - "

מנהג זה התרחב יותר ויותר, עד שהפך למנהג קבוע. מסופר על הנגיד הרה"ח ר' יוסף ווינברג ז"ל יו"ר ועד שכונת בית ישראל, שפגש פעם ביום חמישי את רבינו בבית הכנסת, ופניו מביעות צער ודאגה. "מדוע פניכם רעות?" התעניין ר' יוסף בדאגה ובמסירות. נענה רבינו ואמר: "בעת הגיעה לפני אשה עם עוף בידה, בשום אופן לא עלה בידי להכשירו, ובלית ברירה הוצרכתי להטריפו, ומה אעשה ואין לאומללה זו עוף לשבת קודש להאכיל בה בני משפחתה?!" - כשראה ר' יוסף כך נאזר ברוח צדקה וחסד, ואמר לרבינו: "מהיום והלאה אל לו להרב לדאוג אודות מקרים כגון אלו. כל אימת שיעלה בידו פסק טריפה, יוכל להפנות השואל אלי, ומכיסי אתן לו מעות לרכוש עוף אחר".

נקל לתאר את נהרת השמחה שנשפכה על פני רבינו. פניו קרנו משמחת העניים. ואכן, פעמים רבות ששלח את העניים אל ר' יוסף, שיכסה בעבורם את "הוצאות פסק הטריפה"[יט].

הרב ישראל נאה שליט"א מספר ברשימותיו, בשם אביו הג"ר ברוך נאה ז"ל, מתלמידיו המובהקים של רבינו:

"פעם הופיעה לפניו אשה גלמודה עם שאלה על עוף. ראה רבינו שאין מנוס מלהטריף, ומתוך רחמנות על הגלמודה לקח את העוף ממנה, ואמר לה להמתין כמה דקות כדי לעיין בדבר. נכנס למטבחו, לקח מהמקרר עוף שרכשה אשתו הרבנית, וחזר ומסר את העוף לגלמודה, ואמר לה, שאין כאן שום שאלה והכל כשר. דבר זה חזר ונשנה פעמים רבות".

בנוגע למנהג זה של תשלום ממון בכדי לחסוך את הספק ואת השאלה, מספר הג"ר משה שמעון ויינטרויב זצ"ל[כ]:

"בדידי הוי עובדא, בעת שלמדתי בישיבת חברון, לא היו מספקים ארוחות לבחורי הישיבה במטבח הישיבה, הישיבה היתה נותנת מדי חודש תלושים לקנות אוכל במכולת של ר' שלמה בגאולה. התלושים היו בגובה 75 גרוש, ובזה היה אפשר לקנות כל יום בגרוש וחצי ארוחת בוקר, ובגרוש וחצי ארוחת ערב. כל החנויות בגאולה היו מכבדים את התלושים, ובעלי החנויות היו משתמשים בתלושים אלו לקנות מוצרי מזון בחנותו של ר' שלמה, גם אני רכשתי בחנות אחת בגד ב-30 גרוש.

"לאחר מכן נעשה המצב הכלכלי בישיבה קשה, היה זה בשנת תרצ"ט ובכל הארץ היה המצב הכלכלי בכי רע, והישיבה, מחוסר אמצעים, לא חילקה יותר תלושים. בעל החנות שבה קניתי את הבגד, בא באותו זמן לקנות בחנותו של ר' שלמה בתלושים שבהם רכשתי אצלו את הבגד, אך ר' שלמה הודיע לו שאין מכבדים יותר תלושים אלו. הוא בא אלי, ותבע אותי שאתן לו את

יט הרה"ח ר' שמואל רוטמן הי"ו.

כ בספרו "ידידות משה", עמוד קצב.

דמי הבגד שרכשתי אצלו, אך אני טענתי ששלמתי לו, וכדי לרכוש את הבגד, הייתי צריך לחסוך בהוצאות לארוחותי, והוא שלא הלך לקנות מיד, איהו דאפסיד אנפשיה.

הגאון רבי משה שמעון ויינטרויב זצ"ל (משמאל) עם הגה"צ רבי מרדכי צוקרמן זצ"ל (מימין)

"סיכמנו בינינו שאלך לשאול את הטעפליקער רב, רבי שמשון אהרן פולונסקי זצ"ל, שהיה גר בבית ישראל. הרב פסק שאין על תלושים אלו דין ממון, ולא נחשב ששלמתי לו, ושאשלם לו דמי הבגד. תוך כדי דיבור, פתח הרב את מגירת השולחן, ספר שלשים גרוש והושיטם לעברי, אך אני בשום אופן לא הסכמתי לקחת את הכסף, ואמרתי לו, שבאתי רק לשאול שאלה ולא לבקש כסף, לויתי שלשים גרוש ושלמתי לבעל החנות".

הבנתו במציאות הדברים

יחיד מומחה היה רבינו בהבנת מציאות הדברים. יחיד מומחה היה בהבחנה בין דם לדם ובין דין לדין. כמה נאים עליו דברי דוד המלך ע"ה שהעיד על עצמו[כא]: "כך אמר דוד לפני הקב"ה, רבונו של עולם, לא חסיד אני - שכל מלכי מזרח ומערב יושבים אגודות אגודות בכבודם, ואני ידי מלוכלכות בדם ובשפיר ובשליא, כדי לטהר אשה לבעלה".

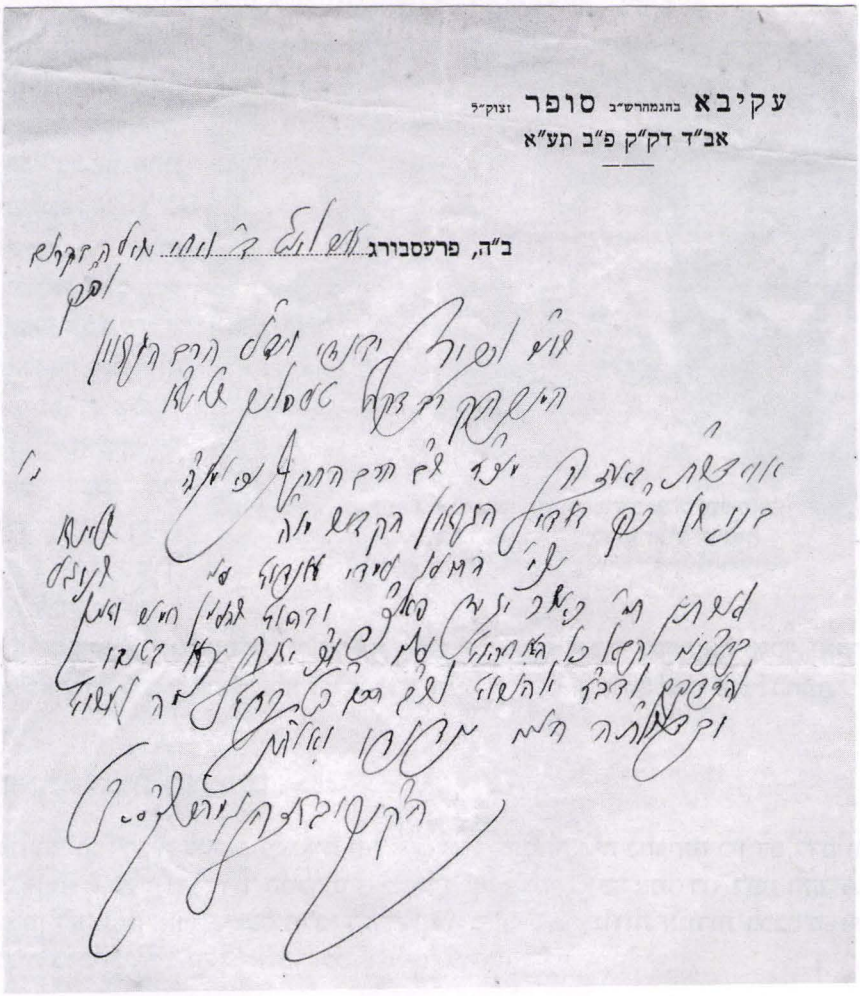
מה פלא לציין את מכתבו הנפלא של ידידו הנאמן של רבינו, הגה"צ בעל "דעת סופר" מפרשבורג זצ"ל, אשר מפנה אל רבינו שאלה חמורה, כשהוא מטעים את טעם הפנייתו לרבינו: "**ובהיות שהענין חמור ואין ברצוני לקבל כל האחריות עלי, על כן יאבה נא להזדקק לדבר זה, ולהורות להרב הנ"ל כדת מה לעשות**".

הגרי"ש אלישיב זצ"ל היה אומר, שכל-כך היתה מומחיותו של רבינו נדירה בשאלות דמים, עד שכמעט ואי-אפשר היה ללמוד מסורת זו מפיו, כיון שהיה נכנס לעובי הקורה לשאלות קשות ודקות ביותר, שרק יחיד מומחה כמותו - היה יכול להידרש אליהם[כב].

כא ברכות דף ד' ע"א.

כב מפי הגאון רבי שמואל אויערבאך שליט"א.

מכתב מהגה"צ בעל "דעת סופר" זצ"ל גאב"ד פרשבורג

עקיבא בהגמהרש"ב סופר זצוק"ל
אב"ד דק"ק פ"ב תע"א

ב"ה, פרעסבורג

ב"ה, פרעסבורג אור ליום ד' ויחי ישועה בקרוב לפ"ק

שוי"ר לכבוד ידידי ויד"נ הרב הגאון המובהק רב דקהל טעפליק שליט"א

אחדש"ת באהבה, מוכ"ז הרב החריף וכו' מו"ה ... נ"י, בנו של כ"ק הגאון הקדוש מו"ה ... שליט"א אבדק"ק ... יצ"ו, התיעץ עמדי אודות ענין שנוגע לאשתו תי' כאשר יגיד פא"פ, ובהיות שהענין חמור ואין ברצוני לקבל כל האחריות עלי, על כן יאבה נא להזדקק לדבר זה, ולהורות להרב הנ"ל כדת מה לעשות.

ובדשת"ה הנני ידידו ואוה"ב
הק' עקיבא בהגמהרשב"ס זצ"ל

שאלות חמורות רבות, בפרט בעניינים קשים וחמורים בבית ישראל, התגלגלו לפתחו, והביאו אותו לקשר רצוף עם מומחים ופרופסורים מהשורה הראשונה[כג], והם עמדו תמיד נפעמים ממומחיותו הנדירה בהבנת הדברים[כד].

בשאלת דמים חמורה שהיתה פעם בירושלים, אשר רבים מן הרבנים היו מעורים בה מכורח הנסיבות הדחופות, היה רבינו היחיד מומחה שזיהה את סוג הדם - שהינו טהור, למרבה הפלא של גדולי הרבנים המובהקים[כה].

כך גם במקרה דומה, שרבינו זיהה שהדם הוא דם מכה ולא דם פסול, ולמען הסר ספק הורה לשואל שילך לשאול רופא מומחה. הגיע הלה לרופא, הראה לו את הדם, וסיפר לו את חוות דעתו של רבינו. אחזה את הרופא התפעלות גדולה, ואמר: "מילא אני - ניחא, למדתי את המקצוע. אבל, אותו רב, שמעודו לא למד את המקצוע, מנין לו הידיעה בזה?"

הנה כי כן, היות ובחכמתו ידע שההוראה תלויה הרבה בחקר המציאות, היה מעמיק לחקור היטב אחר המציאות, ואף היה מוסיף להתייעץ רבות עם טובי הרופאים, עד שעמד על טיב העובדות.

בין היתר, מעיד על כך הנכד החביב, הר"ר נחום טל (טולקצוב) ז"ל, ברשימות זכרונותיו אשר העלה על הכתב ברבות השנים:

"זקני זצ"ל לא היה דיין רגיל שיושב על הכסא, מעיין בספריו ופוסק, אלא היה פועל גם כדי לפתור את השאלות. למשל בנושאים הקשורים לדיני נשים. אני זוכר שהיו לו שני רופאים רציניים שהיה מתייעץ איתם בקביעות: ד"ר שטרק וד"ר סדובסקי. זקני זצ"ל לא היה מחכה שתתפתח שאלה חמורה אצל מי שהגיעה אליו, אלא היה לוקח אותה לרופא. לא היה אז טלפון להזמין תור, אבל כשזקני זצ"ל היה מגיע, היו מקבלים פניו לאלתר".

חוש זה - של הבנה במציאות הדברים - בא לידי ביטוי גם בשאלות בהלכה שהיו נוגעים להתפתחויות חדשות בתחום הרפואה וכד'. בתקופת רבינו החלה תעשיית התרופות מתפתחת ביותר, ורבינו - כעמוד ההוראה שבדורו - עקב מקרוב אחר אותם התפתחויות, ככל שהם נוגעים לחלק ההלכתי שלהם.

מקרה אחד בענין זה מסופר באחד ממקורביו[כו], שבנו הר"ר יעקב מאיר ז"ל נחלה מאד בימי הפסח, והרופא רשם לו תרופה חזקה, אשר לדבריו הכרחי - עד כדי פיקוח נפש - לקחתה על אתר. מיהר האב המודאג אל רבינו, לברר את דעת התורה על נטילת תרופה מעין זו בפסח. והנה, למרות שבדרך-כלל היה רבינו פוסק על אתר, במקרה זה ביקש שהות של מספר שעות, לברר היטב את רכיבי התרופה ותועלתה. כששב אליו מקורבו לאחר כמה שעות, כשעתה התלווה אליו גם בנו החולה, השיבו רבינו: "עס איז א ודאי חמץ, און נאר א ספק רפואה"[כז]. כך עלה לו לאחר בירוריו המעמיקים, שמצד אחד - רכיבי התרופה כוללים חמץ, ומצד שני - אין תועלת התרופה בטוחה. אשר על כן, ציוה עליהם - האב ובנו שהופיעו בפניו - שלא יטלו את התרופה, ולא יכנסו לאיסור

כג פרט זה מפי הג"ר מרדכי אהרן שיינברגר שליט"א.

כד פרט זה - על התפעלות הרופאים מהבנתו הרפואית - מפי נכדו הג"ר אשר סופר שליט"א. מהראוי לציין, שבחוש זה של הבנה ברפואה, כבר התברכה אמו הרבנית ע"ה, שהיתה ידועה כבעלת ניסיון ומומחיות בענייני רפואה, כמסופר. ראה לעיל, פרק ב.
איידי דאיירינן בענייני דמים, יצויין מענין לענין, למובא בספר "הדרת קודש", ענייני מילה עמוד קל, שהביא בשם רבינו דעת הרופאים בענין חולי ירוק לגבי קיום מצות מילה בזמנה.

כה הרה"ג ר' שלמה אליעזר מרגליות ז"ל.

כו הרב משה שניצר ז"ל. מפי נכדו הרה"ג ר' שמואל שניצר שליט"א, בשם אביו בעל המעשה הר"ר יעקב מאיר ז"ל.

כז תרגום: התרופה הזאת - ודאי חמץ היא, וספק אם יש בכוחה להעלות ארוכה למחלת הילד!

חמץ ודאי, מפני ספק רפואה[כח].

וכמו שידע שההוראה תלויה הרבה בחקר המציאות, כך גם ידע שעיקר הפסק תלוי באם השואל יבין לנכון איך ליישם את הפסק. שכן, גם כאשר המורה - תלמיד חכם מופלג, והשואל - ירא שמים מרבים, כל עוד ואין השואל יודע איך ליישם את הדברים, הרי זה כמו שלא בא לשאול כלל. לכן, גם לאחר שפסק את פסקו, לא נחה דעתו, עד שראה שהשואל הבין אכן את התשובה לאשורה. וכך היה מספר הרה"ח ר' ישראל שמעון קסטלניץ ז"ל, מתושבי שכונת "בית ישראל" בירושלים:

"היה זה באחת השנים ביום הכיפורים, רבינו כבר התחיל בתפילת שחרית, וכבר אחז אחר ברכת 'יוצר אור', היכן שאסור להפסיק בדיבור לפי ההלכה. הגעתי לפניו להציע שאלה באשה יולדת חולנית איך לנהוג באכילתה. מחומרת הדברים, לא שת לבו למקום עמידתו בתפילה, הפסיק בדיבור - בשפת האידיש - לברר אצלי את פרטי הדברים לאשורם, ולאחר ששמע את כל הפרטים השיבני תשובה מפורטת, שתאכל לשיעורים. אולם, עדיין לא היה ברור דיו מהו אותו שיעור, ומשהרגיש בזאת רבינו, לא התמהמה, ולמרות שכבר היה בשנתו האחרונה, וההליכה היתה קשה עליו, פשט את טליתו מעליו, ירד לביתו שמתחת בית המדרש, לקח חתיכת עוגה בידו, שבר ממנה קצת, והראה במפורט: 'הא לך השיעור'...

"כל זה באמצע ברכת 'יוצר אור'..."[כט]

בדומה לכך מספר הר"ר נחום טל (טולקצוב) ז"ל, נכד רבינו, ברשימותיו:

הרה"ח ר' ישראל שמעון קסטלניץ ז"ל (מימין)

"זכור לי מילדותי מקרה בו ביום כיפור באה לבית כנסה אשה מבוהלת, שרוצה לדבר עם זקני זצ"ל. הוא יצא לשמוע מה בפיה, וזו אמרה, שבתה ילדה זה עתה בן, והיא אינה יודעת אם מותר לה לחמם מים ליולדת. סבי לא היסס לרגע, הוריד את טליתו, ומסרה לי שאניחנה על הסטנדר, ונחפז להתלוות אל האשה לדירתה שליד שערי פינה, כמאה מטרים מבית הכנסת. כשהגיע, העלה מיד בעצמו אש על הפרימוס, וחימם מים..."

כח אגב, יסופר המשך הדברים. לאחר מחשבה קלה פנה אל הבן באבהיות ואמר: "הערט זיך איין, דיין מאמע מאכט קניידלאך? זאגט איהר אז איך זאג אז זי זאל דיר געבן א גוטע פעטע קניידעל און זייא געזונט..." (תרגום: שמע נא את דבריי, האם אמך עושה 'קניידלאך'? אמור לה, שתואיל לתת לך קניידעל בריא ומזין, ובעז"ה תבריא). ואכן כן, הילד אכל מהקניידעל וב"ה נתרפא כליל. לימים, כשגדל הילד - הר"ר יעקב מאיר - והתקרב לפרק האיש מקדש, נקרא רבינו לסדר הקידושין. במהלך שמחת הנישואין, היתה דעתו של רבינו בדיחא טובא, כשהזכיר לחתן את מאורעות הדברים שאירעו עמו בילדותו, ושבירוב חסדי ה' הבריא גם ללא שנזקק לעבור על איסור חמץ. רבינו בירר אצלו האם הינו זוכר את כל הסיפור, ושאלו בדרך צחות: "נו, יענקל די קניידעל איז גיעווען גוט?!"

כט הג"ר יעקב אליעזרוב שליט"א בשם אביו הג"ר דוב בער זצ"ל.

לא ימיש ממשמרתו - משמרת ההוראה

רבינו קיים במלוא מובן המילה את מאמרם ז"ל[ל]: "כמדומין אתם ששררה אני נותן לכם?! עבדות אני נותן לכם!"

עבד נאמן היה לתפקיד ההוראה שהוטל עליו מן שמיא. יומם ולילה עמד הכן למשימת קודש זו. לא זמני קבלת קהל נקבעו אצלו, ולא חדר קבלת קהל הותקן בביתו, כל מהותו וכל ביתו הופקרו לשרת את עם בני א-ל חי, ולהורותם דבר ה' זו הלכה. אף כאשר נתכבד בסידור קידושין, ביקש מהמזמין שיודיע לו כאשר כבר עומדים מתחת לחופה, והחתן והכלה מוכנים לסידור הקידושין, בכדי שלא יבזבז מזמנו המיועד לשואלים[לא].

גם את עבודתו הפרטית - בינו לבין קונו - הניח עבור הוראת הלכה לישראל. כך מסופר על יום ראש השנה - הקדוש והנורא - אשר הופקר אצלו למטרה נעלית זו. בפרט, בשנה אחת שחל בה ראש השנה בימי חמישי ושישי, וישראל קדושים נהגו לשחוט ביו"ט שני דר"ה - לאחר שערכו עירוב תבשילין כדת וכדין. באותו יום של ערב שבת, רבו השואלים על כשרות העופות, ורבינו עמד משעות הבוקר המוקדמות להשיבם בשפה ברורה ובנעימה, עד שאמרו, שבאותה שנה החל רבינו את תפילתו כשכבר עמד הקהל ב"גאל ישראל"....[לב]

לא רק את גופו וביתו הקריב למען הכלל. גם את כל גאונותו וחריפותו הפקיר למענם. גאון אדיר זה, חד התפיסה ומהיר התגובה, צמצם כל חכמתו, וכאשר הגיעו נשים או אנשים פשוטים עם שאלות מפורשות בידיהם, לא דחאם בקש ובחימה, על שמטרידים אותו וגוזלים את זמנו בדברים פשוטים ומבוררים. בענוות חן פתח בפניהם ספרי השו"ע והמפרשים, כמו ושאלה קשה שאלו, הדורשת עיון מיוחד בעומק הדברים. ולאחר שעשה עצמו מעיין עמוק בשאלה, היה משיב תשובה.

"רצוני שלא יבושו לבוא לשאול, כי אז ימנעו מלשאול גם בשאלות חמורות", אמר פעם, כשנשאל אודות ההתייחסות המיוחדת שנותן גם לשאלות פשוטות, והיה השומע מתפעם מיראת ההוראה המשולבת במדות נאצלות שנתגלו בפניו[לג].

מספר הרה"ג ר' שמואל שניצר שליט"א:

"פעם, היה נוכח אבי הר"ר יעקב מאיר ז"ל, ממקורביו ובאי ביתו של רבינו, בביתו של רבינו בערב פסח, והנה נכנסה אשה צנועה וכשירה מעדת תימן, ושאלתה בפיה, היות שהיא הכשירה רק שתי צלעות של הפרימו"ס ואינה זוכרת איזה מהם, האם צריכה להכשיר הכל מחדש. לנוכחים שם היתה התשובה פשוטה וברורה להיתר, (שהרי צלעות הפרימוס נמצאים באש כל הזמן, ודי בפעם אחת להדליק האש, ואין צריך שפשוף וקירצוף וניקוי בכלל). **אולם, רבינו שקל הדבר ברצינות, וענה לה: 'אין ברירה, צריך להכשיר הכל ולנקות הכל מחדש'.**

"כשיצאה הסביר רבינו לאבי: 'אסביר לך פשר הדבר, אם אני יפסוק לה שאינה צריכה להכשיר את הפרימוס, והרי אשה זו תסמוך עלי ולא תכשיר הפרימוס, בליל החג כשתגיש אוכל להשולחן,

---

ל הוריות י' ע"א.

לא הרבנית דייטש ע"ה, בתו של הג"ר אלקנה ויסנשטרן זצ"ל.

לב הרה"ג ר' זלמן דרוק זצ"ל.

לג מפי הרה"ג ר' יוסף סגל שליט"א, ראש כולל "צמח צדק" בעיה"ק ירושלים, בשם אביו הג"ר שלמה יהודה זצ"ל, שהפליא מדה זאת שהיתה ברבינו מעל הכל.

יהא ליבה נוקפה אולי טעה הרב, הרי סוף כל סוף רגל אחת לא הוכשרה, ואולי כל האוכל חמץ ואסור לאכלו, כך שלא יהא לה מנוחה ביום-טוב... לכן ציותי עליה שתכשיר הכל מחדש'..."

בדומה לכך מספר הר"ר נחום טל (טולקצוב) ז"ל, נכד רבינו, ברשימותיו:

"גם בהוראה היה לזקני זצ"ל מהלך מיוחד, שהפסק יש בו גם חלק חינוכי לצעירי הצאן. באחד הימים התקשרה אלי אשה אחת שהציגה את עצמה כמנהלת בית ספר לבנות, וביקשה למסור לי סיפור אודות זקני זצ"ל. האשה סיפרה שביום מן הימים בעודה ילדה קטנה, היא נשלחה ע"י אמה כדי לשאול שאלת רב, וכשנכנסה לביתו מצאה אותו רכון על דף גמרא. היא מספרת, שזקני זצ"ל פנה אליה ושאל מה בפיה, והיא הציגה את השאלה שנתבקשה לשאול. זקני זצ"ל, היא סיפרה, קם מכסאו, טיפס לשורות העליונות של הספרים שבחדר, הוריד כמה ספרים ועיין בהם, ואז מסר את פסיקתו. אותה אשה אמרה לי, שכשבגרה הבינה שבכדי לענות לה סבי לא באמת נזקק לספרים ולעיון המעמיק, ומטרתו היתה חינוכית, הוא רצה שתחוש עד כמה חשוב לעשות שאלת רב, ועד כמה מתייחסים הרבנים בכבוד ובכובד ראש לכל שאלה מכל אדם".

כך התנהג גם עם ילדים - הצעירים ממנו בכיובל שנים. מקורבו הרה"ג ר' שאול רוטמן ז"ל סיפר, על מקרה אחד שילד מצא במקוה חצי פונט, סכום נכבד למדי באותם הימים, ובאו הילד והבלן לוויכוח למי שייך המטבע. זה אומר כולה שלי וזה אומר כולה שלי. עד שהסכימו ביניהם ללכת לרבינו שיכריע הדין. במקום לענות על-אתר, הוציא רבינו גמרא מארון הספרים, והתחיל ללמוד עם הילד במסכת בבא מציעא, ובטוב טעם ודעת הסביר לו את כל הצדדים שבדבר, עד שגם הילד השתכנע שהדין עם פסק הדין...

כחא דהיתרא עדיף

עיקר יסוד דרכו הצרופה של רבינו בהוראה - "כחא דהתירא" - ראויה להעמקה והבהרה מיוחדת, שכן, רבו קטני-הדעת שתמהו על כך, ואף היו שיצאו נגדה בטענה, שבדרך זו מטהרים את הטמא ומתירים את האסור. וזאת למודעי, שבדורו של רבינו לא היה כלל מי שהעיז לחלוק נגדו, בני הציבור הרחב - ללא הבדלי חוג ועדה - הכניעו עצמם ליחיד מומחה בדרך ההוראה. לא לחינם העידו רבים מן הפוסקים שלאחריו, שהוראתו היא ההוראה שהיתה מקובלת בעיה"ק ירושלים. רק בדור יתום דנן, יש שקמו ותמהו על דרך זאת, ומן הראוי להעמיק בה במילין זעירין.

ראשית חכמה יראת ה'. ראשית יש לבן-דורינו לנסות לחוש מעט את יראת ההוראה שהיתה נחלת גדולי ההוראה בדורו של רבינו. מפי הזקנים שמענו, על אחד מחשובי מורי ההוראה בירושלים באותו הדור, שגם כשהיה נשאל שאלה בכשרות הביצה היה בשרו נעשה חידודין חידודין, אזל סומקא ואתא חוורא מרוב יראת הוראה. ואם כך היתה מדת היראה של גדולי ההוראה באותו הדור, הרי - כפי המסופר - נתייחד בזה רבינו ביותר. אשר למרות שלא נמנע מלהשליך עצמו לשאלות קשות ומסובכות, ולחפש בהם את שביל ההיתר, בכל-זאת פעמים אין-ספור שכשהיה מוציא מפיו את המילה "כשר", היה פורץ בבכי מרוב יראה עילאה. וכבר באו הדברים בהרחבה, לעיל פרק יז.

אשר על כן! גם אלו שרוצים לחקות את דרכיו, וגם אלו שחושבים לבקר! בינו נא זאת! כמה מעיינות של יראת-הוראה נבעו בדרך הקולא שלו! תעניות וצומות קיבל על עצמו עבור אותם

ההיתרים שהוציא מתחת ידו, כמו גם ממון רב שהזיל לצדקה עבור זה, כ'פדיון נפש'[לד].

זאת ועוד.

רבינו לא חידש מעצמו כלום. שכן, בירושלים של מעלה, היה רבינו היחיד-מומחה שהעתיק במדוייק את מסורת ההוראה מרבו, עמוד ההוראה באוקריינא, רבי אלטר קאנסטנטינר. היא מסורת ההוראה שסללו אותה הצדיקים והגאונים הקדמונים ההולכים בדרך הבעש"ט הקדוש, ודרך פוסקי הדורות, כמו מרן החתם-סופר.

לפי השקפתם, החומרות היתרות מקורם מפגמי הנפש. וכך השיב רבינו לשואל שבא אליו עם שאלה קשה, והכשירה רבינו. כשראה רבינו שהשואל מתפלא על כך - שהיה נראה בעיניו שהוראת הקולא כאן מוגזמת - קרא אליו ואמר: "איי, חומרות חומרות, די היינטיגע יונגעלייט זוכען חומרות... חומרות נעמט זיך פון פגמים..."[לה]

היסוד של "קדש עצמך במותר לך" נועד רק לבעלי מדריגה המסוגלים לכך. אבל המון העם, פעמים שהחומרות היתרות מביאתם לידי בלבול, עד שפעמים שיבואו עי"ז להחמיר במקום שעתה ראוי להקל בענין זה.

וידועים דברי האור החיים הקדוש, בפירושו השישי ל"אם בחוקותי תלכו":

"עוד יתבאר על דרך אומרם (אבות פ"ב מ"ה) **'ולא עם הארץ חסיד', פירוש, שאסור לעם הארץ להתנהג בחסידות - שיעשה חומרות וגדרים כמנהג החסידים, כי לפעמים יעשה חומרא בדבר שהוא אדרבה עבריין... לזה ציוו חז"ל שאין לעם הארץ להתנהג במדת חסידות, והוא מאמר הכתוב כאן 'אם בחוקותי תלכו', שהוא עסק התורה, אז 'ואת מצותי תשמרו', פירוש, תעשו לכם משמרת כדי לקיימם גדרים ושמירות, ולא זולת זה..."**

עוד נקודה שמנעה את הצדיקים מלהחמיר להמון העם, מדביקותם במידותיו של הקב"ה, וכשם שהוא חס על ממונן של ישראל - כך הם הרבו לחוס על ממונם של ישראל, וצא ולמד דברי רבינו המאירי ז"ל[לו]:

"כל שבאה הוראה לפני חכם, ואפשר לו להתיר בריוח בלא מחלוקת, מי שראוי לסמוך עליו אין ראוי לו להתחסד ולחזר אחר החומרות יותר מדאי, אלא יחוס על ממונן של ישראל, שאף התורה חסה על ממונן של ישראל, כמו שאמרו בתורת כהנים: 'וצוה הכהן ופנו את הבית בטרם יבא הכהן לראות את הנגע', על מה חסה תורה שלא יאמר הכהן טמא עד שיהיו הכלים חוץ לבית, אם על בגדים וכלי מתכות מטבילן והן טהורים, הא לא חסה תורה אלא על כלי חרס ועל כלים שאין להם טהרה אלא שבירה, אם כן חסה על ממונם של צרי עין - על ממונן של צדיקים לא כל שכן".

ברם, ככל שהיה ידוע בדרך הקולא שנקט בה, לא בא זה אצלו כלאחר יד. עיון רב העמיק עד שבא לידי התשובה המקילה בענין. העד לכך, מהתשובה המפורסמת שהשיב רבינו למקורביו, שתחת אחד השיחים העיזו והביעו בפניו את פליאתם מהיכן הכתפיים הרחבות כל-כך, לשאת באחריות

לד ראה לעיל: פרק יז, עמוד תלא-תלב. ולהלן: סוף פרק יט, עמוד תצז.

לה הרה"ח ר' יהושע יוסף יצחק אייזנבאך הי"ו.

תרגום: אוי, שוב חומרות ועוד חומרות, אברכי-זמנינו מחפשים חומרות... חומרות נובעים מפגמי-הנפש...

לו חולין (מט:).

הקולא, השיב וענה תשובה רבת-משמעות: "כשהייתי כבר בן עשר ידעתי לומר 'טריפה', במשך ארבעים שנה לא הוצאתי עין מן הגמרא, ולכן אני יודע גם להגיד כשר..."[לז]

כאומר, זה ברור שהנטיה הטבעית של המורה היא להחמיר, הלא קל יותר לישא באחריות החומרא מאשר באחריות הקולא - אשר לפעמים היא נוגעת לאיסורי כרת חמורים. אבל, המורה שהתייגע באמת בעמל התורה, וכריסו נתמלא כל-כך בש"ס ופוסקים, הוא אשר זכה לאור הפסק וההלכה, עד שבידו לישא באחריות הקולא. הוי אומר: ארבעים שנה של לימוד התורה ביגיעה נותנים את הכח להקל, ולא כל הרוצה ליטול את השם - יבוא ויטול...

ואדרבה, בעיני תלמיד-חכם זה שהתייגע בתורה הרבה, קשה יותר לשאת את אחריות החומרא, שהרי כל חומרא נושאת עמה הפסד ממון וכד', ומי ישא באחריות זאת?

וכך התבטא רבינו בעצמו, כתגובה לאחד מאנשי ביתו שהיה נוכח בעת שהקל קולא מסויימת לתינוקות בשבת, והתבטא הלה לרבינו שהוא מיקל מאוד בעניני שבת, נזדעק רבינו והגיב: "חס ושלום, איני מיקל בעיניני שבת, מחמיר אנכי בעניני פיקוח נפש..."[לח]

ברוח זאת התבטא בהזדמנות אחרת: "אז מ'וויל מחמיר זיין - דארף מען קענען מחמיר זיין, נישט סתם מזיק זיין יענעם..."[לט] - כלומר, דרך החומרא אומנות היא, שהרי יש בה אחריות מרובה, ורק אומן מומחה יכול ליטול על עצמו אחריות זו...

זאת היתה גם התגובה שלו בכל הנוגע לדרכו המפורסמת להקל בשאלות הנוגעות לצומות ותעניות, אף ביום הכיפורים. כל-כך היתה דרכו להקל בזה, עד שלא היה מרבה לחקור את השואל במידת הנחיצות של האכילה, ותיכף כשהיה רואה בדעתו שיש מקום לצוות על אכילה ביום-כיפור, לא היה משתהה, ולאלתר מורה להיתר. וכמה פעמים, שראה את השואל שלבו נוקפו, ומתמהמה בקיום הפסק, הלך בעצמו לבית החולה להאכילו בכח[מ].

ולשואלים אותו אודות מה שהיה נראה בעיניהם כ'בהילות' להקל, הוי מרגלא בפיו, שקיבל מאבותיו ורבותיו המעשה שאירע אצל הרה"ק מרוזין זי"ע. שהיה מורה הוראה בחצר קדשו, שהגיע אליו יהודי ביום הכיפורים, שאינו חש בטוב ומרגיש צורך דחוף לאכול, יעץ לו המורה שאולי ינסה בתחילה לצאת החוצה לשאוף אויר צח, אולי ייטיב לו. "אם לא תיטב הרגשתך תפנה לאכול", הוסיף. ולמרבה הצער, לאחר רבע שעה נפח הלה נשמתו רח"ל. נכנס מורה ההוראה ברוב צער אל הרה"ק מרוזין, לבקש תיקון על גרם המיתה שגרם להשואל. השיבו הרה"ק מרוזין: "התיקון שלך הוא, שמהיום והלאה תקבל עליך, שאם ישאלו אותך ביום תענית אם מותר לאכול, תצוה להשואל שיאכל מיד ללא שום שהות..."[מא]

מפי אחרים שמענו, שרבינו הטעים הדברים בשם רבו עמוד ההוראה מקאנסטאנטין, שמסר - ונהג

לז מפי הרה"ג ר' שמואל שניצר שליט"א, מפי אביו הר"ר יעקב מאיר ז"ל.

לח הרבנית דייטש ע"ה, בתו של הג"ר אלקנה ויסנשטרן זצ"ל.

לט הג"ר מרדכי אהרן שיינברגר שליט"א.

תרגום: אם רוצים להחמיר - צריך לדעת את האופן איך להחמיר, לא שיצא מזה סתם נזק לזולת...

מ מפי הרה"ח ר' אהרן ויינברג ז"ל.

מא ראה בספר "הליכות חנוך", פסקי הגאון רבי הענין פדווא זצ"ל, הלכות תענית אות קכח, שכותב שקיבל מרבינו להורות שמי ששואל ביום תענית אם מותר לו לאכול, על המורה להתיר לו. וסמך רבינו דבריו על סמך העובדה הנ"ל. כשהעביר רבי הענין דברים אלו, הוסיף וסיפר עובדא מדיליה, שפעם נשאל בליל יום הכיפורים אחר תפילת ערבית, אודות חולה אחד - אם עליו לצום, והורה לו שלא לצום. למחרת, שמע לדאבונו שהחולה שבק חיים רח"ל, ונתחזק לו בזה העובדה וההוראה הנ"ל.

מחובתנו לכפול ולהדגיש את הדבר הפשוט. שכל זה לא נכתב אלא בדרך סיפור דברים, ואין להסיק מזה שום הוראה למעשה, כי בכל כגון דא אין לעשות שום מעשה, כי אם בהוראת מורה הוראה מובהק.

למעשה - כהוראת הרה"ק מרוזין, שעל המורה לדעת, שיהודי שכבר מרהיב עוז לשאול ביום הכיפורים על אכילה, הרי זה סימן שהמצב קשה, שסתם יהודי אינו חשוד שיקל בעצמו לחינם בדבר חמור כל-כך...[מב]

לסיכום הדברים:

אותו 'כחא דהיתרא' של רבינו, מבוסס היה על יראת-הוראה עצומה, תוך עיון מעמיק ורב, כשהוא מעביר במוחו הכביר את כל דברי השולחן-ערוך והפוסקים באותו ענין.

אגב, אע"פ שלעצמו, היה מורה בדרך-כלל על אתר מתוך הזכרון, כפי שמעיד הגאון בעל "שבט הלוי" זצ"ל, מבאי בית רבינו, בהסכמתו הנלהבת לספר "דברי אהרן השלם"[מג]: **"היה בעל זכרון מופלא, צנא מלא ספרא, ברוב גאונותו ובקיאותו השיב לשואלים בהלכה תיכף ומיד ברגע כמימריה".** למרות זאת, התבטא בפני מקורבו, הגה"צ רבי יוסף בנימין רובין זצ"ל, שהפוסק מבלי לעיין בפנים בדברי הפוסקים הרי זה כמורה הלכה בפני רבו[מד]. לכשעצמו, כיון שהיה חוזר ומשנן תמיד דברי הפוסקים בעל-פה, החשיב עצמו כפוסק מבפנים...

תל תלפיות

כוחו המופלא של רבינו זיכהו בזכות אחת ומיוחדת בדורו, אשר נעשה 'תל תלפיות', ושואלים רבים ששיחרו דווקא לפתחו. ולא רק בירושלים לבד, שבה היה מוכר כיחיד מומחה בענייני ההוראה, אלא אף מכל רחבי הארץ[מה]. בפרט במקרים שהשאלה שלהם היתה כרוכה בהפסד ממון מרובה, העדיפו להעלות את השאלה על שולחנו של רבינו, בידעם את גודל אחריותו, שלא יוציא מפיו את המילה 'אסור' עד שינסה את כל פתחי ההיתר.

כך אירע, כאשר נקלע הרב שמעון ברגמן ז"ל מראשי השוחטים בירושלים, לבית המטבחיים בתל אביב, בדיוק בזמן שהתעוררה שאלה קשה בבהמה. משראה ר' שמעון, שההפסד כבד מדאי על הקצב, אמר לו: 'שמע נא לעצתי! באם הנכם רוצים להציל את הבהמה, עליכם לנסוע ירושלימה לשכונת בית ישראל אל הרב מטעפליק, הוא היחידי שבכתפיו הרחבות יוכל להכשיר לכם'. וכך הוי, נסע עם הבהמה לרבינו, אשר טרח זמן רב לבדקו מכמה צדדים, עד שאחרי יגיעה ובדיקה ארוכה צהלו פניו שעלה בידו להכשיר את הבהמה. מני אז, כל אימת שנתעוררה שאלה אצל אותו קצב, היה עולה ירושלימה להציע את השאלה לפני רבינו....[מו]

מראה בעצמו הפסק שפסק

לצד 'כחא דהיתרא' שהיה בידו, נהג רבינו גם כדרך המורים הקדמוניים, שכשהורו היתר בשאלה שלפניהם, נהגו גם הם בעצמם להשתמש באותו היתר שהורו בו, בכדי להפיס דעת השואל, שיבטח בצדקת הדברים. עובדה זו לכשלעצמה, יש בה מסירות נפש מצד המורה, שהרי לפעמים

מב תלמידי הגרח"ד פאדווא זצ"ל, בשם רבינו.

מג ההסכמה במילואה, להלן פרק כ.

מד מפי חתנו הרה"ג ר' משה רובין זצ"ל.

מה הג"ר יוסף ציינוירט זצ"ל היה פעם בחול המועד אצל רבינו, וזוכר איך שהגיעה שאלה אל רבינו מכפר אתא, אודות דבר האבד בחול המועד, אשר מחומרת הדברים העדיפו להעלותה דוקא על שולחן רבינו.

מו מפי הרה"ח ר' יוסף משה ברגמן ז"ל, בן הרב ר' שמעון ז"ל.

כל ההיתר לא ניתן אלא בדוחק, מחמת הפסד מרובה וכד', והמורה לעצמו לא היה נוהג כן מצד מדות חסידותו, ומ"מ בכדי ליתן כח למעשה בית-דין, נהגו המורים היראים במנהג זה, להשתמש בעצמם מעט עם היתר זה.

גדולה מזאת סיפר הרה"ג ר' משה כץ ז"ל, חתן הרה"ק רבי גדלי' משה מזוועהיל זצ"ל, שאף בהוראת היתר של מורים אחרים, כשראה רבינו שלב השואל נוקפו, היה הוא בעצמו עושה מעשה כהוראת המורה. ומעשה שהיה כך היה: בצעירותו התעוררה אצלו שאלה בכשרות עוף. העניות היתה רבה, והלך לו אצל רבינו לשאול בדינו של זה העוף. דן רבינו זמן רב על כשרות העוף, ראה צדדים לכאן ולכאן ולא מצא תשובה ברורה. קם ואמר, בוא יחד ונשאל את הגאון רבי צבי פסח פראנק. כך הלכו, רבינו - גאון עולם, זקן בימים ובחכמה, ואברך צעיר. יחדיו צעדו משכונת "בית ישראל" עד לביתו של רבי צבי פסח, ברחוב מלאכי בשכונת גאולה. כשבאו לפני רבי צבי פסח, הראו לפניו העוף, והוא הכשירו בלא פקפוק. כשיצא רבינו עם ר' משה, ראה עננת ספק על פניו... איך יוכל לאכול עוף שרבינו הסתפק בו.

מיד פנה רבינו ואמר לו: "כשאתם מכינים את העוף השאירו לי כנף, ואני אבוא לאכול מזה..."[מז]

בקרב כותבי קורות העתים ידוע "מעשה העוף החרוך", שאירע עם הגאון רבי יוסף חיים שרבאני זצ"ל מתושבי שכונת בית ישראל, וחותנו של הגאון רבי בן ציון אבא שאול זצ"ל, ונצטטם בזה כפי הנדפס בספר תולדותיו של הגרב"צ אבא שאול:

המשכורת בישיבה היתה דחוקה מאוד, המחסור היה נורא, הילדים (בביתו של רבי יוסף חיים שרבאני) **סבלו מרעב מתמיד, והאם, אשת החיל, שלחה את הבנים לשדות, לחפש זרעוני חובייזה, 'הלחם הערבי', פקעות ירוקות זהובות זעירות, הבנות היו בוררות אותן מתולעים, ובישלה מהן תבשיל ואפתה מהן מעדן מלכים. רבי יוסף חיים לא חש במאומה, עסוק היה ראשו ורובו בתורה מתוך הדחק כפשוטו, עד שבהתערבות הגאון הנודע הרב מטפליק זצ"ל רבה של שכונת "בית ישראל", התקבל ללימודים ב"מכון הרי פישל" שכלכל לומדיו בכבוד.**

ומעשה שהיה כך היה.

פעם עלה ביד אשתו לקנות עוף לכבוד שבת. מה רבתה השמחה, נטלתו לשוחט, מרטה נוצותיו, ביתרה אותו לחלקיו, ומצאה בו שאלה, הראתה לבעלה, ידע שיש על מה לסמוך להקל, אך לא רצה לפסוק לעצמו, לקח את העוף אל הגאון בעל 'כף החיים', שהתגורר אז בבנין בית המדרש 'שושנים לדוד', בקומה הראשונה; נענה ואמר: 'אם היה אדם אחר שואל, היו צדדים להתיר, עבורכם - אין ראוי לאכלו...'

חשכו עיניו, לא עבור עצמו, די היה לו בקב חרובין, וכל מעייניו בתורה. אבל בני ביתו. מזה זמן כה רב לא טעמו טעם בשר! וכבר תכננו איך לנצלו עד תומו, חלק לצליה וחלק למרק וחלקו לטמון בחמין.

הלך ברחוב, והנה אביו לקראתו, אביו המקובל האלקי רבי יהושע התענה תענית 'הפסקה', תענית משבת לשבת, ואף שעמד ביום החמישי לצומו קרנו פניו וזהרו באור יקרות, ראה את בנו ופניו עגומות, ושאל מדוע נעכרה רוחו. סח אשר קרהו. ביקש האב לראות את השאלה, ונוכח

מז מפי בנו הג"ר שלמה כץ שליט"א, ראש ישיבת חברון.

שיש להכשירה, אמר לו: 'אין לך רשות להחמיר על חשבון בני ביתך! לך אל המרא דאתרא הרב מטעפליק, הגאון רבי שמשון אהרן פולונסקי זצ"ל, הוא יתיר לך, בלא ספק!'

המקובל הרה"צ רבי יהושע שרבאני זצ"ל מברך את נכדו הגרב"צ אבא שאול זצ"ל

אין זה פשוט, לשאול לאחר שחכם אסר: 'הנשאל לחכם וטימא, לא ישאל לחכם ויטהר' (עבודה זרה ז' ע"א) מפני כבודו של ראשון (מאירי, הוריות ג' ע"א). כיון שכך, חזר רבי יוסף חיים לבית ה'כף החיים', לשאול האם יקפיד באם ישאל את פי הרב מטעפליק. הבהיר שאינו להוט אחר בשר, אבל...

'אדרבה', נענה, 'לא אסרתי בהחלט, ואין כאן הקפדה!'

פנה אל הרב מטעפליק, שבכוחא דהתירה פסק שהעוף כשר, יאכלו וישבעו!

מובן, שחשב להנזר מאכילת העוף, מידת חסידות היא, שלא לאכול מדבר שהורה בו חכם (חולין מד ע"ב), אבל בבית יהיה זה יום חג! הביא העוף, ובישר את הבשורה, כמה שמחו בה!

בליל שבת, לאחר התפילה, הלך עם כל משפחתו לבית אביו, לאחר שבוע של תענית נראה האב כמלאך אלוקים לבוש בדים, בגלימתו הצחורה, זקנו הלבן כשלג יורד על פי מדותיו, והוא מברך כל נכד בנפרד, נישקו ידיו, ונשארו לקידוש, שבו לביתם וענן עשן קיבל את פניהם, הצלי שהתבשל על הפתילייה נחרך והיה לפחם, איזו אכזבה! התנחמו בחמין שלמחרת.

באותם הימים לא היו תנורים להטמנה, בערב שבת היה כל אחד מביא את הסיר שלו אל האופה, ומניח אותם בתנורו של האופה, לאחר שנאפו כל החלות לשבת, אוטמים היו את פי התנור, ששמר על חומו הרב. למחרת, היו מחזירים את הסירים המהבילים. באותה שבת, שלחו בני המשפחה את אחד מבאי ביתם לבית האופה, והסיר איננו, רץ לבית השמש, שספק כפיו! 'אבוי! שכחתי את הסיר שלכם אצל 'אייזלר'!' כשקנה בחנותו בקבוק יין לשבת, שכח שם את הסיר...

לימים, סמוך לפטירתו של רבי יוסף חיים, כשלחש מעשה זה באזני בנו הגאון רבי ראובן, הוסיף: הרב מטעפליק התיר מכח ספק ספיקא, ואני אותה תקופה נהגתי הרבה חומרות ומנהגי חסידות, וחושבני שבזכות זה הקב"ה שמר עלי...

למחרת היום, סיפר על כך לבעל 'כף החיים'. וחייך ואמר: 'ומה חשבת? הלא אמרתי שאין ראוי לאוכלו...'

מצא לנכון לספר על כך גם לרב מטעפליק, ככלות הכל הורו מן השמים שה'כף החיים' צדק...

נענה הרב מטעפליק ואמר: 'ראשית, תורה לא בשמים היא (בבא מציעא נט ע"ב), **ושנית, אין כאן כל הוראה, מי כמעלתו יודע שהעוף כשר היה, אבל מן השמים אירע כן משום כבודו של בעל כף החיים!'**

ברם, הסיבה העיקרית שבגינה הכשיר הרב מטעפליק את העוף - אמנם כשר היה, אך לא בכדי אסרו בעל "כף החיים", היה צד להטריפו, דעה שהובאה בפוסקים, אלא שאין לפסוק על פיה בשעת הדחק, בהפסד מרובה, והרב מטעפליק ידע כמה דחוק היה המצב בירושלים בכלל, ובקרב הרבנים ועמלי התורה בפרט, כרבי יוסף שרבאני. משאלתו, מצורת הצגתה, הבין שנהירים לשואל כל הצדדים, בקי הוא בכל השיטות. ואם בא לשאול, אות הוא שמצבו דחוק, ובני ביתו זקוקים לעוף זה, ויש לנקוט ב'כוחא דהתירא'.

עתה, כשבא לספר מה שארע, ושאל האם יש להכשיר את הכלים, הרגיעו הרב מטעפליק והחל להרצות בפניו מדוע אין בכך צורך, כשהוא דולה מזכרונו המדהים תשובות לעשרות, ורבי יוסף חיים גילה בקיאות נרחבת, העיר והאיר.

התפעל הרב מטעפליק, והעיר בעדינות: 'תורה יש, ברוך השם. ואם יש תורה יש קמח...'

עדין נפש היה רבי יוסף חיים, והתחמק במענה בלשון חכמים: 'הא, לא חש לקמחיה'. איני מביט לקמח (יבמות מב ע"ב) **כל מעייני בתורה...**

הבין הרב מטעפליק, ולא הוסיף לשוחח בענין.

בערבו של יום, עלה לביתו של ראש 'מכון הרי פישל', להמליץ להכניס את הרב שרבאני לבית התלמוד שלו, ובכך באה הרווחה הכלכלית בביתו[מח].

הורה בה חכם

אגב הענין של "הורה בה חכם" יודגש, כי מחמת שהיה ידוע בכח ההיתר שלו, קרה פעמים רבות שקשי-יום שכבר קיבלו פסק מרב לאיסור פנו שוב לרבינו בתקוה שיתיר להם, ורבינו נדרש להם, ולא חס על הענין של 'הורה בה חכם', בטענה, שמעיקרא אין כאן שאלה, ('עס איז קיין שאלה ניט'), וממילא כל פסקו של החכם הקודם היה בטעות, ואין חל בו החומרא של הורה בה חכם...[מט]

לעומת זאת, היה שואל אחד שקיבל מרבינו פסק להיתר, ומחמת שהיה לבו נוקפו פנה לרב אחר שהטריפו, וכשחזר וסיפר לרבינו, הגיב לו רבינו בחריפות יתרה על שמחפש להחמיר היכן שאין צריך להחמיר...[נ]

מח מפי בנו הג"ר ראובן שרבאני זצ"ל שמענו, שבתקופה הקודמת למד אביו ב"פורת יוסף", ומחמת מצוקה כלכלית ששרדה שם פיטרה ההנהלה את כל אברכי הכולל, ומן השמים אירע המאורע הזה, שהניע את רבינו לקום ולעשות מעשה בעבורו, ולהמליץ למכון "הרי פישל" שיקבלוהו כאחד מאברכי הכולל.
השלמת הסיפור, ראה לעיל פרק יב.

מט ראה: חולין, דף לז עמוד א'.
מפי הרה"ג ר' שמואל שניצר שליט"א, מפי אביו הר"ר יעקב מאיר ז"ל מבאי בית רבינו.

נ הרה"ג ר' מאיר דוד בן-שם ז"ל, יליד שכונת בית ישראל.

פעמים רבות שהחמיר

ברם, ככל שהיה סולל רבינו דרכי היתר לרבים, מכל-מקום, כמובן, שפעמים רבות שיצא הפסק מתחת ידו לחומרא, כשלא מצא פתח להתיר.

וכאותו מעשה שסיפר הרה"ח ר' אלעזר הנדלס ז"ל, שפעם בערב יוהכ"פ נתעוררה אצלו שאלה קשה על עוף שעשה בו מנהג הכפרות, כיתת רגליו עם העוף בידו ממקום מגוריו ברחוב קינג ג'ורג' עד לשכונת בית ישראל. כשבאה השאלה לפני רבינו עיין בה לכאן ולכאן, והחל להעמיק בספרים בדבר הלכה זו, עלה על סולמו והוציא ספרים בזה אחר זה, וככה עמד ולמד חצי שעה, לא שת לבו שהיום - ערב יום כיפורים - קצר והמלאכה מרובה. כעבור מחצית השעה לא מצא פתח היתר, אולם לא היה יכול להוציא מפיו את המילה "טריפה"[נא]. מה עשה? שלח את השואל למו"ץ פלוני, ואכן, תיכף אמר לו הלה שהוא טריפה...[נב]

אמנם, פעמים רבות שגם אם מצא פתח היתר, החמיר מחמת שהכיר בדרגתו של השואל, שראוי הוא שיחמיר בדבר זה. ואף יותר מכך, פעמים שבאו לפניו שני אנשים עם שאלה דומה, ולהראשון החמיר ולהשני הקיל, ולפליאת הנוכחים השיב: "ראיתי שהראשון צריך שיחמירו לו, והשני צריך שיקילו לו". וכך העיד גם כ"ק אדמו"ר בעל "נתיבות שלום" מסלונים זצ"ל[נג], שכך היתה דרכו של רבינו, להורות לפי דרגתו של השואל.

מפי זקנים אחרים שמענו להוסיף, שלפעמים היתה סיבת ההבדל בין הפסקים, תלויה במקום מוצאו של השואל. ליוצא אונגארין היה פוסק כשיטת החתם סופר, ליוצא ליטא פסק כהחיי אדם, ולבני ספרד כגדולי מדינתם. כך שפעמים שהחמיר ליוצא מדינה זו, במקום שהיקל ליוצא מדינה אחרת.

עוד היה מוצא מקום להחמיר, כשהיה מכיר בשואל שיש לו האמצעים להחמיר בשאלה זו.

סיפר הרה"ח ר' ישראל שמעון קסטלניץ ז"ל, שהיה נוכח בעת שבאה אשה אל רבינו בשאלה על סיר, אמר לה רבינו: "הסיר לכשעצמו כשר, אמנם הנני מבטיחך שלא תפסידי ממה שתיקני סיר חדש..."

כנראה, ידע שראויה היא שתחמיר בדבר הזה[נד].

כמו-כן, פעמים רבות, שכשהיה הדבר נוגע לפגם בקדושת המועדות, החמיר ביותר אף במקומות הפסד וכד'. ומעשה שהיה ביהודי שהגיע לתפלת מנחה של ערב שבת, כחצי שעה לפני השקיעה, ושאל את רבינו אם יכול להוריד הכביסה מן החבלים, ואסר לו רבינו - למרות שהיה עוד זמן רב עד השקיעה. כל זה מחמת מנהג ירושלים לקבל שבת כארבעים דקות קודם השקיעה, ומעשה כעין זה - הורדת כביסה מן החבלים - יכול להיראות בעיני אנשים כזלזול בקדושת השבת[נה].

כעין זה אירע פעם כשהיה הדבר נוגע לקדושת חול המועד.

נא במקרה דומה שהתקשה להוציא מפיו את המילה 'אסור', והיה זה ילד שהציע את השאלה. הוא חשב לתומו, שהרב לא יודע את התשובה. אמר לו: "אם כן, שאינכם יודעים את התשובה, למה משמשים הנכם כרב?!..." כשפגש רבינו למחרת את אבי הילד, העיר לו על כך בחכמה, שהבן שלו הוא עילוי (חריף...) ויש לשמור עליו שיגדל אכן לגדול בתורה...

נב הרה"ג ר' מאיר דוד בן-שם ז"ל, יליד שכונת בית ישראל.

נג לפי עדותו של הרב אהרן סורסקי, במאמרו ב"מרביצי תורה מעולם החסידות", ערך רבינו, חלק ז, עמוד צג.

נד הרה"ג ר' שלו' צבי ענגלענדער שליט"א מלונדון, ששמע מפיו.

נה מפי הרה"ג ר' מאיר דוד בן-שם ז"ל, יליד שכונת בית ישראל.

היה זה פעם בחול המועד, נכנס אליו פלוני בעל מפעל קטן ושאלתו בפיו, היות שמצב פרנסתו בכי רע מבקש הוא היתר להפעיל מפעלו בימי חול המועד. אולם רבינו השיבו בשלילה. טען הלה, הלא אין לי מה לאכול. נתן לו רבינו כסף, אולם הלה סירב שאינו רוצה לקחת מתנות, אמר לו רבינו: "קח לך המעות בהלוואה, ועשה בהם כרצונכם..."

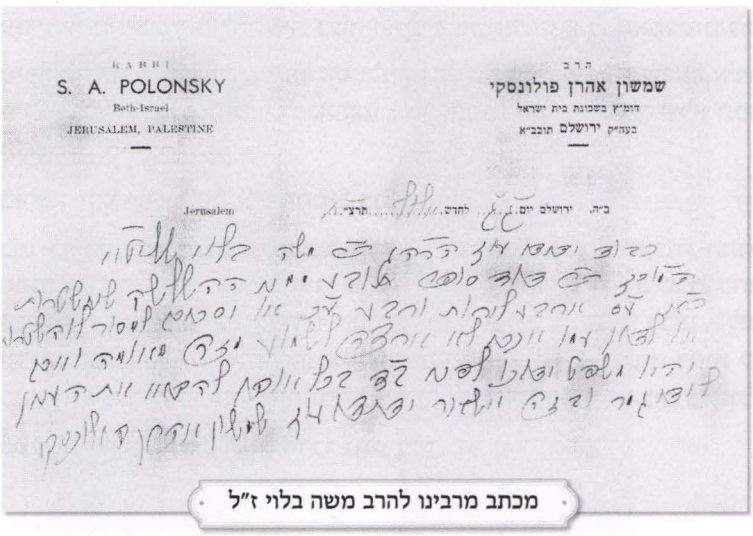
אחר-כך התבטא רבינו להרה"ח רבי יוסף הופמן ז"ל, מתושבי שכונת בית ישראל, שישב אצלו באותה שעה: "ער קומט מיר נאך פרעגין, א צווייטער וועט נישט קומען פרעגן, אפילו דער דין איז טאקע אז ער מעג, אבער ביי אזא שאלה דארף מען שטארק אכטונג געבן..."[נו]

איש האמת והשלום

פרק מיוחד ראוי להקדיש על כוחו הגדול בדיני ממונות. שֵׁם פקחותו ורגישותו, יצא לתהילה בכל הארץ. מטה השלום אשר בידו, גרם למתדיינים רבים לשחר לפתחו, שישמש ביניהם כבורר, לפשר ולגשר ולהוציא הדין לאשורו. מכל רחבי הארץ נקרא רבינו לשמש כ'בורר' בדיני תורה, ובמהלך השנים נתמכה פרנסתו בשכר הבוררות ב"דיני תורה" שבין איש לרעהו[נז].

אחד מבני התקופה מבכה עליו לאחר הסתלקותו[נח]:

"חרוץ ויודע דבר בהויות העולם. וכשפרקליטים היו נזקקים למומחיותו ועצותיו בעניני דת ודין, היו משתוממים מתפיסתו המהירה, ומחדירתו בתוך תוכם של כל הענינים המסובכים שהובאו לפניו"[נט].

RABBI
S. A. POLONSKY
Beth-Israel
JERUSALEM, PALESTINE

הרב
שמשון אהרן פולונסקי
דומ"ץ בשכונת בית ישראל
בעה"ק ירושלם תובב"א

Jerusalem

ב"ה. ירושלם יום.... לחדש.... תרצ"...

מכתב מרבינו להרב משה בלוי ז"ל

נו מפי הר"ר מיכאל הופמן ז"ל מבני-ברק, בן הרה"ח רבי יוסף ז"ל.
תרגום: זה טוב - שהוא עדיין בא לשאול, אחרים אינם שואלים כלל. אף שמעיקר הדין אפשר יש להתיר במקרה כזה, אולם בענין זה של קדושת המועד יש להיזהר עד מאד, שלא יכשלו בני אדם...
מן הענין להעתיק קטע מתוך מכתב שכותב רבינו אל הרב עמרם בלוי ז"ל, מראשי העדה החרדית, בו מבקשו ש"העדה החרדית" תספק בהקפה ע"י 'ועד העיר' ליהודי פלוני איזה שירות, מוסיף לספר על נאמנותו של האיש להחזיר כספ שלוה, "כי כן עשיתי עמו בעבודת חול-המועד, נתתי לו בהלואה כדי שלא יעבוד, ואחר-כך הביא לי בתודה".

נז הרה"ח ר' מאיר קלירס ז"ל זכר מספר פעמים שהגיע רבינו לטבריה לשמש כבורר. כן מספר הג"ר אשר סופר שליט"א, נכד רבינו, ששמע מהגאון רבי אשר זאב ורנר זצ"ל רבה של טבריה, שרבינו היה כמה פעמים בטבריה אודות דיני-תורה. ראֵה גם בהמשך, שרבינו שהה לתקופות בבית הרב מקומניות, עוד בעת שבתו בכפר-אתא, כאשר הגיע לבוררות בסביבה זו.

נח הרה"ג ר' מרדכי גימפל בארג ז"ל, רו"מ ישיבת "שער השמים", במאמר זכרון לאחר פטירתו.

נט על הבנתו המעולחת בדיני ממונות, יצויין את שמספר הג"ר שמואל שניצר שליט"א, בשם אביו הר"ר יעקב מאיר ז"ל, מבאי ביתו של רבינו

במאמר אחר שהתפרסם באחד מכתבי-עת[ס] לאחר הסתלקותו, מבכים גם הם על מומחיותו המדהימה בדיני הממונות, ועל היותו תל-תלפיות לכל יודעי דת ודין, וכה כתבו:

"לא אחת קרה שלעצתו ולשיפוטו פנו אישי ציבור שונים, נבוכים בבעיותיהם המסובכות. והוא, ענה בפשטות כן או לאו. הוא לא טרח להסביר ולנמק, ולא להם חסר עוד שכנוע. מבטו, חדירתו אל עומק הענינים במומחיות יותר ממומחיות השואלים, הם שכנעו שכנוע גמור.

"לא אחת קרה, שלשיפוטו נדרשו אנשים, אשר להשקפותיהם ולמעשיהם לא הסתיר הנפטר את התנגדותו העזה, אבל הם ידעוהו והכירוהו כאיש אמת וכחכם הרזים, גם הם יצאו ממנו מלאי רצון, ופיהם מלא שבח והערצה".

אחד מאותם אישי ציבור, "אשר להשקפותיהם ולמעשיהם לא הסתיר הנפטר את התנגדותו העזה, אבל הם ידעוהו והכירוהו כאיש אמת וכחכם הרזים", ולקחו אותו על עצמם כבורר מומחה, אשר כל דבר דין וממון יביאון אליו, היה זה אחד מראשי "הסתדרות הפועלים" באותה תקופה, אשר מטבע הדברים היו סכסוכים רבים בתוך ההסתדרות, ולמרבה הפלא, בכל דין ודברים היה מגיע בקביעות עם פועלים להתדיינות אצל רבינו[סא].

בקיאותו הגדולה בחלק "חושן משפט" שבשולחן ערוך, לצד הבנתו העצומה ותפיסתו המהירה, העמידוהו כיחיד מומחה בדיני ממונות. הג"ר אברהם הערש כהן זצ"ל, מגדולי תלמידי-החכמים שבירושלים, התפלא לימים, על שרבינו התפרסם יותר במומחיותו בהוראת איסור והיתר, כאשר גדלותו בדיני ממונות לא נפלה במאום ממומחיותו בתחום ההוראה.

הגאון רבי אברהם הערש כהן זצ"ל (מימין)

אמנם, למען האמת, גם בענייני איסור והיתר היה נדרש רבינו פעמים הרבה להכרעות של

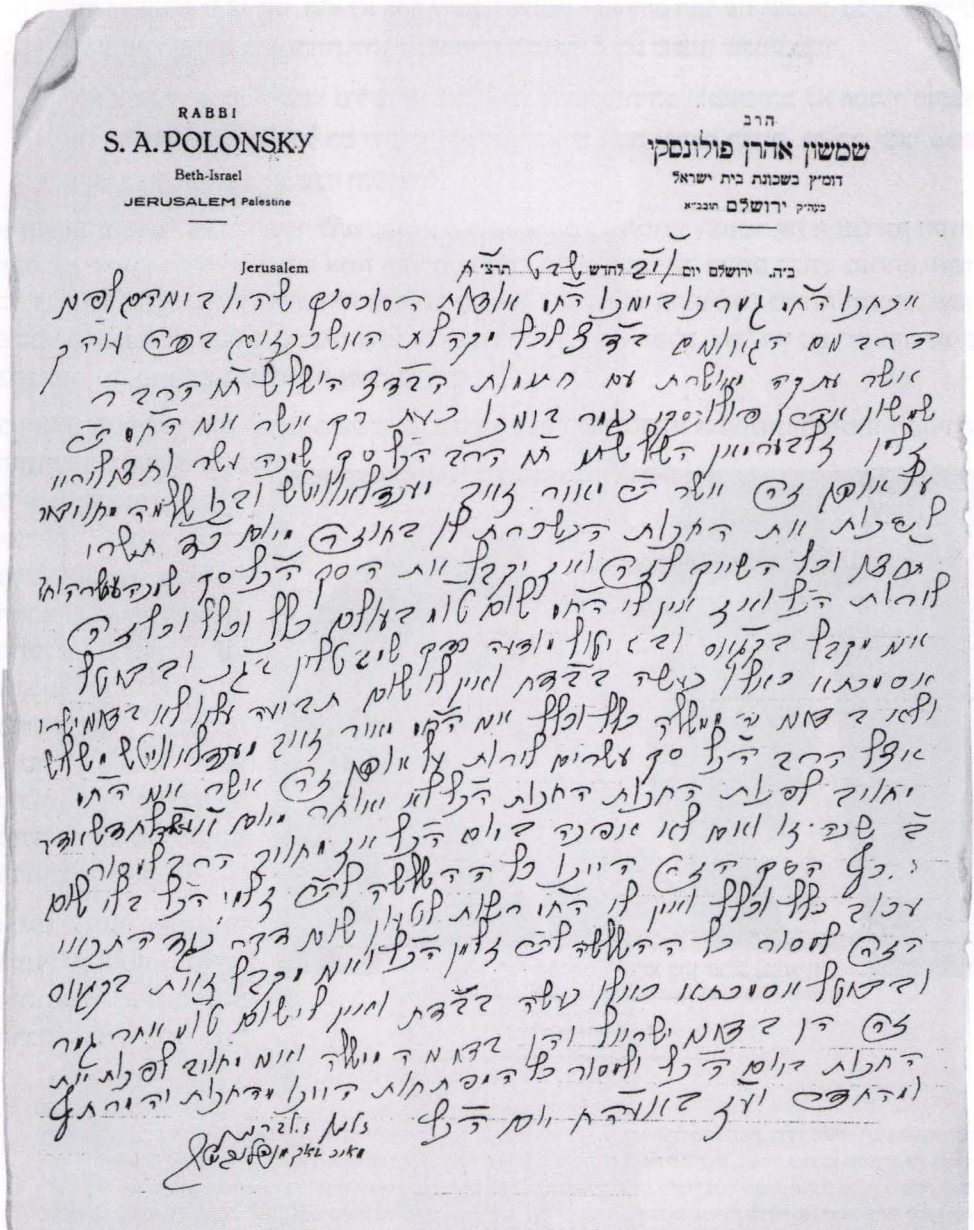
ומתושבי שכונת בית ישראל:

בהיות אבי בן ט"ז שנים נאלץ לעזוב את הישיבה ולעזור בפרנסת הבית. מאחר והיה מוכשר בניהול חשבונות, קיבל משרת רואה חשבון בבית מסחר גדול. באותה תקופה של שנות תש"ב-ד, לא היו מחירי המוצרים קבועים, והיו תלויים בהיצע וביקוש. כשהיה שפע מן המוצרים ירד המחיר, וכשהיו שמועות על מחסור של מוצר עלה המחיר. באחד הימים פשטה שמועה שעתיד להיות מחסור גדול בקמח, אנשים מיהרו לחנויות לאגור לעצמם קמח, והמחיר נסק מאד. אמנם, להם בחנות היה מידע מוצק, שהגיעה ליפו ספינה טעונה עם כמויות גדולות של קמח, ובתוך מספר ימים יהיה שפע של קמח בעיר. בינתיים מכרו קמח במחיר הגבוה. אבי שהיה קיצוני בישרותו הציק לו הדבר מאד, שאולי אסור למכור במחיר הגבוה כשיודעים שעוד מעט זה ירד. הלך לשאול את רבינו, רבינו חשב לרגע וחיוך קל עלה על שפתיו ואמר: "אכן, הצדק איתך... הלוואי היו כל הסוחרים כמוך... מה חבל, שכיום כבר אי-אפשר להיות סוחר עם ישרות כזאת..."

ס "היומן", כ"ט סיון תש"ח.

סא מרשימות נכד רבינו ובן-ביתו, הר"ר נחום טל (טולקצוב) ז"ל.

חושן-משפט. כמו בעת שפסל רב בישראל את הבהמה שנשחטה זה עתה ע"י השוחט, למורת רוחו הגלויה של הקצב, שאיבד בכך הון רב. רבנים רבים נקלעו לסבך קשה זה, וקשה היה להם לצאת ממנו. או-אז נדרשו לביתו של רבינו, וביחד עם הקצב פנו אל רבינו, בבקשת עצה ותבונה

RABBI
S. A. POLONSKY
Beth-Israel
JERUSALEM Palestine

הרב
שמשון אהרן פולונסקי
דומ"ץ בשכונת בית ישראל
בעה"ק ירושלם תובב"א

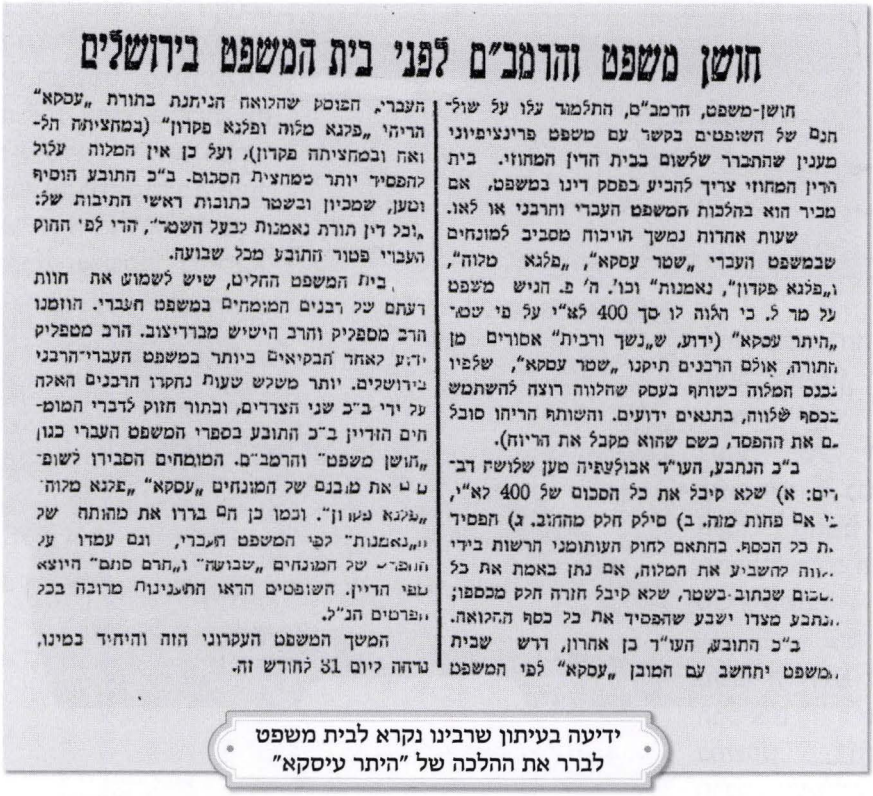
Jerusalem

רבינו משמש כשליש בדין תורה

איך להנחות הדרך הישרה אשר ילכו בה לשביעות רצון כל הצדדים[סב].

כן התבטא גם האדמו"ר מסקרנביץ, הגה"צ רבי יוסף צבי קאליש זצ"ל, רבה הראשון של בני-ברק, שלאחר שישב איתו פעם כדיין בדין תורה מסובך, ביחד עם הגה"צ רבי בנימין מנדלזון אב"ד קוממיות זצ"ל, עמד נדהם מגדלותו ופקחותו בענייני חושן משפט[סג].

בירושלים היה סכסוך קרקעות נודע, שהיו מעורבים בו עשרים וארבעה אנשים, והיו דנים בה טובי הדיינים, ולהבדיל גדולי השופטים, ובכל זאת לא היו יכולים להגיע לעמק השוה. הויכוח התגלגל בין בתי משפט שונים, והעסיק עשרות עורכי-דינים שטיפלו בה, ובכל זאת הפתרון היה רחוק מן העין, ולא נמצא. לימים הציע אחד מן המעורבים באותה פרשייה להביא הדברים על שולחנו של רבינו, אולי הוא בחריפותו יוכל לברר וללבן את מה שלא ליבנו הקודמים אליו. ואכן, לתדהמת כל המומחים, תוך חמשה ימים סידר רבינו את הדבר, לשביעות כל הצדדים המעורבים בפרשה קשה זו![סד]

חושן משפט והרמב"ם לפני בית המשפט בירושלים

חושן-משפט, הרמב"ם, התלמוד עלו על שולחנם של השופטים בקשר עם משפט פרינציפיוני מענין שהתברר לשלום בבית הדין המחוזי. בית הדין המחוזי צריך להביע בפסק דינו במשפט, אם מכיר הוא בהלכות המשפט העברי וחרבני או לאו.

שעות אחדות נמשך הויכוח מסביב למונחים שבמשפט העברי "שטר עסקא", "פלגא מלוה", ו"פלגא פקדון", נאמנות" וכו'. ה' פ. הניש משפט על מר ל. כי הלוה לו סך 400 לא"י על פי שטר "היתר עסקא" (ידוע, ש"נשך ורבית" אסורים מן התורה, אולם הרבנים תיקנו "שטר עסקא", שלפיו בכגם המלוה כשותף בעסק שהלווה רוצה להשתמש בכסף שלווה, בתנאים ידועים. והשותף הריחו סובל ם את ההפסד, כשם שהוא מקבל את הריוח).

ב"כ הנתבע, העו"ד אבולעפיה מען שלושה דב- רים: א) שלא קיבל את כל הסכום של 400 לא"י, י אם פחות מזה. ב) סילק חלק מהחוב. ג) הפסיד ת כל הכסף. בהתאם לחוק העותומני תרשות בידי ווה להשביע את המלוה, אם נתן באמת את כל סכום שכתוב בשטר, שלא קיבל חזרה חלק מכספו; נתבע מצדו ישבע שהפסיד את כל כסף ההלוואה.

ב"כ התובע, העו"ד בן אהרון, דרש שבית המשפט יתחשב עם המונח "עסקא" לפי המשפט העברי, המוסק שהלווה הניתנת בתורת "עסקא" הריהי "פלגא מלוה ופלגא פקדון" (במחציתה הל- ואה ובמחציתה פקדון), ועל כן אין המלוה עלול להפסיד יותר ממחצית הסכום. ב"כ התובע הוסיף וטען, שמכיון ובשטר כתובות ראשי התיבות של: "וכל דין תורת נאמנות לבעל השטר", הרי לפי החוק העבורי פטור התובע מכל שבועה.

בית המשפט החליט, שיש לשמוע את חוות דעתם של רבנים המומחים במשפט העברי. הוזמנו הרב מספליק והרב הישיש מברדיצוב. הרב מספליק ידוע לאחר הבקיאים ביותר במשפט העברי-הרבני בירושלים. יותר משלש שעות נחקרו הרבנים האלה על ידי ב"כ שני הצדדים, ובתור חזוק לדברי המומ- חים הזדיין ב"כ התובע בספרי המשפט העברי בגון "חושן משפט" והרמב"ם. המומחים הסבירו לשופ- ט ם את מובנם של המונחים "עסקא" "פלגא מלוה" "פלגא פקדון". וכמו כן הם ברדו את מהותה של "נאמנות" לפי המשפט העברי, וגם עמדו על ההפרש של המונחים "שבועה" ו"תרם סותם" היוצא מדברי הדיין. השופטים הדאו התענינות מרובה בכל הפרטים הנ"ל.

המשך המשפט העברוני הזה והיחיד במינו, נדחה ליום 31 לחודש זה.

ידיעה בעיתון שרבינו נקרא לבית משפט לברר את ההלכה של "היתר עיסקא"

סב מפי הג"ר מנחם מנדל מנדלזון גאב"ד קוממיות זצ"ל, ואחיו יבדלח"ט הג"ר ישראל יצחק מנדלזון שליט"א, בני גאב"ד קוממיות זצ"ל, אשר היה בעצמו עולה פעמים הרבה לבית רבינו בשאלות כאלו.

סג מפי נכד רבינו, הג"ר אשר סופר שליט"א.

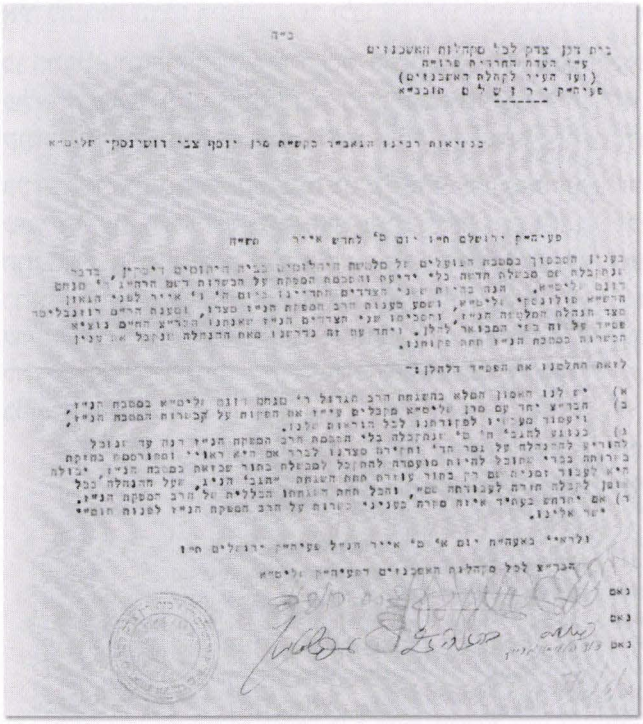
סד סיפור זה הובא בקצרה גם במאמר הספד שנכתב ב"קול ישראל", תיכף אחר הסתלקות רבינו, א' תמוז תש"ח: "בעיקר נתפרסם בשכלו הישר ובידיעתו העצומה בכל ענייני חוק ומשפט, ולכן נתמנה תמיד לבוררויות שונות. היה מעשה ונקרא לשמש כבורר בסכסוך קרקעות אחד שהעסיק את כל בתי המשפט השונים בארץ משך 10 שנה, והרבה עו"ד טפלו בזה ולא הגיעו לכלל בירור. ומשנמסר לו הענין, סידר אותו בחמשה ימים לשביעות רצון כל הצדדים הנוגעים בדבר".

כך גם ב"היסוד", ה' אלול תש"ח: "בירושלים היה מפורסם מאד בכל חוגי התורה, וגם בין עורכי הדין הנזקקים למשפטים רציניים".

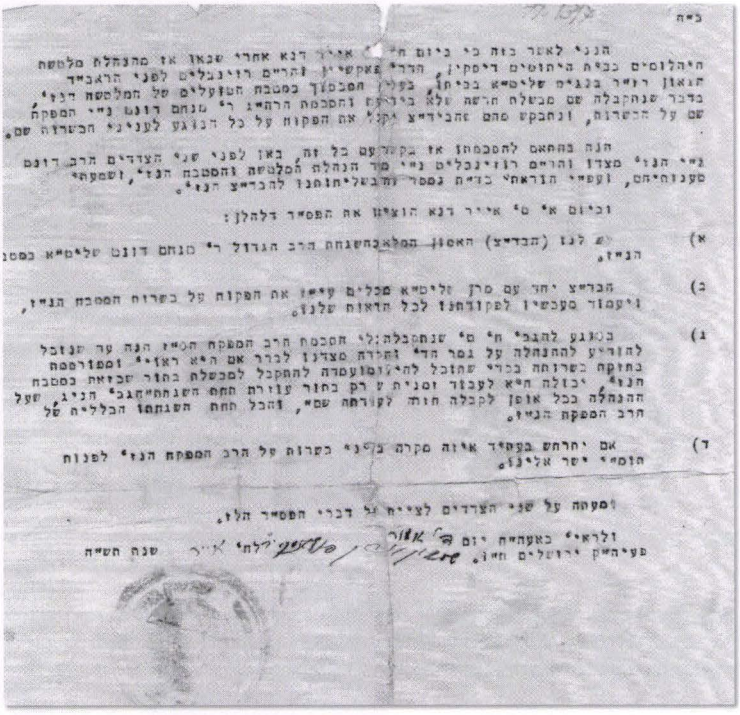
המאמרים בשלימותם נדפסו להלן: פרק כג.

פעמים רבות שהיה דורש בעצת אמו הישישה והחכמנית ע"ה, שהיתה מתגוררת בביתו, לשמוע ממנה דבר עצה וחכמה בענין שעלה זה עתה על הפרק, ובבקשה שתחכים אותו מדברי אביו הרב זצ"ל במקרים מעין אלו[סה].

בכתב-עת משנת תרפ"ט, מוצאים אנו ידיעה תחת הכותרת "חושן משפט והרמב"ם לפני בית המשפט", בו מסופר, על דין ודברים שהתגלגל לפתחו של בית המשפט, אודות מלווה שהלוה את כספו בריבית עם "היתר עיסקא", והלווה הפסיד את כספו. עד כמה מחייב ה"היתר עיסקא" את המלווה להפסיד את הכסף שהשקיע בעיסקא.

"בית המשפט החליט", מספר העיתון, "שיש לשמוע את חוות דעתם של רבנים המומחים במשפט העברי. הוזמנו הרב מטפליק והרב הישיש מברדיטשוב [הג"ר משה פריצקער זצ"ל]. הרב מטפליק ידוע לאחד הבקיאים ביותר במשפט העברי-הרבני בירושלים. יותר משלש שעות נחקרו הרבנים האלה על ידי ב"כ שני הצדדים".

סה הרב חיים אורי ליפשיץ ז"ל.

ב"ה

ירושלם יום ז' כסלו תרצ"ז

פסק – ד י ן

התובע: מר ל' גולדברוך

הנתבע: מר מאיר אלבוים

הנדון: תביעת חלק בהשותפות !

אחרי שמענו טענותיהם, ואחרי אשר קיבלו אותנו הצ"מ לריון ביניהם ותחומו בתוקף קומפרומס, יצא מאתנו כדלהלן.

א) כי על ר' מאיר אלבוים הנ"ל ליתן לר' ל' גולדברוך הנ"ל אשר השקיע בהשותפות סך מאה ושלשים ל"י, את חלקו בקניית הארמה אשר הר"מ הנ"ל קנה מהערבים, חדר מלמה, ומחמר חסן, ומחמד יוסף אבו אל חווה. מכפר טור בהתאם לחוזה – מכר מתאריך 10.8.35 ובהתאם לתוספת של החוזה מתאריך 27.6.35 וכל מה שיקבל הר"מ הנ"ל מהערבים הנ"ל הנזקים, עליו ליתן לר' ל' גולדברוך הנ"ל את חלקו באופן יחסי כפי הכספים שכל אחד מהם השקיע בהעסק הנ"ל.

ב) וכמו כן על ר' מאיר אלבוים הנ"ל ליתן לר' ל' גולדברוך הנ"ל את חלקו מכל מה שישאר אצלו (אחרי שהר"מ יברר בחשבון סדוק) מהסכום של 350 לא"י שקיבל תחלה פרעון מהקונה המגרש הנ"ל.

ג) וכמו כן אם יחזירו הערבים רק את הכספים שקיבלו, על ר"מ הנ"ל להחזיר לר"ל הנ"ל את הסך מאה ושלשים לא"י שהשקיע בהעסק הנ"ל.

ד) וכמו כן אם יקבלו מהערבים את האדמה או חלק ממנה מחויב הר"מ הנ"ל לרשום בחשבון (במשרד ספרי חאמוזה) על שם ר"ל הנ"ל חלקה אדמה מהאדמה הנ"ל באופן יחסי לסך מאה ושלשים לא"י שהשקיע בהעסק הזה בתור שותף.

ה) על ר"מ אלבוים הנ"ל ליתן כתב התחייבות לר"ל הנ"ל על כל תפרטים הנ"ל

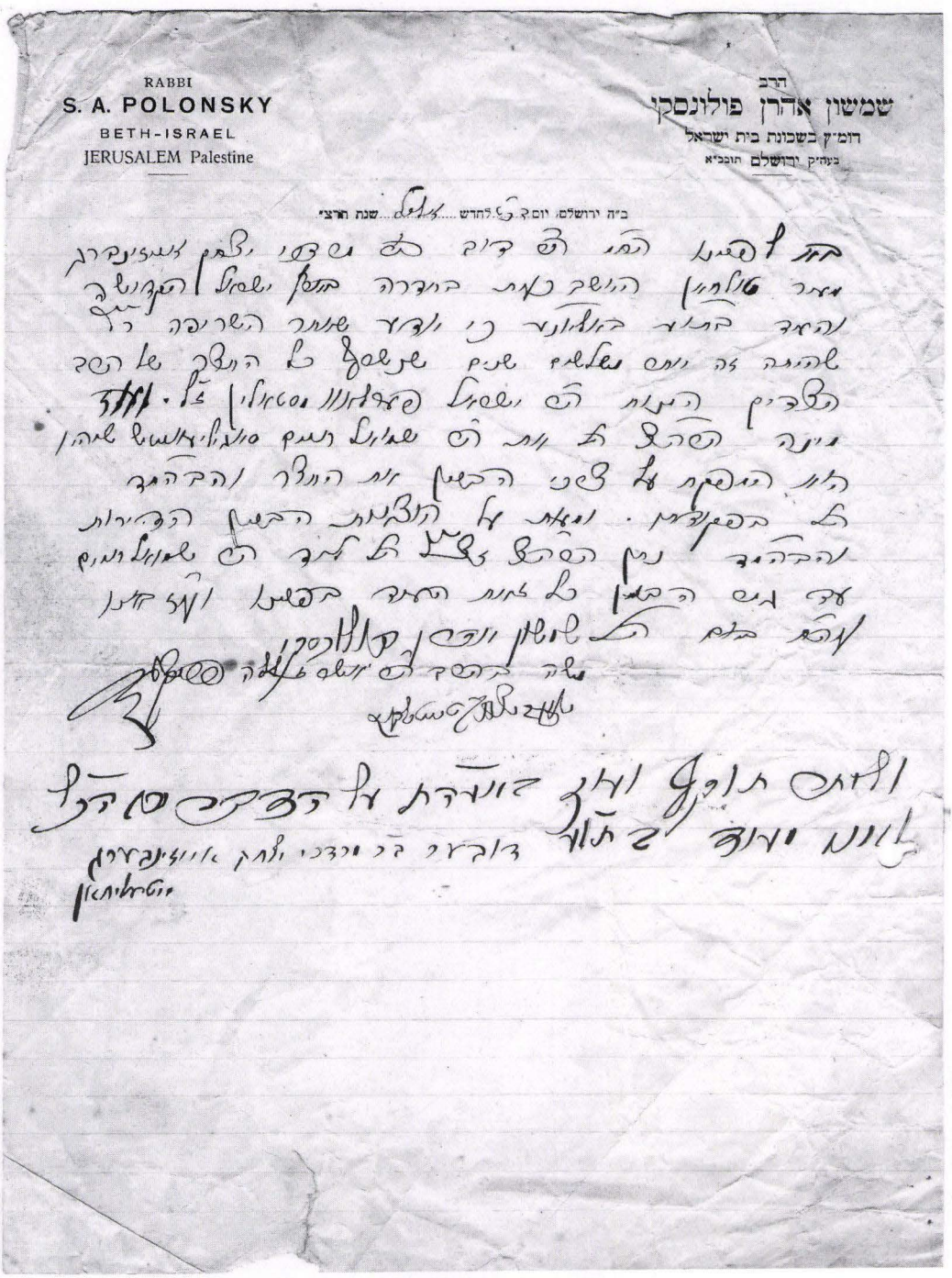
וע"ז בעה"ח יום הנ"ל עיה"ק ירושלם תובב"א

נ א ם שלמה ויסמן שולבסקי

נ א ם יצחק יסה

פסקי בוררות מרבינו זצ"ל

עדות שמעיד יהודי בפני רבינו
אודות ירושת הרה"ק רבי ישראל מסטאלין זצ"ל

RABBI
S. A. POLONSKY
BETH-ISRAEL
JERUSALEM Palestine

הרב
שמשון אהרן פולונסקי
רומ"ק בשכונת בית ישראל
בעה"ק ירושלם תובי"א

ב"ה, ירושלם יום ד' כ"ט לחדש אלול שנת תרצ...

בא לפנינו הח"מ ה"ר דוב בר' מרדכי יצחק אייזינברג מעיר טולחאן היושב כעת בחדרה בארץ ישראל הקדושה והעיד בתו"ע [=בתורת עדות] באליונ"ע [=באם לא יגיד ונשא עונו] כי יודע שאחר השריפה ר"ל שהיתה זה יותר משלשים שנים שנשרף כל החדר של הרב הצדיק המנוח ה"ר ישראל פערלאוו מסטאלין ז"ל. ואז מינה הרה"צ הנ"ל את ה"ר שמואל חיים סאגיליעוויטש שיהי' הוא המפקח על צרכי הבנין את החצר והבהמ"ד הכל בפקודתו. ומעות על הוצאות הבנין הדירות והבהמ"ד נתן הרה"צ זצ"ל הנ"ל ליד ה"ר שמואל חיים עד גמר הבנין, כל זאת העיד בפנינו.

וע"ז באנו עה"ח ביום הנ"ל

שמשון אהרן פולונסקי

משה בהרב ה"ר אשר זלל"ה פריצקער

יעקב יצחק טייטילבוים

וליתר תוקף ועוז באעה"ח על הדברים הנ"ל ואני מעיד בתו"ע

דובער ב"ר מרדכי יצחק אייזינבערג מטעליחאן

נזהר מן השוחד

רבינו, בעינו החדה, ידע להבחין מיד - בכל הפרשיות שנקלעו לפתחו - בין הנוכל לאיש האמת, כמו גם ידע לזהות את אלו החפצים לשחדו טרם שיגיעו אליו לדין תורה.

באחת מלילי השבתות אחר התפילה, ניגש אחד מהמתפללים ואיחל לרבינו ברכת "שבת שלום" חמה ולבבית מן הרגיל ("א בריט'ן גוט שבת" בלשוננו). כשפנה והלך, הפטיר רבינו לסובביו: "דאס איז א וואכענדיגע גוט שבת..."[סו]

וכך הוי, ביום ראשון שלמחרת, התייצב הלה לפני רבינו לדין-תורה עם בעל דבביה[סז]...

תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם...

רבינו סלד מהבוררים, אשר משחרים אחר הדין-תורה, בכדי להרבות ממון לביתם. כל דין-תורה שבא לפניו, חיפש תחילה את דרך השלום שיחסוך את כל הדין-תורה מעיקרא. גם כאשר לא עלתה בידו למנוע את הדין-תורה, חיפש עדיין את דרך הפשרה מתוך דרכי נועם ואחווה.

מעשה שבאו אליו לדין-תורה, הגבאים של בית הכנסת בשכונה, שהיה להם דין ודברים עם שכן המחזיק רפת בחצרו ומוציא פרנסתו ממכירת חלב, וטענתם בפיהם, שריחות העולים מן הרפת מפריעים לתפילה בבית הכנסת. דיבר רבינו עם כל אחד מהצדדים ביחידות, בלא שיהא הצד השני

סו תרגום: זהו ברכת 'גוט שבת' של חול...

סז הרה"ח ר' ראובן קלפהולץ ז"ל.

שותף לשיחה.

אחר-כך התברר, שהטיף מוסר לבעל הרפת, על שאינו מתרחק מבית-הכנסת, בזמן שברור כי הריח מזיק ומפריע לרבים. מאידך, הוכיח את הגבאים על שהרהיבו לדרוש דבר כזה, לנשל יהודי מפרנסתו כשיורחק מכאן...

יצאו בעלי הדינים מן הדין-תורה, ולא ידעו מי חייב לסגת. חזרו לשאול אותו, אך הוא הגיב בפשיטות: "עניתי לכל אחד לפי ענינו. היהודי השכן חייב לדעת את שלו – הגבאים את שלהם..."[סח]

כמוכיח, עם רגישות של כל אחד מהצדדים היו יכולים למנוע זאת.

בסופו של דבר, הגיעו בעל הרפת וגבאי בית הכנסת בעצמם להבנה, שבעל הרפת יעביר את הרפת למקום שאינו מיושב בתושבים. השלום והשלווה שבו לשרור, ובעל הרפת הרוויח - שקרן הכנסותיו עלה מעלה מעלה.

כיוצא בזה, מספר בעל המעשה[סט]:

"פעם רכשתי מחברי ספר מסוים, אקזמפלר נדיר, במחיר שהשתווינו ביניינו, ולאחר המקח רצה המוכר לחזור בו, מאחר שהתברר לו כי לא ידע את ערך הספר, ואני טענתי בצדק שאי-אפשר לחזור בו מן המכירה. הגענו שנינו לדין-תורה לפני רבינו. כיון ששמע במה המדובר, סח לנו, בהצביעו על הארונות המלאים שעמדו בחדרו: 'ואני רכשתי את כל אלה בלא דיני תורה...' כמובן, שזה השפיע עלי מיד לוותר..."

גדולה לגימה שמקרבת...

גם לאחר שכבר היו מוכרחים להכריע הדין לצד אחד - למורת רוחו של הצד השני, ידע רבינו לזהות את המקרים שבהם אפשר להשוות בין הצדדים לאחר שכבר הוכרע הדין לטובת אחד מהם.

מקרה אחד כזה מסופר על דין-תורה מעניין שהתקיים בין שתי הישיבות המפורסמות בירושלים, "עץ חיים" של עדת הפרושים ו"חיי עולם" של עדת החסידים. היה זה בעת שעלה הג"ר חייקל מילצקי זצ"ל לארץ ישראל, נדבר עמו הג"ר מיכל טיקוצינסקי זצ"ל מ"עץ חיים", שברצונו לקחתו כמלמד בת"ת שלו. אדהכי והכי, לא באו הדברים לידי גמר, לקחו הג"ר ירוחם פישל ברנשטיין זצ"ל ל"חיי עולם".

כששמעו ב'עץ חיים' שקיבל את התפקיד במקום אחר, היצר להם מאד. טענו, שלמרות שסיכום מפורש - אין כאן, אבל, הם קדמו ל'חיי עולם', והם מבקשים לזכות במלמד נערץ זה.

הלכו לדין-תורה אצל רבינו, ורבינו פסק לטובת עץ חיים. "בהיותו מיוצאי ליטא הרי הוא מתאים יותר לתפקיד בעץ חיים", ספק-קבע ספק-הציע. לאחר שיצא הפסק ציוה רבינו להגיש יי"ש ומזונות, לקרב הלבבות של שני העסקנים הגאונים המפורסמים בירושלים.

אווירה טובה התפשטה בין הצדדים, ואז הבחין רבי מיכל טיקוצינסקי שרבי פישל מצטער על שלא זכה בדין. מכוח האוירה החיובית שנוצרה, קרא רבי מיכל ואמר, הנני מוותר על זכייתי בדין,

סח הרה"ח ר' אהרן סורסקי הי"ו, "מרביצי תורה מעולם החסידות", ערך רבינו, חלק ז, עמוד צז.
סט הרה"ח ר' אברהם לידר ז"ל.

ויוכל ר' חייקל לשמש כמלמד בחיי עולם. נהנה רבינו מאד מהתוצאה הברוכה, וכשרוחו טובה עליו אמר: "עכשיו מובן מאמר חז"ל (סנהדרין קג:) 'גדולה לגימה שמקרבת את הרחוקים' - חסידים ומתנגדים עבדי שלמא בהדי הדדי..."[ע]

רבי מיכל טיקוצינסקי זצ"ל

בנחישות וברגישות

בשאיפתו הגדולה ליישר הדורים, הרי כשראה שהבעל-דין שיצא חייב אין בידו לשלם, היה פעמים רבות משלם מכיסו את ההוצאה. והנה בידינו ההשקפה הישרה. כשנוגע לדין-תורה, הרי שאסור לשאת פני דל, אבל כשנוגע למצות צדקה, שוב יש כאן מצות צדקה, ואין להתעלם ממנה.

ע הרב חיים אורי ליפשיץ ז"ל, בתולדות המחבר בסו"ס "חידושי הרב מטפליק", עמוד 80. וכן מפי הרה"ח ר' שאול רוטמן ז"ל.

פרק כ

סמוכים לעד לעולם

שימושה של תורה

דולה ומשקה

רבים המה גדולי ההוראה במשך הדורות, שאמנם היתה דלתם פתוחה לרבים - להורות להם המעשה אשר יעשון, אבל מ"מ לא היה אצלם היחס לענין ההוראה כ'מקצוע', אשר לו 'תורה שלימה' איך ללמדה לאחרים. לדידם, עיקר לימוד ההוראה מתבטא בשליטה ובקיאות בשולחן-ערוך ונושאי כליו, לצד שימוש חכמים אצל ותיקי הוראה.

במשנתו של רבינו נוסף על כל זאת - לימוד ושימוש - עוד חלק עיקרי של לימוד 'רזי הוראה', אשר היא מסכתא שלימה עבור אלו שנועדו לגדולות להורות הוראה בישראל. מסכתא זו, כוללת בתוכה פרקים רבים וחשובים, אשר אי אפשר לאחד בלא חבירו, ורק האדם שהשלים עצמו במסכתא זו בשלימות - על כל פרקיה ופרטיה - הוא הנבחר לתפקיד חשוב ונשגב זה. מסכתא זו, היא הדרך שבה מְפַתֵּח המורה את חוש ההוראה, אשר יהפוך אותו לבעל מבט מיוחד - של מורה הוראה - על כל שאלה ושאלה הנדרשת לפתחו.

רבינו נחשב כחד ומיוחד שבין מורי הוראות שבירושלים, שמסר עצמו ללמד את מקצועות ההוראה לפרחי-תורה, תלמידי-חכמים צעירים שבדור. כעבד נאמן, אשר פקדון ההוראה בידו - לשמרו ולהאיר בו לדורו ואף למסרו לדור הבא - הקדיש רבינו רבות מזמנו לתלמידיו ששימשו אצלו בהוראה, להעמידם בקרן אורה, וללמדם מסורת ההוראה - המסורה לנו דור אחר דור - על בוריה, בכדי שלא תיפסק השושלת ולא ייבש המעין.

לא זו בלבד, אלא כשראה רבינו שבארץ ישראל מתפשטת יותר חיבת העיון בש"ס, וכל צורב צעיר חושקת נפשו בפלפולים ועיונים שאינם מובילים אל מסקנת ה'הלכה למעשה', היה עומד - על האברכים שראה אותם מוכשרים להוראה - כמלאך העומד על ראש העשב ומכה ואומר לו 'גְּדַל', לדרבנם שישתלמו במקצוע ההוראה, וליתן בהם את הניחוח והטעם בהוראה.

ובכלל, כאשר ראה לפניו אברך ראוי להוראה, שמצטנע בשולי דרכים וירא מן ההוראה, לא נח ולא שקט עד שראהו נוטל על שכמו את עול ההוראה. כל זה מתוך דאגה ואחריות לעתיד ההוראה בישראל, אשר היא יסוד היהדות.

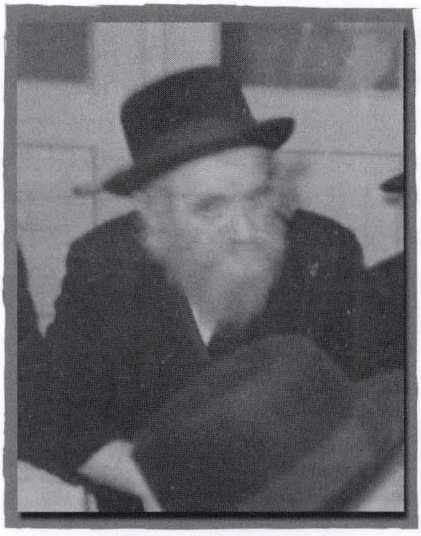
עוד בעת מגוריו בחוץ לארץ נתפרסם כיחיד מומחה, הנבחר מן שמיא ללמד צורבי דרבנן את מקצוע ההוראה. וכמה שנתפרסם בגולה כיחיד-מומחה במקצוע זה, הרי שכהנה וכהנה בארץ הקודש בכלל, ובירושלים בפרט. ואכן כך, זכה רבינו וההוראה בירושלים נקראת על שמו. רוב רובם של מורי ההוראה בירושלים נמנו על תלמידיו וממשיכי מורשתו. ומהם אבן ופינה ליסודות ההוראה בדור האחרון.

ומאחר שרבים מאותם מורי ההוראה דלהלן נבחרו אחר כבוד לשמש ברבנות בקהילות החשובות בגולה, והעמידו גם הם תלמידים מובהקים בהוראה, הרי זכה בזה, שנתפשטה הוראתו גם לארצות הגולה, ורבים ממורי ההוראה שותים מבארו הגדול.

מעתיקי השמועה

בשורות דלהלן, נקבץ את שמות בעלי-ההוראה שנחשבו לבאי-ביתו ולתלמידיו, מהם שלמדו אצלו את מקצוע ההוראה - ונחשבו כתלמידיו המובהקים בהוראה, מהם ששימשו לפניו תקופות קצרות, וגם אלו שלמדו אצלו הוראה - אף שבסוף לא פנו למשרות רבנות במשך השנים. ביניהם נפרט גם את גדולי ההוראה, אשר עוד טרם בואם להיכלו של רבינו כבר נודעו כרבנים ובעלי-הוראה מובהקים, ואף כבר העמידו תלמידים בהוראה, ולמרות זאת, כשנתוודעו לאורו הגדול של רבינו, עשו אזנם כאפרכסת, והכניעו עצמם להוסיף ולשמש לפניו, ולהשתלם דרכו ביתר שלימות ומומחיות.

השמות נמנו לפי סדר לידתם, ואין מוקדם ומאוחר:

הגאון רבי נפתלי צבי שמרלר זצ"ל

ראש ישיבת "חיי עולם"

וחבר בד"ץ חסידים "העדה החרדית"[א]

רבי הירשלי שמרלר, כבר נחשב בגולה כתלמיד-חכם מובהק, משכמו ומעלה, גדול בתורה ובהוראה. עודנו בוינא, שימש כרב וכראש ישיבה, ותלמידים חשובים היו משחרים לפתחו. למרות זאת, כשעלה לשבת בארץ הקודש, וקבע מקום מגוריו בשכונת "בית ישראל", הוסיף חכמה על חכמתו, ושימש אצל רבינו ב'שימוש חכמים', ו"היה מתייעץ רבות עמו בעניני הוראה והלכה" - כעדות בנו הג"ר משה חיים שליט"א אב"ד ציריך, בהקדמת הספר "אמרי נפתלי", להגרנ"צ זצ"ל.

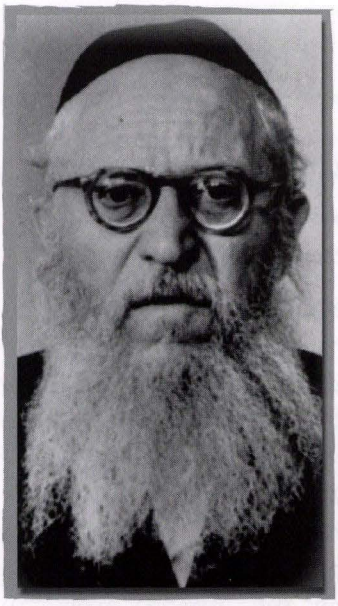
גם רבינו לעומתו, החשיבו וכיבדו ביותר כפי הכבוד הראוי לו, ואף גם זאת, הפקיד רבינו בידו את צוואתו, והועידו לשמש כממלא מקומו בשכונת "בית ישראל". אולם, לדאבון לב, נסתלק ג' ימים לפני רבינו, והוא בשנתו השישים.

בהקדמת הנכד המו"ל של "אמרי נפתלי" כותב: **"...כמו כן ישב יחד עם ש"ב הרב מטעפליק הגאון מוהרש"א פולונסקי זצ"ל אתו עמו בביתו ונו"נ בעניני הלכה והוראה, ואח"כ ישבו יחדיו גם בבית ההוראה, ובשנים האחרונות, כשהרב מטעפליק כבר לא הי' בקו הבריאות השלימה בקשו הרב מטעפליק שהוא יפסוק השאלות על מקומו בבית ההוראה. ידידות רבה שררה ביניהם, ויחד ביררו פסקי דינים וחידושים רבים, ואף הפקיד אצל זקנינו את צוואתו האחרונה אשר כתב, ולפלא, שבדיוק ג' ימים אחר פטירתו של זקנינו זצ"ל, נלב"ע ונטמן סמוך לציונו בבחי' הנאהבים והנעימים בחייהם ובמותם לא נפרדו".**

א הגאון רבי נפתלי צבי שמרלר זצ"ל, נולד ח' ניסן תרמ"ח, לאביו רבי אפרים מרדכי, מגזע הרה"ק מזלאטשוב, אפטא ופרמישלאן. בצעירותו נדד ללמוד תורה בקראקא, בקלויז מפורסם בעיר, יחד עם גדולי תורה רבים, ביניהם הג"ר מאיר שפירא מלובלין. בפרוץ מלחמת העולם הראשונה ברח לוינא, שם נתבלט בין הלומדים. עד מהרה נתמנה לרב קהילת "לוית חן", ולר"מ בישיבת "הר המוריה" שע"י קהל "מחזיקי הדת" בוינא. בשנת ת"ש עלה לירושלים, והתמנה לראש ישיבת "חיי עולם" וכחבר בד"צ חסידים של העדה החרדית. נלב"ע כ"ה סיון תש"ח, ומנו"כ בסנהדריה - סמוך ונראה לציון רבינו.

נכדיו מספרים על ההערצה וההתבטלות הגדולה שהיה לרבי הירשלי כלפי רבינו, שלמרות שהיה מחמיר גדול בענייני פסח, בהיותו חותר מגזע הרה"ק רבי מאיר מפרמישלאן זי"ע - שכידוע היה נוהג בחומרות מרובות בענייני פסח, ובין החומרות הללו שלא שתה רק מים מסוננים, בכל-זאת כשכיבדו רבינו בחוה"מ שתה הכוס עד תומה.

ראה לעיל, פרק יט, פסק ייחודי שפסק רבינו בנוכחות הגרנ"צ זצ"ל[ב].

הגאון רבי משה לייב שפירא זצ"ל

ראש ישיבת "תורת אמת"[ג]

הגרמ"ל שפירא זצ"ל התרועע בבית רבינו בהוראה ובחסידות[ד], ברוב ידידות וקירבה בין הני תרי אשלי רברבי.

פעם נכנסה אשה להגרמ"ל ושאלת עוף בידה. הפך הרב שפירא בדבר, טרח למצוא היתר, אולם לא עלה בידו למצוא שום פתח היתר. אולם, היה לבו נוקפו מחמת צערה של האומללה, שלח אותה לרבינו שיפסוק בדבר. אכן, גם הוא אישר את פסקו של הרב, שעוף זה טרף ואין בו שום פתח היתר.

הג"ר משה לייב שפירא זצ"ל
(האמצעי) בסעודת מצוה

ב וראה עוד בספרו "אמרי נפתלי", חלק ב עמוד רצד, עמוד רחצ, פסקים וחידו"ת מרבינו.

ג נולד בירושלים בשנת תרמ"ט, לאביו הרב מאיר בנימין ז"ל, ולאמו הרבנית ע"ה בת הרה"ג ר' חיים יוסף דוד אזולאי ז"ל, מצאצאי הרב חיד"א זצ"ל. בצעירותו למד בישיבת עץ חיים, והיה מראשוני תלמידי ישיבת "תורת אמת" ליובאוויטש. שקד על דלתי תורה בהתמדה גדולה, ונחשב כאחד מחשובי התלמידי חכמים בעיר. בשנת תש"א התמנה לכהן כראש ישיבת תורת אמת בירושלים, ושימש בתפקידו שנים רבות. כמו כן שימש כרב ומו"ץ בשכונת בית ישראל בעיר, לאחר תקופת הגר"ג לפידות זצ"ל. נלב"ע י' סיון תשל"ב, ומנו"כ בהר המנוחות. מח"ס "טבעות זהב" על חושן משפט.

ד ראה להלן, נספח ב, סיפורים שסיפר הגרמ"ל בשם רבינו.

הגאון רבי דוד יונגרייז זצ"ל

ראב"ד העדה החרדית ירושלים[ה]

הגאון האדיר רבי דוד הלוי יונגרייז זצ"ל, לימים ראש בי"ד העדה החרדית, החשיב עצמו כתלמיד של רבינו במסורת ההוראה. ואכן, רבי דוד נחשב כאחד מראשוני התלמידים של רבינו בירושלים. עוד בשנותיו הראשונות של רבינו בירושלים, נתקרב רבי דוד לאור באורו של רבינו, והיה מבאי ביתו הקרובים ביותר, אשר קיבל ממנו הרבה בתורת ההוראה. רבי דוד השתעשע רבות לפני רבינו בפלפולא דאורייתא, ורבינו לעומת זאת העריצו ביותר.

ואכן, רבי דוד נהג בפסקים רבים, להורות כפי שקיבל מרבינו. כך סיפר הג"ר יוסף ציינוירט זצ"ל, שפעם כאשר נשאל הגר"ד יונגרייז זצ"ל בענין מראה דם בביצה במחבת[ו], פסק להיתר ואמר: "מיין רבי - דער טעפליקער רב - האט אזוי גע'פסק'נט"[ז].

וכך מספר גם הג"ר יוסף משה סופר שליט"א, שבהזדמנות מסויימת אחרי שהורה הגר"ד להיתר בשאלה האמורה - אודות מראה דם ביצה במחבת, הפטיר: "עס איז דא וואס פסקענען אנדערש, איך האב אבער מקבל גיווען פון אן אלט'ן מורה הוראה אנדערש..."[ח]

הגר"ד יונגרייז בשיעור בביהמ"ד "קהל יראים"

כמים הפנים לפנים. אותות הערכה מיוחדים גילה רבינו כלפי רבי דוד, והעריצו ככלי מפואר - מלא וגדוש בתורה ויראת-שמים. נפעם היה

ה נולד בירושלים בשנת תרנ"ח, לאביו רבי ברוך ראובן שלמה יונגרייז, ממייסדי "העדה החרדית". מצעירותו ניכר בין חכמי ירושלים, ובתחילה שימש כר"מ בישיבת אהל משה ע"פ בקשתו של הגאון רבי יצחק ירוחם דיסקין, אחר-כך בישיבת חתם סופר, ולבסוף עמד בראש "ישיבת אנשי מעמד", במהלך השנים אף מסר שיחות בישיבת פורת יוסף. בשנת תרצ"א התחיל לשמש כדיין בביד"צ, על פי בקשתו של מרן הגרי"ח זוננפלד זצ"ל, ובשנתו האחרונה נתמנה אף לראב"ד. מחידושיו על התורה ושו"ת נדפס ספר בשם 'אור דוד'. נודע כגאון עצום ובקי בכל מכמני התורה. היה מיראי הוראה, ולחם מלחמות ה' בעוז ובגאון. במוצאי שמחת תורה, שנת תשל"ב הלך לעולמו, ומנו"כ בהר הזיתים.

ו יעויין, ב"שאלי ציון", חלק ג סימן ל, ובכתבי הג"ר העניך פדווא זצ"ל, הליכות חינוך, דף צא אות לו, הוראת רבינו בזה. וראה "ילקוט פסקים והוראות" הנדפס ב"דברי אהרן השלם" - כל ענין זה בהרחבה.

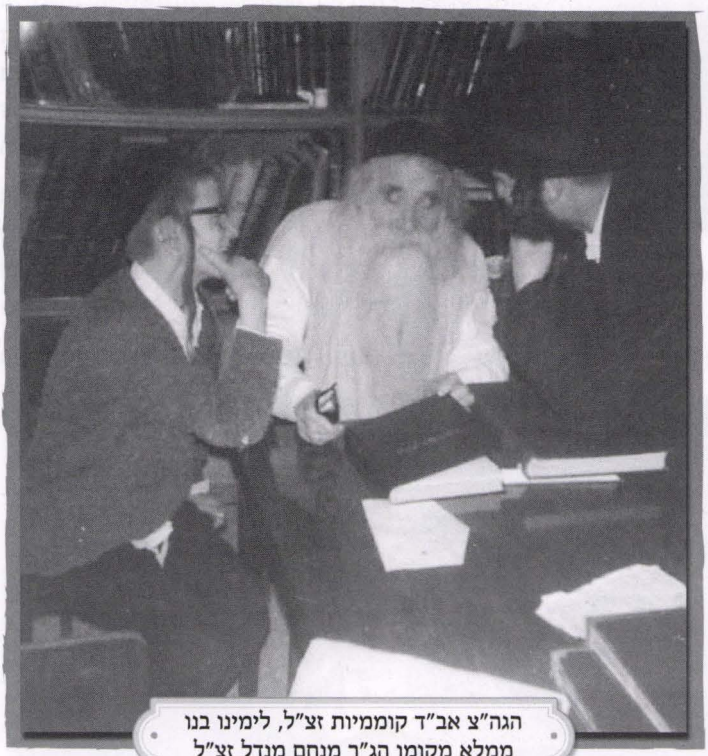
ז תרגום: מורי ורבי - הרב מטעפליק - פסק כן.

ח תרגום: אמנם יש הפוסקים אחרת, אבל אני קבלתי לפסוק כך מפי מורה הוראה מהדור הקודם.

מבקיאותו המופלאה של רבי דוד בש"ס, בבחינת 'מרא דכולא תלמודא'. אחדים ממקורבי רבינו מספרים, שפעם התבטא, שרגעיו המאושרים בחייו הם הזמנים שמשתעשע עם רבי דוד בדברי תורה...

הגאון רבי בנימין מנדלזון זצ"ל

אב"ד קוממיות[ט]

הגה"צ אב"ד קוממיות זצ"ל, לימינו בנו ממלא מקומו הג"ר מנחם מנדל זצ"ל

קשר מיוחד טווה רבה הנערץ של קוממיות, הגאון רבי בנימין מנדלזון זצ"ל, עם רבינו. הרב מקוממיות סבר וקיבל, שכל רב צעיר שעלה זה עתה על כס הרבנות, עליו לקבל תימוכין מאחד הרבנים הוותיקים. נאה דרש ונאה קיים, הוא בעצמו בחר את רבינו כדמות של רב שתנחה אותו בדרך הרבנות, ואף שטח להדיא את בקשתו זאת מרבינו, שיעמוד לימינו להורותו הדרך שילך בה בדרכי הוראה.

וכך כותב הרב מקוממיות לרבינו, לאחר ששוטח לפניו שאלה אחת שהובאה להכרעתו, ומבקש ממנו שיחווה דעתו בנידון, כשהוא כותב: "**ומלבד שיחוה דעתו להלכה למעשה כפי הדין, שאיני רוצה לסמוך עלי, יורנו האיך לעשות שישמעו דברי, ושלא יהי' דעתי דעת יחיד, והש"י יושיענו שלא יצא מכשול מתח"י... וענין הזה כשקרה בחו"ל אזי רבנים סמוכים מסייעים לרב צעיר בעבודתו לש"ש, ופה בעווה"ר אין לי למי לפנות... ותמיד אזכור אשר השיב נפשי בחומ"ס ב"ה, ועתה בא העת שיסייעני בענין זה...**"

ט נולד בשנת תרס"ד בעיר פלאצק, לאביו הג"ר מנחם מנדל זצ"ל, מחסידי אלכסנדר. למד בישיבה בעיר שעמדה בראשות אביו. נשא את בת העיר בודו'אנוב, ועבר לגור שם בעיר, ואף יסד בה ישיבה לבחורים. התקרב אל האדמו"ר בעל האמרי אמת מגור, והיה מעורה רבות בחיי היהדות וחינוך הכשר של בני ובנות ישראל. בשנת תרצ"ד עלה לארץ ישראל, ונתמנה לכהן כרב הישוב "כפר אתא". בשנת תשי"ב, נתמנה על פי עצת החזון איש לכהן כרב המושב קוממיות, עד לפטירתו כ"ד אייר תשל"ט. מנו"כ בהר המנוחות. היה מגדולי מקימי חומת הכשרות ושמירת הדת בארץ הקודש, ביותר נזקפה לזכותו התקומה של שמירת שביעית בארץ הקודש כדת וכדין.

אגרת מהרב מקוממיות לרבינו

אשר מבקשו להורותו הדרך אשר ילך בה

(נדפס בספר "אגרות הר"ב", אגרת קטז, עמוד קנח)

ב"ה, יום ב' לחודש אדר ב'

לכבוד הרב הגאון הגדול סוע"ה בקי בכל חדרי תורה ידיד ה' וידיד ישראל כרם בית ישראל שנפרצה אומרים לו גדור וכו' מו"ה גדול מרבן שמו שמשון אהרן פולנסקי שליט"א

שלו' וברכה!

אחדשה"ט באהבה, באתי במכתבי הזה לשאול דעתו דעת תורה בענין...

דעתי העני' נוטה לפסוק בזה כהשמ"ח ותבו"ש, אבקש מכת"ה לחוות דעתו דעת תורה בזה. וענין כזה כשקרה בחו"ל אזי רבנים סמוכים מסייעים לרב צעיר בעבודתו לש"ש, ופה בעווה"ר אין לי למי לפנות, ותמיד אזכור את אשר השיב נפשי בחומ"ס ב"ה, ועתה בא העת שיסייעני בענין זה, ומלבד שיחוה דעתו להלכה למעשה כפי הדין, שאיני רוצה לסמוך עלי, יורנו האיך לעשות שישמעו דברי, ושלא יהי' דעתי דעת יחיד, והש"י יושיענו שלא יצא מכשול מתח"י.

הזמן מאוחר בלילה וראשי אין אתי כי הוא אחר ישיבה של ועד הכשרות אשר הרבה צער ועג"נ הי' לי בישיבה הזאת, לכן אסיים ואשתחו' מרחוק מול כבוד גאונו וכבוד תורתו בהדרת הכבוד.

הכותב בלב שבור ובידים רועדות ומצפה לרחמי הש"י בקרוב בתוכ"י

בנימין מענדלזון רב דפה

אגרת מרבינו להרב מקוממיות זצ"ל

המכתב מביע את הכבוד והידידות שרחש לו רבינו, כשהוא מתבטא: "ידידי עוז... החקוק על לוח לבי וכו' וכו'..."

(נדפס ב"חידושי הרב מטפליק", עמוד 14)

במכתב זה הוא גם דורש בשלום "האברך השו"ב מכפרו הנ"ל", כשהכוונה לר' מנחם זאב באטשן הנ"ל

בה"ה, יום א' כה לחודש אייר תרצ"ו

כבוד ידידי עוז הרב הגאון החקוק על לוח לבי וכו' וכו' מוהר"ר בנימין מנדלזון שליט"א הרב בכפר עטה.

היום קבלתי מכתבו עם הפס"ד, ואני מבחוץ לא אדע אם כדאי לוותר[א], ואם כת"ר

מבפנים מבין כי טוב לוותר יעשה, ויתייעץ בזה עם ידידנו הרה"ג השו"ב מפפ"ד, והמה יעשו כהשערתם.

ואודות הירוש' וכו'[ב], גם במרכבת המשנה מביאו, וגם בספרים קהילות יעקב ומשכנות יעקב מביאו. והפנ"י ברש"י בסנהדרין לדעתו כתב זאת, בכדי שלא לבוא על מעוברת כרודף את אמו. ומלשון הגמ' לא נראה, ע"כ כתב כי רודף קטן לא אמן כ"כ, וכלומר בדוחק אני משיבו על אתר, כי עברו עלי כגלגל מהמאורעות המבהילים[ג].

ובזה אשאר ידידו עוז המכבדו כערכו

שמשון אהרן פולונסקי

ד"ש כל המכירים, ובפרטות לידיד לבבי השו"ב הנעלה מפפ"ד, ולהאברך השו"ב מכפרו הנ"ל.

א. המדובר בענין כשרות בית המטבחיים.

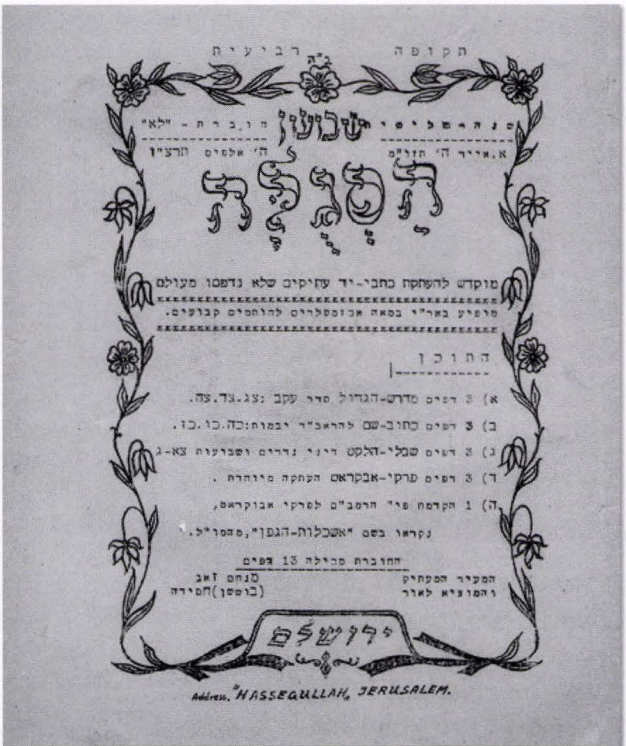
ב. בענין עובר במעי אמו המסכן האם, אם מותר לבוא על אשה.

ג. הכוונה למאורעות בשנת תרצ"ו, שהתרחשו בירושלים.

בנו הג"ר מנחם מנדל מנדלזון זצ"ל אב"ד קוממיות מספר על קורות הדברים:

"אבי ז"ל היה מקושר בקשר אמיץ עם הרב מטעפליק - בל יתואר עלי גליון. כבר מאז שנת עלייתו לארץ ישראל בשנת תרצ"ד, ועד להסתלקותו בשנת תש"ח.

"תחילת הקשר נתהוה ע"י השו"ב הרה"ח ר' מנחם זאב באטשן (חסידה) ז"ל, מבאי ביתו של הרב מטעפליק, עורך הירחון "הסגולה" להוצאת כתבי ראשונים מכתב יד'. היה זה בתקופות שהיה הרב מטעפליק שוהה בחיפה בימות החורף, כרב ממונה על טחנות הקמח.

קובץ "הסגולה" בהוצאת הרה"ח ר' מנחם זאב חסידה ז"ל

ר' מנדל באטשן היה מיודד ביותר עם רבינו, ובהרבה מקומות בהערותיו על כתבי ראשונים שהדפיס בירחון "הסגולה" - כשחיפש השוואות לדברי הראשונים - כותב, שמראה מקום זה הראה לו הרב פאלאנסקי מטעפליק.

ואבי ז"ל היה צעיר בשנים, וכבר נתגלגלו דיני תורה קשים לידו. היה זה בעיקר סביב נגידים מחו"ל שרכשו קרקעות בארץ-ישראל, וכשהיו מגיעים ארצה היו מגלים שהקרקעות כבר נמכרו לאחרים.

"אבי ז"ל היה מתכתב בענין עם הרב מיכלזון זצ"ל מוורשא, וכשהגיע אליו שמעו של הרב מטעפליק, שהיה יחיד מומחה בבוררות, לקחו כבורר באותם דיני תורה, וסייע לו רבות להוציא הדין לאשורו. באותם תקופות של בוררות היה יושב בביתנו, עד שסיימו את הדיונים בין הצדדים".

הרב מקוממיות העריץ את רבינו כאחד הפוסקים הקדמונים, והיו דבריו אצלו כאורים ותומים.

ובענין זה, ממשיך הרב מקוממיות הגרמ"מ זצ"ל:

"בביתנו דיברו בתמידות משני פוסקים, הרב מבערזאן והרב מטעפליק. לא היה יום שלא דיברו משני פוסקים אלו. כל אימת שהיה אבי הרב זצ"ל בעיה"ק ירושלים, נכנס להיכלו לשמוע ולהתבשם ממנו, ולהציע לפניו שאלות שנשאל בתקופה האחרונה, ואת הפסק שפסק לשואלים, ולדון בהם לפני רבינו".

שאלות קשות בענייני טריפה, שהיו קשורים לשאלות של הפסד מרובה, הריץ הרב מקוממיות לרבינו מכפר אתא הרחוקה. בקרב בני שכונת "בית ישראל" היה חקוק המחזה הנפלא, כאשר נעצרה מכונית לפני ביתו של רבינו, ויוצא ממנה הרב מקוממיות יחד עם השו"ב דכפר אתא, ובידם פרה שחוטה, להעלות השאלה על שולחנו של רבינו, שיורה מה דינה של בהמה זו[יא].

מצבת הגה"ח רבי פנחס טאלנ'ער זצ"ל
בהר הזיתים בעיה"ק ירושלים

הג"ר ישראל יצחק מנדלזון שליט"א, אב"ד קוממיות-ירושלים, מוסיף ואומר:

"היה לו, לאבי זצ"ל, קביעות אחת לחודש לעלות ולבוא לירושלים, למרות הטירחה העצומה שהיתה כרוכה בדבר הזה - ביותר בימים ההם - לעלות מכפר אתא לירושלים. ותיכף כשהיה מגיע לירושלים, היה פונה בראשונה לבית הרב מטעפליק, לשוחח איתו בענייני הוראה והלכה, עד שהחזיק עצמו לתלמיד של הרב מטעפליק בהוראה.

"למחרת בבוקר היה פונה לביתו של הגאון רבי שלום מלמד, ה'אומאנער רב', לשוחח איתו בדברי-תורה וברזין דאורייתא. משם היה ממשיך אחר-הצהריים - לפלפל יחד בדברי תורה - עם רבי פנחס טאלנער זצ"ל.

יא הרה"ח ר' מאיר קלירס ז"ל.

"כך היתה הקביעות אחת לחודש. ברם, אם נתעוררה שאלה דחופה שלא סבלה דיחוי, לא חיכה עד לאותה הזדמנות, אלא מיד היה קם ונוסע מכפר-אתא לירושלים, להתייעץ עם הרב מטעפליק כדת מה לעשות".

לימים, הגדיר הרב מקוממיות הגרמ"מ זצ"ל, נקודה מיוחדת שאביו הגר"ב זצ"ל ראה ברבינו:

"החן המיוחד שהיה להרב מטעפליק אצל אבי הרב זצ"ל, היה אמונת הצדיקים הטהורה שפיעמה בו. היא נסכה בו חן של קדושה וענווה, אשר משכה אחריה כבחבלי קסם את אאמו"ר זללה"ה..."

ואכן, לאחר שנסתלק רבינו ביכה הרב מקוממיות מאד את חסרונו. "הוא חסר לי מאד", ביכה במר ליבו. הוא ניסה לכתת רגליו לגדולי הוראה אחרים לדון עמהם בשאלות הקשות שנתעוררו לפניו, אולם התבטא בצער: "דאס איז נישט דער טעפליקער רב"[יב].

רבינו היה שוהה תקופות בשנה לצרכי כשרות בעיר חיפה. הרב מקוממיות, שעדיין כיהן אז כרבה של כפר אתא - הסמוכה לחיפה, הזמין את רבינו כמה פעמים לבוררויות שניהל, שיחווה בהם את דעתו הגדולה. ואכן, בגנזי הרב מקוממיות, נשארו כמה פסקי-דין שרבינו חתום גם הוא עליהם כאחד הדיינים היושבים עמו על מדין.

בניו הגדולים של הגאון רבי בנימין מנדלזון זצ"ל גאב"ד קוממיות, מספרים על מקרה אחד שבהם דירבן רבינו את אביהם, לעמוד איתן על דעתו, ולקיים "לא תגורו מפני איש כי המשפט לאלוקים הוא", ומעשה שהיה כך היה:

"באותה תקופה שעלה אבינו זצ"ל לארץ הקודש, היו כאן דיני תורות קשים ומסובכים, בעיקר בענייני שטחים וקרקעות שקנו יהודים בעודם בחו"ל, ובפרט בפולין, ואחר-כך מכרו זאת, מה שגרם להרבה ויכוחים וסיבוכים.

"בתקופה זאת הכיר הרב מטעפליק את אבינו, והוא הכניסו לענייני בוררות ודיני תורה. כתוצאה מכך שהה הרב מטעפליק הרבה בביתינו, בכפר אתא מקום מושבו ברבנות דאז, ותחת ידינו נמצאים כמה כתבים ופסקים שחתם עליו הרב מטעפליק יחד עם אבינו ז"ל.

"פעם היה דין תורה, שהרב מטעפליק שימש בה כבורר מצד אחד, הג"ר גרשון חן ז"ל מזקני חסידי ליובאוויטש - כבורר מצד שני, ואבינו ז"ל - כשליש ביניהם. שני הבוררים היו רבנים זקנים באים בימים, ואבינו ז"ל היה בן-תשחורת.

"באמצע הדין תורה התגלע ויכוח בין שני הבוררים, בהבנת דבריו של ה"בית יוסף" בסימן פלוני מחושן משפט הנוגעים לענין שעסקו בו. שני הרבנים הזקנים התווכחו ויכוח קשה, ואבינו ז"ל נטה אישית לקבל דעתו של הרב מטעפליק, אך עקב גילו הצעיר לא הרהיב להכניס ראשו בין ההרים. העלה לכן בשולחן הדיונים, הצעה מעשית לשלוח את השאלה להכרעת האדמו"ר ריי"צ מליובאוויטש זצ"ל, וכפי שיחליט כך יקום. הרב מטעפליק הבין את כונת הדברים, שאבינו זצ"ל מחפש דרך לשכנע את הרב חן לשנות את דעתו, אחרת הרי לא היה עליו להציע אישיות כזאת - בעלת השפעה על הרב חן.

יב מפי בנו הגרמ"מ זצ"ל אב"ד קוממיות.
תרגום: זה לא כהרב מטעפליק...

"מיד פתח ואמר: 'הרב דכפר אתא. הרי כאן אתם מרא דאתרא, עליכם איפוא להגיד בפה מלא את מה שבלבכם בנוגע לדינא! אין פה מקום למורך לב והיסוסים!' והוסיף לזרזו במלים כדרבנות לחגור אומץ וללבוש עוז כדי להביע דעתו דעת תורה כפי שמחוייב וצריך לעשות רב אמיתי בישראל!

"עובדה זו נסכה באבינו זצ"ל את האומץ והתוקף לפסוק ולהכריע בדיני-תורה", מסיימים בניו של הרב מקוממיות, הלא המה, ממלא-מקומו הג"ר מנחם מנדל ז"ל, ואחיו יבדלח"ט הג"ר ישראל יצחק שליט"א.

הגה"ח רבי מנחם מנדל אב"ד קוממיות זצ"ל נואם בסעודת הילולא לרבינו, בצד שמאל נראה גם: הג"ר אשר סופר שליט"א והג"ר ישראל יצחק שליט"א

שמחה מיוחדת היתה לו להרב מקוממיות הגר"ב זצ"ל, לעת נוכח לימים שנכדיו של רבינו - יראים ושלמים המה, מורי הוראות ומרביצי תורה הממשיכים דרכו בקודש.

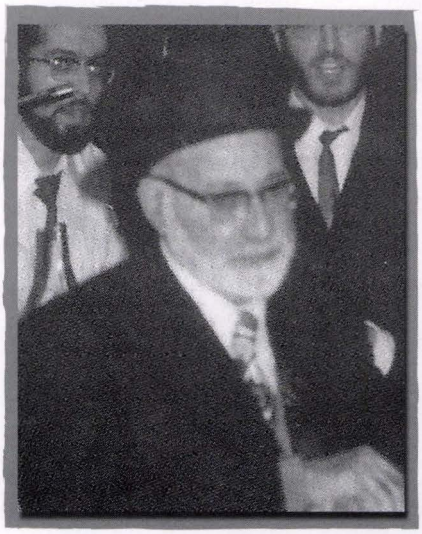
ועל כך מספרים בניו החשובים, הגרמ"מ זצ"ל אב"ד קוממיות, ואחיו יבדל"ח הג"ר ישראל יצחק שליט"א:

"הרה"ג ר' אשר סופר שליט"א, נכד הרב מטעפליק, שימש מלפני שנים רבות כראש הכולל בגדרה הסמוכה לקוממיות.

"פעם נתעוררה שם שאלה של מום בבכור, והתקשר הרה"ג הנ"ל לאבינו זצ"ל, להציע לפניו השאלה. במהלך שיחתו לא הציג את עצמו כנכד הרב מטעפליק, ואבינו זצ"ל נסע לגדרה, כדי לראות הדבר מקרוב, וחקר כל הענין אם הבעה"ב הי' אנוס או לא.

"לאחר שבירר כל הפרטים, אמר אבינו זצ"ל לרבי אשר, שיתכן שיצטרך להתיר הבהמה ע"י שלשה, לכן מבקש ממנו להשתהות, שיהא נמנה בין השלשה. ואכן, כך הוי, אבינו זצ"ל חקר כל הענין, ולבסוף הוצרך להיות שלשה, והיה רבי אשר מבין השלשה שהתירו.

"אחרי שסיימו הענין, אמר רבי אשר לאבינו זצ"ל שהוא נכד הרב מטעפליק. בשמעו זאת, נתמלא אבינו זצ"ל שמחה גדולה. לא נוכל לתאר זאת, באיזה שמחה חיבקו ונישקו, כראותו נכד של הטעפליקער רב, שהוא תלמיד חכם וירא שמים כראוי וכיאות להרב מטעפליק. וגם אחר שחזר למעונו בקוממיות, היה שרוי כל אותו היום בשמחה, מאחר שנודע לו כי נכד של הרב מטעפליק מרביץ תורה ומורה הוראה, שעד אז לא הכיר כלל את נכדיו..."

הגאון רבי יוסף חיים שרבאני זצ"ל

מראשי ישיבת "פורת יוסף" בירושלים[יג]

רבי יוסף חיים, שנמנה לימים כאחד מחשובי מרביצי התורה בקרב צעירי עדות המזרח, הסתופף רבות בצילו של רבינו, ואף שימש אצלו בהוראה. כבר בימי בחרותו עשה שעות הרבה במחיצת רבינו. זכרון לכך, במעשה שסיפר רבי יוסף חיים, כשליווה את רבינו לציון האור החיים הקדוש, ובדרך שיננו מסכתות בעל-פה[יד].

כבר הוזכר לעיל, פרק יב, ה'מעשה בעוף החרוך' שאירע עם רבי יוסף חיים, כאשר היה לו לרבינו מו"מ של הלכה בדבר הזה עם הגאון בעל "כף החיים" זצ"ל. כשראה רבינו מקרוב את גודל עניותו של רבי יוסף חיים, פעל ללא ליאות עד ששיבצו בין תלמידי הכולל של "מכון הרי פישל" - שלמדו בו גדולי ירושלים - שיוכל לשבת באהלה של תורה בהשקט ובמנוחה.

הגאון רבי חנוך דוב פדווא זצ"ל

אב"ד לונדון[טו]

אחד מתלמידיו המובהקים והמפורסמים של רבינו, הוא הגאון רבי חנוך דוב (העניך) פאדווא זצ"ל, רב ואב"ד "התאחדות קהילות החרדים דלונדון". רבי העניך זצ"ל

יג נולד בירושלים בשנת תרס"ז, לאביו הגאון המקובל רבי יהושע שרבאני, מתלמידיו של הבן איש חי, אשר היה ממייסדי בית הכנסת "שושנים לדוד" בשכונת "בית ישראל". נישא בשנת תרפ"ז בשכונת "בית ישראל", קבע לימודיו בהתמדה מופלאה בבית הכנסת "באר שבע". כאן בשכונה התוודע לאורו הגדול של רבינו, ושימש לפניו הרבה בשימוש חכמים. לאחר תקופה נתמנה כאחד מראשי ישיבת "פורת יוסף", ונודע שם בהתמדתו המופלאה, וביראתו הגדולה הקודמת לחכמתו. כפי שזכור לעיל, פרק יב, רבינו דאג למענו שיתקבל בכולל הרבנים של "הרי פישל", ואכן, למד שם כל"ד שנים. חתנו הוא הגאון רבי בן ציון אבא-שאול זצ"ל ראש ישיבת "פורת יוסף" ובעל "אור לציון". נלב"ע י"ג ניסן תשל"ט.

יד ראה לעיל, פרק יז.

טו נולד בשנת תרס"ח בעיר בוסק שבגאליציא, לאביו הרה"ח ר' אליעזר זאב ז"ל. בתקופת מלחמת העולם הראשונה נמלטה המשפחה לעיר וינא, שם עלה ונתעלה במעלות התורה והיראה, וכבר אז התבלט כעילוי. במשך כמה שנים למד אצל הגאון רבי נפתלי צבי שמרלר זצ"ל, בעל "אמרי נפתלי" ולימים חבר בד"ץ העדה החרדית בירושלים. בזוו"ר נשא את בתו של הרה"ח ר' נפתלי גאטעסמאן ז"ל. אחרי חתונתו המשיך לשקוד על דלתי התורה וההוראה, בשנת תרצ"ב נתקבל למו"ץ בעיר וינא, והתחבב על כל תושבי העיר והרביץ שם תורה והוראה.
בעיצומה של מלחמת העולם השניה, בשנת ת"ש, נצלו הוא ומשפחתו ועלה לעיה"ק ירושלים. כאן נתקבל מטעם "העדה החרדית" כרב ומו"צ בשכונת בתי ברוידא ובתי ראנד והסביבה. אחרי פטירת אשת נעוריו, נשא בזיוו"ש את בתו של הרה"ג ר' אברהם אהרן זוננפלד ז"ל, בנו בכורו של מרן הגרי"ח זוננפלד זצ"ל. בשנת תשט"ז נתקבל לכהן כרב דהתאחדות קהילות החרדים בלונדון, והרים שם הדת על תילה, בהרבותו פעלים למען הקהלה והכשרות וההוראה. נפטר ט"ו מנחם אב תש"ס, ומנו"כ בהר המנוחות עיה"ק ירושלים.

עלה לארץ הקודש, כששמו הולך לפניו כעילוי צעיר שעדיו לגדולות. עודנו בוינא כבר שימש בהוראה לפני הגאון המובהק רבי נפתלי צבי (ר' הירשלי) שמרלר זצ"ל, יחדיו עלו לארץ הקודש, והתיישבו בשכונת "בית ישראל". שם נתוודעו לכוחו ותורתו של רבינו, וברוב צמאונם להוסיף מעלות רמות בתורה והוראה, עשו אזנם כאפרכסת לקנות תורת ההוראה מפי רבינו.

מדי יום ביומו ישב רבי העניך זצ"ל לפני רבינו בשימושה של תורה, עד שנעשה לתלמידו המובהק בהוראה, והוא בעצמו היה רגיל לומר, שרוב שימושו בהוראה, להבדיל בין דם לדם ובין דין לדין, עשה אצל רבינו. ואכן, נחשב כאחד מתלמידיו המובהקים של רבינו, ומגדולי מעתיקי שמועתו. עובדות ופסקים רבים מרבינו, נשארו בזכות תלמידו הנאמן רבי העניך זצ"ל. אחדים מהם מוזכרים בספרא הדין בין השיטין.

ולמעשה כאה שאלה כזו לפני בימי הגאון מו"ה שמשון פאלאנסקי זי"ל מטעפליק שהיתה הוראתו מקובלת בירושלים, ואמר לי להורות להקל כי כן הכריע הצמח צדק ביו"ד סי' קנ"ה... וגם בהיותי בירושלים עיה"ק ת"ו, שקיבל מאביו זי"ל שהי' ג"כ גברא רבא, בשם בעל צמח צדק מליובאוויטש, שיש להקל בזה לעת הצורך... וכן היה הגאון מטעפליק הולך ומורה בירושלים, ועל פי דבריו גם אני הצעיר הייתי מורה להקל בהיותי בירושלים בימי המלחמה, ואחר-כך בימי המצור שהי' דוחק גדול, והוראתי ע"פ אותו גאון מטעפליק זי"ל...

שו"ת "חשב האפוד", חלק א, סימן קב

רבי העניך זצ"ל מזכיר את רבינו כעמוד ההוראה בירושלים, בספרו שו"ת "חשב האפוד", חלק א, סימן קב אות ב, בענין היסח הדעת בתוך הז"נ: "ולמעשה, באה שאלה כזו לפני בימי הגאון מו"ה שמשון אהרן פאלאנסקי זי"ל מטעפליק שהיתה הוראתו מקובלת בירושלים, ואמר לי להורות להקל, כי כן הכריע הצמח צדק ביו"ד סי' קנ"ה..."

וראיתי לציין בזה מה ששמעתי מהגאון מו"ה שמשון פאלאנסקי זי"ל מטעפליק, שהיתה הוראתו מקובלת מאד בירושלים עיה"ק ת"ו, שקיבל מאביו זי"ל שהי' ג"כ גברא רבא, בשם בעל צמח צדק מליובאוויטש, שיש להקל בזה לעת הצורך... וכן היה הגאון מטעפליק הולך ומורה בירושלים, ועל פי דבריו גם אני הצעיר הייתי מורה להקל בהיותי בירושלים בימי המלחמה, ואחר-כך בימי המצור שהי' דוחק גדול, והוראתי ע"פ אותו גאון מטעפליק זי"ל...

שו"ת "חשב האפוד" חלק ג סימן סה

עוד שם, חלק ג, סימן סה, בענין גף של עוף שנשבר סמוך לגוף: "וראיתי לציין בזה מה ששמעתי מהגאון מו"ה שמשון פאלאנסקי זי"ל מטעפליק, שהיתה הוראתו מקובלת מאד בירושלים עיה"ק ת"ו, שקיבל מאביו זי"ל שהי' ג"כ גברא רבא, בשם בעל צמח צדק מליובאוויטש, שיש להקל בזה לעת הצורך... וכן היה הגאון מטעפליק הולך ומורה בירושלים, ועל פי דבריו גם אני הצעיר הייתי מורה להקל בהיותי בירושלים בימי המלחמה, ואחר-כך בימי המצור שהי' דוחק גדול, והוראתי ע"פ אותו גאון מטעפליק זי"ל..."

מרגלא בפיו של רבי העניך זצ"ל לספר אודות כוחו הגדול של רבינו, לנתח מיד פרטי השאלה מכל הצדדים, ולהשיב עליה תשובה בהירה וברורה.

"פעם, בעת אשר ישבתי לפני רבינו בשימושה של תורה, נכנס יהודי ובידו שאלה שנשלחה בידו ממדינה רחוקה, לשאול את פי רבינו.

"וזה היה דבר השאלה, אודות אותה עיר פלונית מרוחקת אשר נעזבה לגמרי מתושביה היהודים, מה דינם של חפצי הקודש שנשארו שמה בצוק העתים, בית הכנסת, חפצי הקודש, והספרים וכד'. שאלני רבינו, שאחווה דעתי על זה, והנה, עוד טרם ירדתי לעומק השאלה המורכבת והמסועפת, מיד מחווה לי רבינו, הוצא נא ספר פלוני - שם בא תחילת נידון זה, מאידך גיסא, ראה בספר זה וזה סברא הפוכה, כך הראה לי על חמשה ספרים ששם יתבארו העניינים, ואכן מכל אלה עלתה לפני תשובה ערוכה ומחוורת כשמלה בשאלה קשה כזאת..."[טז]

רבי העניך זצ"ל העריץ ביותר את רבינו, ולימים רבים הזכיר בערגה את התקופה הזאת ששימש לפני רבינו, כשהוא מדגיש שמלבד יסודות ההוראה שלמדו במחיצת רבינו, הוסיפו וקנו אצלו יותר מקורטוב של יראת-שמים. מנהגי קודש, סיפורי צדיקים, ויראת-שמים זכה וטהורה.

אחד מסיפורי הצדיקים ששמע הרב דלונדון מפי רבינו, וסיפרם לפני תלמידיו:

פעם באה אשה קשת רוח לפני הרה"ק רבי אהרן מטשערנאביל זי"ע, בבקשה ותחנונים להיפקד בזש"ק, לאחר הרבה שנים שלא נפקדה. הרה"ק מטשערנאביל פקד עליה לנסוע לאחיו הרה"ק רבי משה מקאריסטשוב זי"ע, ושם תוושע. כמובן, האשה מיהרה ונסעה לקאריסטשוב, ובהגיעה לבית הרה"ק אמרו לה שהוא נמצא בביהמ"ד. הרה"ק מקאריסטשוב נהג בפשטות מופלאה, והתרחק מכל גינוני שררה, עד שהיה עומד ומחלק משקה תה ליושבים בביהמ"ד. כשבאה האשה לפניו וסיפרה לו את מטרת ביאתה, וכי אחיו רבי אהרן שלחה אליו, ענה לה: "הלא תראו, כי אינני 'רבי' אלא 'משמש'... וכי אני יכול להושיעך?!"

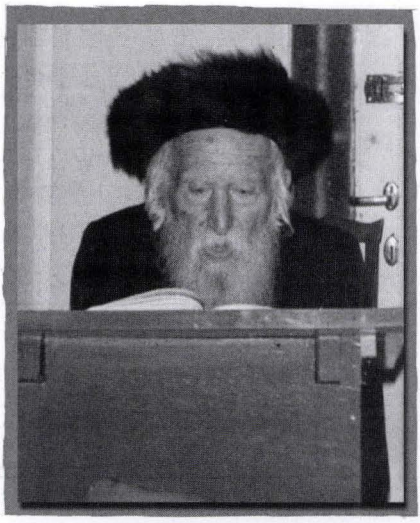

בית מדרשו של הרה"ק
רבי משה מקאריסטשוב זי"ע

כשמוע האשה דבריו פנתה ללכת לדרכה, ובעודה עומדת על יד הדלת, אזרה עוז ופנתה להרה"ק ואמרה לו בזה"ל: "תדעו, שאם אין בכוחך להושיעני - הרי טוב, אבל אם יש בכוחך להושיעני רק שאין ברצונך (מחמת ענוותנותו) - אינני מוחלת לך, לא בזה ולא בבא". כשמוע הרה"ק דיבורים אלו קרא לה: "אידענע, אידענע, יתן לך ה' שתוושעי בזש"ק", וכן הוי'[יז].

טז מפי הרב עמרם בלוי שליט"א, מראשי וועד הכשרות של העדה"ח ירושלים, ששמע מפי בעל המעשה הג"ר העניך פדווא זצ"ל.

יז "הליכות חנוך", עמוד רמג.

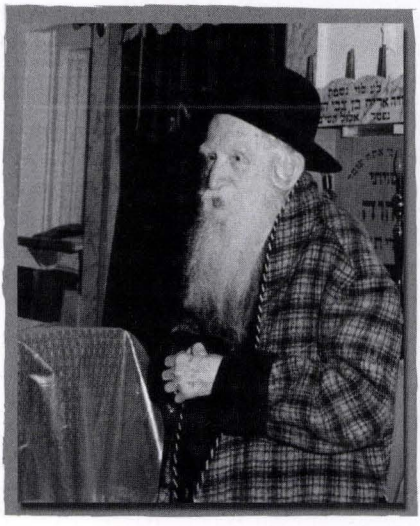
בתקופת שימושו בהוראה לפני רבינו, שימש רבי העניך זצ"ל כמו"צ "העדה החרדית" בשכונת "בתי ברוידא" והסביבה בירושלים. לימים - בשנת תשט"ז - עלה ונתעלה לכהן פאר כגאב"ד לונדון, שם הפיץ ביותר את תורת ההוראה המיוחדת המסורה לו מרבינו, ורובם המוחלט של מורי ההוראה באירופה הם תלמידיו וממשיכי דרכו בהוראה. כך שזכה רבי העניך זצ"ל להיות אחד ממפיצי תורתו של רבינו ברחבי תבל.

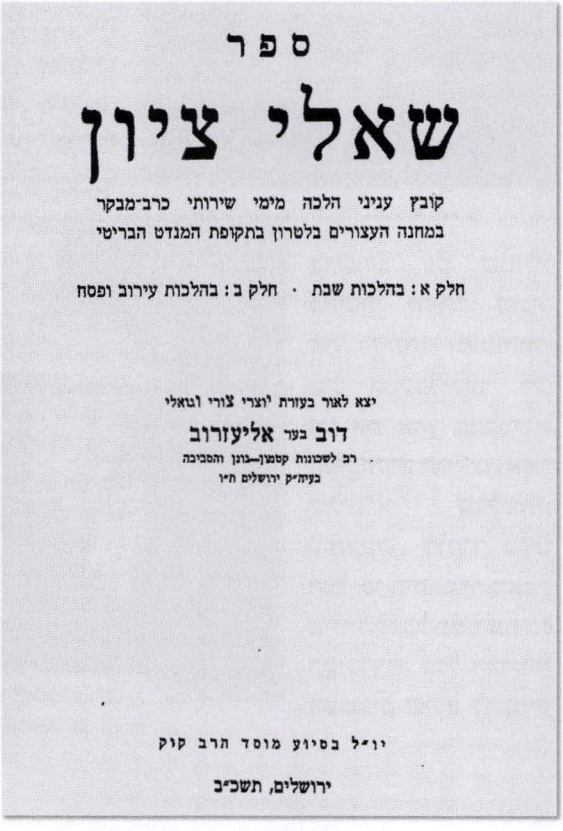

הגאון רבי דוב בער אליעזרוב זצ"ל

רב שכונת קטמון בירושלים[יח]

רבי דוב בער נחשב כאחד מחשובי מורי ההוראה בירושלים, ואף היה עורך מבחנים בכתב לפרחי תלמידי-חכמים שבאו לעמוד בכור המבחן על מקצוע ההוראה.

ספר

שאלי ציון

קובץ עניני הלכה מימי שירותי כרב־מבקר
במחנה העצורים בלטרון בתקופת המנדט הבריטי

חלק א: בהלכות שבת · חלק ב: בהלכות עירוב ופסח

יצא לאור בעזרת יוצרי צורי וגואלי

דוב בער אליעזרוב

רב לשכונות קטמון־בונן והסביבה
בעי"ק ירושלים ת"ו

יו"ל בסיוע מוסד הרב קוק

ירושלים, תשכ"ב

יח נולד ח' טבת תרס"ח, לאביו הג"ר אברהם זצ"ל, מצאצאי הרבנית מנוחה רחל סלאנים ע"ה בת האדמו"ר האמצעי מליובאוויטש זי"ע. למד והתחנך אצל זקנו הג"ר שלמה לייב אליעזרוב זצ"ל רב העיר חברון. בתקופת מלחמת העולם הראשונה ברחה המשפחה למצרים, ובתומה שבה לארץ הקודש והתיישבה בשכונת "בית ישראל". בתקופת המנדט הבריטי שימש כרב מחנה המעצר בלטרון, ולימים נתמנה כרב שכונת קטמון בירושלים, מחבר ספרי "שאלי ציון". נלב"ע י"ח מנחם אב תשנ"ז, ומנו"כ בהר המנוחות.

את עיקר תורת ההוראה שלו קיבל מפי רבינו, בעת למד בכולל ישיבת "בית הוראה" שבראשות רבינו. בכשרונותיו הברוכים ובהתמדתו המצויינת לשבח, התעלה והשתלם ביותר במחיצת רבינו. חלק מן הפסקים שקיבל מפי רבינו, מסר לדורות הבאים בספריו "שאלי ציון"[יט].

רבינו, ראה בו כלי מחזיק ברכה, וצפה בו שעדיו לגדולות. בין דברי השבח שכתב לו בכתב-הסמיכה, הוסיף: **"ותקותי חזקה כי אי"ה לאילנא רבה יתעבד, ובין גדולי הרבנים יתחשב, וכל עיר שתקבלו לרב ומורה יתענגו בו הרבה".**

הגאון רבי יוסף שלום אלישיב זצ"ל[כ]

רבי יוסף שלום אלישיב זצ"ל, שנודע לימים כאחד מפוסקי ומנהיגי הדור, קנה גם הוא לקח מרבינו, כפי שמספרים תלמידיו:

"הוא (הגרי"ש) שימש בהלכה את הרב מטעפליק שהתגורר בירושלים, וכיהן כרב בשכונת בית ישראל הסמוכה למאה שערים, שגדלותו ומומחיותו בהוראת איסור והיתר היו מן המפורסמות, וזכה להעמיד תלמידים מגדולי ההוראה שבדורות אחרונים. גם הגרי"ש בעצמו בדיבוריו עם שואליו באיסור והיתר הזכיר את גדלותו ומומחיותו של הטעפליקער רב, וכן את אחד מתלמידיו המובהקים הגר"ש ואזנר שליט"א, שכלשונו: 'התעקש' ללמוד ממנו הכל. כי היה צריך מאמץ מיוחד לקבל ממנו את כל המומחיות בכל הפרטים הסבוכים שידע להעמיק

הגרי"ש אלישיב עם הגר"ש וואזנר זצ"ל

יט חלק א, סימנים: ג, י, כז; ח"ב סימן יח; תנינא, חלק א סימן כד; תנינא, חלק ג סימן ל.

כ נולד בא' בניסן שנת תע"ר בשאוול שבליטא לאביו הג"ר אברהם לוינסון זצ"ל אב"ד הומעל, ולאמו בת המקובל הגה"צ רבי שלמה אלישיב זצ"ל בעל "לשם שבו ואחלמה". בשנת תרע"ד עלתה המשפחה לארה"ק, ביחד עם זקנו בעל הלשם, והשתכנו בשכונת מאה שערים בירושלים. לצורך קבלת הסרטיפיקט, אימצה משפחתו את שם משפחת אמו, אלישיב. בשנת תר"ץ נשא לאשה את בתו של הרה"צ ר' אריה לוין זצ"ל. בשנת תרח"ץ הוסמך לרבנות ע"י הגאב"ד הג"ר זעליג ראובן בענגיס זצ"ל, ונחשב לתלמידו המובהק. נודע בהתמדתו המופלאה, החל מבעוד ליל, ועד לשעות לילה שלאחריו. כיהן כרב בית הכנסת "תפארת בחורים" במאה שערים. תקופה קצרה שימש ברבנות העיר רמלה. נודע כדיין ופוסק מובהק בירושלים. חרף צניעותו והליכתו בשולי דרכים, נתפרסם בכל רחבי תבל, כתל תלפיות - אשר הכל פונים אליו לדבר ה' זו הלכה. נלב"ע כ"ח בתמוז תשע"ב, בגיל 102, ומנו"כ בהר המנוחות. מתשובותיו בהלכה נדפס ספר "קובץ תשובות", ד' חלקים.

ולפסוק בהם"[כא].

הגרי"ש היה מפליא גם את בקיאותו המבהילה של רבינו, בספרי השו"ת והפוסקים, מלבד השו"ע ונו"כ שהיו שגורים ומחודדים בפיו[כב].

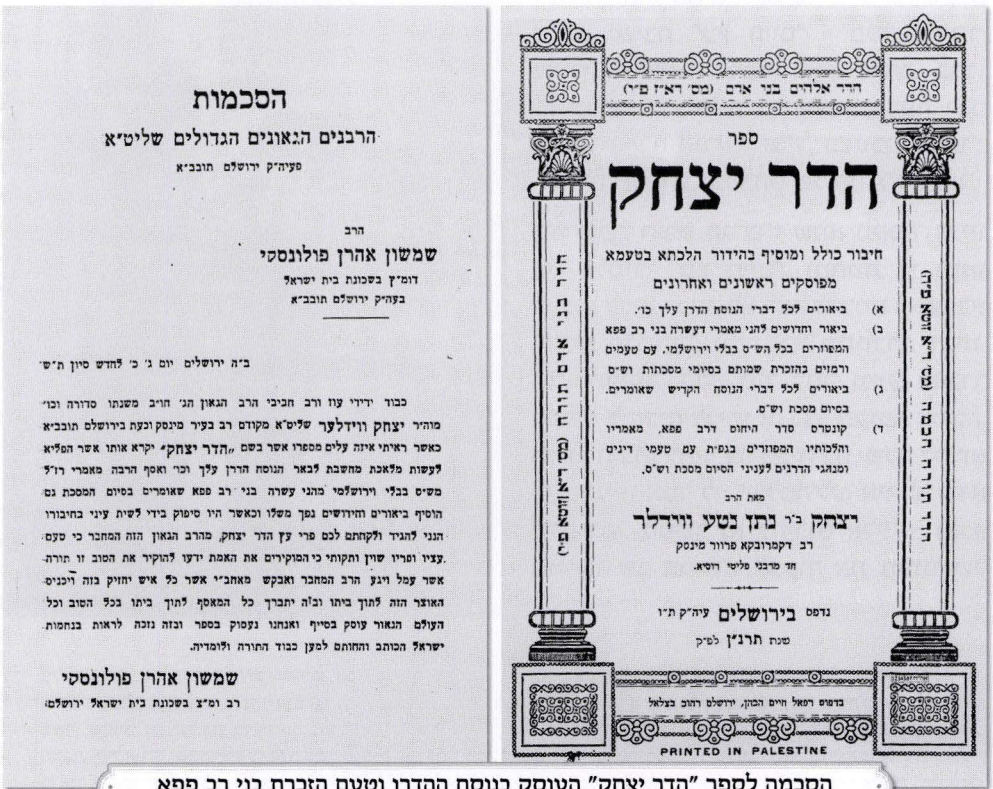
הגרי"ש חזר גם על דברי רבינו בדרשתו בסיום מסכת, בטעם שמזכירים עשרת בני רב פפא בסיום מסכת. שהוא כנגד עשרה מאמרים שהיתה מחלוקת בין אמוראים, ורב פפא היה חושש לשתי השיטות משום "אלו ואלו דברי אלקים חיים", ומעלה טובה זו שביקש לצאת כל השיטות גרמה לו לזכות שיהיו בניו נזכרים בסיום מסכת[כג].

כא "השקדן", חלק א, עמוד 57.

כב נכדו הרב משה ישראלזון שליט"א, "מפי האיש", ירושלים תשע"ד.

כג ראה בספרו "הערות", מסכת סוטה דף מ' עמוד א', על הגמרא: "אמר רב פפא הלכך נימרינהו לכולהו". יצויין, כי מאמר זה נדפס לראשונה בשם רבינו בספר הדר יצחק, עמוד קמט, להג"ר יצחק ווידלר זצ"ל, שרבינו אמרו בסיום מסכת, וראה שם שמונה את י' המאמרים של רב פפא שמשווה בין שני שיטות.

יסופר, כי אחד התלמידי חכמים המפורסמים בארה"ק, פרסם בחיי רבינו מאמר, ובו מוסיף עוד מאמר י"ב בגמרא, שנאמר בו: "אמר רב פפא הלכך נימרינהו לתרוייהו". כשבאו הדברים לפני רבינו, העיר על אתר, שנעלמו מאותו ת"ח דברי הגהות הב"ח על אתר, שאין זה מאמרו של רב פפא (מפי נכדו כ"ק אדמו"ר שליט"א מזמיגראד).

הדר אלהים בני אדם (מס' ראש"ה)

ספר

הדר יצחק

חיבור כולל ומוסיף בהידור הלכתא בטעמא מפוסקים ראשונים ואחרונים

א) ביאורים לכל דברי הנוסח הדרן עלך כו'.

ב) ביאור וחדושים להני מאמרי דעשרה בני רב פפא המפורסים בכל הש"ס בבלי וירושלמי. עם טעמים ורמזים בהזכרת שמותם בסיומי מסכתות וש"ס

ג) ביאורים לכל דברי הנוסח הקדיש שאומרים בסיום מסכת וש"ס.

ד) קונטרס סדר היחוס דרב פפא. מאמריו והלכותיו המפורסים בגמ' עם טעמי דינים ומנהגי הדרנים לעניני הסיום מסכת וש"ס.

מאת הרב

יצחק ב"ר נתן נטע ווידלר

רב דקמרובקא פרוור מינסק

חד מרבני פלישי רוסיא.

נדפס **בירושלים** עיה"ק ת"ו

שנת **תרנ"ז** לפ"ק

בדפוס רפאל חיים הכהן, ירושלם רחוב בצלאל

PRINTED IN PALESTINE

הסכמות

הרבנים הגאונים הגדולים שליט"א

פעיה"ק ירושלם תובב"א

הרב

שמשון אהרן פולונסקי

דומ"ץ בשכונת בית ישראל

בעה"ק ירושלם תובב"א

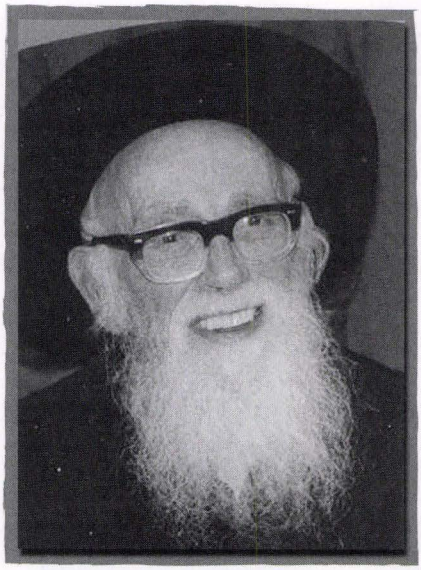
ב"ה ירושלים יום ג' כ' לחדש סיון ת"ש

כבוד ידידי עוז ורב חביבי הרב הגאון הנ' חו"ב משנתו סדורה וכו' מוהיר **יצחק ווידלער** שליט"א מקודם רב בעיר מינסק וכעת בירושלם תובב"א כאשר ראיתי אינה עלים מספרו אשר בשם **„הדר יצחק"** יקרא אותו אשר הפליא לעשות מלאכת מחשבת לבאר הנוסח הדרן עלך וכו' ואסף הרבה מאמרי רו"ל מש"ס בבלי וירושלמי מהני עשרה בני רב פפא שאומרים בסיום המסכת גם הוסיף ביאורים וחידושים נפלאים משלו וכאשר היו סיפוק בידי לשית עיני בחיבורו הנני להגיד ולקחתם לכם פרי עץ הדר יצחק, מהרב הגאון הזה המחבר כי טעם עציו ופריו שוין ותקותי כי המוקירים את האמת ידעו להוקיר את הטוב זו תורה. אשר עמל ויגע הרב המחבר ואבקש מאחב"י אשר כל איש יחזיק בזה היכנים האוצר הזה לתוך ביתו ובה יתברך כל המאסף לתוך ביתו בכל הטוב וכל העולם הנאור עוסק בסייף ואנחנו נעסוק בספר ובזה נזכה לראות בנחמות ישראל הכותב והחותם למען כבוד התורה והקדושה.

שמשון אהרן פולונסקי

רב ומ"צ בשכונת בית ישראל ירושלם

הסכמה לספר "הדר יצחק" העוסק בנוסח ההדרן וטעם הזכרת בני רב פפא

הגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל

בעל "מנחת שלמה"[כד]

רבי שלמה זלמן זצ"ל שימש תקופה ניכרת בהוראה לפני רבינו, כפי שמעידים בניו הגאונים שליט"א, שעשה הרבה שימוש אצל רבינו, וקנה ממנו הרבה דרכי הוראה. אותו גאון, שנודע לימים כאחד מפוסקי הדור, היה ידוע בירושלים, כאחד מממשיכי דרכו של רבינו בהוראה.

סיפור מעניין מסופר על התקופה ששימש הגרש"ז אויערבאך זצ"ל בהוראה לפני רבינו. בימים ההם למד בכולל של ישיבת "עץ חיים". באותה תקופה רעשה ירושלים בנידון נטילת תקציבים מהמוסד "קהלת", אשר נועד רשמית לתמוך בבני ישיבות, (ראה לעיל פרק יג בארוכה מענין זה). רבני ביד"צ שבירושלים - ובתוכם רבינו - אסרו לקבל מהם תמיכות כספיות, לעומת זאת, הגרא"ז מלצר זצ"ל - ששימש כראש ישיבת "עץ חיים" - פסק להיתר. כמובן, שכשרבי איסר זלמן מתיר, בחרו כל אברכי "עץ חיים", להישמע לדעת רבם ראש הישיבה הגרא"ז זצ"ל, ובתוכם הגרש"ז - שהיה תלמידו המובהק של הגרא"ז מלצר.

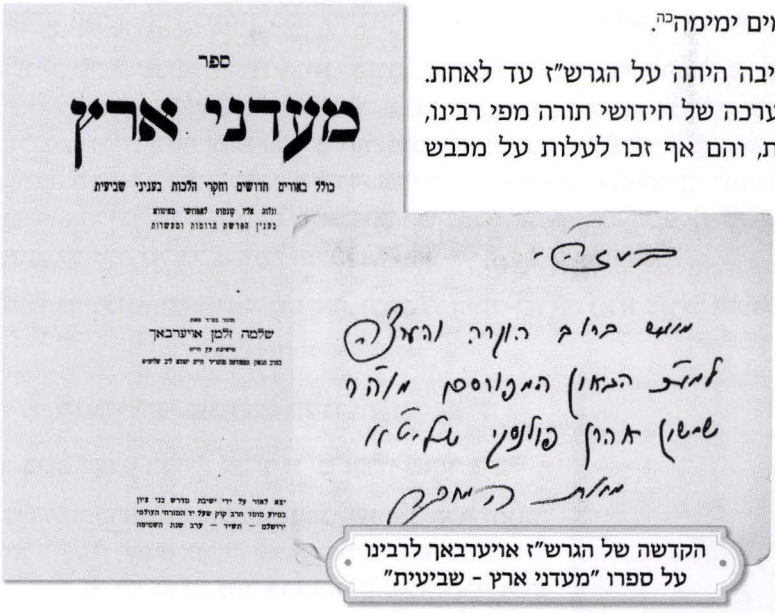

כיון שכך, חשש הגרש"ז שמא מקפיד רבינו על תלמידי "עץ חיים", ומחמת כן נמנע מלבוא לבית רבינו. לא רצה להכניס ראשו בין ההרים הגבוהים, והיה ירא מתגובתו. רבינו, חד התפיסה, קלט מיד למה נמנע האברך העילוי להיכנס לביתו זה כבר תקופה ארוכה. ומרוב חיבתו להאי צורבא דרבנן, שלח לקרוא לו. בהגיעו אמר לו: "שלמה'לע, אין לך לירא מקפידתי, המשך נא להיכנס אלי!" - ואכן, מני אז שב הגרש"ז לפקוד את מעונו של

כד נולד כ"ג תמוז שנת תע"ר בעיה"ק ירושלים, לאביו הג"ד חיים לייב זצ"ל מייסד וראש ישיבת "שער השמים" בירושלים. למד בישיבת "עץ חיים", כתלמיד מובהק להגאון רבי איסר זלמן מלצר זצ"ל. בצעירותו נתבלט בכשרונותיו המיוחדים ובהתמדתו המופלאה, ועד מהרה נתפרסם, גם בזכות ספריו שהאירו פני תבל כבר בצעירותם, בפרט הספר "מאורי אש" שהתייחס לראשונה לנושא האלקטרי"ק בשבת. בשנת תש"ח נתמנה כראש ישיבת "קול תורה", שם שימש עד לעת פטירתו. ברח מכל שאר משרות הרבנות, אולם נתפרסם בכל רחבי תבל כאחד מגדולי פוסקי הדור. נלב"ע כ' אדר א' תשנ"ה, ומנו"כ בהר המנוחות בירושלים. נשארו אחריו ברכה הספרים "מנחת שלמה" ו"מעדני ארץ", ועוד ספרים אחרים בהלכה בכל חלקי השו"ע שהדפיסו התלמידים ממשנתו ואורחות חייו.

רבינו בקביעות כמימים ימימה[כה].

תורתו של רבינו חביבה היתה על הגרש"ז עד לאחת. כאשר שמע פעם מערכה של חידושי תורה מפי רבינו, ערכה בידיו האמונות, והם אף זכו לעלות על מכבש הדפוס, בספר "דברי אהרן", סימן כג.

ספר
מעדני ארץ
כולל באורים וחדושים וחקרי הלכות בעניני שביעית
שלמה זלמן אויערבאך
הקדשה של הגרש"ז אויערבאך לרבינו על ספרו "מעדני ארץ - שביעית"

לצד זאת, ראה בספרו "מנחת שלמה", תניינא סימן יז, שמפלפל ונו"נ בקושייתו של רבינו ב"דברי אהרן", סימן ג.

בשלהי ימיו של רבינו, נקרא הגרש"ז להרביץ תורה בישיבת "קול תורה". מספר אחד מבני התקופה[כו]:

"זכורני, בבחרותי נתמנה הגרש"ז אויערבאך זצוק"ל, לראשות ישיבת "קול תורה". כששמע מזה מרן הגאון מטעפליק רבי שמשון אהרן פולונסקי זצ"ל, אמר, שהוא חושש שהדור יאבד פוסק גדול, ושלח לומר לו שימשיך לאחוז בהוראת הלכה. וכן היה, שזכה הגרש"ז להיות עמוד ההוראה שבדור, ויחד עם זה העמיד תלמידים רבים בישיבת קול תורה..."

הגאון רבי אברהם וילהלם זצ"ל[כז]

הג"ר אברהם וילהלם זצ"ל, מח"ס "דבר הלכה", נמנה כאחד תלמידי-החכמים החשובים שבירושלים. בצעירותו פקיע שמיה כאחד מטובי הלומדים, ונבחר אחר כבוד להיות חתנו של הגאון רבי ישראל זאב מינצבערג זצ"ל, ראב"ד ביד"צ החסידים בירושלים.

לאחר שעלה ונתעלה היטב בלימוד ההוראה, הורה לו

כה "מבקשי תורה", ירושלים תשנ"ז, עמוד תרכא.

כו הג"ר אליהו שרים שליט"א, דעת אליהו, עמוד קסא.

כז נולד בשנת תע"ר לאביו הרה"צ רבי נחמן יוסף זצ"ל. התחנך בת"ת וישיבת "עץ חיים", ופקיע שמיה בהתמדתו ובקיאותו מופלאה. בהגיע לפרקו נשא את בתו של הגאון רבי ישראל זאב מינצבערג זצ"ל, ראב"ד ביד"צ חסידים בירושלים. שימש שנים רבות במשרות רבנות שונות, ובפרט היה ידוע כמומחה בענייני מקוואות, ועסק רבות בענין זה. הגאון בעל "קהלות יעקב" זצ"ל מתבטא עליו במכתב שמכירו כ'גדול גדול ממש'. נלב"ע לאחר ייסורים קשים, כ"ב אדר ב' תשנ"ז, ומנו"כ בחלקת הרבנים בהר המנוחות בירושלים.

חותנו הגדול זצ"ל לעמוד בכור המבחן אצל רבינו - אבי מורי ההוראה שבדור.

לימים סיפר, שבעמדו אצל רבינו להיבחן, הורה לו רבינו, שעליו להיבחן גם על דברי הלבושי שרד. "בלי לבושי שרד - לאו שמיה לימוד", אמר רבינו. ואכן, חזר רבי אברהם, ושקד בהתמדה על דברי הלבושי שרד, ותוך ימים אחדים חזר מוכן לבחינה גם על לבושי שרד. כשראהו רבינו לא האמין שכבר הספיק ללמוד הלבושי שרד, ונזף בו: "אברך, כבר אמרתי לך שקודם תלמד את הלבושי שרד ואחר-כך תבוא". אולם, ר' אברהם השיבו בניחותא: "כבר הספקתי ללמוד הדברים, והנה הנני מוכן לבחינה על כל החומר הנלמד..."

ואכן כן, רבינו מצאו ראוי להוראה, וכתב לו היתר-הוראה מלא עידוד והערכה[כח].

הגאון רבי שמואל הלוי וואזנר זצ"ל

בעל "שבט הלוי", אב"ד ור"מ זכרון מאיר ב"ב[כט]

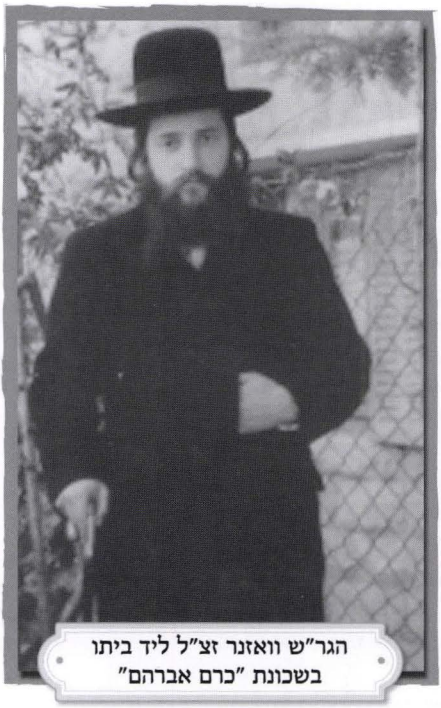
בכהונתו הראשונה של הגאון רבי שמואל הלוי וואזנר זצ"ל בעל "שבט הלוי", אשר לימים נתפרסם כאחד מגדולי פוסקי הדור, נטל רבינו חלק נכבד. חרף זאת, שבקושי מלאו להגר"ש זצ"ל שלשים שנה, ראה בו רבינו כלי מחזיק ברכה, הנועד לגדולות ונצורות, ולהאיר פני תבל בכח פסקיו הבהירים. היתה זו תקופה קשה ביותר בירושלים, אלו שפנו למקצוע ההוראה קיבלו על עצמם חיי דחק ועוני, ורבינו - בעיניו הצופיות למרחקים - עודדו ותמך בו ברוח ובגשם.

בקרב תופשי התורה בירושלים, נתפרסם הגר"ש זצ"ל לתהילה תיכף לעלותו מפרשבורג, שאברך חשוב זה נועד לגדולות, כאשר כבר בגיל צעיר מאד שימש בהוראה לפני הראב"ד דפרשבורג, הגאון רבי דוד וועסעלי זצ"ל. רבינו הכירו מקרוב, מאחר ובאותם הימים - שלאחר עלותו מפרשבורג לארץ הקודש - דר בשכונת בית ישראל, והיה מהמתפללים הקבועים בשבת קודש במניינו של רבינו ב"בית יעקב שוהל". אף גם זאת, היה עולה הרבה למעונו של רבינו, לשאת וליתן במשא ומתן של תורה, ולקבל ממנו דרכי הלכה והוראה.

כח מפי הרב ישראל זאב דייטש הי"ו, נכד בעל המעשה הג"ר אברהם וילהלם זצ"ל.

כט נולד בשנת תרע"ג בוינא שבאוסטריה לאביו מוה"ר יוסף צבי ז"ל, ובברכה שהבטיח הרה"ק רבי יצחק מאיר מקאפיטשניץ זצ"ל לאמו שיוולד לה בן שיאיר פני תבל בתורתו. למד הצעהלים אצל הגאון רבי יוסף אלימלך כהנא זצ"ל הי"ד, ואח"כ גלה לפולין ללמוד בישיבת חכמי לובלין, שם נתחבב מאד על רבו הגאון מהר"ם שפירא זצ"ל. נשא את בת הרבני מוה"ר מרדכי גלבר ז"ל מנכבדי הקהילה בפרשבורג, ושם נודע שמו בצעירותו ככוכב מזהיר בשמי עולם התורה וההוראה. שם שימש בהוראה אצל הגאון רבי דוד וועסעלי זצ"ל ראב"ד דפרשבורג, והוא היה רבו הראשון להבחין בין דם לדם ובין דין לדין.

לאחר מכן קיבל גם כן מפי הגאון רבי חיים יצחק ירוחם מאלטשטאדט זצ"ל בוינא, ובארץ ישראל למד אצל רבינו. כך התחבב מאד על מרא דאתרא, מרן מהרי"ץ דושינסקיא זצוק"ל. בשנת תש"ג נתקבל למו"צ העדה החרדית, ורב שכונת כרם אברהם בעיה"ק ירושלים. באותה תקופה יסד בירושלים את "ישיבת חכמי לובלין". בשנת תש"ט נקרא לכהן פאר כרב ואב"ד שכונת "זכרון מאיר" בבני ברק, בה כיהן עד ליום הסתלקותו. שם ייסד גם את ישיבתו "ישיבת חכמי לובלין". העמיד תלמידים לאלפים, ונחשב כאחד עמודי ההוראה בדורו. קהילות ישראל הלכו לאור פסקיו הבהירים, ועמד בעוז על שמירת חומת הקדושה בישראל. נלב"ע בליל הסדר, ט"ו בניסן תשע"ה, ומנו"כ בביה"ח זכרון מאיר בבני ברק. השאיר אחריו ברכה י"א כרכי שו"ת "שבט הלוי", ועוד ספרים על מסכתות הש"ס, דרשות ופירושים על התורה, בהותירו אחריו דור ישרים יבורך, גדולי תורה, ממשיכי דרכו בקודש.

הגר"ש וואזנר זצ"ל ליד ביתו בשכונת "כרם אברהם"

דוגמא אחת להוראה שהורה בעל "שבט הלוי" זצ"ל לפי מה שקיבל מרבינו, סיפר הג"ר סיני הלברשטאם שליט"א, אב"ד שיכון ג' בני ברק, שכששימש בהוראה לפני בעל "שבט הלוי" זצ"ל, ראה שהורה הוראה מחודשת בהלכות הנוגעים לסימן קפ"ח ביורה דעה, וכששאלו על אודות פסק זה, אמר לו, שכן קיבל מהגאון מטעפליק זצ"ל.

עכ"פ, כיון שהכירו רבינו, פנה לשם זאת למקורבו העסקן הנכבד, הרב משה בלויא ז"ל, מהמנהיגים הבולטים בעיה"ק ירושלים, ומנכבדי תושבי שכונת "בית ישראל", שיפעל למינויו של הגר"ש כרב שכונת גאולה, "כרם אברהם" בירושלים, אשר עד אז לא היתה מיושבת כל-כך ביהודים יראים, ובתקופה הזאת החלו להתיישב בה. ואכן, הגר"ש נתמנה כמו"צ העדה החרדית, וכרב שכונת כרם אברהם, בתחילת חודש חשוון דשנת תש"ג.

למרות בריאותו הרופפת של רבינו, אזר עוז לחזקו ולעודדו בתחילת דרכו, וטרח עצמו לטפס את כל מעלה ההר, מביתו שבשכונת בית ישראל שבעמקים, ועד לשכונת כרם אברהם שבמרומי ההר, ל"קידושא רבא" שנערכה בביתו של הגר"ש זצ"ל, בשבת הראשונה - פרשת נח - להכתרתו. בהגיעו סיפר לו את "המעשה בשלום זכר", המבטא את גודל סייעתא דשמיא שהיה לו בשאלה הראשונה שנשאלה לפניו בשבת הראשונה להכתרתו כרב במעדווין, (ראה לעיל פרק ז בפרוטרוט).

בעדה החרדית

הידיעה על דבר מינויו של הרב הגאון ר' שמואל וואזנר שליט"א למו"צ מטעם העדה החרדית בשכונת גאולה וכרם אברהם נתקבלה בשביעת רצון מרובה בין תושבי השכונות ואלה בפרט ובחוגי העדה החרדית בכלל.

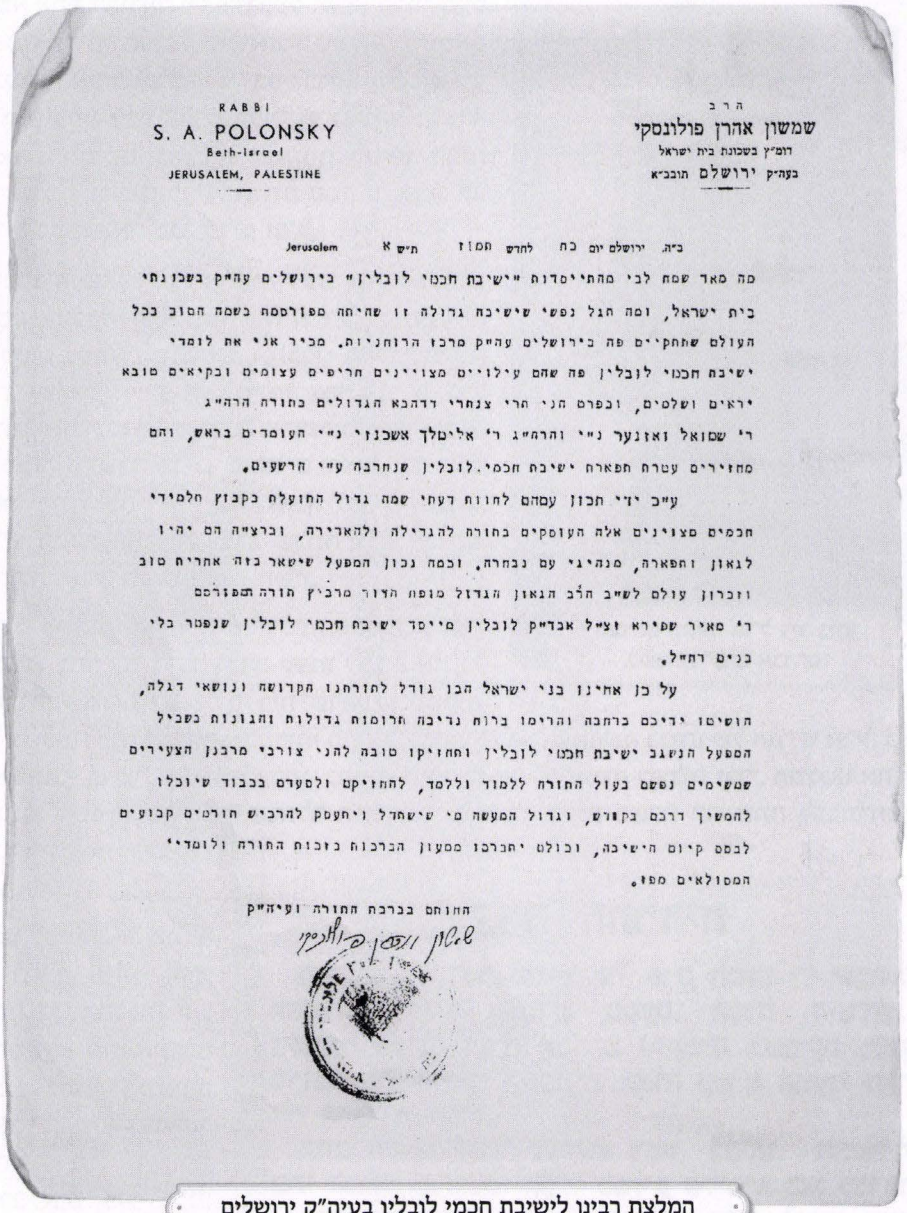
ביום השבת סדר קידושא רבא בביתו, ומתפללי בתי הכנסת בראשם גאב"ד טפליק שליט"א באו לברכו.

הרה"ג מוהר"ש וואזנר שליט"א דרש לכבוד היום בהלכה ואגדה. ובמשך כל היום נהרו ראשי העדה ומכריו וידידיו המרובים לברכו למשרתו החדשה.

הרה"ג הנ"ל עונה לדורשיו לע"ע בבית הכנסת בשכונת גאולה רחוב חגי מספר 20.

הידיעה ב"קול ישראל" על השתתפות רבינו בקידוש שנערך לכבוד הכתרת הגר"ש זצ"ל

בנוגע לסיפור זה, הוסיף לו רבינו, שעל הרב להיות בקי בהלכות "אב הרחמים" - מתי אומרים אותו ומתי נמנעים מלאמרו... שכן, כשיראה בעה"ב מן השורה, שהרב אינו בקי בענין זה, יתערער בעיניו כל האימון בידיעת התורה של הרב שלו. לא יעלה בדעתו, שעיקר מעייניו של הרב מונחים בד' חלקי שו"ע...

הרב
שמשון אהרן פולונסקי
דומ"ק בשכונת בית ישראל
בעה"ק ירושלם תובב"א

RABBI
S. A. POLONSKY
Beth-Israel
JERUSALEM, PALESTINE

ב"ה. ירושלם יום כח לחדש תמוז תש"ז Jerusalem

מה מאד שמח לבי מהתייסדות "ישיבת חכמי לובלין" בירושלים עה"ק בשכונתי בית ישראל, ומה הגל נפשי שישיבה גדולה זו שהיתה מפורסמת בשמה הטוב בכל העולם שתחקים פה בירושלים עה"ק מרכז הרוחניות. מכיר אני את לומדי ישיבת חכמי לובלין פה שהם עילויים מצויינים חריפים עצומים ובקיאים טובא יראים ושלמים, ובפרט הני תרי צנתרי דדהכא הגדולים בתורה הרה"ג ר' שמואל ואזנער נ"י והרה"ג ר' אלימלך אשכנזי נ"י העומדים בראש, והם מחזירים עטרה תפארה ישיבת חכמי לובלין שנתרבה עי"י הרשעים.

ע"כ ידי תכון עמהם לחוות דעתי שמה גדול התועלת בקבוץ תלמידי חכמים מצוינים אלה העוסקים בתורה להגרילה ולהאריכה, וברצה"ה הם יהיו לגאון והפארה, מנהיגי עם נבחרה, וכמה נכון המפעל שישאר בזה אחריה טוב וזכרון עולם לשיב חלב הגאון הגדול מופת הדור מרבץ תורה המפורסם ר' מאיר שפירא זצ"ל אבד"ק לובלין מייסד ישיבת חכמי לובלין שנפטר בלי בנים רחמ"ל.

על כן אחינו בני ישראל הבו גודל להזרחנו הקדושה ונושאי דגלה, תושיטו ידיכם בדחבה והרימו ברוח נדיבת תרומות גדולות וחגונות בשביל המפעל הנשגב ישיבת חכמי לובלין וחחזיקו טובה להני צורבי מרבנן הצעירים שמשימים נפשם בעול התורה ללמוד וללמד, להחזיקם ולסעדם בכבוד שיוכלו להמשיך דרכם בקודש, וגדול המעשה מי שישתדל ויתעסק להרכיש חורמים קבועים לבסס קיום הישיבה, וכולם יחברכו מסעון הברכות בזכות התורה ולומדי' המסולאים מפז.

המחכם בברכת התורה ועיה"ק

שמשון אהרן פולונסקי

המלצת רבינו לישיבת חכמי לובלין בעיה"ק ירושלים

רבינו אף זירזו להקים את "ישיבת חכמי לובלין", זכר לישיבה הקדושה - בפולין - שנתגדל בה הגר"ש זצ"ל, ואף כתב מכתב המלצה נלהב למען הישיבה, שהגר"ש יסד עם ידידו הגאון רבי אלימלך אשכנזי זצ"ל אב"ד מעלבארן.

ואכן, במלאת יובל שנים להסתלקותו של רבינו בשנת תשנ"ח, כאשר התקיים מעמד מפואר לציון יובל שנים לייסוד "ישיבת חכמי לובלין" בבני ברק שבראשות הגר"ש זצ"ל. הגר"ש זצ"ל נשא נאום נרגש ביותר, שם הזכיר את גדולי ישראל ששימש אצלם, כאשר דברים מודגשים ומיוחדים הקדיש

לזכרו של רבינו, אשר חלק נכבד מהעובדה שנכנס לתחום ההוראה, הרבנות והרבצת התורה, נזקף לזכותו של רבינו, שעודדו והמריצו לכך...

ואלו היו דבריו:

"המחשבה הראשונה של הקמת 'ישיבת חכמי לובלין', זכרון מאיר בני ברק, היתה בתקופה ששהיתי בעיה"ק ירושלים, וכיהנתי כמורה צדק ודיין במסגרת העדה החרדית, בתקופתם של הגאונים והצדיקים הגדולים, רבי יוסף צבי דושינסקי, רבי זעליג ראובן בענגיס, רבי פנחס עפשטיין, רבי איסר זלמן מלצר, זכר כולם לברכה, ועוד גדולי ישראל. זכיתי לשאת ולתת עמהם בתורה, ולשהות במחיצתם. וכן חייב אני להזכיר לטובה את הגאון המובהק רבי שמשון אהרן פולונסקי זצ"ל, שהיה גדול ההוראה בירושלים באותה תקופה[ל]... שעודדוני לעמוד ולהמשיך את שלשלת הזהב של ישיבת חכמי לובלין".

ישיבת חכמי לובלין בבני ברק

הגר"ש זצ"ל ובידו ספרו שו"ת שבט הלוי

לנכדו של רבינו, הג"ר אשר סופר שליט"א, חזר בעל "שבט הלוי" זצ"ל כמה פעמים ואמר, שיש לו רגשי הכרת הטוב כלפי רבינו, אשר לא חדל מלעודדו להמשיך להתעלות מעלה מעלה, ולא נח ולא שקט עד שראוהו עולה על כס הרבנות, כאחד מחשובי מורי ההוראה בירושלים.

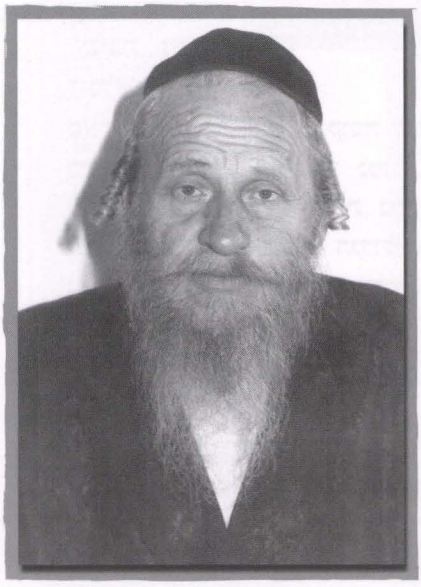
בערוב ימיו אף העלה את רחשי לבבו על הכתב כשערך הסכמתו לספר "דברי אהרן השלם", בה

ל בלשונו הזך: "און איך מוז דא מזכיר זיין לטובה הגאון המובהק רבי שמשון אהרן פולנסקי, דער טעפליקער רב, דער גדול בהוראה אין ירושלים אין דעם תקופה".

כתב דברים נלהבים:

"זכרתי ימים מקדם בעודי צעיר לימים בעיה"ק ירושלים, זכיתי לדון עמו במו"מ של הלכה, והוא עודדני והמריצני להימנות למו"צ בהעדה החרדית".

הגר"ש זצ"ל סיפר פעם על שיעור מיוחד בתלמוד ירושלמי שהתקיים עם רבינו, בכולל של הגאון מחרקוב זצ"ל. שיעור זה היה קבוע בבית הכנסת "זכרון משה", והיה מיוחד לצורבי תלמידי חכמים שבירושלים. את השיעור מסרו לסירוגין, פעם רבינו, פעם הגאון הנודע רבי נפתלי צבי שמרלר זצ"ל. "היה זה מחזה נפלא", תיאר הגר"ש, "לראות כל כמה דקות ציין אחד הגדולים לדברי הירושלמי במקום פלוני, או לדברים שהבבלי מחולק בהם עם הירושלמי, וכך היו הדברים נשזרים לדברי הראשונים והאחרונים. דרכי הלימוד השונים, מוואהלין, מליטא ומגליציא, התמזגו להם בחבורה אחת, אשר רוממות התורה וכבודה היתמר ועלה שם עד שמי רום[לא].

הגאון רבי שלום אייזן זצ"ל

מו"צ העדה החרדית ירושלים[לב]

רבי שלום זצ"ל נמנה כאחד מגדולי ההוראה בירושלים. רבים מצורבי רבנן שהשתלמו במקצוע ההוראה, שימשו לפניו. חשיבות יתרה יוחסה להוראתו של רבי שלום, עקב היותו דולה ומשקה מתורת זקני ההוראה שבירושלים, ובראשם רבינו - אשר רבי שלום שתה מבארו בישיבת "בית הוראה", כאשר הוסיף ועקב מקרוב אחר כל הוראה שיצאה מפי רבינו, ובחושיו המחודדים אצרם במוחו לימים רבים.

בנו הג"ר אברהם אביש אייזן שליט"א מספר, שכשישב שבעה על אביו זצ"ל הגיע הג"ר משולם דוד הלוי סאלאוויציק שליט"א ראש ישיבת בריסק בירושלים, לנחמו, וסיפר, שאביו הגאון הנודע רבי יצחק זאב הלוי סולובייציק מבריסק זצ"ל היה שולח השאלות לרבי שלום אייזן, כיון שיש לו המסורת האמיתי של גדולי ירושלים, כשהכוונה בעיקר על רבינו.

רבינו מצידו הכיר גם הוא בתלמידו זה, שעדיו לגדולות במקצוע ההוראה, וכפי שמספרים בניו של רבי שלום - יבדלח"ט[לג], שבבוא אביהם זצ"ל להיבחן על ההוראה אצל רבינו, היה זה בחברותא עם עוד תלמיד אחר שנתפרסם גם הוא לימים כמורה הוראה בירושלים.

לא מפי תלמיד הגר"ש זצ"ל, הג"ר שלמה זלמן אולמן שליט"א, ראש כולל סאטמאר ומו"צ זכרון מאיר ב"ב.

לב נולד בשנת תרע"ו בעיה"ק ירושלים, לאביו הגאון רבי אברהם אביש. נשא את בת הרה"ח ר' מרדכי ווייסבערג ז"ל. שימש כמו"צ מטעם "העדה החרדית", ורב שכונת "בתי נייטין" בעיה"ק ירושלים. הרבין תורה לעדרים בישיבת "עץ חיים". לצד זאת, ייסד גם ארגון שיעורים לבעלי בתים "יגדיל תורה", במסגרתה מסר הרבה שיעורים. נודע כמורה הוראה מובהק, וכמעתיק השמועה של דרך רבינו בהוראה. נלב"ע כ"ח מרחשון תשמ"ח, ומנו"כ בהר הזיתים.

לג הרה"ג רבי אביש שליט"א ר"מ בישיבת "שער השמים", והרה"ח ר' יעקב שליט"א.

מספרים הבנים:

"הם נבחנו ביחד, ורבינו בחן אותם ג' פעמים ביחד, ולבסוף, הגם שהמבחן היה ביחד, כתב רבינו 'כְּתַב סמיכה' לכל אחד בנפרד. כתב הסמיכה של אבינו, היה הרבה יותר משובח משל חבירו. כשתמה הרב הנ"ל לסיבת הדברים, הלא המבחן היה לשניהם יחד, ושניהם ענו כהוגן, למה משנה ומחשיב האחד מרעהו. השיבו רבינו, הן אמת ששניכם נבחנתם יחד וגם אתה השבת כהוגן, אך ראיתי שר' שלום יש לו חוש מפותח יותר להוראה, שכשהצעתי לפניכם השאלה, עמד הוא מיד על הנקודה המרכזית המצריכה בירור באותה שאלה..."

הגר"ש אייזן זצ"ל - משמאל, ולימינו הגרי"י פישר והגרמ"א פריינד זצ"ל

הגאון רבי יצחק צבי ברנפלד זצ"ל

אב"ד "חוג חתם סופר" זכרון מאיר בני ברק[לד]

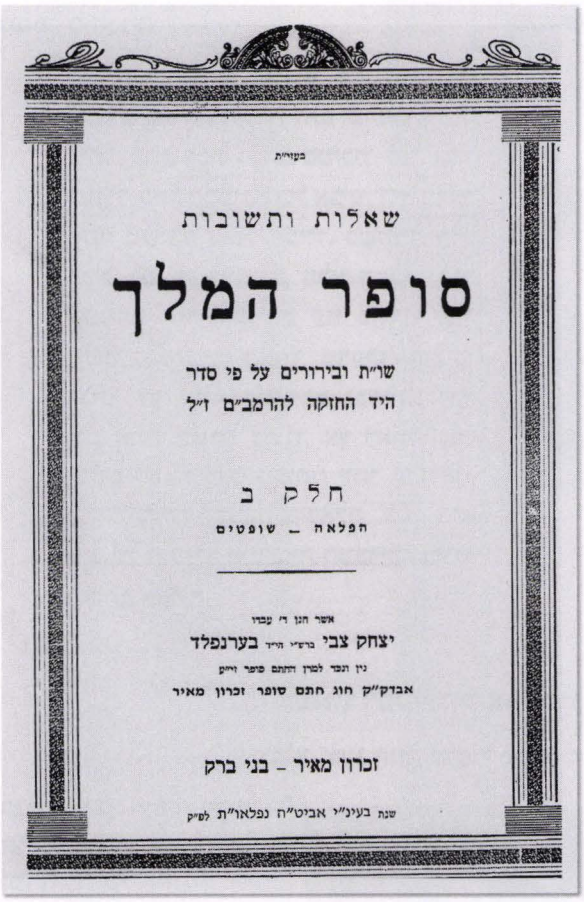
רבי יצחק צבי ברנפלד זצ"ל, שהיה דמות מובהקת ומוערכת של 'אונגארישער רב', מצאצאי מרן החת"ס זי"ע, שימש ולמד תורת ההוראה מפי רבינו, בתקופה הראשונה לאחר נישואיו. בענין זה, מספר ברשימותיו:

"הגאון מטעפליק ביקש ממני להתמיד מדי יום ביומו בלימוד

מעמד הכתרת הגרי"צ ברנפלד (הקיצוני משמאל) בק"ק "חוג חתם סופר" זכרון-מאיר, לידו הגר"ש וואזנר והגרי"ש אונגר (נואם)

לד נולד בשנת תרע"ז בטאפלטישאן, לאביו הג"ר שמואל יהודא ברנפלד ז"ל, חתן הג"ר יצחק צבי פרייא ז"ל, חתן בעל "כתב סופר" זי"ע. תלמיד מובהק להגה"צ בעל "דעת סופר" זצ"ל, ושל דודו הגה"צ רבי מאיר יהודא פרייא אב"ד שוראן, ואצל הגה"צ רבי דוד וועסעלי ראב"ד פרשבורג. עלה לארה"ק בשנת תרצ"ט, ואז למד אצל הגאון מהרי"ץ דושינסקיא זצ"ל. נשא את בתו של הג"ר שמעון זאב שנקר ז"ל, נכד הגאון מהרי"ח זוננפלד זצ"ל. לאחר נישואיו בשנת תש"ד גר בירושלים, ותקופה מסויימת כיהן כרב בשכונת פאג"י. משנת תשי"ז הרביץ תורה במלבורן, ולאחר מכן רבה של "עדת ישראל" בסידני שבאוסטרליה, ואח"כ רב קהל "חתם סופר - בני ישראל חיים" בברוקלין, קה"י בגענף, ומשנת תשל"א רב קהילת "חוג חתם סופר" זכרון-מאיר בבני-ברק. נלב"ע י"ז תמוז תשנ"ח, ומנו"כ בהר המנוחות ירושלים. נשארו ממנו ברכה ספרי "סופר המלך", ועוד ספרים במשנת החת"ס.

בעזה"ת

שאלות ותשובות

סופר המלך

שו"ת וביררים על פי סדר
היד החזקה להרמב"ם ז"ל

חלק ב

הפלאה – שופטים

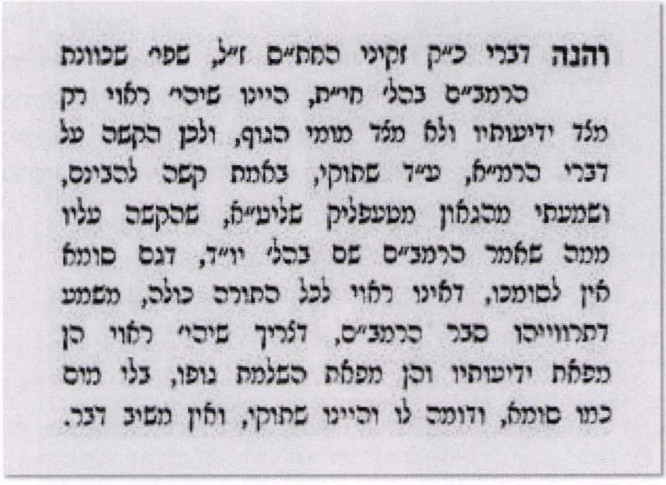
אשר הגו ד' עברו
יצחק צבי בר"י הי"ד בערנפלד
נין הגה"ק למען החתם סופר זי"ע
אבד"ק חוג חתם סופר זכרון מאיר

זכרון מאיר – בני ברק

שנת בעינ"י אביט"ח נפלאו"ת לס"ק

פרי מגדים, ובפרט ההקדמות, כי מי שאינו מעיין בדבריו, אין לו לפסוק הלכה בעניני איסור והיתר בימינו.

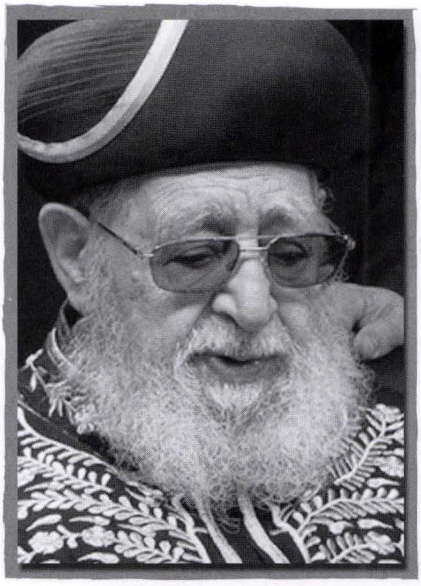
"ואחרי ככ"ה שנים, כאשר למדתי בנוא יארק יצ"ו עם כמה תלמידים הוראה, ובהזדמנות נכנסתי לקודש פנימה, מרן כ"ק אדמו"ר מסקווערא זצוק"ל, ושאל אותי מה אני לומד כעת עם תלמידי, וסיפרתי לו, על לימוד הוראה עם פרי מגדים, כי כן קיבלתי מהגאון מטעפליק זצוק"ל, כי מכשולים באים מלימוד בלי פרי מגדים. סיפר לי אותו צדיק, שגם הוא בנעוריו, למד הוראה אצל הגאון מטעפליק זצוק"ל, ודקדק מאד על פרמ"ג. אביו [הרה"ק רבי דוד מסקווירא] **זי"ע הביא את הגאון הנז' מטעפליק לסקווערא, שילמוד כעשרה חדשים, עם כל בני משפחתו, הוראה"**[לה].

והנה דברי כ"ק זקיני החת"ס ז"ל, שפיי שכוונת
הרמב"ם בבלי חי"ת, היינו שיכיי לחוי רק
מלד ידיעותיו ולא מלד מומי הגוף, ולכן הקשה על
דברי הרמ"ה, ע"ד שתוקי, בחמת קשה להבינם,
ושמעתי מהגאון מטעפליק זלוקללה"ה, שהקשה עליו
ממה שחמר הרמב"ם שם בבלי יוי"ד, דגם סומא
אין לסומכו, דלויו לחוי לכל התורה כולה, משמע
דתרוייהו שכר הרמב"ם, דלריך שיכיי לחוי הן
מפחת ידיעותיו וכן מפחת השלמת גופו, בלי מום
כמו סומא, ודומה לו והיינו שתוקי, ולין מעוד דבר.

ראה עוד בספרו: שו"ת "סופר המלך", חלק ב, סימן קצב אות ז, הערה ששמע מרבינו בדברי החתם סופר בשו"ת.

לה אגב, גם כ"ק אדמו"ר רבי יוחנן מראחמיסטריווקא זצ"ל למד בפרטות אצל רבינו את מקצוע ההוראה, לפי בקשת זקנו כ"ק אדמו"ר רבי מנחם נחום זצ"ל, וזמן רב היה ביניהם קביעות של חברותא בצוותא חדא.

הגאון רבי עובדיה יוסף זצ"ל

בעל "יביע אומר"[לו]

הגאון רבי עובדיה יוסף זצ"ל היה יליד שכונת "בית ישראל", וכך נתוודע לאורו הגדול של רבינו. עוד כד הוי טליא, כבר הכיר רבינו בעובדיה הצעיר שעדיו לגדולות, וראו עיניו הצופיות למרחקים שעוד עתיד זה הנער להאיר עיניהם של ישראל בגדלות תורתו.

מסופר, שכשהיה הגר"ע נער צעיר כבן י"ג, באחד הערבים היתה הפגזה קשה, וירושלים היה בעלטה מוחלטת. הגר"ע זצ"ל עלה לבית הכנסת "בית יעקב - שטיבלאך בית ישראל", כשנר בידו, והיה רכון על ספריו ולומד. תלמידי הישיבה הביטו מהרחוב וראו נר דלוק בבית הכנסת, וחששו מגנבים, והזעיקו את רב השכונה - רבינו, אשר עלה לבית הכנסת. כשראה רבינו את הנער רכון על ספריו, נגע ברוך בכתפיו כדי שלא יבהל, ואמר לו, שלא עת עתה ללמוד מחשש הפגזות האויב, ולקחו יד ביד לביתו. באותה שעה, אביו של הגר"ע ואחיו, חיפשו אותו לאחר שנעלם מהבית, והתרוצצו ברחובות בית ישראל למוצאו. וכאשר נראה רבינו יחד עם הנער הצעיר, כעס אביו וביקש להוכיחו על שנעלם בעת כזו, אולם, רבינו אמר לו מיד: "לא תגע בו יד, ולא תכעוס עליו, כי הוא עתיד לצאת גדול בישראל...."

הגר"ע עצמו העיד בפני נכדו[לז], שרבינו סמך ידיו עליו להורות הוראה בישראל, כשהוא מוסיף, שמלבד השימוש והלימוד שעשה אצל רבינו, הוסיף רבינו לעודדו ולחזקו הרבה בימי נעוריו, שיעלה ויצמח במעלות התורה וההוראה. כך מביא גם הנכד[לח], מדברי הגר"ע בכתב-ידו (ולא נדפס לבסוף) שכתב בדברי ההקדמה לספרו הראשון "יחוה דעת", קונטרס הערות על ספר "בן איש חי", אשר נאמרו בשיעוריו לפני המון העם: **"ובהיות כי קבעתי מדרש לרבים, בהורמנותייהו דרבנן קדישי, הרה"ג רבי עזרה עטייה שליט"א, והרה"ג מרא דאתרין מוהר"ש פולונסקי שליט"א**, והייתי מלמד תורה והלכה לעם הדורשים את דבר ה', וקבענו לימודנו בספר הבהיר בן איש חי..."

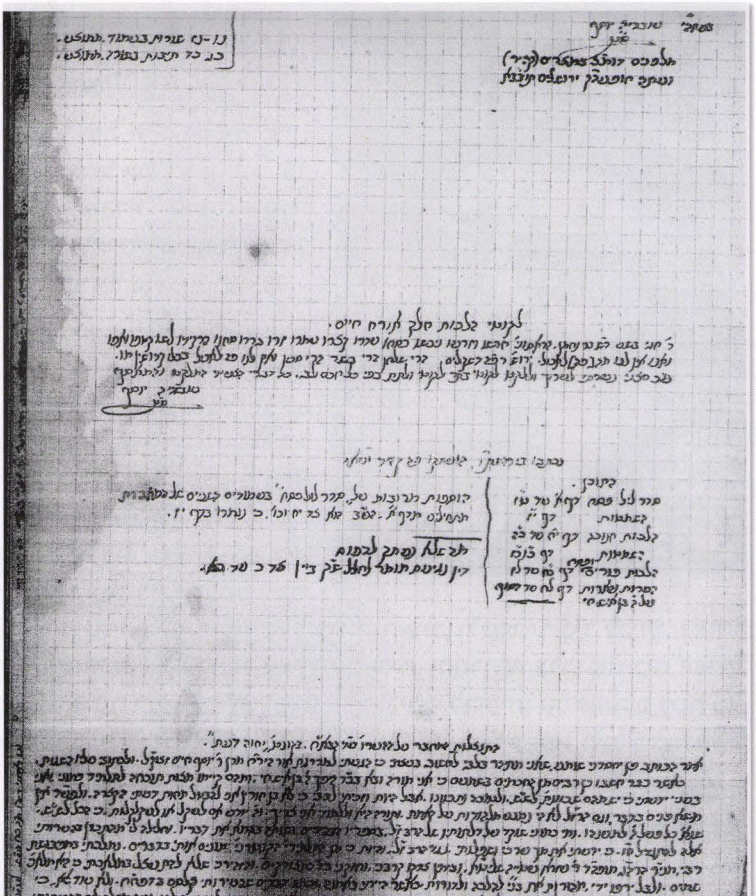
עוד מספר הנכד, כי "כשבא אחד מנכדיו של הרב מטעפליק לפני הרב א"ז, אמר לו, דע לך שהנני מחזיק טובה גדולה לזקנך, שחיזקני הרבה בראשית דרכי". ואכן, בשו"ת יביע אומר, חלק ז, אורח חיים סימן לג, מכנה הגר"ע את רבינו: **"אלוף נעורי הגאון מטפליק"**.

בשולי זכרונותיו, מוסיף הנכד עוד:

לו נולד י"א תשרי תרפ"א, לאביו ר' יעקב ז"ל, בבגדד שבבבל (עיראק). כשעלו בני המשפחה לארה"ק התיישבו בני המשפחה בשכונת "בית ישראל". מצעירותו בלט ביותר בכשרונותיו הברוכים, ובהתמדתו המופלאה. לא פסק פומיה מגירסא. רכש משנת תלמודו בישיבת "פורת יוסף", לשמחת לב רבותיו הגדולים - בפרט הגאון רבי עזרא עטיה זצ"ל - שראו בו נער העתיד לצמוח לאחד ממאורי הדור. מיד לאחר נישואיו נתמנה כסגן הרב הראשי במדינת מצרים, שם קידש שם שמים ופעל רבות להרמת קרן היהדות הנאמנה. לאחר מכן חזר לארץ הקודש. כאן נתמנה כרב ואב"ד תל-אביב ויפו. בשנים אלו פעל רבות להרמת קרן היהדות, ובפרט בקרב בני עדות המזרח, אשר היה להם לעמוד האש לפני המחנה, לקרבם לדרך ישראל סבא. לאחר מכן נתמנה גם כראשון לציון ונשיא "מועצת חכמי התורה" של יהדות ספרד. חיבר הרבה ספרים בהלכה, "יביע אומר", "חזון עובדיה", "יחוה דעת" ועוד. נלב"ע ג' חשוון תשע"ד, ומנו"כ בבית החיים בסנהדריה בירושלים, סמוך ונראה למנו"כ של רבינו זצ"ל.

לז כפי שמסרם הנכד ברשימותיו הנדפסים בספר "אביר הרועים", לתולדות זקינו הגר"ע יוסף, חלק א, עמוד 124.

לח "אביר הרועים", חלק ב, עמוד 290.

הקדמת הגר"ע זצ"ל בכתב יד בו מזכיר את העידוד ששאב מרבינו להרבצת תורה

"שח לי מרן הרב א"ז, כשנכנסתי פעם אצל הגאון מטפליק, שאל אותי, במה כבודו עוסק כעת? השבתי לו, במסכת כתובות פרק אלו נערות דף לה ע"ב. שאלני הגאון, האם ראית דברי הרמב"ן במלחמות ה' על הסוגיא, דף יג ע"ב בהלכות. עניתי לו, שעוד לא עייינתי בדברי רמב"ן. מיד הוציא הגאון כרך גמרא גדול מספרייתו, פתח לְפָנַי דברי הרמב"ן, ואמר לי, הנה אני קורא לך, והקריא בעל פה כל לשון הרמב"ן במלחמות מילה במילה. כשסיפר לי זאת, סיים הרב א"ז בהאי לישנא: האיש הזה היה פלא, לית דין בר איניש".

אותו הנכד מוסיף ומעיד, ששמע מזקינו הגר"ע זצ"ל, שהיה מקורב גם אצל הגרצ"פ פראנק זצ"ל, שבכל ענין חמור היה מבקש הגרצ"פ פראנק להתייעץ עם רבינו...

קליטתו המהירה וזכרונו הבהיר של הגר"ע, הקנו לו מקום של כבוד אצל רבינו, אשר ראה בו כלי מפואר שעתיד להאיר עיניהם של ישראל - בכלל, ושל עדות המזרח - בפרט. כבור סיד שאינו מאבד טיפה, אָצַר הגר"ע את פסקי-ההלכה שקיבל מרבינו, ותוך ביטול מוחלט לכבודו של רבינו, נהג לאורו והלך לפיו.

חלק מאותם פסקים מופיעים בספריו הבהירים.

ראה שו"ת "יביע אומר", חלק ט, אורח חיים סימן צב, בנידון אתרוגים שיש עליהם כעין קרום דק

הגר"ע זצ"ל נואם, ולצידו הגאונים: רבי גרשון לפידות, רבי משה לייב שפירא, רבי אברהם חיים נאה, רבי עזרא עטייה, רבי דוד יונגרייז

בחוטם האתרוג: **"ובהיות שראיתי כן הלכה למעשה כמה פעמים אצל הגאון הגדול רבי שמשון אהרן פולונסקי זצ"ל** (שהיה רבה של שכונתנו בית ישראל, וידוע היה למורה הוראות מובהק ומגדולי הדור הקודם), **שהיה מורה ובא באתרוגים אלה להכשירם למצוה אפילו ליום הראשון של החג, ולכן הוה נקיטנא בשיפולי גלימיה דמר, ואני ברגליו אעבורה להקל הלכה למעשה".**

עוד על קשרי תורה של הגר"ע עם רבינו, והערצה מופלאה לרבינו, ראה שו"ת יביע אומר, חלק י, יורה דעה סימן יא, בתשובה שכתב בשנת תש"א - בעוד רבינו בארץ החיים - בנידון מאכלים שהיו תחת המטה: **"...ועדותי זו נאמנה, שראיתי הלכה למעשה לפני כמה שנים אצל הגאון מרא דאתרא דשכונתינו 'בית ישראל', הגאון רבי שמשון פולונסקי שליט"א, שהורה בנידון דידן להתיר בדיעבד. אע"פ שהרב בקי מאד גם בספרי מרן החיד"א ושאר גדולי הספרדים, וכל רז לא אניס ליה, ולרווחא דמילתא חזרתי עתה לשאול אותו על זה, ואמר לי שיש להתיר בפשיטות בדיעבד. ואני ברגליו אעבורה, ולכן הורתי להקל..."**

כשנכנס כ"ק אדמו"ר מזמיגראד שליט"א, יחד עם חתנו הרה"ג רבי אלישע יונגרייז שליט"א אבד"ק טעפליק, חתן נכד רבינו, ובישר לו על הקמת הכוללים "דברי אהרן" לשמו ולזכרו של רבינו, שש הגר"ע כמוצא שלל רב, וברוב חיבה אמר לו בהתרגשות: **"איזה סגולה יש לך להיות נכד הרב מטעפליק..."**

והוסיף וסיפר לו:

"אתם יודעים איך גדלתי וצמחתי להיות גדול הדור ותלמיד-חכם? כשנכנסתי להגאון מטעפליק אמר לי פעם, הנה, גמרא כבר למדת והנך כבר בקי בש"ס, כעת תפנה ללמוד ספרי שו"ת. בתחילה תהגה בספרי השו"ת של חכמי ספרד ותשנן אותם היטב, ובחוש הזכרון שניחנת בו יהא אצלך כמונח בקופסא, לאחר-מכן תלמד ספרי השו"ת של גדולי האשכנזים, ואז תהיה לתלמיד-חכם גדול. שמעתי לעצתו, וב"ה בזכות זאת צמחתי להיות תלמיד-חכם..."

הגאון רבי ישראל יעקב פישר זצ"ל

ראב"ד "העדה החרדית" בירושלים[לט]

הגאון רבי ישראל יעקב פישר זצ"ל, שנודע לימים כאחד מגדולי הפוסקים בירושלים, שימש בצעירותו לפני רבינו בהוראה, כפי שמעיד בנו הג"ר אהרן שליט"א, ממלא מקומו ברבנות שכונת "זכרון משה" ומו"צ העדה החרדית, שמלבד שהיה משמש בהוראה לפני הגרז"ר בענגיס והגרא"ז מלצר זצ"ל, הוסיף ושימש בהוראה לפני רבינו.

סיפר הר"ר אברהם משה קרויזר ז"ל מיקירי ירושלים, שתיכף לאחר נישואיו של הגרי"י, כשדר בשכונת "בית ישראל", היה מתפלל בבית-הכנסת "בית יעקב" שתחת הנהגת רבינו. "מתפללי בית הכנסת היו מתבוננים בהערצה ובחרדת קודש, כיצד האברך הצעיר עומד ומתפלפל במשך שעה ארוכה מדי יום ביומו, עם רבינו הרב מ ט ע פ ל י ק", סיפר ר' אברהם משה[מ].

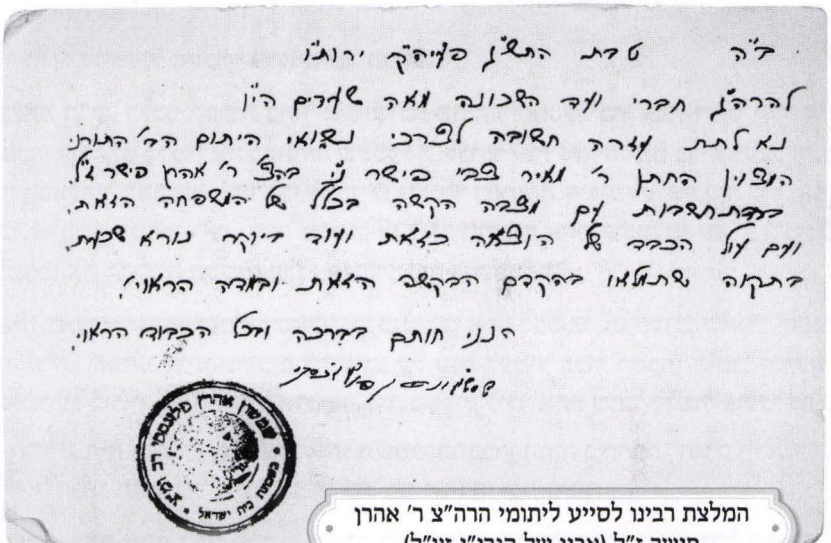
הגאון רבי ישראל יעקב פישר זצ"ל עם הגה"ח רבי נטע פריינד זצ"ל

אגב יסופר, כי הג"ר נטע פריינד זצ"ל, מתושבי שכונת "בית ישראל", סיפר פעם, שבצעירותו עת למד בחברותא עם הגרי"י זצ"ל, סיימו פעם מסכת "בבא קמא", ואז עלו בצוותא חדא להיבחן אצל רבינו[מא].

לט נולד בשנת תרפ"ו בעיה"ק ירושלים, לאביו הרב אהרן ז"ל - שהיה משומרי החומות בירושלים. תלמיד מובהק להגאון רבי איסר זלמן מלצר זצ"ל, ראש ישיבת "עץ חיים". כמו"כ קנה משנתו אצל הגאב"ד הגאון רבי זעליג ראובן בענגיס זצ"ל. מצעירותו נתבלט בהתמדתו המופלאה ובכשרונותיו הברוכים. עלה ונתעלה כאחד מגדולי הפוסקים בירושלים, ולימים נתמנה כראב"ד העדה החרדית, ורב שכונת "זכרון משה" בירושלים. נלב"ע כ"ה אדר א' תשס"ג, ומנו"כ בחלקת הרבנים שבהר המנוחות. נשארו אחריו הספרים: "אבן ישראל", על הש"ס, רמב"ם ושו"ת.

מ "רועה ישראל", לתולדות הגרי"י פישר, חלק א, עמוד שפא.

מא שם, עמוד רס.

המלצת רבינו לסייע ליתומי הרה"צ ר' אהרן פישר ז"ל (אביו של הגרי"י זצ"ל)

הגאון רבי לוי רבינוביץ זצ"ל

בעל "מעדני השלחן"[מב]

הג"ר לוי רבינוביץ זצ"ל בעל "מעדני השלחן", היה מן השרידים שזכה דורנו להכיר, שעוד עמדו בכור המבחן על מקצוע ההוראה אצל רבינו.

בכתב הסמיכה שכתב לו רבינו, שיבחו מתוך הערכה מרובה לצורב צעיר, ובין הדברים כותב:

"מצאתיו נבון דבר ומשיב כהלכה, וראוי הוא להורות הוראה בישראל, יורה יורה ידין ידין כאחד הרבנים המובהקים בישראל, וראוי הוא להורות הוראה בישראל, ואשרי העיר שתזכה לקבלו בתור רב ומורה, כי חוץ מידיעתו הרחבה בתוה"ק - מידותיו תרומיות".

רבי לוי זצ"ל היה מספר, שלאחר שהצליח במבחן וזכה לכתב קבלה מרבינו, הורה לו רבינו: "זאלסט דורך גיין גוט דעם טור מיט דעם בית יוסף" - ללמוד היטב את דברי הטור והבית יוסף. ואף הוסיף אליו לאמר: "דיין טאטע האט אויך אזוי געטוהן" - אביך, הגאון רבי גמליאל זצ"ל, שהיה ראש ישיבת קישינוב בחו"ל, ורבינו הכירו מתקופת שהותו

מב נולד בכ"ד תמוז תר"פ בצפת, לאביו הגה"צ רבי גמליאל זצ"ל, ראש ישיבה בישיבת קישינוב, ידידו הנאמן של רבינו מתקופת שהותו בקישינוב. נתייתם בצעירותו מאביו, והגה"צ רבי משה קלירס זצ"ל אב"ד טבריא, שלחו להתגדל בבית היתומים דיסקין. נשא את בת הרב יחיאל מאיר זילבר זצ"ל, ראש חברה קדישא חסידים. לאחר נישואיו לימד בישיבת "תורה ויראה", בד בבד למד בכולל של הרה"ק רבי שלמה מזוועהיל זצ"ל. בתקופה זאת עמד בכור המבחן אצל רבינו, ונסמך ממנו להוראה ברוב חביבות. נלב"ע ב' אדר תשע"ה. השאיר אחריו ברכה ספריו החשובים "מעדני השלחן" - יורה דעה, ושו"ת "מעדני מלכים".

שם, אף הוא למד כך.

עוד סיפר הג"ר לוי זצ"ל והוסיף פרטים על הבחינה[מג]:

"בשנת ת"ש, הלכנו קבוצת בחורים מישיבת תורה ויראה להיבחן אצל רבינו יו"ד ח"א. לפני המבחן הורה לנו ללמוד את הפתיחה של בעל ה"לבושי שרד" על הלכות טריפת עצמות. ההבתי עוז ושאלתיו, כמה זמן אמור אני להקדיש ללימוד הפתיחה. השיב לי: 'אין בזה כלל, אני בהיותי כבר ארביסר למדתי זאת, והיה מספיק לי לילה חורפית אחת שעמדתי על יד ה'ריבע' (תנור), **ולמדתי את ההלכות הקשות הללו. בשבילנו זה היה מספיק'.**

"אונז האבן זיך געדארפט אביסאלע זיך מוטשען אויף דעם צו עס קענען קלאר", הפטיר הג"ר לוי זצ"ל, **"אנחנו היינו צריכים להתייגע על מנת לעמוד בכור המבחן היטב, ולדעת את כל הנלמד על בוריין. אך לו, בגיל ארביסר, היה מספיק לילה אחת בלבד ללמוד את כל זה..."**

הג"ר לוי זצ"ל[מד], היה מספר מתקופת היותו משמש כמרביץ תורה בישיבת "תורה ויראה", עד כמה היה ליבו של רבינו מיצר על ביטול תורה של בני ישיבה, וכה סיפר:

"זכורני, כמה ימים לפני החגים, שכבר לא למדו עם התלמידים, כנהוג בכל תלמודי התורה, וביקרתי אז את הגאון הגדול רבי שמשון אהרן פולונסקי זצ"ל הרב מטעפליק. ובתוך השיחה שאל אותי איך הלימודים בתלמוד תורה. ועניתי לו, שלא לומדים עכשיו, כיון שהתלמידים עסוקים בהכנה לחג. אז נאנח מאד ואמר, אוי, חבל חבל על ביטול תורה, הלא התלמידים הם פנויים, אפשר לסדר להם בנתינת פרסים וכדומה שילמדו, הלכתי תיכף לרבי אהרן קאצנעלבויגן זצ"ל ורבי יעקב רוטמן זצ"ל, ואמרתי להם דברי הרב מטעפליק זצ"ל, ותיכף סודר הענין בשקידת שעות ע"י משגיח..."

תלמידים מובהקים

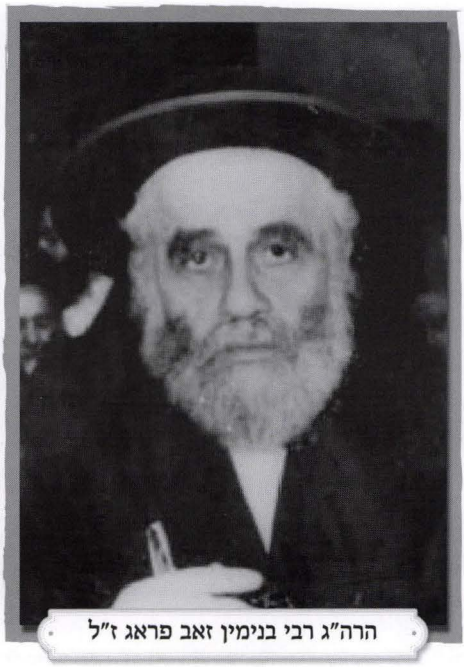
מלבד כל אלו הנמנים למעלה, יש למנות בין באי-הבית והתלמידים - בשימוש בהוראה או בישיבת "בית הוראה", את הגאונים דלהלן (לפי א-ב):

הג"ר חיים ישעי' אקער זצ"ל
בסידור קידושין

מג הובא גם לעיל, פרק כ.

מד במכתבו ל"החומה", י"א סיון תשנ"ט.

הרה"ג רבי בנימין זאב פראג ז"ל

הגאון רבי חיים יעקב קלפהולץ זצ"ל

רבי אלתר פנחס גילרנטר, מראשי ישיבת "יחל ישראל" ברמת ויזניץ חיפה[מה]; רבי בנימין זאב פראג, דומו"צ בעיה"ק ירושלים[מו]; רבי ברוך נאה[מז]; רבי חיים אורי ליפשיץ[מח]; רבי חיים יעקב קלפהולץ[מט];

מה הג"ר אלטר פנחס גילרנטר, נולד בט"ו כסלו תרע"ז לאביו הרה"ח ר' אליעזר מנחם ז"ל. למד בת"ת "מאה שערים" ונתבלט בכשרונותיו הברוכים. בבחרותו למד בישיבת "כנסת ישראל" חברון, ודבק ברבותיו הגה"צ רבי אהרן כהן והגה"צ רבי לייב חסמן זצ"ל, וכבר באותם הימים הי' לאחד מאריות שבחבורה. נשא את בתו של הג"ר יעקב ירוחם קצנלבויגן זצ"ל, ממקורביו הנאמנים של רבינו, והודות לחותנו נתקרב לרבינו, ולמד אצלו בכולל "בית הוראה". תקופה זו נחקקה אצלו לכל ימי חייו, ותמיד היה מרגלא בפיו מתורת רבינו. בשנת תשכ"א נקרא לכהן כאחד מראשי ישיבת "יחל ישראל" ברמת ויזניץ חיפה, שם הרביץ תורה כשלשים שנה, בד בבד היה מרביץ תורה בישיבת "תורה ויראה" בירושלים. אח"כ השתקע בעיר בני ברק. ימים ספורים לפני פטירתו זכה להופעת ספרו "אלף בינה" עמ"ס פסחים. נלב"ע כ"ח ניסן תשע"ב, ומנו"כ בביה"ח סגולה פתח תקוה.

מו הג"ר בנימין זאב פראג, נולד בשנת תרע"ו בעיה"ק ירושלים, לאביו הרה"ג ר' שמעון, בן הגאון רבי אברהם אהרן פראג. תלמיד מובהק של הגרא"ז מלצר זצ"ל ב"עץ חיים". חתן הרה"ח ר' משה מענדל הויזמן ז"ל, נכד מרן הגרי"ח זוננפלד זצ"ל. כיהן כדומ"ץ בעיה"ק ירושלים, ונחשב כאחד מחשובי הדיינים. זכה להדיר את ספרי הראשונים עם הערותיו והגהותיו. מקצת מחידושי תורתו נדפס בספר "זר זהב". נלב"ע ז' אלול תשמ"ו. למד אצל רבינו ב"בית הוראה", ובקובץ בית הוראה (שיו"ל ע"י הכולל בשנת תש"ד) נו"ן בדברי רבינו מה שאמר לפני חברי הכולל. הדברים חזרו ונדפסו בספרו "זר זהב", סימן יט, עיי"ש שמכנה את רבינו משך כל המאמר בשם "מרן שליט"א".

מז הרה"ג ר' ברוך נאה, נולד בשעת תרע"ה ביפו, לאביו הגאון רבי אברהם חיים נאה. תלמיד ישיבת "עץ חיים". חתן הרה"צ ר' יואל אשכנזי ז"ל מטבריה. התקרב לרבינו, שהיה מיודד מאד עם אביו הגדול, ואף למד ב"בית הוראה", ונמנה על כותבי השיעורים. מח"ס "גמרא שלמה" - ב' חלקים, אשר בהם העמיד נוסחאות הגמרות על תילם, השוואת נוסחאות וכתבי יד להגמ' והראשונים. נלב"ע י"ב חשון תשנ"ו, ומנו"כ בהר המנוחות.

מח רבי חיים אורי ליפשיץ, נולד בשנת תער"ב, לאביו הרה"צ רבי משה ליפשיץ האדמו"ר מפילדלפיה. בצעירותו הגיע ללמוד בעיה"ק ירושלים. משך שנתיים, בין השנים תרצ"ד-תרצ"ו, למד אצל רבינו מדי יום ביומו, ואף נשאר ממנו פנקס הערות שכתב בעת לימודו עם רבינו על שולחן ערוך יורה דעה. בשנת תרח"ץ נסמך להוראה ע"י רבינו. אז שב לארה"ב, ושימש שם כרב קהל "אוהב שלום" בברוקלין, וכחבר הנהלת ישיבת "תורה ודעת" בברוקלין נוא-יארק. מח"ס "אורי חיים" - כמה כרכים בהלכה. טרח ויגע ללקט מתורתו ומתולדות חייו של רבינו. בשנת תש"מ עלה לגור בעיה"ק ירושלים, ובשנת תשד"מ הו"ל הספר "חידושי הרב מטפליק".

מט הג"ר חיים יעקב קלפהולץ, נולד בשנת תרע"ד בעיה"ק ירושלים, לאביו החסיד המופלג ר' ראובן ז"ל הי"ד מחשובי חסידי צאנז בירושלים. מטל ילדותו - בלומדו ב"עץ חיים" - ניכר בכשרונותיו הברוכים ובהתמדתו המופלגת. נשא את בתו של הרה"ח ר' יונה זאב הרשלר ז"ל מיקירי ירושלים. נחשב כאחד מגדולי תלמידי החכמים בירושלים עיה"ק, אשר זכה לחיבתם של גדולי הדור, כמו החזון איש והגאון מטשעבין (אשר בעת חליו כתב עליו הרב מטשעבין "ספר תורה שרוי בצער"). נאה לצטט את לשונו של הגרש"ז אויערבאך זצ"ל בהסכמתו לספרו "עקבי חיים": "לפני שנתים ימים כאשר ידידי הטוב משחר ילדותו הגה"צ מוה"ר חיים יעקב קלפהולץ זצ"ל נלקח מאתנו, ואחרי סבל רב של יסורים ומכאובים עצומים השיב בדמי ימיו נשמתו הטהורה ליוצרה ובוראה, אבל כבד ועצר גדול היה לכולנו, כי מלבד גודל עמלו בתורת ה' יומם ולילה בכשרונותיו המעולים בחריפות ובבקיאות עצומה, היה בעל נפש זכה, והיה למופת בנועם הליכותיו בענוות רוחו ובטוהר מדותיו, גם יראת ה' אוצרו, ועבודתו את ה' היתה באמת ובתמים בדבקות נפלאה בכל עת ובכל שעה, ואף כאשר נפל למשכב וגברה עליו מחלתו וסבל מכאובים עצומים לא שבת חוק אהבתו לה'

הג"ר חיים שלום סגל זצ"ל (משמאל) בנישואי בתו עם נכד הג"ר אלקנה ווייסנשטרן זצ"ל (מימין)

רבי חיים ישעי' אקער[נ]; רבי חיים שלום סגל[נא]; רבי יהודה שפירא, ראש כולל "חזון איש" בבני-ברק[נב]; רבי יהושע העשיל ברים, ראש ישיבת "תפארת ישראל - רוזין"[נג]; רבי יצחק שולזינגר, רב שכונת "כפר גנים" בפתח-תקוה[נד]; רבי יצחק מנדל רוטנברג[נה];

ולתורתו, ולכן גדול מאד היה הכאב על השמש אשר בא בצהרים והלך מאתנו נפש נקי וצדיק, איש אשר כל חדרי לבו מלאים אהבת ה' ותורתו". למד אצל רבינו ב"בית הוראה", ובצילו השתלם במקצוע ההוראה. נלב"ע י"ג אדר ב' תשכ"ז.

נשאר ממנו הספר "עקבי חיים". ראה שם: סימן סב אות כח, שמפלפל בקושיית רבינו ב"דברי אהרן", סימן כא.

נ הג"ר חיים ישעי' אקער, נולד בעיה"ק ירושלים, לאביו הרה"ג ר' מאיר אליהו, חתן הגאון רבי חיים ישעי' הכהן - בעל "מסגרת השולחן". נשא את בת הרה"ג ר' אהרן יעקב פרוש ז"ל בעל "איפה שלמה". תלמיד ישיבת "עץ חיים", מנעוריו ועד פטירתו. בתקופת חיי רבינו למד אצל רבינו ב"בית הוראה", ולמרות שנסמך מרבינו להוראה, לא רצה ליהנות מכתרה של תורה, ושקד על תלמודו בהתמדה מופלגת. מעניין לציין, שבענוותנותו מחק מכתב הסמיכה את כל התארים שכתב עליו רבינו, והשאיר את שמו לבד. נלב"ע כ"ח אדר תשנ"ח, ומנו"כ בהר המנוחות.

נא הג"ר חיים שלום סגל, נולד בכ"ז מרחשוון תרע"ח בעיה"ק חברון, לאביו הגה"ח ר' שלמה יהודה זצ"ל. בתקופת ילדותו עברה המשפחה לירושלים העתיקה, ובמרוצת השנים עברו שוב לשכונת "בית ישראל". למד בישיבת "עץ חיים" אצל רבו הג"ר אברהם חיים הקלמן זצ"ל. לאחר מכן בחר ללמוד לבד בהתמדה מופלאה, אז למד את רוב מסכתות הש"ס. בתקופה זאת עלה אצלו גם הרעיון ללקט פירושי רש"י המפוזרים בש"ס ובמדרש, ולהוסיפם בתנ"ך. נשא את בת הרה"ג ר' נחמי' חעשין ז"ל, מיקירי ירושלים. התקרב לרבינו ולמד בכולל "בית הוראה", והיה אדוק למורשתו. כל ימיו הרביץ תורה בישיבת "עץ חיים". נחשב כמומחה לכתבי ידות של הראשונים, ובמסגרת מכון "הרי פישל" הוציא לאור הרבה מפירושי הראשונים מכת"י והערות. נלב"ע י"ז מנחם אב תשמ"ג, ומנו"כ בהר הזיתים.

בין היתר הוציא לאור מכת"י, ספר "חוקות הדיינים", ג' חלקים, מרבינו אברהם ב"ר שלמה טאזארט, עם ביאור "שמרו משפט" מאת הראשל"צ רבי אברהם אשכנזי, עם הוספות והגהות וציונים.

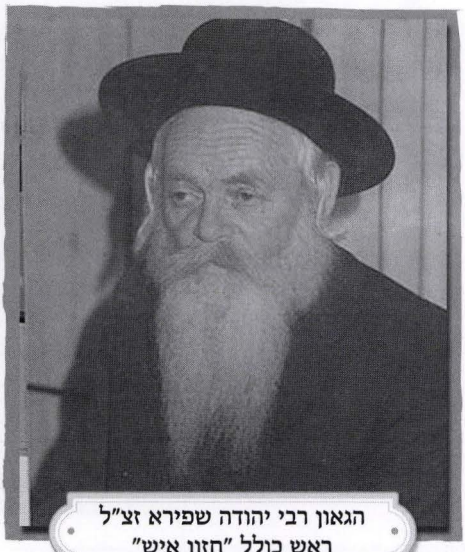
נב הג"ר יהודא שפירא, נולד בהושענא רבא שנת תרפ"ד בירושלים העתיקה, לאביו הרה"ח ר' שמעון זיידל ז"ל. נחשב כאחד התלמידים המובחרים ב"עץ חיים". נשא את בתו של הרה"צ ר' מאיר כהן ז"ל מיקירי קרתא דשופריא, והתיישב בשכונת "מאה שערים". בתקופה זאת התקרב לרבינו, ושימש לפניו בהוראה. לאחר תקופה נתוודע עם עוד אחדים מצוותו בירושלים, לאורו הגדול של החזון איש, ונעשה לאחד מתלמידיו המובהקים. העיד בפנינו חתנו הרה"ג ר' יצחק יונה טורצין שליט"א, שחותנו זצ"ל אמר לו כמה פעמים, שהוא תלמיד רבינו בהוראה. לאחר הסתלקות החזו"א נקרא לעמוד בראש כולל "חזון איש" בבני ברק, והעמיד תלמידים הרבה בתורה ובהוראה. נודע כמורה הוראה מובהק, אשר הרבה שאלות עלו על שולחנו. נלב"ע ש"ק ב' חוה"מ סוכות תשס"ט, ומנו"כ בביה"ח שומרי שבת בב"ב, סמוך ונראה לרבו החזו"א. נדפס אחריו החיבורים: "הליכות יהודה" - ב' חלקים, "בכרמי יהודה" - שו"ת, ועוד.

נג הג"ר יהושע העשיל ברים, נולד בשנת תרע"ה בעיה"ק ירושלים, לאביו החסיד רבי מרדכי דוד. חתן החסיד רבי ראובן קלפהולץ הי"ד. תלמיד מובהק להגרא"ז מלצר זצ"ל בישיבת "עץ חיים". לימים נתמנה לר"מ בישיבת מיר, בשנת תשי"ג נקרא ע"י כ"ק אדמו"ר רבי מרדכי שלמה מבאיאן זצ"ל לייסד ולהקים ישיבת תפארת ישראל רוז'ין, ושימש שם כראש ישיבה במשך כל השנים עד לפטירתו. כשיסד רבינו את הכולל "בית הוראה" הצטרף לשוורותיו, וקנה הרבה לקח מפי רבינו. נלב"ע כ"א שבט תשמ"ו בערש"ק אחרי טהרתו במקוה, ומנו"כ בהר הזיתים.

נד הג"ר יצחק הלוי שולזינגר, נולד בליטא בשנת תרס"ה, לאביו הג"ר אליהו דוד הלוי ז"ל מרבני פתח תקוה. למד בישיבת ראדין, אצל הגאון רבי נפתלי טרופ זצ"ל. בשנת תרפ"ד עלה עם אביו לארץ הקודש. עלה ונתעלה כי' שנים בעיה"ק ירושלים, כשבאותם השנים שימש בהוראה גם אצל רבינו. חתן הרב אברהם חיים צ'צ'יק ז"ל. בשנת תרצ"ג מונה כרב ושו"ב בכפר גנים בפתח תקוה, ובהמשך כיהן כראש השוחטים והפוסק של בית המטבחיים בחיפה. נלב"ע י"ז טבת תשי"ז. נשאר אחריו ברכה הספר "אמרות יצחק" על התורה.

נה רבי יצחק מנדל רוטנברג, נולד בפולין בשנת תרנ"א, לאביו הרה"ח ר' ישראל יהודא הכהן ז"ל, מצאצאי הרה"ק רבי יצחק מוואראקא זי"ע. בצעירותו נתקרב לחסידי ברסלב, ובשנת תרס"ח נסע לאוקריינא, להשתטח על ציון הרה"ק מברסלב ולהיות סמוך לחסידים שם. בשנת תרפ"ב עלה לארה"ק

רבי ראובן קרישבסקי, רב שכונת "עץ חיים" בירושלים[נו]; רבי שלמה זאב ורנר[נז]; רבי שמואל ברוך ורנר, ראב"ד בתל-אביב[נח]; רבי שמעון רובין[נט].

הגאון רבי יהודה שפירא זצ"ל
ראש כולל "חזון איש"

הגאון רבי יהושע ברים זצ"ל
ראש ישיבת רוזין

והתגורר בעיה"ק ירושלים. היה מאנשי ביתו של מרן הגרי"ח זוננפלד זצ"ל, ואף לחם בעוז כנגד רעיון הציונות, עד שמחמת מלחמתו הגדולה הוצרך לברוח לארה"ב בשנת תרפ"ו. שם התגורר שנים רבות, ואף ייסד את ביהמ"ד ברסלב בשכונת איסט סייד. שקד הרבה על דלתי התורה, ונודע בבקיאותו העצומה בגפ"ת, ואף היה לתל תלפיות ולמקור עצה להרבה יהודים ששיחרו לפתחו. בשנות שהותו בארה"ק זכה ללמוד בחברותא עם רבינו, וכן למד עם המקובל הגרח"ש הכהן דוויק זצ"ל. נלב"ע ה' אייר תשנ"א, זקן ושבע ימים - בן מאה שנים, ומנו"כ בחלקת פולין בקווינס שבארה"ב.

נו הג"ר ראובן קרישבסקי, נולד בכ"ט סיון שנת תר"פ בירושלים העתיקה, לאביו הרה"צ רבי יוסף קדיש זצ"ל. בילדותו עברה המשפחה לשכונת "בית ישראל", וכבר מאז נתקרב ונתקשר ברבינו. בד בבד ללימודיו בהתמדה בישיבת "עץ חיים", אצל רבו הג"ר אברהם חיים הקלמן ז"ל. נשא את בת הג"ר חיים מאיר דוד רבינוביץ-יאדלר זצ"ל. המשיך לשקוד באהלה של תורה בישיבת "עץ חיים", ושימש לפני רבינו בהוראה. לאחר פטירת רבינו נתקרב להגאון מטשעבין זצ"ל, ונעשה לאחד מתלמידיו המובהקים. כשיסד הגאון זצ"ל את ישיבת "כובס מיעקב" נקרא לשמש כר"מ וכמשגיח בישיבה. כך גם, בהמשך תקופת מגוריו בשכונת עץ חיים, נתמנה כרב השכונה וביהמ"ד דשם. נלב"ע עשרה בטבת תש"ס, ומנו"כ בהר המנוחות. מתורתו נדפס הספר "חמדת ראובן".

נז הרה"ג ר' שלמה זאב ורנר, נולד בשנת תע"ר לאביו הג"ר אברהם ורנר זצ"ל - לימים אב"ד נתניה. התחנך בילדותו על ברכי זקינו - אבי אמו - הגאון הרידב"ז מצפת זצ"ל, ובבחרותו בצל זקנו - אבי אביו - הג"ר שמחה בונם ורנר זצ"ל מרבני ירושלים. לאחר נישואיו בירושלים למד אצל רבינו. פעל רבות להרמת קרן היהדות והרבנות בארה"ק, ונלב"ע בדמי ימיו שביעי של פסח תשכ"ט.

אביו הדפיס ספר "זכרון שלמה" לזכרו, שם כותב בתוך הדברים: "בני היה קובע שיעורים גם בבית מדרשו של הגאון הרב ר' שמשון אהרן פולונסקי זצ"ל הרב מטעפליק, שגם הוא קבע שיטת לימודו לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא. כפי שהעיד בספר זה, עמוד ש"נ, רב גדול אחד שכותב, בזכרוני לפני שלשים וכמה שנים זוכר אני את המנוח שישב ולמד בבית ישראל ולא מש מלימודו הן ביום והן בלילה, גדול היה ובעל מעשים רבים, ושקד הרבה בתורה, ע"כ.

"מן הגאון הנז' למד גם להעריך את ערך העבודה הצבורית, כי הגאון הנז' היה גם עסקן צבורי, פעל הרבה יחד עם ידידו הר"ר עקיבא עליאש ז"ל לטובת מושב הזקנים הכללי ובשטחים צבוריים אחרים, והיה איש חסד למופת ותורת חסד על לשונו, כחז"ל סוכה מ"ט תורה לשמה - תורה ללמדה לאחרים, זהו תורת חסד".

נח הג"ר שמואל ברוך ורנר, נולד בשנת תרע"א בעיה"ק ירושלים, לאביו הג"ר חנוך הענין זצ"ל, בן מייסד שכונת "בתי ורנר", הרב משה מגדל ורנר זצ"ל. בצעירותו למד ברוב התמדה וכשרון בישיבת "עץ חיים". נשא את בתו של הגאון רבי יעקב משה חרל"פ זצ"ל. לאחר נישואיו למד ב"בית הוראה", ושם דבק בתורתו של רבינו, ואף העלה על הכתב רבים משיעוריו. בשנת תש"ט נתמנה כראב"ד בתל אביב, שם ישב על מדין עשרות בשנים, ושפט את העם משפט צדק. נלב"ע ל' סיון תשנ"ג, ומנו"כ בהר הזיתים. עסק רבות בעריכת תורתם של הראשונים, בשנת תש"ה הו"ל מכת"י את פירוש הרדב"ז "יקר תפארת" על הרמב"ם הלכות שלוחין ושותפין והלכות עבדים ברמב"ם. כמו"כ הו"ל את חידושי הר"ן למסכתות שבת, מועד קטן ומגילה.

נט רבי שמעון זאב רובין, בן הרה"צ רבי נפתלי הערץ, שהיה נקרא האדמו"ר מברוקלין בירושלים. למד אצל רבינו בחברותא, שולחן ערוך "יורה דעה". רבי שמעון היה ממקורבי הרה"ק רבי שלמה מזוועהיל, וצעירי תלמידי חכמים שבירושלים למדו אצלו הוראה.

הגאון מטשעבין זצ"ל, ולצידו תלמידו
הג"ר ראובן קרישבסקי ז"ל

הגה"ח ר' שמעון רובין זצ"ל

הגאון רבי יצחק שולזינגר זצ"ל

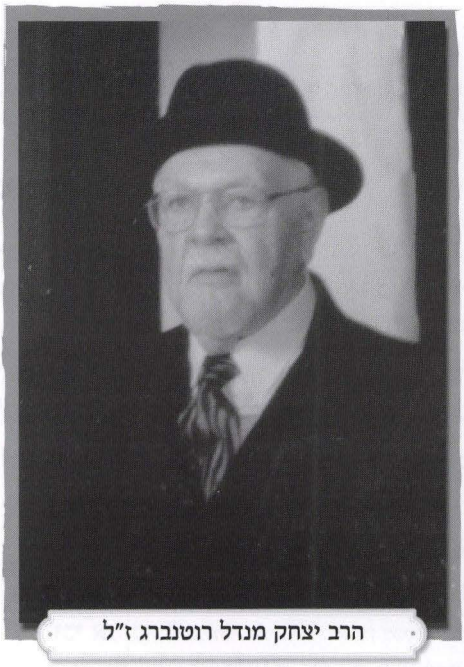

הרב חיים אורי ליפשיץ ז"ל בצעירותו

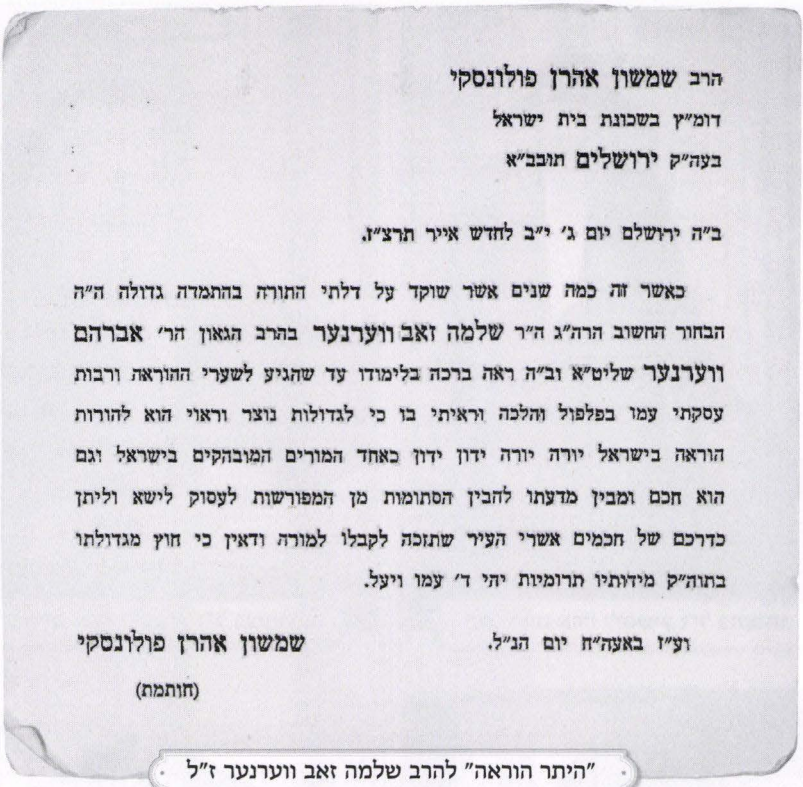

הרב חיים אורי ליפשיץ ז"ל בזקנותו

הרב יצחק מנדל רוטנברג ז"ל

הרב **שמשון אהרן פולונסקי**

דומ"ץ בשכונת בית ישראל

בעה"ק **ירושלים** תובב"א

ב"ה ירושלם יום ג' י"ב לחדש אייר תרצ"ז.

כאשר זה כמה שנים אשר שוקד על דלתי התורה בהתמדה גדולה ה"ה הבחור החשוב הרה"ג ה"ר **שלמה זאב וועךנער** בהרב הגאון הר' **אברהם וועךנער** שליט"א וב"ה ראה ברכה בלימודו עד שהגיע לשערי ההוראה ורבות עסקתי עמו בפלפול והלכה וראיתי בו כי לגדולות נוצר וראוי הוא להורות הוראה בישראל יורה יורה ידון ידון כאחד המורים המובהקים בישראל וגם הוא חכם ומבין מדעתו להבין הסתומות מן המפורשות לעסוק לישא וליתן כדרכם של חכמים אשרי העיר שתזכה לקבלו למורה ודאין כי חוץ מגדולתו בתוה"ק מידותיו תרומיות יהי ד' עמו ויעל.

וע"ז באעה"ח יום הנ"ל. **שמשון אהרן פולונסקי**

(חותמת)

"היתר הוראה" להרב שלמה זאב וועךנער ז"ל

וכי כהן אני?!

למרות שרבים היו אלו ששימשו לפניו בהוראה, מ"מ היה התלמיד זקוק להשים אזנו כאפרכסת ולשתות בצמא כל הגה וכל שאלה או בירור שיוצאת מפי רבינו בבואו להשיב לשואליו דבר ה' זו הלכה, וכולי האי ואולי היה זוכה התלמיד לבסוף להיות נמנה על תלמידיו של רבינו בהוראה.

כך גם, פעמים שתהליך קשה למדי עבר על אלו שחפצו להתעטר בסמיכת חכמים מרבינו. בדרך כלל, לא נעתר לקבל את הנסמכים לבחינה, טרם נבחנו תחילה אצל רבנים אחרים.

הג"ר יהודה זרחי' סגל זצ"ל, רב קרית שלום בתל אביב, מספר על כך ברשימותיו:

"בשנת תש"ב, כשעליתי ירושלימה לקבל היתר הוראה, ומו"ר הגאון רבי ראובן טרופ זצ"ל, התלוה אלי יחד עם כמה בחורים, והצטיידנו בסמיכת חכמים מהגאון ר' יוסף בלומנפלד ראב"ד בת"א, ובה היו שבחים רבים עלינו. נכנסנו בראשונה אל הגאון מטעפליק, אך הוא תמה ואמר: "וכי אני כהן" (כלומר, אני פותח ראשון בסמיכה?!). **שאלו מו"ר, הרי בידם סמיכה מגדול בתל אביב, והראו לו את כל הסמיכות, וספרו לו שכבר נבחנו ממש דף על דף ביו"ד ובמסכת חולין, ולמדו בעיון. כל אלה לא הועילו לו ואמר: 'לכו אל הגאון ר' אליהו ראם, ואם הוא יכתוב לכם סמיכה - נדע שאתם ראויים להורות'..."**

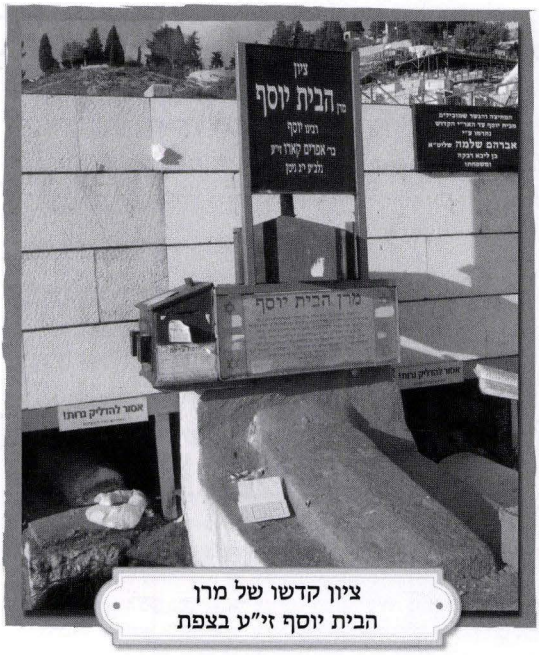
בהמשך מספר הרב סגל, שאכן לאחר שנבחנו אצל רבי אליהו ראם זצ"ל קיבלם לבחינה, והסמיכם בעטרת ההוראה.

לאחר שכבר נעמדו לפניו לבחינה, לא הכביד מעולם בקושיות של סרק, כי אם בשאלות כאלו, אשר יותר משיש בהם בחינה - הרי הם מלמדים את הנשאל, דרך ההוראה הישרה אשר ילך בה. במיוחד הקפיד על שאלות כאלו, התוהים על קנקנו של הנבחן, אם נצמד הוא בחזקה למסורת ההוראה המקובלת לנו מן הפוסקים שבמרוצת הדורות, אשר מפיהם אנו חיים ולאורם צועד כלל ישראל בכל פזורותיו.

לדוגמא, באחד המבחנים שאל על הדין בהלכה פלונית, השיב הנשאל מדברי הט"ז בענין זה. התחיל רבינו להקשות קושיות חזקות על פסקו של הט"ז מכמה מקומות, ואז הפטיר: "נו, עתה תאמרו, מה הוא הדין בכגון דא?" - מכורח הקושיות החמורות השיבו, שלכאורה הצדק עם רבינו, ודלא כהט"ז... נענה רבינו ואמר להם: "דעו, גם אם דברי רבותינו מוקשים לעינינו מהכא ומהתם, מ"מ ההלכה הצרופה כמותם בכל מקום, ומשנה לא זזה ממקומה, ומה שלנו נראים הדברים כקשים ליישוב, אין לנו אלא להוסיף ולהתייגע בכדי ליישבם ולתרצם כהוגן", ומיד תירץ להם את הדברים בתירוץ נאה ומחוור, המיישב את הלכתא דא דבר דבור על אופניו.

והיה זה להם לעינים וליסוד גדול בתורת ההוראה...[ס]

ויוסף הוא המשביר...

ציון קדשו של מרן הבית יוסף זי"ע בצפת

כאבן היסוד להתקשרות המורה למסורת ההוראה, ראה רבינו את התמדתו ובקיאותו בספרו הגדול של רבינו יוסף קארו זי"ע על ה"טור": "בית יוסף". למרות, שלפעמים נראה לכאורה כי הבית יוסף איננו כי אם 'מראה מקום' לדברי הטור, אלו הבקיאים ברזי ההוראה יודעים שלא כן הדבר. מה"בית יוסף" לומדים איך ניגשים להלכה מהמקור - בגמרא, דרך סקירת כל שיטות הראשונים באותו ענין, וההכרעה להלכה - לפי דעת הרי"ף והרמב"ם. אין אדם עומד על היסוד והסדר, הבהירות והמסקנה, של כל סוגיא בהלכה, אם לא למד היטב את דברי הבית יוסף על אותו ענין. כמו גם, במשנתו של הבית יוסף לומדים את רום ערך משקל דבריהם של הראשונים, אשר כל פסק ופסק בנוי על דקדוק דברי קדשם.

"וואס זאל איך טוהן, אז די היינטיגע יונגעלייט ווילן ענדערש וויסן וואס דער בית הלוי זאגט,

ס מפי בעל המעשה הג"ר לוי רבינוביץ זצ"ל, בעל "מעדני השולחן".

און וואס דער אור שמח זאגט, אבער וואס דער רב פון צפת (הבית יוסף) זאגט - דאס ווילן זיי נישט וויסן..."[סא] - התאונן רבינו בכאב תחת אחד השיחים[סב].

הלכה כבתראה

במשקל "הלכה כבתראה", הנחה את הנבחנים שעליהם להיות בקיאים היטב בספרי הפוסקים האחרונים המפורסמים, אשר זכו והוראתם נתקבלה בתפוצות ישראל. כך היה מקפיד שלא ישיבו בהלכה עד שיהיו בקיאים בספרי הפרי מגדים, וכזכור לעיל, אמר למורה הוראה צעיר - ששימש אצלו בשימוש חכמים - שעליו "להתמיד מדי יום ביומו בלימוד פרי מגדים, ובפרט ההקדמות, כי מי שאינו מעיין בדבריו, אין לו לפסוק הלכה בעניני איסור והיתר בימינו..."[סג]

כך כזכור, מספרים כמה מהנבחנים לפני רבינו, ביניהם הג"ר אברהם וילהלם זצ"ל בעל "הלכה ברורה", והג"ר לוי רבינוביץ זצ"ל בעל "מעדני השולחן", שהורה להם להיות בקיאים גם על הפתיחה של ה'לבושי שרד' בטריפות העצמות, המסדר היטיב את יסודות הפסק בהלכה זו.

להנבחנים לפניו בהלכות טהרה שביורה-דעה, הורה שלפני עמדם לפניו לבחינה ילמדו את תשובות החתם-סופר על הלכות אלו, שהם יסוד מוסד להוראת הלכות אלו.

צאי לך בעקבי הצאן

מלבד זאת, הדריך רבינו את כל המשתלמים לפניו בהוראה, שילכו בעקבות רועי עדתם. לבני עדות המזרח הורה להשתלם היטב בספרי גאוני הספרדים[סד]. כן מספרים בני הג"ר חנניה יוסף היילפרין זצ"ל רב בשכונת בית ישראל, על אביהם הגדול, שכששימש בהוראה לפני רבינו בהלכות איסור והיתר, שאלו רבינו: "האם למדתם את שו"ע הרב של זקינכם בהלכות אלו?" "והרי יש שם רק סימנים ספורים", השיב הגרח"י. נענה רבינו: "אבל אינכם יכולים לשער את האיכות הרבה שבהם, כמה גאונות וחידושים נפלאים נמצאים במעט הזה..."[סה]

ערום ביראה

כדרכם של הרבנים וגדולי ההוראה במשך הדורות, הסמיך רבינו גם שוחטים במקצוע השחיטה. על אופן העמדתו בכור המבחן את השוחטים טרם קבלת "כתב השחיטה", סיפר נכדו חביבו, כ"ק אדמו"ר רבי ישראל זצ"ל מזמיגראד, חתן חתנו הרה"ג ר' אפרים שלמה טולקצוב ז"ל, להגאון

סא תרגום: מה אעשה שאברכי זמנינו מעדיפים לדעת מה הם דברי ה'בית הלוי' או ה'אור שמח', מאשר לדעת מה 'הרב מצפת' - הבית יוסף - אומר... ראה בהמשך אודות זמן אמירתם.

סב ראה לעיל (פרק טז), שמלבד הכרח הלימוד בספרי מגדים מחמת יסודות ההוראה המבוארים בו, הוסיף פעם לאמר, שכלל בלימוד הפרי מגדים רואים גם דרכי ענוות-אמת של גדול וענק מהדורות הקודמים...

הוא עצמו היה בקי בספרי הפרי מגדים - כבחדרי ביתו. כזכור לעיל פרק ז, בקיאות זו באה לידי ביטוי, בשאלה הראשונה שנשאל כשעלה על כס הרבנות, כשנשאל אודות מועד עריכת שמחת "שלום זכור" כשנולד הבן בליל שב"ק, ועל-אתר חשף זרועו מפרי מגדים בהלכות פסח. ראה עוד, בספר "הר צבי", להגרצ"פ פראנק זצ"ל עמ"ס נדרים דף נ"ב ע"א ד"ה שוב, שרבינו הראה לו פרי-מגדים מפורש שפושט הספק ששטח לפניו. כמו"כ, בספר "כנפי נשרים" על הרמב"ם, להרה"ג ר' אברהם אדלר ז"ל, הלכות תפילה פרק ב הלכה ד, מביא, שרבינו הראה לו שדבריו כבר מבוארים בפמ"ג.

סד ראה לעיל, פרק זה, סיפור הדברים באריכות, עם הגאון רבי עובדיה יוסף זצ"ל.

סה ספר "עוד יוסף חי", עמוד שמט.

הגאון רבי משה פיינשטיין זצ"ל
בישיבתו "תפארת ירושלים" בנוא יארק

הנודע, פוסק הדור, רבי משה פיינשטיין זצ"ל, בעל "אגרות משה", אשר הגיב על כך בהתפעלות יתרה.

היה זה, עת שעלה כ"ק אדמו"ר זצ"ל אל בעל "אגרות משה" זצ"ל, שביום קשרי השידוכין של בנו ממלא-מקומו כ"ק אדמו"ר רבי סיני שליט"א מזמיגראד, להתברך ממנו לקראת שמחת הנישואין.

במהלך שיחתם, נכנס אברך אחד אל בעל ה"אגרות משה", להיבחן על יורה-דעה חלק-א, ולקבל "כתב קבלה" על הלכות שחיטה. האגרות-משה ביקש ממנו את סכין-השחיטה, לקחו בידו, לקח עפרון מעל השולחן, והכה על הסכין ג' פעמים עד שנפגם, או-אז הורה לאברך שיחזור אחר-כך שוב עם הסכין המתוקן.

בצאת האברך מבית האגרות-משה, פנה כ"ק אדמו"ר זצ"ל אל הגר"מ ואמר לו: "אני ראיתי דרך אחרת אצל חותני-זקיני הרב מטעפליק זצ"ל, בעת שבחן מבקש כתב-קבלה באופן העמדת סכין".

שאלו הגר"מ: "מה ראה כבודו?"

השיבו אדמו"ר זצ"ל בבקשה: "נא יביא לי מר סכין מהמטבח". כשקיבל הסכין, לקחו מתחת השלחן בו ישבו, והכה ג' פעמים, והוציא הסכין ואמר: "כך בדק הרב מטעפליק".

חזר הגר"מ ותמה: "במה היה שונה ממני? הלא גם אני הכיתי הסכין ג' פעמים?"

ענה לו האדמו"ר מזמיגראד: "כן, אבל הוא לא הכה על הסכין כי אם שני פעמים, ופעם השלישי הכה על השולחן מלמטה".

והמשיך: "כשראיתי את חותני-זקני עושה כן שאלתיו על פשר הדבר, ומה בדעתו שיעלה בגורל הבחינה. ענה ואמר לי כך: 'הנה, שליש מהנבחנים לא יבואו שוב להיבחן, מאחר שכשרצו לתקן הסכין לא מצאו כי אם שני פגימות, והלא הם שמעו ג' הכאות. הם מיראי ההוראה, והם לא יהיו שוחטים. שליש נוסף מהנבחנים, באים תיכף ומיד אחר כמה שעות להבחן אחר שהם תיקנו הסכין, להם איני נותן 'קבלה', הם מהירים יותר מדאי בדין. השליש האחרון באים אלי לאחר איזה שהות או ימים ואומרים בכאב לב: 'רבינו בדקנו עוד ועוד הסכין, ולא מצאנו כי אם שני פגימות, ואנו שמענו ג' הכאות, אולי יעזור לנו רבינו לפתור לנו מה עלינו לראות, אולי הרגשתינו בפגימות נחלשה'. לאותם, הואיל לעטר בכתב קבלה, כמובן לאחר שגם ראה אותם בקיאים היטב בדברים הנלמדים..."

הגר"מ הפליא הדברים עד מאד, ואמר: "אמת ונכון, בחינה כזו יותר מדוייקת ומועילה!"[סו]

סו מפי עד-נוכח, כ"ק אדמו"ר רבי סיני שליט"א מזמיגראד, שנתלווה אל אביו בביקור זה, יחד עם חמיו הרה"ג רבי יודא ארי' ליש זצ"ל, מחשובי תלמידיו של הגאון רבי מאיר שפירא זצ"ל.

ראשית חכמה יראת ה'

אמנם, "ראשית חכמה יראת ה'". בפרקים הקודמים כבר למדנו רבות, אודות יראתו המופלגת שקדמה לחכמתו. ולא היתה זו דרישה עצמית בלבד. בתוקף דרש זאת מכל אשר נכנס לשערי הוראה, שיקדים יראתו לחכמתו.

"כאשר היינו נכנסים אצלו ללמוד דרכי הוראה, לא יצאנו ובידנו רק בירור ההלכה, אלא גם ובעיקר נתחנכנו לפסוק מתוך יראת שמים", העיד גאב"ד קוממיות הגר"ב מנדלזון זצ"ל[סז].

כחלק ממדת היראה שצריך להיות עם המורה, הורה רבינו הוראה ייחודית למורי הוראות, שכשמתעוררת שאלה למורה-הוראה בעניינים הנוגעים לעצמו, גם מורה הוראה בישראל לא יפסוק עד שימלאו לו ארבעים שנה[סח].

גרס רבינו ואמר: ככל כמה שעל כל לומד תורה להיות ירא ה' וחרד על דברו, חובה כפולה ומכופלת על מורה-ההוראה להיות כן. הלא אחריות רבה מוטלת על כתפיהם... אחריות הנוגעת לרוב לאיסורי כרת... וכבר יצאה הזעקה מפי רבותינו חז"ל[סט]: "אמר רב הונא אמר רב, מאי דכתיב 'כי רבים חללים הפילה ועצומים כל הרוגיה', כי רבים חללים הפילה - זה תלמיד חכם שלא הגיע להוראה ומורה". ולדעת רבינו, אמנם ברור שכונת 'שלא הגיע להוראה' - שלא למד דיו, אבל ביותר כיוונו חז"ל על זה שאף אם מילא כריסו במקצוע ההוראה, אבל יראת ה' אין בו. האדם הזה, בקל יטעה בין אסור למותר. כל עוד וכובד הראש הנדרש להוראה - ממנו והלאה, עליו הפסוק אומר: 'כי רבים חללים הפילה' - - -

כיון שכך, במידה רבה היתה התרת ההוראה של רבינו תלויה במדת יראתו של הנבחן לפניו. ובעיון הדק היטב בכתבי-הסמיכה שנתן רבינו לאלו שעמדו לפניו בכור המבחן, נוכחים אנו, שאין לך כתב הוראה שיצא מתחת יד רבינו, שלא מציין את יראת-השמים ומידותיו הטובות של הנבחן.

וכן היה מעשה באברך שבטעות נפלט מפיו דבר שלא בכבוד הראוי לדברי הש"ך, מיאן רבינו לעטרו בעטרת ההוראה, ושוב לא הועיל כלום.

כך גם אברך נוסף שנבחן לפני רבינו על ההוראה, ומצד החומר עבר המבחן שלו בהצלחה, וענה על הכל בשפה ברורה ובבהירות. למרות זאת התעקש איתו רבינו שלא להסמיכו בסמיכת חכמים. הוא לא נימק הטעם, ומילא את פיו מים. הלה הפעיל השתדלות עניפה של קרובים ומקורבים, עד שהצליח להשפיע על רבינו, אבל התנה עמו שיצניע המכתב ולא יראנו לנברא בעולם.

כ"ק האדמו"ר רבי משולם זושא טווערסקי מטשערנאביל-ב"ב זצ"ל, שהיה מיודד עד מאד לבית רבינו, ביקש מרבינו להבין את פשר הדבר. אמר לו רבינו: "שמע נא, אם מגיע אצלי אברך ירא שמים, אעפ"י שאינו בקי כ"כ בבהירות ההוראה, לא איכפת לי ליתן לו כתב הוראה. יודע הנני שלא יצא מכשול מתחת ידו. לעומת זאת, כשבא אצלי מי שאינו ירא שמים - למרות שהוא יודע הכל בבהירות - מ"מ חוששני מליתן לו כתב ההוראה, שהרי יכול לצאת מכשול מתחת ידו..."

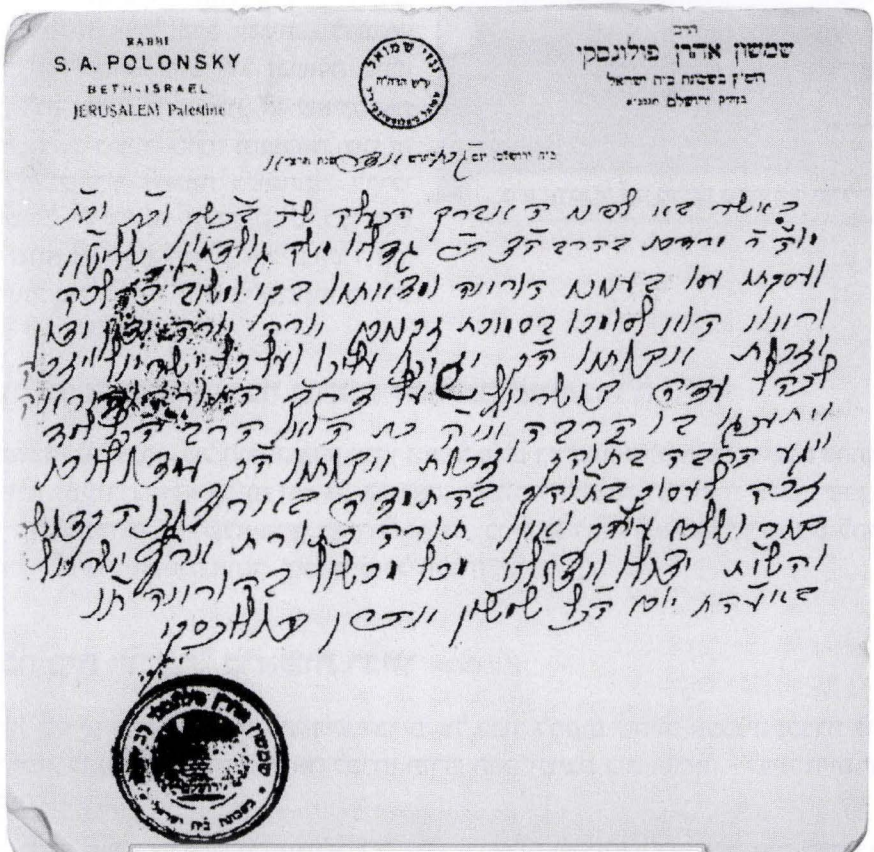
סז מפי הג"ר אשר סופר שליט"א, נכד רבינו.

סח מרשימות הג"ר יצחק צבי ברנפלד זצ"ל, אב"ד חוג חתם סופר זכרון מאיר.
לעומת זאת, כשהגיעו מורי ההוראה לגיל הבינה, וראה אותם ראויים לכך, עודדם להורות הוראות - אף בנוגע לעצמם. כך מספרים מורי הוראה רבים, ובהדגשה מיוחדת, מספרים כן בני הגה"ח ר' חנניה יוסף היילפרין זצ"ל, שכשהיו פונים לפעמים לרבינו בשליחות אביהם או אמם עם שאלה בהוראה, היה מגיב לשואל: "הגד נא לאביך שאינו נזקק לפנות אלי בכל שאלה, מותר לו לפסוק בעצמו..."

סט סוטה כב.

סיים האדמו"ר זצ"ל את הסיפור, ואמר: צאו וראו עד כמה גדול היה חוש הבחנתו, וכמה הרחיק ראות לרבות הימים. "עקבתי אחר התפתחותו של אותו אברך, ולמרבה הצער, לא ארכו הימים, והאברך נתמנה לרב בקהילה קונסרבטיבית, רחמנא ליצלן..."[ע]

כך גם, אברך גדול בתורה, שלימים היה תלמיד חכם מפורסם בירושלים, אבל היה בעל כשרונות חריפים מדאי, א ווילדער קאפ, סירב רבינו לסמכו בסמיכות חכמים, עקב כך, שבעל הוראה צריך להיות מתון ומסיק...[עא] לעומת זאת, במי שהכיר שיראתו קודמת לחכמתו, ויש לו חושים ראויים להוראה, היקל עמו אפילו במבחן ההוראה, בהיות לבו סמוך ובטוח שלא יצא מכשול מתחת ידו. וכך היה מעשה בכ"ק האדמו"ר רבי מרדכי מזוועהיל זצ"ל, נכדו חביבו של הרה"ק רבי שלמה מזוועהיל זצ"ל, שהגיע להיבחן לפני רבינו ביחד עם קבוצת אברכים מישיבת "שפת אמת". אותם בחן כדרכו בשאלות קשות, לתהות על קנקנם שהם אכן בקיאים ביותר בחומר

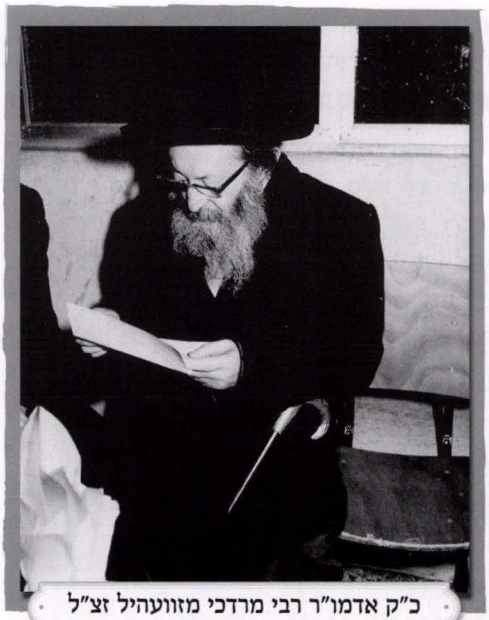

כתב הסמיכה לכ"ק אדמו"ר רבי מרדכי מזוועהיל זצ"ל

ע אגב, נכדתו הרבנית הצדיקת בילא הלברשטאם ע"ה מזמיגראד זוכרת, שאברך אחד - שלא היה ראוי להוראה - הפציר מאוד בזקינה הגדול - רבינו שיתן לו כתב הוראה. כנראה, שלא ראה רבינו שיצא נזק מזה, על כן התיישב וכתב לאותו אברך כתב ארוך - הדומה לכתב הוראה, אבל באמצע כתב: "וכשילמד ידע". הלה, שלא היה בר דעת גדול הסתפק בזה, ולרבינו היתה הרווחה.

כן סיפרה שפעם כתב: "והרב הנ"ל למד בישיבות גדולות ששם למדו ש"ס ופוסקים, וישנם שם ת"ח מופלגים..." ומקבל המכתב לא הבין כוונת הדברים...

עא מפי נכדו כ"ק אדמו"ר רבי סיני שליט"א מזמיגראד.

כ"ק אדמו"ר רבי מרדכי מזוועהיל זצ"ל

הנלמד, אבל אותו פטר בכמה שאלות קלות, למרות שהיה גם הוא ידוע כבקי טובא ביו"ד. כשראה שבני החבורה תמהים על שאותו מפלה מכולם, אמר להם: "בידעי ומכירי בו שהוא ירא שמים, ולכן מובטחני בו שלא יורה טרם ידע הדבר לאשורו..."[עב]

אף הדריכם להיות קשובים לצרכיהם של הנשאלים. וכך אמר פעם לאחד מצעירי הלומדים שישב במעונו הרבה ימים לשימושה של תורה: "כשאתה עוקב אחרי מעשי, שים לב לא רק לפסקים והוראות, שים לב בעיקר להנהגה כללית שעל הרב לדעת... לדוגמא, כשנכנס יהודי סתם ביום חול ובשורה טובה בפיו שילדה אשתו בן או בת, או שאירס את אחד מצאצאיו בשעה טובה ומוצלחת, מה זה אומר לך? שצריך לשמוח בשמחתו? לברכו במזל טוב? לדידי זה אומר קודם כל שיש לבדוק שמא זה זקוק לעזרה, אולי ביתו ריקם, ויש לפעול מיד להשיג לו צרכי שמחתו בהרחבה..."

"ועצומים כל הרוגיה - מי שהגיע להוראה ואינו מורה..."

לאחר שתהה על קנקנו של הנבחן, בדק אותו ומצאו שלם ביראתו, שלם בתורתו שלם בהוראתו, החל מזרזו ומעודדו שלא להיות ירא מן ההוראה, ולהתחיל להורות דבר ה' זו הלכה. שכן, כמו שדברו חז"ל חמורות במי שלא הגיע להוראה ומורה, כן הרבו להזהיר אודות מי שהגיע להוראה ואינו מורה, שעליו הפסוק אומר: "ועצומים כל חלליה"[עג].

"ישיבת בית הוראה" בראשות רבינו

אי אפשר לסיים פרק זה, מבלי להקדיש דברים של כבוד למקום שהיוה אכסניה נכבדת לרבינו בשלהי ימיו, להנחלת מסורת ההוראה לפרחי תורה, הוא "ישיבת בית הוראה - רבינו חיים יוסף" בירושלים עיר הקודש.

היה זה בשנת תש"ג, הרב שלמה גוטליב ז"ל, איש ירושלים שהתגורר בארה"ב, הגה לייסד כולל שבו ישתלמו האברכים בהוראה. "ישיבת רבינו חיים יוסף" היה השם שרצה לכנותו, על שם זקינו הגדול, הגה"ק רבי חיים יוסף גוטליב זצ"ל רבה של סטראפקוב.

עב "צדיק יסוד עולם", חלק ב, עמוד 290. יצויין, כי האדמו"ר רבי מרדכי הנ"ל נוהג היה לשבת מדי יום חמישי ולשמש לפני רבינו בהוראה, וגם היה נוהג לבוא בכל ערב יוכ"פ לרבינו, לשמש לפניו בענייני פסק בתענית לנשים.

עג סוטה שם.

בסעודת יא"צ לרבי חיים יוסף מסטראפקוב, נואם: הגאון בעל "מנחת יצחק" זצ"ל, לצידו יושב הרב שלמה גוטליב ז"ל, ועומד הרב הירש מיכל גוטליב ז"ל

חיפש דמות של גדול בהוראה, שיעמוד בראשות הכולל, וינווט את דרכי ההוראה לפני הלומדים. גם חיפש שאותו גדול ישמש בעצמו כמוקד לשאלות ההמונים, בכדי שיוכלו האברכים לשמש לפניו בהוראה, כמאמרם: "גדולה שימושה יותר מלימודה". מהיכרותו הקרובה עם רבינו, עוד משנות מגוריו של רבי שלמה בירושלים, ראה בטבעיות, שהדמות המובהקת הראויה לאותה איצטלא, הוא רבינו. בכל לבו קיוה שאכן יעתר רבינו ליטול על עצמו משרה זו, לטובת הלומדים הצעירים והמופלגים.

שיגר מכתב עם אחיו הרב הירש מיכל ז"ל לרבינו, בה מפורטת ההצעה לפרטיה. לשמחתם, נעתר להם רבינו על אתר, ואף שמח בהצעה כמוצא שלל רב. וכה אמר לשליח שהביא את המכתב: "זה שנים שהנני כבר משתוקק לייסד ישיבה אשר תוקדש ללימוד מסורת ההוראה, במטרה לגדל תלמידי-חכמים שיאירו אור ההוראה לישראל, אבל לא עלתה בידי. מה אעשה, שאברכי זמנינו מעדיפים לדעת מה הם דברי ה'בית הלוי' או ה'אור שמח', מאשר לדעת מה 'הרב מצפת' - הבית יוסף - אומר. אבל עתה שהגיעה ההזדמנות, וכי אסרב להּ?!"[עד]

למרות חולשתו המרובה באותה תקופה, וחרף עיסוקיו המרובים בענייני הכלל, הקדיש רבינו תשומת לב מרובה להצלחת הכולל, להפכו למרכז תורה והוראה - אשר משם יעמדו מורי ההוראה לישראל. הוא בעצמו בחר את האברכים שביקשו להימנות על תלמידי הכולל, כשהכלל העיקרי שבידו, היותם עקביים ונאמנים לשאיפתם להתגדל בתורה והוראה[עה].

הרב אהרן סורסקי הי"ו, במאמרו הנפלא על רבינו[עו], מצטט מזכרונותיו של אחד מותיקי תלמידי הכולל, הג"ר אלטר פנחס גילרנטר זצ"ל, על תקופת הפתיחה של "בית ההוראה" - כשהתחילו ללמוד בשולחן ערוך "אבן העזר"[עז]:

עד מפי בנו הרה"ח ר' נפתלי צבי גוטליב ז"ל.

יצוין, שעוד תקופה ארוכה לפני כן, כבר יזם את כולל מאנשעוויץ, מתוך מטרה שיהיו עשרה בטלנים - לומדי תורה מופלגים לפאר את השכונה. ראה לעיל: פרק יא.

עה הג"ר אלטר פנחס גילרנטר זצ"ל, מתלמידי רבינו ב"בית הוראה", מראשי ישיבת "יחל ישראל - סעדט ויזניץ" חיפה.

עו "מרביצי תורה מעולם החסידות", חלק ז, עמוד צו.

עז יצויין, כי חלק מחידושי רבינו על "אבן העזר" מאותה תקופה, נרשמו ע"י אחד מבחירי הכולל, הג"ר ברוך נאה ז"ל, בן הגאון רבי חיים נאה זצ"ל,

"על פי בחירתו נאסף סגל אברכים מצויינים – משמנה וסולתה של עיר הקודש – ללמוד פה ולגדול בתורה. מספר אחד מהם: 'לא אשכח לעולם את הערב הראשון לפתיחת הכולל, כשנועדנו כולנו בביתו של הגאון דטפליק זצ"ל ביחד עם המנהל הרב צבי מיכל גוטליב, ועלינו משם אל היכל ביהמ"ד, שם הגיד רבינו את שיעורו הראשון בשו"ע אבן העזר. ויהי בגמר הפלפול הנלהב, והנה, פונה הרב מטפליק אל המנהל רבי צבי מיכל בתמימות ובזכות לב מתוך אהבה יוקדת ללומדי תורה: 'תן להם תיכף על אתר את כסף החלוקה, למה לחכות עד סוף החודש? הלא מובטחני שילמדו!'..."

כן מסופר באותו ענין, סיפור המשקף את זוך ליבו וטוהר מבטו על כל ענין התמיכות באברכי הכוללים הממיתים עצמם באהלה של תורה:

"אהבתו לתלמידים לא ידעה גבול. פעם, יצא אברך חשוב מהכולל. לאחר תקופה מסויימת פגש בו רבינו, והתעניין על לימודיו בכולל. הוא לא ידע שכבר יצא מהכולל. סיפר הלה, שהוא כבר עבר ללמוד במקום אחר. ורבינו, באהבתו לתורה, המשיך ושאלו, אם הכולל ממשיך לשלם לו מדי חודש בחדשו. הופתע האברך: 'הלא אינני לומד כבר במקום הזה? למה שימשיכו לתמוך בי?'

"הרי הנך לומד ממילא בכל מקום', השיב רבינו, 'ולגבי התמיכה - מה לי הכא מה לי התם? העיקר, שאתה עולה ומתעלה בזכות הכולל..." [עח]

ישיבת רבנו חיים יוסף ובית ההוראה.
(מיסודה של הרב שלמה גוטליב שליט"א)
בעיה"ק ירושלים ת"ו,

באופן צנוע במסבה נאה והדרה בנוכחות משתלמי ההוראה אברכים מצוינים-גדולי תורה, ועוד מנכבדי העדה נערכה בבית נשיא הישיבה הגאון מוה"ר שמשון אהרן סולנסקי שליט"א רב בבית ישראל והסביבה, פתיחה נאה ומהודרה דברי התעוררות ללימוד-הלכה למעשה ביחוד בעת הרת עולם זאת גודל-נחיצותה נשמעה מפי הגאון שליט"א מתובלים בדברי תורה ושיחה ביום ה' לסדר על פי התורה אשר יורוך.

אנו מאחלים את נשיא הישיבה ואת מיסדת אושר ברכת והצלחה יברך ה' חילם ופועל ידם ירצה יזכרו להגביר חיילים ולעשות פעלים לתורה מתוך דעה צלולה ובריות גופא.

ולהגדיל תורה ולהאדירה,
כפחירת וכברכת ההנהלה.

"קול ישראל" על אסיפת היסוד של "ישיבת בית הוראה" בבית רבינו

ותלמוד תורה מעל כולם...

בד בבד למסירותו היתרה לאברכי הכולל מתוך רחימאיות ואבהיות, לא סבל רבינו את הבטלה ואי-הסדר. ככל מה שהיה לבו רך כחמאה לטובת האברכים העמלים בתורה, כך היה קשה כארז בכל הנוגע לשמירת הזמנים. המשכורת כולה הסתכמה ב- 2 פונט לחודש, ועל איחור אחד קבע לגרוע 25 אגורות = שמינית מהמשכורת. לא הועילו בזה תירוצים מקובלים של סיבות וכד', הוא

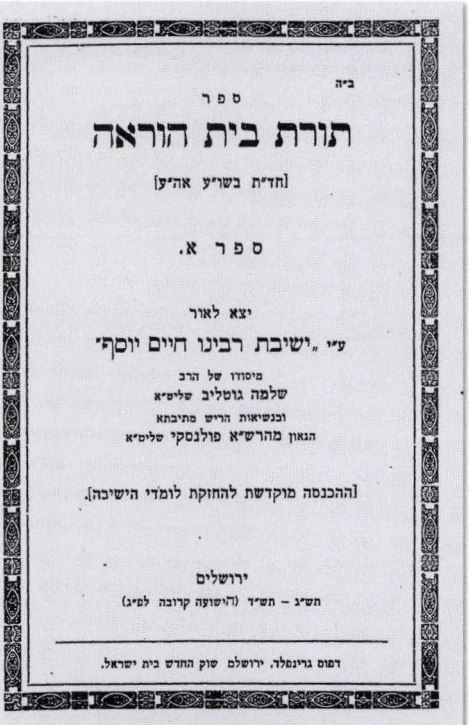
והם נדפסו בספר החידושים של רבינו "דברי אהרן", סימן לב.

עח הג"ר אלטר פנחס גילרנטר ז"ל, מתלמידי רבינו ב"בית הוראה", מראשי ישיבת "תורה ויראה" ואח"כ ר"מ בישיבת יחל ישראל חיפה.

עמד על כך בנחרצות. לפליאת מקורביו ענה: "הן אמת שיש הרבה סיבות המונעות את האברכים שלא להגיע בזמן, ברצוני שתהא סיבה אחת שכן יבואו בזמן..."[עט]

ההצלחה והברכה שרתה במעשי ידיהם, וישיבת ההוראה, אשר נתפרסמה לימים כ"ישיבת בית הוראה", הרחיבה גבולותיה בטובי האברכים שבירושלים ששיחרו לפיתחה, הן מחמת הקבוצה המובחרת של האברכים, ובעיקר, מפני ההזדמנות שניתנה להם להתקרב לשאוב מבארו הזך של רבינו, אשר למרות שכבר גברו עליו יסוריו, ובפרט, הדיבור שלו נתקשה ונחלש, נקשרו אחריו קשר עז. בתקופה זאת קשרו את חייהם במקצוע ההוראה וברבינו כאחד, וכל הימים לא חדלו מלשוחח אודות הרושם הכביר שהשאיר רבינו עליהם.

רבינו שינן בהם - הלוך ושנון - את גודל נחיצות לימוד ההוראה, בפרט בדורינו, שגם בני תורה רחוקים מידיעת ההלכה והחובה המוטלת על יהודי מדי יום ביומו[פ].

ב"ה

ספר

תורת בית הוראה

[חד"ת בשו"ע אה"ע]

ספר א.

יצא לאור

ע"י "ישיבת רבינו חיים יוסף"

מיסודו של הרב
שלמה גוטליב שליט"א
ובנשיאות הרים פתיבתא
הגאון מהרש"א פולנסקי שליט"א

[ההכנסה מוקדשת להחזקת לומדי הישיבה].

ירושלים

תש"ג – תש"ד (הישועה קרובה לפ"ג)

דפוס גרינפלד, ירושלם שוק החדש בית ישראל.

תמיכה ועזרה לחג הפסח

לצעירי תלמידי חכמים, גדולי תורה, אשר שוקדים בתורה יומם ולילה במסירת נפשם בהמוסד הקדוש

בית הוראה

מסניף ישיבת רבינו חיים יוסף בירושלים עיה"ק. וכבר העידו גאוני רבני ירושלים על המוסד הזה, ובראשם הגאון רי"א הרר צוג שליט"א ראש רבני א"י, הגאון רי"צ דושינסקי שלט"א, וכבר נדפסו ספרים מאלו גדולי תורה לומדי „בית הוראה" בירושלם ת"ו.

כעת לפני חג הפסח מוטל חוב קדוש על יהודי אמריקה לשמוע תפלתם ובקשתם.

לעזרם בעת דחקם לשלוח להם תמיכה לחג הפסח

המצב של בני תורה בארץ ישראל גורא ואיום לרגלי היקרות אשר שורר שמה. ד' ירחם בקרוב.

לשון הגאון ר' שמעון אהרן פולונסקי שליט"א ר"מ ונשיא המוסד הזה, כותב:

אחינו בני ישראל רחמנים!
בעת הזאת החורבן הנורא אשר נחרבו מוסדות התורה עם גאוניה רבניה! מוטל החוב קדוש, המצוה הגדולה לתמוך ולעזור משפחות עניים מאלו גדולי תורה מהמוסד הזה, ובזכות זה ימלא ד' משאלותיכם לטובה ותזכו לישועה בקרוב, בברכת חג כשר ושמח.

שמעון אהרן פולונסקי, רב

בישבונת בית ישראל ור"מ ונשיא המוסד הזה, מלפנים ראב"ד רק"ק סטפליק

שלחו תמיכותיכם על הבתובת של הישיבה:

Y. R. CH. J. & Rabbinical College
P. O. Box 1243. Jerusalem, Palestine

או להרב ר' שלמה גאטליב, על הכתובת הזה:

RABBI S. GOTTLIEB
471 Miller Ave. Brooklyn 7, N.Y.
for Rabbinical College in Jerusalem

אשר ישלח הכסף ובקשותיכם ע"י דואר אויר, ואתם תשיגו קבלות מירושלים.

מי שרוצה הספרים שנדפסו מהם תבקשו ע"י הכתובת הנ"ל.

עט הג"ר אשר לעמיל כהן שליט"א רב קהילת חב"ד בביתר עילית, מפי אביו הג"ר אברהם הערש כהן זצ"ל מו"צ בירושלים, ממקורבי רבינו.

פ בשם הגאון רבי שלום אייזן זצ"ל, מותיקי תלמידי הכולל בתקופת רבינו.

ישיבת רבנו חיים יוסף בית הוראה ירושלים

ישיבת רבנו חיים יוסף, בית הוראה ירושלים, נוסדה בשנת תש"ב ע"י הרב ר' שמשון אהרן פולנסקי זי"ל, אבד"ק טפליק, אוקריינא, והיה אחד מגאוני ירושלים המובהקים וע"י הרב ר' שלמה גוטליב שליט"א, ראש ישיבת רבנו חיים יוסף בברוקלין נ. י.

עם החורבן הנורא והשמדת שליש מעמנו נחרבו גם הישיבות שחישלו גדודים שלמים של גדולי תורה והוראה שכל בית ישראל היה נשען עליהם.

ואמנם הרבה מאמצים תלוצים הושקעו ע"י מאורי התורה, להקמת מרכז ריחני תורני באי"י ולהשתרשות הישיבות על אדמתה ולבי־סוסן, אבל לדאבון לבנו עלינו לקבוע, כי ששה אחד, מאד חשוב ויעל, הוזנח במדת מה. רוב הישיבות, אף על התעלותן, יעילותן וחשיבותן לאין־ערוך, לא התחשבו ביותר במקצוע מעשי זה של "הלכה למעשה" ולא נתנו חשיבות יתירה ללימוד ההוראה.

מובן שאין כאן המקום להתעכב על כל הגמולים והגורמים שהביאו לידי תופעה שלילית זו. עלינו רק לקבוע העובדא: מבצרי התורה שניצלו בדרך נס וקמו לתחיה על אדמת הקודש, הוציאו מקרבם גדולי ישראל, ענקי־רוח, המאירים בתורתם וביראתם את אופק היהודי, אבל בין הגדודים הגדולים של גדולי התורה רק מספר מאד קטן התמסרו ללימוד ההוראה. ואם שבחסדי השם עוד אנו מבורכים ועשירים בגאוני תורה, בראשי ישי־

בות בעלי שם עולמי, אבל עמודי הוראה במובן היותר עילאי אין לנו.

הצידוק החיוני והדחוף של העמדת מנהי־גים גדולי הוראה לא נתן מרגוע לנפשו של הרב ר' שלמה גוטליב, ובכל הרצינות והאח־ריות של השאלה הכאובה הזו ניגש הרב גוטליב בהתלהבות שבקדושה יחד עם אחה, איש מדים מעם, העילוי מטעפליק, הרב מהורש"א פולנסקי זי"ל, לממש את רעיון הקמת הישיבה במטרה היחידה לרכז את מבחר בעלי המשרונות מכל הישיבות ולאפשר להם להשתלם בלימוד התוראה הלכה למעשה.

ותפץ ה' הצלחת בידם, אף על כל הקושיים, קמה הישיבה בירושלים בראשותו של הגרש"א פולנסקי זי"ל.

ישיבה זו בעלת אופי מיוחד, יצירה רוחנית מקורית, הרכישה לה מיד בראשית ימי היוסדה את חיבת כל גדולי א"י והעקרת הציבור הדתי, תלמידים לעשרות דפקו על שעריה להתקבל בה, מצויניו הישיבות נהרו אליה לשמוע שיעוריו הנפלאים של הרש"א פולנסקי זי"ל, שהצטיינו בבהירותם ושנאמרו בהסברה נאה וברורה, כיום יותר משששים אברכים ושלושים בחורי חמד שוקדים יומם וליל על התורה ואחרי שכבר מילאו כרסם בש"ס ופוסקים הם מקדישים שנים רבות ללימוד ההוראה ומתעתדים להיות מורי הוראה בישראל. בצעדי און הלכה הישיבה ותת־פותחה, נאה היא הישיבה בתלמידיה המלאים וגדושים בכל חלקי תורה לכל פרטיה ודק־דוקיה, תחת השפעתו הבכירה של הרב פו־לנסקי זי"ל התפתחה הישיבה להפליא, רבים באו לשמוע לקחו מפיו ושיעוריו בהלכה ובעיקר בעניני עגונות שמשו נושא מענין בעולם התורה, בעין פקוחה השגית על סדרי הלימוד והתעניין במצבו הרוחני של כל תל־מיד ואברך.

על הצלחתם המרובה של תלמידי הישיבה והתעלותם בגדלות התורה מעיד למרי הירחון התורני ה"ש "תורת בית הוראה" המופיע למעם למעם בהשתתפות אברכי ובחורי הי־שיבה. כל מאמר תורה התולך ונדפס בירחון זה מעיד על היגיעה והשקיעה העצומה של כל משתתף, בכל מאמר ומאמר הרן בנושא הלכותי משקפת באופן בהיר את מקוריותה של שיטת הלימוד בעיונים הלכותיים.

וברב ר' הענך פרוש, ראש הישיבה, משקיע כחות עצומים לגידולה של הישיבה, הרב ר' שלמה גוטליב, על אף טרדותיו המרובות בהחזקת ישיבת רבנו חיים יוסף בברוקלין, שתופסת כבר מקום חשוב בין ישיבות ניו יורק, הריהו מקדיש הרבה ממרצו ומעתו לטובת הישיבה בירושלים. בהאמנות נפלאה ובדאגה אבהית הוא מסור כולו לטובת הישיבה בירושלים.

המצב הנהמרי של הישיבה הוא מאד ברע ומצוקה כספית הרובצת עליה מפריעה את ממשיכן של כמה וכמה תכניות יצילות שהת־גשמותן היתה מביאה ברכה לעתידה של התורה בארץ. הבה נקוה שאוהבי תורה ואי"י באי"ב ישיטו יד עזרה למרכז התורה הזה, המתנוסס במדינת ישראל לכבוד ולתפארת של היהדות הדתית.

בכל ענייני כספים למנות ישר לירושלים תיבת דואר 1243. או אל גזבר הישיבה, הרב ש. גוטליב, 471 מליבר עזיענו, ברוקלין, נ. י.

תוכן בנין לפנימיה עבור פליטי הנוער תלמידי ישיבת שפת אמת ירושלים

(מאת סופרנו המיוחד)

הפגנה אדירה לתורה וללומדיה שימשה חגיגת הנוכח שתי הקומות הראשונות של בנין נוסף לישיבת "שפת אמת" בירושלים ברחוב יוסף בן מתתיהו, בקרבת בנין הישיבה הקיים ואשר מטרתו לשמש מקום איכסון למאות תלמידים מבין תלמידי ישיבת "שפת אמת" שעד עתה נאלצו לגור בדירות שכורות.

על במת העשיראים הסבו גדולי תורה ואישי הישוב הארצי, המגרש הגדול שליד הבנין הכיל קהל עצום שהשתתף בחגיגה ורבים עמדו על גזוזטראות וגגות הבתים הסמוכים והקשיבו לדברי הנואמים ששודרו ברמקולים.

לאחר שכ"ק האדמו"ר שליט"א מגור בירך שיהיה בהצלחה הביע את איחולו הלב־

מתוך קובץ "הפרדס"

תוכן העניינים

שו"ת בהל' אישות – ממרן הגה"ק רבינו חיים יוסף גוטליב זיע"א
אכיד ואדמיך בסנהדרין, בעה"מ סיב נישין וקידושין
אשר הישיבה נקראת על שמו.

בענין אמתלא – ושיפורא גרים – מרן הגאון מהרש"א פולנסקי שליט"א
ר"מ מתיבתא ונשיא הישיבה.

בדין גיורת לכהן – הרב דוב בר"א הי"ו

בענין שוויא אנפשי' חתד"א – הרב חיים יעקב קלפהלץ הי"ו

גדרי מצות פו"ר דאורייתא ולא תהו וכו' פד"ק – הרב שלום אייזנן הי"ו

בענין אלמנת עיסה – הרב חיים ישעי' אקער הי"ו

בדין זונה לכהונה – הרב אלתר מנחם גילערנטר הי"ו

בענין מחילת העונה – הרב חיים שלום סג"ל הי"ו

בענין נאמנות האם – הרב בניהו זאב פרג הי"ו

בענין כ"מ שהאמינה תורה ע"א – הרב יהושע העשיל ברים הי"ו

אדרעס:
ישיבה «רבינו חיים יוסף»
ת. ד. 1243
ירושלים, ארץ־ישראל

Address;
Jeshivath Rabbi CHAIM JOSEPH
P. O. B. 1243
JERUSALEM Palestine

בעזהי"ת

תורת בית הוראה

א

מתוך שעוריו של רבינו הגאון
מרן **שמשון אהרן פולנסקי** שליט"א
(הרב מטעפליק) רב בית ישראל והסביבה
ר"מ ונש"א הישיבה
שהגיה לפני תה"ב בהיכל ישיבת "בית הוראה"
י ר ו ש ל ם ת"ו.

א) בענין אמתלא.

שו"ע אה"ז סי' ו' סעיף י"ב: אשת כהן שאמרה לבעלה נאנסתי אפ"י שהיא מומרת לבעלה כמו שנתבאר, הרי היא אסורה לכל כהן בעולם אחר שימות בעלה שהרי הודית שהיא זונה שאסרה עצמה ונעשית כחתיכה דאיסורא. והוא מדברי הרמב"ם ז"ל בפ"ת מה' א"ב ה"ט, והראב"ד ז"ל השיג עליו וז"ל... אין שמותתו מכוונת שאם אמרה לאחר מיתת בעלה לא אמרתי אלא כדי שיגרשני בעלי למה אינה נאמנת והלא לא הודית על עצמה הזונה לאסור ולא נתקבלו דבריה כלל והרי אשה שאמרה אשת איש אני ואח"כ אמרה פנויה אני ונתנה אמתלא לדבריה נאמנת אף בזו אם היתה קטנה ביניהם אמתלא גדולה היא זו ונאמנת עכ"ל, והרב המגיד ז"ל דחה דברי הראב"ד וכ' דלא הוי אמתלא ואינה נאמנת לומר שלא אמרה נאנסתי אלא בכדי שיגרשנה בעלה כיון שלא היה הבעל מתויב להאמין לה ולגרשה הרי לא הועילה בדבריה כלום ומה אמתלא היא זו. ולכן שפיר אמרינן דשוא נפשה חתיכה דאיסורא, אתי"ד.

והנה תירוצו של הרב המגיד דכיון שאינה נאמנת ולא הועילה כלום בדבריה אין זו אמתלא, יתכן רק להרמב"ם ז"ל, אבל הרב בשו"ע ע"כ חשיב לאמתלא טובה אף כשאין באמירתו כלום שכן פסק בתו"ס סי' מ"ז סעיף א'

INSTITUTIONS NUMBER
JERUSALEM
September 1946

קול ישראל

ארגון היהדות החרדית בארץ ישראל

KOL ISRAEL

ORGAN OF ORTHDOX JEWRY IN PALESTINE

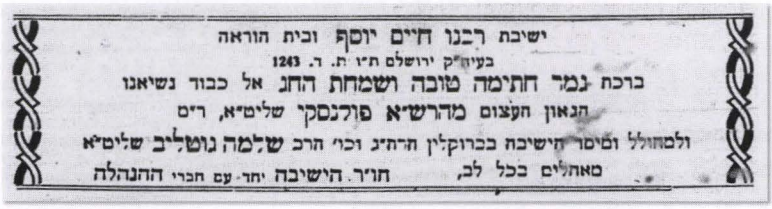
ת. ד. 276 P.O.B.

גליון המוסדות
ירושלם
אלול תש"ו

טל. 3468 Tel.

בית: ערית תש"ו. חעורך הראשון: הרב משה בלוקמן־פרוש. חעורך האחראי: משה בלוקמן ז"ל. חוצאת: אגודת ישראל, ירושלם ת"ו. מסדרת דפוס קול־ישראל

העדכות, על מוסדות התורה הצדקה והחסד בארץ הקודשה

ישיבת רבנו חיים יוסף ובית הוראה
בעיה"ק ירושלם ת"ו ת. ד. 1243

ברכת נמר חתימה טובה ושמחת החג אל כבוד נשיאנו
הגאון הצדיק מהרש"א פולנסקי שליט"א, ר"מ
ולמחולל ומיסד הישיבה בברוקלין ה"ה"ג וכו' הרב שלמה גוטליב שליט"א
מאחלים בכל לב, תוי"ר הישיבה יחד עם חברי ההנהלה

חנוכת הבית

ביום כ' ט"ו אייר תקי"ומה חנוכת הבית של ישיבת רבנו יוסף חיים בית הוראה בירושלם שנרכשה ע"י הנדיבים הנכבדים טוקיו התורה ת"ת הר"ר ישראל שליט"א בהר אחרן ז"ל וזוגתו מרת חייטשע תחי' בת"ר זאב ז"ל מנויארק בנוכחות הר"ם ונשיא הישיבה הגאון מוהרש"א פולנסקי שליט"א (אב"ד טשליק) ורב השכונה אשר למרות חולשתו השתתף בחגיגה זו.

כמו כן הרים קול גם את ערכו של הנדיב הנכבד, וברב בשבח פעולות הרה"ג המסורסם הרב שלמה גוטליב שליט"א ומיסר הישיבה המתאמץ להחזיק את הישיבה אשר בהשתדלותו נרכש גם הבית הזה.

ב"איחוד הישיבות"

בזמן האחרון נתרבו הדרישות מהרבה מוסדות תורה החשובים שבעיה"ק ת"ו, להכנס ולארגן תחת דגל "איחוד הישיבות" האיחוד נעשה להרבה מדרישות אלו וחלק חשוב של מוסדות קבלו בזרועות פתוחות. בין המוסדות שנתקבלו מחדש נמצאים ישיבת כ"ק אדמו"ר מסטמר שליט"א ישיבת בית מדרשי של כ"ק אדמו"ר מזוויהל זצ"ל, בית אולפנא רבתי לתלמוד הירושלמי של הגאון מחרקוב שליט"א, ישיבת רבינו חיים יוסף בית הוראה של הגאון מטפליק שליט"א

מקוים שהצבור החרדי חברי האיחוד ידעו להאריך בעולה גדולה זאת ויגדילו את תרומתם נוכח ההוצאה הגדולה וההולכת מיום ליום במפעל כביר זה

לחי

ישיבת רבנו חיים יוסף ובית הוראה
בעיה"ק ירושלם ת"ו

1) נוסדה; בשנת תרצ"ט בהתאספותו של הרב שלמה גוטליב שליט"א, ובשנת תש"ג נוסד על ידה בית הוראה בנשיאות הגאון מהרש"א פולנסקי שליט"א ר"מ.

2) המטרה; להכשיר את מיטב בני הישיבות בליטוד הלכה למעשה להיותם מורי הוראה בישראל.

3) בשנות קיומה זכתה לשם, ותחיל חוציאה לאור חדת בעניינים שונים מחכמי ורבני הישיבה היו.

4) תלמידי חכמים בעלי משפחות נחנים מתמיכה חדשית ורבים הם החלויים בחסרי המוסר.

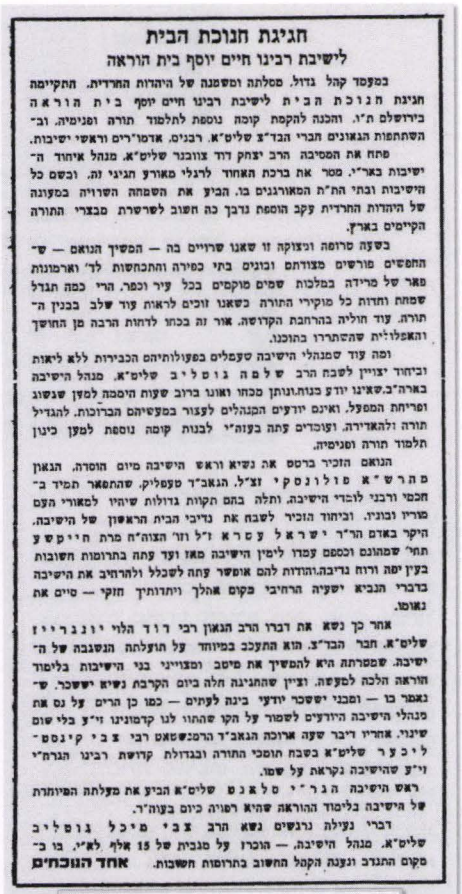
5) בקיץ העבר נתוספו ספסלי בית מדרשנו בחבר לומדים מופלגי תורה; קבוץ גדול של אברכים בעלי כשרון. ולתקופה הבעלי"ט עומדת ההנהלה להרחיב את גבולה עוד בעזה"י.

תקציבה השנתי כהיום: כ־12 אלף דולר.

הכתבת כאן:
Address: Yeshivath R. Ch. Y. P.O.B. 1243, Jerusalem, Palestine

הכתובת באמריקה למיסר הישיבה:
Address for America: Rabbi Salomon Gottlieb for Beth Horaah 471 Miller Ave. Brooklyn, N.Y. U.S.A.

חלק מההווי התורני של בית מדרש גדול זה להוראה, בא לידי ביטוי בחוברות "תורת בית הוראה", שנדפסו ע"י הנהלת הכולל. שם - בעלעול בין בתרי הקבצים - אנו מוצאים מערכות ובירורי הלכה מאברכי הכולל, אשר נתפרסמו לימים כרבנים ומורי הוראה, כשבראשם מופיעים חידו"ת מאוצרו הברוך של רבינו, שהועלו עלי גליון ע"י תלמידיו אברכי הכולל.

חגיגת חנוכת הבית

לישיבת רבינו חיים יוסף בית הוראה

במעמד קהל גדול, מסלתה ומשמנה של היהדות החרדית, התקיימה חגיגת חנוכת הבית לישיבת רבינו חיים יוסף בית הוראה בירושלם ת"ו, והכנה להקמת קומה נוספת לתלמוד תורה ופנימיה. וב־ השתתפות הגאונים חברי הבד"צ שליט"א, רבנים, אדמו"רים וראשי ישיבות.

פתח את הסעודה הרב יצחק דוד צוברבנד שליט"א, מנהל איחוד ה־ ישיבות בארי"ז, מסר את ברכת האחוד לרגלי מאורע הגיגי זה, ובשם כל הישיבות ובתי הת"ת המאורגנים בו. הביע את השמחה השרויה בסעודה של היהדות החרדית עקב הוספת נדבן כה חשוב לשרשרת מבצרי התורה הקיימים בארץ.

בשעה מרוממה ומיוקה זו שאנו שרויים בה — המשיך הגאון — ש־ התפשים פורשים מצודתם ובונים בתי כפירה והתכחשות לד' וארמונות מאר של מרידה במלכות שמים מוקמים בכל עיר וכפר. הרי כמה תגדל שמחת וחדות כל מוקירי התורה כשאנו זוכים לראות עוד שלב בבנין ה־ תורה. עוד חוליה בהרחבת הקדושה. אור זה בכתר לדחות הרבה מן החושך והאפלולית שהשתררו בחוכנו.

ופה עוד שמנהלי הישיבה שעמלים בפעולותיהם הכבירות ללא ליאות וביחוד יצויין לשבח הרב שלמה גוטליב שליט"א, מנהל הישיבה בארה"ב. שאינו יודע בנות. ונותן מכחו ואונו ברוב שעות היממה למען שגשוג ופריחת המפעל. ואינם יודעים הקהלים לעצור במעשיהם הברוכות. להגדיל תורה ולהאדירה. ופוכרים פתה בעוה"י לבנות קומה נוספת למען כינון תלמוד תורה ופנימיה.

הגואם הזכיר ברכם את נשיא וראש הישיבה מיום הוסדה, הגאון מהרש"א מולונסקי זצ"ל, הגאב"ד מעפליק, שהתאפר תמיד ב־ חכמי ורבני לובלי הישיבה, ותלה בהם הקוות גדולות שיהיו למאורי העם מוריו ובוניו. וביחוד הזכיר לשבח את נדיבי הבית הראשון של הישיבה. היקר באדם הר"ר ישראל עסרא זל ונר' הצוה"ח מרת חייקע תחי' שמהונם ונכסם עברו ליסיון הישיבה מאז ועד עתה בתרומות חשובות בעין יפה ורוח נדיבה. והודות להם אושפר עתה לשכלל ולהרחיב את הישיבה בדברי הגביא ישעיה הרחיבי מקום אהלך ויתרותיך חזקי — סיים את נאומו.

אחר כך נשא את דברו הרב הגאון רבי דוד הלוי יונגרייז שליט"א, חבר הבד"צ. הוא התעכב במיוחד על הופלחה הנשגבה של ה־ ישיבה. שמפרתה היא להמשיך את מיסב ומצווייני בני הישיבות בליטוד הוראה הלכה למעשה. וציין שהחגיגה הלה ביום הקרבת נשיא ישפכר. ש־ נאמר כו — ומבני ישפכר יודעי בינה לעתים — כמו כן הרים על נס את מנהלי הישיבה היודעים לשפור על הקו שהתוו לנו קדמונינו זי"ע בלי שום שינוי. אחריו דיבר שעה ארוכה הגאב"ד הרמ"שמש רבי צבי קינסט־ ליכער שליט"א בשבח תוסכי התורה ובגדולת קדושת רבינו הגרח"י זי"ע שהישיבה נקראת על שמו.

ראש הישיבה הגר"י סלאנט שליט"א הביע את מעלתה המיוחדת של הישיבה בליטוד ההוראה שהיא רשויה כיום בעוה"ר.

דברי נעילה נרגשים נשא הרב צבי מיכל גוטליב שליט"א, מנהל הישיבה, — הוכרו על מגבית של 15 אלף לא"י, בו כ־ מקום התגרב ונענה הקהל החשוב בתרומות חשובות. **אחד הנוכחים**

משמרת חומתנו, א' אייר תשט"ז

חנוכת הבית

ביום ב' ט"ז אייר תתק"יסה חנוכת חבית של ישיבת רבנו יוסף חיים בית חורא"ח בירושלים שנרכשה ע"י חנדיבים חנכבדים מוקירי התורה תיח תריר ישראל שליט"א כתיר אחרן דיל וזוגתו סרת חייטשץ תחי' כתיר ואב זיל מנויארק בנוכחות תרים ונשיא חישיבה הגאון מוחרשיא פולנסקי שליט"א (אביר טזליק) ורב תשכונה אשר לסרות חולשתו חשתתף בחגיגה זו.

כמו כן תרים על נס את עקרו של חנריב חנכבר, ורבר כשבח פעולות תרחיג חמסורסם חרב שלמה גוטליב שליט"א זמיסר חישיבה תסתאסף לתחויק את חישיבה אשר כתשתרלותו נרכש גם חבית חזה.

רבינו משתתף בחנוכת הבית ל"ישיבת בית הוראה"

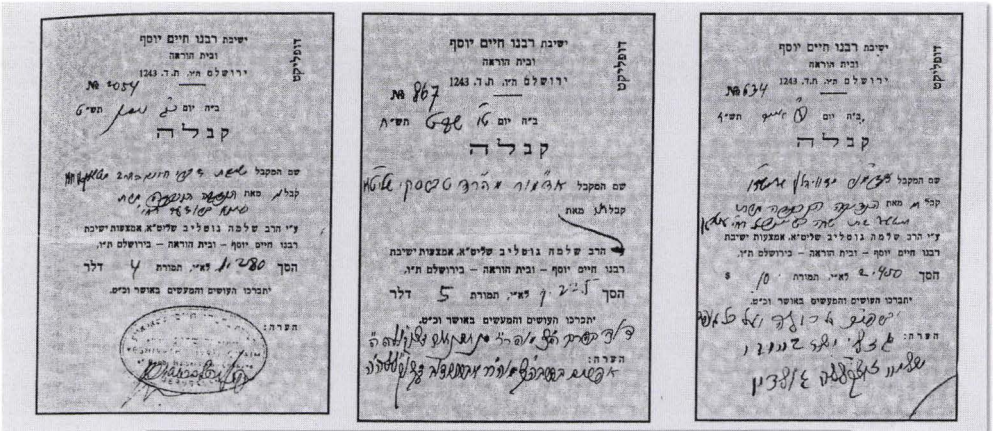
מגבית בשבת לפני היארצייט של רבינו

רבינו הטביע את חותמו על מקום תורה נפלא זה, למרות שכיהן בה רק תקופה קצרה - בת שנתיים. אף ראשיו ומנהליו, התכבדו תמיד בזכרו הטוב של רבינו, והעלו את זכרו בראש כל הזכרותיהם - אם בכותרת-המכתבים ואם במגביותיהם.

שנים רבות קבעו מנהלי המוסד לעצמם נוהג כזה, שבשבת שלפני הילולת רבינו, ערכו "מגבית" לטובת הכולל,

בנין "ישיבת בית הוראה" ברחוב רבינו חיים עוזר בשכונת בית ישראל

תרומות האדמורי"ם מראחמיסטריווקא וזוועהיל ל"ישיבת בית הוראה"

כשהם מדגישים ש"לרגל יום הזיכרון של ראש ומייסד הישיבה, הגאון האדיר עמוד ההוראה בישראל, מרן שמשון אהרן פולונסקי זצ"ל, הנודע בשם 'הרב מטעפליק', תתקיים בכל בתי כנסיות בארצה"ק מגבית כללית לטובת הישיבה הקדושה 'ישיבת בית הוראה', משאת נפשו של המנוח הגדול זצ"ל".

זקני העדה מספרים, שכשהיתה הנהלת הכולל עורכת - מדי שנה בשנה - בראש חודש אדר, סעודת הילולא לזכרו של הגה"ק מסטראפקוב - שחל באותו יום, היו עיקר הדרשות נסובות סביב זכרונו של רבינו שעמד בראשות הכולל, והנואמים, ביניהם הגאונים רבי שלום אייזן ורבי בעריל אליעזרוב, ותיקי וחשובי בוגרי הכולל, העלו זכרונות מהתקופה שעמד רבינו בראשות הכולל.

בנוסף לכך, לאחר הסתלקותו, הקדישו אגף מיוחד בבנין הישיבה לזכר רבינו, "היכל אהרן" בקוראי

שמו - על שמו ולזכרו של רבינו, להנצחת תקופה חשובה זו בתולדות הישיבה.

יצויין, כי לאחר הסתלקות רבינו מילא את מקומו בראשות הכולל, תלמידו המובהק, הג"ר חנוך דוב פדווא זצ"ל, אשר שימש אז כרב ומו"צ העדה החרדית בירושלים, עד עלותו לכהן פאר ברבנות עיר הבירה לונדון.

פרק כא

עם אריות שבחבורה

גם בין רבני ופוסקי אותו הדור, היה רבינו בולט כיחיד מומחה בתחום ההוראה. גדולי הרבנים הרכינו ראש לפני פסקיו הבהירים ומסורת ההוראה הברורה אשר בידו. רבינו נעשה מעין "תל תלפיות" לרבנים ומורי הוראה, כאשר עלתה שאלה קשה על שולחנם, ויראו מכובד האחריות, פנו אליו, שב'כתפיו הרחבות' יכריע הדין להיתר או לאיסור.

מלבד זאת, במזגו הנוח לבריות, התחבבה דמותו של רבינו על כל רבני ירושלים מכל העדות והחוגים. גם אם בהשקפתם היו לפעמים רחוקים ממנו, לכאן או לכאן.

נפרט בזאת חלק נכבד ממסכת הידידות עם גדולי התורה הגלויה לפנינו. משערים אנו בודאות שלא הגענו לכל פרטי הקשרים עם גדולי התורה, ואף לא לחלק הארי שלהם, והמובא כאן - אינו אלא מהפרטים שנשארו לפליטה קרוב לשבעים שנה לאחר התרחשות הדברים.

סדר רשימת הרבנים נסדר ע"פ סדר לידתם, ואין מוקדם ומאוחר בתורה.

ה'סבא קדישא' הגאון רבי שלמה אליעזר אלפנדרי זצ"ל[א]

הערצה זו של גדולי התורה בלטה עד מאד, ואף רבנן קשישאי - שהיו מבוגרים בשנים מרבינו בשנים רבות - הכירו ברום ערכו כמורה ההוראה, בה"א הידיעה.

הראשון מביניהם נמנה את הגאון המקובל רבי שלמה אליעזר אלפנדרי זצ"ל, הידוע בכינוי-ההערצה: "הסבא קדישא". באותו זמן שעלה רבינו לירושלים, כבר עבר הרב אלפנדרי את גיל המאה, אבל מוחו היה צלול ביותר. כבוד רב רחש הרב לרבינו, וכל אימת שהיה רבינו בא אצלו היה הרב אלפנדרי קם לפניו מלוא קומתו,

א נולד בשנת תקפ"ב לערך באיסטנבול בירת טורקיה. עוד בנעוריו התכתב עם גדולי דורו, מרן הגרע"א, וחתנו מרן החתם סופר זי"ע, במילי דאורייתא. בשנת תרנ"ז נבחר על ידי קהילת דמשק ובהסכמת הפחה כרב הראשי, הראב"ד והחכם באשי של דמשק והמחוז. בשנת תרע"ז, עקב מחלוקת שפרצה בקהילה היהודית בצפת, נקרא להשכין שלום ביניהם.
מאחר שעלה לארץ ישראל החליט שלא לצאת יותר מגבולותיה. בעקבות זאת התבקש על ידי הקהילה בצפת ליטול את שרביט הרבנות, תפקיד בו שימש במשך שנים ספורות, ובתחילת שנות תר"פ עלה להתיישב בירושלים, שם ישב בביתו בעיר החדשה ברחוב הקרוי כיום על שמו, עד לפטירתו בכ"ב באייר תר"ץ, לאחר עלות השחר, בעודו מעוטר בטליתו ותפיליו, והוא בן כמאה ושמונה, ומנו"כ בהר הזיתים. נדפס ממנו שו"ת "סבא קדישא", ד' חלקים.

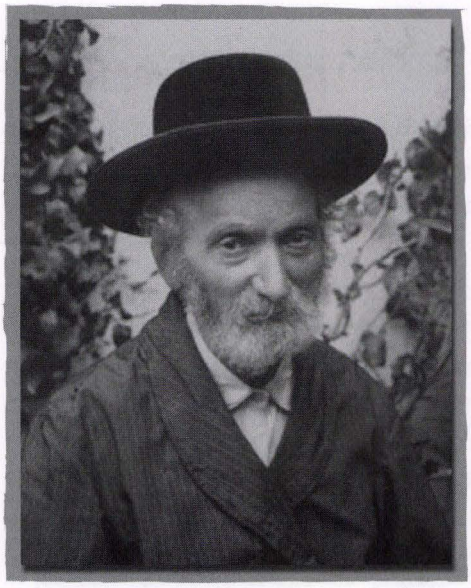
למרות היותו קשיש מיניה טובא - יותר מיובל שנים הפרש ביניהם - באמרו שהוא "גדול ההוראה בדורינו"[ב].

על קשר תורני שהיה ביניהם מסופר, שפעם שוחח רבינו עם הרב אלפנדרי זצ"ל בדבר הלכה, ונתווכחו ביניהם - דעת רבינו לחד גיסא ודעת הרב אלפנדרי לאידך גיסא. רבינו, הכריח דעתו והוכיחו מדברים שמצא בספר שחיבר אחד מחכמי ספרד, והיה הדבר לפלא, שדווקא רבינו - האשכנזי - מוכיח להרב אלפנדרי, מספר של אחד מגדולי הספרדים.

הרהר הרב אלפנדרי זצ"ל, ולאחר כמה רגעים אמר: "כבודו צודק..." ולסובביו אמר: "זה שהרב מטעפליק זוכר קטע זה מאותו ספר, הוא משום שבאותו ספר מובא - מיד לאחר הקטע שציטט הרב מטעפליק - תשובה מה"אור החיים" הקדוש, וכיון שהחסידים האשכנזים לומדים תורת האור החיים - ראה הרב מטעפליק אותו הספר, וממילא כבר ראה גם את הדברים הכתובים קודם לכן".

הערצתו של רבינו להרב אלפנדרי זצ"ל ניכרת במכתב שכתב רבינו, ובו דן בחביבות ובהערצה סביב תשובה הנדפסת ב"שו"ת הרב הגאון הגדול וכו' מהרש"א זללה"ה", כשהכוונה לספר השו"ת של הרב אלפנדרי זצ"ל.

הגאון רבי אליהו קלאצקין זצ"ל אב"ד לובלין - ירושלים[ג]

גם רבה של לובלין, הגאון רבי אלי' קלאצקין, שהיה מבוגר מרבינו למעלה מעשרים שנה, היה עמו בידידות רבה, ורבות שוחחו ביניהם בדברי תורה. על גודל הערצתו של הרב מלובלין לרבינו מסופר, שפעם, בין כסא לעשור הגיע הרב מלובלין לביקור בביתו של רבינו. כששמע רבינו קול כרכרה מגיע לביתו, הלך אצל החלון לראות מי הוא האורח המשחר לפתחו. כאשר ראה כי הרב מלובלין בכבודו ובעצמו - הוא האורח, הופתע רבינו, ושאל את האורח: "אם ברצון כבודו לשוחח עמי בדברי תורה, לא היה צריך להטריח עצמו לבוא אלי, והיה יכול להודיע לי ע"י שליח והייתי בא בעצמי אל כבודו..."

נענה הרב מלובלין בנימה של תמיהה: "וואס מיינט איהר? אז אן עלטערער איד איז פטור פון כבוד התורה..."[ד]

ב מפי הרה"ג ר' שלמה אליעזר מרגליות ז"ל, ששמעו מפי אביו הרה"צ רבי אשר זעליג זצ"ל, ממקורבי הרב אלפנדרי זצ"ל, ממתפללי בית מדרשו של רבינו "בית יעקב" בשכונת "בית ישראל".

ג נולד בשנת תרי"ב, לאביו רבי נפתלי הירץ. חתן הגאון רבי ברוך מרדכי ליפשיץ, אב"ד שעדלין. בשנת תרנ"ד נתקבל לאב"ד מארימפאל, ובשנת עת"ר נתקבל לאב"ד לובלין. בשנת תרפ"ג החליט לעלות לארה"ק, ובשנת תרפ"ח עלה לארה"ק והתיישב בעיה"ק ירושלים, בה המשיך להרבות פעלים לתורה וליהדות החרדית. נלב"ע י"ז אייר תרצ"ב, ומנו"כ בהר הזיתים. חיבר הרבה ספרים, ביניהם: אבן הראשה, אמרי שפר, אבן פינה, דבר אליהו, ועוד.

ד מפי הר"ר יוסף אהרונזון ז"ל, נכד רבינו.

הגאון מהרי"ץ דושינסקיא זצ"ל גאב"ד ירושלים[ה]

ידידות מיוחדת נרקמה בין רבינו, לרבה של ירושלים, הגאון הצדיק רבי יוסף צבי דושינסקיא זצוק"ל. הקשר היה של ידידות והערכה הדדית עצומה, כשבד בבד נהג רבינו לפניו בהנהגות התבטלות מיוחדת, כנאה וכיאה לנושא איצטלה רמה זו, של מרא דאתרא דירושלים, ומרא דארעא קדישא.

ידידות והערצה רבה שררה בין השנים. רבינו העריץ עד מאד את הגרי"צ דושינסקיא, ואף שיחר לפתחו פעמים רבות. וכמים הפנים לפנים, מרן הגרי"צ ייחס לרבינו מעמד עליון של פוסק הוראה חד במינו. שאלות רבות היפנה אל רבינו, שיכריע בהם. וכה אמר פעם: "לא שאיני יודע איך להכריע בהם, אלא שהרב מטעפליק - כתפיו רחבות, ואם הוא יורה להיתר, אפשר אבן להקל על פיו..."[ו]

סיפור מעניין אירע, בעת שהגיע יהודי עני עם עוף בידו לפני מרן הגרי"צ. התבונן הרב בעוף, ופסק שהוא טריפה. נצטער השואל מאד, ומחמת רוב עניו הרהיב עוז ושאל את הרב, אם יוכל להציע את השאלה שוב לפני רבינו. שכן ההלכה,

ציון הגאון בעל "תורת חסד" זצ"ל

תרגום: וכי מה הנכם חושבים? שיהודי מבוגר פטור מכבוד התורה... איידי דעסקינן בענין רבה של לובלין, נספר גם בענין רבה הקודם של לובלין שהיה דר בירושלים, הוא הגאון בעל "תורת חסד" זצ"ל, שהיה מפורסם לגאון וקדוש מופלא. בספר "המשפיע", להרב שלמה זלמן הבלין, עמוד קמב, מביא ששמע מפי רבינו, שלמרות שלא ראה את ה'תורת חסד' נ"מ מרוב הערכה אליו היה מכנהו "רבי שלנו".

ה נולד בז"ך תמוז תרכ"ז לאביו הרב ישראל, ב"א של המהר"ם שיק זצ"ל, והיה גם מתלמידיו. נישא לבתו של הגאון בעל "לבושי מרדכי" זצ"ל, רבה של מאד. כיהן כרבה של גאלאנטא וחוסט, ובכל מקומות כהונתו הקים ישיבה לתלמידים. נודע כאחד מגדולי רבני אונגארין ומראשי הלוחמים כנגד כל רוחות הזרות שנשבו בה. בשנת תרצ"ב ביקר בארה"ק, ובאותו הזמן נסתלק מרן הגרי"ח זוננפלד זצ"ל. ראשי העדה ראו בזאת הזדמנות לכבדו לשאת דברי הספד, ואף החליטו בעקבות כן להזמינו לכהן על כס רבנות דירושלים עיר הקודש. התנה את עלייתו בהעלאת תלמידיו, ובהקמת ישיבה בעיר הקודש. ואכן, הקים כאן את ישיבתו המפורסמת "בית יוסף צבי", אשר נהפכה לתל תלפיות. כמרא דארעא דישראל הנהיג את העם בתקופות הסוערות של שנות השואה והשנים שלאחריה, ובהכרעת כל שאלות הרות הגורל שעלו על שולחנו באותם הימים. נלב"ע יום ערב סוכות שנת תש"ט, ומנו"כ בבית החיים שע"י בית החולים הישן שערי צדק. נשאר אחריו ברכה, שו"ת מהרי"ץ, תורת מהרי"ץ - עה"ת וש"ס, ועוד.

ו ביטוי זה מפי: הרב יצחק צבי פרייא ז"ל. ולעצם שליחת השואל לרבינו, מספרים רבים כן, בתוכם: כ"ק אדמו"ר מראחמיסטריווקא שליט"א מארה"ב, שבמיוחד בענייני טריפות שלח הרבה לרבינו.

שכשהמורה הראשון אינו מקפיד, אפשר להוסיף ולשאול מורה אחר. "יכול אתה להציע לפניו השאלה, אבל ממציאות הדברים נראה כי חבל לך על הליכתך, הלא עוף זה אסור לך מן הדין", הפטיר מרן הגרי"צ.

הלך השואל, והציע השאלה לפני רבינו, אשר אחר העיון התיר לו בנימוק של "הפסד מרובה", בהכירו את מצבו הדחוק של השואל. חזר השואל למרן הגרי"צ, ומסר לו את פסקו של רבינו. "אם הרב מטעפליק התיר לך - לך ואכול את העוף", הורה לו הרב דירושלים.

מימין לשמאל: הד"ר הרב משה וואלאך זצ"ל, הגר"ד יונגרייז זצ"ל, הגאון בעל "דעת סופר" מפרשבורג זצ"ל, מרן הגרי"צ דושינסקיא זצ"ל, רבינו.

בהנחת אבן הפינה לשכונת פאג"י

הגרי"צ דושינסקיא (משמאל) עם הגרז"ר בענגיס (מימין)

לימים, נפגשו הני תרי גדולי עולם, ושאל מרן הגרי"צ את רבינו על מקור סיבת היתר העוף, שנראה לכאורה כטריפה ודאית ומוחלטת. נענה רבינו: "מע"כ הסתכל על העוף, ואני הסתכלתי על השואל..."

כלומר, שנידון העוף הלזה, הוא נידון של "הפסד מרובה", אשר כידוע בכל כי האי גווני, ישנם כללי פסק מיוחדים...[ז]

לעומת זאת, היו מקרים קשים

ז הגר"ר אשר סופר שליט"א, בשם אביו הרב מנחם ז"ל, חתן רבינו.

של הכרעה, שרבינו הוא אשר היפנה את השאלה אל מרן הגרי"צ בתור מרא דאתרא. כך מסופר על שאלה חמורה שנתעוררה בפרה שנשחטה, שעלתה על שולחנו של רבינו, ומחמת חומרת הדברים לא רצה להכריע לבדו הלכה למעשה בשאלה קשה כזאת, והלך אל מרן הגרי"צ לדון בפניו בשאלה קשה זו. "מעכ"ת הינו המרא דאתרא, ועליכם לפסוק בשאלה זו", קרא רבינו אל מרן הגרי"צ. ואכן, נענה הרב לעיין בדבר[ח].

באחת הפעמים שאירע מקרה מעין זה, שרבינו שיחר לפתחו של מרן הגרי"צ באמצע השיעור, ראה רבינו שהרב עומד באמצע הסבר הסוגיא, וחיכה זמן ממושך עד שהרב דושינסקיא יסיים את הענין שעסק בו. בינתיים התבונן רבינו במהלך השיעור של הרב דושינסקיא, והתפעל מאד מדרך הלימוד. "דא לערנט מען פשט אזוי ווי אין תקופת מהרש"א[ט], שיעור בסגנון זה של לימוד הגמרא עם הראשונים אינו בנמצא עוד במחוזותינו", התבטא רבינו בהתפעלות יתרה[י].

הגרי"מ דושינסקיא (במרכז), משמאל הגרמ"א פריינד, ומימינו הגר"ב רבינוביץ והגרי"י פישר

הגה"צ רבי ישראל משה דושינסקיא זצ"ל גאב"ד ירושלים, סיפר בערגה על הביקורים הלבביים, ששיחר רבינו לפתחו של אביו הגדול הגרי"צ זצ"ל, לשוחח יחדיו במילי דאורייתא, או בענייני חיזוק חומת הדת בעיר הקודש. ביותר היה זכור לו על הפגישות בין הני תרי גברי רברבי, בעת שנפש מר אביו בשכונת "בית וגן", אשר היה רבינו מגיע לבקרו מדי פעם. בעת מנוחה זו, ללא טירדות הרבנות והשואלים, התפנו ענקי התורה לשוט בצוותא חדא בים התורה, בבקיאות עצומה ובהיקף נדיר.

כך גם העלה הגרי"מ דושינסקיא מזיכרונותיו, בעת שנתלווה אל אביו הגדול זצ"ל, בביקורו אצל רבינו, שהיה רתוק למיטתו, חודשים ספורים טרם הסתלקותו לשמי רום. הביקור נערך כמאז בידידות איתנה, וכמחצית השעה שוחחו ביניהם בדברי תורה ויחדיו צעדו בשבילי ההוראה המסורה לגדולי עולם הללו. כשיצא הגרי"צ ועמד בפתח הבית, צוה לבנו יחידו אהובו הגרי"מ שישוב לרבינו, ויבקש ממנו ברכה מיוחדת. "כשחזרתי, שאלני אאמו"ר זצוק"ל אם נישקתי את ידי הרב מטעפליק לאחר הברכה. כשהשבתי בשלילה, הורה לי לשוב ולנשק את ידו, כאות כבוד והערכה המקובל אצלינו..."

ח מפי הרה"ח ר' מאיר קלירס ז"ל. על מקרה, שהרב דושינסקיא הפסיק את השיעור לכבודו של רבינו, מסופר לעיל, פרק יד, כאשר שיחר רבינו על פתחו אודות עסקנות חשובה.

ט תרגום: כאן לומדים בעומק הפשט - כמו בתקופת המהרש"א...

י מפי הרב אברהם נתן סופר שליט"א, ששמע מפי הג"ר יצחק צבי ברנפלד זצ"ל אב"ד חוג חתם סופר בני ברק, תלמיד הגרי"צ דושינסקיא זצ"ל.

הגאון רבי זעליג ראובן בענגיס זצ"ל גאב"ד ירושלים[א]

בשלהי ימי רבינו, כיהן כראב"ד "העדה החרדית" בירושלים, הגאון רבי זעליג ראובן בענגיס זצ"ל, משרידי ומפורסמי תלמידי וולוז'ין. יחסי שכנות קרובים שררו בין השנים, כאשר רבי זעליג ראובן קבע מקום מושבו בשכונת "בתי נייטין" הסמוכה לשכונת "בית ישראל".

גדול מובהק בהוראה היה, וגדולי ירושלים העריצוהו ביותר. גם עם רבינו רקם קשרי ידידות נערצים, וביטל דעתו בהוראה מפני דעתו. כשנאמר פעם לפני רבי זעליג ראובן זצ"ל פסק הוראה משמו של רבינו, לא רצה להרהר אחריו, והפטיר ואמר: "איך האב אפילו נישט וואס צו טראכטן..."[ב] כאומר: אין אחר מעשה בית דין ולא כלום[ג].

וכך גם היה מפנה פעמים רבות את השאלות שנשאל לפני רבינו. על אחת מהם סיפר הרה"ח ר' יעקב שלום גפנר ז"ל: "אבי, הרה"ח ר' מנדל גפנר ז"ל, התפרנס ממכירת עופות. פעם נתעוררה בחנות שאלה בדבר אחד העופות, והלכה אמי ע"ה לדרוש הדין מפי הרב בענגיס זצ"ל. אולם הוא אמר לה: 'דאס איז א פראפלאנטערטע שאלה, גיי פרעג דעם טעפליקער רב, ווייל ער איז בקי אין פיר הונדערט שאלות ותשובות ספרים'..."[יד]

פעם אחרת שנשאל רבינו בשאלה שהופנתה אליו ע"י רבי זעליג ראובן זצ"ל, מצא רבינו מיד מקור ב"פרי מגדים", שממנו אפשר ללמוד את הכרעת הדברים[טו].

במקרה אחר, שלח הגרז"ר זצ"ל את הרב יעקב גליס ז"ל עם שאלתו לפני רבינו, ופגשו למחרת ושמע את הכרעת הדברים, אמר הגרז"ר זצ"ל לר' יעקב: "וואס מיינט איהר איך ווייס נישט די תשובה?! אבער די תשובה איז א גרויסע מחלוקת, און זיך אונטער נעמען מכריע זיין און די שאלה דארף זיין דער טעפליקער רב, ווייל ער האט גרויסע פלייצעס מכריע זיין"[טז].

כעין זה מספר הרה"ג ר' אהרן פישר שליט"א, רב שכונת "זכרון משה" מו"צ העדה החרדית, מפי אביו הגאון רבי ישראל יעקב זצ"ל ראב"ד העדה החרדית, ששימש בהוראה לפני הגרז"ר זצ"ל,

---

יא נולד בי"א בסיון תרכ"ד בעיירה שניפישאק הסמוכה לווילנא שבליטא. בילדותו ניכרו בו כישוריו העילויים, שהקנו לו את הכינוי "העילוי משניפישאק". בהיותו כבן י"ז הגיע ללמוד בישיבת וולוז'ין, שם למד אצל רבו המובהק הנצי"ב, שכינהו "ש"ס חי", וכן אצל הגר"ח הלוי מבריסק זצ"ל. בשנת תרנ"ד התמנה לאב"ד בדאקי שבפלך הורדנא עד לשנת תרע"א. לאחר מכן שימש ברבנות בקלווארייא עד לשנת תרצ"ח, אז נקרא לשמש כראב"ד העדה החרדית, ואכן עלה לארה"ק ושימש גם כראש ישיבת "אהל משה" בירושלים. לאחר פטירת מהרי"ץ דושינסקיא בשנת תש"ט, נתמנה לכהן תחתיו כגאב"ד ירושלים. חיבר הספרים: לפלגות ראובן, ונסתלק בז' בסיון תשי"ג, ומנו"כ בהר המנוחות.

יב תרגום: אין לי אפילו מה לחשוב.

יג מפי הג"ר מרדכי אהרן שיינברגר שליט"א.

יד תרגום: השאלה מסובכת ביותר, לכי תשאלי את הרב מטעפליק, שהוא בקי בארבע מאות ספרי שאלות ותשובות.

טו כ"ק אדמו"ר מראחמיסטרייווקא שליט"א מארה"ב.

טז מזכרונות הרב יעקב גליס ז"ל. תרגום: כמדומה לכם שאיני יודע התשובה? אלא, שהדבר תלוי במחלוקת גדולה בפוסקים, ובכדי להכריע בשאלה כזאת צריך להיות ה"טעפליקער רב", שכתפיו רחבות, והוא יכול להכריע הדבר.

פעם הגיעה אשה עם עוף שהתעוררה שאלה על כשרותו. היה זה כמדומה שאלה בטרפש הכבד.

התבונן רבי זעליג ראובן זצ"ל בעוף ואמר לאשה ללכת עם השאלה הזאת אל רבינו, שהוא יפסוק לה בשאלה זו. לאחר שיצאה אמר לו הגרז"ר: "לדעתי העוף הזה הוא טרף, וכך גם נפסק בחכמת אדם על שאלה כזו, אולם מאחר ויודע אני שהטעפליקער רב יש לו שיטה אחרת בענין זה, והוא מתיר בשאלה כזאת, לכן שלחתי את השאלה אליו אולי הוא יתיר לה..."

להג"ר לוי רבינוביץ זצ"ל בעל "מעדני השולחן", זכורה, אסיפה אחת שהתקיימה בשלהי ימיו של רבינו, בראשותו ובראשות הגרז"ר בענגיס זצ"ל. רבינו טרח להשתתף באסיפה, בעודו מלופף ביסורים. תוך כדי האסיפה ביקש לחזור לביתו. כשראה הגרז"ר זצ"ל שהנוכחים מפצירים בו להישאר, הניא אותם מכך, מתוך חשש לשלומו, כשהוא מתבטא במסירות ובדאגה: "כי ידעתי את

בתי נייטין - שכונת מגורי הרב בענגיס

הגרי"צ דושינסקיא והרב בענגיס בהנחת אבן הפינה לשכונת פאג"י בירושלים

הרב בענגיס נואם בחנוכת הבית לישיבת "בית יוסף צבי", לימינו נראה הגר"ד יונגרייז והגרי"י רייזמאן

מכאוביו..."

ברוב הערצתו לרבינו, הרי כשנסתלק רבינו לשמי רום, והימים ימי מלחמה, ובמאורעות התקופה לא היו יכולים להספידו, התיישב רבי זעליג ראובן זצ"ל וכתב דברי הספד שהגה ברעיוניו אחר ההסתלקות. והי"א ל"ו נדפס"ה בספרו "לפלגות ראובן", חלק ב עמוד רסד. (ראה סריקה להלן: פרק כג).

הגאון רבי יחיאל מיכל הורוביץ זצ"ל רב שכונת "כנסת ישראל"[יז]

רבינו ישב עם רבי מיכל דיין בהרכבי ממונות רבים, והידידות ביניהם היתה להפליא.

על ההערצה שהעריץ רבי מיכל דיין את רבינו, סיפר הג"ר אהרן יוסף בריזל זצ"ל:

"סיפר לי בעל המעשה, הג"ר שניאור פרידמן ז"ל, מטובי תלמידי-החכמים שבירושלים, שבשנה הראשונה אחר נישואיו, בערב יום הכיפורים, הגישה זוגתו לסעודת היום רבע עוף – מהעוף שנשחט לכפרות, והנה, הוא מבחין שהיא לא פתחה את הלב בעת המליחה, והלב היה דבוק בחתיכת רבע העוף. הלך בעל המעשה תיכף לרבי מיכל דיין לשאול כדת מה לעשות, והוא פסק לו, שהכל אסור ואף את הכלים צריכים להכשיר.

"הגיע הביתה וסיפר לזוגתו את הפסק של רבי מיכל דיין, אולם היא טענה לנגדו, הלא יש לנו את הרב מטעפליק, בוא ונציע השאלה לפניו. מבית הוריה היתה רגילה, שהכתובת לכל השאלות בהלכה הוא אצל הרב מטעפליק. ואכן, הלכה אצל רבינו והציעה לפניו השאלה, ורבינו פסק שיש לזרוק רק את כל רבע העוף, אבל כל הנשאר בקדירה כשר. חזרה האשה לביתה ואמרה לבעלה, הנה יש לנו מה לאכול, הרב מטעפליק התיר את כל הנשאר בקדירה.

"נרתע בעל המעשה, מדבר הקולא שהקיל רבינו, שהרי כבר הורה לו חכם להחמיר. הלך לו אצל רבינו, וסיפר לו את כל קורות הדברים. 'היא לא סיפרה לי שכבר נשאלה השאלה אצל רבי

יז נולד בשנות התר"כ בעיר שווקשנא פלך טעלז בליטא, לאביו הרב אורי, בן הרב ר' משה, חתן רבי מיכל פעשעס מווילנא - הנזכר בהקדמת חיי אדם ובספר תולדות אדם. בהיותו כבן עשר שנים, עלה עם הוריו ירושלימה. למד בבית התלמוד תורה וישיבת "עץ חיים", ונחשב לאחד העילויים והמצויינים שבחבורה, בחריפותו ובשקידתו. בהיותו כבן י"ז שנים, נשא את בת הר"ר יוסף הלוי ברב"ץ ז"ל. בהיותו כבן כ' הוסמך להוראה מרבני ירושלים. כעשר שנים כיהן בתור רב ומו"צ בעיר יפו, כיד ימינו של הגאון רבי נפתלי הירץ הלוי זצ"ל אב"ד יפו. ברבות השנים, הוזמן לכהן כרב בעיר לונדון, אולם לא רצה לעזוב את ארץ הקודש. לאחר מכן נתמנה כרב ומו"צ בירושלים, בשכונת "כנסת ישראל" שמחוץ לחומות. נודע בשמו: "רבי מיכל דיין", וביתו היוה "תל תלפיות" ללומדים. הדפיס בחייו את הקובצים "גידולי ציון", חידושים יקרים מבני ירושלים. בקובצים אלו נתפרסמו הרבה מחידושיו, אשר לימים נקבצו לפונדק אחד, ונדפסו בספר "גידולי ציון". נלב"ע כ"ח כסלו תש"א, ומנו"כ בירושלים.

מיכל דיין', נבהל רבינו, והמשיך: 'שמע נע ואיעצך, אם תקבל רשות מרבי מיכל דיין, תוכל לנהוג כהוראתי המיוסדת על דברי הפרי מגדים...' הלך בעל המעשה לרבי מיכל דיין, ואמר לו דברים כהוייתן. הגם שפעמים הרבה שהקיל ב'כבר הורה בו חכם', אבל כנראה כאן מפני כבודו של רבי מיכל דיין - שהיה מבוגר ממנו למעלה מעשר שנים - שלח לבקש ממנו רשות.

"כמובן, שרבי מיכל דיין הצטרף מיד לפסק של רבינו, ונענה ואמר: 'לפני הרב מטעפליק כולנו מרכינים ראש, יכול אתה להקל בשאלה. מי כמוהו שיכול לפענח השאלה שמפורש ברמ"א לאסור הכל, והוא המציא שגם אליבא דהרמ"א הכל מותר לבד מרבע העוף...'

"כשיצא בעל המעשה הפליא רבי מיכל לפני הנוכחים את כוחו הגדול של רבינו, שהיה בידו להקל בשאלה סבוכה וחמורה זו..."[יח]

ספר
גידולי ציון
חלק ראשון
חקירות ופלפולים בהלכה
מבני הצעיר המחבר
יחיאל מיכל זאב הורוויץ
מלפנים מגדולי הישיבה הגדולה „עץ חיים"
בחוברת ריה"ח בעיה"ק ירושלם
מו"צ ב„כנסת ישראל" וסביבותי'
בעיה"ק ירושלם.
נדפס
בעיה"ק ירושלם תובב"א
שנת עת"ר לפ"ק
בדפוס הר"ר פרומקין הי"ו

הגאון רבי שלום מלמד זצ"ל אב"ד אומאן[יט]

רבינו והרב מאומאן, ידידים מנוער היו, אדוקים זה לזה בלב ונפש. כברת דרך דומה עשו השנים. באוקריינא נולדו השנים, בכשרונות ברוכים, שהפכו אותם ל"עילויים" מפורסמים. יחדיו הסתופפו בצל אהלו של עמוד ההוראה, הגאון רבי אלטר מקאנסטאנטין זצ"ל, ונחשבו לבחירי תלמידיו. זה לצד זה עלו על כס הרבנות, רבינו בטעפליק ורעהו באומאן הסמוכה. בסמיכות עלו השנים לארץ הקודש, לאור הפרעות הקשות באוקריינא, וגם כאן התיישבו השנים בירושלים עיר הקודש.

כתרין רעין דלא מתפרשין היו. השלימו זה את זה בתורתם. הרב מאומאן, בלמדנותו המופלגת. ורבינו, בהוראתו המחודדת. גם בהשקפתם היו קרובים מאד, הרב מאומאן הסתופף בצל הרה"ק

יח כל צדדי ההלכה בשאלה זו, מובאים בפרוטרוט בילקוט פסקים והוראות בספר "דברי אהרן השלם", העומד להופיע בקרוב בעז"ה. גם בספרו "דברי אהרן", סימן יא, מצטט רבינו את קושיית רבי מיכל דיין: "...והקשה הרב הגאון ר' מיכל הורביץ ז"ל על הט"ז קושיא עצומה...", עיי"ש שנושא ונותן בסוגיא זו - ליישב קושייתו.

יט נולד בשנת תר"ל. היה בנו של הגאון רבי נחום אהרן, אבד"ק האריסקיווקא. מחסידי סקווירא ומאכניווקא. שימש ברבנות פערליק, ואח"כ נתקבל לרבנות העיר הגדולה אומאן. בשנת תרפ"ח עלה לארץ-הקודש, והתיישב בעיה"ק ירושלים בבתי הורנשטיין. כאן חסה בצילו של הרה"ק מהוסיאטין זי"ע. נודע בגאונותו ובפלפולו, שימש כמורה הוראה מובהק, וכמו"כ היה ידוע בידיעותיו הכבירים בענייני קבלה. נלב"ע י"ז תמוז תש"ג, ומנו"כ בהר הזיתים.

הגאון רבי שלום מלמד זצ"ל

מהוסיאטין זי"ע, אשר אף מינה אותו כדיין לצוואתו. ורבינו, בצל אדמור"י טשערנאביל-ראחמיסטריווקא.

רבות התרועעו יחדיו, בשיחות של תורה, הוראה וחסידות, והרבה נתוועדו זה עם זה באהבה ובחיבה.

על אחד מאותם עשרות פגישות ביניהם, מספר באריכות הר"ר אברהם ביק ז"ל ברשימותיו[כ], על דיון תורני מעניין שהתפתח בביתו של רבינו. בתוך הדברים העיר רבינו על דברי הצל"ח, לבעל הנודע ביהודא, שדן באותו ענין, אבל "נעלם ממנו מאמר חז"ל". כאן הביא הוכחה גאונית בענין זה מדברי הגמרא בסוטה. מסיים הרב ביק: "בזכרוני, שבאותו מעמד היה שם הגאון ר' שלום מלמד זצ"ל, הרב מאומאן, והתפלא מההוכחה הגאונית".

מעניין, שאנו מוצאים ביטויים דומים ביותר שהעידו האחד על חבירו. כשצעד רבינו אחר מיטתו של הרב מאומאן, צעד ליד הגאון רבי איסר זלמן מלצר זצ"ל, וביכה בצער: "הלא מגיל ט"ז כבר היו כל שבילי הש"ס נהירים וברורים לפניו"[כא]. ובהזדמנויות אחדות, היה זה הרב מאומאן שהעיד על רבינו, שבגיל י"ז 'איז ער גיוועהן קלאהר אין גאנץ ש"ס'...

ומעשה שהיה כך היה:

כמסופר לעיל, פרק יא, היה מפעל טחינת הקמח בחיפה נתון תחת השגחת רבינו. באחד הימים, רצתה הרבנות הראשית למסד עצמה כמוסד-על של הרבנות בארץ הקודש, החלו מחזרים ממפעל למפעל, להורות על התניית רשיון המפעל בקבלת כשרות מהרבנות הראשית. כיון שכן, הגיע אל רבינו אחד מבכירי ראשי רבני הרבנות, אשר מחמת כבודו לא נפרש את שמו, ופנה אליו בדברים, שהנהלת המפעל החליטה שאין נותנים משכורת עבור ההשגחה, רק אם תהא ההשגחה תחת מרות הרבנות. אשר על כן, אמר אותו רב לרבינו, אם ברצונו להמשיך ולהתפרנס מאותו מפעל, עליו להיכנס תחת רשות המימסד הרבני.

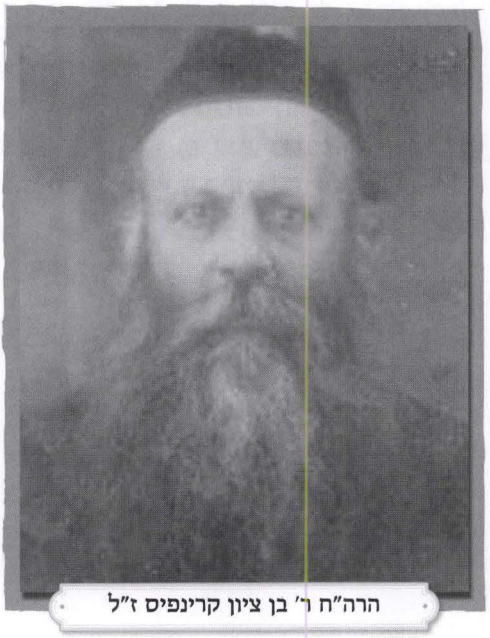
היה זה עוד ניסיון - אחד מני רבים - שניסו להכניס את רבינו לשורותיהם. אולם, רבינו, שעמד איתן שלא להצטרף למימסד הרבני, כמסופר למעלה באורך (פרק י), לא התפתה אחר דבריהם, ואף לא נבהל מאיומיהם, ובחר באפשרות ההתפטרות, על פני האפשרות להתפרנס מן הרשויות. "ואל תתודע לרשות", קבע לעצמו את הכלל בחיי הרבנות שלו.

הגיעה השמועה אל הרה"ח ר' בן ציון קרינפיס ז"ל, מידידיו הנאמנים של רבינו, שניהם מחסידי

כ ראה: "חידושי הרב מטפליק", עמוד 31.

כא מפי כ"ק אדמו"ר רבי ישראל מרדכי מראחמיסטריווקא זצ"ל.
אגב, הרה"ח ר' בצלאל ברנשטיין ז"ל היה מספר, שנתלווה אל רבינו בלויית הרב מאומאן, והיה רבינו מתלועע בבכי ברוב צער ויגון, "היה זה בכי עצום ונורא - הדומה לבכי של נער".

זלאטפולי, וחרה לו על כך ביותר. וכי זו הדרך?! לנשל גדול בישראל מפרנסתו, משום שלא בוחר להיכנע למימסד?!

הרה"ח ר' בן ציון קרינפיס ז"ל

בצר לו, מיהר אצל הרב מאומאן, לטכס עצה איך להציל את רבינו מיד עושקיו. הרב מאומאן בחכמתו הגה עצה מחוכמת. הלך לו אל אותו רב, והחל לדבר עמו בלימוד. אותו רב היה אמנם תלמיד חכם גדול, אבל לקרסוליו של הרב מאומאן לא הגיע. התחיל הרב מאומאן לסבך אותו בפלפולו מכאן ומכאן, כך התווכחו ביניהם כמחצית השעה, עד שאותו רב הסתבך כהוגן. אז פנה אליו הרב מאומאן: "האם הנך מודה שהנני יודע ללמוד יותר מכבודו?" הודה לו אותו רב. המשיך הרב מאומאן: "אם-כן צריך אתה לדעת, שהרב מטעפליק גדול יותר גם ממני, והנך צריך לנהוג בו כבוד רב. כבר בגיל שבע עשרה 'איז ער גיווען קלאהר אין גאנץ ש"ס', ואיך לא תבוש מלצער אותו ולפטרו ממשכורתו הדלה..." ואכן, תיכף על אתר הבטיח אותו רב שיבוא הכל על מקומו בשלום[כב].

הוראה מופלאת הורה רבינו, בכל הנוגע לכבוד התורה של ידידו הגדול.

היה זה, לעת שהרב מאומאן נסע לפוש בתל אביב אצל אחיו הר"ר אברהם לוי ז"ל. הגיעו מקורביו אל רבינו ושאלוהו, שהיות שהרב מאומאן חי בפשטות ובדחקות, וביתו זקוק כבר זה זמן טובא לשיפוץ הגון, אולם הוא מסרב בתקיפות. עלה בדעתם רעיון, שכעת שהרב מאומאן לא שוהה בביתו, אולי יפרצו לביתו וישפצוהו כיאות לכבודה של תורה. ואכן, רבינו התיר להם לרדת לשדהו של הרב מאומאן ולהשביחו כנאה וכיאה.

גדלות מיוחדת ניכרת בהוראתו של רבינו. שלמרות, שהוא כשלעצמו היה די לו בדירה רעועה, הבין שלמען כבוד התורה של רעהו הותיק יש לפאר קצת את דירתו.

כששב הרב מאומאן לביתו התפלא מאד למראה עיניו, ואף עלתה התמיהה בפניו, אולם כששמע שע"פ הפסק של ידידו הרב מטעפליק עשו כן, נחה דעתו. ולמרות זאת, בענוותנותו היתירה לא רצה ליהנות מכתרה של תורה, ושילם למקורביו את כל ההוצאות שהוציאו עבור כך[כג].

כב כ"ק אדמו"ר מראחמיסטריווקא שליט"א מארה"ב.

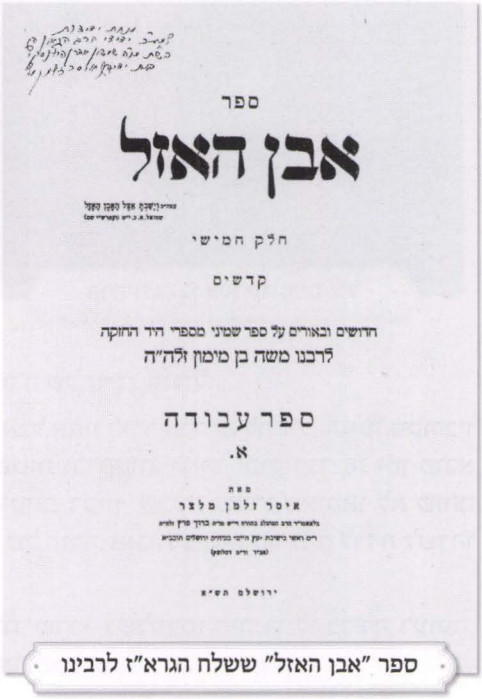
כג הרה"ח ר' אברהם סגל הי"ו, מפי אביו הרה"ח ר' צבי ארי' ז"ל בעל המעשה.

הגאון רבי איסר זלמן מלצר זצ"ל ראש ישיבת "עץ חיים"[כד]

גם עם הגאון רבי איסר זלמן זצ"ל היה רבינו בידידות איתנה. רבות שוחחו ביניהם בפלפולה של תורה, בכתב ובעל-פה, ואף שרדו לפליטה כמה וכמה חילופי מכתבי-תורה בין הני תרי אשלי רברבי. אף גם זאת, בצוותא חדא פעלו רבות לביצור החינוך התורני בירושלים.

מלבד זאת, היה הגאון בעל "אבן האזל" משגר כל שאלותיו בהלכה אל רבינו, מאחר ולשאלות

ספר

אבן האזל

חלק חמישי

קדשים

חדושים ובאורים על ספר שמיני מספרי היד החזקה

לרבנו משה בן מימון זלה"ה

ספר עבודה

א.

מאת

איסר זלמן מלצר

ירושלם תש"א

ספר "אבן האזל" ששלח הגרא"ז לרבינו

שהיו נוגעים לעצמו - לא רצה לפסוק הלכה בעצמו[כה].

לאחר אחד הביקורים שערך רבינו בבית רבי איסר זלמן, והתפלפלו ביניהם בדברי תורה, שב רבינו במכתב-תורה לרבי איסר זלמן[כו].

כך גם לאחר ביקור נוסף של האחד אצל רעהו, היה זה רבי איסר זלמן, שחזר ושלח מכתב ב"יום ה' ט"ו לחדש שבט שנת ת"ש", אל "**מע"כ ידידי**

כד נולד בשנת תר"ל בעיר מיר שבליטא, לאביו הר"ר ברוך פרץ ז"ל. בילדותו למד אצל מרא דאתרא, הגאון בעל "מלבושי יום טוב" זצ"ל. בהמשך למד בישיבת מיר. בהיותו כבן ארביסר, נכנס ללמוד בישיבת וולוז'ין, בראשותם של הנצי"ב והגאון רבי חיים הלוי מבריסק זצ"ל, ולמד שם כשבע שנים. בזמן כניסתו לישיבה היה הצעיר ביותר, וכונה בחיבה "זוניא מיר'ער", על שם עירו. בלט בישיבה כעילוי מופלג. נישא לבתו של הנגיד הר"ר שרגא פייבל פראנק ז"ל מקובנה. בתקופה שבין השידוך לנישואין, עבר ללמוד בישיבת ראדין - אצל החפץ חיים. עקב מעשה גדול של מדות טובות, לקה בתקופה זאת במחלת השחפת, ושלח לכלה להודיע את המצב, ושהם יכולים לבטל השידוך. אך הכלה סירבה לוותר עליו, ולא שתה ליבה לנבואות השחורות שניבאו עליו הרופאים. בפרט, לאחר שהחפץ חיים בירך אותה שהוא יאריך ימים.

התמנה לראש ישיבה בסלבודקא בשנת תרנ"ד, בהיותו כבן כ"ד. בשנת תרנ"ז נשלח ע"י רבו הסבא מסלובודקא לסלוצק, לייסד שם ישיבה, ולאחר שעבר רבה של סלוצק, הרידב"ז, לארה"ב, נתמנה רבי איסר זלמן לשבת על מקומו כרב העיר סלוצק. שימש בכהונה זו עשרים שנים, עד שנת תרפ"ג, אז נמלט לקלצק שבפולין, לאחר שסבל ונרדף מהמשטר הסובייטי. בקלצק ייסד ישיבה מפורסמת, שניהלה יחד עם חתנו הגאון רבי אהרן קוטלר, ובן אחותו הגאון רבי אליעזר מנחם שך. בשנת תרצ"ה עלה לארץ הקודש, ותיכף בביאתו נתמנה לראש ישיבת "עץ חיים" בירושלים, שם כיהן עד יום מותו. נמנה בין מייסדי עולם הישיבות בארץ הקודש, והשפיע רבות על בנין התורה בא"י. חיבוריו "אבן האזל" נתקבלו בחיבה בקרב תופשי התורה. נלב"ע י' כסלו תשי"ד, ומנו"כ בהר המנוחות בירושלים.

כה כ"ק אדמו"ר שליט"א מזמיגראד.

כו המכתב נדפס בקובץ "ישורון", כרך ג, עמוד תשמו.

הרב הגאון הגדול מו"ה שמשון אהרן פולנסקי שליט"א רב דשכונת בית ישראל", ובו מפלפל בדברים שנדברו ביניהם בעת הביקור.

רבינו אף כתב הערות על הספר "אבן האזל", ושיגרם אל הגרא"ז. על כך מספר, שכשיצאו לאור ספרי "אבן האזל", הגיע הג"ר שמואל אהרן יודלביץ זצ"ל תלמיד הגרא"ז, להביא הספרים לרבינו. כשראה רבינו שהספרים נתחברו על סדר הרמב"ם, העיר על כך שלא נתחברו על סדר השו"ע וכד'. אולם, משראה שהתלמיד רואה בהערה זו פגם בכבוד רבו, אמר מיד: "ספר נפלא הוא תורת אמת, שלא קדמו בו איש, חלקו שקיבל מהר סיני..."[כז]

רבינו נהנה מאד מהספר, והתפלפל רבות עם רבי איסר זלמן על הדברים שנתבארו בו. בימי השבעה על רבי איסר זלמן, העיד אחד הנוכחים (הרב משה ברנפלד זצ"ל) שרבינו אמר לו פעם, שהינו בקי בכל "אבן האזל" בע"פ מדף לדף[כח].

עיסוקו של רבינו בספרו, גרם קורת-רוח מרובה לרבי איסר זלמן. ואף היה רושם הערותיו של רבינו על גליונות ספרו, ולא רק את הערותיו על ספרי "אבן האזל", שכן, בכרכי הרמב"ם של רבי איסר זלמן, מצויים הערות שונות בדברי הרמב"ם ששמע מרבינו, ושילבם בין הערותיו שרשם על הגליון[כט].

שמחתו של רבי איסר זלמן מעיון רבינו בספרו - היתה גדולה במאד, עד שלאחר אחד המכתבים שהעירו רבינו אודות ספרו, חוזר רבי איסר זלמן ומודה לו במכתב על ההערה, ומדגיש "**שאין לי להוסיף על דבריו, ותשובתי בזה הוא רק בשביל שאני רוצה באמת שיעיין עוד בספרי, ואם ימצא הערות ואפי' השגות גמורות יכתוב לי**", ולחיבת הדברים נעתיק המכתב בשלימותו.

במכתב מיום א' אדר תש"ה, שיגר רבינו מכתב "לכבוד הגאון המפורסם מוהר"ר ר' איסר זלמן מלצר שליט"א", "נתכבדתי לקבל את ספרו הנכבד אשר יצא זה עתה לאור", וממשיך במספר

פרק ג

הלכה א. קדשי מזבח שמתו יצאו מידי מעילה דבר תורה אבל מועלין בהם מדברי סופרים, וכן אם נפסלו בדברים שיפסלו בהן שכבר בארנום מועלין בהן מד"ס, בד"א בשלא היה להן היתר לאכילת כהנים, אבל אם היו לקד"ד הנאכלים שעת היתר ואח"כ נפסלו ונאפרו באכילה הואיל והותרו שעה אחת אין מועלין באותו דבר שהיה ראוי לאכילה כמו שבארנו ביצד קד"ד שנפסלו קודם שיגיע הדם למזבח כחלבן כגון ששחטן בדרום אעפ"י שקיבל בצפון או ששחטן בצפון וקיבל בדרום, או ששחט ביום חרק בלילה, או ששחט בלילה וזרק ביום או שעשאן במחשבת הזמן או במחשבת המקום, או שקיבלו הפסולין את דמן אע"פ שזרקוהו כשרים, או שזרקוהו פסולין אע"פ שקיבלוהו כשרים, או שיצא הדם וחבשר כולו קודם זריקת הדם, או שלן הדם, בכל אלו מועלין בכולן לעולם שהרי לא היה להן שעת היתר.

קדשי מזבח שמתו, כתב כ"מ מימרא דר"י בפ"ג דמעילה ומיהא למידק למאי נקט רבינו קדשי מזבח הא ר"י קדושת קדשים נקט, וי"ל דלרבותא נקט קדשי מזבח וכ"ש קדשי בדה"ב, ועוד משום דבהאי פירקא פריק בדויי קדשי מזבח מטו"ה פתח בהו, ודברי הכ"מ תמוהים דהא גם נקוניו מפורש להיפוך דלמר גם נמאי עסקינן מילתא בקדשי בדה"ב מפני כי מתו נמי לא יהא חלא דלקדשים חסיפי לבדה"ב לאו היא בהו מעילה חלא קדשי מזבח, ומאחר מכגרס"ה פולנקי גם כגון ר' מנחם מפרנקפורט ליישב דברי כ"מ ע"פ ד' בחוס' גם פסקו מי דמי חסיפי לאוי לפדות, אבל כאי לאו גר פדיון הוא דלאו גר בעמדה ובערכה, וי"ל דמאי קשי קדשי בדה"ב לא היו בכלל בעמדה ובערכה, ובזה מיושב ד' כ"מ דכרמב"ם הא פסק בפ"ב מבלי פרכין כלי ר"ב דקדשי בדה"ב היו בכלל בעמדה ובערכה, אלן בחוס' כתבו עוד דאפשר גם בקדשי בדה"ב שעמידן ממיים ולא בקפיק לפדותן עד שמתו, ואולי משום זה כתב קדשי מזבח.

כז "מעילו של שמואל", פרקי תולדותיו של הגרש"א יודלביץ, עמוד רי.

כח "בדרך עץ החיים", פרקי תולדותיו של רבי איסר זלמן, חלק א, עמוד 168

כט מפי נכדו הג"ר מנחם בן-מנחם שליט"א, מראשי ישיבת תפרח.

הערות על הספרים. כמה ימים לאחר מכן, ביום י"ב אדר תש"ה, מוסיף רבינו מכתב נוסף "לידידי הגאון הגדול מוהר"ר ר' איסר זלמן מלצר שליט"א", ובו מוסיף להעיר על המובא באבן האזל מדברי "חתן אחותו ר' אלעזר מנחם שך", הלא הוא, לימים הגאון ראש ישיבת פוניבז' זצ"ל.

כאשר הדפיס רבי איסר זלמן זצ"ל את ספרו "אבן האזל" על סדר קדשים[ל], הדפיס בסופו מכתב תשובה שכתב לרבינו, ובהם דן ברוב חביבות בהערות שהעיר לו רבינו על ספרו.

כך גם כשהביאו להגרא"ז מלצר, מערכת חידו"ת מרבינו בענין עיבור החודש, אשר לימים נדפס בספר "דברי אהרן", סימן ז, הביע ממנו רבי איסר זלמן קורת רוח מרובה, ושלח לרבינו מכתב הערות אודות דבריו[לא].

לידידי הגאון מוהרש"א סולנסקי שליט"א

רב דבית ישראל

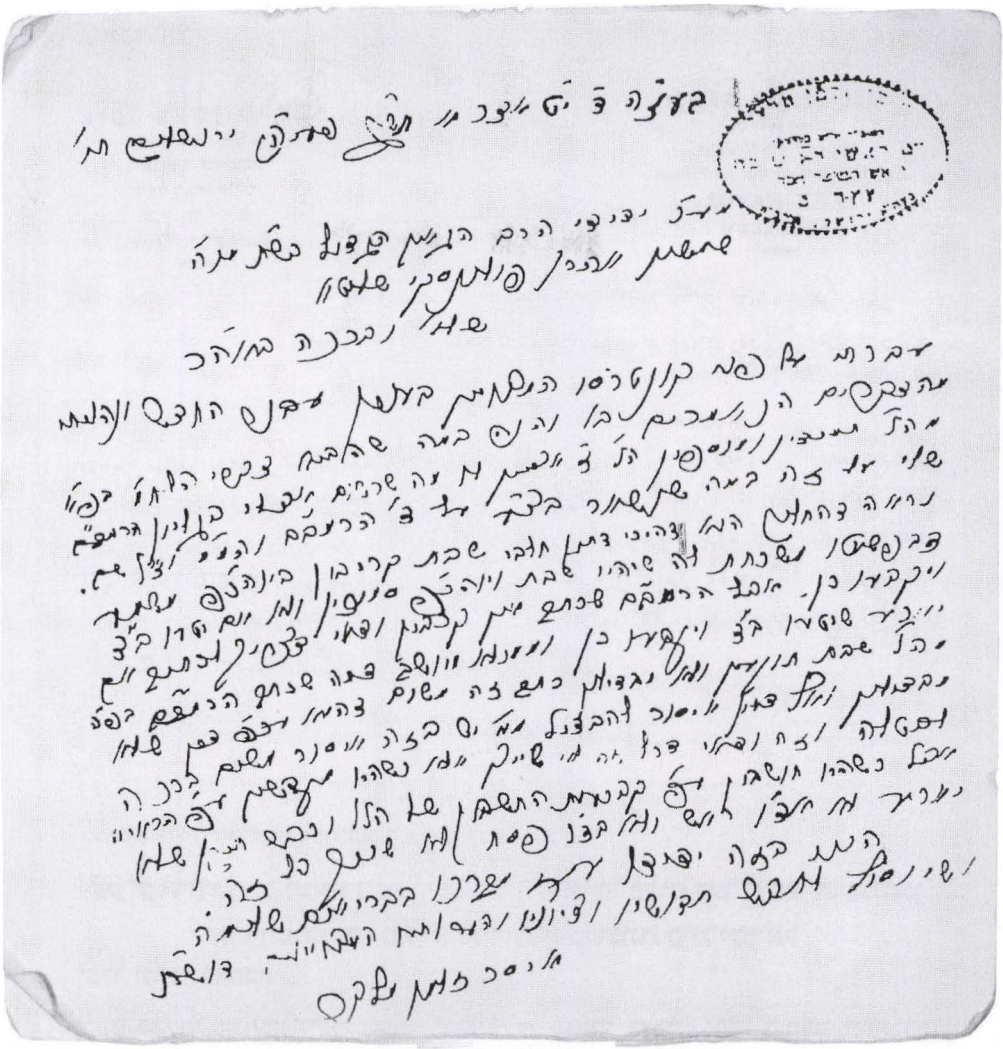
במה שהעירני על משו"כ בפ"א מהל' ביהמ"ב הל' ו' שהבאתי קושיית הרמב"ן על רש"י שכתב דזכן תעשו קאי על כלי המקדש, שהקשה מהמצה שעשה שלשה וכתבתי ליישב זה ע"ז תמה דהא זתא גמ' מפורשת בזבחים דף ס"ב דמצה אפי' ומדת רחבו אין מעכבין, הנה קושיתו לא עלי אלא על הרמב"ן אבן יש לומר דבר' הגמ' אפשר לשרש דאין מעכבין בדיעבד, אבל לכתחלה מצוה לעשות כמו כלי המשכן, ע"ז הקשה הרמב"ן ממצה שעשה שלשה עוד העיר מר' ותתס' סנהדרין דף ט"ז ע"ב שכתבו על קושייתם דניסא דכלי שרת צריך ב"ד של ע"א דאתא אחתם לגלוי דזכן תעשו לא קאי אכלים וזהו כהרמב"ן והדריו נבנים וכדעת רש"י ליישב קושיית ותתס' נראה דבכלי שרת שעשה משה לא משה קידשם כיון שהצפרים למשיחה ונתקדשו במשיחה ולכן לא צריך הגמ' אלא פשוא דמשכן ואילך עבודתן מתמתן. עוד ע"ל משו"כ בהל' ט' ליישב דברי הראב"ד שלא יהיו סותרים ועיירני לד' וראב"ד בתמיד דף ל' ע"ב דסובר ג"כ דבנין שאינו של קבע פחות כדבריו בהל' עכו"ם והנה אין זה מתיישב לדברי שלא כתבתי דהראב"ד אינו סובר כאן וגם ולשעתה ופי' ויהיו אלא דכאן פחות דלא צריך לוח משום דבצדיו פחות אבל אפי' דאפי' בעזרה אם ואם לשעתה פחות.

הג"ר שבתי יודלביץ לצד רבו הגרא"ז מלצר זצ"ל

ל חלק א, מלואים והשמטות, פ, ב - פא, א.

לא המכתב נדפס ב"מרביצי תורה מעולם החסידות", חלק ז, עמוד רפט.

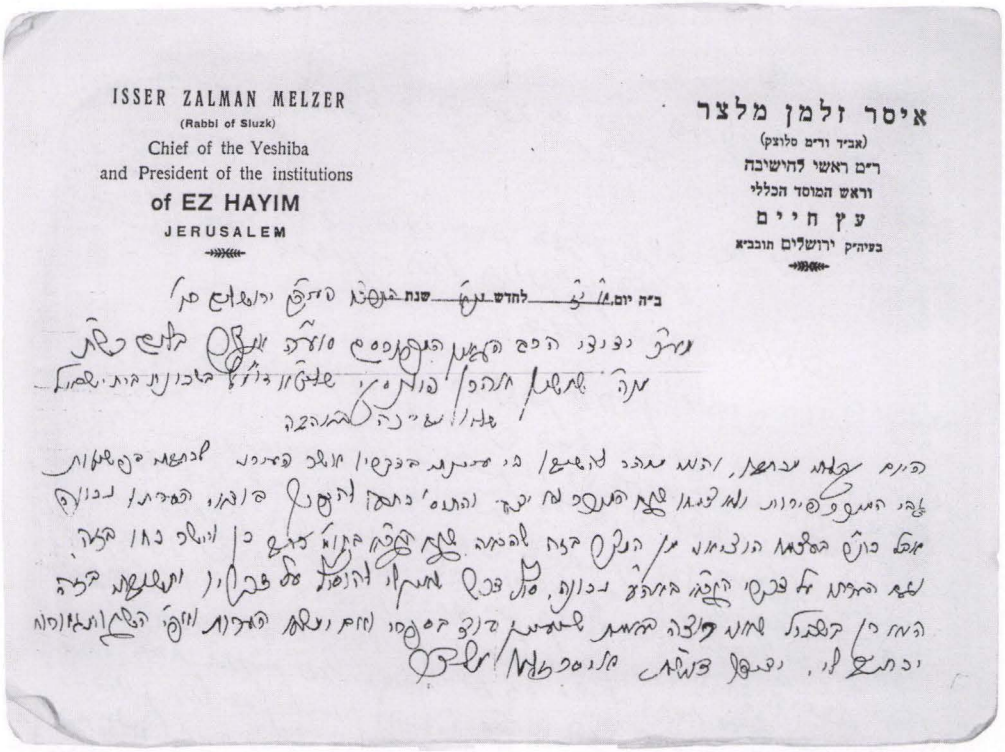
בעז"ה ד' י"ט אדר א' תש"ג פעיה"ק ירושלים ת"ו

מע"כ ידידי הרב הגאון הגדול כש"ת מו"ה שמשון אהרן פולונסקי שליט"א שלו' וברכה באה"ר

עברתי על פני קונטרסו המצויין בענין עבור החדש ונהניתי מהדברים הנאמרים בו, והנה במה שהביא דברי הלח"מ בפ"א מהל' תמידין ומוספין הל' ז' אציין לו מה שרשום אצלי בגליון הרמב"ם שלי על זה במה שנשאר בצ"ע על ד' הרמב"ם והמ"מ וז"ל שם...

הנני בזה ידידו עוז מברכו בבריאות שלימה ושיוסיף לחדש חדושיו וציוניו והערותיו המצויינים

דוש"ת, איסר זלמן מלצר

איסר זלמן מלצר
(אב"ד ור"מ סלוצק)
ר"מ ראשי לחישיבה
וראש המוסד הכללי
עץ חיים
בעיה"ק ירושלים תובב"א

ISSER ZALMAN MELZER
(Rabbi of Sluzk)
Chief of the Yeshiba
and President of the institutions
of EZ HAYIM
JERUSALEM

ב"ה יום ... לחדש ... שנת ... פעיה"ק ירושלים תו"ב

ב"ה יום א' י"ז לחודש מנ"א שנת ה'תרצ"ח פעיה"ק ירושלים ת"ו

מע"כ ידידי הרב הגאון המפורסם סוע"ה אוצר בלום כש"ת מו"ה שמשון אהרן פולנסקי שליט"א דומ"ץ בשכונת בית ישראל

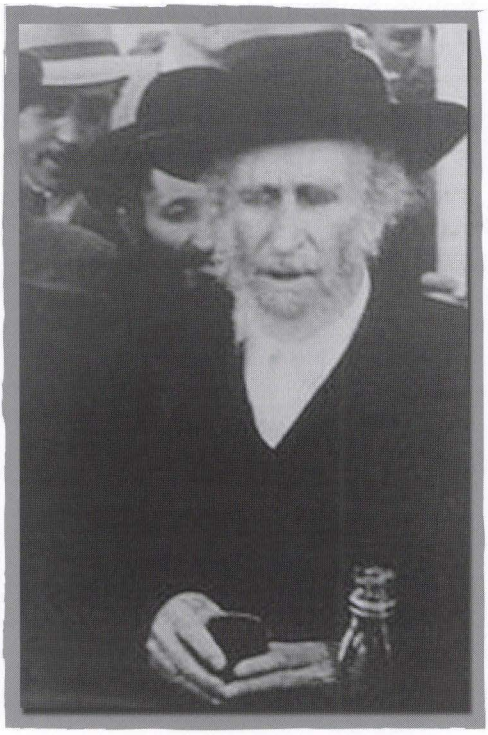
שלו' וברכה באהבה

היום קבלתי מכתבו, והנני ממהר להשיבו כי עיינתי בדבריו אשר העירני שכתבתי בפשיטות גבי המוכר פירות ולא צמחו שגם המוכר לא ידע, והתוס' כתבו להיפוך, בודאי הערתו נכונה, אבל כת"ר בעצמו הוציאני מן המצר בזה שהראה שגם הגר"א בחו"מ כתב כן, ויישר כחו בזה, וגם הערתו על דברי הגר"א באה"ע נכונה.

סוף דבר שאין לי להוסיף על דבריו, ותשובתי בזה הוא רק בשביל שאני רוצה באמת שיעיין עוד בספרי, ואם ימצא הערות ואפי' השגות גמורות יכתוב לי.

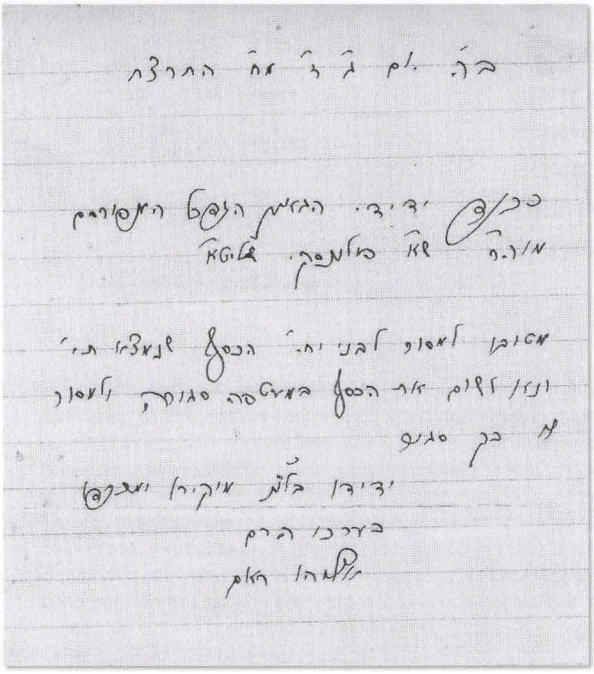
ידידו דוש"ת, איסר זלמן מלצר

הגאון רבי אלי' ראם זצ"ל, רב שכונת "כרם" בירושלים[לב]

קשרי ידידות עמוקים נרקמו בין רבינו ורבי אלי' ראם. רבי אלי' ראם היה משחר רבות לפתחו לשוחח בפלפולא דאורייתא, וכמסופר למעלה (פרק יג, פרק טו). ורבינו לעומתו היה משבח ביותר את כח ההוראה של הרב ראם, וכמסופר לעיל (פרק כ) במכתבו של הגרי"ז סגל זצ"ל, כשבא להתעטר אצל רבינו בסמיכת חכמים, הורה לו להיבחן תחילה אצל הרב ראם, שהוא "גדול בהוראה", ולאחר שיצליחו אצלו בבחינה יבואו להיבחן אצלו.

רבינו העריץ את הרב ראם, גם בשל ענוותנותו היתרה ואצילותו המיוחדת. בהערצה התבטא עליו רבינו פעם: "מעולם לא ראיתי דבר כזה, גאון שאינו יודע כלל שהוא גאון..."[לג]

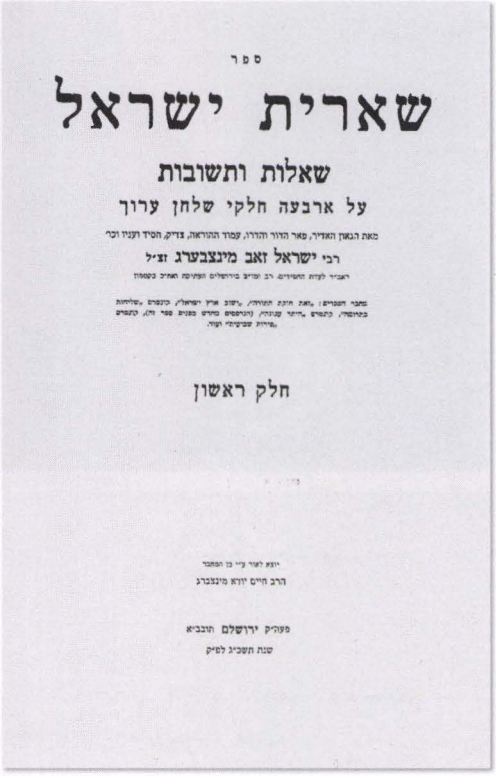
לב נולד בשנת תרל"ב, בעיירה בירז' שבמחוז פוניבז' שבליטא, לאביו רבי שלמה ארען ז"ל, נכד רבי אברהם אחי הגר"א. בראותם כי נגע ההשכלה מתפשט בליטא, עלו בני המשפחה בשנת תרמ"ד לארץ הקודש. הסתופף הרבה בצלם של מארי דארעא קדישא, הגאון רבי שמואל סלנט זצ"ל, והגאון מהרי"ל דיסקין זצ"ל. בהגיעו לפרקו נשא את בת הנגיד רבי משה אהרן לוין ז"ל. למד בתחילה בישיבת "עץ חיים", שבהנהגת הגאון רבי שמואל סלנט זצ"ל, ואח"כ בישיבת "תורת חיים" - שהיה מקום תורה של גדולי ירושלים. לפרנסתו שימש כשו"ב מובהק, ואף נתמנה אח"כ כראש השוב"ם בירושלים. במשך תקופה ארוכה כיהן כחבר בית הדין שבחורבת רבי יהודה החסיד, ובסוף ימיו כיהן בה כראב"ד. שימש ברבנות שכונת "כרם" הסמוכה לשכונת "מקור ברוך". נלב"ע ז' סיון תשי"ט, ומנו"כ בירושלים.

לג "תועפות ראם", עמוד 76. וראה בספרו "אדרת אליהו", ירושלים תשמ"ח, עמוד מח, שמביא שם פלפולא דאורייתא, שנו"נ עם רבינו.

הגאון רבי ישראל זאב מינצבערג זצ"ל ראב"ד העדה החרדית בירושלים[לד]

גם עם הגאון החסיד רבי וועלוועל מינצברג זצ"ל, ראב"ד ביד"צ חסידים בירושלים, מוצאים אנו מו"מ של הלכה, וב"כ"א אלול תר"ץ", שולח במכתבו ל"כבוד ידידי הרב מטעפליק שליט"א", ש"ניתוסף לי עוד איזה הערות בענינא דמכירין, ולא אמנע הטוב, ואם יש אתו

ספר

שארית ישראל

שאלות ותשובות

על ארבעה חלקי שלחן ערוך

מאת הגאון האדיר, מאור הדור והדרו, עמוד התורה, צדיק, חסיד וענין וכו'

רבי ישראל זאב מינצבערג זצ"ל

ראב"ד לעדת החרדים, רב ומו"צ בירושלים ומקיבה תחי' בקשתו

מחבר הספרים: "אות תקנת תמוז", "קונ ארץ ישראל", כוללים, "שלחות בתחומה", כלשון, "חוך קנוהה", (והרבה מהם מונים ספר זה), הקצרים "פירות שביעיתי ועוד.

חלק ראשון

יוצא לאור ע"י בן המחבר

הרב חיים יוזא מינצברג

מפוה"ק ירושלם תובב"א

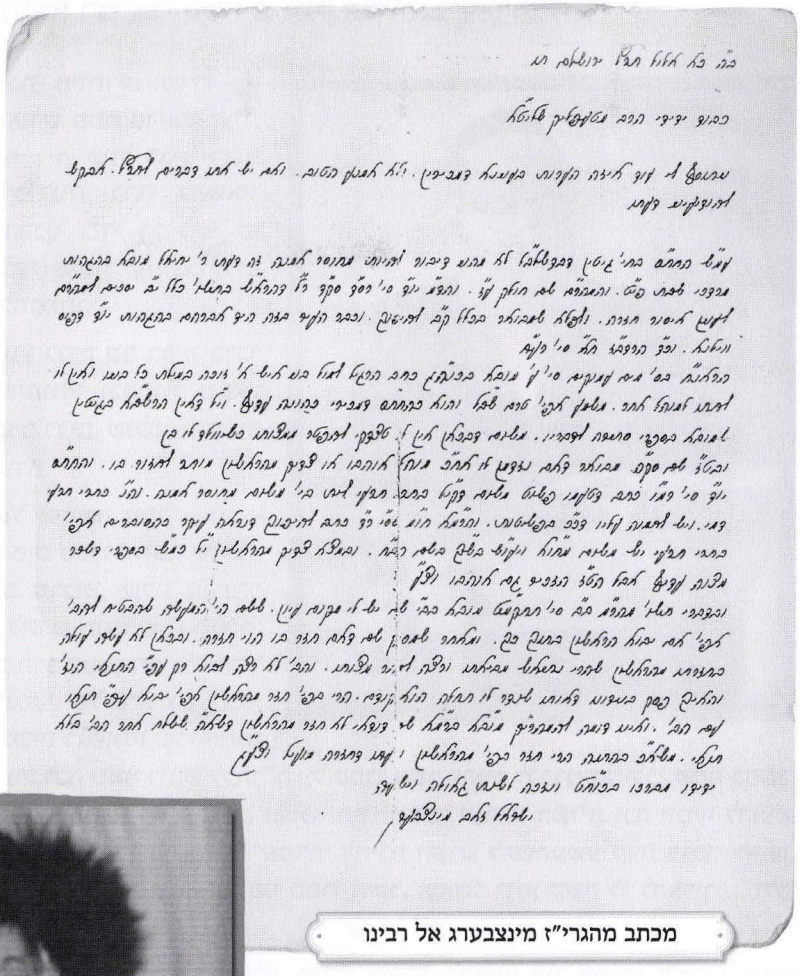
שנת תשכ"ג לפ"ק

דברים לתרץ אבקש להודיעני דעתו".

הגרי"ז מינצבערג ראה ברבינו סמכות עליונה למקצוע ההוראה, וכשנבחן חתנו הג"ר אברהם וילהלם זצ"ל, מחבר ספר "הלכה ברורה", ציוהו לעמוד בכור המבחן אצל רבינו - עמוד ההוראה שבדור[לה].

לד נולד בי"ד אלול תרל"ב בעיר טורבין שבפולין (ע"י לובלין), לאביו הרה"ח ר' משה צבי מינצברג. בשנת תרל"ח עלה יחד עם אמו ואחותו לארץ ישראל. בשנה קודם לכן עלה אביו לארץ, ובשנת תרל"ט עלה לארה"ק סבו הגאון רבי אברהם אליעזר מינצברג זצ"ל רבה של יוזפאף שבפולין. סבו היה למורו ורבו, וממנו קיבל רוב תורתו אחרי שבצעירותו נתייתם מאמו ועבר לבית סבו. משחר ילדותו התבלט בכשרונותיו ובשקדנותו העצומה ודודו הגאון המפורסם רבי ירחמיאל ישעיה מינצברג העילוי מליקאווי התנבא עליו "דלאילנא רברבא יתעביד". מנעוריו נשא ונתן בחדו"ת ועניני הלכה עם גאוני דורו, כהגרש"ז מלובלין בעמח"ס "תורת חסד", הגרי"ל דיסקין מבריסק, ועוד. כיהן כראב"ד לעדת החסידים בעיר העתיקה בירושלים, ולמעלה משישים שנה שימש בהוראה בתוככי ירושלים, ובהוראותיו ופסקיו התחשבו רבני דורו. היה ממנהלי ישיבת "חיי עולם", ומהנאמנים של "כולל ווארשא פולין", ויו"ר "ועד הכללי" והיה ממיסדי ומנהלי "בית היתומים דיסקין". נלב"ע בן תשעים שנה ביום ועש"ק י"ז אדר ב' שנת תשכ"ב. חיבר: שו"ת "שארית ישראל" - שו"ת בענינים שונים ובפרט בעניני הלכות א"י; ספר "זאת חקת התורה" - בדבר איסור הבחירה לנשים; ספר "ישוב ארץ ישראל" - ביאור מצות ישוב ארץ ישראל בזמן הזה; ספר "פירות שביעית" - בדיני פירות שביעית שנעבדו אם מותרים באכילה.

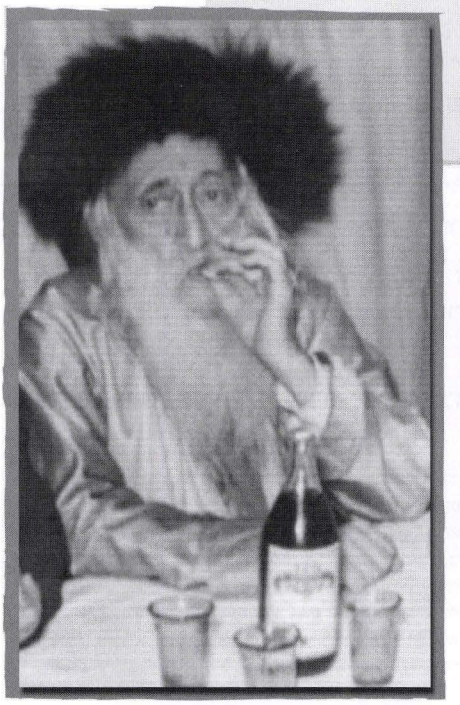
לה ראה להלן, פרק זה, בערכו של רבי אברהם וילהלם.

מכתב מהגרי"ז מינצבערג אל רבינו

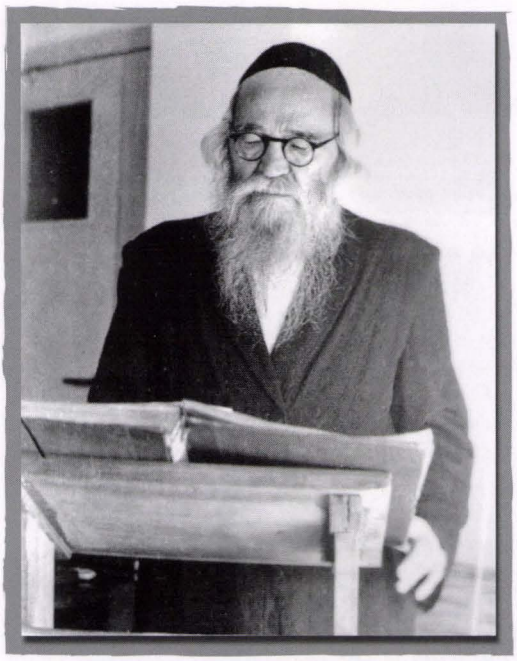
הג"ר לוי רבינוביץ זצ"ל סיפר עובדא נפלאה דהוי בדידיה:

"כשנישא אחי הצעיר, שהיה יתום, הזמנתי את רבינו להיות מסדר הקידושין. למבוכתי, התברר לי לפני החופה, שצד הכלה לא ידע מכך, וכיבד את רבי וועלוועל מינצבערג בכיבוד זה.

לא ידעתי מה לעשות, מי אני שאחליט על כך. אבל הצטערתי מאד. בלית ברירה, נגשתי לרבינו, וספרתי לו על כך. מיד פסק לתת את הכיבוד לרבי וועלוועל. עשיתי כמצוותו, אך הוריתי כי בכל שבע הברכות יכבדו את רבינו. לאחר החופה, כאשר ליוויתי את רבינו לביתו, התנצלתי שוב בפניו. אך הוא הגיב בביטול: "הלא היה לאחיך 'מסדר קידושין' גאון, אלא מאי, כבוד?! כבוד כמוהו כקליפת בצל..."

הגאון רבי צבי פסח פראנק זצ"ל אב"ד ירושלים[לו]

קשרי ידידות וחיבה מיוחדים שררו בין רבינו והגאון רבי הערש פסח פראנק זצ"ל, וכמסופר למעלה (פרק יב), פעל רבינו רבות להכתרתו כאב"ד ברבנות, בכדי להשאיר גם את המימסד הרבני בידי רב גאון מן הדורות הקודמים, בעל שיעור קומה בתורתו וביראתו הקודמת לחכמתו.

הגרצ"פ זצ"ל התייעץ רבות עם רבינו בדבר ה' זו הלכה, וברשימותיו ובספריו נמצאו פסקי הלכה וחידושים רבים, שנשא-ונתן עם רבינו כדרכה של תורה.

כשהג"ר יוסף שאול אלישר זצ"ל - מבאי ביתו של רבינו - הדפיס ספרו "ויוסף שאול", ושילב בו חידושים מרבינו, שלח הגרצ"פ זצ"ל ב"יום ה' כ"ד לחדש תמוז שנת תש"ב" מכתב ל"כבוד ידי"נ הרב הגאון הגדול מוה"ר שמשון אהרן פולנסקי שליט"א רב בבית ישראל", ובתחילה מביע רגשותיו על הופעת הספר: **"עם התודה והברכה שאני רוחש לכתר"ה על ספרו אשר הואיל לכבדני בו, ולבי שמח בחסדי השי"ת אשר הי' בעזרו להוציא לאור עותק חדושי תורתו, וכה יעזרהו השי"ת וכה יוסיף להוציא לאור תעלומה ורבים יהנו לאורו", ומוסיף: "אמרתי לחיבת הקדש להשתעשע קצת בדברי קדשו, ולהציע מעט מהרהורי לבי, מדי עברי על פני ספרו היקר, וכאשר ידוע קשה לי להאריך ... ולכן אבוא בקצר אמרים..."**

ומסיים בברכה: **"ואקצר ואומר שלו' לכתר"ה, ויזכהו השי"ת להוציא עוד ספרים ולהגדיל תורה ולהאדירה, כנפש תדרשנו לטובה כה"י, ידידו צבי פסח פראנק".**

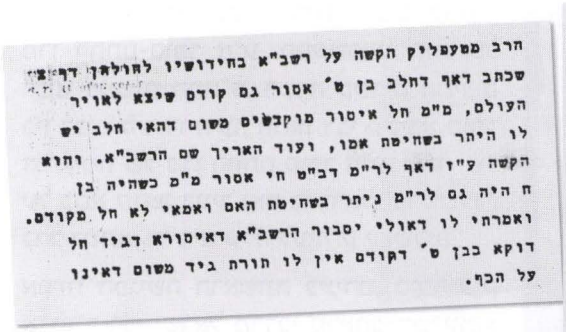
בירושלים ידוע הביטוי שהתבטא הגרצ"פ זצ"ל לאחר הסתלקות רבינו: "אזל גברא דמסתפינא מיניה..." שבעוד רבינו חי היו כל מורי ההוראה יראים ממנו, מה יגיב לאחר שיגיע הפסק שלהם לאזניו...[לז]

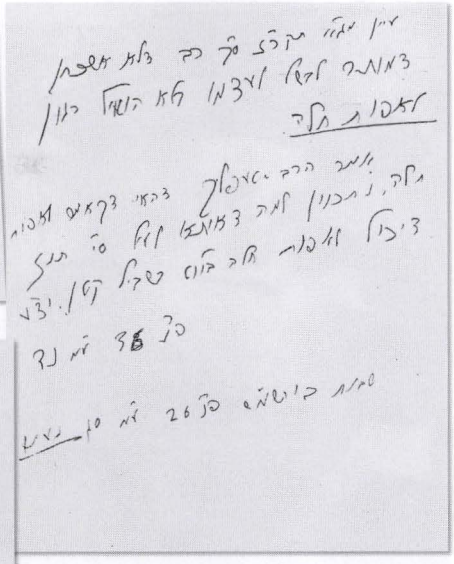
הרבה מחידושי תורתו של רבינו נשתמרו בזכותו של הגרצ"פ זצ"ל, שהעלה אותם על הכתב בין

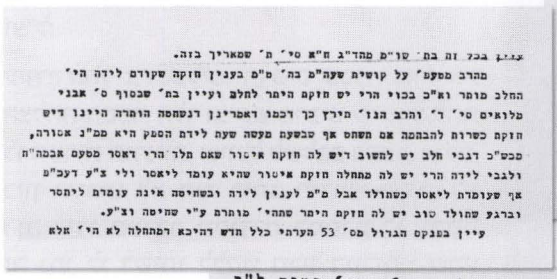
לו נולד בעיר קובנה בליטא בשנת תרל"ג. למד בישיבת סלובודקה ובישיבת טעלז. עלה לארה"ק בשנת תרנ"ג. לאחר עלייתו התיישב בירושלים ולמד בישיבות "תורת חיים" ו"עץ חיים". בתקופה זאת התקרב להגר"ש סלנט זצ"ל רבה של ירושלים. בשנת תרנ"ה נישא לבתו של הג"ר דוד שפירא זצ"ל, בנו של הג"ר חיים יעקב שפירא זצ"ל ראב"ד בית הדין האשכנזי-פרושים בירושלים. היה בין שומעי לקחו של הגרי"ל דיסקין זצ"ל, ושימש בהוראה לפני הגר"ש סלנט. היה מחברי בי"ד של הפרושים בירושלים, ואחר-כך התמנה כרב ברבנות ירושלים. פעל רבות לחיזוק חומות הדת בירושלים, ובאחרית ימיו הביע צער רב על התדרדרות מוסד הרבנות. חיבר הספרים המפורסמים: "הר צבי" - שו"ת, על הש"ס ועל התורה, "מקראי קודש" - על המועדים. עוד מחידושיו אשר עדיין בכתובים, הולכים ונדפסים לשמחת לומדי תורה בכל אתר. נלב"ע בליל שב"ק פרשת וישב, כ"א בכסלו תשכ"א, מעט קודם לעלות השחר בביתו, ומנו"כ בהר המנוחות.

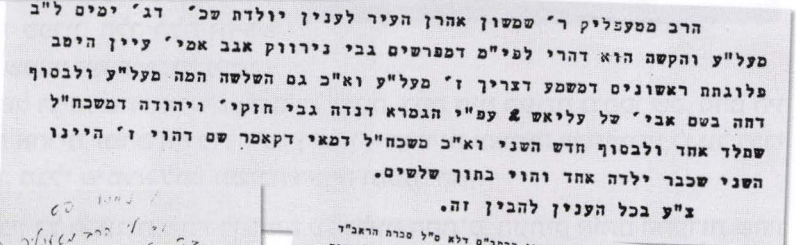
לז מפי כ"ק אדמו"ר מראחמיסטריווקא שליט"א מארה"ב, והג"ר יוסף כהן זצ"ל נכד הגרצ"פ, שהגרצ"פ אמר כן על עצמו, שכן עד כה היה ירא על כל מה שפסק - אם ימצא חן בעיני רבינו.

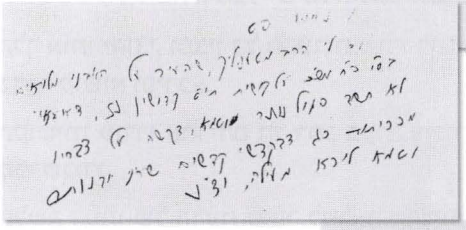
בתרי חידושיו. ובספריו הרבים - הנדפסים והולכים - נמצאים עשרות רבות מן החידושים הללו, ומהם תורת חיים לכל.

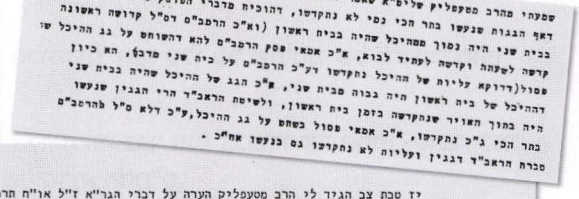

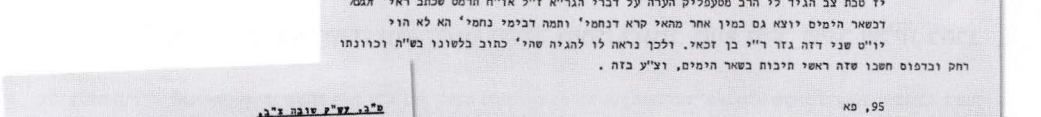

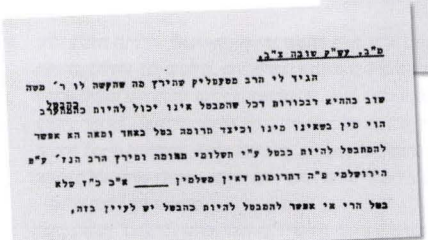

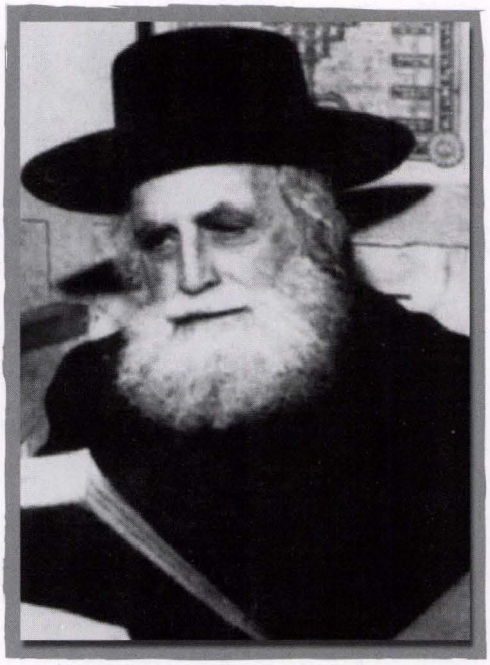

מתוך עשרות הפעמים שמובא
מתורת רבינו בכתבי הגרצ"פ זצ"ל

הגאון רבי עקיבא סופר זצ"ל אב"ד פרשבורג[לח]

כזכור לעיל, פרק יז, התקשרות מיוחדת - מליאת הערצה ורגש - נקשר רבינו לתורת מרן החתם-סופר זי"ע. התקשרותו זאת של רבינו במשנת החת"ס, רקמה קשרים אמיצים בין רבינו לידידו ורעו, הגאון רבי עקיבא סופר זצ"ל, נינו של מרן החתם סופר זי"ע, אשר ישב על כסא קדשו בעיר ואם בישראל "פרשבורג", כרב דמתא, ולימים עלה לעיה"ק ירושלים[לט].

אודות הפגישה הראשונה ביניהם, סיפר כ"ק אדמו"ר רבי ישראל מרדכי מראחמיסטריווקא זצ"ל:

יהודי אחד בירושלים, הדפיס ספר, ורצה את הצלחת הספר. הלך וביקש מרבינו שיואיל לתת לו הערות תורניות, שיוכל לשלבם בספר. אולם, כיון שרבינו לא היה כותב חידושי-תורה, לא היה בידו מערכה מסודרת למסרה לו, ותחת זה נתן לו רשותו ללקט מבין הערותיו שהיו רשומים על גליונות ספריו. הלך הלה וחיפש בין ספרי רבינו, עד שמצא את שאהבה נפשו - שו"ת "חתם סופר" של רבינו, שהיו מלאים בהערות שונות. כמה מיני הערות נדפסו שם, מהם היו בדרך ראי' ממקומות אחרים, ומהם היו בדרך 'צריך עיון' - קושיות עצומות שנתעוררו לו על דברי החת"ס בעת לימודו, מבלי שימצא להם תשובה ראויה ומענה הגון.

הלך אותו יהודי, ומבין כל ההערות שהיו רשומים על גליוני החת"ס, העתיק אותם ההערות שהיו בדרך קושיא ופירכא.

הקושיות עוררו אחריהם הד רחב בקרב ציבור הלומדים, ואף עלו על שולחנו של ה"דעת סופר" מפרשבורג.

חלשה דעתו של הדעת סופר למראה קושיות אלו, וראה בכך פגם בכבודו של החתם סופר, כמו ורבינו עוסק במכוון בקושיות על דברי קדשו של מרנא החת"ס.

שמע רבינו על כך, ונבהל. לא יעלה על הדעת שלזה היתה כונתו. חיש מהר שיגר שליח להרב

לח נולד בשנת תרל"ח, לאביו הגאון רבי שמחה בונם זצ"ל בעל "שבט סופר", בן בנו של מרן החת"ס זי"ע וממלא מקומו ברבנות פרשבורג. בשנת תרנ"ח, בהיותו כבן עשרים, החל להרביץ תורה בישיבת אביו הגדול זצ"ל. בשנת תרס"ז נסתלק אביו זצ"ל, והוא - בהיותו אך כבן כ"ט - הוכתר למלא מקומו ע"י גדולי הדיינים דפרשבורג. מכל רחבי אונגארין נהרו ללמוד בישיבתו המפורסמת, שעוד המשיכה מתקופת מרן החת"ס. נחשב כ'מלך ישראל', ממנהיגי יהדות אונגארין, אשר גם העמים יראו מפניו וחרדו לכבודו. בשנת תרצ"ט, כשמלאו ל"ג שנים לכהונתו ברבנות פרשבורג, הוכרח לברוח מהמדינה, ועלה לארה"ק. כאן נתפרסם כאחד מגדולי מנהיגי הדור, למרות הצטנעותו וענוותנותו, שהיה חוזר ומגיד שכאן בארה"ק אינו רב ולא מרא-דאתרא. גדולי הדור חרדו ביותר לכבודו. נסתלק ב' כסלו שנת תש"ך, ומנו"כ בחלקת הרבנים שבהר המנוחות. בעל "דעת סופר" - שו"ת ועל התורה וש"ס.

לט יצוין לקובץ "המעין", שיצא לאור ע"י ישיבת הגאון מפרשבורג - בחייו ובחיי רבינו, בגליון פסח תש"ד וחנוכה תש"ה, הופיעה הערת רבינו בדברי החת"ס. ראה לעיל: פרק יז.

מפרשבורג, לפייסו שלא עלה בדעתו לפגוע בכבוד החת"ס, ובאמת לא היה מפרסם כלל הערות אלו, רק למען בקשת אותו יהודי נצרך יצא מגדרו. אף הוסיף, שהערות אלו לא באו לו כלאחר יד, לילות ארוכים ישב עליהם, ורק לאחר מכן כשלא מצא עליהם מענה ותשובה הותירם ב"צריך עיון". ואדרבה, היה מצפה לשמוע תשובה מכת"ר.

הדעת סופר נתרגש מִכֶּנוּת הדברים, ומני אז נקשרו האחד ברעהו בהערצה בלתי מוגבלת, וחיבה מופלאת איש לרעהו[מו].

רבינו העריץ את הדעת סופר, כנכדו ממשיך דרכו של מרן החת"ס. "הוא נכדו של החת"ס, והוא מייצג את דרכו נאמנה", התבטא עליו בהערכה[מא]. פעם, בעת שהיו יחדיו במעמד חופה של תלמיד הדעת סופר[מב], שנשא את בתו של אחד ממקורבי רבינו[מג], כשיצאו ממקום הקבלת פנים לחופה היה פתח צר שרק אחד היה יכול לעבור דרכו, כיבד הדעת סופר את רבינו שיעבור תחילה, ורבינו מרוב רגשי הערכתו להרב מפרשבורג פרץ בבכי: "נכדו של החתם סופר, שישב על כסא קדשו בפרשבורג, ואני אעבור לפניו?!"[מד]

והדעת סופר לעומתו, היה מלא הערכה והתפעלות לרבינו, וראה אותו כיחיד בדורו בבקיאות בספרי מרן החת"ס. לא-אחת התבטא הרב מפרשבורג: "מאחל אני לעצמי לזכות לבקיאות בספרי זקני מרנא החתם סופר, כבקיאותו של הגאון מטעפליק"[מה].

הגאון מפרשבורג זצ"ל, לצידו הגר"ש וואזנר והגרי"ש אונגר זצ"ל

עד כדי כך גברה הערכתו של הדעת סופר לרבינו, עד שקבע לעצמו מנהג קבוע, לבקר תכופות במעונו הדל של רבינו, לשוחח עמו במילין דאורייתא, ולהתקלס באהבים בתורת מרנא ורבנא משה איש האלקים זי"ע. רבינו החשיב ביותר ביקור זה, והיה מתכונן אליו בכל פעם מחדש, כשהוא פורס מפה לבנה על השולחן, ונותן עליו את הפמוטות של שב"ק, כנאה וכיאה לאורח רם ונישא זה[מו].

מ מכתב נוסף מה"דעת סופר" אל רבינו, נדפס לעיל, פרק יט.

מא הג"ר מנחם מנדל מנדלזון זצ"ל אב"ד קוממיות בסעודת הילולא לרבינו.

מב הג"ר יהודה צבי דייטש זצ"ל ר"מ בישיבת פרשבורג.

מג הג"ר אלקנה ויסנשטרן זצ"ל מו"צ בשכונת בית ישראל.

מד מפי בעל המעשה הג"ר יהודה צבי דייטש זצ"ל ר"מ בישיבת פרשבורג.

מה מפי הגה"ח רבי שמואל אהרן לידר שליט"א ועוד. הר"ר יצחק בן הג"ר אלקנה ויסנשטרן זצ"ל, העיד בפנינו בשם אביו הגר"א זצ"ל, ששמע כן מהדעת סופר, לאחר שרבינו גילה בפניו חידוש בלתי-ידוע מהחת"ס, ובהיותו משתומם מהחידוש שבדבר התבטא גם אז כן בקנאת-סופרים גלויה.

מו הג"ר מנחם מנדל מנדלזון זצ"ל אב"ד קוממיות ועוד.

ראה בהערה עוד, על מקרה שהוסיף לשלוח לברר אצל רבינו מקור נשכח בספרי מרן החת"ס[מז].

גם רבינו היה מרבה לשוב ולבקר במעונו של הדעת סופר, ואף קבע לעצמו להשתתף בשיעורים הקבועים שמסר הרב מפרשבורג בבית המדרש המרכזי של שכונת בתי אונגארין, בשבתות שלפני הילולת מרן החת"ס, ובנו מרן הכתב סופר[מח]. כמו גם היה משתתף בדרשות שהיה הרב מפרשבורג זצ"ל נושא בישיבתו - בפתיחת הזמן ובסיום הזמן.

לפנינו מכתב שכתב הדעת סופר זצ"ל לרבינו, בתודה על סיועו להקמתה החדשה של ישיבת פרשבורג בארץ-הקודש. בתוך הדברים מזכיר הרב מפרשבורג זצ"ל ברוב הערכה, את "אהבתו למשפחת ק"ז החת"ס זצ"ל"[מט].

רבינו פועל למען הקמתה מחדש של "ישיבת פרשבורג" בירושלים. במכתב זה הוא פונה אל מקורבו הר"ר מרדכי עליאש ז"ל, להתרים אותו למטרת קודש זו. מבין השיטין מבצבץ ועולה הערצתו הגדולה להרב מפרשבורג, כמו אהבתו המופלאה לתורת מרן החת"ס זי"ע

ב"ה י"ג ניסן תש"א

את חג המצות יחוג בדיצות ובשובע שמחות כקש"ת ידיד נפשי וידיד נפש כל חי הרב הגאון המובהק עיניו כיונים על אפיקי מימי התלמוד מפורסם לשבח ולתהילה כש"ת שמשון אהרן פולונסקי נ"י מלפנים רב דק"ק טעפליק וכעת איתן מושבו בעיה"ק תובב"א אכי"ר.

אחדשה"ט באהבה. תמול מסר לי ש"ב תלמידי הרב המאוה"ג מר אברהם סופר נ"י עשר ל"י, אשר נדבה רוחו אותו ה"ה הד"ר עליאש נ"י ע"י השתדלות כת"ר ידידי שי', ותיכף לנטילה ברכה לראש משביר, ויזכר בזכרון טוב א"י בישיבת שבט סופר, יסודתה בהררי קודש אבותי הק' בפרשבורג, וקצת תלמידיה עברו מפרשבורג לאה"ק והיו לפליטה גדולה ב"ה בהר ציון, והשי"ת ישים שלום טובה וברכה על תומכי הישיבה בפה עיה"ק ושעוד יבואו משם בעזה"י לעתיד. ומובטחני שמאהבתו למשפחת ק"ז החת"ס זצ"ל תעלה זכרונו לטוב גם שם בישיבת חת"ס, ויתברך מברכת משה רבן של ישראל אשר בירך את כל המחזיקים ישיבתו, כמ"ש בצוואתו הק' שלא יבש המעין ולא יקצץ האילן וכו'.

כברכת ידידו הדוש"ת באהבה נאמנה

הק' עקיבא בהג' מהרשב"ס זצ"ל אב"ד פרשבורג יצ"ו

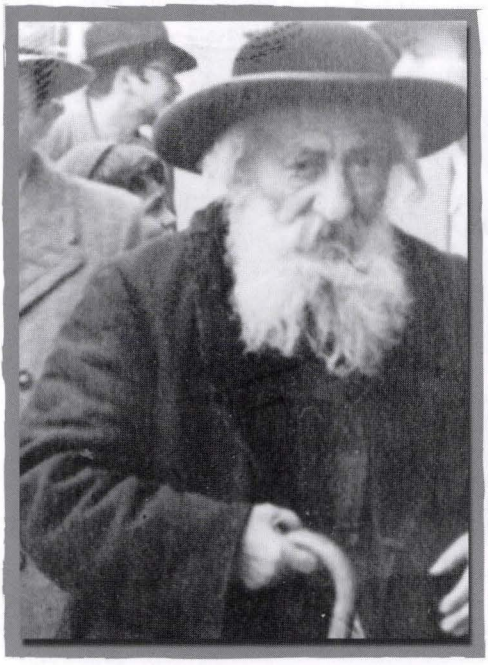
תודה רבה על המשמנים ששדר לן בפורים העבר.

מז הג"ר אשר סופר שליט"א מעיד בשם השליח שנשלח מהדעת סופר לרבינו לברר אודות תשובה בחתם סופר - שנעלם מאיתו לפי שעה מקומו המדוייק בספרי החתם סופר. הדעת סופר כתב את התשובה עלי גליון, ושלחו עם תלמידו לרבינו שיראה מקורו. ואכן, תיכף כשהגיע השליח עם הגליון, הוציא רבינו עטו, ועל אתר כתב המקור - מבלי שיפתח הספר.

מח מפי כ"ק אדמו"ר מראחמיסטריווקא שליט"א מירושלים.

מט המכתב נדפס ב"חידושי הרב מטפליק", עמוד 52.

הגאון רבי גרשון לפידות זצ"ל, רב שכונת "בית ישראל" בירושלים[נ]

הגאון רבי גרשון לפידות זצ"ל, שהיה ידוע כ"מתמיד דמתא", העריץ ביותר את רבינו ואת פסקיו. ידידות נפלאה שררה בין השנים, וכמסופר למעלה, פרק יא, שרבי גרשון - כתושב שכונת "בית ישראל" - היה מתפלל בצוותא עם רבינו, ומנהג קבוע היה להם אחר התפילה, לשוחח יחדיו בפלפולא דאורייתא, בריתחא ובשלהבת אש.

מספרים בני משפחתו של הרה"ח ר' ברוך צבי שור ז"ל, שפעם נתעורר לאביהם שאלה בעוף, והלך להציע השאלה לפני הג"ר גרשון לפידות זצ"ל. עיין בה הגר"ג, הוציא ספרים בזו אחר זו, ולבסוף אמר לו: "אני, אי אפשר לי לפסוק שאלה זו, והנני מוכרח לילך להטעפליקער רב להציע לפניו השאלה", ומיד קם והלך לרבינו עם העוף בידו לשאול לו השאלה[נא].

לאחר שהופיעו החידושים של רבינו, בספר "ויוסף שאול", ואח"כ בספר "דברי אהרן", פנה רבי גרשון במכתב אל רבינו, וברוב הערצה רשם הערותיו על הספר[נב].

את מכתבו פותח בתוארים נדירים:

"ב"ה, אל כבוד הרב הגאון הגדול, כליל המדעים, חריף ובקי בחדרי תורה, מוכתר במ"ח מדות שהתורה נקנית כו' כו', כש"ת מוה"ר שמשון אהרן פלונסקי שליט"א.

"אחדשה"ט באה"ר ובהדרת הכבוד כיאות, הנני באתי להגיש לו רגשי תודה על אשר נתכבדתי מרוכ"ת בספרו הנעלה, ואברכהו בברכת הדיוט שיפוצו מעינותיו חוצה, וישלח לו ה' רפואה שלימה לרמ"ח אבריו ויוסיפו לו שנות חיים, בפרנסה בריוח, כחפץ אוהביו דוש"ת המקבלים טובתו ובתוכם אני עני בר פחמא.

נ נולד בשנת תרל"ח בעיר יאסי שברומניה, לאביו רבי חיים יצחק לפידות זצ"ל מחסידי הרה"ק רבי אברהם מתתיהו משטפינשט זצ"ל. בהיותו כבן ג' שנים עלה יחד עם משפחתו לארץ ישראל. זכה בילדותו לברכה ממהרי"ל דיסקין זצ"ל, שכשהגיע אליו עם משלוח מנות של הוריו, הביט בהגרי"ל בעינים מלאות הערצה, משראה כן הגרי"ל שאלו: בני, במה אברכך? אמר הילד, שאדע ללמוד. אורו עיניו של הגרי"ל, ומיהר לברכו בדברים: "תלמד, ותוכל ללמוד". ואכן, נתקיימה ברכתו של הגרי"ל, ורבי גרשון הפך למושג של התמדה ואהבת התורה. למד רבות מפי הג"ר בצלאל ברנשטיין זצ"ל ראב"ד החסידים בירושלים. מתחילה התגורר בעיר העתיקה, ואח"כ קבע מקום מגוריו בשכונת "בית ישראל" בסמיכות לרבינו. יומם ולילה ישב והגה על תלמודו בבית הכנסת המרכזי "בית יעקב שוהל", אשר בקרקעיתו התגורר רבינו. לאחר פטירת רבינו, נתמנה לכהן תחתיו כרב השכונה. ביום י"ז באדר תשט"ו התבקש רבי גרשון לישיבה של מעלה, ובהלווייתו, לפני מאות בני אדם שבאו לחלוק לו כבוד אחרון הספידו גבאי הצדקה רבי יוסף בנימין רובין זצ"ל ואמר: "מזמינים אנו בשם הנפטר הגדול סטנדר וגמרא בגן עדן". מנו"כ בהר המנוחות שבירושלים. חלק מחידושיו נדפסו בספר שיו"ל לאחר פטירתו "משנת רבי גרשון".

נא מפי נכדו הר"ר מאיר גדלי' שור הי"ו.

נב המו"מ בדברי תורה נדפסו בספרו "משנת רבי גרשון", ירושלים תשנ"א, סימן יא וסימן יב, אמנם בלי פתיחות המכתבים - רק המו"מ של ד"ת.

מכתב הגר"ג לפידות לרבינו

"ובאתי לעורר באיזו מדבריו כאוהב לפרוק, בדרך משא ומתן של הלכה, וזה החלי. בדף נ"ה הקשה על הנו"ב..."

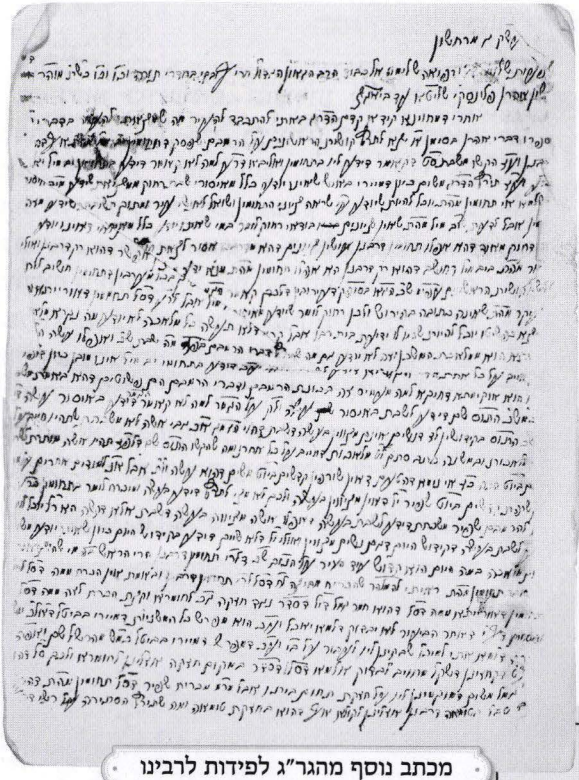
לאחר משא ומתן ארוך שנושא-ונותן בדברי רבינו, מסיים:

"כדי שלא להלאות אותו בדברי אמרתי לקצר, ואהי' מאושר אם יודיענו הדר"ג שדברי מתקבלים, ואברכו בבריות גופא ואריכות ימים ושנים דברי אוהבו מוקיר ערך תורתו.

גרשון לפידות

במכתב נוסף שכתב רבי גרשון לרבינו, מ"ערש"ק ג' מרחשון", כותב:

"שפעות שלומים ורפואה

מכתב נוסף מהגר"ג לפידות לרבינו

שלימה אל כבוד הרב הגאון הגדול חריף ובקי בחדרי תורה וכו' וכו' כש"ת מוה"ר שמשון אהרן פלונסקי שליט"א עד ביאג"צ.

"אחרי דמחוינא קידא קדם הדר"ג באתי להתכבד להעיר מה שמצאתי להעיר בדברי ספרו "דברי אהרן" בסימן א'..."

ד. עוד כתב כת"ר [באות ב' ד"ה אך לכאורה] דיש לו שעת הכושר ע"י שידרוך פתוח פתוח מכביצה. הנה בדברי עם הרב מטעפליק והצעתי לו הספק של כת"ר משמו, אמר לי ג"כ זה התירוץ. ולדעתי לא נהיר כלל, דהא איתא התם [פסחים ל"ג ע"ב] דזה הדין דוקא אם נטמאו מחמת טמא מת שאינו מטמא בהיסט, אבל בזב אפי' גרגיר יחידי שסחט נטמא במשא, ורש"י כתב שם

ספר

מנחת שלמה

חלק שלישי

כולל

שאלות ותשובות בירורי ענינים
וחקרי הלכות

בעניני אה"ע חו"מ זרעים קדשים

אשר חשאיר אחריו ברכה

מרן הגאון

רבי **שלמה זלמן אויערבאך** זללה"ה

ראש ישיבת קול תורה

מכון יאיר שלמה
פעיהיק ירושלם תובבא
תשמ"ט

מכתב הגרי"ג לפידות להגרש"ז אויערבאך
בו מזכיר מדברי רבינו

הגאון בעל "חזון איש" זצ"ל[נג]

ישב רבינו בירושלים, ומצודתו נפרשה בכל רחבי הארץ, ובני-ברק הצעירה בתוכם. הגאון המובהק בעל "חזון איש" זצוק"ל, אבי בני התורה בארץ הקודש, והנותן את ההשראה לפריחת היהדות החרדית, ראה ברבינו מורה הוראה מיוחד במינו, וגם הוא התייחס למסורת של רבינו, כייחודית בכל קנה מידה. כשהגיעו פעם אחדים מאנשי ירושלים לפני החזון-איש, ובידם שאלות מענייני איסור והיתר, נענה להם החזו"א בתמיהה: "אז מ'האט דארט דעם טעפליקער רב, דארף מען קומען צו מיר?"[נד]

ולא לאנשי ירושלים בלבד ענה כן, כאשר

הגאון בעל "קהלות יעקב" זצ"ל

העלה לפניו אחד ממקורביו, מתושבי בני-ברק, שאלה חמורה בהלכות טהרה, הורה החזו"א לשואל, שיעלה ירושלימה אל הרב מטעפליק, וכאשר יורה - כן יעשו. ואכן, רבינו הורה דרך פסק בשאלה קשה זו, וכן נהגו כדבריו[נה]. וכך גם העיד הגאון רבי חיים קנייבסקי שליט"א[נו], שזוכר, שאביו הגאון בעל "קהלות יעקב" זצ"ל, עלה פעם במיוחד מבני-ברק לירושלים, בכדי להתייעץ עם רבינו בדבר ה' זו הלכה.

נג נולד בקוסובה שבליטא בשנת תרל"ט, לאביו, הג"ר שמריהו קרליץ זצ"ל, מרא דאתרא. לפי עדות אחיו, הג"ר מאיר קרליץ זצ"ל, קיבל על עצמו בבר מצוה שלו, להקדיש כל חייו בתורה ולהשקיע עצמו בהם. בצעירותו ניסה ללמוד בישיבת וולוז'ין, אולם החליט כי אין מקומו שם, וחזר לקוסובה. נישא לבת העיר קווידאן, שם פתחה זוגתו חנות, ואיפשרה לו לעסוק בתורה. התגורר זמן רב בווילנא, ושם הוציא את ספרו "חזון איש". עלה לארץ הקודש בשנת תרצ"ג, והתיישב בעיר בני ברק. הג"ר חיים עוזר גרודז'ינסקי זצ"ל מווילנא, פירסם בארה"ק עם בואו כי "ארי עלה מבבל". מהר מאד, הפך להיות אחת מהסמכויות העליונות בקרב העולם החרדי בארה"ק, כאן סיים להוציא את כל כ"ב כרכי סדרת "חזון איש" שכתב על הש"ס והשולחן ערוך. חידוש עולם התורה בטהרה בארץ הקודש נזקף לזכותו הגדולה, הוא אשר טבע את המושג של "בני תורה" בארץ הקודש. נלב"ע בליל שבת, ט"ו בחשון תשי"ד, ונקבר בבני ברק.

נד תרגום: כשיש שם את הרב מטעפליק צריכים אתם להגיע אלי?

נה מפי הרה"ג ר' יחזקאל טויב שליט"א מבני-ברק, ששמע מחותנו בעל העובדא, הרה"ג ר' משה טשינגל זצ"ל, מח"ס "מבקשי השלימות". השאלה היתה באופן הטבילה למי שכל טיפת מים שנכנס לאזניים גורם לזיהום.

נו בפני מחותנו הרה"ג ר' אהרן דוד (בהג"ר אשר) סופר שליט"א, מו"צ בבני-ברק, נכד רבינו.

הג"ר אליהו מישקובסקי זצ"ל, אב"ד "כפר חסידים", סיפר דבר פלא, שפעם הסתפק בשאלה סבוכה, ושיגר את שאלתו קמיה דהחזון-איש זצ"ל. הכריע לו החזו"א את פסק ההלכה, ולמרבה הפלא הוסיף: "הלכה זו לא

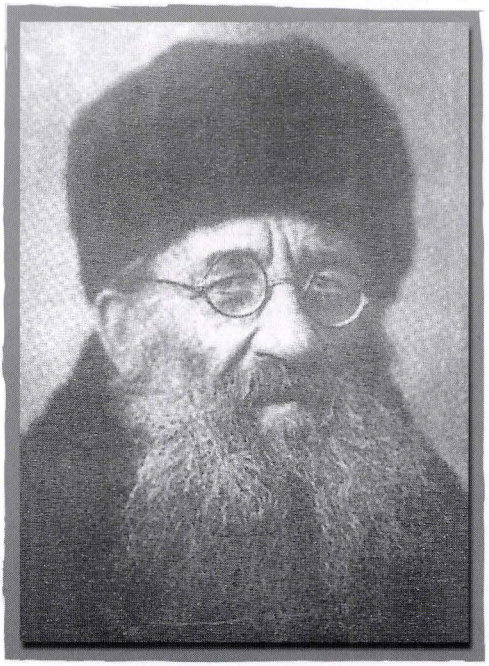
הגאון רבי חיים קניבסקי שליט"א

הג"ר אליהו מישקובסקי זצ"ל רב וראש ישיבת כפר חסידים

ידעתי מנפשאי, כ'האב געמוזט אנקומען צום טעפליק'ער רב!"[נז]

הגאון רבי יעקב קלמס זצ"ל אב"ד מוסקבה, ואחר-כך בירושלים[נח]

הרבה מכתבי תורה בין רבינו להג"ר יעקב קלמס, רבה של מוסקבה ואחר-כך בירושלים, נשמרו בגנזיו של רבינו. הגר"י קלמס היה נו"נ עם רבינו בסוגיות הש"ס והלכה, והיה מציע לפני רבינו ספיקותיו והערותיו. כמו"כ דן הרבה

נז מפי הג"ר אשר סופר שליט"א, נכד רבינו. ששמע כן מפי כמה מתלמידי הרב מישקובסקי, ביניהם: הר"ר שמשון פוליקמן ז"ל, שהרב מישקובסקי היה חוזר על עובדה זו כמה-פעמים כשהיה משוחח מגדלות רבינו.

תרגום: לפסק-הלכה זה נצרכתי לתורתו של הרב מטעפליק.

נח נולד בואסלי פלך וילנא, ר"ח מנחם אב תר"מ, לאביו הרב דוד. למד בישיבות וילנה וקובנה. נסמך להוראה מהג"ר לייב מוילקומיר ומהגאון בעל "ערוך השולחן". שימש ברבנות בקהילות: פושלט פלך קובנה, סלאק פלך קובנה, בוגרודסק פלך מוסקבה, ובשנת תרפ"ג הוכתר כרב הראשי דמוסקבה, עד עלותו לארה"ק בכסלו שנת תרצ"ד, כאן שימש כנשיא "ועד לעזרת רבנים פליטי רוסיה". ייסד את שיכון הרבנים בירושלים. במהלך כהונתו במוסקבה היה לדמות מרכזית ביהדות רוסיה, ובדאגה להמשך קיום התורה תחת אמצעים קשים. ביתו היה פתוח לרבנים שנרדפו, הוא תמך בהם מכספו, והיווה כתובת לתלמידים ורבנים רבים שחיפשו דרך לצאת מתחת ידיהם. נלב"ע כ"ו שבט תשי"ג, ומנו"כ בבית החיים בסנהדריה - סמוך ונראה לרבינו.

לפני רבינו על הדברים שנדפסו בשמו בספרי "ויוסף שאול" ו"דברי אהרן". באחד ממכתבים אלו כותב לו רבינו: "**לכבוד הגאון הגדול המפורסם מוהר"ר יעקב קלמס שליט"א**", וממשיך: "**בתשובה למכתבו שקבלתי ביום החמישי, הנני שמח מאד שהעירני בכמה מקומות ומודה אני לו מאד. ובאתי להשיב לכבודו על ראשון ראשון, ועל אחרון אחרון**". ומסיים: "**הנני מקצר מאד כי אני כותב בידים שניות ורב תודות לו על שמעיין בחדושי, כי כן הוא דרכה של תורה, זה בונה וזה סותר. ידידו עוז בלב ונפש, שמשון אהרן פולנסקי**".

והוא משיב לעומתו גם בידידות ובהערכה רבה: "**כבוד ידידי הרב הגאון הגדול ר' שמשון אהרן פולנסקי נ"י, יאריך ד' ימי' בשיבה טובה**". ומסיים: "**אוהבו ומכבדו כערכו הרם מברכו בכל טוב ונזכה לראות במהרה בישועת ישראל, ידידו יעקב קלמס**".

המכתבים נדפסו לעיל: פרק טז.

הגאון מטשעבין זצ"ל[נט]

לא זמן רב הכיר רבינו את הגאון מטשעבין זצ"ל. כשעלה הגאון לארץ הקודש בשנת תש"ו, כבר חלה רבינו במחלת הפרקינסון, ונחלש גופו. למרות זאת, רבתה ההערכה ביניהם, כאשר הגאון מטשעבין הכיר את רום ערך גדלו ותורתו של רבינו, ולקראת ראש השנים של שנות תש"ז ותש"ח, אף עלה הרב מטשעבין אל רבינו לברך ולהתברך בברכת השנים, דבר שהיה נדיר ביותר ולא נהג כן כלפי שאר גדולי ירושלים[ס].

נט נולד בה' שבט תרמ"א, בעיר הרימלוב, לאביו הגאון רבי יעקב ויידנפלד זצ"ל מרא דאתרא. בהגיעו לגיל מצוות נתייתם מאביו ראש המשפחה, והמשיך לקבל תורה מפי אחיו הגדולים. בשנת תר"ס נשא לאשה את בת הגביר מו"ה ישראל יוסף קלוגר מטשעבין, נכד הגאון רבי חיים אב"ד טשעבין, וקבע מושכנו בעיר. עד לשנת תרפ"ג, לא כיהן ברבנות, אלא מסר שיעורים לתלמידים ובעלי בתים, ובשעות אחר הצהרים עסק במסחר. אך גם אז, כבר העריכוהו גדולי דורו עמם התכתב בהלכה. עם התמנותו לרב העיר בשנת תרפ"ג, יסד גם את ישיבת "כוכב מיעקב", הישיבה נתפרסמה עד מהרה, ותלמידים רבים מרחבי פולין באו ללמוד תורה מפיו. בימות המלחמה ברח ללבוב, ממנה גורש לסיביר, שם שהה שנתיים ימים בתנאים קשים ביותר. בשנת תש"ב עבר לבוכרה, ובשנת תש"ו עלה לארץ ישראל דרך איראן. שנה אחת לאחר עלייתם ארצה, נפטרה זוגתו הרבנית, ואז נשא בזיווג שני את בת הרה"צ ר' משה ליברמן ז"ל פרנס קהילת קאשוי, מצאצאי מרן החת"ס. כלל ישראל על כל חוגיו ועדותיו חרד למוצא פיו, וכולם הרכינו ראש לעומתו. בערב שבת קודש, סמוך להדלקת הנרות, י' חשון תשכ"ו, נסתלק, כששפתיו ממללות 'נשמת כל חי'. מנו"כ בחלקת הרבנים שבהר המנוחות. השאיר אחריו ברכה הספרים המפורסמים: שו"ת "דובב מישרים", ד' חלקים.

ס מפי הרה"ג ר' גרשון שטמר ז"ל, מתלמידי הרב מטשעבין באותה תקופה.

הגאון רבי ירוחם פישל ברנשטיין זצ"ל ראב"ד החסידים בירושלים[סא]

רבינו היה בידידות רבה עם רבי פישל ברנשטיין זצ"ל, ופעמים רבות הצטרף לבית דינו, בהרכבים של דיני תורה, ובקריאות "קול קורא" שעורר את העם.

רבי פישל זצ"ל היה שולח כל שאלה שנתעוררה אצלו בבית אל רבינו. כשהציעו לבנו הג"ר אהרן זצ"ל נכבדות, ושמה של המדוברת היה "דינה", כשמה של אשתו הרבנית, כך שנתעורר שאלה של שמות כלה וחמותה, שלח אל רבינו שיכריע בדבר, וע"פ הוראת רבינו הוסיפו לכלה שם "דינה חיה", ויצא השידוך לפועל[סב].

סא נולד בשנת תרמ"ה בירושלים. כיהן כראב"ד חסידים בהעדה החרדית בירושלים. בנוסף לכך כיהן כראש ישיבת חיי עולם, אותה הקים רבו הרה"ק רבי דוד בידרמן מלעלוב-ירושלים זצ"ל, וכיהן בתפקיד לאחר פטירת סבו הגאון רבי בנימין יהודה לייב זצ"ל, ראש הישיבה הראשון. לאחר פטירתו בכ"ט בחשוון תש"ט, ירש את מקומו בראשות ישיבת חיי עולם, הגאון מטשעבין זצ"ל. מנו"כ בבית החיים שבחצר בית החולים "שערי צדק" הישן. מחידושיו נדפס הספר "זכרון ירוחם".

סב מפי הג"ר יוסף סגל שליט"א, חתן הג"ר אהרן ברנשטיין זצ"ל, בן הגאון רבי פישל זצ"ל.

מכתב מהג"ר ירוחם פישל ברנשטיין זצ"ל לרבינו
שיפעיל השפעתו על ראשי שכונת בית ישראל
לבוא בעזרת תיקון מקוה בעיר העתיקה

בעזה"י יום ט"ז שבט תשדלית פע"ק ירושלם תובב"א

חיים וברכה לכבוד ידי"נ הגאון הגדול כו' כו' מוה"ר שמשון אהרן פלאנסקי שליט"א
הרב בבית ישראל והסביבה ת"ו

ידידי הרב שליט"א

ההכרח יאלציני להביע צערי לפני כת"ר שליט"א – ע"ד המקוה בע"ק עיר העתיקה ת"ו אשר ממש נלאיתי נשוא, כי זה כשני חדשים אשר נתנו להבלן על הוצאות עצים להסקה חמשה ועשרים לא"י – ואחרי כ"ז הנה זה כשבועיים שנשבר היורה לחפיפה, באופן שא"א להסיק בו, והוצאות התיקון יעלה קרוב לעשר לא"י. גם הצנורות של התנורים כבר נשרפו במשך הזמן המרובה, ומוכרח לתקן בימים הכי קרובים, ואין על זה כל מראה מקום, ואחרי התבונני הוסכם למכור שתי אמבטאות, כולי האי ואולי נוכל לכלכל די הוצאות הגדולות אשר יעלה לפי"ד לערך חמשים לא"י.

והיות כי שמעתי אשר בשכונת בית ישראל העומדת תחת דגל רבנותו, דרוש כעת אמבטאות להמקוה שבשם, אבקש מכת"ר אשר מאז ועד היום הנהו מתאמץ בעד קיום המקוה בעקת"ו, ישתדל נא שהשכונה תקנה אלו שתי אמבטאות שהם חדשים וטובים מאד, באותו המחיר של האמבטאות שיקנו בחנות, באופן זה נחכה להמשכת המקוה הלאה בעזה"י.

וזכות המצוה כי רבה היא תגן עליו ועלינו, ג"כ מי שיקח חבל בזה, להושע בכ"ט ולראות בישועת כלל ישראל בב"א.

כנפש ידידו החותם בברכה
ירוחם פישל בערינשטיין

פרק כב

עם צדיקי הדור

רגש החסידות שהיה נטוע עמוק עמוק בנפשו של רבינו, התבטא בהתבטלותו ובקשריו הנערצים עם צדיקי הדור. בהערצה רבה שיחר לפתחם, ואף הם לעומתו השיבו לו מלוא חפניים חיבה והערכה.

ליקטנו בזאת את סיפורי הקשרים עם הצדיקים, שנמסרו לנו מפי ספרים וסופרים, ולא ללמד על עצמו יצא - אלא ללמד על הכלל כולו יצאו סיפורים אלו.

הפרק נסדר לפי סדר לידתם של הצדיקים, ואין מוקדם ומאוחר.

הרה"ק רבי מנחם נחום מראחמיסטריווקא זצ"ל[א]

עוד מנעוריו היה רבינו קשור לצדיקי בית ראחמיסטריווקא, ואם אמנם נחשב הרה"ק רבי דוד מזלאטפולי זי"ע - בנו בכורו של הרה"ק רבי יוחנן מראחמיסטריווקא זי"ע - לרבו המובהק, הרי שבהגיעו לארץ הקודש, דר בירושלים ביחד עם שאר בני רבי יוחנן שעלו ארצה, ואהבת נעורים נתעוררה להתקשר עמהם באהבת אמת.

הגדול מביניהם, הרה"ק רבי נחום מראחמיסטריווקא זצ"ל. בתחילה, כשהגיע רבי נחום ארצה, והביע רצון קדשו לקבוע מקום מושבו בירושלים עיר הקודש, הגיע רבינו לקבל פניו, וניסה להניאו מלהתיישב בירושלים, בטענה שאין תושביה מסוגלים לפרנס רבי בתוכם. "כאן בירושלים, כולם קדושים וכולם טהורים, אבל גם 'וכולם מקבלים'...." - אמר לו רבינו בדרך צחות. אולם, רבי נחום בצדקותו ענה לו, שאינו דואג לפרנסתו, והוא סמוך ובטוח בבורא עולם שלא יעזבנו, ואינו חסר

א נולד בשנת ת"ר. עם פטירת אביו הק' מילא את מקומו בעיר ראחמיסטריווקא, ביחד עם אחיו הקדושים. עם פרוץ הפרעות באוקריינא ברח לעיר הסמוכה סמילא בחודש אייר תרע"ט, וכעבור כמה חדשים עבר לעיר הגדולה ניקאלייעוו, שם התגורר משך כמה שנים עד עלותו לארץ הקודש בשנת תרפ"ו. נסתלק כ"ח בשבט תרצ"ו, ומנו"כ בהר הזיתים.

אלא עשרה אנשים שיחד איתו ייחדו את שמו יתברך...[ב]

רבינו עם הרה"ק רבי נחום מראחמיסטריווקא זי"ע ובנו הרה"ק רבי דוד זי"ע בקבר רחל

רבינו היה מכתת רגליו לשולחנות שערך במועדים וזמנים, ובפרט ביום ההילולא של אביו הרה"ק רבי יוחנן מראחמיסטריווקא זי"ע, החל ביום ד' ניסן, שבימי עלומיו זכה להסתופף בצל קדשו, וישב שם בראש כל המסובים, כארי שבחבורת החסידים. אף גם כהשיא רבינו את אחד מצאצאיו בירושלים, כיבד את רבי נחום'צי ב'סידור קידושין'.

רבינו פעל גם רבות עבור רבי נחום. אחר מאורעות הדמים בשנת תרפ"ט, ברח רבי נחום מירושלים לשהות תקופת מה בחיפה, ואז הוחלט שמחמת הסכנה עליו לעקור ממקום מגוריו בשכונת מוסררה הסמוך לעיר העתיקה - מקום מגורי הערבים. רבינו סייע בחיפוש ורכישת המשכן החדש ברחוב שפת אמת, וגם היה מעורב בכל תהליך הבניה וההקמה של הדירה החדשה. נשתמר מכתב שכותב הרה"ק רבי אברהם דוב זצ"ל ששהה בירושלים, ושיגר את פרטי התקדמות הבניה לחיפה, למעונו הזמני של אביו רבי נחום'טשע, ובתוך הדברים מזכיר את מעורבותו העמוקה של רבינו בכל הנוגע להתקדמות הבניה והמתלווה אליו.

רבינו היה זה שגם נשלח לבשר לו את הבשורה על פטירת בנו הרה"צ רבי יעקב יוסף זצ"ל מוינא בדמי ימיו. רבי יעקב יוסף נפטר ביום י"ג אייר, אולם לפי הוראת רבינו עיכבו את הבשורה עד סמוך לחג השבועות שאחריו, אז נהג דיני אבילות רק עד שבועות כדין[ג].

השתמר[ד] מכתב ששלח רבינו לבני הרה"ק רבי נחום מראחמיסטריווקא זצ"ל, הרה"ק רבי אברהם

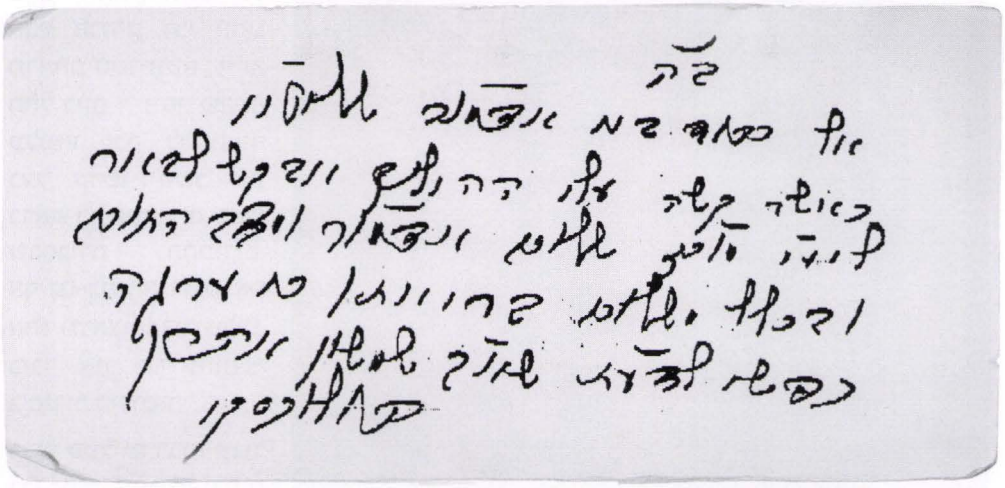
ב כ"ק אדמו"ר מראחמיסטריווקא שליט"א מארה"ב.

ג קובץ "מעיין הברכה" - ראחמיסטריווקא, גליון ט, ירושלים אייר-סיון תש"ס, עמוד ל.

ד בגנזי כ"ק אדמו"ר מראחמיסטריווקא שליט"א מירושלים.

דוב והרה"ק רבי דוד זצ"ל[ה], בו 'ערגה נפשו לדעת' את שלום אביהם 'אדמו"ר שליט"א'. יתכן שהיה זה בתקופה בה שהה רבי נחום בחיפה.

מכתב להאחים הק' בני הרה"ק רבי נחום מראחמיסטריווקא זי"ע

ב"ה

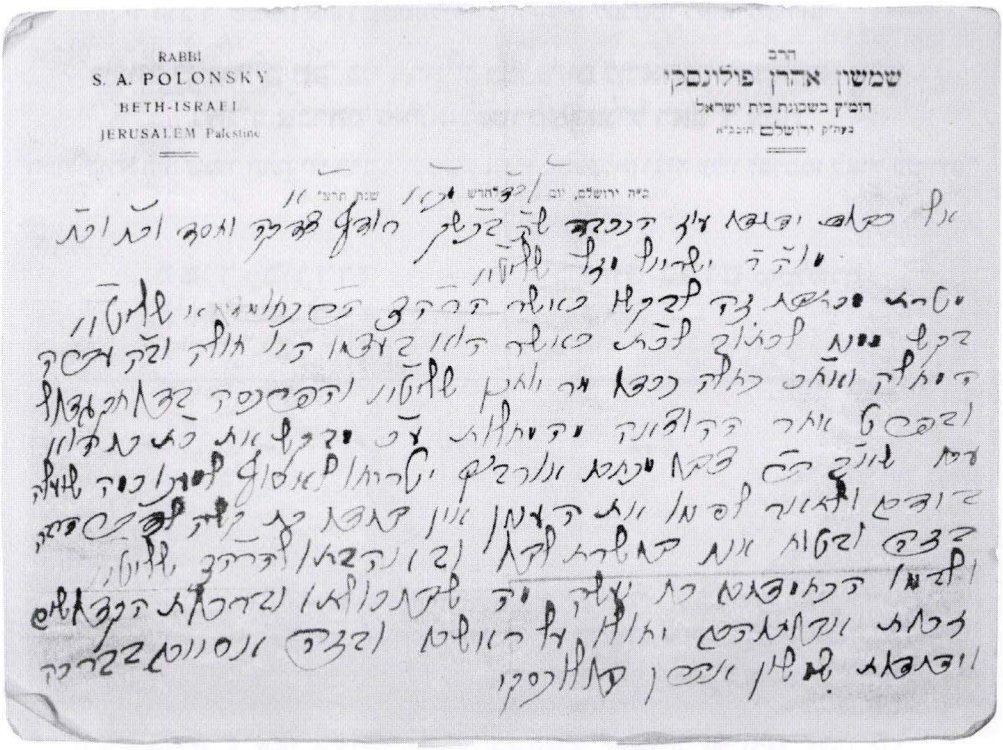
אל כבוד בני אדמו"ר שליט"א

כאשר קשה עלי ההילוך, אבקש לבאר לי ע"י מוכ"ז שלום אדמו"ר ומצב החיים, ובכלל משלום בריאתו, כי ערגה נפשי לדעת.

שא"ב שמשון אהרן פולונסקי

ה אגב, בדעסקינן בהרה"ק רבי דוד, יצויין, כי אביו הרה"ק רבי נחום זי"ע, שיבחו מאד בפני רבינו, באמרו: "מיין רבי דוד'ע איז א לערנער און ער ווייסט נישט, ער איז א חכם און ער ווייסט נישט, ער איז אפילו א גוטע יוד און ער ווייסט נישט", (תרגום: רבי דוד שלי הוא למדן - והוא אינו יודע מזה, הוא חכם - והוא אינו יודע מזה, הוא אפילו 'גוטע יוד' - והוא אינו יודע מזה). כ"ק אדמו"ר מראחמיסטריווקא שליט"א מארה"ב, "אמרות טהורות", חלק ג עמוד כו.

מכתב להרה"ח ר' ישראל מזל ז"ל מתל אביב
בו מתעסק עבור הרה"ק רבי נחום מראחמיסטריווקא זי"ע

ב"ה ירושלם, יום ו' כ"ד לחדש מנ"א תרצ"א

אל כבוד ידידי עוז הנכבד ש"ה בנש"ק רודף צדקה וחסד וכו' וכו'
מו"ה ר' ישראל מזל שליט"א

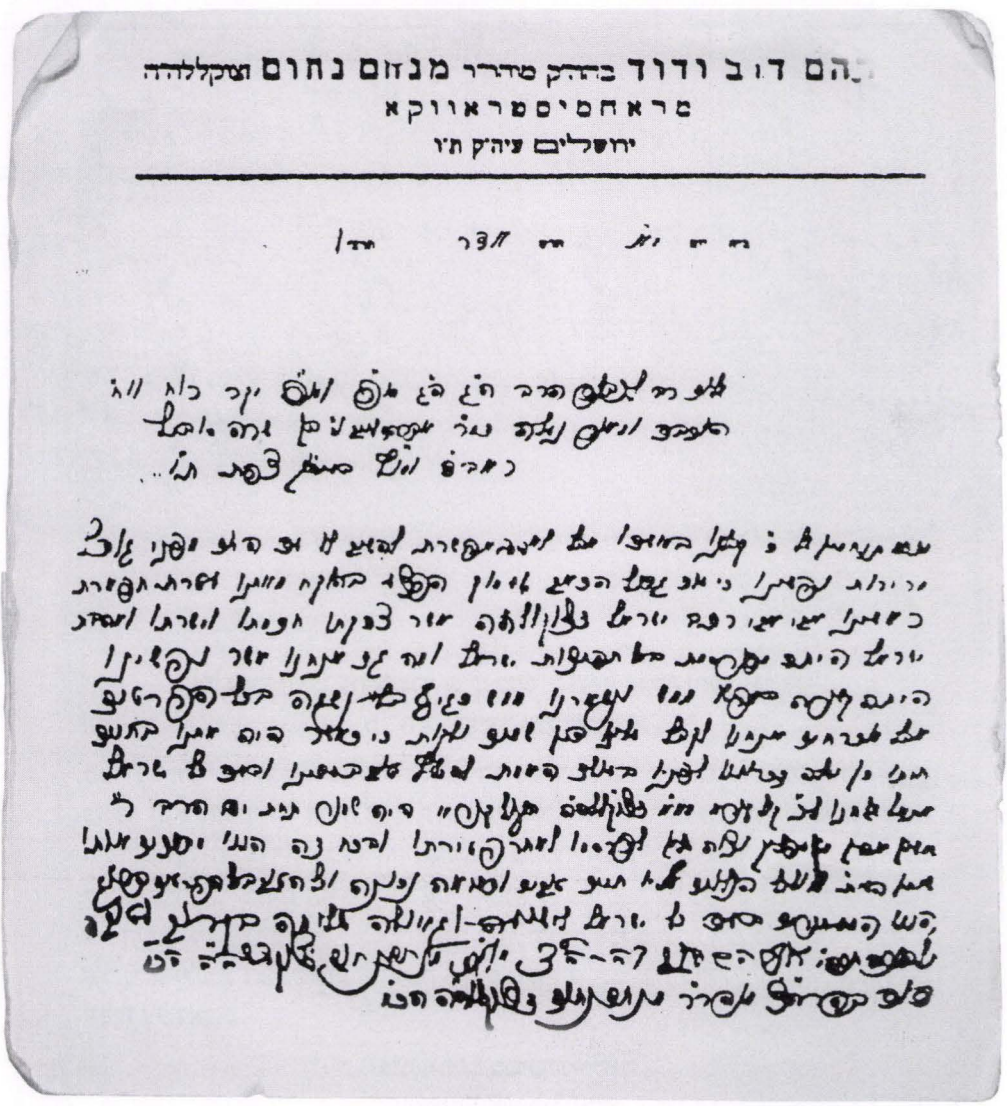
מטרת מכתבי זה לבקשו כאשר הרה"צ ה"ר נחומציא שליט"א בקש ממני לכתוב לכ"ת כאשר הוא בעצמו הי' חולה וב"ה עברה המחלה, ואח"כ נחלה נכדו מר יוחנן שליט"א, והפרנסה בדוחק גדול, ובפרט אחר ההוצאה מהמחלות, ע"כ מבקש את כ"ת כי הוא עם שא"ב ה"ר צבי מנחם אורבוך יטריחו לאסוף למענו כמה שיעלה בידם, ולתאר לפניו את הענין אין בידי כי קשה לדבר הרבה בזה, ובטוח אני בישרת לבו ובאהבתו להרה"צ שליט"א ולבניו הנחמדים, כי יעשה מה שביכולתו, וברכות הקדושים זכות אבותיהם יחולו על ראשם.

ובזה אסיים בברכה וידידות,
שמשון אהרן פולונסקי

רבי נחום סמך על רבינו עד לאחת, ובידו הפקיד את צוואתו, כפי שמזכירים האחים הרה"ק רבי אברהם דוב ורבי דוד, בני הרה"ק רבי נחום מראחמיסטריווקא, בתוך מכתבם להג"ר אברהם לייב זילברמן זצ"ל ראב"ד צפת: "אתמול שלחנו לכבודו קול קורא מא"מ זצוקללה"ה, הקול קורא היה שמור תחת יד הרב ר' שמשון אהרן מטעפליק, וצוה עלינו לפרסמו לאחר פטירתו".

מכתב מהאחים הק' בני הרה"ק רבי נחום מראחמיסטריווקא זי"ע להג"ר אברהם לייב זילבערמאן זצ"ל ראב"ד צפת

"הקול קורא היה שמור תחת ידי הרב ר' שמשון אהרן מטעפליק וצוה עליו לפרסמו לאחר פטירתו"

1 המכתב בשלימותו, בספר "בחצרות בית ה'" (ירושלים תשס"ז, עמוד ריא).

ב"ה יום י"א אדר תרצ"ו

שלום רב לכבוד הרב ה"ג ה"ג מופ' ומופ' יקר רוח וו"ח הנכבד ומאוד נעלה
כמר אברהם לייב נ"י בן שרה אדיל

ראב"ד ומו"ץ בעיה"ק צפת ת"ו

מכתב תנחומין של כ' קבלנו במועדו אבל לא היתה אפשרת להשיב לו עד היום מפני גודל מרירות נפשינו, כי עוד גדול הכאב עמוק הפצע בהלקח מאתנו עטרת תפארת ראשינו אבי אבי רכב ישראל זצוקללה"ה, אשר צדקתו חכמתו וישרתו ואהבת ישראל היתה מפורסמת בכל תפוצות ישראל, ומה גם אנחנו אשר נפשינו היתה קשורה בנפשו ממש, ונשארנו ממש כגוף בלי נשמה בכל הפרטים, אבל מוכרחים אנחנו לקבל עלינו דין שמים, ולקוות כי כאשר היה אתנו בחיים חיותו, כן יעלה זכרוננו לפניו בעולם האמת להמליץ טוב בעדינו ובעד כל ישראל.

אתמול שלחנו לכ' קול קורא מא"מ זצוקללה"ה, הקול קורא היה שמור תחת ידי הרב ר' שמשון אהרן מטעפליק וצוה עליו לפרסמו לאחר פטירתו, ובכח זה הננו מברכים אותו שיתן השי"ת לו ולכל הנלוים עליו חיים טובים ובריאה נכונה, וכל הטוב בכל הפרטים ברו"ג.

הננו המעתירים בעד כל ישראל לישועה, לגאולה שלימה בקרוב לטובה ולברכה תכה"י.

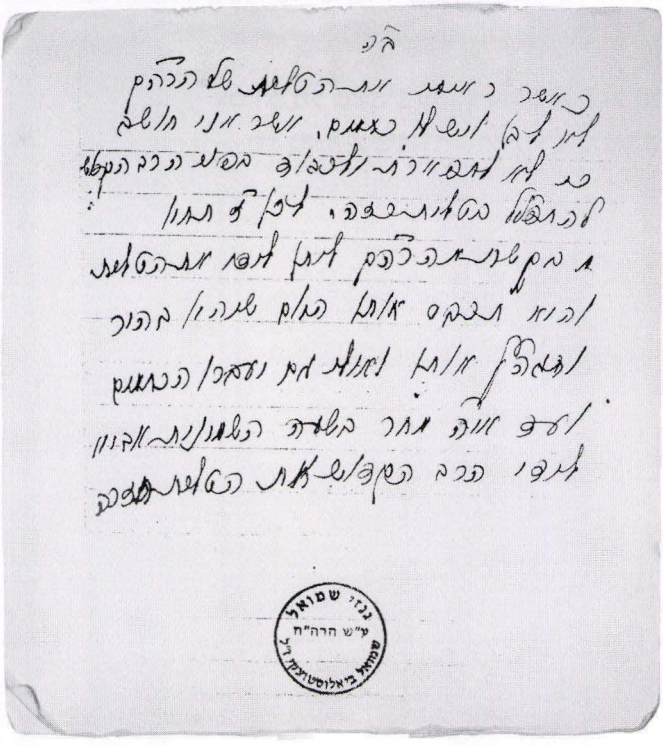
אברהם דוב בהרה"צ מוה"ר מנחם נחום זצוקללה"ה הכ"מ
דוד בהרה"צ מוהר"ר מנחם נחום זצוקללה"ה הכ"מ

הרה"ק רבי זאב מראחמיסטריווקא זצ"ל[ז]

גם עם בנו הרביעי של רבו מראחמיסטריווקא, הלא הוא הגה"ק רבי זאב מראחמיסטריווקא זצ"ל, היה רבינו מקושר בקשרי חסיד לבן רבו. נודע היה רבי זאב בגדלות תורתו, עד שהגאון בעל "קהלות יעקב" זצ"ל, הידוע בכינויו: הסטייפלער, אמר פעם לאחד מבאי ביתו, שעוד בדורו של רבי וועלוולע - שרבים היו בו גדולי תורה - היה נחשב כ'גאון הגאונים'. לעתים תכופות היה רבינו הולך להשתתף בשולחן שערך בסעודה שלישית של שבת קודש. וסיפר כ"ק אדמו"ר רבי ישראל מרדכי מראחמיסטריווקא זצ"ל, שלמרות שרבינו היה ידוע במוחו הכביר, מ"מ הוצרך לתמוך את ראשו בכפיו, משך אמירת הפלפול שהאריך רבי זאב בדברי תורתו בסעודה שלישית, מחמת גודל עומק הדברים.

מיד עם בואו של רבי וועלוולע ארצה, סייע לו רבינו רבות. נשתמרה חליפת מכתבים ביניהם, בו מבקשו

ז נולד בה' באדר תרט"ו, לאביו הרה"ק רבי יוחנן מראחמיסטריווקא זי"ע. היה חתנו של הרה"ק רבי ישעי' משולם זושא בן הרה"ק רבי אהרן מטשערנאביל זי"ע. לאחר פטירתה של הרבנית - שנתיים לאחר נישואיהם, נישא בשנית לבתו של הרה"צ רבי יעקב שמשון חודרוב מבופולי, וממנו נולדו יו"ח. היה מפורסם כגאון אדיר בכל חלקי התורה, מלבד קדושתו המופלגת. עם פטירת אביו הק' מילא את מקומו בעיר ראחמיסטריווקא [ביחד עם אחיו הק']. עם פרוץ הפרעות באוקריינא ברח לעיר זוועניגראדקא, שם התגורר משך כמה שנים עד עלותו לארץ הקודש בשנת תרצ"ד. נלב"ע כ' בסיון תרצ"ז, ומנו"כ בהר הזיתים.

באחד המכתבים שכתב הרה"ק ר' זאב למקורבו בארה"ב לפני עלותו לארץ הקודש, מבקש שישתדלו בעדו לאסוף כסף עבור ההוצאות ומציין אודות שילוח המעות: **"ויראה שישלחו לירושלים פלאשתינא לש"ב הרב הגאון ר' שמשון אהרן פאלאנסקע בית ישראל, ויכתבו שנשלח למעני".**

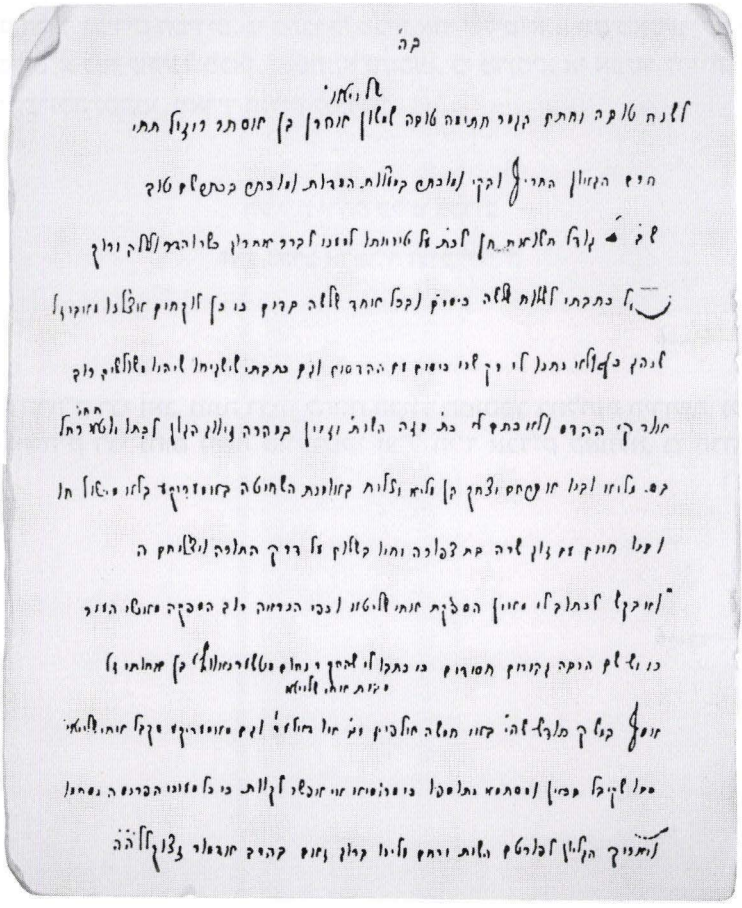
רבי זאב שיסייע לו בהעלאת כל אוצר הספרים שלו לעיה"ק ירושלים. במכתבי התשובה של רבינו אל רבי וועלוולע, הוא מבשר לו שסידר את הדברים על הצד היותר טוב, והוא חותם בשמו במלוא הכבוד וההערצה: "**שמשון אהרן בן אסתר רייזיל**".

גם לאחר מכן, בעת שרכש הרה"ק רבי זאב את מעון דירתו, סייע לו רבינו בהשגת הלוואה מ"בנק עליאש", שהיה בבעלות מעריצו הגדול של רבינו, הר"ר מרדכי עליאש ע"ה.

בוא וראה עד היכן הדברים מגיעים. כאשר הבחין פעם בטליתו של רבי וועלוולע מראחמיסטריווקא, שאינה 'לתפארת ולכבוד בפני הרב הקדוש להתפלל בטלית כזה', שלח לבקש שזוגתו הרבנית ע"ה רוצה לכבס את הטלית, כשהוא מוסיף שהוא יביא למחרת עוד לפני התפילה - את הטלית חזרה, צחה ונקיה לביתו.

עוד בהיות הרה"ק רבי זאב ברוסיה, טרם עלותו לארץ הקודש, שלח לרבינו מכתב הערכה ותודה על שסייע לו בהשגת ארבעה מינים, ובתוך הדברים הוא מברר גם על אודות פרנסת אחיו הרה"ק רבי נחום, אשר כפי הנראה מהמכתב - היה רבינו מעורב בענין זה.

מכתב מהרה"ק רבי זאב מראחמיסטריווקא זי"ע לרבינו

ב"ה

לשנה טובה יחתם בגמר חתימה טובה שמשון אהרן שליט"א בן אסתר ריזיל תחי'

הרב הגאון החריף ובקי ומוכתר במעלות המדות ומוכתר בכתר שם טוב.

ש"ב גודל תשואת חן לכ"ת על טירחתו למעני לברר אתרוג כשר והדר ולולב ירוק... כתבתי לשלוח שלשה כיסים ובכל אחד שלשה בדים, כי כן לוקחים אצלנו מאבי ז"ל שנהג כן, ולא נתנו לי רק שני כיסים עם ההדסים, וגם כתבתי שישגיחו שיהיו משולשים רוב אורך ההדס, ולא כתב לי כ"ת מזה.

השי"ת יזמין במהרה זיווג הגון לבתו יוטא רחל תחי' בת מליא, ובנו אברהם יצחק בן מליא יצליח באומנת השחיטה באמעריקא בלא מכשול ח"ו, ובנו חיים עם זוג' שרה בת צפורה יחיו בשלום על דרך התורה ויצליחם ה'.

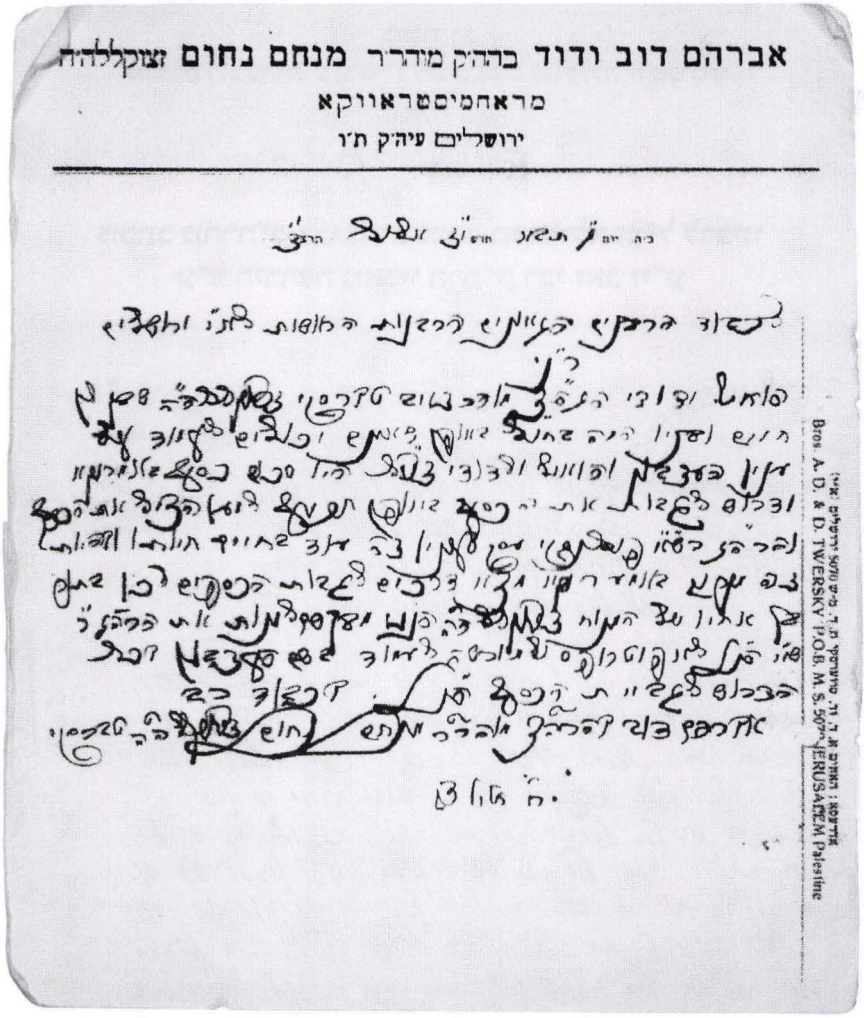
ואבקש לכתוב לי מאין הספקת אחי שליט"א, וכפי הנראה רוב הספקה מאנשי העיר, כי יש שם הרבה גבירים חסידים, כי כתבו לי מבית אחי שליט"א... וגם מאמעריקא מקבל אחי שליט"א כמו שקיבל מכאן, ומסתמא נתוספו, כי מרוסיא אי אפשר לקוות, כי כל מעיני הפרנסה נסתמו, ויאריך הגליון לפורטם.

השי"ת ירחם עלינו בקרוב

זאב בהרב אדמו"ר זצוקללה"ה

לאחר פטירת הרה"ק רבי זאב, מונה רבינו להיות הבורר המוסמך בחלוקת הירושה. נשתמר מכתב ששיגר אליו הרה"ק רבי נחום משה טווערסקי זצ"ל הי"ד אבד"ק קאוולא, בן הרה"ק רבי זאב, בענין זה.

מכתב מכ"ק אדמו"ר רבי אברהם דוב מראחמיסטריווקא זצ"ל למנות את רבינו כאפוטרופוס לירושת דודו הרה"ק רבי זאב זי"ע

אברהם דוב ודוד בהה"ק מוהרר מנחם נחום זצוקללה"ה
מראחמיסטראווקא
ירושלים עיה"ק ת"ו

Bros. A. D. & D. TWERSKY P.O.B. M. S. 507 JERUSALEM Palestine

ב"ה, יום ג' תבא, י"ז אלול תרצ"ז

לכבוד הרבנים הגאונים הרבנות הראשית דא"י ירושלים ת"ו

הואיל ודודי הגה"צ מוה"ר זאב טברסקי זצוקללה"ה שבק לן חיים, ובניו המה בחו"ל באופן שאינם יכולים לשקוד על ענין העזבון, והואיל ולדודי זצ"ל הי' סכום כסף באמריקא, ודרוש לגבות את הכסף באופן תכוף למען הציל את הכסף, והרה"ג רש"א פולנסקי עסק בענין זה עוד בחיים חיותו, ובהיותו זה עתה באמעריקא מצא דרכים לגבות הכספים.

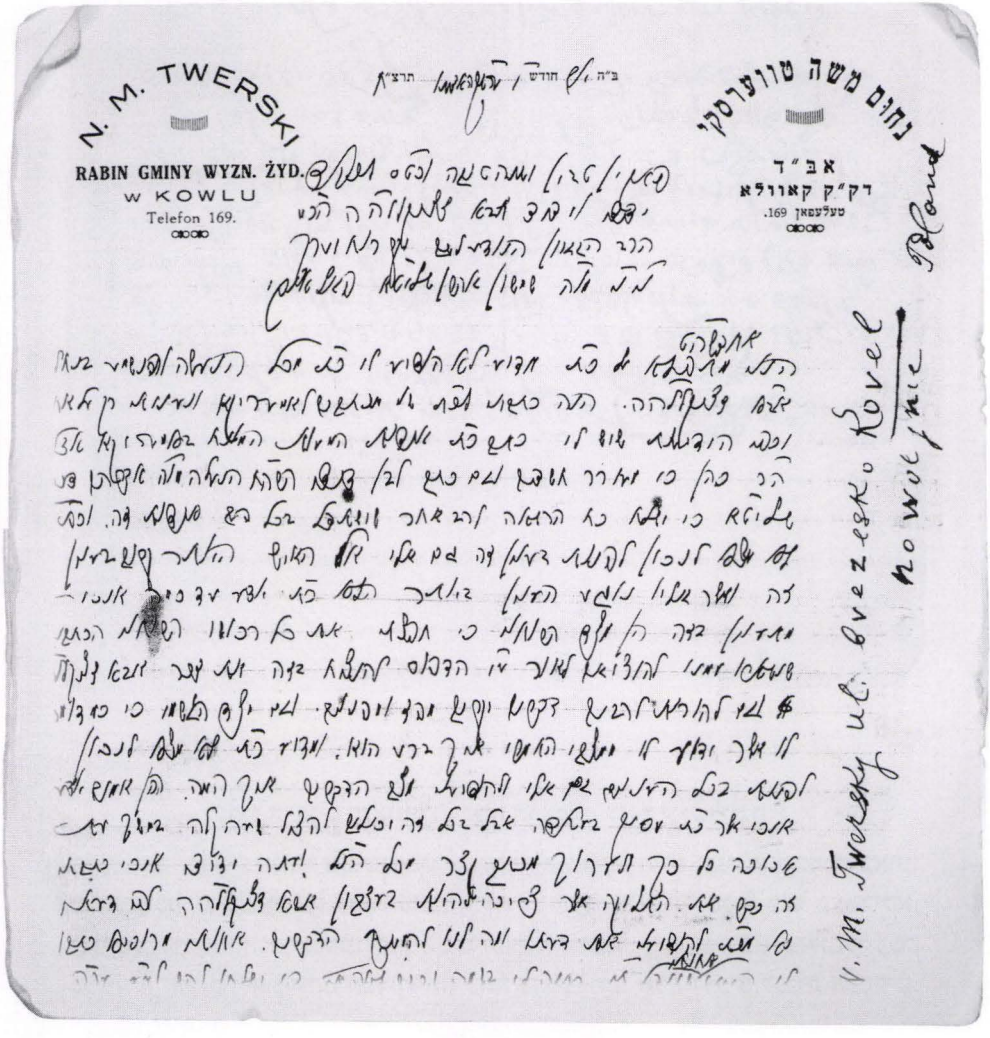
לכן בתור בן אחיו של המנוח זצוקללה"ה הנני מבקשם למנות את הרה"ג ר' ש"א הנ"ל כאפוטרופוס למיורשה לעמוד בשם העזבון בכל הדרוש לגביית הכסף הנ"ל.

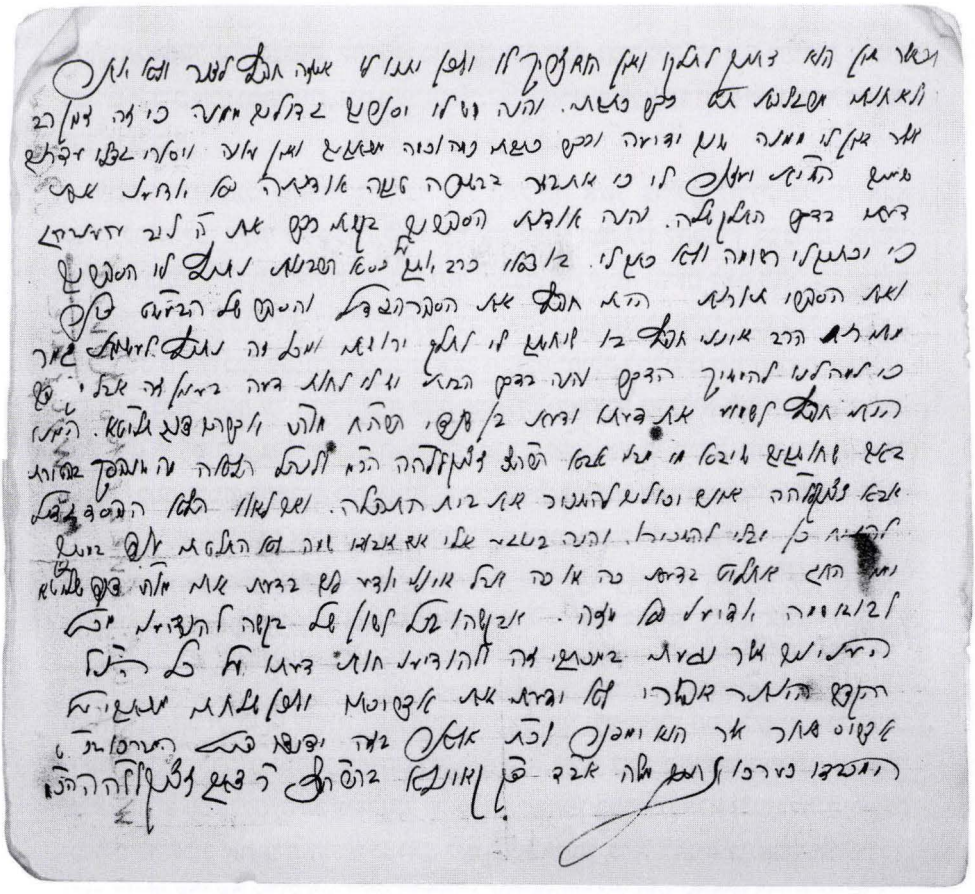
בכבוד רב

אברהם דוב בהרה"צ מוהר"ר מנחם נחום זצוקללה"ה טברסקי

י"ח אלול צ"ז

מכתב מהרה"ק רבי נחום משה מקאוולא זצ"ל לרבינו ע"ד הירושה מאביו הרה"ק רבי זאב זי"ע

ב"ה יום ו' ערש"ק האזינו תרצ"ח

פתקין טבין ושנה טובה וכט"ס לכבוד ידידי וידיד אבא זצוקללה"ה הכ"מ, הרב הגאון הנודע לשם יקר רוח וערך כו' כו' מו"ה שמשון אהרן שליט"א פאלאנסקי

אחדשה"ט

הנני מתפלא על כ"ת מדוע לא הודיע לי כ"ת מכל הנעשה והנשמע בנחלת אבא זצוקללה"ה. הנה כתבתי לכ"ת שני מכתבים לאמעריקא, ונעניתי רק על אחד, וכפי הידיעות שיש לי כתב כ"ת אודות המעות המונח באמעריקא אצל הר' כהן כי מעורר חשדים, וגם כתב לבן דודי הרה"ח הנעלה מו"ה אברהם דוב שליט"א כי ישלח כח הרשאה לרב אחר שישתדל בכל הנ"ל אודות זה, וכ"ת לא מצא לנכון לפנות בענין זה גם אלי אל האיש היותר קרוב בענין זה, ואשר אליו נוגע הענין ביותר. הלא כ"ת יודע, עד כמה אנכי מתענין בזה, הן מצד הרוחני כי חפצתי את כל רכושו הרוחני, הכתבים שנשארו ממנו

להוציאם לאור ע"י הדפוס, להוציא בזה את זכר אבא זצוקללה"ה, וגם להורות לרבים דברים יקרים מפז ומפנינים. וגם מצד הגשמי, כי כמדומה לי אשר ידוע לו ממצבי החמרי איך ברע הוא.

...ועתה ידידי, אנכי כתבתי זה כבר את החלוקה אשר צריכה להיות בעזבון אבא זצוקללה"ה לפי דעתי נא מכ"ת להודיעני את דעתו ומה לנו להמשיך הדברים. אחותי מרוסיא כתבו לי, היינו אחותי שינדל תחי' כתבה לי בשמה ובשם לאה תחי', כי ישלחו להם לע"ע עכ"פ צרורות, כי נמצאות במצב קשה כמובן שאנכי אינני מונע מזה, ואדרבא הנני מסכים לזה בכל לב, והנני מסכים אשר העזבון יחולק לחלקים שווים לאחי ואחותי, ולי חלק בכור נוסף על החלק שוה כמה שיעלה. ולאחותי מרגליא תחי'* כבר כתבתי, והנה יש לי יסורים גדולים ממנה, כי זה זמן רב אשר אין לי ממנה שום ידיעה, וכבר כתבתי כמה וכמה מכתבים ואין עונה, ויסורי גדלו עד רום שמים. השי"ת יעזור לי, כי אתבשר בבשורה טובה אודותה, נא יודיעני את דעתו בדבר החלק שלה.

והנה אודות הספרים בקשתי כבר את ה' ליב זי"ע, כי יכתוב לי רשימה ולא כתב לי. בודאי כרב יושב על כסא הרבנות נחוץ לו הספרים, ואת הספרי תורות הייתי חפץ את הספר הגדול והספר של הבעש"ט ...

והנה בדבר הבית יש לי לחוות דעה בענין זה, אבל מקודם הייתי חפץ לשמוע את דעתו ודעת בן דודי הרה"ח מוה"ר אברהם דוב שליט"א, היינו באם שחוששים שיבא מי מבני אבא הרה"צ זצוקללה"ה הכ"מ ולנהל הלאה מה שנהפך בפטירת אבא זצוקללה"ה, אמנם יכולים להשכיר את בית התפלה. ואם לאו הלא הפסד גדול להניח כן מבלי להשכירו. והנה בנוגע אלי אם אבוא שמה לא החלטתי, עוד במשך ימי החג אחליט בדעת כה או כה, אבל אינני יודע אם בדעת אחי מו"ה דוד שליט"א לבוא שמה, יודיעני נא מזה.

אבקשהו בכל לשון של בקשה להודיעני מכל הענינים אשר נגעתי במכתבי זה, ולהודיעני חוות דעתו על כל הנ"ל בהקדם היותר אפשרי, לא ידעתי את אדריסתו, ולכן שלחתי מכתבי על אדריס אחר אשר הוא ימסור לכ"ת.

אשאר בזה.

ידידו הנ"ל המברכו בכוח"ט המכבדו כערכו,

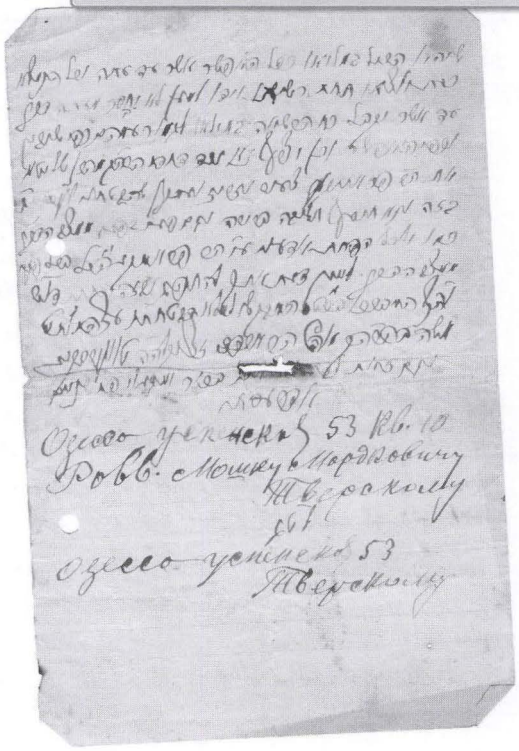
נחום משה אב"ד פ"ק קאוולא בהרה"צ ר' זאב זצוקללה"ה הכ"מ

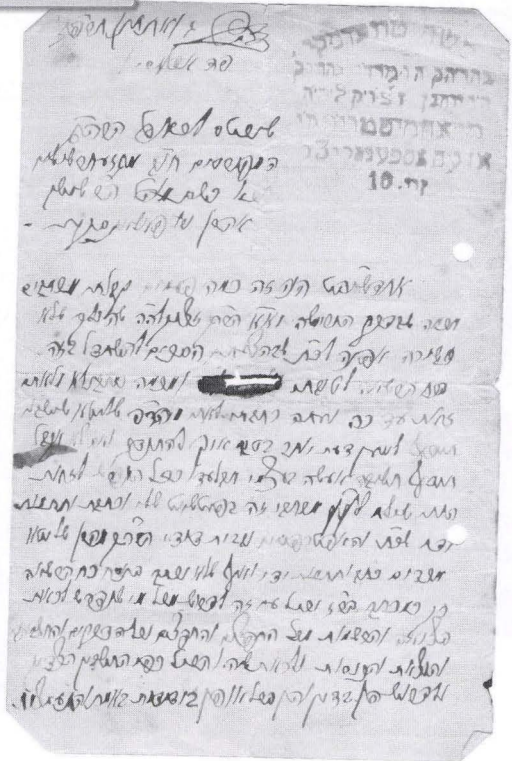
* אשת כ"ק אדמו"ר רבי חיים מאיר מוויזניץ זצ"ל.

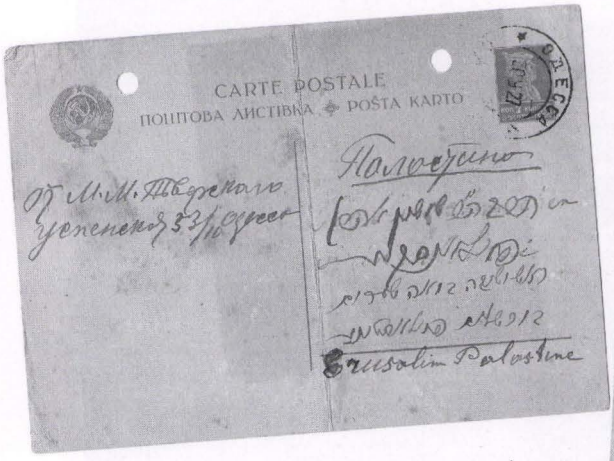

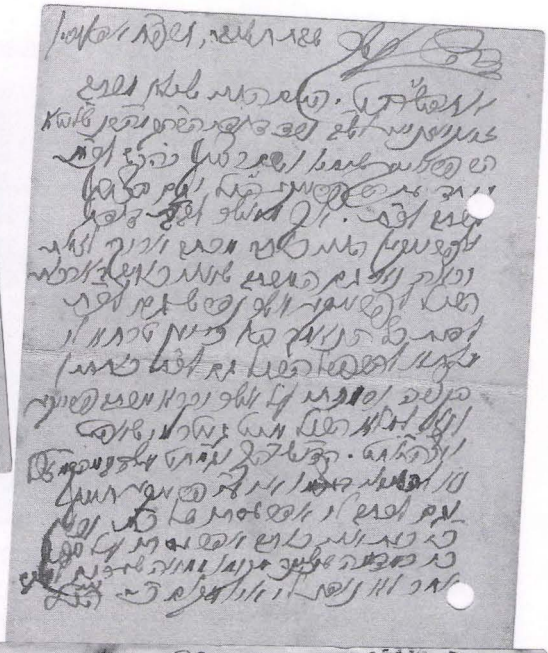
הרה"ק רבי נחום משה מקאוולא הי"ד דקות ספורות לפני רציחתו עקד"ה ע"י החיילים הרוסים ימ"ש

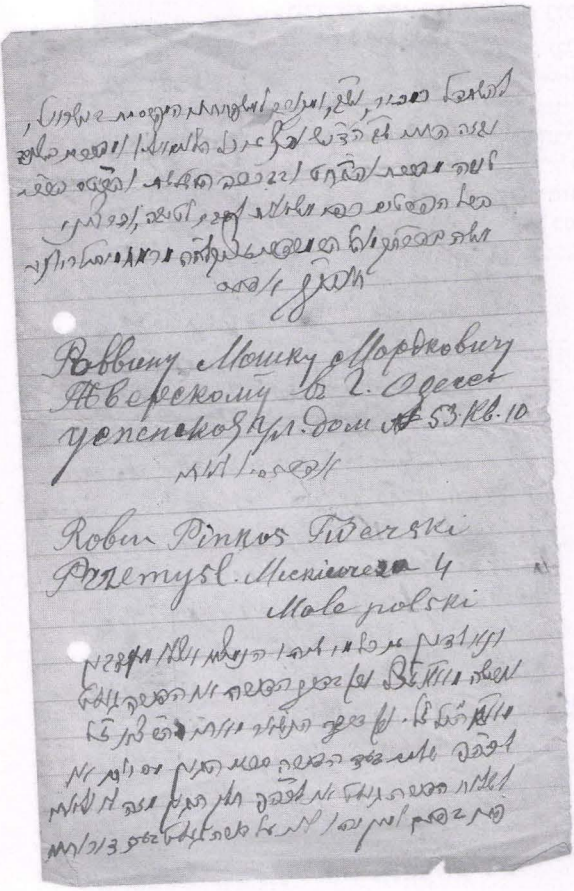
מכתבי הרה"צ רבי משה מראחמיסטריווקא-אדעסא זצ"ל לרבינו אודות ירושת אביו הרה"ק רבי מרדכי מראחמיסטריווקא זי"ע, בתוך הדברים כותב לרבינו: "נא ונא כמכיר וש"ב למשפחתנו המפורסמת בישראל".

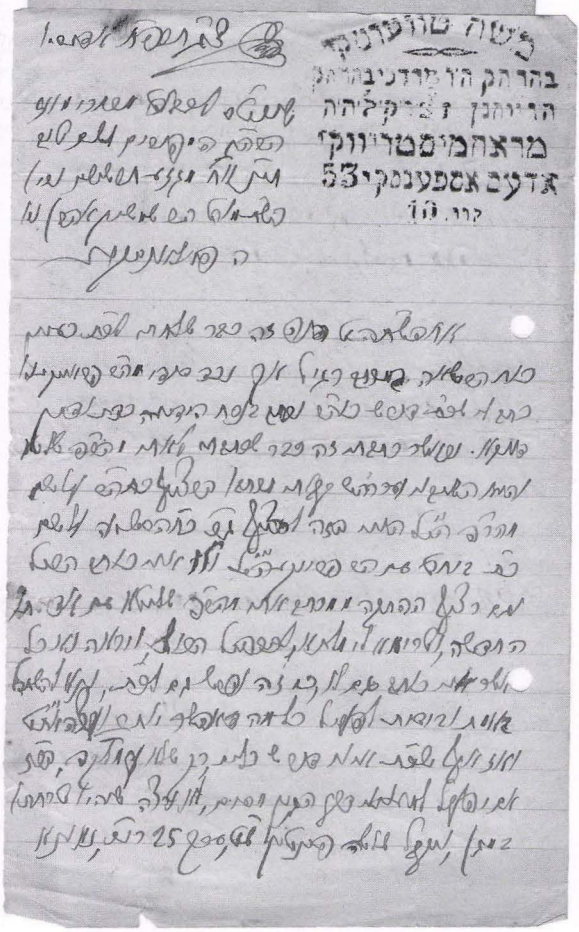

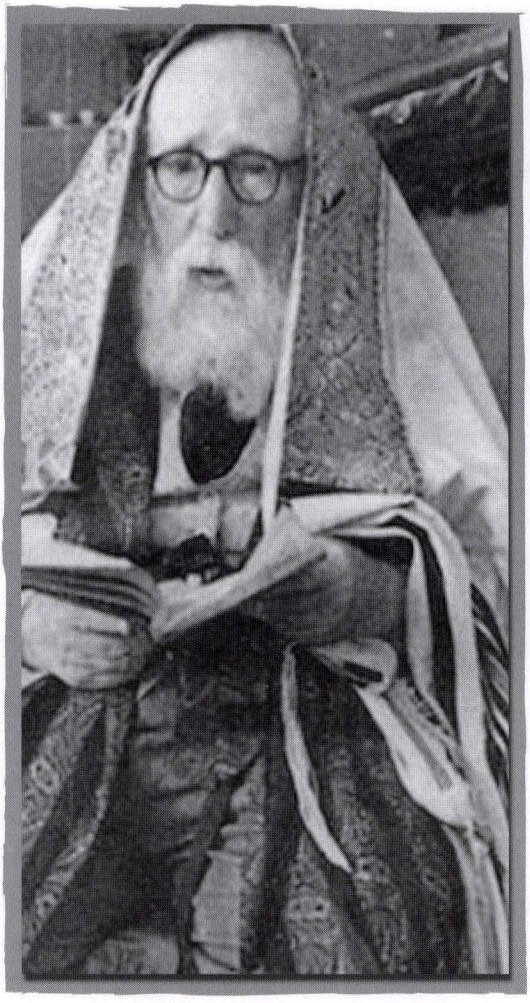

CARTE POSTALE
ПОШТОВА ЛИСТИВКА ✦ POŠTA KARTO

הרה"ק רבי ישראל מהוסיאטין זצ"ל[ח]

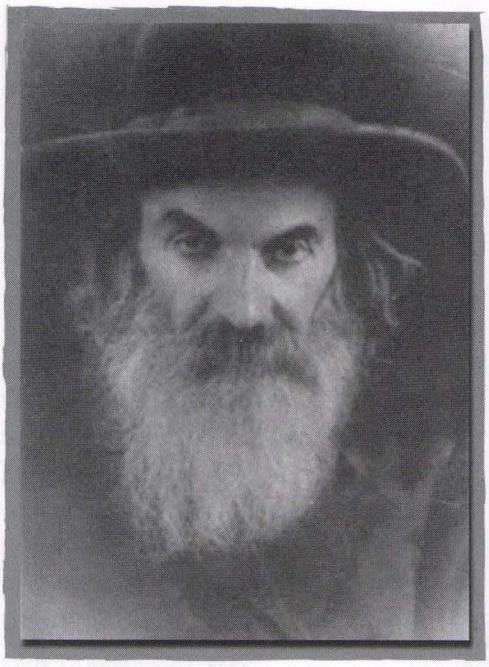
הרה"ק מהוסיאטין זי"ע, שקבע מקום מושבו בתל אביב, היה מגיע לשהות כל שנה בימות הקיץ בירושלים, מחודש מנחם אב ועד לאחר ג' מרחשוון, יום הילולת זקינו קדוש ישראל מרוזין זי"ע. רבינו היה משחר לפתחו כל שנה בעת ששהה בירושלים, להיפקד אצלו לחיים טובים.

באחד מביקורים אלו, הציע לפניו הרה"ק מהוסיאטין שאלה סבוכה בהלכות חלה, שהוא מהלכות התלויות בארץ. רבינו ענה לו כשעה ארוכה על שאלתו, כשהוא צולל במים אדירים, בבקיאות נפלאה בספרי ראשונים ואחרונים כדרכו בקודש. הרה"ק מהוסיאטין הביע שביעות רצון והתפעלות גדולה משך כל אותו זמן. כשסיים רצה הרה"ק להביע את הערכתו הגדולה, וקם - שלא כמנהגו ברבנים אחרים - ללוות את רבינו החוצה בכבוד גדול[ט].

ח נולד בט"ז בכסלו תרי"ח לאביו הרה"ק רבי מרדכי פייבוש זי"ע, בן הרה"ק מרוזין זי"ע. בט"ו בסיון תרל"ב נישא לבתו של ש"ב הרה"ק רבי אבי עזרא זעליג ממוגלינצא זי"ע, חתן דודו הרה"ק רבי אברהם יעקב מסדיגורה זי"ע. לאחר פטירתה בט"ז בסיון תרנ"ב, נישא בשנית לבתו של הרה"ק רבי חיים הגר מאנטניא זי"ע. לאחר הסתלקות אביו הק' ביום כ"ב באייר תרנ"ד, עלה לכהן תחתיו. עם פרוץ מלחמת העולם הראשונה, גלה לוינא וקבע בה את מקום מגוריו, עד לשנת תרצ"ז, אז עלה לארה"ק, כאשר חזה את הצפוי להם לכלל ישראל באירופה, הוא אמר כי "מי שיש לו שכל שיברח כעת אפילו בנעלי בית". לאלו שנותרו ובאו להיפרד ממנו בתחנת הרכבת אמר: "מי שיכול למכור שימכור, ומי שלא יכול למכור, שישאיר הכל ויברח מכאן, כשרק תרמיל על שכמו". נערץ בסוד קדושים, וכל הצדיקים הרכינו ראש לעומתו. נסתלק בכ"ט בכסלו תש"ט ומנו"כ בטבריה.

ט מפי הר"ר יוסף ווינשטוק ז"ל.

הרה"ק רבי שלמה מזוועהיל זצ"ל[1]

שכונת "בית ישראל" זכתה ששיכנה בתוכה את שני גדולי החסידות בירושלים בה"א הידיעה, הגדול בהוראה עם הגדול בצדקות, הלא הם, רבינו והרה"ק רבי שלמה מזוועהיל, הידוע בכינוי ההערצה: רבי שלמה'קע זוועהיל'ער.

מפורסם היה רבי שלמה'קע ברום גודל קדושתו, אולם, כגודל קדושתו כך גודל ענוותנותו ושפלותו. אף מנין לא הרשה לערוך בביתו, עד לסוף ימיו ממש. גם אז התבטא בצער, שיש לו ייסורים מכך... הוא היה מתפלל ביחד עם גדולי עולם בבתי הכנסיות של "בית ישראל", ואת תפילות מנחה ומעריב התפלל בבית הכנסת המרכזי "בית יעקב", שתחת הנהגת רבינו.

זקני ירושלים מספרים בערגה, על המחזה המופלא שנחרת בליבם, כאשר מדי יום ביומו, בין מנחה למעריב, ישבו גדולי ענקי תבל, ארזי הלבנון, בחצר בית הכנסת, ושוחחו ביניהם - בתורה וחסידות - בענווה ואצילות. היו אלו: רבי שלמה'קע זוועהיל'ער, רבי מוט'ל דיין (רבי מרדכי חיים סלאנים), רבי גרשון לפידות, כשרבינו - כמרא דאתרא - יושב גם הוא ביניהם. אליהם נלוו עוד מחשובי תושבי השכונה, כמו: רבי משה יאיר ווינשטוק, רבי אשר זעליג מרגליות ורבי יוסף הופמן. במרחק של יותר משנות דור, תאבים היינו לראות לפחות תמונה מאותו מחזה מרהיב, נדיר בהרכבו המופלא ובפשטותו הבלתי-מצויה...

אחד מיקירי ירושלים סיפר בנוגע לענין זה, כי בצעירותו עבר פעם ליד ה"שטיבלאך" של "בית ישראל", עמדו שם גדולי ירושלים בענוותם ופשטותם וחיכו להשלמת מנין ל"מנחה-מעריב". ניגש הרה"ק רבי מרדכי חיים סלאנים זצ"ל אל שני הצעירים וביקשם להצטרף למנין, אבל הם נחפזו לדרכם. גער בהם רבי מוט'ל: "הזוועהיל'ער רבי, הטעפליקער רב ורבי גרשון לפידות כאן.

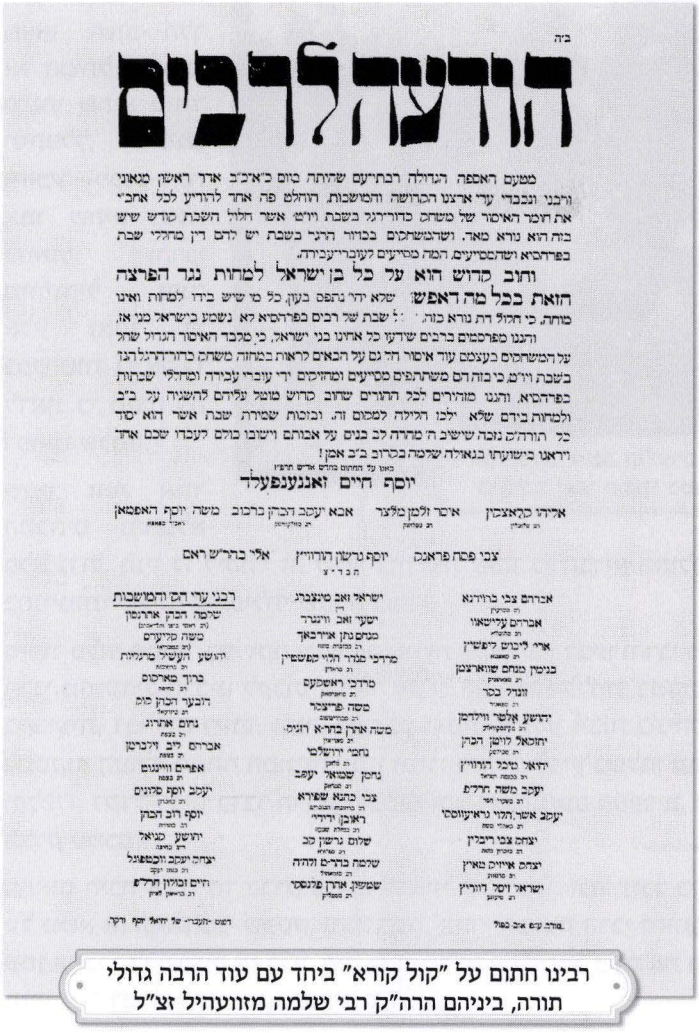
---

[1] נולד בשנת תרכ"ט לאביו הרה"ק רבי מרדכי מזוועהיל זי"ע, נינו של הרה"ק המגיד מזלאטשוב זי"ע. היה חתנו של הרה"ק רבי אלתר מדוידהורודוק זצ"ל, מגזע קאשיווקא. לאחר הסתלקות אביו עלה לכהן תחתיו, בעצת הרה"ק מטשארטקוב זי"ע. בשנת תרפ"ו עלה לארץ ישראל, בלוויית נכדו כ"ק האדמו"ר רבי מרדכי זצ"ל. כשירדו מהספינה ביפו אמר לנכדו: "אנחנו משליכים את האדמו"רות לים". השתכן בירושלים בעיר העתיקה ולמד בישיבת חיי עולם. לאחר שלוש שנים שחי בהסתר ובדחקות, התגלתה זהותו ליהודי ירושלים והחלו לדאוג לו לפרנסה. ביתו היה פשוט ודל, כמעט בלי רהיטים, בלי שמשים ובלי גבאים. ביתו היה פתוח לרווחה לכל עני ונדכא, כשהוא עומד ומשמש בעצמו את באי ביתו. הוא הסתיר את ייחוסו ואדמו"רותו, אולם אט אט החלו תושבי ירושלים להכיר בגדולתו. התפרסם כבעל מופת מופלא, ו"צדיק יסוד עולם". על שאלות קשות היה נוהג לערוך "יישוב" במקוה ולענות על פיו תשובות שמיימיות.

בראשית שנת תש"ב, כשהנאצים ימ"ש עמדו באל עלמין, הלך יחד עם הרה"ק רבי ישראל מהוסיאטין זי"ע לציון האור החיים הק' להתפלל על הצלת יהודי ארץ ישראל, כשרבינו גם הוא מתלוה עמהם. בסוף התפילה אמר רבי ישראל שיודע שהנאצים יכשלו. רבינו, שהיה מקורב להרה"ק מהוסיאטין, שאלו מנין לו שיהיה להם מפלה. נענה הרה"ק מהוסיאטין, שעל הציון ראה את שם הוי"ה מאיר באור יקרות. הרה"ק מזוועהיל גם הבטיח באותה הזדמנות, שהנאצים ימ"ש לא יכבשו את ארץ ישראל. בכל ימי המלחמה הבטיח שבארץ ישראל לא יגעו, ולפני המלחמה אמר, גם אם תהיה מלחמה, בארץ ישראל לא יגעו ובודאי לא בירושלים.

נפטר בכ"ו באייר תש"ה "יסוד שביסוד" ומנו"כ בהר הזיתים.

הם צריכים לחכות ל"צענטער" (-עשירי למנין)? הלא עתידים אתם ליתן את הדין על כך!"

הודעה לרבים

ממעם האספה הגדולה רבת־עם שהיתה ביום כ׳א־כ׳ב אדר ראשון מצאנו ורבנו ונכבדי עיר ארצנו הכרושה והמושבות, דוהלם פה אחד להודיע לכל אחבי את תימר האיסור של משהם כהודיתנו בשבת ויו״ט אשר הלול השבת קודש שיש בזה הוא נורא מאד. ושהבשושתים בכודור הדינ׳ בשבת יש לדם דין מחללי שבת בפרהסיא ושהמסיעים, המה מסיעים לעבודה־זרה.

וחוב קדוש הוא על כל בן ישראל למחות נגד הפרצה הזאת בכל מה דאפש: שלא יהי׳ נתפס בעון, כל מי שיש בידו למחות ואינו מוחה, כי הלול דת נורא כזה. ל שבת שר רבים בפרהסיא לא נשמע בישראל מני אז, והענו מפרסמים ברבים שדעו כל אחינו בני ישראל, כי מכבד האיסור הגדול שחל על המשחמים בעצמם עוד איסור הוי גם על הבאים לראות במחזה משהם כהודיתנו הנ׳ בשבת ויו״ט כי בזה הם משתתפים מסיעים ומחזיקים ידי עובדי עבודה ומחללי שבתות בפרהסיא, והענו מהורים לכל הקהלות שחוב קדוש מוטל עלידם להשגיח על ב״ב ולמחות בידם שלא ילכו הילוה למקום זה, ובזכות שמירת שבת אשר הוא יסוד כל הוהד״ם נזכה שישיש ח׳ מהרה לכ בנים על אבותם וישובו בולם לעבדו שכם אחד ויראנו בישועתו בגאולה שלמה בכרוב ב״ב אמן!

באנו על החתום בחתם אדש תרפ״ו

יוסף חיים זאנענפעלד

אליהו הלפצקין — אי׳ר ולמן מלצר — אבא יעקב הכהן כרכוב — משה יוסף האסמאן

צבי פסח פראנק — יוסף נרשון הורוויץ — אלי׳ בהר״ש ראם

רבני עיר הק׳ והמושבות

שרמה הכהן אהרנסון
משה מלניצים
יהושע העשיל מרגליות
טרוך מארקוס
הונער הכהן הום
נחום אתרוג
אברהם ליב הייכרמן
אפרים וויינגום
יעקב יוסף מהגים
יוסף הונ הכהן
יהושע נרשון מנאל
יצחק יעקב זוקשטיגל
חיים זכריון חרל״פ

ישראל זאב סיגעטי
ישעי׳ זאב וועכרד
מנחם נתן אייזענבאך
מרדכי מנחר הלוי מעשטין
מרדכי ראשקעס
משה פרענצער
משה אהרן בוך־א רועזא
נחמי׳ ירושלמי
נחמן שמואל יעקב
צבי כהנא שפירא
ראובן ירדיני
שלום נרשון כהן
שרמה בהר״ם והחה
שמשון אהרן קנעסטי

אברהם צבי ברוידא
אברהם עלישאוי
אריי׳ ליבוש לישענ
בנימין מנחם שווארצמן
וועלוי בכר
יהושע אלטר וולדמן
יחזקאל לוטען הכהן
יחיאל מיכל הענדלער
יעקב משה הרלים
יעקב אשר הלוי נייעווסקי
יצחק צבי ריבלין
יצחק אייזיק מאיין
ישראל יוסל הוראוויץ

רבינו חתום על "קול קורא" ביחד עם עוד הרבה גדולי תורה, ביניהם הרה"ק רבי שלמה מזוועהיל זצ"ל

הערכה הדדית גדולה שררה בין השנים. רבינו העריץ אותו כקדוש מופלא, אשר אין לאדם מן השורה להשתוות אליו.

יסופר על כך, שכידוע, היה רבי שלמה'קע הולך מדי יום ביומו לשפוך שיח בכותל המערבי. גם בימי הפרעות הקשים לא היה מפסיק ממנהגו זה, ברוב קדושתו לא היה ירא מהם. סיפורי מופת מופלאים מסופרים על כך, שכאשר התלוו אליו יהודים, היה מורה להם לאחוז באבנטו ולא להרפות, וכך ינצלו. היה יהודי בירושלים, שרצה גם הוא באותה תקופה קשה ללכת כל יום לכותל המערבי. "אם הרבי מזוועהיל מותר לו ללכת, גם אני רוצה ללכת", אמר לאשתו המבוהלת והמודאגת. ברוב פחדה פנתה לרבינו כדת מה לעשות. קרא רבינו לבעלה, ובקול גדול ייסרו בתוכחה: "דו האסט איין הוא אמינא אז רבי שלמה'קע זעהן זיי, צום זוויעהלער רבי'ן קענען מיר זיך גלייכן?! - - - "[יא]

כך היה גם מפנה אל רבי שלמה'קע את הנזקקים לישועה ששיחרו לפתחו.

על מקרה אחד מהם מסופר, שבנו של הגאון רבי משה קליערס זצ"ל רבה של טבריה, בא פעם אל רבינו, להזכיר לפניו את אמו שחלתה במחלה קשה מאד. שמע רבינו והורה למבקש לסור אל ביתו של הרבי מזוועהיל, ולהזכיר את החולנית בפניו. "ובאם לא תמצאנו בביתו, לך נא אל הכותל המערבי ותחפשנו", אמר לו.

יא מפי הג"ר מרדכי צבי שיינברגר ז"ל.
תרגום: האם הנך חושב שהם רואים את רבי שלמה'קע, וכי יכולים אנו לדמות עצמנו להרבי מזוועהיל?!

הגה"צ רבי משה קליערס זצ"ל
בישיבת "אור תורה" בטבריא

כך היה. הלך לבית הרבי מזוועהיל ולא מצאו. ושוב הלך אל הכותל המערבי וראהו שהוא עומד ומתפלל. ניגש והזכיר לפניו את אמו שהיא חולה במאד, והרבי מזוועהיל נפנה אליו ואמר לו בפשיטות, כי אל לו לדאוג כי תהיה לה רפואה שלמה.

שמע זאת אחד הנוכחים והתפלא פלא גדול. מנין לו ליהודי זה לומר בוודאות שכזו כי תבריא החולנית? והרבי מזוועהיל השיבו בתמימות: "ראיתי שתפילתי שגורה בפי!"[יב] - - -

סיפור פלאי מסופר בפי זקני ירושלים אודות הקשר בין רבינו והרבי מזוועהיל. באחד הימים ביקש הרבי מזוועהיל מרבינו לקבוע שיעור יחדיו. הם קבעו ללמוד במסכת בבא בתרא, והיו הוגים בה בקביעות, דבר יום ביומו. והנה, ביום מן הימים נתגלע ויכוח ביניהם בעומקה של הלכה, באשר למסקנא העולה מאחת הסוגיות. נמנו וגמרו ביניהם לעיין בשלחן ערוך ולראות כיצד נפסק. עיינו ופלפלו, דקדק רבינו בדבר הרבה, ולבסוף זקף ראשו מעם הספרים, ואמר להרבי מזוועהיל: "אכן, הצדק עמכם".

פתאום היכה זכרון חד כברק במוחו הגאוני של רבינו. זכור נזכר כי בעודו באוקריינא ישב בדין על נושא זה ופסק כפי שפסק. והנה כעת, אחרי הכרעת הרבי מזוועהיל בניגוד לדעתו והסכמתו עמו התברר לו שטעה אז בדין, ואם כן מוטל עליו להחזיר כעת את הממון לבעליו. סיפר להרה"ק מזוועהיל דברים כהווייתן, והסכים עמו.

בגודל יראת-שמים שבו, לא היה חפץ להשאיר בידו ממון חברו, ולו לרגע קט. סבר איפוא לעמוד תיכף ומיד ולשלוח את הממון לבעליו, לאוקריינא. אבל הרבי מזוועהיל אמר לו, כי ימתין ולא יחפז. עוד חזון למועד, וכשתגיע העת יאמר הוא לרבינו כי הגיע הזמן.

חלפו כשלשה חדשים, ביום מן הימים עלה רבי שלמה'קע לבית ידידו רבינו, ואמר לו: "כעת הזמן! שלחו נא את הכסף לאותו יהודי באוקריינא!" עברה תקופה ואותו יהודי יצא את ארץ הדמים ונתיישב בבלגיה, וסיפור מופלא על לשונו: היתה זו תקופה בה נפתח קצת מסך הברזל, והתאפשר

יב מפי הרה"ח ר' מאיר קלירס ז"ל.
ראה גם ב"מזקנים אתבונן" (ח"ב עמוד תנ"ד) מהרה"ח ר' ישראל שמעון קסטלניץ ז"ל, שאירע עמו מעשה דומה. הוא ירד אל הכותל המערבי לפגוש את הרה"ק מזוועהיל אחרי שקיבל מברק על ידיד שנפל לחולי מסוכן. הרה"ק שאל אותו אם רוצה להצטרף אליו בתפילה ומשהשיב כמובן בחיוב הורה לו הרה"ק אלו פרקי תהילים יאמר יחד עמו. באמצע אמירת התהילים הסתובב אליו הרה"ק ואמר לו: "זה נראה שזה טוב". בחזרתם לבית הרבי שאל אותו ר' ישראל שמעון מה יהיה עם החולה, והוא השיב לו בוודאות כי יבריא, שאלו רי"ש מנין לו, ואז השיב לו כנ"ל.

ליהודים לצאת את רוסיה. דא עקא, הדבר היה כרוך בתשלום ממון רב ולרש אין כל! חפץ היה מאד כרוב היהודים שם, לקום ולעזוב. אבל מנין יבוא עזרו? והנה בדיוק באותה העת, הגיע אליו משלוח מארץ הקודש ובו סכום הגון שהספיק בידו לצאת מעבדות לחרות. סכום שאם היה מגיע כמה חדשים קודם, ספק גדול אם היה נשאר הימנו כעת מאומה - - -

לעומת זאת, שאלות רבות בהלכה היה רבי שלמה'קע מפנה אל רבינו, וכמה מהם נשתמרו בפי הזקנים.

על אחד מהם, סיפר עד-ראיה הג"ר יחיאל פישל אייזנבך זצ"ל, ראש ישיבת "שער השמים", בהסכמתו לספר "יוסף קדישא"[יג]:

"...לחיבת הדבר אמלא בקשתו שאציין את הסיפור המופלא מהס"ת שהי' שייך להרה"ק ציס"ע רבי שלמה מזוועהיל זי"ע בענין 'אהרן' מלא עם וא"ו, שאמו"ר זקנך הרה"ח רבי יוסף אייזנבאך זצ"ל, מגדולי הסופרים בעיה"ק הגיהו, וזה תוכן הדברים.

ספר תורה של המגיד מזלאטשוב זי"ע
(מונח בביהמ"ד זוועהיל בירושלים)

"כשעלה רבי שלומק'ה לארה"ק נשא עמו ס"ת של זקנו הרה"ק רבי יחיאל מיכל המגיד מזלוטשוב זי"ע שרבי שלמה הי' דור שישי להמגיד, והיו קוראין בס"ת זה, בבית המדרש המכונה 'ר' לייבעלס שוהל' אשר בשכונת בית ישראל, מקום אשר התפללו אבותי, וכן מו"ח הגה"צ הריא"ז מרגליות זצ"ל, עוד במחיצת רבם הרה"ק מבארנוב זי"ע, וכן אשר גם אאמו"ר זצ"ל שימש את הרב מבראנוב בעת בחרותו שלש שנים רצופים.

"באחד הימים ביקש רבי שלומק'ה מאבי ז"ל שיגיה את הס"ת שהיה עתיק יומין למעלה ממאה וחמישים שנה, ושלח להביא את הס"ת, ונתן סימן שיכירו את הס"ת שהתיבות 'לעיני כל ישראל' זוהרות במיוחד, שמקובל שתיבות אלו כתבם המגיד בעצמו, אבי ז"ל עשה את התיקונים במקומות הדרושים, ובהגיעו לפרשת תצוה ראה בפסוק 'וסמכו אהרן ובניו את ידיהם' (כט, טו), שנכתב 'אהרן' מלא עם וא"ו, והשתומם על המראה, והביאו לידיעת רבי שלומק'ה, ושאל את פיו אם להניחו כך. רבי שלומק'ה תמה גם הוא על זה.

"אבי נשלח בשליחותו לשאול את הרב מטעפליק הגאון רבי שמשון אהרן פולאנסקי זצ"ל,

יג תולדות הרה"צ רבי יוסף קדיש קרישבסקי זצ"ל.

וכששמע הרב את השאלה אמר לאבי בזה"ל: 'זיי אזוי גוט יונגערמאן נעם אראפ פון שאפע דעם און דעם ספר', הספר הי' נדיר בזמנו ה"ה ספר "משנת אברהם" (זיטאמיר תרכ"ח), **והראה לו שכתב שם** (פרק ל), **דאהרן עם וא"ו אין זה פסול, כי יש מסורת כזו שצריך לכתבו,** (והובא שם בשם תשו' הגאונים שנדפסו בסוף ספר הרמה, ובספר מנחת כהן, וכן ראה בס"ת של הבעש"ט)..."

עקב ייחוסו של רבינו לרבי ליבער הגדול מבארדיטשוב, שלח אליו פעם הרה"ק רבי שלמה מזוועהיל זצ"ל, שאלה שנשאל מיהודי שזוגתו היתה מצאצאי רבי ליבער הגדול מבארדיטשוב. לבתם הציעו שידוך שנראה מתאים, אמנם האם סירבה מכיון שהחתן הוא כהן, בטענה, שמזרעא דרבי ליבער הם, שקבלה בידיהם שלא להשתדך עם כהן[יד].

כבר מתחילה דחפם הרבי מזוועהיל לגמור את השידוך, אולם, כשראה שלבה של האם נוקפה מלעבור על צוואת זקינה, שלחה לרבינו, בהוסיפו שגם הוא מצאצאי רבי ליבער, ולכן מתאים לו לענות על שאלה בענין זה. משהגיעה השאלה בפני רבינו, נדהם רבינו. היו אלו ימים טרופים, ימי מלחמת העולם השניה, כשקולות מלחמה נשמעים מכל עבר. תמה רבינו ואמר: "בזמנים אלו אפשר עוד לחשוב על דברים כאלו?!"

האשה, שבכל זאת לא היה לבה שלם עם הוראת רבינו, בחרה לבתה שידוך אחר. לא ארכו הימים, ובהיותם בארה"ב נהרג הבעל בתאונת דרכים. אז, כשהציעו לה שוב כהן, כבר לא היו הרבי מזוועהיל ורבינו בין החיים, אולם, האם זכרה את דעתם של אותם גדולים, ואירסה את בתה האלמנה עם הכהן[טו].

על שאלה בהלכה שבו כיוונו רבינו והרה"ק מזוועהיל לדעה אחת - בלא שיתאמו ביניהם, סיפר הג"ר לוי רבינוביץ זצ"ל, בעל "מעדני השלחן", מתלמידי רבינו ומקורבי הרבי מזוועהיל:

"כשנולד לאחי הרב אהרן רבינוביץ ז"ל בנו הבכור, רצה לקרותו 'גמליאל' על שם אבינו זצ"ל, ורצה להוסיף עוד שם 'דוד', על שם הרה"ח ר' דוד בטלמן ז"ל, בן אחותנו ע"ה, שנפטר באותה שנה בדמי ימיו. ביקשני אחי לשאול את הרב מטעפליק, אם נכון לעשות כן. השיבני רבינו, שאין ראוי לעשות כן, והוסיף: 'על האב צריכים ליתן שם מבלי להוסיף אליו עוד שם אחר'. כשאמרתי להגאון רבי העניך פאדווא זצ"ל, את הוראתו של רבינו, הסביר לי שמסתמא חשש לפגם בכיבוד אב. אחר-כך הלכתי להרה"ק רבי שלמה'קע זוועהיל'ער, ושאלתי אותו, אם יש פגיעה בכיבוד אב כשמוסיפים שם על שמו, ענה מעצמו, שאכן כן, פגם הוא בכיבוד אב, ולא נתן לי לעשות כן".

בתקופה האחרונה לימי חייו, התייסר רבי שלמה'קע בייסורים קשים, אך מחמת גינוני הקדושה המפורסמים שלו, לא אבה לטפל בהם. אף לא הסכים להיכנס לבית החולים, שמא יעברו על רצונו ויטפלו בו. היו אלו רבינו ורבי מוט'ל דיין שנכנסו אליו, ובידעם שזהו טובתו, פנו אליו בצורה

יד ראה "ארץ החיים" [לרבי חיים ליברזאהן, נינו של רבי ליבער, מהדו"ח אות א]: "והצוואה שאמר זקני הה"ק ר' ליבער שלא להתחתן עם כהן, הוא מקובל מזקינו הה"ק מווה"ר שמשון מאוסטרופלי, כי אמר הטעם שהוא מזרע דוד המלך ע"ה, וכהונה עם מלכות בלתי אפשר להם להתקיים".

טו מפי הג"ר אברהם דוב אוירבאך שליט"א אב"ד טבריה.

הרב אוירבאך מוסיף לספר, כי היה יהודי בירושלים, מצאצאי רבי ליבער, שהיה מקובל בידו הטעם לאיסור זה, משום שבדורו של זקנו הרה"ק רבי שמשון מאוסטרופלי היה אחד מהגדולים - שהיה כהן - שלא רצה להצטרף אל הקדושים רבי יחיאל מנמירוב ורבי שמשון מאוסטרופלי, למסור נפשם עבור כלל ישראל בגזירות ת"ח-ת"ט. כיון שכן, הגיע אותו יהודי אל הגרש"ז אוירבאך זצ"ל, שברצונו להשתדך עם כהן, ובירר שאותו כהן אינו מנכדי אותו כהן בדורו של רבי שמשון, ולכן נפשו בשאלתו אם יוכל להתיר נוהג זה. נבון הגרש"ז ולא היה בידו מענה הגון לאותו שואל. בדיוק היה בנו הרב מטבריה בביתו באותה שעה, וסיפר לו את השאלה ששלח הרבי מזוועהיל לרבינו, ואת ההכרעה שהכריע על אותה שאלה. ואכן, סיפור זה הניע את הגרש"ז להתיר לאותו יהודי את גמר השידוך עם אותו כהן.

נחרצת, שהם גוזרים בכח התורה וההוראה, שעליו להיכנס לביה"ח. ואכן, מטעם זה הסכים הרבי מזוועהיל להסכים להיכנס לבית החולים, להיות תחת פיקוח הרופאים.

הרה"ק רבי דוד מראחמיסטריווקא זצ"ל[טז]

הקשר האדוק עם בית ראחמיסטריווקא בא לידי ביטוי גם בדור השלישי שהכיר רבינו, הוא הרה"ק רבי דוד מראחמיסטריווקא זצ"ל, בן הרה"ק רבי נחום זצ"ל, ונכדו של הרה"ק רבי יוחנן זי"ע - רבו של רבינו. רבינו פעל רבות - לפי בקשת אביו רבי נחום בצוואתו - למען ישב על כסא אבותיו הקדושים, יחד עם אחיו הרה"ק רבי אברהם דוב זצ"ל, וכפי שבאו הדברים בכתובים שנתפרסמו באותה תקופה.

תקופה מסויימת קבע רבינו לעצמו, לעלות אליו בכל יום שישי בבוקר, לשוחח בדברי תורה. רבינו היה מספר לו על כל השאלות שנשאל משך ימות השבוע, ויחדיו היו מתפלפלים עליהם. פעמים רבות שהיתה שיחתם נמשכת עד חצי היום, מבלי שיבחינו בשעון החולף במהירות.

באחד מהביקורים הללו סיפר לו רבינו בשמחה, שבשבוע זה נוכח שאלוקי אביו בעזרו שלא יכשל בדבר הלכה. שכן, שאלה בענין חמור נשאלה לפניו, והוא הורה להיתר. אולם, לאחר שעיין שוב בדבר כמה שעות, נקפו לבו על ההיתר, והיה נוטה יותר להחמיר. ונתמלא

מימין לשמאל: הדמשק אליעזר מוויזניץ, רבי דוד מראחמיסטריווקא, רבי ישראל מהוסיאטין זי"ע

טז נולד בשנת תרל"ו לערך, לאביו הרה"ק רבי מנחם נחום זי"ע. היה חתן ש"ב הרה"ק רבי אברהם יהושע העשיל מסקווירא זי"ע. נודע בגדלות תורתו ובענוותנותו, נסתלק י"ג בתמוז תש"י ומנו"כ בביה"ח סנהדריה בירושלים.

פחד רב, שמא כבר עשה הלה מעשה להיתר. הלך מהר לחפש אחר השואל, והיה דואג שאינו יודע היכן מקום מגוריו. והנה, למרבה השמחה, מיד בצאתו לחפש את השואל פגשו מיד ולא היה צריך לחפש הרבה אחריו "רואה הנני שיש לי סייעתא דשמיא בהוראה", התבטא רבינו בהתרגשות של שמחה[יז].

הרה"ק רבי אהרן מבעלזא זצ"ל[יח]

הרה"ק מבעלזא עלה ארצה בט' שבט שנת תש"ד. המקום הראשון אליו הגיע בארץ הקודש, היה חיפה. בתקופה זאת היה רבינו שוהה מדי שנה בחיפה, לפקח על טחינת החיטים לפסח המתקרב ובא. כששמע שהרה"ק מבעלזא הגיע לחיפה, נחפז לקבל פני הצדיק, בעלותו מן הגולה.

נביא את תיאור הביקור מזווית ראיה של בן-לוויתו של רבינו באותו ביקור, הלא הוא תלמידו המובהק, הגאון רבי העניך פדווא זצ"ל, לימים גאב"ד לונדון, כפי שנמסר מפי חתנו הג"ר שלום פרידמן שליט"א, מו"צ בלונדון:

"כשנסתלקה זוגתו הראשונה של מו"ח זצ"ל בדמי ימיה, היה לבו של מו"ח זצ"ל שבור לרסיסים, שהיא היתה אם הילדים, וכך נשאר מטופל בילדים בלא משען ומשענה.

"עד אז שימש מו"ח זצ"ל כמורה הוראה מומחה ומפורסם בעיה"ק ירושלים, והיה שמו הטוב נודע לתהילה, כמו גם פסקיו שנתקבלו בהערכה. ומן היום הזה ואילך, חישב בדעתו אם להפסיק להתעסק במקצוע זה. הן מחמת שחשש מעין הרע - שמא הזיק לו ח"ו, והן מחמת דוחק מצבו, שהיה מטופל בילדיו. מה גם, שעד אז היתה זוגתו ע"ה מתעסקת להכניס ולהוציא השואלים (הנשים) לפניו, ומן היום הזה אין מי שיקרבם ויכניסם. והיה הולך ומהרהר ברוב שברונו, מה לעשות.

יז מפי כ"ק אדמו"ר רבי ישראל מרדכי מראחמיסטריווקא זצ"ל.

יח נולד בשנת תר"מ לאביו הרה"ק רבי ישכר דוב מבעלזא זי"ע, ולאמו בת בנו של הרה"ק רבי אהרן מטשערנאביל זי"ע. כבר מילדותו נודע בגינוני קדושה מפורסמים, והרה"ק רבי יחזקאל שרגא משינאווא זי"ע העיד בו, שהיצה"ר שכח ממנו. בהיותו כבן י"ג, נישא לבת דודו הרה"ק רבי שמואל מסקאהל זי"ע, חתן הרה"ק בעל "צמח צדיק" מוויזניץ זי"ע. בכ"ב מרחשון תרפ"ז, עם פטירת אביו הק', עלה לכהן תחתיו כאב"ד ואדמו"ר מבעלזא. בשנות הזעם נהרגו כל בני משפחתו עק"ה, והוא עלה בגפו לארה"ק בט' שבט שנת תש"ד. בארה"ק נישא שוב לבת האדמו"ר מזידיטשוב-מאקאווא הרה"צ רבי יחיאל חיים לאבין זצ"ל. נודע כ"צדיק הדור", והרעיש העולם בקדושתו העילאית. נסתלק כ"א מנחם אב תשי"ז, ומנו"כ בחלקת הרבנים בהר המנוחות.

"ביום מלאת השלשים לפטירת זוגתו ע"ה - ביום ה' פרשת בשלח ט' שבט תש"ד, הגיע רבו הרה"ק מבעלזא זי"ע לארץ הקודש. באותו היום עדיין לא הכניסו אף אחד אל הרבי מבעלזא, ורק למחרתו ביום ששי הכניסו את הרבנים אל הרה"ק.

"בין הרבנים נכנס גם הרב מטעפליק זצ"ל - שמו"ח זצ"ל למד ושימש אצלו בשימושה של תורה כידוע, ולכן נתלוה אליו כשנכנס להקביל פני הרה"ק. ועמד שם המשב"ק הרה"ח ר' הלל ווינד ז"ל, והכריז, שיכנס הטעפליקער רב, 'דער טעפליקער רב'ס איידעם'. נענה מו"ח זצ"ל ונכנס גם הוא ואמר: 'דער טעפליקער רב'ס תלמיד'.

"כשנכנסו נעמד מו"ח זצ"ל מאחורי כסאו של הרב מטעפליק זצ"ל, ולא היה יודע אם הרגיש הרה"ק מבעלזא שהוא שוהה כאן או לא - שהרי דרכו של הרה"ק היה לשבת וראשו כפוף כידוע. התחיל הרב מטעפליק זצ"ל לדבר עם הרבי מבעלזא ושאלו: 'דער טאטע (הרה"ק מהרי"ד זי"ע) איז געווען א מורה הוראה'. נענה הרה"ק מבעלזא ואמר: 'הרה"ק ר' שמואל בן הרה"ק בעל בני יששכר זי"ע היה אצל זקני הרב הראשון מבעלזא (השר שלום), ואמר לו זקני, שלהורות הוראה בישראל היא סגולה לאריכות ימים...'

"בשעה שאמר הרה"ק דברים אלו, היה נדמה לו למו"ח זצ"ל שהרבי מבעלזא מגביה אליו את עיניו, אך לא היה בטוח בזה. אמנם, מיד אחר כך הגביה הרה"ק שוב את עיניו, ונתן 'א שארפע בליק' על מו"ח זצ"ל, ואמר: 'צו זיין א מורה הוראה איז א סגולה לאריכות ימים'. או-אז כבר היה מו"ח זצ"ל בטוח שאליו כוונו הדברים, ונהנה שנפתר ספיקו..."

הרה"ק מבעלזא זי"ע לפני המלחמה

רבינו הפליא עד מאד את דרגתו העצומה של הרה"ק מבעלזא, בקבלת ייסורים באהבה ובאמונה, ללא שום פקפוק בהשגחתו ית'. והוא סיפר על כך נרגשות לתלמידיו, כפי שהעיד על הכתב הג"ר אלימלך אשכנזי זצ"ל, לימים אב"ד מלבורן שבאוסטרליה:

"שמעתי מהגאון מטעפליק זצ"ל, שהיו לו מכרים שני אחים בשם עליאש, אחד ניהל באנק והשני שימש כעורך דין, והיה ידוע בירושלים כד"ר עליאש. אותו ד"ר עליאש, שהה באיסטנבול שבטורקיה, בעת שהגיע לשם הרה"ק מהר"א מבעלזא זי"ע לאחר שניצל מן החורבן בדרכו לארה"ק. הלה זכה לנשיאת חן אצל הרה"ק, ששוחח איתו באופן של ידידות. בתוך הדברים שאלו ד"ר עליאש: 'בעלזער רבי, וואס דערציילט

איר עפעס פון די משפחה?[יט] **אמר לו הרה"ק: 'אין רצוני לדבר מזה, שלא אהיה כמהרהר אחר מידותיו ח"ו...'**

"כשסיפר לנו הרב מטעפליק עובדה זו פרץ בבכי נרגש. 'צאו וראו איך יכול בשר ודם להתעלות כל-כך, עד לדרגת מלאך...' - קרא לנו בהתרגשות".

הרה"ק בעל "בית אברהם" מסלאנים זצ"ל[כ]

רבינו היה מיודד עם הרה"ק מסלאנים, ובביקוריו של הרה"ק בארץ הקודש, היה רבינו עולה לבית האכסניא שלו לבקרו, ויחדיו היו משוחחים באהבה במילין דאורייתא[כא]. באחד משני הביקורים שערך הרה"ק בארץ הקודש, היה זה בחג השבועות שחל ביום שישי, ועלתה השאלה להרה"ק, איך ינהג בקידוש של ליל שבת, שהוא נוהג בה "יום טוב שני של גלויות", האם יקדש בפרהסיא. הכרעת רבינו היתה, שלא יקדש בפרהסיא, מחמת כבוד ארץ ישראל[כב].

סיפר הגה"ח ר' שמואל אהרן לידר זצ"ל[כג], שכשראה רבינו את הקשר המיוחד והעמוק שיש להאדמו"ר מסלאנים עם חסידיו התפלא. בפרט כשראה תמיד איך שהם נשרכים אחריו בחיבה. לימים, כששבת רבינו פעם בטבריה, התאכסן בבית החסיד ר' הערשל לוריא ז"ל, וראה את עבודתו הנרגשת בהדלקת נר של שבת, שהיה נראה "אז ער האט זיך אויך מוט געצונדן..."[כד]. או-אז, כשראה את אופן עבודת ה' שלהם, ברוב רגש והתלהבות, ראה את מעלתם, והבין את הקשר העמוק ביניהם.

יט תרגום: מה יש להרבי לספר מבני משפחתו?

כ נולד בשנת תרמ"ד לאביו הרה"ק בעל "דברי שמואל" מסלאנים זי"ע, מספר חודשים לאחר פטירת אבי זקנו הרה"ק בעל יסוד העבודה זי"ע. נישא בשנת תרס"א לבת הרה"ק רבי צבי הירש מלומאז' זי"ע מגזע קאצק. עלה לכהן תחת אביו בביאליסטוק, ומשנת תרפ"ט בברנוביץ'. בשנת תרע"ח הקים את ישיבת תורת חסד בברנוביץ'. כמו"כ שימש כנשיא כולל רייסין, ופעל רבות למען היישוב החרדי בארץ ישראל. במסגרת פעילותו למען תושבי הארץ, היה מטלטל בדרכים ושוהה תקופות ארוכות מחוץ לביתו. ביקר פעמיים בארה"ק, בשנת תרפ"ט ובשנת תרצ"ג, ובכל אחת מן הפעמים שהה בה מספר חודשים. נסתלק בפתאומיות לאחר שובו מביקורו השני בארה"ק, בא' באייר תרצ"ג, ומקום מנוחתו בעיר סלאנים.

כא הרה"ח ר' אברהם לידער ז"ל, שהרה"ק התאכסן בבית זקינו הרה"ח רבי זעליג לידער ז"ל.

כב הרה"ח ר' אהרן וינברג ז"ל.

כג בשם כ"ק האדמו"ר בעל "ברכת אברהם" מסלאנים זצ"ל.

כד תרגום: היה נראה כמו שהוא גם בוער באש שדלקה בנר.

הרה"ק רבי מרדכי חיים סלאנים זצ"ל[כה]

כשכנים בשכונת "בית ישראל" נרקמו בין רבינו ורבי מרדכי חיים סלאנים, אשר לימים נתמנה כמנהיגם של חסידי סלאנים, קשרי ידידות עמוקים, יחדיו התפללו בימות החול בשטיבלאך של בית ישראל, והתרועעו רבות בדברי תורה והלכה. רבי מרדכי חיים, שהיה ידוע בעצמו כדיין מובהק, והיה נקרא: רבי מוט'ל דיין, ביטל דעתו לדעת רבינו, והיה מפנה אליו את כל השאלות בהלכה.

פעם, כאשר שאל אותו הגה"ח ר' שמואל אהרן לידר זצ"ל, שאלה בכשרות ביצה, הגיב לו רבי מוטל בענוותנותו: "ראשית, אינני יודע. ושנית, הלא הטעפליקער רב לפנינו..."[כו]

אחד מחשובי חכמי ירושלים, הג"ר חיים יעקב קלפהולץ זצ"ל, בעל "עקבי חיים", תלמיד רבינו ב"בית הוראה", היה מספר, כי פעם - באחד מימי חול המועד פסח - נכח בבית רבינו, ומצא שם את רבי מוט'ל יושב לפני רבינו לביקור חג. תוך כדי ישיבתם הגיע יהודי עם שאלה בהלכות פסח. "מה נהדר היה המחזה", תיאר רבי חיים יעקב, "לראות את רבינו ורבי מוטיל מלבנים יחדיו את עומק השאלה, כשהם מעלים צדדים לכאן ולכאן. לא יתואר גודל המתיקות שהורגש בחלל החדר..."

כה נולד בקרינקי בראש חודש תמוז תרכ"ח, לאביו הרה"צ רבי יהודא לייב, אחיו של הרה"ק בעל "יסוד העבודה" מסלאנים זי"ע. בשנת תרל"ה עלה לארה"ק ביחד עם אביו, והתיישב בטבריא. שם קיבל תורה וחסידות מהרה"ק רבי דוד מלובין זצ"ל, תלמידו של הרה"ק מרוזין זי"ע. בצעירותו נתמנה לשמש כדיין בטבריא, בבית דינו של הגה"צ רבי משה קלירס זצ"ל. בשנת תרצ"ז עבר לעיה"ק ירושלים, ובשנת תש"י, נתמנה לרבם של חסידי סלאנים. נודע בקדושתו, והיה חביב ונערץ ביותר בקרב בני עיה"ק ירושלים. נלב"ע י"ב טבת תשי"ד. נדפס ספר "מאמר מרדכי" - דרושי תורה וחסידות, וסיפורי צדיקים. וספר "סיפורי מרן הרמ"ח".

כו מפי בעל המעשה.

הרה"ק רבי יואל מסאטמאר זצ"ל[כז]

כשעלה הרה"ק מסאטמאר ארצה בשנת תש"ה, אחרי שנות סבל ויסורים במחנות ההשמדה, התיישב בשכונת בית ישראל, בסמיכות מקום לרבינו. לעתים מזדמנות, היה נפגש עם רבינו, ויחדיו היטו שכם להעמיד הדת על תילה, ולעמוד בפרץ נגד פרצי הזמן. כמו כן היו משוחחים רבות בפלפולה של תורה.

פעם בא רבינו להרה"ק מסאטמאר לשאול ממנו איזה ספר, ורבינו כבר היה אחר תפילת ערבית, כשהרה"ק מסאטמאר היה עדיין באמצע תפלת מנחה. רבינו, שהיה רגיל מאז כשיטת הגאונים - להתפלל מנחה לפני השקיעה וערבית כעשרים דקות לאחר השקיעה - התפלא מאד, ואף העיר על כך: "היתכן בשעה מאוחרת כזו להתפלל מנחה?!" - וכך נכנסו שניהם לשיחה ארוכה במשא ומתן של הלכה זו בשיטת הגאונים והר"ת[כח].

הרה"ק מסאטמאר בשכונת "מאה שערים" בירושלים

רבינו העריץ את הרה"ק מסאטמאר, וכשייסד הרה"ק מסאטמאר בשנת תש"ו בירושלים את ישיבתו לפליטי הגולה, כתב רבינו לבקשתו מכתב המלצה נרגש.

כמו"כ היה מפנה לפעמים להרה"ק מסאטמאר, הזכרות שונות שהגיעו לפתחו. מסופר, כי פעם נכנס רבינו אל

כז נולד בשנת תרמ"ז לאביו הרה"ק בעל "קדושת יום טוב" מסיגעט זי"ע. משנסתלק אביו התיישב בסאטמאר, ובשנת עת"ר התמנה כאב"ק אורשיווא. בשנת תרפ"ה התקבל כאב"ק קראלי. כבר בצעירותו נתפרסם בגדלות תורתו ובקדושתו, ובשנת תרצ"ד עלה על כס הרבנות של העיר סאטמאר, על שמה נתפרסם. כבר בימים ההם נתפרסם כאחד מגדולי המדינה, וביותר נודע לאחר שנות המלחמה, כאשר התמנה כגאב"ד ירושלים, וכאשר קבע מושבו בארצות הברית, שם היה ממקימי היהדות החרדית לאחר שנות המלחמה, ומראשי הלוחמים בעוז ובגבורה לחיזוק חומות הדת והאמונה ע"ד ישראל סבא. נסתלק כ"ו אב תשל"ט, ומנו"כ בקרית יואל בארה"ב.

כח מפי כמה עדים נוכחים, ביניהם: הר"ר חיים מרדכי שטיינברג ז"ל, הר"ר נחום טל (טולקצוב) ז"ל נכד רבינו. (הובא גם ב"מושיען של ישראל", חלק ט, עמוד שצז).

הרה"ק מסאטמאר להזכיר חולה שהרופאים נואשו ממנו, הגיב מיד הרה"ק: "ניתן רשות לרופא לרפא - ולא לייאש..." והזכיר דברי השלטי גיבורים (סנהדרין סוף פרק שמיני): "הרבה נידון למיתה בעיני הרופאים, ורפואתם קרובה..." - והחולה חזר לאיתנוכט.

הרה"צ רבי אפרים קרקובסקי זצ"ל מפשדבורז'ל

רבי אפרים'ל התפלל בבית הכנסת המרכזי בשכונת בית ישראל - שם התפלל רבינו, המחזה הקבוע היה נשנה רבות, רבינו ממתיק שיח עם הלמדן הנסתר מפולין, רבי אפרים'ל. הם צוללים בעמקן של סוגיות סבוכות ועוברים עליהם במהירות מופלגת, כמאן דמחוי במחוג, ורבינו יוצא מהתפעלות כל פעם מחדש, מידיעותיו, מכשרונותיו. פעם התבטא רבינו על ר' אפרים'ל, "שיש לו מוח של רבי עקיבא אייגר"לא.

כט "עולמות שחרבו", חלק א, עמוד קנא.

ל נולד בפשדבורז שבפולין בשנת תר"מ, לאביו הגה"צ רבי אלתר בן-ציון זצ"ל דיין דמתא, מצאצאי הרה"ק רבי דוד מלעלוב זי"ע. לאחר פטירת אביו נתמנה למלא מקומו בדיינות העיר. לפני מלחמת העולם הראשונה התדבק לחסידי ברסלב, ואח"כ עלה לארה"ק. נתפרסם בצדקתו ובפרישותו, והיה נערץ ביותר על חסידים ואנשי מעשה. נלב"ע ט"ז טבת תש"ו. חידושיו על התורה ומועדים כונסו בספר "עונג שבת".

לא "סיפורים ירושלמיים", חלק ד, עמוד 92. מפי הר"ר מאיר לוינזון, ששמע מפיו של הרה"צ ר' שמעון רובין, שלמד עם רבינו כל יורה דעה עם הש"ך. ראה עוד בספר "עונג שבת", שחיבר רבי אפרים, פרשת משפטים, עמוד רלב, רלה, על דיין שדן לפני רבינו, אודות שאלה סבוכה בהלכות ריבית.

פרק כג

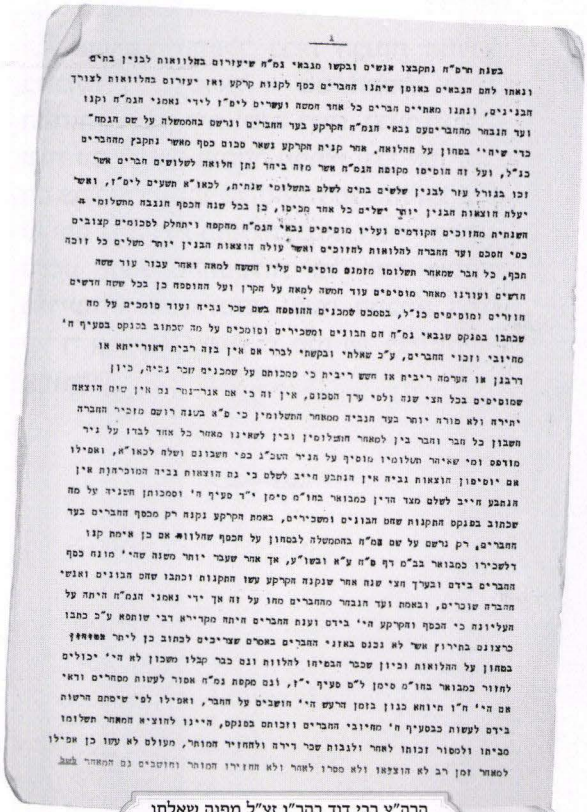
אשכבתיה דרבי

ספר תורה שרוי בצער

ויהי כי זקן רבינו, טרם מלאו לו שבעים שנות חיים, תקפתו מחלת ה'פרקינסון' - אשר טבעה של מחלה זו להתחיל בסימנים חלושים ולהתגבר אט אט על כל הגוף - רחמנא ליצלן - עד כדי שיתוק. כתוצאה מכך, הלך ונחלש כח הדיבור שלו מאד. אותו צדיק, שכאשר עלתה לפניו כל שאלה הנוגעת לטלטול ספר תורה - היה מתמלא זעזוע מיראה עילאה (כמסופר לעיל פרק יז), נפל למשכב, וספר תורה נעשה שרוי בצער. זרוע יד ימינו, אשר משול היה לעמוד הימיני של ספר-התורה, נחלש עד כדי שיתוק רח"ל.

רבות היו אנחותיו של רבינו משך ימי חלדו. התקופה הקשה בגולה נתנה בו אותותיה, לצד זה, היה טרוד תקופה ניכרת ברפואת בתו מרת חיה טולקצוב ע"ה, שלבסוף נפטרה על פניו. ובהפרש של שנים הרבה, נפטר נכדו - בן בתו מרת חיה - הבה"ח יעקב ז"ל בפתאומיות. אולם, כל אותם הצרות לא הכריעו אותו. בגאון עוזו צלח את כל המהמורות בגבורת רוח. נתן לכל הגלים לחלוף על פניו, והם לא יכלו לו. תורתו שלמד באף היא שעמדה לו, להיות תמיד מלא שמחה והתרוממות.

בא סוף ימי חייו ולימדו על תחילתם. אותם ימי 'בין הערביים', נר אלוקים טרם יכבה, כשכבר היה 'נשמה בלא

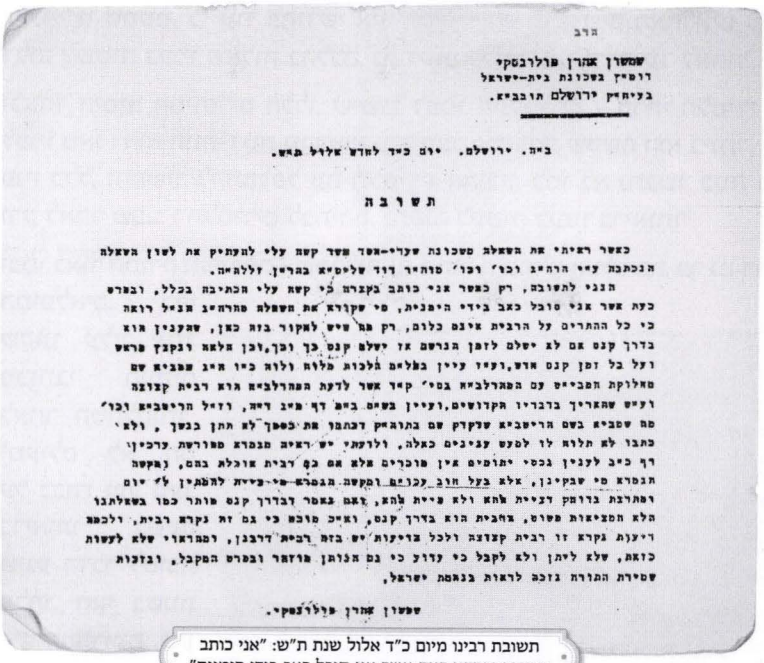

בשנת תרס"ח נתקבצו אנשים ובקשו מגבאי בנ"א שיעזרום בתלוואות לבנין בתי"כ ונאותו להם מבאים באופן שיתנו החברים כסף לקנות קרקע ואז יעזרום בתלוואות לצורך הבנינים, ונתנו מאתיים חברים כל אחד חמשה ועשרים ליט"ר לירדי נאמני הנ"מ וקנו וער הגבאי מהחבריסים נבאי הנ"מ הקרקע בער החברים ונרשם בהחמשלה על שם הנ"מ כדי שיהי' במחון על התלוואה. אחר קנית הקרקע נשאר מכוס כסף מאשר נתקבץ מהחברים כנ"ל, ועל זה הוסיפו מקומה הנ"מ אשר מזה ביחד נתן תלוואה לשלושים חברים אשר זכו בגורל ער לבנין שלשים בתים לשלם בתשלומי שנתית, לכאו"א תשעים ליט"ר, ואשר יעלה הוצאות הבנין יותר ישלים כל אחד מביתו, בן בכל שנה תכסף הנבנה מתשלומי השנתית מהזוכים הקודמים ועליו מוסיפים נבאי הנ"מ מתקפה ויחלק לכמוסים קצובים בסי תסכם וער החברה לתלוואת לחזוכים ואשר עולה הוצאות הבנין יותר תשלים כל זוכה חבף, כל חבר שמאחר תשלומו מזמנם מוסיפים עליו תשעה למאה ואחר עבור עוד שמה דרשים ועוברו מאחר מוסיפים עוד חמשה למאה על הקרן ועל התוספה כן בכל שמה דרשים חוזרים ומוסיפים כנ"ל, בפסכם שמכנים התוספה בשם שכר נביה ועוד מוסכים על מה שכתבו בפנקס שבאבי נ"מ הם תבונים ומשכירים ומוסכים על מה שכתוב בפנקס בסעיף ח' מחיובי וזכוי החברים, ע"כ שאלתי ובקשתי לברר אם אין בזה רבית דאוריי"תא או דרבנן או הערמה ריבית אז חשש ריבית כי מסכוחם על שכנים שכר נביה, כיון שמוסיפים בכל חצי שנה ולפי ערך המכוס, אין זה כי אם אגר"זחר נם אין שום הוצאה יתירה ולא פורה יותר בער הנביה מאחר התשלומין כי ס"א בשנה רושם מזכיר החברה חשבון כל חבר וחבר בין לאחר התשלומין ובין לשאינו מאחר כל אחד לברו על ניר מודפס ומי שאיחר תשלומו מוסיף על הניר הנ"ל כפי חשבונם ושלח לכאו"א, ואפילו אם יוסיפון הוצאות נביה אין הנחבע חייב לשלם כי נם הוצאות נביה המוכרחות אין הנחבע חייב לשלם מצד הדין כמבואר בחו"מ סימן ל"ד סעיף ח' וסכסוכון חכניה על מה שכתוב בפנקס התקנות שהם חבונים ומשכירים, נאמת הקרקע נקנה רק מכסף החברים בער חברים, רק נרשם על שם הנ"מ בהחמשלה לבמחון על חכסף שהלוו"ה אם כן איחת קנו דלשכירו כמבואר בב"מ דף פ"ח ע"א ובשו"ע, אך אחר שעבר יותר משנה שהי' מונה כסף החברים בידם ובערך חצי שנה אחר שנקנה הקרקע עשו התקנות וכתבו שהם הבנינים ואנשי חברה שוכרים, ובאמת וער הגבאי מהחברים מחו על זה אך ידי נאמני הנ"מ היתה על העליונה כי הכסף והקרקע הי' בידם וענת החברים היתה מקריירא דבי שותפא ע"כ כתבו כראוגם בתירוץ אשר לא נכנם באותו החברים באפסם שצריכים לכתוב כן ליתר שאת במחון על התלוואות וכיון שכבר הבשיחו להלוות ונם כבר קבלו משכון לא הי' יכולים לחזור כמבואר בחו"מ סימן ל"ם סעיף י"ז, נם מקפת נ"מ אסור לעשות מפחרים וראי אם הי' ח"ו היוחא כנון בזמן הרעש הי' חושבים על החבר, ואפילו לפי שיפחם הרשות בידם לעשות בכסעיף ח' מחיובי החברים וזכותם בפנקס, היינו להוציא המאחר תשלומו סביתו ולפסוד זכותו לאחר ולנבות שכר דירה ולהחזיר המותר, מעולם לא עשו כן אפילו למאחר זמן רב לא הוצאנו ולא מסרו לאחר ולא החזירו המותר וחושבים נם המאחר לשלם כבעה"ב נמוך חובעים ממנו מם המשלה ובל הוצאות החברה ולבנין בתי"כ עבור רק סופיפים אגר – נשר בשם שכר נביה בכל חצי שנה ושכ"נ על שכ"נ, אך אין שום נ"מ בזה כיצם על שכירות אפזר ליקח אגר – נשר, נם נראה לי שאין לצרף קולא ריבית דרבנן בכסף של צדקה כי נראה כי תחיתי חוא רק כשתבועלה חוא להיחומים או להצדקה וזה חשכר נביה נבנה לחבריס ואפזר מרין ער ובנם שתלוואה חוא מכסף חבריס, נם אפשר שזה ריבית דאוריי"תא חכסף קף רק לחברי חשבונה כי אין לבאי עין יר"ח סי' קע"ן סעי' ס"ן ועי' שיורי כנה"ם סי' סעי' ושם חימא כרי שלא הת"ח וחירבות וחצדקה אעפ"כ לא מצאנו חיתר רק אם קבלו קנין בכל שנה ושנה וכאן לא נעשה שום קנין אפילו בתחילה אם לא נכתב בפנקס רק שכ"נ פעם א' לא לחזסיף בל חצי שנה ומה יועיל מה שבעצמם מפילים חשלומים בער עיכוב חמעות, נם בזמני החברים אינם רוצים שיכנם בביתו חשם ריבית חנבה מעניים כי בל אחד אשר ביתו עולה למאות מאחיים ליט"ן יעוכב עוד אילו לי"ם מחשב ריבית של עניים אשר יכול שכר יותר בער חבניה כמו שכתבתי לעיל ועל שכר חמזכיר נותן לו חבר 20 פרנק בל שנה.

נאם דוד בהר"ן זללה"ה

הרה"צ רבי דוד בהר"ן זצ"ל מפנה שאלתו בדיני ממונות לרבינו

גוף', לא פסק מעיינו הכביר לפכות בעוז. במיטת חליו לא פסק מוחו מלחדש חידושי תורה, כמו גם דלתי ביתו היו פתוחים לרווחה בפני שואלי דבר ה' זו הלכה - כשזוגתו הרבנית ע"ה עומדת בינו ובין השואלים להעביר דבריו בבהירות. באו אותם הימים והוסיפו לגלות את עזוז דביקותו בתורה, אשר מים רבים של יסורים לא יפרידו בין הדבקים.

הרב

שמשון אהרן פולרנסקי
רושין בשכונת בית-ישראל
בעיהיק ירושלם תובבייא.

בייה. ירושלם. יום כייד לחודש אלול תשיב.

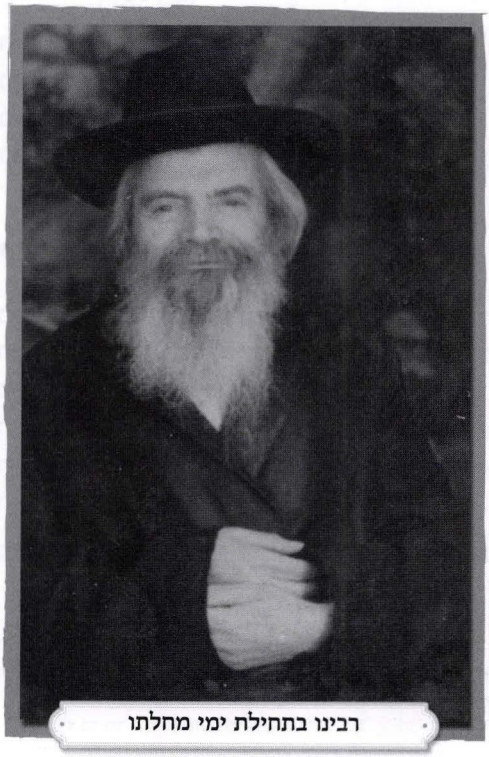
ת ש ו ב ה

כאשר ראיתי את השאלה משכונת שערי-אשר משר קשה עלי להעתיק את לשון השאלה הנכתבה ע"י הרה"ג וכו' וכו' פותיר דוד שליסיא במרסן זללה"ה.

הנני להשיבה, רק כאשר אני כותב בקצרה כי קשה עלי הכתיבה בכלל, ובפרט כיצד אשר אני סובל כאב בידי הימנית, מי שקורא את השאלה מהרה"ג מניל רואה כי כל ההדגים על הרבית אינם כלום, רק מה שיש לאסור בזה כאן, שהענין הוא בדרך קנס אם לא ישלם לזמן הנדשם אז ישלם קנס כך וכך,וכן אלמה ובקנס פרשי ועל כל זמן קנס אחד,ועיין עיין בפלגים גלבות מלוה ולוה כיו הייב שמביא שם מאלוקת תבייים עם המהרלבייא בסי' קיד אשר לדעת המהרלבייא הוא רבית קצוצה ועיש שהאריך בדבריו הקדושים,ועיין בשיח בייח דף מיב רמיל, וזיל הריטבייא וכו' מה שמביא בשם הריטבייא שנתקדש שם בתוספ דכתבתו את כספך לא תתן בנשך , ולא כתבו לא תלוה לו לשעם עניבים כאלה, ולדעתי יש ראיה מבפרש פפורשת תרכיו דף כיב לענין נכסי יתומים אין מוכרים אלא אם נם רבית אוכלת בהם, נאפשה תנפרש פי שבקיון, אלא בעל חוב עכרים ומפשה הנפרש פי-בייח להמתין לו יום ומחרבת בדומק רציית אחת ולא עייח אחת, נאם נאסר דבדרך קנס פותר כפו בשאלתנו אלא מפציאות פשוט, אחבית הוא בדרך קנס, ואיכ פוכח כי נם זה נקרא רבית, ולכאה דיעות נקרא זו רבית קצוצה ולכל בדיעות יש בזה רבית דרבנן, ומפראוי שלא לעשות כזאת, אלא ליתן ולא לקבל כי עדוך כי נם הנותן מוזהר ובפרט המקבל, ובזכות שמירת התורה נזכה לראות בנאמת ישראל,

שמשון אהרן פולרנסקי.

תשובת רבינו מיום כ"ד אלול שנת ת"ש: "אני כותב בקצרה ובפרט כעת אשר אני סובל כאב בידי הימנית"

רבינו בתחילת ימי מחלתו

יפה התבטא הגאון רבי יחזקאל סרנא זצ"ל ראש ישיבת חברון, ברשימות ההספד שרשם אחר מיטתו של רבינו[א], בטעם דברי חז"ל[ב] "איזה יסורים של אהבה - כל שאין בהם ביטול תורה": **"כי לתלמיד-חכם גדול אין יסורים אלא ביטול תורה, ולכן, כשיש בהם ביטול תורה א"א שיהיו יסורים של אהבה"**. וכך התבטא רבי יחזקאל גם בעל-פה: **"יסוריו של הרב מטעפליק - חשובים היו כיסורים של אהבה, שכן, מעולם לא היה בהם ביטול תורה..."**

ואכן כן, זכה רבינו, שלמרות יסורי הגוף הרבים שאחזוהו, ועל אף שהדיבור נעשה קשה עליו, היה מוחו צלול עד יומו האחרון. מן שמיא מילאו לו אחר תפילת החסיד שמתפלל על 'עת-מצוא' זו מיתה[ג]. מפי זקני ירושלים

א הרשימות במילואם, הובאו להלן סוף פרק זה.

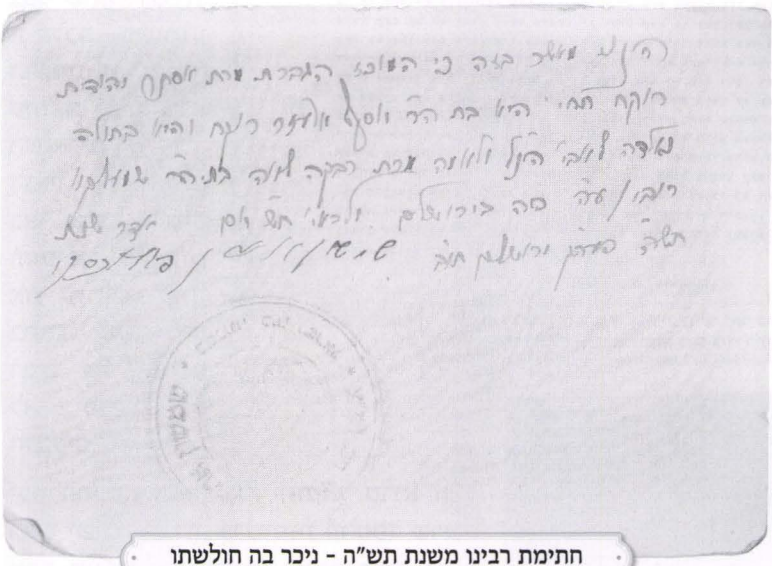
ב ברכות, דף ה' עמוד א'.

ג ראה ברכות, ח' עמוד א': "על זאת יתפלל כל חסיד אליך לעת מצא... רב נחמן בר יצחק אמר לעת מצא זו מיתה, שנאמר למות תוצאות".

שילאי"ט שמענו, כי עוד בחודשי אייר וסיון - הם החודשים האחרונים עלי חלדו, התדפקו על דלתו לשטוח בפניו שאלות בהלכה, כשדעתו צלולה ומחודדת עד לאחת[ד].

ובאחד הימים המיוסרים הללו, שישבו לפניו התלמידים - פרחי תלמידי חכמים, בעת שהביא לפניו מאן דהוא חוות-דעת מהרופא ע"ד מצב בריאותו, שקשה הוא ביותר, לא היה הדבר ניכר על פניו כלל, והמשיך להתפלפל עם תלמידיו-אהוביו, כמו לא נתבשר כעת בבשורה קשה מנשוא. ורק לאחר שפנו התלמידים לבתיהם, נתפנה לעסוק בענין בריאותו[ה].

וכמו באור התורה וההוראה - שהבליח גם מתוך היסורים והחשיכה, כך גם דבק בעוז במעשי החסד המופלאים, כפי שקונן עליו אחד מכותבי העתים לאחר הסתלקותו[ו]: **"מעולם לא חס על כבודו ועל מצב בריאותו בשעה שנגע הדבר לטובת זולתו, ואף בשנות חייו האחרונות, בהן היה חולה אנוש, וכל צעד מיותר שלו היה כרוך בפיקוח נפש, לא נמנע מלגמול חסדים בגופו הרצוץ".**

חתימת רבינו משנת תש"ה - ניכר בה חולשתו

יתרון האור מן החושך

מצב בריאותו הלך והתדרדר מטה מטה. בחודש חשון של שנת תש"ב, בהקדמתו לקונטרס החידושים שלו בספר "ויוסף שאול", הוא כבר מתאונן על חולשת יד ימינו. בשלב זה עדיין לא נפגם תפקודו הפעיל. הוא עמד באותם שנים בראש פעולות רבות לצרכי צדקה וחסד, כמו גם רבים מפרחי ההוראה למדו אצלו דווקא באותם שנים. יתרה מזאת, כל תפקידו כראש ישיבת "בית הוראה", החל רק בשנת תש"ג, כשתקופה זו נחשבה בעיניו כאחת התקופות המאירות בחייו, בהם העמיד תלמידים מופלגים ובעלי שיעור קומה.

גם חלק חשוב מהספר "דברי אהרן" - המלא וגדוש בגאונות וחריפות - ובפרט החלק של אבן

ד מפי הגאון רבי יוסף ליברמן שליט"א, ראש ישיבות שומרי החומות.
ראה גם במאמר הזכרון שכתב הג"ר חנוך זונדל גרוסברג ז"ל לאחר הסתלקות רבינו, ונדפס ב"לוח ירושלים לשנת תש"ט", (המאמר כולו הובא להלן בפרק זה): "ואף בשנותיו האחרונות שהיה כבר מוטל על ערש דווי והדיבור היה קשה עליו, בכל זאת היה מוכן לענות לכל דורש דבר ה' זו הלכה, אם לא בדיבור לכל הפחות ברמיזה".

ה הגה"צ רבי צבי מאיר זילברברג שליט"א בשם זקני התלמידים.

ו הרב ישראל זיסל דבורץ ז"ל, "תבונה", אלול תש"ח.

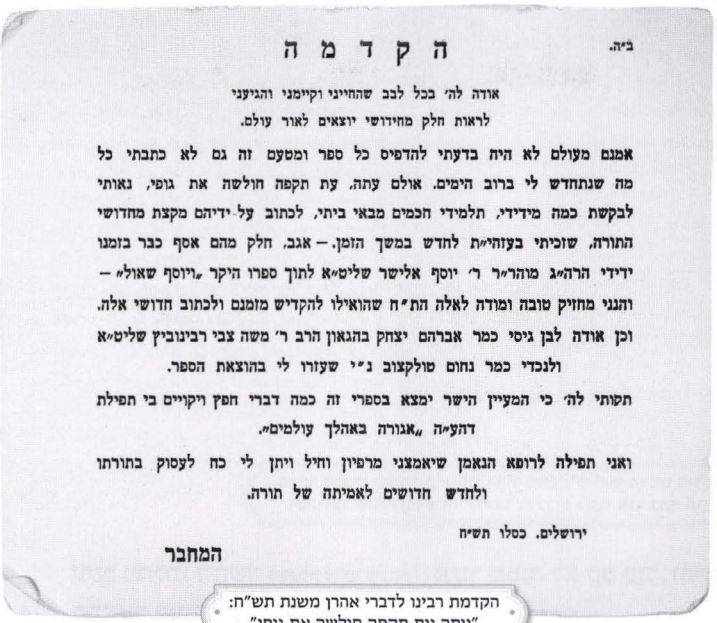
העזר, הוא מחידושיו שהגיד בפני תלמידיו באותם שנים. הספר נדפס בחודש כסלו של שנת תש"ח - שנתו האחרונה עלי אדמות, כשבהקדמתו לספר הוא מטעים שלמרות ש"מעולם לא היה בדעתי להדפיס כל ספר, ומטעם זה גם לא כתבתי את כל מה שנתחדש לי ברוב הימים", בכל זאת, "עת תקפה חולשה את גופי, נאותי לבקשת כמה מידידי, תלמידי חכמים מבאי ביתי, לכתוב על ידיהם מקצת מחידושי התורה, שזכיתי בעזהי"ת לחדש במשך הזמן. – אגב, חלק מהם אסף כבר בזמנו ידידי הרה"ג מוהר"ר ר' יוסף אלישר שליט"א לתוך ספרו היקר "ויוסף שאול" – והגני מחזיק טובה ומודה לאלה הת"ח שהואילו להקדיש מזמנם ולכתוב חדושי אלה. וכן אודה לבן גיסי כמר אברהם יצחק בהגאון הרב ר' משה צבי רבינוביץ שליט"א ולנכדי כמר נחום טולקצוב נ"י שעזרו לי בהוצאת הספר.

תפותי לה' כי המעיין הישר ימצא בספרי זה כמה דברי חפץ ויקויים בי תפילת דהע"ה "אגורה באהלך עולמים".

ואני תפילה לרופא הנאמן שיאמצני מרפיון וחיל ויתן לי כח לעסוק בתורתו ולחדש חדושים לאמיתה של תורה.

ירושלים. כסלו תש"ח

המחבר

ב"ה.

ה ק ד מ ה

אודה לה' בכל לבב שהחייני וקיימני והגיעני לראות חלק מחידושי יוצאים לאור עולם.

אמנם מעולם לא היה בדעתי להדפיס כל ספר ומטעם זה גם לא כתבתי כל מה שנתחדש לי ברוב הימים. אולם עתה, עת תקפה חולשה את גופי, נאותי לבקשת כמה מידידי, תלמידי חכמים מבאי ביתי, לכתוב על ידיהם מקצת מחדושי התורה, שזכיתי בעזהי"ת לחדש במשך הזמן. – אגב, חלק מהם אסף כבר בזמנו ידידי הרה"ג מוהר"ר ר' יוסף אלישר שליט"א לתוך ספרו היקר "ויוסף שאול" – והגני מחזיק טובה ומודה לאלה הת"ח שהואילו להקדיש מזמנם ולכתוב חדושי אלה. וכן אודה לבן גיסי כמר אברהם יצחק בהגאון הרב ר' משה צבי רבינוביץ שליט"א ולנכדי כמר נחום טולקצוב נ"י שעזרו לי בהוצאת הספר.

תפותי לה' כי המעיין הישר ימצא בספרי זה כמה דברי חפץ ויקויים בי תפילת דהע"ה "אגורה באהלך עולמים".

ואני תפילה לרופא הנאמן שיאמצני מרפיון וחיל ויתן לי כח לעסוק בתורתו ולחדש חדושים לאמיתה של תורה.

ירושלים. כסלו תש"ח

המחבר

הקדמת רבינו לדברי אהרן משנת תש"ח: "עתה עת תקפה חולשה את גופי"

מקצת מחידושי התורה שזכיתי בעזהי"ת לחדש במשך הזמן".

ללמדך, ש"יתרון האור מן החושך", דווקא ממחשכי הגוף שהלך ודעך - הבליח ונתחזק אורו הגדול, להאירו לרבים, ולהשאיר חותמו לדורות עולם!

עם זאת, היה מעתיר כמו שהעתיר רבי יוחנן: "לא הן ולא שכרן", ובסוף דברי הקדמתו ל"דברי אהרן" הוא שוטח בקשתו לפני בורא עולם לחדש כנשר נעוריו: "**ואני תפילה לרופא הנאמן, שיאמצני מרפיון וחיל, ויתן לי כח לעסוק בתורתו, ולחדש חידושים לאמיתה של תורה**".

חכמתי - שלמדתי באף...

מחלתו גברה עליו, והדיבור נעשה קשה יותר ויותר, וכבר מתחילת שנת תש"ו כבר היה קשה ביותר להבין כראוי את חיתוך דיבוריו.

למרות כן, המשיכו מעיינות-חכמתו לנבוע חידושי תורה, ובעודו שוכב אסור למיטתו, מבלי יכולת לנוע ולדבר, היה חוזר ושונה - בעל פה - ש"ס ופוסקים.

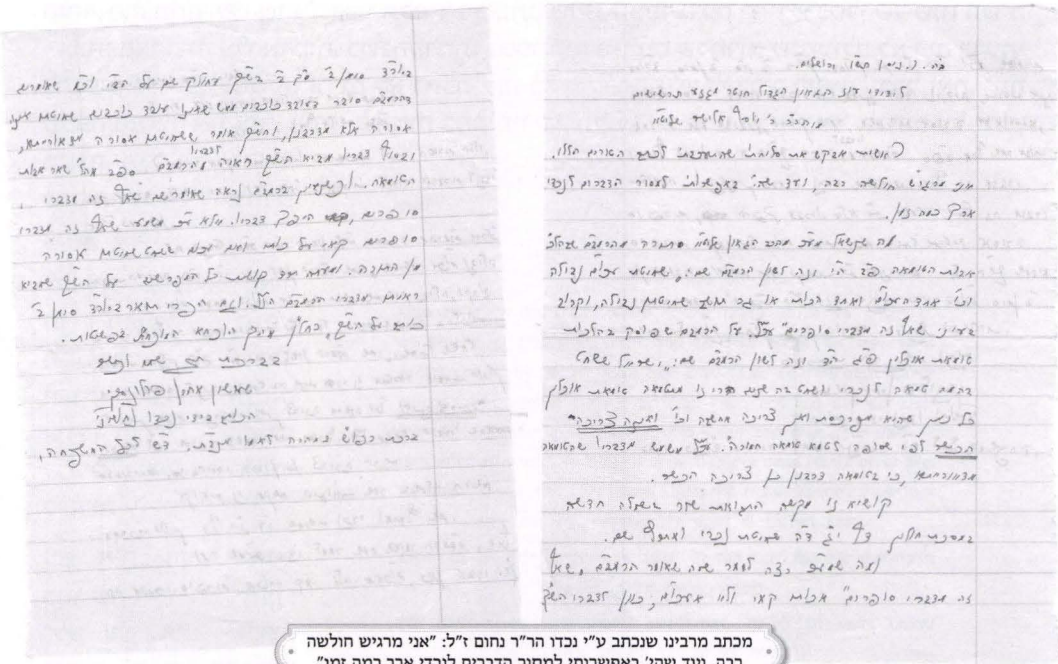
תלמידו הג"ר אלטר פנחס גילרנטר זצ"ל, ר"מ ישיבת "יחל ישראל" ברמת ויזניץ חיפה, נחשף לכך בחג הסוכות האחרון לחייו, שנת תש"ח. אז נוכח מקרוב, עד כמה עדיין מוחו בצלילות הדעת, להגות ולחדש בדברי תורה כבימיו הטובים.

וכך מספר התלמיד הוותיק[ח]:

"באותו חג הסוכות, עליתי לקבל פניו ברגל, וביקרתיו בסוכתו. כבר ניטל כמעט הדיבור ממנו

ז ברכות ה, ב.

ח כפי ששמע מפיו הרב אהרן סורסקי הי"ו, והעלם עלי גליון במאמרו ב"מרביצי תורה מעולם החסידות", חלק ז, עמוד ק.

מכתב מרבינו שנכתב ע"י נכדו הר"ר נחום ז"ל: "אני מרגיש חולשה רבה, ועד שהי' באפשרותי למסור הדברים לנכדי ארך כמה זמן"

עקב מחלתו הקשה (מחלת ה"פרקינסון") **אשר ממנה לא קם עוד, והיה קשה להבין דיבורו, אעפ"כ התאמץ ואמר לי:**

"המהרש"א בסנהדרין דף ק"ו אומר, שיש מדרשים חלוקים איזה שני דברים למד דוד מאחיתופל, במקום אחד אמרו חז"ל שלימדו כי אין לעסוק בתורה יחידי ושצריכים לילך אל ביהכ"נ ברגש, בהכנעה, ובמקום אחר אמרו ששאל דוד מאחיתופל (ענין שלישי) **אם מותר ליתן שם המפורש על "חספא" כדי לעצור בעד מי התהום שלא יעלו, ובמחילה מכבודו של מהרש"א – נעלמו ממנו דברי רש"י...**

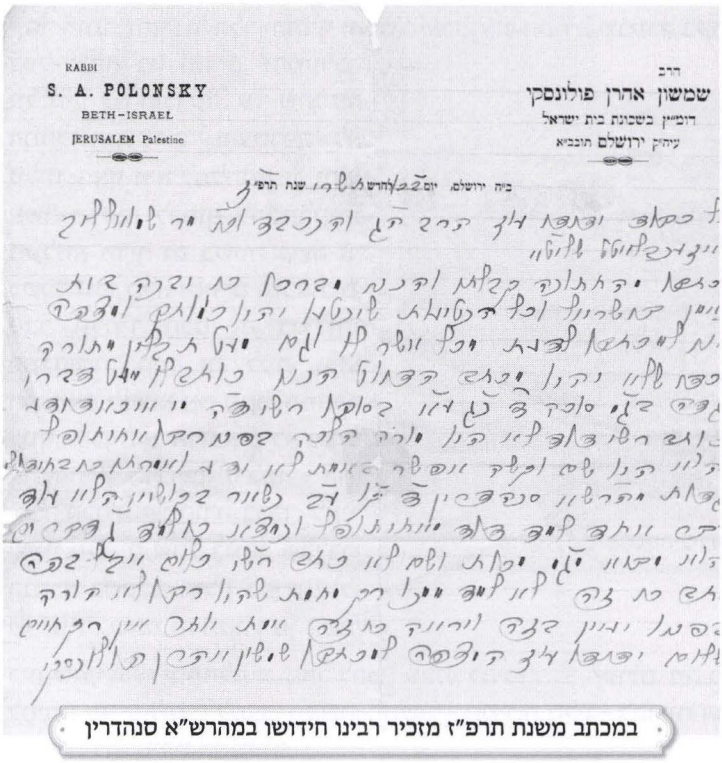
"ולא יכול היה הגאון מטעפליק לסיים אז את דיבורו - - -

"לא הבנתי ממנו לאיזה רש"י נתכוון. עד, שהאיר ה' את עיני ומצאתי ברש"י סוכה דף נ"ג, שדוד המלך ע"ה ידע גם ידע את הדין של שם המפורש, אלא שנזהר מלהורות הלכה בפני רבו, ומי הכריחו לרש"י לפרש ככה, בניגוד לפשטות לשון הגמרא? אין זאת, אלא מפני שאמרו באבות, שלא למד דוד המלך ע"ה מאחיתופל רק שני דברים, ולפי "מדרשים חלוקים" שמזכיר מהרש"א יוצא כאילו למד שלושה דברים..."[ט]

"כל זאת ללמדנו: כמה גדול רבינו מהרש"א, שהרגיש באותו קושי שהרגיש בו רש"י, ומה עמוקה לשונו הזהב של רש"י שבפשט שלו סילק כמה תמיהות וקשיים, ומה חדה עינו של רבינו זצ"ל לצוד בעינו כל זאת..."

ט ראה בשלהי ספר "דברי אהרן", שרבינו צירף את ההערה הזאת עם דברי רש"י הנזכרים ממס' סוכה במילואם ב"הוספות" שבחתימת הספר.

רחמיהם של גדולי תורה ששיחרו לפתחו באותם הימים, נכמרו ביותר למראה מצב בריאתו המידרדר. אחד מהם, הגאון רבי עזרא עטיה זצ"ל ראש ישיבת פורת יוסף, נזדמן באותה תקופה לשכונת "בית ישראל". כיון שכך, נכנס ביחד עם מלווהו הג"ר שבתי אטון זצ"ל, ראש ישיבת "ראשית חכמה", אל מעונו של רבינו, לבקרו בחליו. כאשר נכנסו ראו את רבינו כשהוא מחולל מפשעינו. ביקש ראש הישיבה מרבינו שיאציל עליו ברכה, ואכן, רבינו נענה ובירכו מעומק לבו הטהור. כשיצאו, פרץ רבי עזרא בבכי, על ספר-התורה ששרוי בצער...[1]

RABBI
S. A. POLONSKY
BETH-ISRAEL
JERUSALEM Palestine

הרב
שמשון אהרן פולונסקי
רובינין בשכונת בית ישראל
עיה"ק ירושלם תובב"א

במכתב משנת תרפ"ז מזכיר רבינו חידושו במהרש"א סנהדרין

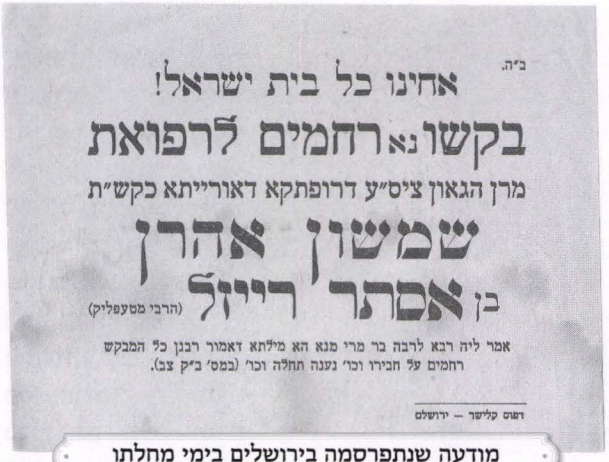

מימין לשמאל, הגאונים: רבי בן ציון אבא שאול זצ"ל, רבי שבתי אטון זצ"ל, רבי יוסף חיים שראבני זצ"ל

1 מפי הר"ר אלחנן שרבאני הי"ו מעיה"ק ירושלים, ששמע מהג"ר שבתי אטון זצ"ל, שהתלווה אל רבו, ראש ישיבת פורת יוסף זצ"ל.

אראלים ומצוקים נלחמים זה בזה

כך המשיכה מחלת הפרקינסון במלחמתה להכריע תחתה את כל הגוף. התנועה נעשתה קשה יותר ויותר, והדיבור הלך והוסיף והכביד. אבל, אש התורה שבערה בקרבו של רבינו, החזיקה אותו בעל-כרחה בין החיים, והמערכה על חייו לא הוכרעה. עד שהגיעה המחלה הידועה ה"י, והצטרפה - לא עלינו - אף היא למלחמה זו, והיא אשר הביאה לבסוף להסתלקותו מעלמא הדין. גם בשעה קשה זו, כשכל גופו מלא יסורים ומכאובים, ניכר תלמיד חכם זה בגדלותו המדהימה. היה זה לעת נלאו הרופאים למצוא את מקור המחלה בגוף, היכן היא. הרופאים לא מצאו את פתרון הדברים, ורבינו - הוא אשר הכריע שמקורה בכבד, לאור שינוי מסויים שחל בגופו, שלדברי הגמרא במסכת חולין בפרק "אלו טריפות", שינוי זה מקורו מן הכבד[יא].

ב"ה.

אחינו כל בית ישראל!

בקשו נא רחמים לרפואת

מרן הגאון ציס"ע דרופתקא דאורייתא כקש"ת

שמשון אהרן

בן אסתר רייזל (הרבי מטעפליק)

אמר ליה רבא לרבה בר מרי מנא הא מילתא דאמור רבנן כל המבקש רחמים על חבירו וכו' נענה תחלה וכו' (במס' ב"ק צב).

דפוס קלישר — ירושלם

מודעה שנתפרסמה בירושלים בימי מחלתו

כיון שגברה עליו מחלה זו, החל להכין עצמו להיפרד מן העולם. מה מדהימה העובדה, שבד בבד להיותו מודע לגמרי למצבו הקשה, המשיך - ממיטת חליו - להורות הוראה בישראל וללמד תורה והוראה לתלמידיו הנאמנים.

כך, כשהגיע בשנתו האחרונה - כמדי שנה, לבית המדרש של ראחמיסטריווקא, להשתתף בסעודת היארצייט הנערכת - בד' בניסן - לזכרו של הרה"ק רבי יוחנן מראחמיסטריווקא זי"ע, לא קיבל על עצמו לסיים מסכתא, כמנהגו בכל שנה, שאחר שחילק הממונה את לימוד מסכתות הש"ס בין המשתתפים - היה רבינו מקבל על עצמו לסיים את כל המסכתות 'שנשארו' ולא היה להם גואל. בשנה זאת לא אבה לקבל על עצמו כלום. הנוכחים תלו זאת בחולשתו, אבל, כנראה, מזליה חזי שקיצו קרב, ומפני כן לא רצה להתחייב...[יב]

על זאת יתפלל כל חסיד

באותם הימים, בשלהי חודש ניסן של שנת תש"ח, קרא לחתנו הר"ר מנחם סופר ז"ל, ובשארית כוחותיו פנה ואמר לו: "ליהווי ידוע לך, שקניתי חלקה בהר הזיתים[יג]. ברם, היות שאני אסתלק מן העולם עד חדשיים, ואז כבר תפרוץ מלחמה ולא יהיה שייך לקבור בהר הזיתים. אנא, תקברני

יא מרשימות נכד רבינו ובן ביתו, הר"ר נחום טל (טולקצוב) ז"ל.

יב הג"ר חנני' יוסף אייזנבך שליט"א ראש ישיבת "תומכי תמימים" בבני ברק, בשם הרה"ח ר' זלמן משה חסידה ז"ל.

יג חלקה זאת היתה סמוכה למקום קבורתו של ידיד נעוריו, הגאון החסיד רבי שלום מלמד זצ"ל, רבה של אומאן, אשר כבר בעת הלוויה של רבי שלום - בשנת תש"ג - נענה רבינו ואמר שרוצה להיקבר לצידו, ותיכף לאחר מכן הלך וקנה את החלקה הסמוכה.

בבית-החיים שבסנהדריה. ואם עד שנתיים ימים יהא שייך להעבירני להר הזיתים - עשה כך, אבל לאחר מכן - השאירני נא בסנהדריה".

דבריו המדוייקים היכו בתדהמה את החתן המסור. היה בהם שילוב של חכמה וכח חזיון למרחוק. כלפי זמן פטירתו, אולי שיער זאת מחומרת המחלה. אבל, החיזיון הבהיר - אשר התגלה אחר כך כמהימן ומדוייק - היה מכח התורה המיוחד שלו, שהאירה את עיני הבדולח למרחקים.

ותשחק ליום אחרון

עברו ימים אחדים, ובחודש אייר פרצה המלחמה של שנת תש"ח. הירדנים היו משגרים פגזים על שכונות ירושלים, ופחד גדול אחז את שארית הפליטה שבירושלים, בפרט את השרידים אשר עלו מן הגולה, שלמרבה הצער שוב רוגשת עליהם מדת הדין. המתח בשכונת "בית ישראל" היה רב. הגבול היה צמוד אליה, והיא ספגה הרבה מטחי פגזים. מחיר דמים קשה שילמה השכונה, כשאחדים מתושביה נהרגו ע"י הפגזים.

רבים מתושבי ירושלים בחרו לברוח מאימת המציק לערי המרכז, שם היה המצב רגוע יותר. רבינו, שהיה מרותק למיטת חליו, לא רצה בשעה קשה זו לעזוב את צאן מרעיתו. וכפי שמתואר לאחר הסתלקותו[יד]: **"הוא לא יצא מירושלים, ואפילו מהדירה שלו שהיתה במקום מסוכן, ובחצרו נהרגו שמונה נפשות מפגזים - לא רצה לצאת, באשר לא רצה לגרום בהלה ביציאתו מן המקום. הוא היה ליהודי השכונה כחומה".**

מעניין לציין, כי גם את תלמידיו זירז לא לברוח למקומות אחרים, וכפי שסיפר הג"ר ברוך נאה ז"ל, שבני משפחתו רצו לשהות בתקופה זו בבית חותנו, הרה"צ ר' יואל אשכנזי ז"ל בטבריא, ורבינו הפציר בו להישאר בירושלים, כשהוא מוסיף להבטיח, שלא יאונה להם כל רע[טו].

ואכן, כפי המסופר, באחד הימים, כ' אייר של שנת תש"ח, בעוד רבינו מוטל במיטת חליו, והנה, בית הכנסת "בית יעקב" המרכזי של השכונה - שרבינו התגורר מתחתיו - ספג פגיעה ישירה של פגז. עשרה יהודים יראים ושלמים נהרגו מאותו פגז, ה' יקום דמם. רסיס אחד מן הפגז חָדַר לבית רבינו פנימה, ונפל בדיוק תחת המיטה שעליה שכב רבינו. למרבה הנס, לא פגע הרסיס ברבינו עצמו, ולא יאונה לצדיק כל רע[טז].

בתקופה זאת, עבר חתנו של רבינו, הר"ר מנחם סופר ז"ל, לגור בבית רבינו, שהיה רחוק יותר מן פני האויב מאשר ביתו של ר' מנחם. חתנו זה יצא מגדרו לכבד את רבינו ביותרת הכבוד, ולהיטיב הרגשתו ככל הניתן.

המצב הרפואי של רבינו היה קשה מנשוא. שיתוק ה'פרקינסון' - מחד, ויסורי המחלה שבכבד - מאידך, גברו עליו ואיימו להכריעו, רח"ל. והנה, שוב נחזה המחזה המפעים. בעוד הגוף מזדכך והולך, כמעט שאין בו טיפת חיות, הנשמה מוסיפה להאיר ולהשלים את יעודה בעלמא הדין, להורות הוראה בישראל. יום יום התדפקו יהודים עם שאלותיהם, בתוכם אברכים צעירים העושים צעדיהם הראשונים בהקמת בית נאמן בישראל, ורבינו, במאור פניו הבהירים, ובדעתו הצלולה והגדולה מורה ובא להיתר או לאיסור.

יד חותם הידיעה: הרב אלתר מאיר.

טו מרשימות בנו הרב ישראל נאה שליט"א.

טז מפי נכד רבינו, הג"ר אשר סופר שליט"א.

"יום אחד לפני פטירתו, עוד ענה שאלות בהלכות טהרה ברמיזה", נזכר בערגה נכדו הג"ר אשר סופר שליט"א, ומוסיף, "הוא לא היה מסוגל לרדת מן המיטה, חולשתו גברה עליו ביותר. גם לשואלים השיב, כשהוא מונח במיטה. רק פעם אחת זכור לי שהתאמץ לרדת מהמיטה, היה זה בעת שנקלע מר נפש לבית משכנו של רבינו, אחוז אימה ופחד מההפגזות המשתוללות בחוצות ירושלים. או-אז אסף את שארית כוחותיו, ירד מן המיטה, ונחפז לקיים איתו מצוות 'הכנסת אורחים'..."

באותם הימים, נכנס פעם הבחור החשוב בנש"ק מוה"ר חי יצחק טווערסקי שליט"א, לימים כ"ק האדמו"ר מראחמיסטריווקא שליט"א בארה"ב, לפקוד את מעונו של ש"ב רבינו. במהלך שהותו אצל רבינו, סיפר לפניו הבחור סיפור קדוש מאחד מתלמידי הבעש"ט זי"ע. ומשסיפר לפניו הסיפור, החלו עיניו הטהורות של רבינו זולגות נחלי דמע. היו אלו דמעות מזוקקות של נפש טהורה, המתרפקת על אביה שבשמים ועבדיו הצדיקים. הדיבור לא היה איתו בכדי שיוכל להגיב על הסיפור, אבל דמעות הקודש שפיכו מעיניו היו יקרים יותר מכל הגה ודיבור. היו אלו דמעות מלאי רגשי עבודת ה'...

כך, בעוד אראלים ומצוקים אוחזים בארון הקודש, מוסיף רבינו להשלים את התפקידים האחרונים שנותרו לו בהשלמת שלושת עמודי העולם...

אמנם, לא לזמן רב.

עד...

לאחר שקיעת החמה, של ליל שני של פרשת חוקת, הסדר שבו מסופר על מיתת אהרן, כ"ח לחודש סיון שנת תש"ח, נצחו אראלים את המצוקים ונשבה ארון הקודש. בסדר של "וימת שם **אהרן** בראש ההר", באישון ליל, עלתה נשמתו הטהורה של רבינו שמשון **אהרן** בסערה השמימה, יחידה תמה ונקיה החזירה רבינו למרומים.

עוד באותו היום הגה רבינו בספרי הקודש. חי מתוך דברי תורה, ומת מתוך דברי תורה. נכדו הקרוב אליו הר"ר נחום טל (טולקצוב) ז"ל כותב ברשימותיו: "סבי ביקש בקשה אחת, למות כשספר קדוש בידיו, ואכן זכה לכך..."

אבל גדול ירד על ירושלים של מעלה. ממילא היו אנשי ירושלים שרויים בימי מתח וחרדה, בקושי יצאו מהמרתפים מסדרת הפגזות, ושוב התכוננו לרדת פעם נוספת למרתפים, ערב "ההפגזה השניה" של הלגיון הערבי. והנה, אחד משומרי החומות של ירושלים, נסתלק מאיתם.

חכם שלא נספד כהלכה...

במיוחד התפשטה בהם הרגשה כבדה ומועקה בלב, על שלא היו יכולים לספוד לו ולבכותו כהלכה, עקב החשש מלשהות ברחובה של עיר זמן רב מדאי. עקב המצב הקשה ששרר ברחובות, היה על החברא-קדישא להזדרז בעריכת מסע הלוויה. מועד הלוויה נקבע לשעות אחר-הצהריים. אלפים נקבצו לעבר בית הכנסת המרכזי של שכונת "בית ישראל", במקום בו שימש ברבנות והוראה, כ"ו שנים לערך.

גדולי ירושלים, רבניה ואדמו"ריה נראו הולכים שחוחים ושפופים ממדת הדין שפגעה בכלל. האדמו"ר הרה"ק רבי דוד מראחמיסטריווקא זצ"ל, ביכה אחריו מרורות, כשהוא מספר בפני

הסובבים אותו, שעוד בימים האחרונים, כשכבר היה מוטל על ערש דוי, והדיבור היה קשה עליו בעליל, הלך לבקר את רבינו, והציע לפניו שאלה קשה בהלכה. רבינו נענע בידו השמאלית שיחכה לרגע, התבונן וחשב באותה השאלה, וכעבור דקות אחדות השיב לו תשובה ברורה[יז].

הגאון רבי אברהם חיים נאה זצ"ל

בין הנוכחים במסע הלוויה, נראו ידידיו ותלמידיו הגדולים, ביניהם הגאון האדיר רבי דוד יונגרייז זצ"ל, שהיה אדוק ומקושר אליו כתלמיד ותיק וחביב[יח].

כנאה לכבודה של תורה, הכניסו את המיטה להיכל בית הכנסת. ידידו הגאון רבי אברהם חיים נאה זצ"ל, רב שכונת הבוכרים הסמוכה ומחבר הספרים הנודעים "קצות השולחן"[יט], כובד לשאת דברי הספד קצרים. ברוב כאב זעק מרורות על החלל הגדול שנפער בעולם בכלל ובירושלים של מעלה בפרט. כשסיים הגר"ח את דברי ההספד, ופנו להוציא את המיטה מביהמ"ד, התקרבה זוגתו הרבנית הצדקנית ע"ה, אשר היא זאת שליוותה אותו כיובל שנים, מנעוריו - כשעלה ונתעלה למעלה למעלה, ועד זקנותו - כשכבר נהפך לעמוד ההוראה שבדור, היא זאת שראתה מקרוב את גודל יגיעתו והתמדתו בתורה, היא זאת שהיתה שותפת-אמת להביאו להיות את מה שאכן היה, והיא זאת - שבשעה כואבת זו - זעקה מנהמת ליבה בבכי תמרורים: **"שמשון אהרן, די תורה זאל דיר פארביי גיין..."**[כ]

כך החל מסע הלוויה מתקדם במהירות. מבית ישראל הובילו את המיטה דרך שכונת "מאה שערים". כשעברו על-יד ישיבת פרשבורג עצרו, ונעמד המגיד הירושלמי הרה"צ רבי בן ציון יאדלר זצ"ל לשאת גם הוא דברי הספד קצרים. רבי בן ציון פתח בדברי קינה ונהי, באמרו: **"לא נדבר מהגאונות שלו בתורה - שהיא ידועה ומפורסמת לכל, ומי מהנוכחים כאן לא קנה לקח ממנו - בפלפול או בהוראה, אלא נדבר מהגאונות בצדקה"**, ותיאר לפני הקהל גודל טובו וחסדו של רבינו בענייני צדקה, **"כמו שהיה ענק ביותר בתורה - כך היה גדול בצדקה"**, אמר ברוב בכי[כא].

יז מפי עד-נוכח הרה"ח ר' יעקב שלום גפנר ז"ל.

יח מפי עד-נוכח הג"ר נטע פריינד זצ"ל.

יט רבינו היה בידידות נפלאה עם הגאון רבי אברהם חיים נאה. יחדיו ליבנו הרבה שאלות בהוראה והלכה. ראה ספר "קצות השלחן", ירושלים תשע"ד עמוד קיח, שמביא שם מו"מ בהלכה שהיה לו עם רבינו, בדין שכח לומר "רצה והחליצנו", בברכת המזון של שבת שובה.

כ תרגום: שמשון אהרן, תורתך שלמדת תלך לפניך.

כא תיאור קטע זה מפי עד-נוכח הרה"ג ר' צבי פסח (בהג"ר זאב) פראנק שליט"א.

עובדת ההספדים ע"י הגאונים הנ"ל, מוזכר גם ב"היומן", מיום המחרת של ההסתלקות, כ"ט סיון תש"ח: "אתמול אחרי הצהרים התקיימה הלוייתו,

משם המשיך מסע הלוויה לשכונת גאולה, והגיעו עד לרחובות עזרא וצפניה, עד שהגיעו לצומת הדרכים של פינת הרחוב שנקרא היום "רחוב בר אילן". שם עצרו השוטרים את המון המלווים, ולא נתנו בעדם להמשיך ללוות את המיטה. רק החברא-קדישא קיבלו רשות ללוות את המיטה, בכדי לטפל בענייני הקבורה. אחדים מתלמידיו התעקשו בכל מירצם, ובסערת-רוח התחננו שרצונם לכבד את רבם כבוד אחרון בשלימות. ביניהם היה הרה"צ רבי יוסף בנימין רובין זצ"ל, גבאי צדקה מפורסם בירושלים. השוטרים הבינו גם הם שמדובר כאן באחד מגדולי ירושלים, ובאופן חריג הסכימו עם אותם התלמידים.

כך הגיעו עד בית החיים שבסנהדריה, שם נטמן רבינו טרם העריב שמש היום. וכל בית ישראל יבכו את השריפה אשר שרף ה'.

כשמת התנא רבי אליעזר הגדול, מספרים חז"ל, נטל שתי זרועותיו והניחן על לבו, אמר: "אוי לכם שתי זרועותי שהן כשתי ספרי תורה שנגללין", ומבאר רש"י הקדוש: "כדרך שגוללין ספר תורה, והכתב מכוסה, כך תתעלם ותתכסה תורה שבלבי כשאמות".

אף כשסגרו סלעי ירושלים בעד גופו הטהור והמזוכך של הרב דטפליק, בחינת ספר תורה שנגנז היה, כי הרבה יותר משהספיקו בני התקופה לשמוע וללמוד מפיו חידושים ופסקים בגופי תורה, הרבה יותר נשתיירה תורת אמת בלבו ובמוחו, שלא העלה אותם במגילת ספר, ולא זכה הדור ליהנות מברכתם.

ספרו הצנוע "דברי אהרן" מכיל אולי רק טיפה אחת מיינו הטוב, יין המשומר בענביו, שדעת זקנים נוחה ומתיישבת בו[כב].

אחר מסע לוויה חפוז שכזה, שררה תחושה קשה בלבבות, על אותו גאון וצדיק שבדור שלא נספד כהלכה...

באחד מעתוני התקופה הביאו את הדברים לידי ביטוי, למחרת ההסתלקות של רבינו, ובמאמר שנשא את השם "תלמיד חכם שלא נספד כהלכה" נשאו עליו נהי וקינה[כג]:

עם פטירתו של הרב מטפליק זצ"ל נסתלק אחד מן האריות שבחבורה מן המעטים שבדורנו בכלל. אישיות שלהבלטת גדלותה לא היה צורך בהידור אצטליתו בכבוד משרתו ואף לא בפלפולי תורתו. עצמותיו וכל אבריו, הלוכו ודבורו עם הבריות, תשובותיו הפסקניות והחותכות לכל שואל, למן האשה קשת הרוח ועד גדולי ההוראה וההנהגה בישראל. - כולם אמרו כבוד והדר למי ששכלו בהיר, מחשבתו אמת, רצונו חזק, והרגשתו ויחס אל כל הזולת - הרגשת אהבה בלתי מעושה.

לא אחת קרה, שלעצתו ולשיפוטו פנו אישי ציבור שונים נבוכים בבעיותיהם המסובכות, והוא ענה בפשטות כן, או לאו, לא הוא טרח להסביר ולנמק, ולא להם חסר עוד שכנוע. מבטו, חדירתו אל עומק העניינים במומחיות יותר ממומחיות השואלים, הם שכנעו שכנוע גמור.

לא אחת קרה, שלשיפוטו נדרשו אנשים, אשר להשקפותיהם ולמעשיהם לא הסתיר הנפטר את התנגדותו העזה, אבל הם ידעוהו והכירוהו כאיש אמת וכחכם הרזים, גם הם יצאו ממנו מלאי

השתתפו בה מסלתה ומשמנה של ירושלים, רבנים ות"ח וזקני ירושלים. דברי הספד קצרים, נשאו הרב אברהם חיים נאה והרב בן ציון ידלר".

כב תיאור זה, מאמרו של הרב אהרן סורסקי הי"ו, "מרביצי תורה מעולם החסידות", חלק ז, עמוד קג.

כג "היומן", כ"ט סיון תש"ח.

רצון, ופיהם מלא שבח והערצה.

כשם שחייו היו בצניעות ובפשטות, כך היתה פטירתו. ולא זכה קהל מעריציו להספיד אותו כהלכה, על ת"ח שאינו נספד כלל אינו בוכה הקב"ה, אבל הוא בוכה כשנספד ולא כהלכה. דבר שנצטער עליו אותו צדיק כל ימיו במאסו כל שמץ של מודרניות או ריח ממנו, היה מכשול לאחרים בהלוויתו שלו למנוחת עולמים.

כך גם במלאת השנה להסתלקותו, ביטא זאת שוב אחד מכותבי העתים[כד]:

לא נספד כהלכה

יום שבת קודש, כ"ח סיון, הוא יום הזכרון של הגאון רבי שמשון אהרן פולונסקי זיע"א (הרב מטפליק).

הרב מטפליק נמנה בין גאוני הזמן, וגדולי ישראל העידו עליו כי היה מיחידי הדור, והוא זכה לדברים הרבה, כי תורתו היתה לשמה, ואעפ"י כן לא נספד כהלכה, ולא באשמת ירושלים חלילה, אלא כי הימים האלו ימי צרות ופחד היו לירושלים, ימים אחדים לפני ההפגזה השניה, עת שבני ירושלים התכוננו לרדת שוב אל המקלט.

אך אנשי ירושלים נשאו בחובם את זכרו כל השנה. מאד כאב לבם על אשר לא היתה להם האפשרות להספידו כהלכה. ישתמשו נא איפוא שורות אלו, מעין פיצוי לכאב הלב הפנימי של כל אחד מאתנו.

הרב מטפליק, הוא היה המורה הוראה בה' הידיעה. מורי ההוראה פנו אליו בכל שאלה קשה ובעיה מסובכת ובלתי מצויה. ויחד עם זה, היה סמל הטוב, לבבו היה רחב מן הים, נהנו ממנו עצה ותושיה. עצה - כי את חכמתו ובינתו העמוקה היה מנצל למען תת את העצה הנכונה, התעמק וחדר לכל צדדי שאלת השואל, והמבורך יצא ממנו בהחלטה ברורה ובעצה טובה. ותושיה - לנזקק לכך. אם בגופו ואם בממונו. בגופו, היה טורח והיה מהלך כמה פרסאות למרות חולשתו לעשות טובה למישהו, ואם עני היה הנזקק

תלמיד חכם שלא נספד כהלכה

עם פטירתו של הרב מטפליק זצ"ל נסתלק אחד מן האריות שבחבורה מן המעטים שבדורנו בכלל, אישיות שלהבלטת גדלותה לא היה צורך בהידור אצטלתו בכבוד משרתו ואף לא בפלפולי תורתו, עצמותיו וכל איבריו, הילוכו ודבורו עם הבריות תשובותיו הפסקניות והחותכות לכל שואל, למן האשה קשת רוח ועד גדולי התורה וההנהגה בישראל - כלם אמרו כבוד והדר למי ששכלו בהיר מחשבתו אמת רצונו חזק והרגשתו ויחסו אל כל הזולת הרגשת אהבה בלתי מעושה.

לא אחת קרה שלעצתו ולשיפוטו פנו אישי צבור שונים נבוכים בבעיותיהם המסובכות, והוא ענה בפשטות כן, או לאו, לא הוא טרח להסביר ולנמק ולא להם חסר עוד שכנוע. מבטו, חדירתו אל עומק הענינים במומחיות יותר ממומחיות השואלים הם שכנעו שכנוע גמור.

לא אחת קרה שלשיפוטו פנו אנשים, אשר להשקפותיהם ולמעשיהם לא הסתיר הנסטר את התנגדותו העזה, אבל הם ידעוהו והכירוהו כאיש אמת וכחכם רזים, גם הם יצאו ממנו מלאי רצון ופיהם מלא שבח והערצה.

כשם שחייו היו בצניעות ובפשטות כך היתה פטירתו. ולא זכה קהל מעריציו להספיד אותו כהלכה, על ת"ח שאינו נספד כלל אינו בוכה הקב"ה, אבל הוא בוכה כשנספד ולא כהלכה. דבר שנצטער עליו אותו צדיק כל ימיו במאסו כל שמץ של מודרניות או ריח ממנו, היה מכשול לאחרים בהלוויתו שלו למנוחת עולמים. כמה צריך היה להשתדל בשביל להגיע לחסר טעם ולחסר כבוד שכזה, לקיים בקבורתו כל אותם הטקסים אשר הם זמורת גר בחיי ירושלים. אכן .בגלות אבדנו בחיינו ובמותנו בגופנו ובנשמתנו.

א. ס.

"היומן" למחרת ההסתלקות

כד "המבשר", עש"ק קרח, כ"ז סיון תש"ט.

וזקוק לכסף, היה פורס לו מכל מה שהיה ברשותו, ועוד טרח לאסוף מאחרים.

הרב מטפליק חי במצוקה, בעוני ובריעב, ובו באותו זמן היה חלק גדול מעניי ירושלים מקבלים ממנו או על ידו תמיכה כספית, והוא כשלעצמו די לו במה בכך.

הרב מטפליק, דבריו היו נשמעים ומתקבלים על כל מי שבא אתו בדברים. הוא היה משמיע את דבריו, ברוך, בחיבה, בנחת ובאהבה.

הרב מטפליק היה תקיף הדעת, שיטה היתה לו, קו היה לו. ממנו לא זז ולא חת מפני כל.

הרב מטפליק, היה עניו ושפל ברך. שתי המידות, תקיפות הדעת והענווה, כוננו בתוכו בהרמוניה ובהדדיות. בטעם ובחן.

הרב מטפליק, הוא אהב את הבריות, ואהב את המקום, והיה אהוב על הבריות ואהוב על המקום. כל מי שבא במחיצתו טעם טעמה של אהבה, אהבה שאינה תלויה בדבר. הוא קיבל את כל האדם, לא רק בסבר פנים יפות, אלא באהבה, אהבה בלי מיצרים.

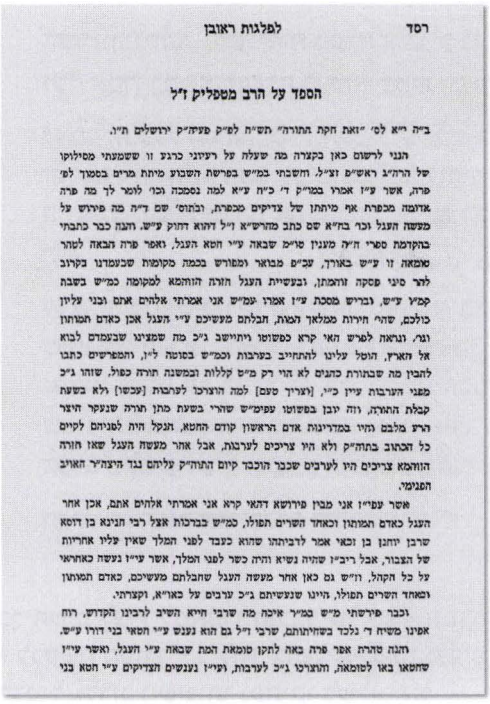
הרב מטפליק ירד אל העם, התרועע עם ההמונים. ולמרות גדולתו בתורה, ולמרות מה שהיה משכמו ומעלה גבוה מכל העם. ואולי מפני כך. היה יורד בכל שעה ובכל יום אל חיי ההמונים, ומושכם לדבר תורה ולשמירת המצוות, וכל המון בית ישראל מצא בו גם את הריע.

הכל היה בו. כל מידה טובה ונכונה היו בו, בגופו הצנום. ענווה, תקיפות הדעת. אור גדול, הוראה מעשית בהיקף גדול, רבנות, תורה, יראה, והכל ניכרו זה בזה.

חבל על דאבדין ולא משתכחין, כי השאיר אחריו חלל ריק.

תנצב"ה.

"המבשר" ליום השנה הראשון, כ"ז סיון תש"ט

רסד לפלגות ראובן

הספד על הרב משפליק ז"ל

ב"ה ר"א לס' "זאת חקת התורה" תש"ח לפ"ק פעיה"ק ירושלים ת"ו.

הנני לרשום כאן בקצרה מה שעלה על רעיוני כרגע זו ששמעתי מסילוקו של הר"ב ראש"ם זצ"ל, וחשבתי במ"ש בפרשת השבוע מיתת מרים במסוך לפ' פרה, אשר ע"ז אמרו במד"ר ד' כ"ח ע"א למה נסמכה וכו' לומר לך מה פרה אדומה מכפרת אף מיתתן של צדיקים מכפרת, וכתוס' שם ד"ה מה פירוש על משנה העגל וכו' בא"א שם כתב מהרש"א ז"ל דהוא דחוק ע"ש. והנה כבר כתבתי בהקדמת ספרי ח"א מענין סו"ס שבאה ע"י חטא העגל, ואפי' פרה האבה לשהר שמאה זו ע"ש באורך, עכ"פ מבואר ומפורש בכמה מקומות שבעמדנו בקרוב להר סיני פסקה זוהמתן, ובשעיית העגל הזרה הזוהמא למקומה כמ"ש בשבת קמ"ע ע"ש, וברש"י מסכת ע"ז אמרו עמ"ש אני אמרתי אלהים אתם ובני עליון כולכם, שהי' חירות ממלאך המות, חבלתם מעשיכם ע"י העגל אכן כאדם המותון וגו', ונראה לפרש האי קרא כפשוטו ויתישב ג"כ מה שמצינו שבעמדם לבוא אל הארץ, הוטל עליהם להתחייב בערבות וכמ"ש בסוטה ל"ז, והמפרשים כתבו להבין מה שבתורת כהנים לא הזי רק מ"ם קללות ובמשנה תורה כפול, שזהו ג"כ משני הערבות ע"ין כ"י, [צריך טעם] למה הוצרכו לפרטות [פכשו] ולא בשעת קבלת התורה, וזה יובן בפשוטו עפמ"ש שהרי בשעת מתן תורה שנעקר היצר הרע מלבם והיו במדרגות אדם הראשון קודם החטא, ועכל היה לפניהם לקיים כל האמור בתוה"ק ולא היו צריכים לערבות, אבל אחר מעשה העגל שאו חזרה הזוהמא צריכים היו לערבים שכבר הוכבד קיום התוה"ק עליהם נגד היצה"ר האויב המגיחם.

אשר עפ"ז אני מבין פירושא דהאי קרא אני אמרתי אלהים אתם, אכן אחר העגל כאדם המותון וכאחד השרים תפולו, כמ"ש בברכות אצל רבי חנינא בן דוסא שרבן יוחנן בן זכאי אמר לדביתהו שהוא כעבד לפני המלך שאין עליו אחריות של הצבור, אבל ריב"ז שהיה נשיא והיה כשר לפני המלך, אשר ע"ז נעשה כאחראי על כל הקהל, וז"ש גם כאן אחר מעשה העגל שחבלתם מעשיכם, כאדם המותון וכאחד השרים תפולו, היינו שנעשיתם ג"כ ערבים על כאו"א, וקצרתי.

וכבר פירשתי מ"ש במ"ר איכה מה שרבי חייא השיב לרבינו הקדוש, רוח אפינו משיח ה' נלכד בשחיתותם, שרבי ז"ל גם הוא נענש ע"י חטאי בני דורו ע"ש.

והנה שהרת אפר פרה באה לתקן טומאת המת שבאה ע"י העגל, ואשר ע"ז שחטאו באו לטומאה, תהצרכו ג"כ לערבות, ועי"ז נענשים הצדיקים ע"י חטא בני

ספר

לפלגות ראובן

חדושים וליקוטים

על

מועדים, תורה, נ"ך, ש"ס. מדרשים

חלק שני

אשר השאיר אחריו כרכה רבינו הגאון האמיתי
מאורן של ישראל צדיק יסוד עולם ככש"ת
מרן **זעליג ראובן בענגיס** זיע"א
גאב"ד עיר הקדש ירושלים תוכב"א

יוצא לאור ע"י
ישיבת נר ישראל באלטימור

ונכד המחבר
הרב שמואל צבי הלוי ויטשיק

שנת תשפ"ש לפ"ק

גדולי תלמידי החכמים שבדור, שביכו את רבינו, וקוננו על כך שלא נספד כהלכה, הביעו את גודל צערם בכתובים, וכך מוצאים אנו את הראב"ד הגאון רבי זעליג ראובן בענגיס זצ"ל, רושם לעצמו דברי הספד על רבינו, אשר לימים - לאחר פטירתו - נדפסו בספרו "לפלגות ראובן", חלק ב, עמוד רסד.

כך נמצאו בין בתרי כתביו של הגאון רבי יחזקאל סרנא זצ"ל, ראש ישיבת חברון בעיה"ק ירושלים, דברי זכרון ומספד על רבינו, שרשם לעצמו ביום ההסתלקות[כה], ולחיבת הקודש נעתיקנו ככתבו וכלשונו:

מחשבות ביום פטירתו של הגה"צ מטפליק

כ"ח סיון תש"ח

א) יסורים של אהבה שאין בהם ביטול תורה[כו], כי לת"ח גדול אין יסורים אלא ביטול תורה, ולכן כשיש בהם ביטול תורה א"א שיהי' יסורים של אהבה.

ב) משמת בן עזאי בטלו השקדנים[כז] ופירש"י שוקדין על דלתות בית המדרש לילה ויום כו'. וכן אמרו ביבמות[כח] ומה אעשה שנפשי חשקה בתורה. ג' מדות בשקידה: א) כתכונה וטבע וזו מדה פחותה. ב) מפני חובת המצוה של והגית וגו'. ג) מפני אהבת התורה, וזו היא המעלה

כה נדפסו בספר הזכרון - שיו"ל לזכרו של ראש ישיבת חברון זצ"ל - "אחר האסף", ירושלים תשל"א, עמוד תרמט.
כו ברכות ה, א.
כז סוטה מט, א.
כח סג, ב.

העליונה ביותר, ולשלימות מעלה זו הגיע בן עזאי, וזה אנו לומדים ממ"ש ומה אעשה וכו', וע"ז אמרו במשנה משמת בן עזאי בטלו השקדנים.

ג) מעלת בעל הוראה, גדול תלמוד שמביא לידי מעשה[כט] ולכן גדר התורה הוא שכל לומד יהי' בעל הוראה לעצמו עכ"פ, אבל בדורות הירודים, מגיעים לזה רק יחידי סגולה. ובמעלת הוראתם משלימים הם את תורתם של כל הלומדים, ולפיכך אבדת בעל הוראה אבידה לכל היא.

ד) גאון. מחפשים רמזים לתואר גאון, אך באמת הוא כפשוטו שהת"ח המובהק ביותר הוא גאונו של ישראל, ושריו. לפנים בישראל הי' כתר תורה שהי' עולה בחשיבותו גם על כתר מלכות כי גם על המלך הי' להמלך עם הסנהדרין. ועיקר מחלוקת קרח ועדתו הי' למעט בשררותם בכח תורתם של משה ואהרן, וזהו שאמרו כי תשתרר עלינו גם השתרר. וכן כי כל העדה כולם קדושים ובתוכם ה' ומדוע תתנשאו על עם ה'.

ה) שררה וענוה זוהי שררת התורה.

כך חשוב לציין למאמרו הנכבד של הג"ר חנוך זונדל גרוסברג זצ"ל, מחכמי ירושלים, שנתפרסם - לבקשת העורך - ב"לוח ירושלים לשנת תש"ט". חלקים ממאמר זה כבר צוטטו במשך הפרקים דלעיל, ולרוב חשיבותו נעתיקו בשלימותו:

מאמר זכרון של הגאון רבי חנוך זונדל גרוסברג זצ"ל[ל]

"נעתרתי לבקשת העורך הנכבד להציב ציון לאחד מגדולי ההוראה, הי ניהו הגאון הגדול מרא דהלכתא רבינו שמשון אהרן פולינסקי זצ"ל, שנלב"ע בכ"ח סיון תש"ח.

"וכדי שלא למעט בדמות, אתאר בקוים קצרים את אשר היה לנו עוד בחיים חיותו, ואת אשר אבדנו במותו.

"המנוח הגדול, שהיה נקרא בפי כל בשם הרב מטעפליק, מלבד שהיה אחד מגדולי ההוראה שבדורנו, הנה בהיותו מחונן בכשרונות נפלאים שקשה למצוא דוגמתו, בעל זכרון נפלא, תפישה מהירה, הבנה שנונה, וידיעה עמוקה במהלך החיים, היו רבים משכימים לפתחו הפתוח לרווחה לכל הבא, ורבים היו נעזרים על ידו. ביתו היה בית ועד לחכמים, כל היום היה ביתו הומה מנכנסים ויוצאים, הן בנוגע לשאלות איסור והיתר והן בפלפולי דאורייתא. כי בהיותו בקי נפלא בש"ס ומפרשיו ובכל ספרי הפוסקים הראשונים והאחרונים, היה לעזר לא מעט לגדולי התורה ולחכמי הישיבות, שהיו באים אליו לברר ספיקותיהם ולהציע קושיותיהם, והוא בבקיאותו הגדולה היה מורה להם באצבע התרת ספיקותיהם ופירוק קושיותיהם בספרי הראשונים והאחרונים על הש"ס ופוסקים שהיו מונחים אצלו כמונחים בקופסא.

"ואף בשנותיו האחרונות, שכבר היה מוטל על ערש דווי, והדיבור היה קשה עליו, בכל זאת היה

כט קידושין מג, ב.

ל במאמר הזכרון לרבינו, "לוח ירושלים לשנת תש"ט".

מוכן לענות לכל דורש דבר ה' זו הלכה, אם לא בדיבור לכל הפחות ברמיזה.

וכשם שהיה גדול ומופלא בתורה, כן היה גדול ומופלא ומיוחד במינו במעשים. בכל לבו ונפשו הרך והרחמני היה מוכן לעזור לכל דורש. וגם בזה רבים נעזרו על ידו, בלבביות היה מושיט עזרה אף במקרה שלא היה נדרש לזה, ולא היה חושך עמל מנפשו והיה מכתת את רגליו להשיג את העזרה הנחוצה הן בגוף והן בממון ולא ידע לאות מה היא.

"וביחוד התבלטה אהבתו העמוקה והאמתית לחוג בני התורה, והיה מוכן להקריב למענם את כל אונו, אהבתו אליהם היתה אהבית. ובמקום גדולתו שם תמצא ענותנותו, והיה מדבר על לבם כדבר איש אל רעהו, ורבות פעמים היה מתיפח בבכי כתינוק על סבלם וצערם של בני תורה.

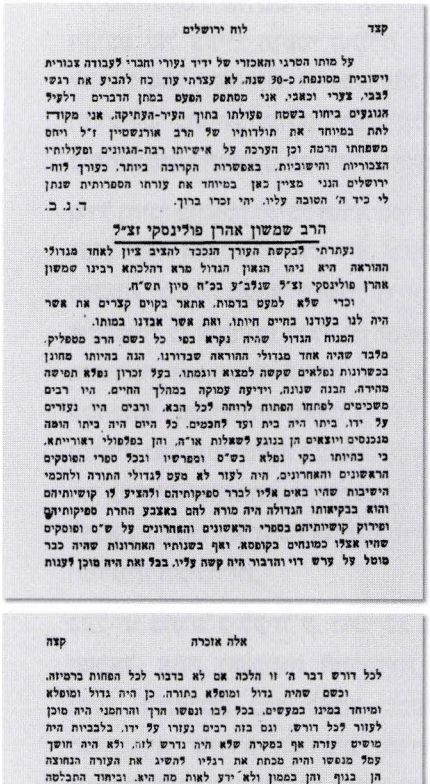
"במותו אבדה לה לירושלים בכלל ולשכונת בית ישראל בפרט, אשר המנוח שימש בה כרב ומורה הוראה, את אחד מיחידי הסגולה שבדור אשר כלל בתוכו את שלשת העמודים אשר העולם נשתת עליהם, ובדור עני כזה מי יתן לנו תמורתו.

"תורת המנוח היה רוב על פה ומיעוט בכתב (גיטין ס' ע"ב), הרבה מחדושיו פזורים פה ושם בספרי המחברים וביחוד הדפיס קובץ תורני בספר ויוסף שאול להרה"ג ר' יוסף אלישר זי"ל, ובזמן האחרון - כסלו תש"ח - הדפיס את ספרו "דברי אהרן" אשר רבים יהנו לאורו. וז"ל הרב בהקדמתו: אמנם מעולם לא היה בדעתי להדפיס כל ספר, ומטעם זה לא כתבתי כל מה שנתחדש לי ברוב הימים. אולם עתה, עת תקפה חולשה את גופי, נאותי לבקשת כמה מידידי, תלמידי חכמים מבאי ביתי, לכתוב על ידיהם מקצת מחדושי התורה, שזכיתי בעזה"ת לחדש במשך הזמן. תקותי לה', כי המעיין הישר ימצא בספרי זה כמה דברי חפץ, ויקויים בי תפילת דהע"ה "אגורה באהלך עולמים".

תנצב"ה.

חנוך זונדל גרוסברג

מתושבי עיר העתיקה תו"ב, מחבר ספר תורת השמיטה, וספר המעשר והתרומה, וקונטרס דרישת צב"י.

קצד לוח ירושלים

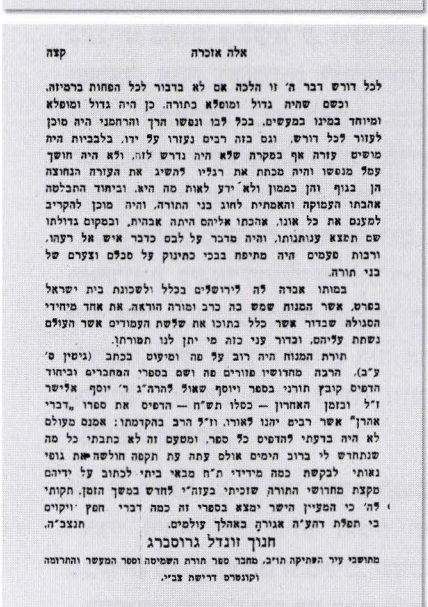
על מותו הסרגי והאכזרי של ידיד נעורי וחברי לעבודת צבורית וישובית מסונפה, כ-30 שנה. לא עצרתי עוד כח להביע את רגשי לבבי, צערי וכאבי. אני מסתפק הפעם במתן הדברים דלקמן הנוגעים ביחוד בשטח פעולתו בתוך העיר-העתיקה. אני מקוה להת במיוחד את תולדותיו של הרב אורנשטיין ז"ל ויחס משפחתו הרמה וכן הערכה על אישיותו רבת-הגוונים ופעולותיו הצבוריות והישוביות. באפשרות הקרובה ביותר. כעורך לוח-ירושלים הנני מציין כאן במיוחד את עזרתו המסורתית שנתן לי כיד ה' הטובה עליו. יהי זכרו ברוך. ד. נ. ב.

הרב שמשון אהרן פוליינסקי זצ"ל

נעתרתי לבקשת העורך הנכבד להציב ציון לאחד מגדולי ההוראה היא ניהו הגאון הגדול מרא ההלכה רבינו שמשון אהרן פוליינסקי זצ"ל שנפ"ש בכ"ח סיון תש"ח.

וכדי שלא למעט בדמות. אתאר בקוים קצרים את אשר היה לנו בעודנו בחיים חיותו. ואת אשר אבדנו במותו.

המנוח הגדול שהיה נקרא בפי כל בשם הרב מספלוק. מלבד שהיה אחד מגדולי התוראה שבדורנו. הנה בהיותו מחונן בכשרונות נפלאים שקשה למצוא דוגמתו. בעל זכרון נפלא תפישה מהירה. הבנה שנונה. וידיעה עמוקה במהלך החיים. היו רבים משכימים לפתחו השחור לדרוש לכל הבא. ורבים היו נעזרים על ידו. ביתו היה בית ועד לחכמים. כל היום היה ביתו הופה מנכנסים ויוצאים הן בנוגע לשאלות אור"ח. והן בפלוגי דאורייתא. כי בהיותו בקי נפלא בש"ס ופוסקים ובכל ספרי הפוסקים הראשונים והאחרונים. היה לעזר לא מעט לגדולי התורה ולחכמי הישיבות שהיו באים אליו לברר ספיקותיהם ולהציע לו קושיותיהם והוא בבקיאותו הגדולה היה מורה להם באצבע החרת ספיקותיהם ופירוק קושיותיהם בספרי הראשונים והאחרונים על ש"ס ופוסקים שהיו אצלו כמונחים בקופסא. ואף בשנותיו האחרונות שהיה כבר פושל על ערש דוי והרבור היה קשה עליו. בכל זאת היה מוכן לענות

אלה אזכרה קצה

לכל דורש דבר ה' זו הלכה אם לא ברבור לכל הפחות ברמיזה.

וכשם שהיה גדול ומופלא בתורה. כן היה גדול ומופלא ומיוחד במינו במעשים. בכל לבו ונפשו הרך והרחמני היה מוכן לעזור לכל דורש. וגם בזה רבים נעזרו על ידו. בלבביות היה מושיט עזרה אף במקרה שלא היה נדרש לזה. ולא היה חושך עמל מנפשו והיה מכתת את רגליו להשיג את העזרה הנחוצה הן בגוף והן בממון ולא ידע לאות מה היא. וביחוד התבלטה אהבתו העמוקה והאמתית לחוג בני התורה. והיה מוכן להקריב למענם את כל אונו. אהבתו אליהם היתה אהבית. ובמקום גדולתו שם תמצא ענותנותו. והיה מדבר על לבם כדבר איש אל רעהו. ורבות פעמים היה מתיפח בבכי כתינוק על סבלם וצערם של בני תורה.

במותו אבדה לה לירושלים בכלל ולשכונת בית ישראל בפרט. אשר המנוח שמש בה כרב ומורה הוראה. את אחד מיחידי הסגולה שבדור אשר כלל בתוכו את שלשת העמודים אשר העולם נשתת עליהם. ובדור עני כזה מי יתן לנו תמורתו.

תורת המנוח היה רוב על פה ומיעוט בכתב (גיטין ס' ע"ב). הרבה מחדושיו פזורים פה ושם בספרי המחברים וביחוד הדפיס קובץ תורני בספר ויוסף שאול להרה"ג ר' יוסף אלישר זי"ל ובזמן האחרון — כסלו תש"ח — הדפיס את ספרו „דברי אהרן" אשר רבים יהנו לאורו. וז"ל הרב בהקדמתו: אמנם מעולם לא היה בדעתי להדפיס כל ספר, ומטעם זה לא כתבתי כל מה שנתחדש לי ברוב הימים אולם עתה עת תקפה חולשה את גופי נאותי לבקשת כמה מידידי ת"ח מבאי ביתי לכתוב על ידיהם מקצת מחדושי התורה שזכיתי בעזה"י להחדש במשך הזמן. תקותי לה' כי המעיין הישר ימצא בספרי זה כמה דברי חפץ ויקויים בי תפלת דהע"ה אגורה באהלך עולמים. תנצב"ה.

חנוך זונדל גרוסברג

מתושבי עיר העתיקה תו"ב, מחבר ספר תורת השמיטה וספר המעשר והתרומה וקונטרס דרישת צב"י.

עוד יצויין למאמרו המשובח של הג"ר מרדכי גימפל בארג ז"ל, רו"מ ישיבת "שער השמים", בקובץ "ההד", אב-אלול תש"ח. גם ממנו כבר צוטטו לעיל הגדרות נכבדות, ולחשיבותו היתרה נביאנו בזה:

הגאון ר' שמשון אהרן פולנסקי זצ"ל

קוים לדמותו של הרב מטפליק

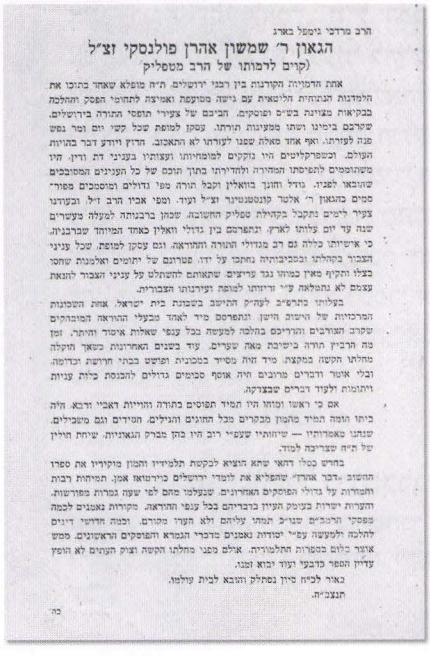
"אחת הדמויות הקורנות בין רבני ירושלים, ת"ח מופלא שאיחד בתוכו את הלמדנות הניתוחית הליטאית עם גישה מסועפת ואמיצה לתחומי הפסק וההלכה בבקיאות מצוינת בש"ס ופוסקים. חביבם של צעירי תופסי התורה בירושלים, שקירבם בימינו ושתו ממעינות תורתו. עסקן למופת שכל קשה יום ומר נפש פנה לעזרתו, ואף אחד מאלה שפנו לעזרתו לא התאכזב. חרוץ ויודע דבר בהויות העולם. וכשפרקליטים היו נזקקים למומחיותו ועצותיו בעניני דת ודין, היו משתוממים לתפיסתו המהירה ולחדירתו בתוך תוכם של כל העניינים המסובכים שהובאו לפניו.

גודל וחונך בוואלין וקיבל תורה מפי גדולים ומוסמכים מפורסמים כהגאון ר' אלטר קונסטנטינר זצ"ל ועוד, ומפי אביו הרב ז"ל, ובעודנו צעיר לימים נתקבל בקהילת טפליק החשובה, שכיהן ברבנות למעלה מעשרים שנה עד יום עלותו לארץ, ונתפרסם בין גדולי וואלין כאחד המיוחד שברבניה, כי אישיותו כללה גם רב מגדולי התורה וההוראה, וגם עסקן למופת, שכל עניני הציבור בקהילתו ובסביבותיה נחתכו על ידו. פטרונם של יתומים ואלמנות שחסו בצילו ותקיף מאין כמוהו נגד עריצים, שתאותם להשתלט על עניני הציבור להנאת עצמם לא נתמלאה ע"י זריזותו למופת ועירנותו הציבורית.

ההד

ירחון חרדי מרכזי

ב"ה ירושלים ת"ו, סיון—תמוז התש"ח חוברת ט—י / שנה כ"ג

הרב מרדכי גימפל בארג

הגאון ר' שמשון אהרן פולנסקי זצ"ל

(קוים לדמותו של הרב מטפליק)

אחת הדמויות הקורנות בין רבני ירושלים, ת"ח מופלא שאחד בתוכו את הלמדנות הניתוחית הליטאית עם גישה מסועפת ואמיצה לתחומי הפסק וההלכה בבקיאות מצוינת בש"ס ופוסקים. חביבם של צעירי תופסי התורה בירושלים, שקירבם בימינו ושתו ממעינות תורתו. עסקן למופת שכל קשי יום ומר נפש פנה לעזרתו, ואף אחד מאלה שפנו לעזרתו לא התאכזב. חרוץ ויודע דבר בהויות העולם. וכשפרקליטים היו נזקקים למומחיותו ועצותיו בעניני דת ודין, היו משתוממים לתפיסתו המהירה ולחדירתו בתוך תוכם של כל העניינים המסובכים שהובאו לפניו.

גודל וחונך בוואלין וקיבל תורה מפי גדולים ומוסמכים מפורסמים כהגאון ר' אלטר קונסטנטינר זצ"ל ועוד, ומפי אביו הרב ז"ל, ובעודנו צעיר לימים נתקבל בקהילת טפליק החשובה, שכיהן ברבנות למעלה מעשרים שנה עד יום עלותו לארץ, ונתפרסם בין גדולי וואלין כאחד המיוחד שברבניה, כי אישיותו כללה גם רב מגדולי התורה וההוראה, וגם עסקן למופת, שכל עניני הציבור בקהילתו ובסביבותיה נחתכו על ידו. פטרונם של יתומים ואלמנות שחסו בצילו ותקיף מאין כמוהו נגד עריצים, שתאותם להשתלט על עניני הציבור להנאת עצמם לא נתמלאה ע"י זריזותו למופת ועירנותו הציבורית.

בעלותו בתרפ"ב לעיה"ק, התיישב בשכונת בית ישראל, אחת השכונות המרכזיות של הישוב הישן, ונתפרסם מיד לאחד מבעלי ההוראה המובהקים שקירב הצורבים והדריכם בהלכה למעשה בכל ענפי שאלות איסור והיתר. זמן מה הרביץ תורה בישיבת מאה שערים. עוד בשנים האחרונות כשאך הוקלה מחלתו הקשה במקצת, מיד היה מסייר במכונית ופושט בבתי חרושת וכדומה, ובלי אומר ודברים היה אוסף סכומים גדולים להכנסת כלות עניות ויתומות ולעוד דברים שבצדקה.

אם כי ראשו ומוחו היו תמיד תפוסים בהוויות דאביי ורבא, היה ביתו הומה תמיד מהמון מבקרים מכל החוגים והגילים, שנהנו מאמרותיו - שיחותיו שעפ"י רוב היו בהם מברק הגאוניות, שיחת חולין של תיקה עצריכת למוד.

בחדש כסלו דאשר שהא הוציא לבקשת תלמידיו והמון מוקיריו את ספרו החשוב «דבר אחרי» שהפליא את לומדי ירושלים בירושאו אמן. תמוהות רבות ותמורות על גדולי המוסקים האחרונים, שעלעלו מהם לפי שעה בספרות מפורשות. והערות ישרות בעומק העיון בדבריהם בכל ענפי התורה. מקוראות נאמנים לכתת מפסקי הרמב"ם סנר"ע ומתי עליהם ולא העיד מהם. וכמה חדשי דיבים להלכה למעשה עפ"י יסודות נאמנים מדברי הגמרא והפוסקים הראשונים. ממש אוצר בלום במקורות התלמודיה. אולם מפני מחלתו הקשה וצוק העתים לא הוסיף עדיין הספר כדבעי ועוד יבוא ונבוא.

באור לבית סיון נסתלק הנבוא לבית עולמו.

תנצב"ה.

כה

שיחת חולין של ת"ח שצריכה לימוד.

בחודש כסלו דהאי שתא הוציא לבקשת תלמידיו והמון מוקיריו את ספרו החשוב "דברי אהרן" שהפליא את לומדי ירושלים כוירטואז אמן. תמיהות רבות וחמורות על גדולי הפוסקים האחרונים, שנעלמו מהם לפי שעה גמרות מפורשות, והערות ישרות בעומק העיון בדבריהם בכל ענפי ההוראה. מקורות נאמנים לכמה מפסקי הרמב"ם שנו"כ תמהו עליהם ולא הערו מקורם. וכמה חידושי דינים להלכה ולמעשה עפ"י יסודות נאמנים מדברי הגמרא והפוסקים הראשונים. ממש אוצר בלום בספרות התלמודית. אולם מפני מחלתו הקשה וצוק העתים לא הופץ עדיין הספר כדבעי, ועוד יבוא זמנו.

באור לכ"ח סיון נסתלק והובא לבית עולמו.

תנצב"ה.

"העדה החרדית" בבטאונה "העדה", מבטאת את ה"מהלומה מרה ומכת מחץ קשה" שספגה בהסתלקותו של זקן מורי ההוראה שלה, אשר "נחשב לגדול מורי ההוראה בירושלים, והפליא את כל תופשי התורה וגאוני וגדולי ירושלים":

בימי צרה ומבוכה אבדה היהדות החרדית את אחד מגאוניה ומוריה, הגאון הצדיק מוהר"ר שמשון אהרן פולנסקי זצ"ל, זקן מורי-הוראה של העדה החרדית, לפנים גאב"ד טעפליק במדינת רוסיא.

המנוח זצ"ל עלה ארצה לפני עשרות שנים. עם בואו הכירה היהדות החרדית את הכוכב הנוגה, אשר עלה על שמי עירנו הק'. הוא נתמנה בתור רב ומו"צ בשכונת בית ישראל, ומיד נעשה ביתו תל תלפיות, אליו פנו כל חכמי תורה, מי בשאלת איסור והיתר ומי בענייני דין ודברים בין אדם לחבירו. הגאון זצ"ל הדהים ממש את הציבור שנזקק אליו בבקיאותו העלויית, בתפיסתו הגאונית, הוא נחשב לגדול מורי ההוראה בירושלים, והפליא את כל תופשי התורה וגאוני וגדולי ירושלים.

הוא לא השאיר אחריו בתור שכזה, סילוקו מאתנו הוא מהלומה מרה ומכת מחץ קשה, השאיר במותו

הגאון האדיר
רש"א פולונסקי זצ"ל

בימי צרה ומבוכה אבדה היהדות החרדית את אחד מטובי גאוני-ה ומוריה, הגאון הצדיק מוהר"ר שמשון אהרן פולנסקי זצ"ל, זקן מורי -הוראה של העדה החרדית לפנים גאב"ד טעפליק במדינת רוסיא.

המנוח זצ"ל עלה ארצה לפני עש-רות שנים. עם בואו הכירה היהדות החרדית את הכוכב הנוגה אשר עלה על שמי עירנו הק'. הוא נתמנה בתור רב ומו"צ בשכונת בית ישראל, ומיד נעשה ביתו תל תלפיות, אליו פנו כל חכמי ה-תורה מי בשאלת או"ה ומי בעניני דו"ד בין אדם לחבירו. הגאון זצ"ל הדהים ממש את הצבור שנזקק אליו בבקיאותו העלויית, בתפיסתו הגאונית. הוא נחשב לגדול מורי ההוראה בירושלם, והפליא את כל תופשי התורה וגאוני וגדולי ישראל.

הוא לא השאיר אחריו בתור שכזה. סילוקו מאתנו הוא -מהלומה מרה ומכת מחץ קשה. השאיר במותו חלל ריק בעו-למנו, אבידה שאין לה חליפין. הוא היה נערץ גם בעיני זקני וגאוני הדור הקודם, אשר הפתיעו את כחו וגבורתו בתורה, על אחת כמה בדורנו זה. אחרי חורבן יהדות אירופא. שאין לקבל תנחומין על אבדן גאון כגיר זה.

ונוסף על גדולתו, היתה שיחתו מוצקה ובהירה. היה תמיד אחד מאלה אשר צעדו בראש שורות הלוחמים של

הגאון רנ"צ שמרלר זצ"ל

המנוח זצ"ל היה גאון וחסיד מכונם בתוך עצמו. לא גרס שום פרסום ותרועה. למרות היותו ממולא בתורה וחסידות, כבר בהיותו באוסטריא יצא שמו לפניו בתור גאון וצנוע. ועל אף מאמציו להסתיר גדלותו, הלך ונתפרסם, הלך וקנה לו שם טוב כאחד הגדולים אשר בארץ.

ענותנותו שהיתה קודמת לחכמתו הפליאה את כלם. הרבין הזקן לפני צע-ירים וקטנים ממנו, היה נדוש פדות סו-בות, אשר קשה למצוא התמזגות כזו באיש אחד.

הוא שתה את כוס תרעלת איר-ופה, שבור ורצוץ הגיע בתוסר כל לאר-ה"ק, העדה החרדית נתנה עיניה בו ומי-נתה אותו בעשרה שהלמתו בתור דיין ומו"צ לחבר בית הדין החסידים, התמנותו זו זכתה לאהדת הצבור כולו, אשר קמעה קמעה חש את גדולתו וצדקתו.

המאורעות הנעומים בזמן האחרון הפקיעו את יסוריו והגבירו את תלישות כוחו, כוחותיו הלכו ועזבוהו מיום ליום, עד ששקעה שמשו.

הוא היה מתאונן על בני תורה שאינם עוסקים בהוראה. רצונו היה להרבות מורי הוראה בישראל. הסתכל בית-מות הדור ולבי היה עליו דוי. תנצב"ה.

היהדות החרדית, והיה נמנה על מתנגדי הציונות ואביזרייהו. בימינו אלה אשר כ"כ גברה האנדרלמוסיא מורגשת האבידה פי כמה. תנצב"ה.

חלל ריק בעולמנו, אבידה שאין לה חליפין, הוא היה נערץ גם בעיני זקני וגאוני הדור הקודם, אשר הפתיעו את כוחו וגבורתו בתורה, על אחת כמה בדורנו זה, אחרי חורבן יהדות אירופא, שאין לקבל תנחומין על אבדן גאון כביר זה.

ונוסף על גדולתו, היתה שיטתו מוצקה ובהירה. היה תמיד אחד מאלה אשר צעדו בראש שורות הלוחמים של היהדות החרדית, והיה נמנה על מתנגדי הציונות ואביזרייהו. בימינו אלה אשר כ"כ גברה האנדרלמוסיא מורגשת האבידה פי כמה.

תנצב"ה.

אחד מכותבי העתים, במאמר זכרון שפרסם בתום השנה להסתלקותו[לא], היטיב לבטא זווית מיוחדת בחלל הגדול שנפער אחר הסתלקות רבינו, עם סתימת הגולל ליהדות אוקריינא - בהסתלקותו של רבינו:

נפש לגאון וצדיק

שנה להסתלקותו של הגאון מוהרש"א פולונסקי, גאב"ד טפליק זי"ע

כשהובל אשתקד למנוחת עולמים הגאון מטפליק - לא נסתיימו רק חייו רבי הפעלים של גאון וצדיק - אלא נסתם הגולל על תקופה שלימה, על עולם שלם.

הגאון מטפליק זצ"ל היה אחד האחרונים משרידי בניה הגדולים של אוקריינא המפוארת.

יהדות אוקריינא, שהיתה אם החסידות, ושמקרבה יצאו גאונים וקדושים כה רבים, הצטיינה בקוויה האופייניים - רחבות הלב ורחבות הדעת מיוחדים במינם. יהדות זו נותקה מהכלל עוד לפני שלשים שנה ומעלה עם בוא המהפכה הקומוניסטית לרוסיה - שאוקריינא היא חלק ממנה.

רק שרידים נותרו לפליטה מיהדות מפוארת זו, ושרידים מועטים עוד יותר נותרו בה עד כה. את אשר הותירו הקומוניסטים - כילה היטלר.

עם הסתלקותו של הגאון מטפליק זצ"ל הלך מאתנו אחד השרידים האחרונים שסימלו לנו את אותו הקיבוץ היהודי הנהדר.

עם פטירתו של הגאון מטפליק זצ"ל הלך מאתנו אחד השרידים האחרונים מדור דעה גדול. פטירתו

נפש לגאון וצדיק

שנה להסתלקותו של הגאון מוהרש"א פולונסקי, גאב"ד טפליק זי"ע

כשהובל אשתקד למנוחת עולמים הגאון מטפליק — לא נסתיימו רק חייו רבי הפעלים של גאון וצדיק — אלא נסתם הגולל על תקופה שלמה, על עולם שלם.

הגאון מטפליק זצ"ל היה אחד ה־ אחרונים משרידי בניה הגדולים של יהדות אוקריינה המפוארת.

יהדות אוקריינה, שהיתה אם הח־ סידות ושמקרבה יצאו גאונים וקדושים כה רבים, הצטיינה בקויה האופייניים — רחבות הלב ורחבות הדעת מיוחדים במינם. יהדות זו נתקה מהכלל עוד לפני שלושים שנה ומעלה עם בוא ה־ מהפכה הקומוניסטית לרוסיה — ש־ אוקריינה היא חלק ממנה.

רק שרידים נותרו לפליטה מיה־ דות מפוארת זו, ושרידים מועטים עוד יותר נותרו בה עד כה. את אשר הותי־ רו הקומוניסטים כלה היטלר.

עם הסתלקותו של הגאון מטפליק זצ"ל הלך מאתנו אחד השרידים החיים האחרונים שסמלו לנו את אותו הקבוץ היהודי הנהדר.

בעם פטירתו של הגאון מטפליק זצ"ל הלך מאתנו אחד השרידים הא־ חרונים מדור דעה גדול. פטירתו ב־ דור מיותם זה השאירה אחריה חלל שאינו ניתן למילוי.

מי יתן לנו אמורתו ותמורתה של יהדות אוקריינה? — קריאה מרה זו כשהיא מובעת בכתב עשויה אולי רק להחליש את כל המוזעזע שבה.

אחד־אחד מסתלקות מאתנו אותן הדמויות הנאצלות של גאוני העבר שכל אחת מהן מסמלת עולם מלא.

ואכן עולם מלא היה הגאון מטפליק זצ"ל. עולם מלא תורה ויראה — וכל גיבוב מלים בשבח מדותיו עשוי רק להמעיט את דמותו.

מי יתן לנו תמורתו!

א. לדינסקי

לא "הקול", עש"ק קרח, כ"ד סיון תש"ט.

סלוקן של צדיקים

ארצנו הקדושה שיכלה בחודש אחד שני ת"ח גדולים מתאמרחה הדדה של ירוש־לים. הגאון ר' ששון אהרן פולונסקי ז"ל הידוע בשם הרב מספלוב הגאון ר' נפתלי צבי שמרלר ז"ל.

הרב מספלוב היה מרהים את כל רואהו בבקיאות הבהירה הן בש"ס הן ב"ד חלקי שו"ע ובשרית ראשונים ואחרונים. פוה חריף, מקח ומכולה ובור סיד שאובו מ־אבד ספה. בן שבעים ושתים היה בפטירתו ו.בית ישראל" שבירושלים מפס נתיתמה. בדירה רעתה, בפנת השכונה האיר מאור התורה וכל צורב ירושלים הרתה להכין את עצמו להוראה. לרבנות היה דורש ל־מתחו. גם ת"ח צעירים ספרדים היו באים אל הגאון ששון" להתבשם מחידושיו. בכל הבתדרות המסובבות. משפטים חשר־בים היו פונים להרב מספלוב. שופע היה חכמה, וחריפות, מקבל את כל אחד ואחד בספר פנים יפות ואוהב לחיות חולק מח־כמתו לדומיו. הוא חונן בלב סוב ובאהבת הבריות. פשש בתורה ב.בית ישראל" ובבית דין של העדה החרדית ולא התנגד בתודתו. בירושלים היה פפרפס מאד בכל חתי התורה וגם בין עורכי הדין הנוקפים למשפטים רציניים.

ובשרק אחד נפתלק ר' הרשולי שמרלר בגיל של ששים שנה. עלוי ממנפסר ריפץ' כפו שנקרא כשבא לפני הגאון ה־גדול מהר"ש מברעזן ז"ל. יצק פים ע־שר והתורה היה שנים רבות עד פטירתו. תשע עשרה שנה הפס ישיבה בעיר וזינא וחקים הפן תלמידים ת"ח חשובים. גידל בחינא את כל ילדיו לתורה ולחסידות. עין נובע של הריפות עם שכל בהיר וישר. צדיק בכל דרכיו חסיד אפתי, בעל מאור פנים ונתעם הפרידה. בעל הוראה גדול ומחדש נפלא. חיבורו התורניים ב־וזינא העריצה אותו מאד והיתה מתגאה בו. הגאונים ר' מאיר אריק ור' פישל אריק היו תמיד מנשאים מעריצים אותו. עלה לפני עשר שנים לארץ ישראל. סבל רשב־ושכן בסתר המדרגה. בתל אביב העיר לא הרגישו כי אחד גדולי התורה מתהלך ב־תוכנו. עד שבשפו קראתו ובמקומו הר־סיבתו. ישיבת "חי עולם" קבלה אותו לראש ישיבה. אור תורתו זרח והאיר עד שיצאו לו פונשין בירושלים. בקי עצום בתחרי הוראה, למדן גדול ב"ש ובראשו־נים, פסביר ומבאר, דלה ומשקה. עם זה שפש בבית דינו של הגאון פספלוב ובזמן האחרון היה עמוס בהוראות איפור והיתר הלכה למעשה. ותדהו ישב ושתה. נותן פרי־בשתק ותנה קודש המאורות ובשעה פרפס, נפסלקו שני המאורות הגדולים. ומי יביא לנו התורתם?

חרב י. ז. דיסקין

קינת הג"ר יהושע זליג דיסקין ז"ל אב"ד פרדס חנה ב"היסוד", ה' אלול תש"ח

קול ישראל

אורגן ההגדות החרדיות בארץ ישראל

הגאון רבי שמשון אהרן פולנסקי זצ"ל

הגאון רבי נפתלי צבי שמרלר זצ"ל

באגדת ישראל בהולנד

ציון במר תבכה

ביום כ"ח סיון, תש"ח, נצחו אראלים את המצוקום ונשבה ארון הקדוש, ונסתלק אחד מגדולי ירושלים, גאון ישראל והדרו, גדול ההוראה, פאר ישראל הרב ר'

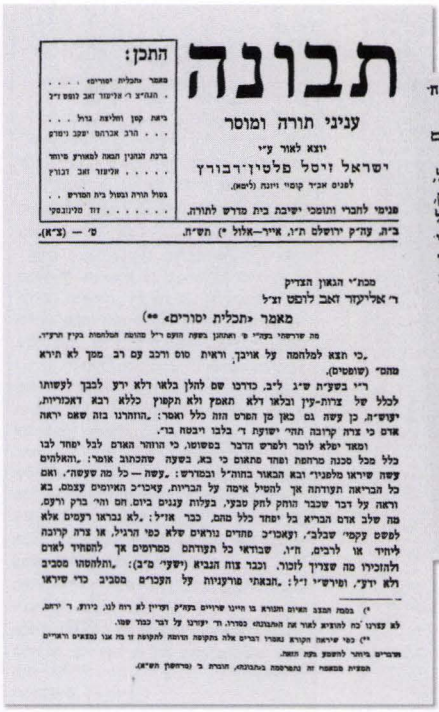
שמשון אהרן פולנסקי זצלה"ה

הנאבד"ק טפליק, רב ומו"צ בשכונת בית ישראל והסביבה בירושלים. בשנים האחרונות היה נשיא ור"מ דישיבת „רבינו חיים יוסף", „בית הוראה" בעיה"ק ירושלים. ת"ד 1243, ירושלים.

האבדת גדולה מאוד בהלקח אדם גדול כזה, אשר היה מפורסם בכל ערי ארץ ישראל, לגדול ההוראה, והרביץ תורה ברבים, וזה עשר שנים הניד השיעור בהלכה לפני האברכים המצוי־נים בהלכה בישיבת „בית הוראה".

תנחומין לכל משפחתו, ולכל ידידיו ואוה־ביו, ותלמידי הישיבה.

מתוך ירחון "הפרדס" שיו"ל בארה"ב

תבונה

ענייני תורה ומוסר

יוצא לאור ע"י

ישראל זיסל פלטין-רבורץ

לפנים אב"ד קופי ויזנה (לימא).

מענייני לחברי תומכי ישיבה בית מדרש לתורה.

בית. עה"ק ירושלם ת"ו. אייר—אלול ") תש"ח. ס' — (צ"א).

התכן:

מאמר «תכלית יסורים» . . . .

. הגה"צ ר' אליעזר זאב נתפס ז"ל

ביאת קטן וחליצה בגדל . . .

. . . הרב אברהם יעקב ניסנס

ברכת הגומיו המצה למאורע פיזמר

. . . . . אליעזר זאב דבורץ

בטול תורת הטומ"ץ בית המדרש . .

. . . . . זוד סלינובסקי

מכת"י הגאון הצדיק

ר' אליעזר זאב לוסט זצ"ל

מאמר «תכלית יסורים» **)

מה שדרשתי בשנה"י פ' ואתחנן בשנה הנעה ר"ל מהנהה המלחמות בקיץ תרצ"ד.

»כי תצא למלחמה על אויבך וראית סוס ורכב עם רב ממך לא תירא מהמה« (פושטים).

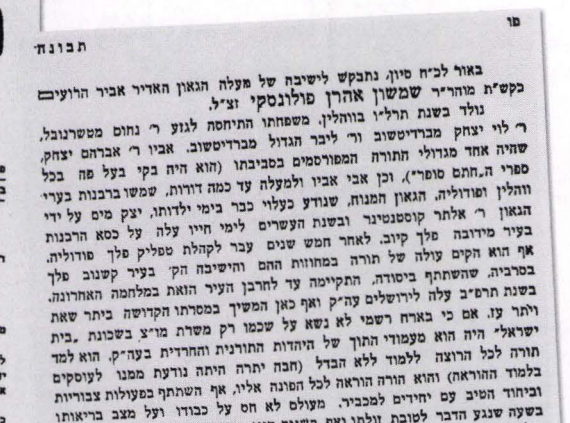
ר"י בשב"ת פ"ב ל"ב, כדרכו שם להלן בלאו ולא ירע לבבך לפשוטו לכלל של צורות-עין ובלאו ולא תאמץ ולא תקמץ כללא רבא דאכזריות. יפוש"ח. כן עשה גם כאן מן הפרט הזה כלל ואמר: »התחרנו בזה שאם יראה אדם כי צרה קרובה תהי' ישותת ד' בלבו ויבטח בו'.

ומאד יפלא לומר ולפרש הדבר בפשוטו, כי הזהיר האדם לבל יפחד לבו כלל מכל סכנה מרחפת ופחד פתאום כי בא, בשעה שהכתוב אומר: »והאלהים עשה שיראו מלפניו« ובא הבאור בתוה"ל ובמדרש: »עשה — כל מה שעשה«. ואם כל הבריאה תעודתה אך להשיל אימה על הבריות, פאכו"כ האימים עצמם. בא וראה על דבר שכבר הוזק לתק שבעי. בעלות ענגים ביום. חם והי' ברק ורעם. מה שלב אדם הבריא בל יפחד כלל מהם. כבר אז"ל: »לא נבראו רעמים אלא לפחד עקמי שבלב«. ועאכו"כ מחדים נוראים שלא כפי הרגיל, או צרה קרובה ליחיד או לרבים, ח"ו. שבודאי כל תעודתם ממרומים אך להמחיד לאדם ולהזכירו מה שצריך לזכור. וכבר צוה הנביא (ישעי' ב'ב): »ולחמתו מסביב ולא ידע«. ופירש"י ז"ל: »הצותי פורענויות על הסכרים מסביב כדי שיראו

*) בסמה הצבע האדום תחוורא בו היינו שרייטים בקע"ק ופיזיון לא רוח לנו, ביודע, ר' ירוחם, לא פצרנו כה למוצא לאור את האמנתנו בסדרה, וד' יפיעינו על דבר כבוד שמו.

**) כפי שריאה הקורא נאמרו דברים אלה בתקופת הזוהמה להקופת זו מה אנו נפגשים הראיים מעברים ביותר להשפיע בקע הנשמה.

תפנית מבשמה זה נתפרסמה בתבונה, תוברת ב (טיוסקן תש"א).

תבונה

באוב לכ"ח סיון, נתבקש לישיבה של מעלת הגאון האדיר אביר הלועים בקש"ת מוהר"ר **שמשון אהרן פולנסקי** זצ"ל,

נולד בשנת תרל"ו בווהלין. משפחתו התיחסה לגזע ר' נחום משרנובל, ר' לוי יצחק מברדיטשוב ור' ליבר הגדול מברדיטשוב. אביו ר' אברהם יצחק, שהיה אחד מגדולי תתורה המפורסמים בסביבתו (הוא היה בקי בעל פה בכל ספרי ה"חתם סופר"), וכן אבי אביו ולמעלה עד כמה דורות, שמשו ברבנות בערי ווהלין ופודוליה. הגאון המנוח, שנודע כעלוי כבר בימי ילדותו, יצק מים על ידי הגאון ר' אלתר קוסטניצר ובשנת העשרים לימי חייו עלה על כסא הרבנות בעיר מירובה סלך קיוב. לאחר חמש שנים עבר לקהלת טפליק סלך סודוליה. אף הוא הקים עולה של תורה במחוזות ההם והישיבה הק' בעיר קשנוב סלך בסרביה, שהשתתף ביסודה. התקיימה עד לחרבן העיר הזאת במלחמה האחרונה. בשנת תרס"ב עלה לירושלים עה"ק ואף כאן המשיך במסרתו הקדושה ביתר שאת ויתר עז. אם כי בארח רשמי לא נשא על שכמו רק משרת מו"צ בשכונת »בית ישראל« היה הוא מעמודי התוך של היהדות התורנית והחרדית בעה"ק. הוא למד תורה לכל הרוצה ללמוד ללא הבדל (חבה יתרה היתה נודעת ממנו לעוסקים בלמוד ההוראה) והוא הורה הוראה לכל הסרוה אליו, אף השתתף בפעולות צבוריות וביחוד הטיב עם יחידים למכביר. מעולם לא חס על כבודו ועל מצב בריאותו בשעה שנגע הדבר לטובת זולתו ואף בשנות חייו האחרונות בהן היה חולה אנוש וכל צצד מיותר שלו היה כרוך בפקוח נפש לא נמנע מלגמול חסדים בגופו הרצוץ, בשנה זו הופיע ספרו »דברי אהרן«. הכולל חלק קטן מחדושיו הרבים והעצומים בתורה. תנצב"ה.

בדור מיותם זה השאירה אחריה חלל שאינו ניתן למילוי.

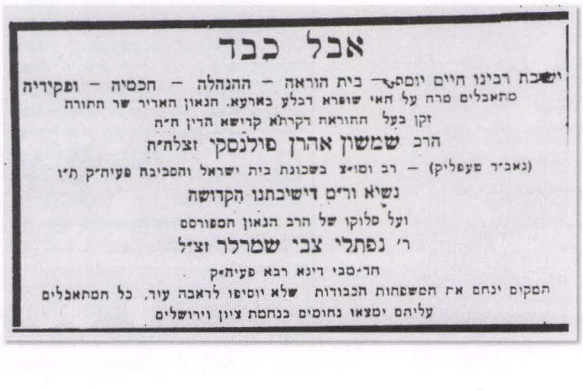
מי יתן לנו תמורתו ותמורתה של יהדות אוקריינה? - קריאה מרה זו כשהיא מובעת בכתב עשויה אולי רק להחליש את כל המזעזע שבה.

אחד-אחד מסתלקות מאתנו אותם הדמויות הנאצלות של גאוני העבר, שכל אחת מהן מסמלות עולם מלא.

ואכן, עולם מלא היה הגאון מטפליק זצ"ל. עולם מלא תורה ויראה - וכל גיבוב מילים בשבח מדותיו עשוי רק להמעיט את דמותו.

מי יתן לנו תמורתו!

הנאהבים והנעימים בחייהם ובמותם לא נפרדו

אבל כבד

ישבת רבינו חיים יוסף – בית הוראה – ההנהלה – חכמיה – ופקידיה

מתאבלים מרה על אחי שופרא דבלא בארעא. הגאון האדיר שר התורה

זקן בעל התוראה דקרתא קדישא הדין ח"ח

הרב **שמשון אהרן פולנסקי** זצללה"ה

(נאב"ד פעפליק) – רב ומו"צ בשכונת בית ישראל והסביבה פעיה"ק ת"ו

נשיא ורים דישיבתנו הקדושה

ועל סלוקו של הרב הגאון הספורסם

ר' נפתלי צבי שמרלר זצ"ל

חר-סבי דינא רבא פעיה"ק

תסקים ינחם את תמשפחות תכבודות שלא יוסיפו לראבה עוד. כל תמתאבלים

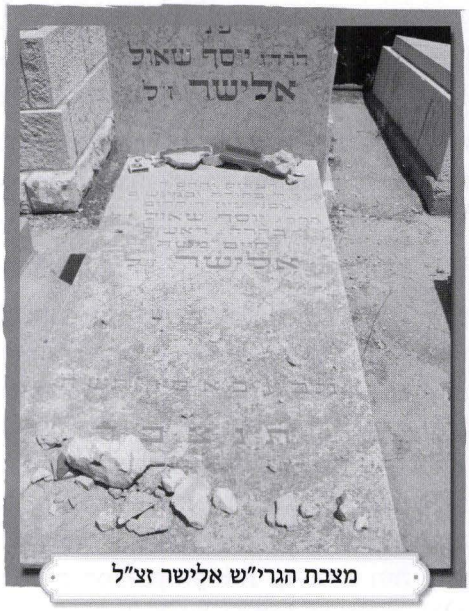
עליהם יפצאו נחומים בנחמת ציון וירושלים

בסמיכות לרבינו, נקברו עוד שני תלמידי חכמים, מקורביו ובאי ביתו, שנסתלקו גם הם באותם הימים, הלא המה, הג"ר יוסף שאול אלישר זצ"ל, מחבר הספר "ויוסף שאול", הוא הגבר היה הראשון שהביא לבית הדפוס קונטרס חידושים מרבינו, שנלב"ע ביום כ"א סיון. ולאחר ארבע ימים, ביום כ"ה סיון, נלב"ע הגאון רבי

מצבת הגרנ"צ שמרלר זצ"ל

נפתלי צבי שמרלר זצ"ל, חבר הבד"ץ חסידים של "העדה החרדית" בירושלים, שישב לפני רבינו רבות ללבן עמו ענייני הוראה, ואף נועד בצוואת רבינו לשמש כממלא מקומו ברבנות שכונת "בית ישראל", ולדאבון לב הסתלק בטרם עת. ולאחריהם, תוך שלשה ימים, ביום כ"ח סיון, נסתלק רבינו.

מצבת הגרי"ש אלישר זצ"ל

לפלא לציין, כי אע"פ ששלשתם לא היו בני אותם השנים, רבינו נסתלק בשנתו הע"ב, הגרי"ש אלישר בשנתו הפ"א, והגרנ"צ שמרלר בשנתו הס', מכל-מקום, הנאהבים והנעימים - אשר בחייהם נקבצו בתדירות לפלפולא דאורייתא ולליבון הלכתא - בחייהם ובמותם לא נפרדו!

ויראו כל העדה כי גוע אהרן

ככלות השלשים של רבינו, ביום א' כ"ה תמוז, נערך מספד גדול לרבינו ולידידו-תלמידו הנאמן הגאון רבי נפתלי צבי שמרלר זצ"ל, בהיכל ישיבת "בית הוראה" - בהם הרביצו תורה והוראה. הספידו גדולי הרבנים "שתיארו את העדרם של יחידי בעלי ההוראה הנ"ל כאבידה שאינה חוזרת ביחוד בזמננו זה"[לב].

הספד

ביום א' כ"ה תמוז ככלות השלושים לפטירת הגאון מהרש"א פולנסקי זצ"ל גאב"ד טפליק והגאון מהרנ"צ שמרלר זצ"ל (חבר הבד"צ פעיה"ק) התקיים דברי הספד ע"י גדולי הרבנים שתיארו את העדרם של יחידי בעלי ההוראה הנ"ל כאבידה שאינה חוזרת ביחוד בזמננו זה.

לב "היומן", כ"ט תמוז תש"ח.

יסתירני צל ידו תחת כנפי השכינה

כזכור לעיל, נקבר רבינו על תנאי, שבאם עד שנתיים ימים תיווצר האפשרות לקבור שוב בהר הזיתים, יועבר גופו הטהור לחלקה שרכש בחיים חיותו. מהאי טעמא, ועקב צוק העתים, לא הוקמה מציבה על קברו, בתקווה שחיש מהר תהא מנוחתו בהשקט בהר הזיתים.

למעשה, חלפו שנתיים ימים, והגישה להר הזיתים עדיין היתה חסומה ליהודים, אולם ענין הקמת המציבה התמהמה. והנה, באחד מימי השישי, בעת שהר"ר ישראל פוליקמן ז"ל - תלמידו משכבר הימים, עוד מתקופת קישינוב - פנה לפוש לקראת שבת, והנה חלום. רבינו מופיע בחלומו, נכנס לחנותו, כהרגלו בחיים חיותו שהיה מבקר את תלמידו זה בחנותו ומתרימו לצרכי שבת עבור משפחות נצרכות. פניו מאירות באור יקרות, ועל ידו מתלווה איש צדיק בלתי מוכר.

"ישראל! אנא, תפעל להקים מציבה על קברי", ביקש ממנו רבינו.

מספר ר' ישראל ז"ל:

בחלומי שאלתיו, "רבינו! איך זכית שפניך מאירים כל-כך?!"

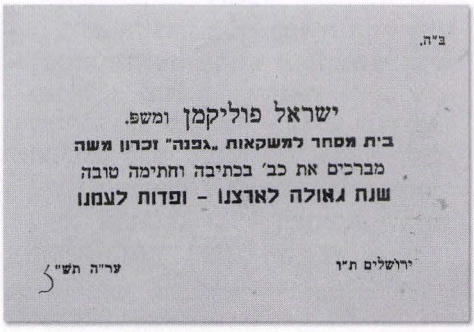
והיתה התשובה יוצאת מפיו בחלום: "הרי זה מחמת הטובות הרבות שהיטבתי עם בני אדם - - - "

ויהי לפלא!

כשקם ר' ישראל והנה חלום, הזדרז תיכף לאחר השבת וניגש לבתו של רבינו, והיא אישרה שאכן עדיין לא הקימו מציבה, מהטעם האמור. לאחר ששמעו בני המשפחה מדבר החלום, ראו בכך אות לרצון נשמתו להשאירו בבית עלמין זה. לאלתר נטלו על עצמם - בני המשפחה ביחד עם ר' ישראל - משימה זו להקים המציבה הקיימת עד היום הזה. ואכן, יזכר לטוב ר' ישראל, שנתגלגלה הזכות על ידו לעשות נפשות לצדיקים, להקים המציבה על קברו של רבינו.

הרה"ח ר' ישראל פוליקמן ז"ל נואם, לידו הרה"ח ר' יצחק מאיר לוין ז"ל

ב"ה.

ישראל פוליקמן ומשפ.
בית מסחר למשקאות „גפנה" זכרון משה
מברכים את כב' בכתיבה וחתימה טובה
שנת גאולה לארצנו - ופדות לעמנו

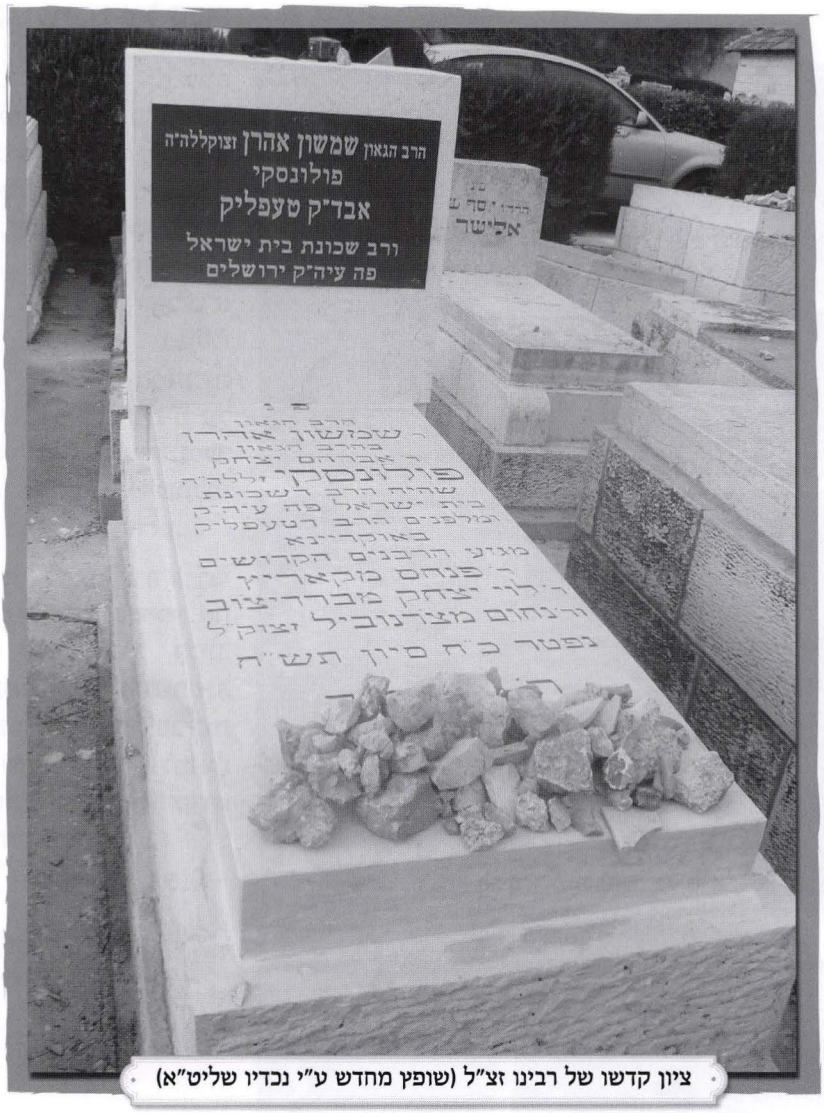
ירושלים ת"ו

ער"ה תש"

יסופר סיפור פלא, הקשור למקום מנוחת קדשו. הסיפור נשמע מפי אחד מאנשי החברא-קדישא בירושלים, שהיו נוכחים באותו אירוע מסעיר.

ומעשה שהיה כך היה:

תקופה קצרה לאחר הסתלקותו של רבינו, קברו למרגלותיו של רבינו, את אשתו של אחד מגדולי הציונים, שהסית והדיח את ישראל מאביהם

ציון קדשו של רבינו זצ"ל (שופץ מחדש ע"י נכדיו שליט"א)

שבשמים. כשנודע הדבר ליראי ה', ובפרט לתלמידי רבינו ומוקירי זכר קדשו, נסערו ביותר. היתכן כזאת? למרגלותיו של אותו צדיק וקדוש, יניחו את בני משפחת הרשע ההוא?

עברה תקופה מסויימת, ובני משפחתה של מרשעת זו גמרו אומר מעצמם להעבירה למקום אחר. אנשי החברא קדישא שמחו כמוצא שלל רב, להסיר החרפה הזאת מעל ראשיהם. והנה, מה רב הפלא, פתחו את הקבר, ולא היה ש-ו-ם זכר מגופה. הכל נאכל ונתכלה, רח"ל. והיה הדבר לאות ולפלא, שמן השמים שמרו על כבוד התורה שנלמדה בקדושה ובטהרה, שלא תתבזה בקבורתה בסמיכות לאנשי רשע...[לג]

לג מפי הרה"ג ר' שלמה אליעזר מרגליות ז"ל.

הושיבו ישיבה על קברו

כעבור כיובל שנים מהסתלקותו, קם נכדו של רבינו, כ"ק אדמו"ר שליט"א מזמיגראד, והקים בירושלים מוסדות "דברי אהרן טעפליק", בהנהלת חתנו הרה"ג רבי אלישע יונגרייז שליט"א אבד"ק טעפליק. בכוללי ההוראה שע"י המוסדות שוקדים אברכים מופלגים על לימוד ההוראה, כאוות נפשו הטהורה של רבינו, שישתלמו אברכים במקצוע ההוראה.

ברם, יזכר לטוב, הרה"ג רבי אלישע שליט"א, ששיפץ את המציבה שעל קבר רבינו, ואף מתמסר בכל ימות השנה להחזקת הציון, ותיקון סביבות הציון שיהא ראוי למאות המשתטחים על הציון הקדוש בכל ימות השנה.

כ"ק אדמו"ר מזמיגראד שליט"א
בשיעור בכולל "דברי אהרן"

יהודים משתטחים
על ציון רבינו ביום ההילולא

פרק כד

וזרעו לברכה

הרב חיים אהרונזון ז"ל

בנו הגדול של רבינו, ר' חיים, נולד ביום א' דראש השנה שנת תרנ"ז. נתגדל בצילו של רבינו, וקנה לקח רב מפיו. מאימת הגיוס ברח מאימת המציק כבר בשנת תרפ"א, ובכדי להסתיר זהותו החליף שם משפחתו ל"אהרונזון", כלומר: בנו של אהרן. בשנת תרפ"א עלה לירושלים והתגורר בה.

כשעלה רבינו לארץ הקודש, בסוף שנת תרפ"ב התאכסן בתחילה בבית בנו זה, עד שנתמנה לרב שכונת "בית ישראל" - שם קיבל דירת מגורים מוועד השכונה. בי"א מנחם אב תרפ"ו, נערכה בירושלים שמחת הנישואין של ר' חיים, עם זוגתו מרת **שרה מלכה שיינדל** ע"ה[א], בת דודו הגה"צ רבי משה צבי רבינוביץ זצ"ל אב"ד קאלניבלאט, גיסו של רבינו - חתן אביו. רבי משה צבי כבר היה בארה"ב, לאחר שהיגר לשם בשנת תרפ"ה, ולא השתתף בשמחת הנישואין.

לאחר נישואיהם היגרו לארה"ב שם דרו עד אחרית ימיהם. ר' חיים נלב"ע כ"ו תמוז תש"ל, וזוגתו מרת שרה מלכה נלב"ע ז' אלול תשל"ה. מנו"כ בביה"ח בית דוד בלונג איילנד נוא יארק.

הרב אברהם יצחק פולונסקי ז"ל

בנו השני של רבינו, ר' אברהם יצחק, נולד בשנת תרס"ו. נקרא ע"ש אבי אביו הגה"צ רבי אברהם יצחק מקאלניבלאט. נתגדל בצל רבינו, ולמד הרבה מפיו. עלה לארה"ק יחד עם אביו רבינו. נשא את זוגתו מרת **שיינדל** ע"ה, בת דודו הגה"צ רבי יונה קאפרשטיין זצ"ל הי"ד מרבני העיר לאצק, גיסו של רבינו - חתן אביו.

בתחילה דר בארה"ק. בשנת תרפ"ז, היגר לארה"ב למצוא לו פרנסה. בשנת תרצ"ז נסע רבינו לארה"ב לסדר לו משרת שו"ב[ב]. במכתבו של הרה"ק רבי זאב מראחמיסטריווקא זצ"ל לרבינו, מזכירו לטובה: "**ובנו אברהם יצחק בן מליא יצליח באומנות השחיטה באמעריקא בלא מכשול ח"ו**"[ג].

אחרי כמה שנים חזר לארץ ישראל, והתגורר בעיה"ק ירושלים בצל אביו הגדול, ובשנת תרצ"ז נסע אביו רבינו אתו לארה"ב כדי לסדר בשבילו משרת השו"ב, וכמו שיתואר להלן בנספח ג'.

אכן, לאחר כמה שנים ששימש כשו"ב, ראה שהקצבים ממהרים להטריף את הבהמות, בידעם שאין להם בזה הפסד מרובה - שמוכרים הבשר לנכרי. וברוב ישרו ויראת השמים שלו עזב את המשרה.

א נקראה ע"ש סבתה, אמו של רבי משה צבי, ששמה "שרה מלכה", ומחמת שנפטרה בצעירותה בהיותה כבת כ"ד, הוסיפו לנכדתה את השם "שיינדל", ע"ש אם זקנה הגה"צ רבי אברהם יצחק מקאלניבלאט זצ"ל.

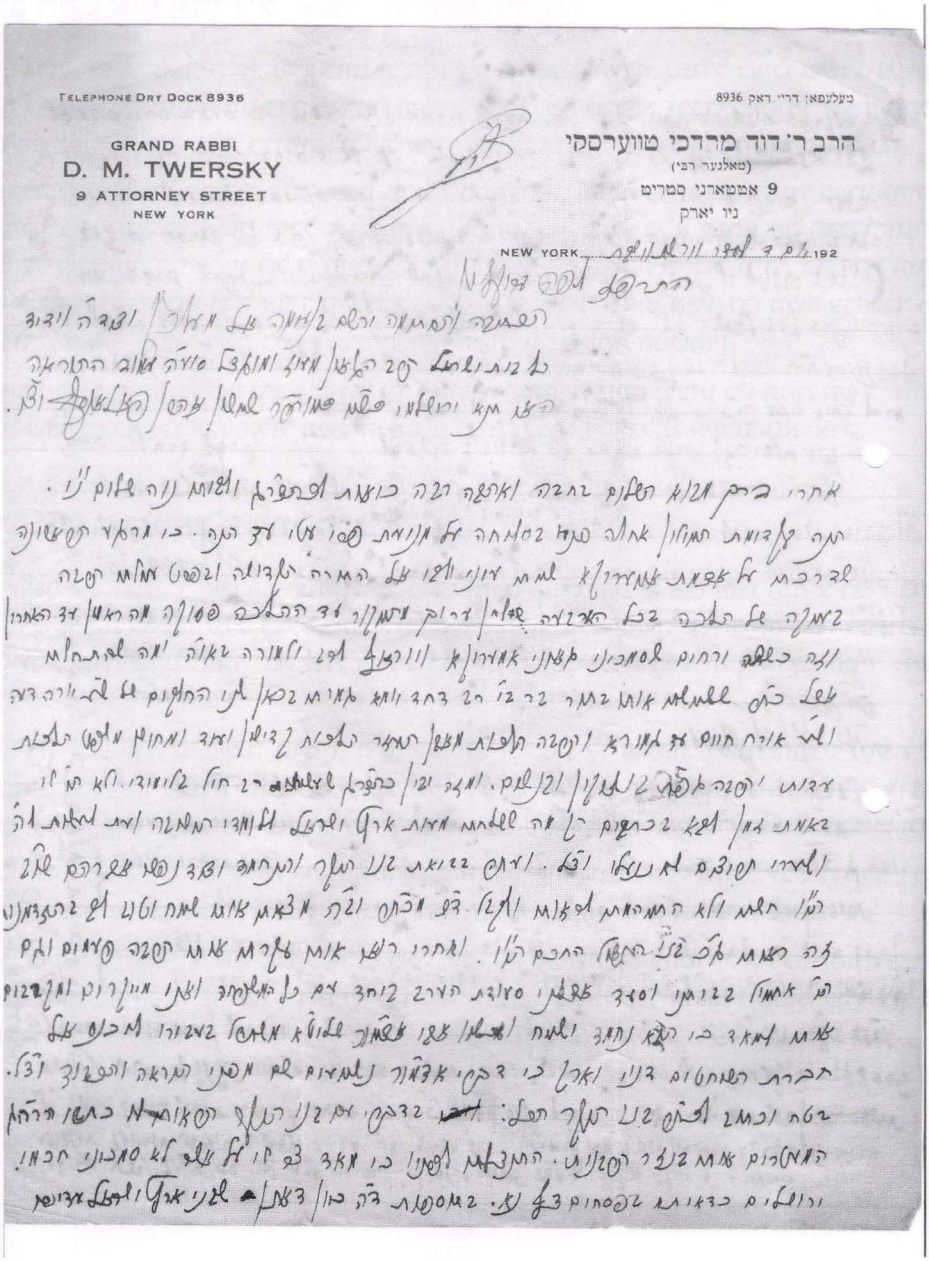
ב אודות הנסיעה, ראה להלן נספח ג.

ג המכתב במילואו, לעיל פרק כא.

עסק הרבה לחיזוק ענייני היהדות. בפיו מפיק המרגליות, נשא הרבה דרשות לצדקה וחסד, והיה שולח הרבה מעות לעניי ארץ ישראל.

ר' אברהם יצחק נלב"ע זקן ושבע ימים, כ"ד ניסן תשס"ד. זוגתו מרת שיינדל, נלב"ע כ"א מנחם אב תשנ"ט. מנוחתם כבוד בבית החיים שבסנהדריה, סמוך ונראה לרבינו.

מכתב לרבינו מכ"ק אדמו"ר רבי יוחנן מטאלנא זצ"ל
מוזכר בו ענין משרת השו"ב לבנו הרב אברהם יצחק ז"ל

יום ד' לסדר וירשת וישבת התרפ"ז לפ"ק ברוקלין

הכתיבה והחתימה ירשם בנעימה אל מעל"כ ידיד ה' וידיד כל בית ישראל הרב הגאון מעוז ומגדול סוע"ה עמוד ההוראה האי תנא ירושלמי כש"מ כמוהר"ר שמשון אהרן פאלאנסקי יצ"ו

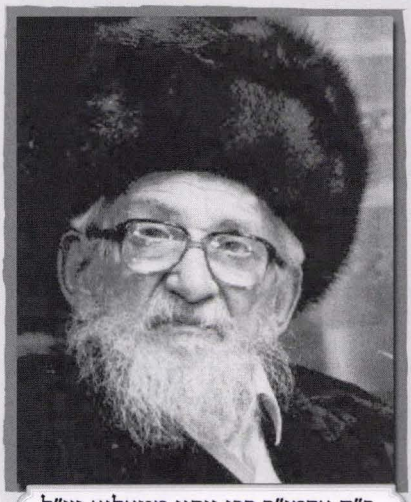
אחרי דרך מבוא השלום בחיבה ואהבה רבה כיאות לכהדר"ג ולביתו נוה שלום נ"י, הנה בקדימת המילין אחלה פניו בסליחה על מניעת פרי עטי עד הנה, כי מרגע הראשונה שדרכתי על אדמת אמעריקא שמתי עיני ולבי אל התורה הקדושה ובפרט עמלתי הרבה בעמקה של הלכה בכל הארבעה שלחן ערוך מהמקור עד ההלכה פסוקה מהראשון עד האחרון וזה כששה ירחים שסמכוני גאוני אמעריקא ויוראף לרב ולמורה

באו"ה ומה שהתחלתי אצל כת"ר ששמשתי אותו בתור בר בי' רב דחד יומא גמרתי בכאן שני החלקים של ש"ע יורה דעה וש"ע אורח חיים עד גמירא והרבה הלכות מאבן העזר הלכות קידושין ועוד ומחושן משפט הלכות עדות והרבה גפ"ת בנזיקין ובנשים, ומזה יבין כהדר"ג שעשיתי רב חיל בלימודי ולא הי' לי באמת זמן לבא בכתובים רק מה ששלחתי מעות ארץ ישראל ללומדי הישיבה ועת לעשות לה' ושערי תירוצים לא ננעלו וד"ל.

ועתה בביאת בנו היקר והנחמד ידיד נפשי כמר אברהם שו"ב הי"ו חשתי ולא התמהמתי לראותו ולקבל ד"ש מכת"ר וב"ה מצאתי אותו שמח וטוב לב. בהזדמנות זה ראיתי גם בנו הגדול החכם הי"ו. ואחרי רואי אותו בקרתי אותו הרבה פעמים וגם הי' אתמול בביתינו וסעד אצלנו סעודת הערב ביחד עם כל המשפחה ואנו מייקרים ומקרבים אותו למאד כי הוא נחמד ושמח.

ועכשיו אבי אדמו"ר שליט"א משתדל בעבורו ליכנס אל חבורת השוחטים דנוי יארק, כי דברי אדמו"ר נשמעים שם מפני היראה והכבוד וד"ל. בטח יכתוב לכת"ר בנו היקר הכל.

בדברי עם בנו היקר הראיתי לו כתבי הרה"ג המעטרים אותי בנזר הרבנות, התנצלתי לפניו כי מאד צר לי על אשר לא סמכוני חכמי ירושלים, כדאיתא בפסחים דף נא. בתוספות ד"ה כיון דאנן שבני ארץ ישראל עדיפי שלומדים תורה ברבים וכו'. וגם כי רוב חכמתי למדתי שם והסתופפתי בהישיבות כארבעה שנים, והנני רואה הרבה בחורים שבראיה בעלמא מתעכבים בארה"ק ולאכול את פרי ביאתם שם וד"ל וחוזרים לאמעריקא בסמיכת מהראש הרבנים ועוד, והנני מקנא קנאת סופרים. ויעצני בנו כי אכתוב אל כת"ר שכבודו מכיר אותי בטוב וגם בנו הבטיח לי שיכתוב בתור עד ראיה שהראיתי לו הסמיכות שהגעתי ב"ה להוראה באו"ה (ויהי' לי לטובה גדולה) שכת"ר בעצמו יהי' סניף לעטרני עם הרבנים הגאונים דכאן, וגם ישתדל אצל חבריו הרבנים הגאונים יחי' אשר כולם מכירים אותו בטוב ובפרט הבית דין של הגאב"ד רי"ח זאנענפעלד שליט"א ובזה אכיר טובתו כל הימים. ומורא לא יעלה על ראשו, כי כת"ר מכיר אותי לירא ה' ולחרד לדברו וחלילה לי להתלבש בלבוש של ת"ח אם לא הגעתי לזה. בלתי ספק אם ישתדל אצל הרה"ג מהרי"פ בערענשטיין הי"ו ומהרי"צ פרענקעל הי"ו והדומ"ץ מבארדיטשוב הי"ו, ואפילו הגרי"ח זאנענפעלד בעצמו יואיל בטובו לסמכני בשתי ידיו וד"ל, וכל שיקדים ולא יחמיץ את הדבר יכפול שכרו, כי אחר הימים טובים הבע"ל יהי' אי"ה החתונה שלי עם בת האדמו"ר הק' מסטרעטין שליט"א בשטו"מ. והנני עומד מוכן לקבל משרה הגונה וד"ל.

כ"ק אדמו"ר רבי יוחנן מטאלנא זצ"ל

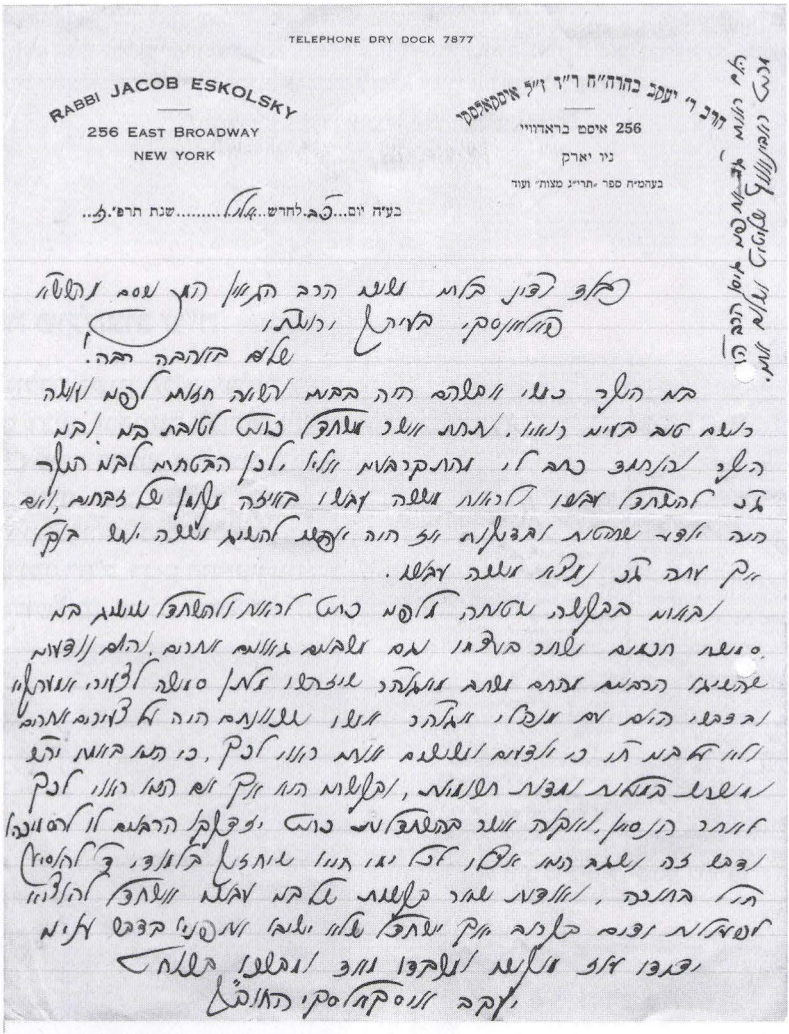
ובזה אגמור בלב מלא תקוה שימלא בקשתי ואל ישוב פני ריקם, תלמידו הדו"ש וטובתו, המתאבק בעפר רגליו אסקופה הנדרסת

יוחנן בן אדמו"ר המפו' מטאלנא טוועריסקי שליט"א

ד"ש באהבה רבה נאמרה מאבא מארי ומדודי הרבנים הצ' שליט"א וכל המשפחה הי"ו לו ולכל ב"ב, ובהזדמנות זה אדרוש בשלום דודי סבא קדישא אדמו"ר ר' נחומצי שליט"א ובניו הרה"ג פע"ח שליט"א בשלום ר' מרדכי סיגעל הי"ו ור' עקיבא עליאש הי"ו וכל אנ"ש כולם יכתבו ויחתמו בסשצ"ג אמן.

מכתב נוסף לרבינו

שמוזכר בו ענין משרת השו"ב לבנו הרב אברהם יצחק ז"ל

TELEPHONE DRY DOCK 7877

RABBI JACOB ESKOLSKY

256 EAST BROADWAY

NEW YORK

הרב ר' יעקב כהרה"ח ר' זאב אסקולסקי

256 איסט בראדוויי

ניו יארק

בעהמ"ח ספר "תריג מצות" ועוד

בעזה"ו יום ... לחדש ... שנת תרפ"ט ...

כ"ב אלול תרפ"ז

כבוד ידי"נ כלתי נשכח הרב הגאון המפורסם מהרש"א פאלאנסקי בעיה"ק ירושת"ו

שלום באהבה רבה!

בנו היקר אברהם היה בביתי והראה חזותו לפני ועושה רושם טוב בעיני רואיו, ותחת אשר משתדל כ"ת לטובת בני, ובני היקר והנחמד כתב לי מהתקרבותו אליו, ולכן הבטחתי לבנו היקר ג"כ להשתדל בעבורו ולראות משרה בעבורו באיזה מקומן של זבחים.

ובאתי בבקשה שטוחה מלפני כ"ת לראות ולהשתדל שישיג בני סמיכות חכמים מכ"ת בעצמו, וגם מרבנים גאונים אחרים, והיום נודעתי שהשיגו הרבנים מהתם מכתב מאגודה"ר שיזהרו מליתן סמיכה

לצעירי אמעריקא, ובדברי היום עם מנהל אגוה"ר אמרו שכוונתם היה על צעירים אחרים ולא על בנו ח"ו, כי יודעים ומכירים אותו ראוי לכך, כי הוא באמת יר"ש ומוכתר במעלות ומדות תרומיות, ובקשתי הוא אך אם הוא ראוי לכך לאחר הנסיון, ואקוה אשר בהשתדלות כ"ת יזדקקו הרבנים לו להסמיכהו ודבר זה נשגב הוא אצלו לכל ימי חייו שיחזיק בלמודי ד' להוסיף חיל בתורה, ואודות שאר בקשות של בנו עבורו אשתדל להוציא לפעולות ידים בקרוב אך ישתדל שלא ישיבו את פניו בדבר ענינו.

ידידו עוז מוקירו ומכבדו מאד ומברכו בכוח"ט

יעקב איסקאלסקי

החופ"ק

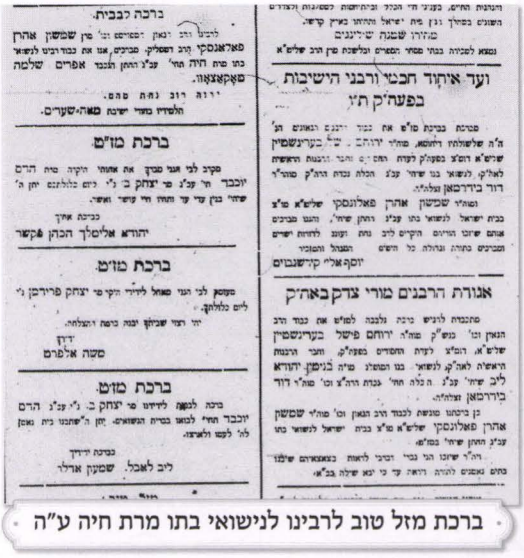
מרת חיה טולקצוב ע"ה

מרת חיה נולדה בשנת תר"ס. עלתה לארץ הקודש עם רבינו, ובהגיעה לפרקה נישאה להרה"ג ר' **אפרים שלמה טולקצוב** ז"ל, בן הגאון רבי **נחום** זצ"ל **אבד"ק בוברויסק**, בשנת תרפ"ה. בהיותה כבת שלשים, חלתה במחלה הידועה רח"ל. רבינו התייעץ עם ד"ר וואלאך בירושלים, אודות רפואתה, והוא

הרה"ג ר' אפרים שלמה טולקצוב ז"ל
בצעירותו עם אביו הגאון רבי נחום זצ"ל

יעץ לו לנסוע לעיר וינא. ואכן, רבינו נסע עם בתו לוינא, אמנם לא עלתה לה ארוכה, ונסתלקה ביום ט' אייר שנת תר"צ. מנו"כ בהר הזיתים -

ברכת מזל טוב לרבינו לנישואי בתו מרת חיה ע"ה

הזמנה.

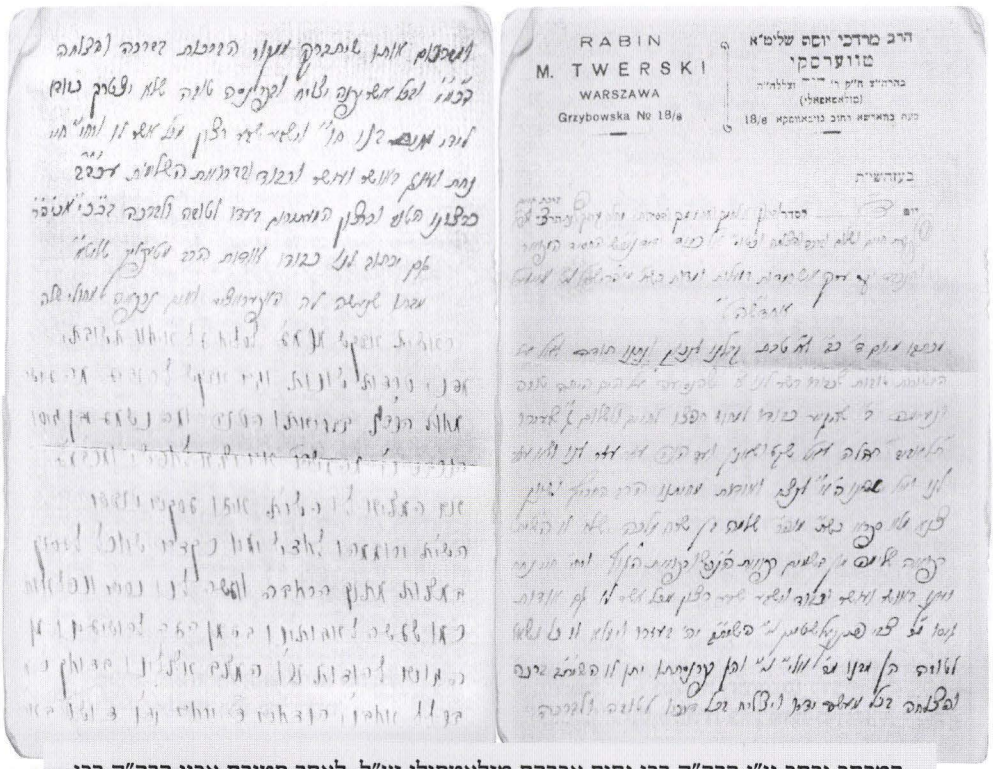
מכבדים אנו להזמין את קרובינו ידידינו ומכירינו
להשתתף בשמחת כלולת צאצאינו.

התתן הבחור המופלג עב"ג הבלה תבתולה תמתוללה
בר אפרים שלמה נ"י מרת ח י ה תחי'
החופה תהי' א"ה בשמ"ם ביום ו צ"ק שמסדים ה' אלול
בשעה 8 אחה"צ בדיוק בבית אבי הכלה בשכונת בית
ישראל חצר בקר תולים.

אם התתן הורי הכלה
שרה מלכה טולקצוב שמשון אהרן ויעיתו
מליע פולנסק

ומכבדינו נכבד

"קול יעקב" יום ו' ה' אלול תרפ"ג

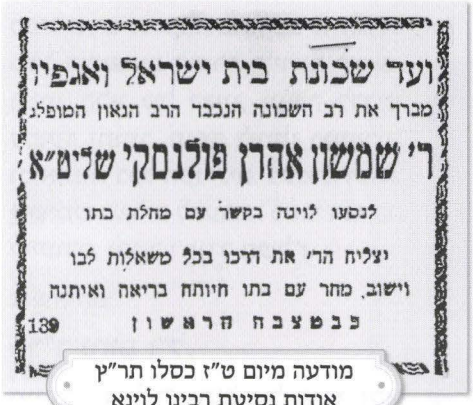

הרב מרדכי יוסף שליט"א
טווערסקי
(טוראשאוולי)
18/8 כתוב בתאריכא רחוב גריזובסקא

RABIN
M. TWERSKI
WARSZAWA
Grzybowska № 18/a

המכתב נכתב ע"י הרה"ק רבי נחום אברהם מזלאטפולי זצ"ל, לאחר פטירת אביו הרה"ק רבי מרדכי יוסף זי"ע, להחסיד הנכבד ר' ישראל מייזל ז"ל מתל-אביב, בתאריך "יום ד' לסדר וברך את לחמך ואת מימיך והסירותי מחלה מקרבך שנת תר"צ לפ"ק", בתוך הדברים מתעניין על אודות הניתוח לבתו של רבינו: "גם יכתוב לנו כבודו אודות הרב מטעפליק שליט"א, מבתו שנעשה לה האפעראציע, ואיך נרפאה מחולי שלה"

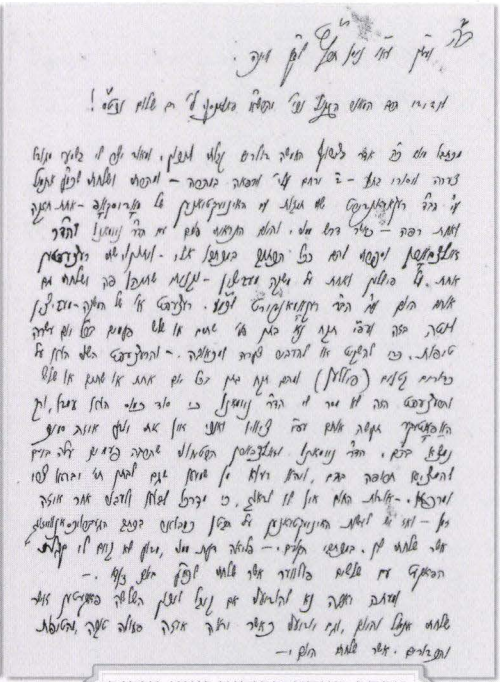
חלקת וואהלין, אצל מנוחת זקינתה הרבנית מרת אסתר רייזיל ע"ה, אשת הגה"צ רבי אברהם יצחק מקאלניבלאט זצ"ל. גם בנה הבחור יעקב זי"ל - שנפטר לאחר חמש עשרה שנים, נטמן שם.

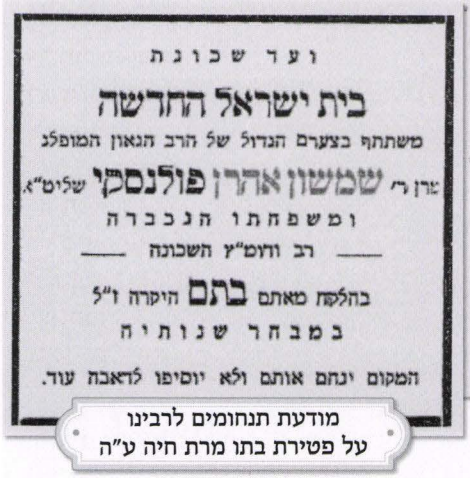
ועד שכונת בית ישראל ואגפיו
מברך את רב השכונה הנכבד הרב הנאון המופלג
ר' שמשון אהרן פולנסקי שליט"א
לנסעו לווינה בקשר עם מחלת בתו
יצליח הרי את דרכו בכל משאלות לבו
וישוב מחר עם בתו חיותח בריאה ואיתנה
כבמצבה הראשון
139

מודעה מיום ט"ז כסלו תר"ץ
אודות נסיעת רבינו לווינא

אודות נסיעה זו של רבינו לווינא, מסופר שבדרכו חזרה מווינא, נותרו לו שעות אחדות עד זמן הפלגת האניה. בינתיים סר למעונו של הרה"ק רבי ישראל מטשורטקוב זצ"ל. המשמש של האדמו"ר מטשורטקוב לא הכיר את רבינו, ודחאו בקש שאין הזמן פנוי להיכנס עתה, ולא שעה להפצרותיו שעוד שעות אחדות האניה שלו נוסעת לדרכה. כיון שכן, פנה רבינו בפקחותו ושאל את הגבאי: "ההנך יודע אולי במה עסוק הרבי כעת?" ענה המשמש, שלמיטב ידיעתו הרבי יושב ולומד, ואינו רוצה שיפריעוהו. נענה רבינו בצחות: "חשבתי

מכתב מאחד מרופאי ווינא אודות רפואת בתו של רבינו

ועד שכונת

בית ישראל החדשה

משתתף בצערם הנדול של הרב הגאון המופלג

מרן ר' **שמשון אהרן פולנסקי** שליט"א

ומשפחתו הנכבדה

—— רב ומנהל השכונה ——

בהלקח מאתם **בתם** היקרה ו"ל

במבחר שנותיה

המקום ינחם אותם ולא יוסיפו לדאבה עוד.

מודעת תנחומים לרבינו על פטירת בתו מרת חיה ע"ה

שהרבי מעשן לולקע, שאלו דברים שאין לי השגה בהם... אבל אם הוא לומד, נו, הרי יהודי מחוייב ללמוד כל היום כולו, ומה לי אם אפריענו כעת או אפריענו אח"כ..."

דפק על הדלת בעצמו, ונכנס פנימה. וכמובן, הרה"ק קיבל פניו ביותרת הכבוד, כראוי וכיאות[ד].

לאחר פטירת מרת חיה, עבר ר' אפרים שלמה לגור בבית חותנו רבינו, עד לפטירתו של רבינו. כח"י שנים דר במחיצתו. בצילו הגדול גידל הצאצאים לתורה וליראת שמים. ובימי חליו של רבינו, נעשה לרבינו לסועד ותומך, ועמד לימינו במסירות ובנאמנות בכל העניינים. פעמים רבות, ששימש כשליח להעברת כספי הצדקה לייעודם, נפטר י' אדר תשל"ז.

רבינו זצ"ל לומד עם נכדו הר"ר נחום ז"ל

צאצאיהם:

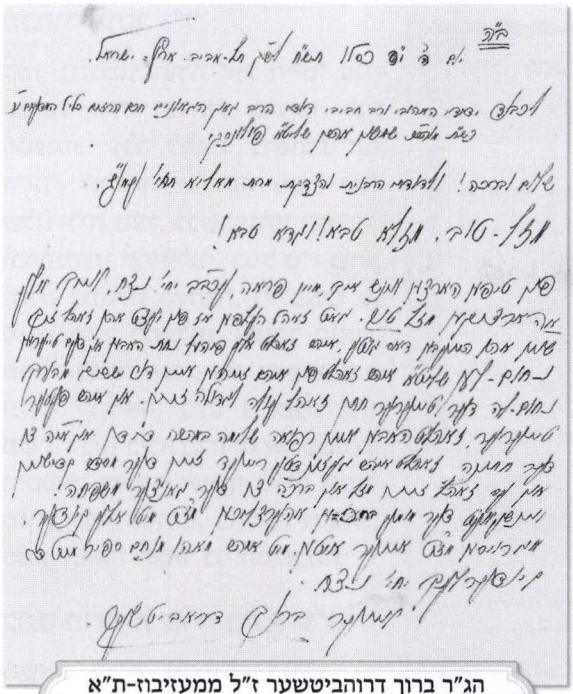
הר"ר נחום ז"ל.

מנעוריו גדל ר' נחום על ברכי זקנו הגדול, רבינו. למד אצלו בחברותא,

ד מפי הג"ר אברהם דוב אויערבאך שליט"א אב"ד טבריה.

והעלה חידושיו על הכתב. ר' נחום היה מקור מעין בלתי נדלה לסיפורים וזכרונות מבית רבינו, שם נתגדל. כפי שיראה הקורא, רבים מזכרונותיו חקוקים עלי גליונות הספר.

ר' נחום עמד לימין רבינו בכל מפעלות קדשו, ואף שימש בעבורו כשליח נאמן לכל דבר שבקדושה. הן בענייני הכלל - בשליחויות שונות לרבנים, גדולי תורה ועסקני הציבור. ובפרט לענייני צדקה וחסד - לשמש כצינור לכספי הצדקה הרבים שהעביר רבינו למשפחות נצרכות. כך גם בתקופת חולשתו של רבינו, היה ר' נחום כותב בשמו התשובות לשאלות בהלכה וש"ס, וכל שאר המכתבים, וכפי שמזכיר רבינו עובדא זאת לטובה בהקדמתו לספר "דברי אהרן".

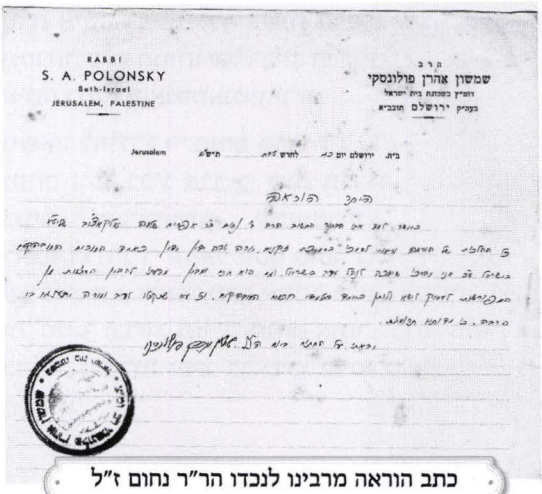
הג"ר ברוך דרוהביטשער ז"ל ממעזיבוז-ת"א
מאחל לרבינו לרגל אירוסי נכדו הרב נחום ז"ל

לפנינו מכתב נלהב, שכתב הגאון רבי איסר זלמן מלצר זצ"ל לרבינו, בשבח נכדו אהובו ר' נחום, לאחר שעמד אצלו בכור המבחן:

מע"כ ידידי הגאון הר' שמשון אהרן פולנסקי שליט"א

נכדו היקר מר נחום נ"י היה אצלי ודיברתי עמו במס' ב"ב, והגיד לפני דברים מהדר"ג אשר הם חריפים מאד, ונדהמתי שעלם צעיר כמותו ידע למסור הדברים בטוב, ובעז"ה יקבל... ויקוים בו ולא ימושו וגו'.

ידידו, איסר זלמן מלצר

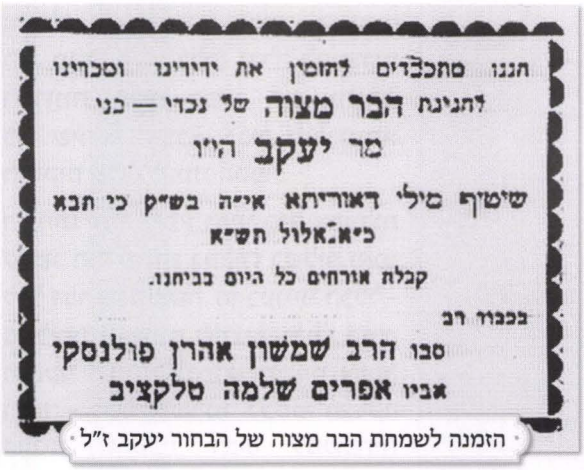
כתב הוראה מרבינו לנכדו הר"ר נחום ז"ל

ר' נחום התגורר בבני ברק. נלב"ע כ"א אייר תשע"ה, ומנו"כ בבית החיים סגולה שבפתח תקוה. זכות שימור תורתו של רבינו יעמוד לטובת נשמתו בגנזי מרומים.

זוגתו מרת רחל ע"ה בת הר"ר יעקב פאקער ז"ל, ממייסדי הת"ת ביאס שברומניה, נלב"ע ט"ז כסלו תשנ"ו. לא זכו להעמיד זש"ק. יהא זכרם ברוך.

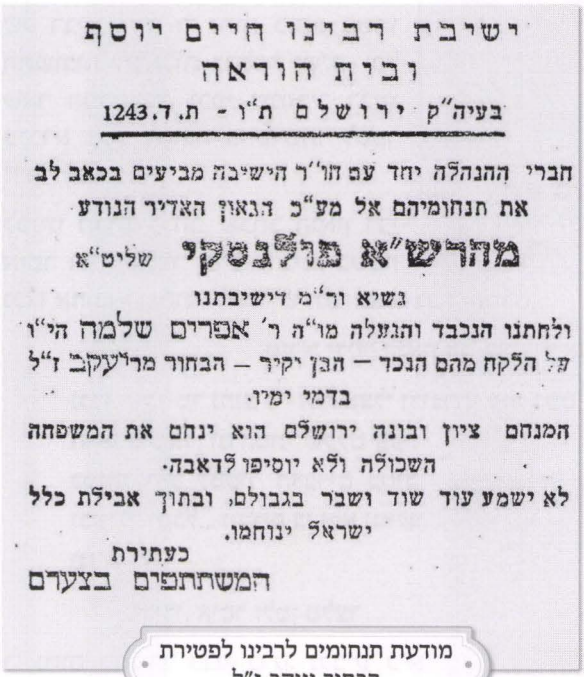
הבחור יעקב ז"ל.

למד בתלמוד תורה "עץ חיים" סניף שכונת בית ישראל. בהגיעו לגיל המצוות, עלה ללמוד בישיבת "עץ חיים". משחר ילדותו ניכר עליו שלגדולות נוצר, בכשרונותיו הברוכים ובהתמדתו המופלגת. בגיל ט"ז שנים, נחלה במחלת הצהבת. הרופאים לא מצאו מזור למחלתו, ולאחר תקופת מחלה קצרה השיב את נשמתו תמה ונקיה לבוראה, ביום ג' שבט שנת תש"ו. רבינו ביכה מרורות את פטירתו, והספידו בפסוק "טרוף טורף יוסף". מנו"כ בהר הזיתים, בחלקת וואהלין, סמוך ונראה לשאר בני המשפחה.

תגנו מתכבדים להזמין את ידידינו וסכוינו
להגיעת **הבר מצוה** של נכדי — בני
מר יעקב הי"ו
שיטיף מילי דאוריתא אי"ה בש"ק כי תבא
כ"א אלול תש"א
קבלת אורחים כל היום בביתנו.
בכבוד רב
סבו הרב שמשון אהרן פולנסקי
אביו אפרים שלמה טלקציב

הזמנה לשמחת הבר מצוה של הבחור יעקב ז"ל

ישיבת רבינו חיים יוסף
ובית הוראה
בעיה"ק ירושלם ת"ו - ת.ד.1243

חברי ההנהלה יחד עם חו"ר הישיבה מביעים בכאב לב
את תנחומיהם אל מע"כ הגאון האדיר הנודע
מוהרש"א פולנסקי שליט"א
גשיא ור"מ דישיבתנו
ולחתנו הנכבד והגעלה מו"ה ר' **אפרים שלמה** הי"ו
על הלקח מהם הנכד — הבן יקיר — הבחור מרדכי יעקב ז"ל
בדמי ימיו.
המנחם ציון ובונה ירושלם הוא ינחם את המשפחה
השכולה ולא יוסיפו לדאבה.
לא ישמע עוד שוד ושבר בגבולם, ובתוך אבילת כלל
ישראל ינוחמו.
כעתירת
המשתתפים בצערם

מודעת תנחומים לרבינו לפטירת
הבחור יעקב ז"ל

בתם הרבנית מרת בילא ע"ה

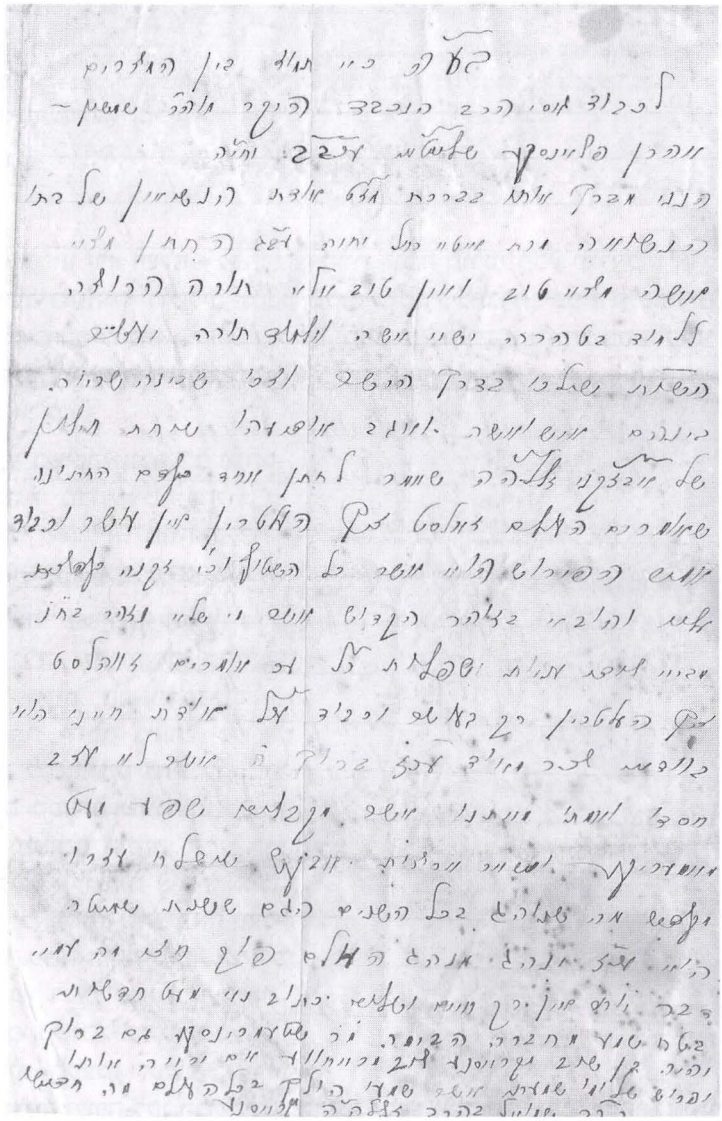
נישאה לכ"ק אדמו"ר הגה"צ רבי ישראל הלברשטאם זצללה"ה, אבד"ק זמיגראד בארה"ב, תולדותיהם ראה להלן פרק כה.

מרת איטה רחל סופר ע"ה

מרת איטה רחל נולדה בשנת תרס"ז, ונקראה ע"ש חמותו של רבינו, הרבנית איטה רחל מקאנסטאנטין ע"ה.

נישאה להרה"ג ר' **מנחם סופר** ז"ל. ר' מנחם נולד בכ"ג אדר ב' שנת תרס"ו בעיר ווארטיזשען שבאוקריינא, לאביו הרה"ג ר' יחיאל יוסף סופר ז"ל שו"ב דמתא, ולאמו מרת אסתר ע"ה. בבחרותו, כשגברה יד הקומוניסטים, ובתי המדרשות ננעלו על מסגר ובריח, גמר ר' מנחם אומר לברוח מארץ הכפירה, בכדי להציל הנשמה מרדת שחת, ולו במחיר מסירות נפש. כך סיכן עצמו באישון ליל, ועבר בתוך נהר קפוא, עד שזכה ועלה לארץ הקודש.

הגה"צ רבי שמואל רבינוביץ מקראסנע זצ"ל מברך את גיסו רבינו לנישואי בתו מרת איטה רחל ע"ה

בע"ה כ"א תמוז בין המצרים

לכבוד גיסי הרב הנכבד היקר מוה"ר שמשון אהרן פלאנסקע שליט"א עכב"ב יחי'

הנני מברך אותו בברכת מז"ט אודות הנישואין של בתו הנשואה מרת איטא רחל יחיה, עב"ג החתן.
מצא אשה מצא טוב, ואין טוב אלא תורה, הרוצה ללמוד בטהרה ישא אשה וילמוד תורה, יעזור השי"ת שילכו בדרך הישר, וזכו שכינה שרויה ביניהם איש ואשה.

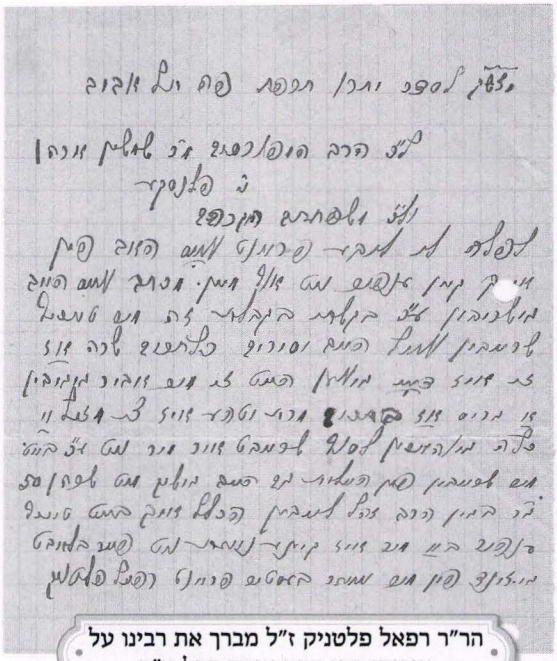
ואגב אודיעהו שיחת חולין של אב"זקני זללה"ה, שאמר לחתן אחד מקדם החתונה, שאומרים העולם

זאלסט זיך העלטרין אין עושר וכבוד, אמר הפירוש הוא, אשר כל השטוף וכו' זקנה קופצת עליו, והובא בזוהר הקדוש אשר מי שלא נזהר בח"נ מביא לידי עניות ושפלות ר"ל, ע"כ אומרים זאהלסט זיך העלטרין רק בעושר וכבוד, עכ"ל.

אודות חיינו הוא בוודאי שכר מאוד, עכ"ז ברוך ה' אשר לא עזב חסדו ואמתו מאתנו אשר מקבלים שפע מעט מאמעריקע ומשאר ארצות, אבקש שישלח עזרו מקודש מה שנוהג בכל השנים הגם ששנת שמיטה הוא עכ"ז ינהג מנהג העולם פוק חזי מה עמא דבר יותר אין רק חיים ושלום...

הכ"ד שמואל בהרב זללה"ה מקראסנע

רבינו בחר בו - כחתן ירא ושלם - לבתו הצדקנית. עשה תורתו קבע ומלאכתו ארעי, ונשא ונתן באמונה. התיישב בעיה"ק ירושלים, וקבע מקום לימודו בחברת "תפארת בחורים", וקנה לקח מפי הגאון רבי אברהם לוינזון (אלישיב) זצ"ל רב "תפארת בחורים", ולאחר הסתלקותו המשיך אצל בנו ממלא מקומו, הגאון הנודע רבי יוסף שלום אלישיב זצ"ל.

הר"ר רפאל פלטניק ז"ל מברך את רבינו על אירוסי בתו מרת איטה רחל ע"ה

ר' מנחם נלב"ע בשיבה טובה י"ב מנחם-אב תנש"א, וזוגתו מרת איטה רחל ע"ה, נלב"ע ל' תשרי תשל"א. מנוחתם-כבוד בבית החיים סנהדריה, סמוך ונראה לרבינו.

הרבה שנים לאחר פטירתו, חלתה מרת איטה רחל ע"ה, והרופאים נתיאשו למצוא מזור לחליה. הם פתחו הראש לנתח, ופרכו את ידיהם ביאוש, כשראו שאין כבר מה לנתח. הם נתנו לה, לפי הערכתם, ימים ספורים שעוד תהיה בין החיים. באחד מאותם הימים, הגיע בנה הג"ר אשר שליט"א לשהות איתה, אמרה לו אמו, שהגיע כאן אחד שהציג את עצמו כרופא, והביא עמו זר פרחים, ושאלה האם היא בתו של רבינו. כשנענתה בחיוב, הציע איזה טיפול שיכולים לעשות. ואכן, הרופאים שמעו לעצתו ועשו כדבריו, והיא חזרה לעצמה ושבה לקו הבריאות. משניסו לברר אצל הרופאים מי הוא אותו רופא, העלו חרס בידם, ויהי לפלא...

זרעה לברכה, בנה הג"ר **אשר סופר** שליט"א, ראש ישיבה בקרית ספר ורב קהילת "חניכי הישיבות" בגבעת רוקח בבני ברק, אשר עוד הספיק לשהות הרבה בצל זקנו הגדול זי"ע, ולהעתיק שמועתו לדורות - כפי המופיע רבות בספרנו.

פרק כה

"כי בר חכים הוא ליה"

כ"ק אדמו"ר מזמיגראד זצ"ל

בעמדנו בשולי ספרא רבא הדין, נקדיש מילין אחדין לזכר כ"ק אדמו"ר הגה"צ רבי ישראל זצללה"ה אבד"ק זמיגראד, אשר מאז לקחו רבינו לחתן נכדתו אשר נתגדלה על ברכיו, היא הרבנית הצדקנית מרת בילא ע"ה, נתחבב עליו עד לאחת, בבחינת "בר חכים הוא ליה".

כ"ק אדמו"ר רבי ישראל זצ"ל, נולד לאביו הגה"ק רבי סיני מזמיגראד זי"ע, בן הגה"ק רבי ברוך מגארליץ זי"ע, בן הגה"ק בעל "דברי חיים" מצאנז זי"ע.

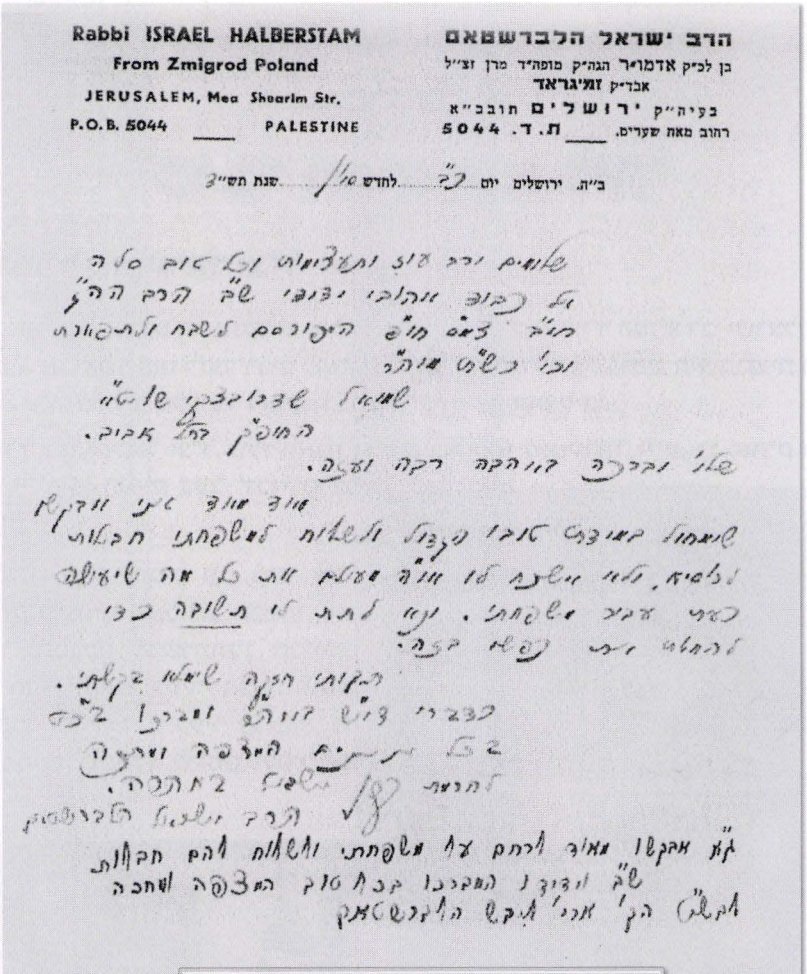

כ"ק אדמו"ר זצ"ל נתגדל על ברכי אביו הגדול זצוק"ל, ממנו שאב רוב חכמתו. עוד בצעירותו נתפרסם בכשרונותיו הברוכים להרבצת תורה וחינוך צעירי הצאן. ועודנו בגיל כ' כבר יסד ישיבה בעיר קראקא, בה השקיע ממטב כוחותיו לרומם ולגדל את תלמידיו.

כ"ק אדמו"ר זצ"ל עם תלמידיו בעיר קראקא בישיבה "תפארת חיים"

כשפרצה מלחמת העולם השניה, ברח - ביחד עם אביו זצוק"ל והרבה מבני המשפחה - לסיביר, שם שהה עד שנת תש"ב, אז עלתה בידו להימלט מסיביר, לאחר שאביו זי"ע נסתלק בגולת סיביר, ביום כ"ו תמוז תש"א. סיפור הצלתו מסיביר קשור גם הוא לפעולותיו המרובים למען הכלל, כאשר

הרב ישראל הלברשטאם
בן לכ"ק אדמו"ר הגה"ק מופה"ד מרן זצ"ל
אבד"ק זמיגראד
בעיה"ק ירושלים תובב"א
רחוב מאה שערים ____ ת.ד. 5044

Rabbi ISRAEL HALBERSTAM
From Zmigrod Poland
JERUSALEM, Mea Shearim Str.
P.O.B. 5044 ____ PALESTINE

ב"ה. ירושלים יום כ"ה לחדש סיון שנת תש"ג

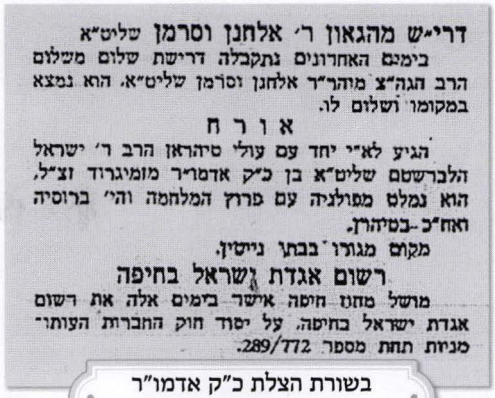
מכתב כ"ק אדמו"ר זצ"ל מזמיגראד לאחר השואה

מחמת מסירותו הרבה למען הכלל, השתחל לתוך קבוצת הילדים הפליטים מסיביר, כראש ומנהיג לקבוצה, וביחד עמהם גלה למדינת איראן, ששימש באותה תקופה כדרך מעבר מגלות רוסיא לארצות החופש, מה שזכה אח"כ לקבוצה המפורסמת "ילדי טהרן".

חרף היותו חבול ומוכה בעצמו מהמלחמה, התאזר בכוחות גבורה, לפעול גדולות ונצורות במסירות נפש ממש עבור ילדי טהרן, ושאר הפליטים להצילם מצפרניהם של המסיתים ומדיחים, שרצו לעקור אותם בכל מיני תחבולות מדרך ישראל סבא, וכבר היה מעשה שנלחם בעדם כשרצו להאכילם טרפות ביום הכיפורים רח"ל. פעולות אלו זכו לעידוד רב של גדולי התורה והחסידות, ביניהם: כ"ק אדמו"ר מהריי"צ מליובאוויטש, רבי אברהם קאלמאנאוויץ מייסד וראש ישיבת מיר. בארה"ב, רבי יוסף אליהו הענקין.

בשנים שאחר המלחמה נתגלו כוחותיו המופלאים, ולבו הבוער כאש בעבור כלל ישראל, כאשר עוד טרם לקח לעצמו הזמן לבנות ביתו, כבר התחיל בפעולות חובקי זרועות עולם, לכל מיני

פעולות הצלה, אם באיתור קרובים - אשר על ידם נתגלגלו לפתחו שאלות קשות בהתרת עגונות וכד', ואם בהצלת ילדי ישראל שנמסרו לפני המלחמה לבתי הגויים או למנזרים. כך נצלו על ידו אלפי ישראל.

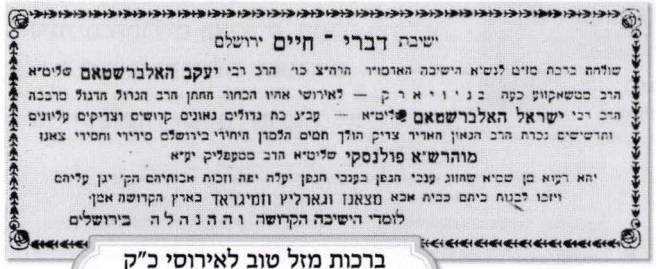

דרי"ש מהגאון ר' אלחנן וסרמן שליט"א
בימים האחרונים נתקבלה דרישת שלום משלום הרב הגה"צ מוהר"ר אלחנן וסרמן שליט"א, הוא נמצא במקומו ושלום לו.
א ו ר ח
הגיע לא"י יחד עם עולי סיהראן הרב ר' ישראל הלברשטם שליט"א בן כ"ק אדמו"ר מזמיגרוד זצ"ל, הוא נמלט מפולניה עם פרוץ המלחמה והי' ברוסיה ואח"כ בטיהרן.
מקום מגורו בבתו נייטין.
רשום אגדת ישראל בחיפה
מושל מחזן חיפה אישר בימים אלה את רשום אגדת ישראל בחיפה, על יסוד חוק החברות העותומניות תחת מספר 289/772.

בשורת הצלת כ"ק אדמו"ר מזמיגראד זצ"ל

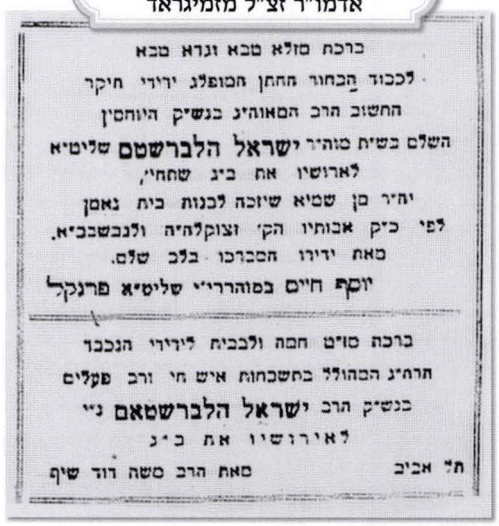
בתחילת שנת תש"ד עלה לארה"ק, יחד עם אחיו כ"ק אדמו"ר הגה"צ רבי אריה לייביש הלברשטאם זצ"ל, אבד"ק צאנז זמיגראד בבני-ברק, ועם אחיינו, הרה"צ רבי מאיר הלברשטאם זצ"ל, בן אחיו כ"ק אדמו"ר הגה"צ רבי יעקב מטשאקאווא זצ"ל, לימים האדמו"ר מטשאקאווא בבני ברק.

תיכף דברו בו נכבדות, ורבינו בחר בו כחתן לנכדתו, אשר נתגדלה בביתו מאז פטירת אמה ע"ה, היא הרבנית מרת בילא ע"ה.

מעידים הזקנים שהשתתפו בשמחת הנישואין, שרבינו היה שרוי בהתרוממות רוח ובהתרגשות מרובה - עד כדי בכי של שמחה - על שזכה להשיא את נכדתו היתומה, עם נינו של מרן הדברי חיים זי"ע[א]. רבינו שימש כמסדר קידושין, בשמחה הגדולה, שמחת נישואי נינתו הבכורה.

ישיבת דברי חיים ירושלם
שולחת ברכת מזל טוב לנשיא הישיבה האדמו"ר הרה"צ כו' הרב רבי יעקב האלברשטאם שליט"א
הרב מטשאקווע קהל ב נ י ב ר ק — לאירוסי אחיו הבחור מחתן הרב הנרול הדגול מרכבה
הרב רבי ישראל האלברשטאם שליט"א — קביע בת נדולים נאונים קדושים וצדיקים קליונים
ותרשישים נכרת הרב הנאון האויר צדיק הולך תמים הלסהן היחידי בירושלם פירידי וחסידי צאנז
מוהרש"א פולנסקי שליט"א הרב בסטפליק יע"א
יהא רעוא בן שמיא שחוש עבי הנפן בקנבי חנפן יקלה יפה וזכות אבותיהם הק' יגן עליהם
ויזכו לבנות ביתם כבית אבא מצאנז וגאדליץ וזמיגראד בארץ הקדושה אמן
לומדי הישיבה הקדושה ו ה ה נ ה ל ה בירושלים

ברכות מזל טוב לאירוסי כ"ק אדמו"ר זצ"ל מזמיגראד

ברכת מזל טוב ונדא טבא
לכבוד הבחור מחתן המופלג ירידי חיקר
החשוב הרב המאוהיב בנשיק היוחסין
השלם בשית מוהיר ישראל הלברשטם שליט"א
לאירושיו את בינ שחחי',
יהיר בן שמיא שיזכה לבנות בית נאמן
לפי כ"ק אבותיו הק' וצוקלחיה ולנבשבינ"א.
מאת ידידו המברכו בלב שלם.
יוסף חיים במוהררי' שליט"א פרנקל
ברכת מזל חבה ולבבית לידידי הנכבד
תרחינ המהולל בחשכחות איש חי ורב פעלים
בנשיק הרב ישראל הלברשטאם נ"י
לאירושיו את בינ
מאת הרב משה דוד שיף
תל אביב

לא עברה תקופה קצרה מנישואיו, וכבר חזר לפעולותיו הכבירים להצלת ילדי ישראל. בשנים אלו, שלח זרועותיו לעשרות מדינות נדחות, עד שבעיון ב"פאספורט" שלו מאותם שנים, ניווכח בחותמותיהם של כ-35(!) מדינות העולם, אשר אדמו"ר זצ"ל עבר בגבולותיהם.

פעולות אלו מוצאים ביטוי במכתבו של הגאון רבי יוסף אליהו הענקין זצ"ל, הנדפס להלן נספח ג: **הרב ר' ישראל הלברשטאם נ"י, שסבל הרבה בעד התורה והמצוה, וביחוד הצטיין במלחמה בעד הצלת נפשות הילדים לה' ולעמו.**

א מפי כ"ק האדמו"ר רבי נפתלי מטשאקאווא שליט"א.

במהלך נסיעותיו אלו, התוודע לעזובה הרוחנית הרבה השוררת בקהילות הנדחות, וכך השתהה בחלק ממדינות אלו לפרקי זמן ארוכים יותר. בבומבאי שבהודו הרחוקה, מצא קהילה יהודית מקומית, ובתוכם פליטי שואה, והם לא הרפו ממנו עד שהואיל לשמש כרב הראשי של בומבאי, שם שהה תקופה, ופעל בה גדולות ונצורות.

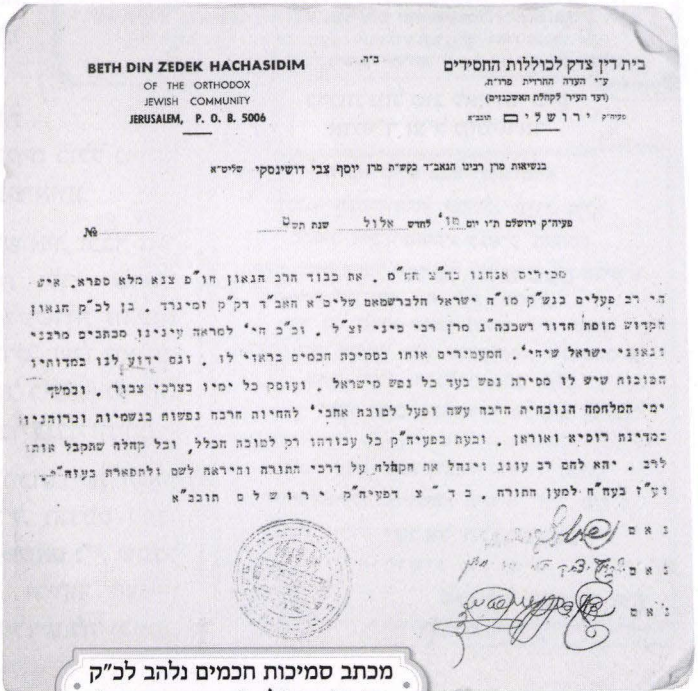
כך גם שימש תקופה כרב העיר סידני שבאוסטרליה, לאחר שנתבקש ע"י ראשי הקהילה להפיח רוח חיים בקרבם.

חרף גילו הצעיר, העריצוהו גדולי ישראל על פעולותיו הברוכים, ואף הטילו עליו הרבה משימות, מהם נסתרים ובלתי ידועים עד היום הזה, להצלת כלל ישראל. בפעולות אלו שימש אדמו"ר זצ"ל כידא אריכתא של כל הארגונים החרדים בארה"ק, העדה החרדית, אגודת ישראל וקהילות הספרדים.

אחת הנסיעות שיזם אדמו"ר זצ"ל, ואף השתתף בה כאחד מן שלוחי גדולי ישראל, היתה בראשותם של הגאון רבי מאיר קרליץ זצ"ל, אחיו של החזון איש זי"ע, והעסקן היהודי רב הפעלים, הרב משה בלויא זצ"ל, בנסיעתו לפאריז שבצרפת בשנת תש"ו להצלת החינוך הטהור. נטרפה השעה, ובמהלך נסיעה זו, שבק הרב בלויא ז"ל חיים לכל חי. ראוי להקדיש יריעה מיוחדת על הפעולות המיוחדות שפעל אדמו"ר זצ"ל בתחכום רב, להסיר כל המניעות מהעלאת ארונו של המנוח הדגול ז"ל לארה"ק.

ראשי הקהילה בבומבאי
מקבלים את פני אדמו"ר זצ"ל

BETH DIN ZEDEK HACHASIDIM
OF THE ORTHODOX
JEWISH COMMUNITY
JERUSALEM, P. O. B. 5006

בית דין צדק לכוללות החסידים
ע"י העדה החרדית ירו"ח
(ועד העיר לקהלות האשכנזים)
ירושלים תובב"א

מכתב סמיכות חכמים נלהב לכ"ק
אדמו"ר זצ"ל מ"העדה החרדית"

מדינת ישראל
משרד הבטחון / מרכז הגיוס
תל-אביב, רח' עליה 5

רשיון יציאה מס. 1323

בזה ניתן רשיון יציאה מארץ ישראל
שם המשפחה: הלברשטיים
השם: הרב ר' ישראל
הכתבת: ירושלים, תחכמוני 27
לנסיעה לארץ: הודו
לתקופה של: בלתי מוגבל
סיבת הנסיעה: שליחות דתית
בחור רב ראשי
תוקף הרשיון עד לתארך
מס. הדרכיה, 056833
חתימה

הנ"ל חייב (ת) לחזור לארץ ישראל עם תום תקפו של הרשיון ולהתיצב בתאריך הנ"ל לשרות העם.

מרכז הגיוס

ניתן ביום א' תמוז תש"ח
8.7.48

נכוה הארכת הקופה הרשיון שמורה למרכז הגיוס בלבד.

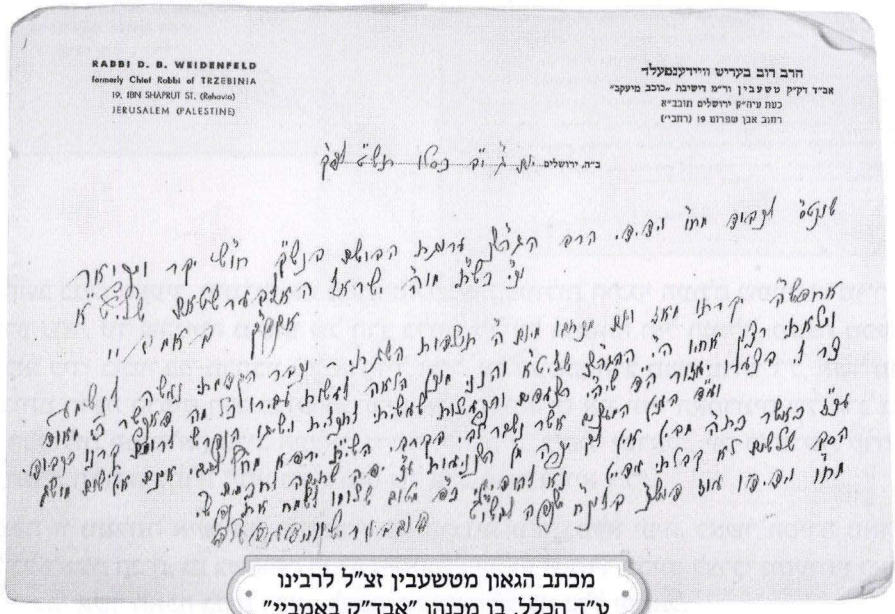
אישור יציאה לרבינו כשנסע לשמש כרב הראשי בבומבאי

June 29 '48
MONDAY
JEWISH JOURNAL

חסידישער רבי פליט צו אידישע פליטים אין אפריקאנער מדבר

ידיעה בכת"ע אודות פעולותיו הנשגבות של אדמו"ר זצ"ל

RABBI D. B. WEIDENFELD
formerly Chief Rabbi of TRZEBINIA
19, IBN SHAPRUT ST. (Rehavia)
JERUSALEM (PALESTINE)

הרב דוב בעריש ווייזענפעלד
אב"ד דקיק טשעבין ור"מ דישיבת "כוכב מיעקב"
כעת ע"ה ירושלים תובב"א
רחוב אבן שפרוט 19 (רחביה)

מכתב הגאון מטשעבין זצ"ל לרבינו ע"ד הכלל, בו מכנהו "אבד"ק באמביי"

מכתבי תמיכה מהארגונים החרדים בארה"ק בפעולותיו של רבינו

הסתדרות אגודת ישראל העולמית
AGUDATH ISRAEL WORLD ORGANIZATION

Central Executive:
JERUSALEM
LONDON
NEW-YORK

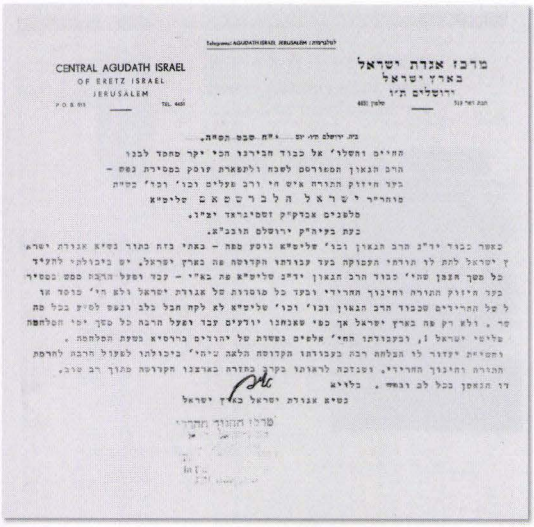
יו"ר הנשיאות
ירושלים
לונדון
ניו-יורק

Jerusalem, ירושלים ת"ו

לעסקני תנועתנו וחבריהם במחנות !
שלום וברכה ,

אנו מאשרים בזה ,שהרב ר' ישראל הלברשטם שליט"א ,נוסע בשליחות אגודת ישראל לבקר בכל המחנות באירופה , וכל מי מהשלטים שם לו איזה ענין יכול לעבוד אליו .

בכבוד רב
וברכת אגודה,
יצחק מאיר לוין

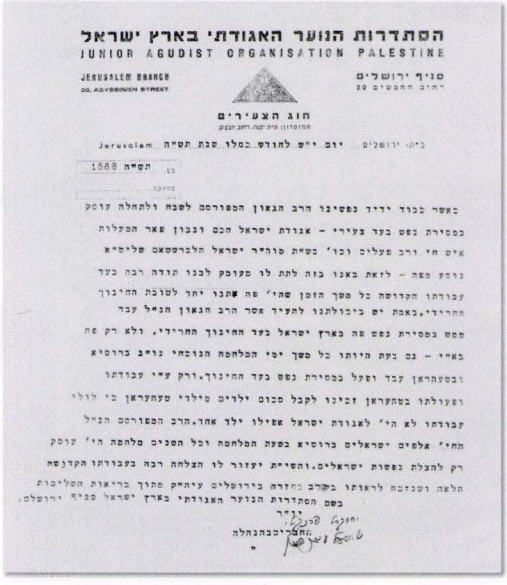
CENTRAL AGUDATH ISRAEL
OF ERETZ ISRAEL
JERUSALEM

מרכז אגודת ישראל
בארץ ישראל
ירושלים תיו

בית ישראל תיו ... ירח סיון תשיח.

מחיים ומשלו' אל כבוד חבירינו הכי יקר מחמד לבבו
הרה הגאון המפורסם לשבח ולתפארת עונג במסירת נפש -
בקי חריף והורה אים חי' ורב פעלים וכו' וכו' כמוהר"
מוהריר י ש ר א ל ה ל ב ר ש ט א ם שליט"א
פלעבים אבדקיק זמטראד יצ"ו.
בעת בקיה"ק ירושלם תובב"א.

כאשר בכבוד ידי"ב הרה הגאון וכו' שליט"א נוסע משם - באתי בזה בזה בקשר עם אגודת ישרא
ל ישראל לתת לו הוראה הפקודה בעד עבודתו הקדושה שה בארץ ישראל. ים ביכולתי לתיידד
כל משך תמצן שתי' כבוד הרב הגאון יחי"ב שליט"א את באי"י - עבד ושעל הדמה מסס במסירי
בקר חיזוק התורה וחינוך התורתי ובעד כל פרטות של אגודת ישראל ולא חי' פוסד אד
ל של החיידים שבכבוד הרב הגאון וכו' וכו' שליט"א לא לקח חבל בלה ובעם לפיע בכל מה
סר , ולא רק את בארץ ישראל אך כפי שאמנו יודעים עבד ושעל הרמה כל משך חי' חפלחמה
שליטי ישראל !, ובעבודתו חתי' אלפים נפשות של יהודים ברוסיא בשעת המלחמה .
ושמשיית יעזור לו הצלחה רבה בעבודתו הקדושה שיחי' ביכולתו לשעול הרמה לחיפת
התורה וחינוך התורתי". ובשבתה לראותו בקרב באדצנו הקדושה מקוים רב טוב.
רו הגאון בכל לב ונפש . בלויא
בשיא אגודת ישראל בארץ ישראל

הסתדרות הנוער האגודתי בארץ ישראל
JUNIOR AGUDIST ORGANISATION PALESTINE

JERUSALEM BRANCH
20, ABYSSINIEN STREET

סניף ירושלים
רחוב התבשים 20

חוג הצעירים

Jerusalem יום ייח לחודש כסלו שנת תשיח

תשיח 1588

בשר בכבוד ידיד נפשינו הרב הגאון המפורסם לשבח ולתהלה עונג
בפסירת נפש בעד צעירי - אגודת ישראל הכם ובנון אשר הפלות
איש חי' ורב פעליס וכו' בשית פוהיר ישראל הלברשטם שליט"א
נרוש משה - לזאת באנו בזה לתת לו פרוטק לבנו תודה רבה בעד
עבודתו הקדושה כל משך הזמן שהי' שה אתנו יחד לסוכת החינוך
התורתי, באשר ים ביכולתנו להעיד אשר הרב הגאון חניל עבד
משם בפסירת נפש שה בארץ ישראל בער החינוך התורתי. ולא רק את
באתי - גם בעת היותו כל משך ימי המלחמה הנוכחי נויב ברוסיא
ובשמחאון עבד ועזל בפסירת נפש בער החינוך.ורק עתי עבודתו
ושעולתו בשתאון זבינו לקבל שבוס ילדים מילדי שתערון בי לולי
עבודתו לא חי' לאגודת ישראל אפילו לד אחד.הרב המפורסם חניל
חתי' אלפים ישראלים ברוסיא בשעת המלחמה וכל הסכים מלחמה הי' עזוק
רק להצלת נפשות ישראלים.והשיית יעזור לו הצלחה רבה בעבודתו הקדושה
תלאה ועבודה לראותו בקרב באדצה בירושלים עתים מתוך בריאות השלימות
בשם הסתדרות הנוער האגודתי בארץ ישראל סניף ירושלם:
נאום
החתום

ועד עדת הספרדים בירושלים
COUNCIL OF THE SEPHARADIC COMMUNITY, JERUSALEM

Jerusalem ירושלים א' תולדות תשיח
P.O.B.10 ת.ד.

התזכים משה מאשרים בזה שהרב הגאון המפורסם רבי ישראל הלברשטאם
,נ"י שהי' רב מפורסם בחוץ לארץ נבחר כעת לרב ראבי בבומביא.
ימים מספר שהי'הרב חניל בעיר הקודש ירושלים ראינו בו שהוא
איש יקר מאד במעלות ובמידות טובות עסקן צבורי ומשיך מפורסם,
אנחנו מצידינו הבענו לו את כל הזמיכה המסורית כדי להבחר למטרה
בקדושה חניל,אנחנו מרשים לעצמינו בשם כל הספרדים הנמצאים בעיר
הקודש ירושלים לבקש ולהתחנן מהמסדות שעוברים לטובת הפליטים
להתחדל בכל כחם ועוז ולתת האפשרות להאיש היקר חפליט הרב הגאון
הניל להגיע לבומבי .בזמן המלחמה סבל חרבה בכל המחנות בחוץ לארץ
אנחנו מאמינים שעם ביאתו לבומבי יצליח הרבה בפעולותיו לטובת ,
אחינו המדוכאים בכל הפנצות המזרח.
בברכת ציון וירושלים.
בשם כל הועד.
יויר משה כהן.

בהתחשב בגילו הצעיר, עומדים אנו נפעמים לשמע הפעולות חובקי העולם שפעל אדמו"ר זצ"ל בכשרון נדיר, עד שהגיעה מיטתו של הרב בלויא ז"ל אל המנוחה ואל הנחלה. מקצת מפעולות אלו באו לידי ביטוי בב' מכתביו של אדמו"ר זצ"ל, אל העסקן הרב משה פרוש ז"ל, אשר מחמת חשיבותם הרבה הדפיס הרב פרוש מכתבים אלו, המתארים את ימיו האחרונים של הרב בלויא ואת הפעילות המופלאה סביב העלאת מיטתו לארה"ק, ב"קול ישראל", יום ה' פרשת קרח כ"ה סיון תש"ו, תחת הכותרת "ימיו האחרונים של הרב משה בלויא ז"ל".

בתקופה זו נתגלתה אישיותה המיוחדת של הרבנית ע"ה במלא יפיה, כאשר הסירה מאדמו"ר זצ"ל כל דאגות הבית, גם בשהותה לבדה תקופות ארוכות שנעדר מביתו לצרכי מסעותיו בארצות הגולה, כפי אשר חונכה בבית רבינו, להפקיר עצמם לטובת כלל ישראל.

בשנים אלו נולד בנם הגדול כ"ק אדמו"ר הגה"צ רבי סיני שליט"א, כאשר רבינו זי"ע עוד מפאר את ראש השמחה, ברוותו רוב נחת דקדושה על המשך השושלת המפוארת. היה זה בערוב חיי רבינו, כאשר תלמידיו ובני קהילתו מסבבים אותו כחומה, ומשתתפו עמו בשמחתו הגדולה.

KOL ISRAEL Jerusalem

קול ישראל

א. נ. ר. ב.

הדות החדרית בארץ ישראל

ימי האחרונים של הרב משה בלויא זל

Le peuple juif vient d'être cruellement éprouvé par la perte d'un des meilleurs de ses fils. Un des chefs du judaisme traditionnaliste, combattant infatigable pour les droits des Juifs, pour une Palestine dans l'esprit de la Thora.

Le Rabbin Moise BLAU צ"ל vient de nous être prématurément enlevé, au cours de son action dévouée au service du "CHEMERITH ISRAEL" des restes du peuple juif.

Le Judaisme parisien aura à cœur d'honorer la mémoire de ce chef en assistant à la

CÉRÉMONIE COMMÉMORATIVE

qui aura lieu

JEUDI, le 27 JUIN à 19 heures, à LA SYNAGOGUE, 10, RUE PAVÉE (Métro Saint-Paul).

Avec la participation de la délégation Palestinienne :

Grand Rabbin Meeir KARELITZ ..... TEL AVIV
Rabbin Israël HALBERSTAM ..... JÉRUSALEM
Dr Jacob LANDAU ..... TEL AVIV
Rabbin RUBINSTEIN ..... PARIS
Rabbin MUNK ..... PARIS
Rabbin STERN ..... PARIS
Rabbin WEINBERGER ..... TURKA

27/6/1946 ט' קרח תש"ו

הספד איז דער שולחן

10, RUE PAVÉE, MÉTRO : ST-PAUL

Imp. CELBARD, 20, Rue Ferdinand-Duval – PARIS

כ"ק אדמו"ר זצ"ל מספיד את הרב בלויא בפאריז

מכתבי אדמו"ר זצ"ל להרב משה פרוש ז"ל המתארים את ימיו האחרונים של הרב משה בלויא זצ"ל

כשוך כל ספיחי המלחמה הנוראה, קבע אדמו"ר זצ"ל מושבו בארה"ב, ויסד קהילתו המפוארה, אשר יצאה שמה לתהילה בקרב כל חוגי היהדות החרדית בארה"ב.

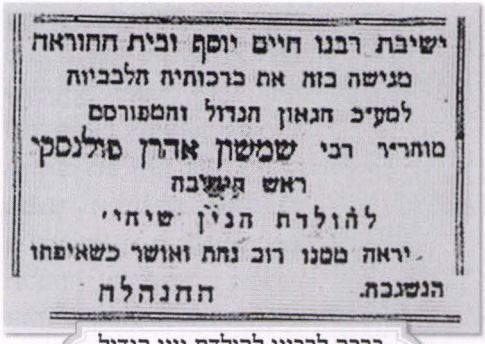
לבו הרחום, ועינו הצופיה על אחב"י, המשיכו להיות ניכרים במלוא תפארתם, בשלשים השנה שדר בארה"ב, כאשר בשנים אלו הקדיש עצמו לכלל ולפרט, בגיוס כספים רבים לטובת מוסדות תורה וחינוך, ולטובת נזקקים מאחב"י. עשרות חתנים וכלות יתומים ויתומות נכנסו תחת החופה, הודות לפעילותו הנמרצת.

בארה"ב נתיידד עד לאחת עם כל גדולי ישראל, ובראשם הרה"ק מסאטמאר ומבאבוב, והגאון פוסק הדור רבי משה פיינשטיין זצ"ל.

בתחילת שנות מגוריו בארה"ב, נולד בנם כ"ק אדמו"ר הגה"צ רבי ברוך שמשון שליט"א, אשר נקרא ע"ש זקניו הגדולים מגארליץ ומטעפליק זי"ע.

הר' לנדנר ע"ה - בעל מאפיית לנדנר בבית ישראל - מציג את החלה המיוחדת שאפה לכבוד שמחת הברית לנינו של רבינו

ישיבת רבנו חיים יוסף ובית החוראה
מגישה בזה את ברכותיה הלבביות
למעיב חגאון הגדול והמפורסם
מוהריר רבי שמשון אהרן סילנסקי
ראש הישיבה
להולדת הנין שיחי'
יראה טטנו רוב נחת ואושר כשאיפתו
הנשגבה. החנהלה

ברכה לרבינו להולדת נינו הגדול כ"ק אדמו"ר מזמיגראד שליט"א

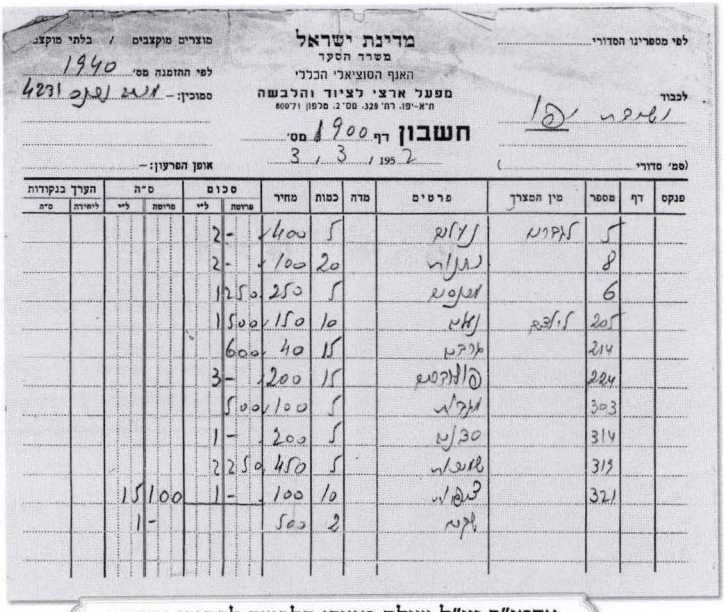

כהל בית המדרש דברי חיים
מכבוד האדמו"ר הגאון הצדיק מרן הרבי מזמיגראד שליט"א
מיט גרוים ציפרידענהייט פארשטענדיגען מיר אלע חסידים
וידידים מכ"ק הגאון הצדיק מרן
רבי ישראל הלברשטאם שליט"א
האדמו"ר זאבד"ק זמיגראד או מיר האבן מיט מזל געזונטען
מייטל אויף א גרויסען לאמ אין ברייטן ביטש מעקשאן.
אי"ה בקרוב פאנגען מיר אן צו בילדען א גרוים בית המדרש
דברי חיים, ישיבת דברי חיים אוך א כשר'ע מקוה, ווי אויך
א בכבוד'יגען אפארטמענט פאר כ"ק מרן הרבי שליט"א.
די יעצטיגע אדרעס פון רבי'ן שליט"א איז:
1009—50 Street, Brooklyn, N. Y. 435-7777
בילדינגס קאמיטע
דוד מעסינגער — שלום קראל — דוד מאלץ — יוסף מערינק
נפתלי פאקער — יהושע פרידמאן — הערמאן פוקאך ארכיטעקט
דוד שפיגעל, לאיער

יסוד קהילת זמיגראד בארה"ב

שמחת הבר מצוה של כ"ק אדמו"ר מזמיגראד שליט"א (מימין לשמאל: כ"ק אדמו"ר ממעליץ זצ"ל, כ"ק אדמו"ר מסקווירא ת"א זצ"ל [גיסו של רבינו], הגה"צ אב"ד צעהלים זצ"ל, חתן הבר מצוה שליט"א, כ"ק אדמו"ר זצ"ל מזמיגראד)

מדינת ישראל
משרד הסעד
האגף הסוציאלי הכללי
מפעל ארצי לציוד והלבשה
ת"א-יפו, רח' 329, מס' 2, טלפון 67071 800

חשבון דף 1900 מס'
3 / 3 / 1952

לכבוד: ישיבת תפארת

מוצרים מוקצבים / בלתי מוקצב
לפי התחנה מס: 1940
סמוכין: 4231

פנקס	דף	מספר	מין המצרך	פרטים	מדה	כמות	מחיר	סכום לי	סכום פרוטה	ס"ה לי	ס"ה פרוטה	הערך בנקודות ס"ה	הערך בנקודות ליחידה
		5	צקונא	נעלים		5	400	2-					
		8		גרבי		20	100	2-					
		6		מטפחת		5	250						
		205	ז'ילבה	נאלי		10	150	1	500				
		214		אבקת		15	40		600				
		224		סוודרים		15	200	3-					
		303		מגבת		5	100		500				
		314				5	200	1-					
		319		שמיכה		5	450	2	250				
		321		כפפות		10	100	1-		15	100		
				לקוי		2	50			1-			

אדמו"ר זצ"ל שולח מוצרי הלבשה לבחורי ישיבות

GRAND COLLEGE
Yeshiva "Tifereth Israel"
FREE KITCHEN
HAIFA, Palestine
P. O. B. 417

הישיבה
«תפארת ישראל»
בית התשל לילה לתלמידים
חיפה, ארץ ישראל
ת. ד. 417

Mount Carmel — הר הכרמל

OR 4-2382

בעיה חיפה, יום ד' לחדש תמוז תרצ"ב

כבוד האי גברא רבא ויקירא,
היה ידידנו החשוב וחכלה,
הרב הצדיק המפו' מאר' ישראל נכו',
כקשיש מחתיר ישראל הלברשאם שליט"א
ב ר ו ק ל י ן נ. י.

אחדשהיש ככבוד, אייער כרייו האכען היר כיט
נרוים פרייער ירחאלטען. סיר אין אללע תלמידים דאנקען
איידר תערבליך אער אייער בעשלום צו העלפען אונז כיט
אונגעמיתעם ווילכעם איז אזוי בעטיג אאר די ארטע
עלעגנע יתומים וואס לערנען די חיילינג טורה כארצנו
חק'. ווייס ירי איתר תאס זיך אללייו אכטקרייביגם כיי
אייער בעזונר רא אין יסיכה.

סיר האכען אז דאס ווערם אייך נישט פייער קאסטען
ווייל עס ווערם זיר סרשפען פעמכשען וואס ווילן אייך
פיסחלעטען דאס בעצארנען פאר בייליג צריייזען לצורם דעם
חיילינגן צוזוץ אין בזכות זה ווערם חסיית מסלא זיין
זייערע בקשות לסובה.

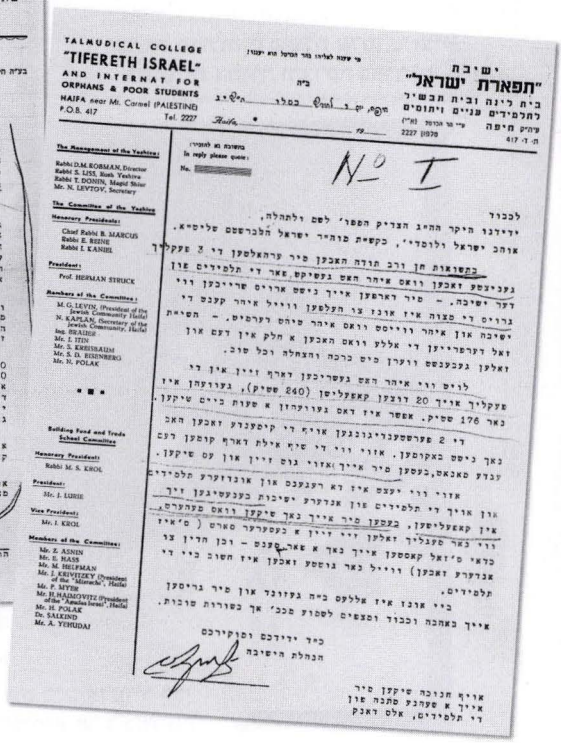
סיר ווילסען זיך בעגעשיגם אין אלגעמעדוס:
100 חרזיען, 50 כלוטע שטופ-ארבייסס-חעמדען, 20 רעקליך,
100 קאפליטן. אלן אויב פ'סרעגם זיך אייך בייליג עפעס
אנדערע אינפארמיישען קענם איהר אויך פיקען.
דאס אללעם אויף דער אדרעס אין אונזער יסיבה תפארת-
ישראל ת.ד. 417 חיפה (פקהר בור נישט) אין דאס קען
נפשיקם ווערן אין זתך דרוך דער פוסט.

אויב פ'איז דא מקפטען ווארם ווילן זיך בקיהען
אין אייך בוהאלטען לטובת חיסיבה אין דאס ווערם אייער כילוג
קאסטען קענם איהר אויך פיקען אין לעצטר זאך אין אייער
סיר דאנקען אייך אפריציין אין כיר ווינטשען אייך
אין די אללע ווילכע ווילן חאבען א חלק אין דער ברייסער
מצוה בזמנר ווהרחבה, תענוג ונחת וכל טוב.

סיר בריכטן אייך סים כבוד
דיר אלהיהאפט אין דער ישיבה

הרב ד. פוקרונין
מ ו ס ד ר

חיפה תפארת ארץ ישראל Eretz Israel

TALMUDICAL COLLEGE
"TIFERETH ISRAEL"
AND INTERNAT FOR ORPHANS & POOR STUDENTS
HAIFA near Mt. Carmel (PALESTINE)
P.O.B. 417
Tel. 2227

ישיבה
"תפארת ישראל"
בית ליגה ובית תבשיל
לתלמידים עניים ויתומים
חיפה
ת. ד. 417

No. I

לכבוד

ידידנו היקר החו"ב הצדיק המפו' לשם ולתהלה,
איזה ישראל ולומדי', כקשיש מחתיר ישראל הלברשטם שליט"א.

בקשרות חן ורב תודה האכען סיר קראלטען די 2 פעקלך
נעכיבטק זאכען ווען איהר האם נעטיקט אאר די תלמידים אזן
דער ישיבה. - סיר ראדאען איין נישט אריים שרייבען די
גרויס די מצוה איז אונז צו העלפען ווייל איהר קענם די
ישיבה אזן איהר וויישט ווען איהר פיהם דערפון. - חשיית
דאל דערדריינן די אללע ווען האכען א חלק אין דעם אזן
זאלען נעכענסט ווערן כים כרכה והצלחה וכל טוב.

סיר האכען אז דאס ווערם אייך נישט פייער קאסטען
ווייל עס ווערם זיר סרשפען פעמכשען ווען ווילן אייך
פיסחלעטען דאס בעצארנען פאר בייליג צריייזען לצורם דעם
חיילינגן צוזוץ אזן בזכות זה ווערם חסיית מסלא זיין
זייערע בקשות לסובה.

סיר ווילסען זיך בעגעשיגם אין אלגעמעדוס:
100 חרזיען, 50 כלוטע שטופ-ארבייסס-חעמדען, 20 רעקליך,
100 קאפליטן. אזן אויב פ'סרעגם זיך אייך בייליג עפעס
אנדערע אינפארמיישען קענם איהר אויך פיקען.
דאס אללעם אויף דער אדרעס אזן אונזער ישיבה תפארת-
ישראל ת.ד. 417 חיפה (פקהר בור נישט) אזן דאס קען
נפשיקם ווערן זיך דרוך דער פוסט.

אויב פ'איז דא מקפטען ווארם ווילן זיך בקיהען
אזן אייך בוהאלטען לטובת חיסיבה אזן דאס ווערם אייך כילוג
קאסטען קענם איהר אויך פיקען אזן לעצטר זאך אין אייער
סיר דאנקען אייך אפריציין אזן כיר ווינטשען אייך
אזן די אללע ווילכע ווילן חאבען א חלק אזן דער ברייסער
מצוה בזמנר ווהרחבה, תענוג ונחת וכל טוב.

סיר בריכטן אייך סים כבוד
דיר אלהיהאפט אזן דער ישיבה

The Management of the Yeshiva:
Rabbi D.M. ROBMAN, Director
Rabbi S. LISS, Rosh Yeshiva
Rabbi T. DONIN, Magid Shiur
Mr. N. LEVTOV, Secretary

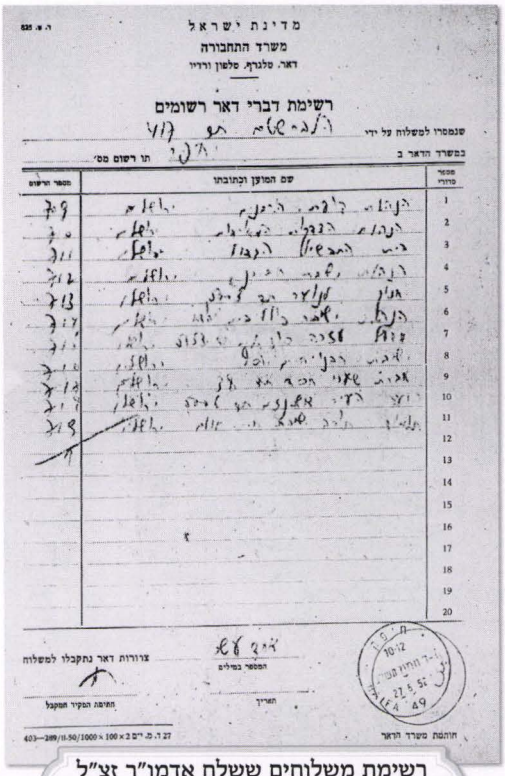
The Committee of the Yeshiva
Honorary Presidents:
Chief Rabbi B. MARCUS
Rabbi E. REINE
Rabbi I. KANIEL

President:
Prof. HERMAN STRUCK

Members of the Committee:
M. G. LEVIN, (President of the Jewish Community, Haifa)
N. KAPLAN, (Secretary of the Jewish Community, Haifa)
Ing. HAJDU
Mr. I. ITIN
Mr. S. KREISLAUM
Mr. S. D. EISENBERG
Mr. N. POLAK

Building Fund and Trade School Committee
Honorary President:
Rabbi M. S. KROL
President:
Mr. J. LURIE
Vice President:
Mr. I. KROL
Members of the Committee:
Mr. Z. ASNIN
Mr. S. HASS
Mr. M. HELFMAN
Mr. J. KRIVETZKY (President of the "Histadrut", Haifa)
Mr. P. MYER
Mr. H. HAIMOVITZ (President of the "Amelia Israel", Haifa)
Mr. H. POLAK
Dr. SALEND
Mr. A. YEHUDAI

אויך חכוכה שיקען סיר
אייך א שמחע מתנה אזן
די תלמידים, אלס דאנק

מדינת ישראל
משרד התחבורה
דאר, טלגרף, טלפון ורדיו

רשימת דברי דאר רשומים

שנמסרו למשלוח על ידי

במשרד הדאר ב

תו רשום מס׳

מספר סדורי	שם המקבל וכתובתו	מספר הרשום
1		
2		
3		
4		
5		
6		
7		
8		
9		
10		
11		
12		
13		
14		
15		
16		
17		
18		
19		
20		

צרורות דאר נתקבלו למשלוח

חתימת הפקיד המקבל

המספר במילים

התאריך

חותמת משרד הדאר

ר. א. 625

27.7. מ. ירם 2 × 100 × 1000/11.50—209—403

רשימת משלוחים ששלח אדמו״ר זצ״ל
למוסדות התורה והצדקה בארה״ק

בוידער אן שוועסטער — דחמנים בני דחמנים!

זעהר אן ארימע חתן כלה

קיילעבדיגע, עלענדע יתומים, קינדער פון באזוכטע גרויסע רבנים אין יוראפע, וועמעס נאמענס זיינען אויסגעמערקט בעזונדערן פון דיישעען ימח שמם, און זיי זיינען, דורך גאר גרויסע נסיום, בערעכטיגט בעזונדערן —

גייען יעצט חתונה האבען אן האבען נעבאר נארנישט. עס איז אויך זיי אן אויסערגעווייגיגיר האדצריוסעדיגער רחמנות

און מיר וענדען זיך צו אייך, האדציגע בוידער און שוועסטער —

האט רחמנות אויף די עלענדע יתומים און שיקט זאפארט אריין אייער האדציגען דאנישאן!

ובזכותו ועם השי״ת אייך העלפען, איר וועט אפגעהיט ווערען פון צער און זוכה זיין אויף שמחות ביי אייערע קינדער און בעבענשט זיין פון השי״ת מיט כל טוב.

דאנישאנס זאלען געשיקט ווערען צום באזאוסטען נדבן און

סילאנטראפ, מר. זיגעלהיים:

MR. H. ZIEGELHEIM Publishing Company
For Chusen-Kala Fund
77 Norfolk Street, New York 2, N. Y.

הרב יהודה ארי׳ פערלאוו,
נאוואמינסקער רבי

הרב חיים האלבערשטאם,
משעכוויוער רבי

הרב מנחם מענדל חאדאראוו,
וויזשניצער־מאלנער רבי

הרב משה פיינשטיין,
ראש ישיבה ומתיבתא תפארת ירושלים

הרב אברהם שלמה כ״ץ,
ריסקאווער רבי

הרב ישראל האלבערשטאם,
זמירנאדער רבי

אדמו״ר זצ״ל עם כ״ק אדמו״ר רבי
יעקב יוסף מספינקא זצ״ל בשמחה

הגאון רבי משה פיינשטיין זצ"ל
בשמחת נישואי כ"ק אדמו"ר
מזמיגראד שליט"א, מאחוריו עומד
כ"ק אדמו"ר זצ"ל ומחותנו הגרי"א
ליש זצ"ל אבד"ק צויזמר, לצידו:
הגאון רבי גדלי' שארר זצ"ל ראש
ישיבת תורה ודעת, ולימין החתן
הרה"צ אבד"ק ריגליץ זצ"ל

אדמו"ר הרה"ק מבאבוב זצ"ל בשמחת נישואי בת כ"ק אדמו"ר
מזמיגראד שליט"א ביחד עם האחים האדמורי"ם שליט"א

כ"ק אדמו"ר מבעלזא שליט"א עם האחים האדמורי"ם שליט"א
בבית כ"ק אדמו"ר מזמיגראד שליט"א

מכתב כ"ק אדמו"ר רבי יוחנן מראחמיסטריווקא זי"ע לאדמו"ר זצ"ל לאחר לידת בנו אדמו"ר מרודניק שליט"א

בעזה"י, יום ד' לחודש רחמים תש"י

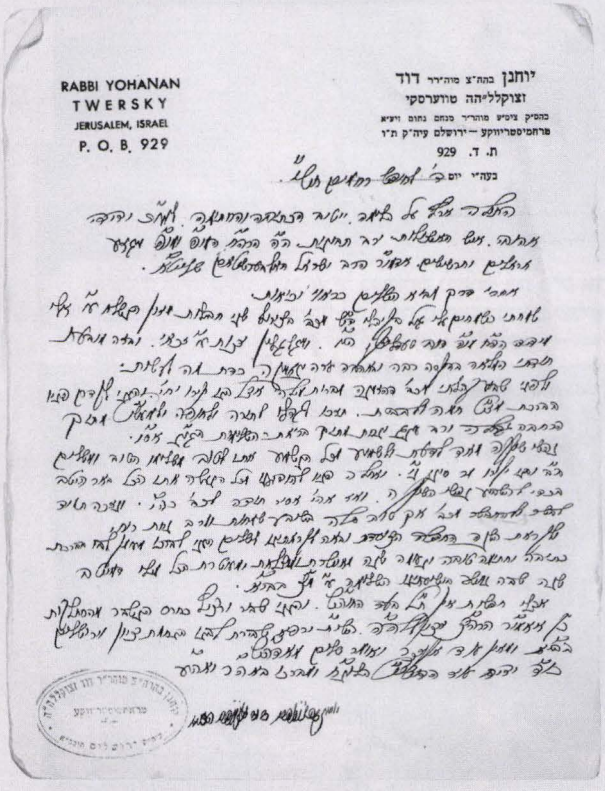
התולה ארץ על בלימה, ייטיב הכתיבה והחתימה, למע"כ ידידי אהובי,
איש האשכולות ורב תבונות, ה"ה הרה"ח המו"פ ומו"פ מגזע אראלים ותרשישים
אדמו"ר הרב ישראל הלברשטאם שליט"א

אחרי דרך מבוא השלום כראוי וכיאות,

שמחתי כשמחים עלי גול בקבלי ד"ש מכב' בצירוף שני חבילות מזון הנשלח ע"י אלי מידידי הה"ח מו"ה דוב טעפליצקי הי"ו, ומגלגלין זכות ע"י זכאי, ובזה מובעת תודתי המלאה בהוקרה רבה ובאהבה ערה ונאמנה כדת מה לעשות.

ולפני שבוע קבלתי מכב' ההזמנה מברית מילה אצל בנו יקירו יחי', והנני לקדם פניו בברכת מז"ט חמה ולבבית, תזכו לגדלה לתורה ולחופה ולמעש"ט מתוך הרחבה גדולה ורב עונג ונחת מתוך בריאת השלימות בגו"נ אס"ו.

נפשי שוקקה מאד לדעת ולשמוע מכל הנשמע אתו לטובה משלומו הטוב ומשלום ב"ב ובנו יקירו מר סיני נ"י, ואחלה פניו להודיענו מכל הנעשה אתו הכל באר היטב בכדי להשביע נפשי השוקקה, ומאד אהי' אסיר תורה לכב' כה"י, ונזכה תמיד לבשר ולהתבשר מכב' אך טוב סלה בשובע שמחות ומרוב נחת רוח.

ולקראת השנה החדשה הצועדת ובאה לקראתנו לשלום, הננו לברכו מעומק לבי בברכת כתיבה וחתימה טובה ונעימה, שנה מאושרת ומוצלחת ומעוטרת בכל מילי דמיטב שנה טובה נוושע בישועתינו השלימה ע"י מ"צ בבי"א.

אצלי חדשות אין ת"ל בעד החוה"ש, והנני שבור ורצוץ כחרס הנשבר מהסתלקות כ"ק אאמו"ר הרה"צ זצוקללה"ה, השי"ת ירפא שבירת לבו בנחמת ציון וירושלים בבי"א, ומאין עוד אעצר ואומר שלום מאדה"ש [= מאדון השלום].

יוחנן בה"צ מוהר"ר דוד
זצללה"ה הכ"מ

מכתב כ"ק אדמו"ר רבי יוחנן מראחמיסטריווקא זי"ע לאדמו"ר זצ"ל
להשתדלות עבור מקום חינוך לאחד ממקורביו

בעזה"י, יום ועש"ק לסדר "ואתחנן אל ד'" יוד מנ"א תשי"ב

שפעת שלומים מרובים לרומע"כ ש"ב הנעלה והנכבד,
ה"ה הרה"צ נצר מגזע אראלים ותרשישים וכו' וכו'
כקש"ת מוהר"ר ישראל האלבערשטאם שליט"א

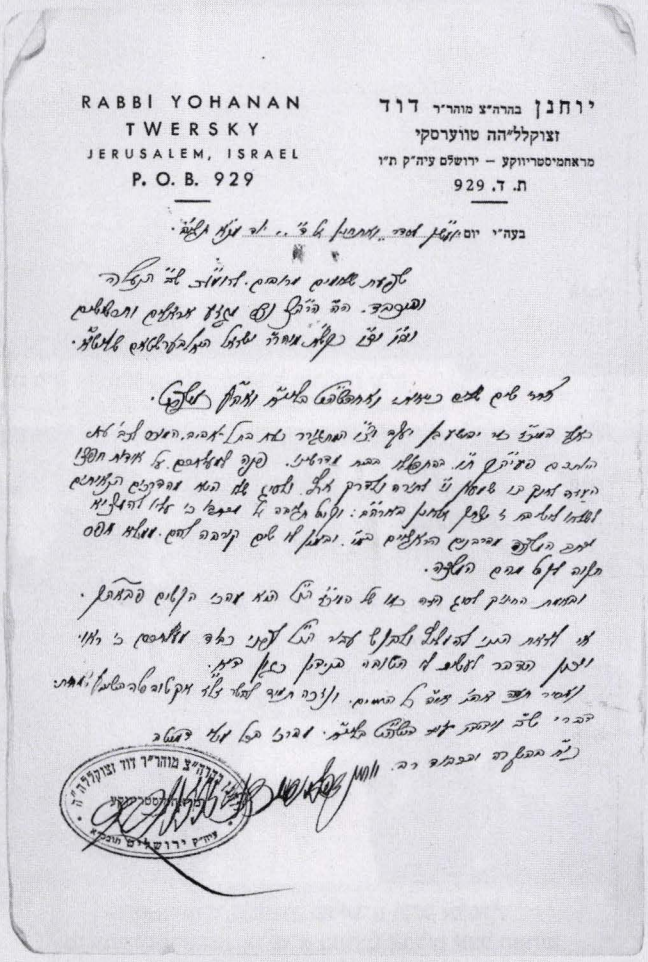
אחרי שים שלום כיאות, ואחדשה"ט בלונ"ח ואה"ע כמשפט,

כאשר המוכ"ז כמר יהושע בן יעקב יצ"ו המתגורר כעת בתל אביב, המוכר לכב' עת היותכם פעיה"ק ת"ו בהתפללו בבית מדרשנו, פנה למעלתכם על אודות חפצו העזה לחנך בנו שמעון נ"י לתורה ולדרך ארץ, ולסיג שלו הוא מהדרכים הנאותים לשלחו לישיבת ר' יצחק אלחנן בארה"ב, וקיבל תשובה על מכתבו כי עליו להמציא מכתב מהרבנים הראשיים בא"י, ובאין לו שום קירבה להם ממילא אפס תקוה לקבל מהם המלצה.

ובאמת החינוך לסוג הזה כמו של המוכ"ז הנ"ל הוא מהכי קשים פבאה"ק, אי לזאת הנני להמליץ ולבקש עבור הנ"ל לפני כבוד מעלתכם כי ראוי ויכון הדבר לעשות לו הטובה בנידון כגון דא.

ואסיר תודה אהי' אי"ה כל הימים, ונזכה תמיד לבשר זל"ז אך טוב סלה בשובע שמחות.

דברי ש"ב וידידו עוז
דושה"ט בלונ"ח,
מברכו בכל מילי דמיטב
כו"ח בהוקרה ובכבוד
רב
יוחנן בה"צ מוהר"ר דוד
זצללה"ה

אדמו"ר זצ"ל נסתלק ביום כ"ו אלול שנת תשמ"א, והרבנית ע"ה נלב"ע ר"ח כסלו תשס"ח. מנוחתם כבוד בביה"ח "פלארל פארק" בעיר דיען בניו ג'רזי.

הותיר אחריו ברכה דור ישרים יבורך, המפאר את כרם בית ישראל בהפצת תורה וחסידות, כשעמוד החסד מפארם ומרוממם לשם ולתפארה, הלא המה, בנו כ"ק אדמו"ר הרה"צ רבי **סיני**

מצבת כ"ק אדמו"ר מזמיגראד זצ"ל והרבנית ע"ה

אבד"ק זמיגראד שליט"א, ובנו כ"ק אדמו"ר הרה"צ רבי ברוך שמשון אבד"ק רודניק שליט"א, אשר יושבים בבארא פארק ומצודתם פרושה על קצווי תבל, בתורתם, ובמעשיהם הברוכים לחסד וחסידות.

כ"ק אדמו"ר מבאבוב שליט"א וכ"ק אדמו"ר מראחמיסטריווקא שליט"א בניחום אבלים אצל האחים האדמורי"ם מזמיגראד ורודניק שליט"א על אמם הרבנית ע"ה

נספח א

תולדות צדיקים ראשי שושלת רבינו

הרה"ק רבי פנחס שפירא מקאריץ זי"ע

פרק א הערה ה

נולד בשנת תפ"ח בעיר שקלוב שבליטא, לאביו המגיד רבי אברהם אבא זצ"ל, ולאמו הרבנית רחל שיינדל שרה ע"ה. חותר היה רבי אברהם אבא ממשפחת 'שפירא' המפורסמת, מגזע הגה"ק בעל "מגלה עמוקות" זצ"ל, אשר שרשה בעיר "שפייאר" - היא העיר שרבים מתושביה היהודים מסרו את נפשם בימי מסעות הצלב, ומכאן מקור שם המשפחה 'שפירא'. בעקבות עלילה שהעלילו על רבי אברהם אבא, נאלץ לעזוב עם בני משפחתו את שקלוב ולנדוד עד למירופול שבאיזור וואהלין באוקריינא, לאחר זמן עבר לעיר פולנאה שם התפרנס מהוראה.

משעברה המשפחה למירופול שבוואהלין נמשך רבי פנחס להבעש"ט הק' זי"ע, בעקבות איזה מעשה שהיה. בתחילה התנגד אביו מאד לזה, אך בעקבות חלום מן השמים חזר בו והצטרף אל מעריצי הבעש"ט הק' זי"ע. הבעש"ט העריץ מאד את רבי פנחס, פעם כאשר חלה רבי פנחס שלח אליו הבעש"ט רופא שיקיז מדמו, לפני שיצא הרופא לרבי פנחס אמר לו הבעש"ט לרופא המקיז: "אם תוכל לכוון בהקזה ראשונה להוציא דם שנחוץ - מוטב, ואם לאו - אל תקיז, כי דמו יקר מאד שהוא משומר עוד מששת ימי בראשית".

עיקר פרסומו היה לאחר פטירת הבעש"ט הק', לאחר הוראה מפורשת מהבעש"ט הק' לתלמידו הגדול הרה"ק רבי דוד היילפרין אב"ד אוסטרהא,כי הוא משאיר אחריו את המגיד ממעזריטש ואת רבי פנחס מקאריץ, ומהם יבקשו תורה. נהג דרכו בקפדנות גדולה, ברדיפה מוחלטת אחר האמת ובהתרחקות מכל אשר נודף ממנו ריח של שקר ומרה שחורה. אמר פעם: "שום דבר לא היה קשה עלי כמו השקר, לקח לי י"ג שנה ונשברו כל אברי וכל עצמותי, אבל יצאתי ממנו, ואפילו תנועה אחת לא תהא אצלי בשקר".

זכה לחיבה יתרה מכל תלמידי הבעש"ט הק', על אף היותו צעיר מהם בהרבה. בסוף ימיו ביקש לעלות לארץ ישראל, רבי פנחס עזב את אוסטרהא, ובדרכו התעכב בשפיטיווקא. שם חלה את מחלתו האחרונה. בי' אלול שנת תקנ"א היה זה בערב שבת קודש, נסתלק רבי פנחס ונקבר בבית הקברות העתיק של העיר שפיטיווקא. השאיר אחריו את בניו: רבי יהודה מאיר משפיטיווקא, רבי משה מסלאוויטא, רבי אליהו מווישנאוויץ, רבי יעקב שמעון מזאסלאב, רבי יצחק יחזקאל מאוסטרהא, ואת חתנו: רבי שמואל פולונסקי מקאלניבלאט, ראש השושלת, עליו הרחבנו בפרק הראשון.

שנת הכתרת הרה"ק רבי שמואל, לאב"ד קאלניבלאט

פרק א הערה יד

בנידון השנה המדוייקת להכתרת רבי שמואל כרבה של קאלניבלאט, ישנה סתירה מסויימת בידינו, כאשר מצד אחד נכתב כתב-הרבנות בי"ז שבט תקנ"ג - בעת שכבר נסתלק הרה"ק מקאריץ מן העולם, ולעומת זאת, בכתב הרבנות של הרה"ק רבי אליהו פנחס מקאלניבלאט, מוזכר רבי שמואל בהערצה רבה, כמי ש"היה פה אצלינו לרב ומו"צ סך עשרים ושנים שנים", כשבד בבד מופיע שם ש"בשנת תקע"ב לפ"ק ביום ד' כסלו נסתלק לעולמו ושבק לן חיים", הוי אומר, שתחילת כהונתו בשנת תק"נ, כשהרה"ק מקאריץ היה עוד בין החיים.

אולי יש ליישב את הדברים, כך שתתיישב גם התמיהה שתמהנו בפנים בנידון אם הוכתר בחיי חותנו או רק לאחר הסתלקותו, שאכן תחילת כהונתו היתה בחיי הרה"ק מקאריץ וביזמתו, וגמר הדבר נעשה בידי הרה"ק

משפיטיווקא לאחר פטירת הרה"ק מקאריץ. השערה מסתברת עוד יותר, שהרה"ק מקאריץ הושיבו בתור 'מו"צ' בשנת תק"נ, והכתרתו כרב היתה ע"י הרה"ק משפיטיווקא לאחר פטירת הרה"ק מקאריץ. השערה זו מקבלת סימוכין מלשון כתב הרבנות של רבי אליהו פנחס, שכשהודגש דבר כהונתו כעשרים ושנים שנה, מודגש 'היה פה אצלנו לרב ומו"צ', ולעומת זאת, לגבי עשייתו של הרה"ק משפיטיווקא, מוזכר 'שעשה אותו להיות רב אצלינו'.

הרה"ק רבי שמעריל מוואַרחיווקא זי"ע

פרק א הערה כז

ב"שבחי הבעש"ט", מהדורת מינץ עמוד 20, מובא:

"שמעתי מהרב ר' פאלק הכהן, שחמיו ר' שמעריל לא היה לו בן זכר והבעש"ט היה מתאכסן אצלו ולא היה לו בית מיוחד בשבילו, והתאכסן בבית הלז, והנשים סרו משם לשכינו ומבשלות שם, ובעת הסעודה מביאות לכאן. פעם אחת, יום אחד קודם נסיעתו, רצה לבקשו שיתפלל עבורו שיהיה לו בן זכר, וסיבב אליו ולא יכול לדבר מפני הבושה, ולמחר קודם הנסיעה גם-כן סיבב לדבר אליו ולא יכול ובוש ממנו. פתאום אמר לו הבעש"ט: 'שלח אחר אשתך', ובאה. ולקח הבעש"ט מטהו בידו, ואמר לה הבעש"ט: 'תראי שתלדי בן זכר, כי אני אשבר לך עצמות במטה זה'. וכן היה, שילדה בזו השנה בן זכר, ושמו רבי דוד שהיה אב"ד בק"ק טשיטשילנק. ומנהגו של רבי שמעריל היה, אפילו אם ילדה אשתו בת נסע להבעש"ט, ולקח ממנו קמיע ונתן לו שני אדומים או יותר, כי הוא היה בעת הנ"ל סוחר והיה לו ערך ג' אלפים זהובים, וכשנולד לו בן הנ"ל נסע להבעש"ט ליקח ממנו קמיע כמנהגו מאז. אמר לו, ילדה אשתך בן. אמר לו, כן. אמר לו הבעש"ט: "תדע, שלא יהיה לך עוד מעות, כי נתנו לך ברירה - או מעות או בן, ובררתי אני בשבילך טוב, שיהיה לך בן זכר". וכן היה, כל הסחורה שקנה הפסיד בה עד שהפסיד כל מעותיו. ונתקבל אחר-כך למגיד מישרים בק"ק וועראוווקא, ואני כאשר הכרתי אותו, כשהיה שכיח אצל הרב דק"ק קאסוב, היה בעת ההיא מ"ץ דק"ק סאווראן".

לא נמסרו שאר פרטים על הרה"ק רבי שמעריל, רק זאת שנפטר ביום ב' כסלו תקמ"ח ("דור דור ודורשיו" עמוד 125). אולם מכתבי הרה"ק מקאריץ, כמו גם בשאר ספרי התקופה, רואים אנו כי שימש כמקור גדול לתורת רבו הבעש"ט הק', ראה "שבחי בעש"ט" בהקדמה: "...ששמעתי מפי הרב המאה"ג המפורסם ר' **גדליה** [מליניץ] ז"ל, שאמר משם החסיד המפורסם מ' **שמעריל** ז"ל מ"מ דק"ק וועראוווקע [בשם הבעש"ט הק' זי"ע], ולפי דעתי כל האותות והמופתים והניסים המפורסמים וגלוים [המלהיבים לב האדם לעבודתו ית' יסתלקו קודם ביאת משיח], ואין מבין עצתי, [אלא] שיאחז באמונה לבד".

ראה עוד "שבחי בעש"ט" (מהדו' מינץ, עמוד רעט בשם "פאר לישרים"): "סיפר ר' **פנחס מקוריץ** זצ"ל בשם **רבי שמעריל**, שפעם אחת רצו אנשי ק"ק מעזיבוז לבטל המנהג שיושבין עם הקערות בערב יום הכיפור מפני שמבלבלין, ושמע הבעש"ט ולא הניח לבטל, וסיפר להם מעשה, שבשנה אחת קודם יום הכיפור נתקשרו הקליפות יחד לבל יניחו תפילות ישראל לעלות למעלה, וכיוון שהתחילו לקשקש בקערות ערב יום הכיפור שמשמיעות קול בהשלכת המעות, מאותו קול נתפרדו הקליפות כולן".

עוד שם (עמוד רפ): "ורבי **שמעריל** ז"ל **סיפר** מר' נחמן, ולא ידע הוא נ"י איזה ר' נחמן, שהיה מתפלל בכל יום ויום באלול תפלות עם כוונות, עד ששלח אליו הבעש"ט ז"ל שיפסיק, כי צריך אדם להכין לעצמו כלי מלחמה לראש השנה, ואעפ"י שאין יודעים אם יתפלל באותן הכוונות, כי לד' המלחמה, מכל מקום האדם צריך להכין לעצמו כלי מלחמה, כי אין סומכין על הנס".

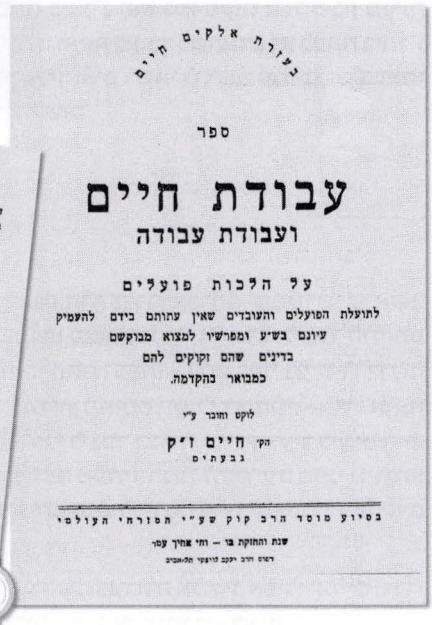
עוד מובא בשמו ב"מדרש פנחס" בשם הבעש"ט הק' זי"ע, "דאומות העולם הם המדות רעות שבאדם, וכל אומה יש לה אחיזה במדה רעה אחת, וכשאדם מתקן מדותיו אז אינו מתיירא משום אומה", ושרבי שמעריל ביאר, שעמלק הוא מדת הכעס, וכשנשאל ע"י הרה"ק רבי גרשון מקיטוב מהיכן לקח זאת. "השיב, כתיב (תהלים ל, ו) 'כי רגע באפו' - רג"ע ר"ת ראשית גוים עמלק", ונתן ביאור רחב על כך. וכן עוד הרבה.

בקובץ "נחלת צבי", קובץ כת, ליקטו אסופה נכבדה מדברי תורתו ותולדותיו בקונטרס מיוחד, אשר נוקב בשמו "שפתי שמריהו".

אגב, בריש ספר "עבודת חיים", על הלכות פועלים, תל-אביב תש"ז, להר"ר חיים ז"ק ז"ל מגבעתיים, מביא על קשרי המשפחה שלו להרה"ק רבי דניאל דוד מטשיטשלניק, כפי ששמע מרבינו, "שהוא גם-כן מזרע הנ"ל".

ציון קדשו של הרה"ק
רבי שמעריל מווארחיווקא זי"ע

בעזרת אלקים חיים

ספר

עבודת חיים

ועבודת עבודה

על הלכות פועלים

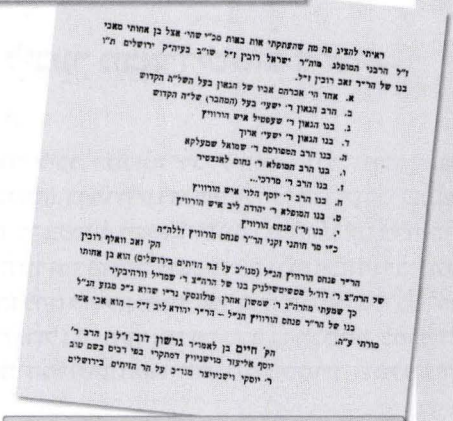
לתועלת הפועלים והעובדים שאין עתותם בידם להעמיק עיונם בש"ע ומפרשיו למצוא מבוקשם בדינים שהם זקוקים להם כמבואר בהקדמה.

לוקט ונאגר ע"י

הק' חיים ז"ק
ג ב ע ת י ם

בסיוע מוסד הרב קוק שע"י הסוכנות העולמית

שנת והתוקת בו – וחי אחיך עמך

יחוס של אחד מנכדי רבי שמעריל
שנשמע מפי רבינו

הרה"ק רבי חנינא ליפא מחמעלניק זי"ע

פרק א הערה לו

רבי חנינא ליפא היה מחשובי תלמידי הבעש"ט הק'. בספה"ק "דגל מחנה אפרים" (פרשת בשלח) הוא מתואר כ"הרב הקדוש המפורסם", כשהוא מביא בשמו את האימרה הידועה על "בריש גלי": "או יאמר ע"פ מה שאמר הרב הקדוש המפורסם מוהר"ר ליפא מחמעלניק, ועל דרך דאיתא באגרת הקודש של אא"ז זללה"ה הנדפס בספר הקדוש של הרב מפולנאי ע"ה ["בן פורת יוסף" בסופו], ששאל למשיח אימתי אתי מר, והשיב, כשיתגלה תורתך ויפוצו מעינותיך חוצה, עיי"ש. וזה יש לומר שמרומז בפסוק 'ובני ישראל יוצאים' - מן הגלות, 'בריש גלי', ברי"ש ראשי תיבות ר'בי י'שראל ב'על ש'ם, גלי - היינו כשיתגלה תורתו ויפוצו מעינותיו אז יפקון מן גלותא, והבן".

בספה"ק "אמתחת בנימין" (עג, א) הוא מתואר: "הישיש ווותיק וחסיד המופלא". שם (פב, ג) מובא בשמו: "שמעתי אומרים בשם הישיש המופלא מו"ה ליפא זלה"ה מחמעלניק, דאם שואלים לצדיק איך הוא בעבודת ה' יתברך, ישיב שאינו יוצא כלל, שאינו יכול להתפלל וללמוד ולעשות מצות כראוי וכנכון לה' ית', רק שהתחלה הוא אצלו שמתחיל לעבוד להי"ת, ומי לנו גדול ממשה רבינו ע"ה שאמר לפני מותו (דברים ג, כד) אתה החילות להראות וגו'. ואם ישאלו לקטן שבקטנים איך הוא בעבודתו ית', ישיב, שב"ה הוא יוצא ידי

שמים בכל תנועותיו, שמתפלל ערב ובוקר והולך לביה"כ ואומר תהלים דבר יום ביומו, לפעמים נותן פרוטה לעני ושאר מצוות, והכל עושה בשלימות גדול שא"א לעשות יותר, ואין לו להי"ת עליו כלל וגומר כל צרכי העבודה המוטל על האדם". עיי"ש מה שפי' בזה.

כך מובאים עוד אימרות בשמו בספרי חסידות, אשר הצד השוה בין כולם - שעולה מהם תביעה רצופה לעבודת השי"ת והכנעת הטבע, לדוגמא ראה בספה"ק "הרי בשמים" (פרשת צו, סא:): "ואמר רבא האי צורבא מרבנן דרתח - אורייתא קא מרתחא ביה, שנאמר 'כה דברי כאש נאם ה'". ושמעתי מפי **המנוח מו"ה ליפא מחמעלניק**, שהכוונה עצה טובה קמ"ל להשקיט הכעס, יחשוב שתולדות הכעס הוא מן אש של מעלה היא התורה, ויכניס כעסו תוך שורש הכעס, ועי"ז יתבטל כדמיון נר בתוך אבוקה".

דבר מעניין נוסף מובא בשמו בספר "פאר לישרים" (כח:): "פתח ביהכ"נ הוא כמו מקום גבול שבין מדינה למדינה, ושם מחפשין הסחורות איזה דבר רשאי להוליך למדינה זו ואיזה לא, כך כשהאדם בא לפתח ביהכ"נ צריך לבדוק ולחפש באיזה מחשבות יכנס, ואיזה מהם צריך להשליך ואינו רשאי להיכנס עמהם. וכן בצאתו מביהכ"נ לילך לשוק, צריך ג"כ לחפש ולהבין באיזה מחשבות ילך לשוק".

הרה"ק רבי ליבער מבארדיטשוב זי"ע

פרק ב הערה ה

הרה"ק **רבי אליעזר ליבר**, המכונה "**רבי ליבער הגדול**", נולד לאביו הרה"ק רבי אברהם "ממגורשי קראקא" (ארץ החיים בהקדמה), בן הרה"ק רבי שמואל, בן הרה"ק רבי שמשון מאוסטרופלי זי"ע. רבי ליבער התייתם מהוריו בעודו ילד רך בשנים. נישא ליתומה כמותו, וביום נישואיו תחת חופתו - דרש בפני בני עירו דרשה מלהיבה ומעוררת עד אור הבוקר, בהזכירו את זכות אבותיו רבי שמשון מאוסטרופולי. בני העיר אשר ראו את מעלתו, הכתירוהו להם לדרשן ומגיד, וכך קראוהו מאז בפי כל: "רבי ליבער הגדול". עדיין צעיר לימים היה, אולם בטחונו היה גדול בה', ונער וגם זקן שמו בו מבטחם. בפרט היה מעתיר רבות להושיעם מפני גזירותיו של הפריץ המקומי המרושע, הקרוי הדוכס מבוסטריך, ששלט ביהודים שלטון בלי מיצרים - כדרך הפריצים באותם הימים.

ימים רבים נהג רבי ליבער לצאת אל היער הסמוך לעירו, ולהתבודד שם בעבודת אלוקיו. אפילו הגויים שדרו במקום יראים היו להפריעו, כי חשו וידעו שהמדובר באיש אלוקים קדוש, שהנוגע בו - לא ינקה.

פעם אחת יצא הדוכס לטייל במרכבתו ביער, מלווה בפרשיו ונושאי-כלים, ומן השמים זימנו שיעבור בסמוך למקום תפילתו של רבי ליבער, שם עמד הצדיק מעוטף בטלית ותפילין ונושא ידיו לשמים בתפילה לפני קונו. מפחד העומד בתפילה, נבהלו הסוסים וכמעט והפכו את העגלה על כל יושביהן. אז הבחין הדוכס, כי כל זאת בא לו בשל היהודי העומד כאן בתפילה וחמתו בערה בו. במצוות הדוכס התנפלו החיילים על רבי ליבער והיכוהו בשוטיהם מכות איומות עד זוב דם, אולם רבי ליבער לא נע ולא זע, רק המשיך בתפילתו. או-אז נבהלו המכים ונזכרו בסיפורים המהלכים גם בין הגויים על הצדיק המתפלל ביער ועל עונשו של הנוגע בו לרעה. ואכן, מיד כשחזר הדוכס לארמונו נשתתק כל גופו וגם לשונו נאלמה דום ויהי לאילם. שום רופא כמובן לא העלה ארוכה למכתו של הדוכס. החליטו אנשי הדוכס בדעתם לצאת אל היער לבקש מחילה מהצדיק המוכה. בבואם מצאוהו מתבוסס בדמו בשל מכותיהם האכזריות, אולם הם נשאוהו אל בית הדוכס, הבהילו אליו רופאים מומחים ואלו טיפלו במכותיו. למרות זאת, ואף שהתחננו לפניו על חיי הדוכס, לא אבה רבי ליבער למחול לשונא ישראל זה, עד שלבסוף נענה ואמר: "אם ישבע לי הדוכס במלכו ובאלוהיו כי יחדל מהיום לעשוק את נתיניו היהודים ולא יפול עליהם פחדו לעולם, ובאותו מקום ביער שם היכוני קלגסיו - יבנה בית כנסת ומעון גדול עבורי - אזי אמחל לו, ואם לא יעשה כדברי - תהיה קללת אלוקים רובצת עליו לעולם". שמע הדוכס את הדברים, וסימן לאנשיו שמקבל עליו כל דבר, ובלבד שיבריא. ואכן כעבור מספר שבועות קם ממיטת חוליו, וגם החל בבניית בית הכנסת כאשר ציוה הצדיק. אולם רבי ליבער ביקש עוד, כי

יעקור הדוכס את עצי היער ויבנה שם עיר לאחיו היהודים.

בשנת תנ"א (1691 למניינם) נתיישבה העיר החדשה סמוך לבוסטריך בתושבים יהודים ויקרא הדוכס שמה "ליבערדיטשב", על שם רבי ליבער הגדול. אמנם לא אבה הצדיק להזכיר שמו על העיר והשמיט ממנה אותיות "לי", באומרו "לא לי - רק לה' הארץ ומלואה" ומאז שמה עד היום הזה "ברדיטשב".

לעת זקנותו, והוא בן מאה וארבע שנה, התפשט בעולם דֶּבֶר כבד מנשוא והמגיפה הפילה חללים רבים. קרא רבי ליבער לביתו ארבעה אנשים מן החברא קדישא ובפניהם אמר: "הנני מקבל עלי להיות כפרה על כלל ישראל - אני אמות בְּדֶבֶר, ומבטיח אני לכם כי העוסקים בקבורתי לא ידבקו במגיפה. ובמותי - תשקוט הארץ". ואכן חלה הצדיק בדבר, ובמותו - בכ"ח חשון תקל"א - נעצרה המגיפה. הנה כי כן, במותו כמו בחייו, הגן והציל את אחיו מכל צרה.

הרה"ק רבי ישראל מפיקוב זי"ע

פרק ב הערה ז

הרה"ק רבי **ישראל מפיקוב** זי"ע, נולד בשנת תקכ"ג לאביו הרה"ק בעל "קדושת לוי" זי"ע, בצילו חסה, מפריו אכל ומימיו מתקו לחיכו. כאשר נתקבל לרבנות פיקוב, עמד לימין אביו הק' מבארדיטשוב הסמוכה. אביו הק' החשיבו עד מאד, ומביא כמה מחידושיו בספרו הק' "קדושת לוי". כן היה מקושר באהבה אל הרה"ק הרבי ר' משה לייב מסאסוב זי"ע. לאחר הסתלקות אביו הק' בכ"ה תשרי תק"ע, נתקבל למלאות מקומו בבארדיטשוב. על כך מספר, שהיו מבני העיר שלא הכירו ברום מעלת הרה"ק רבי ישראל, ונתנו את הרה"ק מאליק אלוף לראשם. בשבת הראשונה שהיה בעיר, נתגלה הרה"ק מבארדיטשוב בחלום להרה"ק מאליק שיכתוב צוואה, כשתמה על כך נענה על שנכנס לגבול בנו שראוי לאותה איצטלא. היה זה בשבת אחה"צ, ולסעודה שלישית כבר הלך מיד לבית הרה"ק רבי ישראל, ובמוצש"ק עזב חיש את העיר.

כבן אביו הק', היתה עבודתו הק' גם היא בהתלהבות עצומה, וכשראה הרה"ק רבי דוד לובינער יהודי אחד מתלהב מאד מדי יום ביומו באמירת הפסוק "גדול אדוננו ורב כח לתבונתו אין מספר", שאלו על כך, וענה הלה, שראה פעם אחת את הרה"ק רבי ישראל אומר הדברים בהתלהבות עצומה כ"כ, ונכנסו הדברים בלבו עד שמאותו יום ואילך - בכל פעם שאומר פסוק זה קמה וגם ניצבה לפניו התלהבותו של הרה"ק רבי ישראל. צדיקי דורו החשיבוהו עד מאד. נלב"ע כ"ג אלול תקע"ט. (ע"פ תולדות המחבר אשר בראש ספרו הק' "תולדות יצחק בן לוי", הוצ' הרב בנימין אוורבוך שליט"א - קרית צאנז נתניה תשס"ה).

ולפי כתב היחוס של רבי פנחס לנדא, נכד הרה"ק רבי ישראל מפיקוב, היה רבי ישראל חתן הרה"ק רבי **עקיבא ממיקולייב**, בנו של הרה"ק רבי **יוסף ממיקולייב**, בנו של הרה"ק רבי **דוד ממיקולייב**, וחתן הרה"ק רבי **זאב וואלף קיצעס** - שניהם מבחירי תלמידיו של הבעש"ט הק' זי"ע. לפי כתב היחוס הנ"ל, רבי עקיבא ממיקולייב, היה חתנו של הרה"ק רבי **יצחק מראדוויל**, בן הרה"ק רבי **יחיאל מיכל מזלאטשוב**, וחתן הרה"ק רבי **דן מדאלינא**, בן הרה"ק רבי **משה דאלינא**, בעל "דברי משה" - תלמיד הבעש"ט הק' זי"ע.

הרה"ק רבי מנחם מנדל מסאטינוב זי"ע

פרק ד הערה ה

לא ידוע עליו רבות. ב"שפתי צדיקים" (גליון יד, ירושלים תש"ע) מצאו איזכור בשמו, בהקדמת ספר "יבקש טוב", על מדרש שוחר טוב - תהלים, לבוב תרי"א, בהקדמת המחבר הג"ר **אפרים הלוי הורוויץ אבד"ק פאלטשען**:

"בשנת תר"ח על יו"ט של עצרת, בא ונתאכסן אצלי **הרב החסיד מו"ה מנחם מענדיל ז"ל, בהרב הצדיק החסיד המפו' מו"ה חיים זללה"ה מסטנאב**, ומתוך דברי שיחה של תורה נזרק מפי בני הרבני המופלג בתורה מו"ה

יהודא נ"י, אשר חברתי פירוש על המדרש שוחר טוב. ויהי כשמוע הרב החסיד הנ"ל את דבריו נתפעל ונתלהב מאד וביקש לראותו וכו'. ויען ויאמר אלי, הנה זה כמה שנים הייתי משובתי ש"ק אצל **הרב הגאון והחסיד בוצינא קדישא מו"ה שמואל קאמינקר זללה"ה**, ושמעתי מפי הקדוש אשר מילא לאמר, הנה במדרש רבו הפליאות ותעלומות חכמה כפלי כפליים יותר מכל המדרשים נמצאו בו ופורש אין אותם, מי יתן ויקום סופר אחד וישים אל לבו לבאר על לוחות המכתב חזון דברי המדרש הזה, מבטיח אני לו שהנ' שכרו אתו ופעולתו לפני ממ"ה הקב"ה. ועתה, למה מעלתו מחשה מלחזור על דברי שפר ולשנותם כתובים על הספר, והפציר בי עד שהבטחתיו ליתן מקום לדבריו".

הרה"ק רבי יוסף מיאמפלא זי"ע

פרק ד הערה ז

הרה"ק רבי **יוסף מיאמפלא** זי"ע, נולד כבן בכור לאביו **רבינו המגיד מזלאטשוב** זי"ע, ועוד זכה להיות עם אביו אצל הבעש"ט הק'. נפ' כ"ד טבת תקע"ב ומנ"כ ביאמפלא, סמוך לציון אביו המגיד הקדוש. בנו בכורו הוא הרה"ק רבי חיים מסאטינוב, עוד מבניו: הרה"ק **רבי ישראל מטשען**, הרה"ק **רבי יצחק מיאמפלא** - חתן הרה"ק הרר"ב ממעזיבוז, וג' בנות. אחיו הרה"ק מראדוויל זי"ע בספה"ק "אור יצחק" (פ' שמות) מביא: "**אחי הק' ר' יוסלע מיאמפאלע הבכור, עליו אמר [אבי] שהוא כחי וראשית אוני, והוא לקח פי שנים, והוא כנגד ספר בראשית**".

הרה"ק רבי יוסף משה מאפטא זי"ע

פרק ד הערה ח

הרה"ק רבי **יוסף משה מאפטא**, היה בנו השני של הרה"ק מאפטא, ולאחר הסתלקות הרה"ק מאפטא הנהיג את עדת החסידים וניהל את בית מדרשו של הרה"ק מאפטא במעזיבוז, קהל מרעיתו תמכו בו ונהגו בו כבוד גדול והחשיבוהו לאיש צדיק מורם מעם. נהג לערוך סעודת ראש חודש בערי הסביבה, בהשתתפות קהל חסידים רב. היה מקושר אל אחיו הגדול הרה"ק רבי יצחק מאיר מזינקוב, וכמו"כ היה נוסע הרבה אל הרה"ק מרוזין זי"ע. נסתלק בט"ו חשוון תרי"ב, ונטמן במעזיבוז למרגלות אביו הק'. השאיר אחריו ה' בנים ובנות: א) רבי **ישראל אהרן**, ב) רבי דוד, ג) רבי **אליעזר**, ד) הרבנית **חנה חי'** אשת הרה"ק רבי **מנחם מנדל מסאטינוב**, ה) הרבנית **מושקעט** אשת רבי **משה חיים אפרים אוירבוך**. (כל פרטי תולדותיו בארוכה, ב'שפתי צדיקים' - גליון יד - הנ"ל).

נספח ב

עובדין קדישין מתלמידי הבעש"ט הק' זי"ע שנשמעו מפי רבינו

עובדות רבות מצדיקים קדמונים, קדושי עליון, היו שגורים בפי רבינו ברטט דקדושה. בדרך כלל, היו אלו עובדות שיש בהם חידוש של דבר תורה והלכות פסוקות וכד', או לחילופין, סיפור שיש בו תועלת של עבודת ה'.

לצד זה, היה חוזר ברגשי אש קודש ובאמונה פשוטה, על סיפורים שיש בהם בכדי ללמוד על גודל מעלת קדושת הצדיקים, וכח העליון שמסור בידם. כשהיה חוזר על סיפורים אלו, היו עיניו מתמלאים דמעות מלאי געגוע לימים הקדמונים, שבהם נראתה קדושה אלוקית בארץ, ע"י עבדי ה' צדיקי עליון. ביטוי נאה לכך, באותו מכתב (הנדפס לעיל פרק י) שמזכיר אימרת-קודש מהרה"ק רבי משה צבי מסאווראן זי"ע בענייני קרבן פסח, עולה לבו על גדותיו, ומתוך רגשות קודש משתפך: "**מאד אני מתגעגע לזה, ועכ"פ לראות צדיק כזה, זי"ע ועכ"י אמן סלה**".

עם זאת, היה מרגלא בפומיה על הנהגות של ביטול והכנעה שהיו חסידים זקנים נוהגים כלפי צדיקי הדורות, כמו הביטוי שחזר בשם צדיקים, שבשמים דנים את מי שנוקב בשמו של רבי אלימלך מליזענסק ורבי שמעלקא מניקלשבורג, בלא להוסיף התואר רבי, כמו דער רבי ר' אלימלך, דער רבי ר' שמעלקא. (הרה"ח ר' ישראל שמעון קסטלניץ ז"ל שמעו מפיו, נדפס ב"מזקנים אתבונן" עמוד רצב). הוי אומר, בשמים דנים את האדם שאינו נוהג בכבוד הראוי לצדיקים קדמונים.

במסגרת זאת, לקטנו מעט מזעיר מסיפורי הקודש שנשמעו מפיו. בטוחים אנו, כי אינם אפילו כטיפה מן הים, ברם, פטור בלא כלום אי אפשר.

הבעש"ט הק' זי"ע

שמעתי מאבי, הגה"ח רבי בנימין מנדלזון זללה"ה אב"ד קוממיות, ששמע מרבינו שסיפר, כי כשנסע האזולאי (כך קראו החסידים לחיד"א זי"ע) לפולין ורוסיה, נפגש עם הרה"ק בעל "תולדות יעקב יוסף" זי"ע, ותיאר התולדות לפני הרב חיד"א כיצד היה נראה קבלת שבת אצל הבעש"ט, שהיה יוצא עם התלמידים אל השדה, וקיבלו שבת, ובשעת מעשה נשפע אור עצום של גילויים, עד שהתרוממו הכל, וגם הבעלי חיים שהיו שם נעמדו על שתי רגליהם. כששמע זאת האזולאי זי"ע התעלף מרוב השראת הקדושה שנמשכה בעת ספרו סיפור זה. כשהקיצו, אמר לו התולדות, הפלא הוא שאצל הרבי הבעל שם טוב לא התעלפו.

כשסיפר רבינו סיפור זה זלגו עיניו נהרות דמעה מרגש הקודש, וביאר רבינו טעם הדברים, שאכן אצל הבעש"ט לא התעלפו התלמידים, שהבעש"ט רומם והגביה את כל סביבותיו באופן נעלה כל כך, באופן שיוכלו לסבול גודל הגילויים הרוחניים שבסביבותם[א].

מפי הגה"ח רבי מנחם מנדל מנדלזון זצ"ל אב"ד קוממיות

א הגה"ח מקוממיות זצ"ל סיים דבריו: והראה לי אחי, הגה"ח רבי ישראל יצחק שליט"א, מקור לענין זה, של העלאת הבעלי חיים, בשו"ת "אבני נזר", חושן משפט סימן ג, בסוף התשובה לגאב"ד פילץ זצ"ל, ששאל לו בדברי הגמרא ביומא (ה:), שכאשר יבא אהרן הכהן לעתיד לבא יצטרכו לחנכו ואת בניו לכהונה, ובגמרא מקשה שם "מי מחנכם", כלומר, מי הוא שיכול לחנך את אהרן הכהן. והקשה הגאב"ד מפילץ להאבני נזר, מפני מה צריך אהרן הכהן ובניו שוב חינוך לכהונה, הלא הם עומדים מאז בכיהונם. ועונה לו האבני נזר: "נ"ל עפימ"ש הרב מלאדי זצ"ל בעל התניא בספרו תורה אור פ' ויחי בפסוק אוסרי לגפן עירה בד"ה והנה זהו, כי לעתיד תהי' העבודה למכוון אחר ממה שהי' במשכן ובבית עולמים, כי שם הי' הכפרה על האדם ולעתיד יהי' האדם כבר מתוקן, והקרבנות יהי' להעלות הבעלי חיים. עיי"ש. וכיון שיהי' העבודה באופן אחר יצטרך חינוך לעבודה זו מחדש".

המגיד ממעזריטש זי"ע

ידועה שיטת הפרי חדש בהלכות טריפות, סימן נג, לגבי שמיטת הגף, שהוא נגד דעת כל הפוסקים, שדעת כל הפוסקים לאסרה, אך דעת הפרי חדש - דיעה יחידאי היא - להתיר.

בספר דעת תורה, להגאון מהרש"ם, יורה דעה על אתר שם, מביא בזה"ל: "וידוע העובדא שהיה בימי המגיד הגדול ממעזריטש, ולא אוכל לכתוב מפני פריצי עמינו".

סיפר רבינו, דגופא דעובדא הכי הוי. פעם ישבו החבריא קדישא בבית המדרש, ולפתע נפתחה דלת חדרו של המגיד ממעזריטש זי"ע. יצא המגיד אליהם ואמר, שאם ישאלו אותם בדין שמיטת הגף - אל יזדקקו לזה. כעבור כמה דקות, בא לפניהם ילד, ושאל שאלה בענין שמיטת הגף. ואכן, לא נזדקקו לו כמצוות רבם עליהם, ואמרו לו התלמידים, שילך למורה הוראה הגר בקרבת מקום שיפסוק לו פסקו. הלך הילד ושאל השאלה לאותו מורה הוראה שהיה גר שם בקרבת מקום, ובדק המורה הוראה את השאלה ואמר: "הרי שיטת הפרי חדש דכשר", והכשיר העוף. חזר הילד לבית הוריו, ובפיו תשובה של המורה הוראה בפיו - שהעוף כשר, ואכלו את העוף.

כעבור שעתיים בא אותו מורה הוראה במרוצה לתלמידי המגיד, ושאל אם ידוע להם מי היה הילד השואל, והוסיף, שתמה על עצמו, שהרי כל הפוסקים סוברים שאסור, ומשום מה שכח לרגע שיטת כל הפוסקים שהם נגד שיטת הפרי חדש, ועד שחיפשו ובירורו מי היה השואל כבר היה לאחר מעשה - שאכלו העוף.

באו התלמידים לבית רבם המגיד, לדעת מה פשר המעשה. אמר להם המגיד, שבזה העוף נתגלגלה נשמה, אשר כבר היתה מגולגלת כמה פעמים בעופות, ובכל פעם שהיתה מגולגלת בעולם הטריפו אותה, וראה המגיד כל זאת ברוח קדשו, וחשש כי גם כעת תידחה הנשמה מן העולם. ואמר לעצמו, שלהתפלל שישכחו עשרות אברכים הלכה שלימה, ושישכחו כל הפוסקים העוסקים בענין זה - זוהי בקשה קשה וגדולה מאד, עדיף להתפלל שמורה הוראה אחד ישכח מזה - מאשר הרבה אנשים שישכחו מזה. לכן הורה לתלמידיו הגדולים, שאל יזדקקו לשאלה זו, כך שיהיה הילד מוכרח ללכת למורה הוראה אחד, ועליו התפלל המגיד שישכח כל שיטות הפוסקים החולקים נגד הפרי חדש. ואכן, כך הוי, ובזכות זאת זכתה הנשמה לבוא לתיקונה הראוי.

זהו המעשה שכותב עליו המהרש"ם: "ולא אוכל לכתוב מפני פריצי עמינו".

הג"ר ישראל יצחק מנדלזון שליט"א אב"ד קוממיות-ירושלים
מפי אביו הג"ר בנימין מנדלזון זצ"ל רבה של קוממיות, ששמע מפי רבינו

המגיד מזלאטשוב זי"ע

המגיד הרה"ק רבי מיכל מזלאטשוב זי"ע ישב פעם בליל חג הסוכות בסוכתו, ואמר: "אבות הקדושים, אברהם יצחק ויעקב, מדוע אתם עומדים מחוץ לסוכה ואינכם נכנסים פנימה? אפשר כי לא הבאתי אורח ומן הראוי להביא אורח לחג הסוכות? הלא ידעתם את מצבי הקשה שאין לי לתת אפילו לחם לפי הטף שבביתי, אנא מכם הכנסו לסוכתי!"

הרה"ח ר' ישראל שמעון קסטלניץ ז"ל ששמע מפי רבינו
"מזקנים אתבונן" עמוד קסג

הרה"ק רבי פנחס מקאריץ זי"ע

בפנקס בית החיים בטעפליק היה רשום הסיפור דלהלן: בבית החיים בעיר, קבור אחד מתלמידי הרה"ק רבי פנחס מקאריץ, ושמו רבי בצלאל. פעם, בערב ראש חודש אלול שחל בערב שבת קודש, השתטחה בתו של רבי בצלאל על קברו כנהוג, ומפאת קדושת השבת נשארה לשבות בטעפליק.

בשבת קודש בבוקר נכנסה האשה לבית הכנסת ופנתה אל הקהל ואמרה: "יהודים, דעו לכם שאתמול הלקו את האחים הקדושים מסלאוויטא, אבל אני מבטיחה לכם שהם נשארו בחיים!" והוסיפה האשה וספרה: "אתמול הייתי על קבר אבי וסדרתי את תחנוני. בלילה בא אלי אבי בחלום, ואמר לי כדברים האלה: 'השכנים שלי הודיעו לי שאחד מבני היה על קברי, אני לא הייתי נוכח שם באותה שעה כי הייתי אצל מורי רבי פנחס, היינו עסוקים וצריכים היינו להשגיח בהלקאת בניו, לכן חזרו שנית אלי ביום ראשון וסדרו שוב את בקשותיך'..." וסיימה האשה: "הואיל והם היו נוכחים בעת העונש, בטוחה אני שהם יצאו בשלום!"

"ליקוטי אמרי פנחס" (שער הסיפורים, עמוד קעג, הערה קד)
מכת"י שהיה אצל רבינו מפנקס בית הכנסת בטעפליק

הרה"ק בעל התניא זי"ע

בהיות הרה"ק רבי משה צבי מסאוראן זי"ע עוד צעיר לימים, נקלע לסביבתו של הרה"ק בעל התניא זי"ע - שהיה קשיש ממנו טובא. היה זה בביהמ"ד, ובעל התניא זי"ע החזיק רגלו האחת על הספסל, והשניה על רצפת הבית, והוא רכון ומעיין בספר. בתוך כך הבחין בעל התניא זי"ע בהרה"ק רבי משה צבי שנכנס לביהמ"ד, הפנה בעל התניא מבטו לעברו בשאלה: "ומה רוצה פה האברך?"

"ברצוני להסתכל על הרבי" - ענה הרב מסאוראן. הפנה בעל התניא את פניו הקדושים לעבר רבי משה צבי באמרו: "נו, הסתכלו..."

הרה"ק מסאוראן, היה מסיים, שבשעה שבעל התניא הפנה אליו את פניו הקדושים, אחזתנו יראה ופחד, בבחינת דא לדא נקשן...

הג"ר משה לייב שפירא זצ"ל ראש ישיבת "תורת אמת" מפי רבינו

הבעל התניא זי"ע היה מפליג תמיד בשבחו של בנו הרה"ק רבי דוב בער זי"ע, ולא פעם היה מתבטא בלשון הזה: "מיין בערניו, מיין בערניו, איהר קאנט עם נישט". לימים נתגלה הסוד למה היה בעל התניא מתכוין, שהרה"ק רבי דובער היה יפה תואר, ופעם הצליחה רוכלת לחדור לתוך חדרו בקומה העליונה ולתבעו לעבירה, והוא בקדושתו קפץ דרך החלון וניצל בנס.

הג"ר משה לייב שפירא זצ"ל ראש ישיבת "תורת אמת" מפי רבינו

הרה"ק רבי שלמה מקארלין זי"ע

הרה"ק רבי שלמה קארלינער זי"ע השיא את בנו הרה"צ רבי דוב בער זי"ע, לימים בטולטשין, עם בתו של הרה"ק הרבי ר' ברוך ממעזיבוז זי"ע. הרה"ק מקארלין התחייב ליתן סכום כסף עבור הנדוניא, והחסידים קיבצו את הסכום הנדרש, אבל הרה"ק מקארלין חילקו לצדקה. כך היה ג' פעמים, שהחסידים קיבצו הסכום לנדוניא, והרה"ק מקארלין חילקו לצדקה, כך שלמעשה נסע לחתונה בלא הסכום. במשך כל ימי השמחה לא דיבר הרבי ר' ברוך כלום מהממון. לאחר הנישואין שאל רבי בער את אביו, מה יעשה אם חותנו יקניט אותו עבור זה. אמר לו, שיפנה לקרן זוית ויצייר לפניו את צורתו ויפרט לפניו את דאגתו בינו לבין עצמו, ויועיל לו זה. וכך נהג בכל פעם. פעם עשה כך ולא הועיל לו כלום, והיה זה לפלא בעיניו. לאחר זמן, כשהתראה עם אביו, חזר אביו לפניו כל הדברים שדיבר בינו לבין עצמו. מזה ראה שאביו שמע גם אז את כל שיח לבבו, ומה שלא נענה לו - היה טעם בדבר.

"פרי ישע אהרן", עמוד פד
שרבינו סיפרו, בשם אביו, ששמעו מזקנו, ששמע מפי רבי דוב בער בעצמו

הרה"ק רבי משה צבי מסאוואראן זי"ע

רבינו היה ירא וחרד לשמו של הרה"ק מסאוואראן בכל נימי נפשו, והיה מזכיר שמו בסילודין, משוחח מגדלות יראתו וקדושתו, וחוזר דברי תורה בשמו. ביטוי לכך מוצאים אנו במכתבו של רבינו לש"ב החסיד ר' צבי מנדל אוורבוך ז"ל, אשר בין הדברים כותב: "השי"ת יעזור לנו, שנזכה ללמוד וללמד לשמור ולעשות, ונזכה לאכול מן הזבחים ומן הפסחים, כמו שאמר הרה"ק מסוברן 'כבר נמאסו כל המאכלים, ואני רוצה בצלי, היינו קרבן פסח, **מאד אני מתגעגע לזה, ועכ"פ לראות צדיק כזה זי"ע ועכ"י א"ס**".

הרה"ח בנש"ק מוה"ר ירוחם פישל הגר שליט"א במכתבו, מוסיף לנו אודות זה:

בקשר לאימרה שהובאה במכתבו של הגה"ח מטעפליק, אעתיק בזה את אשר שמעתי מזקני הגה"צ רבי משה אדלר זצ"ל מלעלוב–ירושלים, ששמע מפי רבינו, בשם זקנו, מעשה שהיה כך היה:

בפרק זמן מסויים קבע הרה"ק מסאוואראן את דירתו לסירוגין, חצי שנה בסאוואראן וחצי שנה באומאן, שהיו נתונות למרותו, ומהן פרש מצודתו על פני העיירות שסביבן, ממלכת רבנותו. היה עובר ממקום למקום לפקח על צרכי הדת ועניני הרבנות. עודד את רוח התושבים, חיזק ואימץ את לבבם לשמור דרך ה'.

ימים טובים היו אלה ימי הנסיעה מהכא להתם להמוני החסידים, ששמחו לקראת רבם הקדוש, שיצא ובא מהיכלו כבוד לשהות בקרבם. כתמיד, היו מסעיו מלווים בקהל חסידים אנשי מעשה אשר שמרו צעדיו בכל מקום שבתו, מה עוד, בעת אשר המלך יוצא מחדרו לטייל בפרדס כרם בית ישראל לעבדו ולשמרו. ה'זבולונים' שבהם, המה עשירי עם, לעומתם היו מפזרים כסף רב להוצאות הנסיעות וכל הכרוך בזה.

והיה נוהג אחד מהחסידים, עשיר מופלג, שדר בדרך בה עברה הפמליא הכבודה, לערוך סעודה גדולה לכבוד רבנו הק'. סעודה זו, אשר בעקבותיה נשארה הפמליא ללינת לילה באחוזתו של אותו נגיד, היתה מזומנת כיד המלך ולא חסר בה כל. כך שטעמה של נסיעה זו, והסעודה שבה בצוותא עם רבנו הק', נשארו בפיהם של אלה לאורך ימים.

קרה, ובאחת הנסיעות הללו, בהיותם באמצע הדרך, אזל המזון מכליהם, וביניהם הי' זקינו של רבינו, הגה"צ רבי אהרן מקאלניבלאט זצ"ל, והמלווים רעבו ללחם, אך התנחמו בכך כי עוד מעט ויגיעו לאחוזתו של אותו נגיד, שהיה מארחם בסבר פנים יפות ומכין הסעודה לפניהם, ובה ישברו את רעבונם. וכן היה. בהגיע הרה"ק מסאוואראן ופמלייתו לשם, הכין הלה סעודה גדולה ושחט לכבודם כבש לאכול. והיו בני ביתו עסוקים בהכנות לסעודה ובישלו את הכבש עד אשר עלה ריח הבשר בנחירי המלווים וגירה את תיאבונם.

בתוך כך ניגש בעל האחוזה אל הרה"ק מסאוואראן עם מגבת בידו, הגישה לפניו ואמר: "הרי שולחן, הרי בשר והרי סכין, אבקשה נא איפוא מאת רבנו כי יואיל ליטול ידיו לסעודה שהכינותי לכבודו". נטל הרה"ק מסאוואראן מידו את המגבת והניחו על כתיפו, נטל כוסית יי"ש בידו, בירך על המשקה ולגם הימנו (ראה בזה אורח חיים סי' קעד בטורי זהב ס"ק ט ומגן אברהם ס"ק יד), ונכנס אל תוך היער הסמוך, כשהוא פוסע אנה ואנה בשרעפי-קודש והחסידים אחריו ועוקבים ברגש אחר תנועותיו הקדושות.

לפתע נעצר הרה"ק מסאוואראן, ובפנותו אל הסובבים אותו שאלם: "הברצונכם ליטול ידים לסעודה?" ויענו אותו כולם כאחד: "הן!" והיה בכך כי מצפים המה למאכלים שיוגשו לפניהם בסעודה, כדי לשבור את רעבונם.

פרצה אנחה מלבו ונענה בקדשו: מ'דארף זיך בארכינען פין וואנעט קימט די פלייש... (=עובר לסעודה יש להתבונן על המקור ממנו התהווה ובא הבשר...)!

לשמע דיבורים אלו יוצאים מפי הרה"ק מסאוואראן, ותגעל נפשם בקרבם עד כדי הקאה ולא יכלו עוד לגשת כלל אל השולחן לאכול.

עברו ימים ועדיין קצה נפשם בבשר. ואף כעבור שנה שקרה והכריז מאן-דהוא בבית מדרשו של הרה"ק מסאוואראן כי פלוני מכניס את בנו הנולד לו בבריתו של אברהם אבינו ע"ה, והובן מתוך כך שהקהל מזומן

ל'ברית' ולסעודה שלאחריה. מיד נזכרו אלה החסידים בסעודה שהתקיימה אז, והבשר שעמד להיות מוגש לפניהם בסעודת הברית הקרובה עורר בקרבם גועל-נפש עד כדי הקאה ממש.

מפי הרה"ח רבי ישראל שמעון קסטילניץ נשמע, שהיה הגה"ח מטעפליק מתמוגג ואומר: "איי, דער סאוויינער רב איז גיווען א קדוש עליון, א קדוש עליון". וחזר על אימרה דלהלן בסערת נפש של רתת קודש.

עד כאן הציטוט מתוך מכתבו של רי"פ הגר שליט"א[ב].

רבינו היה אומר בשם הרה"ק מסאוואראן זי"ע, בהא דאמרינן בסדר עבודת יום הכיפורים: "ועל אנשי השרון היה אומר ... שלא יעשו בתיהם קבריהן וכו'". ופירש ע"פ מאמר חז"ל "ביתו זו אשתו", דהנה אמרו חז"ל במועד-קטן (ט"ז:) "מי מושל בי - צדיק, שאני גוזר גזירה ומבטלה", דהנה במסכת שבת (קנב.) "כי הוא אמר ויהי זו אשה וכו'", ופרש"י אם לא על פי גזירת מלך לא היתה ראויה להתאוות לה וכו', ולכן צדיקים שיכולים לבטל גזירה זו ולשלוט ביצרם, יכולים ג"כ לבטל שאר גזירות של מקום.

הגה"ח רבי נתן לוברט זצ"ל
"שארית נתן", עמוד קסד

הרה"ק רבי משה מקאריסטשוב זי"ע

פעם באה אשה קשת רוח לפני הרה"ק רבי אהרן מטשערנאביל זי"ע, בבקשה ותחנונים להיפקד בזש"ק, לאחר הרבה שנים שלא נפקדה. הרה"ק מטשערנאביל פקד עליה לנסוע לאחיו הרה"ק רבי משה מקאריסטשוב זי"ע, ושם תוושע. כמובן, האשה מיהרה ונסעה לקאריסטשוב, ובהגיעה לבית הרה"ק אמרו לה שהוא נמצא בביהמ"ד. הרה"ק מקאריסטשוב נהג בפשטות מופלאה, והתרחק מכל גינוני שררה, עד שהיה עומד ומחלק משקה תה ליושבים בביהמ"ד. כשבאה האשה לפניו וסיפרה לו את מטרת ביאתה, וכי אחיו הק' רבי אהרן שלחה אליו, ענה לה: "הלא תראו, כי אינני 'רבי' אלא 'משמש'... וכי אני יכול להושיעך?!"

כשמוע האשה דבריו פנתה ללכת לדרכה, ובעודה עומדת על יד הדלת, אזרה עוז ופנתה להרה"ק ואמרה לו בזה"ל: "תדעו, שאם אין בכוחך להושיעני - הרי טוב, אבל אם יש בכוחך להושיעני רק שאין ברצונך (מחמת ענוותנותו) - אינני מוחלת לך, לא בזה ולא בבא". וכשמוע הרה"ק דיבורים אלו קרא לה: "אידענע, אידענע, יתן לך ה' שתוושעי בזש"ק", וכן הוי.

הגאון רבי חנוך דוב פאדווא זצ"ל גאב"ד לונדון, מפי רבינו
"הליכות חנוך", עמוד רמג

ב הרב הגר שליט"א מעיר במכתבו, על המובא בחדושי הרב מטפליק, חלק שבחו של אהרן עמוד 82, "מפי השמועה", שרבינו אמר בנוגע לדבריו הידועים של הרה"ק מסאוואראן, שהשיג על דברי הנפש החיים ע"ד תפילת דוד המלך ע"ה שהתפלל שיחשב אמירת תהילים כלימוד נגעים ואהלות, שהן אמת שדוד המלך ביקש כן, אולם לא מצינו שבקשתו אכן נתמלאה - להחשיב אמירת תהלים כנגעים ואהלות.
העיר בזה הרה"ק מסאוואראן, שהרי תהילים ברוח הקודש נאמר. מה גם, שבגמרא ערכין (טז.) אמרו על לשון הרע שכבר כרתו דוד המלך ע"ה ברוח הקודש, שנאמר "יכרת ה' כל שפתי חלקות לשון מדברת גדולות". ולכאורה, גם שם לא מבואר בפסוק שקיבל ה' את תפילתו, ובכל זאת אמרו בגמרא ש'כבר כרתו ברוח הקודש', הרי שגם כשלא נתפרש להדיא שתפילתו נתקבלה, בטוחים אנו שנתקבלה.
ובהר צבי, להגרצ"פ פראנק, אורח חיים חלק א סימן קיז עמוד קז, הביא דברי הרה"ק מסאוואראן, והעיר עליהם, שאין בהם השגה על נפש החיים, דהתם היינו טעמא, שאין דרך להתפלל על מפלתן של חוטאים, ד"יתמו חטאים" כתיב ולא "חוטאים", אלא שישובו בתשובה. ואם כן יקשה, כיצד קאמר "יכרת ה'", אלא על כרחך הכוונה, שכך היא המדה שיכרתם ה'. ולכן שפיר אמרינן שכבר כרתו הקב"ה, והוא דרך נבואה על העתיד ולא בקשה. אבל בשאר דוכתי היכי דאיכא לפרושי שהוא לשון בקשה אין הכרח לפרשו שהוא לשון עבר, "ומיושב שפיר".
ובקונטרס "שבחו של אהרן" שם, מביאים "מפי השמועה" שרבינו הוא בעל השגה זאת. מעיר הרב הגר שליט"א: ולא נראה לייחס זאת אליו, שכן לעדות מכיריו אין זה תואם למדת הערצתו את רבנו הק' מסאוואראן.
יורשה להעיר, דאי משום הא עדיין אין בזה משום לסתור השמועה, ששפיר יתכן שעם כל ההערצה הכבירה, יפלפל וישיג בדבריו כדרכה של תורה. אמנם, מצד אחר יש להעיר בזה. שכן, בדרך-כלל כשמביא הרב פראנק דבר-תורה בשם רבינו, מביאו להדיא בשמו, ומשלא הביאו בשמו, הרי לכאורה שהוא מדברי עצמו.

הרה"ק רבי יעקב יוסף מאוסטרהא זי"ע

רבו המובהק של רבינו, הוא הגאון רבי שמואל אברהם בלעכמאן זצ"ל, הידוע בכינויו: "רבי אלטר קאנסטאנטינער", הגיע לראשונה לרבו הרה"ק רבי יעקב יוסף מאוסטרהא זי"ע בצעירותו, בהיותו כבר שיתסר, וכריסו - כבר מלא בכל חלקי הש"ס.

בהיותו מורגל להתמדה עצומה - בל תשוער, נתגנבה המחשבה בלבו בשעה שערך הרבי את שולחן ליל שבת-קודש: "וכי לאו לביטול-תורה יחשבו שעות אלו אצלי, הלא בעת הזאת היה בידי להספיק ללמוד עשרים דפי גפ"ת. והיו הגיגיו מלאים במחשבה זו, עד שגמלה ההחלטה בלבו, שזה לו הפעם האחרונה שנוסע לרבי. "און וועגן יראת שמים?! וועט ער לערנען ראשית חכמה", הרהר.

בצאת השבת, נכנס מחמת הנימוס למעונו של הרבי, להיפרד ממנו לחיים ולשלום.

הרבי הקדוש, שהרגיש במחשבותיו, פנה אליו בשאלה:

- "בחור, היודע הנך ללמוד?!"

- "הן".

- "מהו ההלכה, בעדר של כבשים, וארי נכנס לתוכו, ומצאו באחת מהם שנדרסה ע"י הארי, מה דינו של הכבש - האם אפשר לחייב את בעל הארי על הטֶרֶף שטָרַף?!"

- "כן".

"ומה הדין" - הוסיף הרבי לשאול - "כשהארי הנכנס היה ארי תרבות?!"

השיב הנער: "ארי תרבות - אין דין טריפה שייך בו"[ג].

נענה הרבי באהבה גלויה ובתוכחה מוסתרת, ואמר לו:

"בחור'ל! שמע! כתוב" 'ועיר פרא אדם יולד', אפשר להיות למדן גדול וגם פרא אדם גדול, אך אם מסתובבים אצל צדיקים וירא ה' ('עהרליכע יודן') מקבלים לכל הפחות דין של 'ארי תרבות'. "מען איידלט זיך אויס, און מען וועט ארי תרבות, אן דעם קען מען זיין א תלמיד חכם, און זיין ארי דורס..."[ה]

וכשהיה רבי אלטר מספר סיפור זה, היו מחלחלים הדברים כבשעת נתינתם.

"תוכחה זו הספיקה לי לכל ימי חיי" - היה מסיים את הסיפור.

מני אז ואילך נקשרה נפשו בנפש רבו, ובכל ימיו היה עולה לאוסטרהא בצל הרה"ק רבי יעקב יוסף ובניו אחריו.

כ"ק אדמו"ר רבי ישראל מרדכי מראחמיסטריווקא זצוק"ל, מפי רבינו

תשובות רבי עקיבא אייגר

פעם רצה הגאון מהרי"ל דיסקין זצ"ל לראות אם יכול לכוון ולערוך תשובה כמו הגרע"א, ושאלו אותו שאלה של ספר תשובות הגרע"א, והלך בחדר אנה ואנה, ובנה תילי תילים של חידושי תורה, אבל להגרע"א לא כיוון!

הגאון רבי מיכל יהודה ליפקוביץ זצ"ל ראש ישיבת פוניבז לצעירים, מפי רבינו
"דרכי החיים" עמוד קנב

ג כל ענין זה מבואר בבבא קמא, דף טז, עמוד ב.

ד איוב יא, יב.

ה תרגום: היהודי עובד על עצמו, ונעשה 'ארי תרבות'. בלא זה, יתכן שיהיה תלמיד חכם, אבל גם 'ארי דורס'...

נספח ג

ביקור רבינו בארה"ב בשנת תרצ"ז

כזכור לעיל, פרק כב, ערך רבינו בשנת תרצ"ז מסע לארה"ב, שם שהה י"א שבועות. נוסיף כאן פרטים אחדים מנסיעה זו.

מטרת הנסיעה היתה, בכדי לסייע לבנו הרב אברהם יצחק ז"ל, שהיגר לארה"ב כבר בשנת תרפ"ז לערך, להתקבל למשרת שו"ב באחת מקהילות ארה"ב. בד בבד, חישב רבינו לנצל את ההזדמנות לגייס כספים לעניי ירושלים.

מקורבו, הר"ר מרדכי עליאש ז"ל, שלח לידידו הרב ר' אליהו יונג ז"ל רב ועסקן חשוב בברוקלין, אודות תוכניתו זו של רבינו, ומבקשו שימצא דרך לסייעו להוציא לפועל את מבוקשו.

מכתב מר' מרדכי עליאש ז"ל להרב אלי' יונג ז"ל אודות נסיעתו של רבינו לארה"ב

ה' אייר תרצ"ז

לכבוד הרה"ג ר' א. יונג הי"ו

ניו-יורק

יקירי הרב יונג!

בעוד זמן מה יגיע לניו יורק הרב ר' שמשון אהרן פולנסקי מירושלם הנוסע שמה כדי להתראות עם קרוביו ובאותו זמן גם לסדר את בנו הנוסע אתו יחד בתור שו"ב, לאחר שהצעיר השתלם במלאכת קודש זו תחת השגחת השובי"ם בירושלם.

במקרה אם תבוא לידך הזדמנות להפגש עם הרב פולנסקי או לעזר לו בהשגת מבוקשו, הנני להעיר את תשומת לבך שרב זה שאני מכיר אותו מילדותי, הוא אחד המעטים שהתואר "הרב הגאון" עוד הולם אותם במלא מובן של מילים אלו. האיש הוא דגול מרבבה, למדן חריף ובקי ממדרגה עלאית מחונן בכשרונות נעלים ובזכרון מפליא, ונוסף לזה ירא שמים באמת ובתמים, אוהב אמת ובעל מדות תרומיות, לא תשים לב לחצוניותו, כי מתחת למסוה זה שנוצר ע"י סבות הזמן וחיי העוני והדחקות, מקודם ברוסיה ואחרי כן בירושלם, מסתתרת נפש עדינה ונפלאה ומעין נובע של תורה וחכמה.

אצלנו ב"ה שלום והנני משתמש בהזדמנות זו לשלח רב ברכות לך ולמשפחתך ממני ומרעיתי,

בדרישת שלום לבבית

מרדכי עליאש

רבינו יצא לדרכו ביום ד' י"ז אייר תרצ"ז. טרם צאתו, ערכו תלמידיו מסיבת "צאתכם לשלום" נרגשת בביתו. לאחר מכן הלך לקבל ברכת הדרך ממרא דאתרא, מרן הגרי"צ דושינסקיא זצ"ל.

בעיתון "קול ישראל" של הקהילה החרדית בירושלים, מדווח ביום י"ח אייר תרצ"ז:

"תמול עזב את ארה"ק בדרכו לארצות הברית לביקור קצר, הרב הגאון המפורסם מוהר"ר שמשון אהרן פולנסקי שליט"א מו"ץ דעדה החרדית פו"ח (ועד העיר לקהילת האשכנזים) בשכונת בית ישראל והסביבה.

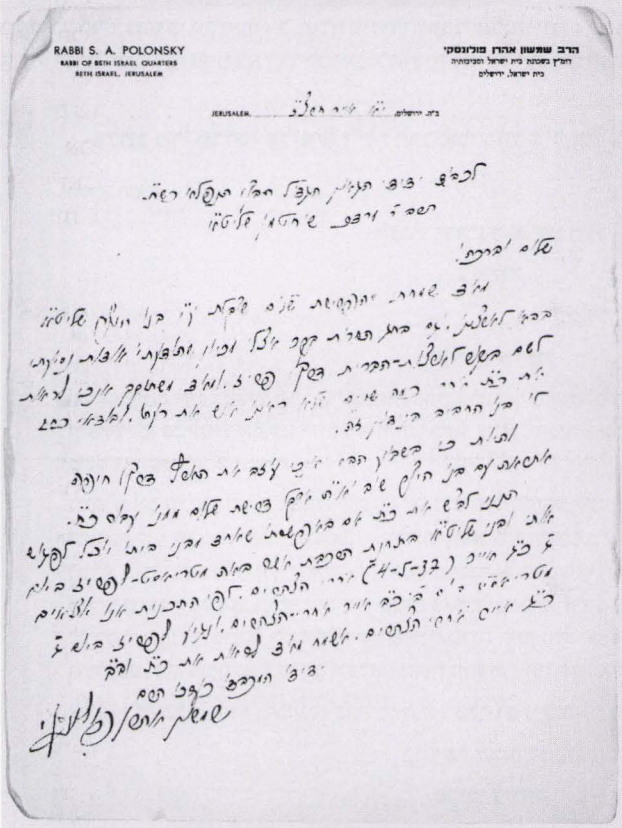
"אור ליום ג' ערכו נכבדי העדה ברכת פרידה לכבודו בביתו.

"לפני נסיעתו נפרד מאת רבינו הגאון שליט"א.

"חברי העדה הגרים בבית ישראל מתבקשים לפנות בשאלות בזמן העדר הגאון הנ"ל, אל הרב הגאון המפורסם מוהר"ר שלמה לייב אליעזרוב גאב"ד עיה"ק חברון ת"ו, בשכונת הבוכארים".

במסעו עבר דרך פאריז ביום ג' כ"ג אייר, שם נפגש עם ריעו משכבר הימים, הג"ר מרדכי שוחטמן ז"ל, מלפנים רב בסאראקא שבבסרביה, ובתקופה המדוברת רב ליוצאי מזרח אירופה בפאריז וחבר הרבנות הראשית דצרפת, ולימים חבר אגודת הרבנים דארה"ב וקנדה וראש הוועדה לעגונות. עוד טרם יציאתו מביתו, עדכן את הרב שוחטמן במכתבו, שהוא עומד לעבור ברכבת בפריז, ומבקשו לחכות לו בתחנת הרכבת, להתראות עמו "אחר כמה שנים שלא ראינו איש את רעהו".

מכתב מרבינו להג"ר מרדכי שוחטמן ז"ל אודות נסיעתו לארה"ב דרך פאריז

RABBI S. A. POLONSKY
RABBI OF BETH ISRAEL QUARTERS
BETH ISRAEL, JERUSALEM

הרב שמשון אהרן פולונסקי
רפתן כשכונת בית ישראל ומרכזותה
בית ישראל, ירושלים

ב"ה. ירושלים, י"א אייר תרצ"ז

לכבוד ידידי הגאון הגדול הבקי הנפלא כש"ת הרב ר' מרדכי שוחטמן שליט"א

שלום וברכה!

מאד שמחתי מהפרישת שלום שקבלתי ע"י בנו היקר שליט"א בבאו לארצינו. וגם בחג הסכות ביקר אצלי מכיון שהודעתיו אודות נסיעתי לשם ביקור לארצות-הברית דרך פריז. ומאד משתוקק אנכי לראות את כ"ת אחר כמה שנים שלא ראינו איש את רעהו. ובודאי כתב לו בנו החביב בנידון זה.

והיות כי בשבוע הבא אנכי עוזב את הארץ דרך חיפה אתראה עם בנו היקר שוב ואי"ה אקבל דרישת שלום ממנו עבור כ"ת.

הנני לבקש את כ"ת אם באפשרותו שאחד מבני ביתו יוכל לפגוש אותי ובני שליט"א בתחנת הרכבת אשר באה מטריאסט – לפריז ביום ג' כ"ג אייר (37-5-4) אחרי הצהרים. לפי התכנית אנו יוצאים מטריאסט ביום ב' כ"ב אייר אחרי-הצהרים, ונגיע לפריז ביום ג' כ"ג אייר אחרי הצהרים. אשמח מאד לראות את כ"ת וב"ב.

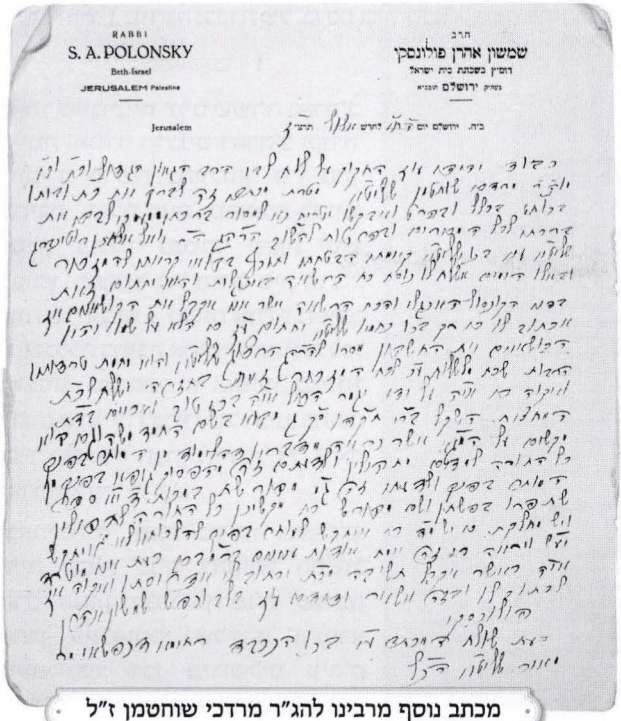
ידידו המכבדו כערכו הרם

שמשון אהרן פולונסקי

מפאריז הפליג לארה"ב. בעיתון של הקהילה החרדית בארה"ב "דער מארגין זשונראל", מיום כ"ד אייר תרצ"ז, הופיעה ידיעה מכובדת המספרת על פרטי הנסיעה של רבינו, כשהיא מוסיפה גם מעט לספר על יחוסו וגדולתו. וכך מופיע שם (בתרגום ללה"ק):

"הרב שמשון אהרן פאלאנסקי, שידוע בארץ ישראל בתור 'הרב מטעפליק', מגיע היום לאמריקה.

"הרב פאלאנסקי, אשר הוא כבן ששים שנה, נולד בקאלניבלאט, פלך קיוב. אביו היה הרב אברהם יצחק הרב ואב ביה"ד המקומי. שושלת הרבנות במשפחה נמשך זה כבר

RABBI
S. A. POLONSKY
Beth-Israel
JERUSALEM Palestine

חרב
שמשון אהרן פולונסקי
דומ"ץ בשכונת בית ישראל
בירת ירושלם תובב"א

Jerusalem

מכתב נוסף מרבינו להג"ר מרדכי שוחטמן ז"ל

הרב שמעון אהרן פאלאנסקי קומט היינט פון ארץ ישראל

הרב שמעון אהרן פאלאנסקי, בעקאנט אין ארץ ישראל אלס "דער טעפליקער רב", קומט היינט קיין אמעריקא.

הרב פאלאנסקי, וועלכער איז ועכציג יאהר אלט איז געבוירען געווארען אין קאלניבלאט, קיעווער גובערניע. זיין פאטער איז געווען הרב אברהם יצחק דער ארטיגער רב ואב"ד, און וואו די רבנות'סייט האט זיך געפונען בירו"ה אין א משך פון 150 יאהר פון דער זייט פון הרב ר' שמואל דער איידים פון רבי פנחס קאריצער ווער מען דער כתב־רבנות איז איבערגעגעבען געווארען פון דעם באריטעטען שפעטיטיווקער לב (א תלמיד פון פון נאער רב דער "תולדות" און וועלכער איז באריומט דורך זיין וכוח מיט'ן נודע ביהודה) אין יאהר תקנ"ג.

הרב פאלאנסקי וואוינט אין ירושלים און איז רב ואב"ד אין דער שכונה "בית ישראל החישנה והחדשה" און אין אויך א ראש ישיבה אין דער "ישיבת מאה שערים".

הרב פאלאנסקי זעט אין צייט פון זיין פארוויילען דא זיין דער נאסט פון זיין שוואגער הרב הגאון רבי משה צווי ראבינאוויטש, פון 618 סעקמאן סטריט, ברוקלין.

מאה וחמישים שנה, מתקופת הרב ר' שמואל, חתנו של רבי פנחס מקאריץ, שכתב־הרבנות שלו נמסר לו על־ידי הרב משפיטיווקא המפורסם, (תלמידו של הרב מפולנאה בעל ה'תולדות', שנודע בוויכוח שלו עם הנודע ביהודה), בשנת תקנ"ג.

ברכת נרוך הבא!

הננו בזה לתת כבוד לתורה ולקרם בברכת ברוך הבא את פני האורח הנודע, ה"ה ידידנו, הרב הגאון הגדול, המפורסם בחריפתו ובקיאתו העצומה בכל חדרי תורה, אוצר המעלות, פאר וישרון כקש"ת מו"ה

ר' שמשון אהרן פאלאנסקי שריט"א

חבר הרבנות הראשית בקהילה קדישא ירושלים ת"ו, הדעלי בואו הנה לבקר את מדינתנו עיר שבועות טספר. יהא בואו וצאתו לישרום.

אגודת הרבנים דארצות הברית וקנדה,

יוסף קאנוויץ, נשיא.
יהודא ליב זעלצער, חוכיר.

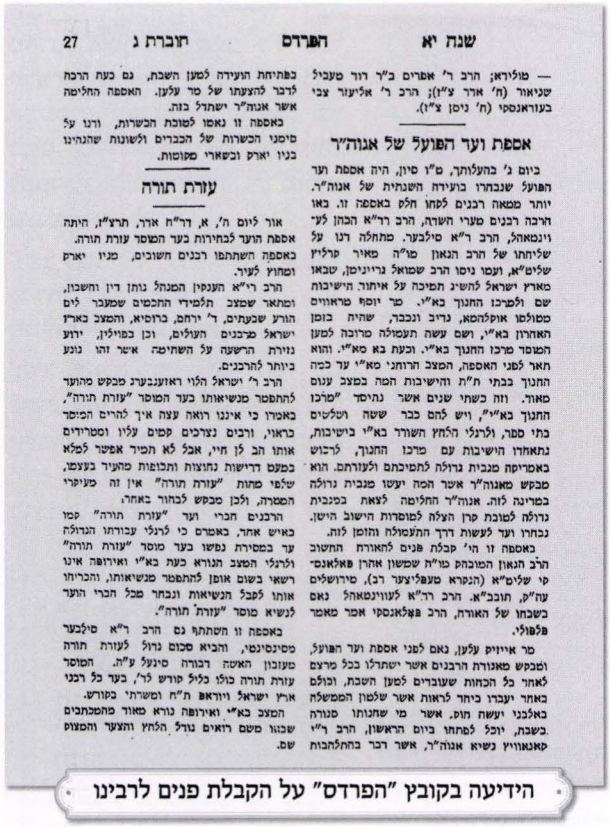
אכסניתו תהא בבית ניסו, הרב הג' ר' משה צבי ראבינאוויץ שריט"א, 618 סעקמאן סטריט, ברוקלין.

"הרב פאלאנסקי מתגורר בירושלים, והוא משמש כרב ואב"ד בשכונת "בית ישראל הישנה והחדשה", וגם כראש ישיבה ב"ישיבת מאה שערים".

"הרב פאלאנסקי יהיה בתקופת שהותו כאן, אורחו של גיסו הרב הגאון רבי משה צבי ראבינאוויטץ, מ־סעקמאן סטריט 618 בברוקלין".

"אגודת הרבנים דארצות הברית וקנדה" פרסמו גם הם, ביום ד' פרשת במדבר,

ג' סיון תרצ"ז, מודעה נכבדת של "ברכת ברוך הבא" לכבודו של רבינו.

שנה יא — הפרדס — תוברת ג — 27

— מזלירא: הרב ר' אפרים ב"ר דוד מעבל' שניאור (מ' אדר צ"ז); הרב ר' אליעזר צבי בוזאנסקי (מ' ניסן צ"ז).

אספת ועד הפועל של אגוה"ר

ביום ג' בהעלותך, ס"ו סיון, היה אספת ועד הפועל שנבחרו בועידה השנתית של אגוה"ר. יותר ממאה רבנים לקחו חלק באספה זו. באו הרבה רבנים מערי השדה, הרב רד"א הכהן לע' ווינטאהל, הרב ר"א סילבער. פתחלה רנו על שליחתו של הרב הגאון מו"ה מאיר קרליץ שליט"א, ועמו ניסו הרב שמואל גרויזינסון, שבאו מארץ ישראל להשיג תמיכה על איתור הישיבות שם ולפרכו החנוך בא"י. פר יוסף פראוויס מסולמו אופלהסא, נדיב ונכבד, שהיה בזמן האחרון בא"י, ושם עשה העמולה טרובה למען המוסד מרכז החנוך בא"י. וכעת בא סא"י. והוא תאר לפני האספה, המצב הרוחני סא"י עד כמה החנוך בבתי ת"ת והישיבות הסה במצב עגום מאוד. וזה בשתי שנים אשר נתיסד "מרכז החנוך בא"י", ויש לתם כבר ששה ושלשים בתי ספר, ולרגלי הלחץ השורר בא"י בישיבות, נתאחדו הישיבות עם מרכז החנוך, לרבוש באמריקה מנבית גרולה לתמיכתם ולעזרתם. הוא מבקש מאגוה"ר אשר הפה יעשו מנבית גרולה במרינה לזה. אגוה"ר החליטה לצאת בפנבית גרולה למטרת קרן העלה למוסדות הישוב הישן. נבחרו ועד לעשות דרך ההעמולה והזמן לזה.

באספה זו היו קבלת פנים להאורח החשוב הרב הגאון המובהק מו"ה שמשון אהרן פאלאנסקי שליט"א (הנקרא טעפליקער רב), מירושלים עיה"ק תובב"א. הרב רד"א לעווינטאהל נאם בשבחו של האורח, הרב פאלאנסקי אמר מאמר פלפולי.

מר אייזיק עלען, נאם למני אספת ועד הפועל, ומבקש מאגודת הרבנים אשר ישתדלו בכל מרצם לאחר כל הכחות שעובדים למען השבת, ובזמן באחר יעברו ביחר לראות אשר שלמון המפשלה באלמני ועשת תוס. אשר מי שחנותו סנורה בשבת, יוכל לפתחו ביום הראשון, הרב ר"י מאנאוויץ נשיא אגוה"ר, אשר דבר בהתלהבות בפתיחת הועידה למען השבת, גם בעת הרכה לדבר להעזתו של מר עלען. האספה החליטה אשר אגוה"י ישתדל בזה.

באספה זו נאמו למובה הכשרות, ודנו על פיסני הכשרות של הכברים ולשונות שהנהינו בניו יארק ובשארי מקומות.

עזרת תורה

אור ליום ה', א, דר"ח אדר, תרצ"ז, היתה אספת הועד לבחירות בער המוסד עזרת תורה. באספה השתתפו רבנים חשובים, מניו יארק ומחוץ לעיר.

הרב ר"א העניפין המנהל נותן דין וחשבון, ומתאר שמצב תלמידי התכמים שמעבר לים הוכע שבעתים, ד' ירחם, ברוסיא, והמצב בארץ ישראל מכבנים העולים, וכן בפולין, ידוע נזירת הרשעה על השחימה אשר זהו נוגע ביותר לתרבנים.

הרב ר' ישראל הלוי ראזענבערג מבקש מהועד להתאסף מנשיאותו בער המוסד "עזרת תורה", באמרו כי אינגו רואה עצה איך להרים המיסר כראוי, ורבים נצרכים קמים עלינו וסטרודים אותו הב לן חיי, אבל לא תמיד אפשר למלא בעתם דרישות נתוצות והכוצות מהעיר בעצמו, שלפני פתוח "עזרת תורה" אין זה פעיקרי המטרה, ולכן מבקש לבחור באחר.

הרבנים חברי ועד "עזרת תורה" קמו כאיש אחד, באמרם כי לרגלי עבודתו הגדולה עד במסירת נפשו בער מוסד "עזרת תורה" ולרגלי המצב הנוכא כעת בא"י ואירופה אינו רשאי בשום אופן להתפטר מנשיאותו, והכריחו אותו לפבל הנשיאות ונבחר מכל חברי הועד לנשיא מוסד "עזרת תורה".

באספה זו השתתף גם הרב ר"א סילבער מסינסינטי, והביא סכום נדול לעזרת תורה מעזכון האשה דבורה סינעל ע"ה. המוסד עזרת תורה כולו כלל פודש לר', בער כל רבני ארץ ישראל ויוראת ת"ח ומשרתי בקודש.

המצב בא"י ואירופה נורא מאוד מהסתברים שבזו משם רואים נדול. הלחץ והצער והמצוק שם.

הידיעה בקובץ "הפרדס" על הקבלת פנים לרבינו

לאחר כשבועיים ימים ששהה בארה"ב, קיימה "אגודת הרבנים דארה"ב וקנדה" ביום ג' פרשת בהעלותך ט"ו סיון, מסיבת "קבלת פנים" מפוארת לרבינו, במלון "ברודווי סנטרל" שבניו יורק. בקובץ "הפרדס" של חודש סיון תרצ"ז, שנה יא חוברת ג, מדווח אודות מסיבה זו, שכללה בתוכה אסיפה השנתית לכל הרבנים. כשבשנה זו הופיעו במיוחד רבנים שהגיעו לכבודו של רבינו, בתוכם הג"ר דוב ארי' הכהן לווינטל ז"ל, (ראה אודותיו לעיל פרק ב).

"באסיפה זו", נאמר בידיעה בהפרדס, "היה קבלת פנים להאורח החשוב הרב הגאון המובהק מו"ה שמשון אהרן פאלאנסקי שליט"א (הנקרא טעפליקער רב), מירושלים עיה"ק תובב"א. הרב רד"א לעווינטאהל נאם בשבחו של האורח. הרב פאלאנסקי אמר מאמר פלפולי".

הגאון רבי אברהם יפהן זצ"ל, ראש ישיבת נובהרדוק, היה נוכח גם הוא שם, ולימים תיאר להג"ר אשר סופר שליט"א נכד רבינו, את הרושם הכביר שהותיר רבינו בפלפול שדרש שם זמן רב ביותר, כשעתיים. "מען האט געדארפט שוויצען צו פארשטיין די פלפול", אמר לו, היה צריך להזיע ממאמץ בכדי להבין את הפלפול.

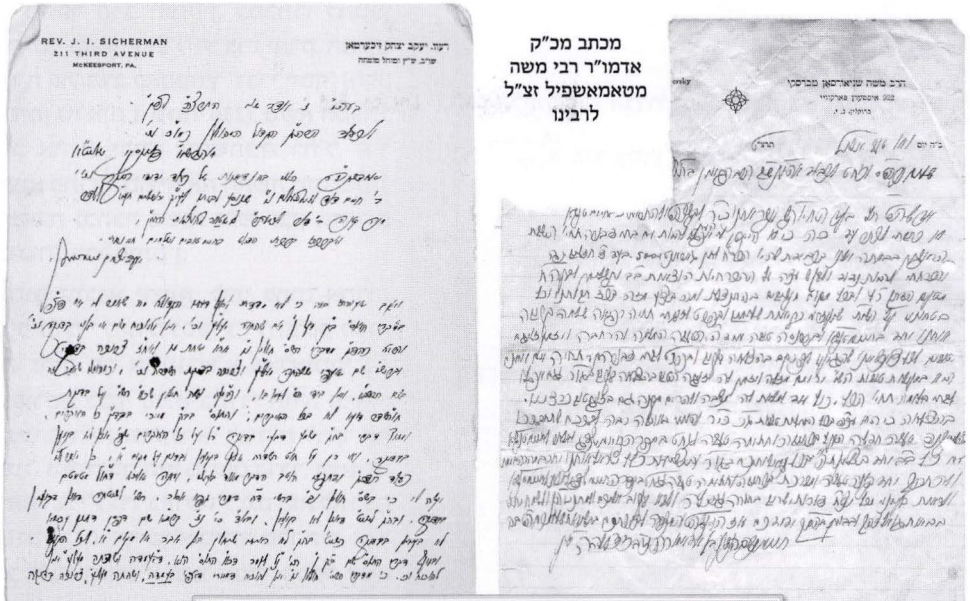
הדרשה שדרש רבינו הדהימה את כל הנוכחים בחריפותה ובהיקפה. אחרי שסיים ועזב את המקום סח לאחד ממקורביו: "למה דרשתי, כלום באתי הנה להראות חילי? אלא כדי שילמדו לדעת, כי תורה וחסידות עולים יפה בקנה אחד, אין פה שום סתירה..."

באסיפה זו השתתף גם יהודי עשיר אחד, ממנהלי "איסט ריוועי-באנק". לאחר שעזב רבינו את האסיפה. מצא עצמו במעלית עם אותו נגיד בנקאי, שדרך אגב לגלג על משולחי ארה"ק הבאים מדי שנה לאסוף תרומות בשביל לוחצי הספסלים (ביידיש "באנק קוועטשערס") בירושלים. ביטויי זלזול אלו חרו לרבינו, ובשנינות ענה ואמר לו: "לוחצי ספסלים, לומדי תורה אינם עושים רע לשום אדם. אבל אתם, אז איר וועט א קוועטש טאן די באנק[1] – יסבלו מזה הרבה יהודים עניים אלמנות ויתומים..."

במהלך ימי שהותו בארה"ב, ביקר גם אצל גיסו כ"ק האדמו"ר רבי יצחק מסקווירא זצ"ל, שניהם חתני רבי מרדכי מקאנסטאנטין. הני תרי גיסי בילו זמן רב בדברי תורה וחסידות, כשהאדמו"ר מסקווירא מראה לו

1 לשון נופל על לשון, 'באנק' הוא ספסל בלשון קודש, וכוונת רבינו היתה להוכיח יהודי זה אם יתקמץ מלפתוח אוצרותיו.

לראשונה, את מכשיר ה"מקרר" (פריז'ידער), אשר לימים התפשט בכל בתי ישראל אבל בתקופה ההיא עדיין היה נדיר למצוא כדבר הזה. האדמו"ר מסקווירא ביקשו לברר אודות אופני השימוש בו בשבת. ואכן, רבינו נענה לבקשתו, וזמן רב בדק את הכלי החדש מכל הצדדים, תוך כדי שהוא מרכין עצמו לחוריו וסדקיו, בכדי להכריע בו ההלכה למעשה.

מכתב מכ"ק אדמו"ר רבי משה מטאמאשפיל זצ"ל לרבינו

מכתבים מרבנים בארה"ב שנתיידדו עם רבינו בביקורו שם

באותו זמן ביקר גם אצל ידידו משכבר הימים, כ"ק האדמו"ר הרה"ק רבי יהושע העשיל ממאניסטרישטש זצ"ל. גם איתו בילה זמן רב בתורה וחסידות. האדמו"ר ממאניסטרישטש הורה אז גם לנכדיו הצעירים, הגה"צ רבי יצחק יואל ורבי ברוך מאיר זצ"ל, לנצל את ההזדמנות שרבינו שוהה בתוכם, בכדי להיבחן אצלו על מקצוע ההוראה, ולהתעטר בידו בסמיכות חכמים, וכמסופר לעיל (פרק ז). רבינו השתתף גם בשמחת הנישואין של נכד האדמו"ר ממאניסטרישטש, שהתקיים באותה תקופה בארה"ב, ובחופה כובד בקריאת הכתובה.

רבינו הצליח במשימתו לסדר לבנו ר' אברהם יצחק משרת שובו"ת, וכמה שנים שימש בה בנאמנות. אך יצויין, כי לא לזמן רב המשיך במשרה זו. יושרו עמד לו לרועץ, הוא עבד כשוחט, והיה איכפת לו שקל בעיני המשחטות להטריף בהמות, כי הם מכרו את זה לגוי (מרשימות הר"ר נחום טל [טולקצוב] ז"ל).

גם אודות בני התורה בארה"ק, פעל רבינו דבר גדול ונשגב. הוא לא חיפש פתרונות מקומיים שיכסו מעט את הצורך של העניים, אלא פתרון שיוכל להחזיק מעמד גם כשהוא לא ישהה בארה"ב. לכן, פנה אל הגאון רבי יוסף אליהו הענקין זצ"ל, שהיה מגדולי ההוראה בארה"ב, שעמד בראש המוסד "עזרת תורה" שנועד לסייע לבני תורה בכל רחבי תבל, וביקשו לייסד סניף בארה"ק, שיתמוך בלומדי תורה הספונים באהלה של תורה בארה"ק. הרב הענקין נענה - מתוך כבוד רב - לבקשתו, והעמיד את רבינו - ביחד עם הגאון רבי איסר זלמן מלצר זצ"ל - שישמשו כְּגַבָּאֵי הצדקה של המוסד בארה"ק, וכמסופר לעיל (פרק יד).

תוצאות פגישה זו הניבו כספים רבים, שעברו במשך השנים דרכם להחיות נפשם של בני הישיבות, עניי ארץ ישראל, כשרבינו עומד בראשם ומנהל את פעילותם. לאות הוקרה לפעילותו העניפה, נתנו פעם ראשי הועד בארה"ב, ש"ס גדול ומהודר, להני תרי גדולי עולם, אודות פעולותיהם הנשגבות עם עניי ארה"ק.

גדולי ההוראה בארה"ב ניצלו את הזדמנות שהותו של שר התורה ועמוד ההוראה בארה"ב, ושטחו לפניו שאלות וספיקות קשות, שימצא להם את פתרונם הנכון.

וכך מספר הרב הענקין, במכתבו להגאון רבי יוסף קאנוויץ זצ"ל רב בניו יארק, הנדפס בשו"ת של הרב קאנאוויץ "דברי יוסף" (חלק ב, סימן טו אות ז, עמוד 250). נושא המכתב נסוב אודות יהודי שהשתטה רח"ל, איך למצוא פתרון להוציא את האשה מעגינותה. התשובה נכתבה בשנת ת"ש, ובין הדברים שם כותב הרב הענקין:

"ואמנם עובדא ידענא, לפני שנים אחדות הציע הרמ"י מערמינסקי נ"י להזדקק לענין כזה, והיה פה אז הגרש"א פאלאנסקי נ"י, המפורסם לבקי נפלא בחדרי תורה וביחוד בעניני הוראה, ונסענו אז לביה"ח לבקר את הבעל, ומתחילה היה מהסס בדבר. ושאלתי אז את הגרי"ל גרויבארט ז"ל וגם הוא לא רצה להזדקק לזה, אף שלא מיחה מלהתיר. אבל שוב מצא הגרש"א פאלאנסקי בספר דברי חיים (חלק ב, סימן עד וסימן עו) שמתיר בכעין זה למעשה בשם רבותיו, ועל סמך זה הסכים להתיר גם בכאן". עיי"ש לגבי שנשתטה בדמיונות של גביר וכד', וכלאו אותו בבית חולים לחולי רוח, והי' ספק אם הבעל כשר לגרש את אשתו. הרב הענקין חשש, ש"אין אני הגון להכריע בדבר חמור זה, וידוע מעשה הגט דקליווא, שהיה הבעל חשוד על מעט מעין זה, והרב סידר לו גט, והרעישו עולם היהדות בגין זה".

ספר

דברי יוסף

והוא

כתבי הרב הגאון הגדול, בקי נפלא בשני התלמודים

ר' יוסף ב"ר אליהו חיים קאנוויץ זצ"ל

כרך ראשון בשני חלקים

חלק ראשון

חידושים וביאורים בש"ס בבלי וירושלמי, רמב"ם ראשונים ואחרונים

חלק שני

שאלות ותשובות הלכה למעשה

■

ערך לדפוס עם הערות ותולדות המחבר

הרב חיים מארלינסקי

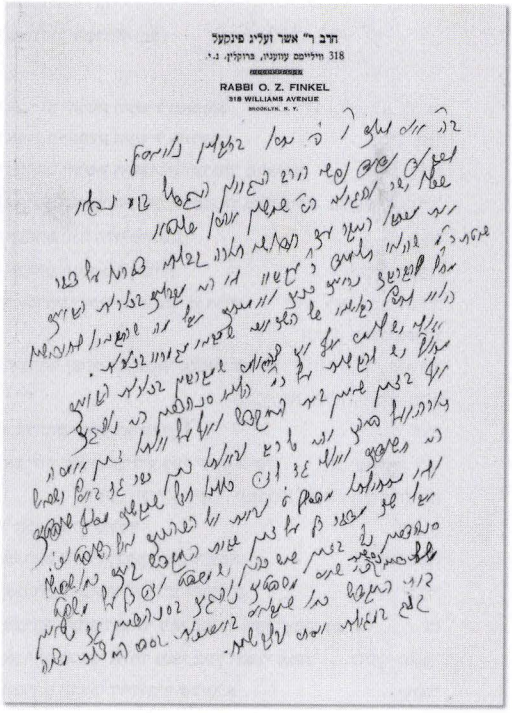
■

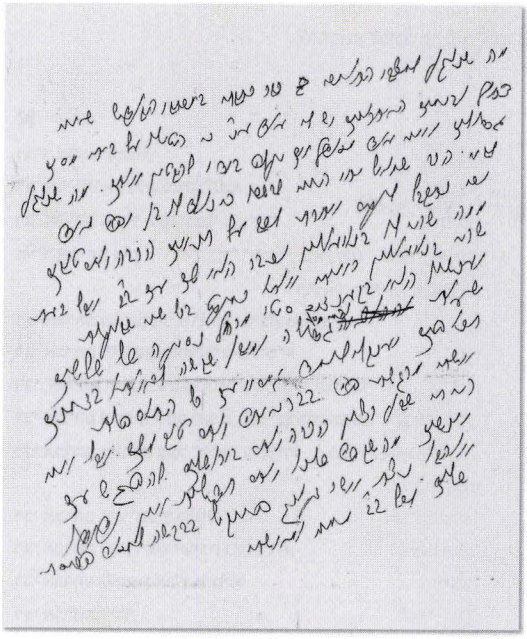
ניו-יורק, תש"ז

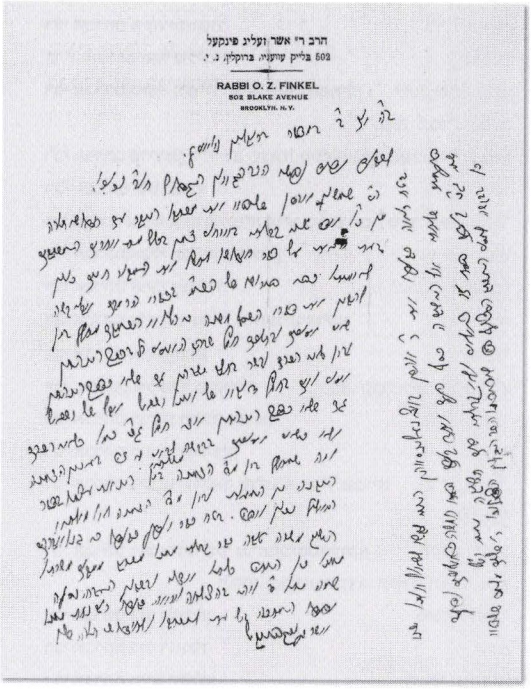
הגאון ר' שמשון אהרן פולנסקי זצוק"ל

בשבוע שעבר חזר לירושלם הרב הגאון ר' שמשון אהרן פולנסקי מורה הוראה של העדה החרדית בסביבת בית ישראל שהה כמה חדשים באמריקה. ברוך הבא.

"קול ישראל" כ"ז אלול תרצ"ז

חרב ר' אשר זעליג פינקעל
318 וויליאמס עוועניו, ברוקלין, נ.י.
RABBI O. Z. FINKEL
318 WILLIAMS AVENUE
BROOKLYN, N. Y.

חרב ר' אשר זעליג פינקעל
502 בלייק עוועניו, ברוקלין, נ.י.
RABBI O. Z. FINKEL
502 BLAKE AVENUE
BROOKLYN, N.Y.

מכתב לרבינו מהגרא"ז פינקעל זצ"ל
מרבני ניו יורק לאחר שנתיידדו בארה"ב

מפתח שמות

(המסומן בכוכבית* מופיע בהערה שבעמוד המצויין כאן)

א

הר"ר אבא רקובסקי שסו

רבי אבי עזרא זעליג ממוגלינצא תקצז*

רבי אברהם אדלר בעל "כנפי נשרים" תקלו*

הר"ר אברהם ביק לז*, סד*, קנה*, שז*, שח*, שנט*, שסב*, שעא*, תג*, תכד, תקנח*

רבי אברהם גניחובסקי מראשי ישיבת טשעבין תנח

רבי אברהם ויינבערג מסלאנים שליט"א תלו

רבי אברהם ויינבערג מסלאנים בעל "בית אברהם" תרו

רבי אברהם ויינבערג מסלאנים בעל "ברכת אברהם" רלא, תרו*

רבי אברהם וילהלם בעל "הלכה ברורה" שצט*, תקטו-תקטז, תקלו, תקסו

רבי אברהם ורנר אב"ד נתניה שי*, תקלא*

רבי אברהם יפהן ראש ישיבת נובהרדוק שצא, תרעו

רבי אברהם לוינסון אב"ד הומעל תקיב*

רבי אברהם לידר תצו*, תרו*

רבי אברהם מקאלניבלאט כב, ל

רבי אברהם מקוריסטשוב לד, לה, סז*

הר"ר אברהם סגל שליט"א תקנט*

רבי אברהם סופר מערלוי מו"ל ספרי המאירי שכג, שפז, תמג, תמה, תמו*, תקעב

רבי אברהם פרידמן הי"ד רב שכונת מולדובנקה באודסה קפז

רבי אברהם שטרנהרץ שו, שז

רבי אברהם אביש אייזן שליט"א מו"צ בירושלים שכד, תעא, תקכ*

רבי אברהם אבלי אבד"ק חערסאן קלט

רבי אברהם אהרן זוננפלד תקח*

רבי אברהם אהרן מרגליות מזוועניגראדקא נב*, קעח

רבי אברהם אהרן פראג תקכט*

רבי אברהם אלימלך מקארלין קכא, קכב, קכג, קכד, רלא

רבי אברהם בנימין קלוגר מבראד קג*

רבי אברהם דוב מחמעלניק נב*

רבי אברהם דוב אויערבאך שליט"א אב"ד טבריא שיז*, תרב*, תרמב*

רבי אברהם דוב טוווערסקי מראחמיסטריווקא תקפג, תקפו, תקפז, תקצא, תקצב, תקצג, תקצד, תרג

רבי אברהם דוד פרידמן שעח*, תסג*

רבי אברהם דוד רוזנטל שעח

רבי אברהם חיים הקלמן תקל*, תקלא*

רבי אברהם חיים נאה בעל "קצות השולחן" רכא*, רלב, רלג, רפ, שעח, שצב, תו, תקכה, תקכט*, תקמא*, תריט, תרכ*

רבי אברהם חיים צ'צ'יק תקל*

רבי אברהם יהושע העשיל מאפטא יח, לא, לג, פו

רבי אברהם יהושע העשיל אוורבוך נב*, רטו*

רבי אברהם יהושע העשיל טוווערסקי מלאיעוו צג*

רבי אברהם יהושע העשיל טוווערסקי מסקווירא צג*, קכב, תרג*

רבי אברהם יונה הלוי פיונטק תסד

רבי אברהם יעקב מסדיגורה קכח, תקצז*

הר"ר אברהם יצחק פולונסקי בן רבינו קלה, רא, תקצ, תרלה, תרלו, תרלט, תרעג

רבי אברהם יצחק פולונסקי מקאלניבלאט יז, יח, לו*, לט, מד, נג, נד, שז, תלח*, תמא, תסב

הר"ר אברהם יצחק רבינוביץ תטז

רבי אברהם ישעיה קרליץ בעל "חזון איש" יא, יב, רצה, רצו, רחצ, תמד*, תקב*, תקכט*, תקל*, תקעו-תקעז

הר"ר אברהם לוי מלמד תקנט

רבי אברהם לייב זילברמן ראב"ד צפת תקפו, תקפז

רבי אברהם לייב ערילא מו"צ טעפליק קמ*

רבי אברהם מנחם דנציגר מאלכסנדר בעל "אמרי מנחם" רו

רבי אברהם מרדכי אלתר מגור בעל "אמרי אמת" שעט, תקב*

רבי אברהם מרדכי דוידוביץ שליט"א שטז*

הר"ר אברהם משה קצנלבויגן שליט"א שיד*

הר"ר אברהם משה קרויזר תקכו

רבי אברהם מתתיהו משטפינשט תקעג*

הר"ר אברהם נתן סופר שליט"א תקנג*

רבי אברהם צבי כהן מו"צ בירושלים תפט, תקמג*

רבי אברהם שמואל בנימין סופר מפרשבורג בעל "כתב סופר" רנז, תקכא*, תקעב

רבי אברהם שמחה מבארנוב תרא

רבי אהרן ברנשטיין מראשי ישיבת "חיי עולם" תעג*, תקעט

הר"ר אהרן ויינברג רמג*, תפב*, תרו*

רבי אהרן מטשערנאביל קלא, תקי, תקפח*, תרד*, תרעא

רבי אהרן מקאלניבלאט כד, כט, ל-לג, מד, תרע

רבי אהרן מקארלין בעל "בית אהרן" קיט, קכ, קכא

רבי אהרן וסרמן רב ביהכנ"ס המרכזי בחיפה קצה, קצו

רבי אהרן כהן ראש ישיבת חברון תקכט*

הר"ר אהרן סורסקי קנג, רמז*, שט, שיז*, שעב*, תו, תכד, תכח, תלט, תע, תפז*, תצו*, תקמא, תריג*, תרכ*

רבי אהרן ערילא דיין ומו"צ דטעפליק קלח*, קמ, קמא

רבי אהרן פישר תקכו*, תקכז

רבי אהרן פישר שליט"א רב שכונת "זכרון משה" ירושלים תקכו, תקנד

רבי אהרן קצנלבויגן ראש ישיבת "תורה ויראה" רנד*, שטו*, שצ, תקכח

הר"ר אהרן רבינוביץ תרב

רבי אהרן רוקח מבעלזא פה*, רנו, תרד-תרו

רבי אהרן דוד סופר שליט"א מו"צ בבני ברק, נו"נ רבינו תקעו*

רבי אהרן יוסף בריזל תקנו

רבי אהרן יעקב פרוש תקל*

רבי אהרן מאיר פולונסקי לו

רבי איסר זלמן מלצר בעל "אבן האזל" רנח, רסט, ער, שלב שפא*, שפט, תיז, תיח, תקיד, תקיט, תקכו תקכט*, תקל*, תקנח, תקס-תקסד, תרמג, תרעז

רבי אלחנן היילפרין מראדמישלא-לונדון תלח*

הר"ר אלחנן שרבהני תרטו*

הר"ר אלטר אברהם שווארץ קכד*

רבי אלטר פנחס גילרנטר שסא, תלט, תנא, תקכט, תקמא, תקמב*, תריג

רבי אלי' חיים רויזן שכג*

רבי אליהו מווישנאוויץ תרסא

רבי אליהו ליברמן רמא

הר"ר אליהו אבא-שאול תלא

הר"ר אליהו גודאל רכב

הר"ר אליהו יונג תרעג

רבי אליהו מישקובסקי ראש ישיבת כפר חסידים תקעז

רבי אליהו קאלעסינקער אב"ד סמילא קד*

רבי אליהו קלאצקין גאב"ד לובלין יא, רנח, תקנ

רבי אליהו ראם רב שכונת כרם ירושלים רעג, שעט, תקלד תקלה, תקסה

רבי אליהו שרים שליט"א תקטו*

הר"ר אליהו נחום פרוש רצז-שב

רבי אליהו פנחס מקאלניבלאט כד, ל-לד, ס*, תרסא, תרסב

הג"ר אלימלך אשכנזי אב"ד מעלבארן תקיח, תרה

רבי אלימלך הירשלר רכא

רבי אליעזר ליבער (רבי ליבר הגדול) מבארדיטשוב יח, מה, מו, תרב, תרסד-תרסה

רבי אליעזר ליבער מקאדאני לו, מה, ס

רבי אלישע יונגרייז מטעפליק שליט"א יא, שכד, שנז, תעא תקכה, תרלד

הר"ר אלכסנדר עליאש רלט, שמ, שנג

רבי אלעזר בריזל קכא*, קכה

הר"ר אלעזר הנדלס תפז

רבי אלעזר דוד אוורבוך נב*, רטו*

רבי אלקנה ויסנשטרן מו"צ שכונת "בית ישראל" צט, רג, רד רלב, רלג, שעח, תמב*, תעט*, תפב*, תקעא*

רבי אלתר מדוידהורודוק תקצח*

הר"ר אלתר ורשבסקי רכב, רכג

רבי אפרים הלוי הורוויץ אבד"ק פאלטשען תרסה

רבי אפרים קרקובסקי תרט

הג"ר אפרים פישל מץ אב"ד אומאן קלה, קלו, קמט, קנ קפד, קפו

הר"ר אפרים שלמה טולקצוב, חתן רבינו שיא, שסט, תקלו תרמ, תרמב

רבי אריה לוין שעו, תקיב*

רבי אריה לייב מליטין יז, לז

רבי אריה לייב משפאלי ('הסבא משפאלי') יח, כא, מד

רבי אריה לייב הרשלר (ר' לייב דיין) רח, רט, ריא, רכא רכב*, רכח, רלב

רבי אריה לייב וועדטהיים מבענדער יז, לד-לו

רבי אריה לייב שטיינהארט, בעל "כור זהב" שפב*

רבי אריה לייביש הלברשטאם מזמיגראד, בעל "אריה שאג" תרמט

רבי אשר סופר שליט"א, נכד רבינו פח*, צח*, צט*, ק*, קיח* קכט, רידי*, ריט*, שט, שיז*, שנז, שנט*, שסג, שסז* שצא*, שצב*, תו, תלו*, תנה*, תנז, תנט*, תעא, תעז* תפח*, תצא*, תקז, תקיט, תקלח*, תקנב*, תקעב* תקעז*, תריז*, תריח, תרמו, תרעו

רבי אשר זאב ורנר רבה של טבריא שס*, תפח*

רבי אשר זעליג מרגליות תב, תג, תקנ*, תקצח, תרא

רבי אשר זעליג פינקעל תרעט

רבי אשר לעמיל כהן שליט"א מו"צ בביתר עילית תקמג*

ב

רבי בן ציון אבא שאול בעל "אור לציון" רלה, רלו, רנד*, תלא*, תפד, תקח*, תרטו

רבי בן ציון ברוק ראש ישיבת נובהרדוק שצא*

הר"ר בן ציון וואלאשין שו"ב קפד

רבי בן ציון יאדלר המגיד הירושלמי רלז, תריט, תרכ*

רבי בן ציון פרמישלנר מגריצעוו צג

רבי בן ציון קרינפיס שפח, שפט, תקנח, תקנט

רבי בן ציון אריה לייבוש הלברשטאם מבאבוב שליט"א תרס

רבי בנימין מנדלזון אב"ד קוממיות יא, יב, רמז, תלב, תלז תמב*, תנה, תנו, תפח*, תצא, תקב-תקז, תקלח, תרסז, תרסח

רבי בנימין זאב מבאלטא ל, לא, לג

רבי בנימין זאב הלוי פראג יב, תו, תח, תיז, תעג*, תקנט

רבי בצלאל ברנשטיין ראב"ד חסידים ירושלים תקנח*, תקעג*

הרבי ר' ברוך ממעזיבוז לה, קיא, תרסו, תרסט

רבי ברוך דרוהוביטשר ממעזיבוז-ת"א פד, פח, צה, תרמג

רבי ברוך הלברשטאם מגארליץ תרמז, תרנו

רבי ברוך נאה שנט, שסג, שצב, תו, תסד, תעד, תקכט תקמא*, תריז

רבי ברוך עסמאן מטשערקאס, בעל "חד וחלק" נו*

רבי ברוך בער מקמניץ בעל "ברכת שמואל" תכ

רבי ברוך מאיר רבינוביץ קסא-קסד, תרעז

רבי ברוך מרדכי ליפשיץ אב"ד שעדליץ תקנ*

הר"ר ברוך צבי שור תקעג

רבי ברוך ראובן שלמה יונגרייז תקא*

רבי ברוך שמשון הלברשטאם מרודניק שליט"א תרנו, תרס

ג

רבי גדליה מליניץ בעל "תשואות חן" קנז*, קפו, תרסב

הר"ר גדליה ברדיצ'בסקי קפה

רבי גדליה אהרן רבינוביץ מסאקאליווקא קלז

רבי גדליה משה גולדמן מזוועהיל צד, צה, רלב, תפד, תקמז

רבי גדליה שמואל ניימן בעל "גידולי שמואל" תיז

רבי גמליאל רבינוביץ מקישינוב קצז*, קצט, תקכז

רבי גרשון מקיטוב פג, תרסב

רבי גרשון לפידות רב שכונת בית ישראל רלב, רלג, ערה, תיז, תק*, תקכה, תקעג-תקעה, תקצח

הר"ר גרשון שטמר תקעח*

ד

הר"ר דוב גניחובסקי תנז

הר"ר דוב יוניק קפה

רבי דוב ארי' הכהן לווינטל נה, נז, תרעו

הרבי ר' דוב בער המגיד ממעזריטש לד*, תרסא, תרסח

רבי דוב בער מטולטשין תרסט

רבי דוב בער הכהן מטעפליק קלט

רבי דוב בער האדמו"ר האמצעי מליובאוויטש תקיא*, תרסט

רבי דוב בער אליעזרוב רב שכונת קטמון יב, רמ, שסח*, תעג*, תעח*, תקיא-תקיב, תקמז

הר"ר דוב בער מאנישעוויץ רלד, רלה

רבי דוב בעריש ויידנפלד מטשעבין בעל "דובב מישרים" תקלא*, תקעח

רבינו דוד הנגיד שפח

רבי דוד מלובין תרז*, תרסה

רבי דוד ממיקולייב תרסה

רבי דוד מסטעפין פה*

רבי דוד אורטינבערג מבאדריטשוב בעל "תהלה לדוד" קג*, קיח, שסז, שסח, שסט

רבי דוד בהר"ן תרי

הר"ר דוד בטלמן תרב

רבי דוד בידרמן מלעלוב תקעט

רבי דוד בידרמן מלעלוב-ירושלים תקעט*

רבי דוד גולדמן מזוועהיל-ב"ב רטו*

רבי דוד היילפרין אב"ד אוסטרהא תרסא

רבי דוד וועסעלי ראב"ד פרשבורג תקטז, תקכא*

רבי דוד טווערסקי מזלאטפולי קיט, קכ, קכא, תקפב

רבי דוד טווערסקי מטאלנא מג, נב*, סד, סה, פ, קיט, קנ

רבי דוד טווערסקי מסקווירא קנה, קנו, קפג, קצט, תקכב

רבי דוד טווערסקי מסקווירא שליט"א קיא*, שנח, תמג*

רבי דוד טווערסקי מראחמיסטריווקא קכח, תקמז, תקפד, תקפו, תרג-תרד, תריח

רבי דוד טווערסקי מראחמיסטריווקא שליט"א ירושלים תקעב*, תקפג*

רבי דוד יונגרייז ראב"ד ירושלים רה, תקא-תקב, תקכה, תריט

רבי דוד שור רבה של טאלנא מז*, נה, עח

רבי דוד שפירא בעל "בני ציון" תקסח*

הר"ר דוד יצחק אלטשולר רעח

רבי דוד שמואל פולונסקי לו, ס*

רבי דן מדאלינא תרסה

רבי דניאל רופא לה*

רבי דניאל דוד מטשעטשעלניק יז, ל, תרסב, תרסג

ה

הר"ר הירש מיכל גוטליב תקמא, תקמב

הר"ר הלל וינד רצא, תרה

ז

רבי זאב (וועלוועל) אייזנבך שיד

רבי זאב טווערסקי מזלאטפולי קכב

רבי זאב טווערסקי מראחמיסטריווקא מא, מב, קפה, שנה, תקפח-תקצ, תקצא, תקצב, תרלה

רבי זאב טווערסקי בן רבי יוחנן מראחמיסטריווקא-ירושלים קכט, קל*

רבי זאב וואלף פראנק שכב, שכג*

רבי זאב וואלף קיצעס תרסה

רבי זוסיא פרידמן אב"ד אודסה קפו, קפז

הר"ר זושא קעניג תמז*

רבי זלמן דרוק תעט*

רבי זלמן וובר ראש ישיבת פרשבורג שעח

רבי זלמן זלזניק ראש ישיבת עץ חיים רד

הר"ר זלמן משה חסידה שיח*, תרטז*

רבי זלמן נחמיה גולדברג שליט"א שפ

רבי זעליג לידער תרו*

רבי זעליג ראובן בענגיס רבה של ירושלים יא, רמג, שמו, שסט, תע, תקיב*, תקיט, תקכו, תקנד-תקנו, תרכג

ח

רבי חי יצחק טווערסקי מראחמיסטריווקא שליט"א ארה"ב קיד* קצח*, רכ*, רנ*, תלו, תמג*, תמט*, תסג*, תקנא* תקנד*, תקנט*, תקסח*, תקפג*, תקפד*, תריח, תרס

רבי חיים מסאטינוב יח, פה, תרסה, תרסו

רבי חיים מקראסנא כא, מה*, סז

הר"ר חיים אהרונזון (פולונסקי), בן רבינו סז, קלה, קסז, קסח, תרלה

רבי חיים בן עטר בעל "אור החיים" תמז-תנה, תקח, תקנ, תקצח*

רבי חיים הגר מאנטניא תקצז*

רבי חיים הלברשטאם מצאנז בעל "דברי חיים" תרמז, תרמט

רבי חיים המבורגר רכא*

הר"ר חיים ז"ק מגבעתיים תרסג

רבי חיים ליברזון צ, צה*, קטו*, תרב*

רבי חיים הלוי סאלאוויציק מבריסק (הגר"ח מבריסק) יא, קנד, שנח, תקנד*, תקס*

רבי חיים קלוגער אב"ד טשעבין תקעח*

רבי חיים קנייבסקי שליט"א בעל "דרך אמונה" רחצ*, תקעו, תקעז

הר"ר חיים רבינוביץ קפא

רבי חיים הכהן רפאפורט אב"ד אוסטרהא פב

רבי חיים הערש אייזנבאך קכט, תנ

רבי חיים חייקל מילצקי תצו

רבי חיים יוסף גוטליב מסטראפקוב תקמ, תקמא

רבי חיים יעקב לוין בעל "חיל המלך" על הרמב"ם נו, שעה שעו, שעז

רבי חיים יעקב קלפהולץ בעל "עקבי חיים" תיז, תקכט, תרז

רבי חיים יעקב שפירא תקסח*

רבי חיים יצחק טווערסקי מלאיעוו קל

רבי חיים יצחק ירוחם מאלטשטאדט תקטז*

רבי חיים יצחק לפידות תקעג*

רבי חיים יצחק פקשר שליט"א תלט

רבי חיים ישעי' אקער תקכח, תקל

רבי חיים לייב אויערבאך ראש ישיבת "שער השמים" רצז, תקיד*

רבי חיים מאיר דוד רבינוביץ-יאדלר תקלא*, תקעח

רבי חיים מאיר מרגליות אב"ד זוועניגראדקא לט, מד, מה, מז מט, נא, נב, נג, ס, עז, רטו

רבי חיים מאיר מרגליות משדה-לבן יח, מד

רבי חיים מנחם מזינקוב קג*

הר"ר חיים מרדכי שטיינברג תרח*

רבי חיים משה אלישר תח

רבי חיים עוזר גרודז'ינסקי מוילנא בעל "אחיעזר" שלא, שלב, תקעו*

רבי חיים צבי מייזליש שליט"א קלא*

רבי חיים שאול דוויק תקלא*

רבי חיים שלום סגל תקל

רבי חנוך דוב פאדווא רבה של לונדון בעל "חשב האפוד" יב, עט תלג, תלח*, תעב*, תעג*, תפב*, תקא* תקח-תקיא, תקמח, תרב, תרד, תרעא

רבי חנוך זונדל גרוסברג שמט, שפב, שפז, תסב, תריב* תרכד, תרכה

רבי חנינא ליפא מחמעלניק יז, יח, לז, תרסג-תרסד

רבי חנני' יוסף אייזנבך שליט"א ראש ישיבת תורת אמת ב"ב שיח*, תרטז*

רבי חנניה יוסף היילפרין רב שכונת בית ישראל תקלו, תקלח*

ט

רבי ידידיה גרוסברג שליט"א רט*

רבי יהודה צדקה ראש ישיבת "פורת יוסף" רלו, תעג

רבי יהודה קלעגער מקאלניבלאט עא-עד

רבי יהודה רבינוביץ מבריטשאן קב

רבי יהודה שפירא ראש כולל "חזון איש" תקל, תקלא

רבי יהודה אריה ליש אב"ד צויזמיר תקלז*, תרנז

רבי יהודה זרחיה סגל רב קרית שלום ת"א תקלד, תקסה

רבי יהודה לייב חסמן משגיח ישיבת חברון תקכט*

רבי יהודה לייב צירלזון רבה של קישינוב קצח

רבי יהודה מאיר משפיטיווקא בן רבי פנחס מקאריץ תרסא

רבי יהודה משה דנציגר מאלכסנדר בעל "אמונת משה" רכ*

רבי יהודה צבי דייטש ר"מ ישיבת פרשבורג ירושלים תקעא*

רבי יהושע מבעלזא קכב*

רבי יהושע בלעכמאן מו"צ קמניץ-פודולסק קב

רבי יהושע שרבאני תפד, תפה, תקח*

רבי יהושע העשיל ברים ראש ישיבת "תפארת ישראל" רוז'ין יב, תלח, תקל

רבי יהושע העשיל רבינוביץ ממאנסטריטש בעל "דברי יהושע" קנא, קנו, קנז, קנט, קס, קסא, קפו, רמג*, תמז*, תרעז

רבי יהושע זליג דיסקין רבה של פרדס חנה תרכט

הר"ר יהושע יוסף יצחק אייזנבאך תפא*

רבי יהושע לייב דיסקין מבריסק רבה של ירושלים קנה, רכא רצד, רצה*, תקסה*, תקסו*, תקסח*, תקעג*, תרעב

רבי יהושע פאלק הכהן מטיטשלניק לז, תרסב

רבי יואל אשכנזי מטבריא תקכט*, תריז

רבי יואל טייטלבום מסאטמאר בעל "דברי יואל" תרח-תרט, תרנו

רבי יודא לייב סלאנים שליט"א רמ*, רמג*

רבי יוחנן מראחמיסטריווקא מב, נג, נד, נה, סה, קיט, קכ תקפב, תקפג, תקפח*, תרג, תרטז

רבי יוחנן אוירבוך ריד*, תכט

רבי יוחנן טווערסקי מטאלנא תרלו-תרלח

רבי יוחנן טווערסקי מראחמיסטריווקא-ירושלים קכט, תכט, תקכב*, תרנח, תרנט

רבי יוחנן סופר מערלוי תיז

רבי יונה קאפרשטיין מלאצק עא, תלה

הר"ר יונה זאב הרשלר תקכט*

רבי יוסף מיאמפלא יח, פה, תרסו

רבי יוסף ממיקולייב תרסה

רבי יוסף מראדוויל פט

הר"ר יוסף אהרונזון, נכד רבינו נה, סו*, עט*, פ*, שצ*, תקנ*

הר"ר יוסף אייזנבאך תרא

רבי יוסף בלומנפלד ראב"ד בתל אביב תיז, תיח, תקלד

הר"ר יוסף דוידוביץ שטז*

רבי יוסף הופמן תפח, תקצח

הר"ר יוסף ווינבערג רח, ריא, רלח, רלט, תעד

רבי יוסף ווינשטוק תקצז*

רבי יוסף אליהו הענקין שלא, שלב, שלד, תרמט, תרעח

רבי יוסף אלימלך כהנא אב"ד אונגוואר תקטז*

רבי יוסף חזן משאלוניקי בעל "חקרי לב" שסה

רבי יוסף כהן אב"ד ירושלים שסב, תקסח*

רבי יוסף ליברמן שליט"א בעל "משנת יוסף" תריב*

רבי יוסף סגל שליט"א ראש כולל "צמח צדק" רמ*, תעט, תקעט*
רבי יוסף ציינוירט שנז*, תפג*, תקא
רבי יוסף קאנוויץ בעל "דברי יוסף" תרעח
רבי יוסף ראזין הגאון מרוגוטושוב יב, שנט
רבי יוסף בנימין רובין רלח, שט, שי, תפג, תקעג*, תרכ
רבי יוסף גרשון הורוויץ רב שכונת "מאה שערים" עט, רה, רט
רבי יוסף דוב הלוי סאלאוויציק מבריסק בעל "בית הלוי" קו*
רבי יוסף חיים זוננפלד רבה של ירושלים יא, רח-רי, רכא, רכב
רכג, רכד, רכה, רכו, רכז*, רמח,
רנז, רנח, תקא*, תקלא*, תקנא*
רבי יוסף חיים שיינברגר עח, שנח
רבי יוסף חיים שרבאני מראשי ישיבת פורת יוסף רלו, רנד, שסו,
תמט*, תפד, תקח, תקטו
רבי יוסף יהושע היילפרין מזוועניגראדקא מז*, מח
רבי יוסף יוסקא מוואליטשוסק יח, צב
רבי יוסף יצחק שניאורסון מליובאוויטש תקו
הר"ר יוסף לייב גאלצער קסז
רבי יוסף מאיר טווערסקי ממכנובקא קכב*
רבי יוסף משה מאפטא יח, פו, פז*, תרסו
רבי יוסף משה מקראסנא סז
הר"ר יוסף משה ברגמן תפג*
רבי יוסף משה סופר שליט"א תקא
רבי יוסף נפתלי שטרן מו"ל ספרי החתם סופר תיז, תמו*
רבי יוסף צבי דושינסקיא רבה של ירושלים רסט, רעח, רעט
רצו, רצז, רחצ, שטו, שטז, שלט, שמו, תקטז*
תקיט, תקכא*, תקנא-תקנג, תקנד*, תקנה, תרעג
רבי יוסף צבי קאליש מסקרנביץ רבה של בני ברק תצא
רבי יוסף קדיש קרישבסקי תנ, תנא, תקלא*, תרא*
רבי יוסף שאול אלישר בעל "ויוסף שאול" יג, רלו, שסה*, שפב*,
תח, תט, תיא, תיב, תיד, תטו, תטז, תכו, תקסח, תרכה, תרל
רבי יוסף שאול נטאנזאהן מלבוב בעל "שואל ומשיב" קעב*
רבי יוסף שלום אלישיב יב, שסט, תעה, תקיב-תקיג, תרמו
רבי יחזקאל טויב שליט"א תקעו
הר"ר יחזקאל מנדלבוים רכב
רבי יחזקאל סרנא ראש ישיבת חברון שסב, שסג, תנא, תע
תריא, תרכג
רבי יחזקאל משה שטרנברג תכט
רבי יחזקאל שרגא הלברשטאם משינאווא בעל "דברי יחזקאל"
תרד*
הר"ר יחיאל מאיר זילבר תקכז*
רבי יחיאל מיכל המגיד מזלאטשוב יח, כג, פה, פו, תרא
תרסה, תרסח
רבי יחיאל מיכל בורשטין אב"ד פילעשט קה*
רבי יחיאל מיכל דרוהביטשער ממעזיבוז צ
רבי יחיאל מיכל הורביץ רב שכונת "כנסת" בירושלים תקנו-תקנז
רבי יחיאל מיכל טיקוצינסקי תצו, תצז
רבי יחיאל פישל אייזנבך ראש ישיבת "שער השמים" תלט, תרא
רבי יעקב מקאנסטנטין-ישן פד, צה*
רבי יעקב אורנשטיין מירושלים רצד
הר"ר יעקב אייזן שליט"א תקכ*
רבי יעקב אליעזרוב שליט"א דיין בירושלים שסח*, תעח*
הר"ר יעקב גליס רכא*, תקנד
רבי יעקב הלברשטאם מטשאקאווא תמ*, תרמט
הר"ר יעקב הלפרן רצה, רצו
רבי יעקב ויידנפלד מהרמילוב תקעח*
הבחור יעקב טולקצוב, נכד רבינו תרמד
רבי יעקב עמדין (היעב"ץ) פא, תכד, תכו
רבי יעקב קלמס רבה של מוסקבא שסז, שסח, שסט, תיז, תכב,
תקעז-תקעח
הר"ר יעקב קצינלבויגן שיד, תנב
רבי יעקב רבינוביץ ממאניסטרישטש קנו
הר"ר יעקב רוטמן תקכח
הר"ר יעקב שובקס תסח
רבי יעקב שפירא רכז*
רבי יעקב בצלאל מו"צ דבליעראצקי קד*
רבי יעקב דוד וילובסקי (הרידב"ז) רצד, רצה, תקלא*, תקס*
רבי יעקב חיים סופר בעל "כף החיים" רלא, רלב, תפד, תפה
תפו, תקח
רבי יעקב חיים סופר שליט"א שסו*, תלא*, תמט*
רבי יעקב יוחנן רבינוביץ מקראסנא סז, צה
רבי יעקב יוסף מאוסטרהא ('רב ייבי') קד*, קיא*, קיב*, קיג
רבי יעקב יוסף (השני) מאוסטרהא קז*, קי, קיא, קיג, קיד*
קנו*, קצט, תרעב
רבי יעקב יוסף מפולנאה בעל "תולדות יעקב יוסף" תרסז
רבי יעקב יוסף בלעכמאן מקאנסטנטין קטו
רבי יעקב יוסף ווייס מספינקא תרנו
רבי יעקב יוסף טווערסקי מווינא תקפג
רבי יעקב יוסף טווערסקי מסקווירא קי, קיג*, קיד*, קנד*
קנו, קצט, שנח, תמ*, תקכב
הר"ר יעקב ישראל דיהאן רנט
רבי יעקב ישראל קנייבסקי בעל "קהלות יעקב" תקעו, תקפח
רבי יעקב מאיר מו"צ טעפליק קמג, קמט
הר"ר יעקב מאיר שניצר עז*, תנב, תנז, תעז, תעח*, תעט
תפב*, תפו*, תפח*
רבי יעקב משה חרל"פ עט, רלב, שמב, תכג, תכד, תקלא*
רבי יעקב שאול אלישר בעל "יש"א אי"ש" יג, תח, תט
הר"ר יעקב שלום גפנר תקנד, תריט*
רבי יעקב שמעון מזאסלאב, בן רבי פנחס מקאריץ תרסא
רבי יעקב שמשון משפיטיווקא כג-כז, לא, לג
רבי יעקב שמשון חודרוב מבופולי תקפח*
רבי יצחק בן רבי מרדכי מקאסטאנטין ישן צג
רבי יצחק מווארקא תקל*

רבי יצחק מיאמפלא תרסו

רבי יצחק מלעטשוב בעל "כתבי הגר"י" צ, קד*, קח, קיב

רבי יצחק מסקווירא נב*, צג*, קט*, קמ, קמא, קפג

רבי יצחק ווידלר רב דקמרובקא בעיר מינסק קלד, קלה, תקיג

הר"ר יצחק ויסנשטרן תקעא*

רבי יצחק זילברשטיין שליט"א רב שכונת רמת אלחנן ב"ב תל

רבי יצחק טוועריסקי מסקווירא-ארה"ב קנו, קצט

רבי יצחק טוועריסקי מסקווירא ת"א צב, צג, תרנד, תרעו

רבי יצחק קויפמן תלו*

רבי יצחק שולזינגר רב כפר גנים תקל, תקלב

רבי יצחק שילת (גרינשפאן) ראש ישיבת ברכת משה כד, כו, לב, קלה*, ריג*, שנג

רבי יצחק אלחנן ספקטור מקובנא נו, קיח, רצד

רבי יצחק זאב הלוי סאלאוויציק גאב"ד בריסק (הגרי"ז) רעט, תקכ

רבי יצחק יואל מקאנטיקאזיווא קלז, קנז*, רמג*

רבי יצחק יואל רבינוביץ ממאניסטרישטש קנט, קס, קסא קסד, תרעז

רבי יצחק יונה טורצין שליט"א תקל*

רבי יצחק יחזקאל מאוסטרהא תרסא

רבי יצחק יחזקאל מבאראדיטשוב יז, לז

רבי יצחק ירוחם דיסקין, בן הגאון מהרי"ל מבריסק זצ"ל קנה, תקא*

רבי יצחק מאיר מזינקוב תרסו

רבי יצחק מאיר מקאפיטשניץ תקטז*

רבי יצחק מאיר בן-מנחם שפט

רבי יצחק מאיר לוין תרלב

רבי יצחק מנדל רוטנברג תקל, תקלג

רבי יצחק מראדוויל בעל "אור יצחק" תרסה

רבי יצחק צבי ברנפלד רב חוג חתם סופר זכרון מאיר קנו* קצט*, תקכא-תקכב, תקלח*, תקנג*

הר"ר יצחק צבי פרייא תקכא*

הר"ר יצחק צבי פרייא מירושלים תקנא*

רבי יקותיאל קושלבסקי אב"ד זכרון יעקב רנא

רבי ירוחם פישל ברנשטיין ראב"ד בד"צ חסידים "העדה החרדית" רמג, רמח, שיג, תצו, תקעט-תקפא

רבי ירוחם פישל ברנשטיין ראב"ד בד"צ חסידים ירושלים רמג, רמח, שיג, תצו, תקעט-תקפ

רבי ירוחם פישל הגר שליט"א לה*, תרע

הר"ר ירחמיאל גולדשמיד מיקטרינוסלב קפה

רבי ירחמיאל ישעיה מינצברג תקסו*

רבי ישכר דב גולדשטיין ראש ישיבת שומרי החומות תיז, תכא, תמו*

רבי ישכר דוב רוקח מבעלזא קכב*, תרד*

רבי ישכר דוב רוקח מבעלזא שליט"א תרנז

רבי ישעיה זאב וינוגרד מראשי ישיבת עץ חיים בעל "שערי זיו" תיז, תכ

רבי ישעיה יהודה לייב רבינוביץ אב"ד קראסנא סז

רבינו ישראל בעש"ט זי"ע יח, ל, פב, פג, פד, צב, צה*, קטו* קמ, קפג, תל, תקצד, תרב, תרסא, תרסב, תרסו, תרסז

רבי ישראל מהוסיאטין צד, תקנז, תקנח, תקצז, תקצח*, תרג

רבי ישראל מטשען תרסו

רבי ישראל מפיקוב בעל "ליקוטי מהרי"ן" יח, מה, מו, תרסה

רבי ישראל מרוזין יח, צה, קטו*, תפב, תפג, תרסו

הר"ר ישראל אולידרוט קפב, קפז

רבי ישראל גרוסמן ראש ישיבת פינסק קארלין יב, קכא, קכג, קכה*, רלא, שטו

רבי ישראל דנציגר מאלכסנדר שליט"א רכ*

רבי ישראל הלברשטאם מזמיגראד שסט, שע, תקלו, תקלז, תרמד, תרמז-תרס

הר"ר ישראל וואנל קסז

רבי ישראל טארלע אב"ד ויניצא קה*

הר"ר ישראל מזל תקפה

הר"ר ישראל נאה שליט"א שנט, שסג*, תסד*, תעד, תריז*

רבי ישראל פולונסקי סד

הר"ר ישראל פוליקמן ר*, ריב*, שנה, תרלב

רבי ישראל פערלאוו מסטאלין קכא*, קכב*, קכד, תצד, תצה

רבי ישראל פרידמן מטשורטקוב קכב*, תרמא

רבי ישראל רובין שלח

רבי ישראל יוסף קלוגר מטשעבין תקעח*

רבי ישראל יעקב פישר ראב"ד העדה החרדית ירושלים יב תקכא, תקכו, תקנג, תקנד

הר"ר ישראל יצחק חסידה תלא

רבי ישראל יצחק מנדלזון שליט"א מקוממיות-ירושלים שה* תה*, תל, תלא, תלב, תצא*, תקה-תקז, תרסז*, תרסח

רבי ישראל יצחק רייזמאן חבר הבד"צ העדה החרדית ירושלים רד, רה

רבי ישראל מרדכי טוועריסקי מראחמיסטריווקא קו*, קז*, קיג*, קנב*, קנג*, שו, תלו*, תקנח*, תקע, תקפח, תרד*, תרעב

רבי ישראל משה דושינסקיא גאב"ד העדה החרדית ירושלים תקנג

רבי ישראל משה סלמון מחרקוב תקכ

רבי ישראל נחמן היילפרין מזוועניגראדקא כט-ל, לו*, לט, מב מד, מז*

רבי ישראל שמעון קסטלניץ תעח, תפז, תר*, תרסז, תרסח תרעא

ל

רבי לוי רבינוביץ, בעל "מעדני השולחן" עח, קצז*, שכג*, שעא שצ*, תמד, תעב, תעג*, תקכז-תקכח, תקלה* תקלו, תקנה, תקסז, תרב

רבי לוי שטרנברג קה*

רבי לוי יצחק מבארדיטשוב בעל "קדושת לוי" יח, מה, מו, תסג, תרסה

רבי לוי יצחק בנדר קנב*, קעג

רבי לוי יצחק מרגליות מזוועניגראדקא מא, מב
הר"ר לייב סוכטשובסקי רלא
רבי ליפמן דוד שובקס ראב"ד ירושלים תסח

מ

רבי מאיר מוואלטשיסק צב
רבי מאיר מקאנסטנטין-ישן, בן היעב"ץ פב, פג
רבי מאיר אריק מטארנא שלא, שלב
רבי מאיר ברנדסדורפר חבר הבד"צ העדה החרדית ירושלים תנט, תס
רבי מאיר הלברשטאם מטשאקאווא תרמט
רבי מאיר זינגיל אב"ד מינקאוויץ קד*
הר"ר מאיר כהן תקל*
הר"ר מאיר לוינזון תרט*
רבי מאיר מרגליות בעל "מאיר נתיבים" קלט
רבי מאיר מרגליות ראב"ד בבארדיטשוב קנה
רבי מאיר סטלביץ בעל "מבית מאיר" שפב*
הר"ר מאיר קלירס רד*, רט*, שצב*, תפח*, תקה*, תקנג*, תר*
רבי מאיר קרליץ תקעו*, תרנ
רבי מאיר שפירא מלובלין תצט*, תקטז*, תקלז*
הר"ר מאיר גדליה שור תקעג*
הר"ר מאיר דוד בן-שם רמא*, תפו*, תפז*
הר"ר מיכאל הופמן תפח*
רבי מיכל פעשעס מווילנא תקנו*
הר"ר מיכל אהרן ויינבערג ריב*
רבי מיכל יהודה ליפקוביץ מראשי ישיבת פוניבז' בבני ברק תנ, תרעב
הר"ר מנחם ברייאר קצד, קצח*
רבי מנחם בן-מנחם שליט"א מראשי ישיבת תפרח תקסא*
הר"ר מנחם סופר, חתן רבינו תו, תקנב*, תרטז, תריז, תרמד-תרמו
הר"ר מנחם זאב באטשן (חסידה) תנה, תקג, תקד
רבי מנחם מנדל מוויטבסק בעל "פרי הארץ" תכט
רבי מנחם מנדל מויזניץ בעל "צמח צדיק" תרד*
רבי מנחם מנדל מליובאוויטש בעל "צמח צדק" עט, קב, תסג, תקט, תרג
רבי מנחם מנדל מסאטינוב יח, פה, תרסה, תרסו
רבי מנחם מנדל גפנר תקנד
הר"ר מנחם מנדל טורטשאק קסז
רבי מנחם מנדל מנדלזון אב"ד קוממיות צט*, רנג*, תלז*, תמב, תנה, תנט, תצא*, תקד-תקז, תקעא*, תרסז
רבי מנחם נחום מטשערנאביל בעל "מאור עינים" יח, לד, לה*, סז, קיד*, תקכב*
הג"ר מנחם נחום אב"ד לאדיזין קלט
רבי מנחם נחום טוורסקי מטשערנאביל שליט"א ב"ב רכ*, שסא
רבי מנחם נחום טוורסקי מראחמיסטריווקא רכ*, תקכב*, תקפב-תקפז
רבי מנחם נחום פולונסקי אב"ד קאלניבלאט יז, לו, לז, לט, מד, ס, סא, סב, תסב
רבי מנחם נחום רבינוביץ האדמו"ר מקאנטיקוזבא בחיפה רמג
הר"ר מנשה מרגליות שליט"א רמ*
הר"ר מענדל גרינברג קפז
רבי מרדכי המגיד מטשערנאביל קיד*, קיט*, קלח
רבי מרדכי מנעשכיז פה*
רבי מרדכי מקאנסטאנטין ישן יח, פא, פה, פז-צב, צג*, צה צז, צח, שח*
רבי מרדכי מקרעמניץ יח, צב
רבי מרדכי בלעכמאן רבה של קאנסטאנטין ישן קטו*
רבי מרדכי בנעט מניקלשבורג תמה
הר"ר מרדכי גאמשטיין קפו
רבי מרדכי גולדמן מזוועהיל רלב, תקלט, תקמ, תקצח*
הר"ר מרדכי גולדמן שעב, שעג, שעד
הר"ר מרדכי גימפל בארג שי, שפז, תפח*, תרכו
הר"ר מרדכי גלבר תקטז*
רבי מרדכי געליש יז
הר"ר מרדכי ווייסבערג תקכ*
רבי מרדכי לוריא שד"ר מצפת סב
הר"ר מרדכי עליאש קס, רב, ריג, שיא, שמ, שנג, שנד, שנה, תקעב, תקפט, תרעג
רבי מרדכי פולונסקי ס
רבי מרדכי שוחטמן אב"ד סאראקא תרעד, תרעה
רבי מרדכי שטרנברג צ*
רבי מרדכי אהרן שיינברגר שליט"א עח*, רח*, שי, שנח*, שסו*, תמא*, תעז*, תפב*, תקנד*
רבי מרדכי אריה בארמאשענקא מו"צ זוועניגראדקא מז*, קפה
רבי מרדכי דוב טוורסקי מהארניסטייפאל נו*, קמד
הר"ר מרדכי זלמן סגל רמ*
רבי מרדכי חיים מסלאנים רלב, רמג*, רמח, תקצח, תרז
רבי מרדכי יהודה לייב בלעכמאן מקאסטנטין קטו
רבי מרדכי יהודה לייב זק"ש תיז
רבי מרדכי יוסף טוורסקי מזלאטפולי קכא*, קכב-קכד, תרמא
רבי מרדכי ישראל פולונסקי לו*
רבי מרדכי ליב ווינקלער ממאד בעל "לבושי מרדכי" תקנא*
רבי מרדכי צבי שיינברגר תקצט*
רבי מרדכי שלמה פרידמן מבאיאן קצד*, תקל*
הר"ר מרדכי שלמה פרמישלנר צג*
רבי משה מדאלינא בעל "דברי משה" תרסה
רבי משה מזינקוב קג*
רבי משה מפשעווארסק בעל "אור פני משה" יח, פז
רבי משה מקארסטשוב תקי, תרעא
רבי משה מראחמיסטריווקא-אודסה תקצה
הר"ר משה בלויא קלד, שיח, שיט, שמ, שמו*, תפח, תקיז, תרנ, תרנב, תרנג

רבי משה ברנפלד תקסא

רבי משה ברנשטיין ראש ישיבת קמניץ תיז, תכ

רבי משה געליש מחכמי הקלויז דבראד יז, כ

רבי משה ובר תמו, תמז

רבי משה זייבלד שסח*

רבי משה טשינגל תקעו*

הר"ר משה ישראלזון שסט*, תקיג*

הר"ר משה כץ תפד

רבי משה לוין אב"ד נתניה תנז

הר"ר משה ליברמן תקעח*

רבי משה ליפשיץ מפילדלפיה תקכט*

רבי משה סופר מפרשבורג בעל "חתם סופר" נג, שסד, שצט, תכד, תכו, תלח, תמ-תמז, תפא, תפז, תקכב, תקלו, תקמט*, תקע, תקעא, תקעב*

הר"ר משה עליאש שנג

רבי משה פיינשטיין בעל "אגרות משה" רמ*, תקלז, תרנו, תרנז

הר"ר משה פרוש שמ, שמג, תרנב, תרנג

רבי משה פריצקער מבארדיטשוב שעח, תצב, תצה

רבי משה קליגמן מקישינוב קצ, קצא, קצב, קצד, קצה, קצו

רבי משה קלירס רבה של טבריא רנח, תקכז*, תקצט, תרז*

רבי משה רובין תפג*

רבי משה שטרנברג אב"ד דאמברוועני צ

רבי משה שיק מחוסט בעל "מהר"ם שיק" תקנא*

רבי משה שניאורסון-טברסקי מטאמאשפיל תרעז

הר"ר משה שניצר תנב, תנט, תעז*

רבי משה שפירא מסלאוויטא תרסא

הר"ר משה אהרן לוין תקסה*

רבי משה דן מסקווירא צג*

רבי משה חיים שמרלר אב"ד צירייך תצט

רבי משה חיים אפרים מסדליקוב בעל "דגל מחנה אפרים" סז*, צב, קטו*, תרסג

רבי משה חיים אפרים אוירבוך תרסו

רבי משה יהושע מפיקוב יח, מה

רבי משה יהושע באזילובסקי ('ר' אלטר טעפליקער') קנא*, קסז, קסט

הר"ר משה יצחק רובין רלח*

רבי משה לייב מסאסוב תרסה

רבי משה לייב שפירא ראש ישיבת "תורת אמת" תק, תקכה, תרסט

רבי משה מנדל ורנר תקלא*

הר"ר משה מענדל הויזמן תקכט*

רבי משה מרדכי בידרמן מלעלוב תנד*

רבי משה נחום ירושלימסקי רבה של קאמינקא (באוקריינא) מז*, מט, נא-נב, נז-סב, סז, סח, קמג-קמה

הר"ר משה פנחס גרוס רה*

רבי משה צבי מסאוראן ל-לה, ריח, תסג, תרסז, תרסט, תרע

הר"ר משה צבי מינצברג תקסו*

רבי משה צבי רבינוביץ מקאלניבלאט, גיסו של רבינו כד*, נז*, נח*, סו, סז, סח, סט, צג*, קלג*, רטו, שנג, תטז, תרלה, תרעה

רבי משה שמעון ויינטרויב תעד, תעה

רבי משולם דוד הלוי סאלאוויציק שליט"א ראש ישיבת בריסק תקכ

רבי משולם זוסיא מזינקוב קנז*

רבי משולם זושא מהאניפאלי כח, כט

רבי משולם זושא טווערסקי מטשערנאביל-ב"ב קל, קלא, ריט*, רכ*, שיח*, תמב*, תקלח

רבי משולם זלמן מקאנסטנטין-ישן פד

נ

רבי נחום מבוברויסק תרמ

הר"ר נחום טל (טולקצוב), נכד רבינו כח, סד*, צט, קפח, ריג, רמג, רעג, רעו, דש, שיא, שיב, שכא*, שכג, שסא*, שסו*, ת, תא, תלה, תנג*, תנה, תנח, תנט, תעז, תעח, תפ, תפט*, תרח*, תרטז*, תריח, תרמב-תרמג, תרעז

הר"ר נחום קראסניאנסקי מריז'ניווקע קפה

רבי נחום אברהם טווערסקי מזלאטפולי קכו, תרמא

רבי נחום אהרן אב"ד חארישקווקא תקנז*

רבי נחום משה טווערסקי מקאווילא תקצ, תקצב, תקצד, תקצה

הר"ר נחמיה חעשין תקל*

רבי נחמן ב"ר ברוך אפרים מטעפליק שכג*

רבי נחמן מקוסוב קפו

רבי נטע פריינד תקכו, תריט*

הר"ר נפתלי גאטעסמאן תקח*

רבי נפתלי ויסנשטרן רג

רבי נפתלי טרופ ראש ישיבת ראדין תקל*

הר"ר נפתלי יוניק קפה

רבי נפתלי הירץ אב"ד אוסטרהא ושדה לבן מד*

רבי נפתלי הירץ הכהן אב"ד שאריגראד קלט

רבי נפתלי הירץ הלוי אב"ד יפו תקנו*

רבי נפתלי הלברשטאם שליט"א מטשאקאווא תמ*, תרמט*

רבי נפתלי הערץ רובין מברוקלין-ירושלים תקלא*

רבי נפתלי צבי מראפשיץ בעל "זרע קודש" קנד*

הר"ר נפתלי צבי גוטליב תקמא*

רבי נפתלי צבי מץ רבה של סקווירא קנ*

רבי נפתלי צבי שמרלר חבר הבד"צ חסידים ירושלים בעל "אמרי נפתלי" תעב*, תצט-תק, תקח*, תקט, תקכ, תרל, תרלא

רבי נתן אדלר רבה של לונדון נ, נב

רבי נתן לוברט תרעא

הר"ר נתן שטראוס שכ

ס

רבי סיני הלברשטאם מזמיגראד תרמז

רבי סיני הלברשטאם מזמיגראד שליט"א תקיג*, תקכה, תקלז, תקלט*, תקס*, תרלד, תרנג, תרנח, תרס

רבי סיני הלברשטאם שליט"א רב שיכון ג' ב"ב תקיז

ע

רבי עובדיה יוסף בעל "יביע אומר" יב, רלה, שסד, תכ, תלד*, תלו*, תעב, תקכג-תקכה, תקלו*

רבי עזרא עטיה ראש ישיבת "פורת יוסף" ירושלים רלה, תקכג*, תקכה, תרטו

הר"ר עמרם בלויא שיח, שיט, שמ, תפח*

הר"ר עמרם בלויא שליט"א תקי

רבי עקיבא ממיקולייב תרסה

רבי עקיבא אייגר שסב, שעט, תכו, תלח, תקמט*, תרט, תרעב

רבי עקיבא סופר גאב"ד פרשבורג בעל "דעת סופר" רעט, שסד, תמא, תמב, תעה, תעו, תקע-תקעב

הר"ר עקיבא עליאש ריז, שנג, תקלא*, תרלח

פ

הר"ר פישל זיידמן קצז

רבי פנחס מאוסטרהא קיא*, קיד*

רבי פנחס מקאנטיקוזבא רמג*

רבי פנחס מקאריץ יז, יח, כ-כג, כה, כז-לא, לט, מב, קנז*, רכ, תמז, תנד, תסב, תרסא, תרסב, תרסח

רבי פנחס בריזל תסה*, תסז*

רבי פנחס ברנדוויין קלא, קלב, שיח, שלז*, תלא*, תע*

רבי פנחס דרזנר (ר' פנחס טאלנער) תקה

הר"ר פנחס לנדא לד*, לה*, תרסה

רבי פנחס עפשטיין ראב"ד העדה החרדית ירושלים רד, רה, שנב, תקיט

צ

הר"ר צבי שפיגלמן רסה*, תס

רבי צבי אריה מאליק תרסה

רבי צבי אריה טווערסקי מזלאטפולי-טשורטקוב ע, קכב*, קכד, קכז, קכח

הר"ר צבי אריה סגל רלג*, רמא*, תקנט*

רבי צבי אשכנזי בעל "חכם צבי" פא, פו, פז, צה*

רבי צבי הירש מלומאז' תרו*

רבי צבי הירש ממאהלוב קמ

רבי צבי הירש מקוריסטשוב לד

רבי צבי הירש חריף מקאנסטאנטין-ישן פד

רבי צבי הירש לוריא תכט*

רבי צבי מאיר זילברברג שליט"א תריב*

רבי צבי מנדל אוורבוך לו*, ס, סא, קכז, קכח, רטז, ריז, תמא, תסג*, תקפה, תרע

רבי צבי פסח פראנק אב"ד ירושלים יא, עט, קו*, קנה*, קסא*, רנב, רסט, ערב, רעג, רעו, שסב, שסה, שסט, שפא* תיט, תכ, תמז*, תפד, תקכד, תקלו*, תקסח-תקסט, תרעא

רבי צבי פסח פראנק שליט"א שכב*, שכג*, תריט*

ר

רבי ראובן טרופ ראש ישיבת ראדין תקלד

רבי ראובן מרגליות תמז*

רבי ראובן קלפהולץ תצה*

רבי ראובן קרישבסקי רמ*, שיא*, שיב*, תקלא, תקלב

הר"ר רפאל פלטניק קעא*, קפח, קפט, תרמו

רבי רפאל הכהן קוק אב"ד טבריא שטז, שיז, שצב

ש

הר"ר שאול רוטמן שכא*, תנב, תפ, תפז*

הר"ר שאול שטיינבאך קפז

רבי שאול שטרנברג מוואלק צ*

רבי שאול יצחק הורוויץ שליט"א ריד*

רבי שאול ישכר ביק אב"ד מוהילוב שח

רבי שבתי אטון ראש ישיבת "ראשית חכמה" תרטו

רבי שבתי יודלביץ רסז, תקסב

רבי שלום מבעלזא תרה

רבי שלום מקאמינקא קטו*

רבי שלום אייזן מו"צ בירושלים תעא, תקכ-תקכא, תקמג*, תקמז

רבי שלום מלמד רבה של אומאן עח, קו, קלה, קנ, קפו, רמג שנז, תקה, תקנז-תקנט, תרטז*

רבי שלום פרידמן שליט"א מו"צ דלונדון תלג*, תרד

הר"ר שלום פרלמוטר מקישינוב קצג, קצד, קצה

רבי שלום אלחנן יפה קד*

רבי שלום יוסף פייגנבוים אב"ד לאקאטש קה*

רבי שלום יוסף רבינוביץ אב"ד קראסנא סז

רבי שלום נח ברזובסקי מסלונים בעל "נתיבות שלום" תכח תכט*, תפז

רבי שלום צבי ענגלענדער שליט"א ראש כולל בלונדון תפז*

רבי שלום שכנא מפרוהבישט לד*, לה

רבי שלום שכנא טשערניאק אבד"ק מאציוב קד*

רבי שלמה מקארלין תרסט

הר"ר שלמה אינגערלייב פט*, קג*

רבי שלמה אלישיב בעל ה"לשם" תקיב*

הר"ר שלמה אראן תקסה*

הר"ר שלמה בבושקין מקישינוב קצה, קצו

הר"ר שלמה גוטליב תקמ, תקמא

רבי שלמה גולדמן מזוועהיל ריב*, רלב, רס*, תקכז*, תקלא*, תקצח-תרג

רבי שלמה (השני) הלברשטאם מבאבוב תרנו, תרנז

רבי שלמה העליר מו"צ מסקרן קד*, קה*

רבי שלמה כץ שליט"א ראש ישיבת חברון תפד*

רבי שלמה פרמישלנר מגריצעווו צג*

רבי שלמה קלוגר ראב"ד ומ"מ בראד קמ, קמא, קמב, תמד

רבי שלמה אברהם אוורבוך אב"ד קאזמין קה*

רבי שלמה אליעזר אלפנדרי (ה'סבא קדישא') יא, תמז*,

תקמט-תקנ

הר"ר שלמה אליעזר מרגליות תג*, תעב* תעז*, תקנ*, תרלג*

רבי שלמה זאב ורנר שי*, תקלא, תקלד

רבי שלמה זלמן אויערבאך ראש ישיבת "קול תורה", בעל "מעדני ארץ" יב, קלד, שעט, תו, תז, תכ, תקיד-תקטו, תקכט*, תרב*

רבי שלמה זלמן אולמן שליט"א מו"צ זכרון מאיר תקכ*

רבי שלמה זלמן בהר"ן רכא, רכה

הר"ר שלמה זלמן הבלין תקנא*

הר"ר שלמה זלמן זוננפלד רי*

הר"ר שלמה זלמן פרוש רכח, רכט, רל

רבי שלמה יהודה סגל תעט*, תקל*

רבי שלמה יוסף זוין תיג

רבי שלמה לייב אליעזרוב אב"ד חברון תקיא*, תרעד

רבי שמאי דרוהביטשער ממעזיבוז צ*

רבי שמואל מדינוב תרה

רבי שמואל מקאלניבלאט כ-כז, כט, ל, לא, לג, לו*, לט, קנז*, תסב, תרסא

רבי שמואל מקאמינקא תרסו

רבי שמואל מקאנסטנטין-ישן פד

רבי שמואל אויערבאך ראש ישיבת "מעלות התורה" תעה*

רבי שמואל בארשטיין אב"ד שאטאווא בעל "מעדני שמואל" קד*, קה*

רבי שמואל דייטש שיב, שיג

רבי שמואל הלוי וואזנר גאב"ד "זכרון מאיר" בעל "שבט הלוי" יב, קלד, שנז, תל, תמ, תמט, תפג, תקיב, תקטז-תקכ, תקכא, תקעא

רבי שמואל ויינברג מסלאנים בעל "דברי שמואל" תרו*

רבי שמואל מועד שעח

רבי שמואל סלנט רבה של ירושלים רכא, רל, רצד, תקסה*, תקסח*

הר"ר שמואל פאלינקובסקי מאודסה קפו

הר"ר שמואל צוקרמן רכב, רכג

רבי שמואל רבינוביץ מקראסנא צג, צד, צה, קפב, תרמה, תרמו

רבי שמואל רוטמן תעד*

רבי שמואל רוקח מסקאהל תרד*

רבי שמואל שניצר שליט"א עז*, תנז, תעז*, תעט, תפב*, תפו*, תפח*

רבי שמואל אבא מסלאוויטא קלז, קלח

הר"ר שמואל אבא דוליצקי קפז

רבי שמואל אברהם בלעכמאן אב"ד קאנסטנטין (רבי אלטר קאנסטנטינר) יח, קא-קטז, קצז, קצח, תא, תג, תסב, תפא, תפב, תקנז, תרכו, תרעב

רבי שמואל אהרן יודלביץ תעג*, תקסא

רבי שמואל אהרן לידר שנח*, תכח*, תקעא*, תרו, תרז

רבי שמואל אהרן שדרוביצקי צו, קו*

רבי שמואל ברוך ורנר אב"ד תל אביב שפא*, שצב, תה, תקלא

הר"ר שמואל יהודה ברנפלד תקכא*

רבי שמואל צבי שטיינהויז אב"ד בריטשאן שבבסרביה קב

רבי שמחה בונם ורנר תקלא*

הר"ר שמחה מנדלבוים שטז, שיז

הר"ר שמעון ברגמן תפג

רבי שמעון סופר אב"ד קראקא בעל "מכתב סופר" תמה

רבי שמעון זאב רובין תקלא, תקלב, תרט

רבי שמעון שלמה המגיד מסאווראן לד, לה*

רבי שמעריל (שמריהו) מווערייחאווקאיז יח, ל, לז*, תרסב-תרסג

רבי שמעריל (שמריהו) פולונסקי לו

רבי שמריהו קרליץ אב"ד קוסובה תקסו*

רבי שמשון מאוסטרופלי תרב*, תרסד

הר"ר שמשון פוליקמן תקעז*

רבי שמשון אהרן מאזרניץ רטו*

רבי שמשון אהרן מרגליות (הראשון) מד

רבי שמשון אהרן מרגליות מזוועניגראדקא לט, מב

רבי שניאור פרידמן תקנו

רבי שניאור זלמן לעווי רכד, רכז*

רבי שניאור זלמן מליאדי בעל התניא תסג, תסז*, תרסט

רבי שרגא פייבל פראנק תקס*

שמות נשים

(המסומן בכוכבית* מופיע בהערה שבעמוד המצויין כאן)

הרבנית אדל, אשת רבי יצחק מסקווירא ת"א צב, צג*

מרת איטה (יוטא) רחל סופר, בת רבינו קלה, רא, תקצ, תרמד-תרמו

הרבנית אסתר רייזל פולונסקי, אשת רבי אברהם יצחק מקאלניבלאט, הורי רבינו יח, לט, מב, נב*, נג, סה, רטו, תרמא

הרבנית בילא הלברשטאם, אשת רבי ישראל הלברשטאם מזמיגראד, נכדת רבינו תקלט*, תרמד, תרמז, תרמט, תרנב

הרבנית ברכה שיינא בת ציון שטרנברג, אשת רבי משה שטרנברג אב"ד דאמברוועני שבבסרביה פז*, צ

מרת גרינשפאן, בת אחות רבינו ק, ריג*

הרבנית דייטש, בת רבי אלקנה ויסנשטרן צט, תעט*, תפב*

הרבנית הינדא, אשת רבי יוסף משה מאפטא פז

הרבנית הינדא אוורבוך צ

הרבנית העניא, אשת רבי אהרן מקאלניבלאט ל

הרבנית חוה, אשת רבי שמואל רבינוביץ אבד"ק קראסנא צג

הרבנית חוה פרמישלנר, אשת רבי שלמה מגריצעוו צג*

מרת חיה טולקצוב, בת רבינו קלה, רא, רפח, תרי, תרמ-תרמד

הרבנית חיה מרגליות, אשת רבי שמשון אהרן מזוועניגראדקא מג

הרבנית חנה בת שבע, אשת רבי יחיאל מיכל דרוהביטשער אבד"ק מעזיבוז צ

הרבנית חנה חיה, אשת רבי מנחם מנדל מסאטינוב יח, תרסו

הרבנית יוטא רחל, אשת רבי מרדכי מקאנסטאנטין יח, צב

הרבנית יענטא צפורה, אשת רבי בן ציון פרמישלנר מגריצעוו צג

הרבנית לאה, אשת רבי אריה לייב מבענדער לד

הרבנית מושקעט, אשת רבי משה חיים אפרים אוורבוך תרסו

הרבנית מליא פולונסקי, אשת רבינו יח, סג, צב, צז, צח, ריד, תה

הרבנית מלכה, אשת רבי חיים מאיר מרגליות מה

הרבנית מרים לאה, אשת רבי מרדכי מקאנסטאנטין ישן פז, צב

הרבנית פעריל לאה, אשת רבי יהודה קעלגער, אחות רבינו עא

הרבנית צפורה מקאלניבלאט, אשת רבי משה צבי רבינוביץ סו, ע

הרבנית רחל, אשת רבי דוד שמואל פולונסקי לו

הרבנית רחל שיינדל שרה, אשת רבי שמואל מקאלניבלאט, בת רבי פנחס מקאריץ כ, כא, כג

מרת שיינדל, אשת רבי אברהם יצחק פולונסקי תרלה, תרלו

מרת שרה מלכה שיינדל פולונסקי, אשת ר' חיים, בן רבינו סז, עב, תרלה

מרת שרה סאסיא, אשת רבי אליעזר ליבער מקאדאני מה

הרבנית שרה סאסיא, אשת רבי יונה קאפרשטיין רב בלאצק, אחות רבינו עא, עד

יוחק לזכרון

משפחת רבינו זצ"ל

אשת חבר הרבנית הצדקנית

מרת **מאלי** ע"ה

בת הרה"ק רבי מרדכי מקאנסטאנין ישן זצ"ל

נלב"ע ו' טבת תשכ"א

בנו הרב **חיים** ז"ל

נלב"ע כ"ו תמוז תש"ל

זוג' מרת **שרה מלכה** ע"ה

בת (גיסו של רבינו) הגה"צ רבי משה צבי רבינוביץ זצ"ל אבד קאלניבלאט

נלב"ע ז' אלול תשל"ה

בנו הרב **אברהם יצחק** ז"ל

נלב"ע כ"ד ניסן תשס"ד

זוג' מרת **שיינדל** ע"ה

בת (גיסו של רבינו) הגה"צ רבי יונה קאפרשטיין זצ"ל הי"ד

נלב"ע ז' אלול תשל"ה

בתו מרת **חיה** ע"ה

נלב"ע ט' אייר תר"צ

בעלה הרה"ג ר' **אפרים שלמה טולקצוב** זצ"ל

בן הגה"צ השקדן רבי נחום זצ"ל אב"ד באברויסק

נלב"ע י' אדר תשל"ז

בנם הבחור **יעקב** ז"ל

נלב"ע ג' שבט תש"ו

האה"ח מרת **מלכה** ע"ה

בת הרה"ג ר' **אפרים שלמה** זצ"ל

בתו מרת **איטה רחל** ע"ה

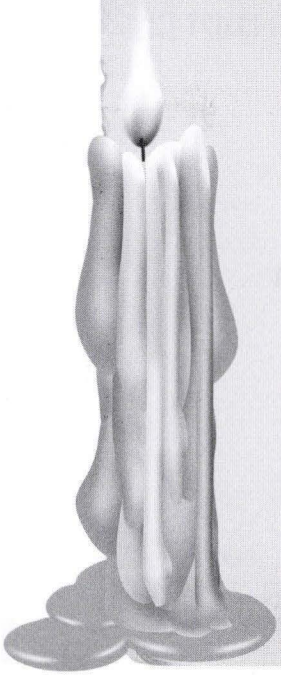
נלב"ע ל' תשרי תשל"א

בעלה הרה"ג ר' **מנחם סופר** זצ"ל

בן הג"ר יחיאל יוסף ז"ל שו"ב דווארטיזשען באוקריינא

נלב"ע י"ב מנחם אב תנש"א

ת.נ.צ.ב.ה.

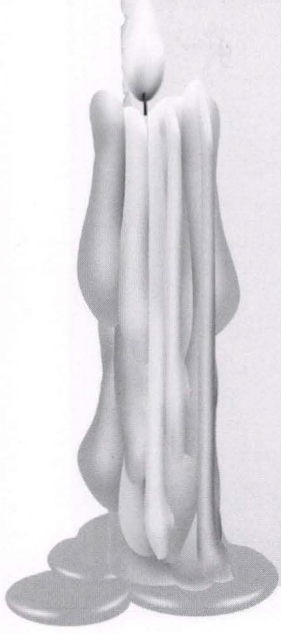
ונתתי להם בביתי ובחומותי
יד ושם טוב מבנים ומבנות
שם עולם אתן לו אשר לא יכרת

בפתח ספרנו זה נעלה את זכרון דודנו היקר האי גברא יקירא,
משחר נעוריו נתגדל על ברכי רבינו זי"ע ולמד עמו בחברותא,
והי' הראשון שהעלה דברי תורתו של רבינו על הכתב,
אוצר בלום מזכרון זקנו הגדול, אשר כל ימי חייו
נשא אותו על לבו והי' דבוק בו

הרב **נחום טל** ז"ל

בן זקננו הרה"ג ר' **אפרים שלמה טולקצוב** זצ"ל

חתן רבינו זי"ע

רבים מזכרונותיו מובאים בספר זה
ואף עמד לימיננו הרבה בכל שלבי הספר

נלב"ע כ"א אייר תשע"ה

